

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

الرحمن
علیه صاب

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

غزواتکم و فزواتکم لکلمات

مجموعہ لکلمات

قصار حضرت علیؑ علیہ السلام

حدود شش ہزار جلد و حدیث

مترجم۔ محمد علی الانصاری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

غرر الحکم ترجمہ انصاری قمی

نویسنده:

عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی

ناشر چاپی:

موسسه فرهنگی انتشاراتی انصاری

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۴۳۴	غرر الحکم ترجمه انصاری قمی
۴۳۴	مشخصات کتاب
۴۳۴	فهرست کتاب
۴۳۷	مقدمه
۴۳۷	اشاره
۴۳۸	سبب ترجمه و نگارش کتاب شریف غرر الحکم و شرح حال مؤلف (ره)
۴۴۱	گرداورندگان کلمات حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام
۴۴۴	اما مؤلف کتاب شریف غرر الحکم و درر الکلم
۴۴۴	اشاره
۴۴۵	مذهب مؤلف:
۴۴۶	تالیفات دیگر مؤلف:
۴۴۷	زمان مؤلف:
۴۴۹	[شعری در مدح حضرت علی علیه السلام]
۴۵۸	ترجمه مقدمه مؤلف
۴۶۰	الفصل الأول: حرف ألف
۴۶۰	اشاره
۴۶۱	۱
۴۶۱	۲
۴۶۱	۳
۴۶۱	۴
۴۶۱	۵
۴۶۱	۶
۴۶۱	۷

F61	8
F61	9
F61	10
F61	11
F62	12
F62	13
F62	14
F62	15
F62	16
F62	17
F62	18
F62	19
F62	20
F62	21
F62	22
F62	23
F62	24
F62	25
F62	26
F62	27
F62	28
F62	29
F62	30
F62	31
F6F	32
F6F	33

۴۶۴	۳۴
۴۶۴	۳۵
۴۶۴	۳۶
۴۶۴	۳۷
۴۶۴	۳۸
۴۶۴	۳۹
۴۶۴	۴۰
۴۶۴	۴۱
۴۶۴	۴۲
۴۶۵	۴۳
۴۶۵	۴۴
۴۶۵	۴۵
۴۶۵	۴۶
۴۶۵	۴۷
۴۶۵	۴۸
۴۶۵	۴۹
۴۶۵	۵۰
۴۶۵	۵۱
۴۶۵	۵۲
۴۶۶	۵۳
۴۶۶	۵۴
۴۶۶	۵۵
۴۶۶	۵۶
۴۶۶	۵۷
۴۶۶	۵۸
۴۶۶	۵۹

۴۶۶	۶۰
۴۶۶	۶۱
۴۶۶	۶۲
۴۶۶	۶۳
۴۶۷	۶۴
۴۶۷	۶۵
۴۶۷	۶۶
۴۶۷	۶۷
۴۶۷	۶۸
۴۶۸	۶۹
۴۶۸	۷۰
۴۶۸	۷۱
۴۶۸	۷۲
۴۶۸	۷۳
۴۶۸	۷۴
۴۶۸	۷۵
۴۶۸	۷۶
۴۶۸	۷۷
۴۶۸	۷۸
۴۶۸	۷۹
۴۶۹	۸۰
۴۶۹	۸۱
۴۶۹	۸۲
۴۶۹	۸۳
۴۶۹	۸۴
۴۶۹	۸۵

۴۶۹	۸۶
۴۶۹	۸۷
۴۶۹	۸۸
۴۶۹	۸۹
۴۷۰	۹۰
۴۷۰	۹۱
۴۷۰	۹۲
۴۷۰	۹۳
۴۷۰	۹۴
۴۷۰	۹۵
۴۷۰	۹۶
۴۷۰	۹۷
۴۷۰	۹۸
۴۷۰	۹۹
۴۷۱	۱۰۰
۴۷۱	۱۰۱
۴۷۱	۱۰۲
۴۷۲	۱۰۳
۴۷۲	۱۰۴
۴۷۲	۱۰۵
۴۷۲	۱۰۶
۴۷۲	۱۰۷
۴۷۲	۱۰۸
۴۷۲	۱۰۹
۴۷۲	۱۱۰
۴۷۲	۱۱۱

ෆෆෂ	112
ෆෆෂ	113
ෆෆෂ	114
ෆෆෂ	115
ෆෆෂ	116
ෆෆෂ	117
ෆෆෂ	118
ෆෆෂ	119
ෆෆෂ	120
ෆෆෂ	121
ෆෆෂ	122
ෆෆෂ	123
ෆෆෆ	124
ෆෆෆ	125
ෆෆෆ	126
ෆෆෆ	127
ෆෆෆ	128
ෆෆෆ	129
ෆෆෆ	130
ෆෆෆ	131
ෆෆෆ	132
ෆෆෆ	133
ෆෆෆ	134
ෆෆඨ	135
ෆෆඨ	136
ෆෆඨ	137

۴۷۵	۱۳۸
۴۷۶	۱۳۹
۴۷۶	۱۴۰
۴۷۶	۱۴۱
۴۷۶	۱۴۲
۴۷۶	۱۴۳
۴۷۶	۱۴۴
۴۷۶	۱۴۵
۴۷۶	۱۴۶
۴۷۶	۱۴۷
۴۷۶	۱۴۸
۴۷۶	۱۴۹
۴۷۷	۱۵۰
۴۷۷	۱۵۱
۴۷۷	۱۵۲
۴۷۷	۱۵۳
۴۷۷	۱۵۴
۴۷۷	۱۵۵
۴۷۷	۱۵۶
۴۷۷	۱۵۷
۴۷۷	۱۵۸
۴۷۷	۱۵۹
۴۷۸	۱۶۰
۴۷۸	۱۶۱
۴۷۸	۱۶۲
۴۷۸	۱۶۳

۴۷۸	۱۶۴
۴۷۸	۱۶۵
۴۷۸	۱۶۶
۴۷۸	۱۶۷
۴۷۸	۱۶۸
۴۷۸	۱۶۹
۴۷۸	۱۷۰
۴۷۹	۱۷۱
۴۷۹	۱۷۲
۴۷۹	۱۷۳
۴۷۹	۱۷۴
۴۷۹	۱۷۵
۴۷۹	۱۷۶
۴۷۹	۱۷۷
۴۸۰	۱۷۸
۴۸۰	۱۷۹
۴۸۰	۱۸۰
۴۸۰	۱۸۱
۴۸۰	۱۸۲
۴۸۰	۱۸۳
۴۸۰	۱۸۴
۴۸۰	۱۸۵
۴۸۰	۱۸۶
۴۸۰	۱۸۷
۴۸۰	۱۸۸
۴۸۱	۱۸۹

۴۸۱	۱۹۰
۴۸۱	۱۹۱
۴۸۱	۱۹۲
۴۸۱	۱۹۳
۴۸۱	۱۹۴
۴۸۱	۱۹۵
۴۸۱	۱۹۶
۴۸۱	۱۹۷
۴۸۱	۱۹۸
۴۸۲	۱۹۹
۴۸۲	۲۰۰
۴۸۲	۲۰۱
۴۸۲	۲۰۲
۴۸۲	۲۰۳
۴۸۲	۲۰۴
۴۸۲	۲۰۵
۴۸۲	۲۰۶
۴۸۲	۲۰۷
۴۸۲	۲۰۸
۴۸۲	۲۰۹
۴۸۳	۲۱۰
۴۸۳	۲۱۱
۴۸۳	۲۱۲
۴۸۳	۲۱۳
۴۸۳	۲۱۴
۴۸۳	۲۱۵

۴۸۴	۲۱۶
۴۸۴	۲۱۷
۴۸۴	۲۱۸
۴۸۴	۲۱۹
۴۸۴	۲۲۰
۴۸۴	۲۲۱
۴۸۴	۲۲۲
۴۸۴	۲۲۳
۴۸۴	۲۲۴
۴۸۴	۲۲۵
۴۸۴	۲۲۶
۴۸۵	۲۲۷
۴۸۵	۲۲۸
۴۸۵	۲۲۹
۴۸۵	۲۳۰
۴۸۵	۲۳۱
۴۸۵	۲۳۲
۴۸۵	۲۳۳
۴۸۵	۲۳۴
۴۸۵	۲۳۵
۴۸۵	۲۳۶
۴۸۶	۲۳۷
۴۸۶	۲۳۸
۴۸۶	۲۳۹
۴۸۶	۲۴۰
۴۸۶	۲۴۱

۴۸۶	۲۴۲
۴۸۶	۲۴۳
۴۸۶	۲۴۴
۴۸۶	۲۴۵
۴۸۶	۲۴۶
۴۸۶	۲۴۷
۴۸۷	۲۴۸
۴۸۷	۲۴۹
۴۸۷	۲۵۰
۴۸۷	۲۵۱
۴۸۷	۲۵۲
۴۸۷	۲۵۳
۴۸۷	۲۵۴
۴۸۷	۲۵۵
۴۸۸	۲۵۶
۴۸۸	۲۵۷
۴۸۸	۲۵۸
۴۸۸	۲۵۹
۴۸۸	۲۶۰
۴۸۸	۲۶۱
۴۸۸	۲۶۲
۴۸۸	۲۶۳
۴۸۸	۲۶۴
۴۸۸	۲۶۵
۴۸۸	۲۶۶
۴۸۹	۲۶۷

۴۸۹	۲۶۸
۴۸۹	۲۶۹
۴۸۹	۲۷۰
۴۸۹	۲۷۱
۴۸۹	۲۷۲
۴۸۹	۲۷۳
۴۸۹	۲۷۴
۴۸۹	۲۷۵
۴۸۹	۲۷۶
۴۹۰	۲۷۷
۴۹۰	۲۷۸
۴۹۰	۲۷۹
۴۹۰	۲۸۰
۴۹۰	۲۸۱
۴۹۰	۲۸۲
۴۹۰	۲۸۳
۴۹۰	۲۸۴
۴۹۰	۲۸۵
۴۹۰	۲۸۶
۴۹۰	۲۸۷
۴۹۱	۲۸۸
۴۹۱	۲۸۹
۴۹۱	۲۹۰
۴۹۱	۲۹۱
۴۹۱	۲۹۲
۴۹۱	۲۹۳

۴۹۲	۲۹۴
۴۹۲	۲۹۵
۴۹۲	۲۹۶
۴۹۲	۲۹۷
۴۹۲	۲۹۸
۴۹۲	۲۹۹
۴۹۲	۳۰۰
۴۹۲	۳۰۱
۴۹۲	۳۰۲
۴۹۲	۳۰۳
۴۹۲	۳۰۴
۴۹۲	۳۰۵
۴۹۲	۳۰۶
۴۹۲	۳۰۷
۴۹۲	۳۰۸
۴۹۲	۳۰۹
۴۹۲	۳۱۰
۴۹۲	۳۱۱
۴۹۲	۳۱۲
۴۹۲	۳۱۳
۴۹۲	۳۱۴
۴۹۴	۳۱۵
۴۹۴	۳۱۶
۴۹۴	۳۱۷
۴۹۴	۳۱۸
۴۹۴	۳۱۹

۴۹۴	۳۲۰
۴۹۴	۳۲۱
۴۹۴	۳۲۲
۴۹۴	۳۲۳
۴۹۴	۳۲۴
۴۹۴	۳۲۵
۴۹۵	۳۲۶
۴۹۶	۳۲۷
۴۹۶	۳۲۸
۴۹۶	۳۲۹
۴۹۶	۳۳۰
۴۹۶	۳۳۱
۴۹۶	۳۳۲
۴۹۶	۳۳۳
۴۹۶	۳۳۴
۴۹۶	۳۳۵
۴۹۶	۳۳۶
۴۹۶	۳۳۷
۴۹۷	۳۳۸
۴۹۷	۳۳۹
۴۹۷	۳۴۰
۴۹۷	۳۴۱
۴۹۷	۳۴۲
۴۹۷	۳۴۳
۴۹۷	۳۴۴
۴۹۷	۳۴۵

۴۹۷	۳۴۶
۴۹۷	۳۴۷
۴۹۸	۳۴۸
۴۹۸	۳۴۹
۴۹۸	۳۵۰
۴۹۸	۳۵۱
۴۹۸	۳۵۲
۴۹۸	۳۵۳
۴۹۸	۳۵۴
۴۹۸	۳۵۵
۴۹۸	۳۵۶
۴۹۸	۳۵۷
۴۹۸	۳۵۸
۴۹۹	۳۵۹
۴۹۹	۳۶۰
۴۹۹	۳۶۱
۴۹۹	۳۶۲
۴۹۹	۳۶۳
۴۹۹	۳۶۴
۵۰۰	۳۶۵
۵۰۰	۳۶۶
۵۰۰	۳۶۷
۵۰۰	۳۶۸
۵۰۰	۳۶۹
۵۰۰	۳۷۰
۵۰۰	۳۷۱

Δ.ο.	372
Δ.ο.	373
Δ.ο.	374
Δ.ο.	375
Δ.1	376
Δ.1	377
Δ.1	378
Δ.1	379
Δ.1	380
Δ.1	381
Δ.1	382
Δ.1	383
Δ.1	384
Δ.1	385
Δ.2	386
Δ.2	387
Δ.2	388
Δ.2	389
Δ.2	390
Δ.2	391
Δ.2	392
Δ.2	393
Δ.2	394
Δ.2	395
Δ.2	396
Δ.2	397

Δ. 3	398
Δ. 3	399
Δ. 3	400
Δ. 3	401
Δ. 3	402
Δ. 3	403
Δ. 3	404
Δ. 3	405
Δ. 4	406
Δ. 4	407
Δ. 4	408
Δ. 4	409
Δ. 4	410
Δ. 4	411
Δ. 4	412
Δ. 4	413
Δ. 4	414
Δ. 4	415
Δ. 5	416
Δ. 5	417
Δ. 5	418
Δ. 5	419
Δ. 5	420
Δ. 5	421
Δ. 5	422
Δ. 5	423

Δ·ϕ	۴۲۴
Δ·ϕ	۴۲۵
Δ·ϕ	۴۲۶
Δ·ϕ	۴۲۷
Δ·ϕ	۴۲۸
Δ·ϕ	۴۲۹
Δ·ϕ	۴۳۰
Δ·ϕ	۴۳۱
Δ·ϕ	۴۳۲
Δ·ϕ	۴۳۳
Δ·γ	۴۳۴
Δ·γ	۴۳۵
Δ·γ	۴۳۶
Δ·γ	۴۳۷
Δ·γ	۴۳۸
Δ·γ	۴۳۹
Δ·γ	۴۴۰
Δ·γ	۴۴۱
Δ·γ	۴۴۲
Δ·γ	۴۴۳
Δ·γ	۴۴۴
Δ·λ	۴۴۵
Δ·λ	۴۴۶
Δ·λ	۴۴۷
Δ·λ	۴۴۸
Δ·λ	۴۴۹

Δ-λ	۴۵۰
Δ-λ	۴۵۱
Δ-λ	۴۵۲
Δ-λ	۴۵۳
Δ-λ	۴۵۴
Δ-۹	۴۵۵
Δ-۹	۴۵۶
Δ-۹	۴۵۷
Δ۱۰	۴۵۸
Δ۱۰	۴۵۹
Δ۱۰	۴۶۰
Δ۱۰	۴۶۱
Δ۱۰	۴۶۲
Δ۱۰	۴۶۳
Δ۱۰	۴۶۴
Δ۱۰	۴۶۵
Δ۱۰	۴۶۶
Δ۱۰	۴۶۷
Δ۱۰	۴۶۸
Δ۱۱	۴۶۹
Δ۱۱	۴۷۰
Δ۱۱	۴۷۱
Δ۱۱	۴۷۲
Δ۱۱	۴۷۳
Δ۱۱	۴۷۴
Δ۱۱	۴۷۵

Δ11	476
Δ11	477
Δ11	478
Δ12	479
Δ12	480
Δ12	481
Δ12	482
Δ12	483
Δ12	484
Δ12	485
Δ12	486
Δ12	487
Δ12	488
Δ12	489
Δ13	490
Δ13	491
Δ13	492
Δ13	493
Δ13	494
Δ14	495
Δ14	496
Δ14	497
Δ14	498
Δ14	499
Δ14	500
Δ14	501

Δ14	Δ.2
Δ14	Δ.3
Δ14	Δ.4
Δ14	Δ.5
Δ15	Δ.6
Δ15	Δ.7
Δ15	Δ.8
Δ15	Δ.9
Δ15	Δ10
Δ15	Δ11
Δ15	Δ12
Δ15	Δ13
Δ15	Δ14
Δ15	Δ15
Δ16	Δ16
Δ16	Δ17
Δ16	Δ18
Δ16	Δ19
Δ16	Δ20
Δ16	Δ21
Δ16	Δ22
Δ16	Δ23
Δ16	Δ24
Δ16	Δ25
Δ16	Δ26
Δ17	Δ27

Δ1Υ ----- Δ2Α
Δ1Υ ----- Δ29
Δ1Υ ----- Δ30
Δ1Α ----- Δ31
Δ1Α ----- Δ32
Δ1Α ----- Δ33
Δ1Α ----- Δ34
Δ1Α ----- Δ35
Δ1Α ----- Δ36
Δ1Α ----- Δ37
Δ1Α ----- Δ38
Δ1Α ----- Δ39
Δ1Α ----- Δ40
Δ1Α ----- Δ41
Δ19 ----- Δ42
Δ19 ----- Δ43
Δ19 ----- Δ44
Δ19 ----- Δ45
Δ19 ----- Δ46
Δ19 ----- Δ47
Δ19 ----- Δ48
Δ19 ----- Δ49
Δ19 ----- Δ50
Δ19 ----- Δ51
Δ20 ----- Δ52
Δ20 ----- Δ53

520 ----- 554
520 ----- 555
520 ----- 556
520 ----- 557
520 ----- 558
520 ----- 559
520 ----- 560
520 ----- 561
520 ----- 562
521 ----- 564
521 ----- 564
521 ----- 565
522 ----- 566
522 ----- 567
522 ----- 568
522 ----- 569
522 ----- 570
522 ----- 571
522 ----- 572
522 ----- 573
522 ----- 574
522 ----- 575
522 ----- 576
522 ----- 577
522 ----- 578
522 ----- 579

Δ۲۳	Δ۸۰
Δ۲۳	Δ۸۱
Δ۲۳	Δ۸۲
Δ۲۳	Δ۸۳
Δ۲۳	Δ۸۴
Δ۲۳	Δ۸۵
Δ۲۳	Δ۸۶
Δ۲۴	Δ۸۷
Δ۲۴	Δ۸۸
Δ۲۴	Δ۸۹
Δ۲۴	Δ۹۰
Δ۲۴	Δ۹۱
Δ۲۴	Δ۹۲
Δ۲۴	Δ۹۳
Δ۲۴	Δ۹۴
Δ۲۴	Δ۹۵
Δ۲۴	Δ۹۶
Δ۲۴	Δ۹۷
Δ۲۵	Δ۹۸
Δ۲۵	Δ۹۹
Δ۲۶	۶۰۰
Δ۲۶	۶۰۱
Δ۲۶	۶۰۲
Δ۲۶	۶۰۳
Δ۲۶	۶۰۴
Δ۲۶	۶۰۵

Δ۲۶	۶۰۶
Δ۲۶	۶۰۷
Δ۲۶	۶۰۸
Δ۲۶	۶۰۹
Δ۲۶	۶۱۰
Δ۲۷	۶۱۱
Δ۲۷	۶۱۲
Δ۲۷	۶۱۳
Δ۲۷	۶۱۴
Δ۲۷	۶۱۵
Δ۲۷	۶۱۶
Δ۲۷	۶۱۷
Δ۲۷	۶۱۸
Δ۲۷	۶۱۹
Δ۲۷	۶۲۰
Δ۲۸	۶۲۱
Δ۲۸	۶۲۲
Δ۲۸	۶۲۳
Δ۲۸	۶۲۴
Δ۲۸	۶۲۵
Δ۲۸	۶۲۶
Δ۲۸	۶۲۷
Δ۲۸	۶۲۸
Δ۲۸	۶۲۹
Δ۲۸	۶۳۰
Δ۲۸	۶۳۱

529 ----- 632

529 ----- 633

529 ----- 634

529 ----- 635

529 ----- 636

529 ----- 637

529 ----- 638

530 ----- 639

530 ----- 640

530 ----- 641

530 ----- 642

530 ----- 643

530 ----- 644

530 ----- 645

530 ----- 646

530 ----- 647

530 ----- 648

530 ----- 649

531 ----- 650

531 ----- 651

531 ----- 652

531 ----- 653

531 ----- 654

531 ----- 655

531 ----- 656

531 ----- 657

Δ31	658
Δ31	659
Δ32	660
Δ32	661
Δ32	662
Δ32	663
Δ32	664
Δ32	665
Δ32	666
Δ32	667
Δ32	668
Δ32	669
Δ32	670
Δ32	671
Δ32	672
Δ32	673
Δ32	674
Δ32	675
Δ34	676
Δ34	677
Δ34	678
Δ34	679
Δ34	680
Δ34	681
Δ34	682
Δ34	683

Δ۳۴	۶۸۴
Δ۳۴	۶۸۵
Δ۳۴	۶۸۶
Δ۳۵	۶۸۷
Δ۳۵	۶۸۸
Δ۳۵	۶۸۹
Δ۳۵	۶۹۰
Δ۳۵	۶۹۱
Δ۳۵	۶۹۲
Δ۳۵	۶۹۳
Δ۳۵	۶۹۴
Δ۳۵	۶۹۵
Δ۳۵	۶۹۶
Δ۳۶	۶۹۷
Δ۳۶	۶۹۸
Δ۳۶	۶۹۹
Δ۳۶	۷۰۰
Δ۳۶	۷۰۱
Δ۳۶	۷۰۲
Δ۳۶	۷۰۳
Δ۳۶	۷۰۴
Δ۳۶	۷۰۵
Δ۳۶	۷۰۶
Δ۳۶	۷۰۷
Δ۳۷	۷۰۸
Δ۳۷	۷۰۹

Δ۳۷	۷۱۰
Δ۳۷	۷۱۱
Δ۳۷	۷۱۲
Δ۳۷	۷۱۳
Δ۳۷	۷۱۴
Δ۳۸	۷۱۵
Δ۳۸	۷۱۶
Δ۳۸	۷۱۷
Δ۳۸	۷۱۸
Δ۳۸	۷۱۹
Δ۳۸	۷۲۰
Δ۳۸	۷۲۱
Δ۳۸	۷۲۲
Δ۳۸	۷۲۳
Δ۳۸	۷۲۴
Δ۳۸	۷۲۵
Δ۳۹	۷۲۶
Δ۳۹	۷۲۷
Δ۳۹	۷۲۸
Δ۳۹	۷۲۹
Δ۳۹	۷۳۰
Δ۳۹	۷۳۱
Δ۳۹	۷۳۲
Δ۳۹	۷۳۳
Δ۳۹	۷۳۴
Δ۳۹	۷۳۵

Δφ.	.....	ΥΣϚ
Δφ.	.....	ΥΣΥ
Δφ.	.....	ΥΣϠ
Δφ.	.....	ΥΣϙ
Δφ.	.....	ΥϚ.
Δφ.	.....	ΥϚ1
Δφ.	.....	ΥϚ2
Δφ.	.....	ΥϚ3
Δφ.	.....	ΥϚϚ
Δφ.	.....	ΥϚϛ
Δφ.	.....	ΥϚϜ
Δφ.	.....	ΥϚϝ
Δφ.	.....	ΥϚϞ
Δφ1	.....	ΥϚϟ
Δφ2	.....	ΥϚϠ
Δφ2	.....	ΥϚϙ
Δφ2	.....	ΥϚ.
Δφ2	.....	ΥϚ1
Δφ2	.....	ΥϚ2
Δφ2	.....	ΥϚ3
Δφ2	.....	ΥϚϚ
Δφ2	.....	ΥϚϛ
Δφ2	.....	ΥϚϜ
Δφ2	.....	ΥϚϝ
Δφ2	.....	ΥϚϞ
Δφ2	.....	ΥϚϟ
Δφ2	.....	ΥϚϠ
Δφ2	.....	ΥϚϙ
Δφ2	.....	ΥϚ.
Δφ2	.....	ΥϚ1

Δ۴۳	۷۶۲
Δ۴۳	۷۶۳
Δ۴۳	۷۶۴
Δ۴۳	۷۶۵
Δ۴۳	۷۶۶
Δ۴۳	۷۶۷
Δ۴۳	۷۶۸
Δ۴۴	۷۶۹
Δ۴۴	۷۷۰
Δ۴۴	۷۷۱
Δ۴۴	۷۷۲
Δ۴۴	۷۷۳
Δ۴۴	۷۷۴
Δ۴۴	۷۷۵
Δ۴۴	۷۷۶
Δ۴۴	۷۷۷
Δ۴۴	۷۷۸
Δ۴۴	۷۷۹
Δ۴۵	۷۸۰
Δ۴۵	۷۸۱
Δ۴۵	۷۸۲
Δ۴۶	۷۸۳
Δ۴۶	۷۸۴
Δ۴۶	۷۸۵
Δ۴۶	۷۸۶
Δ۴۶	۷۸۷

Δ۴۶	۷۸۸
Δ۴۶	۷۸۹
Δ۴۶	۷۹۰
Δ۴۶	۷۹۱
Δ۴۶	۷۹۲
Δ۴۶	۷۹۳
Δ۴۷	۷۹۴
Δ۴۷	۷۹۵
Δ۴۷	۷۹۶
Δ۴۷	۷۹۷
Δ۴۷	۷۹۸
Δ۴۷	۷۹۹
Δ۴۷	۸۰۰
Δ۴۷	۸۰۱
Δ۴۷	۸۰۲
Δ۴۷	۸۰۳
Δ۴۸	۸۰۴
Δ۴۸	۸۰۵
Δ۴۸	۸۰۶
Δ۴۸	۸۰۷
Δ۴۸	۸۰۸
Δ۴۸	۸۰۹
Δ۴۸	۸۱۰
Δ۴۸	۸۱۱
Δ۴۸	۸۱۲
Δ۴۸	۸۱۳

ΔϜλ	λ1Ϝ
ΔϜϑ	λ1δ
ΔϜϑ	λ1Ϟ
ΔϜϑ	λ1ϧ
ΔϜϑ	λ1λ
ΔϜϑ	λ1ϩ
Δδ·	λλ·
Δδ·	λλ1
Δδ·	λλλ
Δδ·	λλλ
Δδ·	λλϜ
Δδ·	λλδ
Δδ·	λλϞ
Δδ·	λλϧ
Δδ·	λλλ
Δδ·	λλϩ
Δδ·	λλ·
Δδ1	λλ1
Δδ1	λλλ
Δδ1	λλλ
Δδ1	λλϜ
Δδ1	λλδ
Δδ1	λλϞ
Δδ1	λλϧ
Δδ1	λλλ
Δδ1	λλϩ
Δδ1	λλϩ

ΔΔ1	.....	140
ΔΔ2	.....	141
ΔΔ2	.....	142
ΔΔ2	.....	143
ΔΔ2	.....	144
ΔΔ2	.....	145
ΔΔ2	.....	146
ΔΔ2	.....	147
ΔΔ2	.....	148
ΔΔ2	.....	149
ΔΔ2	.....	150
ΔΔ2	.....	151
ΔΔ2	.....	152
ΔΔ2	.....	153
ΔΔ2	.....	154
ΔΔ2	.....	155
ΔΔ2	.....	156
ΔΔ2	.....	157
ΔΔ2	.....	158
ΔΔ2	.....	159
ΔΔ2	.....	160
ΔΔ2	.....	161
ΔΔ2	.....	162
ΔΔ2	.....	163
ΔΔ2	.....	164
ΔΔ2	.....	165

ΔΔƒ	.....	۸۶۶
ΔΔƒ	.....	۸۶۷
ΔΔƒ	.....	۸۶۸
ΔΔΔ	.....	۸۶۹
ΔΔΔ	.....	۸۷۰
ΔΔΔ	.....	۸۷۱
ΔΔΔ	.....	۸۷۲
ΔΔΔ	.....	۸۷۳
ΔΔΔ	.....	۸۷۴
ΔΔΔ	.....	۸۷۵
ΔΔΔ	.....	۸۷۶
ΔΔΔ	.....	۸۷۷
ΔΔΔ	.....	۸۷۸
ΔΔƒ	.....	۸۷۹
ΔΔƒ	.....	۸۸۰
ΔΔƒ	.....	۸۸۱
ΔΔƒ	.....	۸۸۲
ΔΔƒ	.....	۸۸۳
ΔΔƒ	.....	۸۸۴
ΔΔƒ	.....	۸۸۵
ΔΔƒ	.....	۸۸۶
ΔΔƒ	.....	۸۸۷
ΔΔƒ	.....	۸۸۸
ΔΔƒ	.....	۸۸۹
ΔΔΥ	.....	۸۹۰
ΔΔΥ	.....	۸۹۱

ΔΔΥ	.....	۸۹۲
ΔΔΥ	.....	۸۹۳
ΔΔΥ	.....	۸۹۴
ΔΔΥ	.....	۸۹۵
ΔΔΥ	.....	۸۹۶
ΔΔ۸	.....	۸۹۷
ΔΔ۸	.....	۸۹۸
ΔΔ۸	.....	۸۹۹
ΔΔ۸	.....	۹۰۰
ΔΔ۸	.....	۹۰۱
ΔΔ۸	.....	۹۰۲
ΔΔ۸	.....	۹۰۳
ΔΔ۸	.....	۹۰۴
ΔΔ۸	.....	۹۰۵
ΔΔ۸	.....	۹۰۶
ΔΔ۸	.....	۹۰۷
ΔΔ۹	.....	۹۰۸
ΔΔ۹	.....	۹۰۹
ΔΔ۹	.....	۹۱۰
ΔΔ۹	.....	۹۱۱
ΔΔ۹	.....	۹۱۲
ΔΔ۹	.....	۹۱۳
ΔΔ۹	.....	۹۱۴
ΔΔ۹	.....	۹۱۵
ΔΔ۹	.....	۹۱۶
ΔΔ۹	.....	۹۱۷

Δ٤٠	٩١٨
Δ٤٠	٩١٩
Δ٤٠	٩٢٠
Δ٤٠	٩٢١
Δ٤٠	٩٢٢
Δ٤٠	٩٢٣
Δ٤٠	٩٢٤
Δ٤٠	٩٢٥
Δ٤٠	٩٢٦
Δ٤٠	٩٢٧
Δ٤٠	٩٢٨
Δ٤١	٩٢٩
Δ٤٢	٩٣٠
Δ٤٢	٩٣١
Δ٤٢	٩٣٢
Δ٤٢	٩٣٣
Δ٤٢	٩٣٤
Δ٤٢	٩٣٥
Δ٤٢	٩٣٦
Δ٤٢	٩٣٧
Δ٤٢	٩٣٨
Δ٤٢	٩٣٩
Δ٤٢	٩٤٠
Δ٤٣	٩٤١
Δ٤٣	٩٤٢
Δ٤٣	٩٤٣

Δεζ	944
Δεζ	945
Δεζ	946
Δεζ	947
Δεζ	948
Δεζ	949
Δεζ	950
Δεζ	951
Δεζ	952
Δεζ	953
Δεζ	954
Δεζ	955
Δεζ	956
Δεζ	957
Δεζ	958
Δεζ	959
Δεζ	960
Δεζ	961
Δεζ	962
Δεζ	963
Δεζ	964
Δεζ	965
Δεζ	966
Δεζ	967
Δεζ	968
Δεζ	969

Δ66	970
Δ66	971
Δ66	972
Δ66	973
Δ66	974
Δ67	975
Δ67	976
Δ67	977
Δ67	978
Δ67	979
Δ67	980
Δ67	981
Δ67	982
Δ67	983
Δ67	984
Δ68	985
Δ68	986
Δ68	987
Δ68	988
Δ68	989
Δ68	990
Δ68	991
Δ68	992
Δ68	993
Δ68	994
Δ68	995

ΔϚϑ	996
ΔϚϑ	997
ΔϚϑ	998
ΔϚ⋅	999
ΔϚ⋅	1000
ΔϚ⋅	1001
ΔϚ⋅	1002
ΔϚ⋅	1003
ΔϚ⋅	1004
ΔϚ⋅	1005
ΔϚ⋅	1006
ΔϚ⋅	1007
ΔϚ⋅	1008
ΔϚ⋅	1009
ΔϚ1	1010
ΔϚ1	1011
ΔϚ1	1012
ΔϚ1	1013
ΔϚ1	1014
ΔϚ1	1015
ΔϚ1	1016
ΔϚ1	1017
ΔϚ1	1018
ΔϚ1	1019
ΔϚ2	1020
ΔϚ2	1021

ΔΥΤ	1.22
ΔΥΤ	1.23
ΔΥΤ	1.24
ΔΥΤ	1.25
ΔΥΤ	1.26
ΔΥΤ	1.27
ΔΥΤ	1.28
ΔΥΤ	1.29
ΔΥΤ	1.30
ΔΥΤ	1.31
ΔΥΤ	1.32
ΔΥΤ	1.33
ΔΥΤ	1.34
ΔΥΤ	1.35
ΔΥΤ	1.36
ΔΥΤ	1.37
ΔΥΤ	1.38
ΔΥΤ	1.39
ΔΥΤ	1.40
ΔΥΤ	1.41
ΔΥΤ	1.42
ΔΥΤ	1.43
ΔΥΤ	1.44
ΔΥΤ	1.45
ΔΥΤ	1.46
ΔΥΤ	1.47

ΔΥΔ	.....	1.48
ΔΥΔ	.....	1.49
ΔΥΔ	.....	1.50
ΔΥΔ	.....	1.51
ΔΥΔ	.....	1.52
ΔΥΔ	.....	1.53
ΔΥΔ	.....	1.54
ΔΥΔ	.....	1.55
ΔΥΔ	.....	1.56
ΔΥΕ	.....	1.57
ΔΥΕ	.....	1.58
ΔΥΕ	.....	1.59
ΔΥΕ	.....	1.60
ΔΥΕ	.....	1.61
ΔΥΕ	.....	1.62
ΔΥΕ	.....	1.63
ΔΥΕ	.....	1.64
ΔΥΕ	.....	1.65
ΔΥΕ	.....	1.66
ΔΥΕ	.....	1.67
ΔΥΥ	.....	1.68
ΔΥΥ	.....	1.69
ΔΥΥ	.....	1.70
ΔΥΛ	.....	1.71
ΔΥΛ	.....	1.72
ΔΥΛ	.....	1.73

ΔΥΑ	.....	1.74
ΔΥΑ	.....	1.75
ΔΥΑ	.....	1.76
ΔΥΑ	.....	1.77
ΔΥΑ	.....	1.78
ΔΥΑ	.....	1.79
ΔΥΑ	.....	1.80
ΔΥΑ	.....	1.81
ΔΥ9	.....	1.82
ΔΥ9	.....	1.83
ΔΥ9	.....	1.84
ΔΥ9	.....	1.85
ΔΥ9	.....	1.86
ΔΥ9	.....	1.87
ΔΥ9	.....	1.88
ΔΥ9	.....	1.89
ΔΥ9	.....	1.90
ΔΥ9	.....	1.91
ΔΑ0	.....	1.92
ΔΑ0	.....	1.93
ΔΑ0	.....	1.94
ΔΑ0	.....	1.95
ΔΑ0	.....	1.96
ΔΑ0	.....	1.97
ΔΑ0	.....	1.98
ΔΑ0	.....	1.99

ΔΑ·	.....	1100
ΔΑ·	.....	1101
ΔΑ·	.....	1102
ΔΑ1	.....	1103
ΔΑ1	.....	1104
ΔΑ1	.....	1105
ΔΑ1	.....	1106
ΔΑ1	.....	1107
ΔΑ1	.....	1108
ΔΑ2	.....	1109
ΔΑ2	.....	1110
ΔΑ2	.....	1111
ΔΑ2	.....	1112
ΔΑ2	.....	1113
ΔΑ2	.....	1114
ΔΑ2	.....	1115
ΔΑ2	.....	1116
ΔΑ2	.....	1117
ΔΑ2	.....	1118
ΔΑ2	.....	1119
ΔΑ2	.....	1120
ΔΑ2	.....	1121
ΔΑ2	.....	1122
ΔΑ2	.....	1123
ΔΑ2	.....	1124
ΔΑ2	.....	1125

ΔΑΤ	1126
ΔΑΤ	1127
ΔΑΤ	1128
ΔΑΤ	1129
ΔΑΤ	1130
ΔΑΤ	1131
ΔΑΤ	1132
ΔΑΤ	1133
ΔΑΤ	1134
ΔΑΤ	1135
ΔΑΤ	1136
ΔΑΤ	1137
ΔΑΤ	1138
ΔΑΤ	1139
ΔΑΤ	1140
ΔΑΔ	1141
ΔΑΕ	1142
ΔΑΕ	1143
ΔΑΕ	1144
ΔΑΕ	1145
ΔΑΕ	1146
ΔΑΕ	1147
ΔΑΕ	1148
ΔΑΕ	1149
ΔΑΕ	1150
ΔΑΕ	1151

ΔΑΕ	1152
ΔΑΥ	1153
ΔΑΥ	1154
ΔΑΥ	1155
ΔΑΥ	1156
ΔΑΥ	1157
ΔΑΥ	1158
ΔΑΥ	1159
ΔΑΥ	1160
ΔΑΥ	1161
ΔΑΥ	1162
ΔΑΑ	1163
ΔΑΑ	1164
ΔΑΑ	1165
ΔΑΑ	1166
ΔΑΑ	1167
ΔΑΑ	1168
ΔΑΑ	1169
ΔΑΑ	1170
ΔΑ9	1171
ΔΑ9	1172
ΔΑ9	1173
ΔΑ9	1174
ΔΑ9	1175
ΔΑ9	1176
ΔΑ9	1177

ΔΛϑ	1178
ΔΛϑ	1179
ΔΛϑ	1180
Δϑ	1181
Δϑ	1182
Δϑ	1183
Δϑ	1184
Δϑ	1185
Δϑ	1186
Δϑ	1187
Δϑ1	1189
Δϑ1	1190
Δϑ1	1191
Δϑ1	1192
Δϑ1	1193
Δϑ1	1194
Δϑ1	1195
Δϑ1	1196
Δϑ1	1197
Δϑ1	1198
Δϑ2	1199
Δϑ2	1200
Δϑ2	1201
Δϑ2	1202
Δϑ2	1203
Δϑ2	1204

Δ92	1205
Δ92	1206
Δ92	1207
Δ92	1208
Δ92	1209
Δ94	1210
Δ94	1211
Δ94	1212
Δ94	1213
Δ94	1214
Δ94	1215
Δ94	1216
Δ94	1217
Δ94	1218
Δ94	1219
Δ94	1220
Δ95	1221
Δ95	1222
Δ95	1223
Δ95	1224
Δ95	1225
Δ95	1226
Δ95	1227
Δ95	1228
Δ95	1229
Δ95	1230

۵۹۶	.....	۱۲۳۱
۵۹۷	.....	۱۲۳۲
۵۹۷	.....	۱۲۳۳
۵۹۷	.....	۱۲۳۴
۵۹۷	.....	۱۲۳۵
۵۹۷	.....	۱۲۳۶
۵۹۷	.....	۱۲۳۷
۵۹۷	.....	۱۲۳۸
۵۹۷	.....	۱۲۳۹
۵۹۷	.....	۱۲۴۰
۵۹۷	.....	۱۲۴۱
۵۹۸	.....	۱۲۴۲
۵۹۸	.....	۱۲۴۳
۵۹۸	.....	۱۲۴۴
۵۹۸	.....	۱۲۴۵
۵۹۸	.....	۱۲۴۶
۵۹۸	.....	۱۲۴۷
۵۹۸	.....	۱۲۴۸
۵۹۸	.....	۱۲۴۹
۵۹۸	.....	۱۲۵۰
۵۹۸	.....	۱۲۵۱
۵۹۹	.....	۱۲۵۲
۵۹۹	.....	۱۲۵۳
۵۹۹	.....	۱۲۵۴
۵۹۹	.....	۱۲۵۵
۵۹۹	.....	۱۲۵۶

۵۹۹	۱۲۵۷
۵۹۹	۱۲۵۸
۵۹۹	۱۲۵۹
۵۹۹	۱۲۶۰
۵۹۹	۱۲۶۱
۶۰۰	۱۲۶۲
۶۰۰	۱۲۶۳
۶۰۰	۱۲۶۴
۶۰۰	۱۲۶۵
۶۰۰	۱۲۶۶
۶۰۰	۱۲۶۷
۶۰۰	۱۲۶۸
۶۰۰	۱۲۶۹
۶۰۰	۱۲۷۰
۶۰۰	۱۲۷۱
۶۰۱	۱۲۷۲
۶۰۱	۱۲۷۳
۶۰۱	۱۲۷۴
۶۰۱	۱۲۷۵
۶۰۱	۱۲۷۶
۶۰۱	۱۲۷۷
۶۰۱	۱۲۷۸
۶۰۱	۱۲۷۹
۶۰۱	۱۲۸۰
۶۰۱	۱۲۸۱
۶۰۱	۱۲۸۲

၆.၂	-----	၁၂၈၃
၆.၂	-----	၁၂၈၄
၆.၂	-----	၁၂၈၅
၆.၂	-----	၁၂၈၆
၆.၂	-----	၁၂၈၇
၆.၂	-----	၁၂၈၈
၆.၂	-----	၁၂၈၉
၆.၂	-----	၁၂၉၀
၆.၂	-----	၁၂၉၁
၆.၃	-----	၁၂၉၂
၆.၃	-----	၁၂၉၃
၆.၃	-----	၁၂၉၄
၆.၃	-----	၁၂၉၅
၆.၃	-----	၁၂၉၆
၆.၃	-----	၁၂၉၇
၆.၃	-----	၁၂၉၈
၆.၃	-----	၁၂၉၉
၆.၃	-----	၁၃၀၀
၆.၃	-----	၁၃၀၁
၆.၄	-----	၁၃၀၂
၆.၄	-----	၁၃၀၃
၆.၄	-----	၁၃၀၄
၆.၄	-----	၁၃၀၅
၆.၄	-----	၁၃၀၆
၆.၄	-----	၁၃၀၇
၆.၄	-----	၁၃၀၈

၆.၅	-----	၁၃၀၉
၆.၅	-----	၁၃၁၀
၆.၅	-----	၁၃၁၁
၆.၅	-----	၁၃၁၂
၆.၅	-----	၁၃၁၃
၆.၅	-----	၁၃၁၄
၆.၅	-----	၁၃၁၅
၆.၅	-----	၁၃၁၆
၆.၅	-----	၁၃၁၇
၆.၅	-----	၁၃၁၈
၆.၆	-----	၁၃၁၉
၆.၆	-----	၁၃၂၀
၆.၆	-----	၁၃၂၁
၆.၆	-----	၁၃၂၂
၆.၆	-----	၁၃၂၃
၆.၆	-----	၁၃၂၄
၆.၆	-----	၁၃၂၅
၆.၆	-----	၁၃၂၆
၆.၆	-----	၁၃၂၇
၆.၇	-----	၁၃၂၈
၆.၇	-----	၁၃၂၉
၆.၇	-----	၁၃၃၀
၆.၇	-----	၁၃၃၁
၆.၇	-----	၁၃၃၂
၆.၇	-----	၁၃၃၃
၆.၇	-----	၁၃၃၄

၆.၇	-----	၁၃၃၅
၆.၇	-----	၁၃၃၆
၆.၇	-----	၁၃၃၇
၆.၇	-----	၁၃၃၈
၆.၈	-----	၁၃၃၉
၆.၈	-----	၁၃၄၀
၆.၈	-----	၁၃၄၁
၆.၈	-----	၁၃၄၂
၆.၈	-----	၁၃၄၃
၆.၈	-----	၁၃၄၄
၆.၈	-----	၁၃၄၅
၆.၈	-----	၁၃၄၆
၆.၈	-----	၁၃၄၇
၆.၉	-----	၁၃၄၈
၆.၉	-----	၁၃၄၉
၆.၉	-----	၁၃၅၀
၆.၉	-----	၁၃၅၁
၆.၉	-----	၁၃၅၂
၆.၉	-----	၁၃၅၃
၆.၉	-----	၁၃၅၄
၆.၉	-----	၁၃၅၅
၆.၉	-----	၁၃၅၆
၆.၉	-----	၁၃၅၇
၆.၉	-----	၁၃၅၈
၆.၁၀	-----	၁၃၅၉
၆.၁၀	-----	၁၃၆၀

၆၁၀	-----	၁၃၆၁
၆၁၀	-----	၁၃၆၂
၆၁၀	-----	၁၃၆၃
၆၁၀	-----	၁၃၆၄
၆၁၀	-----	၁၃၆၅
၆၁၀	-----	၁၃၆၆
၆၁၀	-----	၁၃၆၇
၆၁၁	-----	၁၃၆၈
၆၁၁	-----	၁၃၆၉
၆၁၁	-----	၁၃၇၀
၆၁၁	-----	၁၃၇၁
၆၁၁	-----	၁၃၇၂
၆၁၁	-----	၁၃၇၃
၆၁၁	-----	၁၃၇၄
၆၁၁	-----	၁၃၇၅
၆၁၁	-----	၁၃၇၆
၆၁၁	-----	၁၃၇၇
၆၁၁	-----	၁၃၇၈
၆၁၂	-----	၁၃၇၉
၆၁၂	-----	၁၃၈၀
၆၁၂	-----	၁၃၈၁
၆၁၂	-----	၁၃၈၂
၆၁၂	-----	၁၃၈၃
၆၁၂	-----	၁၃၈၄
၆၁၂	-----	၁၃၈၅
၆၁၂	-----	၁၃၈၆

612----- 1387

614----- 1388

614----- 1389

614----- 1390

614----- 1391

614----- 1392

614----- 1393

614----- 1394

614----- 1395

614----- 1396

614----- 1397

615----- 1398

615----- 1399

615----- 1400

615----- 1401

615----- 1402

615----- 1403

615----- 1404

615----- 1405

615----- 1406

616----- 1407

617----- 1408

617----- 1409

617----- 1410

617----- 1411

617----- 1412

617-----1413
617-----1414
617-----1415
617-----1416
618-----1417
618-----1418
618-----1419
618-----1420
618-----1421
618-----1422
618-----1423
618-----1424
619-----1425
619-----1426
619-----1427
619-----1428
619-----1429
619-----1430
619-----1431
619-----1432
619-----1433
619-----1435
620-----1436
620-----1437
620-----1438
620-----1439

٩٢٠ ----- ١٤٤٠
٩٢٠ ----- ١٤٤١
٩٢٠ ----- ١٤٤٢
٩٢٠ ----- ١٤٤٣
٩٢٠ ----- ١٤٤٤
٩٢٠ ----- ١٤٤٥
٩٢١ ----- ١٤٤٦
٩٢١ ----- ١٤٤٧
٩٢١ ----- ١٤٤٨
٩٢١ ----- ١٤٤٩
٩٢١ ----- ١٤٥٠
٩٢١ ----- ١٤٥١
٩٢١ ----- ١٤٥٢
٩٢١ ----- ١٤٥٣
٩٢١ ----- ١٤٥٤
٩٢١ ----- ١٤٥٥
٩٢١ ----- ١٤٥٦
٩٢٢ ----- ١٤٥٧
٩٢٢ ----- ١٤٥٨
٩٢٢ ----- ١٤٥٩
٩٢٢ ----- ١٤٦٠
٩٢٢ ----- ١٤٦١
٩٢٢ ----- ١٤٦٢
٩٢٢ ----- ١٤٦٣
٩٢٢ ----- ١٤٦٤
٩٢٢ ----- ١٤٦٥

١٤٦٦
١٤٦٧
١٤٦٨
١٤٦٩
١٤٧٠
١٤٧١
١٤٧٢
١٤٧٣
١٤٧٤
١٤٧٥
١٤٧٦
١٤٧٧
١٤٧٨
١٤٧٩
١٤٨٠
١٤٨١
١٤٨٢
١٤٨٣
١٤٨٤
١٤٨٥
١٤٨٦
١٤٨٧
١٤٨٨
١٤٨٩
١٤٩٠
١٤٩١

٦٢٥	-----	١٤٩٢
٦٢٥	-----	١٤٩٣
٦٢٥	-----	١٤٩٤
٦٢٥	-----	١٤٩٥
٦٢٦	-----	١٤٩٦
٦٢٦	-----	١٤٩٧
٦٢٦	-----	١٤٩٨
٦٢٦	-----	١٤٩٩
٦٢٦	-----	١٥٠٠
٦٢٦	-----	١٥٠١
٦٢٦	-----	١٥٠٢
٦٢٦	-----	١٥٠٣
٦٢٦	-----	١٥٠٤
٦٢٦	-----	١٥٠٥
٦٢٨	-----	١٥٠٦
٦٢٨	-----	١٥٠٧
٦٢٨	-----	١٥٠٨
٦٢٨	-----	١٥٠٩
٦٢٨	-----	١٥١٠
٦٢٨	-----	١٥١١
٦٢٨	-----	١٥١٢
٦٢٨	-----	١٥١٣
٦٢٨	-----	١٥١٤
٦٢٩	-----	١٥١٥
٦٢٩	-----	١٥١٦
٦٢٩	-----	١٥١٧

۶۲۹	۱۵۱۸
۶۲۹	۱۵۱۹
۶۲۹	۱۵۲۰
۶۲۹	۱۵۲۱
۶۲۹	۱۵۲۲
۶۲۹	۱۵۲۳
۶۲۹	۱۵۲۴
۶۳۱	۱۵۲۵
۶۳۱	۱۵۲۶
۶۳۱	۱۵۲۷
۶۳۱	۱۵۲۸
۶۳۱	۱۵۲۹
۶۳۱	۱۵۳۰
۶۳۱	۱۵۳۱
۶۳۱	۱۵۳۲
۶۳۱	۱۵۳۳
۶۳۲	۱۵۳۴
۶۳۲	۱۵۳۵
۶۳۲	۱۵۳۶
۶۳۲	۱۵۳۷
۶۳۲	۱۵۳۸
۶۳۲	۱۵۳۹
۶۳۲	۱۵۴۰
۶۳۲	۱۵۴۱
۶۳۳	۱۵۴۲
۶۳۳	۱۵۴۳

۶۳۳	۱۵۴۴
۶۳۳	۱۵۴۵
۶۳۳	۱۵۴۶
۶۳۳	۱۵۴۷
۶۳۳	۱۵۴۸
۶۳۳	۱۵۴۹
۶۳۳	۱۵۵۰
۶۳۳	۱۵۵۱
۶۳۳	۱۵۵۲
۶۳۴	۱۵۵۳
۶۳۴	۱۵۵۴
۶۳۴	۱۵۵۵
۶۳۴	۱۵۵۶
۶۳۴	۱۵۵۷
۶۳۴	۱۵۵۸
۶۳۴	۱۵۵۹
۶۳۴	۱۵۶۰
۶۳۴	۱۵۶۱
۶۳۶	۱۵۶۲
۶۳۶	۱۵۶۳
۶۳۶	۱۵۶۴
۶۳۶	۱۵۶۵
۶۳۶	۱۵۶۶
۶۳۶	۱۵۶۷
۶۳۶	۱۵۶۸
۶۳۶	۱۵۶۹

۶۳۶	۱۵۷۰
۶۳۶	۱۵۷۱
۶۳۷	۱۵۷۲
۶۳۷	۱۵۷۳
۶۳۷	۱۵۷۴
۶۳۷	۱۵۷۵
۶۳۷	۱۵۷۶
۶۳۷	۱۵۷۷
۶۳۷	۱۵۷۸
۶۳۷	۱۵۷۹
۶۳۷	۱۵۸۰
۶۳۷	۱۵۸۱
۶۳۹	۱۵۸۲
۶۳۹	۱۵۸۳
۶۳۹	۱۵۸۴
۶۳۹	۱۵۸۵
۶۳۹	۱۵۸۶
۶۳۹	۱۵۸۷
۶۳۹	۱۵۸۸
۶۳۹	۱۵۸۹
۶۳۹	۱۵۹۰
۶۳۹	۱۵۹۱
۶۴۰	۱۵۹۲
۶۴۰	۱۵۹۳
۶۴۰	۱۵۹۴
۶۴۰	۱۵۹۵

११०	-----	१५९६
११०	-----	१५९७
११०	-----	१५९८
११०	-----	१५९९
११०	-----	१६००
१११	-----	१६०१
१११	-----	१६०२
१११	-----	१६०३
१११	-----	१६०४
१११	-----	१६०५
१११	-----	१६०६
१११	-----	१६०७
१११	-----	१६०८
१११	-----	१६०९
१११	-----	१६१०
११२	-----	१६११
११२	-----	१६१२
११२	-----	१६१३
११२	-----	१६१४
११२	-----	१६१५
११२	-----	१६१६
११२	-----	१६१७
११२	-----	१६१८
११२	-----	१६१९
११३	-----	१६२०
११३	-----	१६२१

۶۴۴ ----- ۱۶۲۲

۶۴۴ ----- ۱۶۲۳

۶۴۴ ----- ۱۶۲۴

۶۴۴ ----- ۱۶۲۵

۶۴۴ ----- ۱۶۲۶

۶۴۴ ----- ۱۶۲۷

۶۴۴ ----- ۱۶۲۸

۶۴۴ ----- ۱۶۲۹

۶۴۴ ----- ۱۶۳۰

۶۴۵ ----- ۱۶۳۱

۶۴۵ ----- ۱۶۳۲

۶۴۵ ----- ۱۶۳۳

۶۴۵ ----- ۱۶۳۴

۶۴۵ ----- ۱۶۳۵

۶۴۵ ----- ۱۶۳۶

۶۴۵ ----- ۱۶۳۷

۶۴۵ ----- ۱۶۳۸

۶۴۵ ----- ۱۶۳۹

۶۴۶ ----- ۱۶۴۰

۶۴۷ ----- ۱۶۴۱

۶۴۷ ----- ۱۶۴۲

۶۴۷ ----- ۱۶۴۳

۶۴۷ ----- ۱۶۴۴

۶۴۷ ----- ۱۶۴۵

۶۴۷ ----- ۱۶۴۶

۶۴۷ ----- ۱۶۴۷

647 ----- 1648
647 ----- 1649
647 ----- 1650
648 ----- 1651
648 ----- 1652
648 ----- 1653
648 ----- 1654
648 ----- 1655
648 ----- 1656
648 ----- 1657
648 ----- 1658
649 ----- 1659
649 ----- 1660
649 ----- 1661
649 ----- 1662
649 ----- 1663
649 ----- 1664
649 ----- 1665
649 ----- 1666
649 ----- 1667
649 ----- 1668
650 ----- 1669
650 ----- 1670
650 ----- 1671
650 ----- 1672
650 ----- 1673

۶۵۰ ----- ۱۶۷۴
۶۵۰ ----- ۱۶۷۵
۶۵۰ ----- ۱۶۷۶
۶۵۱ ----- ۱۶۷۷
۶۵۱ ----- ۱۶۷۸
۶۵۱ ----- ۱۶۷۹
۶۵۱ ----- ۱۶۸۰
۶۵۱ ----- ۱۶۸۱
۶۵۱ ----- ۱۶۸۲
۶۵۱ ----- ۱۶۸۳
۶۵۱ ----- ۱۶۸۴
۶۵۱ ----- ۱۶۸۵
۶۵۱ ----- ۱۶۸۶
۶۵۲ ----- ۱۶۸۷
۶۵۲ ----- ۱۶۸۸
۶۵۲ ----- ۱۶۸۹
۶۵۲ ----- ۱۶۹۰
۶۵۲ ----- ۱۶۹۱
۶۵۲ ----- ۱۶۹۲
۶۵۲ ----- ۱۶۹۳
۶۵۲ ----- ۱۶۹۴
۶۵۲ ----- ۱۶۹۵
۶۵۲ ----- ۱۶۹۶
۶۵۳ ----- ۱۶۹۷
۶۵۴ ----- ۱۶۹۸
۶۵۴ ----- ۱۶۹۹

۶۵۴	۱۷۰۰
۶۵۴	۱۷۰۱
۶۵۴	۱۷۰۲
۶۵۴	۱۷۰۳
۶۵۴	۱۷۰۴
۶۵۴	۱۷۰۵
۶۵۴	۱۷۰۶
۶۵۴	۱۷۰۷
۶۵۴	۱۷۰۸
۶۵۵	۱۷۰۹
۶۵۵	۱۷۱۰
۶۵۵	۱۷۱۱
۶۵۵	۱۷۱۲
۶۵۵	۱۷۱۳
۶۵۵	۱۷۱۴
۶۵۵	۱۷۱۵
۶۵۵	۱۷۱۶
۶۵۶	۱۷۱۷
۶۵۶	۱۷۱۸
۶۵۶	۱۷۱۹
۶۵۶	۱۷۲۰
۶۵۶	۱۷۲۱
۶۵۶	۱۷۲۲
۶۵۶	۱۷۲۳
۶۵۶	۱۷۲۴
۶۵۶	۱۷۲۵

۶۵۶	-----	۱۷۲۶
۶۵۷	-----	۱۷۲۷
۶۵۷	-----	۱۷۲۸
۶۵۷	-----	۱۷۲۹
۶۵۷	-----	۱۷۳۰
۶۵۷	-----	۱۷۳۱
۶۵۷	-----	۱۷۳۲
۶۵۷	-----	۱۷۳۳
۶۵۷	-----	۱۷۳۴
۶۵۷	-----	۱۷۳۵
۶۵۷	-----	۱۷۳۶
۶۵۹	-----	۱۷۳۷
۶۵۹	-----	۱۷۳۸
۶۵۹	-----	۱۷۳۹
۶۵۹	-----	۱۷۴۰
۶۵۹	-----	۱۷۴۱
۶۵۹	-----	۱۷۴۲
۶۵۹	-----	۱۷۴۳
۶۵۹	-----	۱۷۴۴
۶۵۹	-----	۱۷۴۵
۶۶۰	-----	۱۷۴۶
۶۶۰	-----	۱۷۴۷
۶۶۰	-----	۱۷۴۸
۶۶۰	-----	۱۷۴۹
۶۶۰	-----	۱۷۵۰
۶۶۰	-----	۱۷۵۱

६६०	-----	१७५२
६६०	-----	१७५३
६६०	-----	१७५४
६६१	-----	१७५५
६६१	-----	१७५६
६६१	-----	१७५७
६६१	-----	१७५८
६६१	-----	१७५९
६६१	-----	१७६०
६६१	-----	१७६१
६६२	-----	१७६२
६६२	-----	१७६३
६६२	-----	१७६४
६६२	-----	१७६५
६६२	-----	१७६६
६६२	-----	१७६७
६६३	-----	१७६८
६६३	-----	१७६९
६६३	-----	१७७०
६६३	-----	१७७१
६६३	-----	१७७२
६६३	-----	१७७३
६६३	-----	१७७४
६६३	-----	१७७५
६६३	-----	१७७६
६६४	-----	१७७७

६६५	-----	१७७८
६६५	-----	१७७९
६६५	-----	१७८०
६६५	-----	१७८१
६६६	-----	१७८२
६६६	-----	१७८३
६६६	-----	१७८४
६६६	-----	१७८५
६६६	-----	१७८६
६६६	-----	१७८७
६६६	-----	१७८८
६६६	-----	१७८९
६६६	-----	१७९०
६६६	-----	१७९१
६६६	-----	१७९२
६६६	-----	१७९३
६६६	-----	१७९४
६६६	-----	१७९५
६६६	-----	१७९६
६६६	-----	१७९७
६६६	-----	१७९८
६६६	-----	१७९९
६६७	-----	१८००
६६७	-----	१८०१
६६७	-----	१८०२
६६७	-----	१८०३

۶۶۷	۱۸۰۴
۶۶۷	۱۸۰۵
۶۶۷	۱۸۰۶
۶۶۷	۱۸۰۷
۶۶۷	۱۸۰۸
۶۶۸	۱۸۰۹
۶۶۸	۱۸۱۰
۶۶۸	۱۸۱۱
۶۶۸	۱۸۱۲
۶۶۹	۱۸۱۳
۶۶۹	۱۸۱۴
۶۶۹	۱۸۱۵
۶۶۹	۱۸۱۶
۶۶۹	۱۸۱۷
۶۶۹	۱۸۱۸
۶۶۹	۱۸۱۹
۶۶۹	۱۸۲۰
۶۶۹	۱۸۲۱
۶۷۰	۱۸۲۲
۶۷۱	۱۸۲۳
۶۷۱	۱۸۲۴
۶۷۱	۱۸۲۵
۶۷۱	۱۸۲۶
۶۷۱	۱۸۲۷
۶۷۱	۱۸۲۸
۶۷۱	۱۸۲۹

۶۷۱	۱۸۳۰
۶۷۱	۱۸۳۱
۶۷۲	۱۸۳۲
۶۷۲	۱۸۳۳
۶۷۲	۱۸۳۴
۶۷۲	۱۸۳۵
۶۷۲	۱۸۳۶
۶۷۳	۱۸۳۷
۶۷۳	۱۸۳۸
۶۷۳	۱۸۳۹
۶۷۳	۱۸۴۰
۶۷۳	۱۸۴۱
۶۷۳	۱۸۴۲
۶۷۳	۱۸۴۳
۶۷۳	۱۸۴۴
۶۷۳	۱۸۴۵
۶۷۳	۱۸۴۶
۶۷۴	۱۸۴۷
۶۷۴	۱۸۴۸
۶۷۴	۱۸۴۹
۶۷۴	۱۸۵۰
۶۷۵	۱۸۵۱
۶۷۵	۱۸۵۲
۶۷۵	۱۸۵۳
۶۷۵	۱۸۵۴
۶۷۵	۱۸۵۵

۶۷۵	۱۸۵۶
۶۷۵	۱۸۵۷
۶۷۵	۱۸۵۸
۶۷۵	۱۸۵۹
۶۷۶	۱۸۶۰
۶۷۶	۱۸۶۱
۶۷۶	۱۸۶۲
۶۷۶	۱۸۶۳
۶۷۷	۱۸۶۴
۶۷۷	۱۸۶۵
۶۷۷	۱۸۶۶
۶۷۷	۱۸۶۷
۶۷۷	۱۸۶۸
۶۷۷	۱۸۶۹
۶۷۷	۱۸۷۰
۶۷۷	۱۸۷۱
۶۷۷	۱۸۷۲
۶۷۸	۱۸۷۳
۶۷۸	۱۸۷۴
۶۷۸	۱۸۷۵
۶۷۸	۱۸۷۶
۶۷۸	۱۸۷۷
۶۷۹	۱۸۷۸
۶۷۹	۱۸۷۹
۶۷۹	۱۸۹۰
۶۷۹	۱۸۸۱

၆၇၉	-----	၁၈၈၂
၆၇၉	-----	၁၈၈၃
၆၇၉	-----	၁၈၈၄
၆၇၉	-----	၁၈၈၅
၆၇၉	-----	၁၈၈၆
၆၈၀	-----	၁၈၈၇
၆၈၀	-----	၁၈၈၈
၆၈၀	-----	၁၈၈၉
၆၈၁	-----	၁၈၉၀
၆၈၁	-----	၁၈၉၁
၆၈၁	-----	၁၈၉၂
၆၈၁	-----	၁၈၉၃
၆၈၁	-----	၁၈၉၄
၆၈၁	-----	၁၈၉၅
၆၈၁	-----	၁၈၉၆
၆၈၁	-----	၁၈၉၇
၆၈၂	-----	၁၈၉၈
၆၈၂	-----	၁၈၉၉
၆၈၂	-----	၁၉၀၀
၆၈၂	-----	၁၉၀၁
၆၈၂	-----	၁၉၀၂
၆၈၂	-----	၁၉၀၃
၆၈၃	-----	၁၉၀၄
၆၈၃	-----	၁၉၀၅
၆၈၃	-----	၁၉၀၆
၆၈၃	-----	၁၉၀၇

६८३	-----	१९०८
६८३	-----	१९१०
६८३	-----	१९११
६८३	-----	१९१२
६८४	-----	१९१३
६८४	-----	१९१४
६८४	-----	१९१५
६८४	-----	१९१६
६८४	-----	१९१७
६८४	-----	१९१८
६८४	-----	१९१९
६८५	-----	१९२०
६८५	-----	१९२१
६८५	-----	१९२२
६८५	-----	१९२३
६८५	-----	१९२४
६८५	-----	१९२५
६८५	-----	१९२६
६८५	-----	१९२७
६८५	-----	१९२८
६८६	-----	१९३०
६८६	-----	१९३१
६८६	-----	१९३२
६८७	-----	१९३३
६८७	-----	१९३४
६८७	-----	१९३५

६८७	-----	१९३६
६८७	-----	१९३७
६८७	-----	१९३८
६८७	-----	१९३९
६८७	-----	१९४०
६८७	-----	१९४१
६८८	-----	१९४२
६८८	-----	१९४३
६८९	-----	१९४४
६८९	-----	१९४५
६८९	-----	१९४६
६८९	-----	१९४७
६८९	-----	१९४८
६८९	-----	१९४९
६८९	-----	१९५०
६८९	-----	१९५१
६८९	-----	१९५२
६९०	-----	१९५३
६९०	-----	१९५४
६९१	-----	१९५५
६९१	-----	१९५६
६९१	-----	१९५७
६९१	-----	१९५८
६९१	-----	१९५९
६९१	-----	१९६०
६९१	-----	१९६१

٤٩١	١٩٤٢
٤٩٢	١٩٤٣
٤٩٢	١٩٤٤
٤٩٢	١٩٤٥
٤٩٣	١٩٤٦
٤٩٣	١٩٤٧
٤٩٣	١٩٤٨
٤٩٣	١٩٤٩
٤٩٣	١٩٧٠
٤٩٣	١٩٧١
٤٩٣	١٩٧٢
٤٩٣	١٩٧٣
٤٩٣	١٩٧٤
٤٩٤	١٩٧٥
٤٩٤	١٩٧٦
٤٩٤	١٩٧٧
٤٩٤	١٩٧٨
٤٩٤	١٩٧٩
٤٩٤	١٩٨٠
٤٩٥	١٩٨١
٤٩٥	١٩٨٢
٤٩٥	١٩٨٣
٤٩٥	١٩٨٤
٤٩٥	١٩٨٥
٤٩٥	١٩٨٦
٤٩٥	١٩٨٧

٤٩٥	١٩٨٨
٤٩٥	١٩٨٩
٤٩٤	١٩٩٠
٤٩٤	١٩٩١
٤٩٤	١٩٩٢
٤٩٤	١٩٩٣
٤٩٤	١٩٩٤
٤٩٤	١٩٩٥
٤٩٧	١٩٩٦
٤٩٧	١٩٩٧
٤٩٧	١٩٩٨
٤٩٧	١٩٩٩
٤٩٧	٢٠٠٠
٤٩٧	٢٠٠١
٤٩٧	٢٠٠٢
٤٩٧	٢٠٠٣
٤٩٨	٢٠٠٤
٤٩٨	٢٠٠٥
٤٩٨	٢٠٠٦
٤٩٨	٢٠٠٧
٤٩٨	٢٠٠٨
٤٩٨	٢٠٠٩
٤٩٩	٢٠١٠
٤٩٩	٢٠١١
٤٩٩	٢٠١٢
٤٩٩	٢٠١٣

٤٩٩	٢٠١٤
٤٩٩	٢٠١٥
٤٩٩	٢٠١٦
٤٩٩	٢٠١٧
٤٩٩	٢٠١٨
٧٠٠	٢٠١٨
٧٠٠	٢٠١٩
٧٠٠	٢٠٢٠
٧٠٠	٢٠٢١
٧٠١	٢٠٢٢
٧٠١	٢٠٢٣
٧٠١	٢٠٢٤
٧٠١	٢٠٢٥
٧٠١	٢٠٢٦
٧٠١	٢٠٢٧
٧٠١	٢٠٢٨
٧٠١	٢٠٢٩
٧٠١	٢٠٣٠
٧٠٢	٢٠٣١
٧٠٢	٢٠٣٢
٧٠٢	٢٠٣٣
٧٠٢	٢٠٣٤
٧٠٣	٢٠٣٥
٧٠٣	٢٠٣٦
٧٠٣	٢٠٣٧
٧٠٣	٢٠٣٨

Y.3	2.39
Y.3	2.40
Y.3	2.41
Y.3	2.42
Y.3	2.43
Y.4	2.44
Y.4	2.45
Y.4	2.46
Y.4	2.47
Y.4	2.48
Y.4	2.49
Y.5	2.50
Y.5	2.51
Y.5	2.52
Y.5	2.53
Y.5	2.54
Y.5	2.55
Y.5	2.56
Y.5	2.57
Y.5	2.58
Y.5	2.59
Y.6	2.60
Y.6	2.61
Y.6	2.62
Y.7	2.63
Y.7	2.64

Y·Y	2065
Y·Y	2066
Y·Y	2067
Y·Y	2068
Y·Y	2069
Y·Y	2070
Y·Y	2071
Y·A	2072
Y·A	2073
Y·A	2074
Y·A	2075
Y·A	2076
Y·9	2077
Y·9	2078
Y·9	2079
Y·9	2080
Y·9	2081
Y·9	2082
Y·9	2083
Y·9	2084
Y1·	2085
Y1·	2086
Y1·	2087
Y1·	2088
Y1·	2089
Y11	2090

Y11	.....	۲۰۹۱
Y11	.....	۲۰۹۲
Y11	.....	۲۰۹۳
Y11	.....	۲۰۹۴
Y11	.....	۲۰۹۵
Y11	.....	۲۰۹۶
Y11	.....	۲۰۹۷
Y1۲	.....	۲۰۹۸
Y1۳	.....	۲۰۹۹
Y1۳	.....	۲۱۰۰
Y1۳	.....	۲۱۰۱
Y1۳	.....	۲۱۰۲
Y1۳	.....	۲۱۰۳
Y1۳	.....	۲۱۰۴
Y1۳	.....	۲۱۰۵
Y1۴	.....	۲۱۰۶
Y1۵	.....	۲۰۱۷
Y1۵	.....	۲۰۱۸
Y1۵	.....	۲۰۱۹
Y1۵	.....	۲۱۱۰
Y1۵	.....	۲۱۱۱
Y1۵	.....	۲۱۱۲
Y1۶	.....	۲۱۱۳
Y1۶	.....	۲۱۱۴
Y1۶	.....	۲۱۱۵
Y1۶	.....	۲۱۱۶

۷۱۶	۲۱۱۷
۷۱۶	۲۱۱۸
۷۱۶	۲۱۱۹
۷۱۶	۲۱۲۰
۷۱۶	۲۱۲۱
۷۱۷	۲۱۲۲
۷۱۸	۲۱۲۳
۷۱۸	۲۱۲۴
۷۱۸	۲۱۲۵
۷۱۸	۲۱۲۶
۷۱۸	۲۱۲۷
۷۱۸	۲۱۲۸
۷۱۸	۲۱۲۹
۷۲۰	۲۱۳۰
۷۲۰	۲۱۳۱
۷۲۰	۲۱۳۲
۷۲۰	۲۱۳۳
۷۲۰	۲۱۳۴
۷۲۰	۲۱۳۵
۷۲۰	۲۱۳۶
۷۲۰	۲۱۳۷
۷۲۱	۲۱۳۸
۷۲۱	۲۱۳۹
۷۲۲	۲۱۴۰
۷۲۲	۲۱۴۱
۷۲۲	۲۱۴۲

۷۲۲	۲۱۴۳
۷۲۲	۲۱۴۴
۷۲۲	۲۱۴۵
۷۲۲	۲۱۴۶
۷۲۲	۲۱۴۷
۷۲۲	۲۱۴۸
۷۲۲	۲۱۴۹
۷۲۳	۲۱۵۰
۷۲۳	۲۱۵۱
۷۲۳	۲۱۵۲
۷۲۴	۲۱۵۳
۷۲۴	۲۱۵۴
۷۲۴	۲۱۵۵
۷۲۴	۲۱۵۶
۷۲۴	۲۱۵۷
۷۲۴	۲۱۵۸
۷۲۵	۲۱۵۹
۷۲۵	۲۱۶۰
۷۲۵	۲۱۶۱
۷۲۵	۲۱۶۲
۷۲۶	۲۱۶۳
۷۲۶	۲۱۶۴
۷۲۶	۲۱۶۵
۷۲۶	۲۱۶۶
۷۲۶	۲۱۶۷
۷۲۶	۲۱۶۸

۷۲۶	۲۱۶۹
۷۲۶	۲۱۷۰
۷۲۶	۲۱۷۱
۷۲۷	۲۱۷۲
۷۲۷	۲۱۷۳
۷۲۸	۲۱۷۴
۷۲۸	۲۱۷۵
۷۲۸	۲۱۷۶
۷۲۸	۲۱۷۷
۷۲۸	۲۱۷۸
۷۲۸	۲۱۷۹
۷۲۸	۲۱۸۰
۷۲۸	۲۱۸۱
۷۲۸	۲۱۸۲
۷۲۹	۲۱۸۳
۷۲۹	۲۱۸۴
۷۲۹	۲۱۸۵
۷۲۹	۲۱۸۶
۷۲۹	۲۱۸۷
۷۲۹	۲۱۸۸
۷۳۰	۲۱۸۹
۷۳۰	۲۱۹۰
۷۳۰	۲۱۹۱
۷۳۰	۲۱۹۲
۷۳۰	۲۱۹۲
۷۳۰	۲۱۹۴

۷۳۰	۲۱۹۵
۷۳۰	۲۱۹۶
۷۳۰	۲۱۹۷
۷۳۱	۲۱۹۸
۷۳۱	۲۱۹۹
۷۳۱	۲۲۰۰
۷۳۱	۲۲۰۱
۷۳۱	۲۲۰۲
۷۳۱	۲۲۰۳
۷۳۲	۲۲۰۴
۷۳۲	۲۲۰۵
۷۳۲	۲۲۰۶
۷۳۲	۲۲۰۷
۷۳۲	۲۲۰۸
۷۳۲	۲۲۰۹
۷۳۲	۲۲۱۰
۷۳۲	۲۲۱۱
۷۳۳	۲۲۱۲
۷۳۳	۲۲۱۳
۷۳۳	۲۲۱۴
۷۳۳	۲۲۱۵
۷۳۳	۲۲۱۶
۷۳۴	۲۲۱۷
۷۳۴	۲۲۱۸
۷۳۴	۲۲۱۹
۷۳۴	۲۲۲۰

٧٣٤	.....	٢٢٢١
٧٣٤	.....	٢٢٢٢
٧٣٤	.....	٢٢٢٣
٧٣٤	.....	٢٢٢٤
٧٣٥	.....	٢٢٢٥
٧٣٥	.....	٢٢٢٦
٧٣٥	.....	٢٢٢٧
٧٣٥	.....	٢٢٢٨
٧٣٥	.....	٢٢٢٩
٧٣٥	.....	٢٢٣٠
٧٣٦	.....	٢٢٣١
٧٣٦	.....	٢٢٣٢
٧٣٦	.....	٢٢٣٣
٧٣٦	.....	٢٢٣٤
٧٣٦	.....	٢٢٣٥
٧٣٦	.....	٢٢٣٦
٧٣٦	.....	٢٢٣٧
٧٣٧	.....	٢٢٣٨
٧٣٧	.....	٢٢٣٩
٧٣٧	.....	٢٢٤٠
٧٣٧	.....	٢٢٤١
٧٣٨	.....	٢٢٤٢
٧٣٨	.....	الفصل الثاني: حرف الألف بلفظ الأمر في خطاب المفرد -
٧٣٨	.....	اشاره
٧٣٨	.....	١
٧٣٨	.....	٢

۷۳۸	۳
۷۳۸	۴
۷۳۸	۵
۷۳۸	۶
۷۳۸	۷
۷۳۸	۸
۷۳۹	۹
۷۳۹	۱۰
۷۳۹	۱۱
۷۳۹	۱۲
۷۳۹	۱۳
۷۳۹	۱۴
۷۳۹	۱۵
۷۳۹	۱۶
۷۳۹	۱۷
۷۳۹	۱۸
۷۴۰	۱۹
۷۴۰	۲۰
۷۴۰	۲۱
۷۴۰	۲۲
۷۴۰	۲۳
۷۴۰	۲۴
۷۴۰	۲۵
۷۴۰	۲۶
۷۴۰	۲۷
۷۴۰	۲۸

YF.	29
YF1	30
YF1	31
YF1	32
YF1	33
YF1	34
YF1	35
YF1	36
YF1	37
YF1	38
YF1	39
YF2	40
YF2	41
YF2	42
YF2	43
YF2	44
YF2	45
YF2	46
YF2	47
YF2	48
YF2	49
YF2	50
YFF	51
YFF	52
YFF	53
YFF	54

۷۴۴	۵۵
۷۴۴	۵۶
۷۴۴	۵۷
۷۴۴	۵۸
۷۴۴	۵۹
۷۴۴	۶۰
۷۴۵	۶۱
۷۴۵	۶۲
۷۴۵	۶۳
۷۴۵	۶۴
۷۴۵	۶۵
۷۴۵	۶۶
۷۴۵	۶۷
۷۴۵	۶۸
۷۴۶	۶۹
۷۴۶	۷۰
۷۴۶	۷۱
۷۴۶	۷۲
۷۴۶	۷۳
۷۴۶	۷۴
۷۴۶	۷۵
۷۴۶	۷۶
۷۴۶	۷۷
۷۴۷	۷۸
۷۴۷	۷۹
۷۴۷	۸۰

ΥϜΥ	.....	81
ΥϜΥ	.....	82
ΥϜΛ	.....	83
ΥϜΛ	.....	84
ΥϜΛ	.....	85
ΥϜΛ	.....	86
ΥϜΛ	.....	87
ΥϜΛ	.....	88
ΥϜΛ	.....	89
ΥϜΛ	.....	90
ΥϜΛ	.....	91
ΥϜϩ	.....	92
ΥϜϩ	.....	93
ΥϜϩ	.....	94
ΥϜϩ	.....	95
ΥϜϩ	.....	96
ΥϜϩ	.....	97
ΥΔ·	.....	98
ΥΔ·	.....	99
ΥΔ·	.....	100
ΥΔ·	.....	101
ΥΔ·	.....	102
ΥΔ·	.....	103
ΥΔ·	.....	104
ΥΔ·	.....	105
ΥΔ·	.....	106

Y50	107
Y50	108
Y51	109
Y51	110
Y51	111
Y51	112
Y52	113
Y52	114
Y52	115
Y52	116
Y52	117
Y52	118
Y52	119
Y52	120
Y53	121
Y54	122
Y54	123
Y54	124
Y54	125
Y54	126
Y54	127
Y54	128
Y54	129
Y55	130
Y55	131
Y55	132

Y55	133
Y56	134
Y56	135
Y56	136
Y56	137
Y56	138
Y56	139
Y56	140
Y56	141
Y57	142
Y57	143
Y58	144
Y58	145
Y58	146
Y58	147
Y58	148
Y58	149
Y58	150
Y58	151
Y58	152
Y59	153
Y59	154
Y59	155
Y60	156
Y60	157
Y60	158

۷۶۰	۱۵۹
۷۶۰	۱۶۰
۷۶۰	۱۶۱
۷۶۰	۱۶۲
۷۶۰	۱۶۳
۷۶۱	۱۶۴
۷۶۱	۱۶۵
۷۶۲	۱۶۶
۷۶۲	۱۶۷
۷۶۲	۱۶۸
۷۶۲	۱۶۹
۷۶۲	۱۷۰
۷۶۲	۱۷۱
۷۶۲	۱۷۲
۷۶۲	۱۷۳
۷۶۴	۱۷۴
۷۶۴	۱۷۵
۷۶۴	۱۷۶
۷۶۴	۱۷۷
۷۶۴	۱۷۸
۷۶۴	۱۷۹
۷۶۴	۱۸۰
۷۶۴	۱۸۱
۷۶۵	۱۸۲
۷۶۶	۱۸۳
۷۶۶	۱۸۴

۷۶۶	۱۸۵
۷۶۶	۱۸۶
۷۶۶	۱۸۷
۷۶۶	۱۸۸
۷۶۷	۱۸۹
۷۶۷	۱۹۰
۷۶۷	۱۹۱
۷۶۷	۱۹۲
۷۶۷	۱۹۳
۷۶۷	۱۹۴
۷۶۸	۱۹۵
۷۶۸	۱۹۶
۷۶۸	۱۹۷
۷۶۸	۱۹۸
۷۶۸	۱۹۹
۷۶۸	۲۰۰
۷۶۹	۲۰۱
۷۶۹	۲۰۲
۷۶۹	۲۰۳
۷۶۹	۲۰۴
۷۶۹	۲۰۵
۷۶۹	۲۰۶
۷۶۹	۲۰۷
۷۷۰	۲۰۸
۷۷۱	۲۰۹
۷۷۱	۲۱۰

۷۷۱	۲۱۱
۷۷۱	۲۱۲
۷۷۱	۲۱۳
۷۷۱	۲۱۴
۷۷۱	۲۱۵
۷۷۱	۲۱۶
۷۷۳	۲۱۷
۷۷۳	۲۱۸
۷۷۳	۲۱۹
۷۷۳	۲۲۰
۷۷۳	۲۲۱
۷۷۳	۲۲۲
۷۷۳	۲۲۳
۷۷۴	۲۲۴
۷۷۵	۲۲۵
۷۷۵	۲۲۶
۷۷۵	۲۲۷
۷۷۵	۲۲۸
۷۷۵	۲۲۹
۷۷۶	۲۳۰
۷۷۶	۲۳۱
۷۷۶	۲۳۲
۷۷۶	۲۳۳
۷۷۶	۲۳۴
۷۷۶	۲۳۵
۷۷۶	۲۳۶

٧٧٨	٢٣٧
٧٧٨	٢٣٨
٧٧٨	٢٣٩
٧٧٨	٢٤٠
٧٧٨	٢٤١
٧٧٨	٢٤٢
٧٧٨	٢٤٣
٧٧٨	٢٤٤
٧٧٩	٢٤٥
٧٨٠	٢٤٦
٧٨٠	٢٤٧
٧٨٠	٢٤٨
٧٨٠	٢٤٩
٧٨٠	٢٥٠
٧٨٠	٢٥١
٧٨٠	الفصل الثالث: الألف بلفظ الأمر في خطاب الجمع
٧٨٠	اشاره
٧٨١	١
٧٨١	٢
٧٨١	٣
٧٨١	٤
٧٨١	٥
٧٨٢	٦
٧٨٢	٧
٧٨٢	٨
٧٨٢	٩

٧٨٢	١٠
٧٨٢	١١
٧٨٢	١٢
٧٨٢	١٣
٧٨٢	١٤
٧٨٢	١٥
٧٨٣	١٦
٧٨٣	١٧
٧٨٣	١٨
٧٨٣	١٩
٧٨٤	٢٠
٧٨٤	٢١
٧٨٤	٢٢
٧٨٤	٢٣
٧٨٤	٢٤
٧٨٤	٢٥
٧٨٤	٢٦
٧٨٤	٢٧
٧٨٥	٢٨
٧٨٥	٢٩
٧٨٦	٣٠
٧٨٦	٣١
٧٨٦	٣٢
٧٨٦	٣٣
٧٨٦	٣٤
٧٨٦	٣٥

۷۸۶	۳۶
۷۸۶	۳۷
۷۸۷	۳۸
۷۸۸	۳۹
۷۸۸	۴۰
۷۸۸	۴۱
۷۸۸	۴۲
۷۸۸	۴۳
۷۸۸	۴۴
۷۸۸	۴۵
۷۸۸	۴۶
۷۸۸	۴۷
۷۸۹	۴۸
۷۸۹	۴۹
۷۹۰	۵۰
۷۹۰	۵۱
۷۹۰	۵۲
۷۹۰	۵۳
۷۹۰	۵۴
۷۹۰	۵۵
۷۹۰	۵۶
۷۹۰	۵۷
۷۹۰	۵۸
۷۹۱	۵۹
۷۹۱	۶۰
۷۹۱	۶۱

۷۹۲	۶۲
۷۹۲	۶۳
۷۹۲	۶۴
۷۹۲	۶۵
۷۹۲	۶۶
۷۹۲	۶۷
۷۹۲	۶۸
۷۹۴	۶۹
۷۹۴	۷۰
۷۹۴	۷۱
۷۹۴	۷۲
۷۹۴	۷۳
۷۹۴	۷۴
۷۹۴	۷۵
۷۹۶	۷۶
۷۹۶	۷۷
۷۹۶	۷۸
۷۹۶	۷۹
۷۹۶	۸۰
۷۹۶	۸۱
۷۹۶	۸۲
۷۹۶	۸۳
۷۹۷	۸۴
۷۹۸	۸۵
۷۹۸	۸۶
۷۹۸	۸۷

٧٩٨	٨٨
٧٩٨	٨٩
٧٩٨	٩٠
٧٩٩	٩١
٨٠٠	٩٢
٨٠٠	٩٣
٨٠٠	٩٤
٨٠٠	٩٥
٨٠٠	٩٦
٨٠٠	٩٧
٨٠٠	٩٨
٨٠١	٩٩
٨٠٢	الفصل السابع: حرف الألف بلفظ إحدروا و احذر
٨٠٢	اشاره
٨٠٢	١
٨٠٢	٢
٨٠٢	٣
٨٠٢	٤
٨٠٢	٥
٨٠٢	٦
٨٠٢	٧
٨٠٢	٨
٨٠٣	٩
٨٠٣	١٠
٨٠٤	١١
٨٠٤	١٢

λ. ƒ	13
λ. ƒ	14
λ. ƒ	15
λ. ƒ	16
λ. ƒ	17
λ. ƒ	18
λ. ƒ	19
λ. Δ	20
λ. Δ	21
λ. Δ	22
λ. ϐ	23
λ. ϐ	24
λ. ϐ	25
λ. ϐ	26
λ. ϐ	27
λ. ϐ	28
λ. ϐ	29
λ. ϐ	30
λ. ϐ	31
λ. γ	32
λ. λ	33
λ. λ	34
λ. λ	35
λ. λ	36
λ. λ	37
λ. λ	38

٨٠٨	٣٩
٨٠٨	٤٠
٨٠٨	٤١
٨٠٩	٤٢
٨١٠	٤٣
٨١٠	٤٤
٨١٠	٤٥
٨١٠	٤٦
٨١٠	٤٧
٨١٠	٤٨
٨١١	٤٩
٨١١	٥٠
٨١١	٥١
٨١١	٥٢
٨١١	٥٣
٨١١	الفصل الخامس: حرف الألف بلفظ إِيَّاكَ
٨١١	إشاره
٨١١	١
٨١١	٢
٨١٣	٣
٨١٣	٤
٨١٣	٥
٨١٣	٦
٨١٣	٧
٨١٣	٨
٨١٣	٩

۸۱۳	۱۰
۸۱۳	۱۱
۸۱۳	۱۲
۸۱۴	۱۳
۸۱۴	۱۴
۸۱۴	۱۵
۸۱۵	۱۶
۸۱۵	۱۷
۸۱۵	۱۸
۸۱۵	۱۹
۸۱۵	۲۰
۸۱۵	۲۱
۸۱۵	۲۲
۸۱۵	۲۳
۸۱۶	۲۴
۸۱۶	۲۵
۸۱۷	۲۶
۸۱۷	۲۷
۸۱۷	۲۸
۸۱۷	۲۹
۸۱۷	۳۰
۸۱۷	۳۱
۸۱۷	۳۲
۸۱۷	۳۳
۸۱۸	۳۴
۸۱۸	۳۵

۸۱۹	۳۶
۸۱۹	۳۷
۸۱۹	۳۸
۸۱۹	۳۹
۸۱۹	۴۰
۸۱۹	۴۱
۸۱۹	۴۲
۸۱۹	۴۳
۸۱۹	۴۴
۸۲۰	۴۵
۸۲۰	۴۶
۸۲۱	۴۷
۸۲۱	۴۸
۸۲۱	۴۹
۸۲۱	۵۰
۸۲۱	۵۱
۸۲۱	۵۲
۸۲۱	۵۳
۸۲۱	۵۴
۸۲۱	۵۵
۸۲۲	۵۶
۸۲۳	۵۷
۸۲۳	۵۸
۸۲۳	۵۹
۸۲۳	۶۰
۸۲۳	۶۱

۸۲۳	۶۲
۸۲۳	۶۳
۸۲۳	۶۴
۸۲۵	۶۵
۸۲۵	۶۶
۸۲۵	۶۷
۸۲۵	۶۸
۸۲۵	۶۹
۸۲۵	۷۰
۸۲۵	۷۱
۸۲۶	۷۲
۸۲۶	۷۳
۸۲۷	۷۴
۸۲۷	۷۵
۸۲۷	۷۶
۸۲۷	۷۷
۸۲۷	۷۸
۸۲۷	۷۹
۸۲۷	۸۰
۸۲۷	۸۱
۸۲۹	۸۲
۸۲۹	۸۳
۸۲۹	۸۴
۸۲۹	۸۵
۸۲۹	۸۶
۸۲۹	۸۷

۸۲۹	۸۸
۸۲۹	۸۹
۸۳۱	۹۰
۸۳۱	۹۱
۸۳۱	۹۲
۸۳۱	۹۳
۸۳۱	۹۴
۸۳۱	۹۵
۸۳۱	۹۶
۸۳۳	۹۷
۸۳۳	۹۸
۸۳۳	۹۹
۸۳۳	۱۰۰
۸۳۳	۱۰۱
۸۳۴	۱۰۲
۸۳۴	۱۰۳
۸۳۴	۱۰۴
۸۳۴	۱۰۵
۸۳۵	۱۰۶
۸۳۵	۱۰۷
۸۳۵	۱۰۸
۸۳۵	۱۰۹
۸۳۵	۱۱۰
۸۳۵	۱۱۱
۸۳۵	۱۱۲
۸۳۶	۱۱۳

٨٣٧	١١٤
٨٣٧	١١٥
٨٣٧	١١٦
٨٣٧	١١٧
٨٣٧	١١٨
٨٣٧	الفصل السادس: حرف الألف بألف الإستفتاح
٨٣٧	اشاره
٨٣٧	١
٨٣٨	٢
٨٣٩	٣
٨٣٩	٤
٨٣٩	٥
٨٣٩	٦
٨٣٩	٧
٨٣٩	٨
٨٣٩	٩
٨٣٩	١٠
٨٣٩	١١
٨٤٠	١٢
٨٤٠	١٣
٨٤٠	١٤
٨٤١	١٥
٨٤١	١٦
٨٤١	١٧
٨٤١	١٨
٨٤٢	١٩

٨٤٢	٢٠
٨٤٢	٢١
٨٤٢	٢٢
٨٤٢	٢٣
٨٤٣	٢٤
٨٤٣	٢٥
٨٤٣	٢٦
٨٤٣	٢٧
٨٤٣	٢٨
٨٤٣	٢٩
٨٤٤	٣٠
٨٤٤	٣١
٨٤٤	٣٢
٨٤٤	٣٣
٨٤٤	٣٤
٨٤٥	٣٥
٨٤٥	٣٦
٨٤٥	٣٧
٨٤٥	٣٨
٨٤٦	٣٩
٨٤٧	الفصل السابع: حرف الألف بالفتحة الأستفهام بلفظ أين
٨٤٧	اشاره
٨٤٧	١
٨٤٧	٢
٨٤٧	٣
٨٤٨	٤

۱۴۸	۵
۱۴۸	۶
۱۴۸	۷
۱۴۸	۸
۱۴۹	۹
۱۴۹	۱۰
۱۴۹	۱۱
۱۴۹	۱۲
۱۴۹	۱۳
۱۴۹	۱۴
۱۴۹	۱۵
۱۴۹	۱۶
۱۵۰	۱۷
۱۵۰	۱۸
۱۵۰	۱۹
۱۵۱	۲۰
۱۵۱	۲۱
۱۵۱	۲۲
۱۵۱	۲۳
۱۵۱	۲۴
۱۵۱	۲۵
۱۵۱	۲۶
۱۵۱	۲۷
۱۵۲	۲۸
۱۵۲	۲۹
۱۵۲	۳۰

٨٥٣	٣١
٨٥٣	٣٢
٨٥٣	٣٣
٨٥٣	٣٤
٨٥٥	٣٥
٨٥٥	٣٦
٨٥٥	٣٧
٨٥٦	ألفصل الثامن: حرف الألف على وزن أفعل
٨٥٦	اشاره
٨٥٦	١
٨٥٦	٢
٨٥٦	٣
٨٥٦	٤
٨٥٦	٥
٨٥٦	٦
٨٥٦	٧
٨٥٦	٨
٨٥٧	٩
٨٥٧	١٠
٨٥٧	١١
٨٥٧	١٢
٨٥٧	١٣
٨٥٧	١٤
٨٥٧	١٥
٨٥٧	١٦
٨٥٧	١٧

λΔλ	18
λΔλ	19
λΔλ	20
λΔλ	21
λΔλ	22
λΔλ	23
λΔλ	24
λΔλ	25
λΔλ	26
λΔλ	27
λΔ9	28
λΔ9	29
λΔ9	30
λΔ9	31
λΔ9	32
λΔ9	33
λΔ9	34
λΔ9	35
λΔ9	36
λΔ9	37
λΔ9	38
λΔ0	39
λΔ0	40
λΔ0	41
λΔ1	42
λΔ1	43

۸۶۱	۴۴
۸۶۱	۴۵
۸۶۱	۴۶
۸۶۱	۴۷
۸۶۱	۴۸
۸۶۱	۴۹
۸۶۱	۵۰
۸۶۱	۵۱
۸۶۱	۵۲
۸۶۲	۵۳
۸۶۲	۵۴
۸۶۲	۵۵
۸۶۲	۵۶
۸۶۲	۵۷
۸۶۲	۵۸
۸۶۲	۵۹
۸۶۲	۶۰
۸۶۲	۶۱
۸۶۲	۶۲
۸۶۳	۶۳
۸۶۳	۶۴
۸۶۴	۶۵
۸۶۴	۶۶
۸۶۴	۶۷
۸۶۴	۶۸
۸۶۴	۶۹

۸۶۴	۷۰
۸۶۴	۷۱
۸۶۴	۷۲
۸۶۴	۷۳
۸۶۴	۷۴
۸۶۴	۷۵
۸۶۵	۷۶
۸۶۵	۷۷
۸۶۵	۷۸
۸۶۵	۷۹
۸۶۵	۸۰
۸۶۵	۸۱
۸۶۵	۸۲
۸۶۵	۸۳
۸۶۵	۸۴
۸۶۵	۸۵
۸۶۷	۸۶
۸۶۷	۸۷
۸۶۷	۸۸
۸۶۷	۸۹
۸۶۷	۹۰
۸۶۷	۹۱
۸۶۷	۹۲
۸۶۷	۹۳
۸۶۷	۹۴
۸۶۷	۹۵

۸۶۷	۹۶
۸۶۸	۹۷
۸۶۸	۹۸
۸۶۸	۹۹
۸۶۸	۱۰۰
۸۶۸	۱۰۱
۸۶۸	۱۰۲
۸۶۸	۱۰۳
۸۶۸	۱۰۴
۸۶۸	۱۰۵
۸۶۹	۱۰۶
۸۶۹	۱۰۷
۸۶۹	۱۰۸
۸۶۹	۱۰۹
۸۶۹	۱۱۰
۸۶۹	۱۱۱
۸۶۹	۱۱۲
۸۶۹	۱۱۳
۸۶۹	۱۱۴
۸۶۹	۱۱۵
۸۷۰	۱۱۶
۸۷۰	۱۱۷
۸۷۰	۱۱۸
۸۷۰	۱۱۹
۸۷۰	۱۲۰
۸۷۱	۱۲۱

AY1	122
AY1	123
AY1	124
AY1	125
AY1	126
AY1	127
AY1	128
AY1	129
AY1	130
AY2	131
AY2	132
AY2	133
AY2	134
AY2	135
AY2	136
AY2	137
AY2	138
AY3	139
AY3	140
AY3	141
AY3	142
AY3	143
AY3	144
AY3	145
AY3	146
AY3	147

۸۷۳	۱۴۸
۸۷۴	۱۴۹
۸۷۴	۱۵۰
۸۷۴	۱۵۱
۸۷۴	۱۵۲
۸۷۴	۱۵۳
۸۷۵	۱۵۴
۸۷۵	۱۵۵
۸۷۵	۱۵۶
۸۷۵	۱۵۷
۸۷۵	۱۵۸
۸۷۵	۱۵۹
۸۷۵	۱۶۰
۸۷۵	۱۶۱
۸۷۵	۱۶۲
۸۷۶	۱۶۳
۸۷۶	۱۶۴
۸۷۶	۱۶۵
۸۷۶	۱۶۶
۸۷۶	۱۶۷
۸۷۶	۱۶۸
۸۷۷	۱۶۹
۸۷۷	۱۷۰
۸۷۷	۱۷۱
۸۷۷	۱۷۲
۸۷۷	۱۷۳

۱۷۷	-----	۱۷۴
۱۷۷	-----	۱۷۵
۱۷۷	-----	۱۷۶
۱۷۷	-----	۱۷۷
۱۷۷	-----	۱۷۸
۱۷۸	-----	۱۷۹
۱۷۸	-----	۱۸۰
۱۷۸	-----	۱۸۱
۱۷۸	-----	۱۸۲
۱۷۸	-----	۱۸۳
۱۷۸	-----	۱۸۴
۱۷۸	-----	۱۸۵
۱۷۸	-----	۱۸۶
۱۷۹	-----	۱۸۷
۱۷۹	-----	۱۸۸
۱۷۹	-----	۱۸۹
۱۷۹	-----	۱۹۰
۱۷۹	-----	۱۹۱
۱۷۹	-----	۱۹۲
۱۷۹	-----	۱۹۳
۱۷۹	-----	۱۹۴
۱۷۹	-----	۱۹۵
۱۷۹	-----	۱۹۶
۱۸۰	-----	۱۹۷
۱۸۰	-----	۱۹۸
۱۸۰	-----	۱۹۹

λλ·	۲۰۰
λλ·	۲۰۱
λλ·	۲۰۲
λλ·	۲۰۳
λλ۱	۲۰۴
λλ۱	۲۰۵
λλ۱	۲۰۶
λλ۱	۲۰۷
λλ۱	۲۰۸
λλ۱	۲۰۹
λλ۱	۲۱۰
λλ۱	۲۱۱
λλ۱	۲۱۲
λλ۱	۲۱۳
λλ۲	۲۱۴
λλ۲	۲۱۵
λλ۲	۲۱۶
λλ۲	۲۱۷
λλ۲	۲۱۸
λλ۳	۲۱۹
λλ۳	۲۲۰
λλ۳	۲۲۱
λλ۳	۲۲۲
λλ۳	۲۲۳
λλ۳	۲۲۴
λλ۳	۲۲۵

λλλ	۲۲۶
λλλ	۲۲۷
λλλ	۲۲۸
λλ۴	۲۲۹
λλ۴	۲۳۰
λλ۴	۲۳۱
λλ۴	۲۳۲
λλ۴	۲۳۳
λλ۵	۲۳۴
λλ۵	۲۳۵
λλ۵	۲۳۶
λλ۵	۲۳۷
λλ۵	۲۳۸
λλ۵	۲۳۹
λλ۵	۲۴۰
λλ۵	۲۴۱
λλ۶	۲۴۲
λλ۶	۲۴۳
λλ۶	۲۴۴
λλ۶	۲۴۵
λλ۶	۲۴۶
λλ۶	۲۴۷
λλ۶	۲۴۸
λλ۷	۲۴۹
λλ۷	۲۵۰
λλ۷	۲۵۱

λλΥ	۲۵۲
λλΥ	۲۵۳
λλΥ	۲۵۴
λλΥ	۲۵۵
λλΥ	۲۵۶
λλΥ	۲۵۷
λλλ	۲۵۸
λλλ	۲۵۹
λλλ	۲۶۰
λλλ	۲۶۱
λλλ	۲۶۲
λλλ	۲۶۳
λλλ	۲۶۴
λλ۹	۲۶۵
λλ۹	۲۶۶
λλ۹	۲۶۷
λλ۹	۲۶۸
λλ۹	۲۶۹
λλ۹	۲۷۰
λλ۹	۲۷۱
λλ۹	۲۷۲
λ۹۰	۲۷۳
λ۹۰	۲۷۴
λ۹۰	۲۷۵
λ۹۰	۲۷۶
λ۹۰	۲۷۷

191	278
191	279
191	280
191	281
191	282
191	283
191	284
191	285
191	286
191	287
192	288
192	289
192	290
193	291
193	292
193	293
193	294
193	295
193	296
193	297
193	298
193	299
194	300
194	301
194	302
194	303

۸۹۵	۳۰۴
۸۹۵	۳۰۵
۸۹۵	۳۰۶
۸۹۵	۳۰۷
۸۹۵	۳۰۸
۸۹۵	۳۰۹
۸۹۵	۳۱۰
۸۹۵	۳۱۱
۸۹۵	۳۱۲
۸۹۶	۳۱۳
۸۹۶	۳۱۴
۸۹۶	۳۱۵
۸۹۶	۳۱۶
۸۹۶	۳۱۷
۸۹۶	۳۱۸
۸۹۷	۳۱۹
۸۹۷	۳۲۰
۸۹۷	۳۲۱
۸۹۷	۳۲۲
۸۹۷	۳۲۳
۸۹۷	۳۲۴
۸۹۷	۳۲۵
۸۹۷	۳۲۶
۸۹۷	۳۲۷
۸۹۸	۳۲۸
۸۹۸	۳۲۹

۸۹۸	۳۳۰
۸۹۸	۳۳۱
۸۹۸	۳۳۲
۸۹۸	۳۳۳
۸۹۹	۳۳۴
۸۹۹	۳۳۵
۸۹۹	۳۳۶
۸۹۹	۳۳۷
۸۹۹	۳۳۸
۸۹۹	۳۳۹
۸۹۹	۳۴۰
۹۰۰	۳۴۱
۹۰۰	۳۴۲
۹۰۰	۳۴۳
۹۰۰	۳۴۴
۹۰۰	۳۴۵
۹۰۱	۳۴۶
۹۰۱	۳۴۷
۹۰۱	۳۴۸
۹۰۱	۳۴۹
۹۰۱	۳۵۰
۹۰۱	۳۵۱
۹۰۱	۳۵۲
۹۰۱	۳۵۳
۹۰۲	۳۵۴
۹۰۲	۳۵۵

१.२	३५६
१.३	३५७
१.३	३५८
१.३	३५९
१.३	३६०
१.३	३६१
१.३	३६२
१.३	३६३
१.३	३६४
१.३	३६५
१.३	३६६
१.४	३६७
१.४	३६८
१.४	३६९
१.४	३७०
१.४	३७१
१.५	३७२
१.५	३७३
१.५	३७४
१.५	३७५
१.५	३७६
१.५	३७७
१.५	३७८
१.५	३७९
१.५	३८०
१.६	३८१

१.६	३८२
१.६	३८३
१.६	३८४
१.६	३८५
१.७	३८६
१.७	३८७
१.७	३८८
१.७	३८९
१.७	३९०
१.७	३९१
१.७	३९२
१.७	३९३
१.८	३९४
१.८	३९५
१.९	३९६
१.९	३९७
१.९	३९८
१.९	३९९
१.९	४००
१.९	४०१
१.९	४०२
१.९	४०३
१.९	४०४
१.१०	४०५
१.१०	४०६
१.१०	४०७

911	408
911	409
911	410
911	411
911	412
911	413
911	414
912	415
912	416
913	417
913	418
913	419
913	420
913	421
913	422
913	423
913	424
914	425
914	426
915	427
915	428
915	429
915	430
915	431
915	432
915	433

915	434
916	435
916	436
917	437
917	438
917	439
917	440
917	441
917	442
917	443
917	444
918	445
918	446
918	447
918	448
919	449
919	450
919	451
919	452
919	453
919	454
919	455
919	456
920	457
921	458
921	459

921 ----- 460
921 ----- 461
921 ----- 462
921 ----- 463
921 ----- 464
921 ----- 465
921 ----- 466
922 ----- 467
922 ----- 468
922 ----- 469
923 ----- 470
923 ----- 471
923 ----- 472
923 ----- 473
923 ----- 474
923 ----- 475
923 ----- 476
924 ----- 477
925 ----- 478
925 ----- 479
925 ----- 480
925 ----- 481
925 ----- 482
925 ----- 483
925 ----- 484
925 ----- 485

۹۲۷	۴۸۶
۹۲۷	۴۸۷
۹۲۷	۴۸۸
۹۲۷	۴۸۹
۹۲۷	۴۹۰
۹۲۷	۴۹۱
۹۲۷	۴۹۲
۹۲۷	۴۹۳
۹۲۷	۴۹۴
۹۲۸	۴۹۵
۹۲۸	۴۹۶
۹۲۸	۴۹۷
۹۲۸	۴۹۸
۹۲۹	۴۹۹
۹۲۹	۵۰۰
۹۲۹	۵۰۱
۹۲۹	۵۰۲
۹۲۹	۵۰۳
۹۲۹	۵۰۴
۹۲۹	۵۰۵
۹۲۹	۵۰۶
۹۲۹	۵۰۷
۹۳۰	۵۰۸
۹۳۰	۵۰۹
۹۳۱	۵۱۰
۹۳۱	۵۱۱

931 ----- 512
931 ----- 513
931 ----- 514
931 ----- 515
931 ----- 516
931 ----- 517
932 ----- 518
932 ----- 519
932 ----- 520
932 ----- 521
932 ----- 522
932 ----- 523
932 ----- 524
932 ----- 525
934 ----- 526
935 ----- 527
935 ----- 528
935 ----- 529
935 ----- 530
935 ----- 531
935 ----- 532
935 ----- 533
935 ----- 534
937 ----- 535
937 ----- 536
937 ----- 537

٩٣٧	٥٣٨
٩٣٧	٥٣٩
٩٣٧	٥٤٠
٩٣٧	٥٤١
٩٣٧	٥٤٢
٩٣٨	٥٤٣
٩٣٩	٥٤٤
٩٣٩	٥٤٥
٩٣٩	٥٤٦
٩٣٩	٥٤٧
٩٣٩	٥٤٨
٩٣٩	٥٤٩
٩٣٩	الفصل التاسع: حرف الألف بلفظ اَنْ
٩٣٩	اشاره
٩٤٠	١
٩٤٠	٢
٩٤٠	٣
٩٤٠	٤
٩٤٠	٥
٩٤٠	٦
٩٤٠	٧
٩٤٠	٨
٩٤٠	٩
٩٤٠	١٠
٩٤١	١١
٩٤١	١٢

941	13
941	14
941	15
941	16
942	17
942	18
942	19
942	20
942	21
942	22
942	23
942	24
942	25
942	26
942	27
942	28
942	29
944	30
944	31
944	32
944	33
944	34
944	35
944	36
944	37
945	38

۹۴۵	۳۹
۹۴۵	۴۰
۹۴۵	۴۱
۹۴۶	۴۲
۹۴۶	۴۳
۹۴۶	۴۴
۹۴۶	۴۵
۹۴۶	۴۶
۹۴۶	۴۷
۹۴۶	۴۸
۹۴۶	۴۹
۹۴۶	۵۰
۹۴۶	۵۱
۹۴۷	۵۲
۹۴۷	۵۳
۹۴۸	۵۴
۹۴۸	۵۵
۹۴۸	۵۶
۹۴۸	۵۷
۹۴۸	۵۸
۹۴۸	۵۹
۹۴۸	۶۰
۹۴۹	۶۱
۹۴۹	۶۲
۹۴۹	۶۳
۹۵۰	۶۴

٩٥٠	٦٥
٩٥٠	٦٦
٩٥٠	٦٧
٩٥٠	٦٨
٩٥٠	٦٩
٩٥٠	٧٠
٩٥٠	٧١
٩٥٠	٧٢
٩٥١	٧٣
٩٥١	٧٤
٩٥٢	٧٥
٩٥٢	٧٦
٩٥٢	٧٧
٩٥٢	٧٨
٩٥٢	٧٩
٩٥٢	٨٠
٩٥٢	٨١
٩٥٢	٨٢
٩٥٤	٨٣
٩٥٤	٨٤
٩٥٤	٨٥
٩٥٤	٨٦
٩٥٤	٨٧
٩٥٤	٨٨
٩٥٤	٨٩
٩٥٤	٩٠

٩٥٤	٩١
٩٥٤	٩٢
٩٥٤	٩٣
٩٥٤	٩٤
٩٥٤	٩٥
٩٥٤	٩٦
٩٥٤	٩٧
٩٥٤	٩٨
٩٥٨	٩٩
٩٥٨	١٠٠
٩٥٨	١٠١
٩٥٨	١٠٢
٩٥٨	١٠٣
٩٥٨	١٠٤
٩٥٨	١٠٥
٩٥٨	١٠٦
٩٦٠	١٠٧
٩٦٠	١٠٨
٩٦٠	١٠٩
٩٦٠	١١٠
٩٦٠	١١١
٩٦٠	١١٢
٩٦١	١١٣
٩٦١	١١٤
٩٦١	١١٥
٩٦١	١١٦

961	117
961	118
961	119
963	120
963	121
963	122
963	123
963	124
963	125
963	126
963	127
965	128
965	129
965	130
965	131
965	132
965	133
965	134
966	135
966	136
966	137
966	138
966	139
966	140
966	141
966	142

967	143
968	144
968	145
968	146
968	147
968	148
968	149
969	150
969	151
969	152
969	153
969	154
970	155
970	156
970	157
970	158
970	159
970	160
970	161
970	162
972	163
972	164
972	165
972	166
972	167
972	168

973	169
973	170
973	171
973	172
973	173
973	174
973	175
973	176
975	177
975	178
975	179
975	180
976	181
976	182
976	183
976	184
976	185
976	186
976	187
978	188
978	189
978	190
978	191
978	192
979	193
979	194

979	195
979	196
979	197
979	198
980	199
980	200
980	201
981	202
981	203
981	204
981	205
981	206
981	207
982	208
982	209
982	210
982	211
983	212
983	213
983	214
983	215
983	216
984	217
984	218
984	219
984	220

984	221
985	222
985	223
985	224
985	225
985	226
986	227
986	228
986	229
986	230
986	231
987	232
987	233
987	234
987	235
988	236
988	237
988	238
988	239
988	240
989	241
989	242
989	243
989	244
989	245
990	246

११.	२४७
११.	२४८
११.	२४९
११.	२५०
१११	२५१
१११	२५२
१११	२५३
१११	२५४
१११	२५५
११२	२५६
११२	२५७
११२	२५८
११२	२५९
११२	२६०
११२	२६१
११३	२६२
११३	२६३
११३	२६४
११३	२६५
११३	२६६
११३	२६७
११३	२६८
११३	२६९
११५	२७०
११५	२७१
११५	२७२

११६	२१३
११६	२१४
११७	२१५
११७	२१६
११७	२१७
११७	२१८
११७	२१९
११८	२२०
११८	२२१
११९	२२२
१००	२२३
१००	२२४
१००	२२५
१००	२२६
१००	२२७
१००१	२२८
१००१	२२९
१००१	२३०
१००१	२३१
१००२	२३२
१००२	२३३
१००२	२३४
१००२	२३५
१००२	२३६
१००३	२३७
१००३	२३८

1.0.3	299
1.0.4	300
1.0.4	301
1.0.4	302
1.0.4	303
1.0.4	304
1.0.5	305
1.0.5	306
1.0.5	307
1.0.6	308
1.0.6	309
1.0.6	310
1.0.7	311
1.0.7	312
1.0.7	313
1.0.8	314
1.0.8	315
1.0.9	316
1.0.9	317
1.0.9	318
1.0.9	319
1.0.10	320
1.0.10	321
1.0.10	322
1.0.11	323
1.0.11	324

١٠١٢	٣٢٥
١٠١٢	٣٢٦
١٠١٣	٣٢٧
١٠١٣	٣٢٨
١٠١٣	٣٢٩
١٠١٣	الفصل العاشر: حرف الألف بحرف الشَّروط بلفظ إن المخفَّفة
١٠١٣	اشاره
١٠١٣	١
١٠١٣	٢
١٠١٤	٣
١٠١٤	٤
١٠١٤	٥
١٠١٤	٦
١٠١٤	٧
١٠١٤	٨
١٠١٤	٩
١٠١٤	١٠
١٠١٤	١١
١٠١٥	١٢
١٠١٥	١٣
١٠١٦	١٤
١٠١٦	١٥
١٠١٦	١٦
١٠١٦	١٧
١٠١٦	١٨
١٠١٦	١٩

1.17	20
1.17	21
1.17	22
1.17	23
1.17	24
1.18	25
1.18	26
1.19	27
1.19	28
1.19	29
1.19	30
1.20	31
1.20	32
1.20	33
1.20	34
1.20	35
1.20	36
1.20	37
1.20	38
1.21	39
1.21	40
1.22	41
1.22	42
1.22	43
1.22	44
1.22	45

١٠٢٢ ..... ٤٦

١٠٢٢ ..... ٤٧

١٠٢٢ ..... ٤٨

١٠٢٤ ..... ٤٩

١٠٢٤ ..... ٥٠

١٠٢٤ ..... ٥١

١٠٢٤ ..... الفصل الحادى عشر :حرف الألف بلفظ أنا

١٠٢٤ ..... اشاره

١٠٢٤ ..... ١

١٠٢٥ ..... ٢

١٠٢٥ ..... ٣

١٠٢٥ ..... ٤

١٠٢٥ ..... ٥

١٠٢٦ ..... ٦

١٠٢٦ ..... ٧

١٠٢٦ ..... ٨

١٠٢٦ ..... ٩

١٠٢٦ ..... ١٠

١٠٢٦ ..... ١١

١٠٢٦ ..... ١٢

١٠٢٦ ..... ١٣

١٠٢٨ ..... الفصل الثانى عشر :حرف الألف بلفظ إتى

١٠٢٨ ..... اشاره

١٠٢٨ ..... ١

١٠٢٨ ..... ٢

١٠٢٨ ..... ٣

١٠٢٨	٤
١٠٢٨	٥
١٠٢٨	٦
١٠٣٠	٧
١٠٣٠	٨
١٠٣٠	٩
١٠٣٠	١٠
١٠٣٠	١١
١٠٣١	١٢
١٠٣١	١٣
١٠٣١	١٤
١٠٣٢	ألفصل الثالث عشر: حرف الألف بلفظ إتك في خطاب المفرد -
١٠٣٢	اشاره
١٠٣٢	١
١٠٣٢	٢
١٠٣٢	٣
١٠٣٣	٤
١٠٣٣	٥
١٠٣٣	٦
١٠٣٣	٧
١٠٣٣	٨
١٠٣٣	٩
١٠٣٣	١٠
١٠٣٤	١١
١٠٣٤	١٢
١٠٣٤	١٣

١٠٣٤	١٤
١٠٣٤	١٥
١٠٣٤	١٦
١٠٣٤	١٧
١٠٣٤	١٨
١٠٣٤	١٩
١٠٣٥	٢٠
١٠٣٥	٢١
١٠٣٦	٢٢
١٠٣٦	٢٣
١٠٣٦	٢٤
١٠٣٦	٢٥
١٠٣٦	٢٦
١٠٣٦	٢٧
١٠٣٦	٢٨
١٠٣٦	٢٩
١٠٣٦	٣٠
١٠٣٧	٣١
١٠٣٧	٣٢
١٠٣٨	٣٣
١٠٣٨	الفصل الرابع عشر: حرف الألف في خطاب الجمع بلفظ إنكم
١٠٣٨	اشاره
١٠٣٨	١
١٠٣٨	٢
١٠٣٩	٣
١٠٣٩	٤

1.39	5
1.39	6
1.39	7
1.39	8
1.39	9
1.39	10
1.39	11
1.40	12
1.41	13
1.41	14
1.41	15
1.41	16
1.41	17
1.41	18
1.41	19
1.41	20
1.41	21
1.42	22
1.43	23
1.43	24
1.43	25
1.43	26
1.43	27
1.43	28
1.43	29
1.43	30

١٠٤٤	٣١
١٠٤٥	٣٢
١٠٤٥	٣٣
١٠٤٥	٣٤
١٠٤٥	٣٥
١٠٤٥	٣٦
١٠٤٥	٣٧
١٠٤٥	٣٨
١٠٤٧	٣٩
١٠٤٩	الفصل الخامس عشر: حرف الألف بلفظ إتما
١٠٤٩	اشاره
١٠٤٩	١
١٠٤٩	٢
١٠٤٩	٣
١٠٥٠	٤
١٠٥٠	٥
١٠٥٠	٦
١٠٥٠	٧
١٠٥٠	٨
١٠٥٠	٩
١٠٥٠	١٠
١٠٥٠	١١
١٠٥٠	١٢
١٠٥١	١٣
١٠٥١	١٤
١٠٥٢	١٥

1.52	16
1.52	17
1.52	18
1.52	19
1.52	20
1.52	21
1.53	22
1.54	23
1.54	24
1.54	25
1.54	26
1.54	27
1.54	28
1.54	29
1.55	30
1.55	31
1.55	32
1.55	33
1.55	34
1.55	35
1.55	36
1.57	37
1.57	38
1.57	39
1.57	40
1.57	41

١٠٥٨	٤٢
١٠٥٨	٤٣
١٠٥٨	٤٤
١٠٥٨	٤٥
١٠٥٨	٤٦
١٠٥٨	٤٧
١٠٥٩	٤٨
١٠٥٩	٤٩
١٠٥٩	٥٠
١٠٥٩	٥١
١٠٥٩	٥٢
١٠٥٩	٥٣
١٠٦٠	٥٤
١٠٦٠	٥٥
١٠٦٠	الفصل السادس عشر: حرف الألف بلفظ آفه
١٠٦٠	اشاره
١٠٦٠	١
١٠٦٠	٢
١٠٦٠	٣
١٠٦٠	٤
١٠٦٠	٥
١٠٦١	٦
١٠٦١	٧
١٠٦١	٨
١٠٦١	٩
١٠٦١	١٠

1.62	11
1.62	12
1.62	13
1.62	14
1.62	15
1.62	16
1.62	17
1.62	18
1.62	19
1.62	20
1.63	21
1.63	22
1.64	23
1.64	24
1.65	25
1.65	26
1.65	27
1.65	28
1.65	29
1.65	30
1.65	31
1.65	32
1.65	33
1.66	34
1.66	35
1.66	36

١٠٦٦	٣٧
١٠٦٦	٣٨
١٠٦٦	٣٩
١٠٦٧	٤٠
١٠٦٧	٤١
١٠٦٧	٤٢
١٠٦٧	٤٣
١٠٦٧	٤٤
١٠٦٧	٤٥
١٠٦٧	٤٦
١٠٦٧	٤٧
١٠٦٧	٤٨
١٠٦٨	٤٩
١٠٦٨	٥٠
١٠٦٨	٥١
١٠٦٨	٥٢
١٠٦٨	٥٣
١٠٦٨	٥٤
١٠٦٩	٥٥
١٠٦٩	٥٦
١٠٦٩	٥٧
١٠٦٩	الفصل السابع عشر: حرف الألف بلفظ اذا بمعنى الشرط
١٠٦٩	اشاره
١٠٦٩	١
١٠٦٩	٢
١٠٦٩	٣

1.69	4
1.69	5
1.69	6
1.70	7
1.70	8
1.70	9
1.70	10
1.70	11
1.70	12
1.71	13
1.71	14
1.71	15
1.71	16
1.71	17
1.71	18
1.71	19
1.71	20
1.71	21
1.71	22
1.71	23
1.72	24
1.72	25
1.72	26
1.72	27
1.72	28
1.72	29

1.72	30
1.72	31
1.72	32
1.72	33
1.73	34
1.74	35
1.74	36
1.74	37
1.74	38
1.74	39
1.74	40
1.74	41
1.74	42
1.74	43
1.75	44
1.75	45
1.75	46
1.76	47
1.76	48
1.76	49
1.76	50
1.76	51
1.76	52
1.76	53
1.76	54
1.76	55

1.77	56
1.77	57
1.77	58
1.77	59
1.77	60
1.77	61
1.78	62
1.78	63
1.78	64
1.78	65
1.78	66
1.78	67
1.78	68
1.78	69
1.78	70
1.79	71
1.79	72
1.79	73
1.80	74
1.80	75
1.80	76
1.80	77
1.80	78
1.80	79
1.80	80
1.80	81

1-80	82
1-80	83
1-81	84
1-81	85
1-81	86
1-81	87
1-81	88
1-82	89
1-82	90
1-82	91
1-82	92
1-82	93
1-82	94
1-82	95
1-82	96
1-82	97
1-83	98
1-83	99
1-83	100
1-84	101
1-84	102
1-84	103
1-84	104
1-84	105
1-84	106
1-84	107

1-84	108
1-84	109
1-85	110
1-85	111
1-85	112
1-86	113
1-86	114
1-86	115
1-86	116
1-86	117
1-86	118
1-86	119
1-88	120
1-88	121
1-88	122
1-88	123
1-88	124
1-88	125
1-88	126
1-88	127
1-89	128
1-89	129
1-89	130
1-90	131
1-90	132
1-90	133

1-90	134
1-90	135
1-90	136
1-90	137
1-92	138
1-92	139
1-92	140
1-92	141
1-92	142
1-92	143
1-92	144
1-92	145
1-93	146
1-93	147
1-94	148
1-94	149
1-94	150
1-94	151
1-94	152
1-94	153
1-94	154
1-95	155
1-96	156
1-96	157
1-96	158
1-96	159

1-96	160
1-96	161
1-96	162
1-96	163
1-97	164
1-98	165
1-98	166
1-98	167
1-98	168
1-98	169
1-98	170
1-98	171
1-98	172
1-99	173
11.0	174
11.0	175
11.0	176
11.1	177
11.1	178
11.1	179
11.1	180
11.2	181
11.2	182
11.2	183
11.2	184
11.2	185

١١٠٣	١٨٦
١١٠٣	١٨٧
١١٠٣	١٨٨
١١٠٣	١٨٩
١١٠٣	١٩٠
١١٠٣	١٩١
١١٠٣	١٩٢
١١٠٣	١٩٣
١١٠٤	١٩٤
١١٠٤	١٩٥
١١٠٥	١٩٦
١١٠٥	١٩٧
١١٠٥	١٩٨
١١٠٥	١٩٩
١١٠٥	٢٠٠
١١٠٥	٢٠١
١١٠٥	٢٠٢
١١٠٧	٢٠٣
١١٠٧	٢٠٤
١١٠٧	٢٠٥
١١٠٧	الفصل الثامن عشر في حرف الباء بالباء الزائدة
١١٠٧	اشاره
١١٠٧	١
١١٠٧	٢
١١٠٧	٣
١١٠٧	٤

11.8	5
11.8	6
11.8	7
11.8	8
11.8	9
11.8	10
11.8	11
11.8	12
11.9	13
11.9	14
11.9	15
11.9	16
11.9	17
11.9	18
11.9	19
11.9	20
11.9	21
11.9	22
11.10	23
11.10	24
11.10	25
11.10	26
11.10	27
11.10	28
11.10	29
11.10	30

1110	31
1110	32
1110	33
1111	34
1111	35
1112	36
1112	37
1112	38
1112	39
1112	40
1112	41
1112	42
1112	43
1112	44
1112	45
1113	46
1113	47
1113	48
1113	49
1113	50
1113	51
1113	52
1113	53
1113	54
1113	55
1113	56

۱۱۱۵	۵۷
۱۱۱۵	۵۸
۱۱۱۵	۵۹
۱۱۱۵	۶۰
۱۱۱۵	۶۱
۱۱۱۵	۶۲
۱۱۱۵	۶۳
۱۱۱۵	۶۴
۱۱۱۵	۶۵
۱۱۱۵	۶۶
۱۱۱۵	۶۷
۱۱۱۶	۶۸
۱۱۱۶	۶۹
۱۱۱۶	۷۰
۱۱۱۶	۷۱
۱۱۱۶	۷۲
۱۱۱۶	۷۳
۱۱۱۶	۷۴
۱۱۱۶	۷۵
۱۱۱۶	۷۶
۱۱۱۶	۷۷
۱۱۱۷	۷۸
۱۱۱۷	۷۹
۱۱۱۸	۸۰
۱۱۱۸	۸۱
۱۱۱۸	۸۲

1118	83
1118	84
1118	85
1118	86
1118	87
1118	88
1118	89
1119	90
1119	91
1119	92
1119	93
1119	94
1119	95
1119	96
1119	97
1119	98
1119	99
1120	100
1120	101
1120	102
1120	103
1120	104
1120	105
1120	106
1120	107
1120	108

1120	109
1121	110
1121	111
1121	112
1121	113
1121	114
1121	115
1121	116
1121	117
1121	118
1122	119
1122	120
1122	121
1122	122
1122	123
1122	124
1122	125
1122	126
1122	127
1122	128
1123	129
1123	130
1123	131
1123	132
1123	133
1123	134

1124	135
1124	136
1124	137
1124	138
1124	139
1124	140
1124	141
1124	142
1124	143
1125	144
1125	145
1125	146
1125	147
1125	148
1125	149
1125	150
1125	151
1125	152
1126	153
1126	154
1126	155
1126	156
1126	157
1126	158
1126	159
1126	160

١١٢٤	١٤١
١١٢٤	١٤٢
١١٢٧	١٤٣
١١٢٧	١٤٤
١١٢٧	١٤٥
١١٢٧	١٤٦
١١٢٧	١٤٧
١١٢٧	١٤٨
١١٢٧	١٤٩
١١٢٧	١٧٠
١١٢٧	١٧١
١١٢٨	١٧٢
١١٢٨	١٧٣
١١٢٨	١٧٤
١١٢٨	١٧٥
١١٢٨	١٧٦
١١٢٨	١٧٧
١١٢٨	١٧٨
١١٢٨	١٧٩
١١٢٨	١٨٠
١١٢٨	١٨١
١١٢٩	١٨٢
١١٢٩	الفصل التاسع عشر: حرف الباء بلفظ بادر، بادروا
١١٢٩	اشاره
١١٢٩	١
١١٢٩	٢

١١٢٩	٣
١١٣٠	٤
١١٣٠	٥
١١٣٠	٦
١١٣٠	٧
١١٣٠	٨
١١٣٠	٩
١١٣٠	١٠
١١٣٠	١١
١١٣٠	١٢
١١٣١	١٣
١١٣١	١٤
١١٣١	١٥
١١٣١	١٦
١١٣٢	١٧
١١٣٢	١٨
١١٣٢	١٩
١١٣٢	٢٠
١١٣٢	٢١
١١٣٢	٢٢
١١٣٢	٢٣
١١٣٢	الفصل العشرون: حرف الباء الثابتة بلفظ بئس
١١٣٢	اشاره
١١٣٤	١
١١٣٤	٢
١١٣٤	٣

1134	4
1134	5
1134	6
1134	7
1134	8
1134	9
1134	10
1135	11
1135	12
1135	13
1135	14
1135	15
1135	16
1135	17
1135	18
1135	19
1135	20
1135	21
1136	22
1136	23
1136	24
1136	25
1136	26
1137	27
1137	28
1137	29

١١٣٧	٣٠
١١٣٧	٣١
١١٣٧	٣٢
١١٣٧	٣٣
١١٣٧	٣٤
١١٣٧	٣٥
١١٣٧	٣٦
١١٣٨	٣٧
١١٣٨	٣٨
١١٣٨	الفصل الحادى و العشرون :حرف الباء بالباء الثابتة باللفظ المطلق
١١٣٨	اشاره
١١٣٩	١
١١٣٩	٢
١١٣٩	٣
١١٣٩	٤
١١٣٩	٥
١١٣٩	٦
١١٣٩	٧
١١٣٩	٨
١١٣٩	٩
١١٣٩	١٠
١١٣٩	١١
١١٤٠	١٢
١١٤٠	١٣
١١٤٠	١٤
١١٤٠	١٥

١١٤٠	١٦
١١٤٠	١٧
١١٤٠	١٨
١١٤١	١٩
١١٤١	٢٠
١١٤١	٢١
١١٤١	٢٢
١١٤١	٢٣
١١٤١	٢٤
١١٤١	٢٥
١١٤١	٢٦
١١٤٢	٢٧
١١٤٢	٢٨
١١٤٣	٢٩
١١٤٣	٣٠
١١٤٣	٣١
١١٤٣	٣٢
١١٤٣	٣٣
١١٤٣	٣٤
١١٤٣	٣٥
١١٤٣	٣٦
١١٤٤	٣٧
١١٤٤	٣٨
١١٤٥	٣٩
١١٤٥	الفصل الثاني والعشرون: حرف التاء
١١٤٥	اشاره

1145	1
1145	2
1145	3
1145	4
1147	5
1147	6
1147	7
1147	8
1147	9
1147	10
1147	11
1147	12
1147	13
1147	14
1147	15
1148	16
1148	17
1148	18
1148	19
1148	20
1148	21
1148	22
1148	23
1148	24
1148	25
1149	26

115	27
115	28
115	29
115	30
115	31
115	32
115	33
115	34
115	35
115	36
1151	37
1151	38
1151	39
1151	40
1151	41
1152	42
1152	43
1152	44
1152	45
1152	46
1152	47
1152	48
1152	49
1152	50
1153	51
1153	52

1154	53
1154	54
1154	55
1154	56
1154	57
1154	58
1154	59
1154	60
1155	61
1156	62
1156	63
1156	64
1156	65
1156	66
1156	67
1156	68
1156	69
1156	70
1158	71
1158	72
1158	73
1158	74
1158	75
1158	76
1159	77
1159	78

1159	79
1159	80
1159	81
1159	82
1159	83
1161	84
1161	85
1161	86
1161	87
1161	88
1161	89
1161	90
1163	91
1163	92
1163	93
1163	94
1163	95
1163	96
1164	97
1164	98
1164	99
1164	100
1164	101
1164	102
1164	103
1164	104

١١٤٥	١٠٥
١١٤٦	١٠٦
١١٤٦	١٠٧
١١٤٦	١٠٨
١١٤٦	١٠٩
١١٤٦	١١٠
١١٤٦	١١١
١١٤٦	١١٢
١١٤٦	١١٣
١١٤٦	١١٤
١١٤٦	١١٥
١١٤٧	١١٦
١١٤٧	١١٧
١١٤٧	١١٨
١١٤٧	١١٩
١١٤٨	١٢٠
١١٤٨	١٢١
١١٤٨	١٢٢
١١٤٨	١٢٣
١١٤٨	الفصل الثالث والعشرون: حرف التاء بلفظ ثمرة
١١٤٨	اشاره
١١٤٨	١
١١٤٨	٢
١١٤٨	٣
١١٤٨	٤
١١٤٩	٥

1169	6
1169	7
1169	8
1169	9
1170	10
1170	11
1170	12
1170	13
1170	14
1170	15
1170	16
1170	17
1170	18
1170	19
1170	20
1171	21
1171	22
1171	23
1171	24
1171	25
1171	26
1171	27
1171	28
1171	29
1171	30
1172	31

11Y3	32
11Y3	33
11Y3	34
11Y3	35
11Y3	36
11Y3	37
11Y3	38
11Y3	39
11Y3	40
11Y3	41
11Y4	42
11Y4	43
11Y4	44
11Y4	45
11Y4	46
11Y4	47
11Y4	48
11Y4	49
11Y5	50
11Y5	51
11Y5	52
11Y5	53
11Y5	54
11Y5	55
11Y5	56
11Y5	57

١١٧٥	٥٨
١١٧٥	٥٩
١١٧٥	٦٠
١١٧٦	٦١
١١٧٦	٦٢
١١٧٦	٦٣
١١٧٦	٦٤
١١٧٦	٦٥
١١٧٦	٦٦
١١٧٦	٦٧
١١٧٧	٦٨
١١٧٧	٦٩
١١٧٧	الفصل السابع والعشرون: حرف التاء بلفظ ثلاث و ثلاثة
١١٧٧	اشاره
١١٧٧	١
١١٧٧	٢
١١٧٧	٣
١١٧٧	٤
١١٧٨	٥
١١٧٨	٦
١١٧٩	٧
١١٧٩	٨
١١٧٩	٩
١١٧٩	١٠
١١٧٩	١١
١١٧٩	١٢

١١٧٩	١٣
١١٨٠	١٤
١١٨٠	١٥
١١٨٠	١٦
١١٨٠	١٧
١١٨٠	١٨
١١٨٠	١٩
١١٨٠	٢٠
١١٨١	٢١
١١٨٢	٢٢
١١٨٢	٢٣
١١٨٢	٢٤
١١٨٢	٢٥
١١٨٢	٢٦
١١٨٢	٢٧
١١٨٢	٢٨
١١٨٢	الفصل الخامس و العشرون :حرف التاء بلفظ المطلق
١١٨٣	اشاره
١١٨٤	١
١١٨٤	٢
١١٨٤	٣
١١٨٤	٤
١١٨٤	٥
١١٨٤	٦
١١٨٤	٧
١١٨٤	٨

١١٨٤	٩
١١٨٥	١٠
١١٨٥	١١
١١٨٥	١٢
١١٨٥	١٣
١١٨٥	١٤
١١٨٥	١٥
١١٨٥	١٦
١١٨٦	١٧
١١٨٦	١٨
١١٨٦	١٩
١١٨٦	٢٠
١١٨٦	٢١
١١٨٦	٢٢
١١٨٦	٢٣
١١٨٦	٢٤
١١٨٦	٢٥
١١٨٧	٢٦
١١٨٧	٢٧
١١٨٧	٢٨
١١٨٧	٢٩
١١٨٨	٣٠
١١٨٨	الفصل السادس والعشرون: حرف الجيم
١١٨٨	اشاره
١١٨٨	١
١١٨٨	٢

1188	3
1188	4
1188	5
1188	6
1188	7
1189	8
1189	9
1189	10
1189	11
1189	12
1190	13
1190	14
1190	15
1190	16
1190	17
1190	18
1190	19
1190	20
1191	21
1191	22
1191	23
1191	24
1192	25
1192	26
1192	27
1192	28

1192	29
1192	30
1192	31
1192	32
1192	33
1193	34
1193	35
1193	36
1193	37
1193	38
1193	39
1193	40
1194	41
1194	42
1194	43
1194	44
1194	45
1194	46
1194	47
1194	48
1196	49
1196	50
1196	51
1196	52
1196	53
1196	54

1196	55
1196	56
1197	57
1197	58
1197	59
1197	60
1197	61
1197	62
1198	63
1198	64
1198	65
1198	66
1198	67
1198	68
1198	69
1200	70
1200	71
1200	72
1200	73
1200	74
1200	75
1200	76
1200	77
1200	78
1201	79
1201	80

١٢٠١	٨١
١٢٠٢	٨٢
١٢٠٢	٨٣
١٢٠٢	٨٤
١٢٠٢	٨٥
١٢٠٢	الفصل السابع والعشرون: حرف الحاء بلفظ حسن
١٢٠٢	اشاره
١٢٠٣	١
١٢٠٣	٢
١٢٠٣	٣
١٢٠٣	٤
١٢٠٣	٥
١٢٠٣	٦
١٢٠٣	٧
١٢٠٣	٨
١٢٠٣	٩
١٢٠٤	١٠
١٢٠٤	١١
١٢٠٤	١٢
١٢٠٤	١٣
١٢٠٤	١٤
١٢٠٤	١٥
١٢٠٥	١٦
١٢٠٥	١٧
١٢٠٥	١٨
١٢٠٥	١٩

12.5	20
12.5	21
12.5	22
12.5	23
12.5	24
12.5	25
12.5	26
12.6	27
12.6	28
12.6	29
12.6	30
12.7	31
12.7	32
12.7	33
12.7	34
12.7	35
12.7	36
12.7	37
12.7	38
12.7	39
12.8	40
12.8	41
12.8	42
12.8	43
12.9	44
12.9	45

١٢٠٩	٤٦
١٢٠٩	٤٧
١٢٠٩	٤٨
١٢٠٩	٤٩
١٢٠٩	٥٠
١٢٠٩	٥١
١٢٠٩	٥٢
١٢٠٩	٥٣
١٢١٠	٥٤
١٢١٠	٥٥
١٢١٠	٥٦
١٢١٠	٥٧
١٢١٠	٥٨
١٢١١	٥٩
١٢١١	٦٠
١٢١١	٦١
١٢١١	٦٢
١٢١١	٦٣
١٢١١	٦٤
١٢١١	الفصل الثامن و العشرون :حرف الحاء باللفظ المطلق
١٢١١	اشاره
١٢١١	١
١٢١١	٢
١٢١٢	٣
١٢١٢	٤
١٢١٢	٥

۱۲۱۲	۶
۱۲۱۲	۷
۱۲۱۲	۸
۱۲۱۲	۹
۱۲۱۳	۱۰
۱۲۱۳	۱۱
۱۲۱۳	۱۲
۱۲۱۳	۱۳
۱۲۱۳	۱۴
۱۲۱۳	۱۵
۱۲۱۳	۱۶
۱۲۱۳	۱۷
۱۲۱۳	۱۸
۱۲۱۴	۱۹
۱۲۱۴	۲۰
۱۲۱۴	۲۱
۱۲۱۴	۲۲
۱۲۱۵	۲۳
۱۲۱۵	۲۴
۱۲۱۵	۲۵
۱۲۱۵	۲۶
۱۲۱۵	۲۷
۱۲۱۵	۲۸
۱۲۱۵	۲۹
۱۲۱۵	۳۰
۱۲۱۵	۳۱

۱۲۱۶	۳۲
۱۲۱۶	۳۳
۱۲۱۶	۳۴
۱۲۱۶	۳۵
۱۲۱۷	۳۶
۱۲۱۷	۳۷
۱۲۱۷	۳۸
۱۲۱۷	۳۹
۱۲۱۷	۴۰
۱۲۱۷	۴۱
۱۲۱۷	۴۲
۱۲۱۷	۴۳
۱۲۱۷	۴۴
۱۲۱۷	۴۵
۱۲۱۸	۴۶
۱۲۱۸	۴۷
۱۲۱۸	۴۸
۱۲۱۸	۴۹
۱۲۱۸	۵۰
۱۲۱۸	۵۱
۱۲۱۹	۵۲
۱۲۱۹	۵۳
۱۲۱۹	۵۴
۱۲۱۹	۵۵
۱۲۱۹	۵۶
۱۲۱۹	۵۷

١٢١٩	٥٨
١٢١٩	٥٩
١٢١٩	٦٠
١٢٢٠	٦١
١٢٢٠	٦٢
١٢٢٠	٦٣
١٢٢٠	٦٤
١٢٢١	٦٥
١٢٢١	٦٦
١٢٢١	٦٧
١٢٢١	٦٨
١٢٢١	٦٩
١٢٢١	٧٠
١٢٢١	٧١
١٢٢١	٧٢
١٢٢٢	٧٣
١٢٢٣	٧٤
١٢٢٣	٧٥
١٢٢٣	٧٦
١٢٢٣	٧٧
١٢٢٣	٧٨
١٢٢٣	٧٩
١٢٢٣	٨٠
١٢٢٤	٨١
١٢٢٥	٨٢
١٢٢٥	الفصل التاسع والعشرون: حرف الخاء بلفظ خير

۱۲۲۵	.....	اشاره
۱۲۲۵	.....	۱
۱۲۲۵	.....	۲
۱۲۲۵	.....	۳
۱۲۲۵	.....	۴
۱۲۲۵	.....	۵
۱۲۲۵	.....	۶
۱۲۲۵	.....	۷
۱۲۲۶	.....	۸
۱۲۲۶	.....	۹
۱۲۲۶	.....	۱۰
۱۲۲۶	.....	۱۱
۱۲۲۶	.....	۱۲
۱۲۲۶	.....	۱۳
۱۲۲۶	.....	۱۴
۱۲۲۷	.....	۱۵
۱۲۲۷	.....	۱۶
۱۲۲۷	.....	۱۷
۱۲۲۷	.....	۱۸
۱۲۲۷	.....	۱۹
۱۲۲۷	.....	۲۰
۱۲۲۷	.....	۲۱
۱۲۲۷	.....	۲۲
۱۲۲۷	.....	۲۳
۱۲۲۷	.....	۲۴
۱۲۲۷	.....	۲۵

۱۲۲۸	۲۶
۱۲۲۸	۲۷
۱۲۲۸	۲۸
۱۲۲۸	۲۹
۱۲۲۸	۳۰
۱۲۲۸	۳۱
۱۲۲۸	۳۲
۱۲۲۸	۳۳
۱۲۲۹	۳۴
۱۲۲۹	۳۵
۱۲۲۹	۳۶
۱۲۲۹	۳۷
۱۲۲۹	۳۸
۱۲۲۹	۳۹
۱۲۲۹	۴۰
۱۲۲۹	۴۱
۱۲۲۹	۴۲
۱۲۲۹	۴۳
۱۲۳۰	۴۴
۱۲۳۰	۴۵
۱۲۳۰	۴۶
۱۲۳۰	۴۷
۱۲۳۰	۴۸
۱۲۳۱	۴۹
۱۲۳۱	۵۰
۱۲۳۱	۵۱

۱۲۳۱	۵۲
۱۲۳۱	۵۳
۱۲۳۱	۵۴
۱۲۳۱	۵۵
۱۲۳۱	۵۶
۱۲۳۱	۵۷
۱۲۳۲	۵۸
۱۲۳۲	۵۹
۱۲۳۲	۶۰
۱۲۳۲	۶۱
۱۲۳۲	۶۲
۱۲۳۳	۶۳
۱۲۳۳	۶۴
۱۲۳۳	۶۵
۱۲۳۳	۶۶
۱۲۳۳	۶۷
۱۲۳۳	۶۸
۱۲۳۳	۶۹
۱۲۳۳	۷۰
۱۲۳۳	۷۱
۱۲۳۴	۷۲
۱۲۳۴	۷۳
۱۲۳۵	۷۴
۱۲۳۵	۷۵
۱۲۳۵	۷۶
۱۲۳۵	۷۷

١٢٣٥	٧٨
١٢٣٥	٧٩
١٢٣٥	٨٠
١٢٣٥	٨١
١٢٣٦	٨٢
١٢٣٧	٨٣
١٢٣٧	٨٤
١٢٣٧	٨٥
١٢٣٧	٨٦
١٢٣٧	٨٧
١٢٣٧	٨٨
١٢٣٧	٨٩
١٢٣٧	الفصل الثلاثون: حرف الخاء باللفظ المطلق
١٢٣٧	اشاره
١٢٣٧	١
١٢٣٨	٢
١٢٣٨	٣
١٢٣٩	٤
١٢٣٩	٥
١٢٣٩	٦
١٢٣٩	٧
١٢٣٩	٨
١٢٣٩	٩
١٢٣٩	١٠
١٢٣٩	١١
١٢٤٠	١٢

1۲۴۰	۱۳
1۲۴1	۱۴
1۲۴1	۱۵
1۲۴1	۱۶
1۲۴1	۱۷
1۲۴1	۱۸
1۲۴1	۱۹
1۲۴1	۲۰
1۲۴1	۲1
1۲۴۲	۲۲
1۲۴۲	۲۳
1۲۴۲	۲۴
1۲۴۲	۲۵
1۲۴۲	۲۶
1۲۴۲	۲۷
1۲۴۲	۲۸
1۲۴۲	۲۹
1۲۴۲	۳۰
1۲۴۴	۳1
1۲۴۵	۳۲
1۲۴۵	۳۳
1۲۴۵	۳۴
1۲۴۵	۳۵
1۲۴۵	۳۶
1۲۴۵	۳۷
1۲۴۵	۳۸

١٢٤٥	٣٩
١٢٤٧	٤٠
١٢٤٧	٤١
١٢٤٧	٤٢
١٢٤٧	٤٣
١٢٤٧	٤٤
١٢٤٨	٤٥
١٢٤٨	٤٦
١٢٤٨	٤٧
١٢٤٨	٤٨
١٢٤٨	٤٩
١٢٤٨	٥٠
١٢٤٨	٥١
١٢٤٨	٥٢
١٢٥٠	٥٣
١٢٥٠	٥٤
١٢٥٠	٥٥
١٢٥٠	٥٦
١٢٥٠	٥٧
١٢٥٠	٥٨
١٢٥٠	٥٩
١٢٥٠	٦٠
١٢٥٠	٦١
١٢٥٢	الفصل الحادى و الثلثون :حرف الدال
١٢٥٢	اشاره
١٢٥٢	١

۱۲۵۲	۲
۱۲۵۲	۳
۱۲۵۲	۴
۱۲۵۲	۵
۱۲۵۲	۶
۱۲۵۳	۷
۱۲۵۳	۸
۱۲۵۴	۹
۱۲۵۴	۱۰
۱۲۵۴	۱۱
۱۲۵۴	۱۲
۱۲۵۴	۱۳
۱۲۵۴	۱۴
۱۲۵۴	۱۵
۱۲۵۴	۱۶
۱۲۵۴	۱۷
۱۲۵۴	۱۸
۱۲۵۵	۱۹
۱۲۵۵	۲۰
۱۲۵۵	۲۱
۱۲۵۵	۲۲
۱۲۵۵	۲۳
۱۲۵۶	۲۴
۱۲۵۶	۲۵
۱۲۵۶	۲۶
۱۲۵۶	۲۷

١٢٥٦ ----- ٢٨

١٢٥٦ ----- ٢٩

١٢٥٦ ----- الفصل الثاني و التثون : حرف النّال

١٢٥٦ ----- اشارہ

١٢٥٧ ----- ١

١٢٥٧ ----- ٢

١٢٥٧ ----- ٣

١٢٥٧ ----- ٤

١٢٥٧ ----- ٥

١٢٥٧ ----- ٦

١٢٥٧ ----- ٧

١٢٥٧ ----- ٨

١٢٥٧ ----- ٩

١٢٥٨ ----- ١٠

١٢٥٨ ----- ١١

١٢٥٨ ----- ١٢

١٢٥٨ ----- ١٣

١٢٥٨ ----- ١٤

١٢٥٩ ----- ١٥

١٢٥٩ ----- ١٦

١٢٥٩ ----- ١٧

١٢٥٩ ----- ١٨

١٢٥٩ ----- ١٩

١٢٥٩ ----- ٢٠

١٢٥٩ ----- ٢١

١٢٥٩ ----- ٢٢

١٢٥٩	٢٣
١٢٦٠	٢٤
١٢٦٠	٢٥
١٢٦٠	٢٦
١٢٦١	٢٧
١٢٦١	٢٨
١٢٦١	٢٩
١٢٦١	٣٠
١٢٦١	٣١
١٢٦١	٣٢
١٢٦١	٣٣
١٢٦١	٣٤
١٢٦٣	٣٥
١٢٦٣	٣٦
١٢٦٣	٣٧
١٢٦٣	٣٨
١٢٦٣	٣٩
١٢٦٣	٤٠
١٢٦٣	٤١
١٢٦٥	٤٢
١٢٦٥	الفصل الثالث و التلثون :حرف الزاء بلفظ رحم الله
١٢٦٥	اشاره
١٢٦٥	١
١٢٦٥	٢
١٢٦٥	٣
١٢٦٥	٤

١٢٤٥	٥
١٢٤٥	٦
١٢٤٦	٧
١٢٤٦	٨
١٢٤٧	٩
١٢٤٧	١٠
١٢٤٧	١١
١٢٤٧	١٢
١٢٤٧	١٣
١٢٤٧	١٤
١٢٤٧	١٥
١٢٤٧	١٦
١٢٤٩	١٧
١٢٤٩	١٨
١٢٤٩	١٩
١٢٤٩	٢٠

١٢٧٠ ..... الفصل الرابع و الثلاثون :حرف الزاء بلفظ رأس

١٢٧٠ ..... اشارته

١٢٧٠ ..... ١

١٢٧٠ ..... ٢

١٢٧٠ ..... ٣

١٢٧٠ ..... ٤

١٢٧٠ ..... ٥

١٢٧٠ ..... ٦

١٢٧٠ ..... ٧

١٢٧٠ ..... ٨

۱۲۷۱	۹
۱۲۷۱	۱۰
۱۲۷۱	۱۱
۱۲۷۱	۱۲
۱۲۷۱	۱۳
۱۲۷۱	۱۴
۱۲۷۱	۱۵
۱۲۷۱	۱۶
۱۲۷۲	۱۷
۱۲۷۲	۱۸
۱۲۷۲	۱۹
۱۲۷۲	۲۰
۱۲۷۲	۲۱
۱۲۷۲	۲۲
۱۲۷۲	۲۳
۱۲۷۲	۲۴
۱۲۷۲	۲۵
۱۲۷۲	۲۶
۱۲۷۲	۲۷
۱۲۷۳	۲۸
۱۲۷۳	۲۹
۱۲۷۳	۳۰
۱۲۷۳	۳۱
۱۲۷۳	۳۲
۱۲۷۳	۳۳
۱۲۷۳	۳۴

١٢٧٣	٣٥
١٢٧٣	٣٦
١٢٧٣	٣٧
١٢٧٥	٣٨
١٢٧٥	٣٩
١٢٧٥	٤٠
١٢٧٥	٤١
١٢٧٥	٤٢
١٢٧٥	٤٣
١٢٧٥	٤٤
١٢٧٥	الفصل الخامس و التلثون :حرف الزاء بلفظ ربّ
١٢٧٥	اشاره
١٢٧٥	١
١٢٧٦	٢
١٢٧٦	٣
١٢٧٦	٤
١٢٧٦	٥
١٢٧٦	٦
١٢٧٦	٧
١٢٧٦	٨
١٢٧٧	٩
١٢٧٧	١٠
١٢٧٧	١١
١٢٧٧	١٢
١٢٧٧	١٣
١٢٧٧	١٤

۱۲۷۷	۱۵
۱۲۷۷	۱۶
۱۲۷۷	۱۷
۱۲۷۷	۱۸
۱۲۷۸	۱۹
۱۲۷۸	۲۰
۱۲۷۸	۲۱
۱۲۷۸	۲۲
۱۲۷۸	۲۳
۱۲۷۹	۲۴
۱۲۷۹	۲۵
۱۲۷۹	۲۶
۱۲۷۹	۲۷
۱۲۷۹	۲۸
۱۲۷۹	۲۹
۱۲۷۹	۳۰
۱۲۷۹	۳۱
۱۲۷۹	۳۲
۱۲۷۹	۳۳
۱۲۷۹	۳۴
۱۲۸۰	۳۵
۱۲۸۰	۳۶
۱۲۸۰	۳۷
۱۲۸۰	۳۸
۱۲۸۰	۳۹
۱۲۸۰	۴۰

۱۲۸۰	۴۱
۱۲۸۱	۴۲
۱۲۸۱	۴۳
۱۲۸۱	۴۴
۱۲۸۱	۴۵
۱۲۸۱	۴۶
۱۲۸۱	۴۷
۱۲۸۱	۴۸
۱۲۸۱	۴۹
۱۲۸۱	۵۰
۱۲۸۱	۵۱
۱۲۸۱	۵۲
۱۲۸۲	۵۳
۱۲۸۲	۵۴
۱۲۸۲	۵۵
۱۲۸۲	۵۶
۱۲۸۲	۵۷
۱۲۸۲	۵۸
۱۲۸۲	۵۹
۱۲۸۳	۶۰
۱۲۸۳	۶۱
۱۲۸۳	۶۲
۱۲۸۳	۶۳
۱۲۸۳	۶۴
۱۲۸۳	۶۵
۱۲۸۳	۶۶

۱۲۸۳	۶۷
۱۲۸۳	۶۸
۱۲۸۳	۶۹
۱۲۸۴	۷۰
۱۲۸۴	۷۱
۱۲۸۴	۷۲
۱۲۸۴	۷۳
۱۲۸۴	۷۴
۱۲۸۴	۷۵
۱۲۸۵	۷۶
۱۲۸۵	۷۷
۱۲۸۵	۷۸
۱۲۸۵	۷۹
۱۲۸۵	۸۰
۱۲۸۵	۸۱
۱۲۸۵	۸۲
۱۲۸۵	۸۳
۱۲۸۵	۸۴
۱۲۸۵	۸۵
۱۲۸۶	۸۶
۱۲۸۶	۸۷
۱۲۸۶	۸۸
۱۲۸۶	۸۹
۱۲۸۶	۹۰
۱۲۸۶	۹۱
۱۲۸۷	۹۲

١٢٨٧	٩٣
١٢٨٧	٩٤
١٢٨٧	٩٥
١٢٨٧	٩٦
١٢٨٧	٩٧
١٢٨٧	٩٨
١٢٨٧	٩٩
١٢٨٧	١٠٠
١٢٨٧	١٠١
١٢٨٨	١٠٢
١٢٨٨	١٠٣
١٢٨٨	١٠٤
١٢٨٨	١٠٥
١٢٨٨	١٠٦
١٢٨٨	١٠٧
١٢٨٨	١٠٨
١٢٨٩	١٠٩
١٢٨٩	١١٠
١٢٨٩	١١١
١٢٨٩	١١٢
١٢٨٩	١١٣
١٢٨٩	١١٤
١٢٨٩	الفصل السادس و التلثون :حرف الزاء بلفظ المطلق
١٢٨٩	اشاره
١٢٨٩	١
١٢٨٩	٢

۱۲۸۹	۳
۱۲۹۰	۴
۱۲۹۰	۵
۱۲۹۰	۶
۱۲۹۰	۷
۱۲۹۰	۸
۱۲۹۱	۹
۱۲۹۱	۱۰
۱۲۹۱	۱۱
۱۲۹۱	۱۲
۱۲۹۱	۱۳
۱۲۹۱	۱۴
۱۲۹۱	۱۵
۱۲۹۱	۱۶
۱۲۹۱	۱۷
۱۲۹۲	۱۸
۱۲۹۲	۱۹
۱۲۹۲	۲۰
۱۲۹۲	۲۱
۱۲۹۲	۲۲
۱۲۹۳	۲۳
۱۲۹۳	۲۴
۱۲۹۳	۲۵
۱۲۹۳	۲۶
۱۲۹۳	۲۷
۱۲۹۳	۲۸

۱۲۹۳	۲۹
۱۲۹۳	۳۰
۱۲۹۳	۳۱
۱۲۹۴	۳۲
۱۲۹۴	۳۳
۱۲۹۴	۳۴
۱۲۹۴	۳۵
۱۲۹۵	۳۶
۱۲۹۵	۳۷
۱۲۹۵	۳۸
۱۲۹۵	۳۹
۱۲۹۵	۴۰
۱۲۹۵	۴۱
۱۲۹۵	۴۲
۱۲۹۵	۴۳
۱۲۹۵	۴۴
۱۲۹۶	۴۵
۱۲۹۶	۴۶
۱۲۹۶	۴۷
۱۲۹۶	۴۸
۱۲۹۶	۴۹
۱۲۹۷	۵۰
۱۲۹۷	۵۱
۱۲۹۷	۵۲
۱۲۹۷	۵۳
۱۲۹۷	۵۴

١٢٩٧	٥٥
١٢٩٧	٥٦
١٢٩٧	٥٧
١٢٩٧	٥٨
١٢٩٧	٥٩
١٢٩٨	٦٠
١٢٩٨	الفصل السابع و التلثون :حرف الزاى
١٢٩٨	اشاره
١٢٩٨	١
١٢٩٩	٢
١٢٩٩	٣
١٢٩٩	٤
١٢٩٩	٥
١٢٩٩	٦
١٢٩٩	٧
١٢٩٩	٨
١٢٩٩	٩
١٢٩٩	١٠
١٢٩٩	١١
١٣٠٠	١٢
١٣٠٠	١٣
١٣٠٠	١٤
١٣٠٠	١٥
١٣٠٠	١٦
١٣٠١	١٧
١٣٠١	١٨

۱۳.۱	۱۹
۱۳.۱	۲۰
۱۳.۱	۲۱
۱۳.۱	۲۲
۱۳.۱	۲۳
۱۳.۱	۲۴
۱۳.۱	۲۵
۱۳.۱	۲۶
۱۳.۱	۲۷
۱۳.۲	۲۸
۱۳.۲	۲۹
۱۳.۲	۳۰
۱۳.۲	۳۱
۱۳.۲	۳۲
۱۳.۲	۳۳
۱۳.۳	۳۴
۱۳.۳	۳۵
۱۳.۳	۳۶
۱۳.۳	۳۷
۱۳.۳	۳۸
۱۳.۳	۳۹
۱۳.۳	۴۰
۱۳.۳	۴۱
۱۳.۳	۴۲
۱۳.۳	۴۳
۱۳.۴	۴۴

١٣٠٤	٤٥
١٣٠٤	٤٦
١٣٠٤	٤٧
١٣٠٤	٤٨
١٣٠٥	٤٩
١٣٠٥	٥٠
١٣٠٥	٥١
١٣٠٥	٥٢
١٣٠٥	٥٣
١٣٠٥	٥٤
١٣٠٥	٥٥
١٣٠٥	٥٦
١٣٠٥	٥٧
١٣٠٦	٥٨
١٣٠٦	٥٩
١٣٠٦	٦٠
١٣٠٦	٦١
١٣٠٧	٦٢
١٣٠٧	٦٣
١٣٠٧	٦٤
١٣٠٧	٦٥
١٣٠٨	الفصل الثامن و الثلاثون :حرف السين بلفظ سبب
١٣٠٨	اشاره
١٣٠٨	١
١٣٠٨	٢
١٣٠٨	٣

۱۳۰۸	۴
۱۳۰۸	۵
۱۳۰۸	۶
۱۳۰۸	۷
۱۳۰۸	۸
۱۳۰۹	۹
۱۳۰۹	۱۰
۱۳۰۹	۱۱
۱۳۰۹	۱۲
۱۳۰۹	۱۳
۱۳۰۹	۱۴
۱۳۰۹	۱۵
۱۳۱۰	۱۶
۱۳۱۰	۱۷
۱۳۱۰	۱۸
۱۳۱۰	۱۹
۱۳۱۰	۲۰
۱۳۱۰	۲۱
۱۳۱۰	۲۲
۱۳۱۰	۲۳
۱۳۱۰	۲۴
۱۳۱۰	۲۵
۱۳۱۱	۲۶
۱۳۱۱	۲۷
۱۳۱۱	۲۸
۱۳۱۱	۲۹

١٣١١	٣٠
١٣١١	٣١
١٣١١	٣٢
١٣١١	٣٣
١٣١١	٣٤
١٣١١	٣٥
١٣١٣	٣٦
١٣١٣	٣٧
١٣١٣	٣٨
١٣١٣	٣٩
١٣١٣	الفصل التاسع و التلثون :حرف الشين باللفظ المطلق
١٣١٣	اشاره
١٣١٣	١
١٣١٣	٢
١٣١٣	٣
١٣١٣	٤
١٣١٣	٥
١٣١٤	٦
١٣١٤	٧
١٣١٤	٨
١٣١٤	٩
١٣١٤	١٠
١٣١٤	١١
١٣١٤	١٢
١٣١٥	١٣
١٣١٥	١٤

۱۳۱۵	۱۵
۱۳۱۵	۱۶
۱۳۱۵	۱۷
۱۳۱۵	۱۸
۱۳۱۵	۱۹
۱۳۱۵	۲۰
۱۳۱۵	۲۱
۱۳۱۵	۲۲
۱۳۱۶	۲۳
۱۳۱۶	۲۴
۱۳۱۶	۲۵
۱۳۱۶	۲۶
۱۳۱۶	۲۷
۱۳۱۶	۲۸
۱۳۱۶	۲۹
۱۳۱۷	۳۰
۱۳۱۷	۳۱
۱۳۱۷	۳۲
۱۳۱۷	۳۳
۱۳۱۷	۳۴
۱۳۱۷	۳۵
۱۳۱۷	۳۶
۱۳۱۷	۳۷
۱۳۱۷	۳۸
۱۳۱۷	۳۹
۱۳۱۸	۴۰

۱۳۱۸	۴۱
۱۳۱۸	۴۲
۱۳۱۸	۴۳
۱۳۱۹	۴۴
۱۳۱۹	۴۵
۱۳۱۹	۴۶
۱۳۱۹	۴۷
۱۳۱۹	۴۸
۱۳۱۹	۴۹
۱۳۱۹	۵۰
۱۳۱۹	۵۱
۱۳۱۹	۵۲
۱۳۲۰	۵۳
۱۳۲۰	۵۴
۱۳۲۰	۵۵
۱۳۲۰	۵۶
۱۳۲۱	۵۷
۱۳۲۱	۵۸
۱۳۲۱	۵۹
۱۳۲۱	۶۰
۱۳۲۱	۶۱
۱۳۲۱	۶۲
۱۳۲۱	۶۳
۱۳۲۱	۶۴
۱۳۲۲	۶۵
۱۳۲۲	۶۶

۱۳۲۲	۶۷
۱۳۲۳	۶۸
۱۳۲۳	۶۹
۱۳۲۳	۷۰
۱۳۲۳	۷۱
۱۳۲۳	۷۲
۱۳۲۳	۷۳
۱۳۲۳	۷۴
۱۳۲۳	۷۵
۱۳۲۳	۷۶
۱۳۲۴	۷۷
۱۳۲۴	۷۸
۱۳۲۴	۷۹
۱۳۲۴	۸۰
۱۳۲۵	۸۱
۱۳۲۵	۸۲
۱۳۲۵	۸۳
۱۳۲۵	۸۴
۱۳۲۵	۸۵
۱۳۲۵	۸۶
۱۳۲۵	۸۷
۱۳۲۷	۸۸
۱۳۲۷	۸۹
۱۳۲۷	۹۰
۱۳۲۷	۹۱
۱۳۲۷	۹۲

١٣٢٧	٩٣
١٣٢٧	٩٤
١٣٢٧	٩٥
١٣٢٨	٩٦
١٣٢٩	٩٧
١٣٢٩	٩٨
١٣٢٩	٩٩
١٣٢٩	١٠٠
١٣٢٩	١٠١
١٣٢٩	١٠٢
١٣٣١	الفصل الأربعون: حرف الشين بلفظ شكر
١٣٣١	اشاره
١٣٣١	١
١٣٣١	٢
١٣٣١	٣
١٣٣١	٤
١٣٣١	٥
١٣٣١	٦
١٣٣١	٧
١٣٣١	٨
١٣٣١	٩
١٣٣٢	١٠
١٣٣٢	١١
١٣٣٢	١٢
١٣٣٣	١٣
١٣٣٣	١٤

١٣٣٣ ..... ١٥

١٣٣٣ ..... ١٦

١٣٣٣ ..... ١٧

١٣٣٣ ..... ١٨

١٣٣٣ ..... ١٩

١٣٣٣ ..... الفصل الحادى و الأربعون :حرف الشين بلفظ شز .

١٣٣٣ ..... اشاره

١٣٣٤ ..... ١

١٣٣٤ ..... ٢

١٣٣٥ ..... ٣

١٣٣٥ ..... ٤

١٣٣٥ ..... ٥

١٣٣٥ ..... ٦

١٣٣٥ ..... ٧

١٣٣٥ ..... ٨

١٣٣٥ ..... ٩

١٣٣٥ ..... ١٠

١٣٣٥ ..... ١١

١٣٣٥ ..... ١٢

١٣٣٤ ..... ١٣

١٣٣٤ ..... ١٤

١٣٣٤ ..... ١٥

١٣٣٤ ..... ١٦

١٣٣٤ ..... ١٧

١٣٣٤ ..... ١٨

١٣٣٤ ..... ١٩

۱۳۳۷	۲۰
۱۳۳۷	۲۱
۱۳۳۷	۲۲
۱۳۳۷	۲۳
۱۳۳۷	۲۴
۱۳۳۷	۲۵
۱۳۳۷	۲۶
۱۳۳۷	۲۷
۱۳۳۸	۲۸
۱۳۳۸	۲۹
۱۳۳۸	۳۰
۱۳۳۸	۳۱
۱۳۳۸	۳۲
۱۳۳۸	۳۳
۱۳۳۹	۳۴
۱۳۳۹	۳۵
۱۳۳۹	۳۶
۱۳۳۹	۳۷
۱۳۳۹	۳۸
۱۳۳۹	۳۹
۱۳۳۹	۴۰
۱۳۳۹	۴۱
۱۳۳۹	۴۲
۱۳۳۹	۴۳
۱۳۴۰	۴۴
۱۳۴۰	۴۵

۱۳۴۰	۴۶
۱۳۴۰	۴۷
۱۳۴۰	۴۸
۱۳۴۱	۴۹
۱۳۴۱	۵۰
۱۳۴۱	۵۱
۱۳۴۱	۵۲
۱۳۴۱	۵۳
۱۳۴۱	۵۴
۱۳۴۱	۵۵
۱۳۴۱	۵۶
۱۳۴۱	۵۷
۱۳۴۱	۵۸
۱۳۴۲	۵۹
۱۳۴۲	۶۰
۱۳۴۲	۶۱
۱۳۴۲	۶۲
۱۳۴۲	۶۳
۱۳۴۳	۶۴
۱۳۴۳	۶۵
۱۳۴۳	۶۶
۱۳۴۳	۶۷
۱۳۴۳	۶۸
۱۳۴۳	۶۹
۱۳۴۳	۷۰
۱۳۴۳	۷۱

١٣٤٣	٧٢
١٣٤٤	٧٣
١٣٤٤	٧٤
١٣٤٤	٧٥
١٣٤٤	٧٦
١٣٤٤	٧٧
١٣٤٥	٧٨
١٣٤٥	٧٩
١٣٤٥	٨٠
١٣٤٥	٨١
١٣٤٥	الفصل الثاني و الأربعون :حرف الشين بلفظ المطلق
١٣٤٥	اشاره
١٣٤٥	١
١٣٤٥	٢
١٣٤٥	٣
١٣٤٤	٤
١٣٤٤	٥
١٣٤٤	٦
١٣٤٧	٧
١٣٤٧	٨
١٣٤٧	٩
١٣٤٧	١٠
١٣٤٧	١١
١٣٤٧	١٢
١٣٤٧	١٣
١٣٤٧	١٤

١٣٤٨	١٥
١٣٤٨	١٦
١٣٤٨	١٧
١٣٤٩	١٨
١٣٤٩	١٩
١٣٤٩	٢٠
١٣٤٩	٢١
١٣٤٩	٢٢
١٣٤٩	٢٣
١٣٤٩	٢٤
١٣٤٩	٢٥
١٣٤٩	٢٦
١٣٥١	٢٧
١٣٥١	٢٨
١٣٥١	٢٩
١٣٥١	٣٠
١٣٥١	٣١
١٣٥١	٣٢
١٣٥١	٣٣
١٣٥١	٣٤
١٣٥١	٣٥
١٣٥٢	٣٦
١٣٥٢	٣٧
١٣٥٣	الفصل الثالث و الأربعون :حرف الصاد بلفظ صلاح
١٣٥٣	اشاره
١٣٥٣	١

١٣٥٣	٢
١٣٥٣	٣
١٣٥٣	٤
١٣٥٣	٥
١٣٥٣	٦
١٣٥٣	٧
١٣٥٣	٨
١٣٥٣	٩
١٣٥٤	١٠
١٣٥٤	١١
١٣٥٤	١٢
١٣٥٤	١٣
١٣٥٤	١٤
١٣٥٤	١٥
١٣٥٥	١٦
١٣٥٥	١٧
١٣٥٥	١٨
١٣٥٥	١٩
١٣٥٥	٢٠

١٣٥٥ ..... الفصل الرابع و الأربعون :حرف الصاد بلفظ المطلق

١٣٥٥ ..... اشارة

١٣٥٥ ..... ١

١٣٥٥ ..... ٢

١٣٥٦ ..... ٣

١٣٥٦ ..... ٤

١٣٥٦ ..... ٥

۱۳۵۶	۶
۱۳۵۶	۷
۱۳۵۶	۸
۱۳۵۶	۹
۱۳۵۷	۱۰
۱۳۵۷	۱۱
۱۳۵۷	۱۲
۱۳۵۷	۱۳
۱۳۵۷	۱۴
۱۳۵۷	۱۵
۱۳۵۷	۱۶
۱۳۵۷	۱۷
۱۳۵۷	۱۸
۱۳۵۸	۱۹
۱۳۵۸	۲۰
۱۳۵۸	۲۱
۱۳۵۹	۲۲
۱۳۵۹	۲۳
۱۳۵۹	۲۴
۱۳۵۹	۲۵
۱۳۵۹	۲۶
۱۳۵۹	۲۷
۱۳۵۹	۲۸
۱۳۵۹	۲۹
۱۳۶۰	۳۰
۱۳۶۰	۳۱

۱۳۶۰	۳۲
۱۳۶۰	۳۳
۱۳۶۱	۳۴
۱۳۶۱	۳۵
۱۳۶۱	۳۶
۱۳۶۱	۳۷
۱۳۶۱	۳۸
۱۳۶۱	۳۹
۱۳۶۱	۴۰
۱۳۶۱	۴۱
۱۳۶۱	۴۲
۱۳۶۲	۴۳
۱۳۶۲	۴۴
۱۳۶۲	۴۵
۱۳۶۳	۴۶
۱۳۶۳	۴۷
۱۳۶۳	۴۸
۱۳۶۳	۴۹
۱۳۶۳	۵۰
۱۳۶۳	۵۱
۱۳۶۳	۵۲
۱۳۶۳	۵۳
۱۳۶۳	۵۴
۱۳۶۴	۵۵
۱۳۶۴	۵۶
۱۳۶۴	۵۷

١٣٦٥	٥٨
١٣٦٥	٥٩
١٣٦٥	٦٠
١٣٦٥	٦١
١٣٦٥	٦٢
١٣٦٥	٦٣
١٣٦٥	٦٤
١٣٦٥	٦٥
١٣٦٥	٦٦
١٣٦٦	٦٧
١٣٦٦	٦٨
١٣٦٦	٦٩
١٣٦٦	٧٠
١٣٦٧	٧١
١٣٦٧	٧٢
١٣٦٧	٧٣
١٣٦٧	٧٤
١٣٦٧	٧٥
١٣٦٨	٧٦
١٣٦٨	٧٧
١٣٦٨	٧٨
١٣٦٨	٧٩
١٣٦٨	٨٠
١٣٦٨	٨١
١٣٦٨	الفصل الخامس و الأربعون :حرف الضاد
١٣٦٨	اشاره

۱۳۶۹	۱
۱۳۷۰	۲
۱۳۷۰	۳
۱۳۷۰	۴
۱۳۷۰	۵
۱۳۷۰	۶
۱۳۷۰	۷
۱۳۷۰	۸
۱۳۷۰	۹
۱۳۷۱	۱۰
۱۳۷۱	۱۱
۱۳۷۱	۱۲
۱۳۷۱	۱۳
۱۳۷۱	۱۴
۱۳۷۱	۱۵
۱۳۷۲	۱۶
۱۳۷۲	۱۷
۱۳۷۲	۱۸
۱۳۷۲	۱۹
۱۳۷۲	۲۰
۱۳۷۲	۲۱
۱۳۷۲	۲۲
۱۳۷۲	۲۳
۱۳۷۲	۲۴
۱۳۷۲	۲۵
۱۳۷۲	۲۶

١٣٧٣	٢٧
١٣٧٣	٢٨
١٣٧٣	٢٩
١٣٧٣	٣٠
١٣٧٣	٣١
١٣٧٣	٣٢
١٣٧٣	٣٣
١٣٧٤	٣٤
١٣٧٤	٣٥
١٣٧٤	٣٦
١٣٧٤	٣٧
١٣٧٤	٣٨
١٣٧٤	٣٩
١٣٧٤	٤٠
١٣٧٤	٤١
١٣٧٤	الفصل السادس و الأربعون :حرف الطاء بلفظ طوبى -
١٣٧٤	اشاره
١٣٧٤	١
١٣٧٤	٢
١٣٧٤	٣
١٣٧٤	٤
١٣٧٤	٥
١٣٧٧	٦
١٣٧٧	٧
١٣٧٧	٨
١٣٧٧	٩

۱۳۷۷	۱۰
۱۳۷۷	۱۱
۱۳۷۷	۱۲
۱۳۷۷	۱۳
۱۳۷۷	۱۴
۱۳۷۸	۱۵
۱۳۷۸	۱۶
۱۳۷۹	۱۷
۱۳۷۹	۱۸
۱۳۷۹	۱۹
۱۳۷۹	۲۰
۱۳۷۹	۲۱
۱۳۷۹	۲۲
۱۳۷۹	۲۳
۱۳۷۹	۲۴
۱۳۷۹	۲۵
۱۳۸۰	۲۶
۱۳۸۰	۲۷
۱۳۸۱	۲۸
۱۳۸۱	۲۹
۱۳۸۱	۳۰
۱۳۸۱	۳۱
۱۳۸۱	۳۲
۱۳۸۱	۳۳
۱۳۸۱	۳۴
۱۳۸۱	۳۵

١٣٨٣	٣٦
١٣٨٣	٣٧
١٣٨٣	٣٨
١٣٨٣	٣٩
١٣٨٣	٤٠
١٣٨٣	٤١
١٣٨٣	٤٢
١٣٨٣	٤٣
١٣٨٣	٤٤
١٣٨٤	٤٥
١٣٨٤	٤٦
١٣٨٥	٤٧
١٣٨٥	٤٨
١٣٨٥	الفصل السابع و الأربعون :حرف الطاء باللفظ المطلق
١٣٨٥	اشاره
١٣٨٥	١
١٣٨٥	٢
١٣٨٥	٣
١٣٨٥	٤
١٣٨٥	٥
١٣٨٦	٦
١٣٨٧	٧
١٣٨٧	٨
١٣٨٧	٩
١٣٨٧	١٠
١٣٨٧	١١

۱۳۸۷	۱۲
۱۳۸۷	۱۳
۱۳۸۷	۱۴
۱۳۸۷	۱۵
۱۳۸۷	۱۶
۱۳۸۸	۱۷
۱۳۸۸	۱۸
۱۳۸۸	۱۹
۱۳۸۸	۲۰
۱۳۸۸	۲۱
۱۳۸۹	۲۲
۱۳۸۹	۲۳
۱۳۸۹	۲۴
۱۳۸۹	۲۵
۱۳۸۹	۲۶
۱۳۸۹	۲۷
۱۳۸۹	۲۸
۱۳۸۹	۲۹
۱۳۸۹	۳۰
۱۳۹۰	۳۱
۱۳۹۰	۳۲
۱۳۹۰	۳۳
۱۳۹۰	۳۴
۱۳۹۱	۳۵
۱۳۹۱	۳۶
۱۳۹۱	۳۷

١٣٩١	٣٨
١٣٩١	٣٩
١٣٩١	٤٠
١٣٩١	٤١
١٣٩١	٤٢
١٣٩١	٤٣
١٣٩١	٤٤
١٣٩٢	٤٥
١٣٩٢	٤٦
١٣٩٢	٤٧
١٣٩٣	٤٨
١٣٩٣	٤٩
١٣٩٣	٥٠
١٣٩٣	٥١
١٣٩٣	٥٢
١٣٩٤	الفصل الثامن و الأربعون :حرف الطاء:
١٣٩٤	اشاره
١٣٩٤	١
١٣٩٤	٢
١٣٩٤	٣
١٣٩٤	٤
١٣٩٤	٥
١٣٩٤	٦
١٣٩٤	٧
١٣٩٥	٨
١٣٩٦	٩

۱۳۹۶	۱۰
۱۳۹۶	۱۱
۱۳۹۶	۱۲
۱۳۹۶	۱۳
۱۳۹۶	۱۴
۱۳۹۶	۱۵
۱۳۹۶	۱۶
۱۳۹۶	۱۷
۱۳۹۶	۱۸
۱۳۹۷	۱۹
۱۳۹۷	۲۰
۱۳۹۷	۲۱
۱۳۹۷	۲۲
۱۳۹۷	۲۳
۱۳۹۷	۲۴
۱۳۹۸	۲۵
۱۳۹۸	۲۶
۱۳۹۸	۲۷
۱۳۹۸	۲۸
۱۳۹۸	۲۹
۱۳۹۸	۳۰
۱۳۹۸	۳۱
۱۳۹۸	۳۲
۱۳۹۸	۳۳
۱۳۹۹	۳۴
۱۳۹۹	۳۵

١٣٩٩	٣٦
١٤٠٠	٣٧
١٤٠٠	٣٨
١٤٠٠	٣٩
١٤٠٠	٤٠
١٤٠٠	٤١
١٤٠٠	٤٢
١٤٠٠	٤٣
١٤٠٠	الفصل التاسع والأربعون :حرف العين بلفظ عليك
١٤٠٠	اشاره
١٤٠٠	١
١٤٠١	٢
١٤٠١	٣
١٤٠١	٤
١٤٠٢	٥
١٤٠٢	٦
١٤٠٢	٧
١٤٠٢	٨
١٤٠٢	٩
١٤٠٢	١٠
١٤٠٢	١١
١٤٠٢	١٢
١٤٠٢	١٣
١٤٠٢	١٤
١٤٠٣	١٥
١٤٠٣	١٦

14.3	17
14.3	18
14.3	19
14.4	20
14.4	21
14.4	22
14.4	23
14.4	24
14.4	25
14.4	26
14.4	27
14.4	28
14.4	29
14.5	30
14.5	31
14.5	32
14.5	33
14.5	34
14.6	35
14.6	36
14.6	37
14.6	38
14.6	39
14.6	40
14.6	41
14.6	42

14.7	43
14.8	44
14.8	45
14.8	46
14.8	47
14.8	48
14.8	49
14.8	50
14.8	51
14.9	52
141.	53
141.	54
141.	55
141.	56
141.	57
141.	58
141.	59
141.	60
141.	61
141.	62
1411	63
1412	64
1412	65
1412	66
1412	67
1412	68

الفصل الخمسون :حرف العين بلفظ عليكم ١٤١٢

اشاره ١٤١٢

١ ..... ١٤١٢

٢ ..... ١٤١٣

٣ ..... ١٤١٤

٤ ..... ١٤١٤

٥ ..... ١٤١٤

٦ ..... ١٤١٤

٧ ..... ١٤١٤

٨ ..... ١٤١٤

٩ ..... ١٤١٥

١٠ ..... ١٤١٥

١١ ..... ١٤١٥

١٢ ..... ١٤١٥

١٣ ..... ١٤١٥

١٤ ..... ١٤١٥

١٥ ..... ١٤١٦

١٦ ..... ١٤١٦

١٧ ..... ١٤١٦

١٨ ..... ١٤١٦

١٩ ..... ١٤١٦

٢٠ ..... ١٤١٦

٢١ ..... ١٤١٦

الفصل الحادى و الخمسون :حرف العين بلفظ على ١٤١٦

اشاره ١٤١٧

١ ..... ١٤١٨

۱۴۱۸	۲
۱۴۱۸	۳
۱۴۱۸	۴
۱۴۱۸	۵
۱۴۱۸	۶
۱۴۱۸	۷
۱۴۱۸	۸
۱۴۱۸	۹
۱۴۱۸	۱۰
۱۴۱۹	۱۱
۱۴۱۹	۱۲
۱۴۱۹	۱۳
۱۴۱۹	۱۴
۱۴۱۹	۱۵
۱۴۱۹	۱۶
۱۴۱۹	۱۷
۱۴۱۹	۱۸
۱۴۲۰	۱۹
۱۴۲۰	۲۰
۱۴۲۰	۲۱
۱۴۲۰	۲۲
۱۴۲۰	۲۳
۱۴۲۰	۲۴
۱۴۲۰	۲۵
۱۴۲۰	۲۶
۱۴۲۰	۲۷

١٤٢١	٢٨
١٤٢١	٢٩
١٤٢٢	الفصل الثانی و الخمسون :حرف العين بلفظ عند
١٤٢٢	اشاره
١٤٢٢	١
١٤٢٢	٢
١٤٢٢	٣
١٤٢٢	٤
١٤٢٢	٥
١٤٢٢	٦
١٤٢٢	٧
١٤٢٣	٨
١٤٢٣	٩
١٤٢٣	١٠
١٤٢٤	١١
١٤٢٤	١٢
١٤٢٤	١٣
١٤٢٤	١٤
١٤٢٤	١٥
١٤٢٤	١٦
١٤٢٤	١٧
١٤٢٤	١٨
١٤٢٥	١٩
١٤٢٥	٢٠
١٤٢٥	٢١
١٤٢٥	٢٢

١٤٢٤	٢٣
١٤٢٤	٢٤
١٤٢٤	٢٥
١٤٢٤	٢٦
١٤٢٤	٢٧
١٤٢٤	٢٨
١٤٢٤	٢٩
١٤٢٤	٣٠
١٤٢٧	الفصل الثالث والخمسون: حرف العين بلفظ عؤد و عاد
١٤٢٧	اشاره
١٤٢٧	١
١٤٢٨	٢
١٤٢٨	٣
١٤٢٨	٤
١٤٢٨	٥
١٤٢٨	٦
١٤٢٨	٧
١٤٢٨	٨
١٤٢٨	٩
١٤٢٩	١٠
١٤٢٩	١١
١٤٣٠	١٢
١٤٣٠	١٣
١٤٣٠	١٤
١٤٣٠	١٥
١٤٣٠	١٦

١٤٣٠	١٧
١٤٣٠	١٨
١٤٣٠	الفصل الرابع و الخمسون :حرف العين بلفظ عجبته
١٤٣٠	اشاره
١٤٣٠	١
١٤٣١	٢
١٤٣١	٣
١٤٣١	٤
١٤٣١	٥
١٤٣٢	٦
١٤٣٢	٧
١٤٣٢	٨
١٤٣٢	٩
١٤٣٢	١٠
١٤٣٢	١١
١٤٣٢	١٢
١٤٣٢	١٣
١٤٣٢	١٤
١٤٣٣	١٥
١٤٣٣	١٦
١٤٣٤	١٧
١٤٣٤	١٨
١٤٣٤	١٩
١٤٣٤	٢٠
١٤٣٤	٢١
١٤٣٤	٢٢

١٤٣٤	٢٣
١٤٣٤	٢٤
١٤٣٥	٢٥
١٤٣٤	٢٦
١٤٣٤	٢٧
١٤٣٤	٢٨
١٤٣٤	٢٩
١٤٣٤	٣٠
١٤٣٤	٣١
١٤٣٧	٣٢
١٤٣٧	٣٣
١٤٣٧	٣٤
١٤٣٧	٣٥
١٤٣٧	٣٦
١٤٣٧	٣٧
١٤٣٨	الفصل الخامس و الخمسون :حرف العين باللفظ المطلق
١٤٣٨	اشاره
١٤٣٨	١
١٤٣٨	٢
١٤٣٨	٣
١٤٣٨	٤
١٤٣٨	٥
١٤٣٨	٦
١٤٣٨	٧
١٤٣٨	٨
١٤٣٩	٩

1439	10
1439	11
1439	12
1439	13
1440	14
1440	15
1440	16
1440	17
1440	18
1440	19
1440	20
1440	21
1441	22
1441	23
1441	24
1441	25
1441	26
1442	27
1442	28
1442	29
1442	30
1442	31
1442	32
1442	33
1442	34
1444	35

١٤٤٤	٣٦
١٤٤٤	٣٧
١٤٤٤	٣٨
١٤٤٤	٣٩
١٤٤٤	٤٠
١٤٤٤	٤١
١٤٤٤	٤٢
١٤٤٤	٤٣
١٤٤٥	٤٤
١٤٤٥	٤٥
١٤٤٥	٤٦
١٤٤٥	٤٧
١٤٤٦	٤٨
١٤٤٦	٤٩
١٤٤٦	٥٠
١٤٤٦	٥١
١٤٤٦	٥٢
١٤٤٦	٥٣
١٤٤٦	٥٤
١٤٤٦	٥٥
١٤٤٧	٥٦
١٤٤٨	٥٧
١٤٤٨	٥٨
١٤٤٨	٥٩
١٤٤٨	٦٠
١٤٤٨	الفصل السادس و الخمسون: حرف الغين بلفظ غاية

١٤٤٨	.....	اشاره
١٤٤٨	.....	١
١٤٤٨	.....	٢
١٤٤٨	.....	٣
١٤٤٩	.....	٤
١٤٥٠	.....	٥
١٤٥٠	.....	٦
١٤٥٠	.....	٧
١٤٥٠	.....	٨
١٤٥٠	.....	٩
١٤٥٠	.....	١٠
١٤٥٠	.....	١١
١٤٥٠	.....	١٢
١٤٥٠	.....	١٣
١٤٥٠	.....	١٤
١٤٥٠	.....	١٥
١٤٥١	.....	١٦
١٤٥١	.....	١٧
١٤٥١	.....	١٨
١٤٥١	.....	١٩
١٤٥١	.....	٢٠
١٤٥١	.....	٢١
١٤٥١	.....	٢٢
١٤٥١	.....	٢٣
١٤٥١	.....	٢٤
١٤٥١	.....	٢٥

١٤٥٣	٢٦
١٤٥٣	٢٧
١٤٥٣	٢٨
١٤٥٣	٢٩
١٤٥٣	٣٠
١٤٥٣	٣١
١٤٥٣	٣٢
١٤٥٣	٣٣
١٤٥٣	٣٤
١٤٥٤	٣٥
١٤٥٤	الفصل السابع والخمسون: حرف الغين باللفظ المطلق
١٤٥٤	اشاره
١٤٥٤	١
١٤٥٥	٢
١٤٥٥	٣
١٤٥٥	٤
١٤٥٥	٥
١٤٥٥	٦
١٤٥٥	٧
١٤٥٥	٨
١٤٥٥	٩
١٤٥٥	١٠
١٤٥٥	١١
١٤٥٦	١٢
١٤٥٦	١٣
١٤٥٦	١٤

1456	15
1456	16
1456	17
1457	18
1457	19
1457	20
1457	21
1457	22
1457	23
1457	24
1457	25
1457	26
1457	27
1458	28
1458	29
1458	30
1458	31
1459	32
1459	33
1459	34
1459	35
1459	36
1459	37
1459	38
1459	39
1460	40

١٤٤١	٤١
١٤٤١	٤٢
١٤٤١	٤٣
١٤٤١	٤٤
١٤٤١	٤٥
١٤٤١	٤٦
١٤٤١	٤٧
١٤٤١	٤٨
١٤٤٢	٤٩
١٤٤٢	٥٠
١٤٤٢	٥١
١٤٤٢	٥٢
١٤٤٣	٥٣
١٤٤٣	٥٤
١٤٤٣	٥٥
١٤٤٣	٥٦
١٤٤٣	٥٧
١٤٤٣	٥٨
١٤٤٣	٥٩
١٤٤٣	٦٠
١٤٤٤	٦١
١٤٤٤	٦٢
١٤٤٤	٦٣
١٤٤٤	٦٤
١٤٤٥	الفصل الثامن و الخمسون: حرف الفاء بلفظ في
١٤٤٥	اشاره

۱۴۶۵	۱
۱۴۶۵	۲
۱۴۶۵	۳
۱۴۶۵	۴
۱۴۶۵	۵
۱۴۶۵	۶
۱۴۶۵	۷
۱۴۶۶	۸
۱۴۶۶	۹
۱۴۶۶	۱۰
۱۴۶۶	۱۱
۱۴۶۶	۱۲
۱۴۶۶	۱۳
۱۴۶۶	۱۴
۱۴۶۷	۱۵
۱۴۶۷	۱۶
۱۴۶۷	۱۷
۱۴۶۷	۱۸
۱۴۶۷	۱۹
۱۴۶۷	۲۰
۱۴۶۷	۲۱
۱۴۶۷	۲۲
۱۴۶۷	۲۳
۱۴۶۷	۲۴
۱۴۶۷	۲۵
۱۴۶۸	۲۶

۱۴۶۸	۲۷
۱۴۶۸	۲۸
۱۴۶۸	۲۹
۱۴۶۸	۳۰
۱۴۶۸	۳۱
۱۴۶۸	۳۲
۱۴۶۸	۳۳
۱۴۶۸	۳۴
۱۴۶۸	۳۵
۱۴۶۹	۳۶
۱۴۶۹	۳۷
۱۴۷۰	۳۸
۱۴۷۰	۳۹
۱۴۷۰	۴۰
۱۴۷۰	۴۱
۱۴۷۰	۴۲
۱۴۷۰	۴۳
۱۴۷۰	۴۴
۱۴۷۰	۴۵
۱۴۷۰	۴۶
۱۴۷۰	۴۷
۱۴۷۰	۴۸
۱۴۷۱	۴۹
۱۴۷۱	۵۰
۱۴۷۱	۵۱
۱۴۷۱	۵۲

۱۴۷۱	۵۳
۱۴۷۱	۵۴
۱۴۷۱	۵۵
۱۴۷۱	۵۶
۱۴۷۱	۵۷
۱۴۷۲	۵۸
۱۴۷۲	۵۹
۱۴۷۲	۶۰
۱۴۷۲	۶۱
۱۴۷۲	۶۲
۱۴۷۲	۶۳
۱۴۷۲	۶۴
۱۴۷۲	۶۵
۱۴۷۲	۶۶
۱۴۷۲	۶۷
۱۴۷۳	۶۸
۱۴۷۳	۶۹
۱۴۷۳	۷۰
۱۴۷۳	۷۱
۱۴۷۳	۷۲
۱۴۷۳	۷۳
۱۴۷۳	۷۴
۱۴۷۳	۷۵
۱۴۷۳	۷۶
۱۴۷۴	۷۷
۱۴۷۴	۷۸

١٤٧٤	٧٩
١٤٧٤	٨٠
١٤٧٤	٨١
١٤٧٤	٨٢
١٤٧٤	٨٣
١٤٧٤	٨٤
١٤٧٤	٨٥
١٤٧٥	الفصل التاسع والخمسون: حرف الفاء باللفظ المطلق
١٤٧٥	اشاره
١٤٧٥	١
١٤٧٦	٢
١٤٧٦	٣
١٤٧٦	٤
١٤٧٦	٥
١٤٧٦	٦
١٤٧٦	٧
١٤٧٦	٨
١٤٧٦	٩
١٤٧٦	١٠
١٤٧٦	١١
١٤٧٧	١٢
١٤٧٧	١٣
١٤٧٧	١٤
١٤٧٧	١٥
١٤٧٧	١٦
١٤٧٧	١٧

1477	18
1477	19
1477	20
1479	21
1479	22
1479	23
1479	24
1479	25
1479	26
1479	27
1479	28
1479	29
1480	30
1480	31
1480	32
1480	33
1480	34
1480	35
1480	36
1481	37
1481	38
1481	39
1481	40
1481	41
1481	42
1481	43

۱۴۸۱	۴۴
۱۴۸۱	۴۵
۱۴۸۲	۴۶
۱۴۸۲	۴۷
۱۴۸۲	۴۸
۱۴۸۳	۴۹
۱۴۸۳	۵۰
۱۴۸۳	۵۱
۱۴۸۳	۵۲
۱۴۸۳	۵۳
۱۴۸۳	۵۴
۱۴۸۳	۵۵
۱۴۸۳	۵۶
۱۴۸۴	۵۷
۱۴۸۵	۵۸
۱۴۸۵	۵۹
۱۴۸۵	۶۰
۱۴۸۵	۶۱
۱۴۸۵	۶۲
۱۴۸۵	۶۳
۱۴۸۵	۶۴
۱۴۸۵	۶۵
۱۴۸۶	۶۶
۱۴۸۷	۶۷
۱۴۸۷	۶۸
۱۴۸۷	۶۹

١٤٨٧	٧٠
١٤٨٧	٧١
١٤٨٨	٧٢
١٤٨٨	٧٣
١٤٨٨	٧٤
١٤٨٨	٧٥
١٤٨٨	٧٦
١٤٨٩	٧٧
١٤٨٩	٧٨
١٤٨٩	٧٩
١٤٨٩	٨٠
١٤٩٠	٨١
١٤٩١	٨٢
١٤٩٢	الفصل الستون: حرف القاف بلفظ قد
١٤٩٢	اشاره
١٤٩٢	١
١٤٩٢	٢
١٤٩٢	٣
١٤٩٢	٤
١٤٩٢	٥
١٤٩٢	٦
١٤٩٢	٧
١٤٩٣	٨
١٤٩٣	٩
١٤٩٣	١٠
١٤٩٣	١١

1493	12
1493	13
1493	14
1494	15
1494	16
1494	17
1494	18
1494	19
1494	20
1494	21
1494	22
1494	23
1494	24
1494	25
1495	26
1495	27
1495	28
1495	29
1495	30
1495	31
1495	32
1495	33
1495	34
1495	35
1496	36
1496	37

1496	38
1497	39
1497	40
1497	41
1497	42
1497	43
1497	44
1497	45
1497	46
1497	47
1497	48
1497	49
1498	50
1498	51
1498	52
1498	53
1498	54
1498	55
1498	56
1498	57
1498	58
1499	59
1499	60
1499	61
1499	62
1499	63

1499	64
1499	65
1499	66
1499	67
1499	68
1500	69
1500	70
1500	71
1500	72
1501	73
1501	74
1501	75
1501	76
1501	77
1501	78
1501	79
1501	80
1502	81
1503	82
1503	83
1503	84
1503	85
1503	86
1503	87
1503	88
1504	89

١٥٠٥	٩٠
١٥٠٥	٩١
١٥٠٥	٩٢
١٥٠٥	٩٣
١٥٠٥	٩٤
١٥٠٥	٩٥
١٥٠٥	٩٦
١٥٠٧	٩٧
١٥٠٧	٩٨
١٥٠٧	٩٩
١٥٠٧	١٠٠
١٥٠٧	١٠١
١٥٠٧	١٠٢
١٥٠٨	١٠٣
١٥٠٨	الفصل الحادى و الستون :حرف القاف باللفظ المطلق
١٥٠٨	اشاره
١٥٠٨	١
١٥٠٨	٢
١٥٠٨	٣
١٥٠٨	٤
١٥٠٨	٥
١٥٠٨	٦
١٥٠٨	٧
١٥٠٨	٨
١٥٠٩	٩
١٥٠٩	١٠

۱۵۰۹	۱۱
۱۵۰۹	۱۲
۱۵۰۹	۱۳
۱۵۱۰	۱۴
۱۵۱۰	۱۵
۱۵۱۰	۱۶
۱۵۱۰	۱۷
۱۵۱۰	۱۸
۱۵۱۰	۱۹
۱۵۱۰	۲۰
۱۵۱۰	۲۱
۱۵۱۰	۲۲
۱۵۱۰	۲۳
۱۵۱۰	۲۴
۱۵۱۱	۲۵
۱۵۱۱	۲۶
۱۵۱۱	۲۷
۱۵۱۱	۲۸
۱۵۱۱	۲۹
۱۵۱۱	۳۰
۱۵۱۲	۳۱
۱۵۱۲	۳۲
۱۵۱۲	۳۳
۱۵۱۲	۳۴
۱۵۱۲	۳۵
۱۵۱۲	۳۶

۱۵۱۲	۳۷
۱۵۱۲	۳۸
۱۵۱۲	۳۹
۱۵۱۳	۴۰
۱۵۱۳	۴۱
۱۵۱۳	۴۲
۱۵۱۳	۴۳
۱۵۱۳	۴۴
۱۵۱۳	۴۵
۱۵۱۴	۴۶
۱۵۱۴	۴۷
۱۵۱۴	۴۸
۱۵۱۴	۴۹
۱۵۱۴	۵۰
۱۵۱۴	۵۱
۱۵۱۴	۵۲
۱۵۱۴	۵۳
۱۵۱۴	۵۴
۱۵۱۴	۵۵
۱۵۱۵	۵۶
۱۵۱۵	۵۷
۱۵۱۵	۵۸
۱۵۱۵	۵۹
۱۵۱۵	۶۰
۱۵۱۶	۶۱
۱۵۱۶	۶۲

۱۵۱۶	۶۳
۱۵۱۶	۶۴
۱۵۱۶	۶۵
۱۵۱۶	۶۶
۱۵۱۶	۶۷
۱۵۱۶	۶۸
۱۵۱۷	۶۹
۱۵۱۸	۷۰
۱۵۱۸	۷۱
۱۵۱۸	۷۲
۱۵۱۸	۷۳
۱۵۱۸	۷۴
۱۵۱۸	۷۵
۱۵۱۸	۷۶
۱۵۱۸	۷۷
۱۵۱۸	۷۸
۱۵۱۹	۷۹
۱۵۱۹	۸۰
۱۵۱۹	۸۱
۱۵۱۹	۸۲
۱۵۱۹	۸۳
۱۵۲۰	۸۴
۱۵۲۰	۸۵
۱۵۲۰	۸۶
۱۵۲۰	۸۷
۱۵۲۰	۸۸

١٥٢٠	٨٩
١٥٢٠	٩٠
١٥٢٠	٩١
١٥٢١	٩٢
١٥٢١	٩٣
١٥٢١	٩٤
١٥٢٢	٩٥
١٥٢٢	٩٦
١٥٢٢	٩٧
١٥٢٢	٩٨
١٥٢٢	٩٩
١٥٢٢	١٠٠
١٥٢٢	١٠١
١٥٢٢	١٠٢
١٥٢٣	١٠٣
١٥٢٣	١٠٤
١٥٢٤	١٠٥
١٥٢٤	١٠٦
١٥٢٥	١٠٧
١٥٢٥	١٠٨
١٥٢٥	١٠٩
١٥٢٧	١١٠
١٥٢٧	١١١
١٥٢٧	١١٢
١٥٢٧	١١٣
١٥٢٧	الفصل الثانی و الستون: حرف الكاف بلفظ كلّ

۱۵۲۷	.....	اشاره
۱۵۲۷	.....	۱
۱۵۲۷	.....	۲
۱۵۲۷	.....	۳
۱۵۲۸	.....	۴
۱۵۲۸	.....	۵
۱۵۲۸	.....	۶
۱۵۲۸	.....	۷
۱۵۲۸	.....	۸
۱۵۲۸	.....	۹
۱۵۲۸	.....	۱۰
۱۵۲۸	.....	۱۱
۱۵۲۹	.....	۱۲
۱۵۲۹	.....	۱۳
۱۵۲۹	.....	۱۴
۱۵۲۹	.....	۱۵
۱۵۲۹	.....	۱۶
۱۵۲۹	.....	۱۷
۱۵۲۹	.....	۱۸
۱۵۲۹	.....	۱۹
۱۵۲۹	.....	۲۰
۱۵۲۹	.....	۲۱
۱۵۳۰	.....	۲۲
۱۵۳۰	.....	۲۳
۱۵۳۰	.....	۲۴
۱۵۳۰	.....	۲۵

۱۵۳۰	۲۶
۱۵۳۰	۲۷
۱۵۳۰	۲۸
۱۵۳۰	۲۹
۱۵۳۰	۳۰
۱۵۳۰	۳۱
۱۵۳۰	۳۲
۱۵۳۱	۳۳
۱۵۳۱	۳۴
۱۵۳۱	۳۵
۱۵۳۱	۳۶
۱۵۳۱	۳۷
۱۵۳۱	۳۸
۱۵۳۲	۳۹
۱۵۳۲	۴۰
۱۵۳۲	۴۱
۱۵۳۲	۴۲
۱۵۳۲	۴۳
۱۵۳۲	۴۴
۱۵۳۲	۴۵
۱۵۳۲	۴۶
۱۵۳۲	۴۷
۱۵۳۲	۴۸
۱۵۳۳	۴۹
۱۵۳۳	۵۰
۱۵۳۳	۵۱

۱۵۳۳	۵۲
۱۵۳۳	۵۳
۱۵۳۳	۵۴
۱۵۳۳	۵۵
۱۵۳۳	۵۶
۱۵۳۳	۵۷
۱۵۳۳	۵۸
۱۵۳۵	۵۹
۱۵۳۵	۶۰
۱۵۳۵	۶۱
۱۵۳۵	۶۲
۱۵۳۵	۶۳
۱۵۳۵	۶۴
۱۵۳۵	۶۵
۱۵۳۵	۶۶
۱۵۳۵	۶۷
۱۵۳۵	۶۸
۱۵۳۶	۶۹
۱۵۳۶	۷۰
۱۵۳۶	۷۱
۱۵۳۶	۷۲
۱۵۳۶	۷۳
۱۵۳۶	۷۴
۱۵۳۶	۷۵
۱۵۳۶	۷۶
۱۵۳۶	۷۷

١٥٣٧	٧٨
١٥٣٧	٧٩
١٥٣٧	٨٠
١٥٣٧	٨١
١٥٣٧	٨٢
١٥٣٧	٨٣
١٥٣٧	٨٤
١٥٣٧	٨٥
١٥٣٧	٨٦
١٥٣٨	٨٧
١٥٣٨	٨٨
١٥٣٨	٨٩
١٥٣٩	٩٠
١٥٣٩	٩١
١٥٣٩	٩٢
١٥٣٩	٩٣
١٥٣٩	الفصل الثالث و الستون :حرف الكاف بلفظ كم
١٥٣٩	اشاره
١٥٣٩	١
١٥٣٩	٢
١٥٤٠	٣
١٥٤٠	٤
١٥٤٠	٥
١٥٤٠	٦
١٥٤٠	٧
١٥٤٠	٨

1541	9
1541	10
1541	11
1541	12
1541	13
1541	14
1541	15
1541	16
1541	17
1541	18
1542	19
1542	20
1542	21
1542	22
1542	23
1542	24
1543	25
1543	26
1543	27
1543	28
1543	29
1543	30
1543	31
1543	32
1543	33
1543	34

١٥٤٤	٣٥
١٥٤٤	٣٦
١٥٤٤	٣٧
١٥٤٤	٣٨
١٥٤٤	٣٩
١٥٤٤	٤٠
١٥٤٥	٤١
١٥٤٥	٤٢
١٥٤٥	٤٣
١٥٤٥	٤٤
١٥٤٥	٤٥
١٥٤٥	٤٦
١٥٤٥	٤٧
١٥٤٥	٤٨
١٥٤٥	٤٩
١٥٤٦	٥٠
١٥٤٦	٥١
١٥٤٦	٥٢
١٥٤٦	٥٣
١٥٤٧	٥٤
١٥٤٧	٥٥
١٥٤٧	٥٦
١٥٤٧	الفصل الرابع و الستون :حرف الكاف بلفظ كيف
١٥٤٧	اشاره
١٥٤٧	١
١٥٤٧	٢

۱۵۴۷	۳
۱۵۴۷	۴
۱۵۴۸	۵
۱۵۴۸	۶
۱۵۴۸	۷
۱۵۴۸	۸
۱۵۴۸	۹
۱۵۴۸	۱۰
۱۵۴۹	۱۱
۱۵۴۹	۱۲
۱۵۴۹	۱۳
۱۵۴۹	۱۴
۱۵۴۹	۱۵
۱۵۴۹	۱۶
۱۵۴۹	۱۷
۱۵۴۹	۱۸
۱۵۴۹	۱۹
۱۵۵۰	۲۰
۱۵۵۰	۲۱
۱۵۵۱	۲۲
۱۵۵۱	۲۳
۱۵۵۱	۲۴
۱۵۵۱	۲۵
۱۵۵۱	۲۶
۱۵۵۱	۲۷
۱۵۵۱	۲۸

١٥٥١	٢٩
١٥٥١	٣٠
١٥٥١	٣١
١٥٥٢	٣٢
١٥٥٢	٣٣
١٥٥٢	٣٤
١٥٥٢	٣٥
١٥٥٣	٣٦
١٥٥٣	الفصل الخامس و الستون :حرف الكاف بلفظ كفى
١٥٥٣	اشاره
١٥٥٣	١
١٥٥٣	٢
١٥٥٣	٣
١٥٥٣	٤
١٥٥٣	٥
١٥٥٣	٦
١٥٥٣	٧
١٥٥٤	٨
١٥٥٤	٩
١٥٥٤	١٠
١٥٥٤	١١
١٥٥٤	١٢
١٥٥٤	١٣
١٥٥٥	١٤
١٥٥٥	١٥
١٥٥٥	١٦

۱۵۵۵	۱۷
۱۵۵۵	۱۸
۱۵۵۵	۱۹
۱۵۵۵	۲۰
۱۵۵۵	۲۱
۱۵۵۵	۲۲
۱۵۵۵	۲۳
۱۵۵۶	۲۴
۱۵۵۶	۲۵
۱۵۵۶	۲۶
۱۵۵۶	۲۷
۱۵۵۶	۲۸
۱۵۵۶	۲۹
۱۵۵۶	۳۰
۱۵۵۶	۳۱
۱۵۵۷	۳۲
۱۵۵۷	۳۳
۱۵۵۷	۳۴
۱۵۵۷	۳۵
۱۵۵۷	۳۶
۱۵۵۷	۳۷
۱۵۵۷	۳۸
۱۵۵۷	۳۹
۱۵۵۷	۴۰
۱۵۵۸	۴۱
۱۵۵۸	۴۲

۱۵۵۸	۴۳
۱۵۵۸	۴۴
۱۵۵۸	۴۵
۱۵۵۸	۴۶
۱۵۵۸	۴۷
۱۵۵۸	۴۸
۱۵۵۸	۴۹
۱۵۵۹	۵۰
۱۵۵۹	۵۱
۱۵۵۹	۵۲
۱۵۵۹	۵۳
۱۵۵۹	۵۴
۱۵۵۹	۵۵
۱۵۵۹	۵۶
۱۵۵۹	۵۷
۱۵۵۹	۵۸
۱۵۶۰	۵۹
۱۵۶۰	۶۰
۱۵۶۱	۶۱
۱۵۶۱	۶۲
۱۵۶۱	۶۳
۱۵۶۱	۶۴
۱۵۶۱	۶۵
۱۵۶۱	۶۶
۱۵۶۱	۶۷
۱۵۶۱	۶۸

١٥٤١	٤٩
١٥٤٢	٧٠
١٥٤٢	٧١
١٥٤٢	٧٢
١٥٤٣	الفصل السادس و الستون :حرف الكاف بلفظ كثرة
١٥٤٣	اشاره
١٥٤٣	١
١٥٤٣	٢
١٥٤٣	٣
١٥٤٣	٤
١٥٤٣	٥
١٥٤٣	٦
١٥٤٣	٧
١٥٤٣	٨
١٥٤٤	٩
١٥٤٤	١٠
١٥٤٤	١١
١٥٤٤	١٢
١٥٤٤	١٣
١٥٤٤	١٤
١٥٤٤	١٥
١٥٤٥	١٦
١٥٤٥	١٧
١٥٤٥	١٨
١٥٤٥	١٩
١٥٤٥	٢٠

1565	21
1565	22
1565	23
1565	24
1565	25
1565	26
1566	27
1566	28
1566	29
1567	30
1567	31
1567	32
1567	33
1567	34
1567	35
1567	36
1567	37
1567	38
1567	39
1568	40
1568	41
1568	42
1568	43
1569	44
1569	45
1569	46

١٥٦٩ ..... ٤٧

١٥٦٩ ..... الفصل السابع و الستون :حرف الكاف بلفظ كن

١٥٦٩ ..... اشارة

١٥٦٩ ..... ١

١٥٦٩ ..... ٢

١٥٦٩ ..... ٣

١٥٦٩ ..... ٤

١٥٧٠ ..... ٥

١٥٧٠ ..... ٦

١٥٧٠ ..... ٧

١٥٧٠ ..... ٨

١٥٧٠ ..... ٩

١٥٧٠ ..... ١٠

١٥٧٠ ..... ١١

١٥٧١ ..... ١٢

١٥٧١ ..... ١٣

١٥٧١ ..... ١٤

١٥٧١ ..... ١٥

١٥٧١ ..... ١٦

١٥٧١ ..... ١٧

١٥٧١ ..... ١٨

١٥٧١ ..... ١٩

١٥٧١ ..... ٢٠

١٥٧٢ ..... ٢١

١٥٧٢ ..... ٢٢

١٥٧٢ ..... ٢٣

۱۵۷۳	۲۴
۱۵۷۳	۲۵
۱۵۷۳	۲۶
۱۵۷۳	۲۷
۱۵۷۳	۲۸
۱۵۷۳	۲۹
۱۵۷۳	۳۰
۱۵۷۳	۳۱
۱۵۷۴	۳۲
۱۵۷۴	۳۳
۱۵۷۵	۳۴
۱۵۷۵	۳۵
۱۵۷۵	۳۶
۱۵۷۵	۳۷
۱۵۷۵	۳۸
۱۵۷۵	۳۹
۱۵۷۵	۴۰
۱۵۷۵	۴۱
۱۵۷۵	۴۲
۱۵۷۶	۴۳
۱۵۷۷	۴۴
۱۵۷۷	۴۵
۱۵۷۷	۴۶
۱۵۷۷	۴۷
۱۵۷۷	۴۸
۱۵۷۷	۴۹

١٥٧٧	٥٠
١٥٧٧	٥١
١٥٧٨	٥٢
١٥٧٨	٥٣
١٥٧٩	٥٤
١٥٧٩	٥٥
١٥٧٩	٥٦
١٥٧٩	٥٧
١٥٧٩	٥٨
١٥٧٩	٥٩
١٥٨٠	٦٠
١٥٨٠	٦١
١٥٨٠	٦٢
١٥٨٠	٦٣
١٥٨٠	الفصل الثامن و الستون :حرف الكاف بلفظ كلّما و كما
١٥٨٠	اشاره
١٥٨٠	١
١٥٨٠	٢
١٥٨٠	٣
١٥٨١	٤
١٥٨١	٥
١٥٨٢	٦
١٥٨٢	٧
١٥٨٢	٨
١٥٨٢	٩
١٥٨٢	١٠

١٥٨٢	١١
١٥٨٢	١٢
١٥٨٣	١٣
١٥٨٣	١٤
١٥٨٣	١٥
١٥٨٣	١٦
١٥٨٣	١٧
١٥٨٤	١٨
١٥٨٤	١٩
١٥٨٤	٢٠
١٥٨٤	٢١
١٥٨٤	٢٢
١٥٨٤	٢٣
١٥٨٤	٢٤
١٥٨٤	٢٥
١٥٨٤	الفصل التاسع و الستون :حرف الكاف باللفظ المطلق
١٥٨٤	اشاره
١٥٨٥	١
١٥٨٥	٢
١٥٨٥	٣
١٥٨٦	٤
١٥٨٦	٥
١٥٨٦	٦
١٥٨٦	٧
١٥٨٦	٨
١٥٨٦	٩

۱۵۸۶	۱۰
۱۵۸۶	۱۱
۱۵۸۶	۱۲
۱۵۸۷	۱۳
۱۵۸۷	۱۴
۱۵۸۷	۱۵
۱۵۸۷	۱۶
۱۵۸۸	۱۷
۱۵۸۸	۱۸
۱۵۸۸	۱۹
۱۵۸۸	۲۰
۱۵۸۸	۲۱
۱۵۸۸	۲۲
۱۵۸۸	۲۳
۱۵۸۸	۲۴
۱۵۸۹	۲۵
۱۵۸۹	۲۶
۱۵۸۹	۲۷
۱۵۸۹	۲۸
۱۵۹۰	۲۹
۱۵۹۰	۳۰
۱۵۹۰	۳۱
۱۵۹۰	۳۲
۱۵۹۰	۳۳
۱۵۹۰	۳۴
۱۵۹۰	۳۵

١٥٩٠	٣٦
١٥٩٠	٣٧
١٥٩٠	٣٨
١٥٩٠	٣٩
١٥٩١	٤٠
١٥٩١	٤١
١٥٩١	٤٢
١٥٩١	٤٣
١٥٩١	٤٤
١٥٩٢	٤٥
١٥٩٣	الفصل السبعون: حرف اللام الزائدة بلفظ لكلّ
١٥٩٣	اشاره
١٥٩٣	١
١٥٩٣	٢
١٥٩٣	٣
١٥٩٣	٤
١٥٩٣	٥
١٥٩٣	٦
١٥٩٣	٧
١٥٩٤	٨
١٥٩٤	٩
١٥٩٤	١٠
١٥٩٤	١١
١٥٩٤	١٢
١٥٩٤	١٣
١٥٩٤	١٤

۱۵۹۴	۱۵
۱۵۹۵	۱۶
۱۵۹۵	۱۷
۱۵۹۵	۱۸
۱۵۹۵	۱۹
۱۵۹۵	۲۰
۱۵۹۵	۲۱
۱۵۹۵	۲۲
۱۵۹۵	۲۳
۱۵۹۵	۲۴
۱۵۹۵	۲۵
۱۵۹۶	۲۶
۱۵۹۶	۲۷
۱۵۹۶	۲۸
۱۵۹۶	۲۹
۱۵۹۶	۳۰
۱۵۹۶	۳۱
۱۵۹۶	۳۲
۱۵۹۶	۳۳
۱۵۹۶	۳۴
۱۵۹۶	۳۵
۱۵۹۷	۳۶
۱۵۹۷	۳۷
۱۵۹۷	۳۸
۱۵۹۷	۳۹
۱۵۹۷	۴۰

١٥٩٨	٤١
١٥٩٨	٤٢
١٥٩٨	٤٣
١٥٩٨	٤٤
١٥٩٨	٤٥
١٥٩٨	٤٦
١٥٩٨	٤٧
١٥٩٨	٤٨
١٥٩٩	٤٩
١٥٩٩	٥٠
١٥٩٩	٥١
١٦٠٠	٥٢
١٦٠٠	الفصل الحادى و السبعون :حرف اللّام باللّام الرّائدة باللفظ المطلق
١٦٠٠	اشاره
١٦٠٠	١
١٦٠٠	٢
١٦٠٠	٣
١٦٠٠	٤
١٦٠٠	٥
١٦٠٠	٦
١٦٠٠	٧
١٦٠١	٨
١٦٠١	٩
١٦٠١	١٠
١٦٠١	١١
١٦٠١	١٢

۱۶.۱	۱۳
۱۶.۲	۱۴
۱۶.۲	۱۵
۱۶.۲	۱۶
۱۶.۲	۱۷
۱۶.۲	۱۸
۱۶.۲	۱۹
۱۶.۲	۲۰
۱۶.۲	۲۱
۱۶.۲	۲۲
۱۶.۲	۲۳
۱۶.۳	۲۴
۱۶.۳	۲۵
۱۶.۳	۲۶
۱۶.۳	۲۷
۱۶.۳	۲۸
۱۶.۴	۲۹
۱۶.۴	۳۰
۱۶.۴	۳۱
۱۶.۴	۳۲
۱۶.۴	۳۳
۱۶.۴	۳۴
۱۶.۵	۳۵
۱۶.۵	۳۶
۱۶.۵	۳۷
۱۶.۵	۳۸

16.5	39
16.5	40
16.5	41
16.5	42
16.6	43
16.6	44
16.6	45
16.7	46
16.7	47
16.7	48
16.7	49
16.7	50
16.7	51
16.7	52
16.8	53
16.9	54
16.9	55
16.9	56
16.9	57
16.9	58
16.9	59
16.9	60
16.9	61
16.11	62
16.11	63
16.11	64

١٦١١	٦٥
١٦١١	٦٦
١٦١١	٦٧
١٦١١	٦٨
١٦١١	٦٩
١٦١٢	٧٠
١٦١٢	٧١
١٦١٣	٧٢
١٦١٣	٧٣
١٦١٣	٧٤
١٦١٣	٧٥
١٦١٣	٧٦
١٦١٣	٧٧
١٦١٣	٧٨
١٦١٣	٧٩
١٦١٣	٨٠
١٦١٣	٨١
١٦١٤	٨٢
١٦١٤	٨٣
١٦١٥	٨٤
١٦١٥	٨٥
١٦١٥	٨٦
١٦١٥	٨٧
١٦١٥	٨٨
١٦١٥	٨٩

۱۶۱۶	.....	اشاره
۱۶۱۶	.....	۱
۱۶۱۶	.....	۲
۱۶۱۶	.....	۳
۱۶۱۶	.....	۴
۱۶۱۶	.....	۵
۱۶۱۶	.....	۶
۱۶۱۷	.....	۷
۱۶۱۷	.....	۸
۱۶۱۸	.....	۹
۱۶۱۸	.....	۱۰
۱۶۱۸	.....	۱۱
۱۶۱۸	.....	۱۲
۱۶۱۸	.....	۱۳
۱۶۱۸	.....	۱۴
۱۶۱۸	.....	۱۵
۱۶۱۸	.....	۱۶
۱۶۱۸	.....	۱۷
۱۶۱۹	.....	۱۸
۱۶۱۹	.....	۱۹
۱۶۱۹	.....	۲۰
۱۶۱۹	.....	۲۱
۱۶۱۹	.....	۲۲
۱۶۲۰	.....	۲۳
۱۶۲۰	.....	۲۴
۱۶۲۰	.....	۲۵

١٦٢٠	٢٦
١٦٢٠	٢٧
١٦٢٠	٢٨
١٦٢٠	٢٩
١٦٢٠	٣٠
١٦٢٠	٣١
١٦٢١	٣٢
١٦٢١	٣٣
١٦٢١	٣٤
١٦٢١	٣٥
١٦٢١	٣٦
١٦٢١	٣٧
١٦٢٢	٣٨
١٦٢٢	٣٩
١٦٢٢	٤٠
١٦٢٢	٤١
١٦٢٢	٤٢
١٦٢٢	٤٣
١٦٢٢	٤٤
١٦٢٢	٤٥
١٦٢٢	٤٦
١٦٢٣	٤٧
١٦٢٣	٤٨
١٦٢٣	٤٩
١٦٢٣	الفصل الثالث و السبعون :حرف اللّام باللّام الثّابتة بلفظ ليس -
١٦٢٣	اشاره

١٤٢٤	١
١٤٢٤	٢
١٤٢٤	٣
١٤٢٤	٤
١٤٢٤	٥
١٤٢٤	٦
١٤٢٤	٧
١٤٢٤	٨
١٤٢٤	٩
١٤٢٥	١٠
١٤٢٥	١١
١٤٢٥	١٢
١٤٢٥	١٣
١٤٢٥	١٤
١٤٢٥	١٥
١٤٢٥	١٦
١٤٢٥	١٧
١٤٢٦	١٨
١٤٢٦	١٩
١٤٢٦	٢٠
١٤٢٦	٢١
١٤٢٦	٢٢
١٤٢٦	٢٣
١٤٢٦	٢٤
١٤٢٦	٢٥
١٤٢٦	٢٦

١٤٢٤	٢٧
١٤٢٧	٢٨
١٤٢٧	٢٩
١٤٢٧	٣٠
١٤٢٧	٣١
١٤٢٧	٣٢
١٤٢٧	٣٣
١٤٢٧	٣٤
١٤٢٧	٣٥
١٤٢٧	٣٦
١٤٢٧	٣٧
١٤٢٧	٣٨
١٤٢٩	٣٩
١٤٢٩	٤٠
١٤٢٩	٤١
١٤٢٩	٤٢
١٤٢٩	٤٣
١٤٢٩	٤٤
١٤٢٩	٤٥
١٤٢٩	٤٦
١٤٢٩	٤٧
١٤٣٠	٤٨
١٤٣٠	٤٩
١٤٣١	٥٠
١٤٣١	٥١
١٤٣١	٥٢

۱۶۳۱	۵۳
۱۶۳۱	۵۴
۱۶۳۱	۵۵
۱۶۳۱	۵۶
۱۶۳۱	۵۷
۱۶۳۲	۵۸
۱۶۳۲	۵۹
۱۶۳۲	۶۰
۱۶۳۲	۶۱
۱۶۳۳	۶۲
۱۶۳۳	۶۳
۱۶۳۳	۶۴
۱۶۳۳	۶۵
۱۶۳۳	۶۶
۱۶۳۳	۶۷
۱۶۳۳	۶۸
۱۶۳۳	۶۹
۱۶۳۴	۷۰
۱۶۳۴	۷۱
۱۶۳۴	۷۲
۱۶۳۵	۷۳
۱۶۳۵	۷۴
۱۶۳۵	۷۵
۱۶۳۵	۷۶
۱۶۳۵	۷۷
۱۶۳۵	۷۸

١٦٣٥	٧٩
١٦٣٥	٨٠
١٦٣٦	الفصل الرابع و السبعون :حرف اللام بلفظ لم
١٦٣٦	اشاره
١٦٣٧	١
١٦٣٧	٢
١٦٣٧	٣
١٦٣٧	٤
١٦٣٧	٥
١٦٣٧	٦
١٦٣٧	٧
١٦٣٧	٨
١٦٣٨	٩
١٦٣٨	١٠
١٦٣٨	١١
١٦٣٩	١٢
١٦٣٩	١٣
١٦٣٩	١٤
١٦٣٩	١٥
١٦٣٩	١٦
١٦٣٩	١٧
١٦٣٩	١٨
١٦٣٩	١٩
١٦٣٩	٢٠
١٦٤٠	٢١
١٦٤٠	٢٢

١٦٤١	٢٣
١٦٤١	٢٤
١٦٤١	٢٥
١٦٤١	٢٦
١٦٤١	٢٧
١٦٤١	٢٨
١٦٤١	٢٩
١٦٤١	٣٠
١٦٤٣	٣١
١٦٤٣	٣٢
١٦٤٣	٣٣
١٦٤٣	٣٤
١٦٤٣	٣٥
١٦٤٣	٣٦
١٦٤٣	٣٧
١٦٤٣	الفصل الخامس و السبعون :حرف اللّام بالّلام الثّابتة بلفظ لو
١٦٤٣	اشاره
١٦٤٥	١
١٦٤٥	٢
١٦٤٥	٣
١٦٤٥	٤
١٦٤٥	٥
١٦٤٥	٦
١٦٤٥	٧
١٦٤٥	٨
١٦٤٥	٩

1646	10
1646	11
1647	12
1647	13
1647	14
1647	15
1647	16
1647	17
1647	18
1647	19
1647	20
1648	21
1648	22
1649	23
1649	24
1649	25
1649	26
1649	27
1649	28
1649	29
1649	30
1650	31
1651	32
1651	33
1651	34
1651	35

١٦٥١	٣٦
١٦٥٢	٣٧
١٦٥٢	٣٨
١٦٥٢	٣٩
١٦٥٣	٤٠
١٦٥٣	٤١
١٦٥٣	٤٢
١٦٥٣	الفصل السادس و السبعون :حرف اللام بلفظ المطلق
١٦٥٣	اشاره
١٦٥٣	١
١٦٥٣	٢
١٦٥٣	٣
١٦٥٤	٤
١٦٥٤	٥
١٦٥٤	٦
١٦٥٥	٧
١٦٥٥	٨
١٦٥٥	٩
١٦٥٥	١٠
١٦٥٥	١١
١٦٥٥	١٢
١٦٥٥	١٣
١٦٥٥	١٤
١٦٥٦	١٥
١٦٥٦	١٦
١٦٥٦	١٧

١٦٥٦	١٨
١٦٥٧	١٩
١٦٥٧	٢٠
١٦٥٧	٢١
١٦٥٧	٢٢
١٦٥٧	٢٣
١٦٥٧	٢٤
١٦٥٧	٢٥
١٦٥٧	٢٦
١٦٥٧	٢٧
١٦٥٨	٢٨
١٦٥٨	٢٩
١٦٥٨	الفصل السابع و السبعون :حرف الميم بلفظ من
١٦٥٨	اشاره
١٦٥٩	١
١٦٥٩	٢
١٦٥٩	٣
١٦٥٩	٤
١٦٥٩	٥
١٦٥٩	٦
١٦٥٩	٧
١٦٥٩	٨
١٦٥٩	٩
١٦٦٠	١٠
١٦٦٠	١١
١٦٦٠	١٢

۱۶۶۰	۱۳
۱۶۶۰	۱۴
۱۶۶۰	۱۵
۱۶۶۰	۱۶
۱۶۶۰	۱۷
۱۶۶۰	۱۸
۱۶۶۰	۱۹
۱۶۶۲	۲۰
۱۶۶۲	۲۱
۱۶۶۲	۲۲
۱۶۶۲	۲۳
۱۶۶۲	۲۴
۱۶۶۲	۲۵
۱۶۶۲	۲۶
۱۶۶۲	۲۷
۱۶۶۲	۲۸
۱۶۶۲	۲۹
۱۶۶۲	۳۰
۱۶۶۳	۳۱
۱۶۶۳	۳۲
۱۶۶۳	۳۳
۱۶۶۳	۳۴
۱۶۶۳	۳۵
۱۶۶۳	۳۶
۱۶۶۳	۳۷
۱۶۶۳	۳۸

۱۶۶۳	۳۹
۱۶۶۳	۴۰
۱۶۶۴	۴۱
۱۶۶۴	۴۲
۱۶۶۴	۴۳
۱۶۶۴	۴۴
۱۶۶۴	۴۵
۱۶۶۴	۴۶
۱۶۶۴	۴۷
۱۶۶۴	۴۸
۱۶۶۵	۴۹
۱۶۶۵	۵۰
۱۶۶۵	۵۱
۱۶۶۵	۵۲
۱۶۶۵	۵۳
۱۶۶۵	۵۴
۱۶۶۵	۵۵
۱۶۶۵	۵۶
۱۶۶۵	۵۷
۱۶۶۵	۵۸
۱۶۶۵	۵۹
۱۶۶۶	۶۰
۱۶۶۶	۶۱
۱۶۶۶	۶۲
۱۶۶۶	۶۳
۱۶۶۶	۶۴

١٦٦٦	٦٥
١٦٦٦	٦٦
١٦٦٦	٦٧
١٦٦٦	٦٨
١٦٦٦	٦٩
١٦٦٧	٧٠
١٦٦٧	٧١
١٦٦٧	٧٢
١٦٦٧	٧٣
١٦٦٧	٧٤
١٦٦٧	٧٥
١٦٦٧	٧٦
١٦٦٧	٧٧
١٦٦٨	٧٨
١٦٦٨	٧٩
١٦٦٨	٨٠
١٦٦٨	٨١
١٦٦٨	٨٢
١٦٦٨	٨٣
١٦٦٨	٨٤
١٦٦٨	٨٥
١٦٦٨	٨٦
١٦٦٨	٨٧
١٦٦٨	٨٨
١٦٦٩	٨٩
١٦٦٩	٩٠

1669	91
1669	92
1669	93
1669	94
1669	95
1669	96
1669	97
1669	98
1670	99
1670	100
1670	101
1671	102
1671	103
1671	104
1671	105
1671	106
1671	107
1671	108
1671	109
1671	110
1671	111
1671	112
1672	113
1672	114
1672	115
1672	116

1672	117
1672	118
1672	119
1672	120
1672	121
1672	122
1674	123
1674	124
1674	125
1674	126
1674	127
1674	128
1674	129
1674	130
1674	131
1674	132
1675	133
1675	134
1675	135
1675	136
1675	137
1675	138
1675	139
1676	140
1676	141
1676	142

١٤٧٤	١٤٣
١٤٧٤	١٤٤
١٤٧٤	١٤٥
١٤٧٤	١٤٦
١٤٧٤	١٤٧
١٤٧٤	١٤٨
١٤٧٤	١٤٩
١٤٧٤	١٥٠
١٤٧٧	١٥١
١٤٧٧	١٥٢
١٤٧٧	١٥٣
١٤٧٧	١٥٤
١٤٧٧	١٥٥
١٤٧٧	١٥٦
١٤٧٧	١٥٧
١٤٧٧	١٥٨
١٤٧٧	١٥٩
١٤٧٨	١٦٠
١٤٧٨	١٦١
١٤٧٨	١٦٢
١٤٧٨	١٦٣
١٤٧٨	١٦٤
١٤٧٨	١٦٥
١٤٧٨	١٦٦
١٤٧٨	١٦٧
١٤٧٨	١٦٨

1678	169
1679	170
1679	171
1679	172
1679	173
1679	174
1679	175
1679	176
1679	177
1680	178
1680	179
1680	180
1680	181
1680	182
1680	183
1680	184
1680	185
1680	186
1680	187
1681	188
1681	189
1681	190
1681	191
1681	192
1681	193
1681	194

١٦٨١	١٩٥
١٦٨١	١٩٦
١٦٨٢	١٩٧
١٦٨٢	١٩٨
١٦٨٢	١٩٩
١٦٨٢	٢٠٠
١٦٨٢	٢٠١
١٦٨٢	٢٠٢
١٦٨٢	٢٠٣
١٦٨٢	٢٠٤
١٦٨٢	٢٠٥
١٦٨٢	٢٠٦
١٦٨٢	٢٠٧
١٦٨٣	٢٠٨
١٦٨٣	٢٠٩
١٦٨٣	٢١٠
١٦٨٣	٢١١
١٦٨٣	٢١٢
١٦٨٣	٢١٣
١٦٨٣	٢١٤
١٦٨٣	٢١٥
١٦٨٣	٢١٦
١٦٨٤	٢١٧
١٦٨٤	٢١٨
١٦٨٤	٢١٩
١٦٨٤	٢٢٠

١٦٨٤	٢٢١
١٦٨٤	٢٢٢
١٦٨٤	٢٢٣
١٦٨٤	٢٢٤
١٦٨٤	٢٢٥
١٦٨٤	٢٢٦
١٦٨٥	٢٢٧
١٦٨٥	٢٢٨
١٦٨٥	٢٢٩
١٦٨٥	٢٣٠
١٦٨٥	٢٣١
١٦٨٥	٢٣٢
١٦٨٥	٢٣٣
١٦٨٥	٢٣٤
١٦٨٦	٢٣٥
١٦٨٦	٢٣٦
١٦٨٦	٢٣٧
١٦٨٦	٢٣٨
١٦٨٦	٢٣٩
١٦٨٦	٢٤٠
١٦٨٦	٢٤١
١٦٨٦	٢٤٢
١٦٨٦	٢٤٣
١٦٨٦	٢٤٤
١٦٨٧	٢٤٥
١٦٨٧	٢٤٦

1687	247
1687	248
1687	249
1687	250
1687	251
1687	252
1687	253
1687	254
1689	255
1689	256
1689	257
1689	258
1689	259
1689	260
1689	261
1689	262
1689	263
1689	264
1690	265
1690	266
1690	267
1690	268
1690	269
1690	270
1690	271
1690	272

1691	273
1691	274
1691	275
1691	276
1691	277
1691	278
1691	279
1691	280
1691	281
1691	282
1692	283
1692	284
1692	285
1692	286
1692	287
1692	288
1692	289
1692	290
1692	291
1692	292
1693	293
1693	294
1693	295
1693	296
1693	297
1693	298

1693	299
1693	300
1693	301
1693	302
1694	303
1694	304
1694	305
1694	306
1694	307
1694	308
1694	309
1695	310
1695	311
1695	312
1695	313
1695	314
1695	315
1695	316
1695	317
1695	318
1695	319
1696	320
1696	321
1696	322
1696	323
1696	324

1696	225
1697	226
1697	227
1697	228
1697	229
1697	230
1697	231
1697	232
1697	233
1697	234
1697	235
1698	236
1698	237
1698	238
1698	239
1698	240
1698	241
1698	242
1698	243
1698	244
1698	245
1700	246
1700	247
1700	248
1700	249
1700	250

17.0	351
17.0	352
17.0	353
17.0	354
17.0	355
17.1	356
17.1	357
17.1	358
17.1	359
17.1	360
17.1	361
17.1	362
17.1	363
17.2	364
17.2	365
17.2	366
17.2	367
17.2	368
17.2	369
17.2	370
17.2	371
17.2	372
17.2	373
17.2	374
17.3	375
17.3	376

17.3	377
17.3	378
17.3	379
17.3	380
17.4	381
17.4	382
17.4	383
17.4	384
17.4	385
17.4	386
17.4	387
17.4	388
17.4	389
17.4	380
17.5	381
17.5	382
17.5	383
17.5	384
17.5	385
17.5	386
17.6	387
17.6	388
17.6	389
17.6	390
17.6	391
17.6	392

17.6	393
17.6	394
17.6	395
17.6	396
17.7	397
17.7	398
17.7	399
17.7	400
17.7	401
17.7	402
17.7	403
17.8	404
17.8	405
17.8	406
17.8	407
17.8	408
17.8	409
17.8	410
17.8	411
17.8	412
17.8	413
17.8	414
17.9	415
17.9	416
17.9	417
17.9	418

17.9	419
17.9	420
17.9	421
171.	422
171.	423
171.	424
171.	425
171.	426
171.	427
171.	428
171.	429
1711	430
1711	431
1711	432
1711	433
1712	434
1712	435
1712	436
1712	437
1712	438
1712	439
1712	440
1712	441
1712	442
1712	443
1712	444

1713	445
1713	446
1713	447
1713	448
1713	449
1714	450
1714	451
1714	452
1714	453
1714	454
1714	455
1714	456
1714	457
1714	458
1714	459
1715	460
1715	461
1715	462
1715	463
1715	464
1715	465
1715	466
1715	467
1715	468
1717	469
1717	470

1Y1Y	4Y1
1Y1Y	4Y2
1Y1Y	4Y3
1Y1Y	4Y4
1Y1Y	4Y5
1Y1Y	4Y6
1Y1Y	4Y7
1Y1Y	4Y8
1Y1A	4Y9
1Y1A	4A0
1Y1A	4A1
1Y1A	4A2
1Y1A	4A3
1Y1A	4A4
1Y19	4A5
1Y19	4A6
1Y19	4A7
1Y19	4A8
1Y19	4A9
1Y19	490
1Y19	491
1Y19	492
1Y19	493
1Y20	494
1Y20	495
1Y20	496

۱۷۲۰	۴۹۷
۱۷۲۰	۴۹۸
۱۷۲۱	۴۹۹
۱۷۲۱	۵۰۰
۱۷۲۱	۵۰۱
۱۷۲۱	۵۰۲
۱۷۲۱	۵۰۳
۱۷۲۱	۵۰۴
۱۷۲۱	۵۰۵
۱۷۲۱	۵۰۶
۱۷۲۱	۵۰۷
۱۷۲۱	۵۰۸
۱۷۲۲	۵۰۹
۱۷۲۲	۵۱۰
۱۷۲۲	۵۱۱
۱۷۲۲	۵۱۲
۱۷۲۲	۵۱۳
۱۷۲۲	۵۱۴
۱۷۲۳	۵۱۵
۱۷۲۳	۵۱۶
۱۷۲۳	۵۱۷
۱۷۲۳	۵۱۸
۱۷۲۳	۵۱۹
۱۷۲۳	۵۲۰
۱۷۲۳	۵۲۱
۱۷۲۳	۵۲۲

1723	523
1723	524
1724	525
1724	526
1724	527
1724	528
1724	529
1724	530
1724	531
1724	532
1725	533
1725	534
1725	535
1725	536
1725	537
1725	538
1725	539
1725	540
1725	541
1725	542
1726	543
1726	544
1726	545
1726	546
1726	547
1727	548

1727	549
1727	550
1727	551
1727	552
1727	553
1727	554
1727	555
1727	556
1728	557
1729	558
1729	559
1729	560
1729	561
1729	562
1729	563
1729	564
1729	565
1729	566
1729	567
1730	568
1730	569
1730	570
1730	571
1730	572
1731	573
1731	574

1731	575
1731	576
1731	577
1731	578
1731	579
1731	580
1731	581
1732	582
1732	583
1732	584
1732	585
1733	586
1733	587
1733	588
1733	589
1733	590
1733	591
1733	592
1733	593
1733	594
1733	595
1734	596
1734	597
1734	598
1734	599
1735	600

۱۷۳۵	۶۰۱
۱۷۳۵	۶۰۲
۱۷۳۵	۶۰۳
۱۷۳۵	۶۰۴
۱۷۳۵	۶۰۵
۱۷۳۵	۶۰۶
۱۷۳۵	۶۰۷
۱۷۳۵	۶۰۸
۱۷۳۵	۶۰۹
۱۷۳۶	۶۱۰
۱۷۳۶	۶۱۱
۱۷۳۶	۶۱۲
۱۷۳۶	۶۱۳
۱۷۳۶	۶۱۴
۱۷۳۶	۶۱۵
۱۷۳۶	۶۱۶
۱۷۳۷	۶۱۷
۱۷۳۷	۶۱۸
۱۷۳۷	۶۱۹
۱۷۳۷	۶۲۰
۱۷۳۷	۶۲۱
۱۷۳۷	۶۲۲
۱۷۳۷	۶۲۳
۱۷۳۷	۶۲۴
۱۷۳۷	۶۲۵
۱۷۳۸	۶۲۶

1738	627
1738	628
1738	629
1738	630
1738	631
1738	632
1738	633
1739	634
1739	635
1739	636
1739	637
1739	638
1739	639
1739	640
1739	641
1740	642
1740	643
1740	644
1740	645
1740	646
1740	647
1740	648
1740	649
1740	650
1741	651
1741	652

1741	653
1741	654
1741	655
1741	656
1741	657
1741	658
1741	659
1741	660
1742	661
1742	662
1742	663
1742	664
1742	665
1742	666
1743	667
1743	668
1743	669
1743	670
1743	671
1743	672
1743	673
1743	674
1743	675
1743	676
1743	677
1744	678

1744	679
1744	680
1744	681
1744	682
1745	683
1745	684
1745	685
1745	686
1745	687
1745	688
1745	689
1745	690
1745	691
1745	692
1745	693
1746	694
1746	695
1746	696
1746	697
1746	698
1746	699
1746	700
1747	701
1747	702
1747	703
1747	704

1747	705
1747	706
1747	707
1747	708
1747	709
1747	710
1748	711
1748	712
1748	713
1748	714
1748	715
1748	716
1749	717
1749	718
1749	719
1749	720
1749	721
1749	722
1749	723
1749	724
1749	725
1750	726
1750	727
1750	728
1750	729
1750	730

1751	731
1751	732
1751	733
1751	734
1751	735
1751	736
1751	737
1751	738
1751	739
1751	740
1752	741
1752	742
1752	743
1752	744
1752	745
1752	746
1752	747
1753	748
1753	749
1753	750
1753	751
1753	752
1753	753
1753	754
1753	755
1753	756

1753	757
1753	758
1754	759
1754	760
1754	761
1754	762
1754	763
1755	764
1755	765
1755	766
1755	767
1755	768
1755	769
1755	770
1755	771
1755	772
1755	773
1756	774
1756	775
1756	776
1756	777
1756	778
1756	779
1757	780
1757	781
1757	782

1757	783
1757	784
1757	785
1757	786
1757	787
1757	788
1757	789
1757	790
1758	791
1758	792
1758	793
1758	794
1758	795
1758	796
1759	797
1759	798
1759	799
1759	800
1759	801
1759	802
1759	803
1759	804
1759	805
1759	806
1760	807
1760	808

1760	809
1760	810
1760	811
1760	812
1760	813
1761	814
1761	815
1761	816
1761	817
1761	818
1761	819
1761	820
1761	821
1762	822
1762	823
1762	824
1762	825
1762	826
1763	827
1763	828
1763	829
1763	830
1763	831
1763	832
1763	833
1763	834

1763	835
1764	836
1764	837
1764	838
1764	839
1764	840
1765	841
1765	842
1765	843
1765	844
1765	845
1765	846
1765	847
1765	848
1765	849
1765	850
1766	851
1766	852
1766	853
1767	854
1767	855
1767	856
1767	857
1767	858
1767	859
1767	860

1767	861
1767	862
1768	863
1768	864
1768	865
1768	867
1769	868
1769	869
1769	870
1769	871
1769	872
1769	873
1769	874
1769	875
1769	876
1770	877
1770	878
1770	879
1771	880
1771	881
1771	882
1771	883
1771	884
1771	885
1771	886
1771	887

1772	888
1772	889
1772	890
1772	891
1772	892
1773	893
1773	894
1773	895
1773	896
1773	897
1773	898
1773	899
1773	900
1774	901
1774	902
1774	903
1774	904
1775	905
1775	906
1775	907
1775	908
1775	909
1775	910
1775	911
1775	912
1775	913

1776	914
1776	915
1776	916
1776	917
1776	918
1777	919
1777	920
1777	921
1777	922
1777	923
1777	924
1777	925
1777	926
1777	927
1778	928
1778	929
1778	930
1778	931
1779	932
1779	933
1779	934
1779	935
1779	936
1779	937
1779	938
1779	939

1779	940
1780	941
1780	942
1780	943
1780	944
1781	945
1781	946
1781	947
1781	948
1781	949
1781	950
1781	951
1781	952
1781	953
1782	954
1782	955
1782	956
1782	957
1783	958
1783	959
1783	960
1783	961
1783	962
1783	963
1783	964
1783	965

1783	966
1783	967
1784	968
1784	969
1784	970
1785	971
1785	972
1785	973
1785	974
1785	975
1785	976
1785	977
1785	978
1785	979
1786	980
1786	981
1786	982
1786	983
1787	984
1787	985
1787	986
1787	987
1787	988
1787	989
1787	990
1787	991

1787	992
1787	993
1788	994
1788	995
1789	996
1789	997
1789	998
1789	999
1789	1000
1789	1001
1789	1002
1789	1003
1790	1004
1790	1005
1790	1006
1790	1007
1790	1008
1790	1009
1791	1010
1791	1011
1791	1012
1791	1013
1791	1014
1791	1015
1791	1016
1791	1017

1792	1.18
1792	1.19
1792	1.20
1792	1.21
1793	1.22
1793	1.23
1793	1.24
1793	1.25
1793	1.26
1793	1.27
1793	1.28
1793	1.29
1793	1.30
1794	1.31
1794	1.32
1794	1.33
1795	1.34
1795	1.35
1795	1.36
1795	1.37
1795	1.38
1795	1.39
1795	1.40
1795	1.41
1795	1.42
1795	1.43

1796	1.44
1796	1.45
1796	1.46
1796	1.47
1797	1.48
1797	1.49
1797	1.50
1797	1.51
1797	1.52
1797	1.53
1797	1.54
1797	1.55
1797	1.56
1798	1.57
1798	1.58
1798	1.59
1799	1.60
1799	1.61
1799	1.62
1799	1.63
1799	1.64
1799	1.65
1799	1.66
1799	1.67
1799	1.68
1800	1.69

1A.1	1.70
1A.1	1.71
1A.1	1.72
1A.1	1.73
1A.1	1.74
1A.1	1.75
1A.1	1.76
1A.1	1.77
1A.1	1.78
1A.2	1.79
1A.2	1.80
1A.2	1.81
1A.3	1.82
1A.3	1.83
1A.3	1.84
1A.3	1.85
1A.3	1.86
1A.3	1.87
1A.3	1.88
1A.3	1.89
1A.3	1.90
1A.5	1.91
1A.5	1.92
1A.5	1.93
1A.5	1.94
1A.5	1.95

1A.5	1096
1A.5	1097
1A.5	1098
1A.6	1099
1A.6	1100
1A.7	1101
1A.7	1102
1A.7	1103
1A.7	1104
1A.7	1105
1A.7	1106
1A.7	1107
1A.7	1108
1A.7	1109
1A.7	1110
1A.8	1111
1A.8	1112
1A.8	1113
1A.9	1114
1A.9	1115
1A.9	1116
1A.9	1117
1A.9	1118
1A.9	1119
1A.9	1120
1A.9	1121

1A.9	1122
1A10	1123
1A10	1124
1A10	1125
1A11	1126
1A11	1127
1A11	1128
1A11	1129
1A11	1130
1A11	1131
1A11	1132
1A11	1133
1A11	1134
1A12	1135
1A12	1136
1A12	1137
1A13	1138
1A13	1139
1A13	1140
1A13	1141
1A13	1142
1A13	1143
1A13	1144
1A13	1145
1A13	1146
1A14	1147

1A14	1148
1A15	1149
1A15	1150
1A15	1151
1A15	1152
1A15	1153
1A15	1154
1A15	1155
1A15	1156
1A15	1157
1A16	1158
1A16	1159
1A17	1160
1A17	1161
1A17	1162
1A17	1163
1A17	1164
1A17	1165
1A17	1166
1A17	1167
1A18	1168
1A18	1169
1A18	1170
1A18	1171
1A18	1172
1A19	1173

1819	1174
1819	1175
1819	1176
1819	1177
1819	1178
1819	1179
1819	1180
1820	1181
1820	1182
1820	1183
1820	1184
1821	1185
1821	1186
1821	1187
1821	1188
1821	1189
1821	1190
1821	1191
1821	1192
1821	1193
1822	1194
1823	1195
1823	1196
1823	1197
1823	1198
1823	1199

1823	1200
1823	1201
1823	1202
1823	1203
1824	1204
1824	1205
1825	1206
1825	1207
1825	1208
1825	1209
1825	1210
1825	1211
1825	1212
1825	1213
1826	1214
1826	1215
1826	1216
1827	1217
1827	1218
1827	1219
1827	1220
1827	1221
1827	1222
1827	1223
1827	1224
1827	1225

1829	1226
1829	1227
1829	1228
1829	1229
1829	1230
1829	1231
1829	1232
1830	1233
1831	1234
1831	1235
1831	1236
1831	1237
1831	1238
1831	1239
1831	1240
1831	1241
1832	1242
1833	1243
1833	1244
1833	1245
1833	1246
1833	1247
1833	1248
1833	1249
1833	1250
1833	1251

1834	1252
1835	1253
1835	1254
1835	1255
1835	1256
1835	1257
1835	1258
1835	1259
1835	1260
1836	1261
1837	1262
1837	1263
1837	1264
1837	1265
1837	1266
1837	1267
1837	1268
1837	1269
1838	1270
1839	1271
1839	1272
1839	1273
1839	1274
1839	1275
1839	1276
1839	1277

1839	1278
1839	1279
1840	1280
1840	1281
1841	1282
1841	1283
1841	1284
1841	1285
1841	1286
1841	1287
1841	1288
1841	1289
1841	1290
1843	1291
1843	1292
1843	1293
1843	1294
1843	1295
1843	1296
1843	1297
1843	1298
1843	1299
1844	1300
1844	1301
1844	1302
1845	1303

1845 ----- 1304
1845 ----- 1305
1845 ----- 1306
1845 ----- 1307
1845 ----- 1308
1845 ----- 1309
1845 ----- 1310
1845 ----- 1311
1845 ----- 1312
1846 ----- 1313
1846 ----- 1314
1847 ----- 1315
1847 ----- 1316
1847 ----- 1317
1847 ----- 1318
1847 ----- 1319
1847 ----- 1320
1847 ----- 1321
1847 ----- 1322
1848 ----- 1323
1849 ----- 1324
1849 ----- 1325
1849 ----- 1326
1849 ----- 1327
1849 ----- 1328
1849 ----- 1329

1849	1330
1849	1331
1849	1332
1850	1333
1850	1334
1851	1335
1851	1336
1851	1337
1851	1338
1851	1339
1851	1340
1851	1341
1851	1342
1851	1343
1852	1344
1852	1345
1852	1346
1853	1347
1853	1348
1853	1349
1853	1350
1853	1351
1853	1352
1853	1353
1853	1354
1853	1355

1854 ----- 1356
1855 ----- 1357
1855 ----- 1358
1855 ----- 1359
1855 ----- 1360
1855 ----- 1361
1855 ----- 1362
1855 ----- 1363
1855 ----- 1364
1856 ----- 1365
1857 ----- 1366
1857 ----- 1367
1857 ----- 1368
1857 ----- 1369
1857 ----- 1370
1857 ----- 1371
1857 ----- 1372
1858 ----- 1373
1858 ----- 1374
1858 ----- 1375
1858 ----- 1376
1858 ----- 1377
1858 ----- 1378
1858 ----- 1379
1858 ----- 1380
1859 ----- 1381

1859	1382
1860	1383
1860	1384
1860	1385
1860	1386
1860	1387
1860	1388
1860	1389
1860	1390
1860	1391
1861	1392
1861	1393
1862	1394
1862	1395
1862	1396
1862	1397
1862	1398
1862	1399
1863	1400
1863	1401
1863	1402
1863	1403
1863	1404
1863	1405
1863	1406
1864	1407

1865	1408
1865	1409
1865	1410
1865	1411
1865	1412
1865	1413
1865	1414
1865	1415
1865	1416
1866	1417
1866	1418
1866	1419
1867	1420
1867	1421
1867	1422
1867	1423
1867	1424
1867	1425
1867	1426
1867	1427
1867	1428
1868	1429
1868	1430
1868	1431
1869	1432
1869	1433

1869	1434
1869	1435
1869	1436
1869	1437
1869	1438
1869	1439
1869	1440
1869	1441
1870	1442
1870	1443
1870	1444
1870	1445
1870	1446
1871	1447
1871	1448
1871	1449
1871	1450
1871	1451
1871	1452
1871	1453
1871	1454
1871	1455
1872	1456
1873	1457
1873	1458
1873	1459

1873	1460
1873	1461
1873	1462
1873	1463
1873	1464
1873	1465
1873	1466
1874	1467
1874	1468
1874	1469
1874	1470
1875	1471
1875	1472
1875	1473
1875	1474
1875	1475
1875	1476
1875	1477
1875	1478
1875	1479
1875	1480
1876	1481
1877	1482
1877	1483
1877	1484
1877	1485

1877	1486
1877	1487
1877	1488
1877	1489
1877	1490
1877	1450
1878	1451
1878	1452
1878	1453
1879	1454
1879	1455
1879	1456
1879	1457
1879	1458
1879	1459
1879	1460
1879	1461
1879	1462
1879	1463
1880	1464
1880	1465
1880	1466
1881	1467
1881	1468
1881	1469
1881	1470

1881	1471
1881	1472
1881	1473
1881	1474
1881	1475
1881	1476
1882	1477
1882	1478
1882	1479
1882	1480
1883	1481
1883	1482
1883	1483
1883	1484
1883	1485
1883	1486
1883	1487
1883	1488
1883	1489
1884	1490
1884	1491
1884	1492
1884	1493
1884	1494
1885	1495
1885	1496

1111	1497
1111	1498
1111	1499
1111	1500
1111	1501
1111	1502
1111	1503
1111	1504
1112	1505
1112	1506
1112	1507
1112	1508
1112	1509
1112	1510
1112	1511
1112	1512
1113	1513
1113	1514
1113	1515
1113	1516
1113	1517
1113	1518
1113	1519
1113	1520
1113	1521
1114	1522

١٨٨٨	١٥٢٣
١٨٨٨	١٥٢٤
١٨٨٩	١٥٢٥
١٨٨٩	١٥٢٦
١٨٨٩	١٥٢٧
١٨٨٩	١٥٢٨
١٨٨٩	١٥٢٩
١٨٨٩	١٥٣٠
١٨٨٩	١٥٣١
١٨٨٩	١٥٣٢
١٨٨٩	١٥٣٣
١٨٨٩	١٥٣٤
١٨٩٠	١٥٣٥
١٨٩٠	١٥٣٦
١٨٩٠	١٥٣٧
١٨٩٠	١٥٣٨
١٨٩١	١٥٣٩
١٨٩١	١٥٤٠
١٨٩١	١٥٤١
١٨٩١	١٥٤٢
١٨٩١	١٥٤٣
١٨٩١	١٥٤٤
١٨٩١	الفصل الثامن و الشبعون :حرف الميم بالميم المكسورة بلفظ من
١٨٩١	اشاره
١٨٩١	١
١٨٩٢	٢

1892	3
1892	4
1892	5
1893	6
1893	7
1893	8
1893	9
1893	10
1893	11
1893	12
1893	13
1893	14
1893	15
1894	16
1894	17
1894	18
1894	19
1894	20
1894	21
1895	22
1895	23
1895	24
1895	25
1895	26
1895	27
1895	28

1895	29
1895	30
1895	31
1896	32
1896	33
1896	34
1896	35
1896	36
1896	37
1896	38
1897	39
1897	40
1897	41
1897	42
1897	43
1897	44
1897	45
1897	46
1897	47
1897	48
1898	49
1898	50
1898	51
1898	52
1898	53
1898	54

1898	55
1898	56
1899	57
1899	58
1899	59
1899	60
1899	61
1899	62
1899	63
1899	64
1899	65
1900	66
1900	67
1900	68
1900	69
1900	70
1900	71
1901	72
1901	73
1901	74
1901	75
1901	76
1901	77
1901	78
1901	79
1901	80

19.2	81
19.2	82
19.2	83
19.2	84
19.3	85
19.3	86
19.3	87
19.3	88
19.3	89
19.3	90
19.3	91
19.3	92
19.3	93
19.4	94
19.4	95
19.4	96
19.5	97
19.5	98
19.5	99
19.5	100
19.5	101
19.5	102
19.5	103
19.5	104
19.5	105
19.5	106

19.6	107
19.6	108
19.6	109
19.7	110
19.7	111
19.7	112
19.7	113
19.7	114
19.7	115
19.7	116
19.7	117
19.7	118
19.8	119
19.8	120
19.8	121
19.8	122
19.9	123
19.9	124
19.9	125
19.9	126
19.9	127
19.9	128
19.9	129
19.9	130
19.9	131
19.10	132

1910	133
1910	134
1910	135
1910	136
1910	137
1911	138
1911	139
1911	140
1911	141
1911	142
1911	143
1911	144
1911	145
1911	146
1912	147
1912	148
1912	149
1912	150
1913	151
1913	152
1913	153
1913	154
1913	155
1913	156
1913	157
1913	158

١٩١٣	١٥٩
١٩١٣	١٦٠
١٩١٤	١٦١
١٩١٤	١٦٢
١٩١٤	١٦٣
١٩١٥	١٦٤
١٩١٥	١٦٥
١٩١٥	الفصل التاسع و السبعون: فى حرف الميم بميم المفتوحه
١٩١٥	اشاره
١٩١٥	١
١٩١٥	٢
١٩١٥	٣
١٩١٥	٤
١٩١٥	٥
١٩١٦	٦
١٩١٦	٧
١٩١٦	٨
١٩١٧	٩
١٩١٧	١٠
١٩١٧	١١
١٩١٧	١٢
١٩١٧	١٣
١٩١٧	١٤
١٩١٧	١٥
١٩١٧	١٦
١٩١٧	١٧

1917	18
1918	19
1918	20
1918	21
1918	22
1918	23
1918	24
1918	25
1918	26
1918	27
1918	28
1919	29
1919	30
1919	31
1919	32
1919	33
1919	34
1919	35
1919	36
1919	37
1919	38
1920	39
1920	40
1920	41
1920	42
1920	43

1920	44
1920	45
1920	46
1920	47
1921	48
1921	49
1921	50
1921	51
1921	52
1921	53
1921	54
1921	55
1921	56
1921	57
1922	58
1922	59
1922	60
1922	61
1922	62
1922	63
1922	64
1922	65
1922	66
1922	67
1924	68
1924	69

1924	70
1924	71
1924	72
1924	73
1924	74
1924	75
1924	76
1924	77
1925	78
1925	79
1925	80
1925	81
1925	82
1925	83
1925	84
1926	85
1926	86
1926	87
1926	88
1926	89
1926	90
1926	91
1926	92
1926	93
1926	94
1927	95

1927	96
1927	97
1927	98
1927	99
1927	100
1927	101
1927	102
1927	103
1928	104
1928	105
1928	106
1928	107
1928	108
1928	109
1928	110
1928	111
1928	112
1928	113
1929	114
1929	115
1929	116
1929	117
1930	118
1930	119
1930	120
1930	121

1930	122
1930	123
1930	124
1930	125
1930	126
1931	127
1931	128
1931	129
1931	130
1931	131
1931	132
1931	133
1931	134
1931	135
1931	136
1932	137
1932	138
1932	139
1932	140
1932	141
1932	142
1932	143
1932	144
1932	145
1933	146
1933	147

1933	148
1933	149
1933	150
1933	151
1934	152
1934	153
1934	154
1934	155
1934	156
1934	157
1934	158
1934	159
1934	160
1935	161
1935	162
1935	163
1936	164
1936	165
1936	166
1936	167
1936	168
1936	169
1936	170
1936	171
1936	172
1936	173

1937	174
1937	175
1937	176
1937	177
1938	178
1938	179
1938	180
1938	181
1938	182
1938	183
1938	184
1938	185
1939	186
1939	187
1940	188
1940	189
1940	190
1940	191
1940	192
1940	193
1940	194
1940	195
1941	196
1941	197
1941	198
1942	199

1942	200
1942	201
1942	202
1942	203
1942	204
1942	205
1942	206
1942	207
1943	208
1943	209
1943	210
1944	211
1944	212
1944	213
1944	214
1944	215
1944	216
1944	217
1944	218
1944	219
1944	220
1944	221
1944	222
1944	223
1947	224
1947	225

1947	236
1947	237
1947	238
1947	239
1947	240
1949	241
1949	242
1949	243
1949	244
1949	245
1950	246
1950	247
1950	248
1950	249
1950	250
1951	251
1951	252
1951	253
1951	254
1951	255
1951	256
1952	257
1952	258
1952	259
1952	260
1952	261

١٩٥٢	٢٤٢
١٩٥٢	٢٤٣
١٩٥٢	٢٤٤
١٩٥٢	٢٤٥
١٩٥٣	٢٤٦
١٩٥٣	٢٤٧
١٩٥٤	٢٤٨
١٩٥٤	٢٤٩
١٩٥٤	الفصل الثمانون: حرف الميم باللفظ المطلق
١٩٥٤	اشاره
١٩٥٤	١
١٩٥٤	٢
١٩٥٤	٣
١٩٥٤	٤
١٩٥٤	٥
١٩٥٥	٦
١٩٥٥	٧
١٩٥٥	٨
١٩٥٥	٩
١٩٥٥	١٠
١٩٥٥	١١
١٩٥٥	١٢
١٩٥٦	١٣
١٩٥٦	١٤
١٩٥٦	١٥
١٩٥٦	١٦

1956	17
1956	18
1956	19
1956	20
1956	21
1956	22
1956	23
1957	24
1957	25
1957	26
1957	27
1957	28
1957	29
1957	30
1957	31
1957	32
1958	33
1958	34
1958	35
1958	36
1958	37
1958	38
1958	39
1958	40
1958	41
1958	42

1959	43
1959	44
1959	45
1959	46
1959	47
1959	48
1959	49
1959	50
1959	51
1960	52
1960	53
1960	54
1960	55
1960	56
1960	57
1960	58
1960	59
1960	60
1960	61
1961	62
1961	63
1961	64
1961	65
1961	66
1961	67
1961	68

۱۹۶۱	۶۹
۱۹۶۱	۷۰
۱۹۶۲	۷۱
۱۹۶۲	۷۲
۱۹۶۲	۷۳
۱۹۶۲	۷۴
۱۹۶۲	۷۵
۱۹۶۲	۷۶
۱۹۶۲	۷۷
۱۹۶۲	۷۸
۱۹۶۲	۷۹
۱۹۶۲	۸۰
۱۹۶۳	۸۱
۱۹۶۳	۸۲
۱۹۶۳	۸۳
۱۹۶۳	۸۴
۱۹۶۳	۸۵
۱۹۶۳	۸۶
۱۹۶۳	۸۷
۱۹۶۴	۸۸
۱۹۶۴	۸۹
۱۹۶۴	۹۰
۱۹۶۴	۹۱
۱۹۶۴	۹۲
۱۹۶۴	۹۳
۱۹۶۴	۹۴

1964	95
1964	96
1965	97
1965	98
1965	99
1965	100
1965	101
1965	102
1966	103
1966	104
1966	105
1966	106
1966	107
1966	108
1966	109
1966	110
1966	111
1966	112
1967	113
1967	114
1967	115
1967	116
1967	117
1967	118
1968	119
1968	120

1968	121
1968	122
1968	123
1968	124
1968	125
1968	126
1969	127
1970	128
1970	129
1970	130
1970	131
1970	132
1970	133
1970	134
1971	135
1971	136
1971	137
1971	138
1971	139
1971	140
1971	141
1972	142
1972	143
1972	144
1972	145
1972	146

١٩٧٢	١٤٧
١٩٧٢	١٤٨
١٩٧٢	١٤٩
١٩٧٣	١٥٠
١٩٧٤	١٥١
١٩٧٤	١٥٢
١٩٧٤	١٥٣
١٩٧٤	١٥٤
١٩٧٤	١٥٥
١٩٧٤	١٥٦
١٩٧٤	١٥٧
١٩٧٤	١٥٨
١٩٧٤	١٥٩
١٩٧٤	١٦٠
١٩٧٥	١٦١
١٩٧٥	١٦٢
١٩٧٦	١٦٣
١٩٧٦	١٦٤
١٩٧٦	١٦٥
١٩٧٧	الفصل الحادى و الثمانون :حرف التّون بلفظ نعم
١٩٧٧	اشاره
١٩٧٧	١
١٩٧٧	٢
١٩٧٧	٣
١٩٧٧	٤
١٩٧٧	٥

1978	6
1979	7
1979	8
1979	9
1979	10
1979	11
1979	12
1979	13
1979	14
1979	15
1979	16
1979	17
1980	18
1980	19
1980	20
1980	21
1980	22
1980	23
1980	24
1980	25
1980	26
1980	27
1982	28
1982	29
1982	30
1982	31

1982	32
1982	33
1982	34
1982	35
1982	36
1982	37
1982	38
1983	39
1983	40
1983	41
1983	42
1983	43
1983	44
1983	45
1983	46
1984	47
1984	48
1984	49
1984	50
1984	51
1984	52
1984	53
1984	54
1984	55
1984	56
1985	57

١٩٨٥	٥٨
١٩٨٥	٥٩
١٩٨٥	٦٠
١٩٨٥	٦١
١٩٨٥	٦٢
١٩٨٥	٦٣
١٩٨٥	٦٤
١٩٨٥	٦٥
١٩٨٥	٦٦
١٩٨٧	٦٧
١٩٨٧	٦٨
١٩٨٧	٦٩
١٩٨٧	٧٠
١٩٨٧	الفصل الثانی و الثمانون :حرف التّون باللفظ المطلق
١٩٨٧	اشاره
١٩٨٧	١
١٩٨٧	٢
١٩٨٧	٣
١٩٨٧	٤
١٩٨٨	٥
١٩٨٨	٦
١٩٨٨	٧
١٩٨٨	٨
١٩٨٨	٩
١٩٨٨	١٠
١٩٨٨	١١

1989	12
1989	13
1989	14
1989	15
1989	16
1989	17
1989	18
1989	19
1990	20
1990	21
1990	22
1990	23
1990	24
1990	25
1991	26
1991	27
1991	28
1991	29
1991	30
1991	31
1991	32
1991	33
1993	34
1993	35
1993	36
1993	37

١٩٩٣	٣٨
١٩٩٣	٣٩
١٩٩٣	٤٠
١٩٩٣	٤١
١٩٩٤	٤٢
١٩٩٤	٤٣
١٩٩٤	٤٤
١٩٩٥	٤٥
١٩٩٥	٤٦
١٩٩٥	٤٧
١٩٩٥	٤٨
١٩٩٥	٤٩
١٩٩٥	٥٠
١٩٩٥	٥١
١٩٩٥	٥٢
١٩٩٧	٥٣
١٩٩٧	٥٤
١٩٩٧	٥٥
١٩٩٧	٥٦
١٩٩٧	٥٧
١٩٩٧	٥٨
١٩٩٧	٥٩
١٩٩٩	٦٠
١٩٩٩	٦١
١٩٩٩	الفصل الثالث و الثمانون :حرف الواو
١٩٩٩	اشاره

1999	1
1999	2
1999	3
1999	4
1999	5
1999	6
2000	7
2000	8
2000	9
2000	10
2000	11
2000	12
2000	13
2001	14
2001	15
2001	16
2001	17
2001	18
2001	19
2001	20
2001	21
2001	22
2001	23
2002	24
2002	25
2002	26

۲۰۰۲	۲۷
۲۰۰۲	۲۸
۲۰۰۳	۲۹
۲۰۰۳	۳۰
۲۰۰۳	۳۱
۲۰۰۳	۳۲
۲۰۰۳	۳۳
۲۰۰۳	۳۴
۲۰۰۳	۳۵
۲۰۰۳	۳۶
۲۰۰۴	۳۷
۲۰۰۵	۳۸
۲۰۰۵	۳۹
۲۰۰۵	۴۰
۲۰۰۵	۴۱
۲۰۰۵	۴۲
۲۰۰۵	۴۳
۲۰۰۵	۴۴
۲۰۰۵	۴۵
۲۰۰۷	۴۶
۲۰۰۷	۴۷
۲۰۰۷	۴۸
۲۰۰۷	۴۹
۲۰۰۷	۵۰
۲۰۰۷	۵۱
۲۰۰۷	۵۲

۲۰۰۷	۵۳
۲۰۰۸	۵۴
۲۰۰۸	۵۵
۲۰۰۸	۵۶
۲۰۰۸	۵۷
۲۰۰۸	۵۸
۲۰۰۹	۵۹
۲۰۰۹	۶۰
۲۰۰۹	۶۱
۲۰۰۹	۶۲
۲۰۰۹	۶۳
۲۰۰۹	۶۴
۲۰۱۰	۶۵
۲۰۱۰	۶۶
۲۰۱۱	۶۷
۲۰۱۱	۶۸
۲۰۱۱	۶۹
۲۰۱۱	۷۰
۲۰۱۱	۷۱
۲۰۱۱	۷۲
۲۰۱۱	۷۳
۲۰۱۲	۷۴
۲۰۱۳	۷۵
۲۰۱۳	۷۶
۲۰۱۳	۷۷
۲۰۱۳	۷۸

٢٠١٣	٧٩
٢٠١٣	٨٠
٢٠١٣	٨١
٢٠١٣	٨٢
٢٠١٣	٨٣
٢٠١٤	٨٤
٢٠١٥	٨٥
٢٠١٥	٨٦
٢٠١٦	٨٧
٢٠١٧	٨٨
٢٠١٧	٨٩
٢٠١٧	٩٠
٢٠١٨	الفصل الرابع و الثمانون :حرف الهاء
٢٠١٨	اشاره
٢٠١٨	١
٢٠١٨	٢
٢٠١٨	٣
٢٠١٨	٤
٢٠١٨	٥
٢٠١٨	٦
٢٠١٨	٧
٢٠١٩	٨
٢٠٢٠	٩
٢٠٢٠	١٠
٢٠٢٠	١١
٢٠٢٠	١٢

۲۰۲۰	۱۳
۲۰۲۰	۱۴
۲۰۲۰	۱۵
۲۰۲۰	۱۶
۲۰۲۱	۱۷
۲۰۲۱	۱۸
۲۰۲۲	۱۹
۲۰۲۲	۲۰
۲۰۲۲	۲۱
۲۰۲۲	۲۲
۲۰۲۲	۲۳
۲۰۲۲	۲۴
۲۰۲۲	۲۵
۲۰۲۲	۲۶
۲۰۲۴	۲۷
۲۰۲۴	۲۸
۲۰۲۴	۲۹
۲۰۲۴	۳۰
۲۰۲۴	۳۱
۲۰۲۴	۳۲
۲۰۲۴	۳۳
۲۰۲۴	۳۴
۲۰۲۵	۳۵
۲۰۲۶	۳۶
۲۰۲۶	۳۷
۲۰۲۶	۳۸

٢٠٢٤	٣٩
٢٠٢٤	٤٠
٢٠٢٤	٤١
٢٠٢٤	٤٢
٢٠٢٨	٤٣
٢٠٢٨	٤٤
٢٠٢٨	٤٥
٢٠٢٨	٤٦
٢٠٢٨	٤٧
٢٠٢٩	٤٨
٢٠٢٩	٤٩
٢٠٢٩	٥٠
٢٠٢٩	٥١
٢٠٢٩	٥٢
٢٠٢٩	٥٣
٢٠٢٩	٥٤
٢٠٣١	٥٥
٢٠٣١	٥٦
٢٠٣٢	٥٧
٢٠٣٢	٥٨
٢٠٣٢	الفصل الخامس و الثمانون: حرف لا
٢٠٣٢	اشاره
٢٠٣٢	١
٢٠٣٢	٢
٢٠٣٢	٣
٢٠٣٣	٤

۲.۳۴	۵
۲.۳۴	۶
۲.۳۴	۷
۲.۳۴	۸
۲.۳۴	۹
۲.۳۴	۱۰
۲.۳۴	۱۱
۲.۳۴	۱۲
۲.۳۴	۱۳
۲.۳۴	۱۴
۲.۳۴	۱۵
۲.۳۵	۱۶
۲.۳۵	۱۷
۲.۳۵	۱۸
۲.۳۵	۱۹
۲.۳۵	۲۰
۲.۳۵	۲۱
۲.۳۵	۲۲
۲.۳۵	۲۳
۲.۳۵	۲۴
۲.۳۶	۲۵
۲.۳۶	۲۶
۲.۳۶	۲۷
۲.۳۶	۲۸
۲.۳۶	۲۹
۲.۳۶	۳۰

۲۰۳۶	۳۱
۲۰۳۶	۳۲
۲۰۳۶	۳۳
۲۰۳۶	۳۴
۲۰۳۷	۳۵
۲۰۳۷	۳۶
۲۰۳۷	۳۷
۲۰۳۷	۳۸
۲۰۳۷	۳۹
۲۰۳۷	۴۰
۲۰۳۷	۴۱
۲۰۳۸	۴۲
۲۰۳۸	۴۳
۲۰۳۸	۴۴
۲۰۳۸	۴۵
۲۰۳۸	۴۶
۲۰۳۸	۴۷
۲۰۳۸	۴۸
۲۰۳۸	۴۹
۲۰۳۸	۵۰
۲۰۳۸	۵۱
۲۰۳۹	۵۲
۲۰۳۹	۵۳
۲۰۳۹	۵۴
۲۰۳۹	۵۵
۲۰۴۰	۵۶

۲۰۴۰	۵۷
۲۰۴۰	۵۸
۲۰۴۰	۵۹
۲۰۴۰	۶۰
۲۰۴۰	۶۱
۲۰۴۰	۶۲
۲۰۴۰	۶۳
۲۰۴۰	۶۴
۲۰۴۰	۶۵
۲۰۴۱	۶۶
۲۰۴۱	۶۷
۲۰۴۱	۶۸
۲۰۴۱	۶۹
۲۰۴۱	۷۰
۲۰۴۱	۷۱
۲۰۴۱	۷۲
۲۰۴۱	۷۳
۲۰۴۲	۷۴
۲۰۴۲	۷۵
۲۰۴۲	۷۶
۲۰۴۲	۷۷
۲۰۴۲	۷۸
۲۰۴۲	۷۹
۲۰۴۲	۸۰
۲۰۴۲	۸۱
۲۰۴۲	۸۲

۲.۴۲	۸۳
۲.۴۳	۸۴
۲.۴۳	۸۵
۲.۴۳	۸۶
۲.۴۳	۸۷
۲.۴۳	۸۸
۲.۴۴	۸۹
۲.۴۴	۹۰
۲.۴۴	۹۱
۲.۴۴	۹۲
۲.۴۴	۹۳
۲.۴۴	۹۴
۲.۴۴	۹۵
۲.۴۴	۹۶
۲.۴۴	۹۷
۲.۴۴	۹۸
۲.۴۵	۹۹
۲.۴۵	۱۰۰
۲.۴۵	۱۰۱
۲.۴۵	۱۰۲
۲.۴۵	۱۰۳
۲.۴۶	۱۰۴
۲.۴۶	۱۰۵
۲.۴۶	۱۰۶
۲.۴۶	۱۰۷
۲.۴۶	۱۰۸

۲۰۴۶	۱۰۹
۲۰۴۶	۱۱۰
۲۰۴۶	۱۱۱
۲۰۴۷	۱۱۲
۲۰۴۷	۱۱۳
۲۰۴۸	۱۱۴
۲۰۴۸	۱۱۵
۲۰۴۸	۱۱۶
۲۰۴۸	۱۱۷
۲۰۴۸	۱۱۸
۲۰۴۸	۱۱۹
۲۰۴۸	۱۲۰
۲۰۴۸	۱۲۱
۲۰۴۸	۱۲۲
۲۰۴۹	۱۲۳
۲۰۴۹	۱۲۴
۲۰۵۰	۱۲۵
۲۰۵۰	۱۲۶
۲۰۵۰	۱۲۷
۲۰۵۰	۱۲۸
۲۰۵۰	۱۲۹
۲۰۵۰	۱۳۰
۲۰۵۰	۱۳۱
۲۰۵۰	۱۳۲
۲۰۵۱	۱۳۳
۲۰۵۱	۱۳۴

۲۰۵۱	۱۳۵
۲۰۵۱	۱۳۶
۲۰۵۱	۱۳۷
۲۰۵۲	۱۳۸
۲۰۵۲	۱۳۹
۲۰۵۲	۱۴۰
۲۰۵۲	۱۴۱
۲۰۵۲	۱۴۲
۲۰۵۲	۱۴۳
۲۰۵۲	۱۴۴
۲۰۵۲	۱۴۵
۲۰۵۲	۱۴۶
۲۰۵۳	۱۴۷
۲۰۵۳	۱۴۸
۲۰۵۴	۱۴۹
۲۰۵۴	۱۵۰
۲۰۵۴	۱۵۱
۲۰۵۴	۱۵۲
۲۰۵۴	۱۵۳
۲۰۵۴	۱۵۴
۲۰۵۴	۱۵۵
۲۰۵۵	۱۵۶
۲۰۵۶	۱۵۷
۲۰۵۶	۱۵۸
۲۰۵۶	۱۵۹
۲۰۵۶	۱۶۰

۲۰۵۶	۱۶۱
۲۰۵۶	۱۶۲
۲۰۵۶	۱۶۳
۲۰۵۶	۱۶۴
۲۰۵۶	۱۶۵
۲۰۵۷	۱۶۶
۲۰۵۷	۱۶۷
۲۰۵۷	۱۶۸
۲۰۵۸	۱۶۹
۲۰۵۸	۱۷۰
۲۰۵۸	۱۷۱
۲۰۵۸	۱۷۲
۲۰۵۸	۱۷۳
۲۰۵۸	۱۷۴
۲۰۵۸	۱۷۵
۲۰۵۸	۱۷۶
۲۰۶۰	۱۷۷
۲۰۶۰	۱۷۸
۲۰۶۰	۱۷۹
۲۰۶۰	۱۸۰
۲۰۶۰	۱۸۱
۲۰۶۰	۱۸۲
۲۰۶۰	۱۸۳
۲۰۶۲	۱۸۴
۲۰۶۲	۱۸۵
۲۰۶۲	۱۸۶

۲۰۶۲	۱۸۷
۲۰۶۲	۱۸۸
۲۰۶۲	۱۸۹
۲۰۶۲	۱۹۰
۲۰۶۲	۱۹۱
۲۰۶۴	۱۹۲
۲۰۶۴	۱۹۳
۲۰۶۴	۱۹۴
۲۰۶۴	۱۹۵
۲۰۶۴	۱۹۶
۲۰۶۴	۱۹۷
۲۰۶۵	۱۹۸
۲۰۶۵	۱۹۹
۲۰۶۵	۲۰۰
۲۰۶۵	۲۰۱
۲۰۶۵	۲۰۲
۲۰۶۵	۲۰۳
۲۰۶۵	۲۰۴
۲۰۶۷	۲۰۵
۲۰۶۷	۲۰۶
۲۰۶۷	۲۰۷
۲۰۶۷	۲۰۸
۲۰۶۷	۲۰۹
۲۰۶۷	۲۱۰
۲۰۶۸	۲۱۱
۲۰۶۸	۲۱۲

۲۰۶۸	۲۱۳
۲۰۶۸	۲۱۴
۲۰۶۸	۲۱۵
۲۰۶۸	۲۱۶
۲۰۶۸	۲۱۷
۲۰۶۸	۲۱۸
۲۰۷۰	۲۱۹
۲۰۷۰	۲۲۰
۲۰۷۰	۲۲۱
۲۰۷۰	۲۲۲
۲۰۷۰	۲۲۳
۲۰۷۰	۲۲۴
۲۰۷۱	۲۲۵
۲۰۷۱	۲۲۶
۲۰۷۱	۲۲۷
۲۰۷۱	۲۲۸
۲۰۷۱	۲۲۹
۲۰۷۱	۲۳۰
۲۰۷۲	۲۳۱
۲۰۷۲	۲۳۲
۲۰۷۲	۲۳۳
۲۰۷۲	۲۳۴
۲۰۷۲	۲۳۵
۲۰۷۲	۲۳۶
۲۰۷۳	۲۳۷
۲۰۷۳	۲۳۸

۲۰۷۳	۲۳۹
۲۰۷۳	۲۴۰
۲۰۷۳	۲۴۱
۲۰۷۴	۲۴۲
۲۰۷۴	۲۴۳
۲۰۷۴	۲۴۴
۲۰۷۴	۲۴۵
۲۰۷۴	۲۴۶
۲۰۷۵	۲۴۷
۲۰۷۵	۲۴۸
۲۰۷۵	۲۴۹
۲۰۷۵	۲۵۰
۲۰۷۵	۲۵۱
۲۰۷۵	۲۵۲
۲۰۷۶	۲۵۳
۲۰۷۶	۲۵۴
۲۰۷۶	۲۵۵
۲۰۷۶	۲۵۶
۲۰۷۶	۲۵۷
۲۰۷۷	۲۵۸
۲۰۷۷	۲۵۹
۲۰۷۷	۲۶۰
۲۰۷۷	۲۶۱
۲۰۷۷	۲۶۲
۲۰۷۷	۲۶۳
۲۰۷۷	۲۶۴

٢٠٧٨	٢٦٥
٢٠٧٨	٢٦٦
٢٠٧٨	٢٦٧
٢٠٧٨	٢٦٨
٢٠٧٨	٢٦٩
٢٠٧٨	٢٧٠
٢٠٧٨	٢٧١
٢٠٧٨	٢٧٢
٢٠٧٩	٢٧٣
٢٠٨٠	٢٧٤
٢٠٨٠	٢٧٥
٢٠٨٠	٢٧٦
٢٠٨٠	٢٧٧
٢٠٨٠	٢٧٨
٢٠٨٠	٢٧٩
٢٠٨١	٢٨٠
٢٠٨١	٢٨١
٢٠٨١	٢٨٢
٢٠٨١	الفصل السادس و الثمانون: حرف لا بلفظ التّفى
٢٠٨١	اشاره
٢٠٨١	١
٢٠٨١	٢
٢٠٨١	٣
٢٠٨١	٤
٢٠٨١	٥
٢٠٨٢	٦

۲۰۸۲	۷
۲۰۸۲	۸
۲۰۸۲	۹
۲۰۸۲	۱۰
۲۰۸۲	۱۱
۲۰۸۲	۱۲
۲۰۸۲	۱۳
۲۰۸۲	۱۴
۲۰۸۳	۱۵
۲۰۸۳	۱۶
۲۰۸۳	۱۷
۲۰۸۳	۱۸
۲۰۸۳	۱۹
۲۰۸۳	۲۰
۲۰۸۳	۲۱
۲۰۸۳	۲۲
۲۰۸۳	۲۳
۲۰۸۳	۲۴
۲۰۸۳	۲۵
۲۰۸۴	۲۶
۲۰۸۴	۲۷
۲۰۸۴	۲۸
۲۰۸۴	۲۹
۲۰۸۴	۳۰
۲۰۸۴	۳۱
۲۰۸۴	۳۲

۲۰۸۴	۳۳
۲۰۸۴	۳۴
۲۰۸۴	۳۵
۲۰۸۶	۳۶
۲۰۸۶	۳۷
۲۰۸۶	۳۸
۲۰۸۶	۳۹
۲۰۸۶	۴۰
۲۰۸۶	۴۱
۲۰۸۶	۴۲
۲۰۸۶	۴۳
۲۰۸۶	۴۴
۲۰۸۶	۴۵
۲۰۸۶	۴۶
۲۰۸۷	۴۷
۲۰۸۷	۴۸
۲۰۸۷	۴۹
۲۰۸۷	۵۰
۲۰۸۷	۵۱
۲۰۸۷	۵۲
۲۰۸۷	۵۳
۲۰۸۷	۵۴
۲۰۸۷	۵۵
۲۰۸۷	۵۶
۲۰۸۸	۵۷
۲۰۸۹	۵۸

۲۰۸۹	۵۹
۲۰۸۹	۶۰
۲۰۸۹	۶۱
۲۰۸۹	۶۲
۲۰۸۹	۶۳
۲۰۸۹	۶۴
۲۰۸۹	۶۵
۲۰۸۹	۶۶
۲۰۸۹	۶۷
۲۰۹۰	۶۸
۲۰۹۰	۶۹
۲۰۹۰	۷۰
۲۰۹۰	۷۱
۲۰۹۰	۷۲
۲۰۹۰	۷۳
۲۰۹۰	۷۴
۲۰۹۰	۷۵
۲۰۹۰	۷۶
۲۰۹۰	۷۷
۲۰۹۰	۷۸
۲۰۹۲	۷۹
۲۰۹۲	۸۰
۲۰۹۲	۸۱
۲۰۹۲	۸۲
۲۰۹۲	۸۳
۲۰۹۲	۸۴

۲۰۹۲	۸۵
۲۰۹۲	۸۶
۲۰۹۲	۸۷
۲۰۹۲	۸۸
۲۰۹۳	۸۹
۲۰۹۳	۹۰
۲۰۹۳	۹۱
۲۰۹۳	۹۲
۲۰۹۳	۹۳
۲۰۹۳	۹۴
۲۰۹۳	۹۵
۲۰۹۳	۹۶
۲۰۹۳	۹۷
۲۰۹۳	۹۸
۲۰۹۳	۹۹
۲۰۹۵	۱۰۰
۲۰۹۵	۱۰۱
۲۰۹۵	۱۰۲
۲۰۹۵	۱۰۳
۲۰۹۵	۱۰۴
۲۰۹۵	۱۰۵
۲۰۹۵	۱۰۶
۲۰۹۵	۱۰۷
۲۰۹۵	۱۰۸
۲۰۹۵	۱۰۹
۲۰۹۶	۱۱۰

۲۰۹۶	۱۱۱
۲۰۹۶	۱۱۲
۲۰۹۶	۱۱۳
۲۰۹۶	۱۱۴
۲۰۹۶	۱۱۵
۲۰۹۷	۱۱۶
۲۰۹۷	۱۱۷
۲۰۹۷	۱۱۸
۲۰۹۷	۱۱۹
۲۰۹۷	۱۲۰
۲۰۹۷	۱۲۱
۲۰۹۷	۱۲۲
۲۰۹۷	۱۲۳
۲۰۹۷	۱۲۴
۲۰۹۷	۱۲۵
۲۰۹۸	۱۲۶
۲۰۹۸	۱۲۷
۲۰۹۸	۱۲۸
۲۰۹۸	۱۲۹
۲۰۹۸	۱۳۰
۲۰۹۸	۱۳۱
۲۰۹۸	۱۳۲
۲۰۹۸	۱۳۳
۲۰۹۹	۱۳۴
۲۰۹۹	۱۳۵
۲۰۹۹	۱۳۶

۲۰۹۹	۱۳۷
۲۰۹۹	۱۳۸
۲۰۹۹	۱۳۹
۲۰۹۹	۱۴۰
۲۰۹۹	۱۴۱
۲۰۹۹	۱۴۲
۲۰۹۹	۱۴۳
۲۰۹۹	۱۴۴
۲۱۰۰	۱۴۵
۲۱۰۰	۱۴۶
۲۱۰۰	۱۴۷
۲۱۰۰	۱۴۸
۲۱۰۰	۱۴۹
۲۱۰۰	۱۵۰
۲۱۰۰	۱۵۱
۲۱۰۰	۱۵۲
۲۱۰۰	۱۵۳
۲۱۰۰	۱۵۴
۲۱۰۲	۱۵۵
۲۱۰۲	۱۵۶
۲۱۰۲	۱۵۷
۲۱۰۲	۱۵۸
۲۱۰۲	۱۵۹
۲۱۰۲	۱۶۰
۲۱۰۲	۱۶۱
۲۱۰۲	۱۶۲

۲۱.۲	۱۶۳
۲۱.۲	۱۶۴
۲۱.۲	۱۶۵
۲۱.۳	۱۶۶
۲۱.۳	۱۶۷
۲۱.۳	۱۶۸
۲۱.۳	۱۶۹
۲۱.۳	۱۷۰
۲۱.۳	۱۷۱
۲۱.۳	۱۷۲
۲۱.۳	۱۷۳
۲۱.۳	۱۷۴
۲۱.۴	۱۷۵
۲۱.۴	۱۷۶
۲۱.۵	۱۷۷
۲۱.۵	۱۷۸
۲۱.۵	۱۷۹
۲۱.۵	۱۸۰
۲۱.۵	۱۸۱
۲۱.۵	۱۸۲
۲۱.۵	۱۸۳
۲۱.۵	۱۸۴
۲۱.۵	۱۸۵
۲۱.۵	۱۸۶
۲۱.۶	۱۸۷
۲۱.۶	۱۸۸

۲۱.۶	۱۸۹
۲۱.۶	۱۹۰
۲۱.۶	۱۹۱
۲۱.۶	۱۹۲
۲۱.۶	۱۹۳
۲۱.۶	۱۹۴
۲۱.۶	۱۹۵
۲۱.۷	۱۹۶
۲۱.۷	۱۹۷
۲۱.۷	۱۹۸
۲۱.۷	۱۹۹
۲۱.۷	۲۰۰
۲۱.۷	۲۰۱
۲۱.۷	۲۰۲
۲۱.۷	۲۰۳
۲۱.۷	۲۰۴
۲۱.۷	۲۰۵
۲۱.۸	۲۰۶
۲۱.۸	۲۰۷
۲۱.۸	۲۰۸
۲۱.۸	۲۰۹
۲۱.۸	۲۱۰
۲۱.۸	۲۱۱
۲۱.۸	۲۱۲
۲۱.۸	۲۱۳
۲۱.۹	۲۱۴

۲۱.۹	۲۱۵
۲۱.۹	۲۱۶
۲۱.۹	۲۱۷
۲۱.۹	۲۱۸
۲۱.۹	۲۱۹
۲۱.۹	۲۲۰
۲۱.۹	۲۲۱
۲۱.۹	۲۲۲
۲۱.۹	۲۲۳
۲۱.۹	۲۲۴
۲۱۱۰	۲۲۵
۲۱۱۰	۲۲۶
۲۱۱۰	۲۲۷
۲۱۱۰	۲۲۸
۲۱۱۰	۲۲۹
۲۱۱۰	۲۳۰
۲۱۱۰	۲۳۱
۲۱۱۰	۲۳۲
۲۱۱۰	۲۳۳
۲۱۱۱	۲۳۴
۲۱۱۱	۲۳۵
۲۱۱۱	۲۳۶
۲۱۱۱	۲۳۷
۲۱۱۱	۲۳۸
۲۱۱۱	۲۳۹
۲۱۱۱	۲۴۰

۲۱۱۱	۲۴۱
۲۱۱۱	۲۴۲
۲۱۱۱	۲۴۳
۲۱۱۲	۲۴۴
۲۱۱۲	۲۴۵
۲۱۱۲	۲۴۶
۲۱۱۲	۲۴۷
۲۱۱۲	۲۴۸
۲۱۱۲	۲۴۹
۲۱۱۲	۲۵۰
۲۱۱۳	۲۵۱
۲۱۱۳	۲۵۲
۲۱۱۳	۲۵۳
۲۱۱۳	۲۵۴
۲۱۱۳	۲۵۵
۲۱۱۳	۲۵۶
۲۱۱۳	۲۵۷
۲۱۱۳	۲۵۸
۲۱۱۳	۲۵۹
۲۱۱۳	۲۶۰
۲۱۱۴	۲۶۱
۲۱۱۴	۲۶۲
۲۱۱۴	۲۶۳
۲۱۱۴	۲۶۴
۲۱۱۴	۲۶۵
۲۱۱۴	۲۶۶

۲۱۱۴	۲۶۷
۲۱۱۴	۲۶۸
۲۱۱۴	۲۶۹
۲۱۱۴	۲۷۰
۲۱۱۵	۲۷۱
۲۱۱۵	۲۷۲
۲۱۱۵	۲۷۳
۲۱۱۵	۲۷۴
۲۱۱۵	۲۷۵
۲۱۱۵	۲۷۶
۲۱۱۵	۲۷۷
۲۱۱۵	۲۷۸
۲۱۱۵	۲۷۹
۲۱۱۵	۲۸۰
۲۱۱۶	۲۸۱
۲۱۱۶	۲۸۲
۲۱۱۶	۲۸۳
۲۱۱۶	۲۸۴
۲۱۱۶	۲۸۵
۲۱۱۶	۲۸۶
۲۱۱۶	۲۸۷
۲۱۱۶	۲۸۸
۲۱۱۶	۲۸۹
۲۱۱۶	۲۹۰
۲۱۱۶	۲۹۱
۲۱۱۸	۲۹۲

۲۱۱۸	۲۹۳
۲۱۱۸	۲۹۴
۲۱۱۸	۲۹۵
۲۱۱۸	۲۹۶
۲۱۱۸	۲۹۷
۲۱۱۸	۲۹۸
۲۱۱۸	۲۹۹
۲۱۱۸	۳۰۰
۲۱۱۸	۳۰۱
۲۱۱۸	۳۰۲
۲۱۱۹	۳۰۳
۲۱۱۹	۳۰۴
۲۱۱۹	۳۰۵
۲۱۱۹	۳۰۶
۲۱۱۹	۳۰۷
۲۱۱۹	۳۰۸
۲۱۲۰	۳۰۹
۲۱۲۰	۳۱۰
۲۱۲۰	۳۱۱
۲۱۲۰	۳۱۲
۲۱۲۰	۳۱۳
۲۱۲۰	۳۱۴
۲۱۲۰	۳۱۵
۲۱۲۰	۳۱۶
۲۱۲۰	۳۱۷
۲۱۲۰	۳۱۸

۲۱۲۱	۳۱۹
۲۱۲۱	۳۲۰
۲۱۲۱	۳۲۱
۲۱۲۱	۳۲۲
۲۱۲۱	۳۲۳
۲۱۲۱	۳۲۴
۲۱۲۱	۳۲۵
۲۱۲۲	۳۲۶
۲۱۲۲	۳۲۷
۲۱۲۲	۳۲۸
۲۱۲۲	۳۲۹
۲۱۲۲	۳۳۰
۲۱۲۲	۳۳۱
۲۱۲۲	۳۳۲
۲۱۲۲	۳۳۳
۲۱۲۲	۳۳۴
۲۱۲۲	۳۳۵
۲۱۲۳	۳۳۶
۲۱۲۳	۳۳۷
۲۱۲۳	۳۳۸
۲۱۲۳	۳۳۹
۲۱۲۳	۳۴۰
۲۱۲۳	۳۴۱
۲۱۲۳	۳۴۲
۲۱۲۳	۳۴۳
۲۱۲۴	۳۴۴

۲۱۲۴	۳۴۵
۲۱۲۴	۳۴۶
۲۱۲۴	۳۴۷
۲۱۲۴	۳۴۸
۲۱۲۴	۳۴۹
۲۱۲۴	۳۵۰
۲۱۲۴	۳۵۱
۲۱۲۴	۳۵۲
۲۱۲۴	۳۵۳
۲۱۲۴	۳۵۴
۲۱۲۵	۳۵۵
۲۱۲۵	۳۵۶
۲۱۲۵	۳۵۷
۲۱۲۵	۳۵۸
۲۱۲۵	۳۵۹
۲۱۲۵	۳۶۰
۲۱۲۶	۳۶۱
۲۱۲۶	۳۶۲
۲۱۲۶	۳۶۳
۲۱۲۶	۳۶۴
۲۱۲۶	۳۶۵
۲۱۲۶	۳۶۶
۲۱۲۶	۳۶۷
۲۱۲۶	۳۶۸
۲۱۲۶	۳۶۹
۲۱۲۷	۳۷۰

۲۱۲۷	۳۷۱
۲۱۲۸	۳۷۲
۲۱۲۸	۳۷۳
۲۱۲۸	۳۷۴
۲۱۲۸	۳۷۵
۲۱۲۸	۳۷۶
۲۱۲۸	۳۷۷
۲۱۲۸	۳۷۸
۲۱۲۸	۳۷۹
۲۱۲۹	۳۸۰
۲۱۲۹	۳۸۱
۲۱۲۹	۳۸۲
۲۱۲۹	۳۸۳
۲۱۳۰	۳۸۴
۲۱۳۰	۳۸۵
۲۱۳۰	۳۸۶
۲۱۳۰	۳۸۷
۲۱۳۰	۳۸۸
۲۱۳۰	۳۸۹
۲۱۳۰	۳۹۰
۲۱۳۰	۳۹۱
۲۱۳۱	۳۹۲
۲۱۳۱	۳۹۳
۲۱۳۱	۳۹۴
۲۱۳۲	۳۹۵
۲۱۳۲	۳۹۶

۲۱۳۲	۳۹۷
۲۱۳۲	۳۹۸
۲۱۳۲	۳۹۹
۲۱۳۲	۴۰۰
۲۱۳۲	۴۰۱
۲۱۳۲	۴۰۲
۲۱۳۲	۴۰۳
۲۱۳۳	۴۰۴
۲۱۳۳	۴۰۵
۲۱۳۳	۴۰۶
۲۱۳۴	۴۰۷
۲۱۳۴	۴۰۸
۲۱۳۴	۴۰۹
۲۱۳۴	۴۱۰
۲۱۳۴	۴۱۱
۲۱۳۴	۴۱۲
۲۱۳۴	۴۱۳
۲۱۳۴	۴۱۴
۲۱۳۵	۴۱۵
۲۱۳۵	۴۱۶
۲۱۳۶	۴۱۷
۲۱۳۶	۴۱۸
۲۱۳۶	۴۱۹
۲۱۳۶	۴۲۰
۲۱۳۶	۴۲۱
۲۱۳۶	۴۲۲

۲۱۳۶	۴۲۳
۲۱۳۶	۴۲۴
۲۱۳۶	۴۲۵
۲۱۳۷	۴۲۶
۲۱۳۸	۴۲۷
۲۱۳۸	۴۲۸
۲۱۳۸	۴۲۹
۲۱۳۸	۴۳۰
۲۱۳۸	۴۳۱
۲۱۳۸	۴۳۲
۲۱۳۸	۴۳۳
۲۱۳۸	۴۳۴
۲۱۳۸	۴۳۵
۲۱۳۹	۴۳۶
۲۱۳۹	۴۳۷
۲۱۳۹	۴۳۸
۲۱۳۹	۴۳۹
۲۱۴۰	۴۴۰
۲۱۴۰	۴۴۱
۲۱۴۰	۴۴۲
۲۱۴۰	۴۴۳
۲۱۴۰	۴۴۴
۲۱۴۰	۴۴۵
۲۱۴۰	۴۴۶
۲۱۴۰	۴۴۷
۲۱۴۰	۴۴۸

۲۱۴۱	۴۴۹
۲۱۴۱	۴۵۰
۲۱۴۲	۴۵۱
۲۱۴۲	۴۵۲
۲۱۴۲	۴۵۳
۲۱۴۲	۴۵۴
۲۱۴۲	۴۵۵
۲۱۴۲	۴۵۶
۲۱۴۲	۴۵۷
۲۱۴۳	۴۵۸
۲۱۴۳	۴۵۹
۲۱۴۴	۴۶۰
۲۱۴۴	۴۶۱
۲۱۴۴	۴۶۲
۲۱۴۴	۴۶۳
۲۱۴۴	۴۶۴
۲۱۴۴	۴۶۵
۲۱۴۴	۴۶۶
۲۱۴۴	۴۶۷
۲۱۴۴	۴۶۸
۲۱۴۴	۴۶۹
۲۱۴۵	۴۷۰
۲۱۴۵	۴۷۱
۲۱۴۵	۴۷۲
۲۱۴۶	۴۷۳
۲۱۴۶	۴۷۴

٢١٤٤	٤٧٥
٢١٤٤	٤٧٦
٢١٤٤	٤٧٧
٢١٤٤	٤٧٨
٢١٤٤	٤٧٩
٢١٤٤	٤٨٠
٢١٤٤	٤٨١
٢١٤٤	٤٨٢
٢١٤٧	٤٨٣
٢١٤٧	٤٨٤
٢١٤٧	٤٨٥
٢١٤٨	الفصل السابع و الثمانون :حرف الياء بلفظ ينبغي .
٢١٤٨	اشاره
٢١٤٨	١
٢١٤٨	٢
٢١٤٨	٣
٢١٤٨	٤
٢١٤٨	٥
٢١٤٨	٦
٢١٤٩	٧
٢١٥٠	٨
٢١٥٠	٩
٢١٥٠	١٠
٢١٥٠	١١
٢١٥٠	١٢
٢١٥٠	١٣

٢١٥٠	١٤
٢١٥١	١٥
٢١٥١	١٦
٢١٥٢	١٧
٢١٥٢	١٨
٢١٥٢	١٩
٢١٥٢	٢٠
٢١٥٢	٢١
٢١٥٢	٢٢
٢١٥٢	٢٣
٢١٥٢	٢٤
٢١٥٣	٢٥
٢١٥٣	٢٦
٢١٥٤	٢٧
٢١٥٤	٢٨
٢١٥٤	٢٩
٢١٥٤	٣٠
٢١٥٤	٣١
٢١٥٤	٣٢
٢١٥٥	٣٣
٢١٥٥	الفصل الثامن و الثمانون :حرف الياء بلفظ يستدلّ
٢١٥٥	اشاره
٢١٥٥	١
٢١٥٥	٢
٢١٥٥	٣
٢١٥٥	٤

٢١٥٥	٥
٢١٥٥	٦
٢١٥٧	٧
٢١٥٧	٨
٢١٥٧	٩
٢١٥٧	١٠
٢١٥٧	١١
٢١٥٧	١٢
٢١٥٧	١٣
٢١٥٧	١٤
٢١٥٨	١٥
٢١٥٩	١٦
٢١٥٩	١٧
٢١٥٩	١٨
٢١٥٩	١٩
٢١٥٩	٢٠
٢١٥٩	٢١

٢١٦٠ ..... الفصل التاسع والثمانون :حرف الياء بلفظ يسير

٢١٦٠	اشاره
٢١٦٠	١
٢١٦٠	٢
٢١٦٠	٣
٢١٦٠	٤
٢١٦٠	٥
٢١٦٠	٦
٢١٦٠	٧

٢١٤٠	٨
٢١٤١	٩
٢١٤١	١٠
٢١٤١	١١
٢١٤١	١٢
٢١٤١	١٣
٢١٤١	١٤
٢١٤٢	١٥
٢١٤٢	١٦
٢١٤٢	١٧
٢١٤٢	١٨
٢١٤٢	الفصل التسعون: حرف الياء بياء التداء
٢١٤٢	اشاره
٢١٤٢	١
٢١٤٢	٢
٢١٤٣	٣
٢١٤٤	٤
٢١٤٤	٥
٢١٤٤	٦
٢١٤٥	٧
٢١٤٥	٨
٢١٤٦	٩
٢١٤٧	١٠
٢١٤٧	١١
٢١٤٨	١٢
٢١٤٨	١٣

اشاره ----- ٢١٦٩

١ ----- ٢١٦٩

٢ ----- ٢١٦٩

٣ ----- ٢١٦٩

٤ ----- ٢١٦٩

٥ ----- ٢١٦٩

٦ ----- ٢١٦٩

٧ ----- ٢١٧١

٨ ----- ٢١٧١

٩ ----- ٢١٧١

١٠ ----- ٢١٧١

١١ ----- ٢١٧١

١٢ ----- ٢١٧١

١٣ ----- ٢١٧١

١٤ ----- ٢١٧٢

١٥ ----- ٢١٧٢

١٦ ----- ٢١٧٢

١٧ ----- ٢١٧٣

١٨ ----- ٢١٧٣

١٩ ----- ٢١٧٣

٢٠ ----- ٢١٧٣

٢١ ----- ٢١٧٣

٢٢ ----- ٢١٧٣

٢٣ ----- ٢١٧٣

٢٤ ----- ٢١٧٣

٢١٧٣	٢٥
٢١٧٤	٢٦
٢١٧٥	٢٧
٢١٧٥	٢٨
٢١٧٥	٢٩
٢١٧٥	٣٠
٢١٧٥	٣١
٢١٧٧	٣٢
٢١٧٧	٣٣
٢١٧٧	٣٤
٢١٧٨	٣٥
٢١٧٨	٣٦
٢١٧٨	٣٧
٢١٧٨	٣٨
٢١٧٨	٣٩
٢١٧٩	٤٠
٢١٧٩	٤١
٢١٧٩	٤٢
٢١٧٩	خاتمة كتاب مستطاب غرر الحكم
٢١٨٠	خاتمة كتاب شريف
٢٢٢٤	درباره مركز

غور الحکم ترجمه انصاری قمی

مشخصات کتاب

غور الحکم (ترجمه انصاری قمی)

گردآورنده: آمدی، عبدالواحد بن محمد

نویسنده: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول

مترجم: انصاری، محمد علی (قمی)

تعداد جلد: 2

زبان: فارسی - عربی

ناشر: محمد علی الانصاری القمی - تهران ایران

سال نشر: 1337 هجری شمسی

کد کنگره: 1300 هـ BP 38/041

ص: 1

فهرست کتاب

تصوير

□

ص: 2

تصوير

□

ص: 3

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله مفجّر ينابيع البيان، من عذبة لسان الأنسان، و محصى أسرار البلاغة بمعجزة بلاغ القرآن، ملهم أوليائه روايع الحكم، و منطقتهم بجوامع الكلم، ليشعّ بذلك قسب الأيمان، و يمهد للخلق سبل الرّضوان، جلّت نعمه عن أن يوقّيهما شكر، أو أن يحيط بها حصر، و لو اوتى الحامد عمر الرّمان، و قسط الميزان، و مقدرة الأنس و الجانّ.

و الصّلمة و السّلام على الأنسان الأوّل فى ميزان الأصطفاء، و الرّسول الأعظم فى ميدان الانتخاب و الاجتباء، محمّد و اله عناوين صحائف الأيمان، و نماذج الكمال الأعلى فى نظام الأكوان و لا سيّما وصيّيه و صفّيّه علىّ، مشرق غرر الحكم، و مصدر درر الكلم، صلاة و سلاما دائمين ما نطق لسان، و ما ذرّ الشّارقان.

و بعد: فهذه قبسات من روائع الأثر، أعدّها الله بلطفه لسعادة البشر، أو بالأحرى هى نفحات من روح التّنزيل، و أشعّات من مصدر الوحي الجليل، أنزلها على قلب وليّه و خليفته بعد نبيّه لينير بها السّبيل و يعيها هادية لكلّ جميل.

و ما عسى أن يقول أحد إذا رام التّشبيه، أو اراد المدح و التّنويه، أ يقول هى درر تزدان بها الحور، و لثالى تحلّى بها الصّدور و التّحور، و ما قيمة هذا العرض النّاقص الرّائل، تجاه هذا الجوهر الخالد الكامل، و حسبها أنّها نهلات من خضمّ الولاية، و شفافات من معين الهداية.

و كتاب القاضى ناصح الدّين الأمدى أحصى كتاب جمعت فيه هذه الذّخائر، و الهى روض تنسّق من هذه الأزاهر، و الكتاب بعد من خيرة ما يعتمد، و من صفوة ما يستند، فمؤلّفه ابو الفتح عبد الواحد بن التّميمي الأمدى، من يعرفه علماء الأماميّة بالصدّق و الجلالة، و ينعونه بالوثاقة و النّبالة، و قد روى كتابه هذا الثّقات من علماء الأثر، و الأثبات من فقدة الخبر، فهو ذخيرة كبيرة للتّوجيه، و عدّة عظيمة لإلتزام الخلق النّزيه.

و قد رغبت أن أشارك جهدى فى بسط هذه السّعادة، و ان اساهم مقدورى فى نشر هذه الأفادة فاعمّم نفعها لأخوانى أبناء اللّغة الفارسيّة، و احمل عقبها لديارى ديار الشّعوب الأيرانيّة الدّيار الّتى حملت عهد الولاء لأهل البيت عليهم السّلام، و شرفّت باتّباعهم و الأتماء إليهم

و من الله سبحانه أسئل أن يسعدني فيما قصدت، و أن يأخذ بيدي لما أردت، و ان ينير به صحائف عملي يوم ورودی علیه، و ان یثقل به موازینی يوم فاقتی الیه، انه اعظم مدعو و اکرم مرجو. و أنا الاحقر الحاج محمد علی الأنصاری القمی و فقه الله تعالی (لمراضیه و جعل مستقبله خیرا من ماضیه)

سبب ترجمه و نگارش کتاب شریف غرر الحکم و شرح حال مؤلف (ره)

در اوائل سال یکهزار و سیصد و هفتاد و پنج قمری مطابق سال یکهزار و سیصد و سی و پنج شمسی پس از اینکه از کار شرح و ترجمه کتاب شریف نهج البلاغه عزیز بنظم و نثر فارغ شده و آنرا بطرزی بدیع در ده مجلد بطبع رساندم، نظرم این بود که چندی باستراحت پردازم تا تن را قوتی و فکر را نیروئی پدید آید، اتفاقا دو سه روزی بیش نگذشته بود که بر حسب تصادف در یکی از مدارس قم وارد شده یکی از دوستان اهل علم که جوان و سید مهادی بود مرا بحجره خویش دعوت کرد پذیرفتم بمحض نشستن همانطوریکه دیدن و دأب عشاق علم و ادب و طلاب فرهنگ و کتاب است بدیدن قفسه کتب پرداختم در میان آنها کتابی قطور که جلد کهنه آن از قدمتش حاکی بود نظرم را جلب کرد آنرا بیرون کشیده بمطالعه اش سرگرم گردیدم، کتاب نه بلکه دریائی پر از گوهر و یا آسمانی پر از انجم و اختر یافتیم که یاقوتهای فروزان و اختران تابانش دیدگان بیننده را در پرتو و لمعان انوار درخشانش خیره و مات میساخت، لذت و مسرتی که در آن دم برای من دست داد نگفتنی است، باول آن مراجعه کردم بیشتر بر حیرت و تعجبم افزوده گشت، زیرا دیدم این گنج شایگان که برایگان بچنگ من افتاد و دولت دیدارش دست داد کتاب مستطاب (غرر الحکم و درر الکلم) از کلمات در حکم و آثار باب مدینه علم الهی سید الفصحاء و امیر البلغاء رئیس الموحّدين امام ابو الحسن حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب صلوات الله و سلامه علیه میباشد که در حدود 870 الی 900 سال پیش بهمت یکی از بزرگان از علماء شیعه جمع و تدوین گردیده است، علت حیرت من این بود که چنین کتابی با این نفاست که در برابر فصاحت الفاظ و لطافت معانیش فصیحای جهان و حکمای دوران سر تسلیم و تعظیم فرود میآورند و در طول قرون گذشته بایستی مورد استفاده ملل اسلامی و پیروان مکتب علوی قرار گرفته باشد چرا اغلب ملت اسلام از آن بیخبر است و مخصوصا در کشور شیعه نشین ایران که در طبع و نشر کتب در سالهای اخیر شاید مقام سوم جهانی را لااقل احراز کرده است، چرا کسی باین فکر نیفتاده است که این سخنان گرانمایه را که زبان بیان از وصف هر يك از آنها در مانده و لال است ترجمه کند و در دسترس استفاده علاقه مندان بساحت مقدّس مرتضی علی علیه السلام قرار دهد.

این فکر چنان عشق و ذوقی در نگارنده ایجاد کرد که خستگی گذشته را فراموش کرده از متولّی کتاب (که وقف خاصّ بر اولاد بود) درخواست کردم که آنرا برای ترجمه و طبع و انتشار در دسترس اینجانب قرار دهد، با اینکه نسخه خطّی و بسیار زیبا و منحصر بفرد بود تقاضای من پذیرفته شد، و من هم بلافاصله مشغول کار گردیدم، گر چه در اثر کنجکاوای در کتابخانه‌های مهمّ و همچنین در نزد بعضی از علماء اعلام نسخه های متعدّدی از این کتاب یافت شد که بعداً نام خواهم برد لکن بيمورد نمیدانم که مشخصات و مزایائی که در این نسخه نفیس و شیرین دیدم متذکّر گردم:

اولاً: این کتاب در حدود پانزده هزار کلمه از کلمات و حکمت‌های حضرت امیر المؤمنین علیه السلام است که مؤلف محترم جمع آوری کرده و به ترتیب حروف تهجّی مرتّب فرموده است.

ثانیاً: خطّ آن نسخ و بسیار زیبا و در سال 1070 یعنی 306 سال پیش بدست نویسنده آن محمّد سلیم نامی پایان یافته است ثالثاً: در اوائل و اطراف صفحات و اواخر آن حواشی و تعلیقات گرانبھائی است از احادیث و اشعار و حکم که بمناسبت موضوعاتی نوشته شده است.

رابعاً: صاحب اصلی آن که خود پیدا است یکی از علماء بزرگ و محدّثین سترک بنام میرزا عبد الجواد عقیلی بوده است آن را وقف خاص بر اولاد نموده و علّت بدست آوردن آن را بخطّ خود چنین بیان کرده گوید: در ایام سلطنت علی مراد خان زند در نجف اشرف در نزد مرحوم آقا سید مهدی طباطبائی اعلی الله درجته (که همان مرحوم بحر العلوم معروفست) درس میخواندم روزی بزیارت مولی حضرت امیر المؤمنین سلام الله علیه مشرف پس از زیارت عرض کردم یا مولای من کتاب از شما میخواهم که از مواعظ خودتان بوده و حقیر از آن بهره مند شوم، از حرم مطهر که بیرون آمدم ملاً معصومعلی کتابفروش درب صحن مرا صدا زد که فلانی بیا این کتاب را بخر که کتاب خوبی است و بقیمت ارزانی بما داد معلوم شد التماس حقیر در نزد حضرت امیر علیه السلام قبول شده و این عطا از آن حضرت است. (حرّره فی النّجف الأشرف 1208) (و نیز این اشعار بخطّ همان میرزا عبد الجواد عقیلی در وصف این کتاب نوشته شده است)

كجائی تو ای طالب تیز رأی *** که جویای حقّی از این در در آی

کتابی چنین غمزدائی کجا است *** همت غمزدا هم مسرت فزا است

ز انجام و آغاز هر دو سرا *** نماید ز مجرا و از ماجرا

کند آگهت هم ز سیر سلوک *** ز سیر رعایا و سیر ملوک

نماید بتوراه و رسم صواب *** ز فقرت رهاند کند کامیاب

ز نقصان رساند باوج کمال *** ز اوج کمال بقرب وصال

به بنیای دانشور از هیچ باب *** رفیقی نباشد بسان کتاب

بر آرد تو را سر ز خواب گران *** شود رهنمایت سوی سروران

کند پاکت ز آرایش نفس دون *** شوی از هدایه و هم از مهتدون

ز اخلاق و اطوارت آگه کند *** ز دل ریشه فعل بد بر کند

ز جهل و ز اندوه و از سوء حال *** رهاند رساند بفیض زلال

چو مادر نهد بر لبش شهد ناب *** چو دایه دهد از بدت اجتناب

ص: 6

شوی گر مصاحب مر او را روا است *** که همصحبتی نیک چون کیمیا است

نهالی است از کوثر آن خورده آب *** که هر برگ آن مایه صد سحاب

علی سرو جمله اصفیا است *** خود از اولیاء برتر از انبیا است

چنین میوه مشکبونی لطیف *** نیاید مگر از نهالی شریف

نبی گفته او را بود باب علم *** ز کف بحر و کان و ز دل کوه حلم

وجود جهان بسته خود او است *** که آن همچو مغز و جهان همچو پوست

بود این همه رشحه زان سحاب *** قلیلی از آن جمع در این کتاب

گرداورندگان کلمات حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام

پیش از آنکه وارد نگارش شرح حال مؤلف محترم این کتاب شوم لازم میدانم کسانی از علمای اعلام را که در طول قرون در گرد آوردن این کلمات باهرات همت گماشته اند تا آنجا که میسور است متذکر گردم تا هم یادی از آنان شده باشد و هم ممکن است بعدا کتابهای آنان بدست و راه برای شخص متتبع هموارتر گردد.

1 - ظاهرا نخستین کس جاحظ (ابو عثمان عمرو بن بحر اللغوی البصری معروف بجاحظ که کتابی نیز در مدح عثمانیه نگاشته است که سیّد ابن طاوس ره آنرا نقض کرده و وفاتش در سنه 255 در بصره اتفاق افتاده است) بوده باشد که او صد کلمه از کلمات حضرت را جمع آوری کرده است و عدّه از فضلاء زمان صد کلمه جاحظ را به نظم و نثر فارسی و عربی و ترکی و آلمانی شرح و ترجمه نموده اند از قبیل رشید الدین و طواط سخن سرای معروف متوفای سال 573 و دیگر درویش علی اشرف نامی در سال 837 آن را بفارسی ترجمه نموده است. سوّم عبد الرّحمن جامی متوفای 898 آن را بفارسی ترجمه نموده است. چهارم فلایش آلمانی این کلمات را با آلمانی ترجمه نموده با ترجمه رشید و طواط در سال 1838 میلادی بچاپ رسانیده است. پنجم عبد الواحد نامی از علماء و متکلمین دوره صفویه آنرا به نظم فارسی ترجمه نموده است. ششم قطب راوندی نیز شرحی بر صد کلمه جاحظ نگاشته است.

2 - کتاب نثر اللّثالی است که مؤلف آن ابو علی طبرسی یا علی بن فضل الله الراوندی یا قطب الدّین راوندی است و این مجموعه را نوشته و در سی باب بترتیب حروف تهجی تنظیم و در سال 1312 چاپ شده است. و نیز همین کتاب را تنی چند از ادبا و شعرا از قبیل ابن ساوجی ابوالمحاسن محمّد بن سعد بن محمّد نخجوانی در سال 732 هر يك کلمه را بیک بیت فارسی ترجمه کرده دیگر یوسف نصیب نامی نثر اللّثالی را بترکی ترجمه و نامش را رشته جواهر گذارده و در سال 1257 در اسلامبول بطبع رسانیده است.

و بطوریکه آقا سیّد عبد الحجة بلاغی مؤلف تاریخ نجف نوشته است شخص ترك دیگری بنام معلّم ناجی این کتاب را بنام (امثال علی) بترکی ترجمه و در سال 1303 در اسلامبول چاپ کرده است. و باز امیر علیشیر نوائی این کتاب را بنام نثر الجواهر هر کلمه را بیک رباعی ترکی ترجمه نموده است. و باز شخص دیگری آن را بفارسی ترجمه کرده که نسخه از آن بخطّ سیّد محمّد بقا که در سال 1312 با سفیداب نوشته شده است در کتابخانه مدرسه سپهسالار موجود است. و باز در سال 1318 همین نثر اللّثالی را (فیلسوف الدوله) کاظم بن محمّد

گیلانی بفارسی ترجمه کرده و در تهران طبع نموده است.

ص: 7

3 - مرحوم سید شریف رضی اعلی الله مقامه الشریف 470 کلمه از کلمات افصح آنحضرت را گلچین و در آخر نهج البلاغه مکرر بچاپ رسیده است.

4 - عز الدین ابن ابی الحدید معتزلی در آخر شرحش بر نهج البلاغه هزار کلمه از کلمات قصار آنحضرت را گرد آورده و آنرا تزییلی بر کتاب شریف رضی قرار داده است.

5 - اسعد بن عبدالقاهر الاصفهانی استاد سید ابن طاوس مقداری از آن کلمات نورانی را در کتاب اکسیر السعادتین گرد آورده است 6 - علی بن محمد اللیثی الواسطی 13626 کلمه از آنها را بنام عیون الحکم و المواعظ و ذخیره المتعظ و الواعظ گرد آورده و مرحوم محمد تقی لسان الملك سپهر کاشانی مؤلف ناسخ التواریخ تمامی آنها را بدون ذکر مأخذ در آخر جلد حالات حضرت امیر المؤمنین نقل کرده و این کتاب چاپ شده و در کتابخانه مدرسه مبارکه مروی تهران موجود است.

7 - قاضی ابو یوسف یعقوب بن سلیمان الاسفرائینی مجموعه از کلمات آنحضرت را بنام (الفرائد القلائد) گرد آورده و نسخه از آن در کتابخانه مروی موجود و در حدود قرن ششم ظاهرا نوشته شده است.

و نیز عدّه بسیاری از از علماء و فضلاى اخير از قبيل آية الله علامه آقاي سيّد هبة الدّين شهرستاني و آقاي سيّد عبد الله بهبهانی مقيم شوشتر محمد حسن ميرزاي قاجار احمد علي سپهري (مورّخ الدّوله) و مكّتبتي شيرازي سازنده ليلي و مجنون وقار پسر مرحوم وصال شيرازي هر يك مقداري از اين كلمات را تيمّنا و تبرّكا بنظم و نثر شرح و ترجمه نموده اند و همچنين بسياري از علماء قرون گذشته هر يك بنوبه خود در گلستان علوم علوي و حكم و آثار مرتضوي بسير و تفرّج پرداخته و از آن گلهای گوناگون بذوق و سليقه خویش گلدسته ها بر بسته اند تازه اينها کسانی اند که آثارشان کما بیش بدست افتاده و علماء و دانشمندان از اين خرمن پربرکت خوشه ها نچیده باشند و دست حوادث ایّام آنها را بباد نهب و غارت نسپرده باشد و بطور قطع ميتوان يقين کرد که همین طور است زیرا که مرحوم قطب الدّين کيدري صاحب شرح کبير بر نهج البلاغه در شرح خویش گوید از بعضی از علماء اهل حجاز شنيدم که میگفت در کشور مصر در نزد صحّافی مجموعه يافت شد که آن جلد بیست و چندم از کلمات گهر بار حضرت امير المؤمنین عليه السّلام بود و این جای شگفتی نیست زیرا که امير المؤمنین علی عليه السّلام باب مدینه علوم و حکمتهای رسول خدا است که خودش فرمود: رسولخدا صلّى الله عليه و آله هزار در از علم بروی من بگشود که از آن هزار در يك ميليون باب علم و دانش بروی من گشوده گشت و گذشته از این زندگانی پر ماجرای حضرت در طول چهار سال و خورده خلافت از فتنه ناکثين و قاسطین و مارقین در میدانهای جنگ و جاهای دیگر ایجاب میکند که سخنان حضرت بیش از آنها باشد و دیگر اینکه آنحضرت عليه السّلام کلام الله ناطق و علم و حکمتش را پایانی نیست کما قال الله تعالى

وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ و خود آنحضرت مکرر میفرمودند: بین دو پهلوی من علم فراوانی انباشته شده است یکاش کسیرا پیدا می‌کردم و کمی از این بار گران دانش را بدوشش می‌گذاشتم.

اما مؤلف کتاب شریف غرر الحکم و درر الکلم

اشاره

8 - از سیاق سخن خارج نشویم بطور قطع و یقین توان گفت از میان تمام کسانی که همّت گمارده و سخنان باب مدینه علم را گرد آورده هیچکدام همّتشان والاتر از مرحوم آمدی علیه الرّحمة والرّضوان نبوده است و بیش از وی نتوانسته اند جمع آوری نمایند.

ارباب رجال از قبیل حاجی نوری در خاتمه مستدرک و صاحب روضات و محدث قمی در سفینه البحار و مؤلف کشف الظنون در موضوع شرح حال این مرد بزرگ سخنانی نوشته و تحقیقات رشیکه نموده اند لکن چون منشأ سخنان همگی آنها تالیف گرانبهای خطی مرحوم افندی صاحب ریاض العلماء میباشد ما نیز مدرک خویش را از آن کتاب اخذ مینمائیم مرحوم افندی در شرح حال مؤلف چنین مینگارد: القاضی سیّد ناصح الدّین ابو الفتح عبد الواحد بن محمّد بن عبد الواحد التیمی الآمدی فاضل عالم محدث شیعی و لکن قال فی دیباجة کتابه غرر الحکم علی کرم الله وجهه شاید این کلمه از باب تقيّه یا از تصرف نساخ بوده باشد.

و بطوری که از تاریخ اربل بدست میآید ایشان از سادات نبوده و شاید محفوظ نیز از القاب جدّش بوده است و لفظ ابن هم از اغلاط نساخ بوده باشد در هر صورت عده از بزرگان از فضلاء او را از اجلّه علمای امامیه شمرده اند که یکی از آنها ابن شهر آشوب مؤلف کتاب مناقب اعلی الله مقامه الشّریف میباشد که او را از مشایخ خویش شمرده و اجازه روایت از وی گرفته و مرحوم علامه مجلسی سخن ابن شهر آشوب را مورد اعتماد قرار داده و در اوّل کتاب بحار الأنوار نامی از او برده و از کتاب غرر الحکم مطالبی نقل نموده است و فرموده در اینکه مؤلف از علماء امامیه است مجال هیچ شکی نیست و اعتراف این دو مرد بزرگ جهان اسلام برای معرفی مؤلف بحدّ اعلا کافی است. (شهرستان آمد یا آمد مولد مؤلف).

صاحب کتاب تقویم البلدان گوید: آمد بکسر یا بضمّ میم و مدّ الف که در آخرش دال مهمله است یکی از شهرستانهای جزیره بین دجله و فرات و اوّلین شهر از دیار بکر است و این شهر دارای دژی استوار از سنگ است که بگرداگرد آن کشیده شده و آتش و سنگ بر آن کارگر نمیشده و در آن شهرستان چشمه سارها و باغستانهای فراوان بوده است و کشت و زرع در آن بسیار خوب میشده است.

ناصر خسرو در سفرنامه اش گوید در سال 483 (و این درست در زمانی است که مؤلف غرر الحکم حیوة داشته است) روز 26 ج 1 بود که بشهر آمد وارد شدم و من در هیچ جا شهری باین خوبی ندیده بودم این شهر بر سر قلّه از سنگ سیاه بنا شده قلعه دارد که خشتهای صد منی و هزار منی از سنگ برای آن تراشیده اند و سنگها را طوری بهم پیوند

داده اند که ابداء گل و گچی در میان آنها نیست و در سر دیوار قلعه بر جها ساخته و سنگرها پرداخته اند که در هر کنگره اش مردی باسانی میتواند جنگ کند و مسجدی جامع در این شهر از همین سنگ سیاه بنا نهاده اند که دارای دویست ستون و بر سر ستونها باز ستونهای کوچکتری نصب کرده اند و طاق را با زیب و زینتی تمام بر سر آنها بنا گذارده اند و چشمه از میان این شهر و و این قلعه سیاه روانست که پنج آسیا بدان میگردد و باغستانهای شهر را مشروب میسازد.

مذهب مؤلف:

پیش از این یادآور شدیم که مؤلف حتما یکی از علما و رؤسای مذهب امامیه است و این مطلب را ابن شهر آشوب و علامه عالیقدر مجلسی تأیید فرموده و جای تردیدی باقی نگذاشته اند و اگر مؤلف غیر امامی بود البته بزرگان نامش را در ردیف علماء امامیه ذکر نمیکردند و اگر جزئی احتمالی درباره عامی بودنش میرفت صاحب ریاض العلماء با آن سعه اطلاعتش بدان اشارتی مینمود در صورتیکه نه تنها چنین احتمالی را نداده بلکه تصریح بامامی بودنش نموده است و البته اگر خود مرحوم آمدی اعلی الله مقامه الشریف احادیثی که در این کتاب نقل فرموده است با اسناد ذکر میکرد مجالی برای این کنجکاوها باقی نمیگذاشت لکن آنوقت شاید حجم کتاب چند برابر کتاب فعلی میشد و خود ایشان در مقدمه نوشته اند که من برای فرار از اطناب اسناد کتاب را کنار زدم از این قسمت هم که بگذریم بطوریکه مرحوم حاجی نوری در خاتمه مستدرک یاد آور شده اند بهترین دلیل تشیع و امام بودن مؤلف همانا احادیث شریفه ایست که در طی مطالب مندرج است و قلوب مریضه اهل سنت تاب تحمل چنین احادیثی را ندارد و آنها جز از یک امامی مخلص نمیتواند باشد.

(1) كقوله عليه السلام: انا قسيم النار و خازن الجنان و صاحب الأعراف و ليس منا اهل البيت امام الا و هو عارف باهل ولايته و ذلك لقول الله تعالى انما انت منذر و لكل قوم هاد.

(2) و قوله عليه السلام: انا كاتب الدنيا لوجهها و قادرها بقدرها و رادها على عقبها.

(3) و قوله عليه السلام: انا لنافس على الحوض و انا لنذود عنه اعدائنا و نسقى منه اوليائنا فمن شرب منه شربة لم يظما بعدها ابدا.

(4) و قوله عليه السلام: انا و اهل بيتي امان لأهل الأرض كما أن النجوم امان لأهل السماء.

(5) و قوله عليه السلام: انا خليفة رسول الله فيكم و مقيمكم على حدود دينكم و داعيكم إلى جنّة الماری (6) و قوله عليه السلام: بنا اهتديتم الظلماء و تسنتم العلياء و بنا انفجرت عن السرار.

(7) و قوله عليه السلام: بنا فتح الله و بنا يختم و بنا يمحو ما يشاء و يثبت و بنا يدفع الله الزمان الكلب و بنا ينزل الله الغيث فلا يغرّركم بالله الغرور.

(8) و قوله عليه السلام: لو شئت ان اخبر كل رجل منكم بمخرجه و مولجه و جميع شأنه لفعلت لكن

أخاف ان تكفروا في رسول الله صلى الله عليه و اله الا انى مفضية الى الخاصة ممن يؤمن ذلك منه (9) وقوله عليه السلام: وا عجباً اتكون
الخلافة بالصحابة ولا تكون بالصحابة و القرابة.

(10) وقوله عليه السلام: و الذى فلق الحبة و برىء النسمة ما اسلموا و لكن استسلموا و اسرّوا الكفر فلما وجدوا اعوانا عليه ما اعلنوا ما
كانوا اسرّوا و اظهروا ما كانوا بطنوا.

(11) وقوله عليه السلام: و لقد قبض رسول الله صلى الله عليه و آله و ان رأسه لعلى صدرى و لقد سالت نفسه فى كفى فامررتها على
وجهى و لقد ولّيت غسله صلى الله عليه و آله و الملائكة اعوانى فضبّحت الدار و الافنية ملاً يهبط و ملاً يعرج و ما فارقت سمعى هنيمة
منهم يصلّون عليه و اريناه صلوات الله عليه فمن ذا أحقّ به حياً و ميّتاً.

(12) وقوله عليه السلام: لا تخلوا الأرض من قائم لله بحججه اما ظاهراً مشهوراً و اما باطناً مغموراً لئلا تبطل حجج الله و بيّناته.

(13) وقوله عليه السلام: نحن دعاة الحقّ و ائمة الخلق و السنة الصّدق من اطاعنا ملك و من عصانا هلك (14) وقوله عليه السلام: و نحن
باب الحطة و هو باب السلام من دخله سلم و نجا و من تخلف عنه هلك.

(15) وقوله عليه السلام: نحن التمرقة الوسطى بها يلحق التالى و اليها يرجع الغالى.

(16) وقوله عليه السلام: نحن امناء الله على عباده و مقيموا الحقّ فى بلاده بنا ينجو الموالى و بنا يهلك المعادى (17) وقوله عليه السلام:
نحن شجرة النبوة و محطّ الرسالة و مختلف الملائكة و يبايع الحكم و معادن العلم ناصرنا و محبّنا ينتظر الرحمة و مبغضنا ينتظر السطوة.

(18) وقوله عليه السلام: انما الأئمة قوام الله على خلقه و عرفائه على عباده و لا يدخل الجنة الا من عرفهم و عرفوه و لا يدخل النار الا من
انكرهم و انكروه.

(19) وقوله عليه السلام: سلونى قبل ان تفقدونى فانى بطرق السماء اخبر منكم بطرق الأرض.

خلاصه اين احاديث شريفه و چندين هزار حديث نفيس و شيرين ديگر بخوبى ثابت مينمايد كه مؤلف شيعه خالص و اين كلمات مقدس و
نورانى از شخص حضرت ابو الحسن امام امير المؤمنين على بن ابيطالب صلوات الله و سلامه عليه ميباشد و همان فصاحت الفاظ و
شيرينى معانى كه در باقى خطب و حكم و مواعظ ديگر آن حضرت موجود است بعينه در همين كلمات با هرات مشهور و آشكار است.

تأليفات ديگر مؤلف:

و بطوريكه صاحب رياض العلماء از قول اربلى كه از علماء عامه است نقل ميكند:

ابی عبد الله البتی که خود راوی احادیث عامّه است نقل کرده است که کتاب جواهر الکلام فی الحکم و الأحکام تألیف عبد الواحد آمدی را دیده است و بعد افندی گوید این کتاب غیر از کتاب غرر الحکم و درر الکلم میباشد.

زمان مؤلف:

در کتب رجال نامی از زمان تولّد و فوت آمدی علیه الرّحمة و الرّضوان نیست لکن بنا بر اینکه ابن شهر آشوب آمدی را از مشایخ خویش در اوّل مناقب ذکر کرده است و روی این حساب که تولّد ابن شهر آشوب در سال 488 و وفاتش در سال 588 بده روز کمتر بوده و قرآن مجید را در هشت سالگی محفوظ و در اوّل جوانی بطوریکه نوشته اند در علوم شیعه وارد بوده و اجازه نقل حدیث از غرر الحکم را از آمدی گرفته است لابد آمدی در آن زمان یکی از مشایخ کبار حدیث و مردی لااقل شصت ساله بوده است و باز از روی این قرینه که شیخ الطایفه شیخ طوسی قدس الله روحه الشریف در ماه محرّم سنة 460 در نجف اشرف وفات کرده باشند بطور حتم میتوان گفت که آمدی در آن زمان در قید حیوة بوده و لااقل سی سال از زمان شیخ را درک کرده است پس از تنظیم اینمقدمه بر حسب اتفاق بکتاب ریحانة الأدب مرحوم خیابانی گذارم افتاد دیدم ایشان سال وفات آمدی را پیدا کرده و 510 قمری مرقوم داشته اند که با حدس و تخمین نگارنده مطابق در آمد. بنا بر این شواهد زنده و روشن آمدی معاصر با شیخ طوسی و تاریخ تألیف کتاب مستطاب غرر الحکم را در حدود نهصد سال قبل میتوان حدث و تخمین زد و از عجایب روزگار است که چنین گنج گرانبھائی که واقعا آسمانی پر از شمس طالعه و اقمار و کواکب منیره است در طول نه قرن که یکصد و ده نفر از علما و دانشمندان بشرح و ترجمه کتاب مستطاب نهج البلاغه پرداخته اند چرا در اطراف این کلمات مقدّس که هر يك از آنها دریائی از علم و حکمت و تأمین کننده سعادت دو جهانی بشریت است بشرح و دقت نپرداخته اند و بطبع و انتشارش اقدام نفرموده اند. بلی تنها کسی که باین فکر افتاد و در این میدان قدم نهاد عالم حکیم مدفق مرحوم آقا جمال محقق خوانساری اعلی الله مقامه متوفای 1099 است که باین کار اقدام کرد و شرح مبسوطی بر آن زد و بطوریکه حاجی نوری در خاتمه مستدرک متذکر شده است آن را در دو جلد ضخیم ترتیب داده است لکن حاجی هر چه کاوش کرده است آن را نیافته و آرزومند دیدارش بوده است.

نگارنده هنگامیکه این عبارت را از حاجی نوری دیدم بطمع افتاده و برای زیارت آن کتاب شریف بکتابخانه های مهم کشور در کارنامه نگاری شدم تا اینکه معلوم شد يك نسخه از آن که تا خاتمه حرف الف است در کتابخانه مبارکه مرحوم سپهسالار طی شماره 3280 موجود است گر چه کاتب در آخر نام خویش را اظهار نکرده است لکن از قرائن و شواهد پیدا است که خطّ زیبای خود مرحوم خونساری است و این نسخه را یکی از علماء بنام محمد حسین ابن نور الدین الحسینی الجزائری در سال 1148 در شهر لکنواز بلاد هندوستان بهنگام سیاحت دیده و شناخته و آنرا خریده بایران آورده است.

دیگر آنکه در قرون گذشته که صنعت چاپ در دنیا متداول نگردیده بود علمای عالیمقدار اسلام کتب گرانبها و

سودمندی را که مورد نظرشان قرار میگرفت با زحمات بسیار برای خود استنساخ مینمودند کتاب شریف غرر الحکم نیز یکی از همان کتبی است که دانشمندان اسلامی در طی قرون گذشته نسخه هائی از آن برداشته اند که فعلا در کتابخانه های بزرگ از جمله ایران موجود است که برخی از آنها که نگارنده رؤیت کرده اشارتی میروند تا ثابت گردد که کتاب غرر الحکم یکی از کتب مهمه ایست که مورد نظر و احترام علمای اعلام بوده است.

1 - يك نسخه بسیار نفیس با جلد و سر فصلهای طلاکاری در کتابخانه حضرت رضا علیه الصلوة و السلام موجود است که در فواصل هر يك از جملات يك ستاره طلا مقرر داشته اند و در سنه 961 یعنی 415 سال قبل در شهر مکه معظمه بدست کاتب آن بهاء الدین حسین خاتمه یافته و شماره نمره آن 186 میباشد.

2 - نسخه دیگری بد خط در همان کتابخانه است طی شماره 1168 که تاریخ نگارشش 517 یعنی 859 سال قبل و با زمان خود مؤلف محترم بسیار نزدیک است.

3 - نسخه دیگری در کتابخانه مبارکه مدرسه مرحوم سپهسالار است که تاریخ اتمامش ماه مبارک رمضان 995 یعنی 381 سال قبل در مدینه طیبه نوشته شده و شماره آن 2842 میباشد.

4 - نسخه دیگری با خط نسخ و نفیس و جلد طلاکاری بسیار عالی لکن بدون تاریخ طی شماره 3092 در کتابخانه مجلس شورای ملی موجود است.

5 - نسخه دیگری در کتابخانه ملی آقای حاج حسین آقای ملک طی شماره 2437 موجود است که نویسنده اش علی بن اسمعیل بن یوسف بن خمرتکین الجلیبی یا حلبی آنرا در شب 13 شهر رمضان 717 یعنی 659 سال قبل در شهر بغداد بپایان رسانیده است همچنین نسخه های خطی زیبای دیگری در قم و اصفهان در نزد علمای اعلام و مهره فن بخطوط مختلف دیده شد و از جمله يك نسخه خطی بسیار نفیس و زیبا در کتابخانه مبارکه (زعیم الشیعة و محیی آثار الشریعة نائب الامام حضرت آیه الله آقای حاج آقا حسین بروجردی متع الله المسلمین بطول بقاءه) دیده شد و موجود است. ناگفته نماند که این حکم رائعه و درر ناصعه یکمرتبه در سال 1280 در هندوستان بدون ترجمه چاپ شده و یکمرتبه هم در سال 1349 در صیدا در مطبعة العرفان با حروف سریبی همان متن عربی چاپ شده است لکن در ایران تا کنون نسخه چاپی آن دیده نشده و کسی هم نشانی از آن ندارد. امیدوارم طبع و انتشار و بعبارت دیگر احیاء این کتاب زیبا و نفیس با خط شیوا و شیرین آقای حاج میرزا حسن هریسی تبریزی المسکن و شرکت با آقای حاج محمد علی علمی تاجر تهران که همواره همشان صرف طبع و انتشار کتب دینی است مورد قبول حضرت امیر المؤمنین و سائر ائمه طاهرین صلوات الله علیهم اجمعین قرار گیرد و شیعیان آنحضرت بجای خواندن کتب مضله و رمانهای عشقی و مجلات مخرب ایمان و عقیده و محرک شهوت این کتاب شریف و این کلمات مقدس و نورانی را مورد مطالعه و مطالب عالیه اش را دستور العمل و سرمشق زندگی خویش قرار داده تا از آلام درونیش کاسته و یا شاهد خوشبختی هماغوش گردد.

این قصیده فریده را که حاوی نزدیک یکصد و چهل حدیث شریف که متفق علیه فرق اسلامی است در 13 رجب سال 1376 قمری که کشور اسلامی پاکستان بمناسبت یکهزار و سیصدمین سال میلاد مولا حضرت امیر المؤمنین علیه السلام جشنی بسیار مفصل بر پا کرده و از بزرگان و دانشمندان جهان مخصوصا ایران دعوت کرده بود سروده ام و اکنون که کتاب شریف غرر الحکم برای مرتبه دوم چاپ میگردد برای روشنی چشم و مزید سرور شیعیان حضرت مرتضی علی علیه السلام ضمیمه و زینت بخش کتاب میگردد

شبی بروشنی از صبح وصل روشتر *** شبی ز لطف و طراوت هواش جان پرور

شبی ز رحمت حق باب آسمانها باز *** شبی ز جمله شبهای سال نیکوتر

شبی زمین همه روشن ز روشنی نجوم *** شبی زمانه منور ز نور روی قمر

هزار و سیصد و هفتاد و شش ز هجرت بود *** هزار و سیصدمین سال مولد حیدر

شنیدم آنکه گرفته است جشن پاکستان *** برفته از همه شیعیان در آن کشور

بمن چه گفت خرد گفت ملک ایران را *** حریم آل نبی خواند حضرت جعفر

تو ای (فرزدق) دوران و (دعبل) ایام *** تو ای (کمیت) زمان (خمیری) نام آور

بدان دهان و لب پر ز لعل از چه خموش *** ز مهر حیدر صفدر دلت تهی است مگر

چرا نپاشی بر فرق هفت گردون گنج *** چرا نسازی بر خلق بخش درّ و گهر

چو این ز عقل شنیدم ز جای برجستم *** که از مدیحه کنم کام خلق پر ز شکر

بشرط آنکه نیارم مگر حدیث صحیح *** که هر دو فرقه اسلام داردش باور

علی است آنکه پسر عم مصطفی بوده است *** علی است آنکه برادر بود به پیغمبر

علی است آنکه تولّد شده بخانه حق *** علی است آنکه بود خانه زاده داور

بجز علی که زادن که خواند قرآنا *** بکودکی که خدا را شده ستایشگر

کدام کودک غیر از علی بگهواره *** قماط خود بدریده بدامن مادر

بجز علی که بخلفت شد علت اولی *** بجز علی که بود عقل محض را مظهر

بجز علی که بدامان وحی بشنیده است *** ز جبرئیل و ز اسرار کاینات خبیر

بجز علی که نموده است جان فدای رسول *** بشهر مکه و خوابید جای آن سرور

بجز علی که امانات مصطفی رد کرد *** همه لباس و اثاث و متاع و زیور و زر

بجز علی ز چه کس شد غرائبی ظاهر *** کز انبیای سلف هم عیان نشد بنظر

بجز علی چه کسی گشته باش از دل و جان *** رسول حق را در کودکی حمایت گر

بجز علی چه کسی گشته مادرش خادم *** بمصطفی وز حکمش نتافت هرگز سر

بجز علی چه کسی عم وی بود حمزه *** بجز علی چه کسی شد برادرش جعفر

بجز علی ز که شد خانه حق از بت پاک *** بجز علی ز که دیده است شرك آفت و شر

بجز علی که چنان سایه از قفای نبی *** همیشه بود روان در سفر و یا بحضر

بجز علی ز که شد عمرو سر نگون در خاک *** بجز علی ز که در خون طپان تن عنتر

بجز علی ز کدامین دلیر يك ضربت *** شده ز طاعت انس و ز جن همه برتر

بجز علی ز دو چشم چه کس ز آب دهان *** رسول حق بنموده است دفع آفت حرّ

بجز علی که بجیش خدای فرمان داد *** بجز علی که بامر خدای فرمان بر

بجز علی که در انده است سینه مرحب *** بجز علی که کشید از یهودیان کیفر

بجز علی چه کسی در ز قلعه خبیر *** سطر و سنگین کننده است و کرده است سپر

بجز علی بچه شخصی فرشتگان سه هزار *** بجنگ بدر نموده سلام و کرده گذر

بجز علی ز دیری او چه کس شگفت *** شده ملایك هفت آسمان بفتح و ظفر

بجز علی باحد شد تن کدام جوان *** ز سینه تا بقدم پاره از دم خنجر

بجز علی چه کسی از جبریل بگرفته است *** بگاه جنگ و جدل ذوالفقار خارا در

بجز علی ز که پر کننده جیش کفار است *** بجز علی ز که صفشان جدا ز یکدیگر

بجز علی که ز پروردگار شد مأمور *** که تا کند ببرانت بشهر مکه گذر

بجز علی که نترسید و برد و کرد ابلاغ *** بمشركان که پلیدید و رجس و زشت و قدر

بجز علی که بدوش نبی نهاده قدم *** بجز علی که ز بتها بکوفته پیکر

بجز علی بکه اصحاب کهف کرده سلام *** بجز علی بکه از حشر مرده داده خبر

بجز علی چه کسی روزه را گرفته سه روز *** بجز بآب نکرد از خوراکها لب تر

بجز علی به یتیم و اسیر و بر مسکین *** جز اهل بیت که اطعام کرد شخص دگر

بجز بشان علی هل اتی نشد نازل *** بجز بشخص علی نیست آیش رهبر

بجز برای علی قرص خور ز جای غروب *** دگر برای که بر گشته تند چون صرصر

بجز علی است چه کس شاخص ذوی القربی *** خدا ز مؤمن جز با علی نداشت نظر

بجز علی چه کسی جنگ اوست جنگ رسول *** بجز علی ز که صلح است صلح آن سرور

بجز علی است چه کس جانشین نفس رسول *** بجز علی که بزهر است دخترش شوهر

بجز علی شب دامادی چه دامادی *** ز آسمان شده اندر زمین فرود اختر

بجز علی که ز امت بفضل شد افضل *** بجز علی که ز اصحاب آمده برتر

بجز علی چه کسی با نبی شده است شریک *** بمرغ بریان شد مصطفی چو خوان گستر

بجز علی چه کسی را نبی نجم غدیر *** فکند چنگ نبوت و را گرفت کمر

بجز علی بهمه مؤمنان چه کس مولاست *** پس از نبی است با سلامیان چه کس سرور

بجز علی چه کسی باب خانه اش باز است *** بصحن مسجد و هم بسته بابهای دگر

بجز علی سر احمد که داشت بر سینه *** که جان پاک پیمبر برون شد از پیکر

بجز علی که بداده است غسل آن حضرت *** بجز علی که کفن کرد بر تن اطهر

بجز علی است چه کس عاشق رخس جنت *** بجز علی ز چه فردی فسرده نار سقر

بجز علی چه کسی گاه نزع و کندن جان *** حضور یافته بالین مؤمن و کافر

بجز علی چه کس اندر شبان اول قبر *** بداده فرمان هم بر نکیر و هم منکر

بجز علی است چه کس کان جود و دفتر فضل *** بجز علی که بسائل بیخشد انگشتر

بگنج دانش و دین جز علی که باشد باب *** بشهر علم نبی جز علی که باشد در

بجز علی که بود آبیاری باغ سخن *** بجز بدست علی این شجر نداده ثمر

بجز علی است کلام که تالی قرآن *** بجز علی سخن که ز هر سخن برتر

بجز علی که ترا شد ز لعل لب شهدر *** بجز علی که نشاند بجای لفظ گهر

بجز علی است چه کس سینه اش خزینه علم *** بجز علی بچه کس گرد گشته هر چه هنر

بجز علی طرق چرخ را که هست خیبر *** بجز علی همه ز اسرار کن که داده خیر

بجز علی به محمد (ص) چه کس وزیر شده است *** جز از علی ز که اسلام یافت رتبت و فر

بجز علی چه کسی بر پیمبران ملجأ *** بجز علی چه پسر بر ابو البشر مفخر

بجز علی چه کس شرع بود مستوثق *** بجز علی بچه کس عدل بوده مستظهر

بجز علی چه کسی بر فلک دهد فرمان *** جز از علی ز که فرمان برد قضا و قدر

بجز علی که بدر ماندگان پناه و دلیل *** بجز علی که بگمگشتگان بود رهبر

بجز علی است چه فردی قسیم جنت و نار *** بهر دو گوید علی این بگیر و زان بگذر

بجز علی چه کس از مؤمنین حمایت کش *** بجز علی که گنهکار را شفاعتگر

بجز علی که رهاننده دوستان از رنج *** ز تشنه کامی و گرمای عرصه محشر

بجز علی و جز اولاد وی بر (انصاری) *** چه کس بروز جزا ناصر آید و یاور

بجز علی که بر این چامه رشیق کشد *** خط قبولی و امضا نماید این دفتر

بجز علی که بگوید که بر قصور بهشت

کنند نقش مر این شعر به ز درّ و گهر

اول خطاب بحضرت امیر المؤمنین علیه السلام

ای امیر عرب ای آنکه خطیب خطبائی *** خطبا بنده شرمنده سخن را تو خدائی

از تو پیدا شد و هم طیّ بتو قانون فصاحت *** بخدا کز پس یزدان تو مهین خطبه سرائی

ما سوی الله همگی الکن و از جمله تو افصح *** آفرینش همه لال اند زبان چون تو گشائی

طایر عقل باوج سخنت خداست رسیدن *** قرنهای پر زد و ناخن نشدش بند بجائی

پسر مریم اگر زنده سه تن کرد بعمری *** صد مسیحا تو بهر دم بدمی زنده نمائی

خواست جبریل مگر جاه تو را پایه شناسد *** حق بر او بانگ زد و گفت که بیچاره کجائی

من مسکین گدا بین که ز عشق تو بنامم *** بر سلاطین جهان با همه این بیسر و پائی

چشم در ره بود (انصاریت) اندر دم مردن *** دور از انصاف بود گر بسرش پای نسائی

نویسنده حسن هریسی سال 1327

ص: 18

هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ جلد اول كتاب مستطاب غرر الحكم و درر الكلم يا مجموعة كلمات قصار حضرت مولی الموالی الامام ابو الحسن امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه الصلوة و السلام و الثناء تألیف ایه الله مرحوم عبد الواحد امدی از علمای قرن پنجم هجری ترجمه و نگارش خادم الشریعة شاعر اهل البيت الطاهرة علیهم السلام و ناظم نهج البلاغة الشریف الحاج محمد علی الأنصاری القمی حق طبع برای مترجم محفوظ و در تهران با افسست چاپ گردید نویسنده کتاب شریف حسن هریسی تبریزی المسکن

ص: 1

ترجمه مقدمه مؤلف

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين الحمد لله رب العالمين و الصّلاة و السّلام على محمّد و آله الطّاهرين من الان إلى قيام يوم الدّين سپاس ذات مقدّس خداوندی را سزد که ما را بتوفیق خویش بسوی راه خودش رهبری فرمود، و با توحید و یکتا پرستی ما او را، او ما را بر همه بندگانش برتری داد، او را بر نعمتهای یگانه و دوگانه اش (و کلیه نعمتهائی که از او بما میرسد) سپاس میگذارم سپاسیکه افکار و اندیشه ها (ی برق آسای بشریت) از اندازه گیری و شماره آن کوتاه آیند و درمانده گردند، و گواهی میدهم که خدائی جز او نیست گواهی دادن کسی که زیانش براستی سخن میگوید، و دلش از درستی پر است، و باز گواهی میدهم بر اینکه محمّد (صلی الله علیه و آله و سلّم) بنده بر گزیده از میان بندگان او و رسول و فرستاده او است که مردم را بسوی توحید بخواند (و از شرك و بت پرستی برهاند) و او را بهنگامی فرستاد که مردم پیرو نارواییها (و پرستش کننده سنگ و چوب و آتش و خورشید و ستاره ها) بودند پاک پروردگار راههای دین و مراکز متّین را برسول خود که درود و رحمت خدای بر او و بر آل طاهریش باد نشان داد و روشن گردانید، بطوریکه حق درخشید و نور افشاند، و باطل بسوخت و نابود گردید.

صلوات و درود و رحمت خدای بر او و بر آل طاهریش که پیشوایان و پاکیزگان و نیکوکاران و برگزیدگان اند،

و بر یارانش که نجبا و نیکان اند باد، چنان صلواتی که زمان و پیدایش روز و شب آنرا پایان نرساند (و گردش روزگار تمامش نگرداند).

چنین گوید کسیکه بر خویش اسراف ورزیده (و عمر عزیزش را برایگان از دست داده) و نیازمند آمرزش از پروردگارش میباشد عبدالواحد بن محمد بن عبدالواحد الآمدی که خدای از وی خوشنود باشد که آنچه که مرا بر خصوصیات و فوائد و گرد آوردن سخنان و نگارش و قلمداد کردن این کتاب (شریف و نفیس و شیرین) بر انگیخت همانا چیزی بود که ابو عثمان جاحظ را (یعنی عمرو بن بحر البصری اللغوی که بنواسب نزدیک، و کتابی در مدح عثمانیه نگاشته است که ابو جعفر اسکافی و شیخ مفید و سید ابن طاوس آنرا نقض کرده اند و او در سنه 255 بمرض فالج در بصره در گذشت) دلشاد ساخته بود و او آنرا برای خود آماده کرده و در دفترش یادداشت نموده و حدّش را بیان ساخته بود، و آن چیز صد کلمه از کلماتی بود که در بردارنده انواع سودها و بخشاینده لذتها بگوش ها بود، و آن کلمات را جاحظ از کلمات حضرت امیر المؤمنین صلوات الله و سلامه علیه گرد آورده بود، من (همینکه آن را از جاحظ دیدم خندیدم) پیش خود گفتم عجا پناه بر خدا از اینمرد با اینکه او علامه زمان و یگانه در میان همکنان است با آن سابقه علمی و اوج بلندش در دانش و چیز فهمی و نزدیکی با صدر اول (و زمان علی بن ابیطالب علیه السلام) و ضرب المثل بودنش در فضل بسهمی بیشتر و حظ و بهره وافرتر چه شده است که از ماه تمام روشن چشم پوشیده، و از بسیار بکم ساخته است، چرا چنین کرده است مگر این جزئی از کل و اندکی از بسیار و قطره از باران بیشتر است؟ آنگاه من با همه گرفتاری خاطر و کوتاهی از رتبه اهل کمال در حالیکه بعجز و ناتوانی از در یافت آنچه که فضلالی صدر اول خواسته (و در آن راه قدم نهاده اند) و کوتاه دستی خویش را از گردیدن در میدانشان و کم وزنی خود را در میزانشان میدانم و اعتراف دارم با اینحال (همت گماشتم تا آنجا که تیر رس فکر و مطمح نظر من است از سخنان آن حضرت گرد آورم و کتابی در این باب پردازم) و برخی از حکم و کمی از بسیار از سخنان آنحضرت را که سخنوران (جهان) و حکما (ی دوران) از آوردن مانندش ناامیدند گرد آوردم، و خدا میداند که در اینکار گو اینکه در وصف آنحضرت بمرتبه کمال رسیده باشم مع ذلك نیستم مگر چونان کسی که دریا را با دست پیمودن (و کوه را با ناخن خستن) خواهد و باز بیش از این بقصور خویش معترف است، چگونه چنین نباشد و حال آنکه آنحضرت علیه السلام از چشمه سار گوارای نبوی

آب آشامیده، و علم و دانش الهی هر دو پهلوی او را پر کرده است، و بنا بر آنچه که ائمه نقل (و حدیث) بما رسانده اند سخن خود آنحضرت حق و کلامش درست است که فرمود: بدانید میان دو پهلوی من علم فراوانی انباشته شده است، چه میشد اگر بردارنده و نگهدارنده پیدا میکردم (و کمی دوش دل را از این بار گران الهی سبک میکردم و برای اختصار) من سندهای آن سخنان کنار زدم و حروفش را بترتیب حروف 29 گانه تهجی مرتب کرده و آنچه که از سخنان حکیمانه و کلمات (شاهانه) آنحضرت بود تمامی را از حیث سجع و قافیه موافق و مطابق یکدیگر قرار دادم زیرا با این ترتیب آن کلمات در گوش جای گیرنده تر و در دلها فرود آینده تر و نفوس هم بسوی کلام منظوم میلش بیشتر است و مرامش از سخن منشور دورتر و حفظش بر خواننده آسانتر و لفظش برای بیننده که میخواهد از آن لعلها و مرواریدهای درخشان نور بگیرد جذاب تر و شیرین تر است، با تمام این اوصاف من این گلچینی را از ترس تطویل بایجاز و اختصار کوشیده ام تا خواننده را رنجی نرسد و آنچه شفای دردش در آنست برایش روشن ساخته ادبا و خردمندان را شادی و بی نیازی بخشودم و این کتاب را غرر الحکم و درر الکلم نام نهاده و از درگاه پاک پروردگار ثواب خوبی را امیدوار و از هر عیب و زشتی بدو پناه برنده ام، و توفیق من نیست مگر از جانب خدا که پشتیبانم در کارها او است و بسوی او است بازگشت من.

الفصل الأول: حرف ألف

اشاره

(مما ورد من حکم أمير المؤمنين علي بن ابيطالب في حرف الألف وقد يعبر عنه مجازا بالهمزة) (قال عليه السلام) (فصل أول) از آنچه که وارد گردیده است از حکم حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام و از آنها بلفظ همزه تعبیر میشود و آن دارای 2229 کلمه میباشد آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

الدّین یعصم دین انسان را (از بدی و لغزش) باز میدارد

2

الدّنيا تسلّم دنیا انسان را در چنگال گرفتاریها و اگذارنده است و یاری نمیکند او را.

3

الدّین یجلّ دین انسان را بزرگ میدارد.

4

الدّنيا تذلّ دنیا شخص را خوار میسازد.

5

الدّنيا أمد دنیا مدتی است گذرنده و دوام ندارد

6

الآخرة أمد آخرت همیشه و پایدار است.

7

العلم ینجد دانش شخص را یاری میکند.

8

الحکمة ترشد حکمت شخص را راهنمائی کند

9

العدل مألوف عدل و داد دلپذیر است.

10

الجور عسوف ستم از راه بدر برنده و دلگیر است.

11

الصّدق وسيلة صدق و راستی (برای نجات از بلاهای دنیا و آخرت بهترین) وسیله است.

12

العفو فضیلة درگذشت از تقصیرها کمال شخص است.

13

السّخاء سجيّة بخشش خوئی است ثابت

14

الشّرف مزیة بلندی مرتبه برتری در کمالاتست

15

الحزم بضاعة دور اندیشی سرمایه است.

16

التّوانی إضاعة سستی و کاهلی از دست دادن فرصت است.

17

الوفاء کرم نگهداشتن پیمان بزرگواری است

18

المودّة رحم دوستی و مهربانی خویشاوندیست (انسان اگر بیکس و کار بود و با مردم بمهربانی رفتار کرد مردم حمایتگرش شوند).

19

التّواضع یرفع فروتنی شخص را بر میکشد.

20

التّکبّر یضع گردنکشی انسان را میافکند.

21

الحکمة عصمة حکمت نگهبان انسان است

22

العصمة نعمة پاکدامنی برای انسان نعمت است

23

الکرم فضل بخشش کمال است

24

الوفاء نبل وفاداری نجابت است.

25

العقل زین عقل و خرد زینت است.

26

الحمق شین ابلهی زشتی و ننگ است.

27

الصّدق أمانة صدق و راستی امانت است.

28

الكذب خیانة دروغگوئی خیانت است.

29

الإنصاف راحة داد دادن آسودگی است.

30

الشّرّ وقاحة ظلم و بدی بیحیائی است

31

الجود ریاسة جود باعث سروری است

32

الملك سياسة پادشاهی نگهبانی (رعیت) است

33

الأمانة ایمان امانت داری ایمان داشتن است

34

البشاشة إحسان گشاده روئی نیکی کردن است

35

الكریم أبلج بخشنده گشاده رو است

36

اللئيم ملهوج ناكس زیان برنده و فریب خورنده است

37

الفكر يهدى فكر و اندیشه راهنما است.

38

الصّدق ينجى راستی (انسانرا از بدیها) رهاننده است و رستگار میسازد.

39

الكذب يردى دروغ هلاك میسازد.

40

القناعة تغنى قناعت بی نیازی بخشد.

41

الغناء يطغى توانگری سرکشی بخشد.

42

الفقر ینسی ناداری فراموشی آرد.

43

الدنیا تغوی دنیا پرستی بگمراهی کشد.

44

الشهوة تغری آرزو فتنه انگیزی کند.

45

اللذة تلھی خوشگذرانی بازی دهد.

46

الهوی یردی آرزو فتنه انگیزی کند و شخص را هلاک میسازد.

47

الحسد یضنی رشگ و حسد شخص را رنجور میسازد

48

الحقد یدری کین توزی از هم میپاشد.

49

الیقین عبادة یقین پرستش و بندگی خدا است.

50

المعروف سیادة نیکوئی (با مردم سبب) سروری است.

51

الشکر زیادة سپاسگزاری سبب زیادتی است

52

الفکر عبادة اندیشه و تفکر عبادت خدا است.

53

العفاف زهاده پاکدامنی جهانرا و گذاردن است.

54

الأمر بالتَّجربة کارها بآزمایش درست شود.

55

الأعمال بالخبرة أمور باگاهی و خبرویت درست گردد

56

العلم بالفهم دانش بدر یافت و اندیشه است.

57

الفهم بالفطنة دریافت بزرگی است.

58

الفطنة بالبصيرة زیرکی با بینش است.

59

التدبير بالرأى تدبير و چاره هر کار بدور اندیشی است

60

الرأى بالفكر دوراندیشی با اندیشه حاصل گردد

61

الظفر بالحزم پیروزی با بیداری و هشیاراست

62

الحزم بالتجارب دوراندیشی بآزمایش ها است

63

المكارم بالمكارة ارجمندی با دشواریها است.

64

الثواب بالمشقة مزد با رنج است.

65

العجب هلاك خودیینی تباهی است.

66

الریاء إشراك خودنمائی شرك بخدا است.

67

الجهل موت نادانی مرگ است.

68

التوانی فوت سستی در کار بمراد نرسیدن است.

ص: 6

69

الشّهوات آفات آرزوها تباهیها هستند.

70

اللذات مفسدات عیش و نوشها تباہ کننده هستند

71

الأماني أشتات آرزوها پراکنده است.

72

اليأس حرّ ناامیدی (از مردم) آزادگی است

73

الطمع مضرّ طمع زیان زننده است.

74

المنصف کریم دادگستر گرامی است.

75

الظالم لئیم ستمگر خوار است

76

المعروف رقیّ خوبی کمندیست (در گردن خلق)

77

المکافات عتق (نیک را) نیکو عوض دادن آزادیست

78

الصّبر ملاک شکیبائی ملاک و بنیاد کار است.

79

الجزع هلاك بيتابی در امور هلاکت است.

80

التوّدّ یمن دوستداری فرخندگی است.

81

الأناة حسن بردباری نیک است و جمال است.

82

السّخاء خلق بخشندگی خوی نیکی است.

83

العجب حمق خودپسندی ابلهی است.

84

السّفه خرق گولی و کودنی ابلهی است.

85

العلم کنز دانش گنجی است (پر ارزش و گرانبها)

86

العبادة فوز بندگی خدا کردن پیروزی است

87

القناعة عزّ قناعت سبب آبرومندیست

88

الدّین حبور دین مایه خورسندی است

89

اليقين نور یقین (بخدا و حشر و قیامت) در دل نوری است.

90

الایمان أمان ایمان بخدا ایمنی از بدیها است

91

الكفر خذلان كفر بخدا خواری و سرافکنندگی است

92

الرّضا غناء بقضای خداوندی رضا دادن توانگری است.

93

السّخط عناء خشم (و ناخوردندی از تقدیرات موجب) رنج است.

94

التّوکل كفاية اعتماد بر حق کفایت کننده انسان است.

95

التّوفيق عناية موفقیت در کارها بخواست خدا است

96

الإخلاص غاية پاکی و خلوص نیت منتها درجه کمال است

97

الخوف أمان ترس از خدا موجب رستگاریست

98

الوجدان سلوان دریافت آسایش است (سلو یسلوانا ای طابت الفقد خ د نفسه عنه. المنجد).

نیافتن خ د

99

الفقر أحزان نداری مورث اندوهها است

100

الدّین رِقّ وام داشتن بندگی است.

101

القضاء عتق (پرداخت وام آزادی است).

102

الصّدق فضیلة راستی موجب افزایش مرتبه است

ص: 7

103

الكذب رذيلة دروغگوئی موجب فرومایگی است.

104

المعروف حسب نیکوکاری حسب و نسب است.

105

المودة نسب دوستی خویشی و پیوند است

106

الصمت وقار خاموشی هیبت و وقار است

107

الهدر عار هرزه درائی ننگ و عار است

108

العسر لوم پریشانی سرزنش است.

109

اللجاج شؤم سخت گیری و خصومت نامبارک است

110

الفکر رشد اندیشه کار را کردن براه راست راه یافتن است.

111

الغفلة فقد غافل ماندن ره گمکردن است.

112

الورع اجتناب پرهیزکاری از حرام دوری گزیدن است.

113

الشك ارتياب يقين نداشتن اضطراب نفس است

114

الطاعة تجي فرمانبرداري خدا (انسان را از گرفتاري) رهاننده است

115

المعصية تردى نافرمانى هلاك گرداند

116

الجبن آفة ترس و بز دلى زيان است.

117

العجز سخافة ناتوانى را وانمود كردن سبك عقلى است.

118

المصيب واجد جوينده در راه درست يابنده است.

119

المخطيء فاقد خطا كننده يابنده نيست

120

الصدق نجاح راستى راستگارى است.

121

الكذب فضاح دروغگوئى بسى رسوا كننده است

122

العلم عزّ دانش باعث ارجمندى است

123

الطاعة حرزّ فرمان خدا بردن پناه است

124

الصَّبْر مرفعة شکیبائی بلندی و رفعت مرتبه است

125

الْجَزَع منقصة بیتابی نقص و سستی پایه است

126

الشَّجَاعَة زین دلاوری زیور مرد است.

127

الْجَبْن شین ترس زشتی مرد است.

128

الإصابة سلامة راست روی رستگاریست

129

الخطاء ملامة ناراستی نکوهش و سرزنش است

130

العجلة ندامة شتاب در کار مورث پشیمانی است

131

الرِّزْق مقسوم روزی قسمت شده است (و هر جا باشد میرسد).

132

الحريص محروم آزمند ناکام است

133

البخيل مذموم بخیل و تنگ چشم نکوهیده است.

134

الحسود مغموم رشگ برنده همیشه اندوهناك است.

135

الظالم ملوم ستمگر سرزنش شده است

136

الجفاء شین بد رفتاری زشت است.

137

المعصية حين نافرمانی خدا نابودی است.

138

الحازم يقظان دور اندیش بیدار است

ص: 8

139

الغافل وسنان مرد بیخبر خواب است.

140

الحرمان خذلان محرومی باعث خواریست

141

القنیه أحزان مال بدست آمده اندوهها است

142

الأمل خوآن آرزو خیانت کننده است.

143

اليقظة نور بیداری نور است.

144

الغفلة غرور بیخبری از امور خود را فریفتن است

145

المکر لوم فریب و حيله بد سکالی است

146

الخديعة شؤم فریب دادن نامیمون است

147

البخل فقر بخیلی تهی دستی است.

148

الخيانة غدر خیانت بیوفائی است.

149

الشكّ كفر نداشتن یقین ضروریات دین را کفر است.

150

الإحسان محبة نیکی کردن دوستی است.

151

الشحّ مسبة بخل بر انگیزنده دشنام است.

152

العقل قربة خردمندی نزدیکی است.

153

الحمق غربة بیخردی دوری است.

154

الإيثار فضيلة برگزیدن دیگران برتری است

155

الاحتکار رذيلة حبس کردن مال از پستی است.

156

الأمانة صيانة امانت نگهداری است.

157

الإذاعة خيانة فاش کردن راز خیانت است.

158

التقىة دیانة ترس و تقیه دین داریست

159

التقوى يعزّز پرهیزکاری ارجمند میدارد.

160

الفجور يذلّ گناهان شخص را خوار میکند.

161

الحزم صناعة دور اندیشی خوش پیشه ایست

162

العجز إضاعة ناتوانی وقت تلف کردن است

163

الورع جنة . پرهیزکاری سپر از بدیها است

164

الطمع محنة طمع باعث رنج و گرفتاری است

165

التاجر مخاطر بازرگان در معرض خطر زیان است

166

الفاجر مجاهر گنهکار رسوا و فاش کننده راز است

167

العلم دليل دانش رهبر است.

168

الاصطحاب قليل همراهی (اشخاص با انسان بسیار) کم است

169

الحياء جميل شرم زیبا است.

170

الطَّمع رِقّ طمع از غیر (بمنزلۀ) بندگی است

171

الیأس عتق ناامیدی از مردم آزادی است

172

الأناء إصابة بردباری بمقصد رسیدن است

173

الطّاعة إجابة فرمان خدای بردن (احکامش را) پذیرفتن است.

174

الخضوع دنائۀ فروتنی ناکسی است (در برابر توانگران)

175

الصّمت منجاة خاموشی رستگاری است

176

الأمر أشباه کارها همانند همند

177

المعروف قروض نیکیها قرضها هستند

ص: 9

178

الشُّكر مفروض سپاسگزاری از خدا و خلق واجب است.

179

الفطنة هداية زیرکی راه بمقصد بردن است

180

الغباوة غواية کودنی و گولی گمراهی است.

181

الطَّمع فقر طمع داشتن فقیر بودن است.

182

الإشراك كفر شرك بخدا ورزیدن کفر است.

183

الحياء محرمة شرمگین بودن با حرمان و دوری زیستن است

184

الزَّلل مندمة لغزش از کار موجب پشیمانی است

185

الزَّهد ثروة ترك دنیا توانگری است.

186

الهوى صبوة آرزو داشتن کودکانه است.

187

الحلم عشيرة بردباری خویشاوند پیدا کردن است

188

السَّفه جريرة نادانی و بی خردی گناه است

189

الأمانیّ تخدع آرزوها میفریبند.

190

الأجل یصرع اجل شخص را بخاک میافکند

191

الدّنيا تضّرّ دنیا (در هر صورت بر انسان) زیان میزند

192

الأخرة تسرّ آخرت خوشنود میگرداند.

193

الأمل یغرّ آرزو فریب میدهد.

194

العیش یمرّ روزگار میگذرد.

195

الرّحیل وشیک هنگام کوچیدن (از جهان) نزدیک است

196

العلم ینجیک دانش تورا میرهاند.

197

الجهل یردیک نادانی تورا هلاک میگرداند

198

الموت مریح مرگ رهاننده است.

البریّ (البریء) صحیح لاغری تندرستی است (بی گناه تندرست است)

الأمر قریب مرگ و قیامت نزدیک است.

المنافق مریب مرد دور و در شك اندازنده است.

التأیید حزم مدد خواستن هشیاری است

الإحسان غنم نیکوئی با مردم کردن غنیمت است

العدل إنصاف داد دادن میانه روی کردنست

القناعة عفاف قناعت داشتن پارسا بودنست

المستسلم موقی تسلیم شونده در پیش هر چیزی نگهداشته شده است.

المحترس ملقی تن پرور افکنده است

الأجل جنة اجل هر کس برایش سپریست (از بلاها)

التَّوْفِيقُ رَحْمَةٌ مَوْفِقِيَّةٌ فِي كَارِهَاتِ رَحْمَتِ خُودِ اسْتِ

210

العِلْمُ جَلَالَةٌ دَانِشْمَنْدِي بَزْرِكُوَارِي اسْتِ

211

الْجَهَالَةُ ضَلَالَةٌ نَادَانِي كَمْرَاهِي اسْتِ.

212

الْفُرْصُ خَلْسُ فَرْصَتِهَا بَا نِيرِنِكْ بَدَسْتِ مِيَايَنْدِ

213

الْفُوتُ غُصَصُ فَرْصَتِ رَا اَز دَسْتِ دَادِنِ غُصَّةِ هَا اسْتِ

214

الْهَيْبَةُ خَيْبَةٌ بَا شَكُوهُ بُوْدِنِ بِي بَهْرِهِ مَانْدِنِ اسْتِ

215

الصَّدَقُ مَرْفَعَةٌ رَاسْتِي سِرْ بَلَنْدِي دَهْنْدِه اسْتِ

ص: 10

216

الصَّبْر مدفعة شكيبائی دردها را برگردانده است

217

العجز مضيعة ناتوانی تباه شدن است.

218

الفشل منقصة سست جنبیدن در کارها نقص است.

219

الصَّمْت وقار خاموشی هیبت و وقار است.

220

القناعة نعمة خورسند بقسمت خود نعمت بودن است

221

الأمن اغترار ایمنی (از روزگار خود را) فریب دادنست

222

الخوف استظهار ترس از خدا باعث پشت گرمی است

223

الاعتاظ اعتبار پند پذیرفتن هشیاری است.

224

اليقظة استبصار بیداری بینا بودن است

225

الإنذار إعدار بیم دادن عذر خواستست

226

التَّدم استغفار پشیمانی از گناه باز گشتن است

227

الإقرار اعتذار اقرار بگناه پوزش طلبیدن است.

228

الإنكار إصرار انكار گناه بر گناه پائیدن است

229

الإكثار إضجار پرگوئی دل تنگی آرد.

230

المشاورة استظهار مشاورت کردن پشتیبان گرفتن است

231

المال حساب مالداشتن حساب پس دادن است.

232

الظلم عقاب ستمکاری سبب عقوبت است.

233

الشّهوات قاتلات خواهشها کشندگانند

234

العلم حیاة دانش سبب زندگی و زنده دلی است

235

الإيمان نجاة ایمان سبب رهائی از آتش است

236

الیأس مسلاة ناامیدی تسلی بخش است.

237

التَّقْوَى اجْتِنَابُ پرهیزکاری دوری جستن است

238

الظَّنَّ اَرْتِيَابٌ بدگمانی چهره منظور را نهفتن است

239

الطَّمَعُ مَذَلٌّ طمع خوار کننده است.

240

الْوَرَعُ مَجَلٌّ پارسائی بزرگ کننده است

241

المَحْسَنُ مَعَانٌ نیکوکار یاری شده است.

242

المَسِيءُ بَهْتَانٌ بدکار بر باطل است.

243

المَكُورُ شَيْطَانٌ بسیار فریب دهنده شیطان است

244

التَّائِي حَزْمٌ با مدارا کار کردن دور اندیشی است

245

الْفُرْصَةُ غَنِمٌ دریافت وقت غنیمت است.

246

المَعْرُوفُ فَضْلٌ نیکوکاری فضل و فزونی است

247

الكرم نبل كرم و احسان بزرگواری است.

248

الغفلة ضلالة بیخبری گمراهی است.

249

الغرّة جهالة فریب خوردن نادانی است.

250

الأمل خوآن امید بسیار خیانتکار است

251

الجاهل حیران نادان سرگردان است.

252

الأمل یخضع آرزو فریبنده است.

253

البغی یصرع سرکشی بنخاک میافکند.

254

الدّنيا خسران جهان جای زیان است.

255

الجور تبعات ستم نتیجه های کردار شخص است

256

اللذات آفات خوشیها ریا نهائند.

257

العلم مجلّة دانش شخص را بزرگ کننده است

258

الجهل مضلّة نادانی گمراه کننده است.

259

الشّر مذلّة آزمندی باعث خواری است

260

العقل شفاء خرد شفا بخش است.

261

الحمق شقاء ابلهی بدبختی است.

262

الصّدقة كنز تصدّق دادن گنجی است (كه هر چه در آن گنج ذخیره کنی در آخرت بازیابی).

263

الإخلاص فوز پاک درونی پیروزی است

264

الصّدق ینجی راستی رهاننده است

265

الكذب یردی دروغ هلاك کننده است

266

البریء جریء بی گناه بیباک است.

267

الصّدقة تقی صدقه انسان را از بلا ننگه میدارد

268

الدّین نور دین سبب نورانیت است.

269

الیقین حبور یقین و ایمان بخدا باعث شادمانی است

270

الصّبر ظفر شکیبائی در کار پیروزی است

271

العجل خطر شتاب در کار خطر است

272

الغیّ أشر گمراهی شادی بی اندازه است

273

العیّ حصر در ماندگی در سخن تنگی سینه است

274

العدل ملاک ملاک کارها عدل و داد است

275

الجور هلاک بیدادگری هلاکت است

276

العلم حرز دانش پناه است.

277

القناعة عزّ قناعت سبب ارج و عزّت است

278

المعروف كنز . نیکی گنجی است.

279

العفلة طرب بی خبری آسودگی است.

280

الرّیاسة عطب سروری سبب هلاکت است.

281

الشّهوة حرب خواهش نفس سبب هلاکت است

282

الشّکر مغنم شکرگذاری غنیمت آور است.

283

الكفر مغرم كفران نعمت غرامت خیز است

284

العقول مواهب خردها بخششهای خدایند

285

الاداب مكاسب كردارهای پسندیده در آمدهای نیکند

286

الدّنيا بالاتفاق دنيا به تصادف است نه بشایستگی

287

الآخرة بالاستحقاق آخرت بشایستگی و عمل بچنگ آید.

288

المؤمن بعمله ایمان مرد باندازه عمل او است.

289

الإنسان بعقله مرد است و عقلش.

290

المرء بهمته مردانگی باندازه نیک مردیست

291

الرجل بیجانه راد مردی بدلاوری است.

292

المرء بایمانه مرد است و ایمانش.

293

العلم بالعمل دانش و کار با هم توأم است.

ص: 12

294

الدّنيا بالأمل جهان با امید گذرد.

295

البشر مبرّة خوشروئی نیکوئی است

296

العبوس معرّة ترشروئی ننگ و گناه و اذیت است.

297

الجهل وبال نادانی سبب گناه گردد.

298

التّوفیق إقبال توفیق روی آوردن بخت است

299

الحرام سحت حرام ناپاک و مایه ننگ است

300

الموت فوت مرگ از دست دادن فرصت است

301

الحریص تعب حریص برنج اندر است.

302

القنیه سلب مال بدست آورده شده ربودنی است

303

المال عاریة مال ناپایدار است.

304

الدُّنْيَا فانيةٌ جِهَانٌ نابودٌ شونده است

305

الاستقامة سلامةٌ مستقيمٌ بودن تندرستی است

306

الشَّرُّ ندامةٌ زشتی موجب پشیمانی است

307

العدل حياةٌ دادگستری سبب زندگانی است

308

الجور ممحاةٌ ستم نابود کننده است

309

العدل فضيلةٌ الإنسان عدلٌ و داد باعث افزایش انسانیت است

310

الصِّدْقُ أمانةٌ اللِّسانُ درستی امانت داری لسان است.

311

الجزع من أعوان الزَّمان زاری و اندوه از یاران زمان است (که ببدبختی بشر کمک میکند).

312

الاحتكار داعيةٌ الحرمان مال را به بند کردن ناامیدی را خواندن است

313

الصَّبْرُ رأسُ الأيمان شكيبائی در امور سر ایمانست

314

السَّخَاءُ زينُ الإنسان بخشش آرایشگر انسانست.

315

العفو أحسن الإحسان گذشت از گناه برترین خوبیها است.

316

الفقر زينة الإيمان نداری آرایشگر ایمانست

317

القلب خازن اللسان دل گنجور زبان است.

318

اللسان ترجمان الجنان زبان گویا ترجمان راز دل است.

319

الإنصاف عنوان التّبل دادگری نشانه زیرکی است و نجابت

320

الصّدق أخو العدل راستی برادر داد و عدالت است.

321

الهوى عدو العقل آرزو دشمن عقل است.

322

اللّهو ثمار الجهل بلهوسی بار درخت نادانیت.

323

الجور مضادّ العدل بیدادگری ضدّ دادگستریست

324

الوقار حلیة العقل وقار آرایشگر خرد است.

325

الوفاء تؤأم الصّدق وفا وصدق توأم اند

326

العقل رسول الحقّ خرد پیامبر حقّ است

ص: 13

327

التَّوْفِيقُ مِفْتَاحُ الرَّفْقِ تَوْفِيقُ كَلِيدِ نَرْمِي اسْت

328

الْحَيَاءُ يَمْنَعُ الرَّزْقَ شَرْمَ جُلُوكِ رُوزِي اسْت (انسان جسور ابواب رزق را بروی خویش باز میکند بالعکس خجول میندد)

329

الصِّدْقُ لِسَانُ الْحَقِّ رَاسْتِي زَبَانُ كُويَايِ حَقِيقَتِ اسْت

330

الْبَاطِلُ مُضَادُّ الْحَقِّ نَادِرِستِي ضَدُّ وَدِشْمَنِ دِرِستِي اسْت.

331

الْحِلْمُ زِينَةُ الْخَلْقِ نَرْمِي زِيورِ خُوشخُويِ اسْت

332

الْخِيَانَةُ أَخُو الْكُذْبِ خِيَانَتِ بَرَادِرِ دِرُوعِ اسْت

333

الْحِرْصُ مَطِيَّةُ التَّعَبِ آزْمَنْدِي شْتَرِ بَارَكْشِ رَنْجِ اسْت

334

الرَّغْبَةُ مِفْتَاحُ التَّصَبُّبِ آرزُو كَلِيدِ رَنْجِها اسْت

335

الظُّفْرُ شَافِعُ الْمَذْنَبِ پيروزي شَفِيعِ كَنْهَكَارِ اسْت

336

الْخَرَسُ خَيْرُ مِنَ الْكُذْبِ كَنْگِ وَ لَالِي بَهْتَرِ تا دِرُوعِ كَفْتَنِ

337

العلم زين الحسب دانش زيور نيك نهادی است.

338

الأدب أفضل حسب برترین پاك گهري كمال و ادبست

339

المودّة أقرب نسب دوستی نزدیکترین خویشاوند است

340

الصّدقة أفضل القرب برترین نزدیکی بخدا تصدّق دادنست.

341

النّاس أعداء ما جهلوا مردم بدانچه نادانند دشمن اند

342

النّاس بخير ما توافقوا مردم در خير ميباشند انگاه با هم اتفاق داشته باشند

343

الوفاء سجيّة الكرام وفای بعهد روش نيكان است.

344

الغدر شيمة اللّثام بی وفائی كار بد كردارنست

345

الأعمال ثمار النّيّات كردارهای نيك ميوه های نّيّات اند

346

الصّدقة أفضل الحسنات بالاترين خوبيها تصدّق دادنست

347

الرّفق مفتاح النّجاح نرمی كليلد باب رستگاری است

التوفيق قائد الصّلاح موفقيّة شخص را بسوی نیکی میکشانند

البشر أوّل البرّ نخستین نیکی گشاده روئی است

الطمع أوّل الشرّ نخستین بدی طمع داشتن است

الكتاب ترجمان النّیة نامه شخص بیان کننده راز دل او است

العمل عنوان الطّویة نمونه راز درون کردار است

الوقار نتیجه الحلم وقار و لنگر مرد نتیجه بردباری او است

التواضع ثمرة العلم فروتنی میوه درخت دانش است

العدل خیر الحکم برترین حکمتها دادگستری است

الصّدق خیر القول راستی برترین گفتار است

الإخلاص خیر العمل بهترین کارها خلوص یت است

الشَّحَّ يَكْسِبُ الْمَسْبِيَّةَ بِخَلِّ زَشْتِي أَوْرَنْدِهْ اِسْت.

359

الشَّخَاءُ يَزْرَعُ الْمَحَبَّةَ بِخَشَشِ دُوسْتِي مِيكَارْدِ حَاضِرِ تَنْگِ كَنْنَدِهْ اِسْت

360

الطَّمْعُ فَقْرٌ حَاضِرِ طَمَعِ نَادَارِي آمَادِهْ اِسْت

361

الْيَأْسُ غِنَاءٌ حَاضِرِ نُوْمِيدِي اِزْ خَلْقِ دَارَائِي حَاضِرِ اِسْت

362

التَّكْبَرُ يَضَعُ الرَّفِيعَ غَرْدَنْكَشِي بَلَنْدِ رَا مِيَا فِ كَنْدِ.

363

التَّوَاضِعُ يَرْفَعُ الْوَضِيعَ فِرُوتَنِي اِفْتَادِهْ رَا بَرِ مِي كَشْدِ.

364

الرَّفَقُ مِفْتَاحُ الصَّوَابِ نَرْمِي كَلِيدَ رَاسْتِي اِسْت.

ص: 14

365

السَّهْفَةُ مِفْتَاحُ السَّبَابِ كَوْلِي وَ كُودُنِي كَلِيدُ دِشْنَامِ اسْت

366

الهُوَى آفَةُ الْأَلْبَابِ أَرْزُو نَابُودَ كُنْنَدَةَ خَرْدَهَا اسْت

367

الْعِتَابُ حَيَاةُ الْمُوَدَّةِ كَلَّةُ الْغَذَارَى زَنْدَهُ كُنْنَدَةُ دُوسْتِي اسْت (بِرَايِ اَيْنَكِهْ دُوسْتِ وَقْتِي دَرْدِ دَلْشِ رَا بَا دُوسْتَشِ دَرِ مِيَانِ نِهَادِ لَا بَدِّ دُوسْتَشِ اَنِ كَلَّةِ رَا بَرِ طَرْفِ كَرْدِهْ رِشْتَهُ مَوْدَّتِ مُحْكَمْتَرِ مِيَشُودِ).

368

الْهَدِيَّةُ تَجْلِبُ الْمَحَبَّةَ اِرْمَغَانَ بِرَايِ دُوسْتِ بَرْدَنِ مَحَبَّتِ رَا جَلْبِ مِيَكْنَدُ.

369

الْمَوْتُ رَقِيبٌ رَقِيبٌ غَافِلٌ مَرِغٌ نَگْهَبَانِي اسْت كِهْ بِيخَبِرُ دَرِ اَيْدِ

370

الدُّنْيَا ظِلٌّ زَائِلٌ جِهَانَ سَايَهُ اَيْسْتِ زُودْگَازِرِ

371

الْمَوْتُ بَابُ الْاٰخِرَةِ مَرِغٌ دَرُوَازِهِ اٰخِرْتِ اسْت

372

التَّجَمُّلُ مَرْوَةٌ ظَاهِرَةٌ خُودِ اَرَاسْتَنِ مَرْدَانْگِي اسْت هُوِيْدَا

373

الْمَوَاعِظُ حَيَاتِ الْقُلُوبِ اِنْدَرَزْهَا زَنْدَهُ كُنْنَدَةُ دَلْهَا اسْت

374

الدُّكْرُ مَجَالِسَةُ الْمَحْبُوبِ يَادِ دُوسْتِ بُوْدَنِ بَا دُوسْتِ هَمَنْشِيْنِي كَرْدَنِ اسْت

375

الدّین أفضل مطلوب دین برترین خواسته انسانست

376

العقل صديق مقطوع خرد دوستی است بریده شده

377

الهُوی عدوّ متبوع آرزو دشمنی است که دنبالش روند.

378

العاقل یألف مثله خردمند با چون خودی پیوند کند

379

الجاهل یمیل إلى شکله نادان میلش بسوی همجنس خود است

380

السّلامة (في) بالتفرد رهائی در تفرد است.

381

الرّاحة في الرّهد آسایش در بی رغبتی دنیا است.

382

الجود عزّ موجود بخشش کردن عزّتی است آماده

383

الإنسان عبد الإحسان آدمی بنده نیکی است

384

الصّبر یناضل الحدّثان شکیبائی با گرفتاری در مبارزه است

385

الهیة مقرون بالخیبة شکوه و هیبت با خسر و زیان انباز است.

386

الكمال في الدنيا مفقود تماميت در جهان ناياب است

387

الحسد شرّ الأمراض رشگ بردن بدترین دردها است

388

الجود حارس الأعراض بخشش نگهبان آبروها است

389

الاقتصاد ينمي القليل ميانه روی کم را بسیار میگرداند

390

الإسراف يفنى الجزيل زیاده روی بسیار را کم میسازد

391

السّاعات مكمّن الآفات روزگار مرکز پنهان شدن آفتها و اندوهها است (که بناگاه بر انسان بتازاند)

392

العمر تفنيه اللّحظات لحظات و دقایقی که میگذرانند نابود کننده عمرند.

393

الصّادق مكرم جلیل راستگو همواره عزیز و گرامی است.

394

الكاذب مهان ذلیل دروغگو همیشه ذلیل و خوار است.

395

الحياء مفتاح كل الخير كليله نيكيتها خوبي است

396

الفحة عنوان الشر وقاحت وبيشرمي درگاه زشتي است.

397

الاستغفار يمحو الأوزار طلب آمرزش نابود کننده گناهان است.

398

الإصرار شيمة الفجار پافشاري بر گناه روش گنهكاران است

399

الساعات تنهب الأعمار ساعات روزگار تاراج کننده عمرهايند.

400

البطنة تمنع الفطنة شكم پري مانع از زيركي است

401

الريبة توجب الظنة بدگمانی موجب ناپاکی دل است

402

الصبر جنة الفاقة شكيبائی سپري در پيش نداری است

403

العجب رأس حماقة خودپسندی ريشه نادانی است

404

الحياء مقرون بالحرمان شرم و حيا با ناکامي نزديکست و توأم

405

406

الحرص علامة الفقر حرص وگرسنه چشمی نشانه فقر است (زیرا شخص اگر دارای دلی دارا باشد اینقدرها حرص نمیزند).

407

الشّر داعية الشّر آزمندی بدیها را میکشد

408

الصدق حياة التقوى راستی روان و جان پرهیزکاریست

409

الکتمان ملاك التجوی راز داری پایه و زیر بنای راز سپردن است

410

القسط روح الشّهادة عدالت جان گواهی است یعنی بیعدالت گواهی بیروح و اثری ندارد

411

الفضيلة غلبة العادة فضیلت بر عادات زشت غلبه پیدا کردن است.

412

العفو زكاة الظفر گذشت از گناه پاک کننده و زکوة پیروزی است.

413

اللجاج بذر الشّر ستیزگی تخم بدی کاشتن است

414

المنیة و لا الدنّیة مرگ خوشتر تا بناکسی زیستن

415

الموت و لا ابتذال و الخزیه مرگ خوشتر تا برسوائی ماندن

416

التَّكَلُّلُ وَلَا التَّدَلُّلُ كَمَ حَيْزِي خُوشْتَرِ تَا خُوَارِي

417

المَرْوَةُ القِنَاعَةُ وَ التَّحْمَلُ مَرْدَانِغِي قِنَاعَتِ كَرْدَنِ وَ آرَايشِ نَمُودَنِ اسْتِ.

418

التَّجَارِبُ لَا تَنْقُضِي أَرْمَائِشِ هَا تَمَامَ نَگَرْدَنَدِ.

419

الحَرِيصُ لَا يَكْتَفِي أَرْمَنْدِ بَهِيچِ حَيْزِ سِيرِ نَمِيشُودِ

420

العَيْنُ رَائِدُ القَلْبِ دِيدَه دِيدَه بَانَ دَلِ اسْتِ

421

الهَمُّ يَنْحَلُ البَدَنِ اَنْدُوه پِيكِرَ رَا مِيگَزَارِدِ

422

العَيْنُ بَرِيدُ القَلْبِ دِيدَه پِيكِ دَلِ اسْتِ

423

الفِکْرُ يَنْبِرُ اللِّبِّ اَنْدِيشِيدَنِ دَرِ نَفْسِ وَ آفَاقِ

ص: 16

و آیات خداوندی) خرد را منور میگرداند.

424

المرض حبس البدن درد بدن را به بند در میافکند

425

الفتنة تجلب الحزن فتنه و گناه اندوه را می کشد

426

الحسد حبس الروح رشك در بند افکن روح است

427

الهتاز مذموم مجروح زشتگو نکوهیده و دل ریش است

428

الغم مرض النفس اندوه باعث بیماری جان است

429

اللجاج يشين العقل جنگ و جدال روح را معیوب میگرداند

430

المال نهب الحوادث مال تاراجگر پیش آمدهای سخت است

431

المال سلوة الوارث دارائی سبب آسایش وارث است

432

الایام تقید التجارب روزگارها بتجربه استفاده میرسانند

433

الشفیع جناح الطالب شفیع و میانجی شهپر خواهشگر است

434

الحساب قبل العقاب حساب پیش از پاداش است

435

الثواب بعد الحساب ثواب پس از حساب است

436

البغى يسلب النعمة ستم زداینده نعمت است

437

الظلم يجلب النعمة ستم گشاینده باب زشتیها و گرفتاریهاست

438

المودة أقرب رحم دوستی با مردم نزدیکتر خویشاوند است.

439

الشكر يدرّ التعم سپاسگزاری نعمت را افزون میسازد.

440

العدل حياة الأحكام دادگستری احکام را زنده کننده است

441

الصّدق روح الكلام راست گفتن جان سخن است

442

القسط خير الشهادة بهترین گواهی درست گواهی دادنست

443

السّخاء أشرف عادة برترین خوها جود و بخشش است

444

الإخلاص ثمرة العبادة پاک درونی بار درخت عبادتست

445

اليقين أفضل الزّهادة دانش و يقين بخدا بالاترين زهد است

446

القبر خير من الفقر در قبر خفتن بهتر تا با فقر زیستن

447

المراء بذر الشرّ تخم زشتی ستیزه خوئی است

448

الإلحاح داعية الحرمان پافشاری در خواهش نامیدیرا کشاننده است.

449

القنية ينبوع الأحزان توانگری سر چشمه اندوهها است

450

الدنيا سوق الخسران جهان بازار زیان است

451

الجنة دار الأمان بهشت سرای آسایش است

452

اليقين عماد الأيمان يقين بخدا ستون ایمان است

453

الإيثار أشرف الإحسان والاترين نيكيتها برگزیدن دیگران است

454

المصائب مفتاح الأجر مصیبات گشاینده باب اجرند

الدنيا مزرعة الشَّرِّ جهان كشتزار زشتی است

الحيلة فائدة الفكر بچاره بیچارگی برخواستن نتیجه اندیشه است.

الدنيا ضحكة مستعبر برای درگذرنده جهان مورد تمسخر و خنده است.

ص: 17

458

العقل مصلح كل أمر خرد چاره ساز هر کاری است

459

العيون طلايع القلوب دیده ها پیشروان دلهايند

460

اللجاج مثار الحرب ستيزه خوئی انگيزشگاه جنگ است

461

الصدر رقيب البدن سينه نگهبان بدن است

462

العمل شعار المؤمن كار و اطاعت تن پوش مؤمن است

463

الدنيا دار المحن جهان سراى اندوه و محنت است

464

الرضا ينفي الحزن خوشنودی زداینده اندوه است

465

الصبر ثمرة اليقين صبر و شكيب بار درخت يقين است

466

الزهد ثمرة الدين بار درخت دين دورى از جهانست

467

العبد حرّ ما قنع بنده تا قانع است آزاد است

468

الحرّ عبد ما طمع آزاد تا با طمع است بنده است

469

العجب رأس الجهل خودبینی سر نادانی است

470

التواضع عنوان التّبل فروتنی نشانه نجابت است

471

العجز سبب التّضییع اظهار بیچارگی کردن موجب تباهی است

472

الجنّة جزاء المطیع بهشت پاداش بنده فرمانبر است

473

اللّسان جموح بصاحبه زبان پر صاحبش سرکش است

474

الشّرّ یکبو براكبه بدی صاحب و سوارش را بر وی در میافکند

475

أخوك مواسيك فی الشّدّة برادر تو کسی است که در سختی با تو مواسات کند.

476

الغشّ سجيّة المردة خیانت روش سرکشان است

477

الحقد شيمة الحسدة کین توزی پیشه رشگیران است

478

المرء عدوّ ما جهل مرد بآنچه که نادان است دشمن است

479

المرء صديق ما عقل مرد بآنچه که دانا است دوستست

480

اللجاج ينبو براکبه ستیزه خوئی با سوارش نمیسازد

481

البخل یزری بصاحبه بخل بخیل را عییدار میسازد

482

العافل لا ینخدع خردمند گول نمیخورد

483

الجاهل لا یرتدع نادان از زشتی دست بردار نیست

484

الظلم وخیم العاقبة پایان ستمگری سخت است

485

الحرص ذمیم المعبة دنبال آزمندی نکوهش است

486

الإعذار یوجب الأعتذار عذرخواهی موجب پذیرش عذر است

487

العجب یوجب العثار لازمه خودپسندی بسر در افتادن است

488

التأني یوجب الاستظهار لازمه احتیاط و آرامی پشتیبان جستن است.

489

الإصرار يوجب النَّارَ لازمةً سخت گیری بآتش در افتادنست

490

الأمانى شيمة الحمقى آرزوهای بیجا داشتن روش ابلهانست

491

التَّوانى سجيّة التَّوكى سستی خوی نادانان است (نك ينوك اى حمق المنجد)

492

الدّنيا دار الأثقياء جهان سرای بدبختان است

493

الجَنّة دار السّعداء بهشت خانه نیکبختان است

494

الدّنيا معبرة الآخرة جهان گذرگاه آخرت است

ص: 18

495

الطَّمع مذلَّة حاضرة طمع مركز آماده خواری است

496

الدُّنیا مطلقَة الأکیاس جهان رها کرده شده زیرکانست

497

العاجلة منية الأرجاس سرای عاجل (اینجهان) آرزوی ناپاکان است

498

العزّ مع الیأس ارجمندی با نومیدی از مردم است

499

الدّلّ فی مسئله الناس خواری در چیز خواستن از مردم است

500

الدّلّ مع الطَّمع طمع با خواری همراه است

501

الکریم یتغافل و ینخدع جوانمرد خود را بفریب و بیخبری میزند (تا طرف شرمنده نشود)

502

المرء این ساعته مرد فرزند زمان و فرصت خویش است

503

العاقل عدوّ شهوته خردمند بدخواه آرزوی خویش است

504

الجاهل عبد شهوته نادان بنده آرزوی خویش است

505

القينة نهب الأحداث ذخيره و پس انداز تاراجگر حوادث است (در دنیا هر رخنه را با پس انداز مال و در آخرت با اندوخته عمل میتوان بست).

506

المال سلوة الوراث دارائی (تو) سبب آسایش وارثان است

507

الصّمت آية الحلم خاموشی نشانه بردباری است

508

الفهم آية العلم فهم و کیاست نشانه دانش است

509

الفرح بالدنيا حمق بجهان خورسند گشتن نادانی است

510

الاغترار بالعاجلة خرق فریب جهان زود گذر را خوردن کم خریدیست

511

الإسلام أبلج المناهج درخشان ترین راهها راه اسلام است

512

الإيمان واضح الولايج ایمان را تکیه گاههای روشن است

513

الصّدق لباس الدّین راستی لباس دیانت است

514

الزّهد ثمرة اليقين بی رغبتی بجهان بار درخت یقین است

515

الغنى يسود غير السيّد توانگری غیر سرور را سروری میبخشد

516

المال يقوَى غير الأيد دارائی مددکار هر بی مدد است

517

الحياء غَضَّ الظرف شرمگین بودن دیده پوشیدن است

518

التَّراهة عين الظرف پاکی از آلودگیها عين خردمند است

519

البخيل خازن لورثه بخيل گنجور وراثت خویش است

520

المحتكر محروم من نعمته محتكر از نعمت آرزوی خود محروم است

521

البشر أوّل البرّ گشاده روئی نخستین نیکی است

522

الطّلاقه شيمه الحرّ گشاده روئی روش آزاد مرد است

523

الشّكر حصن النّعم سپاسگزاری دژ روئین نعمت است

524

الحياء تمام الكرم شرم تمام کرم است

525

المعروف زكاة النّعم نیکوکاری زكاة نعمتها است

526

الحزم أسد الآراء بیدار کار بودن نهایت استواری درجه اندیشه ها است

527

العفلة أضّر الأعداء ببيخبری زیان دارترین دشمنان است

528

العقل داعی الفهم خرد خواننده فهم و زیرکی است

529

البخل يكسب الذم بخل نکوهش آور است.

530

العقل أقوى أساس خرد استوارترین ریشه کار است.

ص: 19

531

الورع أفضل لباس پرهیزکاری خوش برش ترین لباسها است

532

الجنة غاية السابقين سرانجام يکه تازان (میدان بندگی) بهشت است.

533

النار غاية المفرطين دوزخ آخرین مرکز از راه بیرون روندگان است.

534

العقل أفضل مرجو خرد برترین امید است (برای انسان)

535

الجهل أنكى عدو نادانی پر رنج ترین دشمن است.

536

العلم أفضل شرف دانش برترین شرافت است

537

العمل أكمل خلف عمل بعلم کامل ترین جانشین است

538

التفاه أخو الشرك دورویی با شرك بخدا برابر است

539

الغيبة شرّ الإفك بدگوئی از مردم بدترین بهتان است

540

الجهل يزّل القدم نادانی قدم را میلغزاند

541

البغی یزیل النعم ستمکاری از بین برنده نعمت است

542

الزهد أصل الدین ریشه دیانت بی رغبتی بدنیا است

543

الصدق لباس الیقین راستی تن پوش یقین بخدا است

544

الدین أقوى عماد دین استوارترین ستون است

545

التقوی خیر زاد پرهیزکاری بهترین توشه است

546

الطاعة أحرز عتاد فرمان خدا بردن نگهدارنده ترین ساز و برگ است

547

التوکل خیر عماد توکل خدا بهترین ستون است

548

الورع خیر قرین پرهیز بهترین همنشین است.

549

الأجل حصن حصین مهلت آدمی مقدر استوارترین قلعه است (که شخص را از پیش آمد حفظ میکند).

550

العقل يصلح الرویة خرد اصلاح کننده روشن شخص است

551

العدل يصلح البریة دادگستری اصلاح کننده کار بشر است

المعدرة دليل العقل پوزش را پذیرفتن (از زشتیها و برهان لغزشها) دلیل خردمندی است.

الحلم عنوان الفضل بردباری نشانه فضل و دانش است

العفو عنوان النبل گذشت از گناه نشانه نجابت است

الحمق أضّر الأصحاب نادانی زیان دارترین یاران است

الشّر أفتح الأبواب زشتی نکوهیده ترین درها است

العاقل من عقل لسانه خردمند کسی است که زبانش را در بند کشد

الطّاعة غنیمة الأكياس فرمان خدای بردن بهره زیرکانست

العلماء حكام على الناس دانشمندان فرمان روایان بشراند

الرجال تفيد المال مال را مردان کسب میکنند و بفائده میبرند

المال ما أفاد الرجال مال مردان را پیدا نمیکند

الجود من كرم الطبيعة بخشایشگری از نیکو منشی است.

564

المنّ مفسدة الصنّیعة منت نهادن کار خوب را تباه میسازد

564

التّجنیّ أوّل القطیعة گناه تراشی برای بی گناه اولین بریدنست

565

العیش یحلّو و یمرّ زندگانی هم شیرین است و هم تلخ.

ص: 20

566

الدنيا تغرّ و تضرّ و تمرّ جهان میفریبد زیان میزند میگذرد

567

الاقتصاد ينمى اليسير ميانه روى كم را بسيار میسازد

568

الإسراف يفنى الكثير زیاده روى بسيار را نابود میگرداند

569

الزهد أساس اليقين بى اعتنائى بدنیا پایه یقین است

570

الصدق رأس الدين راستى سر و اصل دین است

571

السامع شريك القائل شنونده شريك گوینده است

572

البشر أول النَّائل گشاده روئى اوّلین بهره است (که از کسی بکسی دیگر میرسد).

573

العفو تاج المكارم گذشت از گناه افسر و اکلیل نیکبها است

574

المعروف أفضل المغانم برترین غنیمتها نیکی است.

575

التواضع ينشر الفضيلة فروتنی سبب انتشار فضل و بزرگی است

576

التَّكْبَرُ يظهر الرَّذِيْلَةَ گردنکشی آشکار کننده پستی است

577

المتعرِّضُ للبلَاءِ مخاطر آنکه پیرامون بلا گردد خویشتن را بخطر میافکند

578

المعلن بالمعصية مجاهر آنکه آشکارا بنافرمانی خدا بر میخزد کوس نافرمانی میزند.

579

اللِّسانُ ترجمان العقل زبان گوینده راز عقل است

580

التَّنَزُّهُ أَوْلُ التَّبَلُّلِ پاکیزگی آغاز نجابت و زیرکی است

581

الضَّيَافَةُ رَأْسُ المَرْوَةِ مهمانی کردن رأس مردانگی است

582

العَفَّةُ أَفْضَلُ الفِتْوَةِ پاکدامنی برترین جوانمردی است

583

الحقْدُ مِثَارُ الغَضَبِ کین توزی بر انگیزنده خشم است

584

الشَّرُّ عِنْوَانُ العَطْبِ بدی نشانه هلاکت است.

585

التَّجَنِّيُّ رَسولُ القَطِيعَةِ گناه تراشی پیک بریدن پیوند است

586

الصَّبْرُ يَهْوُنُ الفَجِيعَةَ صبر و شکیب مصیبت را آسان میسازد

الآداب حِلل مجدّدة ادبها و کمالات پوششهای نوین اند (که انسان هر وقت اراده کند یکی از آنها را بر تن کند و ادب دین خویشتن داری از محرّمات و عمل بواجبات است).

العمر أنفاس معدّدة زندگی نفسهائی شمرده شده اند (هر روی بر انسان میگذرد قطعه از وی کم میگردد).

العلم مصباح العقل دانش چراغ درخشان خرد است.

الصّواب أسدّ الفعل درستی استوارترین کارها است.

المعرفة نور القلب معرفت بخدا نور و روشنی دل است

التّوفيق من جذبات الرّب بخت و توفیق از جذبات و نظرهای لطف پروردگار است.

التّوحيد حياة النّفس اقرار بیگانگی خدا کردن زنده کننده جانست

الذّکر مفتاح الأنس یاد خدا کردن کلید آشنائی با خدا است

المعرفة الفوز بالقدس خداشناسی بیاکی و تقدّس رسیدن است

الشّريعة رياضة النّفس شریعت رام کردن و ریاضت دادن نفس است

التَّوَكَّلْ حصن الحكمة تكيه بر خدا كردن قلعه دانش و حكمت است

598

التَّوْفِيقُ أَوَّلُ النِّعْمَةِ سازگاری بخت اولین نعمت خدا است

599

الصَّمْتُ رَوْضَةُ الْفِكْرِ خاموشی بستان اندیشه است

ص: 21

600

الغَلُّ بذر الشَّرِّ كين توزی تخم زشتی است

601

الحَقُّ سیف قاطع حق شمشیری است برنده

602

الباطل غرور خادع ناحق فریب دهنده است فریبکار

603

الرَّهْمُ متجر رابح بی رغبتی بدنیا تجارت سود آوری است

604

العمل ورع راجح کردار نیک پرهیزکاری راجحی است

605

الكذب عیب فاضح دروغگوئی عیبی رسوا کننده است

606

الإيمان شفیع منجح ایمان بخدا و رسول شفیعی است پیروزمند (که انسان را از گرفتاری دنیا و آخرت میرهاند).

607

البرّ عمل مصلح نیکوکاری اصلاح کننده امور (دنیا و آخرتست)

608

العجب عنوان الحماقة خودپسندی برهان نادانی است

609

القناعة عنوان الفاقة خرسندی نشانه ناتوانی است

610

الحسد رأس العيوب رشگ بری سر زشتیها است

611

الكبر شرّ العيوب گردنكشی بدترین عیوب است

612

الجفاء یفسد الإخاء ستمکاری برادری را از بین میبرد

613

الوفاء عنوان الصّفاء وفاداری نشانه صفا و محبّت است

614

المزیغ و الخائن سواء روگرداننده از حق با خیانتکار برابر است

615

الاقتصاد نصف المؤنة میانه روی نصفی از اسباب مخارج است

616

التدبیر نصف المعونة چاره جوئی نیمی از یاری در زندگی است

617

العفاف أفضل شیمه پاکدامنی برترین روش است

618

الکرم معدن النخیر بخشش معدن و مرکز خیر است

619

اللّوم رأس الشرّ ناکسی سر و اساس زشتیها است

620

الإنصاف شیمه الأشراف دادوری روش بزرگان است

621

الحیاء قرین العفاف شرم و پاکدامنی دوشادوش همدند

622

الشجاعة عزّ حاضر دلاوری عزّتی است مهیا و آماده

623

الجبن ذلّ ظاهر ترس و بددلی خواری آشکاریست

624

المال یعسوب الفجّار مال رئیس و پیشرو گنهکاران است.

625

الفجور من خلائق الکفّار گنهکاری خوی کفار است.

626

المال مادّة الشّهوات مال ریشه و اصل شهوتها است

627

الدّنيا محلّ الآفات جهان جایگاه گرفتاریها است

628

المال یقویّ الأمال دارائی باعث نیرومندی آرزوها است

629

الأجال تقطع الأمال اجلها باعث بریدن رشته آمال اند

630

العاقل یطلب الکمال خردمند جویای کمال است

631

الجاهل يطلب المال بيخرد خواهان مال است.

632

الهوى شريك العمى آرزو با كورى انباز و دمساز است

633

الأذى يجلب القلى آزار مردم كشاننده دشمنى است

634

البلاء رديف الرّخاء گرفتارى و آسایش دنبال هم اند

635

الشّهوات مصائد الشّيطان آرزوها شكارگاههای شيطان اند

636

العدل فضيلة السلطان دادگستری باعث ارجمندی پادشاه است

637

العفو أفضل الإحسان گذشت از گناه بالاترين خوبيها است

638

البذل مائة الأماكن روزگار بداد و دهش سر پا است

ص: 22

639

الاعتذار منذر ناصح پوزش طلبیدن بیم دهنده و نصیحت کننده است

640

الطاعة متجر رابح فرمان خدای بردن بازرگانی پر سودیست

641

الحق أفضل سبیل حق بالاترین راه است.

642

العلم خیر دلیل دانش بهترین رهنما است.

643

الخشية شيمة السعداء ترس از خدا روش نیکبختان است

644

الورع شعار الأتقياء پارسائی روش پرهیزکاران است

645

اللثام أصبر أجسادا دونان در رنج پیکر شکیباترند

646

الكرام أصبر أنفاسا نیکمردان با درد بجان شکیباترند

647

المؤمنون أعظم أحلاما مؤمنان از حیث عقل بزرگترین مردمند

648

اليقين جلابب الأكياس یقین تن پوش زیرکان است

649

الإخلاص شيمة أفاضل النَّاسِ پاکدرونی روش بزرگان مردم است

650

الجهل یفسد المعاد نادانی تباہ کننده آخرت است

651

الإعجاب یمنع الإزدیاد خودپسندی جلوگیر از فزونی جاه است

652

العجب أضرّ قرین خودخواهی زیان دارترین همنشین است

653

الهوی داء دفين آرزو دردی است پنهان است

654

الذّکر نور و رشد یاد خدا بودن نور و هدایت است

655

التّسیان ظلّمة و فقد فراموشی از حق تاریکی و گمراهی است

656

التّوکل أفضل عمل خدای را پشتیبان گرفتن برترین کارها است

657

الثّقة بالله أقوى أمل به پناه خدا رفتن استوارترین آرزو است.

658

الإیثار شيمة الأبرار بخشش روش نیکان است.

659

الاحتکار شيمة الفجّار حبس مال کردار بدکاران است.

660

الإيمان بربى من الحسد إيمان از رشگ و حسد بدور است

661

الحزن يهدم الجسد اندوه بدن را درهم ميشکند

662

الظالم ينتظر العقوبة ستمگر هماره چشم براه کيفر کردار خویش است

663

المظلوم ينتظر المثوبة ستمکش همیشه چشم براه پاداش است

664

التقى أزكى زراعة پرهيزکاری پاکيزه ترين زراعت است

665

التصح يثمر المحبة صاف بودن محبت بيار آرد.

666

الغش يكسب المسبة غش و ناپاکی و دورویی کسب کننده زشتی است.

667

الطاعة همّة الأكياس فرمان خدا بردن منظور نظر دل آگهان است

668

المعصية همّة الأرجاس نافرمانی خدا کردن منتها درجه نظر ناکسانست

669

الطاعة أوقى حرز فرمان خدای بردن نگهدارنده ترين پناه است

670

القناعة أبقى عزّ قناعت پایدارترین عزّت است.

671

العلم أعظم كنز دانش بزرگترین گنج است.

672

الإخلاص أعلى فوز عمل را خالص گذاردن بالاترین پیروزیست

673

المعصية تقریط الفجرة نافرمانی خدا کردن از راه بدر شدن فرومایگان است.

674

المكر شيمة المردة فریب روش سرکشان است

675

المستريح من الناس القانع آنکه قانع است از دست مردم آسوده است

ص: 23

676

الحريص عبد المطامع آزمنده بنده طمعكاريها است

677

الحرص علامه الأتقياء آزمنده نشانه بدبختان است

678

القناعة علامه الأتقياء بكم ساختن نشانه نيكان است

679

المواصل للدنيا مقطوع بيوند كننده بدنيا از خدا بريده است

680

المعتر بالآمال مخدوع فريفته آرزو فريب خورده است

681

الأمانى بضائع التوكى آرزوها اندوختههاى ابلهان است

682

الآمال غرور الحمقى اميدها موجب فريب نادانان است

683

الآمال تدنى الآجال آرزوها نزديك سازنده مرگهايند

684

المطامع تذلل الرجال طمعكاريها خوار كننده رادمردانند

685

البشر أول التوال خوشروئى اولين بخشش است

686

المطل عذاب النَّفس تنبلی و کاهلی عذاب جان است

687

الیأس یریح النَّفس نومیدی از خلق آسایش دهد روان را

688

الأجل یفضح الأمل اجل رسوا کننده آرزو است

689

الأجل حصاد الأمل درو کننده آرزو است

690

الآمال لا ینتهی آرزوها (ی بشر) بی پایان است

691

الجاهل لا یرعوی نادان (از نادانی) باز نمیگردد

692

الحی لا یکتفی . زنده بس کردن ندارد

693

الغلّ یحبط الحسنات کین توزی خوبیها را بباد میدهد

694

الغدر یضاعف السّیئات مکر و حيله بدیها را دو چندان میسازد

695

المکر سجیة اللّثم قریب خوی فرومایگان است

696

السّرّ حمّال الآثام بدکاری کشنده بار گناهان است

697

اللّؤم جماع المذامّ ناکسی گرد آرندۀ نکوهشها است.

698

المودّة نسب مستفاد دوستی با مردم پیوندیست فائده برده شده

699

الفکر یهدی إلى الرّشاد اندیشه نماینده راه راست است.

700

المودّة أقرب رحم دوستی نزدیکترین خویشاوند است.

701

الصّفح أحسن الشّیم گذشت از گناه بهترین روش است

702

التّخمة تفسد الحکمة شکم خوارگی دانش را تباه میکند

703

البطنة تحجب الفطنة شکم پر جلوزیرکی را میگیرد.

704

الجزع يعظّم المحنة بیتابی در مصیبت محنت را بزرگ مینماید

705

الصّبر يمحصّ الرّزیّة شکیبائی مصیبت را از هم میپاشد.

706

العجز شرّ مطیّة ناتوانی بدترین مرکوب است

707

البشر شيمه الحرّ گشاده روئی روش آزاد مرد است

708

العقل ينبوع الخير خرد سر چشمه خيرات است.

709

الجهل معدن الشرّ نادانی مرکز بدی و زشتی است.

710

الشّع يفسد الورع سیری از بین برنده پارسائی است

711

الشره أول الطمع آزمندی سر و ریشه طمع است

712

الإفراط راحة المتعبدين تنهائی سبب آسایش عبادت کنندگانست

713

الزهد سجيّة المخلصين ترك دنیا روش خاصان است.

714

الشوق شيمه الموقنين شوق روش اهل يقين است

ص: 24

715

الخوف جلباب العارفين ترس از خدا جامه عارفان است.

716

الفكر نزهة المتقين اندیشه (در آیات الهی) تفرّجگاه پرهیزگاران است.

717

السّهر روضة المشتاقين بیداری شب بوستان عاشقان است

718

الإخلاص عبادة المقرّبين پاکدلی عبادت نزدیکان بخدا است

719

الوجل شعار المؤمنین ترس از خدا تن پوش مؤمنان است

720

البكاء سجيّة المشفقين گریه از خوف خدا خوی دل باختکان است

721

الذّکر لذّة المحبّين یاد خدا کردن لذّت و عیش دوستانست

722

الهوى آفة الألباب هوی و هوس آفت عقلها است

723

الإعجاب ضدّ الصّواب خودنمائی ضدّ درستی است

724

العقل حفظ التّجارب عقل و کمال همان حفظ تجربه ها است (اگر کسی بتواند آنها را بجای خودش حفظ کند و بکار بندد ولی افسوس که تواریخ امم تکرار میشود و ما علل انقراض اقوام را میخوانیم باز خودمان صدها درجه بدتر از آنها را مرتکب میشویم).

725

الصّديق أقرب الأقارب دوست بتمام معنی دوست نزدیکترین خویشاوند است.

726

المرء أحفظ لسره مرد راز خویش را نگهدارنده تر است.

727

الحریص متعوب فیما یضربه آزمند دچار و گرفتار در چیزی است که باو زیان میرساند.

728

العاقل یضع نفسه فیرتفع خردمند نفس خویشرا خوار میدارد آنگاه بزرگ میگردد

729

الجاهل یرفع نفسه فیتضع نادان نفس خود را بر میکشد آنگاه خوار میشود

730

الصّبر ثمرة الإیمان شکیبائی بار درخت ایمان است

731

المنّ ینکد الإحسان منّ نهادن تیره کننده نیکی است.

732

الصّديق نجاهة و کرامة راستی رستگاری و برتری است

733

الکذب مهانة و خیانة دروغ خواری و خیانت است.

734

الصّمت وقار و سلامة خاموشی وقار و تندرستی است.

735

العدل فوز و کرامة دادگستری پیروزی و بزرگواریست

736

العدل أغنى الغنى دادگستری بالاترین دارائیها است

737

الحمق أدرى الداء نادانى دردناکترین دردها است.

738

العلم حياة و شفاء دانش باعث زندگی و شفای دردها است

739

الجهل داء و عیاء نادانى درد و درماندگی است.

740

القناعة عزّ و غناء قناعت ارجمندی و توانگری است.

741

الحرص ذلّ و عناء آزمندی خواری و رنج است.

742

البخیل متعجّل الفقر بخیل دو اسبه بسوی فقر میشتابد

743

العلم أجلّ بضاعة دانش برترین سرمایه است

744

الدنيا منية الأشقياء جهان منتها آرزوی بدبختان است

745

الآخرة فوز السعداء آخرت منتها پیروزی نیکبختان است

746

التوكل من قوة اليقين خدا را پشتيبان گرفتن از نيروي يقين است.

ص: 25

748

الشُّكُّ يفسد الدِّينَ شُكٌّ بخدا باعث تباهی دین است

749

العدل قوام الرِّعِيَّةِ دادگستری نگهدارنده ملّت است

750

الشَّرِيعَةُ صلاح البریّةِ راه خدا و شریعت سبب اصلاح مردم است.

751

الجنود حصون الرِّعِيَّةِ لشگریان قلعه ها و نگهبان رعیتند.

752

العادة طبع ثان عادت طبیعت ثانوی است (مردم را از عادت برگرداندن همچون معجزه است).

753

العدل فضیلة السُّلطان دادگستری باعث ارجمندی پادشاه است

754

الأحزان سقم القلوب اندوهها باعث بیماری دل است

755

الخلف مثار الحروب مخالفتها بر انگیزنده جنگهایند.

756

الخطُّ لسان الید نوشتن خطّ زبان گویای دست است

757

الفکر یهدی إلى الرِّشد اندیشه (در آیات الهی) شخص را بسوی راه راست میبرد.

758

السَّاعات تنهب الأجل ساعات روزگار تارا جگر عمرها است

759

الاجال تقطع الأمال سر رسیده‌های عمر آرزوها را برنده اند

760

الظلم يطرد النعم ستمگری دور کننده نعمت است.

761

البغى يجلب التَّقم ستم زشتی و نقت را جلب میکند.

762

العجز يثمر الهلكة نتيجة بیچارگی هلاکت است

763

الكریم یجمل الملكة جوانمرد همیشه سیمای خوب نشان میدهد

764

المؤمن كئیس عاقل مؤمن عاقل وزیرك است.

765

الكافر فاجر جاهل كافر بدكار و نادان است.

766

الحق أقوى ظهير حق نیرومندترین پشتیبان است.

767

الباطل أضعف نصير ناحق سست ترین یار است

768

التوفيق ممدّ العقل موفقیت مددکار خرد است

الخدلان ممدّ الجهل خواری و خذلان شخص را بسوی نادانی کشنده است (زیرا انسان در زندگی وقتی که شکست خورد سر رشته خرد نیز از دستش بدر می‌رود و خود را گم میکند).

الحلم حجاب من الآفات بردباری در پیش گرفتاریها پرده ایست

الورع جنّة من السيّئات پارسائی در پیش گناهان سپری است

التّقوی رأس الحسنات پرهیزکاری اساس نیکوکاری است

الشّكّ يحبط الإيمان شكّ بخدا و معاد از میان برنده ایمان است

الحرص يفسد الإيقان آزمندی تباه کننده یقین است

الشّكّ ثمرة الجهل شكّ بار درخت نادانی است.

العجب يفسد العقل خودخواهی تباه کننده خرد است.

الإخلاص غاية الدّین منتهی درجه دین پاکی دل است

الرّضا ثمرة اليقین خوشنودی بداده خدا ثمرة یقین است

العفة شيمية الأكياس پاكدامنى روش زيركان است.

780

الشّره سجيّة الأرجاس آزمندى شيوه ناپاكان است.

781

العلم أعلى فوز دانشمندی برترین پیروزمندیست

782

الطّاعة أبقى عزّ فرمان خدای بردن پایدارترین ارجمندیست

ص: 26

783

الكيس من قصر آماله زيرك کسی است که آرزویش کوتاه باشد

784

الشريف من شرفت خلاله بزرگوار کسی است دوستی و یا اوصافش پسندیده باشد.

785

التفاق شين الأخلاق دورویی عیب خوی ها است

786

البشر یونس الرفاق گشاده روئی دوستان را بانسان مأنوس میگرداند.

787

التفاق أخو الشرك دورویی برادر شرك بخدا است (زیرا انسان که بخدا مؤمن باشد دیگر دورویی نکند).

788

الخیانة صنو الأفك خیانت همتای بهتان است

789

التفاق توأم الكفر دورویی با کفر همراه و انباز است

790

الغش شر المکر بدترین مکرها غش و بد اندیشی است.

791

التفاق یفسد الإيمان دورویی فاسد کننده ایمان است

792

الكذب یزری بالإنسان دروغ گوئی انسان را معیوب میسازد.

793

الرّفق عنوان النّبل نرمی نشانه بزرگواریست.

794

الإحسان رأس الفضل نیکی با مردم سر کرده نیکیها است

795

الحقّ أوضح سبیل حق درخشان ترین راهها است.

796

الصّدق أنجح دلیل راستی رهاننده ترین دلیل است.

797

الكذب یوجب الوقیعة دروغ موجب سر افکنندگی است

798

المنّ یفسد الصّنیعة منّت گذاری نیکی را تباه میسازد

799

الرّهد مفتاح صلاح زهد در دنیا کلید درستی و رهائی است

800

الورع مصباح نجاح پرهیزکاری چراغ درخشان رستگاریست

801

التّقوی رئیس الأخلاق پرهیزکاری سرور خواهی نیک است

802

الاحتمال زین الرّفاق بردباری آرایشگر دوستانست

803

الورع خیر قرین پارسائی بهترین همنشین است.

804

التَّقْوَى حِصْنٌ حَصِينٌ پرهیزکاری دژ نیست استوار

805

الطَّمَعُ رِقٌّ مَخْلُودٌ آز بندگی همیشگی است

806

الْيَأْسُ عِتْقٌ مَجْدِدٌ ناامیدی (از مردم) آزادی تازه است

807

الصَّبْرُ عِدَّةٌ لِلْبَلَاءِ شَكِيبَاتِي پناه از گرفتاری است

808

الشُّكْرُ زِينٌ لِلتَّعْمَاءِ سِياسگذاری آرایشگر نعمتها است

809

القَنُوعُ عِنْوَانُ الرِّضَا قناعت نشانه خوشنودی از خدا است

810

الصَّبْرُ كَفِيلٌ بِالظَّفْرِ صَبْرٌ وَشَكِيبٌ پشیمان پیروزی است

811

الصَّبْرُ عِنْوَانُ التَّصَرُّبِ صَبْرٌ دَر مَكَارِهِ نَشَانَةُ يَارِي است

812

الصَّبْرُ أَدْفَعُ لِلْبَلَاءِ صَبْرٌ بَلَا رَا دَفْعٌ دَهْنَدَه تَر است

813

الصَّبْرُ يَرْغَمُ الْأَعْدَاءَ صَبْرٌ دِمَاغُ دَشْمَنَانِرَا مِيكُوبِدُ وَبِخَاكٍ مِيْمَالِدُ

814

الصَّبْرُ عِدَّةُ الْفَقْرِ صَبْرٌ فِي بَعْضِ الْأَشْيَاءِ وَهُوَ الْإِسْتِثْبَانُ

815

الصَّبْرُ أَدْفَعُ لِلضَّرِّ صَبْرٌ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ

816

الصَّبْرُ عَوْنٌ عَلَى كُلِّ أَمْرٍ صَبْرٌ بِرَأْسِهِ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ

817

الصَّبْرُ أَفْضَلُ الْعَدَدِ صَبْرٌ بِرَأْسِهِ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ

818

الْكَرَمُ أَفْضَلُ السُّؤْدُدِ . بِرَأْسِهِ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ كَقَوْلِكَ أَدْفَعُ الْكَلْبَ

819

التَّوَاضُعُ ثَمَرَةُ الْعِلْمِ فَرَوْتَنِي بَارَ دَرَجَاتٍ دَانِشٍ

ص: 27

280

الکظم ثمرة الحلم میوه درخت بردباری خشم را فرو خوردن است.

821

الحلم رأس الریاسة سر کرده سروری بردباری است.

822

الاحتمال زین السیاسة بردباری آرایشگر سیاست است

823

العفو زین القدرة گذشت از گناه آرایشگر توانائی است

824

العدل نظام الأمرة دادگستری سبب پیوند و نظم فرمانفرمائی است

825

العفو یوجب المجد گذشت از گناه موجب بزرگیست

826

البذل یکسب الحمد بخشش و دهش سبب ستایش است

827

السّخاء خلق الأنبياء بخشش خوی پیمبران است

828

الدّعاء سلاح الأولیاء دعا اسلحه و آلت در خواست دوستان خدا است

829

السّخاء یثمر الصّفاء ثمرة دهش و بخشش مهر و صفا است.

830

البخل ينتج البغضاء نتيجة بخل و زفتی دشمنی است

831

البخیل أبدا ذلیل بخیل همیشه خوار است

832

الحسود أبدا علیل رشگیر همیشه بیمار است.

833

الإحسان يستعبد الإنسان احسان انسان را بنده میسازد.

834

المرء یفسد الإحسان منتّ نهادن احسان را فاسد میسازد

835

السّکینه عنوان العقل وقار و آرامش نشانه خردمندیست.

836

الوقار برهان التّبل آرامش نشانه بزرگواری است.

837

الخرق شین الخلق کم خردی زشتی خوی است

838

الخرق شرّ خلق نادانی بدترین زشتخوئی است

839

الطّیش ینکّد العیش سبک عقلی زندگانی را بر انسان تنگ میگرداند.

840

اللّوم یوجب الغشّ ناکسی خیانت را بیار میاورد

841

المتأتى حرىّ بالإصابة مرد با آرامش سزاوار رسیدن به مقصد است

842

المعصية تمنع الإجابة گناه جلو اجابت دعا را میگیرد

843

المخلص حرىّ بالإجابة پاک درون سزاوار اجابت است

844

الظلم يوجب النار ستم واجب میگرداند بر شخص آتش را

845

البعی يوجب الدمار ستم واجب میسازد هلاکت را

846

التقوى ذخيرة معاد پرهیزکاری توشه راه آخرت است

847

الرفق عنوان سداد لطف و نرمی نمونه محکم کاری است

848

اليمن مع الرفق فرخندگی توام با نرمی است

849

التجاة مع الصدق رستگاری در راستی است

850

الشرة يثير الغضب آزمندی بر انگیزنده آتش خشم است

851

اللجاج عنوان العطب ستيزه خوئی نشانه و نمونه هلاکت است

852

العسر یفسد الأخلاق دشواری تباه کننده اخلاق است

853

التسهّل یذرّ الأرزاق امور را آسان گرفتن روزی را بسیار میگرداند

854

الظلم ألام الرذائل ستمکاری زشت ترین زشتخوییها است

855

الإنصاف أفضل الفضائل دادگستری برترین خوبیها است

856

العدل قوام البریة دادگستری اساس پایداری مردم است

857

الظلم بوار الرعیة ستمکاری باعث هلاکت رعیت است

ص: 28

858

الغضب مركب الطّيش خشم اسب سواری سبک سیریبست

859

الحسد ینکد العیش رشگ و حسد زندگیرا بر انسان تنگ میسازد

860

العفلة أضمرّ الأعداء غفلت زیان زننده ترین دشمنان است

861

الإصرار شرّ الآراء ایستادگی و پافشاری بر گناه بدترین رایها است

862

العلم أفضل قنیه دانش برترین سرمایه است

863

العقل أحسن حلیه خرد بهترین زینتی است.

864

العقل یوجب الحذر خرد ترس از گناه را واجب میگرداند

865

الجهل یجلب الغرر نادانی شخص را بسوی فریبها میکشد

866

العقل مرکب العلم خرد مرکب دانش است.

867

العلم مرکب الحلم دانش مرکب بردباری است

868

العلم أصل كل خير دانش ریشه همه خوبیها است.

869

الجهل أصل كل شر نادانی ریشه همه بدیها است

870

الجهل أدوء الداء نادانی دردناکترین دردها است.

871

الشهوة أضّر الأعداء آرزو زیان دارترین دشمنان است

872

التقوى أقوى أساس پرهیزکاری استوارترین بنیانست

873

الصبر أقوى لباس شکیبائی خوش برش ترین لباس است.

874

العقل حسام قاطع خرد شمشیرست برنده.

875

الصدق حقّ صادق راستی حقی است شکافنده (باطل)

876

اليقين يرفع الشكّ يقين شك را بر طرف میسازد.

877

الارتياح يوجب الشكّ بدگمانی موجب شك بخدا است.

878

العلم عنوان العقل دانش نمونه و نشانه خرد است

879

المعرفة برهان الفضل خداشناسی نماینده فضل و کمال است.

880

العلم لقاح المعرفة دانش آبتن کننده معرفت خدا است

881

التزاهة آية العفة پاکیزگی نشانه پاکدامنی (از گناهان) است

882

العلم ينجد الفكر دانش بلند کننده اندیشه است.

883

الإحتمال يجعل القدر بردباری رتبه شخص را بزرگ میسازد

884

السفة يجلب الشر نادانی شخص را بسوی زشتی کشاننده است

885

الذكر يشرح الصدر یاد خدا سبب گشادگی سینه انسان است

886

العقل سلاح كل أمر خرد اسلحه و آلت، هر کاری است (و کلیه امور را به نیروی خرد میتوان فیصل بخشید).

887

العلم نعم الدليل دانش رهنمای بسیار خوبی است

888

الحياء خلق جميل شرم و حیا خوئی است نیکو

889

المريب أبدا عليل گمان بد برنده همیشه بیمار است

890

الطامع أبدا ذليل طمعکار همیشه خوار است.

891

العلم قائد الحلم دانش کشاننده حلم و بردباریست

892

الحلم ثمرة العلم بردباری بار درخت دانش است

893

الیقین یثمر الزهد یقین بخدا بار میدهد زهد را

894

التّصیحة ثمر الودّ اندرز دادن دوستی بار آرد

895

المروّة إنجاز الوعد مردانگی بوعده وفا کردن است.

896

العلم أفضل هداية دانش برترین راه نماینده است.

ص: 29

897

الصّدق أشرف رواية راستی شریفترین روایت است.

898

الجهل یفسد المعاد نادانی بر باد دهندۀ آخرت بشر است

899

العجب یمنع الأزیاد خودپسندی فزونی رزق و راحت را جلوگیرنده است.

900

الإیمان أعلى غاية ایمان بخدا و رسول والاترین رسیدن بمقصد است.

901

الإخلاص أشرف التّهایة اخلاص شریف ترین کرانه است

902

الیقین رأس الدّین یقین بخدا سر و ریشه دین است.

903

الإخلاص ثمرة الیقین پاکدرونی بار درخت یقین است

904

الحزن شعار المؤمنین اندوه (عشق بخدا) شعار مؤمنانست

905

الشّوق خلصان العارفين شوق (و محبّت بخدا) دوست و گزیده خداشناسان است.

906

الیقین أفضل عبادة یقین بخدا برترین عبادت است

907

908

التوفيق رأس سعادة موفقيت در امور ریشه و سر نیکبختی است

909

الإخلاص ملاك العبادة ملاك بندگی بخدا خلوص یت است

910

الإخلاص أعلى الإيمان بالاترین ایمان اخلاص در عمل است

911

الإيثار غاية الإحسان برگزیدن دیگران در کار خیر انتها درجه بخشش کردن است

912

اليقين جلاب الأکیاس یقین بخدا تن پوش زیرکان است

913

العدل أقوى أساس دادگستری نیرومندترین بنیان است

914

التعم يسلبها الكفران كفران نعمت باعث سلب نعمت است.

915

القدرة يزيلها العدوان دشمنی با مردم قدرت را از بین میبرد

916

الإسائة يمحاها الإحسان نیکی درباره مردم زشتی را از بین میبرد.

917

الكفر يمحاها الإيمان ایمان بخدا کفر را از بین میبرد.

918

الشَّره یزری و یردی آزمندی شخص را معیوب میسازد و بسر در میافکند.

919

الحرص یدلّ و یشفی آزمندی شخص را خوار و بدبخت میسازد.

920

الرَّهد متجر رابح بی رغبتی بجهان تجارت پر سودیست

921

البرّ عمل صالح نیکوکاری کار را نیکو و راست انجام دادن است.

922

الرَّهد قصر الأمل بی رغبتی بجهان کم کردن آرزوست

923

الإیمان إخلاص العمل ایمان خالص گردانیدن عمل است

924

الأمل ینسی الأجل آرزو مرگ را از یاد انسان میبرد.

925

الظلم تبعات موبقات ستمکاری گرفتاریهای هلاک کننده اند

926

الشَّهوات سموم قاتلات آرزوها زهرهای کشنده اند.

927

الفوت حسرات محرقات هر آنچه از دست میرود حسرتهای جگر سوزاند.

928

الاعتبار یثمر العصمة پند گرفتن پاکدامنی از گناهان بار میآرد

ص: 30

930

الإصرار أعظم حوبة پافشاری در گناه بزرگترین گناه است.

931

البغی أَعْجَلُ عقوبة سزای ستمگری سخت شتابنده است

932

الإيثار شيممة الأبرار در کار خیر دیگری را بر خود ترجیح دادن روش نیکان است.

933

الإحتكار شيممة الفجّار حبس مال کردار بد کرداران است

934

الحسود لا يبوء رشگ بر هیچگاه رهائی ندارد (و همواره در آتش حسد میسوزد).

935

الشّره لا يرضى آزمنده هیچگاه خورسند نمیشود

936

الحسود لا خلّة له رشگبر ابداد دوست نمیگردد.

937

اللّجوج لا رأى له ستیزه کار دارای اندیشه نیست.

938

الخائن لا وفاء له خیانتکار بی وفا است.

939

التّكبر عين حماقة گردنکشی اصل و ریشه نادانی است

940

التبذير عنوان الفاقة اسراف کردن نشانه ندار شدن است.

941

النجاة مع الإيمان رستگاری در داشتن ایمانست.

942

الفضل مع الإحسان بزرگی و سروری با احسان است

943

اللؤم مع الامتنان پستی با منت گذاردن همراه است

944

التدم على الخطيئة يمحوها پشیمانی بر گناه گناه را از بین میبرد

945

العجب بالحسنة يحبطها خودپسندی بر نیکی کار نیک را نابود میکند

946

العاجلة غرور الحمقى روی آوردن دنیا باعث فریب ابلهان است.

947

الغفلة شيمة التوکی غفلت از آخرت روش بیخردان است

948

الإصرار سجيّة الهلكی پافشاری در گناه روش تباهان است

949

الغيبة آية المنافق بدگوئی از مردم نشانه دو روئیست

950

التّميمة شيمة المارق سخن چینی خوی و روش بی دین است.

951

السلم ثمرة الحلم آشتی و نرمی بار درخت بردباری است

952

الرفق یؤدی إلى السلم نرمی شخص را بسوی آشتی میکشاند

953

التجوع أدواء الدواء گرسنگی سودمندترین داروها است

954

الشبع یكثر الأدوية شکم خواری دردها را بسیار میکند

955

الاستغفار دواء الذنوب طلب آمرزش از گناهان دوی گناهانست

956

السخاء ستر العیوب جوانمردی و بخشش پوشنده عیوب است

957

الكرم أفضل الشیم داد و دهش بالاترین روشها است

958

الإیثار أشرف الكرم در کار خیر دیگران را مقدم داشتن شریفترین کرامتها است.

959

الإخلاص أعلى الإیمان پاک درونی بالاترین ایمان است

960

الإیثار أفضل الإحسان برگزیدن دیگران برترین بخشش ها است

961

الخیر لا یفنی خوبی نابود نمیشود

962

الشَّرَّ یعاقب علیه و یخزی بدی جزا داده میشود و رسوائی دارد

963

الأعمال ثمار التَّیَّات کارها ثمرهای نیت اند.

ص: 31

964

الدنيا مصرع العقول جهان جای در افتادن خردها است

965

الشهوات تسترق الجهول آرزوها اسیر کننده شخص نادان است

966

الإنصاف زين الإمرة دادگستری آرایش حکومت است

967

العفو زكوة القدرة گذشت از گناه زکوة توانائی است

968

الموعظة نصيحة شافية پند و اندرز چیز است شفا دهنده (دردها)

969

الفكر مرآة صافية فكر و اندیشه آئینه ایست شفاف و روشن

970

العجلة تمنع الإصابة شتاب در امور انسان را از رسیدن باز میدارد

971

المعصية تمنع الإجابة گناه بازدارنده اجابت دعا است

972

اللجاج بذر الشر ستیزه خوئی تخم شرّ و فساد است.

973

الجهل فساد كلّ أمر نادانی تباه کننده همه کارها است

974

الیأس عتق مریح نامیدی از مردم آزادی آسایش بخشی است

975

الاحتمال خلق سجیح بردباری خوئی است ستوده و نیک

976

القناعة أهنا عیشة قناعت گواراترین عیش و زندگی است

977

الغضب مثير الطیش خشم انگیزنده سبکسری است

978

الفکر جلاء العقول فکر و اندیشه روشن کننده خردها است.

979

الحمق یوجب الفضول ابلهی موجب زیاده روی است

980

اللّهو قوت الحماقه بازیگری خوراک و نیرو دهنده ابلهی است

981

العجب رأس الحماقه خودخواهی رأس و ریشه ابلهی است.

982

التواضع زکوة الشرف فروتنی افزاینده بزرگی است.

983

العجب آفة الشرف خودپسندی زائل کننده شرافت است

984

التقوى مفتاح الصّلاح پرهیزکاری کلید باب درستی است

985

التَّوْفِيقُ رَأْسُ النَّجَاحِ مَوْفَقِيَّتُ رَأْسِ رِسْتِغَارِي اسْت

986

الحسد يفنى الجسد رشگ نابود کننده پیکر است

987

الکریم بریئی من الحسد جوانمرد از رشگبری بدور است.

988

المنايا تقطع الآمال مرگها قطع کننده آرزوهايند

989

الأمانی همّة الرّجال آرزوها آهنگ و جولانگه رادمردان است.

990

القنّاعة سيف لا ينبو قناعت شمشيريست کند نشدنی

991

الإيمان شهاب لا يخبو ايمان درخشان ستاره ايست فرو نرفتني

992

الصّبر مطيّة لا تكبو شكيبائي شتريست رهوار و بسر در نيامدنی

993

العيون مصائد الشّيطان ديدنه ها دامهائ شيطان اند

994

الإيثار أعلى الإيمان برگزیدن ديگران بالاترين ايمانست

995

996

القدرة تنسى الحفیظة توانائی فراموش کننده تقیه است (بسا اشخاص که بهنگام ناتوانی اشخاص را منظور دارند لکن همینکه بنوا و نیروئی رسیدند محافظه کاری را از یاد میبرند)

997

العجب يظهر التّقیصة خودپسندی نقص و زشتی و ناکسی شخص را آشکار میسازد.

998

السّلمو حاصل الشّوق فراموشی محصول و در آمد شوق است (انسان بهر چیزی دل بستگی داشته باشد در آن راه با کمال گشاده روئی و عشق هر رنج و سختی را تحمّل مینماید)

ص: 32

الصّدق لباس الحقّ درستی تن پوش حقیقت است

1000

الهوى قرين مهلك هوا و هوس همنشینی است كشنده

1001

العادة عدوّ متملّك خوى و عادت دشمنی است كه مالك صاحبش گردیده شده

1002

العاقل مهموم مغموم خردمند (همواره بیاد آخرتش) ناشاد و اندوهناك است.

1003

التّكّرم مع الامتنان لؤم بخشیدن با منت نهادن پستی است

1004

الحزم حفظ التّجربة دور اندیشی نگهداری تجربه است

1005

التّوفيق أفضل منقبة كامرانی برترین ستودگیها است

1006

الشّرف اصطناع العشيّة بزرگواری با خویشان نیکی كردنست

1007

الكرم احتمال الجريّة بزرگواری تحمّل كردن گناه است (از مردم)

1008

الغضب نار القلوب خشم كردن آتش دلها است.

1009

الحقد ألام العيوب كين توزی زشت ترین عیب است

1010

الأدب أحسن سجیة ادب بهترین خوی است.

1011

المروة إجتناب الذنبة مردانگی از ناکسی دوری کردن است

1012

الخیانة رأس التفاق خیانت با مردم سر و ریشه دوروییست

1013

الكذب شین الأخلاق دروغ ننگ اخلاق است.

1014

الإنصاف أفضل الشیم عدل و انصاف برترین روشها است

1015

الإفضال أفضل الكرم احسان بمردم فزونترین نیکی است

1016

العافية أهنا النعم صحّت مزاج گواراترین نعمتها است

1017

الرفق أخو المؤمن رفق و نرمی برادر مؤمن است.

1018

العمل رفیق الموقن کردار نیک رفیق شخص با یقین است

1019

العقل أشرف مزیة عقل و خرد برترین فزونیهها است.

1020

العدل أفضل سجيّة عدل و داد برترین روش است

1021

المرء مخبوء تحت لسانه مرد در زیر زبانش نهفته است

1022

الكريم من بدء باحسانه جوانمرد کسی است که ابتدا باحسان کند

1023

المعروف ذخيرة الأبد نيكوكارى پس انداز هميشگی است

1024

الحسد يذيب الحسد حسد بدن را آب میکند.

1025

الحرص عناء مؤبّد آزمندی رنجی است هميشگی.

1026

الطمع رقّ مخلّد طمعکاری بندگی هميشگی است.

1027

التواضع أشرف السّودد فروتنی شريفترین سروريها است.

1028

البرّ غنيمة الحازم نيکی بهره و غنيمت دورانديش است

1029

الإيثار أعلى المكارم بخشش برترین بزرگواريها است

1030

التفريط مصيبة القادر كوتاهى در كار مصيبة و بلاى توانا است

1031

القدر يغلب الحاذر تقدير خدا برگريزنده (از زيان) غلبه دارد

1032

الأطراف مجالس الأشراف گوشه ها و کنارها نشيمن گاههاى بزرگان است (و آنها ميان مجالس کمتر نشينند)

1033

الورع ثمرة العفاف نتيجة پاکدامنى پرهيزگارىست.

1034

الكتب بساتين العلماء كتابها باغستانهاى دانشمندانند.

1035

الحكم رياض التّبالء حكمتها گلزارهاى صاحبان فضل است

ص: 33

1036

العلوم نزهة الأدباء دانشها تفرجگاه دانشمندانند

1037

الورع شيمة الفقهاء پارسائی روش فقیهان است

1038

الأدب صورة العقل ادب صورت و سیمای خرد است

1039

الأمل حجاب الأجل آرزو (ی دراز) پرده پیش اجل است (و انسان را از یاد مرگ باز میدارد).

1040

الأدب كمال الرجل دانش و ادب کمال مرد است

1041

المرء لا يصحبه إلا العمل غير از کردار نیک چیزی یار انسان نیست.

1042

التكبر في الولاية ذل في العزل تكبر و گردنکشی در ایام حکمرانی خواری است هنگام بر کناری

1043

العقل يوجب الحذر خرد باعث میگردد ترس و پرهیز را.

1044

التعزز بالتكبر ذل عزتي که از تکبر خیزد خواری است.

1045

التكبر بالدنيا قلّ بزرگی بواسطه دنیا داری کوچک است.

1046

العلم أصل الحلم دانش پایه و ریشهٔ بردباریست

1047

الحلم زينة العلم بردباری آرایشگر دانش است

1048

الحسود لا شفاء له رشگیر دردش درمان نپذیرد.

1049

الخائن لا وفاء له خیانتگر بی وفا است.

1050

الحقود لا راحة له بد اندیش همیشه بدون آسایش است

1051

المعجب لا عقل له خودپسند بیخرد است.

1052

الملوك لا مودة له پادشاهان دوستی بردار نیستند.

1053

الأمل لا غاية له آرزو پایان پذیر نیست.

1054

الخائف لا عيش له زندگی بر ترسناك تنگ است.

1055

اللئيم لا مروءة له ناكس بیمروء است.

1056

الفاسق لا غيبة له شخص فاسق غیبت ندارد

1057

المرتاب لا دين له بد گمان شكّ آور بی دين است

1058

الشّاكّ لا يقين له شخص پر شكّ ايمان و يقين ندارد

1059

الفخور لا تقية له شخص نازنده بخویش را پرهیزکاری نباشد

1060

الحسود لا يسود رشگبر بسروری نرسد.

1061

الفائت لا يعود از دست رونده برگشتنی نیست

1062

المسئلة مفتاح الفقر سؤال و دريوزگی گشاینده باب فقر و درویشی است

1063

اللجاج يعقب الضّر ستیزه خوئی زیان بدنبال دارد

1064

الاستشارة عين الهداية راه هدایت در مشورت کردن است.

1065

الصّدق أفضل رواية راستی نيكوترين روايتکردن است

1066

العلم أشرف هداية دانش شريفترين راه هدایت است

1067

الجَنَّةُ أَفْضَلُ غَايَةٍ بَهْشْتِ نِيكَوْتَرِينَ پَايَانِ اَمْرٍ اسْت

1068

الْقَدْرُ يَغْلِبُ الْحَذَرَ تَقْدِيرِ خَدَاوَنْدِي بِرِ تَرَسِ وَ پَرَهِيْزِ مِيْچَرِيْدِ

1069

الزَّمانُ يَرِيْكُ الْعَبْرَ رُوْزْگَارِ پَنْدِهَا وَعَبْرَتِهَا رَا بَتُو مِيْنَمَا يَانْدِ

1070

الدُّنْيَا مَحَلُّ الْغَيْرِ رُوْزْگَارِ مَرْكَزِ تَغْيِيْرَاتِ وَ گَرْدِشِهَايِ گُوْنَاگُوْنِسْتِ

ص: 34

1071

الهوى ضدّ العقل آرزو دشمن عقل است.

1072

العلم قاتل الجهل دانش کشنده جهل و نادانی است.

1073

الغفلة ضدّ الحزم بیخبری دشمن بیداری و دور اندیشی است

1074

العلم داعی الفهم دانش خواننده فهم و دیانت است

1075

العقل مرکب العلم خرد مرکب رهوار دانش است

1076

الصّدق خیر منبىء راستی بهترین خبر دهنده است.

1077

الحیاء خلق مرضیّ شرم و حیا خوئی است پسندیده

1078

التّجارب علم مستفاد آزمایشها دانشی است بهره برده شده

1079

الاعتبار یفید الرّشاد پذیرفتن پند سود رساننده هدایت است

1080

الحسد ینشیء الكمد رشگ پدید آورنده اندوه است.

1081

الهمّ يذيب الجسد اندوه و غم گدازنده پیکر است

1082

التّیة أساس العمل اساس و بنیاد کار تیت کردنست

1083

الأجل حصاد الأمل اجل دور کننده آرزو است

1084

الأمل رفیق مونس آرزو همراهی است انس گیرنده (و ترك آن بزودی میسر نیست)

1085

التّبذیر قرین مفلس تندروی و گشاد بازی یاری است تهیدست.

1086

الوفاء حصن السّؤدد پناه و دژ سروری وفاداریست

1087

الأخوان أفضل العدد برادران برترین پشتیبان اند

1088

التّقوی حصن المؤمن پرهیزکاری قلعه استوار مؤمن است

1089

اللّحظ رائد الفتن نگاه کردن دیده بان فتنه ها است

1090

الهوی أسّ المحن آرزومندی اساس اندوهها است

1091

الحياء تمام الكرم شرم و حیا تمام نیکوکاری است

1092

الصَّحَّةُ أَفْضَلُ النَّعْمِ تَنْدَرَسْتِي بِالْأَتْرِينِ نَعْمَتِهَا اسْت.

1093

التَّوَّاضِعُ سَلَّمَ الشَّرْفَ فَرَوْتَنِي نَرْدَبَانَ بَزْرگَوَارِي اسْت

1094

التَّكْبَرُ أَسُّ التَّلْفِ گَرْدَنکَشِي رِيشَه وَ اسَاسِ نَابُودِي اسْت

1095

اللَّئِيمُ لَا يَسْتَحْيِي نَاكِسَ وَ فَرُومَايَه بِي شَرْمِ اسْت.

1096

العِلْمُ لَا يَنْتَهِي دَانَشِ پَايَانِ پَذِيرِ نَيْسْت

1097

الحِلْمُ تَمَامُ العِقْلِ بَرْدَبَارِي عَقْلِي اسْت كَامِلٌ وَ تَمَامٌ

1098

الصَّدَقُ كَمَالُ التَّيْلِ رَاسْتِ رُويِ بَزْرگَوَارِي كَامِلِي اسْت

1099

العَفْوُ أَحْسَنُ الإِحْسَانِ نَيْكُوتَرِينِ نَيْكِيهَا گُذِشْتِ از گِناهِ اسْت

1100

الإِحْسَانُ يَسْتَرْقُ الإِنْسَانَ إِحْسَانَ اسَانِ رَا بَه بِنْدِ دَر مِيکِشْد

1101

الفِتْنَةُ مَقْرُونَةٌ بِالعِنَا فِتْنَه وَ رَنْجِ هَمْرَاهِ هَمِ اَنْد.

1102

المحنة مقرونة بحبّ الدّنيا گرفتاری و دوستی دنیا بهم نزدیکند.

1103

الهوى مطبّة الفتن آرزومندی مرکب فتنه ها است.

1104

الكذب شين اللسان دروغ آفت زبان است

1105

الطّاعة عزّ المعسر فرمان خدا بردن سبب آبرومندی مرد بینوا است

1106

الصّدقة كنز الموسر صدقه دادن گنج توانگر است.

1107

المقرّ بالذّنوب تائب آنکه اقرار بگناهان میکند توبه کار است.

1108

المغلوب بالحقّ غالب آنکه از راه حقّ مغلوب است غالب است

ص: 35

1109

السَّاعَات تَقْصُ الأَعْمَار سَاعَات و دَمَهَا كَوْتَاه كَنْنَدَةُ عَمْرَانَد

1110

الظُّلْم يَدْمُرُ الدِّيَار سَتْمَكَارِي خَرَاب كَنْنَدَةُ خَانَه هَاسَت

1111

التَّوْبَةُ يَسْتَنْزِل الرِّحْمَةَ بَازْكَشْت بِخُدَا فِرُود آرَنَدَه مَهْر و رَحْمَت خُدَا اسْت

1112

الإِصْرَار يَجْلِب التَّقْمَةَ بِأَفْشَارِي بِرْ كَنَاه فِرُود آرَنَدَه خَشْم و سَطُوت خُدَا اسْت.

1113

الطَّاعَةُ تَسْتَدْرُ المَثُوبَةَ فِرْمَان خُدَا بِرْدَن بِأَدَاش رَا بِرْ سِرْ أَنْسَان فِرُو مِيرِيْزَد

1114

المَعْصِيَةُ تَجْلِب العُقُوبَةَ نَافِرْمَانِي خُدَا كِرْدَن كِيْفِرْ حَق رَا كَشْنَدَه اسْت

1115

الغِيْبَةُ جَهْد العَاجِز نَاتَوَان مَنْتَهَا دَرَجَةُ كُوشِشْ بِدْكَوئِي اسْت

1116

الجَنَّةُ مَالُ الفَائِزِ بِهَشْتِ بِأَيَان كَار كَامِرُو اسْت.

1117

البِشَاشَةُ حِبَالَةُ المُوَدَّةِ خُوشِرُوئِي كَمِنْد دُوسْتِي اسْت

1118

الإِنصَافُ يَسْتَدِيمُ المَحَبَّةَ دَادْكَسْتَرِي دُوسْتِي رَا بِأَيِدَار مِيدَارَد

1119

الحزم بإجالة الرأى دور اندیشی بگردش و کار انداختن اندیشه است.

1120

اللجاج يفسد الرأى ستیزه خوئی اندیشه را تباه میکند

1121

العجز يطمع الأعداء بیچارگی دشمن را در انسان بطمع میافکند

1122

الخلاف يهدم الآراء مخالفت اندیشه ها را نابود میسازد

1123

الرأى بتحسين الأسرار اندیشه درست بنگهداری رازها است

1124

الإذاعة شيمة الأغيار افشای اسرار روش بیگانگان است

1125

إضاعة الفرصة غصّة فرصت را از دست دادن سبب تنگ دلی است.

1126

أوقات السّرور خلسة دمهائی که بشادمانی بر میآید زود گذر است (و انسان برای شادی دمی نباید گرفتاری دائمی برای خود بیندوزد).

1127

الغالب بالشرّ مغلوب آنکه بناحق غالب گردد مغلوب است

1128

المحارب للحقّ محروب آنکه با حق بحال جنگ است غارت کرده شده است.

1129

القلب مصحف الفكر دل نامه اندیشه است (اندیشه ها نخست در مغز و سپس در دل منعکس گردند)

1130

التَّعْمُ تَدْوَمُ بِالشُّكْرِ نِعْمَتَهَا بِسِپَاسْكَزَارِي پَیْدَارَانْد

1131

الْوَلَايَاتُ مَضَامِيرُ الرَّجَالِ حَكْمَرَانِيهَا مِيدَانِ جَوْلَانِ دَادِنِ مَرْدَانْد

1132

الأَعْمَالُ تَسْقِيمُ بِالْعَمَلِ پَیْدَارِي كَارِهَا بَكَارِ پَرْدَازَانِ اسْت

1133

الْيَأْسُ يَعْزُّ الْأَسِيرَ نَاامِيدِي از مَرْدَمِ اسِيرِ رَا ارْجَمَنْدِ مِيدَارْد

1134

الطَّمْعُ يَذَلُّ الْأَمِيرَ طَمَعِ امِيرِ رَا خَوَارِ مِيسَازْد.

1135

السَّخَاءُ يَكْسِبُ الْحَمْدَ بَخْشِشِ سَتَائِشِ رَا بَدَسْتِ آرْد

1136

العَفْوُ يُوْجِبُ الْمَجْدَ كَظْشِ از كُتَاهِ پَدِيدِ آرَنْدِه بَزْرُگِيسْت

1137

الإِمَامَةُ نِظَامُ الْأُمَّةِ پِيشَوَائِي كَارِ مَرْدَمِ رَا سِرِّ وِ سَامَانِ اسْت

1138

الطَّاعَةُ تَعْظِيمُ الإِمَامَةِ فَرْمَانِ خُدا بَرْدِنِ پِيشَوَا رَا بَزْرُگِ دَاشْتِنِ اسْت

1139

الدُّنْيَا دَارُ الْمُحَنَّةِ جِهَانِ جَايْگَاهِ رَنْجِ وِ مَحْنِ اسْت.

1140

الهوى مطية الفتنة آرزو مركب فتنه و آشوب است

1141

العفو أحسن الانتصار گذشت از گناه بهترین یار گرفتن است

ص: 36

1142

الباطل یزلّ براکبه باطل سوارش را میلغزاند و میافکند

1143

الظلم یردی صاحبه ستم صاحبش را هلاک میکند

1144

الکرم حسن الاضطبار جوانمردی نیکو شکیب ورزیدنست

1145

الحزم شدّة الاستظهار دور اندیشی پشت (هر کاری) را استوار ساختن است.

1146

التّجربة تثمر الاعتبار بار درخت آزمایش پند گرفتن است

1147

العزّ إدراك الانتصار ارجمندی بیار نیک دست یافتن است

1148

القناعة رأس الغنی ریشه توانگری قناعت است.

1149

الورع أساس التّقوی بنیاد کار پرهیزکاری پارسائست

1150

الحرص یزری بالمرّوة آزمندی مردانگی را معیوب میسازد

1151

الملل یفسد الأخوة آزرده نمودن برادری را تباه میسازد

1152

العزلة حسن التَّقوى گوشه گیری از مردم زیور پرهیزکاریست

1153

الدّنيا غنیمة الحمقى جهان بهره و بخشش گولان است

1154

الحلیم من احتمال إخوانه بردبار کسی است که ما برادران خود سازگار باشد

1155

الكاظم من أمانت أضغانه فرو خورنده خشم کسیست که کینه ها را در سینه اش بکشد.

1156

العاقل من أحرز أمره خردمند کسی است که کارش را دریابد

1157

الجاهل من جهل قدره نادان کسی است که جاه خود را نشناسد

1158

الصّدق صلاح كلّ شيء راستی اصلاح کننده هر چیزی است

1159

الكذب فساد كلّ شيء دروغ تباه کننده هر چیزی است

1160

الموت يأتي على كلّ حيّ مرگ بر هر زنده وارد میشود

1161

الصّدق ينجيك و إن خفته راستی تو را میرهاند اگر چه از آن بیمناك باشی (هیچگاه از راستی مترس و دروغ را بر آن ترجیح مده)

1162

الكذب يرديك و إن أمنت دروغ تو را هلاک میکند اگر چه از آن ایمن باشی (لکن دروغ مصلحت آمیز نیز به از راست فتنه انگیز است).

1163

التَّزَهُدُ يُوَدِّي إِلَى الزَّهْدِ بَرُوشِ زَاهِدَانِ رَفْتِنِ اِنْسَانِرَا بَسْوِي زَهْدِ حَقِيقِي مِيكَشَانِدِ.

1164

الاعتبار يقود إلى الرّشد پند پذیرفتن شخص را بسوی هدایت میکشد.

1165

السَّعَادَةُ مَا أَفْضَتْ إِلَى الْفَوْزِ نِيكَبِخْتِي أَنْسْتَكِهَ بَرَسْتِگَارِي مِيرِسَانِدِ

1166

القناعة تُوَدِّي إِلَى الْعَزِّ قِنَاعَتِ شَخْصِ رَا بَسْوِي اِرْجَمَنْدِي مِيبِرِدِ.

1167

العالم حيّ و إن كان ميّتا دانشمند زنده است گو اينکه مرده باشد.

1168

الجاهل ميّت و إن كان حيّا نادان مرده است گو اينکه زنده باشد.

1169

المواعظ كهف لمن وعهاها پندها برای نگهدارنده اش پناه است

1170

الأمانة فوز لمن رعاها امانت داری پیروزمندی است برای کسیکه نگاهش دارد.

1171

التَّقْوَى حِرْزٌ لِمَنْ عَمِلَ بِهَا پرهیزکاری پناه است برای کسیکه آنرا کار بندد.

1172

الشَّرُّ جَامِعٌ لِمَسَاوِي الْعُيُوبِ آزمندی مرکز گرد آمدن عیبهای زشت است.

1173

الْإِنصَافُ يُؤَلِّفُ الْقُلُوبَ دادگری دلها را بهم پیوند میدهد.

1174

الْحِرْصُ مَوْقِعٌ فِي كَثِيرِ الْعُيُوبِ حرص و آزار افکننده در بسیاری از بدی هاست

1175

الْكِبْرُ مَصِيدَةُ إِبْلِيسَ الْعَظْمَى تكبر عظیمترین دام ابلیس است

1176

الْحَسَدُ مَقْنَصَةُ إِبْلِيسَ الْكِبْرَى رشگبری بزرگترین دام شیطان است

1177

الْوَعْدُ مَرَضٌ وَالْبِرُّ إِجْزَاةٌ بِأَنَّ كَسَى يِيمَانٍ نِهَادِنَ بِمَنْزَلُهُ يِيمَارِيَسْتِ وَرَسْتِنَ أَزْ أَنَّ يِيمَارِيَ بَجَا أَوْرْدِنَ عَهْدٍ وَ يِيمَانِ اسْتِ.

1178

الإِحْسَانُ ذَخْرٌ وَالْكَرِيمُ مَنْ حَازَهُ نِيكُوْنِي بِأَمْرَدِمِ كَنْجِي اسْتِ وَ جَوَانْمَرْدِ بَخْشِنْدَه أَن رَا نَكْهَدَارِنْدَه اسْتِ.

1179

الإِرْتِقَاءُ إِلَى الْفَضَائِلِ صَعْبٌ مَنْجُ سَوِي نِيكِيهَا بِالَا رَفْتِنَ وَ بَكْمَالَاتِ إِخْلَاقِي أَرَاَسْتَه شَدِنَ دَشْوَارِ نَجَاتِ بَخْشِ اسْتِ. وَ صَعْبٌ:

شْتَرِي رَا كُوِينْدَ كَه رَام نَبَاشْد. وَ مَرَادِ أَنْسْتَكِه بِالَا رَفْتِنَ سَوِي فَضَائِلِ إِخْلَاقِي وَ أَرَاَسْتَه شَدِنَ بَكْمَالَاتِ إِسْنَانِي وَ طَيِّ مَرَاتِبِ تَرْقِي سَخْتِ وَ دَشْوَارِ اسْتِ هَمْچُونِ شْتَرِي كَه رَام نَبَاشْد زِيْرَا سَعِي بِي أَنْدَازَه وَ كَظْشْتِ أَزْ سَيَّارِي أَزْ عِلَاقَتِ رَا لِأَزْمِ دَارْدِ وَ بَا وَجُودِ إِسْنَانِي بَاعْثِ نَجَاتِ خَوَاَهْدِ بُوْد.

1180

الانحطاط إلى الرذائل سهل مرد : فرو افتادن در رذائل اخلاقی آسان هلاك كننده است

1181

المحسن من صدق أقواله أفعاله نيكوکار کسی است که گفتارش را کردار و رفتارش درست بدارد.

1182

الكيس من عرف نفسه و أخلص أعماله :

زيرك کسی است که خودشناس باشد و کردارش را خاصّ خدای گذارد

1183

إظهار الغنى من الشكر دارائرا آشکار ساختن نوعی از سپاس است.

1184

إظهار التّباؤس يجعل الفقر اظهار نداری نمودن فقر را جلب میکند.

1185

المعين على الطّاعة خير الأصحاب آنکه بر فرمان خدای بردن انسان را یاری میکند بهترین یاران است.

1186

الفرص تمرّ مرّ السّحاب فرصتها همچون ابر درگذرند (از آنها حدّاكثر استفاده را ببرید)

1187

الغيبة قوت كلاب النار بدگوئی از مردم خوراك سگهای جهنّم است.

ص: 38

1189

الأمل خادع غاّر ضارّ آرزو مکر کننده فریب دهنده زیان رساننده است.

1190

إخفاء الفاقة و الأمراض من المروّة ناداری و دردمندیرا پنهان داشتن از مردانگی است.

1191

التّفكّر فی آلاء اللّٰه نعم العبادّة در نعمتهای خدا اندیشیدن عبادت خوبی است.

1192

الإیثار أفضل عبادة و أجلّ سیادة برگزیدن دیگران بالاترین عبادت و بزرگترین آقائی و سروری است.

1193

الواحد من الأعداء كثير از دشمن یکی هم بسیار است

1194

الملك المنتقل حقیر یسیر پادشاهی ناپایدار اندک است و ناچیز

1195

الصّدیق من صدق غیبه دوست آنست که پشت سر هم دوستیش درست باشد.

1196

المنقوص مستور عنه عیبه ناتمام کسی است که عییش از وی پوشیده باشد.

1197

القدرة تظهر محمود الخصال و مذمومها :

قدرت خواهی زشت و زیبا را آشکار میکند.

1198

الغنى و الفقر یکشفان جواهر الرّجال و أوصافها دارائی و ناداری گهرهای مردان و اوصاف آنان را آشکار میسازد.

1199

المال بیدی جواهر الرجال و خلائقها دارائی گهرهای مردان و اخلاق آنان را هویدا می سازد.

1200

التَّفَاق مَبْنِيَّ عَلَى الْمِيْن بِنَاي دُورُوئِي بِر دُرُوغِ اسْت.

1201

الْبَغْي سَائِقٌ إِلَى الْحَيْنِ سَتْمَكَارِي شَخْصًا رَا بِسُوِي تَبَاهِي مِيكْشَانْد.

1202

الْفَقْد الْمَمْرُضُ فَقْدَ الْأَحْبَابِ از دَسْت دَادَن دُوسْتَانِ از دَسْت دَادَنِي اسْت دَرْدِ أُوْر.

1203

الثَّوَابُ عِنْدَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ وَ تَعَالَى عَلَيَّ قَدْرُ الْمَصَابِ بِادَائِهِ نِيكِي نَزْدَ خُدَايْتَعَالَى بِانْدَاذَةِ مَصِيْبَتِ اسْت.

1204

السَّكُوْتُ عَلَيَّ الْأَحْمَقُ أَفْضَلُ جِوَابِهِ بِالْأَتْرَيْنِ پَاسِخِ بَرِ ابْلِهِ خَامُوشِي اسْت.

1205

التَّعْرِیْضُ لِلْعَاقِلِ أَشَدَّ عِتَابَهُ خَرْدَمَنْدِ رَا كِنَايَه زَدَنِ سَخْتِ تَرِيْنِ نَكُوهْشِ او اسْت.

1206

الْجَاهِلُ كَرْلَةٌ الْعَالَمِ صِوَابَهُ رَاسْتِ رُوي نَادَانِ هَمِچُونِ لَغْزَشِ دَانَا اسْت.

1207

التَّوْحِيْدُ أَنْ لَا تُتَوَهَّمُ ، يَكْتَا پَرَسْتِي خُدَا أَنْسْتِ كِه بَرَايِ وَيِ هَمْتَائِي نِيْنِدِيْشِي.

1208

التَّسْلِيْمُ أَنْ لَا تُتَّهَمُ گَرْدَن نِهَادَن أَنْسْتِ كِه بَهْتَانِ نَزْنِي

1209

المكر بمن ائتمنك كفر فريب دادن آنكس كه تورا امين دارد كفر است.

ص: 39

1210

إذاعة سرّ أودعته غدر فاش کردن رازیکه بتواش سپرده اند خیانت است.

1211

الشّره أسّ کلّ شرّ آزمندی ریشه هر شترّی است

1212

العقّة رأس کلّ خیر پاکدامنی و کنار کشیدن از محرّمات الهی ریشه همه خوبیها است.

1213

المواعظ شفاء لمن عمل بها پندها برای آنکه پند پذیر است دارو (ی درد) است.

1214

الأمانة فضیلة لمن أداها امانت برای ادا کننده آن فضیلتی است.

1215

السّامع للغیبة كالمغتاب غیبت شنو همچون غیبت کن است.

1216

المصیبة بالصّبر أعظم المصائب بالاترین مصیبات مصیبت بی صبری است.

1217

الدّهر موکّل بتشتیت الألف روزگار پیراکنندگی پیوندها گمارده شده است.

1218

الأمر المنتظمة یفسدها الخلف مخالفت کارهای با سرو سامان را سر هم میریزد.

1219

التّجمل من أخلاق المؤمنین آراسته شدن از خوهای اهل ایمان است

1220

التَّكْلَفُ مِنَ اخْلَاقِ الْمُنَافِقِينَ وَانْمُودَ آرَاسْتَه شَدْنِ از خَوَهَايِ مُنَافِقَانِ اسْت

1221

الجدل في الدين يفسد اليقين مجادله در دين يقين را از بين ميبرد.

1222

الناس أبناء ما يحسنون مردم فرزندان آنچه كه خوب دانست و بجای آورده اند

1223

الصاحب كالرّعة فاتّخذة مشاكلا يار چون پینه جامه است پس او را هم رنگ انتخاب كن

1224

الرّفيق كالصّديق فاختره موافقا همراه مانند دوست است او را با خود سازگار گير.

1225

الكذب يؤدّي إلى التّفاق دروغ كار را بدورویی ميكشاند.

1226

الشّره من مساوى الأخلاق آزمندی از خواهی زشت است.

1227

إعجاب المرء بنفسه حمق ابلهی است كه شخص از خودش خوشش آيد.

1228

الإفراط في المزح خرق ابلهی است كه انسان در مزاح اندازه نگه ندارد.

1229

الحلم نور جوهره العقل بردباری نوريست كه گوهر آن خرد است.

1230

السّخاء عنوان المرّوة و التّبل بخشندگی نشانه مردانگی و بزرگواری است.

الصَّوَابُ مِنْ فُرُوعِ الرَّوِيَّةِ رَاسِتِ رُوىِ از

ص: 40

شاخهای دور اندیشی است (و انسان با اندیشهٔ راست ره بمقصود برد).

1232

المروّة من كلّ خيانة عريّة بريّة مردانگی از هر خیانت و آلودگی پاک و بیزار است.

1233

العاقل من وعظته التجارب و خردمند کسی است که تجربه ها ویرا پند آموزند (و آنها را بموقع بکار بندند)

1234

الجاهل من خدعته المطالب نادان کسی است که امور گوناگون جهانش بفریبد.

1235

السّلطان الجائر نحيف البرىء پادشاه ستمگر بی گناه را میترساند

1236

الأمير السّوء يصطنع البذیّ فرمان فرمای بد به ناسزا گوی بد زبان نیکی کند.

1237

الجمال الظّاهر حسن الصّورة خوش سیمائی زیبائی ظاهر است.

1238

الجمال الباطن حسن السّریرة خوش باطنی زیبائی باطن است.

1239

العاقل من أمت شهوته خردمند کسی است که شهوتش را بمیراند.

1240

القویّ من قمع لذّته توانا کسی است که خوشیها و لذّتش را از هم پاشد.

1241

التّفاق من أئافی الدّلّ دورویی از دیگ پایه های خواری است.

1242

الحمق من ثمار الجهل ابلهى از میوه های درخت نادانی است.

1243

الجزع أتعب من الصبر رنج بیتابی بیش از شکیبائی است.

1244

الخير أسهل من فعل الشرّ کار خوب آسانتر از کار زشت است.

1245

الاشتغال بالفئات يضيع الوقت سرگرمی بآنچه وقت را تباه میسازد (و باید بکار آخرت باقی پرداخت).

1246

الرغبة في الدنيا توجب المقت دل دنیا بستن موجب دشمنی است (هم انسان دشمن خدا میگردد و هم مردم دشمن انسان).

1247

المشيب رسول الموت موی سپید پیک مرگست

1248

المجرب أحكم من الطيب آزموده (و سرد و گرم روزگار چشیده) از طیب کار آگاه تر است.

1249

الغريب من ليس له حبيب مرد بی دوست غریب است

1250

الدنيا كيوم مضى و شهر انقضی جهان همچون روزی است که برود و ماهی است که سر آید.

1251

الدنيا دار الغرباء و موطن الأشتیاء :

جهان سرای غریبان و آرامگاه بدبختان است.

1252

المستشیر متحصّن من السّقط مشورت کننده از خطا ایمن و بدور است.

1253

المستبدّ متهورّ فی الخطاء خود سر و بی مشورت بافتادن در خطا و غلط بیبک است.

1254

إطراح الكلف أشرف قنیه بدور انداختن مشقتها بالاترین سرمایه است.

1255

الوله بالدّنيا أعظم فتنة دل بجهان باختن بالاترین گرفتاری است.

1256

التّدم على الخطیئة استغفار پشیمانی از گناه طلب آمرزش است.

1257

المعاودة إلى الذّنب إصرار بسوی گناه برگشتن در گنهکاری پافشردن است.

1258

الرّأى كثير و الحزم قليل رای بسیار و دوراندیشی کم است.

1259

البرىء صحیح و المریب علیل و ارسته تندرست و شكّ کننده ناتندرست است.

1260

الحقّ أحقّ أن يتّبع راستی سزاوارتر است که پیروی شود

1261

الوعظ النّافع ما ردع پند سودمند آنست که (شنونده را از گناه) باز دارد.

1262

المستشير على طرف النجاح مشورت کننده بر سوی رستگاری است.

1263

المستدرک علی شفا صلاح تدارک کننده خطای خود بر لب رستگاری است.

1264

اللسان سبع إن أطلقته عقر زبان دژنده ایست که اگرش سردهی زخم میزند.

1265

الغضب شرّ إن أطعته دمر خشم شرّ و زشتی است که اگرش فرمان بری هلاکت سازد.

1266

البغی أجلّ شیء عقوبة ستم بزرگترین چیز است از جهت کیفر و سزای آن.

1267

البرّ أعجل شیء مثوبة نیکی شتابنده ترین چیز است از جهت پاداش.

1268

العلم كثير و العمل قليل دانش بسیار و کار بستش بسیار کم است

1269

الدّین ذخر و العلم دلیل دین توشه و دانش رهنمای بسوی آخرت است.

1270

الکریم یشکر القلیل جوانمرد از چیز کم سپاس میگذارد

1271

اللّئیم یکفر الجزیل ناجوانمرد از چیز بسیار ناسپاسی میکند.

1272

الدولة كما تقبل تدبر دولت دنیا همانطور که رو میکند پشت مینماید.

1273

الدنيا كما تجبر تكسر جهان همانطور که پیوند میزند می شکند.

1274

العجول مخطيء و إن ملك شتاب کننده در کارها خطاکار است اگر چه مالک آن کار گردد

1275

المتأني مصيب و إن هلك أهسته رو درست میرود اگر چه تباہ گردد.

1276

أمارات السعادة إخلاص العمل کار را خاص و خالص برای خدا کردن نشانه نیکبختی است.

1277

إصطناع العاقل أحسن فضيلة بهترین فضیلت آنست که خردمند درباره انسان نیکی را معمول دارد

1278

إصطناع اللئيم أقيح رذيلة زشت ترین رذیلت و فرومایگی آنست که ناکس برای انسان کاری کند

1279

العلم كنز عظيم لا يفنى دانش گنجی است بزرگ و فانی نشدنی.

1280

العقل ثوب جديد لا يبلى خرد جامه ایست نو و کهنه نشدنی.

1281

الأحمق لا يحسن بالهوان ابله با خواری نیکو نگردهد.

1282

الجزء على الإحسان بالإساءة كفران :

نیکی را با بدی پاداش دادن کفران نعمت است

1283

العالم من عرف قدره دانشمند کسی است که خود را بشناسد.

1284

الجاهل من جهل أمره نادان کسی است که بکارش ناشناس باشد.

1285

العاقل يعتمد على عمله تکیه گاه مرد خردکارش میباشد (و پیوسته بدان سرگرم است)

1286

الجاهل يعتمد على أمله تکیه بی خرد آرزو و املش میباشد.

1287

العالم ينظر بقلبه و خاطره دانشمند بدل و فکر و اندیشه اش می بیند.

1288

الجاهل ينظر بعينه و ناظره نادان بچشم و دیده ظاهر خود می بیند.

1289

السَّكَّ يطفىء نور القلب شكَّ و تردید نور دل را خاموش میسازد.

1290

الطَّاعَة تطفىء غضب الرّب فرمانبرداری خشم خدای را فرو می نشاند

1291

الإيمان بريء من التَّفَاقِ إيمان از دورویی بدور است.

1292

المؤمن منزّه من الزّیغ والشّقاق مؤمن از بد اندیشی و کین توزی و دشمنی پاک است.

1293

الصّادق علی شرف منجاة و کرامة راست گو بر اعلا درجه قصر رستگاری و بزرگواری است.

1294

الکاذب علی شفا مهواة و مهانة دروغگو بر لب پرتگاه افتادگی و خواری است.

1295

الصّبر أعون شیء علی الدّهر در پیش آمدهای روزگار صبر بهترین یار است.

1296

الحزم و الفضيلة فی الصّبر دوراندیشی و بزرگواری در شکیبائی است.

1297

العقل منزّه عن المنکر آمر بالمعروف :

خرد پاک کننده از بدی و ادار کننده بر نیکی است

1298

العقل حیث کان الف مألوف : خرد هر جا باشد الفت گیرنده و الفت گرفته شده است (اگر کسی بسویش برود میپذیرد و اگر او بسوی کسی برود آن کس را پذیرفتار است).

1299

الصّبر خیر جنود المؤمن شکیبائی بهترین سپاهیان مؤمن است.

1300

الصّديق أشرف خلایق الموقن راستی شریفترین خواهی مرد با یقین است.

1301

العقل شجرة ثمرها السّخاء و الحياء : خرد درختی است که میوه آن شرم و جوانمردی و بخشش است.

1302

الدّین شجرة أصلها التّسليم والرّضا :

دین درختی است که ریشه آن تسلیم و رضای بر تقدیرات الهی است (زیرا که خدا جز صلاح بنده را نخواهد و هر چه کند بصلاح او است و متدین واقعی کسی است که در فقر و غنا و صحّت و مرض خواست خدا را گردن نهد.

1303

آلة الرّیاسة سعة الصّدر سینة گشاده ابزار کار سروری است.

1304

أول العبادة انتظار الفرج بالصّبر نخستین بندگی خدا انتظار گشایش کار کشیدن بوسیله صبر است.

1305

البخل بالوجود سوء الظنّ بالمعبود بچیز موجود بخل ورزیدن (و آن را در راه خدا انفاق نکردن) بخدا بدگمان بودن است.

1306

الرّهد أن لا تطلب المفقود حتّى یعدم الموجود زهد آنست که دنبال آنچه پیدا نیست نروی تا آنچه موجود و در دست است تمام شود.

1307

الکریم من بذل إحسانه بخشنده کسی است که بخشش خود را برایگان نماید.

1308

اللّئیم من کثر امتنانه پست کسی است

ص: 44

که بسیار منت گذارد.

1309

العافل من بذل نداء خردمند کسی است که خیر و عطایش را ببخشد.

1310

الحازم من كفّ أذاه دوراندیش کسی است که دست از آزار مردم بکشد.

1311

إخلاق التوبة يسقط الحوبة با خلوص نیت بخدا بازگشتن گناه را از بین میبرد.

1312

إحسان النية يوجب المثوبة حسن نیت لازم میدارد ثواب و پاداش نیکو را.

1313

الحصر خير من الهذر نتوان گفتن از هذیان و بیهوده گفتن خوشتر است.

1314

الهذر مقرب من الغير هذیان و هرزه درائی شخص را برسوائی نزدیک میکند.

1315

الحصر يضعف الحجّة در ماندگی در تکلم باعث سستی و ناتوانی دلیل و برهان میشود

1316

الهذر يأتي على المهجة ژاژ خواهی بر جان زیان میزند

1317

الحسود غضبان على القدر رشگبر بر مقدرات خدا خشمگین است.

1318

المخاطر متهجم على الغرر آنکه خویش را بمخاطرات میافکنند بر چیزهای فریبنده هجوم میکند.

1319

الغنى من استغنى بالقناعة توانگر کسی است که بواسطه قناعت توانگر شود.

1320

العزیز من اعترّ بالطاعة ارجمند کسی است که بواسطه بندگی خدا عزیز و ارجمند باشد.

1321

الأباطیل موقعة فی الأضالیل ناحقها و باطلها در گمراهیها واقع میگرداند (و حق همواره با اهل ایمان و هدایت ملازم است).

1322

البخیل متحجج بالمعاذیر و التّعالیل بخیل هماره بعذرها و علتها (ی بیجا و بیهوده) بهانه میآورد.

1323

العقل زین لمن رزقه خرد برای شخص خردمند زیبائی و آرایشی است.

1324

العلم رشد لمن عمل به دانش برای کسیکه آنرا بکار بندد رشد و هدایت است.

1325

الفکر فی غیر الحکمة هوس در غیر حکمت الهی اندیشیدن هوا و هوس است.

1326

الصّمت بغير تفکر خرس بدون اندیشه خاموش نشستن گنگی و لالی است (فلذا خاموشی مردان حق همیشه توأم با اندیشه و آیات الهی است).

1327

الخلق المحمود من ثمار العقل خوی خوش از میوه های بوستان خرد است.

1328

الخلق المذموم من ثمار الجهل خوى زشت از میوه های خارستان بیخردی است.

1329

اللسان میزان الإنسان زبان ترازوی سنجش انسانیت است.

1330

العاقل من اتعظ بغيره خردمند کسی است که از دیگران پند آموزد.

1331

الجاهل من انخدع لهواه و غروره نادان کسی است که برای آرزو و هوایش فریب بخورد.

1332

المغبوط من قوی يقينه غبطه خورده شده کسی است که یقینش بخدا قوی باشد.

1333

المغبون من فسد دينه زیانکار کسی است که دینش تباه شده باشد.

1334

المؤمن منيب مستغفر تواب مؤمن روی آورنده باز گردنده آمرزش جوینده از خدا است.

1335

المنافق مکرر مضر مرتاب منافق مکر کننده زیان زننده بد گمان است.

1336

أصاب متأناً أو كاد نرم رفتار رسنده یا نزدیک برسیدن است.

1337

أخطأ مستعجل أو كاد تندرو بخطا افتاده یا آنکه نزدیک است که بخطا افتد

1338

العقل في الغربة قربة خردمندی در غربی خویشی و نزدیکی است.

1339

الحمق في الوطن غربة ابلهی در وطن غربت و بیگانگی است.

1340

السعيد من أخلص الطاعة نیکبخت کسی است که طاعتش پاک برای خدا باشد.

1341

الغنى من اثر القناعة توانگر کسی است که قناعت را برای خود بگزیند.

1342

الدین یصدّ عن المحارم دین انسان را از ارتکاب محرمات باز میدارد.

1343

الكرم تحمّل أعباء المغارم بخشش یار تاوانها را بدوش کشیدن است.

1344

المروءة تحثّ علی المکارم مردانگی انسانرا بر نیکوکاریها بر میانگیزد.

1345

التّصیحة من أخلاق الكرام اندرز دادن از خوهای جوانمردان است.

1346

العشّ من أخلاق اللّثام و دغلکاری از خوهای ناکسان است.

1347

الشّکر ترجمان النّیّة و لسان الطّویّة : سپاس گذاری آهنگ دل و زبان راز درون است.

1348

إخلاص العمل من قوة اليقين وصلاح النية باكية كاري از يقين استوار و درون پاك است.

1349

المصائب بالسوية مقسومة بين البرية مصيبتها بطور تساوي و يكسان میان مردم تقسیم شده است (و هر كس باندازة توانائيش بار روى دوشش نهاده شده است)

1350

العالم الذى لا يمل من تعلم العلم دانشمند كسى است كه از آموزش دانش ملول و خسته نگردهد.

1351

الحليم الذى لا يشق عليه مؤنة الحلم بردبار كسى است كه بر داشتن بار بردبارى بروى گران نيفتد.

1352

المؤمن غريزته النصيح و سجيته الكظم مؤمن دأبش پند دادن و خویش خشم را فرو خوردن است.

1353

الأيام توضح السرائر الكامنة روزگار از روى اسرار پوشيده پرده ميفاكند.

1354

الأعمال فى الدنيا تجارة الآخرة كار كردن در دنيا براى خدا بازرگانى آخرتى است.

1355

الفقر مع الدين موت الأحمر درویشى با قرض داری مرگ سرخ است.

1356

الفقر مع الدين الشقاء الأكبر درویشى با قرض داری بدبختى بزرگ است.

1357

التأني فى الفعل يؤمن الخطل آهستگی در كردار انسان را از لغزش بر کنار ميدارد.

1358

التَّوَرُّؤُ فِي الْقَوْلِ يُؤْمِنُ الزَّلَّلُ : بگاہ گفتار اندیشه را کار بستن شخص را از لغزیدن ایمن میدارد.

1359

المواساة أفضل الأعمال برترین اعمال اعمال مواساة است.

1360

المدارة أحمد الخلال مدارا کردن با مردم ستوده ترین خوی ها است.

1361

أخو العز من تحلى بالطاعة برادر عزت (یعنی صاحب عزت) کسی است با زیور فرمانبرداری آراسته باشد

1362

أخو الغنى من التحف بالقناعة برادر بی نیازی (یعنی صاحب توانگری) کسی است که قناعت را روانداز خود سازد

1363

الزهد فى الدنيا الراحة العظمى آسایش بزرگ تر از دنیا بریدن و کنار کشیدن است.

1364

الإستهتار بالنساء شيمة التوکی زنان را دل سپردن شیوه گولان و احمقان است.

1365

الإتكال على القضاء أروح بر قضای الهی تکیه زدن آسایش بخش تر است.

1366

الاشتغال بتهذيب النفس أصلح : بپاکیزگی نفس پرداختن سازگارتر است.

1367

العمل بطاعة الله أربح : دستورات خدا را کار بستن سودمندتر است

1368

الرَّجَاءُ لِرَحْمَةِ اللَّهِ أَنْجَحُ: امید مر رحمت خدا را داشتن پیروزی بخش تر است.

1369

الْحَرَّ حَرٌّ وَإِنْ مَسَّهُ الضَّرُّ: آزاد مرد آزاد است اگر چه پریشانیش بفشار گذارد.

1370

العبد عبد وإن ساعده القدر: بنده بنده است اگر چه روزگار و قضای خداوندی با وی مساعدت کند

1371

الكرم إيثار العرض على المال: جوانمردی برگزیدن عرض و ناموس است بر اتلاف مال.

1372

اللؤم إيثار المال على الرجال پستی برگزیدن مال است بر مردان و دوستان.

1373

العقل رقى إلى عليين: خرد داشتن باعلا علیین و آسمانها بالا رفتن است.

1374

الهوى هوى إلى أسفل السافلين: هواپرستی بفرودترین در کارت در افتادن است.

1375

التعاون على إقامة الحق أمانة و ديانة يارى دادن برای پایداری حق امانت و دیانت است

1376

التظافر على نصر الباطل لؤم و خيانة: همکاری کردن برای یاری باطل پستی و خیانت بخدا است.

1377

المعروف أنمى زرع و أفضل كنز: نکوکاری سودمندترین زراعت و بالاترین گنج است.

1378

التَّقْوَى أَوْثَقُ حِصْنٍ وَأَوْفَى حِرْزٍ پرهیزکاری استوارترین دژ و نگهدارنده ترین پناه است.

1379

الغنى عن الملوك أفضل ملك : بالاترین ملك در برابر پادشاهان اظهار غنا و توانگری نمودن است.

1380

الجرأة على الله لطان أعجل هلك : دلیری بر پادشاهان (و در روی آنان ایستادن و سخن را دردها نشان شکستن) شتابنده ترین هلاکت است

1381

العجل قبل الأمان يوجب الغصة : پیش از امکان بر کاری شتاب کردن غصّه و اندوه در پی دارد

1382

الصبر على المصنوع يؤدي إلى إصابة الفرصة :

شکیب بر پیش آمد و درد شخص را بسوی بدست آوردن فرصت میکشانند

1383

السلم علامة السلامة و علامة الاستقامة : آشتی سبب سلامتی و نشانه راست رفتن است

1384

الحلم حلية العلم و عدة السلم : حلم و بردباری پیرایه دانش و سرمایه آشتی است.

1385

الغضب عدو فلا تملكه نفسك : خشم خصم و دشمن است او را بر خویش مسلط مساز.

1386

اللوم قبيح فلا تجعله لبسك پستی و ناکسی زشت است آن را جامه خویش مساز.

1387

الجهل يزلّ القدم و يورث الندم نادانی

پی را میلغزاند و پشیمانی بار میآورد.

1388

الحیاء تمام الکرّم وأحسن الشّیم : شرم و حیا تمام کرم و نیکوکاری و بهترین خوی ها است

1389

الدّین لا یصلحه إلاّ العقل : کار دین جز به نیروی خرد اصلاح نپذیرد.

1390

الإحسان إلى المسیء أحسن الفضل : نیکی با بدان بالاترین نیکوئی است.

1391

التّودّد إلى النّاس رأس العقل : دوستی کردن با مردم ریشه خردمندی است.

1392

الجهاد عماد الدّین و منهج السّعداء : پیکار در راه خدا ستون دین و روش نیکبختان است.

1393

المجاهدون تفتح لهم أبواب السّماء : پیکار کنندگان در راه خدایا درهای آسمانها بر ایشان گشاده میشود.

1394

المتّقون قلوبهم محزونة و شرورهم مأمونة پرهیزکاران دل هایشان غمگین و مردم از بدی هایشان ایمنند

1395

الإیمان صبر فی البلاء و شکر فی الرّخاء :

نشانه ایمان شکیب در گرفتاری و سپاسگزاری در آسایش است.

1396

الشّکر زینة الرّخاء و حصن النّعماء : سپاسگزاری از خدا آرایش در حال گشادگی و نگهبان نعمتها است.

1397

المغبون من باع جنّة عليّة بمعصية دنيّة :

زيانکار کسی است که بهشت بلند پایه را بگناهی پست سودا کند

1398

احتمال الدّنيّة من كرم السّجّية : رنج زشتی ناکسانرا بر خویش هموار کردن از خوش سرشتی انسان است.

1399

المواعظ صقال التّفوس و جلاء القلوب : پنדה نفوس بشری را صاف و صیقلی کننده و دلها را پاکیزه سازنده اند

1400

التّوبة تطهّر القلوب و تغسل الذّنوب : بازگشت از گناه بخدا دلها را پاکیزه میکند و گناهانرا میشوید.

1401

الغضب يفسد الأبواب و يبعد من الصّواب :

خشم و غضب عقول را تباه میسازد و از درستی دور میگرداند

1402

الإعجاب ضدّ الصّواب و آفة الأبواب : خودپسندی دشمن درستی و سبب تباهی خردها است.

1403

الأمل يفسد العمل و يفنى الأجل آرزومندی عمل را تباه میسازد و وقت را از بین میبرد.

1404

التّيبّت في القول يؤمن العثار و الزّلل : در گفتار تأمل و اندیشه کردن انسانرا از لغزش و بسر در آمدن نگاه میدارد

1405

إخوان الدّين أبقى مودّة : برادران دینی دوستیشان پایدارتر است.

1406

إخوان الصّدق أفضل عدّة : برادران راست و درست برترین آماده شده گانند برای پیش آمدها

أخ تستفیده خیر من أخ تستزیده : برادری که

ص: 49

تازه بهمرسانی بهتر است از برادری که او را زیاد بشماری و از او گله مند باشی.

1408

إدمان الشَّبع يورث أنواع الوجع : سیری همیشگی پدید میآورد دردهای گوناگون را.

1409

أسباب الدُّنيا منقطعة و عوارِیها مرتجعة سرمایه های جهان بریدنی و عاریه های او برگشت کننده است

1410

إیثار الدَّعة یقطع أسباب المنفعة : گزیدن آسایش رشته های سود را میبرد.

1411

الإطراء یحدث الزَّهو و یدنی من العزَّة : مدح و ستایش بی اندازه پدید میآورد تکبر و بزرگی فروختن بدیگران را و (ممدوح را) نزدیک بفریب میسازد

1412

الحریص أسیر مهانة لا یفك أسره آزمند گرفتار خواری است و بند گرفتاریش گشاده نگردد.

1413

المستقل الدَّائم تکذِّبه أحلامه شخص سنگین بخواب رفته دروغگویش میسازد خوابهای او (یعنی آنکه با سنگینی سیری بخواب رفته بخوابهای او اعتباری نباشد)

1414

المتجبر الظَّالم توبقه آثامه : شخص گردنکش و ستمگر را گناهانش هلاک میسازد.

1415

المؤمن مغموم بفکرته صنین بخلته : مؤمن فرو گرفته شده و سرگرم افکار خویش و بدوستی کردن خود با دیگران بخیل است همیشه از مردم کنار کشیده و بفکر آخرتش میباشد و با کسی کمتر انس میگیرد و این چنین کس بسیار کم است

1416

الفقر یخرس الفطن عن حجَّته : ناداری شخص زیرک را از برهانش باز میدارد.

1417

الأمانى تعمى عيون البصائر: آرزوها دیده های بینش را کور میسازند.

1418

الألسن مترجم عمّا تجنّه الصّمائر: هر چه در درونها پوشیده باشد زبانها از آنها پرده بر میدارند.

1419

الذّكر جلاء البصائر ونور السّرائر: یاد خدا بودن جلا دهنده بصیرتها و روشن کننده درونها است

1420

الحسد مرض لا يؤسى: رشگ و حسد دردی است بیدرمان.

1421

التّميمة ذنب لا ينسى: سخن چینی گناهی است فراموش نشدنی.

1422

المؤمن لّين العريكة سهل الخليفة: مؤمن نرم و هموار و خوشخوی و با گذشت است.

1423

الكافر شرس الخليفة سيّء الطّريقة: کافر درشتخوی و بد رفتار است.

1424

المؤمن لا يظلم ولا يتأثم: مؤمن به ستمگر است و نه گنهکار.

ص: 50

1425

الدنيا حلم و الأغرار بها ندم : جهان خوابی است شیرین و دل باختن بدان پشیمانی دارد.

1426

المصيبة بالدين أعظم المصائب : درد دین بالاترین دردها است (و بی دین هیچ ندارد).

1427

الظنّ الصّواب من شيم أولى الألباب : گمان نیک بردن از روش و رفتار خردمندان است.

1428

الكريم من سبق نواله سؤاله : بخشنده کسی است که عطایش بر درخواست از وی پیشی گیرد.

1429

العاقل من صدقت أقواله أفعاله : خردمند کسی است که گفتارش را کردارش تصدیق نماید

1430

الكفّ عمّا فى أيدى النَّاس عفة و كبر همّة :

پاکدامنی و بلندی همّت از آنچه در دست مردم است دست باز داشتن است

1431

الفعل الجميل ينبىء عن علوّ الهمة : کار نیک بجا آوردن حاکی از بلند همّتی انسان است.

1432

العاقل من وقف حيث عرف : خردمند کسی است که هر جا (حق را) بشناسد توقف کند.

1433

الحازم من أطرح المؤمن و الكلف : دور اندیش کسی است که در بایستهها و رنجها را از خویش دور سازد (و امور زندگی را بر خویش آسان گیرد)

1435

الحياء يصدّ عن فعل القبيح : حیا و شرم انسان را از زشتکاری باز میدارد.

1436

الجاهل من استغشّ التصيح : نادان کسی است که پند دهنده را خیانتکار بشمارد.

1437

الفكر في الخير يدعو إلى العمل به : فکر در کار نیک شخص را بسوی کار بستنش میکشد.

1438

استقباح الشرّ يدعو إلى تجنّبه : کار زشت را زشت پنداشتن شخص را بکناره گیری از آن وامیدارد

1439

المعروف يكدّر تكرار المنّ به : منّت گذاشتن پی در پی بخشش را از بین میبرد و تیره میسازد.

1440

التّدم على الذّنب يمنع من معاودة : پشیمانی از گناه انسان را از برگشتن بسویش باز میدارد.

1441

العلم كلّ حجة إلا ما عمل به : دانش همگیش سر راه را بر انسان میگیرد جز آنچه بکار بسته شود.

1442

العمل كلّ هباء إلا ما اخلص فيه : کارها همه هیچ اند جز آنچه خالص برای خدا گذارده شود.

1443

الطّاعة لله أقوى سبب : فرمان خدایرا بردن استوارترین رشته است.

1444

الذّكر هداية العقول و تبصرة النفوس : یاد خدا رهنمای خردها و بینش نفسها است.

1445

الغفلة ضلال النفوس و عنوان النّحوس : غفلت گمراهی نفوس و نمونه نخواست است.

1446

القانع غني وإن جاع وعري : قانع توانگر است اگر چه گرسنه و برهنه باشد.

1447

الظنّ يخطئ واليقين يصيب ولا يخطئ : گمان خطا لکن یقین درست می‌رود و خطا نمی‌کند.

1448

الحظّ يسعي إلى من لا يخبطه بخش و بهره بسوی کسیکه آن را تباه نسازد می‌شتابد.

1449

الرزق يطلب من لا يطلبه : روزی جویای کسی است که آنرا نجوید (و در طلبش پرنکوشد).

1450

البخل يذلّ مصاحبه ويعزّ مجانبه : بخل یار و صاحبش خوار و دوری کننده اش را ارجمند میدارد.

1451

المؤمن ينصف من لا ينصفه : مؤمن با آنکس که با وی بی انصافی کند بانصاف رفتار مینماید.

1452

الدنيا سمّ يأكله من لا يعرفه : جهان زهری است کشنده آنکه او را نشناسد مینوشد.

1453

الأرزاق لا تنال بالحرص والمطالبة : روزیها بحرص زدن و دنبال آنها دویدن بانسان نرسند

1454

العزلة أفضل شيم الأکیاس : گوشه گیری از مردم بالاترین روش زیرکان است.

1455

اليأس خير من الصرع إلى الناس : ناکامی خوشتر تا دست بینوائی بسوی مردم دراز کردن.

1456

الكرم أعطف من الرّحم : بخشش از خویشاوندی پیوند کننده تر و مهر آورنده تر است.

1457

الصّمت زين العلم و عنوان الحلم : خاموشی آرایش دانش و نشانه بردباری است.

1458

الإيثار أعلى مراتب الكرم و أفضل الشّيم برگزیدن دیگران بالاترین درجات بخشش و برترین روشها است.

1459

الحلم نظام أمر المؤمن : بردباری سبب پیوند رشته کار مؤمن است.

1460

الجبّة جزاء كلّ مؤمن محسن : بهشت پاداش کار هر مومن نكوکاری است.

1461

الفقير في الوطن ممتهن : نادار در وطن خوار است.

1462

الغنى في الغربة وطن : درائی در غربت وطن است.

1463

المرئة عقرب حلوة اللّسبة : زن کژدمی است که گزشش شیرین است.

1464

الفقر في الوطن غربة : نادارای در وطن غریبی است.

1465

القلوب أقفال و مفاتها السّؤال : دلها قفلهایی هستند که کلیدشان سؤال است (هنگامیکه لب بدر خواست

باز شود هویت هر کس هویدا گردد).

1466

المال یفسد المال و یوسّع الأمال : دارائی پایان کار را به تباهی کشد و آرزوها را وسعت بخشد.

1467

إعادة الاعتذار تذکیر بالذنب : پوزش را دو مرتبه و از نخواستن گناه را یاد آوری کردن است.

1468

إعادة التّقریر أشدّ من مضمض الضّرب : نکوهش را از سرگرفتن کوفتگیش از زدن دردناکتر است.

1469

الوفاء عنوان وفور الدّین وقوّة الأمانة : وفای بعهد نشانه بزرگی و زیادتی دین و توانائی امانت است.

1470

الخیانة دلیل علی قلّة الورع و عدم الدّیانة خیانت دلیل بر کمی پرهیزکاری و بی دینی است.

1471

المؤمن ألف مألوف متعطف : مؤمن الفت گیر الفت پذیر و مهربان است.

1472

المتّقی قانع متنزه متعفف : پرهیزکار قناعتگر و پاکدامن و با عفت است.

1473

التّزاهة من شیم الثّفوس الطّاهرة : پاکدامنی از خوی و عادت های پاکروانان است

1474

الورع یحجز عن ارتکاب المحارم : پارسائی انسانرا از ارتکاب و سواری محرّمات باز میدارد.

1475

العدل یریح العامل به من تقلّد المظالم : دادگری شخص دادگر را از بر گردن گرفتن حقوق مردم اسوده میکند

1476

الموت أول عدل الآخرة : مرگ نخستین عدل و دادگری آخرت است.

1477

التفاح من أئافی الذلّ : دورویی از پایه های خواری و مذلت است.

1478

الطامع أبدا فی وثاق الذلّ : طمعکار همیشه در بند خواری است.

1479

المقلّ غریب فی بلدته : ندار در شهرش غریب و بیگانه است.

1480

البخیل ذلیل بین أعزّته : بخیل در میان دوستانش خوار است.

1481

الصبر ینزل علی قدر المصیبة : صبر باندازه مصیبت و گرفتاری بر انسان وارد می‌گردد.

1482

الحقّ سیف علی أهل الباطل : حق شمشیر برنده بر اهل باطل است.

1483

الحقّ منجاة لكلّ عامل : حق برای هر کسیکه آنرا بکار بندد باعث رستگاری است.

1484

الورع خیر من ذلّ الطمع : پارسائی بهتر تا با طمع بخواری زیستن.

1485

الجوع خیر من الخضوع : گرسنگی بهتر تا فروتنی کردن در نزد ناکسان)

1486

المال للفتن سبب و للحوادث سلب : دارائی سبب فتنه ها و گرفتاریها و ربوده شده پیش آمدهای بد است

1487

المال داعية التعب و مطية النَّصب : دارائی کشاننده رنجها و مرکب سواری خستگی است

1488

الكرم ملك اللسان و بذل الأحسان : بزرگواری زبانرا در بند کشیدن و دست نیکوئی از آستین بیرون آوردنست

1489

الصّدق أمانة اللسان و حلية الإيمان :

راستگوئی امانت زبان و زیور ایمان است

1490

المال لا ينفك حتى يفارقك : دارائی تا از تو جدا نگردد سودت نبخشد.

1491

الأمانیّ تخدعك و عند الحقائق تدعك آرزوها تو را میفریبند و هنگام ظهور حقایق واگذاری میکنند

1492

المؤمن هين لين سهل مؤتمن : مؤمن هموار و نرم و آسان و امانت دار است.

1493

الكافر خبّ ضبّ جاف خائن : کافر فریبکار و منحرف و جفا کار و خیانت پیشه است.

1494

السّيب آخر مواعيد الفناء : پیری و سپید موئی آخرین میعادگاه نابودی است.

1495

الموت مفارقة دار الفناء و ارتحال إلى دار البقاء مرگ از دار فنا رفتن و در دار بقاء وارد شدن است

1496

الاتقياد للشهوة أدوء الداء : دردناكترین دردها شهوت را گردن نهادن است.

1497

الصبر على المصائب من أفضل المواهب :

از بالاترین موهبتها بر گرفتاریها شکیبایی کردن است

1498

الفكر في العواقب ينجي من المعاطب : دور اندیشی انسان را از گرفتاریها میرهاند.

1499

التوم راحة من ألم و ملائمة الموت : خواب آسودگی از درد و همانند مرگ است.

1500

العلم جمال لا يخفى و نسيب لا يجفى : دانش جمالی است پنهان نشدنی و اصل و نسبی است جفا نکردنی و دور نشدنی

1501

الجهل مميت الأحياء و مخلد الشفاء : نادانی کشنده زندگان و باعث بدبختی ابدی انسان است.

1502

القول بالحق خير من العي و الصمت : سخن بحق و درست گفتن بهتر تا لال و خاموش نشستن.

1503

المكور شيطان في صورة انسان : مکر کننده شیطانی است در صورت انسان.

1504

الثقة بالنفس من أوثق فرص الشيطان : اتکاء بنفس کردن (و خدا را فراموش نمودن) از استوارترین کمین گاههای شیطان است.

1505

أهل الذكر أهل الله و حامته : اهل ذکر مردان

خدا و برگزیدگان ویند.

1506

أهل القرآن أهل الله وخاصته : اهل قرآن مردان و برگزیدگان خدایند.

1507

الحزن و الجزع لا يردان الفئات : اندوه و ویتابی از دست رفته را بر نمیگردانند.

1508

الصبر على المصيبة يقلل حد الشامت :

صبر بر مصیبت تیزی زبان نکوهشگر را کند میسازد.

1509

المؤمن كثير العمل قليل الزلل : مؤمن پرکار و کم لغزش است.

1510

الحسد دأب السفل و أعداء الدول : رشگ و حسد شیوه فرومایگان و دشمنان داراییها است.

1511

الدنيا معدن الشر و محل الغرور : جهان جایگاه بدی و مرکز مکر و فریب است.

1512

الحاسد يفرح بالسرور و يغتم بالسرور :

حسود و رشگبر در بد حالیها خوشحال و در خوشحالیها بدحال است

1513

المرؤة تمنع من كل دنية : مردانگی انسانرا از هر فرومایگی باز میدارد.

1514

الكرم نتيجة علو الهمة : بزرگواری زائیده همت بلند است.

1515

الحاسد لا يشفيه إلا زوال النعمة :

هیچ چیز جز از بین رفتن نعمت حسود را آسوده نگرداند.

1516

استفساد الصديق من عدم التوفيق : تباه کردن دوست از بی اقبالی است.

1517

استدراك فساد النفس من أنفع التحقيق : فساد نفس را در یافتن از سودمندترین حقایق است.

1518

العلماء باقون ما بقى الليل و النهار : مادامیکه روز و شب بر قراراند دانشمندان پایداراند.

1519

التدبير قبل الفعل يؤمن العثار : پیش از کار به پایان ان اندیشیدن ایمن میسازد از لغزش

1520

إشتغالك بمعائب نفسك يكفيك العار :

اینکه بعیوب نفست پردازی (و آنها را پاك كنى) تورا از ننگ بر کنار میدارد.

1521

إشتغالك باصلاح معادك ينجيك من عذاب النار اینکه باصلاح آخرت سرگرم باشی تورا از عذاب و گرفتاری آتش میرهاند.

1522

الحرية منزهة من الغل و المكر : آزادگی پاك است از کینه و فریب

1523

المروءة بريئة من الخناء و الغدر : مردانگی از دشنام دادن و بیوفائی بدور و بیزار است.

1524

الحازم من ترك الدنيا للأخرة دورانديش :

ص: 55

کسی است که دنیا را برای آخرت ترك گوید.

1525

الرَّابِحُ مِنْ بَاعِ الْعَاجِلَةِ بِالْأَجَلَةِ : سود برنده کسی است که جهان زود گذر را بآخرت پایدار سودا کند

1526

الحزم حفظ ما كَلَّفْتَ و ترك ما كَفَيْتَ : دور اندیشی آنست که آنچه را مکلفی نگهداری و آنچه را کفایت شده واگذاری (این قدر در راه مال نکوشی و بواجبات الهی اقدام نمائی).

1527

العجز اشتغالك بالمضمون لك عن المفروض عليك و ترك القناعة بما أوتيت : بیچارگی پرداختن تو است بآنچه که برای تو ضمانت و کفالت شده است بغافل ماندن از آنچه که بر تو فرض و واجب افتاده است و نساختن بآنچه که برای تو میرسد.

1528

إمام عادل خیر من مطر وابل : پیشوای دادگستر بهتر از باران درشت پر برکت است.

1529

السَّخَاءُ حَبَّ السَّائِلِ وَبَذْلُ النَّائِلِ : داد و دهش محبت با سائل و بخشش با ایشان است.

1530

آية البلاغة قلب عقول و لسان قائل :

نشانه سخن گستری دلی دانا و زبانی گویا است.

1531

البغی یصرع الرجال و یدنی الآجال : ستم مردان را میافکند و مرگها را نزدیک میسازد.

1532

الإصرار أعظم حوبة و أسرع عقوبة : پافشاری بر گناه بزرگترین گناه و کیفرش شتابنده تر است.

1533

الاستغفار أعظم جزاء و أسرع مثوبة طلب آمرزش از خدا دارای بزرگترین پاداش و ثوابش شتابنده تر است

1534

الرّفق بالأتباع من كرم الطّباع : مهر و نرمی با بستگان و نزدیکان از بلندی خوی ها است

1535

اصطناع الأكارم أفضل ذخر و أكرم اصطناع نيكوكارى با بزرگان برترین اندوخته و گرامی ترین نكوئی است

1536

الحقد داء دوی و مرض موبی : کین توزی دردی است دردناك و بیماری است وبادار.

1537

الحقد خلق دنی و عرض مردی : کین توزی خوئی است پست و عارضه ایست که انسانرا فرو میافکند

1538

المؤمن سيرته القصد و سنته الرشد : مؤمن مرام و روشش میانه روی و طریقه و سیره ای او استقامت است

1539

المؤمن يعاف اللّهُو و يألف الجدد : مؤمن لهو و بازی را کنار میزند و جدّ و کوشش را کار می بندد.

1540

البشر إبتداء الصّنیعة بغير مؤنة : گشاده روئی نخست خوبی را کار بستن است بدون زحمت دادن

1541

السّیّد من تحمّل المؤنة و جاد بالمعونة : بزرگوار کسیست که بار مردم را بدوش کشد و یاریش را به آنان ببخشد.

ص: 56

1542

التواضع من مصادد الشرف : فروتنی با مردم از شکارگاههای شرف است (که در آن صید شرف بچنگ میآید).

1543

الحازم من تجنّب التبذیر و عاف الشرف : دوراندیش کیست که از ولخرجی کناره گیرد و اسراف را از خود دور کند.

1544

الكذب و الخيانة ليسا من أخلاق الكرام : دروغ گفتن و خیانت کردن از خواهی بزرگان نیستند.

1545

الفحش و التفحش ليسا من الإسلام : دشنام دادن و ناسزا شنیدن از مسلمانی بدور است.

1546

المشورة تجلب لك صواب غيرك : مشورت کردن رأی صائب و درست دیگری را بسوی تو میکشد

1547

الاستبداد برأيك يزلك و يهورك في المهاموي ايستادگی روی اندیشه خودت تو را میلغزاند و بپرتگاهها افکندت

1548

العفاف أشرف الأشراف : پارسائی بالاترین برتریها و بزرگواریها است.

1549

الرضا بالكفاف يؤدى إلى العفاف : بدانچه کفایت کند خورسند بودن شخص را بسوی پاکدامنی میکشاند

1550

اصطناع الكفور من أعظم الجرم : نکوئی در باره ای ناسپاس از بزرگترین گناهها است

1551

الطمأنينة قبل الخبرة ضد الحزم : پیش از آزمودن دل بستن خلاف دور اندیشی است.

1552

الصّدقة تقي مصارع السّوء : تصدّق دادن انسان را از پرتگاههای بد نگه میدارد.

1553

المذنب على بصيرة غير متسحقّ للعفو : آنکه دانسته گناه میکند سزاوار گذشت و عفو نیست.

1554

الإحسان إلى المسيء يستصلح العدو : نیکی با بدکار کار دشمن را هم اصلاح میکند.

1555

الصّدقة في السّر من أفضل البّرّ : بالاترین نیکیها پنهان تصدّق دادن است.

1556

الزّهو في الغنى يبذّر الدّلّ في الفقر : بحال توانگری گردنکشی کردن تخم نداری را افشاندن است.

1557

الحسود كثير الحسرات متضاعف السيئات رشگ بر حسرت و اندوهش فراوان و گناهانش دو برابر است.

1558

المحسن حيّ وإن نقل إلى منازل الأموات :

نیکوکار زنده است اگر چه بجایهای مردگانش ببرند.

1559

اجتناب السيئات أولى من اكتساب الحسنات :

از بدیها دوری گزیدن سزاوارتر از خوبیها را بدست آوردنست

1560

العاقل من يزهّد فيما يرغب فيه الجاهل خردمند آن کسی است که دوری گزیند از آنچه که نادان بدان روی میآورد

1561

الكيس صديقه الحقّ وعدوّه الباطل : زیرک دوستش حق و دشمنش باطل است.

1562

الحکیم یشفی السائل و یجود بالفضائل : حکیم و دانشمند درد (نادانی) سائل را دوا میکند و فضائلرا پخش مینماید

1563

العلم زین الأغنیاء و غنی الفقراء : دانش آرایشگر دارایان و دارائی ناداران است.

1564

الإخوان زینة فی الرّخاء و عدّة فی البلاء :

برادران دینی بهنگام آسایش زینت و بگاه گرفتاری پشتیبانانند

1565

الکریم إذا وعد وفی و إذا تواعد عفی : جوانمرد گاهی وعده کند وفا میکند و گاهی که باو خلف وعده کنند عفو مینماید

1566

اللّئیم إذا قدر أفحش و إذا وعد أخلف : ناجوانمرد اگر توانا شود بزشتی گراید و اگر وعده دهد خلاف میکند.

1567

الکریم إذا أیسر أسعف و إذا أعسر خفف : جوانمرد بگاه مالداری حاجت روا میکند و بگاه سختی بر خویش آسان میگیرد

1568

التّاس رجلان طالب لا یجد و واجد لا یکتفی :

مردم دو نفرند جوینده که نمییابد و یابنده که سیر نمیشود

1569

التّاس رجلان جواد لا یجد و واجد لا یسعف مردم دو نوعند یکی بخشنده که نمییابد دیگر یابنده که حاجت روا نمیسازد

1570

اللّئیم إذا أعطی حقد و إذا أعطی جحد : ناکس اگر بدهد بکین گراید و اگر داده شود انکار کند.

1571

الجاهل إذا جحد وجد وإذا وجد أجد : نادان هرگاه کم خیر شود توانگر گردد و هرگاه توانگر شود گرفتار لغزش شود

1572

العامل بالعلم كالسائر على الطريق الواضح : آنکه بدانش کار میکند مانند کسی است که براه روشن می‌رود

1573

الفقر الفادح أجمل من الغنى الفاضح : نداری سنگینی کننده بهتر تا دارائی رسوا کننده است.

1574

الشكر مأخوذ على أهل النعم : سپاسگذاری گرفته شده بر اهل نعمتها است (و آنها بیشتر باید این معنی را رعایت کنند)

1575

المودة في الله اكدمن وشيخ الرحم : دوستی در راه خدا رشته اش استوارتر از پیوند خویشی است.

1576

المعروف كنز فانظر عند من تودعه : خوبی گنجی است بنگر آن را بکه می سپاری.

1577

الاصطناع ذخر فارتد عند من تضعه : احسان پس انداز نیست پس بجوی آنرا نزد آنکسی که میگذاریش

1578

المخذول من له إلى اللئام حاجة : خوار آن کسی است که بناکسانش نیاز افتد.

1579

اللجاجة تورث ما ليس للمرء إليه حاجة :

ستیزه خوئی انسان را وادار بکاری میکند که نیازی بدان ندارد

1580

التجارب لا تنقضي والعامل منها في زيادة : آزمایشها تمام شدنی نیستند و مرد خرد همواره بفزودن آن سرگرم است

1581

الكاتم للعلم غير واثق بالإصابة فيه : پنهان كنده دانش مطمئن نیست كه در آن راه درست پيموده باشد

ص: 58

1582

التَّارِكُ لِلْعَمَلِ غَيْرِ مُوقِنٍ بِالثَّوَابِ عَلَيْهِ : واگذارنده عمل بپاداش آن یقین ندارد.

1583

الفقر و الغنى بعد العرض على الله سبحانه :

نداری و دارائی پس از عرض بر پروردگار پاك است (و انسان وارد قیامت که شد معلوم میشود دارا است یا ندار)

1584

الحياء من الله يمحو كثيرا من الخطايا : شرم از خداوند بسیاری از گناهان را از بین میبرد.

1585

الرضا بقضاء الله يهون عظيم الرزيا : بداده خدا خورسندی دادن گرفتاریهای بزرگ را كوچك میسازد

1586

الحرص ينقص قدر الرجل و لا يزيد في رزقه :

آزمندی جاه مرد را بکاهد و بروزش نیفزاید.

1587

المخاصمة تبدى سفه الرجل و لا تزيد في حقه دشمنی کردن سبکی خرد مرد را نمایان کند و درباره اش چیزی نیفزاید.

1588

الصّدق مطابقة المنطق للإلهي راستی تطبیق گفتار و منطق است بوضعی که خدا معین فرموده است (و شخص باید زبان را در مورد سخط الهی بکار نیندازد)

1589

الكذب زوال المنطق عن الوضع الإلهي : دروغ دور داشتن گفتار و منطق است از جائیکه خدا معین فرموده است

1590

إلينا يرجع الغالی و بنا يلحق التّالی : شخص علوّ کننده بسوی ما باز گردد و از پی در آینده بما برسد.

1591

النفس الكريمة لا تؤثر فيها النكبات : بدبختیها در نفس رادمرد بزرگ راه ندارند.

1592

النفس الشريفة لا يثقل عليها المونات : در زندگی آنچه باید و شاید بر مرد با همت سنگینی نمیکنند.

1593

النفس الدنيّة لا تنفك عن الدنانات :

دارنده ای نفس پست هیچگاه از پستی ها جدائی ندارد

1594

التقوى حصن حصين لمن لجأ إليه : پرهیزگاری دژ استوار است برای آنکس که بدان پناه برد

1595

التوكل كفاية شريفة لمن اعتمد إليه : خدای را پشتیبان گرفتن کفایت کننده خوبیست برای کسیکه بدان تکیه زند

1596

الإخلاص خطر عظيم حتى ينظر بما يختم له : اخلاص امر بزرگی است (و پایان آن هویدا نگردد) مگر اینکه دیده شود امرش چسان پایان مییابد.

1597

الحرص ذلّ و مهانة لمن يستشعره : آزمندی خواری و خفت است برای کسیکه آن را شعار خویش سازد.

1598

الجزع عند المصيبة أشد المصيبة : بهنگام گرفتاری بیتابی نمودن از خود گرفتاری دشوارتر است

1599

الجزع عند البلاء من تمام المحنة : بهنگام رنج و محنت زاری کردن گرفتاری را کامل کردن است.

1600

الكبر داع إلى التعمّم في الذنوب : گردنکشی شخص

را بافتادن در گناهها میکشانند.

1601

الکریم من تجنّب المحارم و تنزّه عن العیوب : راد مرد کسی است که از حرامها کناره گیرد و از زشتیها دوری گزیند

1602

المبادرة إلى العفو من أخلاق الكرام : بسوی عفو و در گذشتن شتافتن از خواهای بزرگان است.

1603

المبادرة إلى الانتقام من شیم اللّثام : بسوی کیفر و کین کشیدن شتافتن از خواهای ناکسان است.

1604

الکریم من جاد بالموجود : راد مرد کسی است که بهر چه هست بخشایش کند.

1605

السّعيد من استهان بالمفقود : نیکبخت کسی است که گم گشته را بدیده خواری بنگرد.

1606

الوفاء لأهل الغدر غدر عند الله سبحانه : با پیمان شکنان وفاداری کردن نزد خدا پیمان شکنی محسوب است.

1607

الغدر لأهل الغدر وفاء عند الله سبحانه با پیمان شکنان پیمان شکنی کردن نزد خدا وفای بعهد محسوبست

1608

اكتساب الحسنات من أفضل المكاسب : بهترین کسبها گرد آوردن نیکیها است.

1609

الفکر فی العواقب یؤمن مکروه التّوائب :

پایان کارها اندیشیدن از گرفتاریها رهیدن است

1610

الحرص رأس الفقر وأَسُّ الشَّرِّ: آزمندی اساس نداری و ریشه زشتی است.

1611

الغشوش لسانه حلو و قلبه مرّ: ناپاک و آلوده زبانش شیرین و دلش تلخ است.

1612

المنافق لسانه يسرّ و قلبه يضمرّ: مرد دورو زبانش شاد کننده و دلش زیان زننده است.

1613

المرائی ظاهره جميل و باطنه علیل: ریاکار بیرونش زیبا و درونش بیمار است.

1614

المنافق قوله جميل و فعله الدّاء الدّخيل: مرد دورو گفتارش نیک و زیبا و کردارش دردیست کاری

1615

الصّدق أقوى دعائم الإيمان: راستی استوارترین پایه ایمان بخدا است.

1616

الصّبر أوّل لوازم الإيقان: شکیبائی بر گرفتاریها نخستین لازمه یقین بخدا است.

1617

العلم يهدى إلى الحقّ: دانش شخص را بسوی حق هدایت میکند.

1618

الأمانة تؤدّي إلى الصّدق: امانت داری شخص را بسوی راستی میکشاند.

1619

العلم مصباح العقل و ينبوع الفضل: دانش چراغ روشن عقل و سرچشمه فضل و فزونیها است.

1620

العلم قاتل الجهل و مكسب النبيل : دانش كشنده نادانی و بدست آرنده بزرگواری است.

1621

العلم بغير عمل وبال : علم بدون عمل سوء عاقبت است

1622

العمل بغير علم ضلال : عمل بدون علم گمراهی است.

1623

العلم كنز عظيم لا يفنى : دانش گنج بزرگی است تمام نشدنی.

1624

العقل شرف كريم لا يبلى : خردمندی شرافتی است بزرگ و نپوسیدنی.

1625

العاقل من عقل لسانه : خردمند کسی است که زبانش را به بند درکشد.

1626

الحازم من داری زمانه : دور اندیش کسی است که با روزگار خویش مدارا کند.

1627

المكر والغلّ مجانباً للإيمان : مكر و فسون و كین توزی از ایمان بدوراند.

1628

المطل و المنّ منكّد الإحسان : سهل انگاری و منتّ گذاری نیکی را تباه میکنند.

1629

الصبر علی المصيبة یجزل المثوبة : بر مصیبت شکیب ورزیدن اجر را دو چندان میکند.

1630

الكذب يردى مصاحبه و ينجى مجانبه :

دروغ يار خود را هلاك ميكند و دورى كننده اش را ميرھاند

1631

العسر يشين الأخلاق و يوحش الرفاق : دشواری خواها را زشت میسازد و دوستان را بیگانه و دور مینماید

1632

السّخاء يكسب المحبّة و يزيّن الأخلاق : دهش و بخشش مهربانی را بدست میآورد و خواها را زیبا میسازد

1633

الوفاء حلية العقل و عنوان التّبل : وفاداری آرایشگر خرد و نشانه بزرگواری است.

1634

الاحتمال برهان العقل و عنوان الفضل :

بردباری نشانه خردمندی و نمونه افزونی و بزرگواری است.

1635

المعرفة دهش و الخلوّ منها عطش : عشق و عرفان حق باعث مدهوشی و بیخودی از خویش و تهی بودن از آن موجب تشنگی (بسر چشمه وصال حق) است.

1636

السّیء الخلق كثير الطّيش منغص العیش : مرد بدخو سبکی و بیخردیش بسیار و عیشش آلوده و تباه است.

1637

المطل أحد المنعین : کندی و کاهلی یکی از دو منع و باز گرفتن است.

1638

الیأس أحد التّجحین : نومیدی از مردم یکی از دو پیروزی است.

1639

السّامع للغيبة أحد المغتابين : غيبت شنو خودش یکی از دو غیبت کننده است.

1640

المصيبة بالصبر أعظم المصیبتین : گرفتاری

ص: 61

بی صبری بالاترین یکی از دو گرفتاری بزرگ است.

1641

الظَّنَّ الصَّوَابَ وَاحِدَ الرَّأْيَيْنِ : گمان درست یکی از دو تدبیر درست است

1642

الرُّؤْيَا الصَّالِحَةَ إِحْدَى الْبِشَارَتَيْنِ : خواب خوب دیدن یکی از دو مژده است.

1643

الْكُفَّ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ أَحَدَ السَّخَائِنِ :

از آنچه در دستهای مردم است دست باز داشتن یکی از دو بخشش است.

1644

الذِّكْرَ الْجَمِيلَ إِحْدَى الْحَيَاتَيْنِ : نیک نامی یکی از دو زندگانی است.

1645

البَشْرَ أَحَدَ الْعَطَائِنِ : گشاده روئی یکی از دو بخشش است.

1646

الْمَرْئَةَ الصَّالِحَةَ أَحَدَ الْكَسْبَيْنِ : زن خوب یکی از دو چیزی است که شخص (کسب) بدست میآورد

1647

الْكِتَابَ أَحَدَ الْمَحْدَثَيْنِ : کتاب یکی از دو حدیث گوینده است.

1648

الْإِغْتِرَابَ أَحَدَ السُّنَّتَيْنِ : غربت یکی از دو پراکندگی است (و آن دیگرش مرگ است).

1649

اللَّبْنَ أَحَدَ اللَّحْمَيْنِ : شیر یکی از دو گوشت است

1650

العجيزة أحد الوجهين : سرين (باسن) یکی از دو روی است. (یعنی آنکه جمال زن فقط در صورتش نیست بلکه در سرین او نیز میباشد پس بهنگام انتخاب زن باید بدیدار رویش اکتفا نمود).

1651

الدعاء للسائل إحدى الصدقتين : بدر خواست کننده دعا کردن یکی از دو تصدق دادن است.

1652

الأدب أحد الحسين : دانش و فرهنگ داشتن یکی از دو پاک گهری است.

1653

الدین أشرف النسبين : دین داری شریفترین دو پیوند است (یکی دیگر پیوند شرافت خانوادگی است)

1654

المصيبة واحدة وإن جزعت صارت اثنتين گرفتاری یکی است اگر بیتابی کنی دو تا میشود.

1655

التّية الصّالحة أحد العملين : تیت پاک یکی از دو عمل کردن است.

1656

العلم إحدى الحياتين : دانش یکی از دو زندگانی است.

1657

المودة إحدى القربتين : دوستی یکی از دو خویشاوندی است.

1658

السفر أحد العذابين : مسافرت یکی از دو

گرفتاری و سختی است.

1659

الحرص أحد الشَّقائين : آزمندی یکی از دو بدبختی است.

1660

البخل أحد الفقيرين : بخیلی یکی از دو نادار است

1661

السجن أحد القبرين : زندان یکی از دو گور است (زیرا چه بسا اشخاص که از همین گور زندان بزرگان گور در افتادند).

1662

المنزل البهیّ إحدى الجنّتين : منزل روشن و خرم یکی از دو بهشت است.

1663

الهّم أحد الهرميين : آندوه یکی از دو پیری است.

1664

الحسد أحد العذابين : رشگ بردن یکی از دو عذاب است.

1665

المرض أحد الحبسين : بیماری یکی از دو زندان است.

1666

العفو أعظم الفضيلتين : گذشت از گناه برترین دو بزرگواری است.

1667

الصّبر أحد الظّفرين : شکیبائی یکی از دو پیروزمندی است.

1668

المؤمن يقظان ينتظر إحدى الحسنين : مؤمن بیدار است و همواره بانتظار یکی از دو نیکی است (یا گشایش کار جهان یا مرگی که او را بروح و رحمت الهی برساند)

1669

الرّوْجَة الموفقة إحدى الرّاحتين : زن موافق و دمساز (با اخلاق انسان) یکی از دو آسایش است.

1670

الظّالم طاغ ينتظر إحدى التّقمتين : ستمگر سرکش و چشم براه یکی از دو کیفر است (یا کیفر این جهان یا جزای آنجهان).

1671

العادل راع ينتظر أحد الجزائين : پادشاه دادگستر شبانی است که چشم براه یکی از دو پاداش است

1672

الأدب و الدّین نتیجه العقل : دانش و دین زاده و نتیجه خرد است.

1673

الحرص و الشّره و البخل نتیجه الجهل : آزمندی و حرص بسیار و بخیلی انگیزه نادانی اند.

1674

الكرم حسن السّجیة و اجتناب الدّیة : بزرگواری خوش رفتاری و دوری از زشتی است.

1675

الأمل یقرّب المنیة و یباعد الأملیة : آرزوی دراز مرگ را نزدیک و آرزو را دور میسازد.

1676

العاقل من تعمد الذّنوب بالغفران : خردمند کسی است که گناهان را بآمرزش بپوشاند.

ص: 63

1677

الكریم من جازى الإساءة بالإحسان: جوانمرد کسی است كه بدى را بخوبى پاداش دهد.

1678

المحسن من عمّ النَّاس بالأحسان: نیکوکار کسی است كه نیكى اش بهمهٔ مردم برسد.

1679

الشَّجاعة نصرة حاضرة و فضيلة ظاهرة:

دلآوری یاری آماده و فضیلت و برتری هویدائی است

1680

العلم وراثته كريمة و نعمة عميمة: دانش میراثی است گران سنگ و نعمتی است عام.

1681

الإنصاف يرفع الخلاف و يوجب الإئتلاف:

دادگری مخالفت را از میان میبرد و پیوند و الفت بار میآورد.

1682

التَّقوى جماع التَّنزه و العفاف: پرهیزکاری گرد آوردهٔ پاکیزگی و پاکدامنی است.

1683

التَّوفيق أشرف الحظّين: موفقیت و کامروائی برترین بهره است.

1684

التَّواضع أفضل الشُّرفين: فروتنی برترین دو بزرگواری است.

1685

السَّخاء إحدى السَّعاداتين: بخشش یکی از دو نیکبختی است

1686

الطمع أحد الذلّين : طمعکاری یکی از دو خواریست

1687

الوعد أحد الرّقين : پیمان نهادن یکی از دو بندگی است

1688

إنجاز الوعد أحد العتقين : وفای بوعده یکی از دو آزادی است.

1689

الحلم إحدى المنقبطين : بردباری یکی از دو فضیلت است.

1690

المودة في الله أكّد النّسبين : دوستی در راه خدا استوارترین دو خویشاوندی است.

1691

الحسد ألام الرّذيلتين : رشک بردن پست ترین دو صفت پست است.

1692

الرّهد أفضل الرّاحتين : بی رغبتی بدنیا برترین دو راحتی است.

1693

العافية أشرف اللّباسين : تندرستی شریفترین دو لباس است.

1694

العلم أفضل الأنيسين : دانش برترین دو انیس و همراه است.

1695

العمل الصّالح أفضل الرّادين : کار نیک برای آخرت بهترین دو توشه است.

1696

العدل أفضل السّياسين : دادگستری برترین دو سیاست است.

الجور أحد المدمرين : ستمکاری یکی از دو هلاك كنندگان است.

ص: 64

1698

الخلق السَّجِيحُ إِحْدَى النَّعْمَتَيْنِ : خوى خوش و نرم يکى از دو نعمت است.

1699

الصُّورَةُ الْجَمِيلَةُ أَوَّلُ السَّعَادَتَيْنِ : روى زيبا نخستين دو نيکبختى است.

1700

الصَّحَّةُ أَهْنَأُ اللَّذَّتَيْنِ : تندرستى گواراترين دو لذت است.

1701

الشَّهْرَةُ أَحَدُ الْمَغْوِيَيْنِ : خواهش يکى از دو گمراه کننده است.

1702

الشَّجَاعَةُ أَحَدُ الْعَزِيْنِ : دلاورى يکى از دو عزت و ارجمندى است.

1703

الْفِرَارُ أَحَدُ الدَّلِيْنِ : گريز از ميدان جنگ يکى از دو خوارىست.

1704

الْوَلَدُ الصَّالِحُ أَجْمَلُ الذَّكْرِيْنِ : فرزند شايسته زيباترين دو نام نيك است.

1705

الْقُرْآنُ أَفْضَلُ الْهَدَايَتِيْنِ : قرآن برترين دو هدايت است.

1706

الْإِيْمَانُ أَفْضَلُ الْأَمَانَتِيْنِ : ايمان بخدا و رسول برترين دو امانت است.

1707

الْخَلْقُ السَّيِّئُ أَحَدُ الْعَذَابِيْنِ : زشتخوى يکى از دو عذاب و گرفتارى است.

1708

الولد أحد العدوین : فرزند یکی از دو دشمن است.

1709

الصّدیق أفضل الذّخرین : دوست برترین دو اندوخته است.

1710

المركب الهنيء إحدى الرّاحتين : مرکب رهوار یکی از دو آسایش است.

1711

العلم أفضل الجمالین : دانش برترین دو زیبایی است.

1712

الذّکر أفضل الغنیمتین : یاد خدا بودن برترین دو بهره است.

1713

الصّدقة أعظم الرّبحین : تصدّق دادن بزرگترین دو سود است.

1714

العلم باللّه أفضل العلمین : علم بخدا برترین دو دانش است (یعنی هرگاه علم را تقسیم بدو قسمت کنیم یکی از آن مربوط بمبدأ و معاد و دیگری مربوط بامور دیگر البتّه آنکه مربوط بمبدأ و معاد است افضل از آن دیگر است).

1715

المعرفة بالنفس أنفع المعرفتين : خویشتن شناسی سودمندترین دو معرفت است.

1716

الأخذ علی العدوّ بالفضل أحد الظّفرین : بر دشمن

ص: 65

بوسیله نیکی دست یافتن یکی از دو پیروزی است

1717

القناعة أفضل الغنائين : بکم ساختن برترین دو دارائی است.

1718

الهوى أعظم العدوین : هواپرستی بزرگترین دو دشمن است.

1719

الصدقة أفضل الذّخرين : تصدّق دادن برترین دو اندوخته است.

1720

النساء أعظم الفتنتين : زنان بزرگترین دو فتنه اند.

1721

المعروف أفضل الكنزين : نیکی بزرگترین دو گنج است.

1722

الصّلوة أفضل القربتين : نماز برترین نزدیکیها بخدا است.

1723

الصّيام أحد الصّحّتين : روزه گرفتن یکی از دو تندرستی است.

1724

السّهر إحدى الحياتين : شب زنده داری یکی از دو زندگانی است.

1725

القناعة أفضل العفتين : قناعت دو پاکدامنی است.

1726

الشّکر أحد الجزائين : سپاسگزاری یکی از دو پاداش است.

1727

الدّين أحد الرّقيّن : قرض یکی از دو بندگی است.

1728

التّقرّيع إحدى العقوبتين : نکوهش یکی از دو کیفر است.

1729

التّدم أحد التّوبتين : پشیمانی یکی از دو توبه است.

1730

الغدْر أقبح الخيانتين : بیوفائی زشتترین دو خیانت است.

1731

الصّدیق أفضل العدّتين : دوست وفادار برترین دو پشتیبان است.

1732

البشاشة أحد القرائين : گشاده روئی یکی از دو مهمانی کردن است.

1733

العدل رأس الإيمان و جماع الإحسان :

دادگستری سر و ریشهٔ ایمان و گرد آورنده نیکی و احسان است

1734

الإيثار أحسن الإحسان و أعلى مراتب الإيمان برگزیدن دیگران نیکوترین نیکیها و بلندترین مراتب ایمان است.

1735

البخل يكسب العار و يدخل النّار : بخل صفتی است که ننگ را کسب کرده و سرانجام آدمی را داخل آتش میکند.

1736

الظّلم في الدّنيا بوار و في الآخرة دمار : ستمکاری

در دنیا تباهی و در آخرت شکنجه و هلاکت است

1737

الكذب فى العاجلة عار وفى الآجلة عذاب النار دروغ در دنیا باعث ننگ و رسوائی و در آخرت موجب عذاب و آتش است.

1738

الغضب یردى صاحبه و یردى معايبه : خشم صاحبش را هلاک میکند و زشتیهایش را هویدا میسازد

1739

اللجاج یکبو براکبه و ینبو بصاحبه : ستیزه خوئی مرکبی است که سوارش را از پا در میآورد و صاحبش را عاجز کند

1740

العالم من شهدت بصحة أقواله أفعاله :

دانشمند کسی است که کردارش درستی گفتارش را گواهی دهد

1741

الورع من تنزهت نفسه و شرفت خلاله پارسا کسی است که خودش پاکیزه و بلند باشد خواهی او

1742

الزهد شيمة المتقين و سجية الأوابین : کناره گیری از جهان کردار پرهیزکاران و روش بنخدا بازگشتگان است

1743

التقوى ثمرة الدین و أمانة الیقین : پرهیزکاری میوه درخت دین و نشانه یقین است.

1744

الحكمة روضة العقلاء و نزهة النبلاء :

حکمت و دانش بوستان خردمندان و تفرّجگاه زیرکان است

1745

الجاهل لن یلقى أبداً إلا مفرطاً أو مفترطاً : نادان هیچگاه دیدار نگردد جز اینکه یا تند است یا کند.

1746

العقل غريزة تريد بالعلم و التجارب : خردمندی خوئیست که زیاد میگردد بدانش و آزمایشها.

1747

اللجاج ينتج الحروب و يوغر القلوب :

ستیزه خوئی موجب پیدایش پیکارها و گدازنده دلها است.

1748

العلماء غرباء لكثرة الجهال : از بس نادانان فراوان اند دانشمندان غریب و بیکسانند.

1749

التاجون من النار قليل لغلبة الهوى و الضلال از بس هوا و گمراهی غالب است رستگاران از آتش کمند

1750

الدنيا لا تصفو لشارب و لا تقى لصاحب :

سرچشمه جهان برای نوشنده اش صاف شدنی و برای دارنده اش وفا کردنی نیست که نیست.

1751

الصبر على النوائب ينيل شرف المراتب : بر پیش آمدهای روزگار شکیب ورزیدن شخص را بپایه های بلند میرساند.

1752

المذنب من غير علم برىء من الذنب : آنکه ندانسته گناه میکند از گناه بر کنار است.

1753

الأحمق غريب فى بلدته مهان بين أعزته بى خرد در شهر خود بیگانه است خوار است میان عزیزان خود

1754

العلم ينجى من الارتباك و الحيرة : دانش شخص را

1755

الصّدیق أفضل عدّة و أبقى مودّة: یار نیک برترین پناه و در دوستی پایدارتر است.

1756

العاقل من هجر شهوته و باع دنیا باخرته خردمند کسی است که شهوتش را دور سازد و دنیايش را باخرتش بفروشد.

أفان بباق نشتریه سفاهة *** و سخطا برضوان و نارا بجّته.

(عنه عليه السّلام).

دنیا بدین خریدنت از بی بصارتی است

ای بد معامله بهمه هیچ میخری.

(سعدی)

1757

الجاهل لا یرتدع و بالمواعظ لا ینتفع: نادان (از راهی که می‌رود) بازگشتی نیست و از پندها سود بردنی نه

1758

المؤمن عقیف مقتنع متنوّع متورّع: مؤمن پاکدامن سازکار دوری کننده پرهیزکار است.

1759

الصّبر علی طاعة الله أهون من الصّبر علی عقوبته: بر طاعت خدا شکیب ورزیدن آسانتر تا بر کیفر و زجرش صبر کردن.

1760

العاقل لا یتكلّم إلاّ لحاجته أو لحجّته و لا یشغل إلاّ بصلاح آخرته: خردمند سخن نگوید مگر یا برای حاجتش یا برای حجّتش و غلبه بر دشمنش و مشغول نمیشود مگر باصلاح امور آخرتش.

1761

البخیل فی الدّنيا مذموم و فی الآخرة معذّب ملوم: بخیل در دنیا نکوهیده و در آخرت گرفتار و نکوهش شده است.

الظلم يزلّ القدم و يسلب النعم و يهلك الأمم ستمکاری پی (حیات انسانی) را می‌لغزاند و نعمت را میگرداند و امتها را هلاک می‌سازد.

العلم يدلّ على العقل فمن علم عقل : دانش دلیل بر خرد است فلذا هر که دانشمند شد خردمند است

العلم محیی النفس و منیر العقل و ممیت الجهل :

دانش انسان را زنده می‌دارد و خرد را نور میبخشد و نادانرا میکشد.

العقل من تورّع عن الذنوب و تنزّه من العيوب خردمند کسی است که از گناهان بپرهیزد و از زشتیها پاك باشد

السّخاء يمحصّ الذنوب و يجلب محبّة القلوب بخشش گناهان را نابود می‌سازد و مهر دلها را بدست می‌آورد

الكيس أصله عقله و مرؤته خلقه و دينه حسبه : مرد زیرک بنیادش خردش و مردانگیش خویش و دینش حسب و نسبش می‌باشد.

العالم من لا يشبع من العلم ولا يتشبع به :

دانشمند آن کس است که از یاد گرفتن سیر نمیگردد و وانمود سیری از آن را هم نمیکند.

المؤمن من كان حبه لله و بغضه لله و أخذه لله و تركه لله : مؤمن کسی است که دوستیش برای خدا دشمنیش برای خدا گرفتنش برای خدا رها کردنش برای خدا باشد.

العاقل من عقل لسانه إلا عن ذكر الله : خردمند کسی است که زبانش را (از هر چیز) ببندد در کشتد مگر از ذکر خدا

المؤمن شاکر فی السراء صابر فی البلاء خائف فی الرخاء : مؤمن در پنهان سپاسگزار در گرفتاری شکیبیا در آسایش ترسناک (از خدا و عذاب قیامت) است.

المؤمن عقیف فی الغنی متنزه عن الدنيا :

مؤمن در دارائی پاکدامن و از دنیا پیراسته و پاک است

الزينة بحسن الصواب لا بحسن الثياب :

آرایش بخوبی رست روی است نه بجامه نیکو.

الرفق مفتاح الصواب و شیمة ذوی الألباب نرمی کلید راستی و کردار خردمندان است.

العاقل من عصی هواه فی طاعة ربّه : خردمند کسی است که در راه فرمانبرداری از پروردگارش هوایش را فرمان نبرد.

الْحِطُّ لِلْأَنْسَانِ فِي الْأُذُنِ لِنَفْسِهِ وَ فِي اللِّسَانِ لغيرِهِ : حِطُّ وَ بَهْرَةُ انْسَانِ دَرِ كُوشِشِ بَرای خُودِش مِیباشد (كِه پَندها رَا بَشنُود وَ بكار بَنَدَد) وَ دَرِ زَبانِش بَرای غَیَرِ خُودِش مِیباشد (كِه آیاتِ حَكْمَتِ رَا بَرای دِیگَران بَیان سَازَد).

1777

الوَصْلَةُ بِاللَّهِ فِي الْإِنْقِطَاعِ عَنِ النَّاسِ وَ الْخِلاصِ مِنْ أَسْرِ الطَّمَعِ بِاكتِسَابِ الْيَأْسِ : بَخدا پِیوستن دَرِ بَرِیدنِ از مَرَدَمِ وَ رَهائِیِ از بَنَدِ طَمَعِ دَرِ بَدستِ آوَرَدنِ نَاامِیدِیِ از خَلقِ اسْت.

1778

العِلْمُ ثَمَرَةُ الْحِكْمَةِ وَ الصَّوَابِ مِنْ فُرُوعِهَا مِیوَةُ دَرِخْتِ حَكْمَتِ دَانِشِ اسْت وَ راسْتِ رُویِ از فُرُوعِ آنِ مِیباشد.

1779

الحَرِیصُ فَقِیرٌ وَ انْ مَلِكُ الدُّنْیَا بِحِذافِیرِها :

آزَمَندِ نَدارِ اسْت اگَرِ چِه جِهانِ رَا هَمگِیِ مَالِكِ باشَد.

1780

الصِّدْقُ عِمادُ الْإِسْلامِ وَ دَعامَةُ الْإِیمانِ راسْتِیِ سَتونِ اسْلامِ وَ پَناهِگَاهِ اِیمانِ اسْت.

1781

الْإِیمانُ قَولٌ بِاللِّسَانِ وَ عَمَلٌ بِالْأَرْکانِ : اِیمانِ تَصَدِیقِ بَزبانِ وَ عَمَلِ كَرَدنِ بَاركانِ بَدنِ اسْت.

ص: 69

1782

الجود في الله عبادة المقرّبين : در راه خدا بخشش کردن بندگی نزدیکان بخدا است.

1783

الخشية من عذاب الله شيمة المتّقين : ترس از خدا روش پرهیزکاران است.

1784

التّزّه عن المعاصی عبادة التّوّابین : پاکیزگی از گناهان و دور گزیدن از آن عبادت بخدا باز گشتگان است.

1785

الحزم تجرّع الغصّة حتّى تمکن الفرصة :

دوراندیشی اندوه را جرعه جرعه فرو خوردن است تا آنکه فرصت بدست آید (و زمان اندوه سپری گردد)

1786

التّوانی فی الدّنيا إضاعة و فی الآخرة حسرة :

کندی در کار جهان از دست دادن و در آخرت موجب اندوه و حسرتست

1787

الکرم بذل الجود و إنجاز الوعود : جوانمردی بخشش را کار بستن و پیمانها را بجای آوردن است.

1788

أصل الدّین أداء الأمانة و الوفاء بالعهد بنیاد دینداری امانت را پس دادن و پیمانها را بجای آوردن است.

1789

السّیّد محسود و الجواد محبوب مودود : مهتر و سرور رشگ برده شده و مزد بخشنده مهر ورزیده و دوست داشته شده است.

1790

الحسود أبدا علیل و البخیل أبدا ذلیل :

رشگیر همیشه دردمند و بخیل همواره خوار است.

1791

الجنة خير مال و النار شرّ مقيل : بهشت بهترين انجام و دوزخ بدترين خواب گاه است.

1792

المعونة تنزل من الله على قدر المؤنة : يارى و وجه خرج از جانب خدا باندازه اخراجات نازل ميگردد.

1793

المزاج فرقة تتبعها ضغينة : هزل و مزاح جدائي است كه كينه و دشمنى را در پي دارد.

1794

الإفراط فى الملامة يشب نار اللجاجة : در نکوهش بدکار اندازه نگه نداشتن آتش ستیز را تیز کردن است

1795

الجوع خير من ذلّ الخضوع : گرسنگى خوشتر تا خواری زاری و فروتنی را کشیدن.

1796

القانع ناج من آفات المطامع : مرد قانع از آفتهای طمعها رسته و بدور است.

1797

الكريم يزدجر عمّا يفتخر به اللئيم : جوانمرد آزرده ميشود از چيزيكه ناكس بدان مينازد.

1798

الجاهل يستوحش عمّا يأنس به الحكيم :

نادان ميگريزد از آنچه كه دانا بآن خو ميگيرد.

1799

المعروف غلّ لا يفكّه إلا شكر أو مكافاة :

خوبى بندى است كه آنرا باز نكند مگر سپاسگذارى يا پاداش

1800

الحقّ أبلغ منزّه عن المحاباة و المراياة : حقّ و راستی روشن و دور از طرفداری و ستیزه خوئی است

1801

المؤمن بين نعمة و خطیئة لا- يصلحها إلاّ الشّكر و الاستغفار : مؤمن همواره میان نعمت و نافرمانی خدا است و کار این دو را جز سپاسگذاری و آمرزش خواستن از خدا اصلاح ننماید.

1802

الحلم عند شدّة الغضب يؤمن غضب الجبّار بگاه سختی خشم بردباری را کار بستن از خشم خداوند جبّار ایمن میسازد.

1803

الكمال فی ثلاث الصّبر علی التّوابع و التّوابع فی المطالب و اسعاف الطّالب : تمامیت انسان در سه چیز است بر گرفتاری شکیب ورزیدن و در کارها پرهیز را کار بستن و بر آوردن خواسته در خواست کننده

1804

الرّفق بیسر الصّعاب و یسهّل شدید الأسباب نرمی کارهای سخت را هموار کند و سببهای سخت را آسان نماید

1805

العالم یعرف الجاهل لأنّه کان قبل جاهلا دانا شناسای نادان است زیرا که خودش پیش از آن نادان بوده است (و میداند نادانی چه درد بی درمانی است و درمانش جز بدانش نیست).

1806

الجاهل لا یعرف العالم لأنّه لم یکن قبل عالما نادان دانا را نمی شناسد زیرا که او پیش از آن دانشمند نبوده است.

1807

التّوفیق و الخذلان يتجاذبان النفس فأیّهما غلب کانت فی حیّزه : کامرانی و ناکامی بشر را بسوی خویش میکشند هر کدام که چیره شدند نفس بشری در بند آنست (یا بسوی خیر راه مییابد یا دچار خبر شرّ میگردد)

1808

المؤمن حذر من ذنوبه یخاف البلاء و یرجو رحمة ربّه : مؤمن از گناهش همواره بیمناک است از گرفتاری ترسناک و رحمت پروردگارش را امیدوار است

العقل و العلم مقرونان فی قرن لا یفترقان و لا یتباینان : خرد و دانش در یکجا بهم پیوسته اند از یکدیگر دور و جدا نگردند.

الإیمان و العمل أخوان توأمان و رفیقان لا یفترقان : ایمان و عمل دو برادراند از یک شکم و دو رفیق و همراه اند (در یک راه) و هیچکدام از هم جدا نشوند.

الإیمان شجرة أصلها یقین و فرعها التّقی و نورها الحیاء و ثمرها السّخاء : ایمان درختی است که ریشه آن یقین و شاخه اش تقوی و شکوفه اش حیاء و میوه اش بخشش و سخا است.

الغضب نار موقدة من كظمه أطفأها و من

أطلقه كان أول محترق بها : خشم آتشی است فروزنده هر که آن را فرو خورد خاموشش سازد و هر که رهایش سازد نخستین کس که بدان سوزد خود او است.

1813

العارف من عرف نفسه فأعتقها و نزهها عن كل ما يبعدها و يوبقها : شناسا کسی است که خودش را بشناسد و نفسش را (از بند هوا و هوس) آزاد سازد و آنرا از هر چه که از خدا دور و هلاک میسازد پاکیزه کند

1814

الشهوات أعلال قاتلات و أفضل دوائها اقتناء الصبر عنها : شهوتها دردهائی کشنده اند و برترین دوی آنها بدست آوردن صبر است از آنها

1815

الأحمق لا يحسن بالهوان و لا ينفك عن نقص و خسران : ابله خوب نمیشود بخواری و از نقص و خسران باز نمی ایستد.

1816

البكاء من خيفة الله للبعد عن الله عبادة العارفين : گریه از خوف خدا برای دوری و هجران از خدا عبادت عارفان است.

1817

التفكر في ملكوت السموات و الأرض عبادة المخلصين : در اسرار آفرینش کشورهای آسمانها و زمین اندیشیدن عبادت پاکیزگان است.

1818

الحمق داء لا يداوى و مرض لا يبرء : ابلهی بیدرمان دردی است که دوا نپذیرد و بیماریی است که از انسان جدا نگردد.

1819

الحجر الغصب في الدار رهن لخرابها :

سنگ غصبی در خانه گرو خرابی آن خانه است.

1820

الإخوان في الله تعالى تدوم مودتهم لديم سببها : آنانکه برای خاطر خدا باهم برادری میکنند دوستیشان برای پایداری سبب آن دوستی پاینده و پایدار است.

1821

الکئیس من کان یومه خیرا من أمسه و عقل الذّم عن نفسه : خردمند کسی است که امروزش به از دیروزش باشد و باب نکوهش را بروی خویش بر بندد

1822

العاقل من أحسن صنائعه و وضع سعیه فی مواضعه : خردمند کسی است که احسان خود را نیکو گذارد و کوشش خویش را بجای خود بکار برد (ابو الحسن حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام فرماید: نیکو کردن صنایع بآن است که آنرا کوچک گیری و پنهان داری و در آن شتاب کنی پس هر که کار نیکی که درباره مؤمنی کند کوچک شمارد مؤمن را بزرگ شمرده است و اگر کارش را بزرگ گیرد مؤمن را کوچک شمرده است و اگر آنرا پنهان دارد کارش پسندیده است او اگر در آن شتاب کند عطیه و بخششش گوارا است)

ص: 72

1823

الشَّقِيّ من اغترّ بحاله و انخدع لغرور آمله بدبخت کسی است که بر حال خویش بنازد و از آرزوهای فریبنده اش بغرور و فریب در افتد.

1824

اللَّيْم إذا بلغ فوق مقداره تنكّرت أحواله ناكس وقتی مرتبه اش بالا گیرد حالش دگرگون گردد.

1825

التَّقَرُّب إلى الله بمسئلته و إلى النَّاس بتركها بخداوند تعالی نزدیک شدن بدرخواست چیزی از او کردن و نزدیکی بمردم درخواست را ترك گفتن است.

1826

الدُّنْيَا منتقلة فانية إن بقيت لك لم تبق لها : جهان کوچ کننده و نابود شونده است اگر آن از برای تو بپاید تو برای آن پاینده نیستی.

1827

العجب لغفلة الحساد عن سلامة الأجساد :

شگفتا رشگبران تا چه اندازه بیخبر از تندرستی اند.

1828

الدُّنْيَا أصغر و أحقر و أنزر من أن تطاع فيها الأحقاد : جهان کوچکتر خوارتر و اندکتر از آن است که کینه ها در آن پیروی شوند.

1829

إخوان الصّدق زينة في السّراء و عدّة في الصّراء : برادران راست رو در شادی آرایش و در سختی مددکار

1830

الدّولة تردّ خطاء صاحبها صوابا و صواب ضدّه خطأ : دولت و دارائی جهان خطاء جهاندار را صواب و صواب خلاف او را خطا نشان میدهد.

1831

الخرق مناواة الآراء و معاداة من يقدر على الصّراء : کولی و ابلهی است دشمنی با اندیشه ها و دشمنی کردن با کسی است که توانائی ضرر زدن را دارد.

العلم أفضل شرف من لا قدیم له : دانش برترین شرفی است برای کسی که سابقه شرف نداشته باشد

الجاهل لا يعرف تقصيره ولا يقبل من النصيح له نادان کار زشت خویش را نمی شناسد و از پندگو پذیرفتار پند نیست.

العطية بعد المنع أجمل من المنع بعد العطية :

بخشش را پس از باز گرفتن دادن زیاتر است تا پس از دادن باز گرفتن.

الدَّهر يخلق الأبدان و يجدد الآمال و يدنى المنية و يباعد الأمنية : روزگار بدنهارا کهنه میگرداند و آرزوها را نو میسازد و مرگ را نزدیک میگرداند و امیدواریههارا دور میگرداند.

أواخر مصادر التوقى أوائل موارد الحذر :

پایانهای جایگاههای نگاهداشتن و صیانت آغازهای موارد پرهیز کردن است.

1837

العاقل إذا سكت فكر و إذا نطق ذكر و إذا نظر اعتبر : خردمند بگاہ خموشی بیندیشد و بگاہ گفتار بیاد خدا باشد و بهنگام نگاه کردن پند پذیرد.

1838

الدّاعی بلا عمل كالقوس بلا وتر : خواننده بدون عمل همچون کمان بدون زه است.

1839

المروءة اجتناب الرّجل ما یشینه و اکتسابه ما یزینه : مردانگی دوری گزیدن مرد است از آنچه که او را زشت دارد و بدست آوردن او است آنچه که او را زیبا سازد.

1840

الرّفیق فی دنیاہ كالرّقیق فی دینہ : رفیق و یار در دنیا همچون یار در دین است (یعنی کاملاً باید مراعات جهات دینی را بکند).

1841

الغنی بالله أعظم الغنی : بالاترین توانگریها توانگری بواسطه خدا است.

1842

الغنی بغير الله أعظم الفقر و الشّقا : توانگری بدون خدا بالاترین نداری و بدبختی است.

1843

العلم أكثر من أن يحاط به فخذوا من كلّ علم أحسنه : دانش بیش از آنست که بتوان آنرا در چنبر تصرف کشید فلذا از هر دانشی بهتر آن را فرا گیرند (و باقی را واگذارید).

1844

السّخاء و الشّجاعة غرائز شریفه یضعها الله سبحانه فیمن أحبّه و أمتحنه : بخشایشگری و دلاوری خواهی ارجمندی هستند که خداوند سبحان آنها را در هر کس که او را دوست دارد و آزمایش کرده باشد قرار میدهد.

1845

الجبین و الحرص و البخل غرائز سوء یجمعها سوء الظن بالله : ترس و آز و بخل خواهی زشتی اند که آنها را سوء ظنّ بخدا گرد میآورد.

1846

1851

المحاسن فی الإقبال هی المساوی فی الإدبار :

خوبیهای در خوشبختی بدیهای در گرفتاری و بخت برگشتگی اند.

1852

الصّمت یکسبک الوقار و یکفیک مؤنة الاعتذار : خموشی لباس وقار را بر تو میپوشاند و سختی عذر خواهی را از تو کفایت میکند.

1853

الأمل سلطان الشّیاطین علی قلوب الغافلین آرزوی دراز داشتن تسلّط داشتن شیاطین بر دل‌های بیخبران است.

1854

الحکمة ضالّة کلّ مؤمن فخذوها و لو من أفواه المنافقین .

حکمت و دانش گمشده هر مؤمنی است پس آنرا فراگیرید اگر چه از دهن منافقان باشد.

1855

الجهل فی الإنسان أضّرّ من الأکلة فی البدن نادانی در انسان زیانش از خوره در بدن بیشتر است.

1856

السّعیّد من خاف العقاب فامن ورجا الثّواب فأحسن : نیکبخت کسی است که از عذاب بترسد و ایمن گردد و بثواب امیدوار باشد، و کار نیکو کند.

1857

الحاسد یری أنّ زوال التّعمة عمّن یحسده نعمة علیه : حسود زوال نعمت از محسود را برای خودش نعمتی می بیند (در صورتیکه بدبخت سخت در اشتباه است).

1858

السّاعی کاذب لمن سعی إليه ظالم لمن سعی علیه سخن چین دروغگو است نسبت بانکه سخن نزدش برد و نسبت بانکه سخنش را میبرد ستم روا دارد.

1859

العلم حاكم و المال محكوم عليه : دانش همواره فرمان دهنده و مال فرمان برنده است.

1860

العلم يرشدك إلى ما أمرك به و الزهد يسهل لك الطريق إليه : دانش تو را براهی که فرمانت میدهد هدایتت میکند و زهد راهش را برای تو هموار میسازد

1861

المال يكرم صاحبه في الدنيا و يهينه عند الله سبحانه : مال مالدار را در دنیا ارجمند میدارد و نزد خداوند سببانش خوار میسازد.

1862

الفقيه كلّ الفقيه من لم يقنط الناس من رحمة الله و لم يؤيسهم من روح الله : دانشمند و فقیه کامل عیار کسی است که مردم را از رحمت خدا نومید نگرداند و از آمرزش خدایشان مأیوس نسازد.

1863

العالم كلّ العالم من لم يمنع الرجاء لرحمة الله و لم يؤمنهم مكر الله : دانشمند بتمام معنی دانشمند کسی است که مردم را از امید رحمت خدا باز ندارد و از سخت گیری خدایشان ایمن ندارد.

ص: 75

1864

المال و البنون زينة الحياة الدنيا و العمل الصالح حرث الآخرة : مال و فرزندان آرایش زندگانی دنیا و کردار نیکو کشته آخرت اند.

1865

المحتكر البخيل جامع لمن لا يشكره و قادم لمن لا يعذره : بخیل حبس کننده مال را برای کسی گرد میآورد که از او سپاس نگذارد (و آن وارث است) و بر کسی روی میآورد که عذرش پذیرفتار نیست

1866

الكرم ايثار عذوبة الثناء على حب المال .

جوانمردی شیرینی و گوارائی ستایش را بر دوستی مال گزیدن است.

1867

الزهد تقصير الآمال و إخلاص الأعمال : زهد کوتاهی آرزوها و پاکیزه کردن کارها است.

1868

الأخ المكتسب في الله أقرب الأقرباء و أرحم من الأثمات و الآباء : برادریکه در راه خدا بدست آید نزدیکترین خویشان و مهربانتر از مادرها و پدرها است

1869

اللؤم إيثار حب المال على لذة الحمد و الثناء :

ناکسی دوستی مال را بر لذت حمد و ستایش برگزیدن است.

1870

العامل بجهل كالسائر على غير طريق فلا يرد جده في السير إلا بعدا عن حاجته : آنکه از روی نادانی کار میکند همچون کسی است که از راه بیرون است و کوشش او در رفتار نیفزاید مگر دوری از حاجتش را.

1871

المرء يوزن بقوله و يقوم بفعله فقل ما يترجح زنته و أفعال ما تجل قيمته : مرد بگفتارش سنجیده میشود و بکردارش قیمت میگردد پس بگو آنچه را که افزون باشد وزن آن و بجای آور آنچه را که گران باشد بهای آن.

1872

الكذّاب متّهم فى قوله وإن قويت حجّته وصدق لهجته : دروغگو در گفتارش متّهم است اگر چه حجّتش قوى و لهجه اش درست باشد.

1873

النّاس أبناء الدّنيا و الولد مطبوع على حبّ أمّه :

مردم فرزند جهانند و فرزند بر مهر مادرش خو گرفته است

1874

العاقل من اتّهم رأيه و لم يثق ما تسوّّل له نفسه خردمند كسى است كه اندیشه اش را درست نداند و به هر آنچه كه نفسش برایش میآید فریفته نشود.

1875

المؤمن حییّ غنیّ موقن تقیّ : مؤمن شرمگین توانگر با یقین پرهیزکار است.

1876

المنافق وقح غبیّ متملّق شقیّ : منافق بیشرم نفهم چاپلوس بدبخت است.

1877

الكلام بین خلّتی سوء هما الإكثار و الإفلال فالإكثار هذر و الإفلال عیّ و حصر : سخن

ص: 76

میان دو صفت زشت واقع است یکی پر گوئی دیگر کم گوئی پرگوئی که بیهوده گوئی است کم گوئی نیز عاجز بودن و درمانده شدن است.

1878

الإيمان و الإخلاص و اليقين و الورع و الصبر و الرضا بما يأتي به القدر : ايمان و اخلاص و يقين و پارسائی صبر و خوشنوديست بآنچه که مقدرات الهی پیش میآورد

1879

الصديق إنسان أنت إلا أنه غيرك : دوست انسانی است که او خودت هستی جز اینکه او غیر تو است

1890

المشاورة راحة لك و تعب لغيرك : مشورت کردن برای تو آسایش و برای دیگری رنج است.

1881

الذكر يؤنس اللب و ينير القلب و يستنزل الرحمة : یاد خدا آرامش بخش خرد و روشن کننده دل و فرود آورنده رحمت است.

1882

أول عوض الحليم عن حلمه أن الناس كلهم أنصاره على خصمه : نخستین پاداشی که شخص بردبار میگیرد آنست که تمامی مردم علیه دشمنش بیاریش بر میخیزاند.

1883

الدنيا سجن المؤمن و الموت تحفته و الجنة مأواه : جهان زندان مؤمن و مرگ ارمغانی است برای او و بهشتش جایگاه میباشد.

1884

الدنيا جنة الكافر و الموت مشخصه و النار مثواه : دنیا بهشت کافر و مرگ بر گرداننده او و آتش جایگاه او است.

1885

العمل بطاعة الله أربح و لسان الصدق أزين و أنجح : بفرمان خدای کار کردن سودمندتر و زبان راست گو آرایش دهنده تر درستکار کننده تر است

1886

الغدر بكل أحد قبيح و هو بذوى القدرة و السلطان أقيح : بیوفائی و لو بهر کس باشد زشت است (یعنی از هر کس که سر بزند و نسبت بهر کس که باشد زشت و ناپسند است) و آن از خداوندان توانائی و قدرت زشت تر و ناپسندتر است (زیرا امکان دارد که با بیوفائی ناتوان را

1887

الوفا توأم الأمانة وزين الأخوة: وفا و امانت داری با هم همزاد و آرایش دهنده برادری است

1888

الشره يشين النفس و يفسد الدين و يزرى بالفتوة: آزمندی شخص را زشت و دین را تباه میکند و جوانمردی را معیوب میسازد.

1889

الورع يصلح الدين و يصون النفس و يزين المرأة: پارسائی دین را اصلاح کننده نفس را نگهدارنده

ص: 77

و مردانگی را آرایش کننده است.

1890

العاقِل من زهد في دنيا دنيّة فانية و رغب في جنة سنّية خالدة عالية : خردمند کسی است که جهان ناچیز نابود شونده را کنار زند و در بهشت روشن و جاودان بلند پایه روی آورد

1891

الصّبر أفضل سجيّة و العلم أشرف حلية و عطية : شکیبائی برترین خوی و دانش ارجمندترین آرایش و بخشودگی است.

1892

إنتباه العيون لا ينفع مع غفلة القلوب :

با بیخبری دل بیداری دیدگان سودی ندهد.

1893

المتّقى من اتقى الذنوب و المنتزّه من تنزّه عن العيوب : پرهیزکار کسی است که از گناهها پرهیزد (و نگذارد آلوده گناه گردند) و پاکیزه کسی است که خویشتن را از زشتیها پاک نگهدارد.

1894

الفکر في الأمر قبل ملابسته يؤمن الزلّ :

پیش از ورود در کار در کار اندیشیدن از لغزش ایمن زیستن است.

1895

الطّاعة جنة الرّعيّة و العدل جنة الدّول فرمانبرداری سپر ملت و دادگستری سپر شاهان است.

1896

الصّبر أن يتحمّل الرّجل ما ينوبه و يكظم ما يغضبه : شکیبائی آن است که مرد هر گرفتاری که پیش آید تحمل کند و هر چه بخشمش آورد در خود فروبرد

1897

الصّفح أن يعفو الرّجل عمّا يجنى عليه و يحلم عمّا يغیظه : گذشت آنست که مرد از هر جنایتی که بر وی وارد میشود بگذرد و از هر چه که بخشمش میافکند بردباری نماید.

1898

الجزع لا يدفع القدر و لكن يحبط الأجر : بیتابی تقدیر خدا را دگرگون نسازد و لكن ثواب را از بین میبرد.

1899

الحرص لا يزيد في الرزق و لكن يذلّ القدر :

آزمندی روزی را نفزاید لكن خوار میگرداند مرتبه را.

1900

الحازم من لا يشغله التّعمة عن العمل للعافية :

دور اندیش کسی است که نعمت او را از عمل کردن برای رستگاری باز نمیدارد.

1901

الرائح من باع الدنیا بالآخرة و استبدل بالآجلة عن العاجلة : سودمند کسی است که دنیا را بآخرت بفروشد و آخرت را از دنیا عوض گیرد.

1902

الشّرّ مركب الحرص و الهوى مركب الفتنة :

بد کرداری مرکب آزمندی و آرزو مرکب فتنه است

1903

البلاغة ما سهل على المنطق و خفّ على الفطنة

ص: 78

بلاغت آنست که از زبان آسان برآید و بر دریافت و زیرکی سبک باشد (و مطالب بدون رنج و زحمتی دستگیر گردد)

1904

التَّاس كَصُورٍ فِي صَحِيفَةٍ كُلَّمَا طَوَى بَعْضُهَا نَشَرَ بَعْضُهَا : مردم همچون نقوشی در نامه ها رسم اند هر چه پاره از آن نور دیده شود پاره دیگر آشکارا گردد

1905

البخيل يبخل على نفسه باليسير من دنياه و يسمح لوارثه بكلها : بخيل بر نفس خویش بخل میورزد بکمی از دنیایش و همگی مالش را بوارش میبخشد.

1906

المال يرفع صاحبه في الدنيا و يضعه في الآخرة مال شخص دارا را در دنیا بر میکشد و در آخرت میافکند.

1907

أعمال العباد في الدنيا نصب أعينهم في الآخرة :

بندگان خدا در دنیا هر کار کنند در آخرت پیش چشمانشان پیدا است.

1908

المرءة شرّ كلها و شرّ منها أنّه لا بدّ منها :

اصولا زن بد است و بدتر از آن اینکه مردم ناگزیر از آن اند

1910

الشّهوات آفات قاتلات و خير دوائها اقتناء الصّبر عنها : آرزوها دردهائی کشنده اند و بهترین دو ایشان صبر کردن از آنها را بدست آوردن است.

1911

الحسد داء عياء لا يزول إلاّ بهلك الحاسد أو موت المحسود : رشگ و حسد درد بیدرمانی است که زایل نشود مگر بمرگ حسود یا هلاکت محسود.

1912

الحسد يأكل الحسنات كما تأكل النار الحطب :

حسد خویبها را میخورد بدانسانکه آتش هیزم را میخورد.

1913

الدَّنُوبُ الدَّاءُ وَالدَّوَاءُ الاسْتِغْفَارُ وَ الشَّفَاءُ أَنْ لَا تَعُودَ : گناهان درداند طلب آمرزش از خدا دوا و شفا آنست که بازگشت بگناه نشود.

1914

الصَّبْرُ صَبْرَانِ صَبْرٌ عَلَى مَا تَكْرَهُ وَ صَبْرٌ عَلَى مَا تَحِبُّ صَبْرٌ دُونَ مَا تَأْتِي بِكَ صَبْرٌ عَلَى مَا تَكْرَهُ وَ صَبْرٌ عَلَى مَا تَحِبُّ صَبْرٌ دُونَ مَا تَأْتِي بِكَ صَبْرٌ عَلَى مَا تَكْرَهُ وَ صَبْرٌ عَلَى مَا تَحِبُّ صَبْرٌ دُونَ مَا تَأْتِي بِكَ صَبْرٌ عَلَى مَا تَكْرَهُ وَ صَبْرٌ عَلَى مَا تَحِبُّ صَبْرٌ دُونَ مَا تَأْتِي بِكَ

1915

الصَّبْرُ أَحْسَنُ حَلَلِ الْإِيمَانِ وَ أَشْرَفُ خَلَائِقِ الْإِنْسَانِ : صبر خوش برش ترین حله های ایمان و بهترین خویهای انسان است.

1916

الشَّكُّ يَفْسِدُ الْيَقِينَ وَ يَبْطِلُ الدِّينَ : شكّ دین و یقین را باطل و تباه میگرداند.

1917

الْكَيْسُ مِنْ أَحْبَبِ فَضَائِلِهِ وَ أَمَاتِ رِذَائِلِهِ بِقَمْعِهِ شَهْوَتَهُ وَ هَوَاهُ : زیرک کسی است که خویبهای خویشرا زنده دارد و بدیهایش را بمیراند بلکه خواهش و هوسش را از بیخ بر کند

1918

الْأَمَلُ كَالسَّرَابِ يَغْرُّ مِنَ الرَّاهِ وَ يَخْلَفُ مِنَ رِجَاهِ أَرْزُو مَانِدِ سَرَابِ (آب نما) است بیننده اش را میفریبید و امیدوار بخود را باز میدارد از آرزویش.

1919

السُّلْطَانُ الْجَائِرُ وَ الْعَالَمُ الْفَاجِرُ أَشَدُّ النَّاسِ

ص: 79

نکایه : پادشاه ستمگر و دانشمند بدکردار سخت ترین مردمند در گزند رسانیدن بمردم.

1920

استکانة الرجل فی العزل بقدر شرّه فی الولاية : خواری شخص بهنگام عزل باندازه زشتکاری او در هنگام فرمانداری است.

1921

إكمال المعروف أحسن من ابتدائه : خوبی را تمام کردن از ابتدا کردن بآن بهتر است (یا کار را شروع مکن یا اینکه تمام کن).

1922

الکافر خبّ لئیم خؤون مغرور بجهله مغبون کافر حيله باز ناکس خیانتگر پر نازش بنادانیش زیانکار است

1923

المؤمن غرّ کریم مأمون علی نفسه حذر محزون : مؤمن فریخور نیکوکار بر نفس خویش ایمن از بدی کناره گیر و محزون است.

1924

الراضی عن نفسه مغبون و الواثق بها مفتون : از خود راضی زیانکار و آنکه بنفس خود اطمینان پیدا کند (و کارها را از طرف خود بنگرد) فریب خورده و بفته افتاده است.

1925

الشّریر لا یظنّ بأحد خیراً لأنّه لا یراه إلاّ بطبع نفسه : بدکار گمان نیک در باره هیچکس نبرد برای اینکه همه را چون خود ببیند.

1926

الصّدیق الصّدوق من نصّحک فی عیبک و حفظک فی غیبک و اثارک علی نفسه : دوست راستین کسی است که ترا درباره عیبهایت اندرز دهد و در پشت سرت نگهدارد ترا و بر خودش ترا مقدم بدارد

1927

المرء حیث وضع نفسه بریاضته و طاعته فإنّ نزهتها تنزهت و إن دنسها تدنّست مرد در جائی است که خویش را بریاضت و اطاعت خدای بدارد حال اگر نفس خویش را (باطاعت) پاکیزه داشت پاکیزه شود و اگر پست داشت پست است.

1928

الرجل حیث اختار لنفسه إن صانها ارتفعت و إن ابتذلها اتضعت : مرد در مرتبه ایست که برای خود بگزیند اگر نفس را نگه داشت خود را بر کشد و اگر خوار داشت فرو افتد.

1930

العوافی إذا دامت جهلت وإذا فقدت عرفت تندرستیها و نعمتها هرگاه ادامه پیدا کند قدرش مجهول است وقتی ناپیدا شود قدرش شناخته آید.

1931

الدنيا إن انجلت انجلت وإذا حلت ارتحلت جهان هرگاه از کسی پاشیده شود پاشیده شده و هرگاه بر او فرود آید از او کوچ کرده است

1932

الجواد محبوب محمود وإن لم یصل من جوده إلى مادحه شیء و البخیل ضدّ ذلك : بخشنده

ص: 80

دوست داشته شده و ستوده است اگر چه از جودش بستایشگرش نرسد و بخیل بخلاف این است.

1933

العاقل من وضع الأشياء مواضعها و الجاهل ضدّ ذلك : خردمند کسی است که چیزها را بجای خود نهد و بیخرد بر خلاف این است.

1934

العالم و المتعلّم شریکان فی الأجر و لا خیر فیما بین ذلك : یاد دهنده و یاد گیرنده در ثواب انباز همنند و خیری که در بین این دو تا باشد نیست (یعنی نه عالم باشد نه متعلّم که آن مرده ایست در میان زندگان)

1935

الدّنيا دول فأجمل فی طلبها و اصطرّبت حتّى تأتیک دولتک : جهان هماره بگردش است دریافت آن را بر خویش آسان گیر و کمی صبر کن تا نوبت دولت تو نیز در رسد.

1936

الحقّ الاستهتار بالفضول و مصاحبة الجهول : نادانی بفزونیها و زیادیهها دل بستن و با نادانان نشستن است.

1937

الحزم النّظر فی العواقب و مشاوره ذوی العقول : دوراندیشی پایان کار را نگریستن و با خردمندان مشورت کردن است.

1938

التّوکل التّبریّ من الحول و القوّة و انتظار ما یأتی به القدر : معنی توکل بیزاری جستن از توان و توش خویش و پیش آمدها را چشم براه داشتن است.

1939

الدّهر یومان یوم لك و یوم عليك فإذا كان لك فلا تبطر و إذا كان عليك فاصطرّبت :

روزگار دوروز است روزی بسود و روزی بزیان تو است آن روزیکه بسود تو است تند متاز و روزیکه بزیان تو است شکیبها باش.

1940

أخوك فی الله من هداك إلى الرّشاد و نهاك عن الفساد و أعانك علی إصلاح المعاد : در راه خدای آن کس برادر تو است که براه راست هدایت کند و از تباهی بازت دارد و بر سر و سامان دادن کار آخرت یاریت نماید.

1941

الکیس تقوی الله سبحانه و تجنّب المحارم و إصلاح المعاد : زیرکی از خدا ترسیدن و از حرام ها دوری گزیدن و کار آخرت را بسامان کردن است.

1942

اللّیّم لا یتبع إلاّ شکله و لا یمیل إلاّ الی مثله ناکس جز ناکس را پیروی نکند و جز بمثل خودش میل ننماید.

1943

الحازم من جاد بما فی یده و لم یؤخّر عمل یومه الی غده : دوراندیش کسی است که آنچه بدست دارد بیخشد و کار امروزش را بفردایش نیفکند.

ص: 81

1944

الحكمة لا تحلّ قلب المنافق إلاّ و هي على ارتحال دانش درست در دل مرد دورو جا نگیرد جز آنکه آن هماره بحال کوچیدن است.

1945

العلم خير من المال العلم يحرسك و أنت تحرس المال :

دانش به از دارائی است برای اینکه دانش تو را نگهدار است اما دارائی را تو باید نگه داری.

1946

الشرف عند الله بحسن الأعمال لا بحسن الأقوال : نزد خدا ارجمندی به نیکوکاریها است نه بخوش گفتاریها.

1947

الاستصلاح للأعداء بحسن المقال و جميل الفعال أهون من ملاقاتهم و مغالبتهم بمضض القتال : دشمنان را درست کردن بسخن خوش و کار نیک آسانتر است تا اینکه آنها روبرو شدن و پیروز شدن بر آنان بدرد و رنج جنگ.

1948

الفضيلة بحسن الكمال و مكارم الأفعال لا بكثرة المال و جلاله الأعمال : برتری (بر دیگران) بکمال نیکو است و کارها را نیکو گذاردن است و بدارائی بسیار و بزرگی کارها نیست

1949

الصبر عن الشهوة عفة و عن الغضب نجدة و عن المعصية ورع : صبر از شهوت پاکدامنی و از خشم بزرگواری و از نافرمانی خدا پارسائی است.

1950

السّخاء أن تكون بمالك متبرّعا و عن مال غيرك متورّعا :

سخاوت آنست که مال خود را بخشنده و از مال غیر خودت پرهیز کننده باشی.

1951

الفقير الرّاضى ناج من حبائل إبليس و الغنىّ واقع فى حبائله : ندار خورسند از بندهای شیطان رهنده و دارای (ناخورسند) در آن واقع شونده است.

1952

اللَّيْمُ لَا يَرْجِي خَيْرَهُ وَلَا يَسْلَمُ مِنْ شَرِّهِ وَلَا يُؤْمِنُ مِنْ غَوَائِلِهِ : ناكس را اميد نيكي نتوان داشت و از بديش رها نتوان شد و از گرفتاريهايش ايمن نتوان زيست.

1953

الْمُتَّقُونَ أَنْفُسَهُمْ عَفِيفَةٌ وَ حَوَائِجُهُمْ خَفِيفَةٌ وَ خَيْرَاتُهُمْ مَأْمُولَةٌ وَ شُرُورُهُمْ مَأْمُونَةٌ :

پرهيزكاران دامنهايشان پاك و خواهشهايشان سبك و از خوبيهائيشان اميد داشته شده و از بديهائيشان مردم ايمن اند.

1954

الْمُتَّقُونَ أَنْفُسَهُمْ قَانِعَةٌ وَ شَهَوَاتُهُمْ مَيِّتَةٌ

ص: 82

و وجوههم مستبشرة و قلوبهم محزونة :

پرهیزکاران نفوسشان قانع و خواهشهایشان فرو مرده چهره هایشان گشاده و خندان و دل‌هایشان داغدار و غمناک است.

1955

المؤمن دائم الذکر کثیر الفکر علی التعماء شاکر و فی البلاء صابر : مؤمن پیوسته بیاد خدا است اندیشه اش بسیار بر نعمتهای خدا سپاسگذار و در گرفتاریها شکیبنا است.

1956

الدنيا عرض حاضر يأكل منه البرّ و الفاجر و الاخرة دار حقّ يحکم فیها ملک قادر :

جهان کالای آماده ایست نیکوکار و بد کردار از آن میخوراند و آخرت سرای درستی است که پادشاهی توانا در آن حکمفرماست است.

1957

الإسلام هو التسليم و التسليم هو اليقين و اليقين هو التصديق و التصديق هو الإقرار و الإقرار هو الأداء و الأداء هو العمل :

اسلام تسلیم (بدستورات الهی) است و تسلیم یقین و یقین هم باور داشتن (خدا و معاد) است باور داشتن اقرار کردن، اقرار کردن ادا نمودن و ادا نمودن بدستورات خدا رفتار کردن است.

1958

العاقل إذا علم عمل و اذا عمل أخلص و اذا أخلص اعتزل : خردمند هنگامیکه دانست عمل کند و وقتی که عمل کند پاک گذارد و وقتی که عمل را پاک گذارد از مردم کنار کشد.

1959

التؤدة ممدوحة إلاّ فی فرص الخیر : نرمی و آهستگی در هر کاری ستوده است جز در کارها و فرصتهای نیک (که باید بسوی شتافت).

1960

الإسراف مذموم فی کلّ شیء إلاّ فی أفعال البرّ زیاده روی در هر کاری زشت است مگر در کارهای نیک

1961

الإفضال أفضل قنیه و السخاء أحسن حلیة احسان بمردم برترین سرمایه است و داد و دهش نیکوترین زیور است.

1962

العقل أجمل زينة و العلم أشرف مزية :

خرد زیباترین زیور و دانش ارجمندترین برتری است.

1963

الشركة فى الملك تؤدى إلى الاضطراب :

انبازی و شرکت در پادشاهی و جهاننداری میکشانند باشفتگی (زیرا که اتفاق نیافتد که دو کس در رأی باهم متفق باشند

1964

الشركة فى الرأى تؤدى إلى الصواب : در رأی و اندیشه شريك گرفتن شخص را براه راست میکشانند.

1965

العلم مقرون بالعمل فمن علم عمل : دانش و کار

ص: 83

با هم توأم اند هر که بداند بکند.

1966

العلم يهتف بالعمل فإن أجابه وإلا ارتحل دانش انسان را بعمل کردن صلا میزند اگر پاسخ شنید که خوب و گر نه میکوچد.

1967

المؤمن الدنيا مضمارة والعمل همته الموت تحفته والجنة سبته : مؤمن جهان میدانش و کار و عمل مورد همتش و مرگ (از جانب خدا) ارمغانش و بهشت گروگان این مسابقه است.

1968

الكافر الدنيا جنة والعاجلة همته والموت شقاوته والنار غايته : كافر جهان بهشتش مال همتش و مرگ سبب بدبختیش و دوزخ پایان کارش میباشد.

1969

الأمر بالتقدير لا بالتدبير : کارها وابسته بمقدرات خدا است نه پیش بینی بنده.

1970

التَّيَّبَتْ خَيْرٌ مِنَ الْعَجَلَةِ إِلَّا فِي فُرْصِ الْخَيْرِ :

آهستگی بهتر از شتاب است مگر در فرصتهای نیک (که باید آن را بکار برد).

1971

العجلة مذمومة في كلِّ أمرٍ إلا فيما يدفع الشرَّ شتاب در هر کاری زشت است مگر در هنگام دفع شرِّ

1972

الإنصاف من النفس كالعدل في الإمرة از خویشتن انصاف دادن همچون دادگری بهنگام فرماندهی است

1973

التواضع مع الرفعة كالعفو مع القدرة :

بحال بلندی و توانائی فروتنی کردن همچون گذشت از گناه بحال قدرت است.

1974

الجنود عزّ الدّین و حصون الولاة : سپاهیان سبب ارجمندی دین و دژهای فرماندهان اند.

1975

العدل قوام الرعیة و جمال الولاة : داد گستری برپا دارنده ملّت و آرایش فرماندهان است.

1976

العافل من صان لسانه عن الغیبة : خردمند کسی است که زبانش را از بدگوئی مردم نگهدارد.

1977

المؤمن من طهر قلبه من الدنّیة : مؤمن کسی است که دلش را از زشتیها پاک سازد.

1978

المال وبال علی صاحبه إلا ما قدّم منه :

مال بر صاحبش درد سر است جز آنچه که پیش فرستاده شود

1979

النساء لحم علی وضم إلا ما ذبّ عنه : زنان چون گوشتی هستند بر تختۀ قصاب است آنچه دور کرده شود از آن. وضم: تختۀ قصاب است که گوشت را روی آن قطعه قطعه میکند، و غرض آنستکه زنان هنگامیکه زن شمرده میشوند نه در سنّ بچگی و نه هنگام پیری باید از آنان مواظبت کرد چون وقت بهره گیری از آنانست چون گوشت قطعه شده که قابل استفاده است

1980

العقل أصل العلم و داعية الفهم : خرد ریشه دانش و کشاننده بسوی فهم و زیرکی است.

ص: 84

1981

الدنيا ظلّ الغمام و حلم المنام : جهان همچون سایه ابر و خواب شیرین است.

1982

الموت أزم لكم من ظلّكم و أملك بكم من أنفسكم : مرگ از سایه شما بشما همراه تر و از خودتان بر شما مالک تر است.

1983

الحقود معذب النفس متضاعف الهّمّ : کینه ورز همواره خودش معذب و اندوهش دو چندان است.

1984

الحسود دائم السّقم و إن كان صحيح الجسم :

رشگیر دردش همیشگی است گو اینکه تندرست باشد.

1985

المؤمن قريب أمره بعيد همّه كثير صمته خالص عمله : مؤمن کارش (بخدا) نزدیک اندوهش دور و بی پایان خاموشیش بسیار عملش پاک برای خدا است.

1986

المتّقون أعمالهم زاكية و أعينهم باكية و قلوبهم و جلة : پرهیزکاران کارهایشان پاکیزه دیدگانشان گریان و دل‌هایشان (از خوف خدا) بریان و ترسان است.

1987

العافل يجتهد في عمله و يقصّر من أمله :

خردمند در کارش کوشا و آرزویش را کاهنده است.

1988

الجاهل يعتمد على أمله و يقصّر من عمله :

بیخرد بر آرزویش تکیه میزند و از کارش می‌کاهد.

1989

الكبر خليفة مردية من تكثر بها قل :

خودپسندی خوئی است فکننده هر که بسیار بدان پردازد خود را کم سازد.

1990

الجهل مطیة شموس من ركبها زلّ و من صحبها ضلّ : نادانی مرکبی است چموش هر که سوارش شد زمین خورد و هر که بدان پیوست گمراه گردید

1991

اللّسان معیار أرجحه العقل و أطاشه الجهل : زبان آلت سنجشی است که خرد آن را سنگین کند و نادانیش سبک سازد.

1992

کتاب الثواب أفضل الأرباح و الإقبال على الله رأس التّجّاح : کسب ثواب برترین سودها و بخدا روی آوردن ریشه رستگاری است.

1993

المفلح من نهض بجناح أو استسلم فأراح :

رستگار کسی است که با پرّ (دین) بپرّد و یا (اوامر شریعت را گردن نهد پس آسوده ماند.

1994

العجز مع لزوم الخیر خیر من القدرة مع ركوب الشّرّ : ناتوانی با ملازمت خیر و خوبی خوشتر از توانائی با سواری بر شرّ است.

1995

الحرفة مع العفة خیر من الغنى مع الفجور :

ص: 85

پیشه وری با پاکدامنی خوشتر از توانگری با آلوده دامنی است

1996

الموقنون و المخلصون و المؤثرون من رجال الأعراف : اهل یقین و پاکان و ایثار کنندگان از مردان اعراف اند (اعراف مرزهایست بین بهشت و جهنم که در آنجا بهشتیها از جهنمیها تمییز داده میشوند)

1997

الرضا بالكفاف خیر من السعی فی الإسراف :

سازگاری بآنچه که کارسازی کند خوشتر از شتاب در کار و لخرجی است.

1998

الأمر بالمعروف أفضل أعمال الخلق : برترین اعمال مردم امر بمعروف (و نهی از منکر) است.

1999

الاستغناء عن العذر أعزّ من الصدق :

بی نیازی از پوزش خواستن خوشتر تا راست گفتن.

2000

الركون إلى الدنيا مع ما يعاین من غيرها جهل با اینهمه گردشهای گوناگون دل بجهان بستن و بدان تکیه زدن از نادانی است.

2001

الطمأنينة إلى كلِّ أحد قبل الأختیار من قصور العقل : پیش از آزمایش دل بهر کس سپردن از کوتاه خردی است.

2002

التقصیر فی العمل لمن وثق بالثواب علیه غبن :

کوتاهی در کار از برای کسیکه بپاداش دادن بر او اطمینان داشته زیان است.

2003

اشتغال النفس بما لا یصحبها بعد من أكبر الوهن : خود را سرگرم کردن بکاریکه پس از مرگ همراه نباشد از بالاترین اهانتها است.

2004

العاقل من غلب هواه و لم يبيع آخرته بدنياه خردمند کسی است که بر آرزویش پیروز باشد و آخرتش را بدنیایش نفروشد.

2005

الحازم من لم يشغله غرور دنياه عن العمل لأخراه : دورانديش کسی است که چیزهای فریبنده جهانیش از کار برای آخرتش بازش ندارد.

2006

العمر الذي أعذر الله سبحانه فيه إلى ابن آدم و أنذر السّتون : آن عمریکه پاك پروردگار فرزند آدم را از آن بیم داده و در آن پوزش پذیر است شصت است.

2007

العمر الذي يبلغ الرّجل فيه الأشدّ الأربعون آن عمریکه بشر در آن بکمال خرد میرسد چهل است.

2008

العارف وجهه مستبشر متبسّم و قلبه وجل محزون : مرد خداشناس چهره اش خرم و خندان و دلش ترسان و اندوهناک است.

2009

الکيس من كان غافلا عن غيره و لنفسه

ص: 86

كثير التَّقاضى : زیراك كسى است كه از دیگرى بیخبر و در خواستش از خودش بسیار باشد (همواره نفس را بكار ریاضت بدارد).

2010

الخوف سجن النَّفس عن الذَّنوب و رادعها عن المعاصى : ترس از خدا بمنزله زندانى است برای نفس از ارتكاب گناهان و او را از نافرمانیها باز دارنده است

2011

المال فتنة النَّفس و نهب الرِّزایا : ثروت گمراهی نفس و غارت و تاراج شده پیش آمدها است

2012

العفاف یصون النَّفس و ینزِّهها عن الدُّنایا پاکدامنى و صبر از گناه نفس را باز میدارد و از زشتیها پاکیزه میسازد.

2013

التَّقوى ظاهره شرف الدُّنیا و باطنه شرف الآخرة : ظاهر تقوى و پرهیزكارى شرافت دنیا و باطنش و اندرون او شرافت آخرت است (یعنى آنچه كه از پرهیزكارى و ترس از خدا در این سرای هویدا است بلندی مرتبه و بزرگواری بین مردمست و چون باعث بلندی مرتبه و درجه در آخرت هم هست از این جهت تجیر باندرن و باطن شده است

2014

الشَّرَف بالهمم العالیة لا بالرَّمم البالیة شرف و ارجمندی در همتهای بزرگ داشتن است نه باستخوانهای پوسیده (و پیکرهای بزرگ از هم متلاشى شونده)

2015

الحكمة شجرة تنبت فى القلب و تثمر على اللسان حکمت درختى است در دل میروید و میوه اش در زبان پیدا میگردد

2016

الصِّدق رأس الأیمان و زین الإنسان :

راستگوى سر ایمان و زیور انسان است.

2017

المؤمن على الطَّاعات حریص و عن المحارم عَفَّ مؤمن آزمند بر فرمانبرداری خدا و از حرامها پاك و بر کنار است

2018

العقل لا يفرط به عنف و لا يقعد به ضعف خردمند درشتی را از اندازه بدر نبرد و نرمی از پایش نیفکند (حدّ وسط را رعایت کند).

2018

الکریم یأبی العار و یکرم الجار : جوانمرد از ننگ سرباز زند و همسایه را گرامی دارد.

2019

اللّیّم یدرع العار و یؤذی الأحرار : نا جوانمرد جامه ننگ را به پیکر در پوشد و آزاد مرد آنرا آزار دهد

2020

المتّقی میته شهوته مکظوم غیظه فی الرّخاء شکور و فی المکاره صبور : پرهیزکار شهوتش کشته و خشمش فرو خورده است در آسایش شاکر و در گرفتاریها شکیبیا است.

2021

الذّکر نور العقل و حیاة النّفوس و جلاء الصّدور یاد خدا روشن کننده خرد و زنده کننده نفوس و صیقل دهنده سینه ها است.

ص: 87

2022

الصَّبْر صبران صبر في البلاء حسن جميل وأحسن منه الصَّبْر في المحارم : صبر دو تا است یکی صبر در گرفتاری که نیک و زیبا است و بهتر از آن صبر در حرامها است (و وارد نشدن در آنها)

2023

الانتباض عن المحارم من شيم العقلاء و سجيّة الأكارم : خودداری از حرامها از روشهای خردمندان و خوی بزرگواران است.

2024

السَّيِّد من تحمّل أثقال إخوانه و أحسن مجاورة جيرانه : آقا کسی است که بار برادرانش را بدوش کشد (و اندوه ایشانرا بزدايد) و با همسایگانش نیکی نماید.

2025

الفرار في أوانه يعدل الظفر في زمانه : گریز بهنگام برابر پیروزی است بگناه پیروزی.

2026

الأدب في الإنسان كشجرة أصلها العقل دانش در بشر بمنزله درختی است که ریشه اش خرد است

2027

الخلال المنتجة للشرّ الكذب، و البخل، و الجور و الجهل : خوهائیکه از آنها زشتی زاید دروغ، و بخل، و ستم، و نادانی است.

2028

إزراء الرّجل علی نفسه برهان رزانة عقله و عنوان و فور فضله : اینکه مرد خویشتن را معیوب داند گواهی است بر استواری عقل و نشانه ایست از فراوانی فضل و فزونیش.

2029

المنافق لنفسه مداهن و علی الناس طاعن :

مرد دور و هماره از خود جانبداری کند و مردم را نکوهش نماید.

2030

الإكثار يزلّ الحكيم و يملّ الحليم فلا تكثر فتضجر و لا تقرّط فتهن : پرگوئی دانشمند را میلغزاند و بردبار را خسته میسازد پس پر مگوی که دلتنگ کنی و کوتاهی مکن که خار گردی.

2031

المغبون من شغل بالدنيا وفاته حظّه من الاخرة : زیانکار کسی است که سرگرم دنیا باشد و بهره آخرتش از دستش برود.

2032

الكبر يساور القلوب مساورة السموم القاتلة سرکشی دلها را می گیرد سر دلها را همچون گرفتن زهرهای کشنده.

2033

الموقن أشدّ الناس حزنا على نفسه : مرد با یقین سخت ترین مردم است از حیث اندوه بر نفس خودش.

2034

الخائن من شغل نفسه بغير نفسه و كان يومه شرًا من أمسه : خیانتگر کسی است که خود را بغير خودش سرگرم سازد و امروزش از دیروزش بدتر باشد.

ص: 88

2035

الصّدیق من وقاك بنفسه و آترك على ماله و ولده و عرسه : دوست کسی است که تو را بنفس خود نگهدارد و تو را بر مال و اولاد و عیالش بگزیند

2036

العاقل من يملك نفسه و إذا غضب و إذا رغب و إذا رهب : خردمند کسی است که بگناه خشم و بگناه روی آوردن و بگناه روی برگرداندن و ترسیدن بنفسش را به بند درکشد و عنانش را بدست گیرد.

2037

البكاء من خشية الله ينير القلب و يعصم من معاودة الذنب : گریه از ترس خدا دل را روشن کند و شخص را از بازگشت بگناه باز دارد.

2038

الأمل أبدأ في تكذيب و طول الحياة للمرء تعذيب : آرزو همیشه شخص را بدروغ میدارد و زندگانی دراز برای مرد عذاب و شکنجه است.

2039

أنس الأمن تذهب و حشة الوحدة :

آرامش امنیت را وحشت تنهایی آن را از بین میبرد

2040

و أنس الجماعة ينكده و حشة المخافة :

و آرامش جماعت را هول ترس تیره میگرداند.

2041

الفرصة سريعة الفوت و بطيئة العود :

فرصت و وقت بتندی میروند و دیر میآید.

2042

إتباع الأحسان بالأحسان من كمال الجود پی کردن بخشش به بخشش از کمال جوانمردی است

2043

الرَّهْدُ أَقْلٌ مَا يُوْجَدُ وَأَجَلٌ مَا يَعْهَدُ وَيَمْدَحُهُ الْكَلُّ وَيَتْرَكُهُ الْجَلُّ : کوچکترین چیزیکه یافت میشود و بزرگترین چیزیکه بدان تعهد سپرده میشود زهد است معذلك همگان انرا می ستایند و بیشتر آنرا وامیگذارند.

2044

الصَّبْرُ عَلَى الْفَقْرِ مَعَ الْعَزِّ أَجْمَلُ مِنَ الْغِنَى مَعَ الدَّلِّ صَبْرٌ بِرَفْقٍ بِحَالِ عَزَّتْ زِيَاةً مِنْ تَوَانُغِي بِأَخْوَارِي أَسْت.

2045

السَّرْوَرُ يَبْسُطُ النَّفْسَ وَيُثِيرُ النَّشَاطَ : شادی نفس را باز و منبسط میسازد و خوشی میبخشد.

2046

الْغَمُّ يَقْبِضُ النَّفْسَ وَيَطْوِي الْأَنْبَسَاطَ :

اندوه نفس را بهم در میکشد و شادی را بهم در مینوردد

2047

التَّلَطُّفُ فِي الْحِيلَةِ أَجْدَى مِنَ الْوَسِيلَةِ :

تدبیرهای نیکو برای کارها جستن سودمندتر است از دستاویز

2048

الْحَازِمُ مَنْ تَخَيَّرَ لِحَلَّتِهِ فَإِنَّ الْمَرْءَ يُوْزَنُ بِخَلِيلِهِ دَوْرَانْدِيْشُ كَسِيْ أَسْتُ كِهْ دُوْسْتُ نِيْكَ رَا بَكْزِيْنْدُ زِيْرَا كِهْ مَرْدُ بَدُوْسْتَشُ سَنْجِيْدِهْ مِيْشُوْدُ.

2049

الدُّنْيَا مَلِيَّةٌ بِالْمَصَائِبِ طَارِقَةٌ بِالْفَجَائِعِ وَ النَّوَابِ : جهان پر از گرفتاریها و دردها و پیش آمدها را ناگهان بر انسان آورنده است

ص: 89

2050

الحازم من حنكته التجارب وهدبته التّوابع : دوراندیش کسی است که آزمایشها کام او را مالیده باشند و حوادث پاکیزه اش کرده باشند

2051

الإحسان غريزة الأخيار و الإساءة غريزة الأشرار : نیکی خوی نیکان و بدی خوی بدانست

2052

السّاعات تحترم الأعمار و تدنى من البوار :

ساعات عمرها را کم میکنند و بهلاکت نزدیک میسازند.

2053

الكریم یری مكارم أفعاله دينا عليه يقتضيه جوانمرد خوش کرداریها را بر دوش خویش وام می پندارد که هر وقت باشد باید آنها را ادا کند.

2054

اللّئيم یری سوائف إحسانه دينا له يقتضيه ناكس خوبیهای گذشته خویش را دام میپندارد و آن را مطالبه و درخواست مینماید.

2055

الكریم یرفع نفسه فی كلّ ما أسداه عن حسن المجازاة : جوانمرد نفس خویش را بر میکشد در هر چیزیکه بجای آورده است از کارهای خوب از پاداش نیکو.

2056

الحلیم یرعلی همّته فیما جنی علیه من طلب سوء المكافاة : بردبار همّش را بلند میدارد در آنچه که بر وی ستم شود از اینکه ببدی پاداش دهد.

2057

المال تنقصه التّفقة و العلم یرکو مع الإنفاق : مال بدادن کم میشود لکن علم با دادن پاکیزه میگردد و افزون میشود

2058

أحوال الدّنيا تتبع الاتّفاق و حظوظ الآخرة تتبع الاستحقاق : حالات دنیا پیرو اتّفاقات است و بهره های آخرت پیرو لیاقت.

2059

الرّكُونُ إِلَى الدُّنْيَا مَعَ مَا يَعْاينُ مِنْ سُوءِ تَقَلُّبِهَا جَهْلٌ : دلبستگی بدنیاً بآنچه که از کج رویهای آن دیده میشود نادانی است.

2060

البخل بإخراج ما افترضه الله سبحانه من الأموال أقبح البخل : بخل ورزیدن به بیرون کردن آنچه که خداوند سبحان در مالها واجب گردانیده زشت ترین بخل است (و انسان باید حقوق واجبه را از خمس و زکوة بپردازد).

2061

السَّخَاءُ مَا كَانَ ابْتِدَاءً فَإِنَّ كَانَ عَنْ مَسْئَلَةِ فَحِيَاءٍ وَ تَذَمُّمٍ : بخشش آنست که بدون درخواست باشد و اگر با درخواست شد آن حیا و ننگ و عار داشتن

2062

الحدّة ضرب من الجنون لأنّ صاحبها يندم فإن لم يندم فجنونه مستحکم :

تندی نوعی از دیوانگی است برای اینکه صاحبش

ص: 90

پشیمان میشود اگر پشیمان نشد البتّه دیوانگیش سخت و استوار است.

2063

العقل منفعة و العلم مرفعة و الصبر مدفعة : خرد سود و نفع و دانش بلندیست و شکیب (بر گرفتاری) راندن از خود است.

2064

الدنيا مصائب مفرجة و منایا موجعة و عبر مقطعة : جهان گرفتاریهای بفریاد آورنده و مرگهای دردناک و پندهای جدا سازنده است

2065

الجزع عند المصيبة یزیدها و الصبر علیها یبیدها : بیتابی بهنگام گرفتاری آن را بیفزاید و شکیبائی بر آن انرا نابود کند

2066

الشكر علی التعمّة جزاء لماضیها و اجتلاب لاتیها : سپاسگزاری بر نعمت پاداش مر آنچه گذشته است از آن و کشیدن است مر آینده آنرا

2067

التّجّح بالمعاصی أقبیح من ركوبها :

شادمانی بر گناهان از گناه کردن زشت تر است.

2068

القلب ینبوع الحکمة و الأذن مغیضها دل سر چشمه حکمت و گوش مکان فرورفتن آنست

2069

الدنيا شرك النّفوس و قرارة كلّ ضرّ و بؤس : جهان دام مردمان و جایگاه هر زیان و بینوائی است

2070

النّفوس طلقة لكنّ أیدی العقول تمسك أعتتها عن النّحوس : نفوس مردم آزاد و رها است لکن دو دست خردها عنان و زمام آنها را گرفته و از بدیها نگاهشان میدارد.

2071

الأيام صحائف آجالکم فخلّدوها أحسن أعمالکم : روزگار دفتر چه سر رسید عمرهای شما است پس بهترین کاریهایتان را در آن درج و ثبت نمائید.

2072

الآخرة دار مستقرکم فجهّزوا إليها ما يبقى لكم : آخرت سرای آرامش شما است پس آنچه که از برای شما ماندنی است بسوی آنجا بکشید و ساز کنید

2073

البكاء من خشية الله مفتاح الرحمة :

گریه از خوف خدا کلید باب رحمت و آمرزش است.

2074

العمل بالعلم من تمام النعمة : دانش را کار بستن از تمامی نعمت است.

2075

الدنيا غرور حائل و سراب زائل و سناد مائل : جهان فریب دهنده رنگارنگ و سرابی است زائل شونده و تکیه گاهی است متمایل بافتادگی.

2076

الجهل بالفضائل من أقبح الرذائل به فضيلتها نادان بودن (و دانشمندان را پاس احترام

ص: 91

نداشتن) از زشت ترین زشتیها است.

2077

الخطوة عند الخالق بالرغبة فيما لديه بهره مند شدن نزد آفریدگار بمیل کردن در آن چیزی است که نزد او است.

2078

الخطوة عند المخلوق بالرغبة عما في يديه بهره مند شدن نزد آفریدگان برو گرداندن از آنچه که در دو دست آنها است میباشد.

2079

المتقرب بأداء الفرائض و التواقل متضاعف الأرباح : آن کس که باءاء واجبات و مستحبات بخدا نزدیک میگردد سودهایش دو چندان است.

2080

المودة تعاطف القلوب في ائتلاف الأرواح با مردم دوستی کردن دلها را در پیوند دادن جانها بیکدیگر متمایل سازد.

2081

التيقظ في الدين نعمة على من رزقه :

بیداری در دین هر که را روزی شود نعمتی است.

2082

الأصدقاء نفس واحدة في جسم متفرقة :

دوستان یکنفرند در پیکرهای پراکنده.

2083

العلم يرشدك و العمل يبلغ بك الغاية :

دانش تو را راه مینماید و عمل تو را بمنتهی درجه کمال میرساند.

2084

العلم أول دليل و المعرفة آخر نهاية :

دانش نخستین دلیل و شناسائی خدا آخرین درجه کمال است.

2085

الكلام فى وثاقتك ما لم تتكلم به فإذا تكلمت به صرت فى وثاقتك : سخن در بند تو است مادام که لب بر آن نگشوده همین که گشودی تو در بند آنی.

2086

الحلم يطفىء نار الغضب و الحدة توجب إحراقه بردبارى آتش خشم را خاموش میسازد و تندى سوزش آنرا بر میافروزد.

2087

المؤمن نفسه أصلب من الصلد و هو أذلّ من العبد : مؤمن نفسش از سنگ سخت تر و او از بنده افتاده تر است.

2088

الشدّ بالقّد و لا مقارنة الصّدّ :

بستن با تسمه و نه، همراه بودن با دشمن یعنی: کسی را بتسمه بند کنند بهتر است از اینکه رفیق و همراه باشد با دشمن یعنی مقید بودن از اینگونه ازادی خوشتر است.

2089

العاقل يتقاضى نفسه بما يجب عليه و لا يتقاضى لنفسه بما يجب له : خردمند آنچه که بر وی واجب است از نفسش میخواهد نه اینکه آنچه بر نفسش واجب است (از هواها

ص: 92

و هوسها) از خود بخواهد.

2090

الکریم إذا احتاج إليك أعفك و إذا احتجت إليه كفاك : جوانمرد اگر نیازمند تو شود و اگر نیازمندش شوی بچاره سازیت برخیزد.

2091

اللّیّم إذا احتاج إليك أحفك و إذا احتجت إليه عنّاك : ناجوانمرد اگر نیازمند تو شود بکوشد و سخت گیرد و اگر تو نیازمندش شوی آزارت دهد.

2092

المتعبّد بغیر علم کحمار الطّاحونة يدور و لا بیرح من مکانه : عبادت کننده بدون دانش همچون خر آسیا است میگردد و از جای خود دور نمیشود.

2093

الکریم یعفو مع القدرة و يعدل فی الإمرة و یکفّ إساتته و یبذل إحسانه : جوانمرد بحال توانائی میبخشد و در هنگام فرمان روائی بداد رفتار میکند و باز میدارد بدی خود را از مردم و نیکی اشرا بکار می بندد.

2094

التّوبة ندم بالقلب و استغفار باللسان و ترک بالجوارح و اضمار أن لا یعود بازگشت بخدا معنایش پشیمانی بدل و طلب آمرزش بزبان و واگذاری آن کار زشت است باندام و تیت کردن است بیاز نگشتن بسوی آن کار.

2095

الجود من غیر خوف و لا رجاء مکافاة حقيقة الجود : بخششی که بدون ترس و امیدواری پیاداش باشد آن اصل بخشش است.

2096

إعطاء هذا المال فی حقوق اللّٰه دخل فی باب الجود :

این مال را در راه حقوق خدا صرف کردن در بخشش وارد شدن است.

2097

المؤمن إذا نظر اعتبر و إذا سکت تفکّر و إذا تکلم ذکر و إذا أعطی شکر و إذا ابتلی صبر : مؤمن هرگاه نگاه کند پند گیرد و چون خاموش

گردد بیندیشد و چون سخن گوید بیاد خدا باشد و گاهی که چیزی بوی داده شود سپاسگذار د و چون گرفتار شود شکیباً باشد.

2098

المؤمن إذا وعظ ازدجر و إذا حدّر حذر و إذا عبّر اعتبر و إذا ذكر ذكر و إذا ظلم غفر : مؤمن چون اندرز داده شود باز ایستد و چون ترسانده شود کناره گیرد و چون پند داده شود

ص: 93

پند پذیرد و چون تذکر داده شود متذکر گردد و چون ستم باو شود بگذرد.

2099

الفقر صلاح المؤمن و مریحه من حسد الجیران و تملق الإخوان و تسلط السلطان : نداری بنفع حال مؤمن است او را از رشک همسایگان و چاپلوسی دوستان و سلطه و اقتدار سلطان آسوده میسازد

2100

الصديق من كان ناهيا عن الظلم و العدوان معينا على البر و الإحسان : دوست آن کسی است که از ستم و تعدی باز دارد و در کار نیکی و احسان انسان را یاری دهد.

2101

التقوى آكد سبب بينك و بين الله إن أخذت به و جنة من عذاب أليم :

استوارترین رشته ارتباطی که بین تو و خدا است تقوی است اگر چنگ بدان در زنی و نیز سپری است در پیش گرفتاریهای سخت.

2102

الكرامة تقسد من اللئيم بقدر تصلح من الكريم : نیکی بهمان اندازه که از رادمرد موجب صلاح است بهمان اندازه از نامرد موجب فساد است (زیرا ناکس اگر گاهی خوبی کند منت بگذارد و چه بسا که کار به آبروریزی کشد).

2103

الجاهل صخرة لا ينفجر مائها و شجرة لا يخضر عودها و أرض لا يظهر عشبها :

نادان سنگی است که آبش جاری نگردد و درختی است که چوبش سبز نشود و زمینی است که گیاهش بیرون نزند

2104

الناس طالبان طالب و مطلوب فمن طلب الدنيا طلبه الموت حتى يخرج عنها و من طلب الآخرة طلبته الدنيا حتى يستوفى رزقه منها : مردم دو خواستارند خواهنده و خواسته شده آنکه دنیا را خواست مرگش بخواهد تا از جهانش بیرون کشد اما آنکه آخرت را خواهان است دنیا او را بخواهد تا او روزیش را از آن دنیا بگیرد (و بمراد دل برسد).

2105

الأمانة و فاء صدق الأفعال و الكذب و الافتراء خيانة الأقوال : امانت و وفاداری درست انجام دادن کارها است و دروغ و بهتان در گفتارها خیانت روا داشتن.

البخیل یسمح من عرضه بأكثر ممّا أمسك من عرضه و یضییع من دینه أضعاف ما حفظ من نشبه : بخیل از آبرویش بیشتر میبخشد تا آنچه که خودداری میکند از مالش و تباه میکند از دین خود چند برابر آنچه

ص: 94

که از دارائی و وابسته خود نگه میدارد.

2017

الرّاضی بفعل قوم کالدّاخِل فیهِ معهم و لکلّ داخل فی باطلِ إثمَانِ إثم الرّضا به و إثم العمل به : هر کس که بکار مردمی راضی باشد همچون کسی است که با آنها بدان کار داخل بوده است و از برای هر داخل در باطلی دو گناه است یکی گناه خوشنودی دیگر گناه کردن آن کار.

2018

الأجل محتوم و الرّزق مقسوم فلا یغمّن أحدکم إبطاؤه فإنّ الحرص لا یقدّمه و العفاه لا یؤخّره و المؤمن بالتّحمّل خلیق مرگ حتمی و روزی قسمت شده و رسیدنی است فلذا دیر رسیدن روزی نباید یکی از شما را اندوهناک سازد زیرا نه حرص آنرا پیش اندازد و نه پاکدامنی آنرا پس افکند و البتّه مؤمن سزاوار شکیب و تحمّل است.

2019

النّاس ثلاثة فعالم ربّانیّ و متعلّم علی سبیل نجاه و همج رعاع أتباع کلّ ناعق لم یستضیئوا بنور العلم و لم یلجئوا الی رکن وثیق : مردم سه دسته اند: دانشمند خدائی و دانش آموز براه رستگاری و نادانی که همچون پشه ای که بر سرگین الاغ و گوسفند مینشیند (این دسته سوّم) پیرو هر صدائی ناهنجاری اند نه بنور دانش روشنی مییابند و نه بگوشه استواری پناه میجویند.

2110

الرّاضی عن نفسه مستور عنه عیبیه و لو عرف فضل غیره لساءه ما به من النّقص و الخسران آنکه از خود راضی است عیش از وی پوشیده است اگر این شخص شناسای فضل و برتری دیگران میبود نقص و کسر خود را او دلگیر میساخت (ولی افسوس که آدم از خود راضی جز خودش کسی را نمی شناسد).

2111

المرء بأصغریه بقلبه و لسانه إن قاتل قاتل بجنان و ان نطق نطق ببیان : مردانگی هر کس وابسته بدو چیز کوچکتر او است دل و زبانش اگر جنگ کند جنگ کند بدل و اگر بگفتار در آید بوسیله بیان و زبان باشد.

2112

التّعمة موصولة بالشکر و الشکر موصول بالمزید و هما مقرونان فلن یقطع المزید من اللّهِ تعالی حتّی یقطع الشکر من الشاکر :

نعمت و شکر بهم پیوسته اند در عین حال شکر پیوسته بفزونی است و این دو همواره باهم اند و هیچگاه رشته افزونی از جانب خداوند تعالی پاره نگردد تا اینکه رشته شکر و سپاسگزاری از جانب شاکر بریده شود.

2113

الذِّكْرُ لَيْسَ مِنْ مَرَامِ اللِّسَانِ وَلَا مِنْ مَنَاسِمِ الْفِكْرِ وَلَكِنَّهُ أَوَّلُ مِنَ الْمَذْكُورِ وَثَانِ مِنَ الذَّاكِرِ : ذَكَرَ نَهْ مِنْ وَطَائِفِ زَبَانِ اسْتِ وَ نَهْ مِنْ رَاهِبِهَا وَ رُوشَهَائِ فِكْرِ وَ اَنْدِيشَهْ لَكِنْ بِنِيَادِ وَ اَوَّلِ اَنْ اَزِ يَادِ كَرْدَهْ شَدَهْ اسْتِ وَ دَرِ ثَانِي اَزِ يَادِ كَنْنَدَهْ (خدا وقتی که بنده را موفق خواهد یاد خود را در دل آن بنده اندازد و بنده بیاد خدا افتد).

2114

العقل خلیل المؤمن و العلم و زيرہ و الصبر أمير جنوده و العمل قيمه : عقل دوست مؤمن و دانش وزير او و صبر سرهنگ سپاهيان او و عمل کار گردان او است.

2115

الزَّمان يَخونُ صاحِبَهْ وَ لا يَسْتَعْتَبُ لِمَنْ عَاتَبَهْ جِهَانُ بِاِجْتِهَادِ خِيَانَتِ كَنْدِ وَ عِتَابِ كَنْنَدَهْ خُودِ رَا خُوشَنُودِ نَكَنْدِ (و گوش بفریاد کس ندهد).

2116

الإيمان و العمل أخوان توأمان و رفيقان لا يفترقان لا يقبل الله أحدهما إلا بصاحبه : ایمان و عمل دو برادرانند همزاد و دو یارند جدا نشدنی خدا هیچکدام این دو را نپذیرد مگر با رفیقش.

2117

المذلة و المهانة و الشقاء في الطمع و الحرص ذلت و خواری و بدبختی در طمع و حرص است.

2118

الصبر على مريض الغصص يوجب الظفر بالفرص صبر بر سوزش غمها و غصهها موجب پیروزی بر فرصتها است.

2119

الناس كالشجر شرا به واحد و ثمره مختلف مردمان همچون درخت اند که آب از یکجوی خوراند لکن میوهایشان گوناگون است.

2120

الطمع مورد غير مصدر و ضامن غير موف طمع فرود آرنده است نه بر گرداننده و ضامن شونده است نه ادا کننده.

2121

العقل صاحب جيش الرحمن و الهوى قائد جيش الشيطان و النفس متجاذبة بينهما فأيهما غلب كانت في حيزه : خرد سپهسالار سپاه خدا

و هوا امير لشگر سپاه شيطان و نفس ميان اين دو در حال کشش است پس هر کدام از آنها که غالب شوند نفس در اختيار اوست

2122

العقل و الشهوة ضدان و مؤيد العقل العلم و مؤين الشهوة الهوى و النفس متنازعة بينهما فأيهما قهر كانت في جانبه : عقل و شهوت دو دشمن هم اند علم پشتيبان عقل و هوای نفس

ص: 96

آرایش دهنده شهوت است و نفس انسانی مورد نزاع این دو است هر يك از این دو که دیگری را مقهور سازد نفس بسوی قاهر مایل است.

2123

السَّيِّدُ مِنَ لَا يَصْنَعُ وَلَا يَخَادِعُ وَلَا تَغْرَهُ الْمَطَامِعُ : مهتر کسی است که مردم را بازی ندهد و فریب ندهد و طمعها هم او را نفریبند.

2124

العلم علمان مطبوع و مسموع و لا يَنْفَعُ الْمَطْبُوعُ إِذَا لَمْ يَكِ مَسْمُوعٌ : دانش دوتا است یکی آنکه در طبع و نهاد انسانی نهاده شده است دیگر دانشی که بوسیله شنیدن پیدا میشود علم مطبوع مادامیکه شنیده نشود سودی ندهد و بیشتر نگردد (یعنی انسان طبعا دارای قوه علمی است و بوسیله شنیدن آن قوه را تکمیل میکند و بر دانش خویش میافزاید).

2125

المؤمن دأبه زهادته و همّه دیانته و عزّه قناعته و جدّه لاخرته قد کثرت حسناته و علت درجاته و شارف خلاصه و نجاته : مؤمن روشش زهدش همش صرف دیانتش و عزّتش قناعتش و کوشش و سعیش برای آخرتش میباشد خوبیهایش بسیار درجاتش بلند و مشرف بر جایگاه رستگاری و رهائی خویش میباشد.

2126

الكذّاب الميِّت سواء فإنّ فضيلة الحيّ على الميِّت الثّقة به فإذا لم يوثق بكلامه بطلت حياته : دروغگو با مرده برابر است زیرا فضل زنده بر مرده همان اعتماد بر او است و وقتی سخنش اعتمادی نباشد زندگانش بیخود و باطل است.

2127

الحاسد يظهر وده في أقواله و يخفي بغضه في أفعاله فله إسم الصّديق و صفة العدوّ حسود دوستیش را در گفتارش پیدا میدارد و دشمنیش را در کردارش پنهان میکند فلذا نامش دوست و کارش دشمنی است

2128

النّفس الأمانة المسؤلة تتملّق المنافق و تتصنّع بشيمة الصّديق الموافق حتّى اذا خدعت و تمكّنت تسلّطت تسلّط العدوّ و تحكّمت تحكّم العتوّ و آوردت موارد السّوء :

نفس کار فرمای گول زننده چاپلوسی میکند چاپلوسی کردن منافق و تظاهر میکند مانند دوست موافق تا اینکه شخص را بفریبد و جای گیرد آنگاه مسلط گردد مسلط شدن دشمن و حکم کند حکم کردن گردنکش پس شخص را بجاهای بد بکشاند

2129

الحکماء أشرف النّاس أنفسا و أكثرهم صبورا و أسرعهم عفوا و أوسعهم أخلاقا : حکما از حیث نفوسشان شریفتر و از حیث صبر بیشتر و از

حيث

ص: 97

گذشت پر شتاب تر و از جهة خوی و خلق گشاده رو ترین مردم اند.

2130

العلماء أطهر الناس أخلاقاً وأقلهم في المطامع أعرافاً: دانشمندان از حیث اخلاق پاکیزه ترین و از حیث ریشه دوانیدن در طمعها کمترین مردم اند.

2131

الأنس في ثلاثة الزوجة الموافقة والولد البازّ والأخ الموافق: آسایش در سه چیز است زن سازکار، فرزند نیک، یار موافق.

2132

السؤال يضعف لسان المتكلم و يكسر قلب الشجاع البطل و يوقف الحرّ العزيز موقف العبد الدليل و يذهب بهاء الوجه و يمحق الرزق: درخواست از مردم زبان سخنور را گنگ و ناتوان سازد و دل دلاور را بهم در شکند و آزاد مرد ارجمند را بجایگاه بنده خوار وادارد و طراوت و روشنی رخساره را ببرد و روزی را نابود سازد.

2133

الطعام يؤكل على ثلاثة أضرب مع الأخوان بالسّرور و مع الفقراء بالأیثار و مع أبناء الدنیا بالمروءة: غذا را سه نوع میتوان خورد با برادران با شادی با بی چیزان ببخشش بر آنها (و مهمان کردنشان) و با فرزندان دنیا بمردانگی.

2134

المروءة العدل في الإمرة و العفو مع القدرة و المواساة مع العسرة: مرّوت دادگستری در فرماندهی و گذشت از گناه با توانائی و مواساة و برابری در تنگدستی است.

2135

الدّل بعد العزل یوازی عزّ الولاية: خواری پس از بر کناری برابر است با عزت حکمرانی (یعنی بهمان اندازه که این لذت بخش است آن سخت است).

2136

الحازم من شكر التّعمة مقبلة و صبر عنها و سلاها مؤیة مدبرة: دوراندیش کسی است که بگاه روی آوردن نعمت سپاس گذارد و بر آن شکیب ورزد و فراموش کند انرا بگاه روی گرداندن و پشت کردن آن

2137

المتعدّی كثير الأضداد و الأعداء ستمگر را دشمنان و بدخواهان بسیار است.

المنصف كثير الأولياء والأوداء : دادگستر را دوستان و نيك خواهان بيشمار.

العالم حيّ بين الموتى : دانشمند زنده است میان مردگان.

ص: 98

2140

الجاهل ميّت بين الأحياء : نادان مرده ايست ميان زندگان.

2141

الإخوان جلاء الهموم و الأحزان : ياران زداینده غمها و اندوههايند.

2142

الصّدق جمال الإنسان و دعامة الإيمان راستگوئی زیبایی مرد و ستون ایمان است.

2143

الشّهوات مصائد الشّيطان : شهوتها دامهای شیطان اند.

2144

الحياء من الله سبحانه يقى عذاب النار :

شرم از خداوند سبحان انسان را از عذاب و آتش نگهמידارد.

2145

الفكر يوجب الاعتبار و يؤمن العثار و يثمر الاستظهار :

اندیشه موجب پذیرش پند و ایمن میسازد و از لغزش و میوه اش پشتیبان یافتن است.

2146

التّهجّم على المعاصى يوجب عذاب النار بسوى گناهان تاختن موجب عذاب و آتش گرفتن است.

2147

الغفلة تكسب الاغترار و تدنى من البوار بيخبرى از خدا مغروری آرد و بهلاکت نزدیک سازد

2148

المؤمن ينظر إلى الدّنيا بعين الإعتبار و يقتات فيها ببطن الاضطرار و يسمع فيها بأذن المقمت و الإبغاض : مؤمن در جهان بدیده عبرت بنگرد و شکم را از روی ناچاری از عذابش پر سازد و سخنش را با گوش عداوت و دشمنی بشنود.

2149

الجلوس في المسجد من بعد طلوع الفجر إلى حين طلوع الشمس للاشتغال بذكر الله سبحانه أسرع في تيسير الرزق من الضرب في أقطار الأرض : پس از درخش سپیده صبح تا هنگام سرزدن خورشید در مسجد نشستن و بیاد خدا سرگرم بودن در آسان کردن کار روزی تندتر از دور جهان گشتن است.

2150

العبادة الخالصة أن لا يرجوا الرجل الآرّبه ولا يخاف إلاّ ذنبه : عبادت پاکیزه آنست که انسان بجز از پروردگارش چشم امید نداشته باشد و بجز از گناهش نترسد.

2151

المسئلة طوق المذلة تسلب العزيز عزة و الحسيب حسيبه : درخواست از مردم کمند خواریست بر گردن عزت ارجمند را میگیرد و گوهر پاک گهر را می ستاند.

2152

العقل أنك تقتصد فلا تسرف و تعد

ص: 99

فلا تخلف و إذا غضبت حلمت : خردمندی آنست که براه میانه روی نه اسراف و وعده که دادی خلاف نکنی و اگر خشم گرفتی بردباری کنی.

2153

العدل أنك إذا ظلمت أنصفت و الفضل أنك إذا قدرت عفوت : دادگستری آنست که تو اگر ستم کردی داد دهی و برتری آنست که اگر توانا شدی درگذری.

2154

الوفاء حفظ الذمام و المرأة تعهد ذوی الأرحام : وفا نگهداری حرمت و مردانگی بعهده گرفتن مؤنه خویشاوندان است.

2155

المرء يتغير في ثلاث: القرب من الملوك و الولايات، و الغناء من الفقر، فمن لم يتغير في هذه فهو ذو عقل قويم و خلق مستقيم : مرد در سه جا حالش دگرگون میگردد در نزدیکی پادشاهان، در فرمانداریها، در دارائی پس از نداری پس هر کس در این سه مورد حالش دگرگون نگردد این کس دارای عقلی استوار و خوئی درست است و کان علیه السلام إذا أثنى عليه في وجهه يقول: اللهم إني أعلم بي من نفسي و أنا أعلم بنفسي منهم اللهم اجعلني خيرا مما يظنون و اغفر لي ما لا يعلمون : و مکرر اتفاق میافتاد گاهی که آن حضرت را می ستودند عرض میکرد: بار الها تو بنفس من از من داناتر و من بنفس خویش از آنان داناترم پروردگارا مرا بهتر از آنچه که می پندارند قرار ده و آنچه را که نمیدانند بیامرز.

2156

المؤمنون لأنفسهم متهمون و من فارط زللهم و جلون و للدنيا عانفون و إلى الآخرة مشتاقون و إلى الطاعات مسارعون :

مؤمنون نفوس خویش را (بمعصیت خدا و عبادت نکردن) تهمت مینهند و از لغزشهای گذشته خویش بیمناک اند جهان را کنار زده (و مرغ روحشان بهشت جاودان) و سرای آخرت را آرزومند و بسوی طاعتهای خدا شتابان اند.

2157

السيف فاتق و الدین راتق فالدين يأمر بالمعروف و السيف ينهى عن المنكر قال الله تعالى و لكم في القصاص حياة : شمشیر میگشاید دین می بندد دین امر بمعروف میکند شمشیر نهی از منکر مینماید لذا خدایتعالی فرماید از برای شما در قصاص کردن زندگانی و حیوة است.

2158

المعروف لا يتم إلا بثلاث: بتصغيره، و تعجيله، و ستره، فإنك إذا صغرت

فقد عظمته و اذا عجلته فقد هنأته و إذا سترته فقد تمّته : کار نیک جز بسه چیز تمام نگردهد بکوچک گرفتنش بتند انجام دادنش بپوشانیدنش زیرا تو وقتی کوچکش گیری البتّه بزرگش داشته و وقتی تند انجامش دهی البتّه گوارا و پاکیزه اش ساخته و وقتی پنهانش داری البتّه تکمیلش کرده.

2159

الأقاويل محفوظة و السرائر مبلّوة و كلّ نفسٍ بما كَسَبَتْ رَهِينَةٌ :

گفتارها نگه داشته شده و رازها دانسته شده است و هر کسی در گرو آنچه که کرده است میباشد.

2160

النّاس منقوصون مدخولون إلاّ من عصم الله سبحانه سائلهم متعنت و مجيبهم متكلف يكاد أفضلهم رأيا أن يردّه عن فضل رأيه: الرضى و السخط مردم کم گردیده شده اند و در خرد آنان علّتی بهم رسیده جز آنکس را که خداوند پاک نگهدارد از آن مردم آنکه پرسنده است غرضش لغزش طرف است و آنکه پاسخ دهنده است برنج افکنده است نزدیک است آنکه رأیش از دیگران رساتر است اینکه بر گرداند او را از نیکو رأیش خوشنودی و خشم.

و يكاد أصلهم عود تنكأه اللحظة و تستحيله الكلمة الواحدة :

است آنکه چوبش از دیگران سخت تر است گوشه و نزدیک چشمی بدرد آورد او را بیک کلمه از جای در برود.

2161

النّاس فى الدّنيا عاملان عامل فى الدّنيا للدّنيا قد شغلته دنياه عن آخرته يخشى على من يخلف الفقر و يأمنه على نفسه فيفنى عمره فى منفعة غيره و عامل فى الدّنيا لما بعدها فجائه الذى له بغير عمل فأحرز الخطّين معار الدّارين جميعا : مردم در جهان سر گرم دو کاراند یکی در دنیا بکار دنیا است و دنیا او را از آخرتش باز داشته است میترسد وارثش ندارد شود و ترس نداری خود را ندارد این کس روزگارش را بسود دیگری پایان میبرد، دیگری در دنیا بکار آخرت است روزیش بدون رنج و زحمتی بسویش میآید و دو بهره را یکجا دریافت میکند و دنیا و آخرت را با هم بدست میآورد.

2162

اللّهم احقن دماننا و دمانهم و أصلح ذات بيننا و بينهم و أنقذهم من ضلالتهم حتّى يعرف الحقّ من جهله و يرعوي عن الغىّ و الغدر من لهج به : بار پروردگارا خون

ص: 101

ما و خون آنان را حفظ کن و صلح برقرار فرما میانه ما و آنها و آنها را از گمراهیشان برهان تا آنکه گمراه حق را از نادانی و باطلش بشناسد و برگردد از گمراهی و بیوفائی کسی که حریص بآن باشد (و این دعا را حضرت در روز اول جنگ صفین بهنگام برخورد با سپاهیان معویة ایراد کردند).

2163

العقل أن تقول ما تعرف و تعمل بما تتطرق به : از خردمندی است آنچه را میدانی بگوئی و هر چه را گفتی بکار بندی.

2164

أربع من أعطيهن فقد أعطى خير الدنيا والآخرة: صدق حديث، وأداء أمانة، و عفة بطن، و حسن خلق :

چهار چیز است بهر که داده شد خیر دنیا و آخرت را دارا است: سخن براست گفتن، امانت را پس دادن، شکم را از حرام نگهداشتن، خوی خوش داشتن.

2165

أربع تشين الرجل: البخل و الكذب و الشره و سوء الخلق : چهار چیز است که مرد را بزشتی بیالاید: بخل و دروغ و آزمندی و زشتخوئی.

2166

التواضع رأس العقل و التكبر رأس الجهل افتادگی ریشه خردمندی و گردنکشی بنیاد بیخردی است

2167

السَّخَاء ثَمرة العقل و القناعة برهان النبيل : بخشندگی میوه درخت خردمندی و قناعت نشانه نجابت و زیرکی است

2168

الكریم عند الله محبوب مثاب و عند الناس محبوب مهاب : جوانمرد نزد خدا دلشاد و با پاداش و نزد خلق دوست داشته شده و با شکوه است.

2169

الشرّ أفتح الأبواب و فاعله شرّ الأصحاب بدی زشت ترین درگاهها و زشت کار بدترین یاران است.

2170

العفة تضعف الشهوة : پاکدامنی شهوت را کم میکند.

2171

الصّدقات تستنزل الرّحمة : صدقه ها رحمت را فرود میآرند.

2172

البلاغة أن تجيب فلا تبطى و تصيب فلا تخطى : بلاغت و خوش سخنی آنست که پاسخ دهی و کنندی نکنی و مطلب را رسانده خطا نروی.

2173

العقل يهدى و ينجى و الجهل يغوى و يردى :

ص: 102

خرد راه مینماید و میرهاند و نادانی گمراه میسازد و هلاک میکند.

2174

الجواد فی الدنیا محمود و فی الآخرة مسعود مزد بخشنده در دنیا ستوده و در آخرت نیکبخت است

2175

التَّوْبَةُ بِالْحَقِّ بِالْجُودِ وَالْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ :

بزرگی خود را بزیور بخشش آراستن و به پیمانها وفا کردن است.

2176

التَّقْوَى لَا عَوْضَ عَنْهُ وَلَا خَلْفَ فِيهِ :

پرهیزکاری را نه برایش عوضی است نه در آن جانشینی.

2177

المؤمن من تحمّل أذى النَّاسِ وَلَا يَتَأَدَّى أَحَدٌ بِهِ : مؤمن کسی است که نه آزار مردم را هموار بسازد و هیچکس باو اذیت نشود.

2178

الخوف من الله في الدنيا يؤمن الخوف في الآخرة منه : در دنیا از خدا ترسیدن شخص را از ترس خدای در آخرت ایمن میدارد.

2179

القرين النَّاصِح هو العمل الصَّالِح :

یار پندگویی همان عمل صالح است (که همه جا با انسانست)

2180

الطَّاعَةُ فِعْلٌ وَ الْبِرُّ هُمَا الْمَتَجَرِّ الْرَّابِحُ : طاعت خدا بردن و نیکی با مردم همان تجارت سودمنداند

2181

الكريم من صان عرضه بماله : جوانمرد کسی است که آبرویش را با مالش نگهدارد (نه آنکه برای مال آبرویش را بباد دهد).

2182

و اللّٰئيم من صان ماله بعرضه : و فرومايه كسى است كه آبرویش را صرف مالش كند.

2183

المؤمن من وقى دينه بدنيه : مومن كسى است كه با دنيايش دينش را نگاهدارد.

2184

و الفاجر من وقى دنياه بدينه : و فاجر كسى است كه دينش را صرف دنيايش كند.

2185

الورع الوقوف عند الشبهة : پارسائى آنست كه شخص نزد شبهه بايستد (و مرتكب گناه نگرده).

2186

التقوى أن يتقى المرء كلما يؤثمه : پرهيز آنست كه مرد نزد هر چيزيكه بگناهش واميدارد بايستد

2187

العاقل من لا يضيع له نفسا فيما لا ينفعه و لا يقتنى ما لا يصحبه : خردمند كسى است كه نفس خویش را در چيزيكه برايش سودمند نيست تباه نكند و نياندوزد چيزى را كه با او همراهى ننمايد (و همواره در دنيا بكار آخرت پردازد).

2188

الغضب يثير كوامن الحقد : خشم نهفتگيهاى كين توزى را بر ميافزود.

ص: 103

2189

اللَّهُ يفسد عزائم الجدد : لهو مزاح عرفهای کوشش را تباه میسازد.

2190

المرء بفطنته لا بصورته : مردانگی وابسته بزیرکی و هوشیاری است نه بصورت تنها.

2191

المرء بهمته لا بقنیه : مردانگی بهمت او است نه بمایه و دارائی او.

2192

البشر منظر موق و خلق مشرق :

خوشروئی دیداری فرح بخش و خوئی درخشان است

2192

السّخاء و الحياء أفضل الخلق :

بخشش و شرم برترین خواها است.

2194

الفتوة نائل مبذول و أذى مكفوف جوانمردی عطائی است بخشیده شده و آزاری است باز داشته شده.

2195

المروءة بتّ المعروف و قرى الصّیوف مردانگی نیکی را بیدریغ کردن و مهمانان را مهمانی کردن

2196

النّاس من خوف الذلّ متعجلوا الذلّ :

مردم از ترس خواری بسوی خواری می شتابند.

2197

اللّجاج أكبر الأشياء مضرّة فی العاجل و الاجل : ستیزه خوئی در دنیا و آخرت پرضررترین چیزها بوده است.

2198

العلم أكثر من أن يحاط به فخذوا من كل علم أحسنه : دانش بیش از آنست که بتوان همه آن را در بند کشید فلذا از هر دانشی بهترش را بگزینید.

2199

الرجل السوء لا يظنّ بأحد خيرا لأنه لا يراه إلا بوصف نفسه : مرد بد بهیچکس گمان نیک نبرد برای اینکه مردم را جز مانند خود نه بیند.

2200

الشكر أعظم قدرا من المعروف لأنّ الشكر يبقى و المعروف يفنى : شکر را پایه برتر از نیکی است زیرا که شکر میماند و نیکی نمیماند (مراد این است که باعث دوام نیکی و نعمت شکر است)

2201

اللؤم مصادّ لسائر الفضائل و جامع لجميع الرذائل و السؤات و الدنایا : بخل دشمن تمام خوبیها و مرکز تمام زشتیها و بدیها و فرومایگیها است.

2202

المرؤة إسم جامع لسائر الفضائل و المحاسن مروّت نامی است که گردآورنده همه خوبیها و برتریها است

2203

الحازم من يؤخّر العقوبة في سلطان الغضب و يعجّل مكافاة الإحسان اغتناما لفرصة

ص: 104

الإمكان : دوراندیش کسی است که بگاه فشار خشم کیفر را تاخیر اندازد و بر جبران کار احسان شتاب کند تا فرصتی که دست داده است غنیمت بشمرد

2204

الکيس من ملك عنان شهوته : زيرك کسی است که زمام خواهشش را بدست گیرد.

2205

العاقل من غلب نوازع أهويته :

خردمند کسی است که در ریشه کن کردن آرزوهای از جای بر کن پیروز گردد.

2206

الكلام كالذواء قليلة ينفع و كثيره يهلك قاتل سخن همچون دوا است کمش سودمند و بسیارش کشنده است.

2207

المنع الجميل أحسن من الوعد الطويل :

بخوبی و دلپذیری بکسی چیزی ندادن بهتر تا وعده دراز دادن.

2208

المكانة من الملوك مفتاح المحنة و بذر الفتنة : در پیش پادشاهان جای گزیدن کلید رنج و تخم فتنه است.

2209

التسلط على الضعيف و المملوك من لزوم القدرة : بر ناتوان و بنده فرمان راندن از لوازم قدرت و توانائی است.

2210

الصمائر الصّحاح أصدق شهادة من الألسن الفصاح : اندیشه های درست شهادتشان راست تر از زبانهای گویا است.

2211

الرّفق لقاح الصّلاح و عنوان النّجاح :

نرمی آبیستن کننده درستی و نشانه رستگاری است

أوقات الدنيا وإن طالت قصيرة والمتعة بها وإن كثرت يسيرة : دوران جهان با همه بلندیش کوتاه و بهره برداری از آن با همه بسیاری اندک است.

الصّـنـيعة إذا لم تربّ أخلقت كالثوب البالي والأبنية المتداعية : نیکی اگر پی در پی نباشد کهنه گردد، همچون جامه کهنه و خانه واگذار شده

الشّرّ كامن في طبيعة كلّ أحد فإن غلبه صاحبه بطن وإن لم يغلبه ظهر :

بدی در نهاد هر کسی نهاده شده است اگر صاحبش بر آن دست پیدا کرد پنهان ماند و اگر بر آن پیروز نشد پیدا شود (و شخص اسیر دست بدی گردد)

الغدر يعظّم الوزر و يزرى بالقدر :

بیوفائی بزرگ کننده گناه و کم کننده جاه است

المقادير تجري بخلاف التّقدير والتّديير

جریان مقدرات (الهی) بخلاف اندازه گیری و تدبیرات (بنده) است.

2117

إنجاز الوعد من دلائل المجد : بوعده وفا کردن از نشانه های بزرگی است.

2218

التَّشَمُّرُ لِلجَدِّ من سعادة الجَدِّ : برای کار و کوشش دامن بمیان زدن از خوشبختی ها است

2219

العاقل من سلّم إلى القضاء و عمل بالحزم :

خردمند کسی است که واگذار بقضای الهی کند و در کار دورانیشی را بکار بندد.

2220

الکئیس من تجلبب الحياء و الدرع الحلم :

زیرک کسی است که پیراهن حیا را بتن در پوشد و بردباری را روپوش خویش گیرد.

2221

الکامل من غلب جدّه هزله : مرد کامل عیار کسی است که وقارش بر سبکیش بچربد.

2222

العاقل من قمع هواه بعقله : خردمند کسی است که به نیروی خردش خواهشش را از هم بپاشد.

2223

الدّهر ذو حالتین إبادة و إفادة فما أباده فلا رجعة له و ما أفاده فلا بقاء له : روزگار را دو حالت است یکی نابود کردن و یکی بهره مند ساختن پس آنچه نابود کند باز نگردد و آنچه بهره رساند دوام ندارد

2224

الاستطالة لسان الغواية و الجهالة :

گردن کشی و تطاول زبان گمراهی و نادانی است.

2225

الافتخار من صغر الأقدار : بخود نازیدن از پستی رتبه ها است.

2226

الحقد من طبایع الأشرار : کین توزی از خواهی بدن است.

2227

الحقد نار كامنة لا تطفئ إلا بالظفر :

کین توزی آتش پنهانی است که جز با پیروزی خاموش نگردد.

2228

المؤمن أمين على نفسه مغالب لهواه و حسنه : مؤمن بر نفس خویش امین و بر حس و هوای نفس خویش پیروز است.

2229

الحسد عیب فاضح و شخ فادح لا یشفی صاحبه إلا بلوغ آماله فیمن یحسده رشگیری عیبی است رسوا کننده و بخلی است سنگین دارای خود را شفا نبخشد جز اینکه در کسیکه بر وی حسد میبرد بآرزوی خود برسد (و نعمت را بر شخص محسود مبدل بنقمت بیند).

2230

الألفاظ قوالب المعانی : الفاظ قالبهای معانی اند (که بوسیله آن الفاظ بشر میتواند فی الضمیر

ص: 106

خود را بیان سازد).

2231

الاعتراف شفیع الجانی : اعتراف بگناه شفیع گنهکاران است.

2232

الإیثار سجیة الأبرار و شیمة الأخیار برگزیدن خوی نیکان و روش پاکان است.

2233

السبب الّذی أدرك به العاجز بغیته هو الّذی أعجز القادر عن طلبته :

وسیله که ناتوان را بآرزویش میرساند همان وسیله ایست که توانا را از رسیدن بخواسته اش باز میدارد (یعنی قدرت خدا است که هر کس را بهر جا باید میرساند).

2234

السّجود الجسمانی هو وضع عتائق الوجوه علی التّراب و استقبال الأرض بالزّاحتين و الرّکبتین و أطراف القدمین مع خشوع القلب و إخلاص النّیة : سجدهای جسمی (که برای خدا میشود) عبارت است از گذاردن نیکو جاهای روی را بر خاک و روی آوردن بزمین است با دو کف دستها و زانوها و کنارهای دو پا با فروتنی دل و نیتی پاک (که فقط منظور خدا باشد و دیگری در آن شریک نباشد)

2235

السّجود النّفسانی فراغ القلب من الفانیات و الأقبال بکنه الهمة علی الباقیات و خلع الکبر و الحمیة و قطع العلائق الدنیویة و التّحلّی بالخلائق النّبویة :

سجدهای روحی عبارت است از فراغت دل از علائق دنیای فانی و با تمام همّت روی آوردن بثمرات باقیه اخروی و کندن ریشه کبر و حمیت و بریدن رشته های پیوند دنیا و خویش را بخوهای پاکیزه پیغمبری آراستن.

2236

الصّلوة حصن من سطوات الشّیطان :

نماز دژی روئین در مقابل حملات شیطان است

2237

الصّلوة حصن الرّحمن و مدحرة الشّیطان نماز پناهگاه خدایی و وسیله راندن شیطان است

الصّدقة تستدفع البلاء و النّعمة : تصدّق دادن بلا و سزای کردار را از بین میبرد.

البطر يسلب النّعمة و يجلب النّعمة :

گردنکشی هنگام نعمت و طغیان نعمت را میگیرد و برای شخص عقوبت بار میآورد.

الهوى إله معبود : هوا خدائی است پرستیده شده (و هواپرست خدا پرست نیست).

العقل صديق محمود : خرد دوستی است پسندیده

اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ دَائِبَانَ فِي طِيِّ الْبَاقِينَ وَ مَحُوِّ آثَارِ الْمَاضِينَ : رُوزِ وَ شَبِّ پِیُوسْتَه مِیْکُوشَنَد دَر نُورِ دِیْنِ بَازْمَانْدِگَانِ وَ نَابُودِیِ مَرِ آثَارِ گِذْشْتِگَانِ رَا.

الفصل الثانی : حرف الألف بلفظ الأمر فی خطاب المفرد

اشاره

مَا وَرَدَ مِنْ حُكْمِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حُرْفِ الْأَلْفِ بِلَفْظِ الْأَمْرِ (فِي خُطَابِ الْمَفْرَدِ) فَفَصْلٌ دَوِّمٌ مِنْ أُنْجُوهِ كَمَا وَرَدَ مُرَدِّدَةً مِنْ أَسْمَاءِ حُكْمَتِهَايِ حَضْرَتِ امِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حُرْفِ الْفَاءِ بِلَفْظِ أَمْرٍ فِي خُطَابِ مَفْرَدٍ (قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ)

1

أَسْلَمَ تَسْلَمُ : تَسْلِيمٌ شَوْ سَالِمٌ بَاشُ.

2

اسْئَلْ تَعْلَمُ : بِپِرسِ بَدَانُ.

3

أَطِعْ تَغْنَمُ : فَرْمَانِ بِيرِ بَهْرَه بَغِيرِ.

4

اعْدِلْ تَحْكَمْ : دَادِگَرِ بَاشِ فَرْمَانْدَه بَاشُ.

5

اسْمَحْ تَكْرَمْ : بِيخْشِ بَزْرَگِ بَاشُ.

6

افْکَرْ تَفَقَّ : بِيْنْدِيشِ بِيْدَارِ بَاشُ.

7

ارْفُقْ تَوَفَّقْ : مَدَارَا كُنْ كَامِيَابِ بَاشُ

8

أَحْسَنْ تَسْتَرْقُ : نِيكِي كُنْ مَرْدَمِ رَا بِنْدَه سَازُ.

9

استغفر ترزق : آمرزش بطلب روزی ببر.

10

احلم تکرم : بردباری کن گرامی باش.

11

افضل تقدّم : به نیکی بیفزا پیشوا باش.

12

اصمت تسلّم : خاموش باش سالم باش

13

اصبر تظفر : صبر کن ظفر بیاب

14

اعتبر تزدرجر : پندگیر از بدی باز ایست.

15

افکر تستبصر : بیندیش بینا باش.

16

احلم توقّر : بردبار باش سنگین شو.

17

أطع تریح : فرمان ببر سود بگیر.

18

أیقن تفلح : درست کار باش رستگار شو.

19

ارض تسترح : خورسند باش آسوده شو

20

اصدق تنجح : راست بگو بیاسای.

21

اختبر تعقل : بیازمای آگاه شو.

22

اصبر تنل : بشکیب برس

23

أقل تقل : در گذر از دیگران تا در گذرنند از تو

24

انس رفدك، اذكر وعدك : فراموش نما آنچه را ببخشی، یاد کن وعده خود را

25

اقنع تعزّ : قناعت کن تا عزیز گردی

26

اتّضع ترتفع : فروتنی کن تا بلند گردی

27

أعط تستطع : بده توانا باش.

28

اعتبر تفتتّع : پندگیر سازکار باش.

29

اعدل تملك : داد بده شاه باش.

30

اعقل تدرك : خردمند باش تا دریایی

31

اسمح تسد : ببخش آقا باش

32

اخلص تنل : خالص باش نائل شو.

33

اشكر تزد : سپاس بگذار افزوده شوی

34

أنعم تحمد : ببخش ستوده باش

35

اطلب تجد : بجوی بیاب.

36

اتق تفز : پرهیز برس.

37

آمن تأمن : ایمان بیار ایمن باش.

38

أعن تعن : یاری کن یاریت کنند.

39

أطع العاقل تغنم : خردمند را فرمان ببر بهره ببر

40

اعص الجاهل تسلّم : نادان را نافرمانی کن آسوده باش

41

اعدل فیما ولیت، اشکر الله فیما اولیت دادگری کن در آنچه زیر فرمان تو است و سپاسگذار خدا را بر آنچه برسد بتو

42

اصحب تختیر : همراه باش تا آزمایش کنی

43

ابدل معروفك و كفّ اذاك : نیکیت را کار بند و آزارت را بازگیر.

44

أطع أخطك و إن عصاك وصله و إن جفأك برادرت را فرمان ببر اگر چه او تو را فرمان نبرد و با او پیوند کن اگر چه او از تو ببرد.

45

أكرم وذكّ و احفظ عهدك : دوستیت را گرامی دار و پیمانت را نگهدار.

46

أحسن یحسن إلیك : نیکی کن تا نیکی کرده شوی

47

أبق ببق علیك : بر دیگران نگهداری کن تا بر تو نگهداری کنند.

48

الزم الصّمّت یستز فکرک : خموشی را پیشه ساز تا اندیشه ات روشن باشد.

49

اغلب الشّهوة تکمل لك الحکمة : بر خواهشت غلبه کن حکمت الهی برایت کامل میشود.

50

أحسن إلى المسيء تملكه : با بد نیکی کن مالکش باش.

ص: 109

51

استدم الشكر تدم عليك النعمة :

همیشه خدایرا سپاس بگذار تا نعمت همیشهگی باشد.

52

ازهد فی الدنيا تنزل عليك الرحمة :

در جهان زاهد باش رحمت خدا بر تو میبارد

53

اطلب العلم تزدد علما : دانش بجوی بر دانش بیفزای.

54

اعمل بالعلم تدرك غنما : دانشت را بکار بند بهره میبری.

55

اكظم الغيظ تزدد حلما : خشم را فرو خور ببردباری میافزائی.

56

اصمت دهرک یجلّ أمرک : دورانت را بخموشی بگذران کارت بالا میگیرد.

57

افضل على الناس يعظم قدرک : بر مردم ببخش و تفصل کن رتبه ات بزرگ میگردد.

58

أعن أخاك على هدايته : برادرت را در هدایتش یاری کن.

59

أحی معروفک باماتته : نیکیت را بفرو میراندنش (و پنهان داشتش) زنده ساز.

60

أقلل الكلام تأمن الملام : سخن را کوتاه کن از نکوهش بر کنار باش.

61

احفظ بطنك وفرجك عن الحرام : شکم و شهوت را از حرام نگهدار.

62

اعدل تدم لك القدرة : دادگر باش قدرت برایت پایدار میماند.

63

أحسن العشرة و اصبر على العسرة و أنصف مع القدرة : نیکو زندگی کن با سختی بساز و با داشتن توانائی بانصاف رفتار کن.

64

أحسن إلى من أساء إليك و اعف عمن جنى عليك : با آنکه با تو بدی میکند خوبی کن و از آن کس که با تو ستم میراند در گذر.

65

اجعل همك و جدك لاخرتك : همّت و کوششت را برای آخرت قرار ده.

66

احفظ بطنك و فرجك ففيهما فتنتك :

شکم و فرجت را از حرام نگهدار که این دو تو را به فتنه میافکنند (و بیچاره میکنند).

67

استر عورة أخيك لما تعلمه فيك :

زشتی برادرت را بپوشان برای آنچه که او را در خودت میدانی (یعنی برای اینکه زشتیهای خودت نیز مکتوم ماند)

68

أقم الرغبة إليك مقام الحرمة بك : پپای دار امید بسوی خود را جای محروم شدن بسبب تو یعنی

کاری کن که مردم امید بتو داشته باشند بجای اینکه محروم باشند از تو

69

اغفر زلة صديقك يزكك عدوك :

لغزش دوستت را ببخش تا دشمنت تو را پاک پندارد

70

احصد الشَّرَّ من صدر غيرك بقلعه من صدرك با كندن ریشه بدی از سینه ات آنرا از سینه دیگری بر کن

71

ارفع ثوبك فإنه أتقى لك و أتقى لقلبك و أبقى عليك : جامه ات را کوتاه کن که ان برای تو پاکیزه تر و برای دلت پاکتر و برای خودت پایدارتر است.

72

اخرن لسانك كما تخزن ذهبك و ورقك زبانت را به بند درکش بدانسانکه دنیا رو در همت را به بند درمیکشی.

73

اغفر ما أغضبك لما أرضاك : از آنچه ترا بخشم میافکند بگذر برای آنچه که تو را خرسند میسازد (بواسطه ادراك رحمت الهی خشم را فرو خور).

74

اركب الحق و إن خالف هواك و لا تبع آخرتك بدنياك : حق را سوار و مراقب باش اگر چه مخالف آرزویت باشد و آخرت را بدنیایت مفروش.

75

اعرف عن دنياك تسعد يمنقلبك و تصلح مثواك : از دنیایت روی برتاب تا اینکه با خوشبختی بمرکز بازگشتت روی و جایگاهت را اصلاح کنی.

76

اسمع تعلم و اصمت تسلّم : بشنو بدان مگوی بیاسای.

77

ارهب تحذر ولا تهزل فتحتقر: بترس بر کنار باش شوخی مکن که خوار و کوچک میشوی.

78

امح الشر عن قلبك تتزك نفسك و يتقبل عملك: بدی را ریشه از دلت بر کن تا جانت پاک شود و کارت پذیرفته آید.

79

اجعل رفيقك عملك و عدوك أملك عملت را دوست و آرزویت را دشمن گیر (و از نیکبختان باش).

80

اقصر همك على ما يلزمك و لا تخض فيما لا يعينك: همّت را بدانچه بکارت آید منحصر و مصروف دار و دنبال آنچه که بکارت نیاید مرو

81

أصلح المسيء بحسن فعالك و دلّ على الخير بجميل مقالك: زشتکار را بکار نیکت براه آر و با گفتار خوشت براه خیرش بکش.

82

احفظ أمرك و لا تنكح خاطبا سرّك:

ص: 111

خویش را نگهدار و رازت را بخواهنده کابین مبند.

83

انفرد بسرّك و لا تودعه حازما فيزلّ و لا جاهلا فيخون : رازت را تنها خودت نگهدار حتّى آن را بمرد آگاه مسپار که او نیز میلغزد و بنادان هم مگوی که خیانت میکند.

84

افعل المعروف ما أمکن و از جر المسیء بفعل المحسن : تا ممکن است خوبی کن و بدکار را با کردار نیک بازدار و براه آر.

85

اجعل همّك لمعادك تصلح : همّت را برای آخرت قرار ده اصلاح میشوی.

86

أطع العلم و اعص الجهل تغلح : دانش را فرمان ببر و نادانی را نافرمانی کن رستگار میشوی.

87

استرشد العقل و خالف الهوى تنجح :

راه راست را از عقل جوی و هوا را مخالفت کن تا بگردی پیروزمند

88

أحسن إلى من شئت و کن أمیره : با هر که خواهی نیکی کن امیرش باش.

89

استغن عمّن شئت و کن نظیره : از هر که خواهی بی نیاز شو مانندش باش.

90

احتج إلى من شئت و کن أسیره : نیازمند هر که خواهی بشو اسیرش باش

91

الزم الصّمت فأدنی نفعه السّلامة :

خاموشی را همراه باش که کمترین سودش سلامتی است.

92

اجتنب الهمذر فأیسر جنایته الملامة :

از بیهوده گوئی بر کنار باش که آسانترین زیانش نکوهش است

93

البس ما لا تشتهر به و لا یزری بك : جامهٔ بیوش که بدان مشهور نگردی و تو را زیان نرساند.

94

امش بدانك ما مشی بك : بادردت راه برو مادام که آن براه برد تو را (با آن بساز و کم کم رفعش کن)

95

افعل الخیر و لا تحقر منه شیئا فإنّ قلیله کثیر و فاعله محبور : کار نیک را بجای آر و چیزیش را کوچک مشمار چرا که کم آن بسیار و بجا آرندهٔ آن دلشاد است.

96

افرح بما تنطق به إذا كان عریّا عن الخطاء سخنی که میگوئی هرگاه که از لغزش بر کنار است بدان شادباش.

97

أغض علی القذی و الاّ لم ترض أبدا : دیده از خار و خاشاک روزگار بیوش (و از پست و بلند جهان پر نگران مباش) و گرنه هیچگاه خرسند نخواهی بود

ص: 112

اشتغل بشكر النعمة عن التطرب بها : از شادی و خوشی نعمت بشکرانه آن مشغول باش.

اشتغل بالصبر على الرزية عن الجزع لها : در پیش آمدهای ناگوار از جزع و بیتابی سرگرم صبر و شکیب باش

أكرم نفسك ما أعانتك على طاعة الله مادام که نفس تو را بر فرمانبرداری خدای یاری میکند گرامیش دار.

أهن نفسك ما جمحت بك إلى معاصي الله مادام که نفس تو را بنافرمانی خدای میکشاند خوارش گیر.

استشعر الحكمة و تجلبب السكينة فإتھما حلیة الأبرار : پیراهن حکمت و روپوش وقار را بپوش که آنها زیور نیکوکاران است.

الزم الصدق و الأمانة فإتھما سحیة الأخیار : راستی و امانت داری را همراه و یار باش که آنها روش نیکان است.

أكذب الأمل و لا تثق به فإنه غرور و صاحبه مغرور : آرزو را دروغ پندار و آن را تکیه گاه مکن که آن فریب دهنده و صاحبش فریب خورده شده است.

ارض بما قسم لك تكن مؤمنا : بدانچه میرسد راضی باش مؤمنی.

ارض للناس ما ترضاه لنفسك تكن مسلما : آنچه بر خود می پسندی بر مردم هم به پسند مسلمانمی.

أدّ الأمانة إلى من ائتمنك و لا تخن من خانك : هر کس بتو امانت سپرد آنرا بوی ردّ کن و با کسی که با تو خیانت میکند خیانت مکن.

اقتن العلم فإنك إن كنت غنيًا زانك وإن كنت فقيرًا صانك : دانش را بدست آر زیرا توانگر و دارا باشی دانش تو را زینت دهد و اگر ندار باشی نگهت دارد.

109

ارض من الرّزق بما قسم لك تعش غنيًا خوشنود باش از روزی بآنچه قسمت شده برای تو تا توانگر زندگی کنی

110

اقنع بما أوتيته تكن مكفياً : بهر چه میرسد بساز تا کارت بسامان باشد.

111

اصحب أخا التّقى و الدّين تسلّم و استر شده تغنم : با برادر متدین و پرهیزکار یار شو سالم باش و از وی هدایت جوی بهره مند میشوی.

112

أقصر رأيك على ما يلزمك تسلّم و دع الخوض فيما لا يعنك تكرم : اندیشه ات را

ص: 113

در آنچه تو را بکار آید بکار افکن سالم باش و آنچه که تو را بکار نیاید رها کن ارجمند باش.

113

أقلل طعاما تقلل سقاما أقلل كلامك تأمن ملاما : خوراكت را كم كن تا كم كنى بيمارى را، سخنت را كم كن از نكوهش ايمن باش.

114

اعلم أن أول الدين التسليم و آخره الإخلاص : بدان براستی که دین اولش گردن نهادن (باحکام و فرامین الهی) و آخرش خلوص و زنگ شرک را از درون رفتن است.

115

انتقم من حرصك بالقنوع كما تنتقم من عدوك بالقصاص : از آزمندیت بوسیله قناعت کیفرکش بدانسانکه از دشمنت با قصاص کین و کیفر میکشی.

116

أبق لرضاك من غضبك و إذا طرت فقع شكيرا : از خشمت برای خوشنودیت بگذار (وقتی که خشم گرفتی دوستی پس از خشمت را بیاد آر و تندروی مکن) و اگر پریدی خود را با پروازی کم فرود آر. (در نهج البلاغه سخن 402 است که روزی شخصی در نزد آنحضرت سخنی گفت که آن سخن حدّ او نبود که بگوید و از روی بزرگ مینمود حضرت فرمودند:

لقد طرت شكيرا تو پیش از در آوردن پر پریدی منظور حضرت علیه السلام در اینجا اینست که یکسره از دوستی چشم مپوش و بلند پروازی منمای).

117

أكرم ضيفك و ان كان حقيرا و قم عن مجلسك لأبيك و معلّمك و إن كنت أميرا : مهمانت را گرامی دار اگر چه كوچك باشد و برای پدرت و آموزگارت از جایت برخیز اگر چه امیر باشی.

118

أقلل المقال و قصر الآمال و لا تقل ما يكسبك وزرا أو ينفر عنك حرا : سخن را كم كن و آرزوها را کوتاه گیر و سخنی که برای گرفتاری بار آرد و یا آزاده مرد از تو برنجد بر زبان میآورد.

119

اندم علی ما أسأت و لا تندم علی معروف صنعت : بر زشتکاریهای پشیمان شو و بر کارهای نیکت پشیمان مباش.

120

أصلح إذا أنت أفسدت و أتمم إذا أنت أحسنت : بگاہ تباہی خویش اورا اصلاح کن و ہر آنگاہ نیکی کردی تمامش کن.

121

أكثر سرورك على ما قدّمت من الخير و حزنك على ما فاتك منه : شادیت را بر

ص: 114

هر کار نیکی که پیش کرده بیش کن و اندوهت را بر آنچه که از تو فوت شده است از آن بسیار گردان.

122

استخر و لا تتخیر فکم من تخیر أمرا کان هلاکه فیه : از خدا خیر بخواه و خود مختار مباش ای بسا که اختیار کرده است آنچه را که هلاکت وی در او است

123

استعمل مع عدوک مراقبة الإمكان و انتهاز الفرصة نظفر : در کار کیفر از دشمنت چشم براه وقت و بانتظار بدست آوردن فرصت باش پیروز میشوی.

124

أنعم تشکر و أرهب تحذر و لا تمازح فتحقر انعام کن سپاس گذارده شوی بترس بر کنار باش مزاح مکن که خوار میگردی.

125

اذکر عند الظلم عدل الله فيك و عند القدرة قدرة الله عليك : بگاه بیدادگری داد خدایرا بیاد آر و بهنگام توانائی توانائی خدا را بر خودت متذکر باش

126

اضرب خادمك إذا عصی الله و اعف عنه إذا عصاك : خدمتکارت اگر خدا را نافرمانی کرد بزنی و اگر تو را نافرمانی کرد بگذر.

127

اصبر علی عمل لا بد لك من ثوابه و عن عمل لا صبر لك علی عقابه : بر دو کار صبر کن یکی کاریکه ناگزیر از ثواب دیگر کاریکه ناتوان از تحمل عقاب آنی (آنرا بگذار و این را واگذار).

128

اعمل عمل من يعلم أنّ الله مجازیه بإسائه و إحسانه : کار کن کار کردن کسیکه میدانند (و یقین دارد) که خدا کار بد و نیکش را پاداش میدهد

129

الزم الصدق و إن خفت ضرره فإنه خير لك من الكذب المرجو نفعه : راستی را بکار بند گو اینکه از زیانش بترسی چرا که آن برای تو بهتر از دروغی است که امید سودش را داشته باشی

استر العورة ما استطعت يستر الله سبحانه منك ما تحب ستره : تا میتوانی عیب پوش دیگران باش تا خداوند پاک عیبی که پوشاندن آن دلخواه تو است از تو بپوشاند.

اغتنم صنایع الإحسان و اراع ذمم الإخوان کارهای نیک را غنیمت بشمار و پیمان با برادران را نگهداری کن.

أشعر قلبك التقوى و خالف الهوى تغلب الشيطان : زیرپوش تقوا را بدلت در پوش و هوا را مخالفت کن شیطان را درهم میشکنی.

اطرح عنك واردات الهموم بعزائم الصبر

ص: 115

و حسن الیقین : بدستیارها و نیروهای صبر و خوش یقینی اندوههاییکه بر تو وارد میشود از خود دور کن

134

أحبب في الله من يجاهدك على صلاح دين و يكسبك حسن الیقین : بخاطر خدا دوست بدار کسی را که برای اصلاح دین با تو نبرد میکند و تو را یقین نیک و درست میآموزد.

135

أتق الله بعض التقي و إن قلّ و اجعل بينك و بينه سترا و إن رقّ : از خدای بترس برخی ترسیدن اگر چه کم باشد و بین خود و خدایت پرده قرار بده اگر چه نازک باشد.

136

الزم الحقّ ينزلك منازل أهل الحقّ يوم لا يقضى إلاّ بالحقّ : ملازم حقّ باش تو را بجایگاه مردان حق میرساند در روزیکه جز بحق حکم نشود

137

ألن كنفك و تواضع لله يرفعك : نرم جانب باش و برای خدا افتادگی کن تا بلندت کند.

138

ازهد في الدنيا يبصر الله عيوبها و لا تغفل فلسست بمغفول عنك : از دنیا کنار کش تا خدا زشتیهای دنیا را بتو نشان دهد و از خدا غافل مباش که از تو غافل نیستند.

139

اكظم الغيظ عند الغضب و تجاوز مع الدولة تكن لك العاقبة : بهنگام خشم خشم را فرو خور و با بودن جاه و دستگاه از گناه اشخاص بگذر تا پایان کارت به نیکی کشد.

140

أقل العثرة و ادراً الحدّ و تجاوز عمّا لم يصرح لك به : در گذر از لغزش و دفع کن حدّ را شاید مقصود آن باشد: که به یافتن شبهه حد شرعی را از او بر طرف ساز، که: تدرء الحدود بالشبهات) و گذشت کن از آنچه نزد تو بآن اقرار صریح نشده است

141

احتجب عن الغضب بالحلم و غصّ عن الوهم بالفهم : از خشم به پشت پرده بردباری نهان شو و با دیده فهم از پندار و گمان چشم پوشی کن

املك عليك هواك و شحّ بنفسك عمّا لا يحلّ لك فإنّ الشّحّ بالنّفس حقيقة الكرم هوای نفست را بفرمان آر و از هر چه كه برايت حلال نیست بنفس خویش بخیل باش (و آنرا بجای میآور) زیرا ریشه جوانمردی و کرم بخل ورزیدن بر نفس خویش است

أعط الناس من عفوك و صفحك مثل ما تحبّ أن يعطيك الله سبحانه و على عفوفلا تندم : از گذشت و گذاشت خویش بمردم ببخش بدانسانكه از خداوند پاك چشم گذشت داری و بر گذشت از گناه کسی پشیمان مشو.

أكرم من ودك و اصفح عن عدوك يتم لك الفضل : دوستت را گرامی دار و از دشمنت در گذر تا فضل و مردانگی برای تو مسلم گردد.

احفظ رأسك من عثرة لسانك و ازممه بالنهي و الحزم و التقى و العقل : سرت را از لغزش زبانت نگهداری کن و از منع و دوراندیشی و عقل و تقوی مهاری بر زبانت زن.

اغتنم من استقرضك في حال غناك لتجعل قضاءه في يوم عسرتك : اگر بحال توانائی و دارائی کسی از تو قرض خواست غنیمت بشمار و بده و پس گرفتنش را برای روز نداری و ناتوانیت بگذار

ارتد لنفسك قبل يوم نزولك و وطئء المنزل قبل حلولك : اختیار منزل برای خود بکن پیش از هنگام فرود آمدن و جایگاه خود را نرم کن پیش از در آمدن

اتق الله بطاعته و أطع الله بتقواه :

بفرمان برداری خدا از خدا بترس و بوسیله تقوا و پرهیزکاری فرمانش را ببر.

استدل علی ما لم یکن بما کان فإنّ الأمور أشباه : از هر چه که نیست دلیل آنچه که هست بگیر زیرا که کارها همانند همند (و نیست و هست یکسان است)

اشحن الخلوۃ بالذکر و اصحب النعم بالشکر تنهائی را بیاد خدای پر کن و نعمتها را با سپاسگزاری همراه ساز.

أكثر النظر إلى من فضّلت عليه فإنّ ذلك من أبواب الشکر : بر کسیکه بر وی برتری داده شده بسیار نگاه کن که این کار خود از جمله درهای سپاس گذاری است.

أَلن كَنفَكَ فَإِنَّ مِن يَلن كَنفَه يَسْتَدَم مِن قَوْمَه المَحَبَّة : نَرَم جَانِب شَوْ كَه هَر كَس نَرَم جَانِب شَوْد از خَوِشَانَش پِیُوسْتَه مَهْرَبَانِی بِنَد.

153

الزَم الصَّبْر فَإِنَّ الصَّبْر حَلُو العَاقِبَة مِیْمُون المَعْتَبَة : صَبْر رَا هَمْرَاه بَاش كَه صَبْر رَا آخِرِی اسْت شِیرِیْن وَ پَایَانِی اسْت مَبَارَك.

154

احْتَمَل مَا یَمُرُّ عَلَیْكَ فَإِنَّ الاحْتِمَال سَتْر العِیُوب وَ إِنَّ العَاقِل نَصَفَه احْتِمَال وَ نَصَفَه تَغَافِل : نِیَك وَ بَد آنچَه بَر تُو مِیگذَرْد تَحْمَل كُن زِیْرَا كَه تَحْمَل كَرْدن پُوشَنْدَه عِیُوب اسْت وَ نِیْز مَرْد خَرْدْمَنْد نِیْمَش تَحْمَل وَ نِیْمَش تَغَافِل وَ نَادِیْدَه اَنگَاشْتَن اسْت

155

ابْدء بِالْعَطِیَّة مِن لَمْ یَسْئَلْكَ وَ ابْدَلْ مَعْرُوفَكَ لِمَنْ طَلَبَه وَ إِیَّاكَ أَنْ تَرُدَّ السَّأَل : پِیْش از

ص: 117

آنکه از تو بخواهند بده و عطایت را بکسی که خواهان است ببخش و سخت پرهیز از اینکه سائل را محروم و ناامید گردانی.

156

اجعل زمان رخائك عده لأيام بلائك روزگار آسایش را پناهگاه دوران گرفتاریت قرار ده.

157

ارفق بإخوانك و اكفهم غروب لسانك و أجر عليهم سيب إحسانك : با برادرانت مدارا كن و تندی زبانت را از آنان بازگیر و بدگوئی مكن و باران بخشایش را بر آنان بیار و روان ساز

158

انصر الله بقلبك و لسانك و يدك فإنّ الله سبحانه قد تكفل بنصرة من ينصره :

خدای را بدل و دست و زبانت یاری کن زیرا که خداوند سبحان ضامن است یاری کننده اش را یاری کند.

159

أطل يدك في مكافاة من أحسن إليك فإن لم تقدر فلا أقلّ من أن تشكره :

دستت را در پاداش کسیکه با تو نیکی میکند دراز کن و اگر نتوانستی از سپاسگذاری وی کوتاه میا

160

أبدل مالك في الحقوق و واس به الصديق فإنّ السخاء بالحرّ أخلق : دارائیت را در راه حقوق دوستان صرف کن و با آنان مواساة نما که برای آزاده مرد بخشش سزاوارتر است.

161

اخلط الشدة برفق و ارفق ما كان الرفق أوفق : در کارها نرمی و سختی را بهم در آمیز و آنجا که نرمی سازگارتر است نرمی بکن.

162

انظر إلى الدّنيا نظر الزّاهد المفاوق و لا تنظر إليها نظر العاشق الوامق : بسوی جهان بنگر نگرستن بیرغبت و جدای شو از آن و آن را مبین دیدن عاشق دلباخته.

163

أمسك عن طريق اذا خفت ضلالته از راهی که در آن بیم گم شدن است کنارکش

اعتزم بالشدة حين لا يغني عنك إلا الشدة : آنجا که جز از سختگیری چاره نباشد تصمیم بگیر بر سختگیری

ألجىء نفسك فى الأمور كلها إلى الهك فإنك تلجئها إلى كهف حريز : پناه خدای خود در آور نفس خود را در تمامی کارها پس بدرستی که پناه در میآوری آنرا پناه محکم نگاهدارنده

ص: 118

اعتصم في أحوالك كلها بالله فَإِنَّكَ تَعْتَصِمُ مِنْهُ سَبْحَانَهُ بِمَنْعِ عَزِيزٍ : در همه حالات چنگ درد امان کبریائی خدای در زن پس بدرستی که چنگ زده ای از او - که پاک است - بمنع کننده چیره

أَحْيِ قَلْبَكَ بِالْمَوْعِظَةِ وَأُمَّتَهُ بِالزَّهَادَةِ وَقُوَّةَ بِالْيَقِينِ وَذُلَّهُ بِذِكْرِ الْمَوْتِ وَقَرَّةَ بِالْفَنَاءِ وَبَصَرَهُ فَجَائِعِ الدُّنْيَا : دلت را بموعظت زنده دار و (هوسهای دور و دراز) آنرا بکناره گیری از دنیا بکش و نیرو بخش آنرا بیقین و رام گردان آنرا بیاد مرگ و بر فنا و نیستی قرارش ده و گرفتاریهای گوناگون جهان را بوی بنمای

أَشْعِرْ قَلْبَكَ الرَّحْمَةَ لِجَمِيعِ النَّاسِ وَالْإِحْسَانَ إِلَيْهِمْ وَلَا تَنْهَمِ عَلَيْهِمْ سِيفًا :

شعار مهر و محبت و نیکی با کلیه مردم را مر دلت قرار ده و بر آنان ستم منمای و شمشیر برنده بر آنان مباش

اذكر أخاك إذا غاب بالذی تحبّ أن يذكرك به وإيّاك و ما يكره و دعه ممّا تحبّ أن يدعك منه : برادرت را که حاضر نبود یاد کن بآن طوریکه دوست داری تو را یاد کند و از آنچه که او را بد آید سخت پرهیز و واگذار او را از آنچه یکدیگر دوست میداری تو را واگذارد.

اتق الله الذي لا بدلك من لقائه ولا منتهى لك دونه : بترس از خدائی که از دیدارش ناگزیری و پایان کارت جز بدو نیست

أدّ الأمانة إذا ائتمنت ولا تتهم غيرك إذا ائتمنته فإنه لا إيمان لمن لا أمانة له هر که تو را امین دانست و امانت سپرد امانت را بوی بازده و افترا مزن دیگری را هرگاه امانت سپرده باشی باو پس بدرستی که ایمان نیست از برای کسی که امانت دار نباشد.

احرس منزلتك عند سلطانك واحذر أن يحطك عنها التهاون عن حفظ ما رقاك إليه : پیش پادشاهان جایگاهت را نگهدار و بترس از اینکه سست انگاری از آنچه که ترا نزد او بلند کرده است ترا فرود آورد از آن مرتبه که داری.

اصحب من لا تراه إلا وكأته لا غناء به عنك وإن أسأت إليه أحسن إليك وكأته المسيء : کسی را دوست گیر که او ترا نه بیند مگر طوری که گوئی بی تو زندگی کردن نتواند و اگر

با وی بدی کنی او با تو نیکی کند بدانسانکه گوئی او با تو بدی کرده است.

174

ازهد فی الدنیا و اعزف عنها و إیّاک أن ینزل بک الموت و أنت أبق من ربّک فی طلبها فتشقی : بی رغبت در دنیا باش و از جهان دل بر کن و زنهار بترس از اینکه مرگ بر تو در آید و تو از پروردگار خود گریزان و جویای جهان باشی که در اینصورت بدبخت مردی تو باشی.

175

استقبح من نفسک ما تستقبحه من غیرک آنچه از دیگران زشت می‌شماری از خودت نیز زشت بشمار.

176

ارض للّنّاس بما ترضاه لنفسک و أخلص لله عملک و علمک و حبّک و بغضک و أخذک و ترکک و کلامک و صمتک آنچه بر خود می‌پسندی همان را بر مردم بیسند و فقط خاصّ از برای خدا بگذار (کلّیّه امورات را از) عملت علمت دوستیت دشمنیت گرفتنت رها کردنت گفتنت نگفتنت را.

177

اسع فی کدحک و لا تکن خازنا لغيرک سعی کن در کسب و کارت را وسیع گیر (و از اموات بر مردم ببخش) و فقط گنجور غیر خود مباش

178

أدم ذکر الموت و ذکر ما تقدّم علیه بعد الموت و لا تتمنّ الموت إلا بشرط و وثیق همواره بیاد مرگ باش و یاد آنچه را که در پیش داری پس از مرگ و آرزو مکن مرگرا جز با پیمانی استوار (یعنی با ایمنی از گرفتاریهای ننال)

179

أنصف النّاس من نفسک و أهلك و خاصّتك و من لك فیه هوی و اعدل فی العدوّ و الصّدیق : انصاف ده مردم را از جانب خودت و از عیالات و نزدیکان و کسانت و کسی که در او محبّتی سراغ داری و عدل را در دوست و دشمنت بکاربند.

180

أفق أیّها السّامع من سکرته و استیقظ من غفلته و احتصر من عجلته : ای شنونده از این سرمستی بهوش آی و از این خواب غفلت بیدار شو و از این تندرویت بایست

181

أمسک من المال بقدر ضرورتک و قدّم الفضل الیوم فافتک : از مال باندازه کفایت نگهدار و زیادی را برای روز ندرایت پیش فرست.

اعقل عقلك و أملك أمرك و جاهد

ص: 120

نفسك و اعمل للآخرة جهدك و اتق الله في نفسك و نازع الشيطان قيادك و اصرف إلى الآخرة وجهك و اجعل لله جدك : شتر عقلمت را زانو بند زن (و آن را کور کورانه بهر راه سر مده) زمام کارت را بدست گیر با نفست پیکار کن کوششت را برای آخرت بکار بند در پیش خویش از خدا بترس و زمام از دست شیطان بدر کش رویت را بسوی آخرت کن و کوششت را برای خدا بکار بند (تا در خیل نیکان و در زمره پاکان باشی)

183

استعن على العدل بحسن التّية في الرّعية و قلة الطّمع و كثرة الورع : یاری بجوی بر دادگستری به تبت نیکو و نیک اندیشی در باره عموم مردم و کمی آز و پرهیزکاری بسیار

184

أطع الله في جمل امورك فإنّ طاعة الله فاضلة على كلّ شيء و الزم الورع : در همه کارهایت خدای را فرمان ببر چرا که فرمان خدای بردن بر هر چیزی میچربد (و همه کارها را سر و سامان مینبخشد) و پرهیز و پارسائی را همراه باش.

185

أجمل إدلال من أدلّ عليك و اقبل عذر من اعتذر إليك و أحسن إلى من أساء إليك : زیاد و نیکو گردان زیاد روی در دوستی کسی که زیاد روی در دوستی با تو کند و پوزش پوزش خواه را بپذیر و آنکه با تو بدی کند تو در برابر خوبی کن

186

استفرغ جهدك لمعادك يصلح مثواك و لا تبع آخرتك بدنياك : جدّ و کوشش خویش را برای آخرت بکار بند تا جایگاهت نیکو شود و آخرت را بدنیایت مفروش (که بدبخت میگردی).

187

استصلح كلّ نعمة أنعمها الله عليك و لا تضيع نعمة من نعم الله عندك و لير عليك أثر ما أنعم الله سبحانه به عليك بصلاح در آور هر نعمتی را که ارزانی داشته خدا و هیچیک از نعمتهای خداوند تبارک و تعالی نباید نزد تو تباه گردد و باید نشانه نعمتی که خداوند سبحان بتو داده است از تو پیدا باشد.

188

املك حمية نفسك و سورة غضبك و سطوة يدك و غرب لسانك و احترس في ذلك كلّ بتأخير البادرة و كفّ السطوة حتّى يسكن غضبك و يثوب إليك عقلك زمام غیرت خود و تیزی خشم و یورش دستت

و تندی زبانت را بدست آورد و نگاه دار خود را در همه اینها به پس انداختن تندی نمودن و بازداری از حمله آوردن تا اینکه خشم آرام گیرد و عقلت بسویت باز گردد

189

أمر بالمعروف تكن من أهله و انكر المنكر بيدك و لسانك و باين من فعله بجهدك مردم را به نیکی وادار تا اهل آن باشی و زشت و بد را با دست و زبانت بد بشمار و با کوشش و جدیت از کار بد بدور باش.

190

اجتنب مصاحبة الكذاب فإن اضطررت إليه فلا تصدّقه و لا تعلمه أنّك تكذّبه فإنّه ينتقل عن ودك و لا ينتقل عن طبعه : از همنشینی با دروغگو پرهیز و اگر احیانا ناچار شدی با او باشی گفتارش را راست مپندار و خبرش مکن که باورش نداری زیرا که او در اینحال دست از دوستی تو بکشد و از خوی بدش باز نگردد.

191

أحسن رعاية الحرمات و أقبل على أهل المرؤات فإنّ رعاية الحرمات تدلّ على كرم الشّيمة و الأقبال على ذوی المرؤات يعرب عن شرف الهمّة :

حرمتها را نیکو رعایت کن و بر رادمردان با مروّت روی آر که این حرمتها را نگهداشتن دلیل بر خوشخوئی و بر مردم با مروّت و احسان روی کردن همّت بلند را می شناساند.

192

افعل الخیر و لا تفعل الشّرّ فخیر من الخیر من یفعله و شرّ من الشّرّ من یأتی به بفعله همواره کار نیک را بجای آر و از بد بگذر زیرا خوبتر از خوب کسی است که کار خوب کند و بدتر از بد کسی است که مرتکب کار بد گردد.

193

أقم التّاس على سنّتهم و دینهم و لیأمنک برینهم و لیخفک مریبهم و تعاهد ثغورهم و أطرافهم : بپای دار مردم را بر روش خودشان و دین خودشان و باید که بی گناه آنها از تو ایمن باشد و گنهکارشان از تو بترسد و گوشه و کنار کارشان را نیکو نگهداری کن.

194

ازهد فی الدّنيا و أعرف عنها و إیّاک أن ینزل بك الموت و قلبك متعلّق بشیء منها فتهلك : بی اعتنای بدنیا باش و روی گردان از آن و زنهار بترس که مرگ بر تو در آید و تو دل بسته بچیزی از آن دنیا باشی که در اینصورت از تباهانی.

اقبل أعدار الناس تستمتع بإخائهم و القهم بالبشر تمت أضغانهم : پوزش پذیر مردم باش از دوستیشان بهره مند شو با گشاده رویی دیدارشان کن تا کینه سینه هایشان را بمیرانی.

ارحم من دونك یرحمك من فوقك و قس سهوه بسهوك و معصيته لك بمعصيتك لرّبك و فقره إلی رحمتك بفقرك إلی رحمة ربك : بر زیر دست خویش رحمت آر تا آنکه بالای دستت باشد بر تو رحمت آرد و فراموشیش را با فراموشیت و نافرمانیش را بر نافرمانی خودت از خدایت و احتیاج او را برحمت خودت با احتیاج خودت برحمت خدایت قیاس کن (تا سنگینی آن کار بر تو آسان گردد).

اشكر من أنعم عليك و أنعم علی من شكرك فإنه لا زوال للتعمّة إذا شكرت و لا بقاء لها إذا كفرت : بر آنکه بر تو انعام کند سپاسش بگذار و بر آنکه از تو سپاس گذاری کند انعام و احسان کن چرا که آن نعمت که سپاس گذاری شود تمام نشود و آنچه کفران شود پایدار نماند.

املك عليك هواك و شجى نفسك فإنّ شجى النفس الأنصاف منها فيما أحبّ و كرهت : بدست خود گیر زمام خواهش خود و غصّه نفس خود را پس بدرستی که غصّه نفس داد خواستن از او است در آنچه خوش دارد و ناخوش دارد. (یعنی دادخواهی از نفس در هر چه که خوش یا ناخوشایند است غصّه نفس است پس زمام غصّه نفس بدست گرفتن دادخواهی از او است)

الصق بأهل الخیر و الورع و رضّهم علی أن لا يطروك فإنّ كثرة الأطراء تدنى من الغرّة و الرضا بذلك یوجب من الله المقت : با مردم نیک و پارسا پیوند کن و آنان را خوشنود کن بشرط اینکه بر ستایشت نکنند چرا که ستایش زیادی در بسیار نزدیک میسازد بفریب و خورسندی دادن بدان سبب دشمنی خداوند است.

اجعل نفسك میزانا بینك و بین غیرك و أحبّ له ما تحبّ لنفسك و أكره له ما تكره لها و أحسن كما تحبّ أن یحسن إلیك و لا تظلم كما تحبّ أن لا تظلم : خویشتن را معیار سنجش بین خود و دیگران قرار ده و آنچه برای خود می پسندی برای دیگران پسند و آنچه برای خود روا

نمیداری برای دیگران روا مدار و خوبی بکن بدانسانکه دوستداری با تو خوبی کنند ستم مکن همانطور که دوست نداری درباره تو ستم کرده شود.

201

اغتنم الصّدق فی کلّ موطن نغتم و اجتنب الشّدْر و الکذب تسلّم : در هر جا و مکانی راست گوئی را غنیمت بشمار تا بهره مند شوی و از دروغ و زشتی پرهیز تا تندرست شوی

202

أكرم نفسك عن كلّ دنيّة و إن ساقنتك إلى الرّغائب فإنّك لن تعترض عمّا تبذل من نفسك عوضاً : نفس خویش را از هر پستی و زشتی بر کنار دار اگر چه نفست ترا بسوی عطاها بکشاند زیرا که تو هر چه از خودت را که مایه میگذاری هرگز عوض را نمی یابی.

203

اجعل من نفسك على نفسك رقیبا و اجعل لآخرتك من دنيك نصيباً : از خودت برای خودت نگهداری بگذار (که از تو حساب بکشد) و از دنیایت برای آخرت بهره بردار.

204

ارض بمحمّد صلّى الله عليه و آله رائدا و إلى التّجاة قائدا : خورسند باش از اینکه همچون محمّد (ص) که درود خدای بر او و بر آل او باد پیشاهنگ و بسوی رستگاری کشاننده داشته باشی.

205

أكثر ذكر الموت و ما تهجم عليه و تفضى إليه بعد الموت حتّى يأتيك و قد أخذت له حذرك و شدت له أزرک و لا يأتيك بغتة فيبهرك : بسیار بیاد مرگ و یورش بردن و بیخبر بروی در آمدنت و آنچه پس از مرگ بتو میرسد باش بطوریکه وقتی آن مرگ میرسد تو کمر تنگ بر بسته و سلاح خویش را پوشیده و آماده باشی نه اینکه آن ناگاه بر تو بتازد و در همت بکوبد

206

اجعل لكلّ إنسان من خدمك عملا تأخذه به فإنّ ذلك أحرى أن لا يتواكلوا فی خدمتك برای هر يك از خدمتکارانت کاری قرار ده که بگیری او را بآن کار (یعنی آن کار را از او خواسته باشی) پس بدرستیکه این سزاوارتر است بجهت آنکه آنان اعتماد بر یکدیگر در انجام دادن کارت نکنند (چون وظیفه هرگاه مشخص نشود هر يك اعتماد بر دیگری کند

207

اجعل الدّین كهفك و العدل سيفك تنج من كلّ سوء و تظفر على كلّ عدوّ : دین را پناهگاه گیر و عدل را شمشیرت گیر از هر بدی میرهی و بر هر دشمنی پیروز میگردی.

أقبل على نفسك بالإدبار عنها أعنى أن تقبل على نفسك الفاضلة المقتبسة من

ص: 124

نور عقلك الحائلة بينك و بين دواعى طبعك و أعنى بالإدبار الإدبار عن نفسك الأثرة بالسوء المصافحة بيد العتوّ: با پشت کردن بر نفس خود بدان روی کن (و با مخالفت آن را پاکیزه ساز) مقصودم این است که روی آوری بر نفسی که برتری دارنده و روشنی گیرنده از نور عقل و خرد تو است که آن نفس پرده ایست میان تو و خواهشهای طبع تو و باز مقصودم با پشت کردن پشت کردن از آن نفسی است که همواره شخص را بیدی فرمان دهد و با دست طغیان و سرکشی همدست و مصافحه کننده است.

209

اهجر اللّهُو فإنّك لم تخلق عبثا فتلهو و لم تترك سدا فتلغو: از بازیچه و شوخی بدور باش که تو بیهوده آفریده نشدی که بازی کنی و سر خود رهایت نخواهند کرد تا هرزه گو باشی.

210

اجعل جدّك لأعداد الجواب ليوم المسئلة و الحساب: برای پرسش روز حساب و تهیّه جواب بکوشش و کار باش.

211

احبس لسانك قبل أن يطيل حبسك و یردی نفسك فلا شیء أولى بطول سجن من لسان يعدل عن الصّواب و يتسرّع إلى الجواب: زبانت را به بند درکش پیش از آنکه به بند افتادنت در دوزخ بدراز کشاند و نفست را بهلاکت رساند زیرا که هیچ چیز برای زیاد گرداندن زندان سزاوارتر نیست از زبانی که از راه راست بدور و در کار پاسخ دادن شتابان است.

212

اجعل كلّ همّك و سعيك للخلاص من محلّ الشّقاء و العقاب و النّجاة من مقام البلاء و العذاب: تمام سعی و کوششت را بکار بند برای خلاصی از سرای بدبختی و گرفتاری و رستگاری از جایگاه بلا و شکنجه.

213

احفظ عمرك من التّضييع له فی غیر العبادة و الطّاعات: چند روزه زندگیت را از تباهی در غیر عبادت و اطاعت خدا نگهداری کن.

214

امنع نفسك من الشّهوات تسلّم من الآفات نفست را از خواهشها جلوگیری باش از آفتها بر کناری

215

امحض أحاك التّصيحة حسنة كانت أو قبيحة پند را با برادرت پاک و بیغش بگذار خواه زشت خواه زیبا (خواه او را خوش آید و یا بد آید).

216

أكذب السّعاية و التّميمة باطلة كانت أو صحيحة: سخن چینی را دروغ پندار خواه نادرست

217

أطع الله سبحانه في كلِّ حال ولا تخل قلبك من خوفه ورجائه طرفة عين و الزم الاستغفار : در تمام حالات خدای را فرمان ببر و باندازه يك چشم زدن دلت را از بیم و امید از وی خالی نگذارده و همواره از وی آمرزش بخواه

218

أعط ما تعطيه معجلاً مهتاً و ان منعت فليكن في إجمال و إعدار : بسائل هر چه میدهی بگوارائی و زود بده و اگر خواستی ندهی بنیکوئی و پوزش باید باشد.

219

اجعل لنفسك فيما بينك و بين الله سبحانه أفضل المواقيت و الأقسام : برای خودت میان خود و خدای سبحان بهترین وقتها و قسمتها را قرار بده.

220

احذر الحيف و الجور فإنَّ الحيف يدعو إلى السيف و الجور يعود بالجلء و يعجل العقوبة و الانتقام : از جفا و ستمکاری بترس که ستم شخص را بسوی قتل و شمشیر میکشد و جور و جفا به طرد و جلا بر میگردد و کیفر و گرفتاری را نزدیک میسازد.

221

الزم الصمت يلزمك النَّجاة و السَّلامَة و الزم الرضا يلزمك الغنى و الكرامة : خاموشی را ملازم باش رستگاری و سلامتی ملازم میشود و خوشنودی از خدا را ملازم باش توانگری و بزرگواری همراهت میگردد

222

اخرج من مالك الحقوق و أشرك فيه التصديق و ليكن كلامك في تقدير و همّتك في تفكير تأمن الملامة و التَّدامة : حقوق خدا را از مالت بیرون کن دوست و نزدیک را در آن شرکت ده و باید سخن تو از روی دانش و اندازه و همّت در فکر و اندیشه باشد تا از نکوهش و پشیمانی ایمن باشی.

223

اذكر مع كلِّ لذة زوالها و مع كلِّ نعمة إنتقالها و مع كلِّ بليّة كشفها فإنَّ ذلك أبقى للنّعمة و أنفى للشّهوة و أذهب للبطر و أقرب إلى الفرج و أجدر بكشف الغمّة و درك المأمول با هر لذتی نابودیش و با هر نعمتی رفتنش را و با هر بلائی بر طرف شدنش را متذکّر و متوجّه باش که این کار نعمت را نگهدارنده تر و شهوت را دور کننده تر و برنده تر مر شادی زیاد را و بسوی گشایش کار نزدیکتر و به بردن اندوه و درك امید سزاوارتر است.

احمل نفسك عند شدّة أخيك على

ص: 126

اللّين و عند قطيعته على الوصل و عند جموده على البذل و كن للذی بيدو منه حمولا و له وصولا : هنگامیکه برادر دینیت بر تو سخت گیرد تو نرمی را بر خود هموار کن و بگاہ بریدنش وادار کن خود را بر پیوستگی، و هنگام خشکی او بر بذل و بخشش باو، و باش از برای آنچه سر زند از او (یعنی از بد رفتاری) بردبار، و مر او را نیکی کن و پیوست بخش

225

أكرم عشيرتك فإنهم جناحك الذي به تطير و اصلك الذي إليه بصير و يدك التي بها تصول: خویشانت را گرامی دار که آنها شهپر تو هستند که با آنها میبری و ریشه تو هستند که بسوی آنها بر میگردی و دست تو هستند که بآنها بدیگران حمله میبری.

226

احمل نفسك مع أخيك عند صرمة على الصلّة و عند صدوده على اللّطف و المقاربة و عند تباعده على الدنوّ و عند جرمة على العذر حتّى كأنك له عبد و كأنه ذو نعمة عليك و إيّاك أن تضع ذلك في غير موضعه أو تفعله مع غير أهله : وادار کن نفس خود را با برادر خود هنگام بریدن او بر پیوند، و هنگام رو گردانیدن او بر ملاطفت و نزدیکی و هنگام دوری گزیدن او بر نزدیک شدن و هنگام گناه کردن او بر معذور بودن (یعنی او را مقصّر ندان) بطوریکه گوئی تو برای او بنده هستی و او ولی نعمت تو است لکن سخت بپرهیز از اینکه این امور را در غیر موضعش وضع کنی و با غیر اهلش بجای آری (که اگر کردی عظیم جنایتی مرتکب گردیده).

227

اجعل همّك لأخرتك و حزنك على نفسك فكم من حزين وفد به حزنه على سرور الأبد و كم من مهموم أدرك أمله : اندوهت را برای آخرت قرار ده و غمت را برای خودت زیرا بسا اندوهناکی که غم و اندوهش شادی همیشگی آخرتی برایش ایجاد کرد و بسا غمناکی که در عین غمگینی بامید و آرزویش دست یافت.

228

أحسن إلى من تملك رقّة يحسن إليك من يملك رقك : با آنکه گردنش بچنبر فرمان تو است نیکی کن تا آنکه گردنت بچنبر فرمان او است با تو نیکی کند.

229

اصحب التّاس بما تحبّ أن يصحبوك تأمنهم و يأمنوك : بهمانطور که دوست داری مردم

با تو مصاحبت کنند همانطور با مردم همراهی و مصاحبت کن تا آنها از تو ایمن و تو از آنها ایمن باشی.

230

أَنْصَفَ مِنْ نَفْسِكَ قَبْلَ أَنْ يَنْتَصِفَ مِنْكَ فَإِنَّ ذَلِكَ أَجَلٌ لِقَدْرِكَ وَأَجْدَرُ بِرِضَا رَبِّكَ : انصاف را خودت پیش قدم باش پیش از آنیکه بخواهند آنرا از تو زیرا که اینکار پایه جاه تو را بر کشنده تر و بخوشنودی پروردگارت سزاوارتر است

231

ابء السائل بالتوال قبل السؤال فإنك إن أحوته إلى سؤالك أخذت من حرّ وجهه أفضل ممّا أعطيته : درباره سائل پیش از سؤال و بخشش ابتدا کن زیرا که اگر او را بخواهش و سؤال و اداری بیش از آنچه که باو میبخشی از آبرویش می ستانی (و آنوقت صفت سخاوت در تو صدق نمیکند).

232

أكرم ذوى رحمك وقرّ حلیمهم و احلم عن سفیههم و تيسر لمعسرهم فإنهم لك نعم العدة فى الشدة و الرّخاء : خویشان را گرامی دار و بردبارشان را اکرام کن با نادانشان بردبار باش و با تنگدستان آسان باش که این خویشاوندان بگاه آسایش و گرفتاری نکو پشتیبانانی هستند.

233

الق دواتك و اطل جلفة قلمك و فرق سطورك و قرط بين حروفك فإن ذلك أجدر بصباحة الخطّ : (آنحضرت بعبد الله بن ابی رافع کاتبشان فرمودند) دوات را ليقه بگذار و پاکیزه ساز مرگب گیر و نوک خامه ات را دراز گیر میان سطرها را فاصله بگذار حروف را بهم پیوسته و نزدیک دار که این کار بزبائی خطّ نزدیک تر است

234

الزم الإخلاص فى السرّ و العلانية و الخشية فى الغيب و الشّهادة و القصد فى الفقر و الغنى و العدل فى الرضا و السخط : اخلاص را در نهان و آشکارا خوف از خدا را در ظاهر و باطن اقتصاد و میانه روی را در دارائی و نداری عدل و دادگری را بحال خشم و خوشنودی ملازم باش و بکار بند.

235

اختر كلشيء جديده و من الأخوان أقدمهم از هر چیز نوش را بگزین لکن از برادران دینی دیرین ترین را اختیار کن.

236

استشر أعدائك تعرف من رأيهم مقدار عداوتهم و مواضع مقاصدهم : دشمنانت را مشاور گیر تا اندازه دشمنیشان و مراکز منظورشان را از اندیشه شان دریابی

أبدل لصديقك كلّ المودّة و لا تبذل له كلّ الطمأنينة و أعطه من نفسك كلّ المواساة و لا تقصّ إليه بكلّ أسرارك : منتهی درجه دوستی را درباره دوستت رعایت کن و همه اطمینانت را با وی بکار میند و از جانب خودت هر گونه همدردی را به بخش باو و لکن همه اسرار را با وی در میان منه (که اگر نهادی و افشا شد حق گله نداری)

اصحب السلطان بالحذر و الصّدیق بالتواضع و البشر و العدو بما تقوم به علیه حجّتك :

پادشاهان را مصاحبت کن لکن با ترس (زیرا که پادشاهان را خوئی است مانند شیر که اگر گاهی سواری دهد ناگاه پاره ات سازد) و با دوست بافتادگی و گشاده روئی و با دشمن تا آنجا که بتوانی بروی اقامه حجّت کنی

افسح برية قلمك و أسمعك شحمته و أيمن قَطُّك یحمد خطك : قلمی بلند تهیه کن و ستبر گردان پره انرا و راست بتراش انرا تا خطت شیرین و زیبا گردد.

ابدل لصديقك نصحك و لمعارفك معونتك و لكافة الناس بشرك :

به بخش از برای دوست خود پندت را و از آشنایان کمک خود، و برای همگان گشاده روئیت را

احتمل دآلة من دلّ عليك و اقبل العذر ممّن اعتذر إليك و اغتفر لمن جنی عليك بردبار باش نسبت بزیاده روی در دوستی و کسی که در دوستی با تو زیاده رود و پوزش خواه را پوزش پذیر باش و از گناه جنایتکار بر خودت بگذر.

اجعل جزاء النعمة عليك الإحسان إلى من أساء إليك : نیکی کردن با هر کسی که با تو بدی میکند پاداش نعمتی که خدا بر تو ارزانی داشته است قرار بده.

ابدل مالك لمن بذل لك وجهه فإنّ بذل الوجه لا یوازيه شیء : مالت را با آن کسی ببخش که آبرویش را پیشت میریزد زیرا که در میزان سنجش هیچ چیزی بیای آبرو نمیرسد.

ابدل معروفك للناس كافة فإن فضيلة فعل المعروف لا يعدلها عند الله سبحانه شيء ء : خوبیت را درباره تمام مردم بکار بند زیرا که هیچ چیزی نزد خدای بزرگ پایه نیکوکاری (با بندگان خدای) نمیرسد.

445

استشر عدوك العاقل و احذر رأی

ص: 129

صدیقك الجاهل: با دشمن دانا مشورت كن و از رأی دوست نادانت پرهیز.

246

اصبر على مريض مرارة الحق و إيتاك أن تتخضع لحلاوة الباطل: بر درد تلخی حق شكيب آر و از شیرینی باطل سخت پرهیز (زیرا که) صبر تلخ است و لیکن بر شیرین دارد.

247

اجعل شكواك إلى من يقدر على غناك:

شکایتت را پیش کسی بر که بر دارا کردنت توانا باشد

248

الزم السكوت و اصبر على القناعة بأيسر القوت تعزّ في دنياك و تعزّ في أخراك:

خاموشی را ملازم باش و صبر بر راضی بودن بانده خوراکی را پیشه خود بساز تا در دنیا و آخرت عزیز و ارجمند باشی.

249

أطع من فوقك يطعك من دونك و أصلح سريرتك يصلح الله علانيتك:

ما فوق خود را فرمان ببر ما دونه فرمانت را ببرد باطنت را خوب کن خدا ظاهرته را خوب خواهد کرد

250

استكثر من المحامد فإنّ المذامّ قلّ من ينجو منها: ستودگیها را بسیار کن که کمتر کسی از چنگ نکوهشها رهائی یافت.

251

أكره نفسك على الفضائل فإنّ الرذائل أنت مطبوع عليها: نفس خود را بکار نیکیها دار که بدیها بالطبع در نهاد تو نهاده شده اند.

الفصل الثالث: الألف بلفظ الأمر في خطاب الجمع

اشاره

مما ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السلام في حرف الألف بلفظ الأمر في خطاب الجمع قال عليه السلام فصل سوم: از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام در حرف الف بلفظ امر که جمع را مخاطب کرده و فرموده اند:

1

اطلبوا العلم ترشدوا : در پی دانش باشید تا راه راست را بیابید.

2

اعملوا بالعلم تسعدوا : دانش را کار بندید تا نیکبخت شوید

3

أخلصوا إذا عملتم : عمل را با نیت خالص بگذارید

4

اعملوا إذا علمتم : وقتی که دانا شدید بدانشتان عمل کنید.

5

اتَّقوا اللهَ جهة ما خلقكم له : خدای را

ص: 130

در آنچه که شما را برای آن آفریده اند پاس دارید

6

اسمحووا إذا سئلتهم : هنگامیکه از شما بخواهند بخشنده باشید

7

أطيعوا الله حسب ما أمرکم به رسله : فرمان بر خدا باشید چنانچه خدا بوسیله پیغمبرانش شما را بدان کار مأمور ساخته.

8

الزموا الحقّ تلزمکم التّجاة : حق را ملازم باشید تا رستگاری ملازمتان باشد.

9

اكتسبوا العلم یکسبکم الحیوة : کسب دانش کنید تا دانش شما را بزندگی جاوید بکشاند.

10

استنزلوا الرّزق بالصدقة : روزی را بوسیله صدقه از آسمان فرود آرید.

11

الزموا الجماعة و اجتنبوا الفرقة : جماعت را ملازم باشید و از پراکندگی بپرهیزید.

12

املکوا أنفسکم بدوام جهادها : نفوس خویش را همواره با پیکار و مخالفت مالک شوید

13

اعتصموا بالذّمم فی أوتادها : بمردانیکه وفا دار و آهنین پیکراند پناه جوئید (و خود را در سایه زینهار آنان میخکوب کنید).

14

استعدّوا للموت فقد أظلمکم : آماده مرگ باشید که بر سرتان سایه افکننده است.

15

أسمعوا دعوة الموت قبل أن یدعی بکم : گلبانگ مرگ را بگوشهایتان بشنوانید پیش از آنکه شما را بخوانند.

استمعوا من ربّانیکم و أحضروه قلوبکم و اسمعوا إن هتف بکم : گوش فرا دارید به کسی از طرف پروردگار است و او را در دل هایتان حاضر دارید و اگر شما را بسوی خدا صلا زد اندرزش را دل دهید.

اسمعوا التّصیحة ممّن أهداها إلیکم و اعقلوها علی أنفسکم : اندرز را از کسیکه بسوی شما اهدا میکند بشنوید و ببندید آن اندرز را بر نفسهای خود.

اتّعظوا بمن کان قبلکم قبل أن یتعظ بکم من بعدکم : بآن کسی که پیش از شما گذشت پند گیرید پیش از آنکه آنکه پس از شما است بشما پند گیرد.

ارفضوا هذه الدّنیة الذّمیمة فقد رفضت من کان أشغف بها منکم : ترک و رها کنید این دنیای نکوهیده را پس بدرستی که رها کرده دنیا کسانی را که بیش از شما دوستدارش بودند

أسهروا عيونكم و ضمّروا بطونكم و خذوا من أجسادكم تجودوا بها على أنفسكم :

دیدگانتان را بیدار دارید و شکمهایتان را خالی نگهدارید از پیکرهایتان بگیرید و بر نفوستان ببخشید (و برای آخرت از خود کار بکشید).

اشغلوا أنفسكم بالطّاعة و ألسنتكم بالذّكر و قلوبكم بالرّضا فيما أحببتم و كرهتم :

نفوس خویش را بفرمانبرداری خدا و زبانهایتان بذكر و دلهایتان را در آنچه که محبوب و یا مکروهتان است بخوشنودی از خدا وادار کنید (تا رستگار باشید).

الزموا الأرض و اصبروا على البلاء و لا تحرّكوا بأيديكم و هوى ألسنتكم : بر جای خود ثابت بمانید و از آن نجنیید و بر بلا صبر کنید و بخواهش دست و زبانهایتان حرکت نکنید (و پیروی نفس ننمائید)

أخرجوا الدّنيا من قلوبكم قبل أن تخرج منها أجسادكم ففيها أختبرتم و لغيرها خلقتم حبّ دنیا را از دلهایتان بدر کنید پیش از آنکه بدنهایتان از دنیا بیرون روند زیرا شما در اینجهان آزمایش میشوند و برای آنجهان آفریده شده اید.

انتهزوا فرص الخیر فإنّها تمرّ مرّ السّحاب :

فرصتهای خوب را غنیمت بشمارید (و از آنها بهره بردارید) که آنها به تندی و شتاب ابر میگذرانند.

أكذبوا آمالكم و اغتموا آجالكم بأحسن أعمالكم و بادروا مبادرة أولى التّهی و الألباب : آرزوها را دروغ پندارید دوران خویش را بهترین اعمالتان دریابید و بسوی آخرت بشتابید شتافتن خردمندان و دانشمندان.

استحيوا من الفرار فإنّه عار فى الأعقاب و نار يوم الحساب : بگناه ستیز و آویز از گریز شرم کنید که این گریز از جنگ ننگ برای بازماندگان و آتش در روز حساب و شمار است.

اذكروا عند المعاصي ذهاب اللذات وبقاء التبعات : بگاہ گنہکاریہا رفتن لذات و باقی ماندن دنبالہ های انہا را بیاد آورید.

28

أهجرُوا الشَّهواتِ فَإِنَّهَا تَقُودُكُمْ إِلَى ارتكابِ الذُّنُوبِ وَالتَّهَجُّمِ عَلَى السَّيِّئَاتِ : خود را از شهوات کنار کشید کہ آنها شما را بسوی ارتکاب گناہان و یورش بردن بر زشتیہا میکشند.

29

اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِنْ قُلْتُمْ سَمِعَ وَإِنْ أَضْمَرْتُمْ

ص: 132

علم : بترسید از آن خدائیکه اگر گوئید بشنود و اگر پنهان دارید بداند.

30

احترسوا من سورة الغضب و أعدوا له ما تجاهدونه به من الكظم و الحلم : خود را از افروختگی آتش خشم نگهدارید و برای پیکار و از بین بردن آن از حلم و کظم غیظ چیزی آماده کنید.

31

اتقوا ظنون المؤمنین فإنّ الله سبحانه أجرى الحقّ علی ألسنتهم : از گمانهای اهل ایمان بترسید که خداوند سبحان حقّ را بر زبان آنان جاری میسازد (و بسیار افتد که از رازهای درونی اشخاص آگهی میدهند).

32

استجبوا الأنبياء الله و سلّموا لأمرهم و اعملوا بطاعتهم تدخلوا فی شفاعتهم : اجابت کنید مر پیغمبران خدا را و فرمانشان را گردن نهید و طاعتشانرا عمل کنید تا در شفاعتشان (در قیامت) داخل گردید

33

اتقوا دعوة المظلوم فإنّه يسئل الله حقّه و الله سبحانه أكرم من أن يسئل حقّا إلاّ أجاب : بترسید از اینکه مظلوم خدای را بخواند زیرا او از خدا حقّ خود را میخواهد و خدا بزرگتر از آنست که از وی درخواست حقّی شود جز اینکه اجابت کند (و ستمگر را بکیفر کشد).

34

اجعلوا كلّ رجائكم لله سبحانه و لا ترجوا أحدا سواه فإنّه ما رجا أحد غير الله تعالى إلاّ خاب : همه امیدتان را بخدای پاک در بندید و هیچیک از شما جز بخدا نباید امیدوار باشد زیرا که کسی بغیر از خداوند تعالی امیدوار نشد جز اینکه زیان کرد.

35

أفیضوا فی ذکر الله فإنّه أحسن الذّکر :

بشتابید و زیاده روی کنید در ذکر خدا که آن بهترین ذکرها است

36

أقمعوا نواجم الفخر و أقلعوا لواجم الكبر :

شاخهای تازه سر زده فخر و تا بندگیهای کبر را بر کنید و از ریشه بر آرید.

37

ارغبوا فيما وعد الله المتقين فإن أصدق الوعد میعاده : در آنچه که خدا بمتقین وعده فرموده است رغبت پیدا کنید زیرا که درست ترین وعده ها وعده خدا است.

38

استحقوا من الله ما أعدكم لكم بالتّجّز لصدق میعاده و الحذر من هول معاده سزاوار شوید از جانب خدا آنچه را که آماده کرده است که بشما برسد برای اینکه وعده خدا راست و درست است و از هراس بازگشت بسوی وی نیز بر حذر باشید

ص: 133

تَعَطُّوا بِالْعَبْرِ وَاعْتَبِرُوا بِالْغَيْرِ وَانْتَفِعُوا بِالَّذِي نَزَلَ مِنْهُ مِنْ عِبْرَتِهَا لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (که آن سرچشمه زلال علوم آل محمد است) آب شیرین در کشید.

امتاحوا من صفوة عين قدر وقت من الكدر از سرچشمه صاف و گوارائی که از تیرگی بدور و پاکیزه است (که آن سرچشمه زلال علوم آل محمد است) آب شیرین در کشید.

اسعوا في فكاك رقابكم قبل أن تغلق رهنانها در آزاد کردن گردنهایتان (از آتش و بند دوزخ) بکوشید پیش از آنکه آن گردنها به بند در افتند.

أحسنوا جوار نعم الدين و الدنيا بالشكر لمن دلکم علیها : با نعمتهای دین و دنیا درست و خوب همسایگی کنید بسیاسگذاری مر کسی را که راهنمایی نموده است شما را بر آنها (یعنی نیکو همسایگی کردن بسیاسگذاری نعمتها است)

استتموا نعم الله علیکم بالصبر علی طاعته و المحافظة علی ما استحفظکم من کتابه :

نعمتهای خدا را بر خویش کامل سازید بواسطه صبر بر طاعت و حفظ آنچه که از کتابش بعهدۀ شما گذارده است.

انقوا الله حق تقااته و اسعوا فی مرضاته و احذروا ما حذرکم من الیم عذابه : از خدا بترسید بمنتهی درجه ترسیدن و در بدست آوردن خوشنودی او بکوشید و بترسید از آنچه که شما را ترسانده است از عذاب دردناکش.

انقوا شرار النساء و کونوا من خیارهن علی حذر : از زنان بد بترسید و از خوبانشان در بیم باشید.

انقوا البغی فإنه یجلب النقم و یسلب النعم و یوجب الغیر : از ستم بترسید که آن نعمت را میکشاند و نعمت را می ستاند و تغییر و تبدل را همراه میآورد.

انقوا معاصی الخلووات فإن الشاهد هو الحاکم : از گناهان در پنهانیها بترسید زیرا آنکه مینگرد خودش حاکم و فرمان دهنده است.

أبعدوا عن الظلم فإنه أعظم الجرائم وأكبر المآثم : از ستمکاری دوری کنید که آن بالاترین جرمها و بزرگترین گناهان است.

أحيوا المعروف بإماتته فإن المنّة تهدم الصّنيعة : کار نیک را بمیراندن و پنهان داشتش

ص: 134

زنده کنید زیرا که مَتَّ نهادن کار خوب را از بین میبرد.

50

اغلبوا الجزع بالصَّبْرِ فَإِنَّ الْجَزَعَ يَحْبِطُ الْأَجْرَ وَيَعْظُمُ الْفَجِيئَةَ : بوسیله صبر بر بیتابی غلبه کنید زیرا که بیتابی در گرفتاری اجر را از بین میبرد و گرفتاریا بزرگ میسازد.

51

التَّوَوُّا فِي أَطْرَافِ الرِّمَاحِ فَإِنَّهُ أُمُورٌ لِلْأَسِنَّةِ بِهِ يَبْجِدُ فِي كِنَارِ نِيْزِهِ هَا (یعنی بچپ و راست حرکت کنید) پس بدرستیکه او بیشتر موجب لغزش سرهای نیزه ها است.

52

أَقْبِلُوا عَلٰی مَنْ أَقْبَلَتْ عَلَيْهِ الدُّنْيَا فَإِنَّهُ أَجْدَرُ بِالْغِنَى : روی آورید بر کسیکه دنیا بدو روی آورده است برای اینکه این کار برای توانگری سزاوارتر است.

53

اتَّقُوا الْحَرَصَ فَإِنَّ صَاحِبَهُ رَهِيْنٌ ذَلٌّ وَعِنَاءٌ : از آزمندی بپرهیزید پس بدرستیکه دارنده او گرو رنج و خواری است.

54

اطلبوا العلم تعرفوا به و اعملوا به تکنونوا من أهله : بطلب علم بر آئید بآن معروف میگردید و بآن عمل کنید از علماء میشوید.

55

افعلوا الخیر ما استطعتم فخير من الخیر فاعله : تا میتوانید کار خوب کنید که از خوب بهتر بجا آورنده آن است.

56

اجتنبوا الشَّرَّ فَإِنَّ شَرًّا مِنَ الشَّرِّ فاعله :

تا میتوانید از بدی بیکسوی شوید که بدتر از بد بجای آورنده آن بدی است.

57

اعملوا فی غیر ریاء و لا سمعة فَإِنَّهُ مِنْ يَعْمَلُ لِغَيْرِ اللَّهِ يَكِلُهُ اللَّهُ سَبْحَانَ إِلٰهِ مِنْ عَمَلٍ لَهُ عَمَلٌ رَا بَدُونَ نَمَايَانْدَن و شَنَوَانْدَن بگذارید که هر کس برای جز خدا کار کند خدای سبحان او را بدان کس که برایش کار کرده است واگذارند.

58

اغتنموا الشُّكر فإدنى نفعه الزَّيادة : شكر و سپاس از خدا را مغتنم شمارید که کمترین سودش افزونی نعمت است.

59

استديموا الذِّكر فإنَّه ينير القلب و هو أفضل العبادة : همیشه بیاد خدا باشید که آن دل را روشن میدارد و آن بالاترین عبادتها است

60

اطلبوا الخیر فی أخفاف الأبل طاردة و واردة خیر و برکت را در سر پنجه های شتر بجوئید بگامی که بار افکنده و فرود آینده باشد.

61

أجملوا فی الطَّلَب فکم من حریص خائب و مجمل

ص: 135

لم یخب : در کار طلب رزق نیکو باشید زیرا بسا آزمندیکه زیانکار است و بسا نیکو باشید زیرا بسا آزمندیکه زیانکار است و بسا نیکو طلب کننده که زیانی عایدش نشود.

62

احترسوا من سورة الإطراء و المدح فإن لها ریح خبیثة فی القلب : از شراره خوش آمدگویی و ستایش خودداری کنید که برای آن در دل بوی زشت و بدی است.

63

اعملوا و العمل ینفع و الدعاء یسمع و التوبة ترفع : (بندگان خدای) عمل کنید که عمل سود میدهد و دعا شنیده میشود و توبه بالا میرود

64

أصدقوا فی أقوالکم و أخلصوا فی أعمالکم و تزکوا بالورع : در گفتارهایتان راست بگوئید و کردارتان را پاک و خالص بگذارید و خود را بوسیله پرهیز پاکیزه سازید.

65

الزموا الصبر فإنه دعامة الإیمان و ملائک الأمور : پیرو صبر باشید که آن ستون ایمان و قوام کارها است.

66

أحسنوا تلاوة القرآن فإنه أحسن القصص و استشفوا به فإنه شفاء الصدور و اتبعوا النور الذی لا یطفی و الوجه الذی لا یبلی و استسلموا لأمره فإنه لن تضلوا مع التسلیم : قرآن را نیکو (و با تدبّر در آیات و معانی آن) بخوانید که آن بهترین داستانها است و شفای دردهایتان را از آن بخواهید که آن شفا دهند سینه ها است و پیرو باشید آن نوری را که خاموش نشود و صورت و چهره که فرسوده نگردد اوامر قرآن را گردن نهید و قبول کنید پس بدرستیکه شما گمراه نخواهید شد با قبول فرمان او

67

استصبحوا من شعلة واعظ متعظ و اقبلوا نصیحة ناصح متقیظ و قفوا عند ما أفادکم من التعلیم : از فروغ و پرتو انوار پند دهنده که خود پذیرای پند است چراغی بر فروزید و نصیحت ناصح بیدار دل را بپذیرید و در آنجا که شما را سود میرساند بایستید و تعلیماتش را بیاموزید (و بکار بندید تا رستگار شوید).

68

اقتدوا بهدی نبیکم فإنه أصدق الهدی و استنوا بسنته فإنها أهدی السنن : پیرو راه هدایت پیامبرتان باشید که آن درست ترین هدایتها است و براه سنت او روان باشید که آن هدایت کننده ترین سنتها

69

اتَّقُوا اللَّهَ تَقِيَّةً مِنْ سَمْعٍ فَخْشَعٍ وَ اقْتَرَفَ فاعْتَرَفَ وَ عِلْمٍ فَوَجَلَ وَ حَازِرٍ فَبَادَرَ وَ عَمَلٍ فَأَحْسَنَ : مردم از خدا بترسید ترسیدن کسی که سخن حق را شنید پس فروتنی کرد و در گناه فرو رفت پس اعتراف کرد و دانست پس بیمناک شد و ترسید پس شتاب کرد و عمل کرد پس خوب هم عمل کرد.

70

اتَّقُوا اللَّهَ تَقِيَّةً مِنْ دَعَى فَأَجَابَ وَ تَابَ فَأَتَابَ وَ حَذَّرَ فَحَذَرَ وَ عَبَّرَ فاعْتَبَرَ وَ خَافَ فَأَمَّنَ : از خدا بترسید ترسیدن کسی که خوانده پس اجابت کرده، و توبه کرده پس روی بدرگاه خدای آورده، و ترسانیده شده پس ترسیده و عبور کرده پس عبرت گرفته و ترسیده پس ایمن شده.

71

أَقْنَعُوا بِالْقَلِيلِ مَنْ دُنِيَائِكُمْ لِسَلَامَةِ دِينِكُمْ فَإِنَّ الْمُؤْمِنَ الْبُلْغَةَ الْيَسِيرَةَ مِنَ الدُّنْيَا تَنْفَعُهُ : بکمی از دنیایان بسازید برای سلامتی دینتان زیرا که اندک چیزی از دنیا که بمؤمن برسد قانع میگرداند او را.

72

أَقْبِلُوا ذَوِي الْمَرْوَاتِ عَثْرَاتَهُمْ فَمَا يَعْثُرُ مِنْهُمُ عَاثِرٌ إِلَّا وَيَدُ اللَّهِ تَرْفَعُهُ : لغزشهای راد مردان را نادیده گیرید که هیچ لغزنده از آنان نلغزد جز آنکه دست خدا او را بر کشد و بلندش سازد.

73

اهربوا من الدنيا و اصرفوا قلوبكم عنها فإنها سجن المؤمن حظها منها قليل و عقله بها عليل و ناظره فيها كليل :

از جهان بگریزید و روی دلهایتان را از آن بگردانید که جهان برای مرد با ایمان زندان است بهره اش از آن کم خردش از آن بیمار و دیده اش در آن خوب بینا نباشد

74

اعقلوا الخبر إذا سمعتموه عقل دراية لا- عقل رواية فإن رواة العلم كثير و رعايته قليل : هرگاه سخن خوبی را شنیدید آنرا برای دریافت و دانستن بشنوید نه برای بازگو کردن زیرا دانش را روایت کننده بسیار و رعایت کنندگان آن اندک.

75

الجبأوا إلى التقوى فإنه جنة منيعة من لجأ إليها حصنته و من اعتصم بها عصمته :

بتقوی پناه برید پس بدرستی که او سپریست قوی و استوار سر کس بدان پناه برد پناهش دهد و هر که بدان دست در زند نگاهش دارد.

اعتصموا بتقوى الله فإن لها حبالا وثيقا عروته و معقلا منيعا ذروته : تقوی از خدا چنگ بدامن در زنید که آن دارای کمندی است که دستگیره اش بسی محکم و برای آن پناهگاهی است که اوج و قلّه اش بسی بلند است.

استعیدوا بالله من سكرة الغنى فإن له سكرة بعيدة الإفاقة : بر خدا پناه برید از سرمستی غنی و توانگری زیرا که آن را مستی عجیبی است که بهوش آمدن از آن بسیار دور است.

استعیدوا بالله من لوائح الكبر كما تستعیدون به من طوارق الدهر و استعدّوا المجاهدة حسب الطاقة : از صفاتی که آبستند بکبر بخدا پناه برید همانطور که از گرفتاریهای سهمگین گیتی باو پناه میبرید و باندازه توان و توشتان برای پیکار با آن آماده باشید.

اتمروا بالمعروف و أمروا به و تناهوا عن المنكر و انهوا عنه : خود را در بند فرمان معروف کنید و مردم را بدان امر کنید و از منکر و زشتی باز ایستید و مردم را از آن باز دارید.

أعرضوا عن كل عمل بكم غنى عنه و اشغلوا أنفسكم من أمر الآخرة بما لا بد لكم منه :

از هر کاری که کاری بدان ندارید رو برگردانید و خود را بکار آخرت که ناگزیر از آنید سرگرم سازید.

اقمعوا هذه النفوس فإنها طلعة إن تطيعوها تزغ بكم إلى شرّ غاية : این نفوس اماره را از هم بیاشید که آنها پیرو هوسهای خودند اگر شما آن نفس را پیروی کنید شما را از جا بر کنند بسوی بدترین سرانجامی.

اغلبوا أهوائكم و حاربوها فإنها إن تقيدكم توردکم من الهلكة أبعـد غاية :

بر هواهای نفس خویش غلبه کنید و با آنها بجنگید که نفس اگر شما را به بند آرد بدورترین مرکز تباهیتان در میکشاند.

انظروا إلى الدنيا نظر الزّاهدين فيها الصّارفين عنها فإنها و الله عمّا قليل تریل الثّاوی السّاکن و تفجع المترف الأمن : جهان را بچشم بی

رغبتهان و کوچندگان از آن بنگرید زیرا بخدا سوگند که بهمین نزدیکی جهان ساکن را از جای بر میکند و آنکه در عیش و ایمنی است باندوه
و درد دچار میسازد

84

اتَّقُوا غُرُورَ الدُّنْيَا فَإِنَّهَا تَسْتَرْجِعُ أَبَدًا مَا

ص: 138

خدعت به من المحاسن و تزعج المظمئن إليها و القاطن : از فریب جهان پرهیزید که جهان همیشه پس می گیرد آنچه را که بدان فریب داده از نیکبها و ساکن و دلبسته اش را مشغول از جای بر کنند است.

85

اتقوا خداع الآمال فكم من مؤتمل يوم لم يدركه و بانی بناء لم يسكنه و جامع مال لم يأكله و لعلّه من باطل جمعه و من حقّ منعه أصابه حراما و احتمال به آثاما :

از فریب زدن آرزوها بترسید چه بسا آرزومندی روزی را در نیافت و سازنده بنائی که در آن ننشست و گرد آرنده مالی که آن را نخورد و شاید که از راه نامشروع جمع آوری کرده آنرا و از بابت حقی که نداده است از حرام بوی رسیده و گناهان بسیاری را بواسطه آن بدوش کشید.

86

أعرفوا الحقّ لمن عرفه لكم صغيرا كان أو كبيرا و ضيعا كان أو رفيعا : آنکه حق گذار شما است حقّش را بگذارید خواه کوچک خواه بزرگ خواه پست خواه بلند.

87

احترسوا من سورة الحمد و الحقد و الغضب و الحسد و أعدّوا الكلّ شيء من ذلك عدّة تجاهدونه بها من الفكر في العاقبة و منع الرذيلة و طلب الفضيلة و صلاح الآخرة و لزوم الحلم : از شراره آتش نادانی و کینه و خشم و رشگ پرهیزید و از برای هر يك از اینها برای پیکار و رشگ پرهیزید و از برای هر يك از اینها برای پیکار و بهم در شکستشان سلاحی تهیّه کنید از فکر در عاقبت امر و دور کردن زشتی و طلب فضیلت و فزونی و سازکار آخرت و جدا نشدن از بردباری

88

اعجبوا لهذا الإنسان ينظر بشحم و يتكلّم بلحم و يسمع بعظم و يتنفس من خرم :

از این بشر بشکفت آئید (و بنگرید که چگونه) او با پیهی می بیند و با پاره گوشتی سخن میگوید و با استخوانی می شنود و از سوراخی نفس می کشد.

89

اضربوا بعض الرأى ببعض يتولّد منه الصواب اندیشه را پاره پاره بزنید تا رأی درست زاید و بدست آید.

90

أجملوا في الخطاب تسمعوا جميل الجواب :

مردم را زیبا و نکو خطاب کنید تا جواب زیبا بشنوید

91

امخضوا الرأى مخض السقاء ينتج سديد الآراء : همانطوریکه سقا آب را در مشک میجنباند

ص: 139

اندیشه را همانطور بجنبانید تا درست ترین رأی بدست آید.

92

اتَّهَمُوا عَقُولَكُمْ فَإِنَّهُ مِنَ الثَّقَةِ بِهَا يَكُونُ فِي الْخَطَاءِ : عقلهای خود را (بنادرستی و خطا) مورد تهمت قرار دهید برای اینکه انسان از فرط اطمینان بان بخطا و نادرستی می‌افتد.

93

اعلموا و أنتم في آونة البقاء و الصَّحْف منشورة و التَّوْبَةُ مبسوطة و المدبر يدعى و المسبيء يرحى قبل أو يخمد العمل و ينقطع المهمل و تنقضى المدَّة و يسدُّ باب التَّوْبَةِ (مردم برای آخرت) کار کنید اکنون که شما در دوران زندگانی بوده و نامه ها گشوده و در توبه باز پشت کننده خوانده میشود و گنهکار امیدوار است پیش از آنکه چراغ عمل خاموش گردد و زمان مهلت سپری شود دوران کار سر آید و در توبه و بازگشت بسوی خدا را دریندند.

94

اتَّقُوا باطل الأمل فربَّ مستقبل يوم ليس بمستدبره و مغبوط في أوَّل ليلة قامت بواكبه في آخره : از آرزوی بیجا بترسید (و بکسی حسرت نبرید که) چه بسا شخصی بروز در آید که بآخر نرساند آنرا و کس که در اوّل شب مردم باو حسرت می‌برند و آخر شب که شد گریه کنندگان بگریه و زاری بر وی برخاستند.

95

استعدّوا لیوم تشخص فيه الأبصار و تتدلّه لهوله العقول و تتبدّل البصائر مردم خود را برای روزی آماده کنید که در آن روز دیدها از دهشت باز و خیره مانده و خردها خود را ببازند و بینش ها کند گردند و از کار بیفتند.

96

اعملوا لیوم تذخر له الدّخائر و تبلى فيه السّرائر : عمل کنید برای روزیکه اندوخته ها برای آن روز ذخیره می‌گردد و رازها آن روز آشکار میشوند

97

اذکروا هادم اللذّات و منغّص السّهوات و داعی السّتات : یاد آرید از خراب کننده لذتها و ناخوش سازنده آرزوها و خواننده بسوی پراکندگیها.

98

اذکروا مفترّق الجماعات و مباعد الأمنیات و مدنی المنیات و المؤذن بالبین و السّتات یاد آرید از پراکنده کننده جمعیتها و دور کننده آرزوها و نزدیک سازنده مرگها و اعلان کننده بجدائی و پریشانیها.

ارفضوا هذه الدّنيا التّاركة لكم و

ص: 140

إن لم تحبوا تركها و المبلية أجسادكم على محبتكم لتجديدها : واگذارید اینجهان را که واگذارنده شما است گو اینکه خوش نداشته باشید که آن را واگذارید همان جهانیکه پیکرهای شما با وجود دوست داشتن شما مر بنای آنرا پوسیده و فرسوده میگرداند.

الفصل الرابع : حرف الألف بلفظ إحذروا و احذر

اشاره

مما ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن ابيطالب عليه السلام في حرف الألف بلفظ إحذروا و احذر و هو داخل في ألف الأمر قال عليه السلام (فصل چهارم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بین ابیطالب علیه السلام در حرف الف بلفظ إحذروا و احذر و آن داخل در باب امر است آنحضرت علیه السلام فرمودند

1

احذروا اللسان فإنه سهم يخطى : از زبان بپرهیزید که آن تیری است که به نشانه نمیخورد

2

احذروا الشره فإنه خلق مردى : از آزمندی و حرص زیاد بترسید که آن خوئی است که انسان را هلاک کننده است.

3

احذروا التقریط فإنه يوجب الملامة : از تقریط کاری بترسید که آن موجب نکوهش است.

4

احذروا العجلة فإنها تثمر التدامة : از شتاب در امور بپرهیزید که آن پشیمانی بار میآورد.

5

احذروا الجبن فإنه عار و منقصة : از ترس و بزدلی بپرهیزید که آن نقص است و ننگ

6

احذروا البخل فإنه لؤم و مسبة : از بخل حذر کنید که آن پستی و مورد دشنام شنیدنست

7

احذروا الغفلة فإنها من فساد لحسّ بترسید از غفلت که آن از تباهی حسّ است.

8

احذروا من الحسد فإنه يزرى بالتّمس :

بترسید از حسد و رشگ که آن شخص را عینک میکند

9

احذروا الأمل المغلوب و التّعیم المسلوب بترسید از آرزوی چیره شونده و نعمت باز گرفته شده.

10

احذروا الزّائل الشّهی و الفانی المحبوب بترسید از برطرف شونده دلکش و نابود شونده ای دوست داشتنی.

ص: 141

11

احذروا الغضب فإنه نار محرقة :

بترسید از خشم که آن آتشی است سوزنده.

12

احذروا الأمانی فإنها منایا محققة :

بترسید از امیدها که محققاً آنها مرگها میباشند

13

احذر كل عمل إذا سئل عنه صاحبه إستحیی منه و أنكره : بترس از هر کاریکه اگر کار پردازش از آن بازخواست شود حیا کند و آن را منکر گردد.

14

احذر كل أمر إذا ظهر أزرى بفاعله و حقره : بترس از هر کاریکه چون آشکار گردد کار پرداز را عینك و خوار سازد.

15

احذر الشرير عند إقبال الدولة لئلا يزلها عنك و عند إدارها لئلا يعين عليك : بهنگام اقبال دولت از بدکردار بترس که مبادا دولت را از دست بگیرد و بگاہ برگشت دولت هم از او بترس مبادا او در این هنگام اقدامی کند که زیان تو در آن باشد.

16

احذروا الأحمق فإن مداراته تعيبك و موافقته ترديك و مخالفته تؤذيك و مصاحبته وبال عليك از ابله بترس که مدارا کردنت با او خسته ات سازد و سازش با او هلاکت سازد و ناسازگاری با او آزارت دهد و همراهی با او وبالی است بر تو.

17

احذر من كل عمل يعمل في السرّ و إستحیی منه في العلانية : بترس از هر کاریکه در نهان بجا آورده شود و در آشکارا از آن شرمگین گردیده شود

18

احذر كل أمر يفسد الاجلة و يصلح العاجلة : بترس از هر کاریکه آخرت را خراب و دنیا را آباد میسازد.

19

احذر كلّ عمل يرضاه عامله لنفسه و يكرهه لعامة المسلمين : بترس از هر کاری که کننده آن آن کار را برای خود می پسندد لکن برای عموم مسلمانان ناخوش دارد آنرا.

20

احذر كلّ قول و فعل يؤدّي إلى فساد الآخرة و الدّین : بترس از هر گفتار و کرداری که کارش بفساد آخرت و دین بکشد.

21

احذر مجالسة قرین السّوء فإنّه يهلك مقارنه و یردی مصاحبه : از همنشین با یار بد بگریز که او یار نزدیک خود را هلاک میسازد و همنشیش را برودر می افکند.

22

احذر مصاحبة كلّ من يقبل رأیه و ينکر عمله فإنّ الصّاحب معتبر بمصاحبه : بترس

ص: 142

از همنشینی با هر کسی که اندیشه اش پذیرفته شود و کردارش پذیرفته نگردد زیرا که اعتبار رفیق با رفیقش میباشد (منظور از چنین کسی عالم بیعمل است که رفیقش را عاقبت به بی عملی میکشاند).

23

احذر مصاحبة الفسّاق و الفجّار و المجاهرین بمعاصی اللّٰه : از همنشینی با فاسقان و فاجران و کسانی که آشکار کنندگان مرنافرمانی خدا را بترس.

24

احذر الشّره فكم من أكلة منعت أكالات از پر حرص زدن پرهیز که چه بسا یکخوردن که از خوردنهای بسیار مانع میشود.

25

احذر الهزل و اللّعب و كثرة المزح و الضّحك و التّرهات : از شوخی و بازیگری و پرمزاحی و پر خندیدن و پوچ و گزاف گفتن پرهیز.

26

احذر منازل الغفلة و الجفاء و قلة الأعوان علی طاعة اللّٰه : از جایگاههای غفلت و جفا و کمی کمکار بر فرمان خدا بردن بترس.

27

احذر اللّئیم إذا اکرمته و الرّذل إذا قدّمته و السّفلة إذا رفعته : بترس از هنگامیکه ناکسی را اکرام کنی و یا شخص پستی را مقدّم داری و یا فرومایه را بر کشی.

28

احذر الکریم إذا أهنته و الحلیم إذا جرحته و السّجاع إذا أوجعته : بترس از آندم که جوانمرد را خوار داری و بردبار را دلریش سازی و دلاور مرد را دلش را بدرد آوری (زیرا آندم که کاسه صبر این سه تن لبریز گردد دمار از روزگار طرف مقابل برآورند).

29

احذر مجالسة الجاهل کما تأمن من مصاحبة العاقل : از همنشینی با بیخرد مرد بترس بدانسانکه از نشست و برخاست با مرد خردمند آسوده.

30

احذر فحش القول و الکذب فإتھما یزریان بالقائل : از دروغ و زشتگوئی پرهیز که این دو گوینده را عیناک میسازند.

31

احذر الدّنيا فإنّها شبكة الشّيطان و مفسدة الإيمان : از جهان بترس که آن دام شیطان و تباهی ایمان است.

32

احذر الکبر فإنّه رأس الطّغیان و معصية الرّحمن : از خودپسندی بترس که آن سر سرکشی و

ص: 143

33

الحذر الحذر أيها المستمع و الجدد الجدد أيها الغافل و لا يَنْبُئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ : ای شنونده بترس بترس ای بیخبر بکوش بکوش (فریاد کاروان سالار بیدار دل را بشنو و برای روز بازپسین توشه گردار) که هیچکس تو را همچون خبر دهنده آگاه آگهی ندهد.

34

الحذر الحذر أيها المغرور و الله لقد ستر حتى كأنه قد غفر : بترس بترس ای فریب خورده جهان و ای غافل گنهکار بخدا سوگند که خدا پرده را تا آنجا بر تو پوشاند که گویی تو را آمرزیده است

35

احذر أن يخذعك الغرور بالحائل اليسير أو يستزلك السرور بالزائل الحقيقير : بترس از اینکه جهان پر فریب تو را باندک پوششی بفریبد و یا بشادی کوچک کم دوامی تو را بلغزاند.

36

احذر الموت و أحسن له الاستعداد تسعد بمنقلبك : از مرگ بترس و برای آن توشه نیک آماده کن تا در فرودگاهت از نیکبختان باشی.

37

احذر قلة الزاد و أكثر من الاستعداد لرحلتك : از کمی زاد و توشه بترس و برای روز کوچیدنت تهیه بسیار بین.

38

احذروا صولة الكريم إذا جاع و أشر اللئيم إذا شبع : بترسید از سطوت و حمله جوانمرد بهنگامیکه گرسنه گردد و از سرمستی ناکس بهنگامیکه سیر شود.

39

احذروا سطوة الكريم إذا وضع و سورة اللئيم إذا رفع : از صولت جوانمرد بترسید هنگامیکه خوار گردد و بیفتد و از تندى ناکس بهنگامیکه بلند کرده شود.

40

احذروا نفار التعم فما كل شارد بمردود از گریختن نعمت پرهیزید که هر گریزنده باز گردنده نیست

41

احذروا ضیاع الأعمار فیما لا یبقی لکم ففائتها لا یعود : از تباهی عمرها بترسید در آنچه که از برای شما نمیماند زیرا که عمر تلف شده دیگر برگشتنی نیست.

42

احذروا نارا حرّها شدید و قعرها بعید و حلّیها حدید : بترسید از آتشی که سوزشش تند و ته آن دور و زیورهای آن آهن است

ص: 144

(قال الله تعالى في كتابه كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ هر زمان پوست پیکر دوزخیان پخته شود بیوست دیگری که غیر از آنست تبدیل مینمائیم که تا طعم عذاب را بچشند، حقیر در بعضی کتب که اکنون بخاطر ندارم دیدم که کلفتی پوست بدن دوزخیان چندین متر است. نعوذ بالله و نستجیر به من نار غضبه).

43

احذروا الذنوب المورطة و العيوب المسخطة پرهیزید از گناهانیکه شما را بورطه های هولناک میافکنند و عیوبیکه خدای را بخشم میآورند.

44

احذروا ناراً لجبها عتید و لهبها شدید و عذابها أبداً جدید : پرهیزید از آتشی که موج خروشان آن تناور و زبانه اش بسیار سخت و سوزش و دردش هر دم تازه است (پروردگارا بمقربان درگاهت قسمت میدهیم که ما گروه شیعیان اهل بیت را بآن آتش نسوزانی و بشفاعت محمد المصطفی و علی المرتضی علیهم السلام برسانی)

45

احذروا من الله كنه ما حذرکم من نفسه و اخشوه خشية تحجزکم عما یسخطه : از خدا بترسید بر حقیقت آنچه که خدا شما را از خود ترسانده است و بترسید از او ترسیدنیکه شما را از خشم و سخط او باز دارد.

46

احذروا عدواً نفذ فی الصدور خفياً و نفث فی الأذان نجياً : بترسید از دشمنی که در سینه ها در میروند پنهان و در گوشها آهسته و بطور نجوی در میدهد (و بر هر چیز شما تسلط کامل دارد و آن ابلیس است)

47

احذروا هوی بالأنفس هویاً و أبعدھا عن قرارة الفوز قصیاً : بترسید از خواهشی که فرود آورده است نفسها را از بلندی بپستی فرود آوردنی و دور کرده است آنها را از جایگاه پیروزی دور گردانی.

48

احذروا عدو الله إبليس أن یعدیکم بدائه أو یستفرکم بخيله و رجله فقد فوق لکم سهم الوعيد و رمی لکم من مکان قریب :

از دشمن خدا ابلیس بترسید که مبادا شما را بدرد خودش گرفتار سازد و یا با سواره و پیاده اش شما را بر انگیزاند، پس بدرستیکه شیطان خدنگ وعده پوچ را از ترکش کشیده و پیکانش را بزه نهاده و از نزدیک شما را هدف ساخته است (تا گمراهتان سازد و بدوزخ در اندازد و وعده لَأَعُوْبَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ خویش را راست آرد).

احذروا السَّخَّ فَإِنَّهُ يَكْسِبُ الْمَقْتَّ وَيَشِينُ الْمُحَاسِنَ وَيُشِيْعُ الْعِيُوبَ : از بخل پرهیزید که آن دشمنی را ایجاد میکند و خوبیها را آلوده میسازد و عیوب را فاش مینماید.

احذروا أهل التَّفَاقٍ فَإِنَّهُمْ الصَّالُّونَ الْمُضَلُّونَ الزَّالُّونَ الْمَزَلُّونَ قُلُوبُهُمْ دَوِيَّةٌ وَصَحَافُهُمْ نَقِيَّةٌ : از مردمان منافق بترسید که آنان گمراهان و گمراه کنندگان و لغزاندگان اند دل‌های ناپاکشان پر درد لکن صفحات صورتشان پاک است.

احذروا منافخ الكبر و غلبة الحميَّة و تعصُّب الجاهليَّة : بترسید از آنچه که میدمند گردنکشی را و از چیرگی ننگ و عار و از تعصُّب‌های جاهلانه (که آنها آثار دورهٔ شرک و جاهلیت اند).

احذروا يوما تفحص فيه الأعمال و تكثر فيه الزَّلْزَالُ و تشيب فيه الأطفال :

حذر کنید از روزیکه کردارها را در آن روز بررسی میکنند بدنهای مردم در آن روز بسیار میلرزد و کودکان در آن پیر میگردند.

احذروا سوء الأعمال و غرور الأمل و نفاذ الأمل و هجوم الأجل : بترسید از زشتی کردارها و فریب دادن آرزوها و از بین رفتن امیدها و یورش آوردن و رسیدن سر رسید مرگ.

الفصل الخامس : حرف الألف بلفظ إِيَّاكَ

اشاره

مما ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السّلام في حرف الألف بلفظ إِيَّاكَ و هو داخل في باب الأمر و التّحذير فصل پنجم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام در حرف الف بلفظ إِيَّاكَ و آن داخل در باب امر و ترساندن مردم است آنحضرت علیه السّلام فرمودند:

إِيَّاكَ و فعل القبيح فَإِنَّهُ يَقْبَحُ ذَكَرَكَ و يكثر وزرك : بر تو باد بدوری از زشتکاری که آن نامت را زشت سازد و گناهت را بسیار گرداند.

إِيَّاكَ وَالْغَيْبَةَ فَإِنَّهَا تَمَقَّتْكَ إِلَى اللَّهِ وَالنَّاسِ وَتَحْبِطُ أَجْرَكَ : بر توباد بدوری از غیبت زیرا غیبت خدا و مردم را با توبدشمنی دارد و پاداشت
را از بین ببرد

ص: 146

3

إِيَّاكَ وَالْحَرَصَ فَإِنَّهُ شَيْنُ الدِّينِ وَبُئْسَ الْقَرِينُ : بر تو باد بدوری از حرص که آن زشت کننده دین و بد همنشین است.

4

إِيَّاكَ وَالشَّكَّ فَإِنَّهُ يَفْسِدُ الدِّينَ وَيُبْطِلُ الْيَقِينَ: بر تو باد بدوری از شكّ که آن دین را تباه سازد و یقین را نابود سازد.

5

إِيَّاكَ وَالْغَضَبَ فَأُولَئِهِ جَنُونَ وَآخِرُهُ نَدَمٌ بِرِئَاذِكَ بِرِئَاذِكَ : بر تو باد بدوری از غضب که آن اولش دیوانگی و آخرش پشیمانی است.

6

إِيَّاكَ وَالْعَجَلَ فَإِنَّهُ عَنَوَانُ الْفُوتِ وَالنَّدَمُ بِرِئَاذِكَ بِرِئَاذِكَ : بر تو باد بدوری از شتاب در امور که آن سر آغاز از دست رفتن آن امور و پشیمانی است

7

إِيَّاكَ وَالْهَذَرَ فَمَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ كَثُرَتْ آثَامُهُ : بر تو باد بدوری از پر گوئی که هر که سخنش بسیار گناهانش بسیار است.

8

إِيَّاكَ وَالظُّلْمَ فَمَنْ ظَلَمَ كَرِهَتْ أَيَّامُهُ :

بر تو باد بدوری از ستمکاری که روزگار ستمگر ناپسند است.

9

إِيَّاكَ وَالْبَطْنََةَ فَمَنْ لَزِمَهَا كَثُرَتْ أَسْقَامُهُ وَفَسَدَتْ أَحْلَامُهُ : بر تو باد بدوری از پر خوری زیرا که پر خور دردش بسیار و خواب شیرینش پریشان است.

10

إِيَّاكَ وَمَصَاحِبَةَ الْفَسَاقِ فَإِنَّ الشَّرَّ بِالشَّرِّ يَلْحَقُ : بر تو باد بدوری از گنهکاران که البتّه بد با بد می پیوندد.

11

إِيَّاكَ وَمَعَاشِرَةَ الْأَشْرَارِ فَإِنَّهُمْ كَالنَّارِ مَبَاشِرَتُهَا تَحْرَقُ : بر تو باد بدوری از بدان زیرا که آنها همچون آتش اند که آمیزش با آن سوزنده است.

12

إِيَّاكَ أَنْ تَرْضَى عَنْ نَفْسِكَ فَيَكْثُرَ السَّخَطُ عَلَيْكَ : بر تو باد بدوری از خود پسندی که اینکار دشمنان تو را بسیار میکند.

إِيَّاكَ وَالظُّلْمَ فَإِنَّهُ يَزُولُ عَمَّنْ تَظْلَمُهُ وَيَبْقَى عَلَيْكَ : بر تو باد بدوری از ستمکاری زیرا که ستم از ستمکش میگذرد و بر تو باقی میماند

إِيَّاكَ أَنْ تَخْدَعَنَّ عَنْ صَدِيقِكَ أَوْ تَغْلِبَنَّ عَنْ عَدُوِّكَ : بر تو باد بدوری از اینکه از دوستت فریب خوری و یا از دشمنت شکست بینی

إِيَّاكَ وَمَصَادِقَةَ الْأَحْمَقِ فَإِنَّهُ يَرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيُضِرُّكَ : بر تو باد بدوری از دوستی

با ابله که او میخواهد سودت رساند زیانت میزند.

16

إِيَّاكَ و مَصَادِقَةَ الْبَخِيلِ فَإِنَّهُ يَقْعُدُ عَنْكَ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ : بر تو باد بدوری از دوستی با بخیل که بدرستی او کوتاهی میکند و می نشیند از یاری کردنت بگاهی که محتاج ترین کس باو باشی

17

إِيَّاكَ أَنْ تَعْتَمِدَ عَلَى اللَّئِيمِ فَإِنَّهُ يَخْذُلُ مَنْ اعْتَمَدَ عَلَيْهِ : بر تو باد بدوری از اینکه ناکس را تکیه گاهت قرار دهی پس بدرستیکه او یاری نکند انکس که بر وی اعتماد کرده و تکیه گاهش قرار دهند

18

إِيَّاكَ و مَصَاحِبَةَ الْأَشْرَارِ فَإِنَّهُمْ يَمْنُونُ عَلَيْكَ بِالسَّلَامَةِ مِنْهُمْ : بر تو باد باینکه از دوستی ناپاکان دور باشی زیرا آنان همینکه از دست زیانشان آسوده باشی بر تو منت مینهند.

19

إِيَّاكَ و مَعَاشِرَةَ مَتَّبِعِي عَيْبِ النَّاسِ فَإِنَّهُ لَمْ يَسْلَمْ مَصَاحِبُهُمْ مِنْهُمْ : بر تو باد بدوری از کسانی که جویای عیوب مردم اند زیرا که دوست اینان از زیانشان سالم نیست (یعنی او هم از عیبجویی آنان سلامت نخواهد بود)

20

إِيَّاكَ و مَصَادِقَةَ الْكَذَّابِ فَإِنَّهُ يَقْرَبُ عَلَيْكَ الْبَعِيدَ وَيَبْعَدُ عَلَيْكَ الْقَرِيبَ :

بر تو باد بدوری از دوستی با دروغگو زیرا که او نزدیک را بر تو دور میگرداند و دور را بتو نزدیک میسازد (کاه را کوه و کوه را کاه جلوه میدهد).

21

إِيَّاكَ و التَّحَلِّيَ بِالْبَخْلِ فَإِنَّهُ يَزِرُ بِكَ عِنْدَ الْقَرِيبِ وَ يَمَقِّتُكَ إِلَى النَّسِيبِ : بر تو باد بدوری از اینکه خویش را ببخل بیاری که این کار تو را نزد نزدیک معیوب میسازد و خویشاوندت را دشمنت میگرداند.

22

إِيَّاكَ و الْكِبْرَ فَإِنَّهُ أَعْظَمُ الذَّنُوبِ أَلَامُ الْعَيْبِ وَ هُوَ حَلِيَّةُ إِبْلِيسَ : بر تو باد بدوری از کبر که آن بزرگترین گناهان و پست ترین عیبهاست و آن زیور ابلیس است.

23

إِيَّاكَ وَالْحَسَدَ فَإِنَّهُ شَرٌّ شَيْمَةٌ وَأَقْبَحُ سَجِيَّةً وَخَلِيقَةٌ إِبْلِيسَ : بر تو باد بدوری از حسد که آن بدترین روش و زشت ترین خوی و آن خلق ابلیس است.

24

إِيَّاكَ وَالْخِرْقَ فَإِنَّهُ شَيْنُ الْأَخْلَاقِ : بر تو باد بدوری از ابلهی و گولی که آن اخلاق را زشت میسازد.

25

إِيَّاكَ وَالسَّفْهَ فَإِنَّهُ يُوْحِشُ الرَّفَاقَ : بر تو باد بدوری از بیخردی که آن رفقا را میرماند.

ص: 148

إِيَّاكَ وَالتَّسَرَّعَ إِلَى الْعُقُوبَةِ فَإِنَّهُ مَمْقُوتَةٌ عِنْدَ اللَّهِ وَمَقْرَّبٌ مِنَ الْغَيْرِ : بر توباد بدوری از شتاب در کار کیفر گناه که آن نزد خدا مورد خشم زیاد بوده و نزدیک کننده است بحوادث دگرگون سازنده

إِيَّاكَ وَ الْبَغْيَ فَإِنَّهُ يَعَجِّلُ الصَّرْعَةَ وَيَحِلُّ بِالْعَامِلِ بِهِ الْعَبْرَ : بر توباد بدوری از ستمکاری که آن در افتادن را نزدیک میسازد و فرود آورد بر کننده آن گریه و اندوهها را

إِيَّاكَ وَ الشَّحَّ فَإِنَّهُ جَلْبَابُ الْمَسْكَنَةِ وَ زَمَامُ يَقَادِ بِهِ إِلَى كُلِّ دَنَاءَةٍ : بر توباد بدوری از بخل که آن روپوش بیچارگی و مهاری است که کشانیده شود با آن بسوی هر پستی.

إِيَّاكَ وَ انْتِهَاكَ الْمَحَارِمِ فَإِنَّهَا شِيمَةُ الْفَسَاقِ وَ أَوْلَى الْفَجُورِ وَ الْغَوَايَةِ : بر توباد بدوری از ارتکاب حرامها و بجای آوردن آنها پس بدرستی که آن خوی فاسقان و گنهکاران و گمراهان است.

إِيَّاكَ وَ الْعَجَلَ فَإِنَّهُ مَقْرُونٌ بِالْعَثَارِ :

بر توباد بدوری از شتاب زدگی که آن با لغزش همگام است.

إِيَّاكَ وَ الشَّرَّهَ فَإِنَّهُ يَفْسُدُ الْوَرَعَ وَ يَدْخُلُ النَّارَ : بر توباد بدوری از آز بسیار که آن پارسائی را فاسد کننده و در آتش داخل کننده است

إِيَّاكَ وَ الْجَفَاءَ فَإِنَّهُ يَفْسُدُ الْإِخَاءَ وَ يَمَقِّتُ إِلَى اللَّهِ وَ النَّاسِ : بر توباد بدوری از جفاکاری که آن برادری را فاسد میکند و خدا و مردم را با شخص دشمن میسازد.

إِيَّاكَ وَ التَّمِيمَةَ فَإِنَّهَا تَزْرَعُ الصَّغِينَةَ وَ تَبْعِدُ عَنِ اللَّهِ وَ النَّاسِ : بر توباد بدوری از سخن چینی که آن کینه را میکارد و شخص را از خدا و خلق دور میسازد.

إِيَّاكَ وَالْغَدْرَ فَإِنَّهُ أَقْبَحُ الْخِيَانَةِ إِنَّ الْغَدُورَ لِمَهَانَ عِنْدَ اللَّهِ بَعْدَهُ : بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِي أِزْ غَدْرٍ وَبِيُوفَائِي كِهْ أَنْ زِشْتِ تَرِينِ خِيَانَتِ اسْتِ بَرِاسْتِي كِهْ شَخْصِ پَرِ مَكْرِ بِخَاطِرِ مَكْرٍ وَبِيُ وَفَائِشِ نَزْدِ خُدَايْتَعَالِي خَوَارِ اسْتِ.

إِيَّاكَ وَالظُّلْمَ فَإِنَّهُ أَكْبَرُ الْمَعَاصِي وَإِنَّ الظَّالِمَ لِمَعَاقِبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ بِظُلْمِهِ : بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِي أِزْ سَتْمَكَارِي كِهْ أَنْ بَزْرِكْتَرِينِ كِنَاهَانِ اسْتِ وَ شَخْصِ

ستمگر در قیامت برای ستمکاریش مورد مؤاخذه قرار میگیرد.

36

إِيَّاكَ وَالْإِسَاءَةَ فَإِنَّهَا خَلَقَ اللَّئَامَ وَإِنَّ الْمَسِيءَ لِمُتَرَدِّفِي جَهَنَّمَ بِإِسَائَتِهِ :

بر توباد بدوری از زشتی و بدی که آن خوی ناکسان است و شخص بدکار برای بدیش هر آینه افتاده است در دوزخ.

37

إِيَّاكَ وَالْخِيَانَةَ فَإِنَّهَا شَرٌّ مَعْصِيَةٍ وَإِنَّ الْخَائِنَ لِمُعَذَّبٍ بِالنَّارِ عَلَى خِيَانَتِهِ بِرِ تُوْبَادِ بَدُوْرِي اَزْ خِيَانَتِهِ كِهْ اَنْ بَدْتَرِيْنِ كِنَاهِ اَسْتِ وَّ شَخْصِ خَائِنِ
برای خیانتش البته در آتش معذب است

38

إِيَّاكَ وَالشَّرَّ فَإِنَّهُ رَأْسُ كُلِّ دَنِيَّةٍ وَأَسُّ كُلِّ رَذِيْلَةٍ : بِرِ تُوْبَادِ بَدُوْرِي اَزْ پَرِ حَرَصِ زَدَنِ كِهْ اَنْ سَرِ هَرِ پَسْتِي وَّ اَسَاسِ هَرِ زَشْتِي اَسْتِ.

39

إِيَّاكَ وَحَبَّ الدُّنْيَا فَإِنَّهَا أَصْلُ كُلِّ خَطِيئَةٍ وَ مَعْدَنُ كُلِّ بَلِيَّةٍ : بِرِ تُوْبَادِ بَدُوْرِي اَزْ حَبِّ وَّ دَلْبَسْتِكِي بَدْنِيَا كِهْ اَنْ رِيْشُهُ هَرِ كِنَاهِ وَّ مَرْكَزِ هَمُهُ بَلَاهَا
است.

40

إِيَّاكَ وَالْجَوْرَ فَإِنَّ الْجَائِرَ لَا يَرِيحُ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ : بِرِ تُوْبَادِ بَدُوْرِي اَزْ سْتَمْكَارِي زِيْرَا كِهْ نَمِي يَابَدِ بُوِي بَهْشْتِ رَا شَخْصِ سْتَمْكَارِ

41

إِيَّاكَ وَطَاعَةَ الْهَوَى فَإِنَّهُ يَقُوْدُ إِلَى كُلِّ مَحْنَةٍ : بِرِ تُوْبَادِ بَدُوْرِي اَزْ فَرْمَانْبَرْدَارِي هَوَايِ نَفْسِ كِهْ اَنْ شَخْصِ رَا بِيْجَانِبِ هَرِ كَرْفْتَارِي مِيْكَشَانَدِ

42

إِيَّاكَ وَالْإِعْجَابَ وَحَبَّ الْإِطْرَاءِ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَوْثُقِ فُرْصِ الشَّيْطَانِ : بِرِ تُوْبَادِ بَدُوْرِي اَزْ خُوْدِ پَسَنْدِي وَّ دُوْسْتِ دَاشْتَنِ مَبَالِغُهُ مَدْحِ وَّ سْتَايْشِ
که این کار از استوارترین فرصتهای شیطان است

43

إِيَّاكَ وَالْمَنْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنَّ الْأَمْتَانَ يَكْدُرُ الْأَحْسَانَ : بِرِ تُوْبَادِ بَدُوْرِي اَزْ اِيْنِكِهْ خُوْبِيْهَا رَا مَنَّتْ كِزَارِي كِهْ مَنَّتْ كِزَارْدَنِ خُوْبِي رَا اَلُوْدِه
میسازد.

44

إِيَّاكَ وَ مَذْمُومَ اللَّجَاجِ فَإِنَّهُ يَشِيرُ الْحُرُوبَ بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِي أِزْ زِشْتِي سَتِيْزِهْ كِرْدِنْ كِهْ اَيْنْ كَارِ فِرُوزَنْدَهْ آتِشْ جَنْگِ اسْتِ.

45

إِيَّاكَ وَ مَسْتَهْجِنَ الْكَلَامِ فَإِنَّهُ يُوغِرُ الْقُلُوبَ : بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِي أِزْ سَخْنِ زِشْتِ كِهْ اَنْ دِلْهَارَا بِهْ كِيْنِهْ مِيْآوَرْدِ.

46

إِيَّاكَ وَ الثَّقَّةَ بِنَفْسِكَ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ

ص: 150

اکبر مصائد الشَّیطان : بر توباد بدوری از اینکه (دون خدا در کارها) فقط تکیه گاهت خودت باشد که این از بزرگترین شکارگاههای شیطان است

47

إِيَّاكَ أَنْ تَعْجَبَ بِنَفْسِكَ فَيُظْهِرَ عَلَيْكَ التَّقْصُصَ وَالسَّنَنَاتِ : بر توباد بدوری از خود پسندیدگی پس همدست شوند بر علیه تو کاستی و دشمنی

48

إِيَّاكَ وَالْإِصْرَارَ فَإِنَّهُ مِنْ أَكْبَرِ الْكِبَائِرِ وَأَعْظَمِ الْجَرَائِمِ : بر توباد بدوری از اصرار ورزیدن در گناه که آن خودش از بزرگترین گناهان و بالاترین جرورهاست.

49

إِيَّاكَ وَالْمَجَاهِرَةَ بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ مِنْ أَشَدِّ الْمَأْثِمِ : بر توباد بدوری از آشکارا بگناهان برخاستن که آن از سخت ترین گناهان است.

50

إِيَّاكَ وَكَثْرَةَ الْكَلَامِ فَإِنَّهُ يَكْثُرُ الزَّلُّلُ وَيُورِثُ الْمَلَلَ : بر توباد بدوری از پرگفتن زیرا که آن موجب لغزش بسیار و خستگی آور است.

51

إِيَّاكَ وَإِدْمَانَ الشَّبَعِ فَإِنَّهُ يَهَيِّجُ الْأَسْقَامَ وَيُثِيرُ الْمَعْلَلَ : بر توباد بدوری از همیشه سیر بودن (و بسیار خوردن) که این کار بر می انگیزاند بیماریها و رنجها را.

52

إِيَّاكَ أَنْ تَذَكَرَ مِنَ الْكَلَامِ مَضْحَكًا وَإِنْ حَكِيَّتَهُ عَنْ غَيْرِكَ : بر توباد بدوری از سخن خنده آور گفتن و لو اینکه از غیر خودت نقل کنی

53

إِيَّاكَ أَنْ تَسْتَكْبِرَ مِنْ مَعْصِيَةِ غَيْرِكَ مَا تَسْتَصْغِرُهُ مِنْ نَفْسِكَ أَوْ تَسْتَكْثِرُ مِنْ طَاعَتِكَ مَا تَسْتَقَلُّهُ مِنْ غَيْرِكَ : بر توباد بدوری از اینکه گناهان دیگری را بزرگ دانی در صورتیکه آن را از خودت کوچک می شماری و یا اینکه طاعت خود را بزرگ شماری در صورتیکه آنرا از دیگری اندک میدانی

54

إِيَّاكَ وَالْإِتِّكَالَ عَلَى الْمَنَى فَإِنَّهَا بَضَائِعُ التَّوَكُّلِ : بر توباد بدوری از تکیه بر آرزوها که آن سرمایه دیوانگان است

55

إِيَّاكَ وَالثَّقَّةَ بِالْأَمَالِ فَإِنَّهَا مِنْ شِيمِ الْحَمَقَى : بر توباد بدوری از اعتماد داشتن بر آرمانها که آن از روش ابلهان است.

56

إِيَّاكَ أَنْ تَغْفَلَ عَنْ حَقِّ أَخِيكَ اتِّكَالًا عَلَى وَاجِبِ حَقِّكَ عَلَيْهِ فَإِنَّ لِأَخِيكَ عَلَيْكَ مِنَ الْحَقِّ مِثْلَ الَّذِي لَكَ عَلَيْهِ : بر توباد بدوری از تغافل از حقی که برادرت بر تو دارد برای حقّ لازمی که تو بر او داری زیرا همان حقی که تو بر برادرت داری برادرت نیز مانند آن را بر تو دارد (پس

ص: 151

تو در ادای حقّ برادرت بکوش و مبادا از خود کوتاهی بخرج دهی بجهت آنکه او کوتاهی کرده است

57

إِيَّاكَ أَنْ تَخْرُجَ صَدِيقَكَ إِخْرَاجًا يَخْرُجُ عَنْ مَوَدَّتِكَ وَأَسْتَبِقَ لَكَ مِنْ أَنْسِكَ مَوْضِعًا يَثِقُ بِالرَّجُوعِ إِلَيْهِ : بر تو باد بدوری از اینکه دوستت را بطوری از خودت برنجانی و برانی که او را از دوستیت بیرون کند و تو باید از محبت خود جانی برای او باقی بگذاری که در برگشت بسوی تو تکیه گاهش بآن باشد.

58

إِيَّاكَ أَنْ تَهْمَلَ حَقَّ أَخِيكَ اتِّكَالَ عَلَى مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ فَلَيْسَ لَكَ بِأَخٍ مَنْ أَضْعَتِ حَقَّهُ : بر تو باد بدوری از اینکه حقّ برادرت را رها کنی باتکاء آنچه که بین تو و او از دوستی است زیرا که نیست برادر تو آنکس که ضایع کرده باشی حق او را

59

إِيَّاكَ أَنْ تَوْحِشَ مَوَادِّكَ وَحِشَةَ تَقْضَى بِهِ إِلَى اخْتِيَارِهِ الْبَعْدَ عَنكَ وَإِيثَارَ الْفَرْقَةِ مِنْكَ : بر تو باد بدوری از اینکه دوستت را طوری از خودت برنجانی که او را ناگزیر کنی از تو دوری گزیند و جدائی نماید.

60

إِيَّاكَ وَالتَّغَايِرَ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ يَدْعُو الصَّحِيحَةَ إِلَى السَّقَمِ وَالْبَرِيئَةَ إِلَى الرَّيْبِ : بر تو باد بدوری از اینکه بیجا غیرت بورزی پس بدرستیکه این وامیدارد نفس سالم و تندرست را بر بیماری و آسوده را بر آشفتگی و اضطراب.

61

إِيَّاكَ أَنْ تَتَخَيَّرَ لِنَفْسِكَ فَإِنَّ أَكْثَرَ التَّجَحُّحِ فِيمَا لَا يَحْتَسِبُ : بر تو باد بدوری از اینکه از برای خود چیزی را بر گزینی در صورتیکه بیشتر نجات و رستگاری در خیری است که بحساب نیامده باشد (یعنی اعتماد مکن بر اختیار و برگزیدن خود)

62

إِيَّاكَ وَصَحْبَةَ مَنْ أَلْهَكَ وَأَغْرَاكَ فَإِنَّهُ يَخْذَلُكَ وَيُوبِقُكَ : بر تو باد بدوری از رفاقت با کسیکه تو را ببازی وادارد و فریب دهد زیرا که او تو را بخواری و هلاکت میکشاند.

63

إِيَّاكَ أَنْ يَفْقِدَكَ رَبُّكَ عِنْدَ طَاعَتِهِ أَوْ يَرَاكَ عِنْدَ مَعْصِيَتِهِ فِيمَقْتَتَكَ : بر تو باد بدوری از اینکه پروردگارت تو را بگاه طاعتش نه بیند و یا بهنگام معصیتش به بیند پس دشمن گردد مر ترا

64

إِيَّاكَ وَالتَّفَاقُ فَإِنَّ ذَا الْوَجْهَيْنِ لَا يَكُونُ وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ : بِر تَوْبَادِ بَدُورِيْ اَزْ دُورُوئِيْ

ص: 152

زیرا که شخص دور و پیش خدا آبرویی ندارد.

65

إِيَّاكَ وَالتَّجَبَّرَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ فَإِنَّ كُلَّ مُتَجَبَّرٍ يَقْصِمُهُ اللَّهُ : بر تو باد بدوری از گردنکشی بر بندگان خدا زیرا گردنکش هر که باشد خدا او را در هم خواهد شکست.

66

إِيَّاكَ وَ الْمَلِقَ فَإِنَّ الْمَلِقَ لَيْسَ مِنْ خَلَائِقِ الْإِيمَانِ : بر تو باد بدوری از چاپلوسی و تملق گوئی زیرا که روشهای مردم با ایمان تملق گوئی نیست

67

إِيَّاكَ وَ الْفِرْقَةَ فَإِنَّ السَّادَّ مِنَ النَّاسِ لِلشَّيْطَانِ : بر تو باد بدوری از جدائی از جمعیت اهل حق زیرا هر که از جماعت مردمان بیرون رود نصیب شیطان است.

68

إِيَّاكَ وَ مُحَاضِرِ الْفَسُوقِ فَإِنَّهَا مَسْخُطَةٌ لِلرَّحْمَنِ مَصْلِيَةٌ لِلنَّيْرَانِ : بر تو باد بدوری از مراکز فسق و فجور که آن بخشم آورنده پروردگار مهربان بر فروزنده آتش دوزخ است.

69

إِيَّاكَ وَ مَقَاعِدَ الْأَسْوَاقِ فَإِنَّهَا مَعَارِضُ الْفِتَنِ وَ مُحَاضِرِ الشَّيْطَانِ : بر تو باد بدوری از نشستن سر گذرهای بازارها که آنها جای روی آوردن فتنه ها و حضور یافتن شیطان است

70

إِيَّاكَ أَنْ تَبِيعَ حَظَّكَ مِنْ رَبِّكَ وَ زَلْفَتَكَ لِدِيهِ بِحَقِيرٍ مِنْ حَطَامِ الدُّنْيَا : بر تو باد بدوری از اینکه بهره و نصیب و منزلتی که پیش پروردگارت داری بچیز کمی از، مال دنیا بفروشی.

71

إِيَّاكَ وَ مَصَاحِبَةَ أَهْلِ الْفَسُوقِ فَإِنَّ الرَّاغِبِينَ بِفَعْلِ قَوْمِ كَالدَّاحِلِ مَعَهُمْ :

بر تو باد بدوری از همنشینی با اهل فتنه و گناه زیرا هر که بکردار گروهی خورسندی دهد همچون کسی است که با آنان در آن کار همراهی کرده است (همچنانکه ناقه حضرت صالح را یکنفر ارزق چشم سرخ موی زنا زاده بنام قیدار پی کرد و خداوند در قرآن شریف فرماید:

تمامی قوم صالح پی کننده ناقه اند).

إِيَّاكَ أَنْ تَحِبَّ أَعْدَاءَ اللَّهِ أَوْ تَصْفَىٰ وَذَكَ لَغَيْرِ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ فَإِنَّ مِنْ أَحَبِّ قَوْمَا حَشَرَ مَعَهُمْ : بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِي مِنْ أَيْنِكَ دَشْمَنَانَ خَدَا رَا دُوسْتِ دَارِي يَا أَيْنِكَ دُوسْتِيَّتِ رَا صَافٍ وَ خَالِصٍ بَرَايَ غَيْرِ دُوسْتَانَ خَدَا كُنِي زِيْرَا هَرِ كَسٍ گَرْوَهِي رَا دُوسْتِ دَاشْتَه بَا أَنَانَ مَحْشُورِ خَوَاهِدِ شُد.

إِيَّاكَ وَ الْخَدِيْعَةَ فَإِنَّ الْخَدِيْعَةَ مِنْ خَلْقِ اللَّئِيْمِ : بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِي مِنْ مَكْرٍ وَ فَرِيْبِ

که اینکار از خوی ناکسان است.

74

إِيَّاكَ وَ الْمَكْرَ فَإِنَّ الْمَكْرَ لَخَلْقَ ذَمِيمٍ : بر توباد بدوری از مکر زیرا که مکر کردن البتّه خوئست نکوهیده و زشت.

75

إِيَّاكَ وَ الْمَعْصِيَةَ فَإِنَّ اللَّئِيمَ مِنْ بَاعِ جَنَّةِ الْمَأْوَى بِمَعْصِيَةِ دَنِيَّةٍ مِنْ مَعْصَى الدُّنْيَا بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِيٍّ مِنْ غَنَاهُ زِيْرَا بِسْتِ فَطْرَتِ كَسِيٍّ اسْتِ كِهْ بِهَشْتِ عَنْبِرِ سِرْشْتِ رَا بْگَنَاهِيٍّ بِسْتِ از گناهان دنیا بفروشد.

76

إِيَّاكَ وَ الْوَلَةَ بِالْدُّنْيَا فَإِنَّهَا تَوْرَثُكَ الشَّقَاءُ وَ الْبَلَاءُ وَ تَحْدُوكَ عَلَيَّ بِبَيْعِ الْبَقَاءِ بِالْفَنَاءِ بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِيٍّ مِنْ شَيْفَتِ كِيٍّ بَدْنِيَا كِهْ أَنْ تَوْرَا بِگِرْفَتَارِيٍّ وَ بَدْبِخْتِيٍّ مِيَا فِ كَنْدِ وَ مِيْرَا نْدِ تَوْرَا بِرِ فَرْوِخْتِنِ آخِرْتِ بَدْنِيَا

77

إِيَّاكَ أَنْ تَغْلِبَكَ نَفْسُكَ عَلَيَّ مَا تَظُنُّ وَ لَا تَغْلِبُهَا عَلَيَّ مَا تَسْتَيْقِنُ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَعْظَمِ الشَّرِّ : بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِيٍّ مِنْ اَيْنِ كِهْ نَفْسْتِ بِرِ تَوْ غَالِبِ شُوْدِ بِچِيْزِيْ كِهْ فِقْطِ گَمَانِ بَانَ دَارْدِ وَ تَوْ بِرِ اَنْ غَلْبِهْ پِيْدا نَكْنِيْ بِچِيْزِيْ كِهْ يَقِيْنِ بَانَ دَارِيْ (بِصَرْفِ وَهْمِ وَ گَمَانِ چِهَارِ اسْبِهْ بِسُوِيْ دُنْيَا مِيْتَا زِيْ وَ از كَارِ آخِرْتِ كِهْ يَقِيْنِيْ وَ حَتْمِيٍّ اسْتِ نَمِيْا نْدِيْشِيْ) بِرَا سْتِيْ كِهْ اِيْنِ بِاَلَا تَرِيْنِ زَشْتِيٍّ اسْتِ.

78

إِيَّاكَ أَنْ تَسِيءَ الظَّنَّ فَإِنَّ سَوْءَ الظَّنِّ يَفْسُدُ الْعِبَادَةَ وَيَعْظُمُ الْوِزْرَ : بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِيٍّ مِنْ بَدْگَمَانِيٍّ دَرْبَارَةُ خُدا وَ يَا مَرْدَمِ زِيْرَا كِهْ بَدْگَمَانِيٍّ عِبَادَتِ رَا از بِيْنِ مِيْبِرْدِ وَ گَنَاهِ رَا بَزْرَگِ مِيْسَا زِدِ

79

إِيَّاكَ أَنْ تَسْلِفَ الْمَعْصِيَةَ وَ تَسُوِّفَ بِالتَّوْبَةِ فَتَعْظِمَ لَكَ الْعُقُوبَةَ : بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِيٍّ مِنْ اَيْنِ كِهْ گَنَاهِ رَا پِيْشِ فَرْسْتِيٍّ وَ تَوْبِهْ رَا پَسِ اَنْدَا زِيْ تَا اَيْنِ كِهْ كِيْفِرِ گَنَاهِ بِرِ تَوْ گَرَانِ افْتَدِ.

80

إِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ عَلَى النَّاسِ طَاعِنًا وَ لِنَفْسِكَ مَدَاهِنًا فَتَعْظِمَ عَلَيْكَ الْحَوْبَةَ وَ تَحْرِمَ الْمَثُوبَةَ : بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِيٍّ مِنْ اَيْنِ كِهْ زَبَانِ طَعْنَتِ بِرِ مَرْدَمِ دَرَا زِ بِاَشْدِ وَ دَرْبَارَةُ خُودَتِ سَهْلِ اِنْگَارِ بِاَشِيٍّ كِهْ اَنْ وَ قْتِ گَنَاهَتِ سَنْگِيْنِ گَرْدَدِ وَ از ثَوَابِ مَحْرُومِ مَانِيٍّ.

81

إِيَّاكَ وَ الْإِمْسَاكَ فَإِنَّ مَا أَمْسَكَتَهُ فَوْقَ قُوْتِ يَوْمِكَ كُنْتَ فِيهِ خَازِنًا لِغَيْرِكَ :

بر توباد بدوری از ذخیره کردن زیرا هر چه بیش از خوراك يك روزت ذخیره کنی آن را برای دیگری نگه میداری .

ص: 154

إِيَّاكَ و ملابسة الشَّذْرَ فَإِنَّكَ تَبِيلُهُ نَفْسُكَ قَبْلَ عَدْوِكَ وَ تَهْلِكُ بِهِ دِينُكَ قَبْلَ إِيْصَالِهِ إِلَى غَيْرِكَ: بر تو باد بدوری از اینکه لباس بدی را پوشی (و در صدد آزار دیگران برای) زیرا که آن را پیش از دشمنت بخودت میرسانی و پیش از آنکه بدیگری برسد دین خودت را تباه میکنی.

إِيَّاكَ أَنْ تُتْنَى عَلَى أَحَدٍ بِمَا لَيْسَ فِيهِ فَإِنَّ فِعْلَهُ يَصْدُقُ عَنْ وَصْفِهِ وَ يَكْذِبُكَ :

بر تو باد بدوری از اینکه کسی را بچیزیکه در او نیست بستائی زیرا کردار آن شخص راست گوید از صفت و تکذیب ستایش بیجای تو را میکند.

إِيَّاكَ وَ طَوْلَ الْأَمَلِ فَكَمْ مِنْ مَغْرُورٍ أَفْتَنَ بِطَوْلِ أَمَلِهِ وَ أَفْسَدَ عَمَلَهُ وَ قَطَعَ أَجْلَهُ فَلَا أَمَلَهُ أُدْرِكُ وَ لَا مَا فَاتَهُ اسْتَدْرِكُ :

بر تو باد بدوری از آرزوی دراز داشتن ای بسا فریب خورده که بواسطه درازی آرزویش عملش تباه گردید و اجلش بسر رسید بعدا نه بآرزویش دست یافت نه آنچه از دست داده بود بدستش رسید.

إِيَّاكَ وَ مَسَامَاةَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ فِي عَظَمَتِهِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَذِلُّ كُلَّ جَبَّارٍ وَ يَهِينُ كُلَّ مُخْتَالٍ بِرِ تَوْبَادِ بَدُورِي مِنْ أَيْنِكَ بِأَخْدَانِهِ بَزْرُغِي فِي مَقَابِلِهِ وَ بَرَابِرِي كُنِي زَيْرَا كَمَا خَدَاوَنَدُ تَعَالَى جَرْدَنَ هَرِّ گَرْدَنَكُشِي رَا مِيَشْكُنَدُ وَ هَرِّ مَتَكَبَّرِ خَوَاهِي رَا بِنَخَاكِ خَوَارِي مِيَا فَكُنَدُ

إِيَّاكَ وَ الْغَفْلَةَ وَ الْإِعْتِرَارَ بِالْمَهْلَةِ فَإِنَّ الْغَفْلَةَ تَفْسِدُ الْأَعْمَالَ وَ الْأَجَالَ تَقْطَعُ الْأَمَالَ : بر تو باد بدوری از غرور و غفلت بدوران روزگار زیرا که غفلت اعمال را فاسد میسازد و دوران روزگار اعمال را قطع مینماید.

إِيَّاكَ وَ الْقَحْطَةَ فَإِنَّهَا تَحْدُوكَ عَلَى رُكُوبِ الْقَبَائِحِ وَ التَّهَجُّمِ عَلَى السَّيِّئَاتِ : بر تو باد بدوری از بیشرمی خالص که آن تو را بسوی ارتکاب زشتیها و هجوم بر گناهان میکشاند و میراند.

إِيَّاكَ وَ الْبَغْيَ فَإِنَّ الْبَاغِيَّ يَعْجَلُ اللَّهُ لَهُ التَّقْمَةَ وَ يَحِلُّ بِهِ الْمَثَلَاتُ : بر تو باد بدوری از ستمکاری زیرا که خداوند شخص ستمگر را بتندی بطرف کیفر و عذاب میکشد و فرود میاورد بر او عقوبتها را.

إِيَّاكَ وَفَضْلَ الْكَلَامِ فَإِنَّهُ يَظْهَرُ مِنْ عَيْبِكَ مَا بَطْنٌ وَيَحْرَكُ عَلَيْكَ مِنْ أَعْدَائِكَ مَا سَكَنَ : بِرِ تَوْبَادِ بَدْوَرِيٍّ اِزْ اَيْنَكِه

ص: 155

در سخن زیاد روی کنی زیرا که این کار آنچه از عیوب تو که پنهان است آشکار میسازد و آنچه که از دشمنان ساکن بوده است بحرکت در میآورد.

90

إِيَّاكَ وَكَثْرَةَ الْوَلَهِ بِالنِّسَاءِ وَالْإِعْتِرَارَ بِلَذَّاتِ الدُّنْيَا فَإِنَّ الْوَلَهَ بِالنِّسَاءِ مَمْتَحِنٌ وَالْغُرَى بِاللَّذَّاتِ مَمْتَهِنٌ : بر توباد بدوری از بسیار زنان را دل سپردن و با آنان در آمیختن و لذت‌های جهان فریب خوردن زیرا آنکس که با زنان بسیار در آمیزد برنج گرفتار و آنکه فریب لذت‌های جهان را بخورد بیچاره و خوار است.

91

إِيَّاكَ وَ مَا يَسْتَهْجَنُ مِنَ الْكَلَامِ فَإِنَّهُ يَحْبَسُ عَلَيْكَ اللَّئَامَ وَيَنْفَرُ عَنْكَ الْكَرَامُ :

بر توباد بدوری از سخن زشت و بیهوده گفتن که این کار پستان و ناکسان را بتو می بندد و نیکان را از تو دور میسازد.

92

إِيَّاكَ وَالْوُقُوعَ فِي السَّبْهَاتِ وَالْوُلُوعَ بِالشَّهَوَاتِ فَإِنَّهُمَا يَقْتَادَانِكَ إِلَى الْوُقُوعِ فِي الْحَرَامِ وَرُكُوبِ كَثِيرٍ مِنَ الْآثَامِ : بر توباد بدوری از در افتادن در شبهه ها و دل باختن بآرزوها زیرا که این دو تا تو را بسوی در افتادن در حرام و ارتکاب بسیاری از گناهان و آثام میکشانند

93

إِيَّاكَ أَنْ تَسْتَسْهَلَ رُكُوبَ الْمَعَاصِي فَإِنَّهَا تَكْسُوكَ فِي الدُّنْيَا ذَلَّةً وَتَكْسِبُكَ فِي الْآخِرَةِ سَخَطَ اللَّهِ : بر توباد بدوری از اینکه ارتکاب گناهانرا آسان گیری که این کار در دنیا لباس خواری را بتو میپوشاند و در آخرت خشم خدا را برایت فراهم میسازد.

94

إِيَّاكَ أَنْ تَجْعَلَ مَرْكَبَكَ لِسَانَكَ فِي غِيْبَةِ إِخْوَانِكَ أَوْ تَقُولَ مَا يَصِيرُ عَلَيْكَ حُجَّةً وَفِي الْإِسَاءَةِ إِلَيْكَ عِلَّةً : بر توباد بدوری از اینکه زیانت را در بد گوئی از برادران بهنگام غیبت آنان است سواریت قرار دهی یا چیزی گوئی که بزبان خودت برایت دلیلی باشد و سبب شود که با توبدی شود (گفته تو را مدرک قرار داده بازارت بر خیزند).

95

إِيَّاكَ وَ مَا قَلَّ إِنْكَارُهُ وَإِنْ كَثُرَ مِنْكَ اعْتِذَارُهُ فَمَا كَلَّ قَائِلٌ نَكَرًا يُمْكِنُكَ أَنْ تَوْسِعَهُ عِذْرًا بِرُتُوبَادِ بَدُورِيٍّ مِنْكَ (زشت باشد و) انکارش اندک باشد اگر چه ترا عذر خواهی از آن بسیار باشد زیرا چه بسا کسی که منکر بداند آنرا که آن شخص گنجایش عذر خواهی را ندارد.

96

إِيَّاكَ وَ كَلَّ عَمَلَ يَنْفَرُ عَنْكَ حَرًّا أَوْ يَذَلَّ

لك قدرا أو يجلب عليك شرًا أو تحمل به إلى القيمة وزرا: بر تو باد بدوری از هر کاریکه آزاده مردی را از تو برنجاند یا رتبه و پایه ات را فرو
کاهد و یا شری را بسوی تو بکشاند و یا برداری تو بسبب آن بقیامت سنگینی گناه را.

97

إيّاك و ما يسخط ربّك و يوحش النَّاس منك فمن أسخط ربّه تعرّض للمنيّة و من أوحش النَّاس تبرّء من الحرّيّة:

بر تو باد بدوری از چیزیکه پروردگارت را بخشم آرد و مردم را از تو بر ماند زیرا هر کس خدایش را بخشم آرد خود را در معرض مرگ
(همیشگی که دوزخ است) در آورده و هر کس مردم را بترساند از آزادی جدا گردد (و در صف اراذل و اوباش قلم رود).

98

إيّاك و خبث الطّويّة و إفساد النّيّة و ركوب الدّيّة و غرور الأميّة: بر تو باد بدوری از زشتی درون و نیت ناپاک و ارتکاب و سواری بر مرکب
پستی و فریب خوردن از آرزو

99

إيّاك و الاستنثار بما للنّاس فيه أسوة و التّغابی عمّا وضح للنّاظرين فإنّه مأخوذ منك لغيرك: بر تو باد بدوری از تنها بودن و اختصاص بخود
دادن آنچه را که همه مردم در آن بهره مساوی دارند و خود را به بیخبری زدن از آنچه که اشکار گردیده است برای بینندگان زیرا که آن گرفته
شده است از تو و بدیگری داده شود. و شاید (و الله العالم) مراد آن باشد که چیزهائی را که همگانی است چون آبهائی که ملك شخص
معین نباشد، و هیمه، و علف صحرا هیچگاه اختصاص بخود مده و دیگران را از بهره برداری از آن محروم نگردان، و همچنین نادیده نه
انگار نعمتهای حضرت حق را که بر همه آشکار گردیده شده است بلکه از آنها حدّا کثر استفاده را در باره مردم بکن زیرا که هیچیک از اینها
برای تو بر قرار نخواهد ماند بلکه بستانده شود از تو و بدیگری میرسد.

100

إيّاك و مودّة الأحمق فإنّه يضرك من حيث يرى أنّه ينفعك و يسونك و هو يرى أنّه يسرك: بر تو باد بدوری از دوستی با ابله زیرا که او بتوزیان
خواهد زد در حالیکه گمانش آنستکه او بتو بهره میرساند و ناخوش آیند تو را بجا میآورد در حالیکه بگمانش تو را شادمان میسازد

101

إيّاك أن تستخفّ بالعلماء فإنّ ذلك يزري بك و يسيء الظّن بك و المخيلة فيك: بر تو باد بدوری از اینکه دانشمندان را سبک شماری زیرا که
این کار تو را عینک میسازد.

102

إِيَّاكَ أَنْ تَغْتَرَّ بِمَا تَرَى مِنْ إِخْلَادِ أَهْلِ الدُّنْيَا إِلَيْهَا وَ تَكَالِبِهِمْ عَلَيْهَا فَقَدْ تَبَّأَكَ اللَّهُ عَنْهَا وَ تَكَشَّفَتْ لَكَ عَنْ عِيُوبِهَا وَ مَسَاوِيهَا : بر تو باد بدوری از اینکه فریب خوری از آنچه که میبینی از تمایل اهل دنیا بدنیا و چنگ در افکندن آنان بر یکدیگر زیرا که خداوند تو را از حقیقت دنیا خبر داده و خود برهنه شده است برای تو از عیبها و بدیهای خود (و در قرآن شریف فرموده است:

إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌّ وَ لَهُوَ وَ إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ).

103

إِيَّاكَ أَنْ تَخْدَعُ عَنْ دَارِ الْقَرَارِ وَ مَحَلِّ الطَّيِّبِينَ الْأَخْيَارِ وَ الْأَوْلِيَاءِ الْأَبْرَارِ الَّتِي نَطَقَ الْقُرْآنُ بِوصفِهَا وَ أَتَى عَلَى أَهْلِهَا وَ ذَلِكَ اللَّهُ سَبْحَانَهُ عَلَيْهَا وَ دَعَاكَ إِلَيْهَا : بر تو باد بدوری از اینکه فریب خوری و غفلت کنی از خانه آخرت که قرار گاه و جایگاه پاکان برگزیدگان و دوستان نیکو کاران است و قرآن در اوصاف آنجا سخن رانده و ساکنانش را ستوده است خداوند سبحان نیز تو را بر آنجا رهنمائی فرموده و بسوی آن خانه خوانده است.

104

إِيَّاكَ وَ الْكَلَامَ فِيمَا لَا تَعْرِفُ طَرِيقَتَهُ وَ لَا تَعْلَمُ حَقِيقَتَهُ فَإِنَّ قَوْلَكَ يَدُلُّ عَلَى عَقْلِكَ وَ عِبَارَتِكَ تَنْبِئُ عَنْ مَعْرِفَتِكَ فَتَوَقَّ مِنْ طَوْلِ لِسَانِكَ مَا أَمْنَتَهُ وَ اخْتَصِرْ مِنْ كَلَامِكَ مَا اسْتَحْسَنْتَهُ فَإِنَّهُ بَكَ أَجْمَلٌ وَ عَلَى فَضْلِكَ أَدَلُّ : بر تو باد بدوری از سخن گفتن در چیزیکه راه و روش آن را نشناسی و حقیقت آن مطلب را ندانی زیرا قول تو دلیل عقل تو است و عباراتی که ادا میکنی حاکی از کمال و معرفت میباشد بنا بر این از درازی زبان خود آنچه را که ایمن باشی از آن نگهدار و سخنت را تا آنجا که نیکو میشماری مختصر کن که این برای تو زیباتر و بر کمال فضیلت دلالت کننده تر است.

105

إِيَّاكَ وَ مَشَاوِرَةَ النِّسَاءِ فَإِنَّ رَأْيَهُنَّ إِلَى أَفْنٍ وَ عِزْمَهُنَّ إِلَى وَهْنٍ وَ اكْفَفَ عَلَيْهِنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ فَحِجَابُكَ لَهُنَّ خَيْرٌ مِنَ الْإِرْتِيَابِ بِهِنَّ وَ لَيْسَ خُرُوجُهُنَّ بَشَرٍّ مِنْ إِدْخَالِكَ مِنْ لَا يُوَثِّقُ عَلَيْهِنَّ وَ إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا يَعْرِفَنَّ غَيْرَكَ فَافْعَلْ :

بر تو باد بدوری از مشورت کردن با زنان زیرا که زنان اندیشه شان نارسا و عزمشان بسی سست است و تو باید با حجاب و پرده دیدگان آنان را پوشانی که این کار برای آنها بهتر از بدگمانی درباره آنان است و دانسته باش که از خانه بیرون آمدن زنها خیلی بدتر از آن نیست که مرد غیر مورد اعتمادی را بر آنان بگماری و اگر توانستی کاری کنی که آنها جز تو را نشناسند چنان کن (که برای آنها خیلی بهتر است و این در وصیّت نامه آنحضرت بامام حسن مجتبی علیه السلام است).

106

إِيَّاكُمْ وَالتَّذَابِرَ وَالتَّقَاطِعَ وَتَرْكَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالتَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ : بر تو باد بدوری از روی از هم بر تافتن و پیوند را بریدن و امر بمعروف و نهی از منکر را ترك گفتن.

107

إِيَّاكُمْ وَ مَصَادِقَةَ الْفَاجِرِ فَإِنَّهُ يَبِيعُ مَصَادِقَهُ بِالتَّافَةِ الْمُحْتَقِرِ : بر شما باد بدوری از دوستی با شخص بد کار زیرا که او دوست خود را بهر چیز پوچ ناچیز و اندکی میفروشد.

108

إِيَّاكُمْ وَ صَرَاعَاتِ الْبَغِيِّ وَ فُضْحَاتِ الْغَدْرِ وَ إِثَارَةَ كَامِنِ الشَّرِّ الْمَذْمُومِ : بر شما باد بدوری از در افتادندگی در ستم و رسوائیهای مکر و بر انگیختن بدیهای نکوهیده پنهانی را.

109

إِيَّاكُمْ وَ الْغُلُوقَ فَيُنَا قَوْلُوا إِنَّمَا مَرْبُوبُونَ وَ اعْتَقِدُوا فِي فَضْلِنَا مَا شِئْتُمْ : بر شما باد بدوری از غلّ و بالا بردن امر ما (اهل البيت) بگوئید ما پروردگان پروردگاریم آنگاه هر چه بخاطرتان رسید و خواستید در حق ما روا دارید.

110

إِيَّاكُمْ وَ تَحَكُّمَ الشَّهَوَاتِ عَلَيْكُمْ فَإِنَّ عَاجِلَهَا ذَمِيمٌ وَ آجِلَهَا وَخِيمٌ : بر شما باد بدوری از اینکه شهوتها بر شما فرمان روا گردند زیرا که زود رس آن نکوهیده و دیر رسش سخت و دشوار است

111

إِيَّاكُمْ وَ الْبَطْنَةَ فَإِنَّهَا مَقْسَاةٌ لِلْقَلْبِ وَ مَكْسَلَةٌ عَنِ الصَّلَاةِ مَفْسَدَةٌ لِلْجَسَدِ :

بر شما باد بدوری از پر خوری که آن دل را سخت میکند و شخص را در نماز کسل میسازد و تن را به تباهی میکشاند

112

إِيَّاكُمْ وَ غَلْبَةَ الدُّنْيَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَإِنَّ عَاجِلَهَا نَغْصَةٌ وَ آجِلَهَا غَصَّةٌ : بر شما باد بدوری از اینکه دنیا بر شما غالب گردد زیرا عیش کنونی جهان

ناخوش و ناتمام و آينده اش با غصّه و اندوه است.

113

إِيَّاكُمْ وَتَمَكَّنَ الْهَوَىٰ مِنْكُمْ فَإِنَّ أَوَّلَهُ فِتْنَةٌ

ص: 159

و آخره محنة : بر شما باد بدوری از اینکه هوا در درونتان جای گیرد زیرا هوا اولش فتنه بار و آخرش محنت زا است.

114

إِيَّاكُمْ وَ غَلْبَةَ الشَّهَوَاتِ عَلَى قُلُوبِكُمْ فَإِنَّ بَدَائِبَهَا مَلَكَةٌ وَ نَهَايَتَهَا هَلَكَةٌ : بر شما باد بدوری از اینکه شهوات در دل‌های شما رخنه افکنند زیرا که آن اولش بندگی و آخرش هلاکت و تباهی است.

115

إِيَّاكُمْ وَ الْفِرْقَةَ فَإِنَّ الشَّاذَّ عَنْ أَهْلِ الْحَقِّ لِلشَّيْطَانِ كَمَا أَنَّ الشَّاذَّ مِنَ الْغَنَمِ لِلذَّنْبِ :

بر شما باد بدوری از جدائی زیرا دور از اهل حق نصیب شیطان میگردد و همچنانکه جدای از کله گوسفند گرفتار گرگ میشود.

116

إِيَّاكُمْ وَ الْبَخْلَ فَإِنَّ الْبَخِيلَ يَمْقَتُهُ الْغَرِيبَ وَ يَنْفِرُ مِنْهُ الْقَرِيبُ : بر شما باد بدوری از بخل و امساک زیرا که بخیل را دور دشمن میدارد و نزدیک از او دور و متنفّر میگردد.

117

إِيَّاكَ أَنْ تَغْتَرَّ بِغَلْطَةِ شَرِّيرٍ بِالْخَيْرِ بِرِ تُو بَادِ بَدُورِي اَز اَيْنَكِه اِگَر بَخَطَا بَد كَرْدَارِي كَار خَيْر اَز اُو سَر بَزَنْد كِه فَرِيْب اُو رَا بَخُورِي (يَعْنِي بِمَجْرَد كَار خُوب بَخَطَا اَز بَد كَار نَبَايْد فَرِيْب اُو رَا خُورْد

118

إِيَّاكَ أَنْ تَسْتَوْحِشَ مِنْ غَلْطَةِ خَيْرٍ بِالشَّرِّ بِرِ تُو بَادِ بَدُورِي اَز اَيْنَكِه وَحْشَت كَنِي اِگَر بَخَطَا نِيكُوكَارِي كَار بَدِي اَز اُو سَر زَنْد (يَعْنِي بِمَجْرَد دِيْدِن بَدِي اَز رُوي خَطَا اَز نِيكُو كَار نَبَايْد اَز اُو رَم كَرْد).

الفصل السادس : حرف الألف بألف الإستفتاح

اشاره

مما ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السلام حرف الألف بألف الإستفتاح قال عليه السلام:

فصل ششم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف الف بالف استفتاح بلفظ ألا آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

ألا منتبه من رقدته قبل حين منيته آیا نیست بیداری از خواب خود پیش از هنگام مرگ خود

ألا مستيقظ من غفلته قبل نفاذ مدّته آیا نیست هوشیاری از بیخبری که پیش از سر رسید زمانش سر از

ص: 160

3

ألا عامل لنفسه قبل يوم يؤسه : آیا کسی نیست که پیش از روز بد حالیش برای خودش کاری کند

4

ألا مستعدّ للقاء ربّه قبل زهوق نفسه آیا نیست آماده شونده از برای دیدار پروردگار خود پیش از بیرون آمدن نفس او.

5

ألا متزوّد لآخرته قبل ازوف رحلته آیا مردی نیست که پیش از نزدیکی کوچیدنش از جهان برای آخرتش توشه بردارد.

6

ألا تائب من خطيئته قبل حضور منيّه آیا مردی نیست که پیش از رسیدن مرگش از گناهایش توبه کند.

7

ألا إنّ أبصر الأبصار من نفذ في الخير طرفه : آگاه باش که بیننده ترین دیده ها دیده ایست که نگاهش بسوی خیر و خوبی باشد.

8

ألا إنّ أسمع الأسماع من وعى التذكير وقبله : آگاه باش که شنونده ترین گوشها گوشى است که پند بپذیرد و نگهدارد.

9

ألا إنّ إعطاء هذا المال في غير حقّه تبذير وإسراف : آگاه باش که این مال را (که خدا بتو داده است باید بهر راهی که خود دستور فرموده صرف کنی) در غیر راهش صرف کردن تبذیر و اسراف است.

10

ألا وإنّ القناعة و غلبة الشهوة من أكبر العفاف : آگاه باش که بدادۀ خدا خرسند بودن و بر شهوت غلبه پیدا کردن بزرگترین پاک دامنیها است.

11

ألا وإنّ لم أر كالجنة نام طالبها ولا كالتار نام هارباها : آگاه باش که من مانند این دو چیز ندیدم یکی بهشت دیگری دوزخ که خواهنده این و گریزنده از آن هر دو بخواب اند.

ألا وإنّ الدّنيا دار لا يسلم منها إلاّ بالزّهد فيها و لا ينجى منها بشيءٍ ء كان لها : آگاه باش که دنیا خانه ایست که بسلامت نماند کسی از آن مگر بزهد و بی رغبتی در آن و رهائی داده نشود از آن بچیزی که بوده باشد برای آن

ألا حرّ يدع هذه اللّماظة لأهلها :

آیا نیست آزاده مردی که واگذارد این باقیمانده از غذای میان دهان را (کنایه از دنیا است) برای صاحبانش

ألا إنه ليس لأنفسكم ثمن إلاّ الجنّة

ص: 161

فلا تبعوها إلا بها :

آگاه باشید که بهای نفوس شما فقط بهشت است خود را جز در برابر بهشت مفروشید (که زیان غیر قابل جبرانی میبیرد)

15

ألا وإنّ الدّنيا قد تصرّمت و أذنت بانقضاء و تنكّر معروفها و صار جدیدها رثًا و سمينها غثًا : آگاه باش که درست و راست جهان سر رسید و تمام شدنش را آگهی داد کار خویش ببدی و نوش بکهنگی و فریبهش بلاغری کشید (کجا است آن رادمردی که یکسره دل از آن بر کند و بکار آخرتش برخیزد).

ألا و إنّ الدّنيا قد ولّت حدّاء فلم یبق منها إلا صباة كصباة الإناء إصطبها صابها ألا و إنّ الآخرة قد أقبلت و لكلّ منهما بنون فكونوا من أبناء الآخرة و لا تكونوا من أبناء الدّنيا فإنّ كلّ ولد سیلحق بأمّه يوم القيامة و إنّ اليوم عمل و لا حساب و غدا حساب و لا عمل آگاه باش جهان بتندی پشت کرده و میرود و از آن باقی نمانده است مگر باندازه ته مانده که ته کاسه بماند و کاسه لیس آنرا لیسیدن خواهد آخرت نیز بتندی رو کرده و میآید و برای هر يك از این دو اهلی است بنا بر این شما از پسران آخرت باشید و از فرزند دنیا نباشید که هر فرزندی روز قیامت بمادرش میپیوندد امروز روز عمل است و حساب نیست فردا روز حساب است و عمل نیست (از نهج البلاغه تمنیّا ذکر شد).

16

ألا- و إنّ أخوف ما أخاف علیکم اتّباع الهوی و طول الأمل : آگاه باشید ترسناکترین چیزیکه من از آن بر شما میترسم پیروی هوا کردن و آرزوی دراز داشتن است.

17

ألا و إنّ من لا ینفعه الحقّ یضره الباطل إلى الرّدى و من لا یستقم به الهدی یجرّ به الضّلال آگاه باش هر آنکه حق سودش نرساند باطل بزینش در افکند و آنکه هدایتش براه راست نکشد گمراهی او را میکشد بسوی هلاکت.

18

ألا و ما یصنع بالدّنيا من خلق للآخرة و ما یصنع بالمال من عمّا قليل یسلبه و یقی علیه حساب و تبعته : آگاه باش آنکه برای آخرت آفریده شده است با دنیایش چکار

ص: 162

و چکار دارد با مال آنکس که باندک وقتی آن مال از وی گرفته شود و رنج حساب پس دادنش بر وی باقیماند

19

ألا وإنَّ التَّقْوَى مطايا ذلل حمل عليها أهلها و أعطوا أزمّتها فأوردتهم الجنة آگاه باش که پرهیز و ترس از خدا بارکی رهوار و نرمی است که پرهیزکاران بر آن سوار و مهارش را از دست گذاشته اند و آن مرکب (بتاخت میروند) آنها را داخل بهشت مینماید.

20

ألا وإنَّ الخطايا خيل شمس حمل عليها أهلها و خلعت لجمها فأوردتهم النار : آگاه باش که گناهان مرکبهائی هستند چموش و سرکش که گنهکاران بر آن سوار و مهارش را از کف گذارده اند و آن مرکب آنان را بدوزخ وارد میکند.

21

ألا وإنَّ اليوم المضمار و غدا السباق و السبق الجنة و الغاية النار : آگاه باش که امروز روز آماده شدن برای پیشی گرفتن است (مضمار: زمانی را گویند که چارپا را تمرین داده و لاغر میکنند آنرا تا آماده مسابقه شود) و فردا هنگام پیشی گرفتن است و آنچه پیشی گرفته شود باو بهشت است و پایان کار (بازماندگان) دوزخ است (بندگان خدای ستور نفس را بمهمیز ریاضت ببندید و برسید که دوزخ بد جایگاهی است).

22

ألا و إنكم في أيام أمل من ورائه أجل فمن عمل في أيام أمله قبل حضور أجله نفعه عمله و لم يضرره أجله : آگاه باشید که شما در دوران امید و آرزویی هستید که اجل بدنال آنست هر آنکه در دوران امید و آرزویش پیش از رسیدن اجلش بکار برخاست و عمل کرد عملش سودش دهد و اجلش زیانش نرساند (پس تا اجل نرسیده است مردانه بکار و عمل برخیزید).

23

ألا و إنَّ اللسان بضعة من الإنسان فلا يسعده القول إذا امتنع و لا يمهلُه التُّطق إذا اتَّسع و إنَّ لأمرء الكلام و فينا تشبُّت فروعه و علينا تهدلت أغصانه : آگاه باش زبان پاره ایست از انسان پس یاری نمیکند او را گفتار هرگاه ابا کند زبان از آن و باو مهلت نمیدهد گویائی هرگاه زبان آمادگی گفتن را داشته باشد مائیم امیران ملك سخن که شاخهای آن چنگ در ما فرو برده و شاخه های درختش بر ما آویخته است (سخن اسیر دست ما است و ما با کمال قدرت و فصاحت میتوانیم الفاظ را بمیل و ارادة خویش

ص: 163

چرخانده و هر معنائیکه دلخواهمان باشد از آن بتراشیم و اینجمله را بخواهر زاده خود جعده بن هبیره مخزومی پسر امّ هانی فرمودند بهنگامیکه او را امر دادند بر منبر شده مطلبی را بمردم برساند و او در سخن عاجز ماند. نهج البلاغه سخن 224).

24

ألا وإنّ من البلاء أفاقة و أشدّ من الفاقة مرض البدن و أشدّ من مرض البدن مرض القلب : آگاه باش که یکی از (بزرگترین) گرفتاریها نداری است و سخت تر از ناداری بیماری است و سخت تر از بیماری دردمندی دل است (دل اگر نیرومند و سالم شد دردمندی و گرفتاری را بر طرف میسازد و اگر دردمند شد سلامتی بدن و دارائی را از دست انسان میگیرد و او را بنافرمانی میکشاند).

25

ألا- وإنّ من التّعّم سعة المال و أفضل من سعة المال صحّة البدن و أفضل من صحّة البدن تقوى القلب : آگاه باش که از (بزرگترین) نعمتهای خدا وسعت مال است و بالاتر از وسعت مال تندرستی است و برتر از تندرستی پرهیزکاری دل است.

26

ألا- وإنّ من تورّط فی الأمور من غیر نظر فی العواقب فقد تعرّض لمفدحات التّوائب آگاه باش هر آنکه بدون نگرستن در پایان امور در کارها فرو شود البتّه خود را دچار و گرفتار مصیبتهای گران و سنگین ساخته است.

27

ألا- وإنّ اللّیب من استقبل وجوه الآراء بفکر صائب و نظر فی العواقب : آگاه باش خردمند کسی است که با اندیشه درست روی بسوی رأیها آرد و پایان کارها را بنگرد.

28

ألا لا يعدلنّ أحدکم عن القرابة یری بها الخصاصة أن یسدها بالذی لا یزیده إن أمسکه و لا ینقصه إن أنفقه :

هان ای مردم نکند که یکی از شما چنانچه خویشاوندش را بینوا دید روی برتابد از اینکه باب درویشی و بینوائی را بروی او ببندد با چیزیکه اگر آن را نگهدارد بر آن نیفزاید و اگر انفاقش کند کم نشود (بلکه باید با مال خود باو کمک کند تا خدا در آخرت بوی پاداش دهد).

29

ألا وإنّ اللسان الصادق یرفعه الله للمرء فی الناس خیر من المال یورثه من لا یحمده : بدانید زبان راست که خداوند برای

انسان در میان مردم مقرر دارد بهتر از دارائی است که آن را بکسی بمیراث دهد که ابدا سپاسگذاری از انسان نکند.

30

ألا والله قد أدبر من الدنيا ما كان مقبلا وأقبل منها ما كان مدبرا وأزمع الترحال عباد الله الأختيار وبعوا قليلا من الدنيا لا يبقى بكثر من الآخرة لا يفنى :

(بندگان خدای) بدانید که هر چه از جهان روی آورنده بود پشت کرد و هر چه پشت کننده بود روی آورد (و در شرف تمام شدن است) و بندگان خوب خدا آهنگ کوچیدن نمودند و این دنیای اندک ناپایدار را با آخرت بسیار و پایدار سودا کردند

31

ألا وقد أمرتم بالظعن و دلتم على الزاد فتزودوا من الدنيا ما تحرزون به أنفسكم غدا : بدانید که شما بکوچیدن از جهان فرمان داده شده و راه توشه برداری را نشانتان داداند بنابراین از جهان باندازه که نفوس خود را در فردا بتوانید نگهدارید توشه بردارید (تا در مانده نشوید).

32

ألا وإنّ الجهاد ثمن الجنة فمن جاهد نفسه ملكها و هي أكرم ثواب الله لمن عرفها (الا ای سربازان میدان دین) بدانید که پیکار در راه خدا و دین بهای بهشت است پس هر که با نفس خود پیکار کرد بهشت را مالک شد و آن نفیستین پاداش است از برای کسی که آن را بشناسد.

33

ألا وإنّ شرایع الدین واحدة و سبله قاصدة فمن أخذ بها لحق و غنم و من وقف عنها ضلّ و ندم : بدانید و آگاه باشید که آئین و سنت های دین یکی و راههای آن راست است هر آنکه راه دین را پیش گیرد برسد و بهره برد و هر کس که از آن باز ایستد گمراه و پشیمان شود.

34

ألا- وإنّ أهل البيت أبواب الحلم و أنوار الظلم و ضیاء الأمم : دانسته باش که ما اهل بیت (پیغمبر صلوات الله عليهم اجمعین) درهای بردباری و روشنیهای تاریکیها و نور و چراغ ملت ها هستیم (ولی آن مردمی که شیعه و دلباخته گان و مسلمانان واقعی اند نه آن کسانی که نام مسلمان و سنتی روی خود گذارده و با اهل بیت دشمن اند).

ص: 165

ألا لا يستحيين من لا يعلم أن يتعلم فإن قيمة كل امرئ ما يعلم : آگاه باش آنکه نادان باحکام است نباید از آموختن و یاد گرفتن شرم کند زیرا که بهای مردی بآن است که بداند

ألا لا يستبحن من سئل عما لا يعلم أن يقول لا أعلم : آگاه باش نباید زشت پندارد کسی که از چیزی پرسیده شود و نداند از اینکه بگوید نمیدانم (بگو نمیدانم و از رنج سؤال آسوده شو).

ألا فاعملوا و الألسن مطلقة و الأبدان صحيحة و الأعضاء لدنة و المنقلب فسيح و المجال عريض قبل إزهاق الفوت و حلول الموت فحققوا عليكم حلولة و لا- تنتظروا قدومه : هان عمل کنید اکنون که زبانها باز و تنها درست و عضوها نرم و بازگشت امکان پذیر و میدان کار وسعت دارد پیش از باطل شدن وقت کار و فرود آمدن مرگ بنا بر این مرگ را بر خود محقق و لازم شمرده و انتظار رسیدنش را نکشید (و مردانه بکار آخرت برخیزید)

ألا و قد أمرني الله بقتال أهل النكث و البغي و الفساد في الأرض فأما التآكثون فقد قاتلت و أما القاسطون فقد جاهدت و أما المارقة فقد دوخت و أما شيطان الردة فإني كفيته بصعقة سمعت لها و جيب قلبه و رجّة صدره : دانسته باشید که خداوند تعالی مرا به پیکار با عهد شکنان و ستمگران و تبهکاران فرمان راند اما با پیمان شکنان جنگیدم (و سرزمین بصره را از خون طلحه و زبیر و یاران عایشه سیراب و رنگین کردم) اما با ستمکاران پیکار کردم (در صحرای صقین هیجده ماه تمام با سپاهیان معاویه و شام نبرد نمودم چه گردن کش مردان مبارز را از خانه زین بخون و خاک زمین کشیدم و چه دودمانهایی از کفر و کین را داغدار ساختم تا اسلام امروز سرافراز و پرچم دین باهتزاز است) اما با بی دینان و تبهکاران را خوار گردانیدم (در نهر روان از خون خارجیان نهرها روان کردم چهار هزار تن را بیک روز در راه خدا سر از تن بر گرفتم نه از من جز نه تن کشته افتاد و نه از آنان جز نه تن نکشته ماند) اما شیطان رده را پس از وی کفایت کرده شدم بیانگ و فریادی که در اثر آن شنیدم اضطراب دل او و تکان خوردن

سینه اش را. و شاید شیطان ردهه ذو الثدیة حرقوص بن زهیر رئیس خوارج است او دارای روئی سیاه و بوئی کندیده بود دستی داشت دراز همچون پستان زنان و در سران پستان موهائی بدرازی سبلتان پلنگ وجود داشت و هرگاه آن پستان را میکشیدند بدرازی دستی میشد و چون رهایش میکردند جمع میشد حدیث شیرینی است دوست دارم آن را بیاورم عدیم بن رویم گوید: در هنگامه نهروان که خوارج کشته افتادند حضرت فرمود چهار هزار نی از نیستان بریده بر سر هر نعشی نئی نصب کردند بعد شمردند از چهار هزار یکی کم بود حضرت فرمودند بخدا سوگند نه من دروغ گفته ام نه بمن دروغ گفته شده است بگردید آن یکنفر را بجوئید تا اینکه گودال آبی بود شخصی در آن گودال رفته جنازه را بیرون کشید همان حرقوص بن زهیر بود همان دست را بریده بر نیزه زدند و بدان نشان شناخته گردید و حضرت با سپاهیان صدا بتکبیر بلند کردند و این پس از عصر تا نزدیک غروب آفتاب و ذو الثدیة را بهمین مناسبت ذو الیدیة یعنی صاحب دست نیز گفته اند).

ولی ردهه جانی را گویند که آب باران در آن جمع شود، بنابراین شاید که مراد اشاره بجنگ آنحضرت باجنیان در چاه باشد هنگامی که رسول خدا (ص) در جحفه فرود آمده بودند

39

أَلَا وَإِنَّ الظُّلْمَ ثَلَاثَةٌ فَظُلْمٌ لَا يَغْفَرُ وَظُلْمٌ لَا يَتْرُكُ وَظُلْمٌ مَغْفُورٌ لَا يَطْلُبُ فَأَمَّا الظُّلْمَ الَّذِي لَا يَغْفَرُ فَالشَّرْكُ بِاللَّهِ لِقَوْلِهِ تَعَالَى إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَأَمَّا الظُّلْمَ الَّذِي يَغْفَرُ فَظُلْمُ الْمَرْءِ نَفْسَهُ عِنْدَ بَعْضِ الْهِنَاتِ وَأَمَّا الظُّلْمَ الَّذِي لَا يَتْرُكُ فَظُلْمُ الْعِبَادِ بَعْضُهُمْ بَعْضًا الْعِقَابُ هُنَاكَ شَدِيدٌ لَيْسَ جِرْحًا بِالْمَدَى وَلَا ضَرْبًا بِالسَّيَاطِ وَلَا كُنْهًا مَا يَسْتَصْغِرُ ذَلِكَ مَعَهُ فاعلموا عباد الله و الخناق مهمل و الروح ألا مرسل في فينة الإرشاد و راحة الأجساد و مهل البقية و أنف المشية و إنظار التوبة و انفساح الجنة قبل الصنك و المضيق و الردع و الزهوق قبل قدوم الغائب المنتظر و أخذة العزيز المقتدر : آگاه باشید که ظلم و ستم سه گونه است ستمی که آمرزیده نشود و ستمی که واگذار نگردد و ستمی که آمرزیده شود و بازخواستی ندارد اما آنکه آمرزیده نشود شرك بخدا است بخدا است بدانسانکه خداوند خودش در قرآن مجیدش فرموده است خداوند

ص: 167

کسیکه باو شرک آورد نخواهد آمرزید لکن غیر از شرک هر چه باشد از هر کس خواهد می آمرزد اما آن ستمی که آمرزیده شود ستم مرد است بر نفس خودش بگاہ بعضی از خواهی بد و خصلتهای زشت (و بگناه برخیزد خدا توبه اش را میپذیرد) اما ستمی که واگذار نشود آن ستم بندگان بعضی را بر بعضی است اینجا است که کار عذاب آن بسیار سخت است آن عذاب زخم زدن با کاردها و زدن با تازیانه ها نیست لکن چیزی است که اینها در جنب آن بسیار کوچک است (آن آتش دوزخ است که از خشم و کيفر پروردگار عالم افروخته شده است) آگاه باشید بندگان خدای پس بکوشید و کار کنید اکنون که راه نفس باز و روح در بدن روانست بهنگام راهنمایی و هدایت و آسایش بیکرها و فرصت داشتن باقی عمر و آغاز اراده و مهلت داشتن برای توبه و وسعت و گشادگی بهشت پیش از گرفتاری و تنگی و برگشت کار و هلاکت پیش از رسیدن مرگی که انتظارش کشیده شده و فرو گرفتن خداوند عزیز و توانا (و رسیدن عزرائیل).

الفصل السابع: حرف الألف بالف الأستفهام بلفظ أين

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابيطالب عليه السلام في حرف الألف بالف الأستفهام بلفظ أين قال عليه السلام (فصل هفتم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابيطالب عليه السلام در حرف الف استفهام بلفظ أين آنحضرت عليه السلام فرمودند:

1

أين العمالقة و أبناء العمالقة : كجایند عمالقه و فرزندان عمالقه (که از اولاد عمليق بن لاوذ بن إرم بن سام بن نوح بودند در زمین فساد بسیار کردند مکه و یمن و شامات را بتصرف در آوردند با حضرت یوشع بن نون وصی حضرت موسی (ع) جنگیدند تا آنکه بنفرین حضرت یوشع بر افتادند).

2

أين الجبابرة و أبناء الجبابرة : كجایند سرکشان و متکبران و فرزندان آنان (که تند باد حوادث بساطشان را بر چید و خاکشانرا بآب دریا ریخت).

3

أين أهل مدائن الرّسّ الذين قتلوا النّبيّين و أطفئوا نور المرسلين : پس كجا شدند مردم شهرستانهای رسّ که پیغمبران را کشتند و نور

فرستادگان خدایرا خاموش ساختند (آنان از بقیه قوم نمود بودند در کنار شهر و رودخانه از بلاد شرق در آذربایجان و نهری که آن را رس مینامیدند گرد آمدند پیغمبرشان را در چاهی محبوس داشتند درخت سروی که یافث بن نوح کاشته و پس از طوفان برای حضرت نوح سبز شد بنام شاه درخت آن را می پرستیدند زنان با زنان و مردان با مردان بکار لواط و جماع بودند انواع و اقسام معاصی را مرتکب میشدند تا آنکه خداوند زمین شان را سنگ گوگرد کرد که آتش میافروخت و از بالای سرشان ابر سیاهی را بفرستاد که همچون قبه بر سرشان خیمه زد تا آنها در میان آن زمین و این ابر پیکرشان گداخت بدانسانکه مس در کوره میگدازد.

4

این الذین عسکروا العساكر و مدّوا المدائن کجایند کسانیکه سپاه از پس سپاه مهیا کردند و شهرهای بسیاری بنا نهادند.

5

این الذین قالوا من اشدّ منّا قوّة و اکثر جمعا : چه شدند آنانکه میگفتند کیست که از ما نیرومندتر باشد و گروهش بیشتر (گلان ترخ) باشد.

6

این الذین کانوا أحسن آثارا و أعدل أفعالا- و أکنف ملکا : کجایند آنانکه آثارشان در جهان زیباتر و کردارشان درست تر و کشورشان نگهداشته شده تر بود.

7

این الذین هزموا الجیوش و ساروا بألوف کجایند کسانیکه سپاهیان دیگران را پراکنده کردند و هزارها لشگر باطراف فرستادند (در تاریخی است که در روی سنگ قبری خوانده شد که من صمصام بن هانی بن شیث بن آدمم سه هزار سال عمر کردم چهل هزار شهر در روی زمین بنا نهادم دوازده هزار دختر از دختران سلاطین را بکارت برگرفتم هفتاد هزار لشگر داشتم که در هر لشگری هفتاد هزار سپاه بود ستم را پیشه کردم خداوند بر من غضب کرد سالیان درازی نه از زمین گیاهی روئید نه از آسمان بارانی بارید شهرستانها خراب و مردم مردند ارزش یکمشت گندم بیک چنگ زر رسید و پیدا نکردم بالأخره همه از گرسنگی هلاک شدیم شما از ما پند گیرید).

8

این الذین شیّدوا الممالک و مهّدوا المسالك و أغاثوا الملهوف و قروا الصّیوف : کجایند کسانی که کشورهایی بنیان نهادند و راههایی گسترده و ناتوان و درمانده را بفریاد رسیدند و مهمان داریها کردند.

ص: 169

این من سعی و اجتهد و أعدّ و احتشد :

کجا است آن کس که در جهان کوشش و جدیت کرد لشکرها و فراهم کرده و آماده ساخت.

این من بنی و شیّد و فرش و مهّد و جمع و عدّد : چه شد آن کس که بنا کرد دو استوارش کرد و آنرا فرش گسترد و آماده کرد و مال گرد آورده برای آینده خود

این کسری و قیصر و تبع و حمیر : (مردم) کجا است کسری (انوشیروان پادشاه عجم) و قیصر (روم) و تبع و حمیر (پادشاهان یمن تبعه که ساکن سرزمین یمن و بر جمیع کشورهای زمین تسلط یافتند هفتاد نفراند از این میان آخرین تبع آنان مؤمن و موحد بود بنام تبع الکامل بن ملکی ابو کرب بن تبع بن اکبر بن تبع الا قرن و این شخص همان ذوالقرنین است که خداوند در قرآن میفرماید اهم خیر ام قوم تبع و او بزرگترین تبعیه و افصح شعرای عرب است برخی او را پیغمبر مرسل دانسته اند که بر مردم خود در عین سلطنت مبعوث بوده و او هفتصد سال پیش از ظهور اسلام آرزومند مسلمانی و دیدار پیغمبر آخر الزمان بوده است مجمع البحرین ماده تبع).

این من ادّخر و اعتقد و جمع المال علی المال فاکثر : کجاست آنکه ذخیره کرد و فرا گرفت دارائی و انباشت مال را بر روی مال پس افزون کرد.

این من حصّن و اّگد و زخرف و نجّد :

کجا است کسی که قلعه های محکم و استوار ساخت و زینت کرد و آرایش نمود.

این من جمع فاکثر و احتقب و اعتقد و نظر بزعمه للولد : چه شد آنکس که گرد آورد و بر آن افزود و ذخیره کرد و فرا گرفت و عاقبت اندیشی کرد بگمان خود از برای فرزند.

این من کان أطول منکم أعمارا و أعظم آثارا : چه شدند کسانی که عمرشان از شما درازتر و آثارشان از شما بزرگتر بود.

این من کان اعدّ عدیدا و اکنف جنودا :

کو آنکس که بیشمارتر بود شماره اش و بیشتر گردش را گرفته بودند سپاهیانش.

17

این الملوك و الأكاسرة : کجایند پادشاهان و خسروان

18

این بنوا الأصفر و الفراعنة : فرزندان اصفر که پادشاهان روم بودند و فرعونهای مصر چه شدند.

19

این الذین ملکوا من الدّنيا أقصیها :

کجا رفتند کسانی که بر کران تا کران جهان فرمان روا بودند

ص: 170

این الذین استدّلوا الأعداء و ملکوا نواصیها : چه شدند آنانکه دشمنانشان را بخاک مذلت افکندند و پیشانی خصم را بدست تصرف گرفتند.

این الذین دانت لهم الأمم : کجایند کسانی که مردمان در برابرشان نرم شدند و بفرمانشان گردن نهادند.

این الذین بلغوا من الدنیا أفاصی الهمم کجایند آنانکه از جهان بمنتهای درجه همتشان (برای عیش و بهره برداری از آن دنیا) رسیدند (تمام اینها پس از آن همه لشکرکشی و کشور گشائی و کیف و عیش و لذت گریبانشان بچنگال قهر اجل افتاد و از آن قصور عالی پر نقش و نگار بقبور تاریک پر مور و مار در افتادند و بجای بالشهای زربفت سر بخشت لحد بر نهادند و آن کله های پر از کبر و تفرعن جایگاه کرمان و حشرات الارض گردید.

این تختدعکم کواذب الآمال : تا کجا فریب های آرزو شما را فریب میدهد.

این یتغرکم سراب الآمال : تا چند سراب آب نمای جهان شما را بازی میدهد (و شما باز گول میخورید مگر نمی بینید آنها که بازی خوردند بکجا شدند)

این تذهب بکم المذاهب : این روشهای گوناگون شما را بکجا میکشاند (مگر نمیدانید پیروی از مذاهب پراکنده سبب پراکنده گی است راه حق یکی است و آن راه حقه اثنی عشریه است و بس)

این تته بکم الغیاهب و تختدعکم الکواذب تا چند تاریکیها شما را بگمراهی میافکنند و دروغگوها شما را فریب دهند (و شما از این مغموری و مستی بهوش نیائید).

این تتهون و من این توتون و انی توفکون و علام تعمهون و بینکم عتره نبیکم و هم أزمّة الصّدق و السنة الحق : (شما چرا چنینید) بکجا میروید و از کجا میآید و چه گونه بشما دروغ گفته شود و برای چه در گمراهی سرگردانید در صورتیکه آل پیغمبر شما در میانتان هستند که آنها زمامداران راستی و درستی و زبان گویای حقتند (شما ای اهل سنت و جماعت تا چند این در و آن در سر میزنید و برای درست کردن مذاهب باطله خود بتأویلات و تشبّات بارده بر میخیزید بخدا سوگند ابو حنیفه و احمد بن حنبل و امام شافعی و مالک خودشان گمراهند

تا چه رسد باینکه راهنمای دیگران باشند حدیث اِنِّی تَارِکٌ فِیْکُمْ الثَّقَلِیْنِ را بخاطر آورید

ص: 171

28

این تَضَلَّ عقولکم و تزیغ نفوسکم أ تستبدلون الكذب بالصّدق و تعناضون الباطل بالحقّ : کجا گمراه میشود خردهای شما و منحرف میگردد نفسهای شما آیا بدل میکنید شماها راست را بدروغ و حقّ را بباطل (یعنی آیا سزاوار است که اختیار کنید دروغ و دروغگورا بجای راست و راستگو و باطل را بعوض حقّ).

29

این القلوب الّتی وهبت لله و عوقدت علی طاعة الله : چه شد آن دلهانیکه از برای خدا بخشیده شده اند و بر فرمانبرداری خدا از آنها پیمان گرفته شده

30

این الّذین أخلصوا أعمالهم لله و طهّروا قلوبهم لمواضع نظر الله : بکجا رفتند کسانیکه اعمالشان را پاک و خالص برای خدا میگذارند و دلهایشان را برای مراکزیکه چشم عنایت خدا بآنها بیفتد پاکیزه نگه میداشتند.

31

این الموقنون الّذین خلعوا سراپیل الهوی و قطعوا عنهم علائق الدّنيا : مردان با ایمان و یقینی که پیراهنهای شهوت و هوس را بدور افکنده و رشته های پیوندهای جهان را از آنان بریدند بکجا رفتند (آن رادمردان آهنین پیکری که در راه خدا از هیچ چیز و هیچکس نهرا سیده نهنگ آسا در راه خدا بدریاهای مهالك فرو میرفتند چه شدند همان مردانیکه قرآنرا با تدبّر میخواندند و دستوراتش را کار می بستند سنّت را زنده و بدعت را میکشستند برای پیکار در راه حق سر از پا نمی شناختند عمّار یاسر کجا است، ابن تیّهان چه شد مالک اشتر، هاشم مرقال، محمّد بن ابی بکر که با مرگ پیمان بسته بودند چرا رفتند و علی را تنها گذاردند وای که تا چه اندازه عاشق و دلباخته دیدار آنانم).

32

این العقول المستصبحة بمصابیح الهدی :

کجایند آن عقولی که از انوار چراغهای درخشان هدایت نور میگرفتند.

33

این الأبصار اللامحة منار التّقوی : کجا شدند آن دیده هائیکه شاهراه پرهیزکاری را میدیدند

34

این الّذین زعموا أنّهم الرّاسخون فی العلم دوننا کذبا و بغیا علینا و حسدا لنا أن رفعا لله سبحانه و وضعهم و أعطانا و حرّمهم و أدخلنا و

أخرجهم بنا يستعطى الهدى ويستجلى العمى لا بهم : كجائند آنانكه

ص: 172

گمان میکردند گذشته از ما آنها سخت و استوار در دانش اند و این از راه دروغگوئی و رشک و ستم بر ما بود که چرا خداوند پاک ما را بر کشیده و آنها را واگذارده بما علم و دانش و نبوت و امامت بخشوده و از آنها باز گرفته ما را داخل در دین و هدایت خویش کرده و آنان را بیرون رانده است (کفار قریش و غاصبین حق، کیدها اندیشیدند و دسیسه ها بکار بردند تا مگر نور ما را خاموش کنند بدبختها نمیدانستند چراغ خدا خاموش کردنی نیست که نیست ها) هدایت ما بواسطه عطا و عنایت میگردد.

و کوری امت بوسیله انوار درخشان ما بر طرف میگردد نه بواسطه آنها

35

أيسرُك أن تلقى الله غدا في القيمة و هو عليك راض غير غضبان كن في الدنيا زاهدا و في الآخرة راغبا و عليك بالتقوى و الصدق فإنهما جماع الدين و الزم أهل الحق و اعمل عملهم تكن منهم : اگر شادمانت کند که خداوند را در فردای قیامت دیدار کنی و او بر تو خرسند نه خشمگین بوده باشد پس از دنیا کناره گیرنده و باختر روی آورنده باش و پیوسته صدق و تقوا را ملازم باش که این دو گرد آورنده دین اند و با اهل حق همراه باش و کارت را همچون کار آنان کن تا از آنها بوده باشی.

36

أيسرُك أن تكون من حزب الله الغالبين إتق الله سبحانه في كل أمرك فإن الله مع الَّذِينَ اتَّقَوْا وَ الَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ :

اگر شاد شوی که از حزب خدا باشی که بر همه غالبند در هر کارت از خدای بزرگ بترس زیرا که خداوند با خدا ترسان و پرهیزکاران و نیکوکاران است.

37

أولستم ترون أهل الدنيا يمسون و يصبحون على أحوال شتى فميتت يبكى و حتى يعزى و صريع مبتلى و عائد يعود و آخر بنفسه وجود و طالب للدنيا و الموت يطلبه و غافل ليس بمغفول عنه و على أثر الماضين يمضى الباقون : مگر شما نگران حالات گوناگون اهل دنیا نیستید آنها روز را بشب و شب را بروز میآورند یکی مرده است که گریسته شود و دیگری زنده است که تعزیتش میدهند دیگری در افتاده و گرفتار گردیده است یکی بیدار بیمار می رود و دیگری بجان کندن مشغول است دیگری (تمام این احوالات را می بیند و باز) بجستجوی دنیا است در حالی که مرگ هم در جستجوی اوست

ص: 173

و کسی که او غافل است و حال آنکه از وی غافل نیستند و در پی گذشتگان میروند باقیمانندگان (یعنی همچنانکه گذشتگان رفتند بازماندگان آنها نیز خواهند رفت)

الفصل الثامن : حرف الألف علی وزن أفعال

اشاره

مما ورد من حکم أمير المؤمنين علی بن ابيطالب في حرف الألف علی وزن أفعال و يعبر عنها بألف التعظيم قال عليه السلام (فصل هشتم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف الف بر وزن افعال و از آن بآلف تعظیم تعبیر شده است آنحضرت علیه السلام فرمودند

1

أعقلکم أطوعکم : خردمندترین شما فرمان برنده ترین شما از خدا است.

2

أعلمکم أخوفکم : داناترین شما ترسنده ترین شما است

3

أرحمکم أهدکم : مهربانترین شما پارساترین شما است

4

أحیاکم أحلمکم : شرمنده ترین شما بردبارترین شما است.

5

أشقاکم أحرصکم : بدبخت ترین شما حریص ترین شما است.

6

أغناکم أفتعکم : بی نیازترین شما قانع ترین شما است

7

أبرکم أتقاکم : نیکوکارترین شما پرهیزکارترین شما است.

8

أَعْفَکُمْ أَحْیَاکُمْ : پاکدامن ترین شما شرم دارترین شما است.

9

أَنْجَحْکُمْ أَصْدَقْکُمْ : رستگارترین شما راست گوترین شما است.

10

أَکْسِبْکُمْ أَوْرَعْکُمْ : زیرکترین شما پارساترین شما است

11

أَسْمَحْکُمْ أَرْحَمْکُمْ : بخشنده ترین شما سودبرنده ترین شما است.

12

أَخْسِرْکُمْ أَظْلَمْکُمْ : زیانکارترین شما ستمکارترین شما است

13

أَخْوَفْکُمْ أَعْرَفْکُمْ : ترسنده ترین شما خداشناس ترین شما است.

14

أَغْنَى الْغِنَى الْعَقْلُ : تواناترین توانگری خردمندیست

15

أَعْظَمُ الْمَصَائِبِ الْجَهْلُ : بزرگترین مصیبتها نادانی است.

16

أَصْدَقُ شَيْءٍ الْأَجَلُ : راست ترین چیز مرگ است

17

أَكْذَبُ شَيْءٍ الْأَمَلُ : دروغترین چیز آرزو است

18

أحسن شيء الخلق: بهترین چیز نیک‌خوئی است

19

أقبح شيء الخرق: زشت‌ترین چیز ابله‌ی است

20

أفقر الفقر الحمق: نادرترین ناداری کودنی و احمقی است.

21

أجل شيء الصدق: ارجمندترین چیز راستی است

22

أفضل شيء الرفق: برترین چیز نرمی است

23

أكيس الكيس التقوى: زیرکتر از زیرکی پرهیزکاری است

24

أهلك شيء الهوى: هلاک‌کننده‌ترین چیز هواپرستی است.

25

أوحش الوحشة العجب: ترسناکترین ترسیدن‌ها خودخواهی است.

26

أقبح الخلائق الكذب: زشت‌ترین خواها دروغگوئی است.

27

أفضل من طلب التوبة ترك الذنب:

بهترین راه جستن توبه ترك گناه است.

28

أقبح البذل السُّرف : زشت ترین دادن‌ها اسراف و نابجا خرج کردن است.

29

أدوء الدّاء الصِّلَف : بدترین دردها لاف زدن و گزاف گفتن است.

30

أشرف الخلائق الوفاء : گزیده ترین خواها بوعده وفا کردن است.

31

أعظم البلاء انقطاع الرّجاء : بالاترین گرفتاری امید را از خدا بریدن است (و بغير خدا بستن است)

32

أعقل النَّاس من أطاع العقلاء : خردمند ترین مردم کسی است که پیرو خردمندان باشد.

33

أغنى النَّاس القانع : داراترین مردم مرد قانع است

34

أفقر النَّاس الطّامع : ندارترین مردم مرد طمعکار است

35

أفضل العقل الرّشاد : بهترین خرد راه راست یافتن است.

36

أعقل النَّاس من أطاع العقلاء : خردمندترین مردم کسی است که خردمندان را پیروی میکند.

37

أحسن القول السّداد : بهترین گفتار راست سخن گفتن است.

38

أكبر الحسب الخلق : بزرگترین نسب خوی خوش داشتن است.

39

أكبر البرّ الرّفق : بزرگترین نیکی نرمی نمودن است

40

أفضل الدّین الیقین : بالاترین دین بخدا یقین داشتن است.

41

أفضل السّعادة استقامة الدّین : برترین خوشبختی دین درست داشتن است.

ص: 175

42

أفضل الإيمان الإحسان : برترین ایمان بخدا با بندگان خدا نیکی کردن است.

43

أقبح الشَّيم العدوان : زشت ترین خواها بر مردم ستم نمودن است.

44

أفضل العبادة الزَّهادة : برترین عبادات زهد ورزیدن است.

45

أفضل العبادة غلبة العادة : برترین عبادتها بر خوی زشت پیروز شدن است.

46

أضّر شيء الشرك : زیان رسان ترین چیزها شرك بخدا آوردن است.

47

أيسر الرِّيا الشرك : کمترین ریا (هر چند اندک باشد) شرك بخدا است.

48

أقبح شيء الإفك : زشت ترین چیز بمردم بهتان بستن است.

49

أسعد النَّاس العاقل : مرد خردمند خوشبختترین مردم است.

50

أفضل الملوك العادل : برترین سلاطین سلطان دادگستر است.

51

أهلك شيء الطَّمع : تباه کننده ترین چیز طمع است.

52

أملك شيء الورع : نگهدارنده ترین چیزها پارسائی است.

53

أفضل النعم العقل : برترین نعمتها خرد است

54

أسوء السقم الجهل : بدترین درد نادانی است

55

أسنى المواهب العدل : بلندترین و درخشانتترین بخششها دادگری است.

56

أضر شيء الحمق : احمقی زیان رساننده ترین چیز است.

57

أسوء شيء الخرق : ابلهی بدترین چیزها است.

58

أفضل العدد الاستظهار : خدا را پشتیبان گرفتن برترین پناه است.

59

أفضل التوسل الاستغفار : برترین وسیله از خدا آمرزش خواستن است.

60

أفضل السخاء الإيثار : برترین جوانمردی برگزیدن دیگران است در چیزی که بدان احتیاج دارد

61

أنفع شيء الورع : پارسائی سودمندترین چیز است

62

أضر شيء الطمع : زیان دارتر چیز طمع است.

أفضل الذّخر الهدى : افزونترین پس انداز راه راست یافتن است.

أوقى جنّة التّقى : نگهدارنده ترین سپر (از آتش دوزخ) تقوی است.

ص: 176

65

أسعد النَّاس العاقل : نیکبخت ترین مردم خردمند است

66

أشقى النَّاس الجاهل : شخص نادان بدبخت ترین مردم است

67

أحسن اللباس الورع : پارسائی خوش برش ترین جامه است.

68

أقبح الشیم الطمع : زشت ترین خویها چشم طمع از مردم داشتن است.

69

أفضل الصبر التصبر : برترین شکیبائیها وادار ساختن خود را است بر شکیبائی

70

أقبح الخلق التكبر : زشت ترین کردارها بزرگی فروختن بدیگران است.

71

أشجع النَّاس أسخاهم : دلیرترین مردم بخشنده ترین و جوانمردترین ایشان است.

72

أعقل النَّاس أحياهم : خردمندترین مردم شرمناکترین مردم است.

73

أعظم الشرف التواضع : بزرگترین شرافتها فروتنی است.

74

أفضل الذخر الصنایع : برترین پس اندازها (برای قیامت) نیکی درباره مردم است.

75

أفضل الشرف الأدب : برترین ارجمندی و بزرگی کمال و ادب داشتن است.

76

أفضل الملك ملك الغضب : برترین سلطنتها سلطنت بر خشم و غضب است.

77

أفضل الإيمان الأمانة : برترین ایمان داشتن بخدا امانت داشتن است (و مال مردم را ردّ کردن)

78

أقبح الأخلاق الخيانة : زشت ترین خواها خیانت کردن است.

79

أفضل العبادة الفكر : برترین عبادتها (در کارگاه آفرینش) اندیشیدن است.

80

أقوى عدد الشدائد الصبر : در سختیها استوارترین پناهگاه شکیب ورزیدن است.

81

أمقت الناس العیاب : پر دشمن ترین مردم شخص عیبجو است

82

أذلّ الناس المرتاب : مرد بدگمان (بهمه چیز) پست تر و خوارترین مردم است.

83

ألام الناس المغتاب : غیبت کننده پست ترین مردم است.

84

أحسن الكرم الإيثار : بهترین بخشش ها بر گزیدن دیگران است بهنگام احتیاج.

85

أحمق الحمق الاعتزاز : پر حماقت ترین حماقتها فریب خوردن است (و دل دنیا سپردن)

أقبح العيِّ الصَّبْر: زشت ترین زبان گرفتگی گرفتگی و تنگی دل است (چون دل اگر خرم نباشد سخن شیرین و رسا گفته نشود).

أسوء القول الهذر: زشت ترین سخن سخن پوچ و هرزه است.

أفضل السَّبَل الرِّشْد: برترین راهها راه رشد و هدایت است.

أأم الخلق الحقد: نکوهیده ترین خوی کین توزی است.

أطيب العیش القناعة: گواراترین زندگی قناعت کردن است.

أشرف الأعمال الطّاعة: شریفترین کارها فرمان خدا بردن است.

أقرب شیء الأجل: نزدیکترین چیزها بانسان مرگ است.

أبعد شیء الأمل: دورترین چیزها بانسان آرزو است.

أول الرّهد التّرهّد: نخستین زهد آنست که شخص خود را وادار سازد بر بی رغبتی در دنیا

أول العقل التّودّد: نخستین عقل دوستی با مردم است (یعنی اولین کاری که عاقل کند دوستی است)

أشرف الشرف العلم : برترین شرافتها دانش داشتن است

97

أقبح السیر الظلم : زشت ترین روشها ستمکاری است.

98

أعجل الخیر ثوابا البیر : نزدیکترین خوبی ثواب نیکی با مردم است.

99

أشدّ شیء عقابا الشرّ : سخت ترین چیز از جهة عقاب بدی با مردم است.

100

أعجل شیء صرعة البغی : نزدیکترین چیز برای افکندن انسان ستم است.

101

أسوء شیء عاقبة الغیّ : بد عاقبت ترین کارها گمراهی است.

102

أحسن المکارم الجود : نیکوترین بزرگواریها بخشش است.

103

أسوء الناس عیسا الحسود : بدترین مردم در زندگی شخص رشگیر است.

104

أشدّ القلوب غلاً قلب الحقود : سخت ترین دلها از حیث ناپاکی دل مرد کینه ور است.

105

أنفع العلم ما عمل به : سودمندترین دانش

آنست که بکار بسته شود

106

أفضل العمل ما أخلص فيه : برترین عمل آنست که پاک و خالص برای خدا گذارده شود.

107

أفضل المعرفة معرفة الإنسان نفسه برترین شناسائی آنست که بشر خود را بشناسد و انسان از خود شناسی بخدا شناسی خواهد رسید.

108

أعظم الجهل جهل الإنسان أمر نفسه بزرگترین نادانی آنست که انسان کار خود را نشناسد.

109

أعقل الناس محسن خائف : خردمندترین مردم شخص نیکوکاریست که از خدا میترسد.

110

أجهل الناس مسيء مستأنف : نادان ترین مردم گنهکاری است که پیوسته گناه را از سر میگیرد.

111

أسوء الصّدق التّميمة : بدترین راستگوئیها راستگوئی در سخن چینی است (و آن از گناهان کبیره است).

112

أفزع الغشّ غشّ الأئمة : رسواترین ناپاکی و تیره درونی ناپاکی رهبران هر جمعیتی است.

113

أعظم الخيانة خيانة الأئمة : بزرگترین خیانتها و ناپاکیها خیانت با ملت و جمعیت است

114

أقبح الصّدق ثناء الرّجل على نفسه :

زشت ترین راست گفتن آنست که انسان خودستائی کند.

115

أفضل الجهاد مجاهدة المرء نفسه :

برترین پیکار و جهاد آنست که مرد با نفس اماره اش بجنگد.

116

أريح البضائع اصطناع الصّناع :

سودمندترین سرمایه ها احسان کردن بمردم است.

117

أفضل الذّخائر حسن الصّناع : برترین پس اندازها نیکوئی در بخشش ها است.

118

أحسن الصّناع ما وافق الشّرايع : نیکوترین احسان نمودن آنست که موافق دستورات شرایع باشد.

119

أفضل العقل الأدب : برترین خردمندی بآداب دین مؤدّب بودن است.

120

أكره المكاره فيما لا يحتسب : ناخوشترین ناخوشیها در آنچه نیست که در آن پاداش و مزدی طلب نگردد. (شاید مراد آن باشد که شخص چنانچه در ناگواری ها انتظار اجر داشته باشد لا محالة شکیبائی بخرج داده پس تا حدی از شدت ناگواری کاسته میشود) و الله العالم

ص: 179

121

أشرف حسب حسن الأدب : گرامی ترین و والاترین اصل و تبار نیکوئی ادب است.

122

أحضر النَّاس جواباً من لم يغضب : حاضر جواب ترین مردم کسی است که بخشم نیاید (زیرا خشم مانع آن میشود که شخص جواب را آماده کند)

123

أشرف الغنى ترك المنى : برترین دارائی گذشت از آرزوها است.

124

أمنع حصون الدّين التّقوى : تقوی و ترس از خدا استوارترین دژ دین است.

125

أفضل المال ما استرقّ به الأحرار :

برترین مال آنست که آزاد مردان را به بند بندگی در کشد

126

أفضل البرّ ما أصيب به الأبرار :

برترین نیک آنست که به نیکو کاران رسانده شود

127

أفضل الأموال ما استرقّ به الرّجال برترین مالها مالی است که مردان بواسطه آن بنده انسان گردد.

128

أزكى المال ما اكتسب من حلّه : پاکیزه ترین مال مالی است که از راه حلال بدست آید.

129

أفضل البرّ ما أصيب به أهله : برترین نیکیها نیکی به کسی است که سزاوار آن باشد.

130

أفضل العمل ما أريد به وجه الله : برترین عمل عملی است که خدا در آن منظور باشد.

131

أفضل المعروف إغاثة الملهوف : برترین نیکیها در مانده را بفریاد رسیدن است.

132

أحقّ النَّاس أن يونس به الودود المألوف سزاوارترین کسیکه باو انس باید گرفته شود دوست ألفت پذیر است.

133

أوفر القسم صحّة الجسم : افزونترین بهره و نصیب تندرستی است.

134

أبعد الهمم أقربها من الكرم : بلندترین همّتها آنست که بداد و دهش نزدیکتر است.

135

أشدّ المصائب سوء الخلف : سختترین رنجها و اندوهها بدی فرزندی است که باز ماند

136

أهنأ العيش إطراح الكلف : گواراترین زندگی دلبستگیها را دور افکندن است.

137

أطيب العيش القناعة : گواراترین زندگی قناعت است.

138

أكبر البلاء فقر النَّفس : بزرگترین گرفتاری در این است که انسان جنسا فقیر باشد (بسا اشخاص

ثروتمند لکن فقر ذاتی آنان را آسوده نمیگذارد و چنین کسانی زندگیشان در دنیا زندگی فقرا و حسابشان در آخرت حساب اغنیا است).

139

أعظم الملك ملك النفس : بزرگترین سلطنت سلطنت بر نفس است.

140

أعلا مراتب الكرم الإيثار : بالاترین پایه های بخشش برگزیدن دیگران است بر خود.

141

أكبر الأوزار تزكية الأشرار : بزرگترین گناهان بدان را پاک پنداشتن است.

142

أصعب السياسات نقل العادات : سختترین سیاستها و اصلاح امور مردم برگردانیدن آنان از چیزهاییست که بدان خوی گرفته اند

143

أفضل الطاعات هجر اللذات : برترین طاعتها از لذتها دوری گزیدن است.

144

ألام البغى عند القدرة : نکوهیده ترین ستم بگاه توانائی بر مردم ستم راندن است.

145

أحسن الجود عفو بعد مقدرة : بهترین جوانمردی گذشت از گناه پس از توانائی است

146

أنفع الكنوز محبة القلوب : سودمندترین گنجها مهر دلها (ی مردم بسوی انسان) است.

147

إعادة الاعتذار تذکیر بالذنوب : از نو عذر خواهی کردن گناهان گذشته را بیاد آوردن است (و این کار نسبت بخالق مطلوب و نسبت بمخلوق نامطلوب است).

148

أفضل الصبر عند مرّ الفجیعة : برترین صبرها صبریست که گاه تلخی و سوزش درد باشد.

أفضل الصَّيعة مزيّة الصَّيعة : برتر از اصل احسان کردن انجام دادن آنست بصورت نیکو

أحسن العدل نصره المظلوم : بهترین دادگری بفریاد ستمکش رسیدن است.

أعظم اللّوم حمد المذموم : بزرگترین نکوهش شخص پست و نکوهیده راستودن است (و در حدیث شریف دیگری است که إذا مدح الفاجر اهتَرَ العرش: شخص بدکار که ستوده شود عرش خدا میلرزد و این حدیث شریف دربارهٔ اغلب از شعراء صدق میکند که دواویشان پر است از مدح فلان و بهمان که اغلب فاسق و فاجر بوده اند).

أنفذ السَّهام دعوة المظلوم : گذرنده ترین تیرها پیکان دعای مظلوم و ستم رسیده است.

أقوى الوسائل حسن الفضائل : استوارترین

وسیله‌ها (برای رسیدن بسعدت دو جهانی همانا علم با عمل) خوبی و اکمال فضائل است.

154

أسوء الخلائق التَّحَلَّى بِالرَّذَائِلِ: زشت‌ترین خواها خویشتن را بزشتیها آراستن است.

155

أحسن الشَّيم شرف الهمم: بهترین خوی‌ها بلندی و برتری همتهها است.

156

أفضل الكرم إتمام النعم: برترین بخشش‌ها نعمت را (درباره مردم) کامل کردن است.

157

أوفر البر صلة الرَّحم: فزونترین نیکیها پیوند با خویشاوند است.

158

أكبر الحمق الإغراق في المدح والذم:

بزرگترین حماقت در ستایش و نکوهش راه افراط پیمودن است (و این حدیث شریف در ذم شعرا است که مخصوصا برای اغراق گفتن در مدح و یا ذم مغز خود را پریشان کرده دنبال مضامین بکر و تازه میگردند تا فلان شخص ترسورا که شاید میدان جنگی هم ندیده باشد گرز گرانش را بکوه الوند تشبیه و فریادش را صیحه آسمانی تعبیر مینمایند و شاید این معنی در دواوین اغلب شعرا است.

159

أشرف المروءة حسن الأخوة: شریفترین مردانگی نیکو برادری کردن است.

160

أفضل الأدب حفظ المروءة: برترین ادب مردانگی را نگهداری کردن است (و بموقع کار بستن)

161

أعقل النَّاس أَعذرهم للنَّاس: خردمندترین مردم عذر پذیرترین آنانست مر مردم را (یعنی هر چه بیشتر عذر مردم را هنگام تقصیر بپذیرد نشانه خردمندی بیشتر او خواهد بود.

162

أفضل النَّاس أنفعهم للنَّاس : برترین مردم کسی است که بیشتر سودش بمردم می‌رسد.

163

أسعد النَّاس العاقل المؤمن : خوشبخت ترین مردم مرد خردمند با ایمان است.

164

أفضل النَّاس السَّخِيّ الموقن : برترین مردم مرد بخشنده ایست که یقین بخدا و آخرت دارد.

165

أفضل الإیمان حسن الإیقان : برترین ایمان آنست که یقین انسان درباره خدا نیکو باشد

166

أفضل الشَّرْف بذل الإحسان : بالاترین شرف بسیار کار نیک کردن است.

167

أحسن شیء الورع : بهترین چیزها پارسائی و پرهیز است.

168

أوثق عرى الإیمان الحبّ فی اللّٰه و البغض فی اللّٰه : استوارترین رشته ایمان دوستی برای

ص: 182

خدا و دشمنی برای خدا است.

169

أسوء شيء الطَّمع : زشت ترین چیزها طمع است

170

أففع الموعظ ما ردع : سودمندترین پندها آنست که شخص را از گناه باز دارد.

171

أحسن ملابس الدّین الحیاء : بهترین پوششهای دین شرم است.

172

أفضل الطّاعات الرّهد فی الدّنیاء : برترین عبادات بی رغبتی در دنیا است.

173

أعظم الخطایا حبّ الدّنیاء : بزرگترین گناهان دوستی دنیا است.

174

أحسن أفعال المقتدر العفو : بهترین کارهای مرد توانا و قادر گذشت از گناه مردم است.

175

أفضل العقل مجانبه اللّهُو : برترین خردمندی دوری گزیدن از هرزه گی است.

176

أجمل أفعال ذوی القدرة الإنعام :

نیکوترین کردارهای اشخاص صاحب قدرت داد و دهش است

177

أقبح أفعال المقتدر الانتقام : زشت ترین کردار شخص توانا کیفر گرفتن و انتقام کشیدن است.

178

أعظم الوزر منع قبول العذر : بزرگترین گناه نپذیرفتن عذر و پوزش است.

179

أقبح الغدر إذاعة السرّ : زشت ترین مکر و بیوفائیها فاش کردن راز کسان است

180

أزین الشیم الحلم و العفّاف : آراسته ترین خوی ها حلم و عفت را کار بستن است.

181

أفحش البغی البغی علی الألف : نکوهیده ترین ستم ستم بر خویشان و هم پیوندان است.

182

أشرف المؤمنین أكثرهم کیسا : شریفترین مسلمانان زیرکترین ایشان است.

183

أفضل الملوك أعفهم نفسا : بزرگترین پادشاهان پاکدامن ترین ایشان است.

184

أقبح شیء جور الولاة : زشت ترین چیز ستمکاری فرماندهان است (بر زیر دستان)

185

أقطع شیء ظلم القضاة : برنده ترین رشته اجتماع ستم قاضیان است بر مردم (زیرا قاضی وقتی رشوه خور از آب در آمد، هر روز یکی را بر دیگری حاکم کند در میان مردم هرج و مرج زور و قلدری و نفوذ جای گیر حق و عدالت شود ضعفا از قضاة و هیئت حاکمه مأیوس شوند سر و سامان کشور از دست برود).

186

أفضل الکنوز حرّ یدخر : برترین گنجها آزاده

ایست که ذخیره کرده شود (یعنی بوسیله دوستی با آزاد مردان و نیکوئی با آنها آنان را ذخیره روز مبادای خود قرار دهد که بهتر از هر گنجی است).

187

أحسن السّمة شکر ینشر : بهترین ریاضات و بگوش مردم شنواندن شکر نیکی اشخاص را منتشر کردن است (و یا سپاس نعمتهای خدایرا گفتن).

188

أعدل الخلق أفضاهم بالحقّ : دادگرتین مردم کسی است که بهتر و بیشتر حکم بحقّ کند.

189

أصدق القول ما طابق الحقّ : راست ترین گفتار مطابقتین آن با حق و راستی است.

190

أفضل الزّهد إخفاء الزّهد : برترین کناره گیری از دنیا پنهان داشتن بی رغبتی در آن است

191

أحسن المروءة حفظ الودّ : بهترین جوانمردی دوستی را نگهداشتن است.

192

أفضل الأمانة الوفاء بالعهد : برترین امانت داری وفای بعهد است.

193

أفضل الجود بذل الموجود : بهترین بخشش آنچه هست بخشیدن است.

194

أفضل الصّدق الوفاء بالعهود : برترین راستی بعهدها وفا کردن است.

195

أنفع الدّواء ترك المنی : سودمندترین داروها ترك آرزوها است.

196

أقرب الأراء من التَّهَى أبعدها عن الهوى :

نزدیكترین اندیشه ها بخردها دورترین آنها از هوا است:

197

أحسن الإحسان مواساة الإخوان : بهترین نیکیها برابری با برادران است.

198

أفضل العدد ثقة الإخوان : برترین پناهگاهها برادران استوارند

199

أنفع الذخائر صالح الأعمال : سودمندترین اندوخته ها کردارهای نیک اند.

200

أحسن المقال ما صدقه الفعال : بهترین سخن سخنی است که مورد تصدیق کردار واقع شود.

201

أفضل الورع حسن الظنّ : برترین پارسائی گمان نیک داشتن درباره خدا است.

202

أفضل العطاء ترك المنّ : برترین عطاها منت نگذاردن است.

203

أقرب القرب مودّات القلوب : نزدیكترین نزدیکیها دوستی های دلها است با یکدیگر.

ص: 184

204

أبعد البعد تنائي القلوب : دورترین دوری دوری دلها است از هم.

205

أفضل الصبر الصبر عن المحبوب : برترین صبر و شکیب شکیب بر چیزی است که دوست داشته شده است (نفس انسانی غالباً تابع هوا و مخالف اوامر و احکام خدا است و بهترین صبرها مخالفت با چیزی است که محبوب نفس است).

206

أطهر الناس أعرافاً أحسنهم أخلاقاً :

پاك نژاد ترین مردم خوش اخلاق ترین آنان است

207

أحسن الناس ذمماً أحسنهم إسلاماً خوش پیمان ترین مردم مسلمان ترین آنان است.

208

أفضل العبادة عفة البطن و الفرج : برترین عبادت پاك نگهداشتن شکم و فرج است از حرام.

209

أضيق ما يكون الحرج أقرب ما يكون الفرج : تنگترین زمانی که بوده باشد سختی نزدیکترین زمانی است که گشایش شود (بمضمون قوله عليه السلام و عند التناهی يكون الفرج).

210

أجلّ الناس من وضع نفسه : بزرگترین مردم کسی است که نفسش را فرو گذارد.

211

أقوی الناس من قوی علی نفسه : پر نیرو ترین مردم کسی است که بر مخالفت با هوای نفسش نیرومند باشد.

212

أفضل الغنی ما صین به العرض : برترین دارائی چیزی است که آبروی انسان بواسطه آن محفوظ ماند

213

أنفع المال ما قضى به الفرض : پر سودترین مال مالی است که واجب بدان ادا گردد (و انسان حجّ برود و زکوة دهد ما قضی به القرض نیز درست است یعنی مالی که قرض بدان ادا گردد و آبرو محفوظ ماند)

214

أزكى المال ما اشترى به الآخرة : پاکیزه ترین مال مالی است که آخرت بدان خریداری گردد.

215

أسرع شئىء عقوبة عقوبة اليمين الفاجرة پر شتاب ترین چیز بسوی کیفر کیفر سوگند دروغ است.

216

أحسن شكر التعمم الإنعام بها : بهترین شکر گذاری بر نعمتها بخشیدن و احسان کردن بآنست

217

أحسن ملابس الدنيا رفضها : بهترین جامه های جهان در هم دریدن جامه جهان است.

218

أصعب المرام طلب ما فى أیدی اللئام :

دشوارترین روش آنچه در دستهای ناکسان است خواستن است.

ص: 185

219

أشرف الصنایع اصطناع الكرام: شریفترین نیکیها نیکی با نیکان است.

220

أهنا الأقسام القناعة و صحّة الأجسام گواراترین بهره ها قناعت و تندرستی است.

221

أقدر النَّاس على الصَّواب من لم يغضب تواناترین مردم بر راست روی کسی است که بخشم نیاید (مگر برای خدا).

222

أملك النَّاس لسداد الرَّأى كلَّ مجرّب مالك ترین مردم مر درستی فکر و اندیشه هر کسی است که آزموده باشد.

223

أجلّ المعروف ما صنع إلى أهله : بزرگترین نیکیها آنست که دربارهٔ اهلش بکار بسته شود.

224

أطيب المال ما اكتسب من حلّه : پاکیزه ترین مال آنست که از راه حلال بدست آید.

225

أفضل من اكتساب الحسنات اجتناب السيئات از کسب نیکیها بهتر دوری گزیدن از زشتیها و گناهان است.

226

أول الحكمة ترك اللذات و آخرها مقت الفانيات : نخستین حکمت لذتها را کنار زدن و آخرش چیزهای فانی شونده را دشمن داشتن است.

227

أكثر النَّاس أملا أقلهم للموت ذكرا :

پر آرزوترین مردم کسی است که کمتر بیاد مردن باشد.

228

أطول النَّاس أملا أسوءهم عملا : در میان مردم کسی آرزویش درازتر است که کردارش از همه زشت تر باشد

أحبّ النَّاسَ الى الله تعالى المتأسّي نبيّه و المقتصّ أثره : نزد خداوند تعالی دوست ترین مردم کسی است که پیرو پیغمبر خدا (ص) بوده و بدنبال آن حضرت حرکت کند (و سنتش را کار بندد).

أولى النَّاسِ بالأنبياء عليهم السّلام أعلمهم بما جئوا به : سزاوارترین مردم به پیغمبران که درود خدای بر آنان باد کسی است که بانچه که آنان آورده اند داناتر باشد (و احکامشان را بهتر عمل کند).

أقرب النَّاسِ من الأنبياء عليهم السّلام أعملهم بما أمروا به : نزدیکترین مردم به پیغمبران که درود خدای بر آنان باد عمل کننده ترین ایشان است بانچه که آنان دستورش را داده اند.

أحسن النَّاسِ عيشاً من عاش النَّاسُ فى فضله در زندگی بهترین مردم کسی است که در سایه بزرگواریش زندگی کنند.

أفضل المملوك سجية من عمّ النَّاسِ بعدله

خوش روش ترین پادشاهان پادشاهی است که همای عدلش بر سر همگان سایه گسترد.

234

أولى الناس بالعفو أدرهم على العقوبة سزاوارترین مردم بگذشت از گناه کسی است که بیشتر بر کشیدن کیفر توانا است.

235

أبصر الناس من أبصر عيوبه وأقلع عن ذنوبه : بینا ترین مردم کسی است که عیوبش را خود بیند و باز ایستد از گناهان خویش.

236

أولى الناس بالتّوال أغناهم عن السّؤال سزاوارترین مردم بی بخشش بی نیازترین ایشان از سؤال کردن است.

237

أفضل التّوال ما حصل قبل السّؤال : افزونترین بخشش آنست که پیش از در خواست باشد.

238

أولى الناس بالرحمة أحوجهم إليها :

سزاوارترین مردم بمهر و محبت نیازمندترین ایشان بآن است. [المحتاج إليها: نیازمند بآن است]

239

أفضل الأعمال ما أكرهت النفوس عليها :

بالاترین کارها کاری است که وا داشته شوند نفسها بر آن (یعنی که بر خلاف میل و برای رضای خدا باشد)

240

أحقّ الناس بالإسعاف طالب العفو :

سزاوارترین مردم بروا کردن حاجت حاجت کسی است که طالب عفو و گذشت است.

241

أبعد الناس عن الصّلاح المستهتر باللّهو :

دورترین مردم از صلاح و درستی کسی است که بیشتر بلهو و بازیچه روی آرنده و حریص است.

242

أحقّ من بررت من لا يغفل برك : سزاوارترین کس که باید با وی نیکی کنی کسی است که نیکیت را نادیده نگیرد

243

أحقّ من شكرت من لا يمنع مزيدك : سزاوارترین کس که باید از وی تشکر کنی کسی است که افزایش را از تو دریغ نمیکنند.

244

أحقّ من ذكرت من لا ينساک : سزاوارترین کس که باید بیادش باشی کسی است که فراموشت نمیکنند

245

أولى من أحببت من لا يقلاك : سزاوارترین کس که باید دوستش داری کسی است که تو را فروگذار نکند

246

أرضى الناس من كانت أخلاقه رضیة خوشنودترین مردم کسی است که اخلاقش پسندیده باشد.

247

أعقل الناس أبعدهم عن كلّ دنيّة : خردمند ترین مردم کسی است که از همه زشتیها از آنان دورتر باشد.

248

أقوى الناس من غلب هواه : تواناترین مردم

ص: 187

کسی است که بر هوای نفسش پیروز باشد.

249

أَكْبَسَ النَّاسَ مَنْ رَفَضَ دُنْيَاهُ : زيرکترين مردم کسی است که دل از دنيايش بر کند.

250

أَرْبَحَ النَّاسَ مَنْ اشْتَرَى بِالدُّنْيَا الْآخِرَةَ سَوْدَمَنْدَتَرِينَ : کسی است که بخرد بدنیا آخرت را.

251

أَخْسَرَ النَّاسَ مَنْ رَضِيَ الدُّنْيَا عَوْضًا عَنِ الْآخِرَةِ : زيانکارترين مردم کسی است که راضی شود آخرت را بدهد و دنيا را بگيرد.

252

أَفْضَلُ الْقُلُوبِ قَلْبٌ حَشَى بِالْفَهْمِ : بهترين دلها دلی است که مشحون و پر از دریافت و اندیشه باشد

253

أَعْلَمُ النَّاسِ الْمُسْتَهْتِرُ بِالْعِلْمِ : دانشمندترين مردم کسی است که بدانش حريص باشد.

254

أَعْجَزُ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنِ الدَّعَاءِ :

ناتوانترين مردم کسی است که از دعا کردن و از خدا چیزی خواستن ناتوان باشد.

255

أَعْظَمُ الْمَصَائِبِ وَالشَّقَاءِ الْوَلَهُ بِالدُّنْيَا بزرگترين مصیبات و بدبختیها دل بدنیا در باختن است.

256

أَصْلُ قُوَّةِ الْقَلْبِ التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ : ریشه نیرومندی دل واگذاردن کارها است بخدا

257

أَصْلُ صِلَاحِ الْقَلْبِ اشْتِغَالُهُ بِذِكْرِ اللَّهِ :

ریشه دل درستی دل را بیاد خدا سرگرم داشتن است

أصل الصبر حسن اليقين بالله : ريشه شكيب در كارها يقين درست بخدا داشتن است.

أصل الرضا حسن الثقة بالله : ريشه خوشنودی از خدا اعتماد نيك بر خدا داشتن است.

أصل الزهد حسن الرغبة فيما عند الله ريشه زهد و دل بجهان نبستن بدانچه كه نزد خدا است بتمام معنی روی آوردن است.

أصل الإيمان حسن التسليم لأمر الله :

ريشه ايمان براستی و درستی فرمان خدای را گردن نهادن است.

أصل الإخلاص اليأس عمّا في أيدي الناس :

ريشه اخلاص و دل در خدا بستن از آنچه در دستهای مردم است دل بریدن است.

أحمق الناس من ظنّ أنّه أعقل الناس :

ابله ترين مردم کسی است كه گمان دارد كه خودش خردمندترين مردم است.

أفضل الناس من شغلته معايبه عن عيوب الناس : برترين مردم کسی است كه عيوب خودش از

(شمردن و دیدن) عیوب دیگران مشغولش کند.

265

أفضل النَّاس من جاهد هواه : برترین مردم کسی است که با هوای نفسش بستیزد

266

أحزم النَّاس من استهان بأمر دنياه :

دور اندیش ترین مردم کسی است که کار دنیایش را خوار و سبک گیرد.

267

أصل العقل الفكر و ثمرته السَّلامة :

ریشه خردمندی اندیشه در امور و میوه آن رستگاری از مکروهات است.

268

أصل الشَّره الطَّمع و ثمرته الملامة :

بنیاد آزمندی بر طمع و میوه آن نکوهش است.

269

أصل العزم الحزم و ثمرته الطَّفَر : بنیاد کار عزم ثابت روی دور اندیشی و میوه آن پیروزی در امور است.

270

أولى النَّاس بالحدز أسلمهم من الغير :

سزاوارترین مردم به پرهیز کردن و ترسیدن آن کسی است که از گردشهای گوناگون گیتی بر کنارتر است.

271

أصل الورع تجنُّب الآثام و التَّترُّه عن الحرام : بنیاد پارسائی بر دوری گزیدن از گناهان و پاکیزگی از حرام است.

272

أصل السَّلامة من الزَّلل الفكر قبل الفعل و الرّویة قبل الكلام : ریشه رهائی از لغزشها اندیشه در کار است پیش از کردار و اندیشیدن پیش

273

أصل الزهد اليقين وثمرته السعادة :

ریشه زهد و دوری از دنیا روی یقین بر خدا است و میوه آن نیکبختی است.

274

أعظم الناس سعادة أكثرهم زهادة : بزرگترین مردم از حیث نیکبختی کسی است که از جهان بیشتر کناره‌گزیند (و این پنج کلمه در غرر الحکم نیست از معانی الأخبار نقل میشود و آنها تا کلام 280 از این قرار است)

275

أسعد الناس من خالط كرام الناس : نیک بخت‌ترین مردم کسی است که با بزرگان از مردم آمیزش کند.

276

أعقل الناس أشدهم مداراة للناس :

خردمندترین مردم کسی است که با مردم در مهر و نرمی استوارتر باشد.

277

أذل الناس من أهان الناس : خوارترین مردم کسی است که مردم را بدیده خواری بنگرد.

أصلح النَّاسِ أصلحهم للنَّاسِ:

شایسته ترین مردم کسی است که بیشتر دنبال سر و سامان دادن کار مردم باشد.

أَحْكَمُ النَّاسِ مَنْ فَرَّ مِنْ جَهَّالِ النَّاسِ دانشورترین مردم کسی است که از مردمان نادان بگریزد

أصل المرأة الحياء و ثمرتها العفة:

ریشه جوانمردی حیا و میوه آن پاکدامنی است (چون اغلب کارهایی که دامان بشر را آلوده میکند روی اصل همین خیره چشمی و بی شرمی در برابر قوانین الهی است)

أشرف المرأة ملك الغضب وإماتة الشهوة برترین جوانمردی زمام خشم را بدست گرفتن و شهوت را کشتن است.

أفضل النَّاسِ مَنْ تَنَزَّهَتْ نَفْسُهُ وَزَهَدَ عَنْ غَنِيَّتِهِ : افزونترین مردم کسی است که نفسش پاکیزه باشد و زهد بورزد از روی بی نیازی

أفضل النَّاسِ مَنْ كَظَمَ غَيْظَهُ وَحَلَمَ عَنْ قَدْرَةِ : برترین مردم کسی است که خشمش را فرو خورد و بحال توانائی بردباری کند

أفضل الحكمة معرفة الإنسان نفسه و وقوفه عند قدره : بالاترین حکمت آنست که انسان خودش را بشناسد و از اندازه خود تجاوز نکند.

أفضل معروف اللئيم منع أذاه : بالاترین کار نیک ناکس آنست که دست از آزار مردم بدارد.

أقبح أفعال الكريم منع عطاء : زشت ترین کار کریم آنست که عطایش را از مردم باز گیرد

أحسن العلم ما كان مع العمل : بهترین دانش آنست که مقرون بعمل باشد.

288

أحسن الصّمت ما كان عن الزّلل : بهترین خاموشی آنست که از لغزش باشد (یعنی آنکه زبان خود را از گفتن و باز گو کردن لغزشهای مردم باز دارد. یا آنکه زبان باز داشته و خاموش گردد از گفتارهایی که باعث لغزش میگردند. و شاید شاعر شیرین سخن پارسی سعدی شیرازی همین معنی را بنظم در آورده باشد.

تا مرد سخن نگفته باشد *** عیب و هنرش نهفته باشد.

289

أفضل عدّة الصّبر علی الشّدّة : برترین ذخیره بگاه سختی شکیب ورزیدن است.

290

أفضل النّاس منّة من بدء بالموّدة : برترین مردم در منّت گذاری

ص: 190

کسی است که دوستی را ابتدا و آغاز نماید.

291

أفضل السخاء استحياءك من الله : برترین جوانمردی آنست که تو از خدا حیا کنی (و دامن بنا شایست نیلائی).

292

أقبح الظلم منعك حقوق الله : زشت ترین ستم آنست که حقوق خدا را ندهی.

293

أحسن الحياء استحياءك من نفسك :

بهترین حیا آنست که تو از خودت حیا کنی (و از نافرمانی خدا بگذری).

294

أفضل الأدب ما بدأت به نفسك : بالاترین ادب و کمال آنست که در امورات اول از خودت آغاز کنی (سپس دیگران را بکار خیر واداری).

295

أفضل المرأة احتمال جنایات الإخوان :

بالاترین مردانگی ستمهای برادران دینی را تحمل کردن است.

296

أفضل العلم ما ظهر في الجوارح والأركان :

برترین علم آنست که آن بر اعضا و جوارح پدیدار گردد (یعنی انسان دانش را با عمل مقرون سازد)

297

أوضح العلم ما وقف على اللسان : فرودترین رتبه علم آنست که فقط زبانی باشد.

298

أبغض الخلائق إلى الله تعالى الشيخ الزانی دشمن ترین مردم نزد خدایتعالی پیرمرد زناکار است.

299

أحسن من استيفاء حَقِّكَ العفو عنه :

بہتر از حقِّ خود را گرفتن آنست (در جائیکه موقعیت ایجاب کند و طرف مقابل انسان و اهل حق باشد) از حقِّت بگذری (و گذشت و مردانگی را بخرج دهی و فتنه را بخوابانی و متوجِّه باشی که این امر در غیر جایش واقع نشود).

300

أعلم النَّاسَ بِاللَّهِ سبحانه أخوفهم منه داناترین مردم بخداوند سبحان کسی است که از خدا بیشتر بترسد.

301

أغبط النَّاسَ المسارع إلى الخيرات : سزاوارترین کس بغبطه خوردن شتابنده بسوی نیکیها است و غبطة: آرزو کردن نعمتی است بدون انتظار زوال آنرا

302

أبلغ العظة الاعتبار بمصارع الأموات رساترین پندها از مراکز در افتادن مردگان و قبرستان عبرت گرفتن است.

303

أسرع المودّات انقطاعا مودّات الأشرار :

سریعترین دوستیها از حیث بریدن پیوند دوستی بدان است.

ص: 191

أكثر النَّاس معرفة لنفسه أخوفهم لربّه :

پر معرفت ترین مردم دربارهٔ خودش کسی است که بیشتر از خدایش بترسد.

أنصح النَّاس لنفسه أطوعهم لربّه : پند دهنده ترین مردم بخودش کسی است که پروردگارش را فرمانبردارتر باشد.

أبغض الخلائق إلى الله المغتاب : دشمن ترین مردم پیش خدا کسی است که دربارهٔ مردم سخن گوید

أكثر الصّلاح و الصّواب في صحبة اولی التّهی و الألباب : بیشتر صلاح و درستی در صحبت خردمندان بسر بردن است.

أعلم النَّاس بالله أرضاهم بقضائه :

خدا شناسترین مردم کسی است که بیشتر بقضای خدا رضا است.

أعظم الذّنوب عند الله ذنب أصرّ علیه عامله : بزرگترین گناهان نزد خدا گناهی است که گناه کننده بر آن بیشتر اصرار داشته باشد (و اصلا اصرار بر گناه و لو كوچك خودش از گناهان کبیره است)

أول اللّهُو لعب و آخره حرب : سبکی و و بازیچه اولش بازی و شوخی است و آخرش جنگ و ستیز.

أول الشّهوة طرب و آخرها عطب :

شهوت رانی اولش سرمستی و خوشی و آخرش هلاکت و تباهی است.

أصل الورع تجنّب الشهوات : ريشة پارسائی پرهیز و دوری از شهوتها است.

313

أفضل الطّاعات العزوف عن اللذّات :

برترین عبادتها از لذّات دل بر کندن است.

(عزف عن الشّیء ای زهدت فيه و ملّته) (المنجد).

314

أزرى بنفسه من استشعر الطّمع : آن کس که طمع را پیشه سازد خود را عیناک کرده است

315

أفسد دینه من تعرّی عن الورع : آنکس که از لباس پارسائی برهنه است دیش را تباه کرده است.

316

إدمان تحمّل المغارم یوجب الجلالة :

پیوسته غرامتها و آزار مردم را تحمّل کردن موجب بزرگی است.

317

إغباب الزّیارة أمان من الملامة : يك در میان بدیدار دوستان رفتن باعث ایمنی از نکوهش است

318

أشدّ الذّنوب عند الله سبحانه ذنب استهان به راکبه : سخت ترین گناهان نزد خداوند سبحانه

ص: 192

گناهی است که کننده اش آنرا سبک گیرد.

319

أعظم الذنوب عند الله سبحانه ذنب صغر عند صاحبه : بزرگترین گناهان نزد خدای سبحان گناهی است که دارنده اش آنرا کوچک پندارد.

320

أحلى التوال بذل بغير سؤال : شیرین ترین بخشش بدون در خواست بخشیدن است

321

أفضل العطيّة ما كان قبل مذلة السؤال برترین بخشش آنست که پیش از خواری در خواست کردن باشد.

322

أزكى المكاسب كسب الحلال : پاکیزه ترین کسبها کسب حلال کردن است.

323

أفضل الأموال أحسنها أثرا عليك :

برترین مالها مالی است که اثرش بر تو بیشتر و بهتر باشد

324

أسرع المعاصى عقوبة أن تبغى على من لا يبغى عليك : شتابنده ترین گناهان از حیث عقوبت آنست که بر کسیکه بر تو ستم نکرده است ستم کنی.

325

أعقل الناس أطوعهم لله سبحانه : خردمندترین مردم کسی است که فرمان خداوند پاک را بیشتر برد

326

أعظم الناس علما أشدهم خوفا لله سبحانه :

بزرگترین مردم از حیث دانش کسی است که ترسش از خداوند بیشتر باشد.

327

أفضل العبادة سهر العيون بذكر الله سبحانه بزرگترین عبادت دیدگان را بیاد پروردگار بیدار داشتن است.

328

أقوى الناس إيماناً أكثرهم توکلاً على الله سبحانه : تواناترین مردم از حیث ایمان کسی است که توکلش بر خداوند سبحان بیشتر باشد.

329

أدلّ شيء على غزارة العقل حسن التدبير راه نماترین چیز بر بسیاری و فراوانی گوهر خرد خوبی اندیشه است.

330

أفضل الناس رأياً من لا يستغنى عن رأی مشیر :

نیک اندیش ترین مردم مردیست که خویش را بی نیاز از رأی دهنده نه بیند.

331

أفضل الجود إيصال الحقوق إلى أهلها :

برترین جود و سخا حقوق را بحقداران رساندن است.

332

أقبح البخل منع الأموال عن مستحقّها :

زشت ترین بخل باز گرفتن مالها از مستحقّینش میباشد.

333

أفضل المرأة إستبقاء الرجل ماء وجهه برترین مردانگی آنست که مرد آبرویش را نگهدارد.

ص: 193

أشقى النَّاس من باع دينه بدنیا غیره :

بد بخت ترین اشخاص کسی است که دینش را بدنای دیگری بفروشد (و اتفاقاً این بدبختی دامنگیر اغلب ما مردم هست جمع می‌شویم يك نفر وطن فروش بدبخت تر از خود را بکرسی وکالت می‌نشانیم و همه رقم و سائل تعیش او را فراهم می‌سازیم و نه تنها دین خود را بلکه دنیا و دین خود را بواسطه او از دست می‌دهیم و این قسمت در تمام شئون ما جاریست).

أعلم النَّاس بالله أكثرهم خشية له خدا شناس ترین مردم کسی است که از خدا بیشتر بترسد.

أحبَّ العباد سبحانه أطوعهم له :

دوست ترین بندگان خدای پاك و بزرگ فرمانبردارترین آنان است.

أحقَّ النَّاس بالرحمة عالم یجری علیه حکم جاهل و کریم یستولی علیه لئیم و برّ تسلط علیه فاجر : سزاوارترین مردم بمهر و محبت دانشمندی است که فرمان نادانی بر وی روان باشد و جوانمردی است که فرمان نادانی بر وی رواین باشد و جوانمردی است که ناکسی بر وی مسلط گردد و یا نیکوکاری است که شخص بدکاری بر وی حکومت کند.

أمقت العباد إلى الله سبحانه الفقير المزهو :

و الشَّيخ الزَّانِي و العالم الفاجر : دشمن ترین مردم نزد خداوند سبحان نادار متکبر خودپسند و پیر مرد زنا کار و دانشمند بدکردار است (الزَّهو مصدر الفخر و التَّيه و الباطل و الكذب المنجد)

أفضل العدد أخ وفی و شفیق زکیّ : برترین پشتیبانان برادر و فادار و یار پاك و پایدار است

أبعد الخلاق من الله تعالى البخيل الغنی :

دورترین مردم از خداوند تبارك و تعالی بخیل توانگر و دارا است

341

أكثر النَّاسِ حمقاً الفقير المتكبر : احمق ترين مردم فقير نادار و متكبر است.

342

أبغض العباد إلى الله سبحانه العالم المتكبر دشمن ترين بندگان نزد خداوند سبحان عالم متكبر است

343

أحسن المكارم عفو المقتدر و جود المفتقر بهترين كرامتها و بزرگواريها گذشت مرد توانا و بخشش كردن مرد نیازمند است.

344

أكبر الكلفة تعنيك فيما لا يعنك :

بزرگترین رنج بردن تو است در چیزیکه شایسته تو نیست.

345

أكبر العيب أن تعيب غيرك بما هو فيك : بزرگترین

ص: 194

عيب آنست كه بچيزيكه در خودت هست ديگران را عينك دانى.

346

أقلّ شيء الصدق والأمانة: كمتريّن چيز در ميان مردم راستى و امانت است

347

أكثر شيء الكذب والخيانة: بيشتريّن چيز در ميان مردم دروغ و خيانت است

348

أعدل السيرة أن تعامل الناس بما تحبّ أن يعاملوك به: راست تريّن روش آنست كه همانطوريكه دوست دارى با تو رفتار كنند با مردم همانطور معامله و رفتار كنى.

349

أشبه الناس بأنبياء الله أقولهم للحقّ وأصبرهم على العمل به: همانندتريّن مردم به پيبران خداى كسى است كه حق را گوينده تر و در كار بستن دستور حق پافشارتر است.

350

أفضل الناس سألقة عندك من أسلفك حسن التأميل اليك: برتريّن مردم پيش تو از جهة داشتن پيشينه كسى است كه از پيش قرض داده باشد بتو اميد نيكوى مر ترا.

351

أسرع الأشياء عقوبة رجل عاهدته على أمر و كان من يتيك الوفاء له و فى نيته الغدر بك: پر شتابتريّن چيزها بكيفر آنست كه با مردى بر كارى پيمان بندى و تو نيّت وفاى بان داشته باشى و او نيّت بيوفائى داشته باشد.

352

أكثر مصارع العقول تحت بروق المطامع بيشترافتادن هاى خردها زير درخش تيغهاى طمعها است (يعنى: بيشتراغزشهاى خردها در جائى است كه پاى طمع در ميان باشد كه بغلط اندازد خرد را

353

أعجز الناس من قدر على أن يزيل النقص عن نفسه فلم يفعل: ناتوانتريّن مردم كسى است كه قادر است نقص و كاهش را از خودش بزدايد و نزدايد

أخسر النَّاس من قدر على أن يقول الحقَّ فلم يقل : زيانكارترین مردم کسی است که بر گفتن حرف حق توانا باشد و نگوید.

أعظم النَّاس رفعة من وضع نفسه :

بلندترین مردم کسی است که خود را بیفکند.

أكثر النَّاس ضعة من تعاضم في نفسه بزرگترین مردم از حیث افتادگی کسی است که خود را بزرگ بداند.

ص: 195

357

أغلب النَّاس من غلب هواه بعلمه : پیروز ترین کسان کسی است که به نیروی دانشش بر هوای نفسش پیروز باشد.

358

أقوى النَّاس من قوى على غضبه بحلمه :

نیرومندترین کسان کسی است که به نیروی حلمش بر خشمش دست یابد

359

أفضل الحلم كظم الغيظ و ملك النفس مع القدرة : برترین بردباری خشم را فرو خوردن و بحال توانائی خویشتن را نگهداشتن است.

360

أحسن العفو ما كان عن قدرة : بهترین گذشت از گناه آنست که از روی قدرت و توانائی باشد.

361

أفضل الجود ما كان عن عسرة : بالاترین جود و بخشش آنست که بگناه تنگدستی صورت گیرد.

362

أعدل النَّاس من أنصف من ظلمه :

دادگسترین کسان کسی است که داد دهد کسی را که بر وی ستم کند

363

أجور النَّاس من ظلم من أنصفه : بیداد ترین کسان کسی است که ستم کند کسی را که بر وی داد دهد

364

أقوى النَّاس أعظمهم سلطانا على نفسه تواناترین کسان بزرگترین آنانست در کنترل نمودن نفس خویشتن.

365

أعجز النَّاس من عجز عن إصلاح نفسه ناتوان ترین کسان کسی است که از اصلاح نفسش ناتوان است

366

أبخل النَّاس بعرضه أسخاهم بماله : بخيلترین مردم بآبروی خود کسی است که بمالش سخی تر باشد.

(مالش را فدای آبرویش میکند و آزادانه زندگی مینماید)

367

أعون شیء على صلاح النَّفس القناعة : برای اصلاح امر نفس قناعت یاری کننده ترین چیز است.

368

أجدر النَّاس برحمة الله أقومهم بالطَّاعة سزاوارترین کسان برحمت خدا پایدارترین کسان بر فرمان برداری خدا است.

369

أقرب النَّاس من الله سبحانه أحسنهم إيماناً نزدیکترین کس بخداوند سبحان کسی است که ایمانش بهتر و استوارتر است.

370

أعیى ما يكون الحكيم إذا خاطب سفيها :

محصور دارنده ترین چیزی شخص دانشمند را گاهی است که نادانی را مخاطب کند (و بخواهد با او سخن گوید چون ناچار است سطح مطالب خود را با فهم مخاطب تطبیق کند از این جهت بزحمت میافتد).

371

أول المرأة طاعة الله و آخرها التَّنَزُّه عن الدُّنْيا : اولین جوانمردی فرمانبرداری از خدا

ص: 196

372

أهل الدنيا غرض التّوائب و ذرية المصائب و نهب الرّزایا : جهانیان همگان هدف پیکانهای ماتم ها و بر باد داد، گرفتاریها و غارت شده خواریهها و مصیبات اند.

373

أعظم التّاس وزرا العلماء المفرطون :

سنگین بار ترین مردم از حیث گناه آن علمائی هستند که پای از مرز خودش فراتر مینهند (و بعلمشان عمل نکرده مال ایتام و اوقاف را میخورند).

374

أشدّ التّاس ندما عند الموت العلماء غیر العاملين : در دم مرگ سخت ترین کسان از جهت پشیمانی عالمان بدون عمل اند.

375

أسفه السّفهاء المتبجّح بفحش الكلام :

نادان ترین نادانان شخص دشنام دهنده ایست که از فحش دادنش شاد است.

376

أبخل التّاس من بخل بالسّلام : بخیلترین مردم کسی است که بر سلام کردن بدیگران بخل ورزد.

377

أغنی الأغنیاء من لم یکن للحرص أسیرا : توانگرترین توانگران کسی است که در بند حرص اسیر و گرفتار نباشد

378

أجلّ الأمراء من لم یکن الهوی علیه أمیرا بلندمرتبه ترین امیران امیری است که هوای نفس بروی فرمان نراند و امارت نکنند.

379

أحسن السّناء الخلق السّجیح : بهترین بلندی و عظمت خوی نرم هموار است.

380

أحسن الفعل الكفّ عن القبيح : بهترین کارها دست از زشتی (و مردم آزاری) کشیدن است

381

أفضل ما منّ الله على عباده علم و عقل و ملك و عدل : افزونترین چیزیکه خدا بدان بر بندگانش منتّ گذارده است علم و عقل و پادشاهی و عدل و داد است (و پایه نظم جهان استوار بر این چار پایه میباشد).

382

أجلّ الملوک من ملک نفسه و بسط العدل بزرگترین پادشاهان آنکسی است که تسلط بر نفس داشته باشد و عدل را منتشر سازد.

383

أدين الناس من لم تقسد الشهوة دینه :

متدین ترین مردم مردی است که شهوت و خواهش نفس دینش را فاسد و تباه نسازد.

384

أعلم الناس من لم يزل الشكّ يقينه :

داناترین مردم کسی است که شكّ و تردید پایه ایمان و یقینش را متزلزل ننماید.

385

أحقّ الناس بالزّهادة من عرف نقص الدّنيا

ص: 197

سزاوارترین مردم بزهد و کناره گیری از جهان کسی است که نقص و کاهش جهان را بشناسد (و دامان بزیور و زرش نیالاید).

386

أفضل النَّاسِ فِي الدُّنْيَا الْأَسْحِيَاءُ وَ فِي الْآخِرَةِ الْأَتْقِيَاءُ : برترین مردمان در جهان جوانمردان و بخشنندگان و در آخرت پرهیزکاران اند.

387

أسوء النَّاسِ حَالاً - مَنْ انْقَطَعَتْ مَادَّتُهُ وَ بَقِيَتْ عَادَتُهُ : بد حال ترین مردم مردی است که (پیر شده قوایش را از دست داده رشته و) مادّه عمرش بریده شده لکن عادت و خوی زشتش بجا مانده است.

388

أَتَعِبَ النَّاسُ قَلْبًا مِنْ عِلْتِ هِمَّتِهِ وَ كَثُرَتْ مَرْؤَتُهُ وَ قَلَّتْ مَقْدَرَتُهُ : خسته دل ترین مردم مردی است که همّتش عالی مردانگیش بسیار لکن قدرتش کم باشد (و نتواند با ناروائیها و معاصی بجنگد).

389

أَشَدُّ مِنَ الْمَوْتِ طَلِبُ الْحَاجَةِ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهَا مِنْ مَرْدِنِ سَخْتِ تَرَاثِ نَاهِلَانِ حَاجَتِ خَوَاسْتِنِ اسْتِ

390

أَظْهَرَ النَّاسِ نِفَاقًا مَنْ أَمَرَ بِالطَّاعَةِ وَ لَمْ يَعْمَلْ بِهَا وَ نَهَى عَنِ الْمَعْصِيَةِ وَ لَمْ يَنْتَهَ عَنْهَا :

در میان مردم مردی نفاقش از همه آشکارتر است که مردم را بفرمانبرداری از خدا میخواند و خودش فرمان نمیبرد و از معصیت نهی میکند و خودش را از گناهکاری کنار نمیکشد.

391

أَشَدُّ الْغَضَصِ فَوْتِ الْفُرْصِ : سخت ترین غصّه های گلوگیر فرصت ها را از دست دادن است.

392

أَفْضَلُ الرَّأْيِ مَا يَفْتِ الْفُرْصَ وَ لَمْ يورْثِ الْغَضَصَ أَفْزَوْنْتَرِينَ رَأْيَ وَ انْدِيْشَةَ أَنْسْتِ كِهْ بَاعْثَ از دَسْتِ رَفْتِنِ فَرْصَتِهَا وَ دَرِ پِي دَاشْتِنِ اَنْدَوِهَا نَشُوْد

393

أَشَدُّ النَّاسِ عَقُوبَةَ رَجُلٍ كَافَأُ الْإِحْسَانَ بِالْإِسَاءَةِ : سخت ترین مردم از حیث کیفر و عقوبت مردی است که خوبی مردم را ببدی پاداش دهد.

أسعد النَّاس من ترك لذة فانية للذة باقية : خوشبخت ترین مردم کسی است که برای لذت باقی آخرت از لذت دنیای فانی بگذرد.

أكرم الأخلاق السخاء و أعمها نفع العدل ستوده ترین اخلاق بخشش و سخا است لکن آنکه نفعش عمومی تر است عدل است (چون بخشش درباره چند نفر انگشت شمار بیش نیست ولی عدل سودش به همه میرسد).

أفضل العقل معرفة المرء نفسه فمن عرف نفسه عقل و من جهلها ضلّ : افزونترین خردمندی آنست که انسان خود را بشناسد پس هر که خود را شناخت عاقل و هر که خود را نشناخت جاهل و گمراه است.

أغنى النَّاسَ فِي الآخِرَةِ أَفْقَرَهُمْ فِي الدُّنْيَا :

ندارترین مردم در دنیا داراترین مردم در آخرت است.

أوفر النَّاسِ حَظًّا مِنَ الآخِرَةِ أَقْلَهُمْ حَظًّا مِنَ الدُّنْيَا : پر بهره ترین مردم در آخرت از حیث حظّ و لذّت کم بهره ترین مردم در دار دنیا است

أشرف الخلائق التّواضع و الحلم و لين الجانب شریفترین اخلاق فروتنی بردباری و نرم جانبی است (که انسان با بندگان خدای سخت نگیرد و از لطف و مهر دریغ نگوید).

أكرم الشّيم اكرام المصاحب و اسعاف الطّالب بهترین خوی ها گرامی داشتن یار و بر آوردن حاجت خواستار است.

أشدّ النَّاسِ عذابا يوم القيامة المتسَخِّط لقضاء الله : سخت ترین مردم از حیث گرفتاری در روز قیامت کسی است که بر اراده خدا خشمناک باشد (و بقضا رضا ندهد).

أوثق سبب أخذت به سبب بینك و بین الله : استوارترین رشته که بایدت چنگ بدان در افکنی رشته ایست که بین تو و خدا است (زیرا که آن رشته ناگسستنی است).

أغنى النَّاسِ الرّاضی بقسم الله سبحانه :

بی نیاز ترین مردم کسی است که بقسمتهای خدا راضی است

أعقل النَّاسَ أَقْرَبَهُمْ مِنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ :

خردمند ترین مردم کسی است که بخداوند سبحان از همگان نزدیکتر باشد.

405

أَفْضَلُ السَّخَاءِ أَنْ تَكُونَ بِمَالِكَ مَتَبَّرًا وَعَنْ مَالٍ غَيْرِكَ مَتَوَزَّعًا : برترین بخشش آنست که مال خودت را بلا عوض بخشنده و از مال غیر خودت پرهیز کننده باشی.

406

أَعْرِفِ النَّاسَ بِاللَّهِ سُبْحَانَهُ أَعْذَرَهُمُ لِلنَّاسِ وَإِنْ لَمْ يَجِدْ لَهُمْ عَذْرًا : خدا شناسترین مردم کسی است که از مردم عذر خواه تر باشد گو اینکه عذری بر ایشان در کار نباشد.

407

أَحَقُّ مِنْ تَطِيعِهِ مَنْ لَا تَجِدُ مِنْهُ بَدًّا وَلَا تَسْتَطِيعُ لِأَمْرِهِ رَدًّا : سزاوارترین کس که باید

ص: 199

فرمانش را ببری کسی است که تو را از وی گزیری نیست و توانائی ردّ کردن فرمانش نداری.

408

أفضل الجهاد جهاد النَّفس عن الهوى و فطامها عن لذات الدّنيا : برترین پیکار پیکاری است که با دیو نفس در گیرد برای باز داشتش از هوا و باز گرفتنش از لذات دنیا.

409

أعقل النَّاس من كان بعيبه بصيرا و عن عيب غيره ضريرا : خردمندترین مردم مردی است که بینای عیب خویش و از عیب دیگری نابینا است.

410

أفضل الملوک من حسن فعله و نيته و عدل في جنده و رعيتيه : برترین سلاطین سلطانی است که کار و نیتش خوب و با سپاه و رعیتش بدادگری رفتار نماید.

411

أضيق النَّاس حالا من كثرت شهوته و كبرت همّته و زادت مؤنّته و قلّت معونته :

تنگ روزگارترین مردم کسی است که خواهشش بسیار آرزویش دراز خرج و وابستگی زیاد و یاری کنندگانش کم باشند (چنین کسی وقتی روزگار بر مرادش نگشت همیشه تنگ دل است).

412

أفضل النَّاس من عصى هواه و أفضل منه من رفض دنياه و أشقى النَّاس من غلبه هواه فملکته دنياه و أفسد أخراه : برترین کسان کسی است که هوای نفسش را فرمان نبرد و از او بالاتر کسی است که بدور افکند دنیای خود را لکن بدبخت ترین مردم مردی است که هوای نفسش بر وی چیره گردد آنگاه دنیایش بر او مسلط گردد و آخرتش را تباه ساخته

413

أصدق الإخوان مودّة أفضلهم لإخوانه في السّراء مساواة و في الصّراء مواساة :

درست ترین برادران از روی دوستی آن کسی است که افزونتر از همه باشد در برابری با برادران خود در خوشی و بهنگام سختی همکاری و کمک مالی بآنان کند

414

أحقّ من أطعته من أمرک بالتّقى و نهاک عن الهوى : سزاوارترین کس که باید او را اطاعت کنی کسی است که تو را بتقوی امر نماید و از

پیروی خواهش بر کنار دارد.

415

أحسن اللباس الورع وخير الذخر التقوى :

بهترین لباس پارسائی و بهترین توشه تقوا است (خنك آن راد مردی که این پیراهن را بپوشد و این توشه را پس انداز کند).

416

أفضل الأدب أن يقف الإنسان عند حدّه

ص: 200

و لا يتعدى قدره : برترین کمال و دانش آنست که انسان سر مرز خود بایستد و از اندازه اش تجاوز ننماید (و پای از گلیم خویش فراتر نهد).

417

أعدل الناس من أنصف عن قوّة و أعظمهم حلما من حلم عن قدرة : دادگرتین مردم کسی است که از روی توانائی براه انصاف رود (نه از راه ناتوانی) و پر حلمترین آنها کسی است که در حال قدرت ببردباری گراید.

418

أقرب العباد إلى الله تعالى أقولهم للحقّ و إن كان عليه و أعملهم به و إن كان فيه كرهه : نزدیکترین بندگان بخدایتعالی کسی است که حق را گویاتر است اگر چه بزبان او باشد و آن حق را بکار می بندد اگر چه او را در آن کراحتی باشد (چون طبعاً نفس انسان متابع هوا و مخالف فرمان خدا است).

419

أقبح من العیّ الزّیادة علی المنطق عن موضع الحاجة : از آنچه مورد نیاز است بیشتر حرف زدن از کنگی و لالی زشت تر است.

420

أحمد من البلاغة الصّمت حين لا ینبغی الكلام : آنجا که جای سخن گفتن نیست خاموشی پسندیده تر از بلاغت و رسائی در گفتار است

421

أعون الأشياء علی تزکیة العقل التّعلیم برای پاکیزگی عقل یاری کننده ترین چیزها چیزی بمردم یاد دادن است.

422

أجدر الأشياء بصدق الإیمان الرّضا و التّسلیم : سزاوارترین چیزها برآستی و مسلمانی از خدا (در همه حال) خوشنود بودن و فرمانش را گردن نهادن است.

423

أعظم الحماقة الاختیال فی الفاقّة : بزرگترین نادانی در حال فقر و درویشی بر خویش نازیدن است (و بنده خدا هر قدر هم دارا باشد باز نادار است و فخر و سرکشی از وی سزاوار نیست).

424

أفضل المال ما قضیت به الحقوق : برترین مال مالی است که حقوق خدا و مردم را که بر گردن تو است بآن ادا کرده شود.

أقبح المعاصي قطيعة الرحم والعقوق :

زشت ترین گناهان بریدن از خویشان و بد سلوکی با پدر و مادر است.

أعرف الناس بالزمان من لم يتعجب من أحداثه : روزگار را آن مردی شناساتر است که از حوادث گوناگونش دچار شگفتی و تعجب نگردد.

ص: 201

أبخل النَّاس من بخل على نفسه بماله و خلفه لورّائه بخيل ترين مردم کسی است که بر خودش بمالش بخل ورزد و آن را برای وارثان خودش بگذارد.

أفضل الذّخائر حسن الصّمائر : برترین اندوخته ها نیکی نیتها و اندیشه ها است.

أفضل الذّكر القرآن به تشرح الصّدور و تستنير السّرائر : برترین ذکر قرآن است که بواسطه آن سینه ها باز و منشرح میگردد و درونها را نور مبخشد (وزنگهای تیره شرك و گناه را از آئینه دل میزداید).

أشرف أخلاق الكريم كثرة تغافله عمّا يعلم : برترین خوهای شخص نیکوکار آنست که از آنچه که میداند بسیار خود را بندانستن میزند (که طرف مقابل شرمنده نگردد).

أشجع النَّاس من غلب الجهل بالحلم :

دلاورترین مردم مردی است که با بردباری بر نادانی پیروزی یابد

أوهن الأعداء كيدا من أظهر عداوته سست فریب ترین دشمنان دشمنی است که دشمنی خود را آشکار کند (زیرا که چون دشمنی خود را آشکار کند شخص همواره از او در حذر باشد و جانب احتیاط را از دست نمیدهد پس فریب و مکر او بی اثر میشود

أعظم النَّاس سلطانا على نفسه من قمع غضبه و أمات شهوته : بزرگترین مردم از حیث تسلط بر نفس کسی است که ریشه خشمش را از سر زمین دلش بر کند و بمیراند هوی و هوس خویش را.

أعلم النَّاس بالله سبحانه أكثرهم له مسألة : داناترین مردم بخداوند سبحان کسی است که بیشتر (خدا را بخواند و هر چه خواهد) از او درخواست کند.

أحسن الملوك حالا من حسن عيش الناس في عيشه وعم رعيته بعدله : خوش سلوك ترين پادشاهان (و نيك بخت ترين آنان) کسی است که زندگی مردم در دوران زندگی او نیکو باشد و رعیتش از عدل و احسانش بر خوردار گردند.

أجهل الناس المغتر بقول مادح متملق يحسن له القبيح و يبغض اليه النصيح :

نادان ترين مردم کسی است که بگفتار مدّاح متملق (و شاعر چاپلوس) فریب خورد آن مدّاح هرزه درای

زشت را برای او بزیبائی بیاراید و پند را در پیشش بدشمنی و زشتی جلوه دهد.

437

أكبر الشرّ في الاستحفاف بمولم عظة المشفق النَّاصح و الاغترار بحلاوة ثناء المادح الكاشح : بزرگترین بدی و بدبختی در سبک شمردن پند بدرد آورندهٔ مهربان اندرز دهنده است و آنکه فریب شیرینی مدح و ثنای ستایشگریکه دشمن پنهانی او است بخورد.

438

أصوب الرّمي القول المصيب : راست روترین چیزیکه افکنده میشود سخن درست است.

439

أعظم النَّاس ذلاً الطَّامع الحريص المريب :

بزرگترین مردم از حیث خواری شخص طمعکار آزمند که بشک اندازندهٔ مردم باشد.

440

أعظم الذَّنوب ذنب أصرَّ عليه صاحبه بزرگترین گناهان و مهمترین آنها آن گناهی است که صاحبش بر آن اصرار کند و پافشاری داشته باشد.

441

أسعد النَّاس بالخير العامل به : نیکبخت ترین مردم در نیکی و کار خیر کسی است که آن نیکی را بکار بندد.

442

أقلّ ما يجب للمنعّم أن لا يعصى بنعمته :

کمترین چیزی که لازم است بجای آورده شود از برای نعمت دهنده اینست که نعمت او را صرف در نافرمانی او کرده نشود.

443

أعدى عدوّ للمرء غضبه و شهوته فمن ملكهما و علت درجته و بلغ غايته : برای مرد دشمن ترین دشمن غضبش و شهوتش میباشد پس هر که آن دو را به بند فرمان در کشد پایگاهش بزرگ گردد و برسد بمقصد خودش.

444

أول الهوى فتنة و آخره محنة : هوا و هوس اولش فتنه انگیزی و آخرش رنج و گرفتاری است.

أفضل الشيم السخاء والعفة والسكينة :

افزونترین خوی ها بخشندگی پاکدامنی و وقار و آرامش است.

أحقّ النَّاس أن يحذر الله لظان الجائر و العدو القادر و الصديق الغادر : سزاوارترین مردم که باید از او به بیم و حذر بود سه کس اند پادشاه ستمگر و دشمن توانا و دوست بیوفا.

أفضل العقل الاعتبار و أفضل الحزم الاستظهار و اكبر الحمق الاعتزاز : برترین خردمندی پند آموختن و برترین دور اندیشی پشتیبان گرفتن و بزرگترین نادانی گول خوردن است

أحزم النَّاس من توهم العجز لفرط

استظهاره : دور اندیش ترین مردم کسی است که با داشتن پشتیبانان و یاران بسیار خود را ناتوان پندارد.

449

أحزم النَّاسِ مَنْ كَانَ الصَّبْرَ وَالنَّظَرَ فِي الْعَوَاقِبِ شِعَارَهُ وَدَثَارَهُ : دور اندیش ترین مردم مردی است که صبر در امور و نگرستن در پایان کار جامهٔ زیرین و روئین او باشد (یعنی همیشه همراه او باشد).

450

أَكْبَسُ الْأَكْيَاسِ مَنْ مَقَّتْ دُنْيَاهُ وَقَطَعَ مِنْهَا أَمْلَهُ وَمَنَاهُ وَصَرَفَ عَنْهَا طَمَعَهُ وَرَجَاهُ زَيْرُكَتْرِينَ زَيْرُكَانٍ كَسَى اسْتِ كَهْ دُنْيَايْش رَا دِشْمَن دَارْد وَ پيوند امید و آرزویش را از آن ببرد و چشم توقع و طمع را از آن بر دوزد.

451

أَفْضَلُ الْمُسْلِمِينَ إِسْلَامًا مَنْ كَانَ هَمَّهُ لِأَخْرَاجِهَا وَاعْتَدَلَ خَوْفَهُ وَرَجَاهُ : برترین مسلمانان از حیث اسلامیت و دیانت کسی است که همیش برای آخرتش باشد و بیم و امیدش از خدا مساوی و یکسان باشد.

452

أَفْضَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا مَنْ كَانَ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ أَخَذَهُ وَعَطَاهُ وَسَخَطَهُ وَرِضَاهُ : برترین مؤمنین از حیث ایمان بخدا کسی است که گرفتش دادش خشمش خوشنودیش همه برای خدا باشد و بس.

453

أَفْضَلُ مَنْ قَارَنَتْ ذُو التَّجَارِبِ وَشَرٌّ مِنْ قَارَنَتْ ذُو الْمَعَائِبِ : برترین مردی که با وی مشورت می‌کنی باید دارای تجربه های فراوان باشد و بدترین کس که بوی نزدیکی و دوستی می‌کنی کسی است که عیب بسیار دارد (فلذا آن را یار و از این بر کنار باش).

454

أَفْضَلُ الْفَضَائِلِ بَذْلُ الرِّغَائِبِ وَإِسْعَافُ الطَّالِبِ وَالإِجْمَالُ فِي الْمَطَالِبِ : برترین فضیلتها افزون دادن عطاها است و بر آوردن حاجت خواهش کننده و میانه روی در خواسته ها است

455

أَنْفَعُ الْكُنُوزِ مَعْرُوفُ تَوَدُّعِ الْأَحْرَارِ وَعِلْمُ يَتَدَارَسُهُ الْأَخْيَارُ : پر سودترین گنجها نیکی است که آن را به آزاد مردان سپاری و یا دانشی است که بخوانند آنرا نیکان.

456

أَحْسَنُ النَّاسِ حَالًا فِي النَّعْمِ مَنْ اسْتَدَامَ حَاضِرَهَا بِالشَّكْرِ وَارْتَجَعَ فَائِئَتَهَا بِالصَّبْرِ : خوش روزگارترین مردم در حال نعمت کسی است که

نعمت موجود را بوسیله شکر از خدا ادامه دهد و هر چه از آن نعمت که از دستش بدر رفته است بوسیله صبر و شکیب باز پس گرداند.

457

أَحْمَقُ النَّاسِ مَنْ يَمْنَعُ الْبِرَّ وَيَطْلُبُ وَيَفْعَلُ ثَوَابَ الشَّرِّ وَيَتَوَقَّعُ الْخَيْرَ: نادان ترین مردم

ص: 204

کسی است که نیکی را از مردم باز گیرد و خودش خواهان شکر گذاری باشد بدی را بجای می‌آورد و خودش توقع پاداش خوبی را دارد.

458

أنجح الأمور ما أحاط به الكتمان :

پیروزمندترین کارها آن کاری است که پرده پنهان داشتن فرا گیرد آنرا (تا کسی از راز انسان آگهی پیدا نکند کار شکنی بنماید).

459

أفضل الشرف كف الأذى وبذل الإحسان برترین شرف دست از آزار کسان باز داشتن و درباره مردم نیکی کردن است.

460

أهون شيء لائمة الجهال : آسان ترین چیز سرزنش کردن نادانان است مر انسان را

461

أهلك شيء استدامة الضلال : هلاک کننده ترین چیز پایداری انسان است بر گمراهی.

462

أبعد الناس سفرا من كان سفره في ابتغاء أخ صالح : درازترین سفر کننده مردم کسی است که در طلب برادری صالح و یاری نیک سفر کند
(زیرا یار یکرنگ باین زودبها و اسانیها بچنگ نیفتد)

463

أقرب التيات بالتجاح أعودها بالصّلاح نزدیکترین نیتها برستگاری آنست که بصلاح و پارسائی باز گردنده تر باشد.

464

أول المرأة طلاقه الوجه و آخرها التودد إلى الناس : مردانگی اولش گشاده روئی و آخرش با مردمان دوستی کردن است.

465

أول الإخلاص أليأس عمّا في أيدي الناس :

نخستین پاک درونی از آنچه که در دستهای مردم است دیده بر دوختن است.

466

أول المرأة البشر و آخرها استدامة البرّ: نخستین مردانگی گشاده روئی و آخرش پیوسته با مردم بکار نیکی بودن است.

467

أقرب ما يكون الفرج عند تضایق الأمر: نزدیکترین هنگام گشایش کار بهنگام تنگی و سختی کار است چون کار شود سخت بسامان برسد.

468

أمقت العباد إلى الله سبحانه من كان همّته بطنه و فرجه: دشمن ترین بندگان خدا نزد خدایتعالی بنده ایست که همّتش همگی صرف پر کردن شکمش و راندن شهوتش باشد.

469

أنعم الناس عیثا من منحه الله تعالى القناعة و أصلح له زوجة: نعمت دارترین مردم در زندگی کسی است که خداوند تعالی او را خوی قناعت داده

ص: 205

470

أشدّ النَّاس عمى من عمى عن جَبِّنا و فضلنا و ناصبنا العداوة بلا ذنب سبق ممّا إليه إلاّ إنّ دعوانه إلى الحقّ و دعاه سوانا إلى الفتنّة و الدّنيا فأثرها و نصب العداوة لنا : سخت ترین مردم در کور باطنی کسی است که از فضل و دوستی ما اهل بیت رسول الله (ص) کور باشد و کین و دشمنی با ما را آشکار کرده بدون گناهی که از ما بوی رسیده باشد جز اینکه ما او را بسوی حقّ خوانده ایم و لکن دیگری او را بطرف دنیا و فتنه خوانده است آنگاه او پیرو دعوت دیگری بوده و دشمنی با ما را بر پا داشته است

471

أسعد النَّاس من عرف فضلنا و تقربّ إلى الله بنا و أخلص حبّنا و عمل بما إليه ندبنا و انتهى عمّا عنه نهينا فذاك ممّا و هو فی دار المقامة معنا : خوشبخت ترین مردم مردی است که فضل و فزونی ما را بر دیگران بشناسد و بوسیله ما بخداوند تعالی تقربّ جوید محبّش را برای ما اهل بیت رسول الله (ص) خالص کرده بدانچه سنّت و طریقه ما باو دستور میدهد عمل کند و از آنچه که نهی ما نهی می کند کناره گیرد چنین کسی از ما است و در سرای مقام و کرامت با ما است.

472

أحسن الآداب ما كفّك عن المحارم : بهترین ادبها و دانشها ادبی است که تو را از حرامها نگهدارد.

473

أحسن الأخلاق ما حملك على المكارم :

بهترین خوفا خوبی است که تو را بسوی نیکیها و بزرگواریها بکشاند.

474

أبلغ الشّكوى ما نطق به ظاهر البلوى :

رساترین شکایت آنست که ظاهر بلایا و گرفتاریها حاکی از آن باشد (و نیازی بیان کردن نداشته باشد).

475

أفضل التّجوى ما كان على الدّین و التّقى و أسفر عن اتّباع الهدى: و مخالفة الهوى : برترین راز گفتن آنست که پایه اش بر دین و تقوا بوده و بیان کننده از پیروی هدایت باشد (نه برای نقشه کشیدن و گمراه کردن و غیبت نمودن از مردم و مخالفت با هوی و خواهش

476

أصدق المقال ما نطق به لسان الحال راست ترین سخن آنست که زبانحال بآن گویند باشد

أحسن المقال ما صدّقه حسن الفعال بهترین گفتار آنست که خوبی کار و رفتار انسان تصدیق کننده آن باشد.

ص: 206

أحسن الكلام ما زانه حسن النّظام وفهمه الخاصّ و العامّ: زیباترین سخن آنست که (همچون گوهر در سلك نظم منظم بود و) با حسن ترتیب آراسته شده باشد و عالم و عامی آنرا بفهمد (و این در جایی است که انسان بخواهد در امور زندگی و روزمره با مردم و برای مردم حرف بزند و گر نه علم را زبان دیگری است که عوام جز با تحصیل نمیتوانند از آن استفاده کنند و اینمعنی از نهج البلاغه خود حضرت ثابت است).

أشرف الهمم رعاية الدّمام و أفضل الشّيم صلة الأرحام: برترین همتها نگهداری حق و حرمتها است و بالاترین خوی ها پیوند کردن با خویشان و نزدیکان است.

أبلغ البلاغة ما سهل في الصّواب مجازه و حسن إيجازه: رساترین سخن رسا و شیوا سخنی است که گذرگاهش بسوی صواب و راستی آسان باشد و ایجاز و اختصار و فهم و دریافتش درست و نیکو بود.

أشدّ النَّاس ندامة و أكثرهم ملامة العجل التّزق الآذی لا یدرکه عقله إلاّ بعد فوت أمره: سخت ترین مردم از حیث پشیمانی و بیشترین ایشان نکوهش شونده مرد شتابنده سبکی است که در نیابد او را عقل او جز پس از فوت کار (یعنی در کارهایش بدون تأمل و اندیشه اقدام کرده لکن پس از آنکه از انجامش فارغ دست بدنندان بگزد لکن آنوقت دیگر خیلی دیر شده است)

أشدّ النَّاس نفاقا من أمر بالطّاعة و لم یعمل بها و نهی عن المعصية و لم ینته عنها سخت ترین مردم در دورویی و نفاق کسی است که مردم را با طاعت خدا میخواند و خودش بآن عمل نمیکند و از گناه باز میدارد و خودش از آن باز نمیایستد.

أسعد النَّاس بالدّنيا التّارك لها و أسعدهم بالآخرة العامل لها: خوش بخت ترین مردم جهان کسی است که جهان را واگذارنده است و نیک بخت ترین مردم در آخرت کسی است که برای آخرت کار کند.

أفضل المرأة الحياء و ثمرته العفة: برترین مردانگی حیا داشتن و نتیجه آن پاکدامنی از گناهانست.

أفضل الدّخائر علم یعمل به و معروف لا یمنّ به: برترین پس اندازیها و توشه ها دانشی است که کار بسته شود و نیکی درباره کسان است

486

أعقل النَّاس من لا يتجاوز الصَّمت في عقوبة الجهَّال : خردمندترین مردم مردی است که برای کیفر کردار زشت نادانان از خاموشی در نگذرد.

487

أفضل المرأة مواساة الإخوان بالأموال و مساواتهم في الأحوال : بالاترین مردانگی با برادران دینی همراهی کردن با اموال و برابر گرفتن خود را با آنان در زندگی و احوال است.

488

أفضل الدّين قصر الأمل : بالاترین دین داری دامنه آرزو را کوتاه کردن است.

489

أعلى العبادة إخلاص العمل : بالاترین بندگی خدا را کردن عمل را پاک و بی ریا بجا آوردن است.

490

أفضل الإيمان الإخلاص و الإحسان و أفضل الشَّيم التَّجافى عن العدوان : بالاترین ایمان اخلاص بخدا و احسان با خلق و برترین روش دوری از دشمنی کردن بر هم و ستمکاری است.

491

أفضل الإيمان حسن الإيقان : برترین ایمان بخدا یقین درست درباره خدا داشتن است.

492

أفضل الشَّرف بذل الإحسان : برترین بزرگی و شرف نیکی را درباره مردم کار بستن است.

493

أهلك شىء الشُّكَّ و الإرتياب و أملك شىء الورع و الاجتناب : هلاک کننده ترین چیز درباره خدا بشكّ و ریب اندر بودن و نگهدارنده ترین چیز پارسائی و از محرّمات دوری گزیدن است

494

أكرم حسب حسن الأدب : برترین پاک گهری بآداب نیک دین مؤدّب بودن است.

أفضل سبب كَفَّ الغضب و التَّنَزُّه عن مذمَّة الطَّلَب : استوارترین رشته (بزرگواری در دنیا و آخرت) خشم را فرو خوردن و دامن را از خواری سنوال و خواهش پاکیزه داشتن است.

أشرف الأقوال الصِّدق : برترین گفتارها راست گفتن است.

أفضل الخلق أفضاهم بالحقِّ و أحبَّهم إلى الله أقولهم للصِّدق : بهترین مردم کسی است که بیشتر از همه بحق قضاوت و داوری کند (و در این باره) هیچ پروائی ندارد) و دوست ترین آنان نزد خدا کسی است راستگوتر باشد.

أحسن الأفعال ما وافق الحقَّ و أفضل المقال ما طابق الصِّدق : بهترین کردارها آنست که با حق موافق باشد و برترین سخن آنست که با راستی و

499

أدرك النَّاسَ لحاجته ذو العقل المترفق بدست آورنده ترین مردم مر حاجت خود را آن خردمندی است که نرم و هموار است (چون از سختی و درشتی جز نزاع و نومیدی حاصل نشود).

500

أفضل النَّاسِ أعلمهم بالرفق وأكيسهم أصبرهم على الحقّ: برترین مردم آن کسی است که بر رفق و نرمی داناتر است و زیرکترین آنان کسی است که در راه حق شکیباتر و پایدارتر است.

501

أحسن الصّدق الوفاء بالعهد: بهترین راستی و درستی بوعده وفا کردن است.

502

أفضل الجود بذل الجهد: برترین دهش و بخشش همان کوشش و جدیت را بکار بستن است

503

أشرف الشّيم رعاية الودّ و أحسن الهمم إنجاز الوعد: برترین خوی ها دوستی را رعایت کردن و بهترین همتهها بوعده وفا نمودنست

504

أول ما يجب عليكم لله سبحانه شكر أيا ديه و ابتغاء مرضيه: نخستین چیزی که لازم و واجب میشود بر شما از برای خداوند سبحانه آنکه شکر نعمتهایش را بجا آوردن و از روی طلب خوشنودیها کردن است.

505

أقلّ ما يلزمكم لله تعالى أن لا تستعينوا بنعمه على معاصيه: کمترین چیزی که لازم میشود بر شما از برای خداوند متعال آن که بوسیله نعمتهای او بر نافرمانیش یاری نجوئید (بلکه نعمتهای او را در راه فرمانداریش مصرف کنید).

506

أول ما تنكرون من الجهاد جهاد أنفسكم از جهاد اولین چیزی که شما را خوش آیند نیست جهاد و پیکار با نفوس خودتان است.

507

آخر ما تفقدون مجاهدة أهوائكم و طاعة أولى الأمر منكم: آخرین چیزی که شما آن را گم میکنید با هواهای نفس جنگیدن و فرمان

فرماندهانتان را بردن است (در صورتیکه این دو کار باید سر لوحه عملیات دینی هر بشری بوده باشد).

508

أبعد النَّاس من النَّجاح المستهتر باللَّهو و المزاح : دورترین مردم از رستگاری مردی است که دلباخته و شیفته لهُو و مزاح است.

509

أبعد النَّاس من الصَّلاح الكذب و ذو الوجه الوقاح : دورترین مردم از صلاح و پارسائی مرد بسیار دروغگوی و دارای روی

ص: 209

بی شرم و وقیح است.

510

أولى العلم بك ما لا يتقبل العمل إلا به :

سزاوارترین دانش به تو دانشی است که عملت جز بواسطه آن قبول نگردد (و آن دانش عبارت از معارف الهیه است که سبب قبولی اعمال است).

511

أوجب العلم عليك ما أنت مسئول عن العمل به : واجب ترین علم بر تو علمی است که مسئول عمل کردن بآن میباشی (و انسان باید پیش از همه چیز بعلم دین و احکام پردازد و آداب نماز و روزه و حج را تعلیم گیرد پس از آن اگر خواست در علوم دیگر وارد شود).

512

ألزم العلم بك ما دلك على صلاح دينك و أبان لك عن فسادہ : واجب ترین علم به تو علمی است که راهنمایی کند تو را بر درستی دینت و آشکار گرداند برای تو خرابی دین را

513

أحمد العلم عاقبة ما زاد في عملك في العاجل و أزلتك في الأجل : خوش عاقبت ترین علم علمی است که در دنیا بعمل تو بیفزاید و در آخرت تو را نزدیک گرداند (یعنی باعث قرب منزلت شود)

514

أعجز الناس أمنهم لوقوع الحوادث و هجوم الأجل : ناتوان ترین مردم کسی است که از وقوع حوادث و پیش آمدهای سهمگین روزگار و یورش آوردن مرگ ایمن تر است (و ابداء بفکر مردن یا تصادفات ناگهانی نیست).

515

أفضل الناس عقلا أحسنهم تقديرا لمعاشه و أشدهم اهتماما بإصلاح معاده : برترین مردم از جهت عقل مردی است که امور زندگیش را بهتر بتواند اندازه گیرد و در اصلاح امر آخرتش بیشتر اهتمام ورزد

516

أحزم الناس رأيا من أنجز وعده و لم يؤخر عمل يومه لغده : دوراندیش ترین مردم مردیست که بوعده اش وفا کند و کار امروزش را بفردا نیفکند (در امر امروز دنیا کار فردای آخرتش را اداره کند).

517

أفقر النَّاس من قَتَّرَ على نفسه مع الغنى والسَّعة و خَلَّفَه لغيره : ندارترین مردم مردی است که در حال وسعت و توانگری بر خودش تنگ گیرد و ثروتش را برای وارثش گذارد.

518

أحمق النَّاس من أنكر على غيره رذيلة و هو مقيم عليها : ابله ترین مردم مردی است که کار زشتی را بر دیگری زشت شمارد و خودش بر آن کار پافشاری کند.

ص: 210

أرجى النَّاسَ صلاحاً من إذا وقف على مساوية سارع إلى التَّحوُّلِ عنها : امیدوارترین مردم از حیث پارسائی و صلاح کسی است که گاهی بر زشتی کارش آگهی پیدا کند بیدرنگ بسوی بازگشتن از آن بشتابد (و نفس خویش را از آلودگیها پاکیزه سازد)

520

أنصف النَّاسَ من أنصف من نفسه بغير حاكم عليه : داورترین مردم کسی است که بر نفس خود داد دهد و بانصاف رفتار کند بدون اینکه کسی بر وی حکومت نماید.

521

أجور النَّاسَ من عدَّ جوراً عدلاً منه :

بیدادگرترین مردم مردی است که بیدادگری خود را داد قلمداد کند (بر مردم و یا بر خودش بد کند و خود را در شمار نیکان محسوب بدارد).

522

أولى النَّاسَ بالاصطناع من إذا مظل صبر و إذا منع عذر و إذا أعطى شكر :

سزاوارترین کسان به نیکوکاری کسی است که اگر وعده اش طولانی شود صبر کند و اگر منع کرده شود عذر پذیرد و اگر عطا کرده شود تشکر کند.

523

أبلغ ما تستمدُّ به النِّعمة الشُّكر و أعظم ما تمحَّص به المحنة الصُّبر : رساترین چیزی که نعمت بواسطه آن ادامه پیدا میکند سپاس گذاری و بزرگترین چیزی که رنج و محنت بوسیله آن نابود میگردد صبر و شکیبائی است.

524

أحقَّ النَّاسَ بزيادة النِّعمة أشكرهم لما أعطى منها : سزاوارترین مردم بفرآوانی نعمت کسی است که وقتی نعمت بوی داده میشود بیشتر بر آن سپاس میگذارد.

525

أعقل المملوك من ساس نفسه للرعيّة بما يسقط عنها حجّتها و ساس الرعيّة بما تثبت به حجّته عليها : خردمندترین پادشاهان پادشاهی است که خود را برای رعیت بطوری نگهداری کند که راه حجّت و بهانه رعیت را از خود ساقط سازد و رعیت را بطوری سیاست کند و نگهدارد که حجّت خود را بر آنان ثابت نماید (خلاصه طوری بر آنان حکومت کند که ملّت نتواند بر او خرده گیرد و کردارش نمونه لیاقت و کاردانش باشد که رعیت با طوع و رغبت فرمانش را گردن نهند)

أحبّ النَّاسَ إلى اللَّهِ سبحانه العاقل فيما أنعم به عليه بالشُّكر و أبغضهم إليه العاقل في نعمه بالكفر : دوست ترین کس نزد خداوند سبحان کسی است که در برابر نعمتی که خدا بوی داده است

ص: 211

به سپاسگذاری بر خیزد و دشمن ترین آنان کسی است که در مقابل نعمتهای خدا کفر نعمت را پیشه سازد.

527

أبلغ ما تستجلب به التَّعَمُّةُ البغی و کفر النِّعْمَةِ : رساترین چیزیکه کیفر خدا بوسیله آن جلب میگردد ستم و کفران نعمت کردن است.

528

أبلغ ما تستدرّ به الرَّحْمَةُ أن تضرر لجميع النَّاسِ الرَّحْمَةُ : رساترین چیزیکه بواسطه آن از خدا طلب ریزش رحمت کنی آنست که نیت کنی که با همه مردم مهربان باشی.

529

أفضل حظَّ الرَّجُلِ عقله إن ذلَّ أعزّه و إن سقط رفعه و إن ضلَّ أرشده و إن تكلم سدّه : والاترین بخش و بهره مرد عقل و خرد او است زیرا که اگر مردخوار گردد عقلش عزیزش دارد و اگر بیفتد عقلش بلندش سازد و اگر گمراه گردد هدایتش کند و اگر سخن گوید راست دارد او را (و نگذارد که هنگام سخن گفتن بخطا افتد)

530

أعقل النَّاسِ من ذلَّ للحقِّ فأعطاه من نفسه و عزَّ بالحقِّ فلم يهن إقامته و حسن العمل به : خردمندترین کسان کسی است که در پیشگاه حق خوار باشد و از جانب خودش حَقِّگذاری کند و خود را بوسیله حق و حقیقت ارجمند سازد و بر پا داشتن و نیکو عمل کردن بدان را کوچک نشمارد (خلاصه پیرو حقیقت باشد و آن را پایمال نسازد و لو بضررش باشد).

531

أعقل النَّاسِ من غلب جدّه هزله و استظهر علی هواه بعقله : خردمندترین مردم کسی است که جدیت و راستیش بر هزل و سبکیش بچربد و در پیکار با هوای نفسش از عقلش پشتیبان گیرد.

532

أفضل الفضائل صلة الهاجر و إيناس التَّافِرِ و الأخذ بيد العاثر : برترین فضیلتها پیوند نمودن با کسی است که جدائی گزیده و با کسی که از انسان دور و متنفر است انس گرفتن و دست آنکه لغزیده است گرفتن است.

533

أعظم الجهل معادات القادر و مصادقة الفاجر و الثَّقة بالغادر : بالاترین نادانی با شخص توانای نیرومند دشمنی کردن و با فاجر گنهکار (فاسق) دوستی نمودن و بر شخص مکار و بیوفای پیمان شکن تکیه نمودن است.

534

أبغض الخلائق إلى الله تعالى الجاهل لأنه حرمه ما منّ به على خلقه وهو العقل :

دشمن ترین کسان در پیش خداوند سبحان نادان است زیرا که خدا

ص: 212

محروم کرده او را از آنچه که بآن چیز بر خلق خود منت گذارده است و آن عقل و خرد است (در اینجا ممکن است این نظر پیش آید که اگر خدا خودش عقل را بر وی حرام کرده است چرا او را دشمن میدارد جواب این ایراد را علما و مفسرین در ذیل آیه تُصَلُّ بِهَا مَنْ تَشَاءُ وَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ و یا در حدیث السَّعِيدِ السَّعِيدِ فِي بطنِ أُمِّهِ وَ الشَّقِيِّ فِي بطنِ أُمِّهِ داده اند

535

أظلم النَّاسِ مَنْ سَنَّ الْجورَ وَ محاسنِ العَدْلِ : ستمکارترین مردم کسی است که ردش ستم را پایه بکار گذارد و روش عدل و دادگری را از میان بردارد.

536

أبلغ العظمت النَّظْرُ إِلَى مصارعِ الأمواتِ وَ الاعتبارِ بمصائرِ الآباءِ وَ الأمهاتِ :

رساترین پندها بسوی گودالهای مردگان دیدن و از عاقبت پدران و مادران پند گرفتن است.

537

أبلغ ناصح لك الدُّنْيَا لو انصحت بما تريك من تغايرِ الحالاتِ وَ تؤذئك به من البينِ وَ الشَّدَاتِ : از برای تو رساننده ترین پندگوی دنیا است اگر تو پند گیر باشی بدانچه از گردشهای گوناگون که نشانت میدهد و از جدائی و پراکندگی که بدان ترا گوشزد مینماید.

538

أحسن الحسناتِ حَبْنًا وَ أسوء السيئاتِ بغضنا : بهترین خوبیها محبت و دوستی ما اهل بیت رسول الله و بدترین بدیها دشمنی با ما است

539

أولى النَّاسِ بنا من والانا و عادا من عادانا سزاوارترین مردم بما کسی است که ما را دوست بدارد و دشمن دشمنمان باشد.

540

أفضل تحفة المؤمن الموت : مرگ والاترین ارمانی است که بمؤمن داده میشود.

541

أشدُّ من الموت ما يتمنى الخلاص منه بالموت سخت تر از مرگ چیز یست که برای رهائی از آن شخص آرزومند مرگ باشد (منجمله فقر و تنگدستی است که بشر را ناچار بمنت کشیدن از دونان وادار میکند و انسان در هر دمی از خدا طلب مرگ مینماید).

542

أعقل النَّاسِ أنظروهم فى العواقب : خردمند ترین کسان کسی است که بیشتر پایان کارها را مینگرد (پایان کار دنیا و پایان کار آخرت را می

أورع النَّاس أنزههم عن المطالب : پارساترین کسان کسی است که از درخواستهای نفسانی پاکدامن تر است

ص: 213

أَحَقُّ النَّاسِ بِالْإِحْسَانِ مَنْ أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْهِ وَبَسَطَ بِالْقُدْرَةِ يَدَيْهِ : سزاوارترین مردم به نیکوئی کردن درباره مردم مردی است که خدا درباره وی نیکی کرده و دستش را در توانائی و قدرت باز گذارده است.

أَوْلَى النَّاسِ بِالْإِنْعَامِ مَنْ كَثُرَتْ نِعَمُ اللَّهِ عَلَيْهِ : سزاوارترین مردم بنعمت دادن و بخشیدن بمردم کسی است که نعمت های خدا بر وی بسیار باشد.

أَحْسَنُ الْكَلَامِ مَا تَمَجَّهَ الْآذَانُ وَ لَا يَتَعَبُ فَهْمُهُ الْأَفْهَامُ : نیکوکارترین کلام کلامی است که گوشها آن را فرا گیرند و فهمها و اندیشهها از دریافتش برنج نیفتند.

أَعْلَى الْأَعْمَالِ إِخْلَاصُ الْإِيمَانِ وَ صِدْقُ الْوَرَعِ وَ الْإِيقَانِ : بلندترین کارها ایمان خالص داشتن و پارسائی و یقین درست داشتن است

أَشْفَقَ النَّاسَ عَلَيْكَ أَعُونَهُمْ لَكَ عَلَى صَلَاحِ نَفْسِكَ وَ أَنْصَحَهُمْ لَكَ فِي دِينِكَ مَهْرَبَانَ تَرِينِ مَرْدَمِ بَرِ تَوِ كَسِي اسْتِ كِه تَوِ رَا بَرِ اصْلَاحِ نَفْسِ تِ بِيَشْتَرِ يَارِي كَنْدِ وَ دَرِ دِيْنِ تِ بِيَشْتَرِ پَنْدِ تِ دِهْدِ.

أَحَقُّ مَنْ أَحَبَبْتَهُ مِنْ نَفْعِهِ لَكَ وَ ضَرِّهِ لَغَيْرِكَ : سزاوارتر کس که باید دوستش داری کسی است که سودش برای تو و زیانش برای غیر تو است (ظاهراً اینجمله مؤید همان جمله فوق است که رفیق انسان کسی باید باشد سود رساننده و از زیان دنیا بازدارنده باشد)

الفصل التاسع : حرف الألف بلفظ انّ

اشاره

مما ورد من حکم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السّلام في حرف الألف بلفظ انّ قال عليه السّلام فصل نهم از آنچه که وارد گردیده است از حکم عليّ بن أبيطالب عليه السّلام در حرف الف بلفظ انّ آنحضرت عليه السّلام فرمودند

1

إِنَّ فِي الْخَمُولِ لِرَاحَةٍ: براستی که آسایش در گمنامی است.

2

إِنَّ فِي الشَّرِّ لَوْقَاحَةً: براستی که بیشرمی در شرّ و زشتی است.

3

إِنَّ فِي الْقَنُوعِ لَعَنَاءٌ: براستی که در قناعت توانگری است.

إِنَّ فِي الْحَرَصِ لَعَنَاءٌ: براستی که در حرص رنج است

4

إِنَّ حَسْنَ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَانِ: براستی که خوش پیمانی از ایمان است.

5

إِنَّ حَسْنَ التَّوَكُّلِ لَمَنْ صَدَقَ الْإِيْقَانُ: براستیکه نیکوئی توکل بر خدا از درستی یقین است.

6

إِنَّ أَعْجَلَ الْعُقُوبَةِ عِقُوبَةُ الْبَغِيِّ: براستی که تندترین کیفر (ی که بانسان میرسد) کیفر ستمکاری است

7

إِنَّ أَسْوَأَ الْمَعَاصِي مَغِيبَةُ الْغِيِّ: براستیکه بدترین گناهان نتیجه و عاقبت گمراهی است

8

إِنَّ أَسْرَعَ الْخَيْرِ ثَوَابُ الْبِرِّ: براستی که شتاب کننده ترین خیرها از جهت عاقبت خوبی با مردم است.

9

إِنَّ أَحْمَدَ الْأُمُورِ عَاقِبَةُ الصَّبْرِ: براستی که ستوده ترین کارها از نظر پایان صبر و شکیب است (که انسان با شاهد آرزو هم آغوش گردد).

10

إِنَّ أَسْرَعَ الشَّرِّ عِقَابُ الظُّلْمِ: براستی که پر شتاب ترین بدی ها از حیث کیفر ستمکاری است

إِنَّ أَفْضَلَ أَخْلَاقِ الرِّجَالِ الحِلْمُ : براستی که برترین خوی های مردان حلم و بردباری است.

إِنَّ أَعْظَمَ المَثُوبَةِ مَثُوبَةُ الإِنصَافِ : براستی که بزرگترین پاداش پاداش عدل و انصاف است.

إِنَّ أَزِينِ الأَخْلَاقِ الوَرَعُ العَفَافِ : براستی که آراسته ترین خوها پاکدامنی و عفاف است.

إِنَّ أَدْنَى الرِّبَاءِ شَرُّهُ : براستی که پائین و کمترین مراتب ربا شرک بخدا است.

إِنَّ ذِكْرَ الغِيبَةِ شَرُّ الإِفْكَ : براستی که غیبت کردن از مردم بدترین بهتان است (زیرا شخص وارد غیبت مردم که شد ممکن است دروغها و بهتانهای بیشتری درباره اشخاص بزبانش جاری گردد در صورتیکه بهتان گاهی یکی بیش نیست).

إِنَّ إعْطَاءَ هَذَا المَالِ قَنِيَةً وَّإِنَّ إِمْسَاكَهُ فِتْنَةً : براستی که این مال و ثروت دنیا را بخشیدنش ذخیره است (یعنی توشه و اندوخته برای آخرت است) و همانا که نگاهداشتن آن و دریغ از بخشیدنش فتنه و بلا است (یعنی

هم آن مال و هم صاحبش در معرض بلا است).

17

إِنَّ إِفْثَاقَ هَذَا الْمَالِ فِي طَاعَةِ اللَّهِ أَعْظَمَ نِعْمَةً وَ إِفْثَاقَهُ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ أَعْظَمَ مِحْنَةً : براستی که این مال دنیا را در طاعت خدا صرف کردن بزرگترین نعمت و در راه معصیت و نافرمانی خدا صرف نمودن بزرگترین رنج و محنت در آخرت است.

18

إِنَّ النَّفْسَ إِذَا تَنَاسَبَتْ أَتَّالَفَتْ : براستی که مردم وقتی که بهم مانند باشند بهم پیوندند.

19

إِنَّ الرَّحِمَ إِذَا تَمَاسَّتْ تَعَاطَفَتْ : براستی که خویشاوندان گاهی که بهم رسند مهرشان بهم بجنبند و بجوشند.

20

إِنَّ مِنَ النَّعْمَةِ تَعَدُّرَ الْمَعَاصِي : براستی که دوری و معذوری از گناهان نعمتی است (خوب و مطلوب).

21

إِنَّ أَسْعَدَ النَّاسِ مَنْ كَانَ لَهُ مِنْ نَفْسِهِ بِطَاعَةِ اللَّهِ مَقَاضِيًا : براستی که نیک بخت ترین مردم کسی است که از نفس خودش تقاضا کننده اطاعت خدا باشد (و خود را براه حق و لو بکراهت نفس بکشاند).

22

إِنَّ أَهْنَأَ النَّاسِ عَيْشًا مَنْ كَانَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ رَاضِيًا : براستی که گواراترین مردم در زندگی کسی است که آنچه که خدا قسمتش کرده است خوشنود باشد.

23

إِنَّ مِنَ الْفَسَادِ إِضَاعَةَ الزَّادِ : براستی که یکی از طرق فساد زاد و توشه را تباه کردن است (یعنی آنکه برای راهی که در پیش دارد توشه فراهم نکند و بهنگام تهیه آن آنرا از دست بدهد)

24

إِنَّ مِنَ السَّفْءِ إِفْثَاقَ الْمَعَادِ : براستی که از بدبختی انسان آخرت را تباه نمودن است.

25

إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ كُلَّ مُؤْمِنٍ هَيِّنٍ لَيِّنٍ : براستی که اهل بهشت هر مؤمن نرمخوی همواری است.

إِنَّ الْأَتْقِيَاءَ كُلَّ سَخِيٍّ مَتَعَفَّفٍ مَحْسِنٍ :

براستی که پرهیزکاران هر صاحب سخاوت پارسای نیکوکار است.

إِنَّ أَهْلَ النَّارِ كُلَّ كَفُورٍ مَكُورٍ : براستی که اهل دوزخ هر ناسپاس پر فریب است

إِنَّ الْفَجَّارَ كُلَّ ظَلُومٍ خَتُورٍ : براستی که بدکاران و فاسقان هر ستمکار نابکار است.

إِنَّ بَدَلَ التَّحِيَّةِ مِنْ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ :

براستی که پیشی گرفتن بسلام و یا هدیه برای یکدیگر فرستادن

از خوشخوئیها است.

30

إِنَّ مَوَاسَاةَ الرَّفَاقِ مِنْ كَرَمِ الْأَعْرَاقِ :

براستی که با دوستان و رفقا برابری کردن (و خود را در تمام مراحل زندگی با آنان یکسان گرفتن) از خوبی اصلها و ریشهها است

31

إِنَّ مَنَعَ الْمُقْتَصِدَ أَحْسَنَ مِنْ عَطَاءِ الْمُبْدِرِ بَرَاةً بِرَاسْتِي چيزيكه شخص ميانه رو باز گيرد خوشتر از دادن شخص تلف كننده است (زيرا آن يك با ندادن تا حد امکان آبروی خود را محفوظ میدارد و این يك با دادن بیجا آبروی خود را میریزد).

32

إِنَّ رِوَاةَ الْعِلْمِ كَثِيرٌ وَرِعَاةَهُ قَلِيلٌ :

براستی که روایت کننده علم بسیار است و رعایت کننده آن کم (در صورتیکه منظور از علم عمل کردن است نه دانستن تنها).

33

إِنَّ الصَّادِقَ لِمَكْرَمٍ جَلِيلٍ وَإِنَّ الْكَاذِبَ لِمُهَانٍ ذَلِيلٍ : بَرَاةً بِرَاسْتِي که مرد راستگو بزرگ و گرامی و مرد دروغگو خوار و ذلیل است.

34

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يَحِبُّ الْعَقْلَ الْقَوِيمَ وَالْعَمَلَ الْمُسْتَقِيمَ : بَرَاةً بِرَاسْتِي که خداوند سبحان عقل استوار و کردار درست و راست را دوست میدارد

35

إِنَّ بَطْنَ الْأَرْضِ مَيِّتٌ وَظَهْرُهُ سَقِيمٌ :

براستی که زمین شکمش مرده (یعنی پر از مردگان) و پشتش (پر از مستی مردم) بیمار است.

36

إِنَّ الْبَهَائِمَ هَمَّهَا بَطُونُهَا : بَرَاةً بِرَاسْتِي که چرندگان فقط همتهشان مصروف شکمشان است.

37

إِنَّ السَّبَاعَ هَمَّهَا الْعُدْوَانُ عَلَى غَيْرِهَا :

براستی که درندگان همتشان ستم کردن بر غیر خودشان است.

38

إِنَّ النِّسَاءَ هَمَّهُنَّ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْفُسَادُ فِيهَا : براستی که زنان همتشان در زیور زندگانی جهان و فساد کردن در آن است (پیکرشان سست مغزشان سبک عقلشان بسیار کم و کوچک است و جز خوردن و پوشیدن کاری دیگر از آنان ساخته نیست).

39

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ مُسْتَكِينُونَ : براستی که مؤمنین (در برابر خدا و مردم) فروتنی کنندگانند.

40

إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ مُشْفِقُونَ : براستی که مؤمنین با مردمان مهربانان اند.

41

إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ خَائِفُونَ : براستی که مؤمنین حد ترسان اند.

ص: 217

إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ وَجُلُونَ : براستی که مؤمنین (از عذاب خدا) بیمناکانند.

إِنَّ لِسَانَكَ يَقْتَضِيكَ مَا عَوَّدْتَهُ : براستی که زبانت میخواهد از تو آنچه که وی را بدان خوی داده ای

إِنَّ طَبَاعَكَ تَدْعُوكَ إِلَى مَا أَلْفَتَهُ :

بدرستی که خوی های تو وادار میکنند تو را بر آنچه که بدان انس و خوی گرفته ای

إِنَّ مِنَ الْعِبَادَةِ لَيْنَ الْكَلَامِ وَإِفْشَاءَ السَّلَامِ براستی که نوعی از عبادت آنست که انسان سخن بنرمی گوید و سلام را آشکار و بلند کند.

إِنَّ الْفَحْشَ وَالْفَحْشَ لَيْسَا مِنْ خَلَائِقِ الْإِسْلَامِ براستی که دشنام دادن و دشنام شنیدن هیچیک از اخلاق اسلامی نیستند.

إِنَّ الْحَازِمَ مَنْ لَا يَغْتَرَّ بِالْخَدَعِ : براستی که دوراندیش کسی است که فریب خدعه ها را نخورد (و هشیار باشد).

إِنَّ الْعَاقِلَ لَا يَنْخَدِعُ بِالطَّمَعِ : براستی که خردمند برای طمع فریب نخورد (و به بند در نیفتد لکن افسوس که عقول ضعیف و دست طمع چنان قوی است که اغلب اشخاص را بدار میکشد و دین و دنیای انسان را تباه میکند).

إِنَّ لِلْبَاقِينَ بِالْمَاضِينَ مَعْتَبِرًا : براستی که برای بازماندگان بگذشتگان جای عبرت و پند است

إِنَّ لِلْآخِرِ بِالْأَوَّلِ مَزْدَجْرًا : براستی برای آنکس که پس مانده است بآنکه پیش رفته است منع و بازداشتی است (و انسان باید در کارهای پیشینیان و گناهانیکه مرتکب شدند و بلاهائیکه بسرشان آمد بنگرد و خود را از گناهان باز دارد تا گرفتار بلاها نشود)

إِنَّ كَفْرَ النِّعْمَةِ لَوْمٌ وَمَصَاحِبَةُ الْجَاهِلِ شَوْمٌ : براستی که کفران نعمت پستی و ناکسی است و همنشینی با نادان نامبارک و بدفرجام است

52

إِنَّ الْفَقْرَ مَذَلَّةٌ لِلنَّفْسِ مَدَهْشَةٌ لِلْعَقْلِ جَالِبٌ لِلْهَمِّومِ : براستی که فقر و تنگدستی باعث خواری نفس و دهشت و رکود عقل و جلب و کشش غمها و اندوهها است.

53

إِنَّ عَمْرَكَ مَهْرَ سَعَادَتِكَ إِنْ أَنْفَذْتَهُ فِي طَاعَةِ رَبِّكَ : براستی که دوران و عمر تو کابین نیکبختی تو است اگر آن را در عبادت پروردگارت بسر آری (و کلید بدبختی تو است اگر در نافرمانی خدا

ص: 218

صرفش کنی).

54

إِنَّ أَنْفَاسَكَ أَجْزَاءَ عَمْرِكَ فَلَا تَفْنِهَا إِلَّا فِي طَاعَةِ تَزَلُّفِكَ : براستی که این نفسهای تو ذرات و پاره های عمر تو اند نکند که آن را تمام کنی مگر در طاعتی که تو را بخدا نزدیک سازد

55

إِنَّ عَمْرَكَ وَقْتُكَ الَّذِي أَنْتَ فِيهِ :

براستی که عمر تو همین وقتی است که تو در آنی (گذشته رفته و آینده نیامده است ما فات ماضی و ما سیأتیک فاین قم فاغتتم الفرصة بین العدمین)

56

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يَجْرِي الْأُمُورَ عَلَى مَا يَقْتَضِيهِ لَا عَلَى مَا تَرْتَضِيهِ : براستی که خداوند سبحان کارها را بمقتضای میل خودش میگرداند نه بر آن طوریکه دلخواه تو است.

57

إِنَّ لِلْقُلُوبِ خَوَاطِرَ سُوءٍ وَالْعُقُولِ تَزَجْرُ مِنْهَا : براستی که برای دلها اندیشه ها و خواسته های بدی میباشد که خردها باز میدارند از آنها (یعنی چنانچه خرد در میان نباشد هر آینه دنبال خواهشهای بد خواهد رفت)

58

إِنَّ عَمْرَكَ عِدَّةَ أَنْفَاسِكَ وَعَلَيْهَا رَقِيبٌ يَحْصِيهَا : براستی که دوران زندگی تو بشماره نفسهایت میباشد و برای آن (در هر دمی که فرو میری و بر میآوری) نگهبانی است که آن را شماره میکند.

59

إِنَّ ذَهَابَ الذَّاهِبِينَ لَعِبْرَةٌ لِلْقَوْمِ الْمُتَخَلِّفِينَ :

براستی که رفتن رفتگان برای گروه بازماندگان عبرت و اندرزی است (اگر گوش پند نپوشی در کار باشد).

60

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ لِيَبْغِضَ الْوَقِيعَ الْمُتَجَرِّعِ عَلَى الْمَعَاصِي : براستی که خداوند پاک و بزرگ هر وقیح بیشرمی که در گناهان بیباک و جری است دشمن میدارد

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يَحِبُّ كُلَّ سَمِيعٍ حَرِيصٍ عَلَى الدِّينِ : براستی که خداوند بزرگ دوستدارد هر کسی را که دستش دهنده و دارای دین محکم باشد.

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يَحِبُّ الْمُتَعَفِّفَ الْحَيَّ التَّقِيَّ الرَّاضِيَ : براستی که خداوند پاک دوست دارد هر پاکدامن با شرم پرهیزکاری است که بقضای خدا رضا است.

إِنَّ أَفْضَلَ الْإِيمَانِ إِعْتَصَامُ الْمَرْءِ مِنْ نَفْسِهِ بِرَأْسِهِ أَنْ يَأْتِيَ الْإِنْسَانَ بِإِنصَافٍ

باشد و لو درباره خودش (و حق را اگر بضرر خودش هم باشد بگوید).

64

إِنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادِ مَجَاهِدَةُ الرَّجُلِ نَفْسَهُ بِرَاسْتِي كَمَا بِالْأَتْرَيْنِ سَتِيْزٍ وَ بِيْكَارِ جَنْغٍ وَ بِيْكَارِ مَرْدٍ أَسْتِ بِأَنْفَسِ أَمَّارِهِ خَوْدِشِ.

65

إِنَّ مِنَ الْعَدْلِ لِأَنَّ تَتَصَفَّ فِي الْحَكْمِ وَ تَجْتَنِبُ الظُّلْمَ : بِرَاسْتِي كَمَا مِنْ دَادِغَرِي وَ عَدْلِ إِنْسَانٍ أَنْسْتِ كَمَا مِنْ بَهَنْگَامِ حَكْمِ دَادِنِ بِأَنْصَافِ بَاشِدِ وَ مِنْ سَتْمَكَارِي دَوْرِي كَزِيْندِ.

66

إِنَّ أَفْضَلَ الْعِلْمِ السَّكِينَةُ وَ الْحِلْمُ :

بِرَاسْتِي كَمَا مِنْ حِلْمٍ وَ سَكِيْنَةٍ وَ وَقَارٍ بِالْأَتْرَيْنِ عِلْمٍ وَ دَانِشِ أَسْتِ.

67

إِنَّ الْقَبِيْحَ فِي الظُّلْمِ بِقَدْرِ الْحَسَنِ فِي الْعَدْلِ بِرَاسْتِي كَمَا مِنْ زَشْتِي دَرِ سَتْمَكَارِي بَانَدَاذَةَ نَكُوْنِي دَرِ عَدْلِ وَ دَادِغَسْتَرِي أَسْتِ.

68

إِنَّ الرَّهْدَ فِي الْجَهْلِ بِقَدْرِ الرَّغْبَةِ فِي الْعَقْلِ : بِرَاسْتِي كَمَا مِنْ بِي رَغْبَتِي دَرِ نَادَانِي بَانَدَاذَةَ مِيْلِ وَ رَغْبَتِي دَرِ دَانَائِي وَ خَرْدَمَنْدِي أَسْتِ.

69

إِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَ لَا حِسَابَ وَ غَدًا حِسَابٌ وَ لَا عَمَلٌ : بِرَاسْتِي كَمَا مِنْ أَمْرٍ رَوْزِ عَمَلِ أَسْتِ وَ حِسَابِ نِيْسْتِ وَ فَرْدًا حِسَابِ أَسْتِ وَ عَمَلِ نِيْسْتِ (خَنَكِ آن رَادِ مَرْدِيْكَه دَرِ أَمْرٍ بَكُوْشِدِ وَ بَرَايِ فَرْدَايِ قِيَامَتِشِ كَارِي أَنْجَامِ دَهْدِ)

70

إِنَّ جَدَّ الدُّنْيَا هَزَلٌ وَ عَزَّهَا ذَلٌّ وَ عَلَوَّهَا سَفَلٌ بِرَاسْتِي كَمَا مِنْ دُنْيَا جَدٍّ وَ اسْتَوَارِيْشِ بَازِي وَ عَزَّتْشِ خَوَارِي وَ بَلَنْدِيْشِ وَ سَسْتِي وَ پَسْتِي أَسْتِ.

71

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ عِنْدَ إِضْمَارِ كُلِّ مَضْمَرٍ وَ قَوْلِ كُلِّ قَائِلٍ وَ عَمَلِ كُلِّ عَامِلٍ : بِرَاسْتِي كَمَا مِنْ خُدَا نَزْدِ رَازِ دَلِ هَرِ رَازِ دَارِي وَ كَفْتِهَ هَرِ كُوْپِنْدِهَ وَ كَارِ هَرِ كَارِ پَرْدَازِي حَاضِرِ وَ نَاطِرِ أَسْتِ.

72

إِنَّ الزَّهْدَ فِي وِلَايَةِ الظَّالِمِ بِقَدْرِ الرَّغْبَةِ فِي وِلَايَةِ الْعَادِلِ : برآستی که بی رغبتی در حکومت ستمکار باندازه ای رغبت در حکومت عادل دادگستر است یعنی که بهمان اندازه که خواهان این هستند از آن بیزارند

73

إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ أَوْعِيَةَ فَخَيْرِهَا أَوْعَاهَا لِلْخَيْرِ : برآستی که این دلها ظرفهایی هستند برای خوبیها و بهترین دلها دلی است که خوبی را بیشتر در خود جا دهد.

74

إِنَّ هَذِهِ الطَّبَائِعَ مُتَبَايِنَةَ وَخَيْرِهَا

ص: 220

أبعدها من الشرّ: براستی که این طبیعتها از هم بدوراند و بهترین آنها دورترین آنها است از بدی

75

إِنَّ وَلِيَّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ أَطَاعِ اللَّهَ وَإِنْ بَعَدَتْ لِحْمَتِهِ : براستی که دوست محمد المصطفی که از خدا بر او و بر آتش درود باد کسی است که فرمان خدای را ببرد گو اینکه از جهت خویشی از آنحضرت دور باشد.

76

إِنَّ عَدُوَّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ عَصَى اللَّهَ وَإِنْ قَرَّبَتْ قَرَابَتَهُ : براستی که دشمن محمد که درود خدا بر او و بر آتش باد کسی است که خدایرا نافرمانی کند اگر چه از حیث خویشی با آنحضرت نزدیک باشد.

77

إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِالْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ أَعْمَلُهُمْ بِمَا جَاؤُوا بِهِ : براستی که سزاوارترین مردم به پیمبران که درود خدای بر آنان باد کسی است که بآنچه که آنها (از طرف خدا) آورده اند عاملتر باشد.

78

إِنَّ بَشَرَ الْمُؤْمِنِ فِي وَجْهِهِ وَقُوَّتِهِ فِي دِينِهِ وَحَزَنُهُ فِي قَلْبِهِ : براستی که مؤمن شادیش در چهره اش و توانائیش در دینش و اندوهش در دلش میباشد

79

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ لِيَبْغِضَ الطَّوِيلَ الْأَمَلِ السَّيِّئِ الْعَمَلِ : براستی که خداوند سبحان دشمن میدارد شخصی را که آرزویش دراز و کردارش زشت باشد

80

وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عِنْدَ دَفْنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِنَّ الصَّبْرَ لَجَمِيلٌ إِلَّا عَنكَ وَإِنَّ الْجَزَعَ لَقَبِيحٌ إِلَّا عَلَيْكَ وَإِنَّ الْمَصَابَ بَكَ لَجَلِيلٌ وَ أَنَّهُ قَبْلَكَ وَ بَعْدَكَ لَجَلَلٌ : آنحضرت علیه السلام بهنگام دفن پیکر پاک رسول خدا صلی الله علیه و آله چنین گفته اند یا رسول الله براستی که صبر و شکیبائی خوب است اما نه در مصیبت تو براستی که بیتابی و جزع زشت است مگر در فراق تو (که نیکو است) براستی آنکه مصیبت زده بتو باشد ماتم و مصیبتش بزرگ است و آن پیش از تو و پس از تو دیگر کوچک است.

81

إِنَّ مَنْ مَشَى عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ لَصَائِرَ إِلَى بَطْنِهَا : براستی آنکس که بر پشت زمین راه میرود هر آینه در شکم زمین جای خواهد گرفت.

82

إنّ الأمور إذا تشابهت اعتبر آخرها بأولها: براستی که کارها وقتی که بهم شبیه باشند آخر آن باوّلش اعتبار کرده شود (یعنی باید که

ص: 221

از برای آخر آنها از اول آنها پند گرفت پس اگر در اول از آن کار سودی دیده است در مانند آن اقدام کند و اگر زیان داشته پرهیزد

83

إِنَّ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ مَسْرَعَانِ فِي هَدْمِ الْأَعْمَارِ بِرَاسْتِي كَمَا أَنَّ شَبَّ وَرَوْزَ فِي كُنْدِنِ بِنِيَادِ عَمْرَاهَا (بِشَرِّ) بِشَتَابِ مِيآيِنْدِ وَ مِيروِنْدِ.

84

إِنَّ فِي كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَ عِبْرَةً لِّذَوِي اللَّبِّ وَ الْإِعْتِبَارَ : بِرَاسْتِي كَمَا أَنَّ فِي خِرْدَمِنْدَانِ وَ كِيرِنْدِگَانِ پِنْدِ دَرِ هَرِ چِيْزِ (أَزِ چِيْزِهَائِ دُنْيَا) پِنْدِ وَ عِبْرَتِي اسْتِ.

85

إِنَّ مَاضِيَّ يَوْمِكَ مُنْتَقِلٌ وَ بَاقِيَةُ مَتَّهَمٌ فَاعْتَنِمِ وَقْتَكَ بِالْعَمَلِ : بِرَاسْتِي كَمَا أَنَّ رَوْزَ گِذِشْتِه تُوَ أَزِ دِسْتِ رِفْتِه اسْتِ وَ بَاقِيِ آنِ مُورِدِ تَهْمَتِ اسْتِ (وَ مَعْلُومِ نِيسْتِ فِرْدَا كَمَا مِيآيِدِ تُو هَسْتِي يَا نِيسْتِي) بِنَابِرِ اَيْنِ وَقْتِ رَا بَعْمَلِ نِيكُو بَجَايِ آوَرْدِنِ غَنِيْمَتِ بِشْمَارِ.

86

إِنَّ مَاضِيَّ عَمْرِكَ أَجَلٌ وَ آتِيَةُ أَمَلٌ وَ الْوَقْتُ عَمَلٌ : بِرَاسْتِي كَمَا أَنَّ عَمْرَ تُو دَرِ گِرُوِ أَجَلِ وَ آيِنْدِه دَرِ گِرُوِ آرْزُوِ وَ هِنْگَامِيكِه دَرِ آنِيِ هِنْگَامِ كَارِ اسْتِ (پَسِ فِرْصَتِ رَا أَزِ دِسْتِ مَكْذَارِ وَ كَارِيِ كُنْ).

87

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيْسَتْحِيٌّ إِذَا مَضَى لَهُ عَمَلٌ فِي غَيْرِ مَا عَقَدَ عَلَيْهِ إِيمَانَهُ : بِرَاسْتِي كَمَا أَنَّ مُورِدِ مُؤْمِنِ (خِذَا تَرَسِ) وَقْتِيِ بَرِ خِلَافِ آنْچِه كَمَا عَقِيْدِه وَ اِيْمَانِ اُو اسْتِ كَارِيِ بَكُنْدِ الْبِتَّةِ خِجَالَتِ مِيكُشْدِ وَ شَرْمِگِيْنِ مِيگِرْدَدِ.

88

إِنَّ الْعَدْلَ مِيزَانُ اللَّهِ سُبْحَانَهُ الَّذِي وَضَعَهُ فِي الْخَلْقِ وَ نَصَبَهُ لِأَقَامَةِ الْحَقِّ فَلَا تَخَالَفُهُ فِي مِيزَانِهِ وَ لَا تَعَارِضُهُ فِي سُلْطَانِهِ : بِرَاسْتِي كَمَا أَنَّ عَدْلَ وَ دَادْگِرِيِ تَرَازُوِيِ سَنَجِشِ خِذَاوِنْدِ سُبْحَانَ اسْتِ كَمَا أَنَّ دَرِ مِيَانِ خَلْقِ وَضْعِ كَرْدِه وَ بَرَايِ پَايِدَارِيِ حَقِّ نَصَبِ فَرْمُودِه اسْتِ پَسِ دَرِ مِيزَانِ خِذَا بَا خِذَا مَخَالَفَتِ وَ دَرِ قُدْرَتِ وَ سُلْطَنَتِ بَا اُو مَعَارِضِه مَنْمَايِ.

89

إِنَّ مَالَكَ لِحَامِدِكَ فِي حَيَاتِكَ وَ لِدَاؤَمِكَ بَعْدَ وَفَاتِكَ : بِرَاسْتِي كَمَا أَنَّ مَالِ تُو دَرِ زَمَانِ حَيَاتِ بَرَايِ سَتَايِشْگِرْتِ بَاشْدِ وَ پَسِ أَزِ مَرْگَتِ بَرَايِ نَكُوْهْشْگِرْتِ (يَعْنِيِ هَرْگَاهِ مَالِ خُودِ رَا دَرِ زَمَانِ حَيَاتِ بَكْسِيِ بَدِهِيِ سَتَايِشْ كُنْدِ تَرَا وَ اِگَرِ پَسِ أَزِ مَرْگَتِ بَكْسِيِ بَرَسْدِ نَكُوْهْشْتِ كُنْدِ)

90

إِنَّ التَّقْوَى عَصْمَةٌ لَكَ فِي حَيَاتِكَ وَ زَلْفَى لَكَ بَعْدَ مَمَاتِكَ : بِرَاسْتِي كَمَا أَنَّ تَقْوَى وَ پَرِهِيْزْكَارِيِ دَرِ دُورَانِ زَنْدِگَانِيِ نَكُهْبَانِ تُو اسْتِ وَ پَسِ أَزِ مَرْگَتِ

91

إِنَّ حِلْمَ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى الْمَعَاصِي جَزَاءٌ وَبِهَلَاكَةِ نَفْسِكَ أَغْرَاكَ : براستی که حلم و بردباری خداوند تعالی تو را بر ارتکاب گناهان دلیر و بی باک ساخته و بر هلاک نفست گولت زده است

92

إِنَّ أَمْرًا لَا تَعْلَمُ مَتَى يَفْجَأُكَ يَنْبَغِي أَنْ تَسْتَعِدَّ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَغْشَاكَ : براستی کاریکه نمیدانی چه موقع ناگهان بر تو میتازد (و چه وقت مرگ تو را از پای در میافکنند بسیار بجا و) سزاوار است که پیش از آنکه تو را فرو گیرد بتدارک آن قیام و اقدام نمائی.

93

إِنَّ لِلَّهِ سُبْحَانَ عِبَادًا يَخْتَصُّهُمْ بِالنِّعَمِ لِمَنَافِعِ الْعِبَادِ يَقْرَهُهَا فِي أَيْدِيهِمْ مَا بَدَلُوهَا فَإِذَا مَنَعُوهَا نَزَعَهَا مِنْهُمْ وَحَوَّلَهَا إِلَىٰ غَيْرِهِمْ : براستی که خداوند سبحان را بندگانی است که نعمتهای خود را بآنها اختصاص داده است برای منافع بندگانش و مادام که آنها در کار بذل و بخشش اند آن نعمت در دست آنان باقی است همینکه آنها از دادن آن نعمت خودداری کنند خدا هم آن را از آنها گرفته و بدیگران میبخشد.

94

إِنَّ أَحْسَنَ الرِّزْقِ مَا خَلَطَكَ بِالنَّاسِ وَجَمَّلَكَ بَيْنَهُمْ وَكَفَّ أَلْسِنَتَهُمْ عَنْكَ :

براستی که نیکوترین روش آنست که تو را با مردم آمیزش دهد و در میان آنها آراسته ات دارد و زبان زشت آنها را از تو بگرداند.

95

إِنَّ الْمَوَدَّةَ يَعْبُرُ عَنْهَا اللِّسَانَ وَعَنِ الْمَحَبَّةِ الْعِيَانَ : براستی که زبان بیان کننده مراتب دوستی است لکن ظاهر حال محبت درونی را بیان مینماید.

96

إِنَّ مَحَلَّ الْإِيمَانِ الْحَنَانَ وَسَبِيلَهُ الْأُذُنَانِ بِرَاسْتِي كِه دَل جَايْگَاه اِيْمَان و رَاه دَاشْتَن اِيْمَان گُوشَهَا اسْت.

97

إِنَّ لَأَنْفُسِكُمْ أَثْمَانًا فَلَا تَتَّبِعُوهَا إِلَّا بِالْجَنَّةِ بِرَاسْتِي كِه بَرَاي نَفُوس شَمَا مَرْدَم قِيْمَتَهَائِي اسْت (سَنگِيْن و گِرَان) اَنهَآ رَا جِز بَا بَهْشْت سُودَا نَكْنِيْد و نَفْرُوشِيْد.

98

إنّ من باع نفسه بغير الجنّة فقد عظمت عليه المحنة : براستی که کسی که خودش را بغير از بهشت بفروشد البتّه رنج و اندوهش بزرگ خواهد بود

ص: 223

إِنَّ بَدْوَى الْعُقُولِ مِنَ الْحَاجَةِ إِلَى الْأَدَبِ كَمَا يَظْمَأُ الزَّرْعُ إِلَى الْمَطَرِ : براستی که خردمندان نیازمند دین و ادبند بدانسانکه کشت زار نیازمند و تشنه باران است.

100

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ السَّهْلَ النَّفْسَ السَّامِحَ الْخَلِيقَةَ الْقَرِيبَ الْأَمْرَ : براستی که خداوند تعالی دوستدار هر مرد نرم جانب خوشخوی زودکار از هم درکن است.

101

إِنَّ أَفْضَلَ النَّاسِ مَنْ حَلِمَ عَنْ قَدْرَةِ وَزَهَدَ عَنْ عَتَبَةٍ وَأَنْصَفَ عَنْ قُوَّةٍ : براستی که برترین مردم کسی است که بحال توانائی حلم ورزد و بی رغبت باشد با وجود توانگری و با داشتن قدرت و قوت بانصاف رفتار کند.

102

إِنَّ كَرَمَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ لَا يَنْقُضُ حِكْمَتَهُ فَلِذَلِكَ لَا يَقَعُ الْإِجَابَةُ فِي كُلِّ دَعْوَةٍ : براستی که کرم خداوند بزرگ از حکمتش چیزی نمیگاهد (و آنجا که حکمتش اقتضا نکند چیزی بکسی نبخشد) فلذا هر دعائی مستجاب شدنی نیست.

103

إِنَّ لِلَّهِ إِلَهًا إِلَّا اللَّهُ شُرُوطًا وَإِنِّي وَذَرِيَّتِي مِنْ شُرُوطِهَا : براستی که از برای گفتن کلمه طیبه لا إله إلا الله شرطهائی است و من و فرزندانم جزء آن شرطها هستیم (همانطوریکه حضرت رضا (ع) نیز فرمودند و بدون محبت علی علیه السلام و فرزندان یازده گانه اش گفتن این کلمه چندان سودی ندارد).

104

إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ خَبَالٍ وَوَبَالٍ وَزَوَالٍ وَانْتِقَالٍ لَا تَسَاوَى لِدَاتِهَا تَنْغِيصُهَا وَ لَا يَفِي سَعُودِهَا بِنَحُوسِهَا وَ لَا يَقُومُ صَعُودُهَا بِهَبُوطِهَا :

براستی که جهان سرای فساد و تبهکاری و رنج و نیستی و دگرگون گشتن است (عیشش باندوه و جوانیش به پیری و حیاتش با مرگ بهم در آمیخته است) لذاتش با مکدر ساختنش برابری نمیکند و نیکبختیش ببدبختیش و بالا رفتنش بیائین آمدن ارزش ندارد (که ندارد خنک آن راد مرد بلند همتی که دل بدین زال سپید ابرو نسپرد و از این مام سیاه پستان طالب شیر نباشد).

105

إِنَّ مِنْ فَضْلِ الرَّجُلِ أَنْ يَنْصِفَ مِنْ نَفْسِهِ وَيُحْسِنَ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْهِ : براستی که از بزرگواری و فضل انسان است که از طرف خودش بانصاف رفتار کند و با کسیکه با او بدی میکند خوبی نماید

106

وَعَزَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَوْمًا بِمَيِّتٍ فَقَالَ: إِنَّ هَذَا

ص: 224

الأمر ليس بكم بدأ ولا إليكم انتهى وقد كان صاحبكم هذا يسافر فعدّوه في بعض سفراته فإن قدم عليكم وإلا قدمتم عليه : آنحضرت عليه السلام گروهی را در مرگ کسی که از آنها مرده بود تعزیت داده و گفتند این کار مرگ چیزی نیست که بشما ابتدا کرده باشد و نه بشما ختم و تمام گردد (اصلا بشر یعنی عنصریکه خواه نخواه بچنگال در آن و مخوف مرگ دچار و گرفتار خواهد شد بنابر این چندان متأثر نباشید) و این رفیق شما گاهی بمسافرتی میرفت (و بر میگشت) حالا همچو حساب کنید که او بسفری رفته است که بسوی شما باز گردد پس اگر او به نزد شما باز گشت که همان و الا شما نزد وی میروید

107

إنّ الله سبحانه قد وضع العقاب على معاصيه زيادة لعباده عن نعمته :

براستی که خداوند بزرگ بازخواست و کیفر را بر گناهانش (که از مردم سر میزند) وضع فرموده است تا اینکه بندگانش را از خشم و سخطش باز دارد (در عبارت کلمه زیاده بازاء اخت الرّاء ظاهرا با ذال باشد که بمعنای دفع و منع است و اگر غیر از این بخواهیم فرض کنیم معنی درست در نمیآید فتأمل).

108

إنّ من باع جنّة المأوی بعاجلة الدّنيا تعس جدّه و خسرت صفقته : براستی آنکس که بهشت برین را بجهان زودگذر سودا کند سعیش هدر شود و در معامله اش زیان ببند.

109

إنّ طاعة النّفس و متابعة أهويتها أسّ كلّ محنة و رأس كلّ غواية : براستی که فرمان نفس بردن و درخواستهایش را پیروی نمودن ریشه هر رنج و اصل هر گمراهی است.

110

إنّ هذه النّفوس طلعة إن تطيعوها تنزع بكم إلى شرّ غاية : براستی که این نفوس بشری پر میل بهواها و آرزوهایش میباشد (یعنی پر هوس اند) اگر شما از آنها پیروی کنید البتّه شما را بدترین عاقبتی میکشاند.

111

إنّ النّفوس أبعد شیء منزعا و إنّها لا تزال تنزع إلى معصية في هوى : براستی که این نفس انسان در بر کنندن (دل از جهان) دورترین چیزی است و همیشه در کار آنست که شخص را بسوی گناه و در هوا پرستی بکشاند.

112

إنّ مجاهدة النّفوس لتزّمها عن المعاصی و تعصمها عن الرّدى : براستی که به پیکار نفس بر

خاستن آنرا از گناهان مهار میکند و از در افتادش باز میدارد.

113

إِنَّ هَذِهِ النَّفْسَ لِأَمَارَةٍ بِالسَّوِّءِ فَمَنْ أَهْمَلَهَا جَمَحَتْ بِهِ إِلَى الْمُنْأَثَمِ : براستی که این نفس بسیار انسان را ببدکاری فرمان دهنده است و هر کس عنان آن را باز گذارد او را بسوی گناهان میکشاند

114

إِنَّ نَفْسَكَ لَخَدُوعٌ إِنَّ تَثَقُّ بِهَا يَقْتَدِكَ الشَّيْطَانُ إِلَى ارْتِكَابِ الْمُحَارَمِ : براستی که این نفس بسیار فریب دهنده است اگر باو اطمینان پیدا کنی شیطان تو را بسوی ارتکاب حرامها و گناهان میکشاند.

115

إِنَّ النَّفْسَ لِأَمَارَةٍ بِالسَّوِّءِ وَالْفَحِشَاءِ فَمَنْ ارْتَمَنَهَا خَانَتْهُ وَمَنْ ارْتَمَنَهَا أَهْلَكَتَهُ وَمَنْ رَضِيَ عَنْهَا أُورِدَتْهُ شَرُّ الْمَوَارِدِ :

براستی که این نفس (پتیاره) بسیار انسان را بزشتی و بدی فرمان میدهد هر که او را امین پندارد با وی خیانت کند و هر کس بآن مطمئن شود هلاکش سازد و هر که از او خوشنود گردد او را بدترین جایگاه بکشاند.

116

إِنَّ مَقَابِلَةَ الْإِسَاءَةِ بِالْإِحْسَانِ وَتَغَمُّدِ الْجَرَائِمِ بِالْغَفْرِانِ لِمَنْ أَحْسَنَ الْفَضَائِلِ وَأَفْضَلَ الْمُحَامِدِ : براستی که بدی را با خوبی برابر نهادن و پاداش دادن و گناهان را بآمرزش پوشاندن البته از بهترین بزرگواریها و افزونترین ستودگیها است.

117

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَمْسِي وَلَا يَصْبِحُ إِلَّا وَنَفْسُهُ ظَنُونٌ عِنْدَهُ فَلَا يَزَالُ زَارِيًا عَلَيْهَا وَمَسْتَرِيدًا لَهَا بِرَاسْتِي كَمَا أَنَّ بَشَرَ شَامٍ نَكَتُهَا وَصَبْحٍ نَمَائِدُ جُزْ أَيْنَكَةَ نَفْسِهِ فِي نَزْدِشِ مَوْرِدِ بَدْغَمَانِي أَسْتِ (و مثل اینکه دشمن خونخواری در کمین او باشد از نفس خود هراسناک است) و آن نفس را همواره بدگوی و ملامت کننده باشد او را و خواهان زیادتی و افزونی مرتبه اش باشد

118

إِنَّ النَّفْسَ لِجَوْهَرَةٍ ثَمِينَةٍ مِنْ صَانِعِهَا رَفَعَهَا وَمِنْ ابْتَدَلَهَا وَضَعَهَا : براستی که این نفس انسانی (عجب) گوهر گرانبهائی است هر که آن را (از معاصی) نگهداری کند بلندش سازد و هر که آن را بخواهش خودش واگذارش نماید آنرا بیفکند.

119

إِنَّ الْكَفَّ عِنْدَ حَيْرَةِ الضَّلَالِ خَيْرٌ مِنْ رُكُوبِ الْأَهْوَالِ : براستی که بگناه سرگردانی و گمراهی در کارها خودداری کردن از آن خوشتر تا بر مرکب

120

إِنَّ قَدْرَ السَّوَالِ أَكْثَرَ مِنْ قِيَمَةِ النَّوَالِ فَلَا تَسْتَكْثِرُوا مَا أُعْطِيْتُمْوه فَإِنَّه لَنْ يُوَازِيَ قَدْرَ السَّوَالِ : براستی که قیمت درخواست کردن بیش از قیمت بخشیدن است شما (ای کسانی که گاهی چیزی بکسی میبخشید) عطای خود را بسیار مشمارید که هرگز عطای شما باندازه درخواست کردن قیمت ندارد

121

إِنَّ الْيَسِيرَ مِنَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ لِأَكْرَمِ مِنَ الْكَثِيرِ مِنْ خَلْقِهِ : براستی که کمی که از جانب خدایتعالی برسد البته گرامی تر و بهتر از بسیاری است که از جانب مردم بانسان برسد.

122

إِنَّ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ مَجَابَةٌ عِنْدَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ لِأَنَّهُ يَطْلُبُ حَقَّهُ وَاللَّهُ تَعَالَى أَعْدَلُ مِنْ أَنْ يَمْنَعَ ذَا حَقِّ حَقِّهِ : براستی که دعای شخص ستم رسیده در نزد خداوند تبارک و تعالی مستجاب است زیرا که او حق خود را مطالبه میکند و خداوند تعالی عادلتر از آنست که حقداری را از حَقِّش منع نماید.

123

إِنَّ غَايَةَ تَنْقِصِهَا اللَّحْظَةَ وَ تَهْدِمُهَا السَّاعَةَ لِحَرِيَّةِ بَقْصَرِ الْمُدَّةِ : براستی بشری که پایان کارش را گردش چشمی و برآوردن دمی از آن بکاهد و نابودش کند بسیار بجا و سزاوار است که آنرا کوتاه گیرد (و عمر گرانبها را در کارهای خیر مصرف نماید)

124

إِنَّ قَادِمًا يَقْدَمُ بِالْفُوزِ أَوْ الشَّقْوَةِ لِمَسْتَحَقِّ لِأَفْضَلِ الْعِدَّةِ : براستی که پیش آینده که بیاید به پیروزی یا بدبختی هر آینه سزاوار است هر برترین ساز و برگ ها را (یعنی برای مرگ که حتمی است باید تهبه دید).

125

إِنَّ غَائِبًا يَحْدُوهُ الْجَدِيدَانِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ لِحَرِيَّةِ بَسْرَعَةِ الْأُوبَةِ : براستی که مرگ پنهانی که دو تازه پدید آینده روز و شب او را میرانند بسیار بجا و سزاوار است که بتندی پدید آید (و گریبان انسانرا بگیرد فلذا انسان باید غافل از مرگ نشیند که ناگاه در میرسد).

126

إِنَّ الْمَغْبُونِ مِنْ غَيْبِ عَمْرِهِ وَإِنَّ الْمَغْبُوطَ مِنْ أَنْفِذِ عَمْرِهِ فِي طَاعَةِ رَبِّهِ : براستی که مغبون و زیانکار کسی است که درباره عمرش زیان کرده باشد و سودمندیکه دیگران باو حسرت میبرند کسی است که عمرش را در طاعت پروردگارش تمام نموده باشد.

127

إِنَّ غَدًا مِنْ الْيَوْمِ قَرِيبٌ يَذْهَبُ الْيَوْمَ بِمَا فِيهِ وَيَأْتِي الْغَدُ لِأَحْقَابِهِ : براستی که فردای

ص: 227

128

إِنَّ مَا تَقَدَّمُ مِنْ خَيْرٍ يَكُنْ لَكَ ذَخْرَهُ وَمَا تَوَخَّرَهُ يَكُنْ لغيرِكَ خَيْرُهُ : براستی که آنچه از مال و خوبی که تو پیش فرستی پس انداز و بهره اش از آن تو است و آنچه پس انداز کنی انرا خیر و بهره اش از آن دیگری است.

129

إِنَّ لِلنَّاسِ عِيُوبًا فَلَا تَكْشِفُ مَا غَابَ عَنْكَ فَإِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يَحْلُمُ عَلَيْهَا وَاسْتَرْعُورَةَ مَا اسْتَطَعْتَ يَسْتَرْعُورَةُ اللَّهُ عَلَيْكَ مَا تَحَبَّ سْتَرْعُورَةُ : براستی که مردم را عیوبی است (که آشکار کردن آنها برای تو خود عیب است) و تو نباید عیب آن کس را که از تو پنهان است پیدا سازی زیرا که خداوند سبحان ممکن است با آن صاحب عیب بردباری رفتار کند (و آنرا از وی ندیده گیرد) و تو تا میتوانی راز پوش باش تا خداوند بر از تو پرده کشد و عیبی را که دوست میداری تو پوشاندن آنرا بر تو پوشاند.

130

إِنَّ الْمَرْءَ عَلَى مَا قَدَّمَ قَادِمٌ وَعَلَى مَا خَلَّفَ نَادِمٌ : براستی که مرد بر آنچه که پیش فرستد برسد و بر آنچه که بنهد (و برای وارث بگذارد) پشیمان گردد.

131

إِنَّ عَظِيمَ الْأَجْرِ مَقَارِنُ عَظِيمِ الْبَلَاءِ فَإِذَا أَحَبَّ اللَّهُ سَبْحَانَهُ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ : براستی که مزد و پاداش بزرگ همدوش با گرفتاری بزرگ است و هرگاه خداوند مردمی را دوست داشته باشد (برای آنکه اجر بزرگی در آخرت بآنها بدهد) آنها را گرفتار (بلاهای بزرگ) می‌سازد.

132

إِنَّ الْغَايَةَ أَمَامَكُمْ وَإِنَّ السَّاعَةَ وَرَائَكُمْ تَحْدُوكُمْ : براستی که پایان کار زندگی پیش روی شما و ساعت و قیامت پشت سرتان است و شما را میراند.

133

إِنَّ لَكُمْ نَهَايَةَ فَاغْتَبُوا إِلَيْهَا نَهَائِكُمْ وَإِنَّ لَكُمْ عِلْمًا فَاغْتَبُوا بِعِلْمِكُمْ : براستی که برای شما نهایت و پایانی است پس بسوی پایان کارتان منتهی شوید (و برای آن فکری کنید) و برای شما راهنمایی است پس بواسطه آن راهنما بمقصد خودتان برسید.

134

إِنَّ الْوَفَاءَ تَوَامُ الصَّدَقِ وَمَا أَعْرَفَ جَنَّةَ أَوْقَى مِنْهُ : براستی که وفا و صدق با هم

135

إِنَّ أَهْلَ الْمَعْرُوفِ مِنَ الْحَاجَةِ إِلَىٰ اصْطِنَاعِهِ أَكْثَرَ مِمَّا بِأَهْلِ الرَّغْبَةِ إِلَيْهِمْ مِنْهُ : براستی که برای بکار بستن نیکی نیازمندی نیکان بدان بیشتر از نیاز نیازمندان به نیکوکاران بدان است

136

إِنَّ لِلَّهِ سَبْحَانَهِ سَطَوَاتٍ وَ نَقَمَاتٍ فَإِذَا نَزَلَتْ بِكُمْ فَادْفَعُوهَا بِالْدَّعَاءِ فَإِنَّهُ لَا يَدْفَعُ الْبَلَاءَ إِلَّا الدَّعَاءُ : براستی که خداوند سبحان را گرفت و گیرها و باز خواستهائی است پس هر وقت که آنها بر شما نازل و وارد شدند بدعا و درخواست از خدا دفعش کنید زیرا که بلا را جز با دعا نمیتوان رفع کرد.

137

إِنَّ كَلَامَ الْحَكِيمِ إِذَا كَانَ صَوَابًا كَانَ دَوَاءً وَإِذَا كَانَ خَطَاءً كَانَ دَاءً : براستی که مرد حکیم و دانشور اگر سخنش درست باشد دوا و اگر نا درست باشد درد است.

138

إِنَّ أَهْلَ الْجِدَّةِ لَيَتَرَاوُنَ مَنَازِلَ شِيعَتِنَا كَمَا يَتَرَاوِي الرَّجُلُ مَنَازِلَ الْكَوَاكِبِ فِي أَفْقِ السَّمَاءِ بِرَاسْتِي كَمَا يَهْتَبِيانَ مَنَازِلَ شِيعِيانَ وَ پيروان ما را بدانطور می بینند که یکی از شما ستاره را در کنار آسمان مینگرد.

139

إِنَّ أَنْصَحَ النَّاسِ أَنْصَحَهُمْ لِنَفْسِهِ وَأَطْوَعَهُمْ لِرَبِّهِ : براستی که پند گوی ترین کسان کسی است که بیشتر خودش را اندرز دهد و فرمان پروردگارش را بهتر گردن نهد.

140

إِنَّ أَغْشَ النَّاسِ أَغْشَهُمْ لِنَفْسِهِ وَأَعْصَاهُمْ لِرَبِّهِ : براستی که بیشترین مردم جلوه دهنده بد را خوب آنکه بیشتر آنرا با نفس خود کند و بیشتر پروردگارش را نافرمانی کند.

141

إِنَّ الدُّنْيَا مَاضِيَةٌ بِكُمْ عَلَىٰ سُنَنِ وَأَنْتُمْ وَالْآخِرَةُ فِي قَرْنٍ : براستی که جهان بروش خود بر شما میگذرد (بدانسانکه بر پیشینیان شما گذشت) و شما و آخرت بهم پیوسته هستید

142

إِنَّ الدُّنْيَا لَمَفْسُودَةٌ لِلدِّينِ مَسْلُوبَةٌ لِلْيَقِينِ وَأَنَّهَا لِرَأْسِ الْفِتَنِ وَأَصْلُ الْمُحَنِّ : بِرَاسْتِي كَهْ جِهَانِ دِينِ رَا تَبَاهِ كَنَنْدِه وَ يَقِينِ رَا بَرَنْدِه اسْتِ رَأْسِ فَتْنِه هَا وَرِيشَةُ مُحَنْتِهَا وَ غَمَهَا جِهَانِ اسْتِ.

143

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ جَعَلَ الطَّاعَةَ غَنِيمَةَ الْأَكْيَاسِ عِنْدَ تَقْرِيطِ الْعَجْزَةِ : بِرَاسْتِي كَهْ

ص: 229

خداوند سبحان (در دور اینکه دیگران از بردن فرمانش ناتوان و سرگرم در عصیان و افراطاند) فرمانبرداری از خویش را غنیمت و بهره‌زیرکان قرار داده است.

144

إِنَّ النَّارَ لَا يَنْقُصُهَا مَا أَخَذَ مِنْهَا وَلَكِنْ يَخْمَدُهَا أَنْ لَا تَجِدَ حَطْبًا وَكَذَلِكَ الْعِلْمُ لَا يَفْنِيهِ الْاِقْتِبَاسُ لَكِنْ بَخْلُ الْحَامِلِينَ لَهُ سَبَبٌ عَدَمُهُ :
براستی که آتش چیزی است که بر داشتن کم و کاهشی در آن پدید نیارد ولی اگر هیزم بآن نرسد خاموش میشود همچنین است علم برداشتن از آن تمامش نکند لکن بخل عالم بخیل باعث تمام شدن آن علم میگردد.

145

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يَعْطِي الدُّنْيَا مَنْ يَحِبُّ وَ مَنْ لَا- يَحِبُّ وَ لَا- يَعْطِي الدِّينَ إِلَّا- مَنْ يَحِبُّ بَرَاةً كَمَا خَدَّاهُ سَبْحَانَ دُنْيَا رَا بَدُوسْت وَ غَيْر
دوستش عطا فرموده است (و برای مصالحی مؤمن و کافر را گاهی از دنیا بر خوردار داشته است) لکن دین را فقط بکسی داده است که او را دوست میدارد (و دشمنش را از دین محروم داشته است پس اگر مردی هم فقیر و هم متدین بود در معنی خدا دو نسبت بوی ارزانی داشته است).

146

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يَمْنَحُ الْمَالَ مَنْ يَحِبُّ وَيَغْضُضُ وَ لَا يَمْنَحُ الْعِلْمَ إِلَّا مَنْ أَحَبَّ :

براستی که خداوند سبحان مال را بدوست و دشمنش بخشیده است اما علم را نمیدهد مگر بکسی که او را دوست میداشته است (و مراد از این علم علمی است که باعث نجات آخرت و پرهیزکاری در دنیا است نه هر علمی).

147

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا- يَعْطِي الدِّينَ إِلَّا لِمَنْ أَحَبَّهُ وَ صَفُوتَهُ مِنْ خَلْقِهِ : بَرَاةً كَمَا خَدَّاهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى دِينِ رَا نَدَادَهُ اسْت مَگر بدوستان و بر
گزیدگان از بندگانش.

148

إِنَّ لِلْإِسْلَامِ غَايَةَ فَانْتَهَوْا إِلَى غَايَتِهِ وَ اِخْرَجُوا إِلَى اللَّهِ مِمَّا افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَقُوقِهِ بَرَاةً كَمَا خَدَّاهُ دِينِ اسْلَامِ غَايَتِ وَ پَايَانِي اسْت پس شما
بانتهای آن برسید (و بتمام دستورات مادی و معنویش عامل باشید) و آنچه از حقوقش که خدا بر شما واجب گردانیده است بدهید و بدادن
آن بیرون روید بسوی خدا.

149

إِنَّ تَلْخِيصَ النَّبِيِّ مِنَ الْفَسَادِ أَشَدُّ عَلَى الْعَامِلِينَ مِنْ طَوْلِ الْاجْتِهَادِ : بَرَاةً كَمَا خَدَّاهُ اسْت مَگر بدوستان و

تیت را از بدی پاک کردن و پیراستن بر مردان کار از کوششهای بسیار دشوارتر است.

150

إِنَّ أَمَامَكَ طَرِيقًا ذَا مَسَافَةٍ بَعِيدَةٍ وَ مَشَقَّةَ شَدِيدَةٍ وَ لَا غَنَى بِكَ عَنِ حَسَنِ الْارْتِيَادِ وَ قَدْرِ بِلَاغِكَ مِنَ الزَّادِ :

براستی که پیش روی تو راهی است بسیار دور و سخت و دشوار و تویی نیاز از این نیستی که در راه طلب زاد و توشه درست و خوب بمیدان آئی (و بسیار بکوشی) تا باندازه که تو را بمنزل برساند تهیه کنی (حدیث شیرینی است دوست دارم بمناسبت در اینجا نقل کنم تا دیده دوستان اهل بیت علیهم السلام روشن گردد در کتاب مستطاب کافی از یکی از ائمه علیهم السلام نقل میکند که وقتی که میت را بر قبر میگذارند از پنج چیز از او میپرسند از: نماز و روزه و زکوة و حج و ولایت، اهل بیت و ولایت ما اهل بیت در گوشه قبر ایستاده آن چهار دیگر را میگویند هر يك از شما کم و کسری داشتید جبران و تمامیت آن بر من است انتهی پس خوشا باحوال شیعیان و دوستان اهل بیت که بچنین تاج کرامتی متوج و سرافرازند امید است خواندن این حدیث شریف باعث تجرّی دوستان نگردد.

151

إِنَّ النَّفْسَ الَّتِي تَطْلُبُ الرِّغَائِبَ الْفَانِيَةَ لِتَهْلِكَ فِي طَلِبِهَا وَ تَشْقَى فِي مَنَقَلِبِهَا :

براستی که این نفس (پرخواهی) که آن در پی خواسته های فانی شونده، هست البته در طلب آن چیزها هلاک خواهد شد و گرفتار شقاوت در آخرت و هنگام بازگشت میشود.

152

إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى فِي السَّرِّاءِ نِعْمَةَ الْإِفْضَالِ وَ فِي الصَّدْرَاءِ نِعْمَةَ التَّطْهِيرِ : بَرَأْسْتِي كِه خدَاوند تَعَالَى رَا بَهَنگَام شَادِي نَعْمَتِ بَخْشِشِ اسْتِ وَ دَرِ دَشْوَارِي وَ سَخْتِي نَعْمَتِ پَاكِيْزِه سَاخْتَنِ اَز گَنَاه (فَلذَا بِنْدِه بَايْدِ دَر هَر دُو مَوْعِ خَدَا رَا مَنظُورِ دَاشْتِه بَاشْدِ)

153

إِنَّ النَّفْسَ الَّتِي تَجْهَدُ فِي اِقْتِنَاءِ الرِّغَائِبِ الْبَاقِيَةِ لِتَدْرِكَ طَلِبِهَا وَ تَسْعَدُ فِي مَنَقَلِبِهَا بَرَأْسْتِي اَنْ نَفْسِي كِه دَر بَدَسْتِ اَوْرْدَنِ چِيْزِهَائِيكِه دَلِ بَدَانِ مَائِلِ وَ بَاقِيِ اسْتِ كُوشِشِ مِيكَنْدِ اَلْبَتَّهْ بِمَطْلُوبِ خُودِشِ مِيْرَسْدِ وَ اَخْرِ سَرِ نِيكِ بَخْتِ مِيْگَرْدَدِ.

154

إِنَّ مِنْ أُعْطِيَ مِنْ حَرَمِهِ وَ وَصَلَ مِنْ قَطْعِهِ وَ عَفَا عَمَّنْ ظَلَمَهُ كَانْ لَهُ مِنَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ

ص: 231

الظَّهیر و التَّصیر: براستی آنکس که ببخشد بآنکس که او را محروم میدارد و پیوند کند با کسی که از وی میبرد و بگذرد از کسی که بر وی ستم میکند برای چنین کسی از جانب خدا پشتبان و یاری خواهد بود

155

إِنَّ مَثَلَ الدُّنْيَا وَ الآخِرَةِ كَرَجُلٍ لَّهُ إِمْرَأَتَانِ إِذَا أَرْضِي إِحْدَاهُمَا أَسَخَطَ الأُخْرَى: براستی که مثل دنیا و آخرت مانند مردی است که دوزن داشته باشد که هرگاه یکی از آن دو را خوشنود بدارد و دیگری بر او خشم گیرد (که الدُّنْيَا وَ الآخِرَةُ ضَرَّتَانِ لَا يَجْتَمِعَانِ).

156

إِنَّ مَنْ غَرَّتْهُ الدُّنْيَا بِمَحَالِ الأَمَالِ وَ خَدَعَتْهُ بَزُورِ الأَمَانِي أَوْرَثَتْهُ كَمَهَا وَ أَلْبَسَتْهُ عَمِي وَ قَطَعَتْهُ عَنِ الأُخْرَى وَ أوردته موارد الرّدى: براستی کسی که جهان او را بامیدهای ناشدنی و غیر ممکن بفریبد و بارزوهای دروغینش گول بزند جهان برای چنین کسی نابینائی بجای گذارد و لباس کوری را بوی در پوشاند از آخرتش باز دارد و بجایگاه هلاکت بکشاندش

157

إِنَّ اللّٰهَ سَبْحَانَهُ أُمِّي أَن يَجْعَلَ أَرْزَاقَ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ إِلاَّ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ براستی که خداوند سبحان ابا دارد که روزیهای بندگان مؤمنش را قرار دهد جز از جائیکه از آن گمان ندارند (بسیار افتد که انسان از جائیکه امید خیری دارد نمیرسد و از جائیکه ابدا بخاطرش خطور نمیکرد سود سرشاری عایدش میگردد و این برای آنست که توجّه انسان فقط بخدا باشد و بس).

158

إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ هَيِّنُونَ لَيِّنُونَ: براستی که مؤمنان همواران و نرم خویان اند.

159

إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ مُحْسِنُونَ: براستی که مؤمنان نیکوکارانند.

160

إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ خَائِفُونَ: براستی که مؤمنان خداترسانند.

161

إِنَّ سَخَاءَ النَّفْسِ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ لِأَفْضَلِ مَنْ سَخَاءَ البَذْلِ: براستی که سخاوتمندی نفس انسان از آنچه که در دستهای مردمان است (و چشم توقع نداشتن از آنان) البتّه بالاتر از سخا و بخشش کردن مال است.

162

إِنَّ الوَعظَ الَّذِي لَا يَمِجُّهُ سَمْعٌ وَ لَا يَعْدِلُهُ نَفْعٌ مَا سَكَتَ عَنْهُ لِسَانُ القَوْلِ وَ نَطَقَ بِهِ لِسَانُ الفِعْلِ: براستی آن پندیکه هیچگوشی

آنرا بیرون نمیافکند و هیچ سودی با آن برابری نمی‌نماید آن پندی است که زبان گفتار از آن خاموش و زبان کردار بدان گویا است (کنونا دعاء الناس بغیر ألسنتکم).

163

إِنَّ الْمَسْكِينِ لِرَسُولِ اللَّهِ فَمَنْ أَعْطَاهُ فَقَدْ أَعْطَى اللَّهَ وَ مَنْ مَنَعَهُ فَقَدْ مَنَعَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ : براستی مرد درویش و بینوا (که دست نیاز بسوی مردم دراز میکند) فرستاده خدا است هر که باو ببخشد بخدا بخشیده و هر کس از وی باز گیرد از خدا چیزی را باز گرفته است

164

إِنَّ أَفْضَلَ الدِّينِ الْحَبَّ فِي اللَّهِ وَ الْبَغْضَ فِي اللَّهِ وَ الْأَخْذَ فِي اللَّهِ وَ الْعَطَاءَ فِي اللَّهِ سُبْحَانَهُ : براستی که برترین دین آنست که انسان در راه خدا بخواهد در راه خدا دشمنی کند و گرفتن در راه خدا و بخشیدن در راه خدا (و کلیّه کارهایش در دار دنیا برای خدا باشد).

165

إِنَّ الدِّينَ لَشَجَرَةٌ أَصْلُهَا الْإِيمَانُ بِاللَّهِ وَ ثَمَرُهَا الْمَوَالَاةُ فِي اللَّهِ وَ الْمَعَادَاتُ فِي اللَّهِ سُبْحَانَهُ : براستی که دین هر آینه درختی است که ریشه آن ایمان بخدا است و میوه اش دوستی در راه خدا و دشمنی در راه خدا است.

166

إِنَّ مَكْرَمَةَ صِنْعَتِهَا إِلَى أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ إِثْمًا أَكْرَمَتْ بِهَا نَفْسُكَ وَ زَيْتٌ بِهَا عَرْضُكَ فَلَا تَطْلُبْ مِنْ غَيْرِكَ شُكْرَ مَا صَنَعْتَ إِلَى نَفْسِكَ : براستی که کار نیکی با یکی از مردم بجای آری البته بدان کار نفس خود را بزرگ داشته و آبروی خود را بدان آراسته و حفظ کرده پس کار خوبی که در معنی بخودت کرده خواهان تشکر آن از دیگران مباش.

167

إِنَّ مِنْ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ أَنْ تَصِلَ مِنْ قَطْعِكَ وَ تَعْطَى مِنْ حَرْمِكَ وَ تَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ : براستی که از بزرگی اخلاق آنست که با هر کس که از تو میبرد پیوند کنی و هر که تو را محروم میدارد با وی عطا نمائی و از سر گناه هر کس که بتو ستم میکند در گذری.

168

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَدْخُلُ بِحَسَنِ النَّيَّةِ وَ صَالِحِ السَّرِيرَةِ مِنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ الْجَنَّةَ :

براستی که خداوند تعالی برای نیت پاک و پاکیزگی درون هر يك از بندگانش را که خواهد داخل بهشت فرماید.

إِنَّ مِنْ رِزْقِهِ اللَّهُ عَقْلًا - قَوِيمًا وَعَمَلًا مُسْتَقِيمًا فَقَدْ ظَاهَرَ لِدِيهِ التَّعَمُّةُ وَأَعْظَمَ عَلَيْهِ الْمَدَّةُ : براستی که خداوند هر کس را عقلی درست و کرداری راست و نیکو روزی فرماید البتّه که آن خدا نعمت را نزد وی آشکار فرموده و منت بزرگی بر وی نهاده است (و سزاوار است که آنکس از خداوند بسیار ممنون و متشکر باشد).

إِنَّ الْمَجَاهِدَ نَفْسَهُ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَعَنْ مَعْصِيَةِ عِنْدَ اللَّهِ سَبْحَانَ بِنَزَلَةِ بَرِّ شَهِيدٍ : براستی آنکس که با نفسش در راه فرمانبرداری خدا و دوری از گناهان و نافرمانیهای الهی بیکار کند این چنین کسی نزد خداوند سبحان بمنزله شخص نیکوکار و شهید است

إِنَّ الْعَاقِلَ مِنَ عَقْلِهِ فِي إِرْشَادٍ وَمِنْ رَأْيِهِ فِي إِزْدِيَادٍ فَلِذَلِكَ رَأْيُهُ سَدِيدٌ وَفِعْلُهُ حَمِيدٌ : براستی که خردمند کسی است که عقلش را در راه نمائی مردم بکار افکند و اندیشه اش در کار افزون باشد چنین کسی رأیش درست و کردارش پسندیده است.

إِنَّ الْجَاهِلَ مِنَ جَهْلِهِ فِي إِغْوَاءٍ وَمِنْ هَوَاهُ فِي إِغْرَاءٍ فَقَوْلُهُ سَقِيمٌ وَفِعْلُهُ ذَمِيمٌ :

براستی که نادان کسی است که جهلش در راه گمراهی مردم بکار افتد و هوای نفسش در فریب دادن اشخاص باشد چنین کسی قولش نادرست و کردارش نکوهیده است

إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَبْدَانُ فَاذْبَعُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمِ : براستی که این دلها خسته میشوند همانطوریکه بدنها خسته میگردند پس نوبرها و تازه پیدا شده های حکمتها را برای آن دلها بجوئید (مثلا گاهی که از تعمق در مطالب علمی ملول میگردند آنها را بتاریخ و شعر و حدیث از خستگی برهانید)

إِنَّ أَفْضَلَ الْخَيْرِ صَدَقَةُ السَّرِّ وَبِرِّ الْوَالِدِينَ وَصَلَةُ الرَّحْمِ : براستی که برترین نیکی در نهان تصدق دادن و با پدر و مادر خوبی کردن و با خویشاوندان پیوند نمودن است.

إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى يَقِينَهُ فِي عَمَلِهِ وَإِنَّ الْمُنَافِقَ يَرَى شَكَّهُ فِي عَمَلِهِ : براستی که مؤمن یقینش بخدا و قیامت در کارش دیده میشود و منافق شکش در کردارش پدیدار میگردد.

إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ تَعَالَى كُلِّ مَسْتَقْرَبٍ أَجَلُهُ

ص: 234

مکذّب امله کثیر عمله قلیل زلله :

براستی که دوستان خدایتعالی است هر کس که اجلش را نزدیک پندارد آرزویش را دروغ داند عملش (برای آخرتش) بسیار و خطا و لغزشش کم باشد.

177

إِنَّ أَمْرَنَا صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لَا يَحْتَمِلُهُ إِلَّا عَبْدٌ إِمْتَحَنَ اللَّهَ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ وَلَا يَعْجِي حَدِيثُنَا إِلَّا صِدُورٌ أَمِينَةٌ وَأَحْلَامٌ رَزِينَةٌ : براستی که کار ما (اهلیت و پایداری بر دوستی و محبت ما بلوازم آن قیام کردن کاری است مشکل و) سخت اندر سخت است متصدی آن کار نتواند شد مگر بنده که خدا دلش را بایمان (و پایداری در برابر سختیها) آزمایش فرموده باشد و گهرهای شاهوار احادیث ما را بگوش دل نکشند مگر سینه های درست نگهدارنده و عقلهای استوار.

178

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطَّلَعَ عَلَى الْأَرْضِ فَاخْتَارَنَا وَاخْتَارَ لَنَا شِيعَةَ يَنْصُرُونَنَا وَيَفْرَحُونَ لِفَرْحَانَا وَيَحْزَنُونَ لِحَزْنَانَا وَيَبْذُلُونَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ فِينَا فَأَوْلَئِكَ مَدًّا وَإِينًا وَهُمْ مَعْنَا فِي الْجَنَّةِ : براستی که خداوند تعالی بر زمین نگریست (و از میان تمام آفریدگانش) ما را برگزید و برای ما شیعیان و پیروان ما را اختیار کرد که آنها در شادی ما شاد و در غمناکی ما غمناک اند (از فرط محبت) در راه ما جانها در بازاند و مالها خرج نمایند هم اینانند که از مایند (و در درجات مایند) و رو بسوی ما دارند و در بهشت عنبر سرشت با ما خواهند بود.

179

إِنَّ أَمْرَنَا صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ خَشِنٌ مَخْشُوشٌ سَرٌّ مُسْتَسَرٌّ مَقْتَعٌ لَا يَحْتَمِلُهُ إِلَّا مَلِكٌ مَقْرَّبٌ أَوْ نَبِيٌّ مَرْسَلٌ أَوْ مُؤْمِنٌ أَمْتَحَنَ اللَّهَ سَبْحَانَهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ : براستی که کار ولایت و دوستی ما سخت اندر سخت و دشوار اندر دشوار و پنهان اندر پنهان و سر پوشیده که بر نمیدارد و حامل آن باز نتواند شد مگر ملکی مقرب یا پیغمبری مرسل از جانب خدا یا مؤمنی که خداوند دلش را بایمان و استواری آزمایش فرموده باشد

180

إِنَّ مَعَ كُلِّ إِنْسَانٍ مَلَكَيْنِ يَحْفَظَانِهِ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُ خَلِّيَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ وَإِنَّ الْأَجَلَ لَجَنَّةٌ حَصِينَةٌ : براستی که با هر انسانی دو

فرشته ایست که او را نگهداری میکند همینکه دوران عمر او سر آمد آن دو فرشته از بین او و اجلس بیرون میروند (و او را با اجل بحال خود میگذارند) براستی که این اجل و دوران عمر خودش سپری است که (انسان را از هر پیش آمد سوئی) نگهدارنده است.

181

إِنَّ فَضْلَ الْقَوْلِ عَلَى الْفِعْلِ لَهَجْنَةٌ وَإِنَّ فَضْلَ الْفِعْلِ عَلَى الْقَوْلِ لَجَمَالٌ وَزِينَةٌ بِرَاسْتِي كَمَا أَفْزَيْشُ دَادِنِ الْكُفْتَارِ رَا بَرِ كَرْدَارِ عَيْبِ وَزَشْتِ اسْتِ لَكِنْ كَرْدَارِ رَا بَرِ الْكُفْتَارِ افزودن آرایش و زینت انسان است.

182

إِنَّ الرَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا لَتَبْكِي قُلُوبُهُمْ وَإِنْ ضَحِكُوا وَيَسْتَدُّ حَزَنُهُمْ وَإِنْ فَرَحُوا وَيَكْثُرُ مَقْتَهُمْ أَنْفُسُهُمْ وَإِنْ اغْتَبَطُوا بِمَا أُوتُوا بِرَاسْتِي كَمَا كَسَانِيكِهِ زَهْدِ رَا پيشه کرده و از جهان کنار کشیده اند اگر چه بلب خندان باشند بدل گریان اند و اگر چه شادمان باشند سخت باشد اندوهشان نفوس خویش را دشمن میدارند اگر چه آنچه از کردار نیک که میآورند مورد رشک بسیار و غبطه مردم باشند.

183

إِنَّ الْأَكْيَاسَ هُمُ الَّذِينَ لِلدُّنْيَا مَقْتُوا وَأَعْيُنُهُمْ عَنِ زَهْرَتِهَا أَعْمَضُوا وَقُلُوبُهُمْ عَنْهَا صَرَفُوا وَبِالدَّارِ الْبَاقِيَةِ تَوَلَّوْهُوا :

براستی که زیرکان کسانی هستند که با دنیا دشمنی کردند و از زیور و آرایش جهان دیده بر دوخته و روی دلها را از آن برگردانده و بدار باقی آخرت دلباخته و شیفته گردیدند

184

إِنَّ الْعَاقِلَ يَتَّعِظُ بِالْأَدَبِ وَبِالْبَهَائِمِ لَا يَتَّعِظُ إِلَّا بِالصَّادِرِ : بِرَاسْتِي كَمَا خَرْدَمَنْدُ بوسيلة كمال و ادب پند آموزد و چهارپایان جز با ضرب و زدن پند نیاموزند و براه نیابند.

185

إِنَّ لِلَّهِ سَبْحَانَ مَلِكٍ يَنَادِي فِي كُلِّ يَوْمٍ يَا أَهْلَ الدُّنْيَا لِدَوَا لِمَوْتٍ وَابْنُوا لِلْخَرَابِ وَاجْمَعُوا لِلذَّهَابِ :

براستی که خداوند سبحان را فرشته ایست که در هر روزی ندا بر کشد و صلا در دهد که ای جهانیان بزنید برای مردن و بسازید برای خراب شدن و گرد آورید برای رفتن.

186

إِنَّ السَّعْدَاءَ بِالذُّنْيَا غَدَا هُمُ الْهَارِبُونَ مِنْهَا الْيَوْمَ : بِرَاسْتِي كَمَا كَسَانِي سَبَبِ دُنْيَا دَرِ فَرْدَا نِيكَبَخْتِ اَنْدِ كَسَانِي هَسْتَنْدِ كَمَا امْرُوزِ از دُنْيَا گِرِزَانْدِ.

187

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَ أَمْرٍ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَنَهْيٍ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالظُّلْمِ : بِرَاسْتِي كَمَا خَرْدَمَنْدُ سَبْحَانَ بَنْدِگَانِ رَا دَسْتُورِ دَادِهَ اسْتِ كَمَا

بعدل و احسان کار کنند و از زشتیها و بیدادگریها و ستمکاری نهی فرموده است (خوشا بحال بنده که این دستور الهی را اجرا نماید و در محشر آسوده باشد).

188

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ أَقْوَاتَ الْفُقَرَاءِ فَمَا جَاعَ فَقِيرٌ إِلَّا بِمَا مَنَعَ غَنِيٌّ وَاللَّهُ سَائِلُهُمْ عَنْ ذَلِكَ : براستی که خداوند سبحان روزی فقرا را در اموال اغنیاء واجب کرده و قرار داده است پس هیچ فقیری گرسنه نماند جز آنکه غنی حق خدا را از آن فقیر باز گیرد و خدا این قسمت را از اغنیاء بازخواست خواهد فرمود

189

إِنَّ الْمَرْءَ يَشْرَفُ عَلَى أَمَلِهِ فَيَقْطَعُهُ حَضْرُورُ أَجَلِهِ فَسَبْحَانَ اللَّهِ لَا أَمَلَ يَدْرِكُ وَلَا مَوْءَلٌ يَتْرِكُ : براستی که بشر بر آرزوی خویش مشرف میگردد و دست پیدا میکند لکن اجلش میرسد و دستش را کوتاه میسازد پس بزرگ خداوند (ی که چنین مقدر فرموده است) که نه کسی بامید و آرزوی دست پیدا میکند و نه امیدواری بخود واگذارد

190

و سَمِعَ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَجُلًا يَقُولُ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ فَقَالَ إِنَّ قَوْلَنَا إِنَّا لِلَّهِ إِقْرَارٌ عَلَى أَنْفُسِنَا بِالْمَلِكِ وَقَوْلُنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ إِقْرَارٌ عَلَى أَنْفُسِنَا بِالْهَلِكِ :

آنحضرت علیه السلام شنید که مردی میگفت ما برای خدا و بازگشتمان بسوی او است حضرت فرمودند این سخن ما إِنَّا لِلَّهِ اقرار است بر نفوس خودمان باینکه ما مملوک خدائیم و سخن دیگرمان که میگوئیم ایه راجعون اقرار است بر نفوس خودمان بهلاکت (و البته انسان تابع اراده پروردگار است تا هر وقت بدارد و هر وقت بکشد)

191

إِنَّ الْمَرْءَ إِذَا هَلَكَ قَالَ النَّاسُ مَا تَرَكَ وَقَالَتِ الْمَلَائِكَةُ مَا قَدَّمَ اللَّهُ أَبَانَكُمْ فَقَدَّمُوا بَعْضًا يَكُنْ لَكُمْ ذَخْرًا وَلَا تَخَلَّفُوا كَلًّا فَيَكُونُ عَلَيْكُمْ كَلًّا : بدرستی که انسان وقتی که میمیرد مردم میگویند چه گذاشت و فرشتگان گویند چه برد و پیش فرستاد خدا پدرانتان را رحمت کند پاره از اموالتان را پیش فرستید تا برای شما ذخیره باشد و همه را برای وارث نگذارید که اگر بگذارید بار سنگینی برایتان خواهد شد (و بدوستان خواهد ماند)

192

إِنَّ الْحَازِمَ مِنْ شُغْلِ نَفْسِهِ بِجِهَادِ نَفْسِهِ فَأَصْلَحَهَا وَحَسَبَهَا عَنْ أَهْوِيَّتِهَا وَلَذَاتِهَا فَمَلَكَهَا وَانَّ لِلْعَاقِلِ بِنَفْسِهِ عَنِ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَأَهْلِهَا شُغْلًا : براستی که دوراندیش

و آخرنگر کسی است که خودش را بجهاد و پیکار با نفسش مشغول گردانیده است آن را اصلاح میکند و از آرزوهایش و لذتهایش بازش میدارد و زمامش را بچنگ میگیرد و براستی که برای خردمند بنفس خود مشغولیتی است از دنیا و اهل دنیا و آنچه که در دنیا است.

(و آن همان پرداختن و پیراستن نفس از آرایش جهانست)

193

إِنَّ النَّاطِرَ بِالْقَلْبِ الْعَامِلَ بِالْبَصْرِ يَكُونُ مَبْتَدَأَ عَمَلِهِ أَنْ يَنْظُرَ عَمَلَهُ عَلَيْهِ أَمْ لَهُ فَإِنَّ كَانَ لَهُ مَضَى فِيهِ وَ إِنْ كَانَ عَلَيْهِ وَقْفَ عَنهُ : بَرَأَتِي أَنْكَسَ كَمَا بَدِيدَةُ دَلِّ بَنُغْرَدٍ وَ بَا بِيْنَشِ بَكَارٍ وَ عَمَلٍ پَرْدَاذِدِ أَوَّلِيْنِ كَارِيكِهِ بَايْدُ بَكْنِدُ أَنْسَتُ كَمَا بِيْنِنْدُ اِيْنِ كَارِيكِهِ مِيكْنِدُ بَسُوْدُ وَ يَا بَزِيَانِ اَوِ اسْتِ اِگْرُ بَسُوْدُ اَوِ اسْتِ اَنْ كَارِ رَا دَنْبَالِ كَنْدُ وَ اِگْرُ بَزِيَانِ اَوِ اسْتِ اَزِ اَنْ كَنْارِ كَشْدُ.

194

إِنَّ الْعَاقِلَ مِنْ نَظَرِ فِيْ يَوْمِهِ لَغَدِهِ وَ سَعَى فِيْ فِكَاكِ نَفْسِهِ وَ عَمَلٍ لِمَا لَا بَدَّ لَهُ وَ لَا مَحِيصَ لَهُ عَنهُ : بَرَأَتِي كَمَا خَرْدَمَنْدِ كَسِي اسْتِ كَمَا دَرِ اَمْرُوْشِ فَرْدَايِشِ رَا بَنُگْرَدِ وَ دَرِ اَزَادِ كَرْدَنِ نَفْسِشِ بَكُوْشِدُ وَ كَارِ كَنْدُ بَرَايِ اَنْچِه رَا كَمَا رَاه چاره و فراری از آن را ندارد.

195

إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللّٰهِ تَعَالَى لِأَكْثَرِ النَّاسِ لَهُ ذِكْرًا وَ أَدْوَمِهِمْ لَهُ شُكْرًا وَ أَعْظَمِهِمْ عَلَيَّ بِلَائِهِ صَبْرًا : بَرَأَتِي كَمَا دَوْسْتَانِ خُدَا اَنَانْدِ كَمَا اَزِ هَمْمَةُ مَرْدَمِ بِيْشْتَرِ بِيَادِ خُدَا بُوْدَه دَرِ كَارِ سِيْپَاسِ گِذَارِي پَايْدَارْتَرِ وَ دَرِ بِلَا وَ گِرْفْتَارِي صَبْرِشَانِ اَزِ دِيْگَرَانِ بَزْرگْتَرِ اسْتِ.

196

إِنَّ خَيْرَ الْمَالِ مَا اكْتَسَبَ ثَنَاءً وَ شُكْرًا وَ أَوْجِبَ ثَوَابًا وَ أَجْرًا : بَرَأَتِي كَمَا بَهْتَرِيْنِ مَالِ مَالِي اسْتِ كَمَا بَرَايِ اِنْسَانِ مَوْجِبِ سِيْپَاسِ وَ شُكْرِ گَرْدَدِ وَ ثَوَابِ وَ اِجْرِ رَا وَ اِجْبِ گَرْدَانْدِ (وَ اَنْ جَزِ بَا دَادِ وَ دَهْشِ بَدَسْتِ نِيَايْدِ).

197

إِنَّ اللّٰهَ سَبْحَانَهُ جَعَلَ الذِّكْرَ جَلَاءَ الْقُلُوبِ تَبَصَّرَ بِهِ بَعْدَ الْعَشْوَةِ وَ تَسْمَعُ بِهِ بَعْدَ الْوَقْرَةِ وَ تَنْقَادُ بِهِ بَعْدَ الْمَعَانِدَةِ : بَرَأَتِي كَمَا خُدَاوَنْدِ سَبْحَانِ ذِكْرِ (وَ يَادِ خُوْدِ رَا) رُوْشِنِي دَلْهَا قَرَارِ دَادَه كَمَا بَدَانِ بِيْنَا گَرْدَنْدِ پَسِ اَزِ تَارِيكِي وَ شَنُوَا گَرْدَنْدِ پَسِ اَزِ كَرِي وَ رَامِ شُوْنْدِ پَسِ اَزِ سِرْكُشِي وَ دَشْمَنِي.

198

إِنَّ الْحَازِمَ مِنْ قَيْدِ نَفْسِهِ بِالْمَحَاسِبَةِ وَ وَ مَلِكِهَا بِالْمَبَالِغَةِ وَ قَتْلِهَا بِالْمَجَاهِدَةِ

ص: 238

براستی که دوران‌دیش کسی است که نفس خود را در قید حساب کشد (آن را از گناه بازدارد و براه ثواب آرد) و بمبالغه و اصرارش در بند فرمان کشد و بریاضت و کوشش آنرا فرو میراند و بکشد.

199

إِنَّ لِلذَّكَرِ أَهْلًا أَخَذُوهُ مِنَ الدُّنْيَا بَدَلًا فَلَمْ تَشْغَلْهُمْ تِجَارَةٌ وَلَا يَبِيعُ عَنْهُ يَقْطَعُونَ بِهِ أَيَّامَ الْحَيَاةِ وَيَهْتَفُونَ بِهِ فِي آذَانِ الْغَافِلِينَ : براستی که برای ذکر و یاد خدا بودن مردمی است که آنرا بجای دنیا گرفته اند (و دل از جهان بر کنده اند) پس تجارت و داد ستند دنیا آنها را از یاد خدا باز ندارد (و زیور و رزّ جهان دل آنان را نرباید) روزگار کوتاه زندگی را با آن بسر براند و ذکر خدا را همواره در گوش غفلت زدگان (این وادی) فرو خوانند.

200

إِنَّ مِنْ رَأَى عَدُوَانَا يَعْمَلُ بِهِ وَ مِنْكَرًا يَدْعَى إِلَيْهِ فَأَنْكَرَهُ بِقَلْبِهِ فَقَدْ سَلِمَ وَ بَرِيءٌ وَ مِنْ أَنْكَرَهُ بِلِسَانِهِ فَقَدْ أُوجِرَ وَ هُوَ أَفْضَلُ مِنْ صَاحِبِهِ وَ مِنْ أَنْكَرَهُ بِسَيْفِهِ لَنْتَكُونَ حِجَّةَ اللَّهِ الْعَلِيَا وَ كَلِمَةَ الظَّالِمِينَ السَّفَلَى فَذَلِكَ الَّذِي أَصَابَ سَبِيلَ الْهَدَى وَ قَامَ عَلَى الطَّرِيقِ وَ تَوَرَّ فِي قَلْبِهِ الْيَقِينُ (مُحَمَّدُ بْنُ جَرِيرٍ طَبْرِيٍّ) از ابن لیلی روایت میکند که حضرت در یکی از روزهای جنگ صفین با سپاهیان خویش چنین فرمودند (براستی آنکس که بنگرد ستمی بکار بسته شده است و مردم بسوی کار ناشایسته خوانده میشوند و آن را بدلش زشت شمارد چنین کسی سالم است (و از آتش) رهائی خواهد یافت و اگر کسی زشت شمارد آنرا بزبان خود پس بتحقیق پاداش و مزد داده میشود و مرتبه او برتر از یار خود میباشد و هر کس که انکار کند انرا بشمشیر خود تا آنکه حجت خدای بالاتر بوده باشد و سخن ستمکاران پست تر پس او است آنکس که راه هدایت را دریافته و سالک راه شده و نور یقین در دلش آشکار شده

201

إِنَّ مِنْ أَحَبِّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ سَبْحَانَهُ عَبْدًا أَعَانَهُ عَلَى نَفْسِهِ فَاسْتَشْعَرَ الْحُزْنَ وَ تَجَلَّبَبَ الْخَوْفَ فَزَهَرَ مَصْبَاحُ الْهَدَى فِي قَلْبِهِ وَ أَعَدَّ الْقُرَى لِيَوْمِهِ التَّأْزِلِ بِهِ : براستی که دوست ترین بنده نزد خدایتعالی بنده ایست که خداوند او را بر (جنگ و پیکار با) نفسش یاریش کرده است پس آنکس لباس اندوه و روپوش ترس از خدا را بر پیکر جانش پوشیده است پس چراغ هدایت در دلش روشن گشته و زاد و توشه مهمانی را برای روزیکه در آن فرود خواهد آمد آماده

ص: 239

و مهیا ساخته است (اعمال نیک را از پیش فرستاده و فردای قیامت سرخوش و آسان ببهشت جاودان خواهد خرامید).

202

إِنَّ الْقُرْآنَ ظَاهِرُهُ أُنْبِقُ وَ بَاطِنُهُ عَمِيقٌ لَا تَفْنَى عَجَائِبُهُ وَ لَا تَقْضَى غَرَائِبُهُ وَ لَا تَكْشِفُ الظُّلْمَاتُ إِلَّا بِهِ : براستی که قرآن ظاهرش دلنواز و مسرت خیز و باطن و معنایش گود و عمیق است دریائی است که عجائب آن تمام نگردد و غرائبش پایان نیابد و پرده تاریکیها (ی کفر و شرک و عصیان) جز بانوار تابان آن از پیش دیده ها بر داشته نشود.

203

إِنَّ أَفْضَلَ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ أَحْيَا عَقْلُهُ وَ أَمَاتِ شَهْوَتِهِ وَ أَتَعَبَ نَفْسَهُ لِصَلَاحِ آخِرَتِهِ : براستی که برترین کسان در نزد خداوند تعالی کسی است که عقلش را (بوسیله تقوا و طاعت) زنده دارد و شهوتش را بکشد و پیکرش را برای اصلاح امر آخرتش برنج اندازد.

204

إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى فِي كُلِّ نِعْمَةٍ حَقًّا مِنَ الشُّكْرِ فَمَنْ أَذَاهُ زَادَهُ مِنْهَا وَ مِنْ قَصْرٍ عَنْهُ خَاطِرٌ بَزَوَالِ نِعْمَتِهِ : براستی که خداوند تبارک و تعالی را در هر نعمتی (برای هر يك از نعمتهائیکه به بنده اش عطا میفرماید) حقی است از شکر و سپاسگزاری پس هر کس آن حق را ادا کند خداوند نعمتش را بیفزاید و هر کس در گذاردن آن حق کوتاهی کند از زوال نعمت خود باید بیمناک باشد.

205

إِنَّ مِنْ كَانَ مَطِيئَتُهُ اللَّيْلُ وَ النَّهَارُ فَإِنَّهُ يَسَارُ بِهِ وَ انْ كَانَ وَاقِفًا وَ يَقْطَعُ الْمَسَافَةَ وَ انْ كَانَ مَقِيمًا وَ ادْعَا : براستی آنکس که روز و شب مرکب رهوار او هستند او با آن مرکب روان است اگر چه ایستاده باشد و مسافت راه را می پیماید اگر چه ستاده و مانده باشد.

206

إِنَّ الْكَيْسَ مِنْ كَانَ لَشَهْوَتِهِ مَانِعًا وَ لِنَزْوَتِهِ عِنْدَ الْحَفِيفَةِ وَ اقْمَا قَامِعًا : براستی که زیرک کسی است که شهوتش را جلوگیری کند و جستن خود را بهنگام خشم جلوگیری و بازدارنده باشد (یعنی هنگام خشم در صدد انتقام بر نیاید)

207

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ قَدْ أَنَارَ سَبِيلَ الْحَقِّ وَ أَوْضَحَ طَرَفَهُ فَشَقْوَةٌ لَازِمَةٌ أَوْ سَعَادَةٌ دَائِمَةٌ : براستی که خداوند سبحان راه حق

ص: 240

پرستی را روشن ساخته و جاده هایش را واضح و آشکار ساخته است پس بشر (هم از این دورا بیرون نیست) یا با بدبختی دست بگیربان است او یا با نیکبختی همیشگی همراه است.

208

إِنَّ مِنْ بَدَلِ نَفْسِهِ فِي طَاعَةِ اللَّهِ سَبْحَانَهُ وَرَسُولَهُ كَأَنْتَ نَفْسَهُ نَاجِيَةً سَالِمَةً وَصَفْقَةً رَابِحَةً غَانِمَةً: براستی آنکس که نفس خویش را در فرمانبرداری از خدا و رسول بکار دارد البتّه چنین کسی رستکار و سالم و تجارتش سودمند و با بهره است

209

إِنَّ فِي الْفِرَارِ مَوْجِدَةَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ وَالدَّلَّ اللَّازِمَ الدَّائِمَ وَأَنَّ الْفَارَّ غَيْرَ مَزِيدٍ فِي عَمْرِهِ وَلَا مُؤَخَّرَ عَنْ يَوْمِهِ: (این سخن را حضرت علیه السّلام در یکی از روزهای جنگ صفّین با سپاهیان خویش فرمودند) براستی که گریز از جنگ موجب خشم و بازخواست خدا است و آن با خواری و سر افکندگی همیشگی همراه است و شخص گریزان از جنگ نه بعمرش افزوده شود و نه از روزی که برای او مقرر است واپس افتد (و قضای خدا را دگرگون نخواهد ساخت)

210

إِنَّ الْمَرْءَ قَدْ يَسْرَهُ دَرْكُ مَا لَمْ يَكُنْ لِيَفُوتَهُ وَيَسُوهُ فُوتُ مَا لَمْ يَكُنْ لِيُدْرِكَهُ فَلَئِنْ سُرِرَكَ بِمَا نَلْتَ مِنْ آخِرَتِكَ وَ لِيَكُنْ أَسْفَكَ عَلَيَّ مَا فَاتَكَ مِنْهَا وَ لِيَكُنْ هَمَّكَ فِيهَا لَمَّا بَعْدَ الْمَوْتِ: (اینجمله را حضرت علیه السّلام باین عبّاس فرمودند و ابن عبّاس میگوید من پس از کلام رسول خدا صلی الله علیه و آله از هیچ کلام و سخنی این اندازه مستفید و مستفیض نگردیدم یا ابن عبّاس) گاهی انسان بیافتن چیزی خوشحال میگردد که آن چیز نباید از او فوت شده باشد و گاهی به از دست رفتن چیزی بدحال میگردد که آن چیز نباید بدو رسیده باشد فلذا سرور و شادی تو باید در چیزی باشد که از آخرت بتو میرسد و تأسّف و اندوهت باید در چیزی باشد که از آخرت از دست میدهی و البتّه در دنیا تو باید فقط برای پس از مردنت اندوهناک باشی.

211

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ إِذَا أَرَادَ بَعْدَ خَيْرٍ وَقْفَهُ لِإِنْفَادِ أَجَلِهِ فِي أَحْسَنِ عَمَلِهِ وَرِزْقِهِ مَبَادِرَةَ مَهَلِهِ فِي طَاعَتِهِ قَبْلَ الْفُوتِ:

براستی که خداوند سبحان گاهی که دربارۀ بنده خوبی را اراده کند او را موفق میدارد که عمرش را در نکوترین کارش بسر برد و روزیش میفرماید که شتاب کند در اطاعتش بهنگام فرصت پیش از گذشتن وقت

ص: 241

إِنَّ أَمَامَكَ عَقَبَةُ كُنُودِ الْمُخَفَّفِ فِيهَا أَحْسَنُ حَالًا مِنَ الْمُثَقَّلِ وَالْمَبْطُوءِ عَلَيْهَا أَقْبَحُ أَمْرًا مِنَ الْمُسْرَعِ وَإِنَّ مَهْبَطَهَا بِكَ لَا مُحَالَةَ إِلَى جَنَّةٍ أَوْ نَارٍ :
براستی که تو را در پیش روی کریوه و گردنه ایست که (بالا رفتن از آن بسی) سخت و دشوار است که سبکبار در پیمودن آن حالش بهتر از سنگین بار است و کند رو در آن کرد نه کارش زشت تر از تندرو است تو در پائین و فرودگاه آن گردنه ناگزیر بیکی از دو جا خواهی بود یا در بهشت و یا در جهنم و آتش (بندگان خدای برای عبور از این گردنه خود را از بار و زر و مال حقوق مردمان سبک سازید تا آسان بگذرید).

إِنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ إِكْتَسَبَ مَالًا مِنْ غَيْرِ طَاعَةِ اللَّهِ فَوَزَّئِهِ رَجُلًا أَنْفَقَهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ فَدَخَلَ بِهِ الْجَنَّةَ وَدَخَلَ الْأَوَّلَ النَّارِ :
براستی که در فردای قیامت آن کسی حسرتش از همگان بزرگتر است که مالی را از غیر راه فرمان خدا بدست آورده باشد و آن مال را به مردی بمیراث داده که در راه طاعت و دستور خدا مصرفش کند پس این دو می بواسطه آن داخل بهشت گردد لکن اولی بجهنم رود (آیا چه حالی خواهد داشت وقتی که وارث نیکوکار خود را در بهشت و خود را با آنهمه رنج و زحمت در تحصیل آن مال در میان آتش ببیند پس بهتر آنست که انسان کارش را بوارث نگذارد و برای خودش کاری انجام دهد).

إِنَّ النَّاسَ إِلَى صَالِحِ الْأَدَبِ أَحْوَجَ مِنْهُمْ إِلَى الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ : براستی که مردم بسوی کمال و ادبی نیک و شایسته (که آن علم دین و قرآن است) نیازشان بیشتر است تا بسوی طلا و نقره (زیرا ادب و کمال دین است که جمال باطن و ظاهر بشر است نه درهم و دینار).

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ هُوَ النَّاصِحُ الَّذِي لَا يَغِشُّ وَالْهَادِي الَّذِي لَا يَضِلُّ وَالْمُحَدِّثُ الَّذِي لَا يَكْذِبُ : براستی که این قرآن مجید پند گوئی است که خیانت نکند و هدایت کننده ایست که گمراه نماید و سخنگوئی است که دروغ نگوید (نوری است که دلهای خوانندگان خود را روشن سازد و عمل کنندگان را داخل بهشت نماید).

إِنَّ هَذَا الْمَوْتَ لَطَالِبٌ حَثِيثٌ لَا يَفُوتُهُ الْمَقِيمُ وَلَا يَعْجِزُهُ مَنْ هَرَبَ : براستی که این مرگ طلبکار

سختگیری است نه ایستاده آن را گم میکنند و نه گریزنده آن مرگ را عاجز میسازد (بلکه آن مرگ کلیه بشر را بکمند خویش در میکشد و همکاران را نابود میسازد)

217

إِنَّ فِي الْمَوْتِ لِرَاحَةَ لِمَنْ كَانَ عَبْدَ شَهْوَتِهِ وَ أَسِيرَ أَهْوِيَّتِهِ لِأَنَّهُ كَلَّمَا طَالَتْ حَيَاتُهُ كَثُرَتْ سَيِّئَاتُهُ وَ عَظُمَتْ عَلَيَّ نَفْسُهُ جَنَائِيَاتُهُ :

براستی که در مرگ آسایشی است برای کسیکه بنده شهوت و اسیر آهویته و گرفتار هواها و هوسهایش میباشد زیرا که این شخص هر چه زندگیش طولانی شود گناهانش بیشتر گردد و ستمش بر خودش بزرگتر شود.

218

إِنَّ أَخْسَرَ النَّاسِ صَفْقَةً وَ أَخْيَبَهُمْ سَعِيَا رَجُلٌ أَخْلَقَ بَدَنَهُ فِي طَلْبِ أَمَالِهِ وَ لَمْ تَسَاعِدْهُ الْمَقَادِيرُ عَلَيَّ إِرَادَتِهِ فَخَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا بِحَسْرَاتِهِ وَ قَدَمَ عَلَيَّ الْآخِرَةَ بِتَبَعَاتِهِ بِرَاسْتِي كَمَا زِيَانِكَا رَتْرِينِ مَرْدَمٍ دَر تِجَارَتِ وَ مَعَامَلِهِ وَ نَا مِيدَتْرِينِ آنَانِ دَر سَعِي وَ كُوشَشِ كَسِي اسْتِ كَمَا پِي كَرَشِ رَا دَر پِي آر زُو هَا يَشِ بَفَرَسَا يَدِ وَ مَقْدَرَاتِ بَا وَي مَسَاعِدَتِ نَكُننَدِ (وَ اُو بَار زُو يَشِ دَسْتِ نِيَا بَدِ) آنگاه او با اندوه و حسرت فراوان از جهان بیرون رود و با رنجهای فراوانش وارد آخرت گردد (فلذا چه خوش است که انسان دل بدنيا در نیندد و عمرش را در راه سعادت و آخرتش بسر برد و با خرمی بر خدای وارد شود).

219

إِنَّ لِلْمَحْنِ غَايَاتٍ لَا بَدَّ مِنْ انْقِضَائِهَا فَنَامُوا إِلَيْهَا لَهَا إِلَى حِينِ انْقِضَائِهَا فَإِنَّ إِعْمَالَ الْحِيلَةِ فِيهَا قَبْلَ ذَلِكَ زِيَادَةٌ لَهَا : بِرَاسْتِي كَمَا بَرَاي مَحْنَتِهَا دُورَانِهَا ي اسْتِ كَمَا نَا چَا ر آ نَهَا بَا يَدِ بَسْرِ آ يَنَدِ پَسِ بَرِ جَا يِ خُودِ قَرَارِ گَرَفْتِه وَ بَا يَسْتِي د تَا هَن گَا م سَرِ آ مَدِنِ آ نَهَا (يَعْنِي كَمَا دَر صَدَدِ چَا رِهِ جُؤِي وَ بَر طَرَفِ كَرْدِنِ آ نَهَا بَرِ نِيَا يَنِي د) زِيَا رَا كَمَا پِي شِ اَزِ سَرِ رَسِي دِنِ دُورَانِ مَحْنَتِ (بَرَايِ رَهَانِي اَزِ گَرَفْتَا رِي) مَكْرُ وَ حِيَلِه رَا كَا رِ بَسْتِنِ آ نَرَا بَسِيَا رِ كَرْدِنِ اسْتِ.

220

إِنَّ لِلْمَحْنِ غَايَاتٍ وَ لِلغَايَاتِ نَهَا يَاتٍ فَاصْبِرُوا لَهَا حَتَّى تَبْلُغَ نَهَا يَاتِهَا فَالْتَّحَرَّكْ لَهَا قَبْلَ انْقِضَائِهَا زِيَادَةٌ لَهَا : بِرَاسْتِي كَمَا بَرَايِ رُوز گَا رِ رَنجِ وَ گَرَفْتَا رِي دُورَانِ هَائِي اسْتِ وَ بَرَايِ آ نِ دُورَانِ هَا پَا يَانِ اسْتِ پَسِ صَبْرِ كُنِي د تَا اِي نَكِه دُورَانِ هَا يِ گَرَفْتَا رِي بَه پَا يَانِ بَرَسِنَدِ زِيَا R پِي شِ اَزِ رَسِي دِنِ آ نِ نَهَا يَاتِ تَلَا شِ وَ كَن كَا شِ كَرْدِنِ دَر مَعْنِيِ گَرَفْتَا رِي رَا اَفزُودِنِ اسْتِ.

221

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ فَرَضَ عَلَيكُمْ فَرَائِضَ فَلَا تَضَيِّعُوهَا وَ حَدَّ لَكُمْ حُدُودًا فَلَا تَعْتَدُوهَا وَ نَهَا كُمْ عَنِ

ص: 243

أشياء فلا تنتهكوها و سكت عن أشياء و لم يدعها نسيانا فلا تتكلفوها : براستی که خداوند سبحان (در کار دین و مذهب) واجباتی بر شما واجب گردانیده و حدودی معین فرموده است شما نباید آن واجبات را ضایع گذارید و از آن حدود تجاوز نمایند (که اگر کردید دچار بدبختی و عذاب میشوید) و همچنین از چیزهایی بر کنارتان داشته است پس حرمت آنها را مدیریت و چیزهایی را بدون نسیان و فراموشی مسکوت عنه گذاشته است پس در پی دانستن آنها خود را برنج و مشقت نیفکنید (و خدا خود در قرآن مجید فرماید ای گروه مؤمنان از چیزهاییکه اگر برای شما ارزش هویدا گردد شما را خوش آیند نیست پرسش مکنید).

222

إِنَّ الْفُرْصَ تَمَرٌ مَرَّ السَّحَابِ فَانْتَهِزُوهَا إِذَا أَمَكَنْتَ فِي أَبْوَابِ الْخَيْرِ وَإِلَّا عَادَتْ نَدَمَا :

براستی که فرصتها بتندی و شتاب ابر در گذرانند هر وقت کارهای خیر دست داد و ممکن شد آن فرصتها را غنیمت شمارید و گرنه کار بند امت و پشیمانی میکشد.

223

إِنَّ حَوَائِجَ النَّاسِ إِلَيْكُمْ نِعْمَةٌ مِنَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ فَاعْتَمِدُواهَا وَ لَا تَمَلُّوهَا فَتَتَحَوَّلَ نِقْمًا براستی که نیازمندی مردم بسوی شما خود نعمتی است از جانب خدا بر شما آن را غنیمت شمارید و از آن کار خسته نشوید که اگر شدید فرصت را غنیمت نشمرید کار بر عکس شود بکیفر کردارتان (یعنی که شما محتاج آنان میشوید

224

إِنَّ خَيْرَ الْمَالِ مَا أَوْرَثَكَ ذَخْرًا وَ ذَكَرًا وَ أَكْسَبَكَ حَمْدًا وَ أَجْرًا : براستی که بهترین مال آنست که برای تو اندوخته و نام نیکی و ثنا و ستایشی و اجر و مزدی بر جای گذارد.

225

إِنَّ أَفْضَلَ الْأَعْمَالِ مَا اسْتَرْقَّ بِهِ حَرٌّ اسْتَحَقَّ بِهِ أَجْرٌ : براستی که بهترین کارها کاریست که آزاد مردی را به بند بندگی درکشد و اجر و مزدی را سزاوار گردد

226

إِنَّ مَادِحَكَ لَخَادِعٌ لِعَقْلِكَ غَاشٌّ لَكَ فِي نَفْسِكَ بِكَاذِبِ الْإِطْرَاءِ وَ زُورِ الثَّنَاءِ فَإِنَّ حَرَمَتَهُ نَوَالِكٌ أَوْ مَنَعَتَهُ إِفْضَالُكَ وَ سَمَكٌ بِكُلِّ فَضِيحَةٍ وَ نَسَبِكُ إِلَى كُلِّ قَبِيحَةٍ :

براستی که آنکه تو را می ستاید عقلت را بازی میگیرد و با ستودن و ستایش کردن بیجا و دروغ با نفس تو خیانت میورزد اگر عطای خود را از وی باز گیری یا بخششت را از او منع کنی ترا بهر رسوائی نشان کند هر چیز پستی را بتو نسبت دهد و بچسباند

(پس بهتر آنست که انسان گوش بسخن ستایشگران متملق و چاپلوس ندهد که اگر داد از ترقیات دو جهانی بازماند).

227

إِنَّ النَّفْسَ حَمِضَةٌ وَالْأَذْنَ مَجَاجَةٌ فَلَا تَجِبْ فَهْمَكَ بِالْأَلْحَاحِ عَلَى قَلْبِكَ فَإِنَّ لِكُلِّ عَضْوٍ مِنَ الْبَدَنِ اسْتِرَاحَةً : براستی که نفس انسان میل و رغبت دارد بآنچه را که به پسندد از سخنان دلپذیر و گوش ها فرا نمیگیرند هر چه را که بشنوند پس فهم خود را قطع مکن باینکه بر قلبت فشار آوری زیرا برای هر عضوی از بدن انسان موقع آسایش و استراحتی است (و اگر استراحت نکند از بسیاری از کارها بازماند).

228

إِنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ سَبْحَانَهُ رَغْبَةً قَتَلَتْكَ عِبَادَةَ التَّجَارِ وَقَوْمًا عَبَدُوهُ رَهْبَةً فَتَلَّكَ عِبَادَةَ الْعَبِيدِ وَقَوْمًا عَبَدُوهُ شُكْرًا فَتَلَّكَ عِبَادَةَ الْأَحْرَارِ : براستی که گروهی خدا را از روی میل و طمع اطاعت کردند پس این عبادت بازرگانان است و گروهی خدا را از روی ترس پرستیدند پس این عبادت بندگان است و گروهی او را فقط برای شکر و سپاسگزاری پرستش کردند پس این عبادت رادمردان و آزادگان است (و خود حضرت در جای دیگری عرض میکند بارالها من تو را نه بطمع بهشت و نه از ترس دوزخت پرستش میکنم بلکه برای این است که تو را سزاوار پرستش کردن می بینم).

229

إِنَّ الْحَيَاءَ وَالْعِفَّةَ مِنْ خَلَائِقِ الْإِيمَانِ وَإِنَّهُمَا السَّجِيَّةُ الْأَحْرَارِ وَشِيْمَةُ الْأَبْرَارِ :

بدرستی که شرم و پاکدامنی از اخلاق اهل ایمان و بدرستی که آندو هر آینه خوی آزادگان و شیوه نیکان است

230

إِنَّ مِنْ أَبْغَضِ الْخَلَائِقِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى رَجُلًا وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى نَفْسِهِ جَائِرًا عَنْ قَصْدِ السَّبِيلِ سَائِرًا بَغَيْرِ دَلِيلٍ : براستی که دشمن ترین کسان نزد خداوند تعالی مردی است که خدا او را بخودش واگذارش کرده باشد او از راه درست گذشته و (بهر راهی) بدون دلیل و راهنما میرود

231

إِنَّ مِنْ كَانَتْ الْعَاجِلَةَ أَمْلَكَ بِهِ مِنَ الْآجِلَةِ وَأُمُورَ الدُّنْيَا أَغْلَبَ عَلَيْهِ مِنْ أُمُورِ الْآخِرَةِ فَقَدْ بَاعَ الْبَاقِيَ بِالْفَاقِي وَتَعَوَّضَ الْبَائِدَ عَنِ الْخَالِدِ وَأَهْلَكَ نَفْسَهُ وَرَضِيَ لَهَا

ص: 245

بالحائل الزّائل و نكب بها عن نهج السّيبيل براستی آنكس كه دنيا بيشتتر از آخرت بر وی تسلّط داشته باشد و امور دنيا بيش از امور آخرت بر وی غلبه نموده باشد البتّه چنين كسى باقى را بفانى فروخته و ناپايدار را پايدار عوض گرفته است و نفس خود را بهلاكت و تباهى كشانده و چيزيكه ميان او و حق جدائى افكننده و زاييل شونده و اندك است براى خود پسنديده و نفس خويش را از راه آشكار باز گرداننده است.

232

إِنَّ أَوَّلَ مَا تَغْلِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْجِهَادِ جِهَادُ بَأْيَدِيكُمْ ثُمَّ بِالْسِنْتِكُمْ ثُمَّ بِقُلُوبِكُمْ فَمَنْ لَمْ يَعْرِفْ بِقَلْبِهِ مَعْرُوفًا وَلَمْ يَنْكُرْ مِنْكَرًا قَلْبًا فَيَجْعَلْ أَعْلَاهُ أَسْفَلَهُ : براستی كه اوّلين مرتبه از پيكار در راه حق كه بايد خود را بر آن وادار كنيد جهاد با دستهايتان است (يعنى برترين مراتب جهاد همانا جهاد با دست است) سپس جهاد با زبانهايتان است (يعنى كه با زبان خود از بدى ها جلوگيرى كنيد) سپس جهاد با دلهايتان است (يعنى كه بدكار را بدل هاى خود بد داشته باشيد) پس هر كس كه با دلش امر بمعروفى نكند و منكر را منكر نشمارد و اين كس روزگارش و ارون شود و بلنديش به پستى گرايد.

233

إِنَّ الْمَوْتَ لِهَادِمٌ لِدِّانَتِكُمْ وَمِبَاعِدٌ لَطَلْبَاتِكُمْ وَمَفْرَقٌ لِّجَمَاعَاتِكُمْ قَدْ أَعْلَقْتِكُمْ حَبَائِلَهُ وَأَقْصَدْتِكُمْ مَقَاتِلَهُ : براستی كه مرگ لذّات شما را در هم شكندنده و آرزوهاى شما را دور كننده و جماعات شما را از هم پاشنده است محقق است كه آن مرگ شما را با كمندهاى خودش سخت بر بسته است و ساز و سلاح جنگش را متوجّه شما ساخته است.

234

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَوْصَاكُمْ بِالتَّقْوَى وَجَعَلَهَا رِضَاهُ مِنْ خَلْقِهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بَعِينُهُ وَنَوَاصِيكُمْ بِيَدِهِ : براستی كه خداوند تبارك و تعالى شما را بتقوى وصيّت فرموده و آنرا سبب خوشنودى خویش از خلقش قرار داده است بنا بر اين پرهيزيد از آن چنان خدائيكه شما در مدّ نظر او قرار گرفته و موى پيشانيتان در قبضه قدرت او است.

235

إِنَّ الْعَاقِلَ يَنْبَغِي أَنْ يَحْذَرَ الْمَوْتَ فِي هَذِهِ الدَّارِ وَيَحْسَنَ لَهُ التَّأَهُبَ قَبْلَ أَنْ يَصِلَ إِلَى دَارِ يَتِمَّتِي فِيهَا الْمَوْتُ فَلَا يَجِدُهُ بَرَأْسِي كَمَا يَجِدُهُ مَرْدٌ خَرَدٌ رَا سَزْدَ كَهْ دَرِ اَيْنِ دُنْيَا اَزْ مَرِگْ بَتَرَسِدْ

ص: 246

و ساز و برگی نیکو برای آن آماده سازد و پیش از آنکه در سرائی وارد گردد که در آن (از فرد وحشت و دهشت و عذاب) هر چه آرزوی مرگ کشد آن را نیابد.

236

إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ حَمَتُ أَوْلِيَاءِهِ مَحَارِمُهُ وَأَلْزَمَتْ قُلُوبَهُمْ مَخَافَتَهُ حَتَّى أَسْهَرَتْ لَيَالِيَهُمْ وَأَضْمَأَتْ هَوَاجِرَهُمْ فَأَخَذُوا الرَّاحَةَ بِالتَّعَبِ وَالرَّيَّ بِالظُّمَأِ :
براستی که تقوا و ترس از خدا چیزی است که دوستان خدا را از وقوع در حرامها نگه میدارد و دلهای آنان را ملازم خوف از خدا میسازد بطوریکه آنها شبهایشان را به بیداری و روزهای گرمشان را به تشنگی بسر میبرند رنج را براحت و تشنگامی را به سیرابی بر میگزینند و ترجیح مینهند.

237

إِنَّ لِّلْمَوْتِ لَغَمْرَاتٍ هِيَ أَفْطَعُ مِنْ أَنْ تَسْتَعْرِقَ بِصِفَةِ أَوْ تَعْتَدِلَ عَلَى عُقُولِ أَهْلِ الدُّنْيَا بَرَأْسِي كَمَا أَنَّ جِغَرَ خِرَاشٍ تَرٌّ وَسَخْتٌ تَرٌّ مِنْ أَنْ تَسْتَعْرِقَ بِصِفَةِ أَوْ تَعْتَدِلَ عَلَى عُقُولِ أَهْلِ الدُّنْيَا رَاسِتٌ وَدَرَسْتٌ أَيْدٍ .

238

إِنَّ الْمَوْتَ لَمَعْقُودٌ بِنَوَاصِيكُمْ وَالِدُّنْيَا تَطْوِي مِنْ خَلْفِكُمْ : بَرَأْسِي كَمَا أَنَّ جِغَرَ خِرَاشٍ تَرٌّ وَسَخْتٌ تَرٌّ مِنْ أَنْ تَسْتَعْرِقَ بِصِفَةِ أَوْ تَعْتَدِلَ عَلَى عُقُولِ أَهْلِ الدُّنْيَا رَاسِتٌ وَدَرَسْتٌ أَيْدٍ .
دنیاهم از پشت سر شما بهم نوردیده میشود.

239

إِنَّ الْمَتَّقِينَ ذَهَبُوا بِعَاجِلِ الدُّنْيَا آجَلٍ وَالْآخِرَةَ شَارَكُوا أَهْلَ الدُّنْيَا فِي دُنْيَاهُمْ وَلَمْ يَشَارِكْهُمْ أَهْلُ الدُّنْيَا فِي آخِرَتِهِمْ :

براستی که مردان پرهیزکار و خدا ترس براهی رفتند که از متاع دنیا و آخرت برخوردار گردیدند در لذت بردن از دنیا با اهل دنیا شرکت جستند و اهل دنیا نتوانستند با آنان در امر آخرتشان شرکت جویند (روزکی چند را که در این جهان زیستند از هم چیز جهان بسود خود بهره گرفتند و آخرت خویش را آباد کردند بخلاف اهل دنیا که جز خرابی آخرت توشه از دنیا نگرفتند).

240

إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ سَبْحَانَهُ هِيَ الزَّادُ وَالْمَعَادُ زَادٌ مَبْلُغٌ وَمَعَادٌ مَنْجَعٌ دَعَا إِلَيْهَا أَسْمَعُ دَاعٍ وَوَعَاهَا خَيْرٌ وَعَافٍ فَاسْمَعُ دَاعِيَهَا وَفَازَ وَعَافِيَهَا : بَرَأْسِي كَمَا أَنَّ جِغَرَ خِرَاشٍ تَرٌّ وَسَخْتٌ تَرٌّ مِنْ أَنْ تَسْتَعْرِقَ بِصِفَةِ أَوْ تَعْتَدِلَ عَلَى عُقُولِ أَهْلِ الدُّنْيَا رَاسِتٌ وَدَرَسْتٌ أَيْدٍ .
ترس و تقوای از خدایتعالی آن توشه و زاد برای معاد زاد و توشه است بمنزل رساننده و آخرت و معادی است رهاننده شنواننده ترین کس بندگان را بسوی آن

ص: 247

تقوا خواند و بهترین گوش گیرنده (گروهی از بندگان برگزیده خدا) آنرا گوش گرفت پس شنواینده است خواننده بسوی آن و پیروز و رستگار است شنونده آن (و بسعادت دو جهانی رسید).

241

إِنَّ التَّقْوَى حَقَّ اللَّهِ سَبْحَانَهُ عَلَيْكُمْ وَالْمَوْجِبَةُ عَلَى اللَّهِ حَقَّكُمْ فَاسْتَعِينُوا بِاللَّهِ عَلَيْهَا وَتَوَسَّلُوا إِلَى اللَّهِ بِهَا : براستی که تقوا حق خدا است بر شما و حق شما را بر خدا واجب کننده است (البته بنده اگر تقوا گزید و از خدا ترسید بر خدا حقی پیدا میکند و آن حق این است که خدایش پیامرزد و در شمار نیکانش در آورد) بنا بر این برای گذاردن حق خدا و گزیدن تقوا از خدا یاری جوئید و بوسیله تقوا چنگ بدامن خدا در زنید (و از هوس و هوا رها شوید).

242

إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ لَمْ تَزَلْ عَارِضَةً نَفْسَهَا عَلَى الْأُمَمِ الْمَاضِينَ وَالْغَابِرِينَ لِحَاجَتِهِمْ إِلَيْهَا إِذَا أَعَادَ اللَّهُ مَا أَبَدًا وَأَخَذَ مَا أَعْطَى فَمَا أَقَلَّ مِنْ حَمَلِهَا حَقَّ حَمَلِهَا بِرَاسْتَى (میگویم) که تقوا همیشه خود را بر امتهای گذشته و بازماندگان ایشان نشان میداده است برای نیاز مندئیکه آنان فردای قیامت بدان داشته اند در آن روزیکه خدا هر چه پدید آورده است و آفریده است باز گرداند و هر چه بهر کس داده است باز ستاند پس (در آنروز خواهی دید که) چقدر کم است کسیکه تقوا را بآنطوریکه باید و شاید حمل کرده و برداشته باشد

243

إِنَّ لَتَقْوَى اللَّهِ حَبْلًا - وَثِقًا عُرْوَةً وَ مَعْقَلًا - مَنِيْعًا ذُرْوَةً : براستی که برای تقوا و ترس از خدا رشته استواری است که حلقه های آن محکم است و ملجأ و پناهگاهی است که اوج آن بسی بلند است (و پای هر کسی باین آسانیهها بدامن کبریائی آن نرسد و هر بوالهوسی در شمار متقین در نیاید).

244

إِنَّ التَّقْوَى مَنْتَهَى رِضَا اللَّهِ مِنْ عِبَادِهِ وَ حَاجَتِهِ مِنْ خَلْقِهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِنَّ أَسْرَرْتُمْ عِلْمَهُ وَ إِنَّ أَعْلَنْتُمْ كِتْبَهُ :

براستی که تقوا آخرین چیزی است که خدا را از بندگان خوشنود میسازد و آخرین حاجتی است که از بندگانش میخواهد پس بترسید از خدائیکه اگر رازی را پنهان سازید بداند و اگر آشکار دارید بنویسد آنرا.

245

إِنَّ التَّقْوَى دَارُ حِصْنٍ عَزِيزٍ لِمَنْ لَجَأَ إِلَيْهِ

ص: 248

و الفجور دار حصن ذلیل لا۔ یحرز أهله و لا یمنع من لجأ إلیه : براستی که تقوا و ترس از خدا سر او پناهگاه عزیز و استواری است برای کسی که بدان پناهنده شود و فسق و فجور سر او پناهگاه سست و خواری است که اهل خود را نگهداری نکند و مکروهات را از کسیکه بدان پناه برد دفع نهد (فلذا چه خوش است که بندگان خدای رخت از سرای ناستوار گناهان بدژ پولادین تقوا و پرهیزکاری کشند و از گزند جهان ایمن نشینند)

246

إِنَّ التَّقْوَى فِي الْيَوْمِ الْحَرِزُ وَالْحِجَّةُ وَفِي غَدِ الطَّرِيقِ إِلَى الْحِجَّةِ مَسْلُكُهَا وَاضِحٌ وَسَالِكُهَا رَابِحٌ : براستی که ترس و پرهیز از خدا امروز دنیا پناه و سپری است (از مکروهات جهان) و در فردای محشر راهی است بسوی بهشت که جاژه پیمودن آن صاف و روشن و ره پیمای آن سود برنده است.

247

إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ عِمَارَةَ الدِّينِ وَعِمَادَ الْيَقِينِ وَإِنَّهَا لِمِفْتَاحِ صِلَاحٍ وَ مِصْبَاحِ نِجَاحٍ :

براستی که تقوا و ترس از خدا را کار بستن دین را آباد ساختن و ستون و پایه یقین است این تقوا است که کلید درگاه صلاح و درستی و چراغ درخشان راه رستگاری است.

248

إِنَّ مِنْ صَرَاحَاتِ لَهُ الْعَبْرَ عَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْمَثَلَاتِ حِجْزُهُ التَّقْوَى عَنْ تَقَحُّمِ الشَّبَهَاتِ بِرَاسْتِي كَسِيكِهِ عِبْرَتَهَا لِأَنَّ رُوشْنَ وَأَشْكَارَ سَازَنْدَازِ أَنْجِهُ كِه بَيْنَ دُو دَسْتِ لِأَنَّ رُوشْنَ وَأَشْكَارَ سَازَنْدَازِ أَنْجِهُ كِه بَيْنَ دُو دَسْتِ أَوْ اسْتِ از گُرفْتارِیها (ی اَمْتِهای گُذِشْتِه كِه در اَثْرِ بِي تَقْوَانِي وَ نَافَرْمَانِي مَرْتَكَبِ شَدَنْد) الْبَتَّه تَقْوَا أَوْ رَا از اِفْتادَنْ در شَبَهاتِ نَگِه مِیدارد

249

إِنَّ مِنْ فَرَقِ التَّقْوَى اغْرَى بِاللَّذَاتِ وَالشَّهَوَاتِ وَوَقَعَ فِي تِيهِ السَّيِّئَاتِ وَ لَزِمَهُ كَثِيرُ التَّبَعَاتِ : براستی آن کس که از تقوا کنار کشید فریب لذات و شهوات را بخورد و بیابان در گناهان واقع گردد و مستوجب بازخواستهای بسیار گردد

250

إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ مِفْتَاحَ سِدَادٍ وَذَخِيرَةَ مَعَادٍ وَعَتَقَ مِنْ كُلِّ مَلَكَةٍ وَنِجَاةَ مِنْ كُلِّ هَلَاكَةٍ بِهَا يَنْجُو الْهَارِبُ وَتَنْجِ الْمَطْلَبُ وَتَنَالُ الرِّغَائِبُ : بدرستی که ترس از خدا کلید درستی و توشه روز بازگشت و رهائی از هر بند و قیدی و رستگاری و نجات از هر هلاکت است بدان نجات مییابد گریزنده و بر آورده شود آرمان ها و بچیزهائی که مورد رغبتش باشد شخص میرسد.

ص: 249

إِنَّ الدَّهْرَ لَخَصْمٌ غَيْرٌ مَخْصُومٌ وَ مُحْتَكَمٌ غَيْرٌ ظَلُومٌ وَ مُحَارَبٌ غَيْرٌ مَحْرُوبٌ : براستی که روزگار دشمنی است که با آن دشمنی نتوان کرد فرمان دهی است که ستم نکند و جنگ کننده ایست که کسی یارای جنگیدن با وی ندارد (چه پهلوانان تهمتتی را که جهان از سر خانه زین شوکت و اقتدار بر نکند و چه مبارزان پولاد پیکری را که در حلقه های کمندهای حوادث خویش گرفتار نساخت).

إِنَّ الْمَوْتَ لَزَائِرٌ غَيْرٌ مَحْبُوبٌ وَ آتِرٌ غَيْرٌ مَطْلُوبٌ وَ قَرْنٌ غَيْرٌ مَغْلُوبٌ : براستی که مرگ دیدار کننده ایست دوست نداشتنی و برنده ایست که بدهکار نشود و همانندی است ناشکستنی و مغلوب نشدنی (مرگ هر کس را دنبال کند خواهد گرفت و با هر که در افتد او را در هم خواهد شکست).

إِنَّ أَكْرَمَ الْمَوْتِ الْقَتْلُ وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لِأَلْفِ ضَرْبَةٍ بِالسَّيْفِ أَهْوَنُ مِنْ مَيِّتَةِ عَلِيِّ الْفَرَّاشِ : براستی که بزرگواریترین مردنها کشته شدن است سوگند بدان کسیکه جان من در دست قدرت او است که هزار ضربه شمشیر خوردن (در راه خدا) بر من آسانتر است از اینکه در رختخواب بمیرم و جان بدهم.

إِنَّ الْغَايَةَ الْقِيَمَةَ وَ كَفَى بِذَلِكَ وَاعِظًا لِمَنْ عَقَلَ وَ مَعْتَبِرًا لِمَنْ جَهَلَ وَ بَعْدَ ذَلِكَ مَا تَعْلَمُونَ مِنْ هَوْلِ الْمَطَّلَعِ وَ رُوعَاتِ الْفَزَعِ وَ اسْتِكَائِ الْأَسْمَاعِ وَ اخْتِلَافِ الْأَضْلَاعِ وَ ضَيْقِ الْأَرْمَاسِ وَ شِدَّةِ الْإِبْلَاسِ : براستی که انتهای کار بشر قیامت است و بس است همین يك موعظه کننده برای کسیکه بداند و عبرت آورنده برای کسی که نداند و پس از اینست آنچه که میدانید از هولهای مرگ و قبر و ترس و وحشتهای قیامت و کر شدن گوش ها و قوه شنوائی و پراکندگی پهلوها و تنگی گورها و سختی و شدت ناکامیها و نومیدیها (پس کسیکه چنین عقبات و سختیهای در پیش دارد سزاوار است اینقدر دو اسبه دنبال دنیا نتازد و برای آن گرفتاریها چاره بسازد).

إِنَّ لِلْقُلُوبِ شَهْوَةً وَ كِرَاهَةً وَ إِقْبَالَاً وَ إِدْبَارًا فَآتُوهَا مِنْ إِقْبَالِهَا وَ شَهْوَتِهَا فَإِنَّ الْقَلْبَ إِذَا أَكْرَهَ عَمِي : براستی که برای دلها خواستنی و نخواستنی پیش آمدنی و پس رفتنی است (هر آنگاه که دل سیر میل و رغبت آمد) پس از راه

پیش آمدن و خواستش پیش آید (و او را بکار روا دارید) زیرا که چون دل را بر کاری (که بدان مائل نباشد) وادار کرده شود کور گردد (یعنی بینایش از بین میرود)

256

إِنَّ الْعِلْمَ يَهْدِي وَيُرشد وَيُنَجِي وَإِنَّ الْجَهْلَ يَغْوِي وَيَضلُّ وَيُردي: براستی که علم هدایت میکند و براه میآورد و نجات میدهد و براستی که جهل ره میزند گمراه میکند و هلاک میکند.

257

إِنَّ لِلْقُلُوبِ إِقبالاً- وَإِدباراً فَإِذَا أَقبلت فَأَحملوها عَلَى التَّوافل وَإِذَا أُدبرت فَأَقْتَصروا بِها عَلَى الفرائض: براستی که دلها را پیش آمدنی و پس رفتنی است هر آنگاه که پیش آمد او را بکار نوافل و مستحبات وادارید و هرگاه پس رفت بهمان واجبات تنها اکتفا کنید.

258

إِنَّ السَّالْطَانَ لِأَمِينِ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ وَمَقِيمِ الْعَدْلِ فِي الْبِلادِ وَالْعِبادِ وَوَزَعْتَهُ فِي الْأَرْضِ: براستی که پادشاه امین از جانب خدا در زمین است و بر پای دارنده عدل در شهرها و میان بندگان است و یازدارندگان مردمند از محرمات الهی در روی زمین

259

إِنَّ أَبْصارَ هَذِهِ الْفَحولِ طوامِحٌ وَهِيَ سَببٌ هَبابِها فَإِذَا نَظرَ أَحَدُكمَ إِلى إِمرأةٍ فَأَعْجَبْتَهُ فَلِيَمَسَّ أَهلَهُ فَإِنَّها هِيَ امْرَأَةٌ بِامْرَأَةٍ: (در نهج البلاغه سخن 412 است که روزی حضرت علیه السلام با اصحاب نشسته بودند زنی زیبا و جمیل بر آنان بگذشت اصحاب زیر چشمی او را تماشا کردند حضرت در نهی از نظر بنامحرم کردن فرمودند) براستی که دیدگان این نرهای سرمست بهوا افکنده شده و این نگاه کردن سبب انگیزش شهوت است هر آنگاه یکی از شما زنی را بنگرد و از او خوشش آید باید با زن خویش همبستر شود پس بدرستی که باشد او زنی جایگاه و برابر زنی.

260

إِنَّ أَحْسَنَ النَّاسِ عِيشاً مَنْ حَسَنَ عِيشَ النَّاسِ فِي عِيشِهِ: براستی که بهترین مردم در زندگی کسی است که مردم در زندگی او باسایش و خوبی زندگی کنند.

261

إِنَّ إِحسانَكَ إِلى مَنْ كادَكَ مِنَ الْأَضدادِ وَالْحَسادِ لِأَغِيظَ عَلَيْهِمْ مِنْ مَواقِعِ إِسائَتِكَ مِنْهُمْ وَهُوَ دَاعٍ إِلى صِلاحِهِمْ: براستی که نیکی کردن تو با کسیکه مکر کند با تو و از دشمنان

و حسودان تو است البتّه این احسان آنها را بخشم آورنده تر است از واقع شدن تو در بدی کردن با آنها و اینکار آنها را بسوی نیکی و صلاح میکشاند.

262

إِنَّ رَأْيَكَ لَا يَتَّسِعُ لِكُلِّ شَيْءٍ فَفَرِّغْهُ لِلْمَهْمِ بِرَاسْتِيْ كَمَا أَنْدِيشُهُ تُو بَرَى لِمَهْمٍ فَارِغٍ سَاز.

263

إِنَّ مَالِكَ لَا يَغْنَى جَمِيعَ النَّاسِ فَاخْصِصْ بِهٖ أَهْلَ الْحَقِّ : بِرَاسْتِيْ كَمَا أَنْدِيشُهُ تُو بَرَى لِمَهْمٍ فَارِغٍ سَاز فَلَذَا مُرْدَانَ حَقِّ رَا بَدَانَ اِخْتِصَاصِ دِه

264

إِنَّ كِرَامَتِكَ لَا تَتَّسِعُ لَجَمِيعِ النَّاسِ فَتَوَخَّ بِهَا أَفْضَلَ الْخَلْقِ : بِرَاسْتِيْ كَمَا أَنْدِيشُهُ تُو بَرَى لِمَهْمٍ فَارِغٍ سَاز فَلَذَا مُرْدَانَ حَقِّ رَا بَدَانَ اِخْتِصَاصِ دِه

265

إِنَّ لَيْلِكَ وَنَهَارِكَ لَا يَسْتَوْعِبَانِ لَجَمِيعِ حَاجَاتِكَ فَاقْسِمْهُمَا بَيْنَ عَمَلِكَ وَرَاحَتِكَ الْبَتَّةَ شَبِّ وَرَوْزِ تُو اِزْ حَيْثُ وَقْتِ بَايِنِ رَسَا نَمِيْكَنْدُ كَمَا تَمَامِ نِيَاظِ مَنْدِيْهَائِيْ تُو دَرِ اَنِّ بَرِ اَوْرَدِهٖ شُوْدُ پَسِ شَبِّ وَرَوْزِ خُودِ رَا مِيَاَنِ كَارِ وَ اَسَايِشْتِ تَقْسِيْمِ كُنْ (رَوْزِ كَارِ وَ شَبِّ اسْتِرَاحْتِ كُنْ).

266

إِنَّ أَوْقَاتَكَ أَجْزَاءَ عَمْرِكَ فَلَا تَتَفَدَّ لَكَ وَقْتًا إِلَّا فِيمَا يَنْجِيْكَ : الْبَتَّةَ اِيْنِ رَوْزِ كَارِيْ كَمَا مِيْكَدِرَانِيْ پَارِهٖ هَائِيْ عَمْرِ تُو هَسْتَنْدُ فَلَذَا تُو نَبَايْدُ وَقْتِ رَا تَمَامِ كُنِيْ مَكْرُ دَرِ چِيْزِيْكَهٖ اَنِّ نَجَاتِ دِهَنْدِهٖ تُو بَاشْدُ

267

إِنَّ نَفْسَكَ مَطِيَّتِكَ إِنْ أَجْهَدْتَهَا قَتَلْتَهَا وَ اِنْ رَفَقْتَ بِهَا أَبْقَيْتَهَا : بِرَاسْتِيْ كَمَا أَنْدِيشُهُ تُو بَرَى لِمَهْمٍ فَارِغٍ سَاز فَلَذَا مُرْدَانَ حَقِّ رَا بَدَانَ اِخْتِصَاصِ دِه

268

إِنَّكَ إِنْ أَخَلَلْتَ شَيْئًا مِنْ هَذَا التَّقْسِيمِ فَلَا تَقُومُ نَوَافِلُ تَكْتَسِبُهَا بِفَرَائِضِ تَضِيْعِهَا بِرَاسْتِيْ كَمَا أَنْدِيشُهُ تُو بَرَى لِمَهْمٍ فَارِغٍ سَاز فَلَذَا مُرْدَانَ حَقِّ رَا بَدَانَ اِخْتِصَاصِ دِه

269

إِنَّ أَخَاكَ حَقًّا مَنْ غَفَرَ زَلَّتْكَ وَ سَدَّ خَلَّتْكَ وَ قَبَلَ عَذْرَكَ وَ سَتَرَ عَوْرَتَكَ وَ نَفَى وَجَلَكَ وَ حَقَّقَ أَمْلَكَ : براستی که برادر حقیقی تو آن کس است که از لغزشت درگذرد و نه بندد احتیاج ترا (یعنی مانع آن شود) و عذرت را بپذیرد و عیبت را بپوشاند ترس را (در روزهای تنگدستی و سختی) از

ص: 252

إِنَّ الْآذَى فِي يَدَيْكَ قَدْ كَانَ لَه أَهْلٌ قَبْلَكَ وَ هُوَ صَائِرٌ إِلَىٰ مِنْ بَعْدِكَ وَ إِنَّمَا أَنْتَ جَامِعٌ لِأَحَدٍ رَجُلَيْنِ إِمَّا رَجُلٌ عَمِلَ فِيهَا جَمْعَتِ بَطَاعَةَ اللَّهِ فَسَعِدَ بِمَا شَقِيَّتْ بِهِ أَوْ رَجُلٌ عَمِلَ فِيهَا جَمْعَتِ بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ فَشَقِيَ بِمَا جَمَعَتِ وَ لَيْسَ أَحَدٌ هَذِينَ أَهْلًا أَنْ تُؤْتِرَهُ عَلَىٰ نَفْسِكَ وَ لَا تَحْمِلَ لَهُ عَلَىٰ ظَهْرِكَ بِرَاسَتِي كَهَ إِينِ مَالِي كَهَ الْآنَ دَرِ دَوِ دَسْتِ تَوَاسْتِ پِيشِ از تُو دِیْگَرِي آن رَا دَارَا بُوْدَه اسْتِ وَ آن نَاچَار بَكْسِي كَه بَعْدِ از تُو اسْتِ مَنْتَقَلِ مِیْگَرَدَدِ جِزِ اِینِ نِیْسْتِ كَه تُو بَرَايِ یَكِي از دُو نَفَرِ بَگَرَدِ آوَرْدَنِ مَالِ مَشْغُولِي یا مَرْدِي كَه دَرِ آنچِه كَه تُو گَرْدِ آوَرْدَه بَفَرِ مَانِبَرْدَارِي خُدا كَارِ مِیْكَنَدِ وَ نِیْكَبِخْتِ مِیْگَرَدَدِ بَدَانچِه كَه تُو بَدَانَ بَدِیخْتِ شُدَه وَ یا مَرْدِيكَه دَرِ آنچِه كَه تُو گَرْدِ آوَرْدَه بِنَافَرِ مَانِي خُدايِ بَرِ مِیْخِيزَدِ وَ بَدِیخْتِ مِیْشُودِ وَ هِیچِيكِ از اِینِ دُو نَفَرِ سَزَاوَارِ آن نِیْسْتَنَدِ كَه تُو آن رَا بَرِ خُودِ بَگَزِينِي وَ بَارِ او رَا بَه پِشْتِ خُودِ بَكْشِي (غَصْبَةُ وَاْرَثِ رَا مَخُورِ وَ اِگَرِ خُدا مَالِي بَتُو دَاَدَه اسْتِ صَرَفِ سَعَادَتِ دُو جِهَانِي خُودِ كُنِ وَ خُدا رَا از خُودِ خُوشَنُودِ نَمَايِ كَه خُدايِ وَاْرَثِ وَ فَرَزَنْدِ بَزْرَگِ اسْتِ).

إِنَّ الْعَبْدَ بَيْنَ نِعْمَةٍ وَ ذَنْبٍ لَا يَصْلِحُهَا إِلَّا الْاِسْتِغْفَارُ وَ الشُّكْرُ : بَدْرَسْتِي كَه بَنْدَه مِیْانِ نِعْمَتِ وَ گَنَاهِ دَرِ مَانَدَه اسْتِ (زِیْرَا كَمْتَرِ كَسِي اسْتِ كَه بَا دَاشْتَنِ نِعْمَتِ آوَدَه گَنَاهِ نَگَرَدَدِ) وَ اِینِ دُو رَا اِصْلَاحِ نِمِیْكَنَدِ جِزِ طَلْبِ آمْرَازِشِ وَ سِپَاسْگَزَارِي

إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ لَا يَقْرَبَانِ مِنْ أَجْلِ وَ لَا يَنْقُصَانِ مِنْ رِزْقٍ لَكِنْ يَضَاعِفَانِ الثَّوَابَ وَ يَعْظِمَانِ الْأَجْرَ وَ أَفْضَلُ مِنْهُمَا كَلِمَةٌ عَدْلٌ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ : بِرَاسْتِي كَه اَمْرِ بَمَعْرُوفِ وَ نَهْيِ از مَنكَرِ نَه اِجْلِ وَ مَرِگِ رَا نَزْدِيكِ مِیْكَنَدِ نَه از رُوْزِي اِنْسَانِ مِیْكَاهَنْدِ لَكِنْ ثَوَابِ رَا دُو بَرَا بَرِ مِیْكَنَدِ وَ مَزْدِ وَ اِجْرِ رَا بَزْرَگِ مِیْگَرَدَانَدِ وَ از اِینِ دُو كَارِ بَالَا تَرِ سَخْنِ رَاسْتِ وَ دَرَسْتِي اسْتِ كَه نَزْدِ پِيشِوَا وَ پَادِشَاهِي سَتَمِ گَسْتَرِ گَفْتَه شُودِ (مَتَوَكَّلِ عَبَّاسِي از اِبْنِ سَكِيْتِ نَحْوِي كَه پَسْرَانِشِ رَا دَرَسِ مِیْگَفْتِ رُوْزِي پَرَسِيْدِ كَه اِینِ پَسْرَانِ مِنْ مُؤَيِّدِ وَ مَعْتَرِّ اِفْضَلِ اِنْدِ یا حَسَنِ (ع) وَ حَسِينِ (ع) پَسْرَانِ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامِ اِبْنِ سَكِيْتِ نَگَاهِ پَرِ مَعْنَائِي بَمَتَوَكَّلِ كَرْدَه گَفْتِ بَخُدا قَسْمِ كَفْشِ قَنْبَرِ غَلَامِ عَلِيِّ نَزْدِ خُدا از پَسْرَانِ تُو عَزِيْزْتَرِ اسْتِ مَتَوَكَّلِ فَرْمَانَ دَادِ فُورِي زَبَانَ مَرْدِ حَقِّ پَرَسْتِ رَا از پِشْتِ گَرْدَنْشِ بِيْرُونِ كَشِيْدَنْدِ

اگرچه ابن سگیت شهید شد لکن تا خورشید گردنده است او هم زنده است و با گفتن این يك سخن حق روی دودمان عباسی را سیاه کرده و بعد از این هم در دنیا کسی و لو هر قدر مقتدر بوده است جرئت گفتن اینگونه سخنها را نکرده است و از اینجا میتوان فهمید که عظمت کلام حضرت تا چه اندازه است).

273

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ أَمْرٌ عَبَادَهُ تَخِيرًا وَنَهَاهُمْ تَحْذِيرًا وَكَلَّفَ يَسِيرًا وَكَلَّفَ عَسِيرًا وَأَعْطَى عَلَى الْقَلِيلِ كَثِيرًا وَ لَمْ يَعْصِ مَغْلُوبًا وَ لَمْ يَطْعِ مَكْرَهًا وَ لَمْ يَرْسَلِ الْأَنْبِيَاءَ لَعِبًا وَ لَمْ يَنْزِلِ الْكِتَابَ عِبَثًا وَ مَا خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا بِاطْلَالٍ ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ : خداوند سبحان بندگانش را فرمان داد تا از روی اختیار فرمانش را گردن نهند و آنها را در حالیکه (از عذاب خود) ترساننده بود از نافرمانی منع فرمود و تکلیف آسانی نمود نه تکلیفی شاق و دشوار (که در راه فرمان برداری وی بکوشند و از گناهکاری کناره جویند) و بر اندکی از طاعت مزد فراوانی معین فرمود خدا از راه مغلوبیت گناه کرده نشود و از روی اکراه فرمانش برده نگردد او پیمبران را بیازی نفرستاد و کتاب را بیجهت نازل نفرمود و آسمانها و زمینها و آنچه در میان آنها است بیاطل نیافرید این گمان گروه کفار است (که بخدا و معاد ایمان نداشته گمانشان این است که این دستگاه شگرف آفرینش بدون صانعی و خالقى سر پا شده است) پس وای بر گروه کفار از آتش دوزخ.

274

إِنَّ الْعَهْدَ قَلَانْدٌ فِي الْأَعْنَاقِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلَهَا وَصَلَهُ اللَّهُ فَمَنْ نَقَضَهَا خَذَلَهُ اللَّهُ وَ مَنْ إِسْتَخَفَّ بِهَا خَاصَمْتَهُ إِلَى الَّذِي أَكْدَهَا وَ أَخَذَ خَلْقَهُ بِحِفْظِهَا : براستی که عهد و پیمانها (ئی که اشخاص با اشخاص میندند) گردن بندهایی بر گردنها میباشند تا روز قیامت هر که آنرا وصل کند و بعهدی که بسته است وفا نماید خدا با وی وصل کند و هر که آن را پاره سازد خدایش خوار دارد هر که آنرا سبک شمارد آن عهدها بآنکس که آنها را محکم ساخته بدادخواهی برند او را (یعنی که نزد خدا از وی دادخواهی طلبند) و آنکس که از خلقتش برای حفظ آن عهدها پیمان ستانده است (و در قرآن شریف پیمان شکنان را زشت و خودشکن معرفی فرموده است).

ص: 254

إِنَّ صَلَاةَ الْأَرْحَامِ لَمِنْ مَوْجِبَاتِ الْأَسْلَامِ وَإِنَّ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ أَمْرٌ بِإِكْرَامِهَا وَإِنَّهُ تَعَالَى يَصِلُ مِنْ وَصْلِهَا وَيَقْطَعُ مِنْ قَطْعِهَا وَيَكْرُمُ مِنْ أَكْرَمِهَا :
براستی که پیوند با خویشان از موجبات (اخلاقی) و دستورات اسلامی است و خداوند سبحان (به همگان) امر داده است که آن را گرامی
داریم و بدرستی که خدای متعال پیوند کند با هر که با آنان وصل کند (یعنی لطف و مرحمت الهی شامل او گردد) و هر که آن را قطع
نماید خدا از وی قطع نماید و هر که آنرا گرامی و محترم شمارد خدا وی را گرامی و محترم دارد.

إِنَّ أَكْرَمَ النَّاسِ مَنْ اقْتَنَى الْيَأْسَ وَ لَزِمَ الْقَنُوعَ وَ الْوَرَعَ وَ بَرِيَءٌ مِنَ الْحِرْصِ وَ الطَّمَعِ فَإِنَّ الطَّمَعَ وَ الْحِرْصَ الْفَقْرَ الْحَاضِرَ وَ إِنَّ الْيَأْسَ وَ الْقَنَاعَةَ
الْغِنَى الظَّاهِرَ :

براستی که گرامی ترین مردم کسی است که نومیدی از مردم را سرمایه سازد و نصب العین خویش کند قناعت و پارسائی را ملازم گردد از
حرص و طمع بیزاری جوید چرا که حرص و طمع فقری است حاضر و نومیدی از مردم و قناعت توانگری است آشکارا و پیدا.

إِنَّ الْمَجَاهِدَ نَفْسَهُ وَ الْمَغَالِبَ غَضَبَهُ وَ الْمُحَافِظَ عَلَى طَاعَةِ رَبِّهِ يَرْفَعُ اللَّهُ سَبَّحَانَهُ لَهُ ثَوَابُ الصَّائِمِ الْقَائِمِ وَ يَنْبِيْلُهُ دَرَجَةَ الْمُرَابِطِ الصَّابِرِ : براستی
آنکه با نفسش مجاهده میکند و بر خشمش پیروزی میجوید و بر طاعت پروردگارش مواظبت مینماید خداوند سبحان بالا میبرد برای او
ثواب کسی را که روزها روزه داشته و شبها بنماز شب ایستاده است و نیز او را بپایه کسی میرساند که در سر حدهای مسلمانان (یعنی
مرزهای کشورهای اسلامی) به نگهبانی اشتغال داشته و بر رنج آن صبر را پیشه گرفته

إِنَّ أَفْضَلَ مَا اسْتَجْلِبُ الثَّنَاءَ وَ السَّخَاءَ وَ إِنَّ أَجْزَلَ مَا اسْتَدْرَتْ بِهِ الْأَرْبَاحُ الْبَاقِيَةَ الصَّدَقَةَ : براستی برترین چیزیکه بدان ثنا و ستایش جلب
میگردد سخا و بخشش است و بیشترین چیزیکه سودهای پاینده بدان روان میگردد صدقه دادنست

إِنَّ مَنْ شَغَلَ نَفْسَهُ بِالْمَفْرُوضِ عَلَيْهِ عَنِ الْمَضْمُونِ لَهُ وَ رَضِيَ بِالْمَقْدُورِ عَلَيْهِ وَ لَهُ كَانَتْ أَكْثَرُ النَّاسِ سَلَامَةً فِي عَافِيَةٍ وَ رِبْحًا فِي غِبْطَةٍ وَ غَنِيمَةً فِي
مَسْرَةٍ : براستی

(و درستی میگویم) کسی که خود را مشغول سازد بچیزی که بر وی واجب گردیده است از چیزیکه برای او از آن چیز ضمانت شده است و رضا شود بآنچه که بسود و زیان وی مقدر گردیده است چنین کسی بیشتر از همه مردم از پاکی با تندرستی و سود با نیکوئی حال و بهره بردن با شادمانی برخوردار است (خداوند جهان امور واجبه مذهبی را واجب و بندگان را بعمل کردن فرمان داده است و روزی را خود ضامن و از حرص زدن و دنبال آن دویدن نهی فرموده است بالعکس ما بندگان از روی عدم ایمان قول خدا را باور نداشته فرمایش را نمیبریم و شب و روز دنبال روزی دوانیم خنک آن کسانی که فرامین الهی را کار بستند و سرای آخرت را بحسن عمل آباد کردند).

280

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَجْعَلْ لِلْعَبْدِ وَ إِنِ اشْتَدَّتْ حِيلَتُهُ وَ عَظُمَتْ طَلِبَتُهُ وَ قَوِيَتْ مَكِيدَتُهُ أَكْثَرَ مِمَّا سَمَى لَهُ فِي الذِّكْرِ الْحَكِيمِ وَ لَمْ يَحِلْ بَيْنَ الْعَبْدِ فِي ضَعْفِهِ وَ قَلَاةِ حِيلَتِهِ أَنْ يَبْلُغَ دُونَ مَا سَمَى لَهُ فِي الذِّكْرِ الْحَكِيمِ وَ إِنَّ الْعَارِفَ لِهَذَا الْعَامِلِ بِهِ أَعْظَمَ النَّاسِ رَاحَةً فِي مَنَفَعَةٍ وَ إِنَّ التَّارِكَ لَهُ وَ الشَّاكَّ فِيهِ لِأَعْظَمَ النَّاسِ شُغْلًا فِي مَضْرَبَةٍ :

براستی که خداوند تعالی برای بنده قرار نداده است بیشتر از آنچه که در کتاب استوار و قران مجید از برای او نام برده است اگر چه تمام هوش و حيله خود را بکار افکند خواستکارش بزرگ و کید و اندیشه اش استوار گردد و حایل نگردیده است در میان بنده در حال ضعفش و کمی کید و حيله اش از اینکه باو برسد کمتر از آنچه که در کتاب محکم و قران برای او نام گذاشته و مقرر داشته برآستی آنکه این مطلب را بشناسد و دریابد و بکار بندد این کس از حیث آسایش و سودمندی بزرگترین و آنکس که آنرا ترک گوید و در آن شک داشته باشد این کس بزرگترین مردم است از حیث گرفتاری در زیان و ضرر (مترجم گوید) ای کاش مردم همین یکمطلب را درست توجه کرده و بدان عمل میکردند و دین و دنیای خویش را آباد میخواستند زیرا اگر بنده کم و زیاد سود و زیان را از جانب خدای داند البته همه جنگ و جدالها از میان بر خواهد خاست.

281

إِنَّ هَيْهَنَا - وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ - لَعَلَّمَا جَمًّا لَوْ أَصَابَتْ لَهُ حَمَلَةٌ بَلَى أَصِيبَ لِقْنَا غَيْرَ مَأْمُونٍ عَلَيْهِ مُسْتَعْمِلًا آلَةَ الدِّينِ

ص: 256

للدنيا أو مستظها بنعم الله على عباده وبحججه على أوليائه أو منقادا لحملة الحق لا بصيرة له في أحنائه ينقدح الشك في قلبه لأول عارض من شبهة: (این قسمت از فرمایش حضرت علیه السلام از سخن 139 نهج البلاغه است که جناب کمیل ابن زیاد رضوان الله علیه گوید حضرت علیه السلام روزی دست مرا گرفت و بصحرا برد در میان صحرا ناگاه مانند مردمان ستم رسیده (که عقده اندوه راه آمد و شد نفسش را تنگ بر بسته باشد از سینه پر آتش) آهی بر کشید و سخنی مبسوط بیان نمود تا اینکه دست نازنین بر سینه مبارک زده و فرمود: کمیلا) البتة در این سینه من علم فراوانی روی هم انباشته شده است ایکاش کسانی پیدا میکردم و این بار گران دل را کمی بر دوش آنان مینهادم (و اندکی آسوده میگشتم چکنم که در این زمان از چنین کس اثری پیدا نیست) چرا میبایم کسانی را که تیز فهمند و بمطلب زود پی میرند ولی بر آنان ایمن نیستم کسی است که دین را برای پیشرفت کار دنیایش بکار میبرد و با نعمتهای خدا علیه بندگان خدا و بحجتهای خدا بر دوستان خدا برتری میجوید و گردن فرازی میکند (از او که میگذرم) دیگری را میبایم که او پیرو اهل حق است لکن در لابلای باطنش بینش و بصیرت نیست با اولین شبهه ای که برایش عارض میشود شک و بدگمانی در دلش بنای آتش افروزی را میگذارد (کمیلا هیچیک از این دو در کار دین بدرخور نیستند بشخص سوم بر میخورم او را هم مینگرم که در لذت و خوشی زیاد روی کرده عنان را در کف شهوت رها کرده است همش فقط بر آن مصروفست که خوش بخورد و خوش بخسبد بچهارمی میرسم می بینم که او هم فقط بگرد کردن و پس اندازی مال مشغول است ای کمیل هیچکدام از اینها در کار رعایت و نگهداری دین بدر خور نیستند و بکس شمرده نمیشوند نزدیکترین چیزی که اینها بآن شباهت دارند چارپایان چرا کننده اند که فقط و فقط همشان پیر کردن شکمشان مصروف است ای کمیل اینطور میشود که علم بمرگ علمای حقیقی از بین میرود انتهی).

282

إن الدنيا دار عناء وفناء و غیر و عبر و محلّ فتنة و محنة: براستی که این دنیا سرای گرفتاری و ناپایداری و دگرگون گشتن و پند گرفتن و جایگاه فتنه و رنج است.

ص: 257

إِنَّ الدُّنْيَا قَدْ أُدْبِرَتْ وَ أَدْنَتْ بَوْدَاعٍ وَ إِنَّ الآخِرَةَ قَدْ أَقْبَلَتْ وَ أَشْرَفَتْ بِاطْلَاعٍ : براستی که جهان پشت کرده و می‌رود و آهنگ رفتن خود را اعلام داشته است براستی که آخرت رو کرده و می‌آید و نزدیکست که آشکارا و ظاهر شود.

إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ فُجَايِعٍ مِنْ عَوَجَلٍ فِيهَا فُجَعٌ بِنَفْسِهِ وَ مِنْ أَمْهَلٍ فِيهَا فُجَعٌ بِأَحَبِّهِ بَدْرَسْتِي كَمَا أَنَّ جِهَانَ سَرَايَ مَصِيبَتِهَا اسْتِ هَرِ أَنْكَسِ كَمَا دَرَبَارَهُ اؤ دَرِ آن شَتَابِ شُدِه اسْتِ مَصِيبَتِ اؤ بَخُودَش بِاشْد وَ هَرِ أَنْكَسِ كَمَا دَرِ آن بَدُو مَهَلْتِ دَادِه شُدِه اسْتِ بَه مَصِيبَتِ دُوسْتَانَش گِرْفَتَارِ گِرْدِدِ.

إِنَّ الدُّنْيَا مَعْكُوسَةٌ مَعْكُوسَةٌ لِدَّاتِهَا تَغْيِصُ وَ مَوَاهِبُهَا تَغْيِصُ وَ عَيْشُهَا عَنَاءٌ وَ بَقَائُهَا فَنَاءٌ تَجْمَعُ بِطَالِبِهَا وَ تَرْدِي رَاكِبِهَا وَ تَخُونُ الْوَأَثِقَ بِهَا وَ تَزْعَجُ الْمَطْمَئِنَّ إِلَيْهَا وَ إِنَّ جَمْعَهَا إِلَى انْصِدَاعٍ وَ وِصْلَهَا إِلَى انْقِطَاعٍ : براستی که جهان کارهایش همه وارونه و بسر در آینده است لذات و گوارائیهایش تیره و ناگواری بخششهایش گلو گرفتگی، زندگیش با رنج، بقایش با فنا توام است، با طالب خود سرکشی کند، سوار خود را بهلاکت رساند، با آنکه بآن پناه جوید خیانت ورزد، و با آنکه بدان اطمینان پیدا کند او را بلرزاند و از جای بر کند، کار جمعش بپراکندگی کشد و پیوندش ببریدن رسد (براستی که چنین سرا و جائی جا و سرای دل بستن و آسوده زیستن نیست که نیست خنک آن رادمردانی که در چند روزی که در این جا و سرا مهمان بودند برگ آخرت را ساز دیدند و سر خوش به بهشت جاودان خرامیدند).

إِنَّ مِنْ هَوَانِ الدُّنْيَا عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يَعْصِي إِلَّا فِيهَا وَ لَا يَنَالُ مَا عِنْدَهُ إِلَّا بِتَرْكِهَا : الْبَتَّةُ مِنْ زَهْرِ جِهَانَ نَزْدِ خَدَا هَمِينَ بَسِ كَمَا خَدَا جَزْ دَرِ آن مَعْصِيَتِ كَرْدِه نَشُودِ وَ اِنْسَانِ بَدَانِجِهْ دَرِ نَزْدِ خَدَا اسْتِ جَزْ بَتْرَكِ آن نَرَسِدِ.

إِنَّ الدُّنْيَا كَالْحَيَّةِ لَيْتِنِ مَسَّهَا قَاتِلٌ سَمَّهَا فَأَعْرَضَ عَمَّا يَعْجَبُكَ فِيهَا لِقَلَّةِ مَا يَصْحَبُكَ مِنْهَا وَ كُنْ أَنْسٌ مَا تَكُونُ بِهَا أَحْذَرُ مَا تَكُونُ مِنْهَا بِرَاسْتِي كَمَا جِهَانَ هَمِچُونِ كَرَزِه مَارِي اسْتِ كَمَا نَرْمُ بِاشْدِ أَنْجِهْ كَمَا بَدَسْتِ خُورْدِه شُودِ اِزْ آن كَشْنْدِه اسْتِ زَهْرِ آن پَسِ رُؤِ گِرْدَانِ اِزْ أَنْجِهْ خُوشِ آيْدِ تَرَا دَرِ آن

زیرا که آنچه از آن همراه تو باشد بسیار اندک و ناچیز است و باش در بهترین حالات آنس و باو بیمناک ترین حالات از او (و این از سخنانی است که آنحضرت علیه السلام بجناب سلمان فرمودند).

288

إِنَّ دُنْيَاكُمْ هَذِهِ لِأَهْوَنِ فِي عَيْنِي مِنْ عِرَاقٍ خَنْزِيرٍ فِي يَدِ مَجْدُومٍ وَأَحْقَرٍ مِنْ وَرَقَةٍ فِي فَمِ جَرَادٍ مَا لَعَلِّي وَنَعِيمٍ يَفْنَى وَلَذَّةٍ لَا تَبْقَى : براستی که اینجهان شما (که اینقدر دلباخته آن و برایش اهمیّت قائلید) در نظر من از رگ و پی و یا استخوان بی گوشت خوکی که (بخس کثیف و) در دست خورده داری باشد خوارتر است و از برگی (ناچیز) که در دهان ملخی باشد بیمقدارتر و کوچکتر است آخر علی را با نعمتی فانی شونده و لذتی از بین رونده چکار است.

289

إِنَّ الدُّنْيَا كَالْغُولِ تَغْوِي مِنْ أَطَاعِهَا وَتَهْلِكُ مِنْ أَجَابِهَا وَإِنَّهَا لَسَرِيعَةُ الزَّوَالِ وَشَيْكَةِ الْإِنْتِقَالِ : براستی که جهان همچون غولی است رهزن گمراه میکند کسی را که اطاعتش کند و میکشد آن را که پاسخش دهد و آن جهان تباہیش تند و زود و انتقال و برگشتنش نزدیک است.

290

إِنَّ الدُّنْيَا تَقْبَلُ إِقْبَالَ الطَّالِبِ وَتَدْبِرُ إِدْبَارَ الْهَارِبِ وَتَصِلُ مَوَاصِلَ الْمَلُولِ وَتَفَارِقُ مَفَارِقَةَ الْعَجُولِ : براستی که جهان بسوی انسان روی میآورد روی آوردن شخص خواهنده و پشت میکند پشت کردن شخص گریزنده و پیوند مینماید پیوند کردن شخص خسته و ملول (از مصاحبت انسان که با کمال دلسردی و بیمیلی و اکراه انجام میگردد) و از انسان میبرد بریدن شخص شتاب کننده (خلاصه دنیا تمام کارهایش وارونه است در عین امیدواری انسان را ناامید و در بجهوحه عیش شخص را عزادار میسازد).

291

إِنَّ الدُّنْيَا مَنْزِلُ قَلْعَةٍ وَ لَيْسَتْ بَدَارِ تَجْعَةِ خَيْرِهَا زَهِيدٍ وَ شَرِّهَا عَتِيدٍ وَ مَلِكُهَا يَسْلُبُ وَ عَامِرُهَا يَخْرِبُ : براستی که جهان منزلی است عاریه که دل از آن کندن باید و سرائی است که در آن خیر و خوشی را طلبیدن نشاید خیر آن کم و شر و بدی آن آماده و دارائی آن ربوده میشود و آبادیش خراب شونده است (التَّجْعَةُ طَلَبُ الْكَلَاءِ فِي مَوَاضِعِهِ).

ص: 259

إِنَّ الدُّنْيَا لَهِيَ الكِنُودُ العَنُودُ وَ الصَّدُودُ الجُحُودُ وَ الحَيُودُ المَيُودُ حَالِهَا إِنْتِقَالٌ وَ سَكُونُهَا زَلْزَالٌ وَ عَزَّهَا ذَلٌّ وَ جَدَّهَا هَزَلٌ وَ كَثُرَتْهَا قَلٌّ وَ عُلُوهَا سَفَلٌ أَهْلِهَا عَلِيُّ سَاقٍ وَ سِيَاقٌ وَ لِحَاقٌ وَ فِرَاقٌ وَ هِيَ دَارُ حَرْبٍ وَ سَلْبٍ وَ نَهَبٍ وَ عَطْبٍ :

براستی که این جهان همان (پیر زال فرتوت) ناسپاسگذار ستیزه کار و گرداننده منکر شونده بر گردنده پشت کننده است حالاتش انتقال پذیرفتنی و آرامش آن اضطراب عزت‌ش خواری، جدّ و کوشش مسخرگی، بسپارش کمی، بلندیش پستی است مردم دنیا بی قرار و سر پا ایستاده در حال کوچیدن و بمردگان پیوستن، و پیوستن و جدا شدن خود دنیا خانه جنگ ور بودن و تاراج کردن و تباہ شدن است.

إِنَّ الدُّنْيَا غُرُورٌ حَائِلٌ وَ ظِلٌّ زَائِلٌ وَ سَنَادٌ مَائِلٌ تَصِلُ العَطِيَّةُ بِالرِّزْيَةِ وَ الأَمْنِيَّةُ بِالمُنِيَّةِ : براستی که جهان فریب دهنده ایست تغییر یابنده (یعنی بر حالی ثابت نماند) و سایه ایست زایل شونده و پشتبانی است کج و مایل پیوند کند، عطا و بخشش را به مصیبت و آرزو را بمرگ.

إِنَّ الدُّنْيَا عَيْشُهَا قَصِيرٌ وَ خَيْرُهَا يَسِيرٌ وَ إِقْبَالُهَا خَدِيعَةٌ وَ إِدْبَارُهَا فَجِيعَةٌ وَ لَذَاتُهَا فَانِيَةٌ وَ تَبْعَاتُهَا بَاقِيَةٌ : براستی که جهان عیش و زندگی کوتاه خویش اندک اقبالش مکر و خدعه ادبار و رفتنش اندوه و درد لذّاتش نابود شدنی و رنج و اندوههایش باقی ماندنی است.

إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ أَوَّلُهَا عَنَاءٌ وَ آخِرُهَا فَنَاءٌ فِي حَلَالِهَا حِسَابٌ وَ فِي حَرَامِهَا عِقَابٌ مَن اسْتَعْنَى فِيهَا فَتَنٌ وَ مَن افْتَقَرَ فِيهَا حَزَنٌ براستی که جهان سرانی است که اول آن رنج و گرفتاری و آخرش فنا و نیستی است در حلالش حساب و در حرامش عقاب است هر که در آن دارا شد بفتنه گرفتاری دچار شد و هر که در آن نادار ماند گرفتار غصّه و اندوه گردید.

إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ شَخُوصٌ وَ مَحَلَّةٌ تَنغِيصُ سَاكِنِهَا ظَاعِنٌ وَ قَاطِنُهَا بَائِنٌ وَ بَرَقَها خَالِبٌ وَ نَطَقَها كَاذِبٌ وَ أَمْوَالُها مَحْرُوبَةٌ وَ أَعْلَاقُها مَسْلُوبَةٌ أَلَا وَ هِيَ المَتَصَدِّيةُ العَنُونُ وَ

براستی که جهان سرای کوچیدن و جایگاه باندوده و غصّه زیستن است ساکنش کوچنده و جای گیرنده اش جدا شونده از آن است برق درخشانش بازی دهنده و بی باران و گفتارش دروغ و بهتان چیزهای گرانبهای او تاراج شونده. آگاه باش که همان دنیا است که متعرض شونده سخت است (یعنی که درصدد بدام افکندن شماها است و در این باره سخت کوشا است) و اسبی است چموش و نافرمان و دروغگوئی است خیانت کننده (أَلخَلْب السَّحاب الَّذِي لَا مَطْر فِيهِ فَكأنَّه يَخْدَعُ وَيَقَال لِمَنْ يَعِدُ وَلَا يَنْجِزُ إِتْمَا أَنْتَ كَبْرَقَ خَلْبٌ).

297

إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ مَحْنٍ وَمَحَلٌّ فِتْنٍ مِنْ سَاعَاهَا فَاتَتْهُ وَمِنْ قَعْدِ عَنْهَا وَاتَتْهُ وَمِنْ أَبْصَرِ إِلَيْهَا عَمَتَهُ وَمِنْ أَبْصَرَ بِهَا بَصْرَتَهُ:

براستی که جهان سرای محنت ها است و جایگاه فتنه ها است هر که در راه آن بکوشد از دستش برود هر که از طلب آن باز ایستد جهان بسویش بیاید هر که بزیور و زر آن دیده دوزد کورش سازد و هر که (دیده از آن بر دوزد و) بواسطه آن بینائی جوید بینایش گرداند

298

إِنَّ الدُّنْيَا تَدْنِي الْأَجَالَ وَتَبَاعِدُ الْأَمَالَ وَتَبِيدُ الرِّجَالَ وَتَغَيِّرُ الْأَحْوَالَ مِنْ غَالِبِهَا غَلْبَتَهُ وَمِنْ صَارِعِهَا صَرَعَتَهُ وَمِنْ عَصَاهَا أَطَاعَتَهُ وَمِنْ تَرْكِهَا أَتَتْهُ :

براستی که جهان نزدیک کننده اجلها و دور میگرداند آرزوها را و نابود میکند مردان را و دگرگون کننده احوالات بشر است هر که بر آن غلبه جستن خواهد جهان بر وی غلبه جوید و هر که با آن کشتی گیرد زمین خورد هر که ویرا نافرمانی کند جهان ویرا فرمان برد و هر که آن را واگذارد جهان بسویش روی آرد.

299

إِنَّ الدُّنْيَا تَخْلُقُ الْأَبْدَانَ وَتَجَدِّدُ الْأَمَالَ وَتَقْرِبُ الْمَنِيَّةَ وَتَبَاعِدُ الْأَمَنِيَّةَ كُلَّمَا أَطْمَنَّ صَاحِبُهَا مِنْهَا إِلَى سُرُورِ أَشْخَصْتَهُ مِنْهَا إِلَى مَحْذُورِ :

براستی که جهان کهنه کننده و فرسایش دهنده پیکرها است و آرزوها را نو میسازد و مرگ را نزدیک میکند و امید را دور میگرداند همینکه شخص دنیا پرست از آن اطمینان پیدا کرد و بشادی و سرمستی گرائید ناگهان او را بسوی ترس و وحشت و محذور میکشاند (و نقشه هایش را تمام نقش بر آب میگرداند).

ص: 261

إِنَّ الدُّنْيَا خَيْرُهَا زَهِيدٌ وَشَرُّهَا عَتِيدٌ وَلَذَّتْهَا قَلِيلَةٌ وَحَسْرَتُهَا طَوِيلَةٌ تَشُوبُ نَعِيمَهَا بَبْؤُسٌ وَتَقْرُنُ سَعُودَهَا بِنَحُوسٍ وَتَصِلُ نَفْعُهَا بِضَرٍّ وَتَمْزُجُ حَلُوهَا بِمَرٍّ :

براستی که جهان خیرش کم و اندک است و بدیش حاضر و آماده است لذتش کم اندوهش بسیار است نعمتش آمیخته با سختی است و نیکبختیش مقرون با بدبختیها سودش را با زیان بهم پیوسته کند و شیرینیش را با تلخی در هم آمیخته نماید.

إِنَّ الدُّنْيَا غَرَارَةٌ خَدُوعٌ مَعْطِيَةٌ مَنُوعٌ مَلْبَسَةٌ نَزُوعٌ لَا يَدُومُ رِخَائُهَا وَلَا يَنْقُضِي عَنَائُهَا وَلَا يَرْكُدُ بِلَائُهَا : براستی که جهان بسیار غافل کننده، فریب دهنده، عطا کننده، بازگیرنده، پوشاننده، کننده است فراخی و آسایشش ناپایدار، و رنجش سرآمدنی و گرفتاریش ایستادنی و تمام شدنی نیست

إِنَّ الدُّنْيَا كَالشَّبَكَةِ تَلْتَفَّ عَلَى مَنْ رَغِبَ فِيهَا وَتَتَحَرَّزُ عَمَّنْ أَعْرَضَ عَنْهَا فَلَا تَمَلُ إِلَيْهَا بِقَلْبِكَ وَلَا تَقْبَلُ عَلَيْهَا بِوَجْهِكَ فَتَتَوَعَّكَ فِي شَبَكَتِهَا وَتَلْقِيكَ فِي هَلَكَتِهَا : براستی که جهان همچون دامی است که هر کس آرزومند آن باشد آن دام در او می پیچد و پرهیز کند از هر کس که روی گرداند از آن بنا بر این بدان مایل مباش و دل در آن مَباز و با روی رغبت روی بآن میآورد که آن (صیاد شیاد و زبردست) تو را بدام خویش در میکشد و بپرتگاه هلاکت در میافکند.

إِنَّ الدُّنْيَا تَعْطَى وَتَرْجِعُ وَتَقَادُ وَتَمْتَنِعُ وَتُوحِشُ وَتُؤَنَسُ وَتَطْمَعُ وَتُؤَيَسُ يَعْرُضُ عَنْهَا السَّعْدَاءُ وَيَرْغَبُ فِيهَا الْأَشْقِيَاءُ : براستی که جهان میدهد و باز میستاند، و رام گردد و سرکشی کند، و بوحشت میافکند و مأنوس سازد بطمع میافکند، و مأیوس میسازد، نیکبختان از آن کناره گیرند و بدبختان در آن رغبت کننده اند.

إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ الْبَلَاءِ مَعْرُوفَةٌ وَبِالْغَدْرِ مَوْصُوفَةٌ لَا تَدُومُ أَحْوَالُهَا وَلَا يَسْلَمُ نَزَالُهَا الْعَيْشُ فِيهَا مَذْمُومٌ وَالْأَمَانُ فِيهَا مَعْدُومٌ : براستی که جهان سرائی است که بیلا و گرفتاری معروف و بمکر و دستان موصوف است حالات آن پایدار و بیک منوال نیست و

إِنَّ الدُّنْيَا ظِلُّ الْغَمَامِ وَحَلْمُ الْمَنَامِ وَالْفَرْحُ الْمَوْصُولُ بِالْغَمِّ وَالْعَسَلُ الْمَشُوبُ بِالسَّمِّ سَلَابَةٌ النَّعْمِ أَكَالَةٌ الْأُمَمِ جَلَابَةٌ النَّقْمِ بَرَاةٌ فِي جِهَانٍ سَيَاءٌ أْبْرِيَسْتُ (زودگذر) و بمانند آنچه در خواب بینند باشد و شادئی است پیوسته با اندوه و عسلی است آمیخته با زهر که شارب خود را خواهد کشت) نعمتها را گیرنده امتها را خورنده (و نهنگ آسا بکام مرگ در کشنده) و نعمتها و گرفتاریها را جلب کننده است.

إِنَّ الدُّنْيَا لَا تَقِي لِمَا حَبَّ وَلَا تَصْفُو لِمَا شَارِبٌ نَعِيمَهَا يَنْتَقِلُ وَأَحْوَالُهَا تَبَدَّلُ وَلِدَّاتُهَا تَفْنَى وَتَبْعَاتُهَا تَبْقَى فَأَعْرَضَ عَنْهَا قَبْلَ أَنْ تَعْرَضَ عَنْكَ وَاسْتَبَدَلَ بِهَا قَبْلَ أَنْ تَسْتَبَدَلَ بِكَ : بَرَاةٌ فِي جِهَانٍ بِجِهَانٍ دَارُ وَفَا نَكُنْ وَبِرَّاءِ أَشَامِنْدَةِ آبِ سِرِّ چِشْمِهِ اش صَافِي نَشُودِ نَعْمَتِشِ انْتِقَالِ پَذِيرِدِ وَحَالَتِشِ دِگَرِگُونِ گَرَدَدِ وَ لِدَّاتِشِ فَانِي شُودِ گَرَفْتَارِيهَائِشِ بَاقِي مَماندِ پَسِ پِيشِ از آنکه او رخ از تو برتابد تو روی از آن برتاب و پیش از آنکه او دیگری را بر تو بگزیند تو دیگری را بر او عوض گیر و اختیار کن (مشتی بر سینه این زال سپید ابرو زن روزکی چند صبر کن و با حوران سمن پیکر و لعبتان ماه منظر بهشتی در آمیز).

إِنَّ الدُّنْيَا رِبْمَا أَقْبَلْتَ عَلَيَّ الْجَاهِلُ بِالْإِتِّفَاقِ وَأَدْبَرْتَ عَنِ الْعَاقِلِ بِالْإِسْتِحْقَاقِ فَإِنَّ أَمْتِكَ مِنْهَا سَهْمَةٌ مَعَ جَهْلٍ أَوْ فَاتَتْكَ مِنْهَا بَغِيَّةٌ مَعَ عَقْلِ فَيَأْتِيكَ أَنْ يَحْمِلَكَ ذَلِكَ عَلَى الرُّغْبَةِ فِي الْجَهْلِ وَالرُّهْدِ فِي الْعَقْلِ فَإِنَّ ذَلِكَ يَزِرِي بِكَ وَيُرْدِيكَ : بَرَاةٌ فِي جِهَانٍ بَسِيَّارِ افْتِدَاةٌ كِهَ از رُوی اِتِّفَاقِ بَرِ نَادَانِ بِيخَرْدِ رُوی كِنْدِ وَ بَا وَجُودِ اسْتِحْقَاقِ وَ سَزَاوَارِ بُودِنِ بَرِ مَرْدِ خَرْدِ پِشْتِ نَمَایِدِ پَسِ اِگَرِ گَاهِي بِحَالِ نَادَانِي بَهْرَةُ از دُنْیا تورا بَرَسَدِ وَ حَصَّهُ اِي گِیرتِ آيِدِ وَ يَا دَرِ حَالِ عَقْلِ وَ دَانَانِي بَهْرَةُ از آن از تُو فُوتِ شُودِ پَسِ بَتَرَسِ وَ بِيَرَهِيَزِ از اِينَكِهَ آن دَادِنِ وَ آن نَادَانِ تورا بَسُوی جَهْلِ مَتَمَایِلِ سَازَدِ وَ از عَقْلِ وَ خَرْدَتِ دُورِ نَمَایِدِ كِهَ اِگَرِ چَنِینِ شُودِ اِينِ كَارِ تورا عِيْنَاكِ وَ هَلَاكِ مِيسَازَدِ (خَوَانْدَةُ عَزِيْزِ دَرَسْتِ دَرِ اِينِ دَررِ اَبْدَارِ وَ غَررِ پَرِ اِنْوَارِ شَاهَوَارِ بَنگَرِ وَ بِيینِ وَ پَسِ از كَلَامِ خُدا وَ رَسولِ يَكِ چَنِینِ كَلِمِهَ بَايِنِ پَرِ اِرْزِشِي وَ فِصَاحَتِ وَ مَلاَحَتِ دَرِ

تمام کتب حکمای جهان از گذشتگان و آیندگان خواهی یافت بخدای لایزال سوگند است اگر افلاطون و حکمای دیگر جهان پس از علی بن ابیطالب علیه السلام پای دنیا گذاشته بودند خاک پای آن حضرت را توتیای دیدگان خویش میساختند سوگند با خدای کسانیکه دم از دانش و دین اسلام زده و دیگری را بر امیر المؤمنین (ع) اختیار نموده اند از قبیل فخر رازیها و غزالیها هیچ شکی در کفر و ارتدادشان نیست مگر اینکه تقیه کرده باشند بآبی أنت و أمی یا امیر المؤمنین روحی لك الفداء یا ابن ابیطالب یا آخر رسول الله و وصیه و وزیره).

308

إِنَّ مِنْ نَكِدِ الدُّنْيَا أَنَّهُ لَا تَبْقَى عَلَى حَالَةٍ وَلَا تَخْلُو مِنْ اسْتِحَالَةٍ تَصْلِحُ جَانِبًا بِفَسَادِ جَانِبٍ وَ تَسْرُّ صَاحِبًا بِمَسَاءَةِ صَاحِبٍ فَالْكُونُ فِيهَا خَطَرٌ وَ الثَّقَةُ بِهَا غُرْرٌ وَ الإِخْلَادُ إِلَيْهَا مَحَالٌ وَ الإعْتِمَادُ عَلَيْهَا ضَلَالٌ :

براستی که یکی از پستی جهان آنست که بر يك حال نپاید و خالی از گردشهای گوناگون نیست اصلاح يك طرفش بفساد و خرابی طرف دیگر است و شادی يك رفیق بیدحالی یار دیگر است ماندن در آن خطر و اطمینان بدان پیدا کردن بیم زیان دارد، و همیشه در آن زیستن محال و بر آن (با دل خوش) تکیه زدن گمراهی و ضلال است

309

إِنَّ الدُّنْيَا سَرِيعَةُ التَّحَوُّلِ كَثِيرَةُ التَّنَقُّلِ شَدِيدَةُ الْغَدْرِ دَائِمَةُ الْمَكْرِ فَأَحْوَالُهَا تَتَزَلُّزَلُ وَ نَعِيمُهَا يَتَبَدَّلُ وَ رِخَائِهَا يَتَنَقَّصُ وَ لَذَائِهَا تَتَنَغَّصُ وَ طَالِبُهَا يَذَلُّ وَ رَاكِبُهَا يَزَلُّ : براستی که جهان تغییر و گردشش تند و سریع و نقل و انتقالش از دیگری بدیگری بسیار بیوفانیش سخت و مکر و خیانتش همیشگی حالاتش متزلزل و نعمتهایش در گردش آسایشش کم میشود و شادی و لذاتش تیره و کدر میگردد خواهنده جهان خوار و سوارش بلغزش دچار است (و بچنین جا و سرائی دل بستن از جاده عقل بدور است).

310

إِنَّ الدُّنْيَا حُلُوهُ نَضْرَةٍ حَفَّتْ بِالشَّهَوَاتِ وَ رَاقَتْ بِالْقَلِيلِ وَ تَحَلَّتْ بِالْأَمَالِ وَ تَزَيَّتْ بِالْغُرُورِ لَا تَدُومُ حَبْرَتُهَا وَ لَا تُؤْمِنُ فِجْعَتُهَا غَرَارَةٌ ضَرَارَةٌ حَائِلَةٌ زَائِلَةٌ نَافِذَةٌ بَائِدَةٌ أَكْأَلَةُ غَوَالٍ : براستی که جهان شیرین و خرم است پیچیده شده بشهوتها است باندرکی پاك و روشن گردیده و آراسته شده بآرزوها است و زیور و زیب آن

ص: 264

فریب و دروغ است شادیش ناپایدار و از گرفتاریش کسی ایمن و بر کنار نیست بسیار فریبنده بسیار زیان زننده رنگ برنگ شونده، بر کنار شونده، تمام شونده، نابود شونده، بسیار خورنده بسیار هلاک کننده است.

311

إِنَّ الدُّنْيَا يُونُقٌ مَنظَرُهَا وَيُوبِقُ مَخْبَرُهَا قَدْ تَزَيَّنَتْ بِالْغُرُورِ وَغَرَّتْ بِزِينَتِهَا دَارَ هَانَتِ عَلَيَّ رَبِّهَا فَخَلَطَ حَلَالُهَا بِحَرَامِهَا وَخَيْرُهَا بِشَرِّهَا وَحَلُوهَا بِمَرِّهَا لَمْ يَصْقَّهَا اللَّهُ لِأَوْلِيَانِهِ وَلَمْ يَضَنْ بِهَا عَلَيَّ أَعْدَائِهِ بَدْرَسْتِي كَمَا دَرَسْتِي هِيَ جَهَانُ زَيْبَا وَطَرِبَ انْغِيْزٌ وَنَادَيْدُنِي هِيَ أَنْ هَلَكَتْ بَارَ بِتَحْقِيقِ كَمَا بِفَرِيْبِ أَرَاْسْتِهِ وَبِهِمَانِ زَيْنَتِ وَآرَاْسْتِغِيْشِ مَرْدَمِ رَا مِيْفَرِيْبِدِ سَرَاْنِيْ أَسْتِ دَر نَزْدِ پَرُورْدِگَارِشِ بَسِيَارِ خَوَارِ پَسِ حَلَالِشِ بِحَرَامِ وَخِيْرِشِ بَا شَرِّشِ وَشِيْرِيْنِيْشِ بَا تَلْخِشِ بِهَمِ دَر آمِيْخْتِهِ أَسْتِ خُذَا أَنْ رَا بَرَايَ دُوسْتَانِشِ پَاكِيْزِهِ اَزْ آلَايِشِ هَا وَصَافِيْ اَزْ كُدْرَهَا قَرَارِ نَدَاَدِهِ وَاَزْ دَاْدَنِ أَنْ بَدِشْمَانِ بِخَلِ نُوْرُزِيْدهِ وَدَرِيْغِ نَكْرَدِهِ أَسْتِ.

312

إِنَّ لِلدُّنْيَا مَعَ كُلِّ شَرْبَةٍ شَرْقًا وَمَعَ كُلِّ أَكْلَةٍ غَصَصًا لَا تَنَالُ مِنْهَا نِعْمَةً إِلَّا بِفِرَاقِ أُخْرَى وَ لَا يَسْتَقْبِلُ فِيْهَا الْمَرْءُ يَوْمًا مِنْ عَمْرِهِ إِلَّا بِفِرَاقِ أُخْرَى مِنْ أَجْلِهِ وَ لَا يَحْيِيْ لَهُ فِيْهَا أَثْرٌ إِلَّا مَا تَلَهُ أَثْرٌ : بَرَاْسْتِيْ كَمَا دَرِيسَا رَا بَا هَرِ شَرْبَتِ آبِشِ گَلُوْ گِرَفْتِنِيْ وَ بَا هَرِ لَقْمَةِ نَانِشِ اَنْدُوْهِ وَ غَصَّهِ اَيْسْتِ اَنْسَانِ دَرِ اَيْنِ جِهَانِ بِنِعْمَتِيْ نَرَسِدْ جَزْ اَنْكِهِ نِعْمَتِ دِيْگَرِيْ رَا اَزْ دَسْتِ بَدِهْدِ وَ رُوْزِيْ اَزْ عَمْرِشِ رَا اَسْتَقْبَالِ نَكُنْدْ جَزْ اَنْكِهِ رُوْزِيْ دِيْگَرِ اَزْ مَدَّتْشِ رَا پِشْتِ سَرِ گَزَاْرْدِ وَ اَثْرِيْ (اَزْ اَثَاْرِشِ) دَرِ اَنْ زَنْدِهْ نَشُوْدْ جَزْ اَنْكِهِ اَثْرِ وَ نَشَاْنَهْ دِيْگَرِيْ اَزْ اُوْ بِمِيْرْدِ وَ اَزْ بِيْنِ بَرُوْدِ.

313

إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ صَدَقٍ لِمَنْ صَدَّقَهَا وَ دَارُ عَافِيَةٍ لِمَنْ فَهَمَّ عَنْهَا وَ دَارُ غِنَى لِمَنْ تَزَوَّدَ مِنْهَا وَ دَارُ مَوْعِظَةٍ لِمَنْ اَتَّعَظَ بِهَا قَدْ اذْنَتْ بِيْنِيْهَا وَ نَادَتْ بِفِرَاقِهَا وَ نَعَتْ نَفْسَهَا وَ اَهْلَهَا فَمَثَلَتْ لَهُمْ بِيْلَانِهَا الْبَلَاءَ وَ شَوَّقَتْهُمْ بِسُرُورِهَا اِلَى السَّرْوَرِ رَاحَتِ بَعَاْفِيَةٍ وَ تَبَكَّرَتْ بِفَجِيْعَةٍ تَرْغِيْبًا وَ تَرْهِيْبًا وَ تَخْوِيْفًا وَ تَحْذِيْرًا فَذَمَّتْهَا رِجَالُ غَدَاةِ النَّدَامَةِ وَ حَمَدَهَا اٰخِرُوْنَ ذَكَرْتَهُمْ فَذَكَرُوا وَ حَدَّثْتَهُمْ فَصَدَّقُوا فَاتَّعَظُوا مِنْهَا بِالْغَيْرِ وَ الْعَبْرِ : بَرَاْسْتِيْ كَمَا جِهَانِ سَرَايِ دَرَسْتِيْ اَسْتِ بَرَايِ كَسِيْ كَمَا تَصَدِيْقِشِ كَرْدِهْ اَسْتِ وَ خَاْنَهْ اَيْمِنِيْ اَزْ

ص: 265

گرفتاری است برای کسی که حقیقت آن را دریابد و سرای بی نیازی است برای کسی که از آن توشه گرد آرد (و برگ روز بی برگی را ذخیره بیند) و سرای پند و موعظت است برای کسی که بدان پند آموزد گوش فرا دارید که جهان جدائیش را از شما اعلام داشته و دوریش را ندا در داده است و خبر مرگ خود و مردمش را صلا بر کشیده است خود را با بلاء خودش بلا و گرفتاری را با آنان نشان داده و با سرور و شادیش آنان را بسوی سرور و شادی (پوچ و دروغین) تشویق کرده است دور گردیده با تندرستی و سلامت و پیش آمده با مصیبت و گرفتاری همه از برای رغبت دادن ترساندن و دور ساختن و بوحشت و محذور افکندن انسان است فلذا مردانی در بامداد پشیمانی از دنیا (و دلباختگی بدان و حیف و میل کردن عمر عزیزشان) آن را نکوهیدند (و گفتند زهی زال جادوگری که ما را دچار بندهای مکر و اشبال کید و خدیعت خویش کرد) لکن گروهی دیگر آن را ستودند و مدحش کردند دنیا آنان را پند داد و آنها هم پند گرفتند از حدیث پیشینیان (و گرفتاری امم سابقه) بآنان سخن راند تصدیقش کردند و بگردشهای گوناگون و چیزهاییکه باید بدان پند گرفت پندشان داد آنها هم آن پند را پذیرفتند.

314

إِنَّ الدُّنْيَا مَتْنَهِي بَصِرِ الْأَعْمَى لَا يَبْصُرُ مِمَّا وَرَاهَا شَيْئًا وَ الْبَصِيرُ يَنْفِذُهَا بَصْرَهُ وَيَعْلَمُ أَنَّ الدَّارَ وَرَائِهَا فَالْبَصِيرُ يَنْفِذُهَا مِنْهَا شَاخِصٌ وَ الْأَعْمَى إِلَيْهَا شَاخِصٌ وَ الْبَصِيرُ مِنْهَا مَتْرُودٌ وَ الْأَعْمَى إِلَيْهَا مَتْرُودٌ : براستی که جهان آخرین چشم انداز شخص کوردل است و پس از جهان چیز دیگری نمی بیند (و بکار فردای قیامت نمیاندیشد) و لیکن شخص بینا دیده دلش نفوذ پیدا میکند و در مییابد و میداند که خانه آنست که پشت این دنیا میباشد فلذا شخص بینا از دنیا میکوچد و شخص نابینا بسوی دنیا کوچ میکند بینا از دنیا برای آخرت توشه بر میگیرد نابینا فقط برای دنیا توشه گرد میآورد.

315

إِنَّ لِلدُّنْيَا رَجَالًا لَدَيْهِمْ كَنُوزٌ مَذْخُورَةٌ مَذْمُومَةٌ عِنْدَكُمْ مَذْخُورَةٌ يَكْشِفُ بِهَمِّ الدِّينِ كَكْشَفِ أَحَدِكُمْ رَأْسَ قَدْرَةٍ يَلُودُونَ كَالْجِرَادِ فِيهِلْكُونَ جَبَابَةَ الْبِلَادِ : براستی که جهان را رادمردانی است که در نزد ایشان گنجهایی است ذخیره شده که آنها در نزد شما ناپسندیده و

ص: 266

و خوار است (و آن رادمردان ممکن است ائمه طاهرین صلوات الله علیهم اجمعین و آن گنجها علوم اولین و آخرین و اسماء اعظم الهی بوده باشد چنانچه در بسیاری از احادیث بهمین معنی درباره آنان اشارتها رفته است) و آن مردها اسرار دین را می‌گشایند بدانسانکه یکی از شما سرپوش دیکش را بر میدارد آنها همانند ملخ گردهم آیند پس بهلاکت رسانند گردنکشان دنیا را

316

إِنَّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ عَدَوَّانٌ مُتَّفَاوَتَانٌ وَسَبِيلَانِ مُخْتَلِفَانِ فَمَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَتَوَالَاهَا أَبْغَضَ الْآخِرَةَ وَعَادَاهَا وَهِيَ بِمَنْزِلَةِ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَ مَا شِ بَيْنَهُمَا فَكَلَّمَا قَرِبَ مِنْ وَاحِدٍ بَعْدَ مِنَ الْآخِرِ وَهِيَ بَعْدَ ضَرَّتَانِ : بَرَاةِ دُنْيَا وَآخِرَتِ هَمَّوْنَ دُو دَشْمَنِ اَنْدَ كَهْ اَزْ هَمَّ دُورِ بَاشْنَدِ وَ دُورِ اَهْ اَنْدَ كَهْ اَزْ هَمَّ جَدَايَنْدِ پَسْ هَرْ كَسِّ دُنْيَا رَا دُوسْتِ دَاشْتَهْ وَ دَلِ بَدَانِ دَرِ بَا زِدِ آخِرَتِ رَا دَشْمَنِ دَاشْتَهْ وَ بَا اَنْ عِدَاوَتِ وَرَزِيْدَهْ اَسْتِ وَ اَيْنِ دُو بِمَنْزِلَةُ مَشْرِقِ وَ مَغْرِبِ اَنْدَ وَ اَنْكَهْ بَيْنِ اَيْنِ دُو دَرِ رَفْتِ وَ اَمْدِ اَسْتِ هَرْ چَهْ بِيكِي نَزْدِيكِ شُودِ اَزْ دِيگَرِي دُورِ مِيگَرْدَدِ بَا اَيْنِ حَالِ اَيْنِ دُو بَا هَمَّ هَمَّوْنَ دُو هُووِيَنْدِ (كَهْ اَبْدَا بِيَنْشَانِ سَازَشِي نِيَسْتِ).

317

إِنَّ الدَّهْرَ يَجْزِي بِالْبَاقِيْنَ كَجَرِيهِ بِالْمَاضِيْنَ لَا يَعُودُ مَا قَدَ وَلَّى مِنْهُ وَ لَا يَبْقَى سِرْمَدَا مَا فِيهِ آخِرُ فَعَالِهْ كَأَوَّلِهْ مُتَسَابِقَةُ أُمُورِهْ مُتَظَاهِرَةُ أَعْلَامِهْ لَا يَنْفَكُ مَصَاحِبُهْ مِنْ عَنَاءٍ وَ فَنَاءٍ وَ سَلْبٍ وَ حَرْبٍ : بَرَاةِ كَهْ رُوزْكَارِ بَرِ بَاقِيْ مَانْدِگَانِ چَنَانِ بَگَزَرْدِ كَهْ بَرِ گَزَشْتِگَانِ گَزَشْتِ هَرْ چَهْ اَزْ اَنْ كَهْ پَشْتِ كَرْدَهْ رُويِ نَكْنَدِ وَ اَنْچَهْ دَرِ اَنْ مَانْدَهْ بَاقِيْ نَمَانْدِ آخِرِ كَارَشِ هَمَانْدِ اَوَّلَشِ مِيبَاشْدِ كَارِهَاشِ بَرِ يَكْدِيگَرِ پِيَشِي گِيْرَنْدَهْ اَنْدَ وَ نِشَانَهْ هَاشِ يَكِي كَمَرِ دِيگَرِي رَا گَرَفْتَهْ اَنْدَ (يَعْنِيْ هَمَهْ بَا هَمَّ تَوَافِقِ دَارَنْدِ) خَوَاهَا نِ اَنْ اَزْ رَنْجِ وَ تَبَاهِيْ وَ رِيُودَنْ دَارَانِيَشِ جَدَا شَدْنِي نِيَسْتِ

318

إِنَّ الدَّهْرَ مَوْتَرٌ قَوْسَهْ لَا تَخْطِيْ سَهَامَهْ وَ لَا تَوْسِيْ جِرَاحَهْ يَرْمِيْ الصَّحِيْحَ بِالسَّقْمِ وَ التَّاجِيْ بِالْعَطْبِ : بَرَاةِ كَهْ رُوزْكَارِ كِمَانِ خُودِ رَا زَهْ كَنْنَدَهْ اَسْتِ خَدَنْگَشِ خَطَا نَكْنَدِ وَ جِرَاحَتِ پِيكَانَشِ هِيچْگَاهْ بَهْ نَگَرْدَدِ تَنْدَرَسْتِ رَا هَدْفِ تِيْرِ بِيْمَارِيْ سَازَدِ وَ اَزِ پَاشِ دَرِ اَفْكَنْدِ وَ رَسْتْكَارِ رَا بُوْرَطَهْ هَلَاكْتِ وَ تَبَاهِيْ بَكَشْنَدِ وَ بَكَشْدِ

319

إِنَّ الدُّنْيَا لَمَشْغَلَةٌ عَنِ الْآخِرَةِ لَمْ يَصْبِ صَاحِبُهَا مِنْهَا سَبِيْبًا إِلَّا فَتَحَتْ عَلَيْهِ حَرْصًا عَلَيْهَا وَ لَهَجًا بِهَا : بَرَاةِ كَهْ جَهَانِ دَلْهَآ رَا اَزْ

ص: 267

آخرت بازدارنده است دنیا دار از دنیا وسیله بدست نیارد جز اینکه دنیا هر دم درگاه حرص و آز را بروی او باز سازد و او هم دل بستگیش بدنی بیشتر شود.

320

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ الدُّنْيَا لِمَا بَعْدَهَا وَابْتَلَا فِيهَا أَهْلَهَا لِيَعْلَمَ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَ لَسْنَا لِلدُّنْيَا خَلْقْنَا وَ لَا بِالسَّعْيِ لَهَا أَمْرًا وَ أَنَّمَا وَضَعْنَا فِيهَا لِنَبْتَلِيَ بِهَا وَ نَعْمَلُ فِيهَا لِمَا بَعْدَهَا : براستی که خداوند تعالی جهان را برای ما بعد آن که آخرت است قرار داده است و اهل دنیا را بدان امتحان و آزمایش فرموده است تا آنکه بداند کدام يك از آنان بهتر عمل میکنند و البته ما را برای دنیا نیافریده و بکوشش و کار برای آن دستورمان نداده اند بلکه ما را در آن نهاده و آورده اند تا بدان آزموده شویم و در آن از برای آخرت کار کنیم.

321

إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ مَنِي لَهَا الْفَنَاءُ وَ لِأَهْلِهَا مِنْهَا الْجَلَاءُ وَ هِيَ حُلُوهُ خَضِرَةَ قَدْ عَجَلَتْ لِلطَّلَابِ وَ التَّبَسُّتُ بِقَلْبِ النَّاطِرِ فَارْتَحَلُوا عَنْهَا بِأَحْسَنِ مَا يَحْضُرُكُمْ مِنَ الزَّادِ وَ لَا تَسْئَلُوا فِيهَا إِلَّا الْكِفَافَ وَ لَا تَطْلُبُوا مِنْهَا أَكْثَرَ مِنَ الْبَلَاحِ : براستی که جهان سرائی است که نیستی و نابودی برای آن و کوچیدن برای مردمانش از آن مقدر گردیده و این دنیا (در نظر دنیا پرستان بسیار) شیرین و سبز و خرم است همانا شتاب کرده است برای خواهانش و حقیقت آن پوشیده گردیده بر دل نگرنده (دنیا پرست دل بدنی در میبازد و آنجا را جای امن و خوشی فرض میکند که ناگاه گرفتاری از اطراف بر وی چار اسبه میتازد و آن همه رویای شیرینش را نقش بر آب میگرداند) بنابراین از دنیا با بهترین توشه که شما را بسر منزل حقیقی برساند بکوچید و بیش از اندازه کفایت در آن خواهید و بیش از چیزیکه شما را بآخرت برساند مجوئید (که بیشتر خواستش در دسر است).

322

إِنَّ الدُّنْيَا لَا يَسْلَمُ مِنْهَا إِلَّا بِالزَّهْدِ فِيهَا أُبْتَلِيَ النَّاسُ بِهَا فَتَنَةً فَمَا أَخَذُوا مِنْهَا لَهَا أَخْرَجُوا مِنْهُ وَ حَوْسَبُوا عَلَيْهِ وَ مَا أَخَذُوا مِنْهَا لِغَيْرِهَا قَدَّمُوا عَلَيْهِ وَ أَقَامُوا فِيهِ وَ إِنَّهَا عِنْدَ ذَوِي الْعُقُولِ كَالظَّلِّ بَيْنَا تَرَاهُ سَائِغًا حَتَّى قَلَصَ وَ زَائِدًا حَتَّى نَقَصَ وَ قَدْ أَعَذَرَ اللَّهُ سَبْحَانَهُ إِلَيْكُمْ فِي النَّهْيِ عَنْهَا

ص: 268

و أندركم و حدركم منها فأبلغ : براستی که کسی از جهان جز بزهد و کناره گیری از آن نرهد (و با شاهد دولت آخرت هم آغوش نگردد) مردم در آن برای امتحان و آزمایش گرفتار شدند هر چه از آن برای آن دنیا فرا گیرند (و مال گرد آرند) از آن بیرون رانده شوند و برایش مؤاخذه و محاسبه گردند و هر چه از آن که برای غیر آن (آخرت) گرد آرند بر آن در آیند و در آن اقامت گزینند و این جهان در نزد خردمندان همچون سایه است که بمحض اینکه میرود دامان بگسترد دامن بر چیند و بمجرد اینکه افزایش خواهد کاستی گیرد بدرستی که خداوند سبحان برای شما عذر نگذاشته در باز داشتش شما را از آن و ترسانیده و بر حذر داشته است شما را از آن پس رسا بوده است ترسانیدن و بر حذر داشتش

323

إِنَّ الدُّنْيَا لَمْ تَخْلُقْ لَكُمْ دَارَ مَقَامٍ وَلَا مَحَلَّ قَرَارٍ وَإِنَّمَا جَعَلَتْ لَكُمْ مَجَازًا لَتَرْوِدُوا مِنْهَا الْأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ لِدَارِ الْقَرَارِ فَكُونُوا مِنْهَا عَلَى أَوْفَازٍ وَلَا تَخْدَعَنَّكُمْ الْعَاجِلَةَ وَلَا تَغْرَبَنَّكُمْ فِيهَا الْفِتْنَةُ : براستی که جهان آفریده نشد که برای شما سرای جای گزیدن و جایگاه آرام گرفتن باشد لکن فی الجمله برای شما گذرگاهی قرار داده شد که (روزی که چند در آن بیسائید و) از آن برای سرای جای و قرار گرفتن از کردارهای نیک توشه گرد آرید پس بوده باشید از ناحیه دنیا در حال شتاب و کوچ کردن (یعنی که در آن آرام و قرار نگیرید) نکند که جهان شما را بفریبد و فتنه در آن جهان شما را مغرور کند و خواب خرگوش دهد (که اگر چنین شود گرفتاری و پشیمانی سختی را دچار خواهید شد) یا موسی لا تَطُولْ فِي الدُّنْيَا أَمْلَكَ فَتَقْسَى قَلْبُكَ وَقَاسَى الْقَلْبَ مَنْ بَعِيدَ إِلَى قَوْلِهِ سَبْحَانَهُ وَصَحَّ إِلَيَّ مِنْ كَثْرَةِ الذُّنُوبِ صِيَاحُ الْمَذْنَبِ الْهَارِبِ مِنْ عَدُوِّهِ وَاسْتَعْنَى بِئِي عَلَى ذَلِكَ فَأَتَى نِعْمَ الْعَوْنِ وَنِعْمَ الْمُسْتَعَانُ : (خداوند مَنان بموسی بن عمران وحی فرستاد که (یا موسی دامنه آرزویت را در دنیا دراز مکن که دل سنگین میشوی و شخص دل سنگین از من دور است تا آنجا که فرماید و از بسیاری گناهان بنزد من صیحه بزن صیحه زدن شخص گنهکار گریزنده از دشمنش (که هیچ راه مفرّ و مناصی ندارد) و در اینکار از من که خدایم یاری جوی که من بهترین یار و نیکویاری کننده هستم

324

إِنَّ الزَّهَادَةَ قَصْرَ الْأَمَلِ وَالشُّكْرَ عَلَى النَّعْمِ

ص: 269

و الورع عن المحارم فإن غرب ذلك عنكم فلا يغلب الحرام صبركم و لا تنسوا عند النعم شكركم فقد أعذر الله سبحانه إليكم بحجج مسفرة ظاهرة و كتب بارزة العذر واضحة : براستی که زهد و کناره گیری از جهان کوتاه کردن آرزو و شکر کردن بر نعمت خداوندی و دوری است از حرامها پس اگر زهد از جهان بر شما دشوار افتاد (و نتوانستید بلوازم آن عمل کنید) نکند که حرام صبر شما را مغلوب و نابود کند و آن مباد که بگاه نعمتها شکرستان را از یاد ببرید (که اگر بردید بنده ناصبور و ناسپاسگذار خواهید بود) و خدا خود بوسیله حجتهای روشن و هویدا و کتابهای آشکار (سماوی که بتوسط پیمبرانش نازل فرموده است) نشان دهنده عذر راه عذر را بر شما بسته است.

325

إنّ علیّ من أجلی جنّة حصینة فإذا جاء یومی انفرجت عتی و أسلمتتی فحینئذ لا یطیش السهم و لا یبرء الکلم : براستی که همان سر رسید زمان من خودش برایم سپری فراخ دامن و نگهدارنده است همینکه دوران من سر آید آن سپر از من کنار رود و درهم شکنند و بدست مرگم در سپرد در این هنگام دیگر تیر و کمان دشمن از من نگذرد و زخم و ریش آن بهبودی نپذیرد.

326

وقال علیه السّلام و قد طلب رجل من بیت مال المسلمین شیئا و هو ممّن لا یستحقّ أن یعطیه إنّ هذا المال لیس لی و لا لک و إنّما هو للمسلمین و جلب أسیافهم فإنّ شرکتهم فی حربهم شرکتهم فیهِ و إلاّ فجنّا أیدیهم لا یكون لغير أفواههم : مردی از مسلمانان وقتی چیزی از آنحضرت خواست و او از کسانی بود که سزاوار نبود آن چیز را بوی دادن آنحضرت علیه السلام فرمودند: البتّه این مال نه مال من است نه مال تو البتّه آن مال مسلمانان است و آنچه که شمشیرهایشان (در میدانهای جنگ با کفّاره بکار افتاده) و گرد آوریده است اگر در جنگ کردن شریک آنها بوده تو را شریک آنان میگردانم و گرنه چیده دستهای آنها جز برای دهنهای خودشان نمیباشد (این مثل هذا جنای و خیاره فیهِ و کلّ جان جناهِ فی فیهِ داستانی است معروف که جای نقلش نیست)

ص: 270

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يَحِبُّ أَنْ تَكُونَ نِيَّةَ الْإِنْسَانِ لِلنَّاسِ جَمِيلَةً كَمَا يَحِبُّ أَنْ تَكُونَ نِيَّةً فِي طَاعَتِهِ قَوِيَّةً غَيْرَ مَدْخُولَةٍ: براستی که خداوند سبحان دوست میدارد که نیت انسان درباره مردم نیکو باشد همانطوریکه دوست میدارد که نیت وی در فرمانبرداریش نیرومند و بدون شك یا ریا بوده باشد.

إِنَّ الْعَافِيَةَ فِي الدِّينِ وَالدُّنْيَا لِنِعْمَةٍ جَمِيلَةٍ وَمَوْهَبَةٍ جَزِيلَةٍ: براستی که سلامت در دین و دنیا بسیار نعمتی نیکو و از طرف خدا بخششی سنگین و گرانبها است (اگر دست دهد و روزی شود).

إِنَّ اللَّيْلَ وَالتَّهَارَ يَعْمَلَانِ فِيكَ فَاعْمَلْ فِيهِمَا وَيَأْخِذَانِ مِنْكَ فَخُذْ مِنْهُمَا:

براستی که روز و شب در تو کار میکنند و از عمرت میگیرند (و پیکر تو را میفرسایند) توهم در آنها کار کن و از آن چیزی بگیر (و توشه گرد آر).

الفصل العاشر: حرف الألف بحرف الشَّرط بلفظ إن المخففة

اشاره

مما ورد من حكم أمير المؤمنين علي بن أبي طالب عليه السلام في حرف الألف بحرف الشَّرط بلفظ إن المخففة وقال عليه السلام فصل دهم: از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف الف بحرف شرط بلفظ ان مخففة آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

إن أتاكم الله بنعمة فاشكروا: اگر خدا شما را نعمتی داد شکر آن نعمت را بجای آرید.

2

إن ابتلاكُم الله بمصيبة فاصبروا:

اگر خدا شما را بمصیبتی گرفتار ساخت شکیبائی را پیشه گیرید

3

إن تصبروا ففي الله من كل مصيبة خلف : اگر صابر باشید در هر مصیبتی از جانب خدا برای شما جانشین و اجری است.

4

إن تبدلوا أموالكم في جنب الله فإن الله مسرع الخلف : اگر اموالتان را در راه رضای خدا صرف کنید خدا بتندی عوض میدهد

5

إن صبرت جرى عليك القلم وأنت مأجور : اگر (شکیبا و خویشتن دار بوده و در بلاها) صبر کنی آنچه بقلم قدرت جاری شده میگذرد و تو نیز در نزد خدا ماجوری.

6

وإن جزعت جرى عليك القدر وأنت مأزور : اگر بیتابی کنی تقدیر خدا بر تو میگذرد و تو گنهکاری.

7

إن صبرت أدركت بصبرك منازل الأبرار و إن جزعت أوردك جزعك عذاب النار : اگر (در گرفتاریها) صابر باشی جایگاه نیکان را با صبرت درک میکنی و اگر بیتابی کنی آن بیتابیت تو را بآتش و عذاب میکشانند.

8

إن صبرت صبر الأحرار و إلا سلوت سلو الأعمار : اگر صبر میکنی باید صبرت همچون صبر آزاد مردان باشد (که هر چه روزگار بیشتر سختی پیش آرد آنان پای بهتر فشاراند) و گر نه تسلّی داده شوی همچون تسلّی داده شدن گولان و بی ثباتان

9

إن كان في الكلام بلاغة ففي الصمت السّلامه من العثار : اگر در سخن گفتن رساندن مطلب و بلاغتی است پس در خاموشی سلامتی از لغزش است

10

إن كان في الغضب الانتصار ففي الحلم ثواب الأبرار : اگر در خشم پیروزی است پس در بردباری ثواب و مزد نیکان است.

11

إن كنت جازعا على كل ما يفلت من يدك فاجزع على ما لم يصل إليك : اگر بنا باشد بر آنچه که از دستت بدر رفته است بیتابی کنی پس بر آنچه که بتو نرسیده است بیتابی کن.

إن كنت حريصا على طلب المضمون لك فكن حريصا على أداء المفروض عليك : اگر در طلب آنچه که برای تو ضمانت شده است حرص میزنی (و بسیار دنبال روزی مقرر میدوی از این دویدن کم کن) پس در ادای آنچه که بر تو فرض و واجب گردیده است حریص باش (و بطاعت خدا بکوش)

إن استطعت أن لا يكون بينك وبين

ص: 272

اللّٰهُ ذُو نِعْمَةٍ فاعْمَلْ : اگر بتوانی کار کنی که بین تو و خدا صاحب نعمتی وجود نداشته باشد (و واسطهٔ بین تو و خدا نباشد) چنان کن.

14

إن أحببت أن تكون أسعد الناس بما علمت فاعمل : اگر دوست داری که نیکبخت ترین مردمان باشی پس بدانچه میدانی عمل کن.

15

إن أردت قطيعة أخيك فاستبق له من نفسك بقية ترجع إليها إن بدا له ذلك يومًا ما : اگر بنا داری پیوند دوستی را از برادر دینیت ببری از جانب خودت جائی از دوستی برایش باقی گذار که اگر روزی خواست او باز گردد بدان باقیماندهٔ دوستی باز گشت کند

16

إن استتمت إلى ودودك فاحرز له من أمرك و استبق له من سرّك ما لعلك أن تندم عليه وقتًا ما : اگر روزی اطمینان بدوستی کسی که بسیار مورد علاقه ات باشد پیدا کردی پس مقداری از کارهایت را نزد نگهدار و از سرّ نزد خودت چیزی باقی گذار شاید روزی از دوستی با وی پشیمان شوی (آنوقت او نخواهد توانست علیه تو قیام و اقدام کند).

17

إن لم تردع نفسك عن كثير ممّا تحبّ مخافة مكروهه سمت بك الأهواء إلى كثير من الضّرر : اگر باز نداری نفس خود را از بسیاری از چیزهایی که دوست داریشان بخاطر ترس از ناخوش آیندشان آرزوها ترا بسوی بسیاری از زیان و ضرر بکشاند (یعنی هرگاه جلو خواهشهای خود را در بسیاری از موارد که مورد علاقه ات میباشد ولی عاقبت خوشی ندارند نگیری هر آینه دل تو با بلند پروازی هایش ترا در زیان های بیشماری میافکند

18

إن عقدت أيمانك فارض بالمقضى عليك و لك و لا ترج أحدا إلاّ الله سبحانه و انتظر ما أتاك به القدر : اگر پیمانی بستی پس بدانچه قضای الهی بسود و زیان تو قرار گرفته تن در ده و بجز از خدای سبحان از هیچکس امیدی خیری نداشته باش و منتظر باش تا تقدیر چه پیش آرد.

19

إن وقعت بينك و بين عدوك قصة عقدت بها صلحا و ألبسته بها ذمّة فحط عهدك بالوفاء و ارع ذمّتك بالأمانة و اجعل نفسك جنة بينك و بين ما أعطيت من عهدك : اگر میان تو و دشمنت

داستانی رخ داد که منجر بآن شد که با وی پیمانی بندی و لباس ذمّت و تعهد را بر وی پوشانی پس پیمانت را بوفانگهداری کن و ذمه ات را بامانت رعایت نمای و نفس خود را بین خود و آنچه از عهده سپری قرار ده (که زمان پیمان بسود و یا بزیان تو بزودی سپری شدنی است).

20

إن أحببت سلامة نفسك و ستر معاييك فاقبل كلامك و أكثر صمتك يتوقّر فكرك و يستتر قلبك و يسلم الناس من يدك :

اگر دوست داری که نفست سالم و عیوبت پوشیده بماند گفتارت را کم و خاموشیت را بسیار ساز تا اینکه بسیار گردد اندیشه ات و روشن گردد دلت و مردمان از دست تو در امان باشند

21

إن لم تكن حلیمًا فتحلمّ فإنه قلّ من تشبهه بقوم إلاّ أوشك أن یصیر منهم :

اگر بردبار نیستی بردباری را بر خود به بند (و خود را بصورت مردم بردبار در آر) زیرا که کم کسی خود را بمردمی شبیه کرد جز اینکه نزدیک شد که خودش یکی از آنان گردد

22

إن صبرت صبر الأكارم و إلاّ سلوت سلو البهائم : اگر در گرفتاریها صبر میکنی همچون بزرگان صبر کن و گرنه همچون چارپایان تسلی خواهی یافت.

23

و قال علیه السلام فیمن أثنی علیه إن نطقوا صدقوا و إن صمتوا لم یسبقوا إن نظروا اعتبروا و إن أعرضوا لم یلهوا إن تكلموا ذكروا و إن سکتوا تفكروا :

(بندگان خاص خدا) اگر بگویند راست گویند و اگر خاموش نشینند کسی (در سخن) بر آنان پیشدستی نکند اگر نظر و تأمل کنند پند گیرند و اگر روی بر گردانند غافل نشوند اگر لب بسخن بگشایند یاد خدای کنند و اگر دم فرو بندند باندیشه اشتغال ورزند

24

و قال علیه السلام فی حقّ من ذمه إن سقم فهو نادم على ترك العمل و إن صحّ أمن مغترًا فآخر العمل إن دعی إلى حرث الدنیا عمل و إن دعی إلى حرث الآخرة كسل إن استغنی بطر و فتن إن افتقر قنط و وهن إن أحسن إليه جحد و إن أحسن تطاول و امتنّ إن عرضت له معصية و وقعها بالاتكال على التوبة : و آن حضرت علیه السلام درباره کسیکه او را نکوهش میکردند فرمودند: مردم دنیا پرست احوال هر یکشان چنین است) اگر بیمار شود

پشیمان است که چرا نتوانسته است کار خوب انجام دهد و اگر سالم باشد بحال غرور ایمن از کیفر می نشیند و عمل برای آخرت را تأخیر می‌افکند اگر بکار کشت دنیا خوانده شود بکار پردازد و اگر بسوی زراعت آخرتش بخواند تبلی و کسالت نشان دهد اگر دارا گردد بسرمستی و فتنه در افتد و اگر نادار شود مأیوس گردد و در کار سست شود اگر با او خوبی شود انکار کند و اگر با کس خوبی کند بمنّت گذاری و گردنکشی برخیزد (و آبروی طرفرا پاک بریزد) و اگر گناهی بر وی عرضه شود با اعتماد اینکه توبه کند در آن گناه واقع گردد.

25

إن عزم علی التوبة سوفها وأصرّ علی الحوبة إن عوفی ظنّ أن قد تاب إن ابتلی ظنّ وارتاب إن مرض أخلص و أناب إن صحّ نسی و عاد و اجتری علی مظالم العباد إن أمن افتتن لاهیة بالعاجلة فنیسی الآخرة و غفل عن المعاد (آن شخص دنیا پرست از آخرت بی خبر) اگر اراده توبه داشته باشد آنرا پس اندازد و بر گناه اصرار ورزد اگر تندرستی و عافیت بیند گمان میکند توبه کرده (خدا هم توبه اش را پذیرفته و او را شفا داده است) اگر گرفتار بلاتی گردد بگمان و شک افتد (ممکن است مراد آن باشد که شک در عدالت و حکمت خداوند کند و گمان بد ببرد) اگر بیمار شود اخلاص بخدا میورزد و بسویش بازگشت کند اگر تندرست شود فراموش کرده و بگناه بازگشته و بر ستمکاری بندگان خدا دلیر گردد اگر ایمن از بلا و گرفتاری و نداری شود مفتون دنیا و به سرگرم بازی با چیز زود گذر شده و آخرت را فراموش و از بازگشت غافل شود (و این مطالب هر کدام بصورت واحده در نسخه ها است و پیوست هم نوشته نشده لکن چون از حیث معنی یکنواخت و در نکوهش شخصی که مورد نکوهش حضرت بوده است بودند لذا تمام را در یک شماره ردیف هم ذکر کردیم مترجم).

26

إن كانت الرعايا قبلی تشكو حيف رعاتها فإنی اليوم أشکوا حيف رعیتی کأنی المقود و هم القادة و الموزع و هم الوزعة : چه توان کرد که اغلب مردم را باید پیشوائی خشن و تند خو اداره کند که لا اقلّ حقّ و باطل را بهم در آمیزد و مردم دنیا زیر بار حکومت حقّ خالص کمتر میروند و بهمین جهة کار پیشوای حق کمتر بسامان میرسد و فرامینش در اثر عدم ترس و شکنجه اجرا نمیشود فلذا) اگر رعیت‌های پیش از من از دست جور حکام و رعاة بناله و فریاد بودند و

ص: 275

کار بجائی رسیده منکه پیشوا و زمام دارم از دست جور و ستم رعیتم بفریاد افتاده ام تو گوئی من پیرو و آنان پیشوایند و من وادار به پیروی آنان شده و ایشان اولیاء امورند (کار ملت من بجائی رسیده است که اغلب فرامین مرا بدون اجرا میگذارد و دشمن با خیالی آسوده بر اطراف کشور کمین میگشاید یکمشت نامردان بصورت مردیکه عقلشان همچون دختران پرده نشین سست است گرد من جمع شده اند بتابستان فرمان جنگشان میدهم گویند کنون گاه گرما است بگذار تا گرما بگذرد بزستان گویم گرما گذشت گویند سرما رسیده است صبر کن تا سرما از سرما برخیزد خدا این ملت بیحسّ سست رگ را بکشد دلم را پر خون و سینه ام را از خشم و غیظ لبریز غم کردند نقشه هائی که برای نابودی دشمن کشیدم در اثر عصیان و نافرمانی نقش بر آب ساختند تا جائیکه قریش کناره نشین و دست و دل فراخ نشستند و گفتند پسر ایطالب مرد دلاوری است لکن نقشه جنگ را خوب نمیتواند ترسیم کند بروند؟؟؟ خدا پدرشان را بیمارزد با این سخنی که گفتند مگر من همان کس نیستم که هنوز دوران عمرم به بیست نرسیده بود که سر عمر و هشتاد ساله و قهرمان کفار را بخواری تمام از پیکرش بریده پهای پیغمبر افکندم و اکنون سال عمرم از شصت تجاوز کرده و در اینمدّت بکلیّه فنون جنگی آشنا شده ام و با پهلوانان دست و پنجه ها نرم کرده ام و لکن لا رأی لمن لا یطاع).

27

إن عقلت أمرک أو أصبت معرفة نفسك فأعرض عن الدّنيا و أزهّد فیها فإنّها دار الأشقیاء و لیست بدار السّعداء بهجتها زور و زینتها غرور و سحائبها متفشّعة و مواهبها مرتجعة : اگر دریافتی کار خود را یا آنکه رسیدی بشناخت نفس خود پس روی گردان از این جهان و بی رغبت در آن باش زیرا بدرستی که جهان جایگاه بدبختان است نه خانه خوشبختان طراوت و خرمیش پوچ و زور و زیور و زیبش فریب و غرور است ابرهایش بی باران و پراکنده شدنی و بخشوده‌هایش تمام باز گرفتنی است.

28

إن آمنت بالله آمن منقلبك : اگر بخداوند ایمان داشته باشی بازگشتگاه تو جای ایمنی خواهد بود

29

إن أسلمت نفسك لله سلمت نفسك : اگر خودت را بخدا تسلیم کنی البتّه نفست سالم (از گمراهی) خواهد ماند.

30

إن کنتم راغبین لا محالة فارغبوا فی

ص: 276

فی جنّة عرضها السموات والأرض : اگر شما اهل میل و رغبتید لا اقلّ مایل و آرزومند بهشتی باشید که پهنای آن باندازه آسمان و زمین است.

31

إن كنتم عاملین فاعملوا لما ینجیکم یوم العرض : اگر شما مرد کار و عمل هستید پس عمل کنید بدانچه که شما را روز عرض و حساب رستگاری بخشد.

32

إن كنتم لا محالة متزّهین فتزّهوا عن معاصی القلوب : اگر شماها ناگزیر از آنید که خود را از آلائش ها بدور داشته باشید پس خود را دور سازید از گناههای دل ها

33

إن كنتم لا محالة متعصّین فتعصّوا بوا النصرة الحقّ و إغاثة الملهوف : اگر شما بناچار اهل حمیت و عصیّت هستید پس برای یاری حق و فریاد رسیدن بیچارگان تعصّب بخرج دهید.

34

إن كنتم لا محالة متسابقین فتسابقوا إلى إقامة حدود الله و الأمر بالمعروف اگر شما بناچار اهل مسابقه و یگه تازی هستید پس بسوی اقامه حدود خداوند تعالی و امر بمعروف (و نهی از منکر) پیش تازید و سبقت گیرید.

35

إن كنتم لا محالة متنافسین فتنافسوا فی الخصال الرغیبة و خلال المجد : اگر شماها بناچار با یکدیگر رقابت دارید پس رقابت خود را در خوهای نیکو و مرغوب و خصلتهای موجب بزرگواری و سروری قرار دهید

36

إن كنتم للتّجاة طالبین فافضوا الغفلة و اللّهُو و الزموا الاجتهاد و الجّد : اگر طالب و جویای نجات و رستگاری هستید پس غفلت و بازی را بدور افکنید و جدا مشوید از کمال سعی و کوشش (یعنی در واداشتن خود بر اطاعت)

37

إن كنتم لا محالة متطهّرين فتطهّروا من دنس العیوب و الذّنوب : شما اگر ناگزیر از آیند که پاکیزگان باشید پس خود را از شوخ و چرك عیبها و گناهان پاکیزه سازید.

38

إن كنتم في البقاء راغبين فاهدوا في عالم الفناء : اگر شما آرزومند ماندن و پایداری هستید پس در عالم ناپایدار زهد را پیشه خود سازید.

39

إن كنتم للنَّعيم طالبين فاعتقوا أنفسكم من دار الشَّفاء : اگر شما طالب نعیم (و خوشبختی سرای آخرت) هستید پس نفوس خود را از سرای بدبختی آزاد سازید.

40

إن رغبتم في الفوز و كرامة الآخرة

ص: 277

فخذوا من الفناء للبقاء : اگر شما آرزومند فوز و کرامت و پیروزی آخرت را آرزومند هستید پس از سرای نماندنی برای دوران ماندن توشه بردارید

41

إن كنتم تحبّون الله فأخرجوا من قلوبكم حبّ الدّنيا : شما اگر دوستدار خدائید پس محبّت دنیا را از دلهایتان بیرون کنید.

42

إن رأيت من نسائك ربيبة فاجعل لهنّ النّكير على الكبير والصّغير وإيّاك أن تكرّر العتب فإنّ ذلك يغري بالذّنب ويهون العتب : اگر از زنهایت دچار شكّ و بدگمانی شدی پس قرار ده کیفری سخت و دشوار بر آنچه میکنند از بزرگ و كوچك و سخت بپرهیز از آنكه پی در پی (درباره آن بدگمانی و عیب) آنها را مورد عتاب و سرزنش قرار دهی كه این كار آنها را بر ارتكاب گناه (و خدای ناكرده بر خیانت بتو) دلیر میسازد و نكوهش را در نظرشان خوار و بی ارزش جلوه میدهد.

43

إن سمت همّتك لأصلاح النّاس فابدء بنفسك فإنّ تعاطيك صلاح غيرك و أنت فاسد أكبر العيب : اگر بلندی همّت تو را بر اصلاح عيوب مردم وادار كرد نخست اصلاح را از خودت شروع كن زیرا با اینکه خودت فاسد بوده و در اصلاح غير خودت بكوشی و همّت کنی این خودش بزرگترین عيب است.

44

إن جعلت دينك تبعاً لدنياك أهلك دينك و دنياك و كنت في الآخرة من الخاسرين : اگر دینت را پیرو دنیایت قرار دهی دین و دنیایت هر دو را تباه کرده و در آخرت از زیان کارانی.

45

إن جعلت دنياك تبعاً لدینك أحرزت دينك و دنياك و كنت في الآخرة من الفائزين : اگر دنیایت را پیرو دینت قرار دهی دین و دنیایت هر دو را حفظ کرده و در آخرت از بهره مندان و رستگاران.

46

إن اتّقيت الله وقاك : اگر از خدا بترسی خدا نكتهت میدارد.

47

إن أطعت الطمع أرداك : اگر طمع را فرمان بری تو را میافکند.

48

إن توقّرت أكرمت : اگر با وقار باشی اکرام کرده شوی.

ص: 278

این تخلص تفز: اگر پاکروان باشی پیروزی یابی

قیل له: إِنَّ أَهْلَ الْكُوفَةِ لَا يَصْلِحُهُمْ إِلَّا السَّيْفُ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ لِمَنْ يَصْلِحُهُمْ إِلَّا إِفْسَادِي فَلَا أَصْلِحُهُمُ اللَّهُ: بدو گفته شد برآستی که مردم کوفه را جز شمشیر بزّان اصلاح نکند (و آنها را بکار دین وادار ننماید) آنگاه حضرت علیه السّلام فرمودند اگر آنها را جز فاسد شدن من اصلاح نکند پس خدا آنها را اصلاح نفرماید (کنایه از این است که اگر من بخواهم شمشیر را برای اصلاح آنها بکار اندازم ناگزیر خودم در گناه و فساد داخل خواهم شد و اگر شمشیر نکشم آنها اصلاح نمیشوند و حضرت در موارد بسیار کوفیان را بباد نکوهش و نفرین گرفته تا جائیکه فرمود خدایا غلام ثقیف حجّاج بن یوسف را بر آنان بگمارد که دمار از روزگارشان برآورد و پیرو جوانشان را درو کند خواننده عزیز باندازه این فرمایش حضرت و این معجزه باهره درست از کار در آمد که روزی حجّاج بن یوسف در منبر کوفه گفت سرهائی را مینگرم که هنگام درو آنها رسیده است آنگاه بکشتن بسیاری از مردم فرمان داد و آن ملّتی که فرامین علوی را بباد نیشخند و تمسخر میگرفت بطوری دستخوش ریشخند و تمسخر قرار گرفت که گران بهاترین خونشان باندک چیزی مانند آب در جویها روان میگردد و یارای دم زدن نداشتند آری بر هر ملّتی که حقّ سخت و دشوار افتد البتّه جور و باطل تنگترشان خواهد فشرد).

این تنزهوا عن المعاصی یحبیبکم اللّهُ: اگر از گناهان پاکیزه دامن باشید خدا شما را دوست خواهد داشت.

الفصل الحادی عشر: حرف الألف بلفظ أنا

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام فی حرف الألف بلفظ أنا و هی أَلِفُ الْمُتَكَلِّمِ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَصَلِّ يازدهم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام در حرف الف بلفظ أنا و آن الف متکلم است (آنحضرت علیه السّلام فرمودند:)

أنا قسیم النار و خازن الجنان و صاحب الحوض و صاحب الأعراف و ليس منّا أهل البيت امام إلاّ و هو عارف بأهل ولايته

و ذلك لقوله تعالى إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ : من (که علی بن ابیطالبم) قسمت کننده آتش و خازن بهشت و دارنده حوض کوثر و صاحب اعراف (که منزلی بین بهشت و دوزخ است) میباشم و هیچ امامی از ما خانواده رسالت نیست مگر اینکه او شناسای دوستان خویش است و اینست معنی قول خدایتعالی که در قرآن مجید فرماید: جز این نیست که تو ای امام ترساننده و از برای هر گروهی هدایت کننده میباشی.

2

أنا صنو رسول الله و السابق إلى الإسلام و كاسر الأصنام و مجاهد الكفار و قاصع الأضداد : من برادر مهربان و یا پسر عم رسولخدایم پیش آهنگ در اسلام و شکننده بتها و اصنام پیکار کننده با کفار و ریشه کن کننده دشمنان دینم.

3

أنا كَابُ الدُّنْيَا لوجهها و قادرها بقدرها و رادها على عقبها : من برو درآورنده جهانم (یعنی که با او کشتی گرفته ام و او را برو بر زمین افکنده ام. کنایه از آنست که زرق و برق دنیا نتوانسته است مرا فریفته خود کند و مرا مغلوب خود سازد بلکه من او را مغلوب خود ساخته و زیر فرمان خود در آورده ام) و اندازه ای او را گرفته ام بآن اندازه ای که دارد (یعنی که اندازه ای دنیا بر من مخفی نیست بلکه معلوم است و بهمان حدی که دارد من او را شناخته ام) و بر گرداننده ای آنم بر پاشنه اش (یعنی زیر و روی او را دیده ام و چیزی از آن بر دیدگان من مستور نیست و کاملاً از همه جهاتش اطلاع دارم).

4

أنا مع رسول الله صلوات الله و سلامه عليه و معى عترتى على الحوض فليأخذ اخذكم بقولنا و يعمل بعملنا : در روز محشر من به همراه رسولخدا و خانواده و فرزندانم در سر حوض کوثر با من اند هر يك از شما که اهل اخذ و عمل است باید حکم را از ما اخذ کند و کارها و دستورات ما را عمل نماید.

5

إِنَّا لَنَنفَسُ عَلَى الْحَوْضِ وَ إِنَّا لَنَذُودُ عَنْهُ أَعْدَائِنَا وَ نَسْقِي مِنْهُ أَوْلِيَانِنَا فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ شَرِبَ مِنْهُ شَرِبَ لَمْ يَظْمَأْ بَعْدَهَا أَبَدًا :

بدرستی که هر آینه مائیم که بر یکدیگر بر سر حوض کوثر پیشی میگیریم و مائیم که دشمنانرا از آن (تشنه لب و افسرده حال)

ص: 280

میرانیم و دوستان را از آن سیراب میسازیم هر که از آن آب جرعه بنوشد از آن پس هرگز تشنه نگردد

6

أنا يعسوب المؤمنين و المال يعسوب الفجار: من بزرگ و رئیس و نگهبان مؤمنان و مال جهان پیشوای بدکاران است.

7

أنا وضعت بكلل العرب و كسرت نواجم ربيعة و مضر: این منم که (در راه یاری اسلام از جان شیرینم دست شستم بدریاهای مهالك غوطه خوردم تا اینکه) جماعات عرب را پراکنده کردم و پیش سینه آنان را بخاك هلاك مالیدم و طایفه ربيعة و مضر را (که پر جمعیت ترین و دلیرترین طوایف عرب بودند) بر آمده شان را درهم شکستم.

8

أنا مخير في الإحسان إلى من لم أحسن إليه و مرتهن باتمام الإحسان إلى من احسنت إليه لأني إذا أتممته فقد حفظته و إذا قطعتة فقد أضعته و اذا أضعته فلم فعلته: من خود را مختار میدانم در احسان کردن به کسی که بوی احسان نکرده باشم و خود را در گروه پایان رساندن احسان درباره ای آنکه احسان بدو کرده ام زیرا که اگر پایان رساندمش او را حفظ کردم و اگر قطع کردم ضایعش نموده ام و اگر بنا باشد که احسان خود را (بناتمام گذاردن تباه و) ضایع سازم برای چه احسان کنم (بهتر آنست که چشم از آن بپوشم).

9

أنا على رد ما لم أقل أقدر مني على رد ما قلته: من بر برگرداندن آنچه که نگفته ام تواناترم تا آنچه را که گفته ام بخواهم برگردانم.

10

أنا شاهد لكم و حجيج يوم القيامة عليكم من گواه و شاهد شما (و میزان اعمال) و بر شما حجت در روز قیامت هستم.

11

أنا داعيكم إلى طاعة ربكم و مرشدكم إلى فرائض دينكم و دليلكم إلى ما ينجيكم منم که شما را با طاعت پروردگارتان خواننده و بسوی فرائض و واجبات دینتان هدایت کننده و بسوی چیزیکه شما را رهاننده است هدایت کننده ام.

12

أنا و أهل بيتي أمان لأهل الأرض كما أنّ التّجوم أمان لأهل السماء: من و اهل بیت و خانواده ام برای مردم روی زمین باعث ایمنی از عذابیم همچنانکه ستارگان درخشان در آسمان امان از برای اهل آندند.

13

أنا خليفة رسول الله فيكم و مقيمكم على

حدود دینکم و داعیکم إلى جنة المأوى : من از جانب رسول خدا در میان شما جانشینم شما را بحدود فرض و سنت دینتان آشنا میدارم و بسوی بهشتی که آرامگاه است میخوانم (البته اگر از من و اهلبیتم پیروی کردید بآن بهشت میرسید و اگر بدون محبت و پیروی از من و اهلبیتم هزار سال در میان و صفا مروه خدای را باندازه بخوانید که پیکرتان همچون مشگ خشکیده و پوسیده گردد خدا شما را برو باآتش جهنم نگویند خواهد کرد اکنون اهل سنت و جماعت خود دانند و این نشدنی است که انسان هم دوست عمر هم محب علی علیه السلام باشد و ما جعل الله لرجل من قلیین فی جوفه).

الفصل الثانی عشر : حرف الألف بلفظ اِنِّی

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الألف بلفظ اِنِّی قال علیه السلام (فصل دوازدهم) از آنچه که وارد گردیده از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب در حرف الف بلفظ اِنِّی آنحضرت علیه السلام فرمودند

1

اِنِّی لعلی بیّنة من ربّی و بصیرة من دینی و یقین من امری : بدرستی که من از جانب پروردگارم بر حجّتی روشن و در دینم با ینش و دانش و در کارم بر یقینم (خلاصه ایمانم بخدا و دین بسر حدّ کمال است).

2

اِنِّی لعلی یقین من ربّی و غیر شبهة فی دینی بدرستی که من از جانب پروردگارم بر یقینی استوارم و در دینم بدون شک و شبهه میباشم.

3

اِنِّی محارب املی و منتظر اُجلی : بدرستی که من با آرزویم (و خواهش نفسم) در جنگم و سر رسید زمانم را منتظرم.

4

اِنِّی مستوف رزقی و مجاهد نفسی و منته إلى قسمی : بدرستی که من روزی خود را حاصل کننده و دریابنده و با نفسم پیکار کننده و بخش و بهره خویش رسنده ام.

5

اِنِّی لعلی جادة الحقّ و انّهم لعلی مزلة الباطل : بدرستی که من بر جاده و راه حقّ روان و دشمنانم بر پرتگاه باطلند (آنها و پیروان آنها بالاخره سر از دوزخ بیرون خواهند آورد)

6

اِنِّی لعلی إقامة حجج الله اقول و علی

نصرة دینه أجاهد و أقاتل : بدرستی که گفتگوی من (با مردم همواره) برای پایداری حجّتها و آیات خدائی است و اینهمه پیکار و کوشش من برای یاری دین او است. أو أن یکون زمان أطول من زمانی

7

إني لأرفع نفسي أن تكون حاجة لا يسعها جودي أو جهل لا يسعه حلمي أو ذنب لا يسعه عفوي أو أن يكون زمان أطول من زمانی : البتّه من نفس خویش را بلندتر از آن میدارم که حاجت و خواهشی باشد که بخشش من گنجایش آنرا نداشته باشد یا آنکه ناداننی باشد که حلمم آن را فرو نگیرد یا آنکه گناهی باشد که گذشت من آنرا در بر نگیرد یا آنکه روزگاری درازتر از روزگار من باشد.

8

إني كنت إذا سئلت رسول الله صلوات و سلامه عليه أعطاني وإذا سكت عن مسئلته ابتدأني (این افتخار خاص و ویژه من دون دیگران است) منم که هرگاه از رسول خدا صلی الله علیه و آله چیزی میخواستم و مسئله میپرسیدم عطا میفرمود و جواب میداد هرگاه خاموش میشدم خود حضرت ابتدا میفرمود (و مطلبی را مطرح میکرد و از خرمن علوم خویش مرا برخوردار میداشت).

9

إني لأرفع نفسي عن أن أنهي الناس عمّا لست أنتهي عنه أو امرهم بما لا أسبقهم إليه بعملی أو أرضی منهم بما لا یرضی ربّي :

نفس من رفیعتر و بلندتر از آن است که مردم را باز دارم از چیزیکه خودم را از آن باز نمیدارم و آنها را بکاری وادارم که خودم در آن کار بر آنان پیشدستی نکنم یا از آنها بجیزی راضی شوم که خدا را آن کار راضی و خورسند نکند (من رئیس و پیشوای مؤمنان و خدا پرستانم و کارهایم تمام باید سرمشق برای مسلمانان جهان باشد و در امر بمعروف و نهی از منکر بر تمامی اسلامیان مقدّم کما اینکه جمله آینده شاهد آن است).

10

إني لا- أحتکم علی طاعة إلاّ و أسبقکم إليها و لا أنها کم عن معصية إلاّ و اتناهی قبلکم عنها : البتّه من شما را بطاعتی وادار نمیکنم جز اینکه خودم در آن طاعت بر شما پیشی میجویم و از گناهی باز نمیدارم جز آنکه خودم پیش از شما از آن باز میایستم.

11

إني طَلّقت الدّنيا ثلاثا بتاتا لا رجعة

این منم که (این گنده پیر زال) جهان را سه طلاق قطعی و همیشگی گفته ام و هرگز بدان رجوع کننده نیستم و مهار شتر جهان را بروی کوهانش در افکندم (هر که خواهد بگو آنرا بگیر و بچران و بهر جا که خواهد بگو بچر)

12

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ كُلَّ عَليمِ اللِّسانِ مُناقِقِ الجنانِ يَقولُ ما تَعلمونَ وِ يَفعَلُ ما يَنكرونَ : بدرستی که من بر شما میترسم از هر زبان دان شیرین سخنی که دلش (با شما پر از نفاق و) وارونه است آنچه که شما میدانید میگوید و آنچه را که زشت میدانید بجای میآورد (از چنین شخصی خواه عالم و خواه خطیب بترسید و بپرهیزید).

13

إِنِّي أَمْرُكُم بِحَسَنِ الاستعدادِ و الإكثارِ مِنَ الرِّادِ لِيومِ تَقدمونَ فيهِ عَلى ما تَقَدِّمونَ و تَندمونَ عَلى ما تَخلفونَ و تَجزونَ بما كُنتم تَسلفونَ : من شما را فرمان میدهم باینکه مهیا شوید و زاد و توشه بسیار تهیه کنید برای روزی که در آن وارد میشوید بر هر چه پیش فرستاده اید و پشیمان میگردید بر هر چه پشت سر گذارده اید و در آن روز جزا داده میشوید بآنچه که شما از پیش بجا آورده اید،

14

إِنِّي إِذا اسْتَحكَمْتُ في الرِّجْلِ خِصْلَةَ مِنَ الخَيْرِ اِحتملته لَهَا و اغتفرتَ لَه فَقَد ما سواها و لا اغتفرَ لَه فَقَد عَقْلَ و لا عَدَمَ دِينِ لَأَنَّ مَفارِقَةَ الدِّينِ مَفارِقَةُ الأَمَنِ و لا تَهناً حَيَاةٍ مَعَ مَخافَةٍ و عَدَمَ العَقْلِ عَدَمَ الحَيَوةِ و لا تَعاشِرَ الأَمواتِ : بدرستیکه هر گاه در مردی خوئی از خویهای خوب و خوش استوار و پدیدار گردد من او را برای آن خصالت بر میگیرم و میپذیرم و ویرا از جز آن هر چه (از آن خصال خیر) که از وی مفقود گردیده است میبخشم مگر از دست دادن عقل و نداشتن دین را که آن را نخواهم بخشود چرا که جدائی و نداشتن دین از امنیّت جدا گردیدن است (و انسان هم وقتی که امنیّت را از دست بدهد همیشه دچار ترس و بددلی است) و با ترس و بددلی هم زندگی گوارا نیست و اصولاً نبودن عقل یعنی نبودن زندگانی و حیات و با مردگان شاید معاشرت و زندگانی کرد.

الفصل الثالث عشر: حرف الألف بلفظ إنَّك في خطاب المفرد

اشاره

مما ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن أبي طالب عليه السلام في حرف الألف بلفظ إنَّك في خطاب المفرد قال عليه السلام (فصل سیزدهم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام در حرف الالف بلفظ انک در خطاب مفرد آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

إنَّك في سبيل من كان قبلك فاجعل جدَّك لآخرتك و لا تكثر بعمل الدنیا : براستی که تو در راه کسانی که پیش از تو بودند روانی (دیر یا زود اجل چنگ در گریبان خواهد زد و تو را بآنها خواهد رسانید) پس برای آخرت بکوش و پر پای بند دنیا مباش (که این چند روزه زود میرسد).

2

إنَّك لمن يتقبَّل من عملك إلا ما أخلصت فيه و لم تشبه بالهوى و أسباب الدنیا براستی که هرگز عملی از تو پذیرفته نگردد جز آنچه که در آن خلوص یت بخرج داده (و خاصّ از برای خدا بگذاری) و آمیخته ای بمشتهیات نفسانی و هوسها و اسباب دنیوی نبوده باشد (در حدیث قدسی است که ای فرزند آدم فقط برای خدا کار کن که بازرس بسیار دقیق است)

3

إنَّك لن تبلغ أملك و لن بعد و أجلك فاتق الله و أجمل في الطلب : البتّه که تو بآرزویت نخواهی رسید (و در هر مرتبه و مقامی که بوده

باشی باز بالاتر آن را خواهانی) و از اجلت هم تجاوز نخواهی کرد بنابراین از خدا بترس و کار طلبرا بر خویش آسان گیر.

4

إِنَّكَ مَدْرِكُ قَسْمِكَ وَ مَضْمُونُ رِزْقِكَ وَ مُسْتَوْفٍ مَا كَتَبَ لَكَ فَأَرْحَ نَفْسَكَ مِنْ شِقَاءِ الْحَرَصِ وَ مَذَلَّةِ الْطَلْبِ وَ ثِقَ بِاللَّهِ وَ خَفِّضْ فِي الْمَكْتَسَبِ :
براستی که توقسمتت را یابنده و رزقت برایت تضمین گردیده است و آنچه که برایت نوشته شده است بتو خواهد رسید پس (برای چه این قدر این در و آن در میزنی) خود را از بدبختی حرص و خواری طلب برهان خدایرا پناه و پشتیبان گیر و در کار کسب کمی بیاسای

5

إِنَّكَ لَسْتَ بِسَابِقِ أَجْلِكَ وَ لَا بِمَرْزُوقٍ مَا لَيْسَ لَكَ فَلَمَّا ذَا تَشَقَّى نَفْسَكَ يَا شَقِيَّ :

البته که تو نه از اجلت پیش میافتی و نه بآنچه که روزی تو نیست میرسی پس ای بشر بدبخت برای چه خود را بدبخت میکنی.

6

إِنَّكَ إِنْ مَلَكَتْ نَفْسَكَ قِيَادَكَ أَفْسَدْتَ مَعَادَكَ وَ أوردتَكَ بِلَاءَ لَا يَنْتَهِي وَ شِقَاءَ لَا يَنْقُضِي : الْبَيْتُ أَكْرَمُ نَفْسٍ تُو مَهَارَتِ رَا بَدَسْتِ كِيرِدِ آخِرْتِ رَا
فاسد و تباه میسازد و تو را در گرفتاری و بدبختی میافکند که نه آن را پایانی و نه این را انتهائی است.

7

إِنَّكَ طَرِيدُ الْمَوْتِ الَّذِي لَا يَنْجُوهُا رَبَّهُ وَ لَا بَدَّ أَنَّهُ مَدْرِكُهُ : بَرَاَسْتِي كِه تُو رَا نَدِه شُدِه مَرْگِي هَسْتِي كِه فَرَار كُنْدِه از چنگ آن نرهد و ناچار آن مرگ را دریابد.

8

إِنَّكَ إِنْ اشْتَغَلْتَ بِفَضَائِلِ التَّوْفَلِ عَنْ آدَاءِ الْفَرَائِضِ فَلَنْ يَقُومَ فَضْلُ تَكْسِبِهِ بِفَرْضِ تَضْيَعِهِ : الْبَيْتُ تُو أَكْرَمُ نَفْسٍ تُو أَجْبَاتِ بَفَرْوَنِي وَ إِضَافَاتِ
مَسْتَحَبَّاتِ پِرْدَازِي هَرْگَزِ فَضْلِ سَنَّتِي كِه كَسْبِ مِيكُنِي جَایِ وَاجِبِي رَا كِه از دست میدهی پر نخواهد کرد.

9

إِنَّكَ لَنْ تَدْرِكَ مَا تَحَبُّ مِنْ رَبِّكَ إِلَّا بِالصَّبْرِ عَمَّا تَشْتَهِي : بَرَاَسْتِي كِه هَرْگَزِ تُو بَا نِچِه كِه دُوسْتِ دَارِي از پِرُورْدِگَارِ خُودِ نِخَواهِ رَسِيدِ مِگَرِ
بوسيله صبر از آنچه که دلخواه تو است.

10

إِنَّكَ لَنْ تَلِجَ الْجَنَّةَ حَتَّى تَرْتَدَّ جَرِّ عَنْ غِيِّكَ وَ تَنْتَهِي وَ تَرْتَدَّ عَنْ مَعْاصِيكَ وَ تَرْعُوِي : بَدْرَسْتِي كِه هَرْگَزِ تُو بِهَسْتِ دَاخِلِ

شدنی نیستی تا وقتی که از گمراهیت باز ایستی و دور شوی و از گناهانت دست بکشی و خود را نگهداری و باز کردی.

11

إِنَّكَ إِنْ سَأَلْتَ اللَّهَ سُبْحَانَهِ سَلِمْتَ وَفَزْتَ : براستی که اگر تو با خدای سبحان آشتی کنی رستگار کردی و (بدرجه مقربین) فائز شوی.

12

إِنَّكَ إِنْ حَارَبْتَ اللَّهَ سُبْحَانَهِ حَرَبْتَ وَهَلَكْتَ : براستی که تو اگر با خداوند سبحان بجنگی (و او را معصیت کنی) آنچه که داری از تو گرفته میشود و هلاک گردی.

13

إِنَّكَ إِنْ أَقْبَلْتَ عَلَى الدُّنْيَا أُدْبِرْتَ :

براستی که تو اگر بدنیا روی آوری دنیا روی از تو بگرداند.

14

إِنَّكَ إِنْ أُدْبِرْتَ عَنِ الدُّنْيَا أَقْبَلْتَ :

براستی که تو اگر روی از دنیا بگردانی دنیا بتو روی آورد.

15

إِنَّكَ إِنْ تَوَاضَعْتَ رَفَعَكَ اللَّهُ : براستی که تو اگر فروتنی کنی خدایت بر کشد و بلند گرداند.

16

إِنَّكَ إِنْ تَكَبَّرْتَ وَضَعَكَ اللَّهُ : براستی که تو اگر گردنکشی کنی خدایت بیفکند و خوارت دارد.

17

إِنَّكَ إِنْ أَنْصَفْتَ مَنْ نَفْسِكَ أَزَلْفَكَ اللَّهُ سُبْحَانَهِ : براستی که تو اگر نفس خود را بداد گری و انصاف داری خدا تو را بنخود نزدیک گرداند.

18

إِنَّكَ إِنْ اجْتَنَيْتَ السَّيِّئَاتِ نَلْتَ رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ : براستی که تو اگر از گناهان دوری گزینی به پایگاههای بلندی میرسی

19

إِنَّكَ إِن تَوَزَّعْتَ تَنَزَّهْتَ عَنِ دَنَسِ السَّيِّئَاتِ بِرَاسْتِي كَهَ إِغْرٍ تَوْبِ بِرَهِيْزِ كِرَائِيْ اَزْ پَلِيْدِيْ كِنَاهَانِ پَاكِ كَرْدِيْ.

20

إِنَّكَ إِن أَطَعْتَ اللّٰهَ سَبِحَانَهُ نَجَّكَ وَ أَصْلَحَ مَثْوَاكَ : بِرَاسْتِي كَهَ إِغْرٍ تَوْبِ فَرْمَانَ خِدَايِ سَبِحَانَ رَا كَرْدَنِ نَهِيْ رَسْتِگَارَتِ سَازَدِ وَ جَايِگَاهَتِ رَا پَاكِيْزَهَ كَرْدَانَد.

21

إِنَّكَ إِن أَطَعْتَ هَوَاكَ أَصَمَّكَ وَ أَعْمَاكَ وَ أَفْسَدَ مَنَقَلْبِكَ وَ أَرْدَاكَ : بِرَاسْتِي كَهَ إِغْرٍ تَوْبِ مَطِيْعِ هَوَايِ نَفْسَتِ بَاشِيْ تَوْرَا كَرِ وَ كُوْرٍ وَ بَازِگَشْتِ گَاهَتِ رَا تَبَاهَ كَرْدَانَدِ وَ تَوْرَا (بَدْرَهَ خَوَاْرِيْ وَ نِيْسْتِي) پَرْتَابِ نَمَايَدِ وَ تَرَا هَلَاكَ كِنَد.

ص: 287

إِنَّكَ إِنْ أَحْسَنْتَ فَنَفْسِكَ تَكْرَمُ وَإِلَيْهَا تَحْسَنُ : براستی که اگر تو به نیکی گرائی نفست را گرامی و ارجمند داشته و نیکی را با نفس خود کرده

إِنَّكَ إِنْ أَسَأْتَ فَنَفْسِكَ تَمْتَهِنُ وَإِيَّاهَا تَغْبِنُ : براستی که تو اگر بدی کنی نفس خود را خوار داشته و او را مغبون کرده.

إِنَّكَ مَخْلُوقٌ لِلْآخِرَةِ فَاعْمَلْ لَهَا : براستی که تو برای آخرت خلق شده برای آن کار کن.

إِنَّكَ لَنْ تَخْلُقَ لِلدُّنْيَا فَازْهَدْ فِيهَا وَأَعْرِضْ عَنْهَا : براستی که تو هیچگاه برای دنیا خلق نشده خود را از دنیا کنار کش و روی از آن برتاب.

إِنَّكَ مَوْزُونٌ بِعَقْلِكَ فَزَكِّهِ بِالْعِلْمِ بِرَاسْتِي كَمَا تَوَبَّعْتِ سَنَجِيدَهُ مِيشُوعِي پَسْ أَنْرَا بَا دَانَشْ أَفْزُونْ كَنْ

إِنَّكَ مَقْوَمٌ بِأَدَبِكَ فَزَيِّنْهُ بِالْحِلْمِ :

براستی که قیمت و ارزش تو بواسطه کمال و ادب می باشد پس آن را بحلم و بردباری بیارای

إِنَّكَ مِنْ وَرَائِكَ طَالِبَا حَيْثِمَا مِنَ الْمَوْتِ فَلَا تَغْفَلْ : براستی که تو را از پشت سر جوینده سخت گیری از مرگ است پس از آن غافل منشین.

إِنَّكَ لَنْ يَغْنَى عَنْكَ بَعْدَ الْمَوْتِ إِلَّا صَالِحُ عَمَلٍ قَدَّمْتَهُ فَتَزَوَّدْ مِنْ صَالِحِ الْعَمَلِ :

براستی که پس از مرگ هیچ چیز جز عمل صالحی که آن را پیش فرستاده باشی تو را بی نیاز مگرداند بنا بر این از عمل صالح توشه بیندوز (و برای روز بی برگی برگی بساز).

إِنَّكَ إِنْ عَمِلْتَ لِلْآخِرَةِ فَازْ قَدْ حَكَ بِرَاسْتِي كَمَا تَوَافَرْتَ كَارْ كَنْي تِيرْتْ بَنْشَانْ مِيشُورْدْ تَا أَنْكَهْ جَامْتْ پَرْ مِیْگَرْدَدْ (و قدح واحد اقداح است که بمعنی تیر تراشیده است و ممکن است قدح بکسر باشد که آن هم تیری است که برای برد و باخت تعیین میشود).

إِنَّكَ إِنِ عَمِلْتَ لِلدُّنْيَا خَسِرْتَ صَفْقَتَكَ بِرَاسْتِي كَمَا أَكْرَمْتَ دُنْيَاكَ كَمَا كُنْتَ تَعْمَلُ فِيهَا دُونَكَ بِرَاسْتِي (و عمرت را بیهوده از دست میدهی).

إِنَّكَ لَنْ تَلْقَى اللَّهَ سَبْحَانَهُ بِعَمَلٍ أُضْرَّ عَلَيْكَ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا : بِرَاسْتِي كَمَا أَكْرَمْتَ دُنْيَاكَ كَمَا كُنْتَ تَعْمَلُ فِيهَا دُونَكَ بِرَاسْتِي

ص: 288

خداوند سبحان را با عملی دیدار نخواهی کرد که زیانش بر تو از دنیا پرستی افزونتر باشد.

33

إِنَّكَ لَنْ تَحْمَلَ إِلَى الْآخِرَةِ عَمَلًا - أَنْفَعُ لَكَ مِنَ الصَّبْرِ وَالرِّضَا وَالْخَوْفِ وَالرَّجَاءِ بَرَاةٌ أَنْ تُوَهِّجَ عَمَلًا عَمَلِي رَا بَأَخْرَتِ نَتَوَانِي بَرَدُ كِهْ أَنْ سَوْدَمَنْدْتَرِ اَزْ صَبْرٍ وَرِضَا وَخَوْفٍ وَرَجَائِ اَزْ خُدَا بَاشَد.

الفصل الزّابع عشر: حرف الألف في خطاب الجمع بلفظ إنكم

اشاره

مّا ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السّلام في حرف الألف في خطاب الجمع بلفظ إنكم قال عليه السّلام (فصل چهاردهم) از آنچه وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام در حرف الالف در خطاب جمع بلفظ إنکم آنحضرت علیه السّلام فرمودند

1

إنكم بأعمالكم مجازون وبها مرتنون : البتّه که شما بواسطه کارهای زشتتان جزا داده میشوید و در گرو آن کارها هستید. (قال الله تعالى كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ هر مردی در گرو اعمال و کرداری است که کسب کرده است).

2

إنكم إلى الآخرة صايرون و على الله تعالى معروضون : البتّه که شما بسوی آخرت باز گردنده و بر خدایتعالی روی آرنده و عرضه داده شدگانید.

ص: 289

3

إنکم حصائد الآجال و أغراض الحمام البتّه که شما درو شدگان اجلها و نشانهای مرگید (مرگ همواره خدنگهایش بسوی شما رها و از خانه هایتان بگورها در میکشد).

4

إنکم هدف التّوائب و دریئة الأسقام البتّه که شما نشانه پیکانهای گرفتاری و سوراخ بیماریهائید.

5

إنکم مدینون بما قدّمتم و مرتهنون بما أسلفتم : البتّه که شما بآنچه که پیش فرستید جزا داده شوید و در گرو آنچه که از پیش گذرانده اید (از کردار زشت) میباشید.

6

إنکم طرداء الموت الذی إن أقمتم أخذکم و إن فررتم منه أدرککم : البتّه که شما دور کردگان آن مرگی هستید که اگر بایستید شما را بگیرد و اگر بگریزد شما را دریابد (و انسان بهر طرفی هم بخواهد بگریزد شما را دریابد (و انسان بهر طرفی هم بخواهد بگریزد اتفاقا بسوی مرگ میروند).

7

إنکم إلى العمل بما علمتم أحوج منکم إلى تعلّم ما لم تكونوا تعلمون : البتّه که شما بعمل کردن بدانچه که میدانید نیازمندترید تا یاد گرفتن آنچه را که نمیدانید.

8

إنکم إلى إنفاق ما اکتسبتم أحوج منکم إلى إکتساب ما تجمعون : البتّه که شما بدادن و بخشیدن آنچه که بدست آورده اید نیازمندترید تا بدست آوردن آنچه که گرد میآورید.

9

إنکم إلى إعراب الأعمال أحوج منکم إلى إعراب الأقوال : البتّه که شما بساز و برگ دادن کردارتان نیازمندترید تا بساز و برگ دادن گفتارتان.

10

إنکم إلى اکتساب صالح الأعمال أحوج منکم إلى مکاسب الأموال : البتّه که شما بسوی آوردن اعمال صالحه نیازمندترید تا در بدست آوردن اموال.

11

إنکم إلى الاهتمام بما یصحبکم إلى الآخرة أحوج منکم إلى کلّ ما یصحبکم من الدّنيا البتّه که شما در همت گماردن بچیزیکه در آخرت یار و همدمتان باشد نیازمندترید تا بچیزیکه در دنیا همنشیتتان باشد.

12

إنکم إلى أزواد التّقوی أحوج منکم إلى أزواد الدّنيا : البتّه که شما بگرد آوردن توشه تقوا نیازمندترید تا گرد کردن توشه دنیا.

ص: 290

13

إنکم إلى عمارة دار البقاء أحوج منکم إلى عمارة دار الفناء : البتّہ کہ شما بآباد کردن سرای پای دار نیازمندترید تا آباد کردن سرای ناپایدار.

14

إنکم إلى جزاء ما أعطیتم أشدّ حاجة من السائل إلى ما أخذ منکم : البتّہ کہ نیازمندی شما پیدایش و جزای آنچه کہ بسائل می‌دهید بسیار بیش از آنست کہ سائل از شما میستاند

15

إنکم أغبط بما بذلتن من الرّاغب إليکم فیما وصله منکم : البتّہ کہ شما بدانچه کہ (در راه خدا) ایثار می‌کنید بیشتر غبطه برده می‌شوید از آنکه با رغبت بسوی شما روی می‌آورد و آنچه کہ از شما باو می‌رسد.

16

إنکم إلى اكتساب الأدب أحوج منکم إلى اكتساب الذّهب و الفصّة : البتّہ کہ شما بسوی کسب کمال و آداب دین نیازمندترید تا کسب طلا و نقره.

17

إنکم إلى القناعة بیسير الرّزق أحوج منکم إلى اكتساب الحرص فی الطّلب :

البتّہ کہ شما بقناعت و بساختن کمی از روزی نیازمندترید تا از راه حرص و طلب مال بدست آوردن.

18

إنکم مؤاخذون بأقوالکم فلا تقولوا إلاّ خیرا : البتّہ کہ شما بگفتارهایتان گرفتار خواهید شد پس مگوئید مگر خوب و خوشی.

19

إنکم مجازون بأفعالکم فلا تفعلوا إلاّ برّا : البتّہ کہ شما بکردارتان جزا داده می‌شوید پس جز کار نیکو نکنید.

20

إنکم إلى مکارم الأفعال أحوج منکم إلى بلاغة الأقوال : البتّہ کہ شما در کسب کردارهای نیک نیازمندترید تا کسب گفتارهای رسا و شیوا (زیرا کہ دو صد گفته چون نیم کردار نیست).

21

إنکم إلى اصطناع الرّجال أحوج منکم إلى جمع الأموال : البتّہ کہ شما در نیکی کردن با مردم نیازمندترید تا گرد آوردن اموال.

إنكم إن اغتررتم بالأمال تخرمتكم بوادر الآجال وقد فاتتكم الأعمال: البتة اگر شما فریب آرزوها را بخورید اجلهای شتابنده (همچون
گرگ دیوانه بر شما بتازند و) شما را از هم بدرزند و هلاك سازند و آنهنگام فرصت کارهای نیکو از دستتان برود (تخرّم - انفصم تخرّمه

ص: 291

و اخترمه أهلکه و استأصله).

23

إنکم إن اغتنتم صالح الأعمال نلتم من الآخرة نهاية الآمال : البتة که شما اگر کردارهای نیک را غنیمت شمارید (و آنها را بجای آورید) بانتهای درجه امید و آرزوی خودتان از (ثوابهای) آخرت خواهید رسید.

24

إنکم إنما خلقتم للآخرة لا للدنيا وللبقاء لا للفناء : البتة که شما برای آخرت آفریده شده اید نه برای دنیا و برای ماندن و هستی بدنیا آمده اید نه برای نماندن و نیستی.

25

إنکم إن رضیتم بالقضاء طابت عیشتکم و فزتم بالغناء : البتة که شما اگر بقضای خدا راضی باشید زندگیتان گوارا میشود و ثروت و توانگری میرسید.

26

إنکم إن صبرتم على البلاء و شکرتم فى الرّخاء و رضیتم بالقضاء کان لکم من اللّٰه سبحانه الرّضا : البتة اگر شما بر بلا شکویا و بگناه فراخی و آسایش سپاسگذار بوده بقضای خداوندی رضا باشید از جانب خدا نیز برای شما رضا و خورسندی خواهد بود.

27

إنکم إن زهدتم خلصتم من شقاء الدّنيا و فزتم بدار البقاء : البتة شما اگر از دنیا کناره گیرید و زهد را پیشه سازید از بدبختی دنیا دنیا آسوده شده بدار باقی خواهید رسید.

28

إنکم إن قنعتم حزتم الغنى و خفت علیکم مؤن الدّنيا : البتة اگر شما قناعت را پیشه خود سازید بتوانگری پاداش داده شده و بار زندگی دنیا بر شما سبک خواهد شد.

29

إنکم إن رغبتم فى الدّنيا أفنیتم أعمارکم فیما لا تبقون له و لا یبقی لکم : البتة شما اگر بدنیا میل و رغبتی پیدا کنید عمرهای خود را در چیزی تمام کرده اید که نه شما برای آن میمانید و نه آن برای شما.

30

إنکم إن أمرتم علیکم الهوى أضمتکم و أعماکم و أرداکم : براستی که اگر شما هوا را بر خویش امارت دهید آن هوای نفس شما را کر و کور

سازد و برویتان در افکند (و در دو دنیا بیچاره تان کند).

31

إنکم إن أطعتم أنفسکم نزعتم بکم إلی شرّ غایة : براستی که شما اگر نفوس خودتان را

ص: 292

اطاعت کنید شما را از جای (سعادت و نیکبختی) برکنند و بدترین عاقبتها برسانند و دچار سازند

32

إِنَّكُمْ إِنْ مَلَكَتُمْ شَهْوَاتِكُمْ نَزَتْ بِكُمْ إِلَى الْأَشْرِ وَالْغَوَايَةِ: البتّه اگر شما آرزوهای خویش را بر خود امارت دهید شما را بسوی کفران نعمت و گمراهی بکشانند.

33

إِنَّكُمْ إِنْ أَقْبَلْتُمْ عَلَى اللَّهِ أَقْبَلْتُمْ وَإِنْ أَدْبَرْتُمْ عَنْهُ أَدْبَرْتُمْ: البتّه شما اگر که بر خدا روی آورید پیش آمده اید (و هدایت میشوید) و اگر بر خدا پشت کنید پس رفته اید (و گمراه خواهید شد).

34

إِنَّكُمْ إِنْ رَغَبْتُمْ إِلَى اللَّهِ غَنِمْتُمْ وَنَجَوْتُمْ وَإِنْ رَغَبْتُمْ إِلَى الدُّنْيَا خَسِرْتُمْ وَهَلَكْتُمْ: البتّه شما اگر بخداوند تبارک و تعالی میل و رغبت پیدا کنید غنیمت برید و رستگار گردید و اگر بسوی دنیا رغبت پیدا کنید زیان برید و هلاک گردید.

35

إِنَّكُمْ إِنْ رَجَوْتُمْ اللَّهَ بَلَّغْتُمْ آمَالَكُمْ وَإِنْ رَجَوْتُمْ غَيْرَ اللَّهِ خَابَتْ أَمَانِيكُمْ وَآمَالَكُمْ: البتّه شما اگر امیدوار بخدا باشید خدا شما را بارزوهایتان برساند و اگر امیدوار بغیر خدا باشید در آرزوها و آملتان زیان برید (و خدا خود سوگند یاد کرده و فرموده بعزّت و جلال خود سوگند یاد کرده که هر کس بغیر من دل بندد و امیدوار باشد البتّه رشته امیدش را قطع خواهیم کرد).

36

إِنَّكُمْ إِنْ أَطَعْتُمْ سُورَةَ الْغَضَبِ أوردتكم موارد العطب: براستی که شما اگر تیزی و شرر فشاننی آتش خشم و غضب را فرمان ببرید شما را بجایگاههای هلاکت میکشاند.

37

إِنَّكُمْ لَنْ تَحْصَوْا لِمَا بِالْجَهْلِ أربا و لن تبلغوا به من الخير سببا و لن تدركوا به من الآخرة مطلبا: براستی که شما هیچگاه بوسیله جهل و نادانی بهیچ حاجتی نمیتوانید برسید و هرگز بوسیله آن بهیچ سببی از اسباب خیر دست نخواهید یافت و هیچوقت با آن بدرک مطلبی از مطالب آخرت نائل نخواهید گردید.

38

إِنَّكُمْ فِي زَمَانِ الْقَاتِلِ فِيهِ بِالْحَقِّ قَلِيلٌ وَاللِّسَانِ فِيهِ عَنِ الصِّدْقِ كَلِيلٌ وَاللَّازِمُ فِيهِ لِلْحَقِّ ذَلِيلٌ أَهْلُهُ مَنَعَكْفُونَ عَلَى الْعَصِيَانِ مَصْطَلِحُونَ عَلَى الْأَدْهَانِ

فتاهم عارم و شیخهم آثم و عالمهم منافق و قاریهم مमारق و لا یعظم صغیرهم کبیرهم و لا یعول غنیهم فقیرهم : البتّه که شما در زمانی هستید که در آن زمان گوینده حق بسیار کم و در آن زمان زبان از گفتن حق کند و ملازم و یار حق در آن خوار است مردم آن زمان همه بدرگاه گناه زانو زده و بر مداهنه و چاپلوسی و هرزه در آئی سازش کرده اند جوانشان بدخو و آزار رسان است (یعنی اخلاق سازش با مردم را ندارند) پیرشان نادان و گنهکار و عالمشان دور و وقاریشان نادرست و منحرف است نه کوچکشان بر بزرگشان احترام میگذارد و نه دارایشان نادرشان را دستگیری میکند و جزء عیالاتش بحساب میگذارد (روزگار که اینطور شد باران در غیر فصل بکوهسار و شور زار میبارد زمین برکاتش را بیرون نمیدهد مردمش همچون سگ ها رو گرگ دیوانه بجان هم میافتند فسق و فجور جانشین صدق و خدا پرستی میگردد و خدا هم در دنیا چنین ملّتی را خوار و توسری خور قرار میدهد و در قیامت بدوزخشان نگونسار خواهد کرد).

39

إنکم ستعرضون علی سبّی أو البرائة منّی فسبّونی و ایاکم و البرائة منّی :

البتّه بهمین زودیهها مینگرم که شما را بر سبّ و دشنام دادن و یا بیزاری جستن از من وادارتان میکنند پس (برای اینکه مجبورید و خون خود را باید حفظ کنید مانعی ندارد) دشنام را بدهید اما سخت پرهیزید از اینکه از من بیزاری جوئید (که بیزاری جستن از من کفر است و من بر فطرت اسلامی متولّد شده و از هنگام بلوغ در راه اجراء احکام اسلام رنجهای بسیار کشیده ام و در نهج البلاغه است که حضرت علیه السلام فرمود زودا که بر شما مردی فرمان روا گردد گشاده گلو و گود شکم هر چه بیابد بخورد و هر چه نیابد بجوید او معاویة بن ابی سفیان است اگر دستتان رسید او را بکشید اگر چه هرگز او را کشتن نتوانید او شما را بسبّ و بیزاری از من فرمان دهد و این فرمایش حضرت که در شمار معجزات است تحقّق پیدا کرد هشتاد سال تمام سبّ و دشنام بر قهرمان اسلام و یگانه عامل پیشرفت دین در منابر جزء دستور و برنامه حکام جور قرار گرفت تا عمر عبد العزیز آن را بر انداخت

ص: 294

لکن با تمام این کوششها مگر توانستند نور خدا را خاموش سازند بقول ابن ابی الحدید هر چه اجداد ناپاک خود را ستودند و هر چه آل علی (ع) را نکوهیدند معذک دربارۀ اجداد خودشان مثل اینکه جیفه و لاشه گندیده را برابر خورشید تابستانی قرار داده باشند روز تا روز گندشان بیشتر میشد و دربارۀ اهل بیت مانند مشکى بود که هر چه پنهانش کنند عطر و عیرش فضای جهانرا معطرتر میساخت، دو داستان شیرین است برای روشنی چشم دوستان دوست دارم بیاورم در همان ایام که با تمام قواء باخفاء فضائل علی (ع) و اخماد نور خدا میکوشیدند باز مردان حق پرست در گوشه و کنار انجمنها تشکیل داده فضائل اهل بیت را بیان میکردند معاویۀ سالی بحج رفت و بمدینه وارد شد ابن عباس را دیدن کرد و گفت یابن عباس مگر دستور من دربارۀ اخفای فضائل علی (ع) بتو نرسیده است ابن عباس گفت معاویہ یعنی میگوئی ما قرآن نخوانیم گفت بخوانید لکن آنطوری که علماء دربار من معنی میکنند معنی کنید (چون اغلب آیات قرآنی در شأن علی (ع) است) ابن عباس گفت معاویہ قرآن در خانه ما نازل شده است تو میگوئی آن را از طریق زنازادگان و چاپلوسانی چند که در دربار تو بشکم چرانی سرگرم اند اخذ کنیم معاویہ صلاح در سکوت دیده برفت و بر شدت عمل خود بسختی بیفزود اتفاقاً در همان روزها روزی ابن عباس در حال ناپینائی بر استری سوار و بر قومی گذشت که بسب علی مشغول بودند ابن عباس بغلامش گفت استر را نگهدارد آنگاه بانمردم گفت کدامیک از شما بخدا ناسزا میگوید گفتند بخدا پناه میبریم از این کار گفت کیست از شما که برسولخدا دشنام میدهد گفتند بخدا پناه میبریم از این عمل فرمود کیست از شما که بعلی بن ابیطالب علیه السلام بد میگوید گفتند اینکار را ما مشغولیم فرمود گواه باشید که از رسولخدا صلی الله علیه و آله شنیدم که فرمود هر که مرا سب کند خدا را سب کرده است هر که علی (ع) را سب کند مرا سب نموده است تمام سرها را بزیر انداختند ابن عباس روان شد در راه غلامش را گفت اینها را چگونه دیدی گفت نظروا إلیک بأعین محمّرة نظر التیوس إلی سفار الجازر گفت تو را نگاه میکردند نگاه کردن نریز بکارد قصاب ابن عباس غلام را گفت دیگر بگو پدر و مادرم بقربانت گفت:

خزر العیون منکسی أذقانهم نظر الدلیل إلی العزیز القاهر چشمانشان فرو مرده زقنها بزیر

افتاده تو را نظر میکردند نظر کردن خوار بسوی عزیز مقتدر گفت بارك الله غلام ديگر بگو گفتم:

أحيائهم خزي على أمواتهم الميِّتون فضيحة للغابر: زنده ايشان بر مردگان ايشان باعث خوارى و مرده ايشان بر زنده افتاده ايشان سبب ننگ و رسوائى است ابن عباس گفت غلام خدا تو را برکت دهد ديگر بگو گفتم يوم القيمة يسكنون جهنما، بس المصير لكل عبد فاجر: روز قيامت همه آنها در دوزخ ساکنند، و دوزخ بد بازگشتگاهی است برای هر بنده بدکاری ابن عباس گفت به به احسن بارك الله غلام باز هم اگر داری بیار گفت ذكروا النبي خصيمهم مع حيدر نعم الخصيم غدا و خير التاصر: گفت پیغمبر و حیدر دو دشمن خودشان را یاد میکردند در صورتیکه پیغمبر برای آنها خوب دشمنی است و علی که یاور پیغمبر است خوب یاری است مر او را ابن عباس پیر مرد نابینا که از بیانات غلام بوجد و شور افتاده بود گفت غلام خدا تو را برکت دهد برو که در راه خدا آزادی و این قسمت را مرحوم محدث قمی از مروّج الذهب مسعودی و منتخب طریحی بجزئی اختلاف در تحفة الأحاب آورده است)

الفصل الخامس عشر: حرف الألف بلفظ إنّما

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الألف بلفظ إنّما قال علیه السلام:

(فصل پانزدهم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف الالف بلفظ إنّما آنحضرت (ع) فرمودند

1

إنّما الحلم كظم الغيظ و ملك النفس :

براستی که بردباری فرو خوردن خشم و بدست آوردن نفس است.

2

إنّما الحزم طاعة الله و معصية النفس :

براستی که دوراندیشی فرمان خدا را بردن و نفس را نافرمانی کردن است.

3

إنّما الناس رجلان متبع شرعة و مبتدع بدعة: براستی که مردم دو گروه اند یکی پیرو راه شرعی و یکی پدید آورنده بدعتی (آنکه پیرو راه شرعی است بیهشت و آنکه زنده کننده بدعتی است بدوزخ خواهد رفت)

4

إِنَّمَا خَلَقْتُمْ لِلْبَقَاءِ لَا لِلْفَنَاءِ وَإِنِّكُمْ فِي دَارِ بَلْعَةِ مَنْزِلِ قَلْعَةٍ : براستی که شما برای ماندن و بقا آفریده شده اید نه برای نماندن و فناء و در سرائی هستید پایان یافتنی و سر منزلی هستید دل کندنی.

5

إِنَّمَا الْعَاقِلُ مِنَ وَعْظَتِهِ التَّجَارِبُ :

براستی که خردمند کسی است که تجربه ها پندش دهد (و سرد و گرم روزگار پخته اش سازد).

6

إِنَّمَا الْجَاهِلُ مِنَ اسْتِعْبَدْتَهُ الْمَطَالِبُ براستی که بیخرد کسی است که خواهشها او را بنده و برده خویش سازند.

7

إِنَّمَا الدُّنْيَا شَرِكٌ وَقَعَ فِيهِ مَنْ لَا يَعْرِفُهُ براستی که جهان دامی است که هر که آنرا نشناسد در آن در افتد.

8

إِنَّمَا الدُّنْيَا أَحْوَالٌ مُخْتَلِفَةٌ وَتَارَاتٌ مُتَصَرِّفَةٌ وَأَعْرَاضٌ مُسْتَهْدَفَةٌ : براستی که جهان را حالاتی است گوناگون و هنگامهائی است آینده و رفته شده و نشانه هائی هدف گرفته شده (خلاصه کلیه اوضاعش دمام در تغییر و تبدل است و هیچکس از ساعت بعد خود خبر ندارد).

9

وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِرَجُلٍ يَسْعَى لغيره بما فيه ضرار نفسه إِنَّمَا أَنْتَ كَالطَّاعِنِ نَفْسَهُ لِيَقْتُلَ رَدْفَهُ : و آنحضرت علیه السلام بمردیکه از دیگری سعایت و بدگویی میکرد و در آن بدگویی بخودش ضرر میزد فرمود: براستی که تو همچون کسی هستی که نیزه را در شکم خود فرو کند تا ردیف و کسی که پست سر او است بکشد (دم در کش که این بدگویی بزبان خودت میباشد).

10

إِنَّمَا اللَّيِّبُ مِنَ اسْتِسْلَالِ الْأَحْقَادِ : براستی که خردمند کسی است که شمشیر بکشد و کینه های درونیرا بکشد.

11

إِنَّمَا سَادَةُ أَهْلِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ الْأَجْوَادُ :

براستی که سروران مردم دنیا و آخرت سخاوتمندان و بخشنندگانند.

12

إِنَّمَا الْكِرْمُ التَّنَزُّهُ عَنِ الْمَعَاصِي : براستی که کرم و بخشایش آنست که شخص از گناهان پاکیزه دامن باشد.

13

إِنَّمَا الْوَرَعُ التَّطَهُّيرُ عَنِ الْمَعَاصِي : براستی که پارسائی آنست که انسان خود را از گناهان پاکدارد

14

إِنَّمَا التَّبَلُّغُ التَّبَرُّؤُ عَنِ الْمَخَازِي : براستی

ص: 297

15

إِنَّمَا الشَّرْفُ بِالْعَقْلِ وَالْأَدَبِ لَا بِالْمَالِ وَالْحَسَبِ : براستی که شرف در عقل و ادب است نه بمال و بزرگی نژاد.

16

إِنَّمَا أَنْتَ عِدَّةُ أَيَّامٍ فَكُلَّ يَوْمٍ يَمْضِي عَلَيْكَ يَمْضِي بَعْضُكَ فَخَفِّضْ فِي الطَّلَبِ وَاجْمَلْ فِي الْمَكْتَسَبِ : براستی که تو (ای بشر مجموعه هستی مرگب از روزکی چند و) بشماره ایامت میباشی هر روزی که از تو بگذرد پاره از تو کنده شود و بگذرد پس در طلب دنیا آهسته باش و در کار کسب هموار باش.

17

إِنَّمَا يَحِبُّكَ مَنْ لَا يَتَمَلَّقُكَ وَيُثْنِي عَلَيْكَ مَنْ لَا يَسْمَعُكَ : براستی که دوستدار تو کسی است که از تو تملق نکوید و ثناگوی تو کسی است که آن را بگوشت نشنوند (کسی که پیش روی تو بتملق و چاپلوسی بر میخیزد دشمن تو است).

18

إِنَّمَا سَمِيَ الْعَدُوَّ عَدُوًّا لِأَنَّهُ يَعْدُو عَلَيْكَ فَمَنْ دَاهَنَكَ فِي مَعَابِكَ فَهُوَ الْعَدُوُّ : براستی که دشمن را از آن جهت دشمن نامند که او بر تو تعدی میکند و تجاوز روا میدارد فلذا هر که در عیب جوئی تو راه مداهنه میپیماید و زشت را زیبا مینماید همان دشمن تو است.

19

إِنَّمَا سَمِيَ الصَّدِيقَ صَدِيقًا لِأَنَّهُ يَصْدَقُكَ فِي نَفْسِكَ وَمَعَابِكَ فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَاسْتَمِ إِلَيْهِ فَإِنَّهُ الصَّدِيقُ : براستی که دوست را برای آن دوست نامند که آن در نفست و عیوبت تو را تصدیق میکند (وزشت و زیبایت را براستی بیان مینماید) پس هر که این کار را کرد دوستی را با وی تمام کن که دوست تو او است.

20

إِنَّمَا سَمِيَ الرَّفِيقَ رَفِيقًا لِأَنَّهُ يَرْفُقُكَ عَلَى صَلَاحِ دِينِكَ فَهُوَ الرَّفِيقُ الشَّفِيقُ :

براستی که رفیق برای آن رفیق نامیده شده است که او در اصلاح امور دینت با تو رفیق و نرمی میکند و البته این کس رفیق مهربانی است (قدرش را بدان).

21

إِنَّمَا يَعْرِفُ قَدْرَ التَّعَمُّ بِمَقَاسَاتِ ضِدِّهَا :

براستی که قدر نعمتها را بقیاس کردن با ضد آن که کم نعمتی و سختی است خواهی شناخت.

إنّما المرنة لعبة فمن اتّخذها فليغطّها براستی که زن آلت بازی است هر کس آن را گرفت باید بپوشاند آنرا.

ص: 298

إِنَّمَا الدُّنْيَا جِيفَةٌ وَالمُتَوَاخُونَ عَلَيْهَا أَشْبَاهُ الكِلَابِ فَلَا تَمْنَعُهُمْ أَخَوْتُهُمْ لَهَا مِنَ التَّهَارِشِ عَلَيْهَا : براستی که جهان مرداری است کندیده و آنها که بر سر این جیفه گندیده با هم برادری و دوستی میکنند مانند سگانند و برادریشان آنها را از دریدن این مردار باز نمیدارد

إِنَّمَا أَهْلُ الدُّنْيَا كِلَابٌ عَاوِيَةٌ وَ سَبَاعٌ ضَارِيَةٌ يَهْزُ بَعْضُهَا بَعْضًا وَ يَأْكُلُ عَزِيْزَهَا ذَلِيْلَهَا وَ يَقْهَرُ كَبِيْرَهَا صَغِيْرَهَا نَعْمَ مَعْقَلَةٌ وَ أُخْرَى مَهْمَلَةٌ قَدْ أَضَلَّتْ عَقُولَهَا وَ رَكِبَتْ مَجْهُولَهَا :

براستی که مردم دنیا سگانی چندند که عوعو کنند و درندگانی هستند زیان رساننده و گزنده اند این بروی آن و آن بروی این نهیب زند و نعره و هژا کشد عزیزش ذلیلش را بخورد بزرگش کوچکش را درهم شکند این دنیاپرستان چارپایانی هستند برخی در بند و برخی بی بار و بند گمراهانی چندند که خردشان گم گردیده و سوارانی هستند که نشان و نامشان از یادها رفته است.

إِنَّمَا مِثْلِي بَيْنَكُمْ كَالسَّارِجِ فِي الظُّلْمَةِ يَسْتَضِيءُ بِهَا مِنْ وَلَجِهَا : براستی که مثل من (که علی بن ابیطالب) در میان شما همچون چراغی است در تاریکی که هر که در روشنی آن داخل شود روشنی یابد (و از انوار درخشان دانش من بهره مند گردد).

إِنَّمَا أَبَادُ القُرُونِ تَعَاقِبُ الحَرَكَاتِ وَ السَّكُونِ براستی که این آرامش و جنبش جهان که پی در پی صورت میگیرد دوران روزگار و سالهای جهانرا تمام کرد.

إِنَّمَا أَنْتُمْ كَرَكِبٌ وَ قُوفٌ لَا يَدْرُونَ مَتَى بِالمَسِيرِ يُؤْمَرُونَ : براستی که شما همچون سوارانی هستید ایستاده که نمیدانید چه وقت شما را فرمان حرکت میدهند (و از مرکب حیاتتان فرود میآورند و بر تخته تابوتتان سوار میکنند).

إِنَّمَا المَجْدُ أَنْ تَعْطَى فِي الغَرَمِ وَ تَعْفُو عَنِ الجَرَمِ : البتّه بزرگی آنست که در حال غرامت و خسارت ببخشی و بگاه گناه بگذری.

إِنَّمَا الوَرَعُ التَّحْرِي فِي المَكَّاسِبِ وَ الكَفِّ عَنِ المَطَالِبِ : براستی که پارسائی در کسبها آزاد بودن و یا سزاوار کار و کسب گردیدن (و بتحصيل حلال پرداختن و با مردم آمیزش کردن)

و از خواهشها دست بازداشتن است.

30

إِنَّمَا الْكِرْمُ بَذَلُ الرَّغَائِبِ وَإِسْعَافُ الطَّالِبِ : براستی که کرم کردن اشیاء دلپسند و دوست داشتنی را بخشیدن و خواهنده را کام روا ساختن است.

31

إِنَّمَا الدُّنْيَا مَتَاعٌ أَيَّامٌ فَلَانِلْ ثُمَّ تَزُولُ كَمَا يَزُولُ السَّرَابُ وَتَقْشَعُ كَمَا يَنْقَشِعُ السَّحَابُ : براستی که جهان متاع و توشه روزگی چند بیش نیست آنگاه ناپدید میگردد بدان سانکه سراب ناپدید میشود و پاره شده و از میان میرود، همچنانکه ابراز میان میرود.

32

إِنَّمَا الْبَصِيرُ مَنْ سَمِعَ فَفَكَّرَ وَنَظَرَ فَأَبْصَرَ وَانْتَفَعَ بِالْعَبْرِ : براستی که مرد بینا کسی است که بشنود و در آن تفکر کند و نظر (در کار جهان و گردشهای گیتی) کند و بینا گردد و بعبرتها و پندها پند آموزد و سود برگیرد.

33

إِنَّمَا الْحَلِيمُ مَنْ إِذَا أُوذِيَ صَبَرَ وَ إِذَا ظَلَمَ غَفَرَ : براستی که بردبار کسی است که اگر آزار ببیند صبر کند و اگر بر وی ستم شود بگذرد (لکن سخت بپرهیز از اینکه این کار را با غیر اهلش بکنی که کار به بد جایی خواهد کشید).

34

إِنَّمَا الْمَرْءُ مَجْزِيٌّ بِمَا أَسْلَفَ وَقَادِمٌ عَلَى مَا قَدَّمَ : براستی که مرد بدانچه که پیش فرستاده است (از کارهای نیک) جزا داده میشود و بدانچه از گناه که مقدم داشته است خواهد رسید.

35

إِنَّمَا الْكَيِّسُ مَنْ إِذَا أَسَاءَ اسْتَغْفَرَ وَ إِذَا أَذْنَبَ نَدِمَ : براستی که هشیار و زیرک کسی است که اگر بد کند آمرزش خواهد و گاهی که گناه کند پشیمان گردد.

36

إِنَّمَا زَهَّدَ النَّاسُ فِي طَلْبِ الْعِلْمِ كَثْرَةَ مَا يَرُونَ مِنْ قِلَّةِ عَمَلٍ مِنْ عَمَلٍ بِمَا عِلْمٌ : براستی که مردم برای این در طلب علم زهد ورزیده و کنار کشیدند که از بس دیدند کسانیکه اهل علم اند کمتر بعلمشان عمل میکنند (در زمان ما که کار بدرجاتی از عمل نکردن بعلم بالاتر رفته هر چه علمشان بیشتر میشود باصل مبدء و مطلب بی اعتقادتر میشوند و برخی کسان که بلباس اهل علم ملبس اند کارهایی میکنند که غیر اهل علم اصلا گرد آن نمیگردند و بجای اینکه باران علم دلهای آنان را شست و شو دهد علفهای هرزه بی اعتقادی و کبر و کین و خودپرستی را بهتر نیرو داده

اغلب کارهای خلاف شرع را مرتکب میگردند و خود را موظف بهیچ وظیفه نمیدانند).

37

إِنَّمَا حِطُّ أَحَدِكُمْ مِنَ الْأَرْضِ ذَاتِ الطُّولِ وَالْعَرْضِ قَيْدَ قَدِّهِ مَتَعَفَّرًا عَلَى خَدِّهِ : براستی که حِطُّ و بهره هر يك از شما از دنیا طولا و عرضا باندازه دراز و پهنای قَد او است که (او را در قبرش بخوابانند و) خاك بر خَد و گونه اش بپاشند

38

إِنَّمَا الْحَازِمُ مَنْ كَانَ بِنَفْسِهِ كُلِّ شِغْلِهِ وَ لِدِينِهِ كُلِّ هَمِّهِ وَ لِآخِرَتِهِ كُلِّ جَدِّهِ :

براستی که دوراندیش کسی است که سرگرمیش همه بر نفس خویش و همیش همگی مصروف بر دینش و جدیت و کوششش همه برای آخرتش باشد.

39

إِنَّمَا الدُّنْيَا دَارٌ مَمَرٌ وَ الْآخِرَةُ دَارٌ مُسْتَقَرٌّ فَخُذُوا مِنْ مَمَرِكُمْ لِمَسْتَقَرِّكُمْ وَ لَا تَهْتَكُوا أَسْتَارَكُمْ عِنْدَ مَنْ يَعْلَمُ أَسْرَارَكُمْ :

براستی که جهان سرای گذشتن و آخرت خانه ماندن است پس از گذرگاهتان برای مرکز ماندن و همیشگیتان توشه بر گیرید نکند که شما پرده خویشرا در پیش کسی که باسرار شما آگاه است پاره سازید (چون انسان در پرده های چندی پیچیده شده است هر گناهی که از وی سر میزند يك پرده را پاره میسازد تا کار بجائی میرسد که خدا او را بخودش واگذارش میسازد و دیگر قابل رستگار شدن نیست).

40

إِنَّمَا مِثْلُ مَنْ خَبَرَ الدُّنْيَا كَمِثْلِ قَوْمٍ سَفَرُوا بِهَا بَعْدَ مَنَازِلِهَا فَجَاءُوا بِهَا مَمْرًا وَ جَنَابًا مَرِيحًا فَاحْتَمَلُوا وَعَثَاءَ الطَّرِيقِ وَ خَشُونَةَ السَّفَرِ وَ جَشُونَةَ الْمَطْعَمِ لِيَأْتُوا سَعَةَ دَارِهِمْ وَ مَحَلَّ قَرَارِهِمْ : براستی که داستان جهان داستان گروه مسافری است که آنان را بمنزل خشگ و بی آب و گیاهی فرود آورده باشند آنگاه آنها قصد کنند که از آنجا بمنزلی خوش آب و گیاه و عرصه خرم و پر درخت بروند آنگاه آنان رنج راه و ناهمواری سفر و درشتی خوراك را بر خویش هموار سازند (و برای رسیدن بمقصد مشقت بسیار متحمل گردند) برای اینکه بخانه وسیع و آسایشگاه خویش فرود آیند (حال بشر چنین است باید با سخت و سست روزگار بسازد تا به بهشتی که خدا بوی وعده فرموده است برسد)

41

إِنَّمَا يَنْبَغِي لِأَهْلِ الْعِصْمَةِ وَالْمَصْنُوعِ إِلَيْهِمْ فِي السَّلَامَةِ أَنْ يَرْحَمُوا أَهْلَ الْمَعْصِيَةِ وَالذُّنُوبِ وَ أَنْ يَكُونَ الشُّكْرُ عَلَى مَعَاذِهِمْ

هو الغالب عليهم و الحاجز لهم : براستی که سزاوار است اشخاص پاکدامن و کسانى که (لطف خدا شامل حالشان گشته) و با آنان نیکی شده است و سالم و بر کنار از گناه مانده اند بر اینکه بر حال اهل معصیت و گناهان رحمت آرند (و از برایشان آمرزش خواهند) و اینکه شکر معافیت از گناهکاری و پرده که بین آنان و گناه کشیده شده است بر آنان غلبه پیدا کند (و همواره از خدا سپاسگذار باشند که آنها را از اهل گناه قرار نداده است).

42

إنّما قلب الحدث كالأرض الخالية مهما ألقى فيها من كلّ شيء قبلته : براستی که قلب جوان نوخاسته همچون زمینی است که گیاهی در آن نروئیده باشد هر زمان هر تخمی که در آن افکنده شود میپذیرد (و همان تخم بر و بار میدهد پس چه بهتر که انسان تخم علم و دین و اطاعت از خدا در آن بپاشد و در قیامت بهره برگیرد).

43

إنّما طبائع الأبرار طبائع محتملة للخير فهما حملت منه احتملته : البتّه که طبایع نیکان طبایعی است که بار خیر را بردارنده اند هر زمان که آن بار بدوش آنان نهاده شود آنرا بکشند و بردارند

44

إنّما المرء في الدنيا غرض تنتضله المنيا و نهب تبادره المصائب و الحوادث براستی که مرد در دنیا نشانه ایست که خدنگ آروزها بوی میرسند (و او را گمراه میسازند) و مرکز تاراجی است که گرفتاریها و پیش آمدها بر وی میبازند (و فرّو بها و توش و توان و جوانی او را غارت میکنند سالی چند که میگذرد در پیری ناتوان برجای میماند که همه چیز خود را از دست داده و، هیچکاری برای آخرتش انجام نداده است).

45

إنّما لك من مالك ما قدّمته لآخرتك و ما آخرته لفلوارث : براستی که از مال تو است آنچه را که برای آخرت پیش فرستی و هر چه پس انداز کنی آن (بتو مربوط نیست و) مال وارث است

46

إنّما التّاس عالم و متعلّم و ما سواهما فهمج مردم یا عالم اند یا آموزنده علم بجز این دو دیگر پوچ و هیچ و پشه کورند.

47

إنّما السّعيد من خاف العقاب فامن و رجا الثّواب فأحسن و اشتاق إلى الجنّة فأدلج : براستی که نیکبخت کسی است که از عذاب بترسد و خود را ایمن سازد (و وسائل رهائی از عذاب را برای

الدِّينَ وَنُصْرُوهُ وَحَاطُوهُ مِنْ كُلِّ جَوَانِبِهِ وَحَفْظُوهُ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ وَرَعُوهُ : براستی که نگهدارندگان دین خدا کسانی هستند که دین را بر پای میدارند و یاری میکنند و آنرا از هر سوی در میان گرفته و نگهدارایش مینمایند و رعایت آن را بر بندگان خدا واجب میدارند.

54

إنّما يعرف الفضل لأهل الفضل أولوا الفضل :

براستی که فضلا و دانشمندان مزیت فضلا و دانشمندان را می شناسند.

55

إنّما سراة النَّاسِ أولوا الأحلام الرَّغیبة و الهمة الشَّریفة و ذووا النَّبل : براستی که رؤساء و سران مردم آنانند که دارای (نیکیها و) شیرین کاریهای دلپسند و همتهای شریف و صاحبان راست روی و درست کرداری میباشند

الفصل السادس عشر : حرف الألف بلفظ آفة

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام فی حرف الألف بلفظ آفة قال علیه السّلام (فصل شانزدهم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام در حرف الف بلفظ آفة آنحضرت علیه السّلام فرمودند

1

آفة الإیمان الشُّرك : آفت ایمان شرك بخدا است

2

آفة الیقین الشُّك : آفت یقین شك باحکام خدا است.

3

آفة النّعم الكفران : آفت نعمت کفران نعمت خدا کردن است.

4

آفة الطّاعة العصیان : آفت فرمانبرداری از خدا نافرمانی کردن از خدا است.

5

آفة الشُّرف الکبر : آفت برتری و شرافت سرکشی است.

6

آفة الذكاء المكر : آفت زیرکی و هشیاری مکر است.

7

آفة العبادة الریاء : آفت خداپرستی خود نمائی است.

8

آفة السخاء المنّ : آفت بخشش و سخا منّت نهادنست

9

آفة الدین سوء الظنّ : آفت دین بد گمانی بخدا است.

10

آفة العقل الهوی : آفت خردمندی هوا پرستی است

ص: 304

11

آفة المجد عوائق القضاء : آفت بزرگی عوائق و موانع و پیش آمدهای قضا و قدر است (که مانع از پیشرفت انسان میگردند).

12

آفة النفس الوله بالدنيا : آفت نفس انسانی دنیا را دل سپردن است.

13

آفة المشاورة انتقاض الآراء : آفت مشورت کردن رایها و اندیشه ها (ی درست دیگران) را درهم شکستن و آنها را کار نبستن است.

14

آفة الملوك سوء السيرة : آفت پادشاهان بد رفتاری کردن با رعیت است.

15

آفة الوزراء سوء السريرة : آفت وزیران ناپاکی و بد اندیشی است.

16

آفة العلماء حب الرئاسة : آفت علماء و دانشمندان (بر خلاف دستور دین و دانش کار کردن و) رتبه و سروری خواستن است.

17

آفة الرعماء ضعف السياسة : آفت زمامداران سستی و بی سیاستی است.

18

آفة الجند مخالفة القادة : آفت سپاهیان مخالفت سر لشگران است با یکدیگر (مخالفت نه تنها هر سپاهی را شکست میدهد و از بین میبرد بلکه این صفت شوم در هر کشوری و لو هر قدر بزرگ پیدا شود تار و پود آن ملّت را بر باد فنا میدهد).

19

آفة الرياضة غلبة العادة : آفت ریاضت کشیدن و نفس را هموار کردن غلبه عادت است (مثلا انسان خیلی مایل است کارهای نیک انجام دهد فرضا بنماز شب برخیزد و چون عادت بشب خیزی ندارد ریاضت از بین می رود و بمقام محمود الهی نمیرسد).

20

آفة الرعية مخالفة الطاعة :

آفت و اسباب نابودی رعیت مخالفت در اطاعت از پادشاه است.

21

آفة الورع قلة القناعة: آفت پرهیز و پارسائی کمی قناعت است.

22

آفة القضاة الطمع: آفت قاضیان طمع است (که با گرفتن رشوه های کلان حقّ مردمان را زیر پا میگذارند ابن ابی الحدید درباره قاضیان قضائیی نقل میکند از جمله گوید دو نفر با هم نزاعی داشتند یکی برای قاضی شتری برد دیگری چراغی آنکه شتر برده بود بقاضی میگفت معامله ما را ببر بدانسانکه سر شتر را میبرند آن دیگر میگفت: أيها القاضی أمری أضوء من السراج: امر من از چراغ روشن تر

ص: 305

است و با این سخن رشوه های خویش را برخ قاضی میکشیدند مرحوم حاج شیخ عباس رحمة الله عليه در سفينة البحار در لفظ غلغل نقل میکنند که روزی حضرت امیر المؤمنین (ع) در مسجد کوفه نشسته بودند که عبد الله ابن فضل التمیمی در حالیکه زره طلحه با او بود بگذشت حضرت او را فرمودند این زره طلحه است و تو در روز جنگ بصره آن را بناحق ربوده عبد الله منکر شده از حضرت خواست در نزد قاضی بمحاكمه بروند حضرت شریح قاضی را مقرر داشتند و دعوا را مطرح فرمودند شریح بحضرت عرض کرد شاهد بیاور حضرت امام حسن علیه السلام را معرفی کردند شریح شاهد دیگر خواست قنبر را معرفی کردند شریح گفت قنبر مملوک است شهادتش مقبول نیست در این هنگام حضرت در خشم شد عبد الله را فرمود بگیر زره را که شریح سه مرتبه بظلم و جور قضاوت کرد شریح متحیر و بحضرت عرض کرد من قضاوت نمیکنم تا خبرم دهی چرا بجور حکم راندم حضرت فرمود وای بر تو من وقتیکه گفتم این زره طلحه را در گیر و دار جنگ بصره ربوده اند و تو شاهد خواستی در صورتیکه پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود چیزیکه در گیر و دار جنگ بخیان ربوده شود هر جا دیدند باید بدون بینه بستانند شاهد که خواستی گفتم این مردی است که اهل حدیث نیست این یکی حسن (ع) را معرفی کردم گفتم بشهادت یکنفر حکم نمیکنم در صورتیکه رسول خدا بشهادت یکنفر و قسم حکم میداد این دو تا قنبر را که آوردم گفتم این مملوک است در صورتیکه مملوک وقتی عادل باشد شهادتش مقبول است این سه تا بعد بشریح فرمودند وای بر تو امام مسلمین در میان مردم ایمن از چیزهای خیلی بزرگتر از این چیزها و این حرفها است).

23

آفة العدول قلة الورع : آفت اشخاص عادل (که بر خلاف عدل رفتار میکنند) کمی پارسائی است

24

آفة الشجاعة إضاعة الحزم : آفت شجاعت و دلاوری ضایع گذاردن رأی و دور اندیشی است (چه بسا مردان دلاوری که در اثر نداشتن رأی و دور اندیشی لشکری را شکست دادند و چه بسا مردان غیر شجاعی که با رائی سپاهی را از مرگ حتمی نجات دادند اگر چه سیاق کتاب اجازه تطویل نمیدهد معذالك از بعضی قضایای لطیف نیز نمیتوان چشم پوشید قابوس وشمگیر را گفته اند با ابو علی سمنجور در جنگ بود در لشکر قابوس شخصی ابوالفضل نام بود که

ص: 306

با ابو علی دوستی داشت و او را از نقشه های قابوس مستحضر میداشت قابوس را از این معنی اطلاع دادند او از غایت هوشیاری بروی خود نیاورده تا روزی که لشکریانش همگان مسلح و در برابر لشگر ابو علی قرار گرفتند آنگاه سپاهیان خود را مخاطب کرده و گفت اندیشه بخاطر راه ندهید که بزرگان لشگر ابو علی بمن نوشته اند همینکه تلاقی فریقین دست داد ابو علی را دست بسته بمن سپارند ابوالفضل بمجرد شنیدن این سخن را فوری با بوعلی برسانید ابو علی متوحش شده خود را کنار کشید و فرار کرد و لشگرش بدون جنگ و خونریزی مغلوب گردیدند.

25

آفة القوى استضعاف الخصم : آفت نیرومندی دشمن را ناتوان پنداشتن است.

26

آفة الحلم الذلّ : آفت بردباری خواریست

27

آفة العطاء المطل : آفت بخشش دیر دادن است (وسائل را چشم براه نگهداشتن).

28

آفة الاقتصاد البخل : آفت میانه روی بخل است (چون بخیل از راه خست بر خود و کسانش تنگ میگیرد و افراط میکند فلذا او را بخیل نامند نه مقتصد)

29

آفة الهيبة المزاح : آفت شکوه و هیبت مزاح است

30

آفة الطلب عدم التجاح : آفت درخواست (سست جنبیدن و) پشت کار را نگرفتن است.

31

آفة الملك ضعف الحماية : آفت کشورداری در نگهداری آن سستی کردن است.

32

آفة العهد قلة الرعاية : آفت پیمان آنرا کم نگهداشتن و رعایت نکردن است.

33

آفة الریاسة الفخر : آفت ریاست بر خویش نازیدن و بالیدن است (و دیگران را خوار پنداشتن و بحساب نیاوردن).

34

آفة التّقل كذب الرّواية : آفت نقل حدیث دروغ روایتکردن است.

35

آفة العلم ترك العمل به : آفت علم عمل کردن بآن را واگذاردن است.

36

آفة العمل ترك الإخلاص فيه : آفت عمل اخلاص و پاک درونی را در آن واگذاردن است (و برای غیر خدا کار کردن).

37

آفة الجود الفقر : آفت بخشش نداری است

38

آفة العامّة العالم الفاجر : آفت عموم مردم عالم زشت کار و بد کردار است.

39

آفة العدل الظّالم الجائر : آفت دادگستری

ص: 307

40

آفة العمران جور السُّلطان : آفت آبادانی (کشور) ستمکاری پادشاه است.

41

آفة القدرة منع الإحسان : آفت قدرت احسان را دست نگهداشتن است.

42

آفة اللبّ العجب : آفت خردمندی عجب و خود پسندی است.

43

آفة الحديث الكذب : آفت حدیث دروغ گفتن است (شخص محدّث اگر دروغی چند گفت و لو اینکه حدیث را راست و درست نقل میکند متّهم است و روایتش مستحسن نیست).

44

آفة الأعمال عجز العمّال : آفت کردارها (ی کشوری و لشگری فردی و اجتماعی) ناتوانی کارگردانان است.

45

آفة الآمال حضور الآجال : آفت امیدها و آرزوها رسیدن اجلها است.

46

آفة الوفاء الغدر : آفت وفاء بعهد مکر و خیانت است.

47

آفة الحزم فوت الأمر : آفت دور اندیشی هنگام کار را از دست دادن است.

48

آفة الأمانة الخيانة : آفت امانتداری خیانت کردن است (و مال مردم را گرفتن و پس ندادن ابا هارون مکفوف از حضرت ابا عبد الله جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام نقل میکند که حضرت فرمود ای ابا هارون خداوند با خودش عهد کرده است که خیانتکار را بخودش راه ندهد عرض کردم یابن رسول الله خائن کیست فرمود کسیکه یکدرهم مال مؤمنی را نگه دارد یا امری از امور دنیای او را حبس کند و معطل گذارد ابا هارون گفت پناه میبرم بخدا از غضب خدا).

49

آفة الفقهاء عدم الصيانة : آفت فقیهان آنست که از حقشان نگهداری نمیکنند (و آن را بکار نمی بندند).

50

آفة الجود التبذیر : آفت بخشش مال را بیجهت دادن و بیجا خرج کردن است.

51

آفة المعاش سوء التّدبیر : آفت امر زندگانی کج اندیشی است (و امور را درست اداره نکردن)

52

آفة الكلام الإطالة : آفت سخن پر گفتن است

53

آفة التّجّاح الكسل : آفت رستگاری و شادمانی کسالت و کاهلی است.

54

آفة الغنى البخل : آفت دارائی بخیلی است.

ص: 308

آفة الأمل الأجل : آفت آرزومندی مرگ و اجل است.

آفة الخیر قرین السوء : آفت نیکی رفیق یار بد است.

آفة الاقتدار البغی و العتوّ : آفت قدرت و نیرومندی ستم و سرکشی است.

الفصل السابع عشر : حرف الألف بلفظ اذا بمعنى الشرط

اشاره

مما ورد من حکم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السلام في حرف الألف بلفظ اذا بمعنى الشرط قال عليه السلام (فصل هفدهم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام در حرف الف بلفظ إذا که بمعنی شرط است آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

إذا نطقت فاصدق : هرگاه سخن گوئی راست بگو

2

إذا ملكت فارفق : هرگاه بر مردم تملکی پیدا کردی نرمی کن.

3

إذا أعطيت فاشكر : هرگاه عطا کرده شوی تشکر کن.

4

إذا ابتليت فاصبر : هرگاه گرفتار شدی بشکیبائی گرای.

5

إذا عاقبت فارفق : هرگاه از کسی بازخواستی خواستی نرمی کن.

6

إذا عاتبته فاستبق : هرگاه عتاب کنی جای آشتی را باقی گذار.

7

إذا أحببت فلا تكثر : هرگاه دوستی کنی دوستی را بسیار برخ طرف مکش.

8

إذا أبغضت فلا تهجر : هرگاه دشمنی کنی (دشنام مده و) سخن بیهوده و هذیان مگوی.

9

إذا صنعت معروفًا فاستره : هرگاه کار نیکی بجای آری آن را پنهان دار (و بر کسی که آن نیکیرا درباره اش کردی منت مگذار).

10

إذا صنع إليك معروف فانشره : هرگاه درباره تو نیکی شود آن را منتشر ساز و آشکار کن.

11

إذا مدحت فاختصر : هرگاه کسی را ستایش کنی سخن را کوتاه گوی.

12

إذا ذممت فاقصر : هرگاه نکوهش کنی سخن دراز مکن

ص: 309

13

إذا وعدت فأنجز : هرگاه وعده کردی وفا کن

14

إذا أعطيت فأوجز : هرگاه عطا کنی اندک شمار

15

إذا عزم فاستشر : هرگاه عزم کاری کنی مشورت کن.

16

إذا أمضيت فاستخر : هرگاه براهی روان شدن خواستی از خدا طلب خیر کن.

17

إذا حدّث فاصدق : هرگاه خواستی حدیث بگوئی یا سخن رانی کنی راست بگوی.

18

إذا ملكت فاعتق : هرگاه مالك شدی آزاد کن

19

إذا رزقت فأنفق : هرگاه روزی داده شوی انفاق کن.

20

إذا جنيت فاعتذر : هرگاه جنایتی مرتکب شدی عذر بخواه.

21

إذا جنى عليك فاعتفر : هرگاه جنایتی بر تو وارد شود بگذر.

22

إذا عاقدت فأتمم : هرگاه پیمان به بندی تمامش کن.

23

إذا استتبت فاعزم : هرگاه در صدد توبه بر آمدی تصمیم بگیر. (و آنرا زود عملی ساز مبادا مرگ در رسد و بی توبه از دنیا بروی).

24

إذا ولّیت فاعدل : هرگاه فرماندار شوی عدالت را کار بند.

25

إذا ارتأیت فافعل : هرگاه رأیت بکاری تعلق گرفت آن کار را بکن.

26

إذا اتمنت فلا تستخن : هرگاه کسی را بر چیزی امین کنی نسبت خیانت بوی مده.

27

إذا اتمنت فلا تخن : هرگاه امانت داده شوی خیانت مکن.

28

إذا صنع إليك معروف فاذکره : هرگاه با تو نیکی کرده شود آنرا متذکر باش.

29

إذا صنعت معروفًا فأنسه : هرگاه کار خوبی کنی آنرا از یاد ببر.

30

إذا رزقت فأوسع : هرگاه روزی داده شوی روزی بر کسانت وسعت ده.

31

إذا حرمت فاقنع : هرگاه محروم شدی قناعت کن

32

إذا أطعمت فأشبع : هرگاه اطعام کنی مهمانان را سیر ساز.

33

إذا تأکد الإخاء سمح الثناء : هرگاه رشته برادری استوار گردد ثنا و ستایش ناخوش افتد.

إذا أخيت فأكرم حق الإخاء : هرگاه کسی را

ص: 310

برادر گیری حق برادری را درست بگذار.

35

إذا حضرت الآجال افتضحت الآمال هرگاه اجلها حاضر گردند آرزوها و امیدها از بین بروند و رسوا شوند.

36

إذا بلغتم نهاية الآمال فاذكروا بغتات الآجال : هرگاه بمنتها درجه آرزوی خود رسیدند از اجلهای ناگهانی یادی بکنید.

37

إذا تغيّرت نيّة السّلطان تغيّر الزّمان هرگاه نيّت پادشاه دگرگون گردد روزگار گونه دیگر بخود گیرد (حال خواه از بیداد بداد گراید و یا از داد بر سر بیدادگری رود).

38

إذا استشاط السّلطان تسلّط الشّيطان هنگامیکه خشم پادشاه تند شود و فروزان گردد شیطان مسلط شود (شاط القدر اذا احترقت و اشتاط فلان التهب في غضبه).

39

إذا تمّ العقل نقص الكلام : هرگاه عقل کامل باشد کلام کاهش گیرد.

40

إذا حللت باللّثام فاعتلل بالصّيام :

هرگاه بر ناکسان فرود آمدی (و نخواستی دست بر خوان آنان دراز کنی) بروزه بهانه آور.

41

إذا أنعمت بالنعمة فقد قضيت شكرها هرگاه نعمتی که بتو داده شده است بدیگران انعام کنی البتّه حق شکران نعمت را ادا کرده.

42

إذا صبرت للمحنة فللت حدّها : هرگاه در رنج و محنت صبر را کار بندی البتّه آن رنج را پایان رسانی.

43

إذا أضرتّ التّوافل بالفرائض فارفضوها هرگاه مستحبات بواجبات زیان رسانند مستحبات را کنار بگذارید (و بهمان واجبات اکتفا کنید ولی

بجای آوردن واجبات تنها هم کار هر کس نیست و مرد لازم دارد).

44

إذا عقدتم علی عزائم خیر فامضوها :

هرگاه بر کارهای خیر پیمان بستید پس بسوی آن بروید و آن کار را بکنید.

45

إذا طالت الصّحبة تأکدت الحرمة هرگاه دوستی و صحبت بطول انجامد پیوند رشته احترام استوار گردد.

46

إذا كثرت القدرة قلت الشهوة : هرگاه توانائی و قدرت بسیار گردد خواهش و شهوت کم شود (چون برای شخص دولتمند و توانا هر چه بخواهد

ص: 311

همه وقت آماده است).

47

إذا أملتكم فتاجروا الله بالصدقة :

هرگاه نادار شدید با خدا بصدقه دادن تجارت کنید تا سود ببرید.

48

إذا غلبت عليكم أهوائكم أوردتكم موارد الهلكة : هرگاه هوای نفس شما بر شما غلبه پیدا کند شما را بجاهای هلاکت و تباهی میکشاند

49

إذا فسدت التیة وقعت البلیة :

هرگاه نیت فاسد باشد بلا نازل گردد (و انسان در اثر نیت ناپاک در چاهی که کنده است خواهد افتاد).

50

إذا حضرت المنیة افتضحت الأمنیة هرگاه مرگ حاضر گردد آرزوها رسوا شوند و نابود گردند.

51

إذا رأیتم الخیر فخذوا به : هرگاه خوبی را دیدار کردید چنگ بدان در زنید.

52

إذا رأیتم الشرّ فابعدوا عنه : هرگاه زشتی و بدی را دیدار کردید از آن دوری گزینید

53

إذا قلّ الخطاب كثر الصّواب : هرگاه سخن کم گفته شود درستی و صواب بسیار گردد

54

إذا ازدحم الجواب نفی الصّواب : هرگاه جواب انبوه و بسیار و درهم آید درستی و صواب کم گردد و دور شود.

55

إذا خفت الخالق فررت إلیه : هرگاه از پروردگار بترسی بسوی او میگریزی که (لا مفرّ إلاّ إلیه).

إذا قلت الطاعات كثرت السيئات :

هرگاه طاعتها از خدا کم گردد گناهان بسیار شوند

إذا ظهرت الخيانات ارتفعت البركات :

هرگاه خیانتها پدیدار گردند برکتها از میان بروند.

إذا نزل القدر بطل الحذر : هرگاه قضا نازل گردد ترس و حذر باطل گردد.

إذا أحبّ الله عبدا وعظه بالعبر : هرگاه خداوند بنده را دوست داشته باشد او را بعبیرتهای (جهان) پند میدهد.

إذا ملك الأراذل هلك الأفاضل :

هرگاه زمام مملکت بدست ناکسان افتد فضلاء و مردان بزرگ تباه گردند.

إذا ساد السفل خاب الأمل : هرگاه فرومایگان سروری یابند آرزوها از بین بروند (و امید خیر و خوبی منقطع شود).

إذا استولى اللّثام اضطهد الكرام هنگامیکه ناکسان و فرومایگان والی امر و مصدر کار کردند گرانمایگان در افتند و مقهور شوند (المضطهد بمعنی المقهور و الطّاء بدل من تاء الافتعال)

إذا فسد الزّمان ساد اللّثام : هنگامی که روزگار تباهی پذیرد فرومایگان سروری یابند

إذا حلّت المقادیر بطلت التّدابیر : هرگاه تقدیر الهی فرود آید تدبیرات از بین بروند.

إذا قلت المقدرة كثر التعلّل بالمعاذیر :

هرگاه قدرت و توانائی کم گردد عذرها و بهانه جوئیها بسیار شوند.

إذا بیضّ أسودك مات أطیك : هرگاه سیاهی تو سپید گردد (روی سیمین و موی مشکینت تبدیل بعکس شود) بها و پاکیزگیت فرو میرود.

إذا رأیت الله سبحانه یؤنسك بذكره فقد أحبّك : هرگاه دیدی خداوند سبحان ترا بیاد و ذکر خود مانوست ساخت بدان که تو را دوست میدارد.

إذا رأیت الله سبحانه یوحشك فقد أبغضك : هرگاه دیدی که خداوند سبحان ترا از ذکر و یادبود خودش دورت ساخت البتّه ترا دشمن میدارد.

إذا أحببت السّلامه فاجتنب مصاحبة الجهول : هرگاه دوستدار تندرستی خویشی از همنشینی با نادان خودداری کن.

إذا قلت العقول كثر الفضول : هرگاه خردها کم شود زیادرویها بسیار شوند.

إذا رأيت عالما فكن له خادما : هرگاه دانشمندی را به بینی و بیایی خدمتگذارش باش.

إذا قارفت ذنبا فكن عليه نادما : هرگاه گناهی را بجای آوری پس تو بر آن گناه پشیمان باش.

إذا رأيت الله سبحانه يتابع عليك النعم مع المعاصي فهو استدراج لك : هرگاه دیدی که خداوند سبحان پی در پی نعمت بر تو میفرستد و تو در حال گناه هستی پس (بدانکه) این در معنی کم کم نعمت را از تو گرفتن است (استدرجه قربه إليه رقاءه من درجة إلى درجة و بمعنی الاخر يؤخذ منه قليلا قليلا).

إذا تفقه الرفيع تواضع: هنگامیکه شخص بلند پایه دانش اندوزد فروتن گردد.

إذا تفقه الوضيع ترفع: هنگامیکه شخص فرومایه دانش آموزد بسرکشی گراید.

إذا قام أحدكم إلى الصلوة فليصل صلوة مودع: هرگاه یکی از شما بنماز ایستد باید نماز بخواند نماز خواندن کسیکه با نماز وداع میکند.

إذا أردت أن تطاع فاسئل ما يستطاع هرگاه خواسته باشی که فرمانت اطاعت کرده شود آن را از کسی بخواه که توانائی داشته باشد.

إذا حسن الخلق لطف القول: هرگاه خلق و خوی خوش باشد سخن از روی مهر و محبت گفته شود.

إذا قويت الأمانة كثر الصدق: هرگاه امانت داری استوار باشد (و شخص خیانت روا نداشته باشد) راستی بسیار گردد (و آن کس از روی اطمینان قلب صحبت کند).

إذا كمل العقل نقصت الشهوة: هرگاه عقل که کامل باشد خواهش و شهوت کاهش گیرد.

إذا تباعدت المصيبة قربت السلوة:

هرگاه مصیبت دور گردد آسایش و تسلیت نزدیک شود.

إذا طلبت العز فاطلبه بالطاعة: هرگاه طالب عزت شدی آن را در طاعت و فرمانبرداری خدای بجوی.

إذا طلبت الغنى فاطلبه بالقناعة: هرگاه توانگری را طالبی آنرا در قناعت بجوی.

84

إذا لم يكن ما تريد فأرد ما يكون : هرگاه آنچه میخواهی میسر نشود چیزی را که میسر میشود بخواه.

85

إذا ظهرت الرّيبة ساءت الظّنون : هرگاه اطمینان و یقین از میان مردم برداشته شود و شكّ پدیدار گردد گمانها بد شود.

86

إذا لم يكن ما تريد فلا تبال كيف كنت :

هرگاه آنچه میخواهی نشود هر طور شدی باکت نباشد

87

إذا غلبت على الكلام فإياك أن تغلب على السكوت : اگر گاهی بر سخن دست پیدا کردی پس سخت بپرهیز از اینکه خاموشی را مغلوب و زیر دست سازی (بلکه باید خاموشی تو را مغلوب سازد و جز بگاه ضرورت لب بسخن نگشائی).

88

إذا كثرت ذنوب الصّدیق قلّ السّرور به :

ص: 314

هرگاه گناهان دوست بسیار گردد شادئی که بواسطه او دست می‌دهد کم گردد.

89

إذا أبصرت العين الشهوة عمى القلب عن العاقبة : هرگاه دیده شهوت باز گردد چشم دل از دیدن پایان کار کور شود.

90

إذا أحب الله عبدا ألهمه حسن العبادۃ هرگاه خداوند بنده را دوست دارد نیکی عبادت را بدل او اندازد.

91

إذا اقترن العزم بالحزم كملت السعادة :

هرگاه عزم و همت با دور اندیشی توأم گردد نیکبختی کامل و درست است.

92

إذا قصرت يدك بالمكافات فأطل لسانك بالشكر : هرگاه دستت از کیفر و مکافات کوتاه باشد زیانت را بشکر گذاری دراز کن.

93

إذا نزلت بك التعمۃ فاجعل قراها الشکر هرگاه نعمتی بر تو (از جانب خدا) نازل گردد شکر و سپاس را مهمانی آن نعمت قرار داده.

94

إذا رأیت مظلوما فأعنه علی الظالم :

هرگاه ستم رسیده را دیدی او را بر ستمکار یاری کن (و دست ستمگر را از سرش کوتاه ساز).

95

إذا رأیت المکارم فاجتنب المحارم : هرگاه بزرگواریها را رعایت و نگهداری کردن خواهی پس از حرامها دوری گزین (اصولا کسب بزرگواری جز بدوری از گناهان بدست نیاید).

96

إذا كان البقاء لا يوجد فالنعم زائل : هرگاه پایداری و بقا یافت نشود (و رشته عمر بکسلد) نعمت خودبخود نابود و زائل است (و پرونده روزی او بسته میشود).

97

إذا كان القدر لا- يردّ فالأ- حتراس باطل هرگاه تقدیر تغییر پذیر نباشد خود را نگهداشتن باطل و نابود است (بلکه انسان وقتی که میبند برگرداندن امری مشکل و محال است اگر از آن فرار کند نامش دچار ننگ گردد و اگر پافشاری نماید نیکنامی برد)

98

إذا استخلص الله عبدا ألهمه الدّيانة :

هرگاه خدا بنده را پاک و خالص خواهد دیانت را بوی تلقین فرماید.

99

إذا أحبّ الله سبحانه عبدا حبّب اليه الأمانة : هرگاه خدا بنده را دوست داشته باشد امانت داری را نزدش محبوب گرداند.

100

إذا قويت فاقو على طاعة الله : هرگاه

ص: 315

101

إذا ضعفت فاضعف عن معاصي الله سبحانه هرگاه ضعیف و ناتوان شدی ناتوان از معصیت کردن خدای سبحان باش.

102

إذا فقهت فتفقه في دين الله سبحانه :

هرگاه خواستی اهل فقه و دانش باشی پس در دین خداوند سبحان دانشمند باش (و علم دین را تحصیل کن).

103

إذا اتقیت فاتق محارم الله : هرگاه خواستی تقوا را پیشه خویش سازی تقوای از حرامهای خدا را پیشه خود ساز.

104

إذا هرب الزاهد من الناس فاطلبه : اگر زاهدی را دیدی که از مردم گریزان است او را بجوی (که او مرد خدا است).

105

إذا طلب الزاهد الناس فاهرب منه : هرگاه دیدی که زاهد جوئی مردم است (بدانکه زهدش) دامی است برای صید کردن مردم (پس از او بگریز)

106

إذا أكرم الله عبدا شغله بمحبة : هرگاه خداوند سبحان بنده را گرامی دارد او را بحبّ و دوستی خود سرگرم سازد.

107

إذا اصطفى الله عبدا جلیبه خشیته :

هرگاه خدا بنده را برگزیند (و از میان مردمش بر کشد و امتیاز بخشد) لباس دوستی خود را بوی در پوشاند.

108

إذا رأیت ربك یوالی علیك البلاء فاشکره هرگاه دیدی که خداوند بلایش را پی در پی بر تو میفرستد سپاسش بگذار (که او تو را خواسته است و با ارسال بلیات همواره بیاد او خواهی بود).

109

إذا رأيت ربك يتابع عليك النعم فاحذره هرگاه دیدی که خداوند نعمتهایش را پی در پی بر تو فرو میبارد از وی بترس.

110

إذا تكلمت بكلمة ملكتك و إن سكت عنها ملكتها : هرگاه بسخنی تکلم کنی آن تو را به بند خویش درکشد و اگر از گفتن خاموش نشینی تو آن را به بند خویش درکشیده.

111

إذا أخذت نفسك بطاعة الله اكرمتها و إن بذلتها في معاصي الله ابتذلتها :

اگر نفست را بطاعت و فرمانبرداری خدا و اداری گرامیش داشته و اگر آن را در کار نافرمانی خدا صرف کنی خوارش داشته.

112

إذا ضللت عن حكمة الله فقف عند قدرته فإنه إن فاتك من حكمته ما يشفيك فلن

ص: 316

يفوتك من قدرته ما يكفيك : هرگاه در حكمت و تقدير خداوند تعالى سرگردان شدي پس نزد قدرت و توانائي او بايست (و باو پناه ببر) زيرا اگر از حكمت خدا چيزي كه باعث شفای درد (سرگردانی و حيرت) تو باشد از دست بدهی البته از قدرت و توانائيش چيزي كه تو را كفايت كند بدست خواهی آورد (و از حيرت و تعجب بيرون خواهی آمد).

113

إذا وثقت بموَدّة أخيك فلا تبال متى لقيته و لقيك : هرگاه بدوستی برادر دينيت اعتماد کردی ديگر باك مدار چه تو او را ببینی چه او تو را ببیند (شاید مراد اين باشد كه پس از آزمایش و اطمینان ديگر از جانب وی آسوده خاطر باش).

114

إذا حلمت عن اللّٰه فيه غمّمته فزده غمّا بحلمك عنه : هرگاه از نادان حلم کنی و برويش نياوری اندوهگينش سازی پس ببردباريت از وی غمش را بيفزای.

115

إذا أحسنت إلى اللّٰه و ترك يا حسانك إليه : هرگاه با ناكس نيکی کنی بواسطه همان احسانيكه با وی کرده (بر تو دلير گردد و) تو را بيفكند.

116

إذا لم تكن عالما ناطقا فكن مستمعا واعيا اگر عالم و دانشمند سخن گستر نشدی شنونده نگهدارنده باش.

117

إذا صعدت روح المؤمن إلى السماء تعجّبت الملائكة و قالت وا عجا له كيف نجى من دار فسد فيها خيارنا : هنگامی كه روح مؤمن بسوی آسمان بالا- رود فرشتگان از روی تعجب گویند عجب از اين مرد مؤمن؟ چگونه او رسته است از سرائيكه خوبان مادر آن تباه و فاسد گردیدند (نسخه ها تمام خيارنا دارند در صورتيكه خيارها ظاهرا اصلح است).

118

إذا علوت فلا تفكر فيمن دونك من الجهّال و لكن اقتد بمن فوقك من العلماء :

هرگاه رتبه ات بلند گردد (و در كار دانش پیشرفتی برایت حاصل شود خود را بزرگ مدان و) فكرت را بنادانی كه رتبه ایشان از تو پائين تر است متوجه مساز و لكن بدانشمندانيكه مافوق تو هستند اقتدا كن (تا رتبه ات بلند گردد).

119

إذا كان هجوم الموت لا يؤمن فمن العجز ترك التّأهب له : هرگاه بشر از يورش و حمله مرگ ايمن نباشد از ناتوانی است كه مهيا شدن برای آنرا

ترك گوید.

120

إذا أمضيت أمرا فامضه بعد الروية و مراجعة المشورة و لا تؤخر عمل يوم إلى غد و امض لكل يوم عمله : هرگاه کاری و نوشته را امضا کردن خواستی البته آن را پس از دیدن و (زیر و رو کردن و) رأی زدن و مشورت کردن امضا کن و کار امروز را بفردا میفکن و هر روزی کار همان روز را انجام بده.

121

إذا نفذ حكمك في نفسك تداعت أنفس الناس إلى عدلك : هر آن گاه که فرمان تو بر نفست روان (و زمام شهوت بدستت) باشد نفوس مردم را بسوی عدل و دادگریت بکشاند و بخواند.

122

إذا أردت أن تعظم محاسنك عند الناس فلا تعظم في عينك : هرگاه خواسته باشی که نیکیهای تو در نزد مردم بزرگ باشد خودت بچشم بزرگی در آنها منگر.

123

إذا بلغ اللئيم فوق مقداره تنكرت أحواله : هرگاه ناکس بیش از اندازه خودش ترقی کند حالات و رفتارش زشت گردد.

124

إذا رأيت من غيرك خلقا ذميما فتجنب من نفسك أمثاله : هرگاه خوی زشتی را از غیر خودت دیدار کنی مانند آنرا از خودت دور کن

125

إذا أحبَّ الله عبدا خطر عليه العلم :

هرگاه خداوند دوستدار بنده باشد علم بر خاطرش خطور کند (و دانشمندش سازد).

126

إذا أحبَّ الله عبدا زينته بالسكينة و الحلم : هرگاه خدا بنده را دوست دارد او را بآرامش و بردباری آرایش میدهد.

127

إذا أحبَّ الله عبدا ألهمه الصدق :

هرگاه خدا بنده را دوست دارد صدق و درستی را باو الهام مینماید.

إذا أكرم الله عبداً أعانه على إقامة الحقِّ هرگاه خداوند بنده دوست دارد او را بر پایداری حق و راستی یاری میدهد.

إذا لَوَّحَتِ للعَاقِلِ فقد أوجعته عتاباً :

هرگاه بشخص خردمند از روی تعریض و تعرّض روی ترش کنی او را از روی عتاب و نکوهش دردمند ساخته (التلویج التعریض و التّوریة).

إذا حلمت عن الجاهل فقد أوسعته جواباً

ص: 318

هرگاه از نادان بردباری و تحمّل کنی جواب وسیع و خوبی بوی داده.

131

إذا قَدّمت الفکر فی أفعالک حسنت عواقبک و فعالک : هرگاه فکر و اندیشه را در کارهایت کاربندی در هر کاری پایان کارت خوب خواهد شد.

132

إذا وصلت إليکم أطراف النعم فلا تنفروا أفصاها بقلة الشکر : هرگاه اطراف و جوانب نعمت بر شما باریدن گرفت (و از هر جانبی چیزی بشما رسید) نعمتهای دور را بکمّی تشکر از خدا از خود دور مسازید.

133

إذا صعبت عليك نفسك فاصعب لها تذلل لك و خادع نفسك عن نفسك تنقذ لك : هرگاه نفس بر تو سخت گیرد تو نیز بر او سخت گیر رامت میشود و نفست را از خودت بازی ده تا منقاد و فرمانبردار تو گردد.

134

إذا خفت صعوبة أمر فاصعب له يذل لك و خادع الناس عن أمثاله تهن عليك هرگاه از سختی کاری ترسیدی بر آن سخت شو برایت آسان میگردد و مردم را از ماندهای آن کار فریب ده تا آن بر تو هموار شود (و در نزد کسان آن کار را با همه دشواری آسان وانمود کن زیرا مردم همین که بدانند انسان در کار سختی واقع شده است شادی میکنند لکن همینکه خم ببار و نیابردی مستی محکم بر دهان بدخواهان کوبیده).

135

إذا حدثت القدرة على ظلم الناس فاذا ذكر قدرة الله سبحانه على عقوبتك و ذهاب ما أتيت إليهم عنهم و بقاءه عليك هرگاه قدرت و توانائی تو را بر ستم کردن بر مردم تند کرد و بر انگیخت قدرت خداوند سبحان را بر کیفر کردارت بیاد آر و نیز بیاد آر که ستمکاری تو بر مردم از آنها میگذرد و وبالش بر تو باقی میماند

136

إذا أحبّ الله عبدا بغض إليه المال و قصر منه الآمال : هنگامیکه خداوند بنده را دوست داشته باشد او را دشمن مال گرداند و آمال و آرزوهایش را کوتاه سازد.

137

إذا أراد الله بعبد شراً حبب إليه المال و بسط منه الآمال : هرگاه خداوند بدیرا بر بنده اراده کند مال را محبوب وی گرداند و آرزوهای وی را دراز سازد.

إذا أراد الله بعبد خيرا منحه عقلا قويما و عملا مستقيما : هرگاه خداوند نیکی را بر بنده اراده کند او را عقلی استوار و عملی درست و راست میبخشد.

إذا أحبَّ الله عبدا رزقه قلبا سليما و خلقا قويما : هرگاه خداوند بنده را دوست دارد او را دلی استوار و پاک و خونی ستوده و پایدار روزی فرماید (که گرد هوا و هوس نکردد).

إذا أراد الله بعبد خيرا أعتف بطنه و فرجه : هرگاه خداوند بر بنده نیکی را اراده فرماید فرج و شکمش را پاک و پاکیزه فرماید (و آن دو را از حرام پرهیز دهد).

إذا أراد الله بعبد خيرا ألهمه القناعة و أصلح له زوجة : هنگامیکه خدا بر بنده نیکی را اراده فرماید قناعت را بدل او اندازد و زنش را سازگار قرار دهد (که در دشواریها یار و مدد کارش باشد).

إذا أراد الله بعبد خيرا أعتف بطنه عن الطعام و فرجه عن الحرام : هرگاه خداوند نیکی را بر بنده اراده فرماید شکمش را از طعام بسیار و پرخوری و فرجش را از حرام و شهوت رانی پاک نگهدارد (و باین دو وسیله او را بدرجات عالیة نائل سازد).

إذا أراد الله سبحانه صلاح عبد ألهمه قلة الكلام و قلة الطعام و قلة المنام :

هنگامیکه پاک پروردگار بنده را صالح و نیکوکار خواهد او را بکم سخنی و کم خوراکی و کم خوابی مهم سازد.

إذا بنى الملك على قواعد العدل و دعائم العقل نصر الله موالیه و خذل معادیه هنگامیکه پادشاه کار کشور را بر پایه های عدل و ستونهای عقل بنا نهد خدا دوستانش را یاری کند و دشمنانش را خوار دارد.

إذا هممت بأمر فاجتنب ذميمة العواقب فيه : هرگاه همّت بکار گماری در آن کار از عواقب بد بیندیش (و بنگر پایان آن کار بکجا میکشد و تورا به بهشت یا بدوزخ میکشد).

إذا أنت هديت لقصدك فكن أخشع ما تكون لربك : هرگاه بسوی مقصدت راه یافتی پس تو برای پروردگارت خاشع ترین اشخاص باش

إذا عجز عن الضعفاء نيلك فلتسعههم رحمتك : هرگاه عطا و رسیدگی تو از رسیدن بناتوانان و زیرستان کوتاه آید و نرسد باید مهر

ص: 320

و محبت تو لا اقل بایشان برسد.

148

إذا كان الرفق خرقا كان الخرق رفقاً :

جائیکه نرمی نادانی و درشتی محسوب گردد نادانی و درشتی عین نرمی است.

(نرمی ز حد مبر که چو دندان مار ریخت

هر طفل نی سوار کند تازیانه اش)

صائب

149

إذا كنت في إقبال و الموت في إقبال فما أسرع الملتقى : هرگاه تو در کار پس رفتن و مرگ در کار پیش آمدن باشد پس چقدر دیدار نزدیک خواهد بود (و چه زود بهم خواهید رسید).

150

إذا أمكنك الفرصة فاتهنها فإن إضاعة الفرصة غصة : هرگاه فرصتی دست دهد غنیمت بشمار که ضایع کردن فرصت موجب غصه و اندوه است (مکن عمر ضایع بافوسوس و حیف)

151

إذا أراد الله سبحانه إزالة نعمة عن عبد كان أول ما يغير و منه عقله و أشد شيئا عليه فقده : هر آنگاه خداوند سبحانه نعمتی را از بنده گرفتن خواهد نخستین چیزی که از وی تغییر میدهد (و میگیرد) عقل او است و فقدان عقل بر او از هر چیزی دشوارتر است.

152

إذا أقبلت الدنيا على عبد كسته محاسن غيره و إذا أدبرت عنه سلته محاسنه هرگاه که جهان بر بنده روی آورد نیکیهای دیگری را (مانند لباس) بر وی بپوشاند اما همینکه از وی برگردد خوبیهای خودش را هم از وی می ستاند.

153

إذا أراد أحدكم أن لا يسئل الله سبحانه شيئاً إلا أعطاه فليأس من الناس و لا يكن له رجاء إلا الله سبحانه : هرگاه یکی از شما اراده کند که از خداوند سبحان چیزی نخواهد جز اینکه باو بدهد باید امیدش را از مردم قطع کند و جز بخداوند پاك امیدوار نباشد.

154

إذا هبت أمراقع فيه فإنَّ شدَّة توقَّيه أشدَّ من الوقوع فيه : هرگاه از کاری ترسیدی در آن داخل شو زیرا شدت ترس و خودداری از آن سخت تر از داخل شدن در آن است (مثلی است معروف میان آتش بودن بهتر تا کنار آن ایستادن).

155

إذا زادك السَّلمان تقریباً فزده إجلالا هرگاه پادشاه نزدیکی تو را بخودش افزود تو هم بر تجلیل و تعظیم وی بیفزای.

ص: 321

إذا زادك اللّٰئيم إجلالا فزده إذلالا هرگاه شخص پستی بیفزاید در تعظیم تو در خوار کردنش تو بیفزای.

إذا أمطر التّحاسد نبت التّفاسد :

هرگاه رشگ و حسد (مانند ابر) میان مردم شروع بباریدن کند گیاه فساد و تباهی برود.

إذا ثبت الودّ وجب التّرافد و التّعاصد هرگاه دوستی پای بر جا گردد بخشش و یاری و پشتیبانی از یکدیگر کردن واجب افتد.

إذا أراد الله بعبد خيرا فقهه في الدين و ألهمه اليقين : هرگاه خداوند درباره بنده نیکی را اراده فرماید او را دانشمند و فقیه در دین سازد و یقین (و ایمان باحکام و آخرت) را در دلش اندازد

إذا فاتك من الدّنيا شيء فلا تحزن و إذا أحسنت فلا تمنن : هرگاه چیزی از (چیزهای) دنیا از دستت برود غمگین مشو و هرگاه (با دیگران) نیکی کنی منت مگذار.

إذا جمعت المال فأنت فيه وكيل لغيرك يسعد به و تشقى أنت : هرگاه مال را گرد آوردی پس تو در گرد آوردن آن وکیل دیگری بوده که او بواسطه آن مال نیکبخت و تو بدبخت میشوی.

إذا قدّمت مالك لآخرتك و استخلفت الله سبحانه على من خلّفته من بعدك سعدت بما قدّمت و أحسن الله لك الخلافة على من خلّفته : هرگاه مالت را برای آخرت پیش فرستی و خدا را بر بازمانده و اولاد خودت خلیفه گردانی تو بهر چه که پیش فرستاده نیکبخت میگردی و خداوند هم بر بازماندگان نیکو خلیفگی خواهد کرد.

إذا أراد الله بعبد خيرا ألهمه القناعة فاكتمى بالكفاف و اكتسى بالعفاف :

هرگاه خدا برای بنده نیکی خواهد قناعت را بدلش اندازد آنگاه او بدانچه که رسد بسازد و جامه پاکدامنی (و دوری از گناهان را به پیکر) در

إذا أراد الله بعبد خيرا ألهمه الاقتصاد و حسن التدبير و جنبه سوء التدبير و الإسراف : هرگاه خداوند بر بنده خوش خواهد میانه روی و خوش تدبیری را در دلش اندازد و او را از تدبیر بد و بی اندازه خرج کردن بدور دارد (حسن تدبیر همان باندازه خرج کردن و خارج از اندازه

ص: 322

خرج کردن همان اسراف است).

165

إذا ملئ البطن من المباح عمى القلب عن الصّلاح : هرگاه شکم از (چیزهای) مباح و حلال پر گردد دل از دیدار خیر و صلاح کور شود (اما اگر از حرام پر شود که دیگر پناه بر خدا).

166

إذا عرضت عن دار الفناء و تولّيت بدار البقاء فقد فاز قدحك و فتحت لك أبواب النّجاح و ظفرت بالفلاح : اگر از دار دنیای ناپایدار رخ برتابی و سرای پایدار آخرت را دل بسپاری بهره تو از دنیا بتو برسد و درهای شادی برویت باز گردد و بفلاح و رستگاری دست یابی

167

إذا اتّخذت و ليك فكن له عبدا و امنحه صدق الوفاء و حسن الصّفاء : هرگاه برای خودت دوستی اتخاذ و انتخاب کردی پس برای او بنده باش و او را درستی وفاداری و نیکی صفا و محبت را ببخش.

168

إذا كان في الرّجل خلة رائقة فانظر منه أخواتها : هرگاه در مرد خوئی خوش یافتی انتظار خوشخوئیهای دیگر هم از وی داشته باش.

169

إذا دعاك القرآن إلى خلة جميلة فخذ نفسك بأمثالها : هرگاه قرآن تو را بسوی خوئی خوش خواند پس مانندهای آنرا برای خودت فراگیر.

170

إذا أتتک المحن فاقعد لها فإنّ قيامك فيها زیادة لها : هرگاه محنت و رنجی بر تو روی آورد پیشش بنشین زیرا که ایستادن تو در برابر آن رنج رنج را افزودن است.

171

إذا أحسنت القول فأحسن العمل لتجمع بذلك بين مزیة اللّسان و فضیلة الإحسان : هرگاه سخن نیکو گفتی کردار را هم نیکو کن تا با این کار فزونی زبان و فضل نیکی و احسان را با هم جمع کرده باشی (و گرنه فقط سخن خوب گفتن فضیلتی ندارد)

172

إذا آمنت بالله سبحانه و اتّقت محارمه أحلّك دار الأمان و اذا أرضيته تغمّدك بالرضوان : هرگاه بخداوند سبحان ایمان آری و از حرامهایش دوری گزینی خدا تو را بسر او خانه ایمنی در آورد و وقتی که او را از خود خوشنود سازی او هم تو را در خوشنودی خود فرو برد.

إذا سئلت فاسئَلْ تَفْقَهَا وَلَا تَسئَلْ تَعْنَتَا فَإِنَّ الْجَاهِلَ الْمُتَعَلِّمَ شَبِيهَ الْعَالِمِ وَإِنَّ الْعَالِمَ الْمُتَعَنِّتَ شَبِيهَ الْجَاهِلِ : هرگاه

ص: 323

پرسی از روی دانائی پرس نه از روی سرکشی و خرده گیری زیرا که نادان یاد گیرنده مانند دانشمند است و دانشمند خرده گیر و سرکش همانند نادان است.

174

إذا اتَّيبت المحرّمات و تورّعت عن الشّبهات و أدّيت المفترضات و تنفّلت بالتّوافل فقد أكملت بالفضائل : هرگاه تواز حرامها و چیزهای شبهه ناک پرهیز کردی و پارسائی را کار بستی و واجبات را ادا نمودی و نوافل را بجا آوردی البتّه فضائل را کامل کرده این جمله با جمله بعدی را بمناسبت لفظ إذا و اینکه از حیث معنی بستگی کامل با زندگانی امروزی ما دارد از بحار الأنوار نقل مینمایم تا معلوم شود که فرمایشات رسول خدا (ص) اغلب در شمار معجزات است قال النّبیّ صلّی الله علیه و آله

175

إذا غضب الله على أمة لم ينزل العذاب عليهم غلت أسعارها و قصرت أعمارها و لم تريح تجّارها و لم ترك ثمارها و لم تغرز أنهارها و حبس عنها أمطارها و سلّط عليها أشرارها : هرگاه خداوند بر امتی خشم گیرد عذاب بر آنها نازل نفرماید (لکن آنها را بچیزهائی مبتلا سازد که در شمار عذابهای دردناک است مثلاً) نرخهایشان بالا رود، عمرهایشان کوتاه گردد، بازرگانان سود نبرند میوه جات پاکیزه نشوند، نهرها و چشمه سارها پر آب نگردند، باران از آن امت منقطع شود و ناکسان بر سر آن مردم مسلّط گردند.

176

إذا طففت المکیال أخذهم الله بالسّنين و التّقص و إذا منعوا الزّکوة منعت الأرض برکاتها من الزّرع و الثّمار و المعادن و إذا جاروا فی الحکم تعاونوا علی الظّلم و العدوان و إذا نقضوا العهود سلّط الله علیهم عدوّهم و إذا قطعوا الأرحام جعلت الأموال فی أیدی الأشرار و إذا لم یأمروا بالمعروف و لم ینهوا عن المنکر لم یتبعوا الأخیار من أهل بیتی : هرگاه میزانها کم و کاهش گیرند (و کم فروشی رایج گردد) خدا آن مردم را بخشکسالی و کم چیزی گرفتار سازد، همین که آن مردم زکوة را ندهند زمین برکاتش را از زرع و میوه و معادن باز گیرد (زارع جز کاه، باغبان جز برگ، معدن کار جز خاک چیزی عایدشان نگردد) همینکه در حکم براه بیداد روند ستمگری و بیدادگری را

ص: 324

یاری دهندگان باشند (بساط عدالت یکسره بر چیده شود ظلم و ستم دامانش را همه جا بگسترانند) و همینکه رحما و پیوندهای خویشاوندی بریده شود اموال در دست اشرار قرار گیرد و وقتی که امر بمعروف و نهی از منکر نکردند دیگر از نیکان و امامان از اهل بیت من پیروی نمایند (و سایه صفت بدنبال کفار و خارجیان و دشمنان اسلام افتند دنیایشان با نکبت و بدبختی پایان رسد و در آخرت بعداب الیم و دوزخ گرفتار باشند ملت مسلمان دو حدیث شریف را بخواند باشد که بخود آید و دست از این روش بردارد).

177

إذا كانت لك إلى الله تعالى حاجة فابدء بالصّلاة على النّبيّ صلوات الله عليه ثمّ اسئله تعالى حاجتك فإنّ الله سبحانه أكرم من أن يسئله حاجتين فيقضّي إحداهما ويمنع الأخرى: هرگاه تو را بسوی خداوند تعالی حاجتی رخداد (پس از حمد و ثنای خدا) بدرود و رحمت بر پیغمبر اکرم صلوات الله و سلامه علیه و آله ابتدا کن آنگاه حاجتت را از خداوند تعالی بخواه زیرا که خداوند سبحان بزرگتر از آن است که دو حاجت از وی درخواست شود یکی را روا کند دیگری را روا ننماید (روح و رحمت که بر پیغمبر اکرم (ص) رسید البتّه آن دو می هم بر آورده میشود).

178

إذا استولى الصّلاح على الزّمان وأهله ثمّ أساء الظّنّ رجل برجل لم تظهر منه خزية فقد ظلم و اعتدى: هرگاه صلاح و نیکی بر زمان و مردم آن چیره گردد و غلبه پیدا کند آنگاه مردی بمردی دیگر بدگمان شود در صورتیکه ناشایسته از آن سر نزده باشد البتّه این مرد بدگمان ستم کرده و از حدّ اعتدال در گذشته است.

179

إذا استولى الفساد على الزّمان وأهله ثمّ أحسن الظّنّ رجل برجل فقد عرّ: هرگاه زشتی و فساد بر زمان و مردمش غلبه پیدا کند آنگاه مردی حسن ظنّ بمردی دیگر پیدا نماید البتّه این مرد فریب خورده است (و عمده بدبختی امروزه ما مسلمین روی همین اصل است که فساد بر زمان تسلط پیدا کرده و حسن اعتماد بکلی از ما سلب گردیده است و رشته تمام امورمان از هم گسیخته است).

180

إذا رأى أحدكم المنكر ولم يستطع أن ينكره بيده و لسانه و انكره بقلبه و علم الله صدق ذلك منه فقد أنكره:

ص: 325

هرگاه یکی از شما کار ناپسندی را بنگرد و بدست و زبانش توانائی انکار و برگرداندن آن را نداشته بلکه با دلش آن را زشت شمارد و خدا این کار را بدرستی و راستی از وی داند البتّه آن شخص آن کار زشت را زشت دانسته (و در شمار نهی از منکر کنندگان است).

181

إذا زكّي أحد من المتّمين خاف ممّا يقال له فيقول أنا أعلم بنفسى من غيرى وربّى أعلم بى منّى اللّهمّ لا تؤاخذنّى بما يقولون واجعلنى أفضل ما يظنون و اغفر لى ما لا يعلمون : هرگاه (یکى از شما زبان بستایش گشاید و) یکى از پرهیزکاران را پاکیزه داند آن مرد پرهیزکار از آنچه که درباره اش گفته شود بترسد و گوید من بنفس خود از دیگرى داناترم و خدا از من بر من داناتر است بار پروردگارا مرا بدانچه که گویند مگیر و بالاتر از آنچه که میپندارند قرارم ده و آنچه را که از من نمیدانند بیامرز.

182

إذا رأيتم الخير فسارعتم اليه و إذا رأيتم الشرّ فتباعدتم عنه و كنتم بالطّاعات عاملين و فى المكارم متنافسين كنتم محسنين فائزين : هرگاه شما خير را دیدید که بسوى آن مى شتابید و شرّ را دیدید که از آن دورى میگزینید و عبادتها را بجای آورنده و نیکیها را آرزو کننده اید (بدانید که) شما از نیکان و پیروزمندانید.

183

إذا وجدت من أهل الفاقة من يحمل لك الرّاد إلى يوم القيامة فيوافيك به غذا حيث تحتاج إليه فاغتنمه و حمّله إياه و أكثر من تزويده و أنت قادر عليه فلعلّك أن تطلبه فلا تجده : هرگاه از نیازمندان کسی را یافتی که برایت بسوى روز قیامت توشه حمل کند و آنجا که تو بدان نیاز داری بتو برساند موقع را مغتتم شمار و بیدرنگ بارت را بر پشتش نه مخصوصاً تا میتوانی بسیار بارش کن شاید که (بهوش آئی) او را بیابى و بجوئیش.

184

إذا أنكرت من عقلك شيئاً فافتد برأى عاقل يزيل ما أنكرته : هرگاه چیزی را پیش عقل خودت بد دانی از رأى خردمندی پیروی کن که او ترا از آنچه که بد دانی جدا مینماید.

185

إذا سمعتم العلم فانطوا عليه و لا تشوبوه بهزل فتمجّه القلوب : هرگاه دانشی را شنیدید آن را ملازم باشید و در آن کوشش کنید و آنرا بشوخی و بازی و بیهوده میامیزید که دلها آنرا بیرون خواهند

ص: 326

افکنند (در برخی نسخه ها بجای إنطوو اکظوا وارد شده است و آن نیز درست و هر دو لفظ بمعنای شدت در کار و مبالغه در امری است کنز - منجد - مجمع)

186

إذا رمت الانتفاع بالعلم فاعملوا به و اكثروا الفكر في معانيه تعه القلوب :

هرگاه خواستید از علم و دانشی سودمند شوید بآن عمل کنید و در معانی آن بسیار بیندیشید تا آنکه دلها آنرا نگهدارند (با اینکه لفظ رمت در اینجمله چندان مناسبتی ندارد و شاید شتم بوده است معذک چون اکثر نسخ رمت بود نوشته شد).

187

إذا غلبت عليك الشهوة فاعلبها بالاختصار : هرگاه شهوت بر تو غالب گردد تو بکم کردن آن شهوت بر آن غالب شو.

188

إذا غلب عليك الغضب فاعلبه بالحلم و الوقار : هرگاه غضب بر تو غالب گردد تو هم بوسیله وقار و بردباری بر آن غالب شو.

189

إذا فاجأك البلاء فتحصن بالصبر و الاستظهار : هرگاه بلائی ناگهانی بر تو وارد شود صبر و شکیب را پناه و پشتیبان خویش گیر.

190

إذا ظهر غدر الصديق سهل هجره :

همینکه از دوست بیوفائی سر زد دوری از وی آسان میشود.

191

إذا كرم أصل الرجل كرم مغيبه و محضره :

وقتی که اصل و ریشه شخص خوب باشد پیدا و پنهانش خوب است (و ظاهر و باطنش نیکو).

192

إذا لم تنفع الكرامة فالإهانة أحزم و إذا لم ينجع السوط فالسيف أحسم : هنگامیکه نیکی سود ندهد خوار داشتن بدور اندیشی و احتیاط نزدیکتر و گاهی که تازیانه نفع نبخشد (و کاری از پیش نبرد) پس شمشیر برنده تر است.

193

إذا كنت جاهلاً فتعلّم و إذا سئلت عمّا لا تعلم فقل الله ورسوله أعلم : هرگاه نادان (بعلمی) باشی آنرا یاد گیر و وقتی که از چیزی که
نمیدانی پرسیده شوی بگوی خدا و رسول داناترند

194

إذا سمعت من المكروه ما يؤذيك فتطأطأ له يخطك : هرگاه سخن ناپسندی بشنوی که آزارت دهد پس سر پیش افکن (و بخاموشی گرای)
از تو در میگذرد.

195

إذا كتبت كتاباً فأعد فيه النظر قبل ختمه فإنّما تختم على عقلك : هرگاه نامه و کتابی

ص: 327

بنویسی پیش از آنکه آن را ختم کنی دوباره در آن نظر کن (و کلمات را بدقت برس) زیرا که تو عقل خود را مهر میزنی و ختم میکنی (فارجع البصر هل تری من فطور)

196

إذا زاد عجبك بما أنت فيه من سلطانتك فحدثت لك أبهة أو مخيلة فانظر إلى عظم ملك الله وقدرته مما لا تقدر عليه من نفسك فإن ذلك يلين من جمالك و يكف من غربك و يفيء إليك بما عذب عنك من عقلك : هر آنگاه بچیزی از بزرگی و سلطنتی که تو در آنی تو را خوش آید و بر خود پسندیت بیفزاید و نمایش و خیال شوکتی در تو پیدا گردد و بر بزرگی سلطنت و قدرت خدا بنگر از چیزهاییکه نفس تو قادر بر سلطنت و قدرت خدا بنگر از چیزهاییکه نفس تو قادر بر (دریافت و اندیشه در) آن نیست زیرا که اینکار تو را از سرکشی بافتادگی و نرمی میکشاند و از دوری بازت میدارد و آنچه که از عقلت از تو دور شده بود بتو نزدیک میسازد

197

إذا شاب العاقل شبَّ عقله إذا شاب الجاهل شبَّ جهله : خردمند هنگامیکه پیر گردد عقلش جوان شود و بیخرد هنگامیکه پیر گردد نادانیش جوان گردد.

198

إذا قلَّ أهل التَّمَصُّلِ هلك أهل التَّجَمُّلِ :

هرگاه اهل بذل و بخشش کم شوند خود آرایان هلاک گردند

199

إذا رغبت في صلاح نفسك فعليك بالاعتقاد و القنوع و التَّقَلُّلِ : هرگاه باصلاح نفس خویش مایل شدی پس میانه روی و قناعت و کم چیز پرا ملازم باش.

200

إذا طابق الكلام نية المتكلم قبله السامع و إذا خالف نية لم يحسن موقعه في قلبه هرگاه کلام با نیت شخص متکلم مطابق باشد شنونده آن را بپذیرد و اگر با نیتش مخالف باشد موقعیت آن در قلب شنونده نیکو نباشد.

201

إذا زاد علم الرجل زاد أدبه و تضاعفت خشيته من ربه : هرگاه مرد بدانش گراید ادبش بیفزاید و ترسش از پروردگارش دو چندان شود.

202

إذا كانت محاسن الرجل أكثر من مساويه فذلك الكامل و إذا كان متساوي المحاسن و المساوي فذلك المتماسك و إذا زادت مساويه على

هرگاه نیکیهای مرد بر بدیهایش بچربد این مردی است تمام و کامل و اگر نیکی و بدیش برابر باشد پس این مردی است که دست آویزی دارد (نه خوب است و نه بد ممکن است خود را نجات دهد) و اگر بدیهایش بر نیکیهایش بچربد

این مرد هلاک شونده است.

203

إذا كثرت النّاعى إليك قام النّاعى بك :

همینکه آوازه تباه شوندهگان بسوی تو بسیار شود (و مرگ دیگران را بتو گذارش دهند طولی نکشد که) آوازه کننده مرگ بر تو بر خیزد (و دیگران را از مرگ تو آگاهی دهد).

204

إذا أحبّ الله عبدا ألهمه رشده و وقّفه لطاعته : همینکه خدا بنده را دوست دارد راست روی را بدل وی اندازد و او را بطاعتش موفق دارد.

205

إذا كان الحلم مفسدة كان العفو معجزة هرگاه بردباری سبب تباهی باشد عفو و عجز زبونی است.

الفصل الثامن عشر فى حرف الباء بالباء الزائدة

اشاره

مما ورد من حکم أمير المؤمنين على بن ابيطالب عليه السلام فى حرف الباء بالباء الزائدة قال عليه السلام:

فصل هیجدهم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه الصّ لموة و السلام در حرف باء بباء زائده آنحضرت فرمودند

1

بالشکر تدوم النّعمة : پایداری نعمت بسپاسگزار است

2

بالتواضع تكون الرّفعة : سر بلندی بافتادگی است

3

بالإفضال تعظم الأقدار : بزرگی جاه انسان بواسطه بخشش است.

4

بالصّمت يكثر الوقار : خاموشی وقار را میافزاید

5

بحسن الموافقة تدوم الصّحبة : دوستی بخوشرفتاری پایدار میماند.

6

بالوقار تكثر الهيبة : آرامش و وقار هیبت را میافزاید.

7

بالحلم تكثر الأنصار : بردباری یاران را بسیار میگرداند.

8

بالهدى يكثر الاستبصار : بوسیله هدایت ینش بسیار میگردد.

9

بالإيثار يسترقّ الأحرار : بوسیله بخشش آزاد مردان بنده میگردند.

10

بالإحسان يستعبد الإنسان : احسان انسانرا بنده میسازد.

11

بالمَنّ يكدّر الإحسان : منت نهادن احسانرا آلوده مینماید.

12

بالتّصفه تدوم الوصلة : پیوند دوستی بعدل

ص: 329

و انصاف پایدار میماند.

13

بالمواعظ تنجلی الغفلة : زنگ غفلت با پندها زدوده میشود.

14

بالعلم تعرف الحكمة : حکمت بدانش شناخته میشود

15

بالتواضع تزان الرفعة : بزرگی انسان بفروتنی سنجیده میشود.

16

بالتوّد تكون المحبة : مهربانی با دوستی پایدار میماند.

17

بالبخل تكثر المسبة : بخل ننگ و زشتی را بسیار میسازد

18

بالتوفيق تكون السعادة : نیکبختی شخص در اثر توفیق است.

19

بالجود تكون السيادة : بخشش سبب سروریست.

20

بالشكر تستجلب الزيادة : جلب زیادتی نعمت به سپاسگذاری است.

21

بالیقین تتم العبادة : تمامیت عبادت با یقین و ایمان بخدا است.

22

بحسن العشرة تدوم المودة : دوستی با خوش رفتاری پایدار میماند.

23

بالرفق تتم المرّوة : مردانگی با نرمی تمام و کامل است

24

بالمّن تكفّر و الصّنیعة : مّنّت نهادن نیکی را می پوشاند.

25

بكثرة الجزع تعظم الفجیعة : زاری بسیار باعث بزرگی رنج است.

26

بالمكاره تنال الجنة : سختیها شخص را بهیشت میرساند

27

بالصّبر تحفّ المحنة : محنت با صبر تخفیف پیدا میکند.

28

بالایمان تكون التّجاة : رستگاری در داشتن ایمان است.

29

بالعافية توجد لذّة الحیوة : لذّت زندگی در تندرستی پیدا میشود.

30

بالعقل يستخرج غور الحكمة : كنه و پایان حكمت با عقل استخراج میگردد.

31

بذكر الله تستنزل التّعمة : با ذكر خدا نعمت خدا نازل میشود.

32

بالایمان يستدلّ على الصّالحات : بواسطه ایمان انسان بر خوبیها راه برده میشود.

33

بالعدل تتضاعف البركات : عدالت برکاترا دو چندان میکند.

34

بالعقل تنال الخيرات : انسان بواسطه عقل بخوبیها میرسد.

35

بالبرّ يملك الحرّ : بوسیله خوبی آزاد مرد بنده و

ص: 330

36

بفعل المعروف يستدام الشكر : با نیکوکاری سپاسگزاری ادامه پیدا میکند.

37

بالعدل تصلح الرعيّة : کار رعیت با عدالت اصلاح میشود.

38

بالفکر تصلح الرويّة : روش و امر زندگی انسان بانديشه اصلاح ميپذيرد.

39

بالتعلم ينال العلم : دانش با دانش آموختن بانسان ميرسد.

40

بالكظم يكون الحلم : بردباری بفرو خوردن خشم است.

41

بالعلم تكون الحيوّة : زندگی انسان بواسطه علم است (و جاهل در شمار مردگان است).

42

بالصدق تكون التّجاة : رستگاری در راستی است

43

بالكذب يتزيّن أهل التّفاق : دورويان خود را با دروغ ميآرايند.

44

بالشّره تشان الأخلاق : اخلاق انسان با آزمندی بسيار عينك ميگردد.

45

بالصدق تكمل المروّة : مردانگی با راستی تکمیل است.

46

بالتواخي في الله تكمل المروّة : با برادری در راه خدا با یکدیگر مردانگی تمام است.

47

بالتواخي في الله ثمر الأخوة : در راه خدا با هم برادری کردن ثمره اش برادری است.

48

بالتأني تسهل المطالب : کارها با نرمی و آرامش آسان میگردند.

49

بالصبر تدرك الرغائب : چیزهای دلپسند با صبر بدست میآید.

50

بالصحة تستكمل اللذة : لذت زندگی با تندرستی است

51

بالزهد ثمر الحكمة : درخت حکمت با زهد بار میآورد

52

بالظلم تزول النعم : نعمتها با ستمکاری از بین میروند.

53

بالبغي تجلب النقم : خشمهای خدا با ستمکاری جلب میشوند.

54

بالإفضال تسترق الأعناق : بافزایش و بخشش آزادگان به بند بندگی کشیده میشوند.

55

بحسن العشرة تأنس الرفاق : با خوشرفتاری رفقا بانسان انس میگیرند.

56

بالعلم يستقيم المعوج : كجیها با دانش راست میگردند.

ص: 331

57

بالحقّ يستظهر المحتجّ: شخص حجّت آرنده حق را پشتیبان میگیرد.

58

بالرفق تدرک المقاصد: انسان مقاصد خود را با مدارا بدست میآورد.

59

بتحمّل المؤمن تكثر المحامد: ببرداشتن بارهای زحمات (از دوش مردم) ستایشها بسیار میگردد

60

بالعفاف تزكو الأعمال: با پرهیز و پاکدامنی کارها پاکیزه میشوند.

61

بالصدقة تفسح الأجال: با تصدّق دادن اجلها گشاده میگردند (و مرگهای ناگهانی عقب میروند)

62

بالدعاء يستدفع البلاء: بلا بوسیله دعا بر طرف میشود.

63

بحسن الأفعال يحسن الثناء: با کردارهای نیک ستایشها نیکو میگردند.

64

بالإخلاص ترفع الأفعال: با اخلاص و پاکدامنی کارها بالا میروند.

65

بالطاعة يكون الإقبال: با طاعت خدا اقبال بدست میآید و انسان خوشبخت میشود.

66

بالقناعة يكون العزّ: عزّت و آبرو با قناعت است

67

بالطاعة يكون الفوز : پیروزی در طاعت خدا است

68

بالتكبر يكون المقت : خودپسندی موجب دشمنی است.

69

بالتواني يكون الفوت : با کاهلی وقت از دست می‌رود.

70

بالفناء تختم الدنيا : جهان با نیستی پایان پذیرد.

71

بالحرص يكون العناء : رنج با آزمندی است.

72

بالياس يكون الغناء : دارائی در نومیدی از خلق است

73

بالمعصية تكون الشقاء : بدبختی در نافرمانی خدا است

74

بعوارض الآفات تتكدر النعم : با پیدایش آفتها نعمتها تیره و تار میگردند.

75

بالإيثار يستحق اسم الكرم : بدادن و بخشیدن شخص سزاوار نام کرم میشود.

76

بقدر اللذة يكون التّغصيص : غصّه و تنگی دل باندازه لذت است.

77

بقدر السرور يكون التّغصيص : دل شکستگی باندازه شادمانی است.

بركوب الأهوال تكتسب الأموال : بسواری بر ترسها (و دلاوری) اموال بدست میآید.

بالصدق تتریزن الأقوال : سخنها با راستی آرایش میپذیرد.

ص: 332

80

بالسَّخاء تزان الأفعال : کردارها با سخاوت سنجیده میشوند.

81

بالإخلاص يتفاضل العمّال : کار گذاران با اخلاص و درستکاری برتری میجویند.

82

بالجود تسود الرّجال : مردان با دهش و بخشش سروری مییابند.

83

بلين الجانب تأنس النفوس : مردم بواسطه نرم خوئی بانسان مأنوس میگردند.

84

بالإقبال تطرد النّحوس : بدبختیها با بخت و اقبال از بین میروند.

85

بحسن الإقبال يطيب العیش : زندگی با خوشخوئی گواراست.

86

بكثرة الغضب يكون الطّيش : از جای بدر رفتن از بسیار خشم گرفتن است.

87

بعدل المنطق تجب الجلالة : درستی گفتار موجب بزرگی است.

88

بالعدول عن الحقّ تكون الضّلالة :

برگشتن از حق باعث گمراهی است.

89

بالسّيرة العادلة يقهر المناوی : با رفتار درست دشمن پست کرده میشود.

90

باکتساب الفضائل یکبت المعادی : با اندوختن دانش دشمن افکنده و کوبیده میشود.

91

بدوام ذکر الله تنجاب الغفلة : همیشه بیاد خدا بودن غفلت را دور میسازد.

92

بحسن العشرة تدوم الوصلة : دوستی با خوشرفتاری پایدار است.

93

بتکرار الفكر ینجاب الشک : فکر را مکرر کردن شک را دور کردن است.

94

بدوام الشک یرشد الشک : از پر شکى شرك پیدا شود.

95

بالحکمة یرکشف غطاء العلم : پرده علم با حکمت گشوده میشود.

96

بوفور الحق یتوقر الحلم : با فراوانی حق (و همیشه بیاد خدا بودن) حلم فراوان میگردد.

97

بالعقول تنال ذروة العلوم : انسان بوسیله خردها با علا درجه دانش ها میرسد.

98

بالصبر تدرك معالی الأمور : انسان به نیروی شکیب کارهای بزرگ را در مییابد.

99

بقدر الهمم تكون الهموم : اندوهها باندازه همتها است.

بقدر الفتنة يتضاعف الحزن و الغموم :

غم و اندوهها باندازه (و هنگام) گرفتاری دو چندان میشوند

بالتقوى تقطع حمة الخطايا : تیزی لغزش و تندی گناهان بوسیله تقوا قطع میگردد.

بالورع يكون التتره عن الدنيا : پارسائی سبب پاکی از پستیها است.

بحسن الأخلاق تدرّ الأرزاق : خوشخوئیها روزیها را بر انسان فرو میبارد.

بحسن الصحبة تكثر الرفاق : بیاری کردن نیکو دوستی بسیار میگردد.

بصدق الورع يحصن الدين : پارسائی درست دین نگهداری میشود.

بالرضاء بقضاء الله يستدلّ على حسن اليقين : با راضی بودن بقضای الهی بر یقین و باور نیک استدلال میشود.

بالصالحات يستدلّ على الإيمان : با نیکو کاری برایمان (هر کس) راه برده میشود.

بحسن التوكل يستدلّ على حسن الايقان با توکل درست و نیک بر یقین نیک (بخدا) راه برده میشود.

بكثره التواضع يستدلّ على تكامل الشرف با فروتنی بسیار بر شرافت کامل و عالی راه برده میشود

110

بكثره التكبر يكون التلف : نابودی در گردنکشی بسیار است.

111

بصحة المزاج توجد لذة الطعام : با مزاج سالم و درست لذت چشیدن یافت میشود.

112

بأصالة الرأي يقوى الحزم : اندیشه درست دور اندیشی را نیرو میدهد.

113

بترك ما لا يعنك يتم لك العقل : با واگذاری آنچه که شایسته تو نیست عقل تو کامل میگردد.

114

بكثره الاحتمال يكثر الفضل : فضل و فرونی انسان به بسیاری بردباری است.

115

بالإيثار على نفسك تملك الرقاب : با بخشش بر نفس خویش (وفداکاری در راه مردم) مالک رقاب میگردد.

116

بتجنب الرذائل تنجو من العساب : رستگاری از عیب و ننگ بدوری از زشتیها است.

117

بالعمل يحصل الثواب لا بالكسل : بعمل ثواب حاصل میشود نه با کسالت و تنبلی.

118

بحسن العمل تجنى ثمرة العلم لا بحسن القول

درخت دانش بکردار نیک بارور میگردد نه بگفتار نیک .

119

بالعمل تحصل الجنة لا بالأمل : بهشت با عمل بدست میآید نه بآرزو.

120

بالأعمال الصالحة تعلق الدرجات :

انسان با اعمال صالحه بدرجات بلند بالا میرود.

121

بغلبة العادات الوصول إلى أشرف المقامات : انسان بقلبه بر عادات (پست) بدرجات ارجمند نائل میگردد.

122

بالإحسان تملك القلوب : با نیکی کردن دلها را بدست میآوری.

123

بالسّخاء تستر العيوب : عیبا بداد و دهش پوشیده میشود.

124

بخفض الجناح تنتظم الأمور : بفروتنی و فرو خواباندن بال کارها بسامان میشوند.

125

بالفجائع يتنّص السّرور : شادیهها با اندوهها درهم شکسته میشوند.

126

بالطّاعة ترف الجنة للمتّمين : با فرمان خدا بردن بهشت پرهیزگاران نزدیک میگردد.

127

بالمعصية توصل النار للغاوين : با نافرمانی خدا درهای آتش بر گمراهان بسته میشود

128

بتقدير أقسام الله للعباد قام وزن العالم و تمت هذه الدنيا لأهلها : باندازه گیری قسمتهای خدا برای بندگان میزان تعادل جهان سر پا و این دنیا برای مردمش تمام و کامل است.

129

بالصدق و الوفاء تكمل المرأة لأهلها با راستی و وفاداری مردانگی برای مردان کامل میشود (مراد اینست که کسی که درستی و وفا ندارد مرد نیست و ناقص است).

130

بالرفق تهون الصعاب : سختیها با نرمی آسان میگردد

131

بالتأني تسهل الأسباب : اسباب امور باهستگی فراهم میشود.

132

بالاحتمال و الحلم يكون لك الناس أنصارا و أعوانا : با بار برداری (از دوش مردم) و بردباری مردم اعوان و انصار و یاران تو میگرددند.

133

بإغاثة الملهوف يكون لك من عذاب الله حصن : باینکه در مانده بفریاد رسی برای تو از عذاب خدا پناهی خواهد بود.

134

بفضل الرسول يستدلّ على عقل المرسل :

بفضل و دانش فرستاده بر عقل فرستنده استدلال

ص: 335

میشود (همچنانکه از مکتوب پی بدانش کاتب میبرند)

135

بالبشر و بسط الوجه يحسن موقع البذل :

بشادمانی و گشاده روئی موقعیت بخشش نیکو میافتد

136

يايثار حبّ العاجلة صار من صار إلى سوء الآجلة : به برگزیدن محبت دنیا هر کسی گرفتار بدی و عذاب آخرت شد که شد.

137

بقدر علو الرّفعة تكون نكايّة الوقعة :

گرفتاری و سختی پیش آمد باندازه بلندی پایگاه است (مثلا کسیکه پادشاه نزدیکتر است گرفتاریش سخت تر از دیگران است).

138

بالتّقوى قرنّت العصمة : پاکدامنی وابسته پرهیزگاری است (و شخص تا پرهیزکار نباشد دامانش از لوث گناهان پاکیزه نگردد).

139

بالعفو تستنزل الرّحمة : رحمت خدا در اثر عفو و گذشت بر انسان فرود میآید.

140

بالعقل کمال النّفس : بوسیله عقل نفس انسانی کامل میگردد

141

بالمجاهدة صلاح النّفس : اصلاح امر نفس بکوشش و پیکار با او است.

142

بالعقل صلاح کلّ أمر : اصلاح هر کاری وابسته بعقل است.

143

بالجهل يستثار کلّ شرّ : هر شرّی بوسیله جهل و نادانی برگزیده میشود.

بالفكر تنجلي غياهب الأمور : تاریکیها و فرو بستگیهای کارها با فکر روشن و باز میگردند.

بالإيمان يرتقى إلى ذروة السعادة و نهاية الحبور : انسان با نردبان ایمان باعلا درجه سعادت و نهایت شادیهها میرسد.

بالتوبة تمحص السيئات : گناهان با بازگشت بخدا از هم پاشیده میشوند.

بالإيمان يستدلّ على الصّالحات : بوسیله ایمان انسان بر خوبیها راه برده میشود.

بالطّاعة يكون الإقبال : اقبال و پیش آمد خوش در اثر فرمان خدا بردن است.

بالتّقوى تركوا الأعمال : پاکیزگی کارها بوسیله تقوی است.

بكثره الإفضال يعرف الكريم : به بسیاری بخشش بخشایشگری مرد شناخته میشود.

بكثره الاحتمال يعرف الحليم : بردباری بسیار مرد بردبار شناخته میشود.

بالإحسان يملك الأحرار : آزاد مردان

با نیکی بنده و مملوک خواهند شد.

153

بحسن الوفاء يعرف الأبرار : نیکان بدرست پیمانی شناخته میگردند.

154

بحسن الطاعة يعرف الأخيار : خوبان بخوبی فرمان برداری شناخته میشوند.

155

بالأدب تشحذ الفطن : زیرکیها با سوهان ادب تیز میگردند

156

بالورع يتزكى المؤمن : مؤمن پارسائی پاکیزه میشود.

157

بالجود يبتنى المجد و يجلب الحمد : مجد و بزرگواری و جلب حمد و ستایش مردم روی پایه جود و بخشش است.

158

بالإحسان تغمد الذنوب : بوسیله نیکی احسان گناهان پوشیده میشوند.

159

بالغفران يعظم المجد : بآمرزش و گذشت از گناهان پایه بزرگی انسان بزرگ و بلند میگردد.

160

بالرفق تدرك المقاصد : انسان با نرمی بمقاصدش میرسد.

161

بالبدل تكثر المحامد : ستایشها با بخشش بسیار گردند.

162

بالإحسان تملك القلوب : انسان با احسان خداوند دلها میشود.

163

بالإفضال تستر العيوب : بافزایش و بخشش عیبها پوشیده میشود.

164

بالتّودّد تتأكّد المحبّة : رشته دوستی با مهربانی استوار گردد.

165

بالرفق تدوم الصّحبة : دوستی با مهر و نرمی پایدار میماند.

166

ببذل الرّحمة تستنزل الرّحمة : با بکار بردن رحمت رحمت خدا نازل میگردد.

167

ببذل التّعمة تستدام التّعمة : با بکار بردن نعمت (بر بندگان) نعمت خدا ادامه پیدا میکند

168

بالتّعب الشّدید تدرك الدّرجات الرّفیعة و الرّاحة الدّائمة : با رنجهای بسیار بشر بیایگاههای بلند و آسایش همیشگی میرسد.

169

بصلة الرّحم تستدرّ التّعّم : با خویشاوند پیوند کردن نعمت را بر انسان فرو میبارد.

170

بقطیعة الرّحم تستجلب التّمّ : پیوند خویشی را بریدن باعث جلب گرفتاریها است.

171

بتكرار الفكر تسلّم العواقب : با زیر و رو کردن

اندیشه انسان از گرفتاریها بر کنار میماند.

172

بحسن النِّيات تنجح المطالب : انسان با نیت خوب داشتن بخواهشهایش دست پیدا میکند

173

بالنظر فی العواقب تؤمن المعاطب : بیایان کارها در نگرستن از گرفتاریها بر کنار ماندن است

174

بالاستبصار يحصل الاعتبار : با نظر کردن و از روی بینش دیدن پندها تحصیل میگردند.

175

بلزوم الحقّ يحصل الاستظهار : با همراهی بحق برای انسان پشتیبان پیدا میشود.

176

بالإحسان تسترقّ الرّقاب : با نیکی و احسان گردنها به بند بندگی کشیده میشود.

177

بملك الشهوة التّنزه عن كلّ عاب : با بدست گرفتن زمام شهوت انسان از هر ننگ و عیبی بر کنار خواهد ماند.

178

بالبكاء من خشية الله تمحصّ الذّنوب :

با گریستن از خوف خدا گناهان از هم پاشیده میشوند

179

بالرّضا عن النّفس تظهر السّوّات و العيوب با اینکه شخص خودپسند باشد عیبها و زشتیها آشکار میگردند.

180

بالتّوبة تكفّر الذّنوب : گناهان را پوشیدن بوسیله توبه و بخدا بازگشتن است.

181

ببلوغ الآمال يهون ركوب الأهوال :

با رسیدن آرزوها سواری بر مراکب هولناک آسان می‌گردد (انسان پس از کشیدن بار رنجها آرزو که رسید سختیها را فراموش میکند).

182

بالأطماع تذلل رقاب الرجال : بوسیله طمعها گردنهای مردان به بند خواری کشیده میشود

الفصل التاسع عشر : حرف الباء بلفظ بادر، بادروا

اشاره

مما ورد من حکم أمير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام في حرف الباء بلفظ بادر، بادروا قال عليه السلام «فصل نوزدهم» از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف باء بلفظ بادر، بادروا آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

بدر الطاعة تسعد : بطاعت خدا بشتاب نیکبخت باش.

2

بدر الخیر ترشد به نیکی را بشتاب تا به نیکی راه یابی.

3

بدر الفرصة قبل أن تكون غصة : فرصت را

ص: 338

دریاب پیش از آنکه فرصت غصّه شود (و از دست برود)

4

بَادِرِ الْبِرِّ فَإِنَّ أَعْمَالَ الْبِرِّ فَرْصَةٌ : نیکی را دریاب زیرا که کارهای نیک خود فرصت اند.

5

بَادِرُوا الْعَمَلَ اكْذِبُوا الْأَمَلَ و لَاحِظُوا الْأَجَلَ عَمَلٌ رَا پِيش دَسْتِي كَنِيد آرْزُو رَا دَرْوَع پِنْدَارِيد و دِيدِه بْرَاه اَجَل دَاشْتِه بَاشِيد (كِه اَجَل كَسِي رَا خَبِر نَمِيكَنْد)

6

بَادِرُوا الْأَمَلَ و خَافُوا بَغْتَةَ الْأَجَل تَدْرِكُوا أَفْضَلَ الْأَمَلِ : بَر آرْزُو پِيشِي جَوْنِيد و اَز نَآگَهَان رَسِيدِن اَجَل بْتَرَسِيد و اَعْمَال شَآيَسْتِه رَا دَرَك كَنِيد

7

بَادِرُوا بِالْعَمَلِ عَمْرًا نَاكْسَا : دَر اَيْن عَمْر سَرَاشِيْب شَوْنِدِه عَمَل رَا دَرِيَايِيد (پِيش اَز اَنَكِه پِير شَوِيد و دَسْتَتَان نَرَسَد).

8

بَادِرُوا بِالْعَمَلِ مَرَضًا حَآبِسًا و مَوْتًا خَالِسًا :

عَمَل رَا پِيش تَازِيد پِيش اَز اَنَكِه مَرَضِي حَبْس كَنْدِه و مَرُگِي رَا پِينْدِه شَمَا رَا دَرِيَايِيد.

9

بَادِرُوا قَبْلَ قَدُومِ الْغَائِبِ الْمُنْتَظَرِ : عَمَل رَا پِيش تَازِيد پِيش اَز اَنَكِه غَائِبِ مُنْتَظَرِ كِه مَرُگِ اسْتِ دَر رَسَد.

10

بَادِرُوا قَبْلَ اخْذِ الْعَزِيْزِ الْمَقْتَدِرِ : عَمَل رَا پِيش تَازِيد پِيش اَز رَسِيدِن مَرُگِي كِه اَرَجْمَنْدِ و تَوَانَا اسْتِ (و هَر اَرَجْمَنْدِ و تَوَانَائِي نَزْدَش زَبُونِ و خَوَار اسْتِ)

11

بَادِرُوا قَبْلَ الصَّنْكِ و الْمَضِيْقِ : عَمَل رَا پِيش تَازِيد پِيش اَز تَنْگِ گَرْفْتِنِ و بِه تَنْگِنَا اَفْتَادِنِ (و جَان بَگُودِي گَلُو رَسِيدِن).

12

بَادِرُوا قَبْلَ الرَّوْعِ و الرَّهْوَقِ : عَمَل رَا پِيش تَازِيد پِيش اَز تَرَسِ و بَاطِلِ شَدْنِ (آرْزُوهَا).

بادروا فی مهل البقیة و أنف المشیة و انتظار التوبة و انفساح الحوبة : عمل را پیش تازید در این باقی مهلت و شکافی که راهی هست و انتظار توبه باقی است و از گناه کناره جوئی ممکن است.

بادروا الأبدان صحیحة و الألسن مطلقة و التوبة مسموعة و الأعمال مقبولة :

عمل را پیش تازید کنون که تنها درست زبانها باز توبه شنیده شده و کردارها پذیرفته شده است.

بادروا آجالکم بأعمالکم و ابتاعوا ما بقی لکم بما یزول عنکم : بعملهایتان بر اجلهایتان پیشی گیرید و آنچه را که برایتان باقیمانده است بخزید بآنچه که از شما جدا میگردد.

بادروا بأموالکم قبل حلول آجالکم تزککم و تصلحکم و ترفکم : باموالتان پیش تازید پیش از آنکه اجلهایتان در رسد تا این کار شما را پاک سازد و اصلاح کند و بخدا نزدیکتان سازد.

بادروا الموت و غمراته و مهّ دوا له قبل حلوله و أعدّوا له قبل نزوله : بر مرگ و سختیهای آن پیش تازید و پیش از رسیدن آن مهیا باشید و آماده گردید پیش از آنکه آن بر شما فرود آید (و دستتان از چاره کوتاه باشد).

بادروا فی فینة الإرشاد و راحة الأجساد و مهل البقیة و أنف المشیة : پیش تازید در پیشگاه هدایت و تندرستیها و باقیمانده مهلت در روزگی چند که از راه و روشتان باقی است.

بادروا بأعمالکم و سابقوا آجالکم فإنکم مدینون بما أسلفتم و مجازون بما قدّمتم و مطالبون بما خلّفتم : با کردارهای نیکتان پیش تازید و بر مرگهایتان پیشی گیرید زیرا که شما بدانچه که پیش فرستاده اید (از اموال) خواهید رسید و بدانچه که مقدّم داشته اید (از اعمال) جزا داده خواهید شد و بدانچه که پشت سر نهاده اید باز خواست خواهید گردید.

بادروا الأمل و سابقوا هجوم الأجل فإنّ الناس یوشک أن ینقطع بهم الأمل فیرهقهم الأجل : آرزو را پیش تازید و بر یورش آوردن مرگ سبقت گیرید زیرا نزدیک است که پیوند آرزوی بشر بریده شود و مرگ آنان را از میان بردارد.

بادروا صالح الأعمال و الخناق مهمل و الرّوح مرسل : با عملهای نیک و صالح پیش تازید اکنون که مرگ گلوگیر واگذارده شده و جان در آمد و شد است.

بدر شبابک قبل هرمک و صحّتك قبل سقمک : با جوانیت پیش تاز پیش از پیر شدن و تن درستی را دریاب پیش از بیماریت.

بدر غناک قبل فقرک و حیاتک قبل موتک دارائیت را دریاب پیش از ناداریت و زندگی را پیش از مردنت.

الفصل العشرون : حرف الباء الثابتة بلفظ بئس

اشاره

مما ورد من حکم أمير المؤمنين علی بن ابيطالب عليه السّلم فی حرف الباء الثابتة بلفظ بئس من ذلك قوله عليه السّلم (فصل بیستم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام در حرف باء ثابتة بلفظ بئس از

این باب فرمایش آنحضرت علیه السّلام است که فرمود

1

بُس الدّاء الحمق : نادانی بد دردی است.

2

بُس الشّیمة الخرق : ابلهی بد روشی است.

3

بُس الرّفیق الحرص : همنشین بدی است حرص

4

بُس الاختیار الرضا بالتّقص : رضایت به نقص و کاهش (دین) بد برگزیدنی است.

5

بُس الشّیمة التّمیمة : بد روشی است سخن چینی.

6

بُس الطّمع الشّره : بد طمع کارئی است آزمندی بسیار

7

بُس الطّعام الحرام : حرام بد طعامی است.

8

بُس القوت أكل مال الأیتام : بد روزئی است مال یتیمان را خوردن.

9

بُسّت القلادة قلادة الآثام : بد کردن بندی است گردن بند گناهان.

10

بُس الصّدیق الملوک : پادشاهان بد دوستانی هستند (که ابدا وفا در سیرستشان نیست).

11

بئس السَّجِيَّةُ الغلول : بد روشی است کین توزی و خیانت.

12

بئس العادة الفضول : بد خوئی است زیاده روی.

13

بئس القرین الجهول : بد رفیقی است نادانی.

14

بئس الوجه الوقاح : بد روئی است بی شرمی و بی حیائی.

15

بئس القرین العدو : بد همراهی است دشمن.

16

بئس الجار جار السوء : بد همسایه ایست همسایه بد.

17

بئس الرفیق الحسود : بد یاریست یار رشگیر.

18

بئس العشير الحقود : بد خویشاوندی است خویشاوند کین توز.

19

بئس العمل المعصية : بدکاری است گنهکاری

20

بئس الرجل من باع دينه بدنیا غیره : بد مردی است آنکه دینش را بدنیا دیگری میفروشد

21

بئس السّياسة الجور : بد رفتاریست ستمکاری

22

بئس الذّخر فعل الشّرّ : بد پس اندازی است بدکاری.

23

بئس الظّلم ظلم المستسلم : بد ستمی است ستمکاری درباره شخص فرمانبردار.

24

بئس الكسب الحرام : بد کسبی است حرام

25

بئس قرین الورع الشّيع : برای پارسائی بد همنشینی است پری شکم.

26

بئس قرین الدّین الطّمع : برای دین بد همنشینی است

ص: 341

27

بئس المنطق الكذب : بد گفتاری است گفتار دروغ

28

بئس النسب سوء الأدب : بد نسبی است بآداب دین مؤدب نبودن.

29

بئس السعی التفرقة بين الأليفين : بد کوشش کردنی است کوشش برای جدائی انداختن بین دو دوست

30

بئست القلادة قلادة الدين : بد گردن بندی است گردن بند قرص و وام.

31

بئس الاستعداد الاستعداد : بد آمادگی است برای خود رائی آماده بودن.

32

بئس الزاد إلى المعاد العدوان على العباد بد توشه ای است برای آخرت بر بندگان خدا ستم راندن.

33

بئس الغريم التوم يفنى قصير العمر و يفوت كثير الأجر : بدوام خواهی است خواب عمر کوتاه را تباه میسازد و اجر بسیار را از بین میبرد.

34

بئس القرين الغضب يبدى المعايب و يدنى الشرّ و يباعد الخير : بد یاری است غضب عیوب را ظاهر میسازد بدی را نزدیک میگرداند و خوبی را دور میسازد.

35

بئس الخليفة البخل : بد خوئی است بخل و امساک.

36

بئس الشیمة الأمل يفنى الأجل و يفوت العمل بد روشی است آرزوی دراز داشتن دوران انسان را سر میبرد و عمل را زایل میسازد.

بئس الدار الدنیا: بدخانه ایست جهان (که همواره انسان در آن در معرض آفات است)

بئس الاختیار التّعوض بما یفنی عمّا یبقی: بد برگزیدنی است عوض گرفتن بدانچه که فانی میگردد از آنچه که باقی میماند (دین را دادن دنیا را ستاندن)

الفصل الحادی و العشرون: حرف الباء بالباء الثابتة باللفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الباء بالباء الثابتة باللفظ المطلق قال علیه السلام (فصل بیست و یکم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف باء بباء ثابتة بلفظ مطلق آنحضرت (علیه السلام فرمودند):

ص: 342

1

بكرة السَّبْت و الخميس بركة : صبح روز شنبه و پنجشنبه با برکت است (و در پی کارها رفتن نیکو است)

2

بِرّ الوالدين أكبر فریضة : با پدر و مادر نیکی کردن بزرگترین فریضه است.

3

بطن المرء عدوه : شکم انسان دشمن انسان است (زیرا برای پر کردن این شکم است که انسان کارهای حرام را مرتکب میشود).

4

بعد المرء عن الدنّیة فتوة : دوری گزیدن از پستی جوانمردی است.

5

بركة المال فی الصدقة : برکت مال انسان در تصدّق دادن است.

6

بِرّ الرّجل ذوی رحمه صدقة : اینکه مرد با خویشانش نیکی کند در شمار تصدّق دادن است.

7

بلاء الإنسان فی لسانه : گرفتاری مرد در زبانش میباشد.

8

بیان الرّجل ینبیء عن قوّة جنانه : بیان مرد از نیروی دلش آگهی میدهد (زیرا مرد تا دارای قلبی قوی نباشد نمیتواند سخن را شیرین و شیوا بیان سازد)

9

باكر الطّاعة تسعد : در طاعت حق صبح کن تا نیک بخت شوی.

10

بادر الخیر ترشد : بکار نیک مبادرت کن راه را پیدا میکنی.

11

بكاء العبد من خشية الله يمحّص ذنوبه :

گریه بنده از ترس خدا گناهانش را از هم میپاشد.

12

بلاء الرّجل على قدر إيمانه و دينه : گرفتاری مرد باندازه دین و ایمان بخدا است (در دنیا لکن در آخرت آسایشش باندازه ایمانش میباشد).

13

بركة العمر في حسن العمل : عمر با برکت در کار نیک کردن است.

14

بلاء الرّجل في طاعة الطّمع و الأمل : گرفتاری مرد در این است که فرمانبردار طمع و آرزوی دراز باشد

15

بذل العلم زكوة العلم : دانش بخشی سبب پاکیزگی دانش است (انسان هر قدر علم را بمتعلّمین یاد دهد بهمان اندازه صفای باطنش بیشتر گردد).

16

بالعلم تدرك درجة الحلم : بواسطه علم رتبه درجه حلم بدست میآید.

17

بذل العطاء زكوة التّعماء : زکوة نعمتهای الهی عطا را بخشیدن و ایثار نمودن است.

18

بقية السيف أنمی عددا و أكثر ولدا :

باقیمانده از جنگ عددشان بیشتر و فرزندانشان

افزونتر است (مثلاً ملّتی در راه استقلال می‌جنگد و کشته‌ فراوان می‌دهد آنها که باقی مانند کاخ عظمت خود را بر پایه های استواری بنا مینهند و شالوده بهتری و پایدارتری میریزند).

19

بذل الجاه زکوة الجاه : آبرو را صرف حوائج مردم کردن زکوة آبرومندی است.

20

باکروا فالبرکة فی المبارکة و شاوروا فالنّجح فی المشاورة : صبح خیز باشید که برکت در صبح خیزی است (و روزیها صبحگاهان تقسیم میشوند) و در امورات مشورت کنید که رستگاری در مشورت کردن است.

21

بذل ماء الوجه فی الطّلب أعظم من قدر الحاجة و إن عظمت و أنجح فیها الطّلب آبرو را در راه چیزی خرج کردن بزرگتر از حاجت خواستن است اگر چه حاجت بزرگ باشد و انسان در آن خواستن بخواهش خود برسد.

22

بَحَّ بَحَّ لعالم علم فكفّ و خاف البيات فاعدّ و استعدّ إن سئل أفصح و إن ترك صمت كلامه صواب و سكوته عن غير عیّ فی الجواب به به از دانشمندی که بدانند و (از پر گفتن) دم در کشد از خواب بسیار بترسد و مهیای مرگ باشد و در آن راه طالب آمادگی باشد اگر از وی سخنی پرسند پاسخ رسا و شیوا دهد و اگر نپرسند خاموش نشیند سخنش درست و دلنشین و خاموشیش بدون ناتوانی از جواب دادن باشد.

23

بذل التّحیّة من حسن الأخلاق و السّجیّة سلام و درود را کار بستن از خوش اخلاقی و خوش رفتاری است.

24

بذل الید بالعطیّة أجمل منقبة و أفضل سجیّة : دست را بکار پاشیدن و بخشیدن داشتن زیباترین ستودن و بالاترین کار کردن است.

25

بذل الوجه إلى اللّئام الموت الأكبر : آبرو را پیش ناکسان ریختن بزرگترین مردن است.

26

بشّر نفسك إذا صبرت بالنّجح و الظّفر :

هنگامی که صبر کنی خودت را برستگاری و پیروزی مژده بده.

بَرِّوا آبائكم بَبْرکم اَبناؤکم : با پدرانتان نیکی کنید تا پسرانتان با شما نیکی کنند.

بَرِّوا ایتامکم و واسوا فقرائکم و ارافوا بضعفائکم : با یتیمان نیکی و با فقرائتان مواساة

ص: 344

و با ناتوانتان مهربانی کنید (تا در روز فقر و ناتوانی خدا با شما مهربانی نماید).

29

بینکم و بین الموعظة حجاب من الغفلة و العرة: میان شما و میان پند و موعظت پرده از بیخبری و مغروری آویخته است (آن پرده را پاره کنید و دل را از بیخبری برهائید).

30

بعد الأحمق خیر من قربه و سکوته خیر من نطقه: دوری از احمق خوشتر از نزدیکیش و سکوتش بهتر از سخن گفتنش میباشد.

31

بشرك أول برك و وعدك أول عطائك:

نخستین نیکیت گشاده روئی است و اولین عطای امیدواری دادنت میباشد.

32

بشرك يدل علی كرم نفسك و تواضعك ينبئ عن شريف خلقك: گشاده روئی بر بزرگواریت و فروتنیت از شرافت خلقت حکایت میکند.

33

بقائك إلى فناء و فنائك إلى بقاء:

هستی تو بسوی نیستی (در دنیا) و نیستیت تو را بسوی هستی (در آخرت) میکشاند.

34

بيعوا ما يفنى بما يبقى و تعوضوا بنعيم الآخرة عن شقاء الدنيا: نابود شدن آنها را ببودنیها بفروشید و بدبختی دنیا را بنعمت آخرت عوض کنید (تا کامروا باشید).

35

بسط اليد بالعتاء يجزل الأجر و يضاعف الجزاء: دست را ببخشش گشادن مزد را میافزاید و پاداش را دوچندان میگرداند.

36

فی ذکر رسول الله صلی الله علیه و آله بلغ عن ربّه معذرا و نصح لأُمَّته منذرا و دعا إلى الجنة مبشرا: آنحضرت علیه السلام درباره رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: امر پروردگار شرا رساند در حالیکه عذرخواه از خدا بود و امتش را نصیحت کرد در حالیکه آنها را (از دوزخ و عذاب) بیم دهنده و بسوی بهشت مژده رساننده بود.

بنا اهتديتم الظلماء و تسنتم العلياء و بنا انفجرتم عن السرار : (شما مردم جهان با نوار درخشان ما از تاریکی گمراهی هدایت یافتید و باعلا درجه انسانیّت بالا رفتید و از شبان تیره بدون ماه بصبح روشن رسیدند.

بنا فتح الله و بنا يختم و بنا يمحو ما يشاء و يثبت و بنا يدفع الله الزمان الكلب و بنا

ص: 345

ينزل الغيث فلا يغرتكم بالله الغرور :

خدا (باب رحمت را) بوسيله ما گشود و آن را بما ختم و تمام خواهد فرمود بوسيله ما آنچه را بخوهد محو فرمايد و هر چه را خواهد ثابت بدارد بواسطه ما خدا روزگار گزنده را دفع دهد و باران را بخاطر ما (بر خلق) ببارد پس (متوجه باشيد و از دور ما پا بسوی ديگران نکشيد و) فريب شيطان فريب دهنده را نخوريد.

39

وقال عليه السلام في وصف المؤمن:

بشر المؤمن في وجهه و حزنه في قلبه أوسع شبيء صدرًا و أذل شبيء نفسًا يكره الرفعة و يشنأ السعة طويل غمه بعيد همه كثير صمته مشغول وقته صبور شكور مغمور بفكرته ضنين بخلته سهل الخليفة لئین العريكة نفسه أصلب من الصلد و هو أذل من العبد: آنحضرت عليه السلام درباره مؤمن فرمودند مؤمن گشاده گيش در چهره اش و اندوهش در قلبش میباشد سينه اش از هر چیزی گشاده تر و نفسش از هر چیزی خوارتر است بلندی و جاه را بداند و ریا و سمعه را عيب شمارد اندوهش دراز هم و حزنش دور خاموشيش بسيار است وقتش مشغول پر صبر و پر شکر است در فکر خودش فرورفته است، بدوستش بخل ميورزد (و بزودی او را از دست نميدهد) خویش هموار و رفتارش نرم است نفسش از سنگ خارا سخت تر و از بنده زر خريد افتاده تر میباشد.

الفصل الثاني والعشرون : حرف التاء

اشاره

مما ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السلام في حرف التاء (قال عليه السلام) فصل بيست و دوّم از آنچه كه وارد گردیده است از حكمتهاى حضرت امير المؤمنين عليّ بن ابيطالب عليه السلام در حرف تاء آنحضرت عليه السلام فرمودند

1

تاجر الله تريح : با خدا كار بتجارت كن سود ببر.

2

توسّل بطاعة الله تنجح : بطاعت خدا چنگ در زن رستگار شو.

3

تمام العمل استكماله : تماميت عمل بكامل كردن آنست.

4

توقّ معاصي الله تفلح : از معاصي خدا بپرهيز رستگار ميشوي.

5

تفأل بالخیر تنجح : فال نیکو بزن از گرفتاری میرهی.

6

تواضع لله یرفعك : برای خدا تواضع کن تو را بر میکشد.

7

تمسك بطاعة الله یرلک : بطاعت خدا چنگ در زدن تا نزدیکی سازد.

8

تعجیل المعروف ملاك المعروف : بسوی کار نیک شتافتن ملاك نیکی است.

9

تضییع المعروف وضعه فی غیر معروف : نیکی را ضایع کردن آنرا در غیر جایش وضع کردن است.

10

تأخیر العمل عنوان الكسل : کار را عقب انداختن نشانه تنبلی است.

11

تصفیة العمل أشد من العمل : عمل را پاکیزه انجام دادن از خود عمل کردن سخت تر است.

12

تاج الملك عدله : افسر و اکیلل پادشاه عدل او است.

13

تزکیة الرجل عقله : پاکیزگی مرد بعقل او است

14

تواضع المرء یرفعه : فروتنی مرد باعث بلندی او است.

15

تکبر المرء يضعه : تکبر مرد سبب افتادن او است.

16

تقرب العبد إلى الله سبحانه بإخلاص نيته خلوص نيت بنده باعث نزدیکی او بخداوند سبحانست

17

تعلم تعلم : بیاموز آموزگار شو.

18

تكرم تكرم : گرامی دار گرامی شو.

19

تفضل تخدم و أعلم تقدم : ببخش خدمت کرده شوبدان پیشوا باش.

20

تمام الشرف التواضع : تمامیت در فروتنی است.

21

تمام السودد ابتداء الصنایع : تمامی سروری در این است که انسان ابتدای به نیکیها کند.

22

تمام العلم العمل بموجبه : تمامیت علم بلوازم علم عمل کردن است.

23

تمام الإحسان ترك المنّ به : نیکی را کامل کردن منت گذاردن را واگذارن است.

24

تنزل المثوبة على قدر المصيبة : ثواب باندازه مصیبت نازل میگردد.

25

تنزل من الله المعونة على قدر المؤنة : در آمد هر کسی از جانب خدا باندازه مخارج او است.

تکاد ضمائر القلوب تطّلع علی سرائر الغیوب نزدیک است ضمائر و دانش دلها بر اسرار غیوب آگاه شوند (زیرا که مؤمنان بانوار الهی بر اسرار واقف میگردند)

ص: 347

تَجَرَّعَ غَصَصَ الْحَلْمِ يَطْفِئُ نَارَ الْغَضَبِ :

غصّه های گلوگیر بردباری را در کشیدن آتش خشم را خاموش کردن است.

تَحَرَّى الصَّدْقَ وَ تَجَنَّبَ الْكُذْبَ أَجْمَلَ شِيمَةَ وَأَفْضَلَ أَدَبَ : صدق را تحصیل کردن و از کذب دوری گزیدن زیباترین روش و افزونترین ادب است

تَأَمَّلَ الْعَيْبَ عَيْبَ : اندیشیدن در عیب عیب است.

تَهْوِينُ الذَّنْبِ أَكْبَرُ مِنْ رُكُوبِهِ : گنه را خوار کردن (و آن را بجای آوردن) بزرگتر از ارتکاب آن گناه است.

تَعْجِيلُ السَّرَاحِ نَجَاحٌ : شتاب در کار آسان باعث رستگاری است.

تَعْجِيلُ الْإِسْتِدْرَاكِ إِصْلَاحٌ : شتاب برای ادراك کار خدا اصلاح آن است.

تَدَبَّرُوا آيَاتَ الْقُرْآنِ وَ اعْتَبَرُوا بِهِ فَإِنَّهُ أَبْلَغُ الْعِبَرِ : آیات قرآن را تدبّر کنید و بآن پند گیرید که آن رساترین پندها است.

تَمْيِيزُ الْبَاقِي مِنَ الْفَانِي مِنَ أَشْرَفِ النَّظَرِ :

سرای آخرت را از دنیا تمیز دادن از برترین نظرها است

تَاجُ الرَّجُلِ عَفَافُهُ وَ زِينَتُهُ إِنْصَافُهُ : افسر و اکلیل مرد پاکدامنی او و انصافش زیورش میباشد.

تَقِيَّةَ الْمُؤْمِنِ فِي قَلْبِهِ وَ تَوْبَتَهُ فِي اعْتِرَافِهِ :

پرهیز و تقوای مؤمن در دلش و توبه او در اعتراف بزبانش میباشد.

37

تَلْوِيحُ زَلَّةِ الْعَاقِلِ لَهُ أَمْصُ مِنْ عِتَابِهِ : لغزش مرد خرد را بکنایه گفتن برای او از سرزنش کردنش دردناکتر است

38

تَرْكُ جَوَابِ السَّفِيهِ أَبْلَغُ جَوَابِهِ : نادان را جواب ندادن رساترین جواب او میباشد.

39

تَوَقُّوا الْمَعَاصِيَ وَ احْسَبُوا أَنْفُسَكُمْ عَنْهَا فَإِنَّ الشَّقِيَّ مَنْ أَطْلَقَ فِيهَا عِنَانَهُ : از گناهان خود داری کنید و نفوستان را از آن در بند کشید زیرا بدبخت کسی است که عنان خود را در گناهان رها کند

40

تَكَلَّمُوا تَعْرِفُوا فَإِنَّ الْمَرْءَ مَخْبُؤٌ تَحْتَ لِسَانِهِ :

سخن گوئید تا شناخته شوید زیرا که مرد در زیر زبانش پنهان میباشد (سخن که گفت عیب و هنرش پدیدار میگردد).

41

تَوَخَّ رِضَا اللَّهِ وَ تَوَقَّ سَخَطَهُ وَ زَعَزَعَ قَلْبَكَ بِخَوْفِهِ : برای خوشنودی خدا برادری کن و از

ص: 348

خشمش بپرهیز و دلت را با بیم از وی بلرزان (تا در شمار نیکان در آئی).

42

تحرّ رضا الله برضاك بقدره : رضای خدا را تحصیل کن باینکه برضای خدا راضی باشی.

43

تجِّب إلى الله تعالى بالرغبة فيما لديه با رغبت و میل بآنچه که نزد خداست (از ثوابهای در برابر اعمال نیک) خود را در شمار دوستان خدای در آر.

44

توكل على الله سبحانه فإنه قد تكفل بكفاية المتوكلين عليه : بر خداوند سبحان توکل کن زیرا که خداوند کفایت کرده است که توکل کنندگان بر خود را کفایت کند.

45

تقرّب إلى الله سبحانه فإنه يزلف للمتقرّبين إليه : بخداوند سبحان نزدیک شو که خدا نزدیکان بخود را بخود نزدیک میسازد.

46

تجِّب إلى الناس بالزهد فيما بين أيديهم تفرّ بالمحبّة منهم : با زهد و کناره گیری از آنچه که بین دستهای مردم است در میان مردم محبّتی بدست آر تا از آن محبّت بینی (زیرا تا با مال مردم کار نداشته باشی محبوبی)

47

تمسك بكلّ صديق أفادك عند نكبة الشدة : چنگ بدامن دوستی در زن که گاه افتادن در سختی تو را سود رساند (و بفریادت رسد و چنین دوستی فقط خدا است).

48

تجلبب الصبر و اليقين فإنه نعم العدة في الرّخاء و الشدّة : لباس صبر و یقین بخدا را به پیکرت در پوش که این لباس در آسایش و سختی بهترین لباس است.

49

تأميل الناس خيرك خير من خوفهم نكالك مردم را بخیر خود امیدوار سازی خوشتر تا آنها را از گرفت و گيرت بترسانی.

50

تحلّ بالسخاء والورع فهما حلية الإيمان وأشرف خلائك : خویش را بحلیهٔ بخشش و پرهیز بیارای که این دو آرایشگر ایمان و برترین خوهای تواند.

51

تارك العمل بالعلم غير واثق بثواب العمل :

آنکه با داشتن علم عمل نمیکند (برای آنست که) بثواب عمل اطمینان (و ایمان ندارد).

52

تارك التَّأهّب للموت و اغتنام المهل غافل عن هجوم الأجل : آنکه آمادگی برای مرگ

ص: 349

و غنیمت شمردن مهلت را وامیگذارد از هجوم اجل غافل است (و نمیداند اجل چگونه انسان را غافل گیر میکند).

53

ترحلوا فقد جدّ بكم و استعدّوا للموت فقد أظلكم : از جهان بکوچید که کوچیدن در شما سخت شد آماده مرگ باشید که آن بر سر شما سایه افکند.

54

تحفّفوا فإنّ الغاية أمامكم و السّاعة من ورائكم تحدوكم : سبکبار شوید که پایان کار پیش رویتان و قیامت پشت سرتان است و شما را میراند.

55

تذلّ الأمور للمقادير حتّى يكون الحتف في التّدبير : کارها تا آنجا در بند مقدرات اسیرند که مرگ و افتادن در تدبیر (برای نمردن و نیفتادن) واقع میشود.

56

تزوّدوا من أيام الفناء للبقاء فقد دللتم على الزّاد و أمرتم بالطّعن و حثّتم على المسير : از روزگار نیستی برای دوران هستی توشه بردارید که راه توشه گیری را (خوب) نشان شما داده اند و بکوچیدن از جهان فرماتان داده و بروانه شدن و ادارتان کرده اند.

57

تيسّر لسفرک و شمّ برق النّجاة و ارحل مطايا التّشمير : برای سفرت بار سبک بند و برق رستگاری را ببوی و مرکبهای کوشش و دامن بکمر زدن را بارگیری کن (که منزل بسی دور است).

58

تعرف حماقة الرّجل بالأشر في التّعمة و كثرة الدّل في المحنة : نادانی مرد گاهی شناخته میشود که در نعمت ناسپاسی کند و درگاه محنت و رنج بیتابی بسیار نشان میدهد.

59

ترك الذّنّب شديد و أشدّ منه ترك الجنّة : از گناه گذشتن کار سختی است و سخت تر از آن گذشتن از بهشت است.

60

تولّوا من أنفسكم تاديبها و اعدلوا بها عن ضراوة عاداتها : تادیب نفوس خویش را خود متولّی باشید و آن را از عاداتیکه او را خوش آیند است برگردانید.

تولّي الأردال و الأحداث الدّول دليل انحلالها و إدارها : حكومت و دولت یافتن اشخاص ناكس و تازه بدوران رسیده نشانه از بین رفتن و برگشتن آن دولت است.

ص: 350

تأینا اشیاء نستکثرها إذا جمعناها و نستقلها إذا قسمناها : بما چیزها و اموالی میرسد که وقتی آنها را جمع میکنیم بسیارش می‌شماریم (گمان میکنیم دارای چیزی هستیم) و وقتی که آنها را قسمت میکنیم اندکش میدانیم (و می‌بینیم آنها چیزی نبوده است).

تحزّ من أمرک ما یقوم به عذرک و تثبت به حجّتک و یفیء إلیک برشدک : در کار خودت وسیله بدست آر که عذرت (در نزد خدا) بدان قائم گردد و حجّت ثابت شود و تو را بسوی رشد و هدایت رساننده باشد.

تقاض نفسک بما یجب علیها تأمن تقاضی غیرک لک و استقص علیها تغنی عن استقصاء غیرک علیک : درباره نفس خودت بآنچه که برای او لازم و واجب است قضاوت کن (یعنی او را بر ترک هوا و هوس محکوم کن) و برای کوبیدن آن از خودت تقاضا کن تا از طلب و تقاضای دیگری بر خودت بی‌نیاز باشی.

ترك الشهوات أفضل عبادة و أجمل عادة شهوات را ترك کردن برترین عبادت و نیکوترین خوی و عادت است.

تجاوز مع القدرة و أحسن مع الدّولة تکمل لك السّیادة : بمال توانائی (از گناه خودت یا دیگری) بگذر و در دوران دولت داشتن با مردم نیکی کن تا سیادت و سروری برایت کامل باشد.

تعلموا العلم تعرفوا به و اعملوا به تکنونوا من أهله : دانش را فراگیرید تا بدانشوری شناخته شوید و آن را بکار بندید تا از دانشمندان باشید.

تحبب إلى خلیک یحببک و أکرمه یکرّمک و آثره علی نفسک یؤثرک علی نفسه و أهله با دوستت دوستی کن تا دوستت بدارد و با وی اکرام کن تا اکرامت کند او را بر خود بگزین و برتری ده تا او تو را بر خود و بر کسانش بگزیند و برتری نهد.

تجرّع الغصص فآئی لم أر جرعة أحلی منها عاقبة و لا الدّ مغیبة : جرعه های غم و غصّه را (با گشاده روئی) بکام در کش که من ندیدم جرعه که عاقبتش شیرین تر و پایانش گوارتر از آن باشد

تبتنى الأُخوة فى الله على التناصح فى الله و التبادل فى الله و التّعاون على طاعة الله

ص: 351

و التَّناهی عن معاصی اللّٰه و التَّنصر فی اللّٰه و إخلاص المحبّة : برادری در راه خدا پایه اش مبتنی بر این است که انسان در راه خدا پند دهد و در راه خدا ببخشد - برادرش را در طاعت خدا یاری کند و او را از معاصی خدا باز دارد، و برای خدا نصرتش کند، و او را پاک و خالص برای خدا دوست بدارد و این فرمایش حضرت از قبیل فرمایش دیگر آن حضرت در نهج البلاغه است که فرماید ما برای یاری دین خدا با کمال بی پروائی سینه خویشان و سرهای بنی اعمام خود را دریدم و بریدیم و اینکار در ما نیفزود مگر حلاوت و شیرینی ایمان را).

71

تخلیص النیّة من الفساد أشدّ علیّ العاملین من طول الاجتهاد : نیت را از فساد و تباهی پاک کردن بر مردان کار سخت تر از کوشش کردن بسیار است (وقتی که نیت پاک شد کار هم آسان میگردد).

72

تحلّوا بالأخذ بالفضل و الکفّ عن البغی و العمل بالحقّ و الإنصاف من التّفنّس و اجتناب الفساد و إصلاح المعاد : خود را بیارائید بفرا گرفتن فضل و دانش و دست باز داشتن از ستم و کار بحق و درستی و از خود عدل و انصاف دادن و از فساد دوری گزیدن و امر آخرت را اصلاح نمودن.

73

تزوّدوا من الدنّیا ما تحوزون به أنفسکم غدا و خذوا من الفناء للبقاء : باندازه از دنیا توشه بردارید که بتوانید فردا نفوس خود را بآن (از گرفتاری و عذاب) برهانید و از سرای نیستی برای سر منزل هستی چیزی فرا گیرید.

74

تسرّیل الحیاء و ادّرع الوفاء و احفظ الإخاء و أقلل محادثة النّساء یکمل لك السّناء : پیراهن حیا و درّاعه وفا را به پیکر دل در پوش برادری را نگهداری کن و با زنان کمتر بنشین و بگوی تا روشنی و زینت تو کامل گردد.

75

تعالی اللّٰه من قویّ ما أحمله و تواضعت من ضعیف ما أجرأك علیّ معاصیه : بزرگ است خداوند توانا که تا چه اندازه بردبار است و تو (ای بشر) با اینکه از هر ضعیفی کوچکی میکشی چه چیز تو را بر عصیان خداوند دلیر ساخته است.

76

تعنوا الوجوه لعظمة اللّٰه و تجلّ القلوب من مخافة اللّٰه و تتهالك النّفوس علیّ

مراضیه : در برابر عظمت و بزرگی خدا چهرها بَخاکِ مذلت میافتند و دلها از ترس او می طپند و نفسها برای خوشنودی او هلاک و تباہ میگردند.

77

تَنَسَّوْا قَبْلَ ضَيْقِ الْخِنَاقِ وَ انْقَادُوا قَبْلَ عَنَفِ السِّيَاقِ (در طاعت خدا) دمی بر آرید و نفسی بر کشید پیش از آنکه مرگ گلوگاه شما را تنگ در فشارد و فرمانبردار شوید پیش از آنکه شما را بسختی برانند (و از جهان بیرون کنند).

78

تَجَنَّبُوا الْبَخْلَ وَ التَّفَاقَ فَهَمَا مِنْ أَدَمِّ الْأَخْلَاقِ مِنْ بَخْلِ وَ تَفَاقٍ دَوْرِيٍّ كَزَيْنِيْدٍ كِهْ اَيْنِ دُو تَا اَز نَكُوْهِيْدِه تَرِيْن خُوْهَا مِيْبَاشِنْد.

79

تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ رِبْعُ الْقُلُوبِ وَ اسْتَشْفَوْا بِنُورِهِ فَإِنَّهُ شِفَاءُ الصُّدُورِ عِلْمُ الْقُرْآنِ بِيَامُوزِيْدٍ كِهْ اَنْ بَهَارِ دِلْهَآ اِسْتِ وَ بِنُورِ اَنْ خُوْآهَآنِ شِفَا بَاشِيْد كِهْ اَنْ شِفَايِ سِيْنِه هَا (ی دردمند) است.

80

تَعْرِفْ حِمَاةَ الرَّجُلِ فِي ثَلَاثِ كَلَامِهِ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ وَ جَوَابِهِ عَمَّا لَا يَسْتَلُّ عَنْهُ وَ تَهَوُّرِهِ فِي الْأُمُورِ : نَادَانِيْ مَرْدِ دَر سِه جَا شِنَاخْتِه مِيْگَرْدِدِ دَر سَخْنِ كَفْتَشِشِ دَر چِيْزِيْكِه شَايِسْتَهْ اَوْ نِيْسْتِ وَ پَاسَخِ دَاْدَشِشِ اَز چِيْزِيْكِه اَز رُوِيْ نِپَرَسَنْدِ وَ بِيْبَاكِيْ اَوْ دَر اَمُورِ (يْكِه اَز عَهْدَهْ اَنْجَامِ اَنْهَآ بَر نِمَايِد).

81

تَوَاضَعُوا لِمَنْ تَتَعَلَّمُونَ مِنْهُ الْعِلْمَ وَ لِمَنْ تَعَلَّمُونَهُ وَ لَا- تَكُونُوا مِنْ جِبَابِرَةِ الْعُلَمَاءِ فَلَا يَقُومُ جِهْلَكُمْ بِعِلْمِكُمْ : فَرُوْتَنِيْ كَنِيْدِ بَرَايِ كَسِيْكِه اَز اَوْ عِلْمِ مِيْآمُوزِيْدِ وَ هَمْچَنِيْنِ بَرَايِ كَسِيْ كِهْ عِلْمِ بُوِيْ يَادِ مِيْدِهِيْدِ وَ نَكَنْدِ كِهْ شَمَا اَز عِلْمَايِ گَرْدَنْكَشِ اَز كَارِ دَر آيِيْدِ (كِه قَقَطِ مَنْظُورِشَانِ اَز تَحْصِيْلِ عِلْمِ رِيَاْسْتِ وَ آقَائِيْ فَرُوخْتَنِ اِسْتِ) كِهْ دَر اَيْنِصُورْتِ جِهْلَتَانِ بِيَايَهْ عِلْمَتَانِ نَمِيْرَسِدِ (وَ دَر شَمَارِ جِهَّالِيْدِ نَهْ عِلْمَاءِ).

82

تَجَنَّبُوا تَضَاغْنَ الْقُلُوبِ وَ تَشَاحْنَ الصُّدُورِ وَ تَدَابِرَ النَّفُوسِ وَ تَخَاذِلَ الْأَيْدِيِ تَمَلِكُوا أَمْرَكُمْ : اَز كِيْنِه وَرْزِيْ دِلْهَآ وَ اَنْدُوْهْگِيْنِيْ سِيْنِه هَا وَ پِشْتِ كَرْدَنِ نَفُوسِ وَ بَازِ گَرَفْتَنِ دِسْتِهَا وَ تَرْكِ يَارِيْ اَز هَمْ كَرْدَنِ دَوْرِيْ گَزِيْنِيْدِ تَا خُوْدِ مَالِكِ اَمْرِ خُوْيِشِ بَاشِيْدِ (وَ گَرْنِهْ دَر اَثْرِ كِيْنِ تُوْزِيْهَآ وَ اَخْتِلَافَاتِ دِيْگَرَانِ مَالِكِ رِقَابِ شَمَا خُوْآهَنْدِ گَرْدِيْدِ كَمَا اَيْنِكِهْ چَنِيْنِ شُدِهْ اِسْتِ وَ مَلَلِ اِسْلَامِيْ دَر مَعْنِيْ بَنْدِهْ وَ بَرْدَهْ دِيْگَرَانِ شُدِهْ اَنْدِ).

83

تَفَكَّرْ قَبْلَ أَنْ تَعْزَمَ وَ شَاوِرْ قَبْلَ أَنْ تَقْدَمَ

و تدبّر قبل أن تهجم : پیش از آنکه بکاری پرداختن خواستی بیندیش و پیش از اقدام کردن مشورت کن و پیش از یورش بردن تدبیر را کار بند

84

تجرّع مضمض الحلم فإنّه رأس الحكمة و ثمرة العلم : جرعه های آتشین حلم را بکام در کش که آن ریشه حکمت و بار درخت دانش است.

85

تعلم العلم فإنك إن كنت غنياً زانك و إن كنت فقيراً صانك : علم را بیاموز که تو اگر دارا باشی تو را بیاراید و اگر نادار باشی نگاهت دارد.

86

توخّ الصّدق و الأمانة و لا تكذب من كذبك و لا تخن من خانك : صدق و امانت را برادر باش و با کسی که بتو دروغ میگوید و با کسیکه بتو خیانت میکند دروغ مگویی و خیانت مکن (و پاداش خود را از خدا بخواه).

87

تعلموا العلم و تعلموا مع العلم السّكينة و الحلم فإنّ العلم خلیل المؤمن و الحلم وزیره . علم را فرا گیرید و حلم و وقار را با علم بیاموزید زیرا علم و دانش دوست مؤمن و حلم وزیر او است

88

و قال علیه السّلام فی حقّ من ذمّه تغلبه نفسه علی ما یظنّ و لا یغلبها علی ما استیقن قد جعل هواه أمیره و أطاعه فی سایر أموره : آنحضرت علیه السّلام درباره کسی که او را نکوهش میکرد فرمود: نفس او در چیزی که گمان دارد بر وی غالب است و در چیزیکه یقین دارد بر وی غالب نیست نفس و هوا بر وی امیر است و در بیشتر کارهایش از او فرمان میبرد.

89

توقّوا البرد فی أوّله و تلقّوه فی اخره فإنّه یفعل فی الأبدان كما یفعله فی الأغصان أوّله یحرق و آخره یورق : در اوّل سرما (ی قوس زمستان) خود را نگهدارید و در آخرش (که طلّیعه بهار آغاز میشود) آن را دیدار و ملاقاته نمائید زیرا که آن سرما در پیکرها آن میکند که در شاخسارها اوّلش میسوزاند و آخرش برگ و بار میآورد.

90

و قال علیه السّلام فی ذکر الإسلام:

تبصرة لمن عزم و اية لمن توسّم و عبرة لمن اتّعظ و نجاة لمن صدّق : و آن حضرت در وصف اسلام فرمود: اسلام راه بینائی است برای کسی که آنرا قصد کند و نشانه ایست برای کسی که بخواهد با سلام نامبردار گردد و پند است برای کسیکه

پند پذیر باشد و راستگاری است برای کسی که راستگو باشد، یا آنرا باور دارد.

91

تَحَرَّ رِضَا اللَّهِ وَ تَجَنَّبَ سَخَطَهُ فَإِنَّهُ لَا يَدُ لَكَ بِنِقْمَتِهِ وَ لَا غِنَاءَ بِكَ عَنْ مَغْفَرَتِهِ وَ لَا مَلْجَأَ لَكَ مِنْهُ إِلَّا إِلَهُهُ : رضای خدا را تحصیل کن و از خشم وی بپرهیز زیرا که تو ناگزیر از خشم او بوده و از آمرزش او بی نیاز نیستی و جز درگاه او از برای تو از او پناه ملجائی نیست (که نیست)

92

تَوَقَّ سَخَطَ مَنْ لَا يَنْجِيكَ إِلَّا طَاعَتُهُ وَ لَا يَرْدِيكَ إِلَّا مَعْصِيَتُهُ وَ لَا يَسْعُكَ إِلَّا رَحْمَتُهُ وَ التَّجَى إِلَيْهِ وَ تَوَكَّلْ عَلَيْهِ : خود را واپای از خشم کسی که جز طاعت او نجات ندهد و جز معصیت او هلاکت نسازد و جز آمرزش و رحمت او گشایشی در کارت پدید نیاورد باو پناه ببر و بر وی توکل کن (که خدا پناه و پشتیبان خوبی است).

93

تَعَزَّ عَنْ الشَّيْءِ إِذَا مَنَعْتَهُ بَقْدَّةً مَا يَصْحَبُكَ إِذَا أُوْتَيْتَهُ : ارجمندی و عزت جوی از هر چیزیکه از آن باز داشته شوی بکم کردن چیزی که مصاحبت آن چیز گاهی که داده شوی تو را از خواستن آن چیز باز دارد (مثلاً عشق مال داری به دستت نمیرسد آخرت و اطاعت خدا را مصاحب شو تو را از دنیا و مال بی نیاز میگرداند).

94

تَنَافَسُوا فِي الْأَخْلَاقِ الرَّغْبِيَّةِ وَ الْأَحْلَامِ الْعَظِيمَةِ وَ الْأَخْطَارِ الْجَلِيلَةِ يَعْظُمُ لَكُمْ الْجَزَاءُ : آرزومند باشید در خواهی دلپذیر و شیرین کامیها و خاطرات عظیم و بزرگ تا اینکه اجر و مزد شما بزرگ گردد.

95

تَبَادَرُوا الْمَكَارِمَ وَ سَارَعُوا إِلَى تَحَمُّلِ الْمَغَارِمِ وَ اسْعَوْا فِي حَاجَةِ مَنْ هُوَ نَائِمٌ يَحْسَنُ لَكُمْ فِي الدَّارَيْنِ الْجَزَاءُ وَ تَنَالُوا مِنَ اللَّهِ عَظِيمَ الْحَبَاءِ : بشتابید بسوی نیکیها و سرعت گیرید بسوی برداشتن بار غرامتها (و گناهان از دوش اشخاص نادان و گمراه) و سعی کنید در روا کردن حاجت کسی که او در خواب است تا اینکه خدا در دو جهان پاداش خوبی بشما بدهد و از جانب او ببخششهای بزرگ نائل گردید.

96

تَعْصَبُوا الْخِلَالَ الْحَمْدَ مِنَ الْحَفْظِ لِلْجَارِ وَ الْوَفَاءَ بِالذَّمَامِ وَ الطَّاعَةَ لِلَّهِ وَ الْمَعْصِيَةَ لِلْكَبَرِ وَ تَحَلَّوْا بِالْمَكَارِمِ الْخِلَالَ : تعصب و خون گرمی

بخرج دهید برای خواهی نیک از نگهداری همسایه و وفای بعهدها و فرمان برداری از خدا و نافرمانی کبر و سرکشی و خویشتن را بکارم اخلاق بیارائید (تا از جهان رستگار باشید).

97

تبادروا إلى محامد الأفعال و فضائل الخلال و تنافسوا في صدق الأقوال و بذل الأموال :

بشتابید بسوی کارهای ستوده و فضیلت‌های دوستانه و آرزومند باشید در راستی گفتارها و بخشیدن مالها.

98

تقرب إلى الله سبحانه بالسجود و الركوع و الخضوع لعظمته و الخشوع : بخداوند سبحان نزدیک شو بوسیله سجد و رکوع و خضوع و خشوع و افتادگی در برابر عظمت و بزرگی او

99

تأدّم بالجوع و تأدّب بالقنوع : نانخورش از گرسنگی ساز و بقناعت خوگیر.

100

تداو من داء الفترة في قلبك بعزيمة و من كرى الغفلة في ناظرک بيقظة : دور دوران فترت و جاهلیت را (که عبارت از کبر و گردنکشی است) بعزم و حقپرستی دوا کن و خواب بیهوشی و غفلت را با بیداری و دل آگاهی از دو چشمت بیرون نمای (و کارها را بدون سستی و کاهلی انجام ده).

101

تمسك بحبل القرآن و انتصحه و حلل حلاله و حرّم حرامه و اعمل بعزائمه و أحكامه : برشته استوار قرآن چنگ در زن و از آن طلب پند و اندرز کن حلالش را حلال و حرامش را حرام بشمار و دستورات و احکام آن را بکار بند (تا قرآن در قیامت شفیع تو باشد).

102

تخیر لنفسك من كلّ خلق أحسنه فإنّ الخیر عادة : از هر خوئی بهتر آن را برای خودت اختیار کن زیرا که خوبی خودش خوئی خواهد شد.

103

تجنّب من كلّ خلق أسوأه و جاهد نفسك على تجنّبهِ فإنّ الشرّ لجاحة : از هر خوئی از بدتر آن پرهیز و نفست را بدوری از آن بکارم زیرا که بدی ستیزه خوئی است.

104

تجاوز عن الزلل و أقل العثرات ترفع لك الدرجات : از لغزشهای دیگران درگذر و لغزش خود را کم کن تا پایگاهایت بلند گردد.

105

تغمّد الذنوب بالغفران سیّما فی ذوی المروّة و الهیئات : گناهان را بآمرزش بپوش بویژه در جوانمردان و خوش سیرتان (زیرا که هیچیک از جوانمردان

ص: 356

نلغزد جز آنکه دست خدا او را بلند سازد).

106

تعجيل البرّ زيادة في البرّ: در کار خیر شتاب کردن نیکی را افزودن است.

107

تأخير الشّرّ إفادة خير: بدی را تأخیر افکندن فائده نیک رسانیدن است.

108

تغافل يحمد أمرک: بدیهای مردم را بروی خود میار کارت ستوده خواهد شد.

109

تحمل يحبل قدرک: بردبار باش بلند قدر خواهی شد.

110

تدارک في آخر عمرک ما أضعته في أوله تسعد بمنقلبک: هر چه از عمرت را که در اول ضایع کرده در آخرش (بتوبه) تدارک کن تا در بار گشتت سعادت مند شوی.

111

تزکیة الأشرار من أعظم الأوزار: بدانرا پاک خواستن از بزرگترین گناهان است.

112

تفکرک يفیدک الاستبصار و یکسبک الاعتبار: اندیشه کردنت (در کارگاه آفرینش) تو را بینش زاید و برایت کسب پند و اعتبار کند

113

تکبرک في الولاية ذلّ في العزل: تکبر کردنت در هنگام حکمرانی خواری بهنگام بر کناری از کار است.

114

تکبرک بما لا یبقی لك و لا تبقى له من أعظم الجهل: تکبر کردنت بچیزی که نه تو برای آن و نه آن برای تو میماند از بزرگترین نادانی است.

115

تعجيل اليأس أحد الظفرین: شتافتن در کاری که از پیشرفت آن ناامیدی یکی از دو پیروزی است (اگر پیش نرفت مانند اولش و اگر پیش

116

توقع الفرَج إحدى الرّاحتين : انتظار گشایش کار کشیدن یکی از دو آسایش است.

117

تعلم علم من يعلم و علم علمك من يجهل فإذا فعلت ذلك علمت ما جهلت و انتفعت بما علمت : علم شخص عالم را فرا گیر و علمت را به شخص جاهل بیاموز وقتی که چنین کنی بهر چه که نادانی دانا شوی و از هر چه که آموخته ای سودمند گردی.

118

تتبع العورات من أعظم السّوات : پیروی کردن زشتیها از بزرگترین زشتیها است.

119

تتبع العيوب من أقبح العيوب و شرّ السيئات : عیوب مردم را دنبال کردن (و آنها را باز گو کردن و آبروی آنها را ریختن) از زشت ترین

و بدترین گناهان است.

120

تواضع الشَّريف يدعو إلى كرامته :

تواضع کردن شخص شریف موجب بزرگی او میگردد

121

تَكَبَّرَ الدُّنْيَى يدعو إلى إهائه : تكبّر کردن شخص ناکس او را بسوی خواری میکشاند

122

تناس مساوی الأخوان تستدم مودّتهم زشتیهای دوستان و برادران دینی را فراموش کردن سبب ادامه دوستی آنان میگردد.

123

تَجَنَّبُوا المني فَإِنَّهَا تذهب ببهجة نعم الله عندكم و تلزم استصغارها لديكم و على قلة الشكر منكم : از آرزوها پرهیزید زیرا که آنها طراوت و خرمی نعمتهای خدا که نزد شما است میبرد و آنها را نزد شما کوچک و انمود میکند و شما را وادار بکم شکری و ناسپاسی مینماید.

الفصل الثالث والعشرون : حرف الثاء بلفظ ثمرة

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الثاء بلفظ ثمرة قال علیه السلام فصل بیست و سوم: از آنچه که وارد گردیده است از حکم حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف الثاء بلفظ ثمرة آنحضرت علیه السلام فرمودند

1

ثمرة العلم معرفة الله : نتیجه دانش خدا شناسی است.

2

ثمرة الأيمان الفوز عند الله : نتیجه ایمان بنزد خدا فایز شدن است.

3

ثمرة الوعظ الانتباه : نتیجه موعظت بیداری است.

4

ثمرۃ العقل الاستقامة : نتیجہ خرد استواری در دین است.

5

ثمرۃ الحزم السّلامۃ : نتیجہ دوراندیشی رهایی از گرفتاری است.

6

ثمرۃ الخوف الأمن : نتیجہ ترس از خدا ایمنی از دوزخ است.

7

ثمرۃ المقتنیات الحزن : نتیجہ دشمنیها غم و اندوه است.

8

ثمرۃ الدّین الأمانة : نتیجہ دین داری امانت داری است.

9

ثمرۃ العفّة الصّیانة : نتیجہ عفت و پاکدامنی نگهداشتن است

ص: 358

10

ثمره اللجاج العطب : نتیجه ستیزه خوئی هلاکت است.

11

ثمره العجز فوت الطلب : نتیجه ناتوانی از دست رفتن خواهش است.

12

ثمره الحرص العناء : نتیجه آزمندی گرفتاری است.

13

ثمره القناعة الغناء : نتیجه قناعت توانگری است

14

ثمره العلم العبادة : نتیجه علم عبادت خدا کردن است.

15

ثمره اليقين الزهادة : نتیجه یقین بخدا کناره گیری از دنیا است.

16

ثمره العقل لزوم الحقّ : نتیجه خردمندی با حق همراهی کردن است.

17

ثمره الأدب حسن الخلق : نتیجه ادب و کمال خوشخوئی است.

18

ثمره التفريط ملامة : نتیجه تندروی در کار پشیمانی است.

19

ثمره الفوت ندامة : نتیجه از دست دادن وقت پشیمانی است.

20

ثمره العجب البغضاء : نتیجه خودپسندی دشمنی است.

21

ثمره المرء الشحناء : نتیجه ریاکاری خشم مردم را برانگیختن است.

22

ثمره الرضا الغناء : نتیجه خورسندی از خدا توانگری است.

23

ثمره الطمع الشقاء : نتیجه طمع بدبختی است.

24

ثمره الطاعة الجنة : نتیجه فرمان خدا بردن بهشت است.

25

ثمره الوله بالدنيا عظيم المحنة : نتیجه شیفتگی بدنیارنج بزرگ است.

26

ثمره الحياء العفة : نتیجه شرم و حیا داشتن پاکدامنی است.

27

ثمره التواضع المحبة : نتیجه فروتنی دوستی است

28

ثمره الكبر المسبة : نتیجه گردنکشی سب و دشنام است.

29

ثمره العجلة العثار : نتیجه شتابزدگی بسر در آمدن است.

30

ثمره العقل صحبة الأخیار : نتیجه عقل و خرد همنشینی با نیکان است

ثمره التجربة حسن الاختبار : نتيجة تجربته

ص: 359

کردن آگهی خوب است.

32

ثمره الرّهد الرّاحة : نتیجه کناره گیری از دنیا آسودگی است.

33

ثمره الشّكّ الحيرة : نتیجه شكّ و تردید سرگردانی است.

34

ثمره الشّجاعة الغيرة : نتیجه دلاوری خون گرمی و غیرت است.

35

ثمره الكرم صلة الرّحم : نتیجه بخشش پیوند با خویشاوند است.

36

ثمره الشّكر زيادة التّعم : نتیجه سپاس گذاری فزونی نعمتها است.

37

ثمره طول الحياة السّقم و الهرم : نتیجه بسیار ماندن بیماری و پیری است.

38

ثمره العلم العمل به : نتیجه علم بدان عمل کردن است

39

ثمره العمل الأجر عليه : نتیجه عمل کردن مزد بردن است.

40

ثمره الأنس باللّهِ الاستيحاش من النّاس نتیجه با خدا مأنوس شدن از مردم رمیدن و کنار کشیدن است

41

ثمره العقل مداراة النّاس : نتیجه خردمندی با مردم مدارا کردن است.

ثمره الشَّرهِ التَّهْجَمِ عَلَى الْعُيُوبِ : نتیجه پر حرص زدن بعیبهای بسیار روی آوردن است

ثمره الذِّكْرِ استنارة القلوب : نتیجه یاد خدا بودن نورانی شدن دلها است.

ثمره الحسد شقاء الدُّنْيا و الآخرة :

نتیجه رشک و حسد بردن بدبختی دنیا و آخرت است

ثمره التَّقْوَى سعادة الدُّنْيا و الآخرة نتیجه پرهیزکاری خوشبختی در دنیا و آخرت است.

ثمره الأَخْوَةِ حفظ الغیب و إهداء العیب نتیجه برادری در پنهانی او را نگهداشتن و عیب او را برایش ارمغان بردن است (تا او برفع عیب خود اقدام نماید).

ثمره القناعة الإجمال فی المكتسب و العروف عن الطُّلب : نتیجه قناعت کسب را بمسامحه گذراندن و از طلب بسیار روی گرداندن است.

ثمره الدِّين قُوَّة اليقين : نتیجه دین نیرومندی یقین است.

ثمره الورع صلاح النَّفس و الدِّين : نتیجه پارسائی اصلاح و درست کردن کار نفس و دین است.

50

ثمره العفة القناعة : نتیجه پاکدامنی قناعت کردن است (چون انسان که قانع شد دامانش بحرام آلوده نمیگردد).

51

ثمره الورع التّزاهة : نتیجه پارسائی خرمی و روشن روانی است.

52

ثمره الطّمع ذلّ الدّنيا و الآخرة : نتیجه طمعکاری خواری دنیا و آخرت است.

53

ثمره الكذب المهانة فى الدّنيا و العذاب فى الآخرة : نتیجه دروغ خواری در دنیا و عذاب در آخرت است.

54

ثمره الأمل فساد العمل : نتیجه آرزوی دراز داشتن (در دنیا) عمل را تباه کردن است.

55

ثمره العلم إخلاص العمل : نتیجه علم عمل را خالص گذاردن است.

56

ثمره العقل الصّدق : نتیجه خردمندی راست گفتاری است.

57

ثمره القناعة العزّ : نتیجه قناعت ارجمندی است

58

ثمره الحكمة الفوز : نتیجه حکمت (بر حقایق) پیروز شدن است.

59

ثمره الحلم الرّفق : نتیجه بردباری نرمی کردن است.

60

ثمره الرّغبة التّعب : نتیجه میل بدنی پیدا کردن رنج و زحمت است.

61

ثمره الحرص النّصب : نتیجه حرص و آزرنج و تعب است.

62

ثمره العمل الصّالح كأصله : نتیجه کار خوب مانند اصل و ریشه اش خوب است.

63

ثمره المعرفة العروف عن دار الدّنيا :

نتیجه معرفت بخدا از دار دنیا روی گرداندن و دل کندن است.

64

ثمره الإیمان الرّغبة فی دار البقاء :

نتیجه ایمان (دل از دار فنا کندن و) بدار بقا دل سپردن است.

65

ثمره الحکمة التّنزّه عن الدّنيا و الوله بجنّة المأوی : نتیجه حکمت پاکدرونی از دار دنیا و دل باختن بهشتی است که جایگاه راستان است.

66

ثمره العقل مقت الدّنيا و قمع الهوی نتیجه خردمندی دشمن داشتن دنیا و از هم پاشیدن هوا است.

67

ثمره المجاهدة قهر النّفس : نتیجه ریاضت

ص: 361

نفس را درهم شکستن است.

68

ثمره المحاسبة إصلاح النفس : نتیجه حساب از خود کشیدن نفس را اصلاح کردن (و آنرا از پلیدیها پیراستن) است.

69

ثمره التوبة استدراك فوارط النفس :

نتیجه توبه افراط کاریهای نفس را دریافتن (و گذشته را تدارک کردن) است.

الفصل الرابع والعشرون : حرف التاء بلفظ ثلاث و ثلاثة

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف التاء بلفظ ثلاث و ثلاثة قال علیه السلام (فصل بیست و چهارم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف تاء بلفظ ثلاث و ثلاثة آن حضرت علیه السلام فرمودند

1

ثلاث من كن فيه فقد كمل ايمانه العقل والعلم والحلم : سه چیز است که آن سه در هر کس باشد ایمانش کامل است عقل و علم و حلم.

2

ثلاث ليس عليهنّ مستزاد حسن الأدب و مجانبة الرّيب و الكفّ عن المحارم :

سه چیز است که چیزی بر آنها افزودنی نیست نیکی در کمال و ادب، دوری از ریب و شک، دست باز داشتن از حرامها.

3

ثلاث فيهنّ المرؤة: غصّ الطرف، و غصّ الصّوت، و مشى القصد : سه چیز است که جوانمردی در آنها است چشم از حرام پوشیدن، صدا را فرو خواباندن (و در سر موضوعات جاری داد و فریاد نکردن) و براه میانه روی رفتن

4

ثلاث فيهنّ النّجاة لزوم الحقّ و تجنّب الباطل و ركوب الجدّ : سه چیز است که رستکاری در آن سه است حق را همراه بودن از باطل دوری گزیدن، کوشش در کار (های اخروی) را سوار شدن.

ثلاث لا يستودعن سرّاً المرءة و النّمّام و الأحمق : سه نفراند که رازها بدانها نشاید سپرد:

زن، سخن چین، احمق.

ثلاث لا يهنأ لصاحبهنّ عيش الحقد و الحسد و سوء الخلق : سه چیز است که عیش

ص: 362

7

ثلاث یمتحن بها عقول الرجال: هنّ المال، و الولاية و المصیبة: سه چیز است که خردهای مردان بدانها سنجیده میشود: دارائی، فرمانروائی، گرفتاری (و در این سه مورد اگر انسان متانت و سنگینی و بردباری بخرج دهد عاقل و گرنه مردی است سبک مغز).

8

ثلاث مهلكات طاعة النساء و طاعة الغضب و طاعة الشهوة: سه چیزاند که هلاک کننده اند فرمان زن بردن، فرمان غضب بردن فرمان شهوت بردن.

9

ثلاث لا یستحیی منهنّ خدمة الرجل ضیفه و قیامه عن مجلسه لأیه و معلّمه و طلب الحقّ و إن قلّ: سه چیز است که شرم از آنها نباید کرد خدمت کردن مرد از مهمانش بپاخاستن از مجلسش برای پدرش و آموزگارش و حق را جستن اگر چه کم باشد.

10

ثلاث هنّ جماع المروءة عطاء من غیر مسئله و وفاء من غیر عهد و جود مع إقلال: سه چیز است که مردانگی در این سه تا گرد آمده است دادن بدون خواستن وفا کردن بدون پیمان بستن بحال تنگدستی بخشیدن.

11

ثلاث من کنّ فیہ استکمل الإیمان من إذا رضی لم یخرجه رضاه إلی باطل و إذا غضب لم یخرجه غضبه عن حقّ و إذا قدر لم يأخذ ما لیس له: سه چیز است که در هر کس باشند ایمان در آن کس کامل است کسیکه گاهی که خوشنود میگردد خوشنودیش او را بیاطل نکشد و کسیکه چون خشم گیرد خشمش از حق بیرونش نبرد (و بر خلاف رضای خدا چیزی نگوید) و کسیکه چون توانا شود چیزی که مال او نیست نستاند (و دست بجور و تعدی نگشاید).

12

ثلاثة هنّ المروءة جود مع قلّة و احتمال من غیر مذلّة و تعفّف عن المسئلة:

سه چیزاند که آنها مروءت و مردانگی اند بخشش در حال نداری بردباری بدون خواری پاکدامنی و پرهیز از چیزی از مردم خواستن.

13

ثلاث من کنّ فیہ رزق من خیر الدنیا و الآخرة هنّ الرضا بالقضاء و الصبر

على البلاء والشكر في الرّخاء : سه چیز است که هر کس بوده باشد از خیر دنیا و آخرت بهره مند است آن سه چیز عبارتند از رضای بقضای خداوندی و صبر بر گرفتاری و سپاسگزاری در حال آسودگی.

14

ثلاث من كنّ فيه فقد أكمل الإيمان:

العدل في الغضب والرّضا والقصد في الفقر والغناء واعتدال الخوف والرّجاء سه چیز است که در هر کس بوده باشد البتّه ایمان در آن مرد کامل و تمام است در خشم و خوشنودی بعدل رفتار کردن در دارائی و ناداری میانه رو بودن در بیم و امید از خدا مساوی بودن.

15

ثلاث من كنوز الإيمان كتمان المصيبة والصدقة والمرض : سه چیز است که آنها از گنجهای ایمان اند مصیبت را پنهان داشتن تصدّق دادن و بیماری (را تحمل کردن).

16

ثلاث من أعظم البلاء كثرة العائلة وغلبة الدّين ودوام المرض : سه چیزند که از بزرگترین گرفتاریها هستند بسیاری نانخور قرض انبوه، بیماری همیشگی.

17

ثلاثة لا يتصفون من ثلاثة العاقل من الأحمق والبرّ من الفاجر والكریم من اللّئيم : سه کس اند که از سه کس انصاف نمیدهند دانا از نادان نیکوکار از بدکار نیک سرشت از بدسرشت.

18

ثلاثة هنّ من جماع الخیر إسداء التّعّم و رعاية الدّم و صلة الرّحم : سه چیزند که آنها خوبی را گرد آرندگانند نعمت را وصل کردن حقوق (مردم) را رعایت نمودن با خویشان پیوستن.

19

ثلاثة هنّ زينة المؤمن تقوى الله و صدق الحديث و أداء الأمانة :

سه چیز است که آنها مؤمن را میآریند از خدا ترسیدن حدیث را راست و درست روایت کردن امانت را پس دادن.

20

ثلاثة هنّ شين الدّين الفجور و الغدر و الخيانة : سه چیزند که آنها دین را معیوب میکنند ارتکاب گناهان، بیوفائی کردن، خیانت روا داشتن.

ثلاثة يوجب المحبة الدين والتواضع والسخاء : سه چیزاند که موجب محبت اند

ص: 364

22

ثلاثة هنّ جماع الدّین العفة و الورع و الحياء : سه چیزاند که آنها گرد آرندگان دین اند پاکدامنی، پارسائی، شرم از خدا داشتن.

23

ثلاثة مهلكة الجرئة على السلطان و ایتمان الخوان و شرب السمّ للتّجربة :

سه چیزاند که باعث هلاکت اند بر پادشاه دلیری کردن (و در برابر وی ایستادن) خیانت گران را امین داشتن، زهر را برای آزمودن خوردن (طیب معروف عرب حارث بن کله دست در دهان ماری برای امتحان برد مارش بگزید و در دم بمرد).

24

ثلاثة تدلّ علی عقول أربابها الرّسول و الكتاب و الهدیة : سه چیزاند که بر خردمندی صاحبانش دلالت میکنند فرستاده و پیک نامه (که برای دیگران نویسند) هدیه و ارمغان (که بدوستان فرستند).

25

ثلاثة هنّ المحرقات الموبقات فقر بعد غنی و ذلّ بعد عزّ و فقد الأحبة :

سه چیزاند که آنها جگر گداز و تباه کننده نداری پس از دارائی، خواری پس از ارجمندی، از دست دادن دوستان و فرزندان.

26

ثلاث یهددن القوی فقد الأحبة و الفقر فی الغربة و دوام الشدة : سه چیزاند که آنها قوا را از هم میپاشند عزیزان را از دست دادن در غربت ندار بودن، همیشه بیماری کشیدن.

27

ثلاث یوجبن المحبة: حسن الخلق، و حسن الرّفق و التّواضع : سه چیز است که آنها موجب محبت اند: خوشخوئی، خوش رفیقی، افتادگی.

28

ثلاث هنّ کمال الدّین: الأخلص، و الیقین، و التّقنّ : سه چیزاند که آنها کامل کننده دین اند: اخلاص در عمل یقین بخدا داشتن، قناعت ورزیدن.

الفصل الخامس و العشرون : حرف التاء بلفظ المطلق

مما ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السلام في حرف التاء بلفظ المطلق قال عليه السلام:

«فصل بيست و پنجم» از آنچه که وارد گردیده است از حکمت‌های حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام در حرف ثاء

ص: 365

بلفظ مطلق آن حضرت علیه السلام فرمودند:

1

ثوب التَّقَى أشرف الملابس : جامعة تقوى شريفترین لباسها است.

2

ثواب علمك أفضل من عملك : ثواب علم تواز عملت بالاتر است.

3

ثوب العافية أهنا الملابس : جامعة تندرستی گواراترین لباسها است.

4

ثيابك على غيرك أبقى منها عليك :

جامه خود را که بر دیگری پوشی برای تو پایدارتر است (چون یکجامه را انسان در ظرف سالی کهنه میکند لکن بدیگری که ببخشد عمری نو و پایدار است).

5

ثواب العمل على قدر المشقة فيه : ثواب (هر) کار باندازه رنجی است که در آن برده میشود

6

ثواب الصبر يذهب مضر المصيبة : ثواب و اجر صبر سوزش مصیبت را از بین میبرد.

7

ثواب الآخرة ينسى مشقة الدنيا : ثواب و پاداشی که در آخرت بانسان میرسد گرفتاری دنیا را از یاد انسان میبرد.

8

ثواب المصيبة على قدر الصبر عليها :

ثواب گرفتاری باندازه صبر بر آن گرفتاری است

9

ثواب الصبر أعلى الثواب : ثواب صبر بالآخرين ثوابها است.

10

ثواب الجهاد أعظم الثواب : ثواب پیکار در راه خدا بزرگترین ثواب است.

11

ثواب الله لأهل طاعته و عقابه لأهل معصيته : پاداش و مزد خدا برای فرمانبران و کیفر و عذابش برای نافرمانی کنندگان است.

12

ثوبوا من الغفلة و تنبهوا من الرقدة و تاهبوا للنقلة و تزودوا للرحلة : از این تغافل باز گردید و از خواب گران بیدار شوید و برای دل کندن از جهان آماده باشید و برای کوچیدن توشه بردارید.

13

ثمن الجنة العمل الصالح : بهای بهشت کار نیکو است.

14

ثقلوا موازينكم بالعمل الصالح : ترازوهای خویش را با کردار نیکو سنگین سازید.

15

ثمن الجنة الزهد في الدنيا : بهای بهشت زهد و کناره گیری در دنیا است.

16

ثوب العلم يخلدك و لا يبلى و يبقيك

ص: 366

و لا یفنی : ثوب (تحصیل دانش و عمل کردن بر) علم تورا پایدار و نمی پوسد و تورا باقی میدارد و فانی نمیشود.

17

ثبات الدین بقوّة یقین : استواری و پا برجا بودن دین بقدر نیروی یقین او است بخدا

18

ثابروا علی صلاح المؤمنین و المتّقین :

بر اصلاح امور مؤمنین و پرهیزکاران قیام و اقدام نمائید.

19

ثقلوا موازینکم بالصدقة : ترازوی اعمال خویش را با تصدق دادن سنگین کنید.

20

ثروة الدنیا فقد الآخرة : دنیا داشتن آخرت را از دست دادن است.

21

ثروة العلم تبقى و تنجی : دارائی علم انسانرا (از مهالك) میرهاند و پاینده میدارد.

22

ثروة المال تردی و تقنی : مالداری انسانرا درهم میشکند و نابود میکند.

23

ثروة العاقل فی علمه و عمله : دارائی خردمند در دانش و کردار نیک او است.

24

ثروة الجاهل فی ماله و أمّله : دارائی بیخرد و نادان در مالش و امید و آرزویش میباشد

25

ثابروا علی اغتنام عمل لا یفنی ثوابه :

پای خیزید برای غنیمت شمردن عملی که ثواب آن از بین رفتنی نیست.

ثابروا على الأعمال الموجبة لكم الخلاص من النار و الفوز بالجنة : بپای خیزید برای اینکه کاری کنید که آن کار سبب شود که شما را از آتش دوزخ خلاص کند و بهشت برساند.

ثابروا على إفشاء المكارم و تحمّلوا أعباء المغارم و تحرزوا قصبات المغانم : بپای خیزید برای هویدا ساختن نیکیها و تحمل کردن رنج غرامتها و تاوانها و احراز پیشی گرفتن و ربودن غنیمت ها و کارهای نیکو.

ثابروا على الطاعات و سارعوا إلى فعل الخيرات و تجنّبوا السيئات و بادروا إلى فعل الحسنات و تجنّبوا ارتكاب المحارم : پافشاری بر طاعات کنید و بسوی نیکیها پیش تازید و از بدیها دوری گزینید و بسوی کردارهای نیکو مبادرت کنید و از اینکه کارهای حرام را بکار بندید بدور باشید (تارستگار شوید).

ثواب العمل ثمرة العلم : ثواب عمل و کار

ثبات الدول بالعدل : پایداری دولتها و سلطنتها بواسطه عدل و دادگری است.

الفصل السادس والعشرون : حرف الجيم

اشاره

مما ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السلام في حرف الجيم، قال عليه السلام:

(فصل بیست و ششم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف جیم آنحضرت علیه السلام فرمودند

1

جد بما تجد تحمد : از آنچه میبایی ببخش ستوده میباشی.

2

جالس العلماء تسعد : با دانشمندان بنشین تا نیک بخت شوی.

3

جمال الرجل حلمه : جمال و زیبایی مرد در بردباری است.

4

جليس الخير نعمة : همنشین خوب (خوب) نعمتی است.

5

جالس العلماء تزدد حلما : با بردباران بنشین حلمت را بیفزای.

6

جالس العلماء تزدد علما : با علماء بنشین علمت را بیفزای.

7

جالس الفقراء تزدد شکرا : با فقراء بنشین تا بر شکرت بیفزاید.

جد تسد و اصبر تظفر : ببخش آقا باش و صبر کن پیروز شو.

جود الولاية بفيء المسلمين جور و ختر :

بخشش کردن فرماندهان بمال و فرآورده های مسلمانان ستم و خیانت است.

جود الفقير أفضل الجود : بخشش فقیر بالاترین جود و بخشش است.

جودوا بالموجود و انجزوا الوعود و أوفوا بالعهود : آنچه هست و موجود است ببخشید و بوعده ها وفا کنید و عهدها را بجا می آرید.

جود الرجل يحبّه إلى أضداده و بخله يبغّضه إلى أولاده : مرد که بخشنده شد دشمنانش دوستش میدارند و مرد همین که از بخشیدن خودداری کرد فرزنداناش دشمنش میگردند

جود الفقير يجعله و فقر البخيل يذله:

بخشندگی فقیر او را بزرگ میدارد و نبخشیدن بخیل او را خوار مینماید.

جار الله سبحانه آمن و عدوه خائف :

آنکه در پناه خدای رود ایمن است و دشمن خدا ترسان است.

جرب نفسك في طاعة الله بالصبر على أداء الفرائض و الدؤب في إقامة التوافل و الوظائف نفس خود را بر فرمانبرداری خدای بیازمای باینکه بر اداء فرائض صبر کند و بر نوافل و وظائف دیگر (دستورات اخلاقی اسلامی) مواظبت نماید

جودوا بما يفنى تعاضوا عنه بما يبقى : از آنچه که فانی شدنی است بخشش کنید تا آن را که باقی ماندنی است عوض گیرید.

جودوا في الله وجاهدوا أنفسكم على طاعته يعظم لكم الجزاء و يحسن لكم الحباء :

در راه خدا ببخشید و بر بردن فرمان او با نفوس خویش پیکار کنید تا اینکه پاداش شما را بزرگ کند و بخشش را برای شما نیکو گرداند.

جار السوء أعظم الضراء و أشدّ البلاء همساية بد بزرگترین زیانها و سخت ترین گرفتاریها است

جماع الخير في العمل لما يبقى و الاستهانة بما يفنى : گرد آوردن نیکی در عمل کردن است برای آنچه که ماندنی است و خوار شمردن آنچه که فانی شدنی است (دنیا را رها کند و برای آخرت کار کند).

جوار الله مبذول لمن أطاعه و تجنّب مخالفته (بهشت و رحمت و) جوار خدا خاصّ و در خور کسی است که از خدا فرمان ببرد و از مخالفتش بپرهیزد.

جاور من تأمن شرّه ولا يعدوك خيره : با کسی همسایه شو که از وی در امان باشی و خوبی او از تو در نگذرد.

جار الدنیا محروب و موفورها منکوب :

همسایه دنیا تاراج کرده شده و فزاینده آن خوار و نکبت زده است.

جود الدنیا فناء و راحتها عناء و سلامتها عطب و مواهبها سلب : بخشوده دنیا ناچیز آسایشش رنج تندرستیش تباهی بخششهایش ربوده شدنی است.

جانبوا الكذب فإنه بجانب الإيمان :

ص: 369

از دروغ پرهیزید که دروغ‌کننده ایمان است

25

جانبوا الغدر فإنه مجانب القرآن :

از مکر و بیوفائی بدور باشید که آن از قرآن (و از حکم قرآن) بدور است.

26

جانبوا الخيانة فإنها مجانبة الإسلام از خیانت بدور باشید که آن دور‌کننده دین اسلام است (و خائن مسلمان نیست).

27

جانبوا التخاذل و التدابر و قطيعة الأرحام : دوری کنید از اینکه یکدیگر را خوار دارید و پشت بهم کنید و پیوند خویشی را ببرید.

28

جمال الرجل في الوقار : جمال و زیبایی مرد در وقار و سنگینی او است.

29

جمال الحرّ تجنّب العار : زیبایی آزاد مرد آنست که از ننگ بدور باشد.

30

جاملوا الأشرار و جالسوا الأخيار :

با بدان مدارا و نیکی کنید و با نیکان همنشین گردید

31

جمال المؤمن ورعه : زیبایی مرد پیارسائی او است.

32

جمال العبد الطاعة : زیبایی بنده بفرمان بردباری او است.

33

جمال العيش القناعة : زیبایی زندگی بقناعت است.

جمال القرآن البقرة و آل عمران : زیب و آرایش قرآن بسورة بقره و آل عمران است.

جمال الإحسان ترك الامتنان : زیب و زیور نیکی نکردن منت گذاشتن است.

جمال المعروف إتمامه : زیبائی کار خوب بتمام کردن است.

جمال العالم عمله بعلمه : زیبائی عالم آنست که بعلمش عمل کند.

جمال العلم نشره و ثمرته العمل به و صيانته وضعه في أهله : زیبائی علم بآنست که انتشار یابد و نتیجه آن بدان عمل کردن و نگهداشتنش بآنست که آن را بجای خودش بگذارند (زیرا که تیغ دادن در کف زنگی مسست، به که افتد علم ناکس را بدست).

جهاد النفس مهر الجنة : با نفس جنگیدن بهشت را کابین بستن است.

جهاد الهوى ثمن الجنة : جنگیدن با هوا و هوس بهای بهشت است.

جهاد النفس أفضل جهاد : بالاترین پیکار در راه خدا پیکار با نفس است.

جميل القصد يدلّ على طهارة المولد :

روش نيك شخص دلالت بر پاکی مولدش مینماید (و از اینجا بدست میآید کسانی که در پی آزار مردم اند حلال زاده نیستند).

جاهد نفسك و قدّم توبتك تقر بطاعة ربّك : با نفست بجنگ و توبه ات را پیش انداز بفرمانبرداری پروردگارت فائز و سر افراز میگردی.

جاهد شهوتك و غالب غضبك و خالف سوء عادتك ترك نفسك و تكمل عقلك و تستكمل ثواب ربّك : با شهوت و خواهش نفست بستیز بر خشم چیره شو و بر خلاف خوی زشتت باش تا نفست را پاکیزه کنی و عقلت را کامل نمائی و از پروردگارت ثواب و بهره کاملی ببری

جاهد نفسك على طاعة الله مجاهدة العدو عدوه و غالبها مغالبة الضدّ ضده فإنّ أقوى الناس من قوى على نفسه : در کار اطاعت خدا با نفست بجنگ جنگیدن دشمن با دشمن و بر آن غالب شو غالب شدن ضدّ و خصم با ضدّ و خصمش زیرا که قوی ترین مردم کسی است که در پیکار با نفسش قوی باشد.

جاهد نفسك و حاسبها محاسبة الشريك شريكه و طالبها بحقوق الله مطالبة الخصم خصمه فإنّ أسعد الناس من انتدب لمحاسبة نفسه : با نفست بجنگ و از او حساب بکش حساب کشیدن شريك شريكش را و حقوق خدای را از وی مطالبه کن مطالبه کردن دشمن از دشمنش زیرا نیکبخت ترین کسان کسی است که خودشرا بحساب کشیدن از نفسش و دار کند (اگر ثواب کرده بیفزاید و اگر گناه کرده توبه نماید).

جهاد النفس ثمن الجنة فمن جاهدتها ملكها و هي اكرم ثواب الله لمن عرفها بهای بهشت پیکار با نفس است هر که با نفسش پیکار کند او را مالک گردد و این کار گرامی ترین ثواب خدا است لکن برای کسیکه آن را بشناسد.

جعل الله سبحانه أسماعا لتعي ما عنها و أبصارا لتجلو ما غشاها : خداوند سبحان (برای نیکان از بندگانش) گوشهائی قرار داده است تا آنچه را که او خواهد نگهدارد و چشمهائی قرار

داده است تا آنچه که بر آنها پوشیده است روشن و هویدا سازد.

49

جهل الغنى يضعه و علم الفقير يرفعه نادانی شخص دانا را می اندازد و دانائی نادار را بر میکشد

50

جميل التَّيِّبَةِ سبب لبولوج الأمانة : تبت پاک وسیله رسیدن آرزوها است (چون مردم از چنین کسی نیکی دیده اند و وسیله رسیدن آرزوهایش را برایش فراهم میکنند).

51

جهل المشير هلاك المستشير : نادانی شخص مشورت شده مشورت کننده را هلاك میسازد (فلذا مشورت باید با کسی کرد که در امر مورد شور دانا و بینا باشد).

52

جهل الشباب معذور و علمه محقور :

نادانی جوانی عذرش پذیرفته و همچنین علم و دانشش کوچک و حقیر است.

53

جمال الخیر فی المشاورة و الأخذ بقول النصیح : جمال و زیبایی نیکی در مشورت کردن و گفتار پندگویی ناصح را کار بستن است.

54

جماع الدین فی إخلاص العمل و تقصیر الأمل و بذل الإحسان و الكفّ عن القبیح :

جمعیت دین در کردار پاک و آرزوی کوتاه و در کار کردن نیکی و دست از بدی کشیدن است.

55

جماع الشّرّ فی الاغترار بالمهل و الاتكال علی الأمل : گرد آمدن بدی فریب خوردن از چند روزه مهلت زندگانی و تکیه کردن بر آرزوها است

56

جهاد النفس بالعلم عنوان العقل : بوسیله علم با نفس جنگیدن نشانه خردمندی است.

جهاد الغضب بالحلم برهان النبيل :

بوسيلة حلم و بردبارى با غضب جنگيدن دليل بر راست روى و بزرگى است.

جماع الشرفى مقارنة قرين السوء : گرد آمدن بدى در همنشینی با همنشین بد است.

جماع الغرور فى الأستقامة إلى العدو :

گرد آمدن فریب در بازگشت بسوی دشمن است (و از وی طلب مهر و رحمت کردن است).

جميل القول دليل وفور العقل : گفتار نيك دليل بر فراوانى عقل است.

جميل الفعل ينبئ عن طيب الأصل : کردار نيك اخبار کننده از پاکی گهر است.

جعل الله لكلّ شىء قدرا و لكلّ قدر أجلا

خدا از برای هر چیزی اندازه و از برای هر اندازه وعده و سر رسیدی مقرر فرموده است (انسان باندازه مقدر ثروتمند میشود و مرگش بموعده معین میرسد).

63

جعل الله لكل عمل ثوبا و لكل شيء حسابا و لكل أجل كتابا : خداوند از برای هر کاری مزدی و از برای هر چیزی اندازه و از برای هر وعده نوشته مقرر فرموده است (که هر يك از آنها بدون کم و بیش بانسان میرسد).

64

جعل الله سبحانه حقوق عباده مقدّمة لحقوقه فمن قام بحقوق عباد الله كان ذلك مؤدّيا إلى القيام بحقوق الله :

خداوند سبحانه حقوق بندگانش را مقدّمه بر حقوق خودش قرار داده است پس هر کس برای ادای حقوق بندگان خدا قیام کند اینکار او را بسوی قیام بر ادای حقوق خدا وادار مینماید (و در زمره ادا کنندگان حقوق حقّ محسوب میگردد).

65

جماع الخیر فی الموالاة فی الله و المعادات فی الله و المحبّة فی الله و البغض فی الله : گرد آوردن خیر بدوستی در راه خدا و دشمنی در راه خدا و حبّ در راه خدا و بغض در راه خدا است.

66

و قال علیه السلام فی حقّ من ذمه جعل خوفه من العباد نقدا و من خالقه ضمانا و وعدا : آن شخصی که ایمانش درباره خدا کامل نیست) ترس از بندگان خدا را نقد و از آفریدگار نسیه مینماید.

67

جالس أهل الورع و الحکمة و اکثر مناقشتهم فإنّک إن کنت جاهلا علّموک و إن کنت عالما ازددت علما : با پارسایان و حکماء بنشین و با آنها بسیار گفتگو کن زیرا که تو اگر نادان باشی دانشمندت کنند، و اگر دانشمند باشی علم و دانشت را زیاد خواهی کرد. و قال علیه السلام

68

فی ذکر ابلیس: جعلهم مرمی نبله و موطنی قدمه و مأخذه یده : درباره ابلیس آنحضرت فرمودند: شیطان مردم را نشانه پیکانها و مرکز یا نهادن (و خلق را لگد کوب کردن) و جای گرفتن دست خود قرار داده است.

69

جماع المرأة أن لا تعمل فی السرّ ما تستحیی منه فی العلانية : گرد آوردن مردانگی باین است که پوشیده و پنهان کاری نکنی که در پیدا و عیان از آن کار خجالت بکشی و شرمگین باشی.

جالس العلماء یزدد علمک و یحسن أدبک و ترک نفسک : با دانشمندان بنشین بدانشت افزوده میشود و ادبت نیکو میگردد و نفست پاکیزگی میگراید.

جالس الحکماء یکمل عقلک و تشرف نفسک و یتنف عنک جهلک : با حکماء و بزرگان بنشین عقلت کامل میشود و نفست پر بها و شریف میگردد و نادانیت از توفانی میشود.

جاز بالحسنة و تجاوز عن السيئة ما لم يكن ثلما في الدين أو وهنا في سلطان الإسلام : نیکی را پاداش ده از بدی بگذر مادامیکه اینکار در دین رخنه نیفکند و یا در سلطنت اسلامی سستی پدید نیآورد.

جعل الله سبحانه العدل قوام الأنام و تنزيها من المظالم و الآثام و تسنية للإسلام : خداوند مقرر فرمود که عدل ستون زندگانی مردم و سبب پاکی از ستمکاریها و گناهان و روشن کننده چراغ اسلام بوده باشد (و هر کشوری با کفر بیاید و با ظلم و ستمکاری پایدار نماند).

جمال الدين الورع : جمال و زیبایی دین پارسائی است.

جمال الشر الطمع : جمال بدی ستمکاری است

جمال السياسة العدل في الإمرة و العفو مع القدرة : زیبایی سیاست در امارت عدالت را کار بستن و بحال توانائی عفو و از گناه گذشتن است.

جمال الأخوة احسان العشرة و المواساة في العسرة : زیبایی برادری در حسن معاشرت و آسان گرفتن و یا برابری کردن با او بگناه تنگی و سختی است.

جماع الحكمة الرفق و حسن المداراة :

نرمی و خوشرفتاری کردن با مردم گرد آرنده حکمت است.

79

جماع الشّر اللّجاج و كثرة الممارات : لجاجت و پافشاری در کار و ستیزه خوئی بسیار گرد آرنده شرّ است.

80

جماع الخیر فی أعمال البرّ : گرد آمدن خوبیها در نیکوکاریها است.

81

جماع الخیر فی اصطناع الحرّ و الإحسان إلى

ص: 374

أهل الخير: گرد آمدن بزرگواریها در بکار بستن نیکیها است بآزاد مردان و بزرگان و نیکی کردن است با نیکان.

82

جحد الإحسان یحدو علی قبح الامتتان اینکه انسان احسان دیگری را انکار کند کار بزشتی منت نهادن میکشد (و احسان کننده ناچار میشود در روی او ایستاده با کمال تندی خوبیهای خود را برخ او بکشد).

83

جحد الإحسان یوجب الحرمان: خوبی دیگران را منکر شدن موجب نومیدی و حرمان است

84

جاوز القبور تعتبر: بقبرستان بگذر عبرت گیر.

جاور العلماء تستبصر: با دانشمندان همنشین باش تا بینا شوی.

85

وقال علیه السلام فی حق من ذمهم من بنی امیة و غیرهم: جعلوا الشیطان لأمرهم مالکا و جعلهم له أشراکا ففرخ فی صدورهم و دب و درج فی حجورهم فنظر بأعينهم و نطق بألسنتهم و ركب بهم الزلل و زین لهم الخطل فعل من شرکه الشیطان فی سلطانه و نطق بالباطل علی لسانه: و آنحضرت علیه السلام درباره کسانی که آنان را نکوهش میفرمود از بنی امیه و جز آنان فرمودند: دشمنان ما شیطان را مالک امر خود گرفتند و شیطان هم از آنها برای خود دامها قرار داد آهسته در کنارها و سینه های آنان در رفت و جای گزید و جوجه بر آورد بچشمهای آنها دید و بزبانهای آنها سخن گفت آنها را بر لغزشها سوار کرد و خطاها را برایشان بیاراست شیطان بر او سلطنت پیدا کرد و هر يك از آنها را بدام خود در کشید و او هم بر زبان شیطان بیاطل و نادرست سخن گفت (مثلا ابی بکر برای پیشرفت کار غصب خلافت بر خلاف صریح قرآن مجید در پاسخ حضرت فاطمه صلوات الله علیها جمله منحوسه نحن الأنبياء لا نورث را بزبان راند و پر پیدا است که این سخن از زبان شیطان است و حضرت زهرا (س) خودشان جواب این کلمه را در مسجد داده و بطلان آن را با آیات قرآن اثبات فرمودند).

الفصل السابع و العشرون: حرف الحاء بلفظ حسن

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الحاء بلفظ حسن قال علیه السلام

ص: 375

(فصل بیست و هفتم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمت‌های حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف حاء بلفظ حسن آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

حسن الصّورة أول السّعادة : خوبروی نخستین نیکبختی است.

2

حسن الشّکر یوجب الزّیادة : سپاس را نیکو گذاردن موجب فزونی نعمت است.

3

حسن الصّورة الجمال الظّاهر : خوبروی جمال ظاهر (انسان) است.

4

حسن النّیة جمال السّرائر : خوش نیتی جمال درونها و باطنها است.

5

حسن العقل جمال البواطن و الظّواهر :

عقل نیکو داشتن جمال باطنها و ظاهرها است.

6

حسن الخلق للنفس و حسن الخلق للبدن خوی خوش برای جان و خلقت خوش برای تن است

7

حسن الخلق أفضل الدّین : خوشخوئی (با مردم) بالاترین دین است.

8

حسن الشّهوة حصن القدرة : خوش آرزویی پناهگاه قدرت است. (شاید مراد این باشد که انسان وقتی آرزویش بر این شد که بمردم خدمت کند قدرتش محفوظ میماند و مردم و دوستانش میگردند)

9

حسن العشرة یستدیم المودّة : با مردم خوش رفتاری کردن دوستی را پایدار میدارد.

10

حسن الصّحبة يزيد في محبة القلوب :

نیکو همنشینی و رفاقت کردن در محبت دلها میافزاید

11

حسن الأدب یسترقح النّسب : نیکی ادب (و مؤدّب باداب دین بودن) زشتی نسب را میپوشاند.

12

حسن الدّین من قوّة الیقین : خوبی دین (و باحکام آن عمل کردن) از قوّت یقین است.

13

حسن الأدب خیر موازر و أفضل قرین :

حسن ادب بهترین پشتیبان و بالاترین قرین و همنشین است.

14

حسن الظّنّ راحة القلب و سلامة الدّین :

بخدا گمان خوب داشتن سبب آسودگی دل و سلامتی دین است.

15

حسن النّیّة من سلامة الطّویة : حسن نیت (درباره خدا و خلق) از پاکدرونی است.

ص: 376

حسن السّياسة يستديم الرّياسة : خوبی سیاست باعث ادامه سروری و ریاست است.

حسن التّدبیر و تجنّب التّبذیر من حسن السّياسة : نیکی تدبیر و دوری گزیدن از اسراف و تبذیر از خوش سیاستی است.

حسن السّياسة قوام الرّعیة : خوبی سیاست و اداره کردن امور ملّت پایه و ستون رعیت است

حسن العدل نظام البریة : خوبی عدالت باعث نظم امور مردم است.

حسن الحلم دلیل وفور العلم : خوبی حلم دلیل فراوانی علم است.

حسن الظّنّ یخفف الهمّ و ینجی من تقلّد الإثم : حسن ظنّ بخدا اندوه را سبک میگرداند و انسان را از پیروی گناه میرهاند.

حسن الظّنّ من أحسن السّیم و أفضل القسم حسن ظنّ بخدا از بهترین روشها و بالاترین بخششها است.

حسن التّوفیق خیر قائد : حسن توفیق (از جانب خدایتعالی در کارها) بهترین پیشوا است

حسن العقل أفضل رائد : عقل نیکو برترین پیک (بسوی امورات) است.

حسن اللّقاء یزید فی تأکید الإخاء یجزل الأجر و یجمل الثّناء : خوش برخوردی پیوند دوستی را محکم میکند اجر را دو برابر مینماید و ستایش را زیبا میسازد (یعنی مردم او را به نیکی می ستایند).

حسن العفاف من شيم الأشراف : حسن عفت و پاکدامنی از خوبیها و روشهای بزرگان است

27

حسن التَّقدير مع الكفاف خير من السَّعي في الإسراف : اندازه کار را خوب گرفتن و خرج و دخل را بقدر کفایت معین کردن بهتر است از کوشش در زیاده روی نمودن.

28

حسن ظنّ العبد بالله على قدر رجائه له خوش گمانی بنده بخدا بقدر امیدواریش باو میباشد.

29

حسن توکّل العبد على الله سبحانه على قدر يقينه به : حسن توکّل بنده بر خداوند سبحان باندازه یقینش بر خداوند است.

30

حسن التّدبير ينمي قليل المال و سوء التّدبير يفنى كثيره : نیک اندیشی مال کم را میافزاید و بد اندیشی مال بسیار را کم میگرداند.

ص: 377

31

حسن الظنّ من أفضل السّجایا و أجزل العطايا حسن ظنّ (بخدا) از بالاترین روشها و پر پاداش ترین عطاها است.

32

حسن البشر أوّل العطاء و أسهل السّخاء گشاده روئی نخستین بخشش و عطا و آسانترین دهش و سخاء است.

33

حسن الظنّ أن تخلص العمل و ترجوا من الله أن يعفو عن الزّلل : معنای حسن ظنّ (بخدا) آنست که عمل را خالص گذاری و از خدا امید داشته باشی که از لغزشها در گذرد (و تو را بیامرزد).

34

حسن الاختیار و اصطناع الأحرار و فضل الاستظهار من دلائل الإقبال : اختیار خوب و بجا کردن و با آزاد مردان نیکی نمودن و پشتیبان بسیار برای خود گرفتن از نشانه های بخت و اقبال است.

35

حسن العفّاف و الرّضا بالكفّاف من دعائم الإیمان : عفت و پاکدامنی را خوب کار بستن و بآنچه میرسد خورسندی دادن از پایه های (بخدا) ایمان داشتن است.

36

حسن الرّهد من أفضل الإیمان و الرّغبة فی الدّنيا تفسد الإیقان : نیک و درست (در دنیا) زهد ورزیدن از بالاترین ایمان داشتن و دل بدنی بستن یقین را فاسد کردن است.

37

حسن الخلق خیر قرین و العجب داء دفين :

خوشخوئی همنشینی است خوب و خودخواهی دردیست پنهان (که انسان را بیچاره میکند).

38

حسن التّوفیق خیر معین و حسن العمل خیر قرین : موفقیت خوب خوب یاری است و کار را نیک انجام دادن خوب همنشینی است.

39

حسن الخلق من أفضل القسم و أحسن السّیّم :

خوشخوئی از بهترین بهره ها و نیکوترین روشها است (که انسان باید آن را دارا باشد).

40

حسن الظنّ ینجی من تقلّد الإثم : گمان نیک (در باره خدا) داشتن انسان را از گرفتاری گناه میرهاند

41

حسن القناعة من العفاف : نیکو قناعت کردن از پارسائی است.

42

حسن العفاف من شیم الأشراف : خوبی عفت و پاکدامنی بسیار از روشهای بزرگان است

43

حسن السّیرة عنوان حسن السّریرة : با مردم خوشرفتاری کردن نشانه پاکدرونی است.

ص: 378

حسن السيرة جمال القدرة و حصن الإمرة : پاکدرونی سبب زیبایی و زیور قدرت و پناهگاه فرمان روائی است.

حسن وجه المؤمن حسن عناية الله به زیبایی روی مؤمن از خوبی لطف و عنایت خدا در باره او است.

حسن البشر أحد البشارتين : گشاده روئی یکی از دو مژده دادن است (و شخص خوشرو اگر مثلاً بخواهد بکسی مژده دهد همان دیدارش در اولین وحله یکی از دو سرور است).

حسن اللقاء أحد التّجحين : خوش برخوردن یکی از دو رستگاری است (رستگاری از اندوه حاضر و بعد).

حسن الخلق أحد العطائين : خوشخوئی خودش یکی از دو بخشش است (بهمان معنای جملات پیشین).

حسن السّراح إحدى الرّاحتين : کار را خوش و آسان گرفتن یکی از دو آسایش است.

حسن الأدب أفضل نسب و أشرف سبب :

ادب و کمال دین داشتن بالاترین نسب و شریفترین سبب است (از اسبابهای امور و پیشرفت در کارها).

حسن اليأس أجمل من ذلّ الطّلب : امید را بخوبی از مردم قطع کردن نیکوتر از خواری چیزی خواستن است.

حسن الأخلاق برهان كرم الأعراق :

خوش خوئیها نشانه خوش رگیها و پاک گهریها است.

حسن الأخلاق يدّر الأرزاق ويونس الرفاق : خوشخوئیها روزیها را فرو میبارد و دوستان را بانسان مانوس میسازد.

54

حسن الخلق رأس كل برّ : خوشخوئی رأس و ریشه هر خوبی است.

55

حسن البشر شيمة كل حرّ : گشاده روئی روش و رسم هر آزاد مردی است.

56

حسن الصبر طليعة النصر : خوب صبر کردن (در مکاره) روزنه و پیش در آمد پیروزی است

57

حسن الصبر عون على كل أمر : خوب صبر کردن یاری کننده بر هر کاری است.

58

حسن التوبة يمحو الحوبة : بسوی خدا بخوبی و درستی بازگشتن گناه را از بین میبرد.

ص: 379

حسن الاستغفار يمحصّ الذنوب: از خدا بخوبی و راستی آمرزش خواستن گناهان را از هم میپاشد.

حسن الصبر ملاك كلّ أمر: خوب صبر کردن اساس و بنیاد هر کاری است.

حسن الخلق یورث المحبة و یؤكّد المودة خوی نیک محبت را پدید میآورد و رشته دوستی را استوار میسازد.

حسن العمل خیر ذخر و أفضل عده: کردار خوب بهترین ذخیره و بالاترین توشه و پناه است.

حسن البشر من دعائم التّجّاح: گشاده روئی از ستونهای (قصر) رستگاری است.

حسن الاستدراك عنوان الصّلاح:

خوبی دریافت و ادراک نشانه و نمونه شایستگی است

الفصل الثامن و العشرون: حرف الحاء باللفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابيطالب علیه السّلام فی حرف الحاء باللفظ المطلق قال علیه السّلام (فصل بیست و هشتم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی ابن ابيطالب علیه السّلام در حرف حاء بلفظ مطلق آنحضرت علیه السّلام فرمودند:

1

حبّ الدّنيا رأس كلّ خطیئة: دوستی دنیا ریشه هر گناه است.

2

حبّ النّباهة رأس كلّ بلیة: جاه طلبی و شهرت دوستی ریشه هر گرفتاری است.

3

حَبِّ الدُّنْيَا رَأْسَ الْفِتْنِ وَأَصْلَ الْمُحْنِ : دوستی دنیا ریشهٔ فتنه ها و بنیاد گرفتاریها است.

4

حَبِّ الدُّنْيَا سَبَبُ الْفِتْنِ : دوستی دنیا باعث گرفتاری ها است.

5

حَبِّ الرِّيَاسَةِ رَأْسَ الْمُحْنِ : حَبِّ رِيَاسَتِ رِيشَةُ رَنْجِهَا وَانْدُوْهَهَا اسْت.

6

حَبِّ الدُّنْيَا يُوجِبُ الطَّمْعَ : دوستی دنیا باعث طمعکاری است.

7

حَبِّ الْفَقْرِ يَكْسِبُ الْوَرَعَ : دوستی فقر باعث پارسائی است.

8

حَبِّ الْمَالِ يَفْسِدُ الْمَالَ : دوستی مال مآل و پایان کار را تباه میسازد.

9

حَبِّ الْمَالِ يَقْوِي الْأَمَالَ وَ يَفْسِدُ الْأَعْمَالَ :

دوستی مال آمال را تقویت میکند و اعمال را فاسد میسازد.

ص: 380

حَبِّ الْمَالِ يُوْهِنُ الدِّينَ وَيُفْسِدُ الْيَقِينَ :

دوستی مال دین را سست میسازد و یقین را تباه مینماید.

حَبِّ الْإِطْرَاءِ وَالْمَدْحِ مِنْ أَوْثَقِ فُرُصِ الشَّيْطَانِ خَوْشِ أَمْدُكُوئِي وَسَتَائِشِ بَسِيَّارًا دَوْسْتِ دَاشْتَنِ از استوارترین کمینگاههای شیطان است (و شخص را از پیشرفت در امور دنیوی و اخروی متوقف میسازد).

حَبِّ الدُّنْيَا يَفْسِدُ الْعَقْلَ وَيَصْمَمُ الْقَلْبَ عَنْ سَمَاعِ الْحِكْمَةِ وَيُوجِبُ أَلِيمَ الْعِقَابِ : دوستی دنیا عقل را از بین میبرد و قلب را از شنیدن حکمت و دانش کر میسازد و موجب عذاب دردناک میگردد.

حَبِّ الْعِلْمِ وَحَسَنِ الْحَلْمِ وَلِزُومِ الصَّوَابِ مِنْ فَضَائِلِ أَوْلَى الْأَلْبَابِ : حَبِّ عِلْمِ وَبِرْدِبَارِي خَوْبِ وَمَلَاذِمَتِ رَاهِ دَرَسْتِ از فضایل و فزونیهای خردمندان است.

حَلَاوَةُ الْآخِرَةِ تَذْهَبُ مَضَاضَةَ شِقَاءِ الدُّنْيَا شِيرِينِي آخِرْتِ (و ثوابهاییکه خداوند وعده فرموده است) سوزش بدبختی دنیا را از بین میبرد.

حَلَاوَةُ الدُّنْيَا تَوْجِبُ مَرَارَةَ الْآخِرَةِ وَسُوءَ الْعَقْبِي شِيرِينِي دُنْيَا تَلْخِي آخِرْتِ وَبَدِي عَاقِبَتِ رَا دَرِ پِي دَارِدِ

حَلَاوَةُ الطَّفْرِ تَمْحُو مَرَارَةَ الصَّبْرِ : شِيرِينِي پِيروزي تَلْخِي صَبْرِ رَا از بین میبرد.

حَلَاوَةُ الْأَمْنِ تَنْكِّدُهَا مَرَارَةُ الْخَوْفِ وَالْحَذَرِ :

تلخی و ترس و کناره گیری شیرینی امنیت و آسایش را کم میسازد.

حلاوة المعصية يفسدها أليم العقوبة سختی و دردناکی کیفر (خداوندی در قیامت) شیرینی گناه را از بین میبرد.

19

حلاوة الشهوة ينقصها عار الفضيحة :

نگ رسوائی (در قیامت) شیرینی شهوت رانی را درهم میسکند.

20

حلو الدنيا صبر و غذائها سمام و أسبابها رمام : شیرینی دنیا صبر است (که از هر چیزی تلختر است) خورشش زهرها (ی کشنده) و اسباب و پیوندهایش پوسیدنی است.

21

حی الدنيا عرض الموت و صحيحها غرض الأسقام و درينة الحمام : زنده دنیا در معرض مرگ و تندرستیش هدف بیماریها و مورد تازیانه مرگ است.

22

حسب الخلاق الوفاء : اصل و عصارة خواها

ص: 381

(ی خوش) وفاداری است.

23

حط عهدك بالوفاء يحسن لك الجزاء پیمانت را با وفاداری استوار ساز پاداشت نیکو میگردد.

24

حسب الرّجل ماله و كرمه دینه : مال مرد وسیلهٔ پاکی گهر و آبرومندی او و دینش کرم و جوانمردیش میباشد.

25

حسب الرّجل عقله و مروءته خلقه :

گوهر و پاك نهادی مرد بعقل او و جوانمردیش بخوشخوئیش میباشد.

26

حسب المرء علمه و جماله عقله : پاك نهادی مرد دانش و علمش و عقلش جمال و زیبائیش میباشد

27

حسب الأدب أشرف من حسب النسب :

گوهر و نیکی نژاد ادب والاتر از گوهر نسب است.

28

حاسبوا أنفسكم تأمنوا من الله الرّهب و تدرکوا عنده الرّغب : از نفوس خودتان حساب بکشید تا اینکه از ترسهای خدا ایمن باشید و بچیزهای دلپذیری که نزد او است دست پیدا کنید

29

حسبك من توكلك أن لا ترى لرزقك مجريا إلا الله سبحانه : از توکل تو همین بس که جاری کننده (ورساننده) روزیت را جز خداوند سبحان کسیرا نه بینی.

30

حسبك من القناعة غناك بما قسم الله لك : از برای قناعت تو همین بس که بهر چه که خدا قسمت کرده است بی نیاز از دیگری باشی.

31

حدّ السّنّان یقطع الأوصال و حدّ اللّسان یقطع الآجال : تیزی نیزه پیوندها (ی بدن) را قطع میکند و تیزی زبان سر رسیدهها و عمرها را میبرد

32

حدّ اللّسان أمضی من حدّ السّنّان : تیزی زبان از تیزی نیزه گذرنده تر و کاری تر است.

33

حفظ اللّسان و بذل الإحسان من أفضل فضائل الإنسان : نگهداری زبان و بکار بستن نیکی و احسان از بالاترین فضائل انسان است.

34

حدّ الحکمة الأعراض عن دار الفناء و التّوّله بدار البقاء : حدّ حکمت روی گرداندن از دار فانی دنیا و شیفتگی بدار باقی آخرت است.

35

حدّ العقل التّظرف فی العواقب و الرّضا بما یجری به القضاء : حدّ و اندازه عقل پایان کارها را نگریستن و بدانچه که قضای خداوندی بدان جاری است تن در دادن است.

ص: 382

حرام علی کلّ عقل مغلول بالشّهوة أن ینتفع بالحکمة : بر هر عقل علیلی که گرفتار و پای بند شهوت است حرام است که از حکمت الهی سود بگیرد

حفظ الدّین ثمرة المعرفة و رأس الحکمة دین نگهداشتن نتیجه معرفت بخدا داشتن و اصل و ریشه حکمت است.

حرام علی کلّ قلب متولّه بالدّنيا أن یسکنه التّقوی : بر هر دلی که شیفته دنیا است حرام است که تقوا در آن ساکن گردد.

حدّ العقل الانفصال عن الفانی و الاتّصال بالباقی : اندازه و حدّ عقل بریدن از سرای فانی و پیوستن بدار باقی جاودانی است.

حصّنا أموالکم بالزّکوة : دارائی خودتانرا با پرداخت زکوة حفظ کنید و نگهدارید.

حصّنا الأعراض بالأموال : آبروها را بوسیله اموال حفظ کنید.

حسن الأفعال مصداق حسن الأقوال :

کارهای نیک را بجای آوردن گفتارهای نیکو راست و درست آوردنست

حصّنوا الدّین بالدّنيا و لا تحصّنوا الدّنيا بالدّین : دین را بوسیله دنیا حفظ کنید اما مبادا دنیا را با دین نگهدارید (و بخاطر دنیا دین را از دست بدهید که بدبخت میشود).

حصّلوا الآخرة بترك الدّنيا و لا تحصّلوا بترك الدّین الدّنيا : با ترك دنیا تحصیل آخرت کنید لکن بخاطر دنیا دین را ترك مگوئید.

حاصل الأمانى الأسف : حاصل آرزوها و امیدها پشیمانی است.

46

حاصل المعاصى التّلف : حاصل گنهکاریها تلف کردن عمر است.

47

حاصل التّواضع الشّرف : حاصل فروتنی تحصیل شرف است.

48

حقّ و باطل و لكلّ أهلّ : (دوره بیش نیست راه) حق است و باطل و هر يك را اهلی است (که در آن روانند یکی بیهشت یکی بدوزخ).

49

حفظ التّجارب رأس العقل تجربه ها را نگهداشتن و (بموقع) کار بستن ریشه خردمندی است.

50

حقّ یصنّر خیر من باطل یسرّ : حقّی که زیان رساند خوشتر است از باطلی که خورسند سازد.

51

حقّ الله سبحانه علیکم فی الیسر البرّ و الشّکر و فی العسر الرّضا و الصّبر : حقّ خداوند

ص: 383

52

حسن الصبر ملاك كل امر : پایداری و خوش صبیری بنیاد هر کاری است.

53

حقّ علی العاقل أن یضیف إلى رأیه رأى العقلاء و یضم إلى عمله علوم العلماء : شایسته است که هر شخص خردمندی رأى خردمندان دیگر را برای خود بیفزاید و علمش را با علوم دانشمندان دیگر پیوند کند (تا نتیجه مطلوب و نیک حاصل شود)

54

حفظ العقل بمخالفة الهوى و العروف عن الدنیا : نگهداری عقل بمخالفت کردن با هوا و هوس و کنار کشیدن از دنیا است.

55

حفظ ما فی الوعاء بشدّ الوکاء : نگهداری آنچه که در ظرف است باستوار بستن آن ظرف است

56

حقّ علی العاقل أن یتدیم الاسترشاد و یترك الاستبداد : شایسته است مرد خردمند طلب رشد و هدایت را ادامه دهد و خود سریرا واگذارد.

57

حقّ علی العاقل العمل للمعاد و الاستکثار من الزّاد : شایسته است مرد خردمند برای بازگشتگاهش کار کند و توشه بسیار را طلب نماید.

58

حفظ ما فی یدک خیر لك من طلب ما فی ید غیرك نگهداشتن آنچه که در دست خودت میباشد از برای تو بهتر است از آنچه که در دست غیر تو میباشد طلب کنی

59

حاسب نفسك لنفسك فإنّ غیرها من الأنفس لها حسیب غیرك : برای خودت از نفس خودت حساب بکش زیرا که برای نفوس دیگران محاسبی غیر تو میباشد (که از آنها حساب میکشد).

60

حکمة الدنئی ترفعه و جهل الغنی یضعه فرومایه را دانشش بر میکشد و دارا را نادانش فرو میگذارد و خوار میدارد.

حسد الصّدیق من سقم المودّة : رشگ بردن دوست (بر مال و جاه دوست) از ناخوشی دوستی است.

حراسة النّعم فی صلة الرّحم : نگهداری نعمتها در پیوند با خویشان (و خوبی با آنان است).

حلول النّقم فی قطیعة الرّحم : فرود آمدن و نزول گرفتاریها در قطع رحم و بریدن از خویشان است

حاربوا هذه القلوب فإنّها سريعة الدّثار با این دلها بجنگید (و آنها را با یاد خدا صیقلی کنید) که

آنها زود فرسوده میشوند و زنگ میگیرند.

65

حکم علی أهل الدنیا بالشقاء و الفناء و الدمار و البوار : جهانیان همگان بر بدبختی و نیستی و نابودی و خرابی محکوم اند.

66

حاسبوا أنفسکم قبل أن تحاسبوا و وزنوها قبل أن توازنوا : از نفوستان حساب بکشید پیش از آنکه از شما حساب بکشند و آنها را بسنجید پیش از آنکه شما را بسنجند (و کفۀ اعمالتان را خالی و سبک بینند).

67

حاسبوا أنفسکم بأعمالها و طالبوها بأداء المفروض علیها و الأخذ من فنائها لبقائها و تزودوا و تأهبوا قبل أن تبعثوا : از نفوس خودتان بکردارشان حساب بکشید و آنچه را که بر آنها فرض و واجب است مطالبه کنید و همچنین از آنها بخواهید که از سرای نابودیشان برای جای بودنشان توشه بگیرند و ساز و برگ رفتن را آماده کنید پیش از آنکه گرفتار مرگ ناگهانی شوید.

68

حقت الدنیا بالشّهوات و تحببت بالعاجلة و تزینت بالغرور و تحلت بالآمال :

جهان پوشیده شده بشهوتها است و دوست داشته شده است بشتابندگی و زود گذشتن (این پیر فرتوت) خویش را بفریب و غرور آراسته و حلّ و زیور آرزوها را بر خود بسته است (فریبش را مخورید و جان را از اشبال خدعه هایش برهانید).

69

حاربوا أنفسکم علی الدنیا و اصرفوها عنها فإنّها سریعة الزوال کثیرة الزلازل و شیکة الانتقال : نفوس خویش را بر دنیا بچنگ وادارید الانتقال: نفوس خویش را بر دنیا بچنگ وادارید و آنها را از دنیا بگردانید که جهان برطرف شدنش زود لرزیدنش بسیار و برگشتنش نزدیک است.

70

حدیث کلّ مجلس یطوی مع بساطه : سخن هر مجلسی با فرش آن مجلس باید در هم نوردیده شود.

71

حکم علی مکثری الدنیا بالفاقة و أعین من غنی عنها بالراحة : بر آنکه بسیار دنبال دنیا است فرمان فقر و نداری داده شده و راحتی و آسودگی آنکه از آن بی نیاز است معین گردیده است.

72

حَقَّ عَلِي الْعَاقِلُ أَنْ يَقْهَرَ هَوَاهُ قَبْلَ ضِدِّهِ :

خردمند سزد که پیش از آنکه دشمنش را درهم شکنند هوای نفسش را بشکنند.

73

حَقَّ عَلِي الْمَلِكُ أَنْ يَسُوسَ نَفْسَهُ قَبْلَ جَنْدِهِ شَائِسْتَهُ اسْتِ هَرِ پَادشاهي پيش از آنکه سپاهيانش را

ص: 385

74

حزن القلوب يمحصّ الذنوب : دل‌های شکسته و اندوهناک گناهان را از هم میپاشند.

75

حسن التّوبة يمحو الحوبة : بسوی خدا از روی راستی و نکوئی بازگشتن گناهان را محو مینماید.

76

وقال عليه السّلام في وصف المنافقين حسدة الرّخاء، و مؤكّدوا البلاء: و مقنطوا الرّجاء، لهم بكلّ طريق صريع، و إلى كلّ قلب شفيع، و لكلّ شجود موع آنحضرت عليه السّلام درباره منافقان و دورویان فرمودند: آنان رشگبران بر آسایش اند، بلا را بر انسان استوار خواهند، و نومییدی را امید میدارند برای آنان بهر راهی بخاک افتاده، و برای هر دلی شفیع، و برای هر شکستگی اشکهای ریزانی است (با اینکه دلشان بحال کسی نمیسوزد و معذالك بدروغ با هرکس اظهار همدردی میکنند و از گرفتاری مردم مسرورند).

77

و سئل عليه السّلام عن الجماع فقال:

حياء يرتفع و عورات تجتمع أشبه شبيء بالجنون، الإصرار عليه هرم، و الأفاقة منه ندم، ثمرة حلاله الولد إن عاش فتن و إن مات حزن : از آن حضرت عليه السّلام از مقاربت و جماع پرسیدند فرمود جماع حیائی است بر داشته شده و عورت‌هائی است گرد آمده شبیه ترین چیزها بدیوانگی است، پافشاری در آن باعث پیری و بخود آمدن از آن سبب پشیمانی است (انسان در جوانی اگر در آن کار فشار آورد قوا را از دست میدهد و اگر خودداری کند پیر که شد افسوس میخورد) در حلال آن فرزند است که اگر زنده ماند انسان را بفتنه در افکند و اگر بمیرد شخص را اندوهناک سازد.

78

حياء الرّجل من نفسه ثمرة الإيمان :

حیا کردن مرد از خودش (و کار زشت نمودن) نتیجه ایمان او است.

79

حسن الخلق يورث المحبّة و يولد المودّة :

خوشخوئی دوستی را پدید میآورد و مردانگی را میزاید.

80

حسن العمل خير ذخـر و أفضل عدّة : عمل را نیکو گذاردن بهترین پس اندازی و افزونترین پناه است.

81

حاصل المنى الأسف و ثمرته التّلف : حاصل آرزومندی اندوه و اسف و نتیجه آن خود را نابود کردنت

ص: 386

حلّوا أنفسكم بالعفاف و تجنبوا التّبذير و الإسراف : نفوس خویش را بعفت و پاکدامنی بیارائید و از بیجا و بی اندازه دادن و خرج کردن دوری گزینید.

الفصل التاسع و العشرون : حرف الخاء بلفظ خیر

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علیّ بن ابيطالب عليه السلام في حرف الخاء بلفظ خیر قال عليه السلام:

(فصل بیست و نهم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام در حرف خاء بلفظ خیر آنحضرت (ع) فرمودند

1

خیر المواهب العقل : بهترین بخششهای (خدا) عقل است.

2

خیر السیاسات العدل : بهترین سیاستها عدل است.

3

خیر الغنی غنی النّفس : بهترین توانگری توانگری نفس است.

4

خیر الجهاد جهاد النّفس : بهترین پیکارها پیکار با نفس است.

5

خیر العلم ما نفع : بهترین علم علمی است که سودمند باشد

6

خیر المواعظ ما ردع : بهترین پندها آن است که شخص را از زشتی باز دارد.

7

خیر المکارم الإیثار : بهترین بزرگیها بخشش است

8

خير الاختيار صحبة الأخيار : بهترین برگزیدنها، همنشینی با نیکان است.

9

خير البرّ ما وصل الى الأحرار : بهترین نیکیها آن است که بازاد مردان برسد.

10

خير الثناء ما جرى على السنة الأبرار :

بهترین ستایشها آنست که بر زبان نیکان جاری میگردد.

11

خير أعمالك ما قضى فرضك : بهترین کارهای تو آن است که واجبت را ادا کند.

12

خير أموالك ما وقى عرضك : بهترین اموال تو آنست که آبرویت را نگهدارد.

13

خير الأعمال ما اكتسب شكرًا : بهترین کارهای تو آنست که مورد پسند و ستایش قرار گیرد.

14

خير الأموال ما استرقّ حرًا : بهترین اموال آنست که آزاد مردی را بنده سازد.

ص: 387

15

خير ما جرّبت ما وعظك : بهترين چيزى ميآزمائى آنست كه تورا پند دهد.

16

خير الأمور ما أصلحك : بهترين كارها آنست كه تورا اصلاح كند.

17

خير الدنيا حسرة و شرّها ندم : بهترين چيز دنيا اندوه و بدترين چيز آن موجب پشيمانى است

18

خير الضحك التّبسم : بهترين خنده لبخند زدن است.

19

خير الحلم التّحلّم : بهترين بردبارى بار خلق را كشيدن است.

20

خير الأعمال ما أصلح الدين : بهترين اعمال آنست كه دين را اصلاح كند.

21

خير الأمور ما أسفر عن اليقين : بهترين كارها آنست كه از يقين و ايمان حاكى باشد.

22

خير العلم ما قارنه العمل : بهترين علم آنست كه مقرون با عمل باشد.

23

خير الكلام ما لا يملّ ولا يقلّ : بهترين سخن سخنى است كه شنونده را خسته نسازد و از گوينده نگاهد.

24

خير الأمور ما أدّى إلى الخلاص : بهترين امورات امرى است كه انسان را بسوى رهائى (از گرفتارى كشد).

25

خير العمل ما صحبه الإخلاص : بهترین کارها آنست که با اخلاص همراه باشد.

26

خير أعوان الدّين الورع : بهترین یاران دین پارسائی است.

27

خير الأمور ما عرى عن الطّمع : بهترین امور امری است که از طمع جدا باشد.

28

خير البرّ ما وصل الى المحتاج : بهترین نیکیها و صدقات آنست که به نیازمند برسد.

29

خير الأخلاق أبعدھا من اللّجاج : بهترین خواها خوئی است که از پرخاش و ستیز بدور باشد.

30

خير الصدقة أخفاھا : بهترین صدقه صدقه دادن پنهان است.

31

خير الهمم أعلاھا : بهترین همتها بلندترین همتها است.

32

خير الإخوان أقلّهم مصانعة فی النّصيحة :

بهترین برادران دینی آنست که کمتر در کار پند و اندرز حيله و دورویی بکار بندد.

33

خير السّخاء ما صادف موضع الحاجة : بهترین

ص: 388

بخششها آنست که در موقع حاجت برسد و بکار افتد

34

خير النفوس أزكاها : بهترین نفسها پاکیزه ترین آنها است.

35

خير الشيم أرضاها : بهترین روشها پسندیده تر آنها است.

36

خير الأختيار موادة الأخيار : بهترین برگزیدنها دوستی نیکان است.

37

خير المعروف ما أصيب به الأبرار : بهترین خوبیها خوبی با خوبان است.

38

خير الكرم جود بلا طلب مكافاة : بهترین بخششها بخشش بدون پاداش خواستن است.

39

خير الإخوان من لا يحوج إخوانه إلی سواه بهترین برادران برادر است برادرانش را نیازمند دیگری نگرداند.

40

خير إخوانك من عتفك فی طاعة الله سبحانه : بهترین برادران کسی است که در فرمانبرداری خداوند سبحان با تو درشتی آغازد (و بدان راهت بدارد).

41

خير ما استنجحت به الأمور ذكر الله سبحانه : بهترین چیزی که گره کارهایت را بدان میگشائی بیاد خداوند سبحان بودن است.

42

خير إخوانك من واصلك و خير منه من كفاك و إن احتاج إلیك أعفك : بهترین برادران برادری است که با تو برابری کند (و از مالش تو را بهره مند سازد) و بهتر از او کسی است که خرج تو را کار سازی نماید و اگر نیازمند تو گردد از تو بگذرد.

43

خير من صاحب ذو العلم و الحلم : بهترين كس كه تو بايد با او مصاحبت كنى صاحبان علم و حلمند

44

خير من شاورت ذوو النهى و العلم و اولوا التجارب و الحزم : بهترين كس كه بايد با او مشورت كنى صاحبان خرد و دانش و تجربه ها و آگاهيها بايد باشند

45

خير الأمور ما أسفر عن الحقّ : بهترين امور آنست كه حقّ را هويدا سازد.

46

خير الأعمال ما زانه الرفق : بهترين اعمال آنست كه رفق و نرمى آن را بيارايد.

47

خير الأموال ما قضى اللّوازم : بهترين اموال آنست كه حاجات ضرورى بدان روا گردد.

48

خير الأعمال ما أعان على المكارم : بهترين اعمال آنست كه انسان را بر بزرگواريها كمك دهد.

ص: 389

49

خیر المکارم الرفق : بهترین بزرگواریها رفق و نرمی است.

50

خیر الکلام الصدق : بهترین سخن سخن راستست

51

خیر الإخوان من لم یکن علی إخوانه مستقصیا بهترین برادران برادری است در کار برادرانش دقت و کنجکاوی ننماید.

52

خیر الأمراء من کان علی نفسه أمیرا :

بهترین امیران امیری است که بر نفسش امارت داشته باشد.

53

خیر المعروف ما لم یتقدّمه المطل و لم یتعقبه المنّ : بهترین نیکبها آنست که تند و بدون کندی انجام گیرد و منت گذاری را در پی نداشته باشد.

54

خیر الناس من إن غضب حلم و إن ظلم غفر و إن أسیئ إلیه أحسن :

بهترین مردم کسی است که اگر بخشم آید بردباری کند و اگر ستم کرده شود بگذرد و اگر با وی بدی شود نیکی کند.

55

خیر الناس من نفع الناس : بهترین مردم کسی است که بمردم سود رساند.

56

خیر الناس من تحمّل مؤنة الناس : بهترین مردم کسی است که زحمت مردم را تحمّل کند (و آسایش خلق را فراهم سازد).

57

خیر خصال النساء شرّ خصال الرجال : بهترین خوی زنان بدترین خوی مردان است (و بدترین خوی مردان بهترین خوی زنان (مثلا جبن و بخل و بد دلی برای مرد زشت و برای زن زیبا است).

خير الخلال صدق المقال و مكارم الأفعال بهترین دوستی (با مردم) گفتار است و کردارهای نیک است.

خير الملوک من أمت الجور و أحيى العدل :

بهترین پادشاهان پادشاهی است که ستم را بمیراند و عدالت را زنده نماید.

خير الدنيا زهيد و شرها عتيد : دنیا خویش روگرداننده و بدیش آماده است.

خير الشکر ما کان كافلا بالمزيد : بهترین سپاسگزاری آنست که کفیل و ضامن زیادتی (نعمت) باشد

خير الاجتهاد ما قارنه التوفيق : بهترین جدّیت و کوشش (انسان در کارها) آنست که

63

خير إخوانك من كثر إغضابه لك في الحق: بهترین برادران تو کسی است که در راه حق بیشتر بر تو خشم گیرد (و از کار ناپسندت باز دارد)

64

خير الاستعداد ما أصلح المعاد: بهترین توشه گیرها آنست که کار آخرت را سر و سامان بخشد.

65

خير الآراء أبعداها عن الهوى وأقربها من السداد: بهترین رأیها رایی است که از هوای نفس بدور باشد و باستواری و درستی نزدیک باشد.

66

خير من صحبتته من لا يحوجك إلى حاكم بينك وبينه: بهترین کس که باید با او رفاقت و دوستی کنی کسی است که تو را محتاج نکند بحاکمی که بین تو و او حکومت نماید (یعنی طوری با تو رفتار کند که هیچگاه نزاعی در نگیرد که منجر بحکومت دیگری شود).

67

خير إخوانك من واصلك بخيره و خير منه من أغناك عن غيره: بهترین برادران تو کسی است که با تو بمالش مواساة نماید و بهتر از او کسی است که تو را از دیگری بی نیاز سازد.

68

خير الإخوان أنصحهم و شرهم أغشهم بهترین برادران پند دهنده ترین ایشان و بدترین شان بدخواه ترین آنان است.

69

خير الإخوان من إذا فقدته لم تحبّ البقاء بعده: بهترین برادران کسی است که اگر او را از دست بدهی بعد از او دیگر زندگی نخواهی.

70

خير الناس أوعهم و شرهم أفجرهم بهترین مردم پرهیزکارترین ایشان و بدترین مردم بدکارترین ایشان است.

71

خير العباد من إذا أحسن استبشر و إذا أساء استغفر: بهترین بندگان خدا کسی است که اگر خوبی کند شادمان باشد و اگر بدی کند از خدا آمرزش طلبد.

خير النَّاس من إذا أعطى شكر و إذا ابتلى صبر و إذا ظلم غفر : بهترين مردم کسی است که هرگاه خدا چیزی بوی دهد سپاس گذارد و هرگاه گرفتار شود شکیبائی کند و هرگاه بوی ستم شود در گذرد.

خير إخوانك من سارع إلى الخير و جذبك إليه و أمرک بالبرّ و أعانك عليه : بهترين برادران کسی است که بسوی خیر و نیکی بشتابد و آن را

بسوی تو بکشاند و تو را به نیکی امر کند و بر آن کارت یاری دهد.

74

خير إخوانك من دعائك إلى صدق المقال بمقاله و ندبك و إلى حسن الأعمال بحسن أعماله : بهترین برادران تو کسی است که با گفتارش تو را بسوی گفتار راست بخواند و با کردار نیکش تو را بسوی بهترین کردارها بکشاند.

75

خير العلم ما أصلحت به رشادك و شرّه ما أفسدت به معادك : بهترین دانشها آنست که رشد و هدایت تو بدان اصلاح گردد بدترین دانش آنست که آخرت را بدان تباه سازی.

76

خير علمك ما أصلحت به يومك و شرّه ما أفسدت به قومك : بهترین دانش تو آنست که روزگارت را بآن اصلاح کنی و بدترین دانش آنست که قوم و خویشان را بآن تباه خواهی (و بواسطه آن علم بر آنان تکبر کنی و برتری جوئی).

77

خير النَّاس من أخرج الحرص من قلبه و عصى هواه فى طاعة ربّه : بهترین مردم کسی است که حرص را از دلش بدر کند و در طاعت پروردگارش با هوای نفسش بجنگد.

78

خير النَّاس من طهر من الشهوات قلبه و قمع غضبه و أرضى ربّه : بهترین مردم کسی است که دلش را از شهوتها پاک کند خشمش را از هم بپاشد و پروردگارش را از خود راضی سازد.

79

خير النَّاس من كان فى يسره سخياً شكورا :

بهترین مردم کسی است که در هنگام آسایش بخشنده و سپاسگذار باشد.

80

خير النَّاس من كان فى عسره مؤثراً صبوراً : بهترین مردم کسی است که بهنگام دشواریش ایثار کننده و صابر باشد (این از خلق بزرگان جهان است که در حال تنگدستی دیگران را بر خود میگزینند و آیه کریمه و يُؤثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ در شأن اهل البیت علیهم السلام دالّ بر همین معنی است).

81

خير إخوانك من ذلك على هدى وأكسبك تقى و صدك عن اتباع هوى : بهترین برادران تو کسی است بر هدایت دلالت کند و برایت کسب تقوا نماید و از پیروی هوی و هوس باز دارد.

82

خير من صحبت من ولّهك بالأخرى و زهدك فى الدنيا و أعانك على طاعة المولى : بهترین یاران تو کسی است تو را دلباخته آخرت سازد و در دنیا بزهت و پارسائیت دارد و بر فرمانبردن مولى و خدا یاریت دهد.

ص: 392

خير النَّاس من زهدت نفسه وقلّت رغبته و ماتت شهوته و خلص إيمانه و صدق إيقانه : بهترین مردم کسی است که خود را بزهده دارد و میلش بدنیا کم باشد ایمانش بخدا خالص و پاک و یقینش درست و راست باشد.

خير الأمور ما سهلت مبادیه و حسنت خواتمه و حمدت عواقبه : بهترین کارها کاری است که ابتدایش آسان و انتهایش نیکو و پایانش پسندیده باشد (دنیا را بر خود سبک گیرد تا در آخرت آسوده و راحت باشد).

خير الأمور أعجلها عائدة و أحملها عاقبة : بهترین کارها کاری است که فائده و سودش زودتر برسد و پایانش پسندیده تر باشد

خير أموالك ما كفالك : بهترین مالهای تو آنست که تو را کفایت کند.

خير إخوانك من واصلك : بهترین برادران تو کسی است که با تو مواسات کند.

خير ما ورث الآباء الأبناء الأدب :

بهترین ارثی که پدران به پسران میدهند کمال و ادب است.

خير العطاء ما كان عن غير طلب : بهترین بخشش آنست که بدون درخواست باشد.

الفصل الثالثون : حرف الخاء باللفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم أمير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام في حرف الخاء باللفظ المطلق قال عليه السلام (فصل سي ام) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف خاء بلفظ مطلق آنحضرت فرمودند

خذ علی عدوك بالفضل فإنه أحد الظفرین : دشمنت را به فضل و نیکی بچنگ آر که این خود یکی از دو پیروزی است.

2

خذ بالعدل و أعط بالفضل تحز المنقبتین عدل را فراگیر و بفضل و زیادتی عطا کن تا دو منقبت را دریابی (هم منقبت عدالت هم فضیلت بخشش کردن)

3

خذ من أمرک ما یقوم به عذرک و تثبت به حجّتك : از کار خود چیزی فرا گیرد که بدان (در نزد

ص: 393

پروردگارت) اقامه عذری و اثبات حجّتی توانی کرد.

4

خذ ممّا لا یبقی لك لما یبقی لك و لا یفارقك از آنچه که برای تو ماندنی نیست فراگیر برای آنچه که برای تو ماندنی و از تو جدا شدنی نیست (از مال و عمرت بنفع آخرت کار بکش).

5

خذ القصد فی الأمور فمن أخذ القصد خفّت علیه المؤمن : در امورات عزم و قصد را کار بند که هر کس قصد را فرا گیرد کارها بر وی سبک گردد

6

خذ الحکمة انّی کانت فإنّ الحکمة ضالّة کلّ مؤمن : حکمت را هر جا بود آن را فراگیر زیرا که حکمت گمشده هر مؤمن است.

7

خذ من قلیل الدّنیما یکفیک و دع من کثیرها ما یطغیک : از دنیا باندازه که تو را کفایت کند فراگیر و بیش از آن هر چه که تو را سرکش سازد رها کن.

8

خذ بالحزم و الزم العلم تحمّد عواقبک حزم و احتیاط را فراگیر و دانش را همراه شو پایان کارت پسندیده باشد.

9

خذ من نفسک لنفسک و تزوّد من یومک لغد و اغتنم عفو الزّمان و انتهز فرصة الأمکان : از خودت برای خودت فراگیر و از امروزت برای فردایت توشه گیرد آر گذشت زمان و امکان وقت و فرصت را غنیمت شمار.

10

خور السّلطان علی الرّعیّة أشدّ من جور السّلطان : سستی پادشاه بر رعیت (رنج و گرفتاریش) سخت تر از سخت گیری و ستمکاری پادشاه است.

11

خذ الحکمة ممّن أتاک بها و انظر إلى ما قال و لا تنظر إلى من قال : حکمت از هر جا که بسوی تو روی آورد فراگیر و گفته را بنگر و گوینده را منگر.

خذوا من كرائم أموالكم ممّا يرفع به ربّكم سنّى الأعمال : از اموال نفیس و گرامی خود بر گیرید برای آن چیزیکه پروردگارتان شما را بسوی کردارها (ی نیک) بالا ببرد.

خذ من الدّنيا ما أتاك و تولّ عمّا تولّى منها عنك فإن لم تفعل فأجمل فى الطّلب : از دنیا آنچه که بسوی تو میآید بگیر و روی بگردان از آنچه که از تو روی میگرداند و اگر این کار را نمیکنى در بدست آوردن دنیا آهسته و سبک باش (تا آسوده باشی)

خالطوا النَّاسَ بما يعرفون و دعوهم ممّا ينكرون و لا تحمّلوهم على أنفُسِكُمْ و علينا فإنّ أمرنا صعب مستصعب : با مردم بدانچه (از رفتار و کردار) که آن را شناسا هستند آمیزش کنید و آنان را از آنچه که بد می‌شمارند واگذارید و آنها را بر ما و بر خودتان حمل ننمائید (و مجبورشان نکنید که بروش و راه شما بروند) زیرا که امر ما سخت اندر سخت است (و جز نفوس زکیّه و با ایمان نمیتوانند حامل امر ولایت ما گردند).

خف ربّك و ارج رحمة يؤمنك ممّا تخاف و ينسلك ما رجوت : از پروردگارت بترس و رحمتش را امید میدار تا خدا تو را از آنچه که میترسی برهاند و بدانچه که امید میداری برساند.

خرق علم الله سبحانه باطن السّترات و أحاط بغموض عقائد السّریات : علم خداوند سبحانه باطن پردهای اسرار را دارنده و بعمق و قعر عقاید پنهانی رسیده و احاطه کرده است (و در عالم هیچ چیزی بر وی پوشیده نیست)

خف تأمن و لا تأمن فتخف : بترس ایمن باش و ایمن مباش تا بترسی (از یاد آخرت ایمن مباش و از آخرت بترس)

خير الأعمال اعتدال الرّجاء و الخوف بهترین کارها امید و ترس بخدا را بحدّ اعتدال داشتن است.

خف ربّك خوفا يشغلك عن رجائه و أرجه رجاء من لا يؤمن خوفه : از پروردگارت بترس ترسیدنی که تو را از امید بوی مشغول سازد و بوی امید داشته باش امید کسی که تو را از بیمش ایمن نباشد.

خالف من خالف الحقّ إلى غيره و دعه و ما رضی لنفسه : با آنکه مخالف حق است مخالفت کن بسوی غیر خدا (یعنی او را بغیر خدا و حق واگذار کن) و او را بگذار تا هر که را خواهد برای خود بگزیند (و سزای خود را در آخرت بچشد).

خف الله خوف من شغل بالفکر قلبه فإنّ الخوف مطیة الأمان و سجن النفس عن المعاصی از خدا بترس ترسیدن کسی که دلش را بفکر مشغول ساخته (و خاطر از جز خدای پرداخته است) زیرا که ترس از خدا مرکب رهوار ایمنی و زندان برای نفس است از (ارتکاب) گناهان.

خير الأمور اوسط إليه يرجع الغالی و به يلحق التالی : بهترین روشها روش راه میانه است آنکه پیش افتاده بسوی آن باز میگردد و آنکه پس مانده است خود را بآن میرساند.

خلطة أبناء الدنيا رأس البلوی و فساد التّقوی با دنیا زادگان در آمیختن ریشه گرفتاری و تباه کننده پرهیزکاری است.

خالف الهوی تسلّم و أعرض عن الدّنيا تغنم : خلاف هوای نفس رفتار کن سالم باش از جهان روی بگردان بهره ببر.

خذوا مهل الأیام و حوطوا قواصی الأسلام و بادروا هجوم الحمام : فرصتهای روزگار را دریابید و انتهای میدان سعی عمل اسلام را احاطه کنید و یورش مرگ را پیش تازید (و برای پس از مرگتان کاری انجام دهید قوس و قسی بمعنای روزگار سخت و انتهای میدان مسابقه است).

خلف لكم عبر من آثار الماضین لتعتبروا بها : برای شما از آثار گذشتگان عبرتهائی بیادگار گذاشته شده است تا اینکه از آنها پند گیرید (و آنها را توشه راه زندگانی خود سازید).

خادع نفسك عن العبادة و ارفق بها و خذ عفوها و نشاطها إلا ما كان مكتوبا من الفريضة فإنه لابد من أدائها : در کار عبادت نفست را فریب ده و با آن مدارا کن و گذشت و نشاط آنرا فراگیر (یعنی همواره آنرا شاداب و سرخوش دار و از عبادتش خسته مکن) مگر آنچه را که از آن واجب است و بر تو نوشته شده و از بجای آوردن آن ناگزیر و ناچاری.

خذوا من أجسادكم تجودوا بها علی أنفسكم و اسعوا فی فكاك رقابكم قبل أن تغلق رهائنها : از پیکرهایتان بگیریید و بخودتان ببخشید در آزاد کردن گردنهایتان بکوشید پیش از آنکه بگروگانهای (کردارهای ناشایسته) خویش بسته شوید (و مرگ مجالتان نگذارد که بکار و کردار پسندیده برخیزید).

خض الغمرات إلى الحقّ حیث كان : در راه حق فرورفتن در گردابههای سختی را فراگیر هر جا خواهد باشد

خوض النَّاسِ فِي شَيْءٍ مَقْدَمَةٌ الْكَائِنُ : فرورفتن در چیزی مقدمه بوجود آمدن آن چیز است (هر کاری اول سر زبانها میافتد و پس از گفتگوها آن کار جامه عمل بخود میپوشد)

31

خالقوا النَّاسِ بِاخلاقِهِمْ وَزِيلُوهُمْ فِي الْأَعْمَالِ : باخلاق مردم متخلّق باشید لکن در

ص: 396

کردار از آنها بگذرید (و پیرویشان مکنید).

32

خَلَّتَان لَا تَجْتَمَعَانِ فِي مَوْءِنِ سَوِّءِ الْخَلْقِ وَ الْبَخْلِ دُو خَوِيْ اَسْتِ كِهْ دَر مَوْءِنِ جَمْعِ نَشُوْد وَ اَن دُو بَدِ خَوِيْ وَ بَخْلِ اَسْتِ.

33

خَالَطُوا النَّاسَ مَخَالَطَةً اِنْ مَتَّمْ بَكُوا عَلِيْكُمْ وَ اِنْ غَبْتُمْ حَتَّوْا اِلَيْكُمْ : بَا مَرْدَمِ اَمِيْزِشْ كَنِيْد اَمِيْزِشْ كَرْدَنِيْ كِهْ اَكْر مَرْدِيْدِ بَر شَمَا بَكْرِيْنْد وَ اَكْر پَنِهَانِ گَشْتِيْد دَلْشَانِ بَمَهْرِ شَمَا طَپِيْدَنْ گِيْرِدِ.

34

خَالَطُوا النَّاسَ بِالسَّنَتِكُمْ وَ اَجْسَادِكُمْ وَ زَايِلُوْهُمِ بِقُلُوْبِكُمْ وَ اَعْمَالِكُمْ : بَا مَرْدَمِ بَا پِيْكَرْهَا وَ زَبَانْهَيْتَانِ دَر اَمِيْزِيْدِ لَكَنْ بَا دَلْهَا وَ كَارْهَيْتَانِ اَز اَنَانِ كَنَارَهْ گِيْرِيْدِ (تَا اَز شَرِّشَانِ اَسُوْدَهْ پَايْنْدِ).

35

خَلَطَةُ اَبْنَاءِ الدُّنْيَا تَشِيْنُ الدِّيْنَ وَ تَضْعَفُ الْيَقِيْنُ : بَا فَرْزَنْدَانِ دُنْيَا دَر اَمِيْخْتَنْ دِيْنِ رَا مَعِيُوبِ كَرْدَنْ وَ يَقِيْنِ رَا نَاتَوَانِ سَاخْتَنْ اَسْتِ.

36

خَفَضَ الصَّوْتِ وَ غَضَّ الْبَصْرَ وَ مَشَى الْقَصْدَ مِنْ اَمَارَةِ الْاِيْمَانِ وَ حَسَنَ التَّدْيِيْنِ :

صَدَا رَا كُوْتَاهْ كَرْدَنْ وَ دِيْدَهْ رَا (اَز فَرْطِ حِيَا وَ يَا اَز مَرْدَمِ) فَرْوْ خَوَابَنْدَنْ وَ بَرَاهِ رَا سْتِ رَفْتَنْ اَز نَشَانَهْ اِيْمَانِ وَ نِيْكَيْ دِيْنِ اَسْتِ.

37

خَطَرَ الدُّنْيَا يَسِيْرُ وَ حَاصِلْهَا حَقِيْرٌ وَ بَهْجَتْهَا زُوْرٌ وَ مَوَاهِبْهَا غُرُوْرٌ : مَتَاعِ جِهَانِ اَنْدُكْ وَ سَرْمَايَهْ اَشْ نَاجِيْزِ خَوْشِيْشِ غَمِّ وَ سَتْمِ وَ بَخْشِشْهَيْشِ فَرِيْبِ وَ پُوْجِ اَسْتِ.

38

خِيَانَةُ الْمَسْتَسْلِمِ وَ الْمَسْتَشِيْرِ مِنْ اَفْظَعِ الْاُمُوْرِ وَ اَعْظَمِ الشُّرُوْرِ وَ مَوْجِبِ عَذَابِ السَّعِيْرِ :

خِيَانَتِ كَرْدَنْ بَا شَخْصِيْ كِهْ تَسْلِيْمِ شُوْنْدَهْ وَ مَشُوْرْتِ كَنْنْدَهْ اَسْتِ اَز دَرْدَنَاكْتَرِيْنِ اُمُوْرِ وَ بَزْرگْتَرِيْنِ زَشْتِيْهَا وَ مَوْجِبِ عَذَابِ دُوْرْخِ اَسْتِ.

39

وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حَقِّ قَوْمِ ذَمَّهْمُ :

خَفَّتْ عقولكم و سفهت حلومكم فأنتم غرض لنابل و أكلة لأكل و فريسة لصائل :

آنحضرت عليه السلام درباره مردمی که آنان را نکوهش میکرد (و آنان اهل بصره اند که پس از پایان یافتن جنگ جمل مخاطبشان کرده) فرمودند: شما مردمی هستید مغزها و خردهایتان سبک و حلم و بردباریتان سفیهانه است تیرانداز را نشانه و خورنده را لقمه کننده را شکار و صید هستید (شمائید که سپاهیان زن و پیروان شترید خوی و خلقتان زشت عهد و پیمانتان سست دینتان نزاع و نفاق و آب شهرتان بسی شور

ص: 397

و بیمزه است و هر کس هر منظور پستی داشته باشد بسوی شهر شما راه میبرد و بمنظورش دست مییابد.

نهج البلاغه سخن 13).

40

وقال عليه السلام في حق مثلهم من الذم:

خذلوا الحق و لم ينصروا الباطل : و آنحضرت درباره کسان دیگری مانند بصریان از قبیل عبد الله بن عمر بن الخطاب و ابو موسی اشعری و عبد الله بن سعد بن نفیل از وی و برخی دیگر که در جنگ جمل و صفین شرکت نکرده گفتند این فتنه است و از فتنه کناره گزیدن اولی است) حضرت آنها را نکوهش کرده فرمودند:

آنان حق را خوار و مخدول داشتند و باطل را هم یاری نکردند.

41

خلو القلب من التقوى يملأه من فتن الدنيا دل را از تقوی خالی نگهداشتن آنرا از گرفتاری دنیا پر کردن است.

42

خمسة ينبغى أن يهانوا الداخل بين اثنين لم يدخلا في أمرهما و المتأمر على صاحبه في بيته و المتقدم على مائدة لم يدع إليها و المقبل بحديثه على غير مستمع و الجالس في المجالس التي لا يستحقها : پنج تن اند که سزاوار است خوار گردند کسی که داخل گردد در بین دو نفریکه آن دو نفر او را در کارشان دخالت ندهند و کسی که بر خانه وارد گردد و صاحب خانه را فرمان دهد (که فلان چیز را بیاور و فلان چیز را بردار) و کسیکه ناخوانده بر خوان و سفره در آید و کسی که بدون داشتن مستمع سخن آغاز کند و کسی که در مجلسیکه لیاقت آن را ندارد و بنشیند (این پنج تن اگر خوار شوند جز خود را نباید نکوهش کنند).

43

خمس يستبحن من خمس كثرة الفخر من العلماء و الحرص في الحكماء و البخل في الأغنياء و القحة في النساء و من المشايخ الزنا : پنج چیز است که از پنج کس زشت است کبر و نازش بسیار از علماء، حرص در حکما و بزرگان، بخل در توانگران بیشرمی در زنان، و زنا کردن سالخوردگان و پیران (اگر این پنج چیز در این پنج طایفه پیدا شد ملتی را بباد نابودی خواهد داد و متأسفانه این پنج خوی زشت بلکه کلیه اخلاق رذیله بحد اعلا در جامعه امروزی ما مسلمین حکمفرما است و ملل اسلامی اسیر دست اجانب است)

44

خصلتان فيهما جماع المرأة إجتنا الرجل ما يشينه و اكتسابه ما يزينه : دو خوی و خصلت است که مردانگی در آن گرد میگردد دوری گزیدن

مرد از چیزیکه او را زشت بدارد و بدست آوردن چیزیکه او را بیاراید و زینت کند.

45

خذوا من کلّ علم أحسنه فإنّ النّخل يأكل من کلّ زهر أزيه فيتولّد منه جوهران نفيسان أحدهما فيه شفاء النّاس و الآخر يستضاء به : از هر علمی بهترش را فراگیرید زیرا که زنبور عسل از هر شکوفه بهترش را میخورد و از او دو گوهر نفیس و شیرین میزاید در یکی از آن دو شفای درد مردم (و آن عسل مصفا) است و از آن دیگر (که موم است و شمع میسازند) نور و روشنی خواسته میشود

46

خلوّ الصّدْر من الغلّ و الحسد من سعادة العبد : سینه را از رشگ و کین توزی خالی داشتن از نیک بختی بنده خدا است.

47

خلوص الودّ و الوفاء بالوعد من حسن العهد : دوستی خالص و پاک و بوعده وفا کردن از نیکی عهد و پیمان است.

48

وقال عليه السّلام فی ذکر رسول الله صلّى الله عليه و آله و سلّم: خرج من الدّنيا خميصا و ورد الآخرة سليما لم يضع حجرا على حجر حتّى مضى لسبيله و أجاب داعی ربّه آنحضرت عليه السّلام درباره رسولخدا صلّى الله عليه و آله و سلّم فرمود رسولخدا با شکمی تهی از جهان بیرون رفت و بحال سلامتی بآخرت وارد گردید (در دنیا که بود) سنگی بر سر سنگی نگذاشت تا اینکه راه خود را پیمود و دعوت کننده پروردگارش را اجابت نمود

49

خاب رجائه و مطلبه من کانت الدّنيا أملة و اربه : امید و خواهشش بناامیدی و خسران مبدل شد کسیکه دنیا امیدوار و آرزویش باشد

50

خذ العفو من النّاس و لا تبليغ من أحد مکروهه عفو و گذشت از گناه مردم را فراگیر و بهیچکس زشت و مکروهی که او را خوش نیاید مرسان (مثلا اگر کسی پشت سر دیگری بد گفت و تو آن بد را بآن شخص رساندی در معنا خودت باو بدگوئی کرده).

51

خليل المرء دليل عقله و کلامه برهان فضيله : دوست مرد نماینده عقل او است و کلام مرد نشانه فضل و دانشش میباشد (انسان اگر همنشین خوب گرفت معلوم میشود عقلش کامل است و اگر رفیق بد گرفت دلیل بر نادانش میباشد).

52

خير کلّ شیء جدیده و خیر الإخوان أقدمهم هر چیزی تازه آن خوب است لکن بهترین برادران کهن ترین

53

خالف نفسك تستقم و خالط العلماء تعلم هوای نفست را مخالفت کن پایدار باش با دانشمندان در آمیز دانا شو.

54

خشية الله جناح الإيمان : ترس از خدا شهپر ایمان است (و انسان را باوج مدارج عالیه پرواز میدهد).

55

خوف الله يجلب المستشعره الأمان : ترس از خدا برای کسیکه آنرا شعار و تن پوش خود قرار دهد ایمنی (از عذاب آخرت) میآورد.

56

خف الله يؤمنك و لا تأمنه فيعدّبك (در دنیا) از خدا بترس تا خدا تو را ایمن گرداند و از خدا ایمن منشین تا خدا (در آخرت) عذابت کند.

57

خذ ممّا لا يبقى لك و لا تبقى له لما لا تفارقه و لا يفارقك : از آنچه که برای تو نماند و تو برای آن نمانی بگیر برای چیزی که نه تو از آن جدا میشوی و نه آن از تو جدا میگردد (در دنیا بقوانین دین عمل کن تا آن عمل در آخرت بدردت بخورد)

58

خير الأصحاب أعونهم على الخير و أعملهم بالبرّ و أرفقهم بالمصاحب : بهترین دوستان کسی است که بر کار خیر یاری دهنده تر و به نیکی کار کننده تر و با یار و دوستش مهربانتر باشد

59

خذ من صالح العمل و خال خیر خلیل فإنّ للمرء ما اكتسب و هو فی الآخرة مع من أحبّ : از عمل صالح و خوب (تا میتوانی) فراگیر و با بهترین دوستان که (همان عمل صالح است) دوستی کن زیرا که مرد با آنچه که کسب کند میباشد و در آخرت با هر کسی است که او را دوست داشته است

60

خدمة الجسد و إعطائه ما يستدعيه من الملاذّ و الشهوات و المقتنيات و فی ذلك هلاك النفس : پیکر و تن را خدمت کردن باو دادن است آنچه را که میخواهد از لذّات و شهوتها و سرمایه ها و هلاک نفس در این کار است.

61

خدمة النفس صيانتها عن اللذات و المقتنيات و رياضتها بالعلوم و الحكم و إجهادها بالعبادات و الطاعات و في ذلك نجات النفس : به نفس خدمت کردن او را از لذات و سرمایه ها (ی شهوانی) بازداشتن و به کسب علمها و حکمتها و ادارش کردن و بعبادات و طاعتهايش بکوشش داشتن است و رستگاری

ص: 400

نفس در این کار است. این حدیث شریف و شیرین را بمناسبت از خصال شیخ صدوق علیه الرّحمة نقل مینمائیم قرّبه الی اللّٰه، در خصال شیخ در معنی اینحدیث که روز قیامت پنج کس از پنجکس میگزیزد نقل میکنند که روزی حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام در جامع کوفه بودند که مردی از اهل شام بیای خاست و از معنی قول خدایتعالی پرسید که فرماید: **يَوْمَ يَقْرَأُ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ** : این برادر و مادر و پدر و یار و فرزند کیانند حضرت فرمود: برادر قاییل است که از هاییل که او را بناحق کشته است گریزان است و آنکه از مادرش میگزیزد موسی (ع) است (که میترسد حقوق واجبه مادرش را ادا نکرده باشد) و آنکه از پدرش میگزیزد ابراهیم (ع) است که از مرّی خودش که مشرک است و تارخ نام دارد میگزیزد، لوط (ع) نیز از صاحبه کافره اش میگزیزد، نوح (ع) نیز از پسر کافرش کنعان فرار مینماید.

الفصل الحادی و الثّون : حرف الدّال

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علیّ بن ابيطالب علیه السّلام فی حرف الدّال قال علیه السّلام:

(فصل سی و یکم): از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام در حرف دال آنحضرت فرمودند:

1

دلیل عقل الرّجل قوله : گفتار مرد دلیل عقل و خرد او است.

2

دلیل أصل المرء فعله : کار مرد دلیل پاکی گهر او است.

3

دلیل دین المرء ورعه : پرهیزکاری مرد دلیل دین داری او است.

4

دلیل غیرة الرّجل عفّته : پاکدامنی مرد دلیل غیرتمندی او است.

5

دلیل ورع المرء نزاهته : پاکیزگی مرد (از گناهان) دلیل پارسائی او است.

6

دولة الکریم تظهر و مناقبه : دولتتمندی مرد نکوکار مناقب و مفاخر وی را هویدا میسازد.

دولة اللّئيم تكشف مساوية و معايبه :

دولتمندی مرد بکار و ناکس عیوب و زشتیهایش را آشکار میگرداند.

دولة الجاهل كالغريب المتحرّك الى التّقلّة دولتمندی شخص نادان همچون غریبی است که برای نقل مکان کردن در حرکت است (و چون نادان است

ص: 401

9

دولة العاقل كالنسيب يحنّ إلى الوصلة: دولتمندی شخص خردمند و دانا همچون نسبت و پیوندی است که آرزومند است خویشاوندی را پیوند کند.

10

دولة العادل من الواجبات : دولت و حکومت داشتن شخص دادگستر (برای ملت) از واجبات است. الجائر (ستمگر)

11

دولة الجاهل من الممكنات : نادان ممکن است روزی بدولت برسد.

12

دولة الأكارم من أفضل الغنائم : دولت پیدا کردن بزرگان و نیکمردان از بالاترین غنیمتها است

13

دول اللئام مذلة الكرام : دولت پیدا کردن ناکسان باعث خواری نیکان است.

14

دولة الأشرار محن الأخیار : دولت یافتن بدان باعث گرفتاری نیکان است.

15

دول الفجار مذلة الأبرار : دولت یافتن بدکاران باعث خواری نیکوکاران است.

16

دول اللئام من نوائب الأیام : دولت یافتن ناکسان از گرفتاریهای ایام است.

17

دار الوفاء لا- تخلوا من کریم و لا- یستقرّ بها لئیم : خانه وفا از کریم خالی نیست و ناکس را در آن بار نیست (و وفا و مردمی خانه زاد یکدیگراند).

18

دولة الأوغاد مبنية على الجور و الفساد :

دولت دونان بنایش بر ستمکاری و فساد است

19

دعوا طاعة البغى و الفساد و اسلكوا سبيل الطاعة و الانقياد تسعدوا فى المعاد :

فرمانبرداری ستم و فساد را از دست بگذارید و راه انقیاد و فرمان برداری خدایرا به پیمائید تا در آخرت و معاد نیکبخت باشید.

20

درهم ينفع خير من دينار يصرع : درهمی که سود رساند بهتر از دیناری است (از طلا) که انسانرا بسر در افکند.

21

دلالة حسن الورع عزوف النفس عن مذلة الطمع : دلیل بر خوش پرهیزی بازگشتن نفس است از خواری طمع.

22

درهم الفقير أركى عند الله من دينار الغنى : یکدرهم شخص نادر (که تصدق دهد) نزد خدا بهتر از يك دينار شخص دارا است.

23

داع دعى و راع رعى فاستجيبوا للداعى و اتبعوا الراعى : خواننده خواند رعایت کننده

ص: 402

رعایت کرد پس شما خواننده را پاسخ دهید و رعایت کننده را پیروی نمائید (گوش بفرمان خدا و پیغمبر دهید تا رستگار شوید).

24

دار بالبلاء محفوفة وبالغدر موصوفة لا تدوم أحوالها ولا يسلم نزالها : جهان سرائی است پیچیده شده ببلا و گرفتاریها و بعذر و بیوفائی موصوف حالاتش بیکنموال نیاید و فرود آیندگان در آن سالم نمانند (تازگیش بکهنگی جوانیش به پیری و شادیش با غم و اندوه توأم است).

25

دار هانت علی ربّها فخلط حلالها بحرامها و خیرها بشرّها و حلوها بمرّها : جهان خانه ایست که در نزد پروردگارش بسی خوار است حلالش بحرامش و خیرش بشرش و شیرینش بتلخش آمیخته است (در عین خنده شخص را میگریاند و هنوز انسانرا شیرین کام نساخته تلخکام میسازد برآستی که دلباختگی بچنین سرائی در حقیقت دیوانگی است).

26

دار البقاء محلّ الصّديّين و موطن الأبرار و الصّالحين : سرای پایداری جایگاه راستگویان و نکویان و خانه درست کاران است.

27

دار الفناء مقيل العاصين و محلّ الأشقياء و المبعدين : جهان سرای ناپایداری منزل گنهکاران و جایگاه بدبختان و از خدا بدوران و یا گردنکشان است.

28

دعاکم الله سبحانه إلى دار البقاء و قرارة الخلود و النّعماء و مجاورة الأنبياء و السّعداء فعصيتم و أعرضتم : خداوند سبحان شما را بسوی دار بقاء و قرارگاه همیشگی و نعمتها و همسایگی پیمبران و نیکبختان خواند (و از مجاورت شیطان و دنیایتان بر حذر داشت) لکن شما خدا را معصیت کردید و از دعوت حق روی گردانیدید.

29

دعتکم الدّنيا إلى قرارة الشّقاء و محلّ الفناء و أنواع البلاء و العناء فأطعتم و بادرتم و أسرعتم : دنیا شما را بسوی قرارگاه بدبختی و جایگاه نیستی و بلاها و رنجهای گوناگون خداوند شما (بندگان خدا ناترس) دعوتش را پذیرفتید و با شتاب و تعجیل بسویش شتافتید.

الفصل الثانی و الثّلون : حرف الدّال

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام

فی حرف الذال قال علیه السلام:

(فصل سی و دوم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف ذال آنحضرت علیه السلام فرمودند

1

ذاکر الله سبحانه مجالسة : یاد کننده خدا همنشین خدا است.

2

ذاکر الله مؤانسة : یاد کننده خدا با خدا انس گیرنده است.

3

ذکر الله نور الإيمان : یاد خدا کردن ایمان را روش داشتن است.

4

ذکر الله مطردة الشيطان : بیاد خدا بودن شیطان را راندن است.

5

ذکر الله شيمة المتقين : بیاد خدا بودن روش پرهیزکاران است.

6

ذاکر الله من الفائزين : یاد کننده خدا از گروه پیروزمندان است.

7

ذکر الله جلاء الصدور و طمأنينة القلوب : یاد خدا بودن زنگ شبهه را از آئینه سینه زدودن و دلها را آرامش بخشودن است.

8

ذکر الله قوت النفوس و مجالسة المحبوب یاد خدا بودن قوت و روزی (روحانی) نفوس و همنشین با دوست است.

9

ذکر الله ينير البصائر و يونس الضمائر :

یاد خدا بودن روشن کننده بینشها و انیس و یار درونها (ی آرزومندان است).

10

ذکر الله تستجیح به الأمور و تستنیر به السرائر: یاد خدا بودن کارها (ی فرو بسته) را میگشاید و درونها (ی خسته) را نور میبخشد

11

ذکر الله دواء أعلال النفوس: یاد خدا بودن دواي دردهای نفوس است.

12

ذکر الله طارد الأدواء و البؤس: یاد خدا دور کننده دردها و گرفتاریها است.

13

ذکر الله رأس مال كل مؤمن و ربحه السّلامه من الشّيطان: یاد خدا بودن اصل و ریشه دارائی هر مؤمن است و سود آن (که سرشارترین سودها است) رهائی از چنگال شیطانست

14

ذکر الله دعامة الإيمان و عصمة من

ص: 404

الشَّيْطَانُ : یاد خدا ستون ایمان و پناهگاه از شرّ شیطان است.

15

ذکر الله سجیة کلّ محسن و شیمه کلّ مؤمن : یاد خدا بودن دأب و مرام هر شخص نیکوکار و رفتار و روش هر مؤمن است.

16

ذکر الله مسرة کلّ متقّ و لذّة کلّ موقن :

یاد خدا بودن باعث سرور و شادی هر پرهیزکار و لذّت بردن هر شخص درستکاری است.

17

ذکر الآخرة دواء و شفاء : یاد آخرت بودن دوا و شفا (ی هر دردی است).

18

ذکر الدنیا أدوء الأدواء : یاد دنیا بودن دردناکترین دردها است.

19

ذکر الموت یهون أسباب الدنیا : یاد مرگ بودن امور و اسباب دنیا را خوار و آسان میگرداند.

20

ذلّ الرّجال فی خیبة الآمال : خواری مردان در ناکامی از امیدها است.

21

ذو العقل لا ینکشف إلاّ عن احتمال و إجمال و إفضال : خردمندان هویدا و پیدا نمیگردند مگر از بردباری و سبک گرفتن امور (دنیا و یا دشواریها) و افزایش خیر و نیکی.

22

ذهاب البصر خیر من عمی البصیرة : رفتن بینائی چشم خوشتر از آنست که چشم بینش انسان کور باشد.

23

ذهاب النّظر خیر من النّظر إلی ما یوجب الفتنة : چشم را از دست دادن بهتر از نظر کردن بسوی چیزی است که موجب فتنه و شر باشد (و انسان سزاوار است که دیده از حرام و نامحرم بپوشد).

ذِر الطَّمعِ والشَّره وعلیک بلزوم العفّة و الورع : طمع و حرص بسیار را کنار نه و پاکدامنی و پارسائی را یار و همراه باش (تارستگار شوی).

ذِر ما قَلَّ لما کثر و ما ضاق لما اتَّسع : واگذار آنچه که کم است برای آنچه که بسیار است و آنچه که تنگ است برای آنچه که وسیع و گشاده است (مال دنیا را برای ثواب و خود دنیای پر آشوب را برای آخرت پر آسایش از دست بگذار).

ذِر الإسراف مقتصدًا و اذکر فی الیوم غدا بحال اقتصاد و میانه روی اسراف را از دست بگذار و در امروز دنیا بیاد و فردا (ی آخرت) باش.

ذَلَّ قَلْبُكَ بِالْيَقِينِ وَقَرَّرَهُ بِالْفَنَاءِ وَبَصَّرَهُ بِفَجَائِعِ الدُّنْيَا : دلت را بوسیله یقین (بخدا و قیامت) خوار و دار و فنا و نیستی را بروی مقرّر دار (و خاطر نشانش کن) و آنرا بگرفتاریهای دنیا بینا ساز.

ذَرِ السَّرْفَ فَإِنَّ الْمُسْرِفَ لَا يَحْمَدُ جُودَهُ وَلَا يَرْحَمُ فَقْرَهُ : اسراف و تندروی را واگذار زیرا که مرد مسرف نه بخشش پسندیده میشود و نه نداریش مورد مهر و ترحم واقع میگردد.

ذَرِ الْعَجَلَ فَإِنَّ الْعَجَلَ فِي الْأُمُورِ لَا يَدْرِكُ مَطْلَبَهُ وَلَا يَحْمَدُ أَمْرَهُ : شتابکاری را واگذار زیرا که شتاب کننده در کارها مطلبش بدست نیاید و پایان کارش پسندیده نباشد

ذِرْوَةُ الْغَايَاتِ لَا يَنَالُهَا إِلَّا ذُووُ التَّهْذِيبِ وَالْمُجَاهِدَاتِ : انتها درجه بلندیها را نمیرسند مگر صاحبان خویهای پاکیزه و ریاضت کشان (و کسانی که با نفس بداندیش در جنگ و پیکارند).

ذِمَّتِي بِمَا أَقُولُ رَهِينَةٌ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ إِنَّ مِنْ صَرَاحَاتِ لِي الْعِبْرَةَ عَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْمَثَلَاتِ حِجْزُهُ التَّقْوَى عَنْ تَقَحُّمِ الشَّبَهَاتِ ذِمَّةُ مَنْ غُرُوكَانَ سَخْنِي أَسْتِ كَمَا مِغْوِيمٌ وَمِنْ خُودِ أَنْ كَفْتَهُ رَا ضَامِنَمُ بَرَا سْتِي أَنْ كَسْ كَمَا پَنْدَهَا وَعِبْرَتَهَا بَرَا شِشْ آشْ كَارِ شُودِ از آنچه که بین دو دست او است از گرفتاریها (و پیش آمدهای بدی که در اثر نافرمانی خداوند برای امتهای گذشته پیش آمد کرد البته چنین کسی دست از زشتکاری بکشد (و) تقوا او را از هجوم در شبهات نگهدارد.

ذَلَّ فِي نَفْسِكَ وَعَزَّ فِي دِينِكَ وَصَنَ آخِرَتَكَ وَابْذَلَ دُنْيَاكَ : در پیش نفس خویش خوار و در دینت عزیز و ارجمند باش آخرت را نگاهدار و دنیایت را ببخش و رها کن.

ذَدَّ عَنِ شَرَائِعِ الدِّينِ وَحَطَّ ثَعُورَ الْمُسْلِمِينَ وَأَحْرَزَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ بِانصَافِكَ مِنْ نَفْسِكَ وَالْعَمَلَ بِالْعَدْلِ فِي رَعِيَّتِكَ : از راههای دین کن و بگذر و سدّ و حدّ کشور اسلامیان را حفظ کن و دین و امانت را نگهداری نمای باینکه درباره خودت از خودت انصاف دهی و درباره رعیت و زیر دستانت عدل و انصاف کار کنی.

ذو الأفضال مشكور السّيادة و ذو المعروف محمود العادة : خداوندان فضل و بخشش سیادت و آفائیشان ستوده است و دارندگان کارهای نیک پسندیده است خویشان.

ص: 406

ذو الکرّم جمیل الشّیّم مسدّ للنعّم ووصول للرحم : خداوند کرم روشش خوب و نعمت را (در اثر بذل و بخشش فزاینده و) به بند در آورنده و با خویشان پیوند کننده است.

ذو الشّرف لا تبطره منزلة نالها و إن عظمت کالجبل الّذی لا تزعه الرّیاح و الدّنی تبطره أدنی منزلة کالكلاء الّذی یحرّکه مرّ التّسیم :

مرد با شرف بهر پایه و رتبه که برسد آن رتبت او را بکفران و ناسپاسی نیفکند هر چند که آن منزلت بزرگ و عظیم باشد و آن کس گوهری را مانند که هیچ بادی او را جنباندن نتواند و ناکس را کوچکترین پایه بناسپاسی و امیدارد او گیاهی را ماند که جنبش نسیمی او را بلرزش و جنبش اندازد

ذو العیوب یحبّون إشاعة معایب النّاس لیتنسّع لهم العذر فی معایبهم : مردمان معیوب دوست میدارند که عیوب مردم را بدیگران بنمایند تا در عیوب خودشان راه عذر برایشان باز گردد (و پیش مردم شرمنده نباشند و در صورتیکه عیب مردم فاش کردن بدترین عیبها است).

ذلّوا أنفُسکم بترك العادات وقودها إلى فعل الطّاعات و حمّلوها أعباء المغارم و حلّوها بفعل المکارم و صونوا النفس دنس المآثم : نفوس خویش را بترك عادات نکوهیده خوار دارید و آنها را بسوی فرمان برداری خدا بکشید و بار سنگین غرامتها و تاوانها را بر آنها بار کنید (مشقّات زندگی را تحمّل نمایند که این دوزة دنیا سپری شدنی است) و آنها را بکردار بزرگان بیارائید و از پلیدی گناهانشان حفظ و نگهداری نمائید (تا از رستگاران باشید)

ذکّ عقلک بالأدب کما تذکّی النّار بالحطب عقلت را بوسیله علم و ادب وقّاد و فروزان کن بدانسانکه آتش را با هیزم تیز و فروزان میکنی.

ذلّ نفسک بالطّاعات و حلّها بالقناعة و خفّض فی الطّلب و أجمل فی المكتسب : نفس خویش را بفرمانبرداریهای خدا خوار دارد و آن را با قناعت آرایش کن و در کار خواهش دنیا آرام باشد و در کار کسب آهسته و آسان رو.

ذلّ الرّجال فی المطامع و فناء الآجال فی غرور الآمال : خواری مردان در طمعکاریها و نابودی وعده ها و سر رسیدها در فریبهای آرزوها است (چه بسا که انسان بامید و آرزوها بسر میبرد و بلکه عمری را از دست میدهد و بارزویش دست نیابد).

وَأَتْنِي عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى رَجُلٍ فَقَالَ:

ذَاكَ يَنْفَعُ سَلْمَهُ وَلَا يَخَافُ ظَلْمَهُ إِذَا قَالَ فَعَلَ وَإِذَا وَلِيَ عَدْلًا : وَآنْحَضْرَتْ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي سِتَائِشِ مَرْدِي فَرَمُودَ: أَيْنَ اسْتِ كَسِيكَه أَشْتِي بَا أَوْ سَوْدَ مِيدَهْدُ وَازِ سَتَمَشِ كَسِي تَرَسِيدَه نَمِيشُودِ هَرِ چَه گُوِيْدَ بَكَنْدُ وَآگَرِ وِلَايْتِ يَابَدُ عَدْلًا وَدَادَ رَا كَارَ بَنْدَدُ.

الفصل الثالث و الثلثون : حرف الراء بلفظ رحم الله

اشاره

مِمَّا وَرَدَ مِنْ حَكَمِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِيطَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حَرْفِ الرَّاءِ بِلَفْظِ رَحِمَ اللَّهُ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

(فصل سی و سوم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف راء بلفظ رحم الله آنحضرت علیه السلام فرمودند

1

رحم الله امرء عرف قدره ولم يتعدّ طوره : خدای بیامرزد مردی را که اندازه خود را بشناسد و پای از مرزش فراتر ننهد.

2

رحم الله عبدا راقب ذنبه و خاف ربه :

خدای بیامرزد بنده را که گنااهش را بمدّ نظر داشته باشد و از پروردگارش بترسد.

3

رحم الله امرء تقكّر فاعتبر و أبصر : خدای بیامرزد مردی را که (بمنفع آخرتش در کار دنیایش) بیندیشد و پند گیرد و بینا گردد.

4

رحم الله امرء اتعظ و ازدجر و انتفع بالعبر خدای بیامرزد مردی را که پند گیرد و از گناه باز ایستد و باندرزها منتفع گردد.

5

رحم الله امرء جعل الصبر مطية حياته و التقوى عده وفاته : خدای بیامرزد مردی را که صبر را ستور زندگیش و تقوا را ذخیره مردنش قرار دهد

6

رحم الله امرء بادر الأجل و أحسن العمل لدار إقامته و محلّ كرامته : خدا بیامرزد مردی را که بسوی اجلش بشتابد و برای سرای ماندن و جایگاه بزرگواریش به نیکوکاری گراید.

7

رحم الله امرء قصّر الأمل و بادر الأجل و اغتتم المهل و تزوّد من العمل : خدای بیامرزد مردی را که آرزو را کوتاه گیرد، بسوی اجلش بشتابد مهلت را غنیمت بشمرد و از کردار نیک توشه گرد آرد.

8

رحم الله امرء اغتتم المهل و بادر العمل

ص: 408

وَأَكْمَشَ مِنْ وَجَلٍ : خدای بیامرزد مردی را که مهلت را غنیمت شمرد و بسوی عمل بشتابد و از ترس خدا دامان بکمر برزند (و بتمام معنی آماده آخرت گردد).

9

رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَ غَالِبِ الْهَوَىٰ وَأَفْلَتَ مِنْ حَبَائِلِ الدُّنْيَا : خدا بیامرزد مردی را که هوا برای نفسش غلبه جوید و خویش را از بندهای (فریب و غرور) جهان برهاند.

10

رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَ أَحْيَىٰ حَقًّا وَأَمَاتَ بَاطِلًا وَأَدْحَضَ الْجَوْرَ وَأَقَامَ الْعَدْلَ : خدا بیامرزد مردی را که حقی را زنده بدارد و باطلی را بمیراند و نابود سازد و ستم را از بین ببرد و عدل را پایدار دارد.

11

رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَ سَمِعَ حَكْمًا فَوْعَىٰ وَدَعَىٰ إِلَىٰ رِشَادٍ فَدَنَىٰ وَأَخَذَ بِحِجْزَةِ هَادٍ فَنَجَا : خدای بیامرزد مردی را که حکمی (از احکام الهی) را بشنود و نگهداشت و بسوی راه راست خوانده شد و نزدیک آمد چنگ در رشته استوار راه نمای زد و رستگار گردید.

12

رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَ عَلِمَ أَنَّ نَفْسَهُ خَطَاةٌ إِلَىٰ أَجَلِهِ فَبَادَرَ عَمَلَهُ وَقَصَّرَ رَأْمَلَهُ : خدای بیامرزد مردی را که بداند دمی که بر میآورد او را بسوی اجلس میبرد آنگاه بسوی عملش بشتابد و آرزو را کوتاه گیرد.

13

رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا - رَأَىٰ حَقًّا فَأَعَانَ عَلَيْهِ وَرَأَىٰ جُورًا فَرَدَّهُ وَكَانَ عَوْنًا بِالْحَقِّ عَلَىٰ صَاحِبِهِ : خدای بیامرزد مردی را که حقی را بنگرد و آنرا یاری کند و ستمی را ببیند و آن را (بصاحبش) برگرداند و از روی حق و عدالت یارش را یاری کننده باشد

14

رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَ بَادَرَ الْأَجَلَ وَأَكْذَبَ الْأَمَلَ وَأَخْلَصَ الْعَمَلَ : خدای بیامرزد مردی را که بر اجلس پیشدستی کند و آرزو را دروغ دارد و کار را پاک و نیکو گذارد.

15

رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَ أَلْجَمَ نَفْسَهُ عَنْ مَعْاصِي اللَّهِ بِلْجَامِهَا وَقَادَهَا إِلَىٰ طَاعَةِ اللَّهِ بِزِمَامِهَا خدای بیامرزد مردی را که با لجام طاعت و تقوای خویش نفسش را مهار کند و لجام زند و بازمام (دین و ایمان) خود او را بسوی فرمانبرداری خدای بکشاند

16

رحم الله امرء قمع نوازع نفسه إلى الهوى فصانها وقادها إلى طاعة الله بعنانها :

خدای پیامرزد مردی را که بر کندنیهای نفس خویش را

ص: 409

(از قبیل کینه و بخل و حسد و غیر اینها) که او را بسوی هوا میکشند ریشه کن کند و آن را (از پذیرفتن اخلاق فاسده) حفظ نماید و عنانش را گرفته بسوی طاعت خدایش بکشند.

17

رحم الله امرء أخذ من حياة لموت و من فناء لبقاء و من ذاهب لدائم : خدای بیامرزد مردی را که از حیاتش برای موتش و از فنایش برای بقایش و از رونده اش برای پاینده اش برگردد (و این روزگی چند را که دستش میرسد برای سرای جاودانی آخرتش کار کند).

18

رحم الله امرء تورع عن المحارم و تحمّل المغارم و نافس فی مبادرة جزيل المغانم :

خدای بیامرزد مردی را که از حرامها بپرهیزد و غرامتها را تحمّل نماید و آرزومند شتافتن بسوی بخل و بهره های بسیار (از ثوابهای آخرت و رسیدن بدرجات عالیّه) باشد.

19

رحم الله امرء راقب ربّه و تنكّب ذنبه و كابد هواه و كذب مناه امرء ذمّ نفسه و أجمعها من خشية ربّها بلجام التقوى خدای بیامرزد مردی را که پروردگارش را مراقب باشد گناهانش را از هم بپاشد هوای نفسش را درهم بکوبد آرزویش را دروغ پندارد مردی باشد که نفسش را نکوهش کند و از ترس پروردگارش آن نفس را بلجام پرهیز و تقوا ملجم سازد.

20

رحم الله ولدا أعان والديه علی برّه و رحم الله والدا أعان ولده علی برّه و رحم الله جارا أعان جاره علی برّه و رحم الله رفیقاً أعان رفیقہ علی برّه و رحم الله خلیطاً أعان خلیطاً علی برّه : خدای بیامرزد فرزندی را که پدرش را بر نیکی کردن بخودش یاری دهد و خدای بیامرزد پدری را که فرزندش را بر نیکی کردن بخودش یاری دهد (بر طبق حدیث شریف:

أنا و علیّ أبوا هذه الأمة: گویا مراد حضرت این باشد ما که پدر امتیم آنها را بر نیکی کردن یاری کرده ایم سزاوار است امت ما نیز با بکار بستن صلاح و تقوا ما را یاری کند) و خدای بیامرزد همسایه که همسایه اش را بر نیکی کردن یاری کند و خدای بیامرزد دوستی را که دوستش را بر یاری کردن بخودش یاری کند و خدای بیامرزد همدمی را که همدمش را بر نیکی کردن بخودش یاری کند (و این دو جمله اخیر 19 و 20 در غرر الحکم نیست از روضه

ص: 410

کافی بمناسبت نقل شد و جمله بیستم را حضرت رسول صلی الله علیه و آله بحضرت امیر المؤمنین علیه السلام فرموده اند)

الفصل الزّابع و الثّلثون : حرف الرّاء بلفظ رأس

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الرّاء بلفظ رأس قال علیه السلام:

(فصل سی و چهارم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام در حرف راء بلفظ رأس آن حضرت علیه السلام فرمودند

1

رأس الإیمان الصدق : راستی رأس ایمان است.

2

رأس الحکمة لزوم الحقّ : همراهی با حقّ و راستی رأس حکمت است.

3

رأس العلم الرّفق : همواری و نرمی رأس دانش است

4

رأس الجهل الخرق : ابلهی و گولی رأس نادانی است

5

رأس الإسلام الأمانة : امانت داری اصل اسلام است.

6

رأس التّفاق الخيانة : خیانت کردن اصل نادرستی است

7

رأس الدّین صدق الیقین : رأس دین یقین و ایمان درست (باحکام الهی و آخرت) داشتن است.

8

رأس الإحسان الإحسان إلى المؤمنین :

اصل احسان احسان کردن با مؤمنان است.

9

رأس المعایب الشره : ریشه تمام زشتیها حرص بسیار است.

10

رأس كل شر القحة : وقاحت و بی شرمی ریشه تمام بدیها است.

11

رأس الاستبصار الفكر : اندیشه (در مصنوعات الهی) ریشه بینائی است.

12

رأس العلم الحلم : ریشه دانش و علم حلم است.

13

رأس الحلم الكظم : ریشه بردباری فرو خوردن خشم است.

14

رأس الفضائل العلم : ریشه تمام فضیلتها علم و دانش است.

15

رأس التقوى ترك الشهوة : ترك شهوت و هوا اصل تقوا است.

16

رأس الفضائل ملك الغضب و إمارة الشهوة رأس و ریشه تمام فضیلتها خشم را نگهداشتن و شهوت را کشتن است.

ص: 411

17

رأس الجهل الجور : ریشه نادانی ستمکاریست

18

رأس الإيمان الصبر : ریشه ایمان بخدا داشتن صبر و شکیبائی است.

19

رأس السخف العنف : درشتی ریشه و اصل بیخردیست

20

رأس الورع عص الطرف : ریشه پارسائی و پرهیز دیده (از محرّمات الهی) پوشیدن است.

21

رأس الرذائل الحسد : ریشه تمام پستیها رشگ بردن است.

22

رأس العيوب الحقد : ریشه تمام عیبه کین توزیست

23

رأس الآفات الوله باللذات : ریشه تمام بتاهیها دلباختگی بلذتها است (حبّ جاه و مقام و خوشگذرانی است که انسان را بدبخت میکند).

24

رأس الدین اكتساب الحسنات : ریشه دین در بدست آوردن نیکیها است.

25

رأس العقل التودد إلى الناس : اساس و ریشه خردمندی با مردم دوستی کردن است.

26

رأس الجهل معاداة الناس : ریشه نادانی با مردم دشمنی نمودن است.

27

رأس الحكمة تجنب الخدع : اصل علم و حکمت از خدعه ها دوری گزیدن است.

28

رأس الورع ترك الطمع : ریشه پارسائی طمع را وا گذاشتن است.

29

رأس السخاء تعجيل العطاء : رأس و ریشه سخاوت عطا را زود دادن است.

30

رأس التجارة الزهد في الدنيا : ریشه رستگاری در دنیا زهد ورزیدن و از جهان دوری گزیدن است.

31

رأس الإيمان الإحسان إلى الناس : اصل ایمان با مردم نیکی کردن است.

32

رأس الفضائل اصطناع الأفاضل : ریشه فضیلتها با فضلا و نیکان نیکی کردن است.

33

رأس الرذائل اصطناع الأراذل : ریشه زشتیها و ناکسیها با ناکسان نیکی نمودن است.

34

رأس الطاعة الرضا : ریشه طاعت خدا کردن از خدا خوشنود بودن است.

35

رأس الدين مخالفة الهوى : ریشه دین داری بر خلاف دستور هوا رفتن است.

36

رأس الحكمة لزوم الحق و طاعة المحقق : ریشه حکمت حق را ملازم بودن و حق دار را فرمان بردن است

37

رأس الإيمان حسن الخلق و التحلي بالصدق رأس و ریشه ایمان خوی خوش داشتن و خود را براستی

آراستن است.

38

رأس الكفر الخيانة: ریشه کفر (و بدگمانی بخدا) خیانت کردن است.

39

رأس الإيمان الأمانة: ریشه مسلمانان امانت داشتن است.

40

رأس القناعة الرضا: ریشه قناعت (بآنچه میرسد) خورسند بودن است.

41

رأس الآفات التوّل بالدنيا: ریشه تباهیها و آفتها دل دنیا سپردن است.

42

رأس الإسلام لزوم الصدق: ریشه مسلمانان راستی را یار و همراه بودن است.

43

رأس السياسة استعمال الرفق: ریشه سیاستمداری همواری و نرمی را بکار بردن است.

44

رأس العلم التمييز بين الأخلاق وإظهار محمودها وقمع مذمومها: ریشه علم و دانش جدائی افکندن میان خواها (ی نیک از بد) است و ستوده اش را هویدا ساختن و ناستوده اش را ریشه بر کردن.

الفصل الخامس و الثلثون: حرف الرّاء بلفظ ربّ

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الرّاء بلفظ ربّ قال علیه السلام (فصل سی و پنجم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف راء بلفظ ربّ آنحضرت علیه السلام فرمودند

1

ربّ واثق خجل: بسا اطمینان دارنده که شرمسار است

2

ربّ آمن وجل : بسا ایمنی که ترسان است.

3

ربّ ساع لقاعد : بسا کوشش کننده که برای نشسته میدود.

4

ربّ ساهر لراقد : بسا بیداری که برای خواب میکوشد.

5

ربّ کلام کلام : بسا سخنی که بسیار بسیار خسته کننده است.

6

ربّ کلام کالحسام : بسا سخنی که همچون تیغ تیز کارگر است.

7

ربّ عادل جائر : بسا شخص دادگریکه (در معنی) ستمکار است.

8

ربّ رابح خاسر : بسا سود برنده (از دنیا) که زیانکار است.

ص: 413

ربّ دائب مضيّع : بسا کسی که پیوسته بکار است و آن کار را ضایع و تباه مینماید (مانند اغلب اعمالیکه بدون علم انجام میشود).

ربّ متودّد متصنّع : بسا کسیکه از روی ساختگی اظهار دوستی میکند.

ربّ عاطب بعد السّلامه : بسا کسیکه پس از تندرستی هلاک گردد.

ربّ سالم بعد النّدامه : بسا کسی که پس از پشیمانی رستگار گردد (و چیزی را که خوش نمیداشت باعث رهاییش شود).

ربّ عطب تحت طلب : بسا هلاکت و تباهی که بدنبال خواهش باشد.

ربّ طرب يعود بالحرب : بسا شادئی که بوسیله جنگ بسوی انسان باز گردد (و بسا کشورهاییکه در اثر پیکار و فداکاری مجد و عظمتی بدست آوردند).

ربّ کلمه سلبت نعمه : بسا کلامی که نعمتی را از انسان سلب میکند.

ربّ نزهة عادت نغصة : بسا شادی و خرّمی که غصّه و اندوه بار آرد.

ربّ غنی اذّل من فقد : بسا توانگرئیکه از ناداری خواریش بیشتر باشد.

ربّ فقد أعزّ من أسد : بسا از دست دادن چیزیکه از بدست آوردنش عزیزتر باشد (زیرا بسیار شده است که انسان دین و دنیای خود را در راه بدست آوردن چیزی از دست داده و آن چیز را بدست نیاورده است) درباره ماده لفظ أسد بفرهنگها مراجعه شد چنین لفظی وجود

ندارد جز اینکه بعضی نسخه های غرر الحکم ربّ فقیرا أعزّ من أسد دارد که معنا چنین میشود بسا فقیری که از شیر دلیر گرامی تر است (یعنی اهل چالوسی و تملق نیست).

19

ربّ حرف جلب حتفا: بسا يك سخن که مرگ و سر افکنندگی را ببار آورده است.

20

ربّ أمن انقلب خوفا: بسا ایمنی که بازگشتش بسوی خوف و ترس بوده است.

21

ربّ ساع فیما یضرّه: چه بسیار کوشش کاری که بزیران خویش کوشیده است.

22

ربّ کادح لمن لا یشکره: بسا کسی که کوشش میکند برای کسی که از وی سپاسگزاری نمیکند.

23

ربّ لغو یجلب شرّا: چه بسا بیهوده سخنی که کار را بشرّ و جنگ میکشاند.

ص: 414

24

ربّ لهو یوحش حرّاً : بسا بیهوده سخنی که آزاده مردی را (از انسان) می‌ماند.

25

ربّ جرّه اللّعب و المزاح : بسا کین و کوششی که از شوخی و مزاح پیدا شده است.

26

ربّ قول أشدّ من صول : بسا سخنی که از جمله کردنی سخت تر باشد.

27

ربّ فتنة آثارها قول : بسا سخنی که فتنه انگیزی کند.

28

ربّ أمنيّة تحت منيّة : بسا آرزویی که در زیر مرگ باشد (و انسان جان در سر آن آرزو کند).

29

ربّ عمل أفسدته النّيّة : بسا عملی که نیتی (ناپاک) آنرا از بین ببرد.

30

ربّ أجل تحت أمل : بسا مرگی که در زیر آرزویی نهفته است.

31

ربّ نيّة أنفع من عمل : بسا نیتی (پاک) که از عمل کردن سودمندتر باشد.

32

ربّ صلف أورث تلفاً : بسا لاف زدنی که موجب از بین رفتنی باشد.

33

ربّ سلب عاد خلفاً : بسا ربودنی که عوضش بجایش باز گردد.

34

ربّ عالم قتلہ عملہ : بسا دانشمندی کہ کردارش او را بکشتن دهد (چون بعلمش عمل نکرده است).

35

ربّ عالم قد قتلہ جهله و علمه لا ینفعه بسا دانشمندی کہ نادانیش او را بکشتن داد و علمش بحالش سودمند نیفتاد (بسیار اتّفاق افتاده است اشخاص در فنّ علمی خود زبردست اند لکن در امور دیگر باصطلاح کمیتشان لنگ و تاریخ بسیار نشان میدهد اینگونه کسانرا کہ خود را بکشتن داده اند

36

ربّ جاهل نجاته جهله : بسا نادانی کہ نادانیش نجاتش داد (در گرفتاری از روی تهور و بیباکی دست بکاری زد و رستگار شد).

37

ربّ حریص قتلہ حرصه : بسا آزمندی کہ آزمندیش بکشتنش داد.

38

ربّ کلام جوابه السّکوت : بسا سخنی کہ پاسخش (فقط) خاموشی است.

39

ربّ نطق أحسن منه الصّمّت : بسا سخن گفتنی کہ (بسیار) از او خاموشی بهتر است.

40

ربّ دواء جلب داء : بسا دوائی کہ دردآور است

41

ربّ داء انقلب شفاء : بسا دردی کہ منجرّ بشفا یافتن شود.

ص: 415

42

ربّ رجاء يؤدّي إلى الحرمان : بسا امیدی که کار را بنا امیدی کشاند.

43

ربّ أرباح تؤول إلى الخسران : بسا سودها که بازگشتش بزیان است.

44

ربّ لسان أتى على الإنسان : بسا زبانی که بر انسان زیان وارد سازد.

45

ربّ خوف يعود بالأمان : بسا ترسی که بازگشتش بر ایمنی است.

46

ربّ طمع كاذب لأمل خائب : بسا دروغین طمع که دنبال آرزوئی زیاندار است.

47

ربّ رجاء خائب لأمل كاذب : بسا امید زیان داری که در پی آرزوئی دروغین است.

48

ربّ حرب جنيت من لفظه : بسا جنگی که از گفتن يك سخن پدید آید و سر پا گردد.

49

ربّ صباية غرست من لحظة : بسا عشقی که بیک نگاه نشانده سود و ریشه دواند.

50

ربّ مغبوط برخاء هو دائه : بسا شخصی که باسایشش حسرت برند و آن آسایش برای او دردآور است.

51

ربّ مرحوم من بلاء هو دوائه : بسا کسی که از گرفتاری بروی رحمت آورده شود و آن گرفتاری خود دوی درد او است (و یا آنکه برحمت خدا رود و از رنج و گرفتاری برهد).

52

ربّ مبتلی مصنوع له بالبلوی : بسا گرفتاری که آن گرفتاری برای او نیکو باشد (چون اگر گرفتاری نباشد ممکن است بسر کشی گراید).

53

ربّ منعم علیه مستدرج بالنّعمی : بسا دارای نعمتی که آن نعمتها بر وی باعث خواری و خذلان است

54

ربّ جهل أنفع من حلم : بسا ناداننی که سودش از بردباری بیشتر باشد (چون حلم بسیار کسان را بر انسان دلیر میسازد).

55

ربّ حرب أعود من سلم : بسا جنگی که سودش از آشتی بیشتر باشد.

56

ربّ سکوت أبلغ من کلام : بسا سکوتی که از سخن گفتن گویاتر و رساتر است.

57

ربّ کلام أنفذ من سهام : بسا سخنی که از تیرهای پران کاری تر است.

58

ربّ لذّة فیها الحمام : بسا عیش و نوشی که مرگ در پی آن است.

59

ربّ غنّی أفقر من فقیر : بسا دارائی که از ندار ندارتر است (چون آن دارا همیشه برنج و آن ندار

ص: 416

اغلب در آسایش است).

60

ربّ فقر عاد بالغنی الباقی : بسا نادارائی (در دنیا) که بازگشتش بسوی دارائی باقی (آخرت) است.

61

ربّ غنی اورث الفقر الباقی : بسا دارائی که ناداری همیشگی را بیار آرد.

62

ربّ مخوف لا تحذره : بسا جای ترسی که از آن نمی ترسی (یعنی انسان بیجهت روی وهم و خیال از آن میترسد).

63

ربّ قاعد عمّا یسرّه : بسا کس که از آنچه او را مسرور میسازد باز نشسته است (و از عمل کردن برای آخرت دست باز داشته است).

64

ربّ جامع لمن لا یشکره : بسا گرد آرنده که برای کسی گرد میآورد که سپاسش را نمیگذارد (بسیار افتد که وارث میخورد و لعنت هم میفرستد).

65

ربّ قریب أبعد من بعید : بسا نزدیکی که از دور دورتر است (دور مهربان بهتر از نزدیک نامهربان است).

66

ربّ صدیق حسود : بسا دوستی که (در عین دوستی) بر انسان رشک میبرد.

67

ربّ بعید أقرب من کلّ قریب : بسا دور و بیگانه که از هر نزدیکی نزدیکتر است.

68

ربّ عشیر غیر حبیب : بسا خویشاوندی که نامهربان است.

69

ربّ محتال صرعته حیله : بسا چاره اندیشی که همان چاره اندیشیش بخاکش در افکند.

ربّ متحرّز من شیء فیه آفته : بسا پناه جوینده از چیزی که تباهیش در همان است.

ربّ صدیق یوتی من جهله لا من نیته :

بسا دوستی که از نادانیش بدی رسد نه از سوء نیّش.

ربّ ملوم و لا ذنب له : بسا نکوهش شده که بی گناه است.

ربّ متسک و لا دین له : بسا زاهد و پارسائی (ریاکار) که دین ندارد.

ربّ ذنب مقدار العقوبة علیه إعلام المذنب به : بسا گناهی که اندازه سزا و کیفر بر آن بشخص گناهکار خیر داده شده است (وا از عواقب و خیم گنهکاری اطلاع دارد).

ربّ جرم أغنی عن الاعتذار عنه الإقرار به : بسا جرمی که اقرار کردن بآن شخص را از پوزش

خواستن از آن گناه بی نیاز میسازد.

76

ربّ مواصلة خیر منها القطیعة : بسا پیوند وصلتی که بریدن بهتر از آن پیوند است.

77

ربّ موهبة خیر منها الفجیعة : بسا بخشیدن که درد و مصیبت بهتر از آنست.

78

ربّ کبیر من ذنبك تستصغره : بسا از گناه بزرگت که آن را کوچک می‌شماری (در صورتی که خیلی بزرگ است).

79

ربّ صغیر من عملك تستکبره : بسا از کار کوچکت که آن را بزرگ می‌پنداری (در صورتیکه بسیار ناچیز است).

80

ربّ یسیرا أنمی من کثیر : بسا اندکی که بیش از بسیار است.

81

ربّ صغیر أحزم من کبیر : بسا کوچکی که از بزرگ دوراندیش تر است.

82

ربّ معرفة أدت إلى تضلیل : بسا کمال و معرفتی که کار را بسوی گمراهی کشد.

83

ربّ مواصلة أدت إلى تثقیل : بسا وصلت و پیوندی که کار را بسوی سر سنگینی و گرانی کشد.

84

ربّ أخ لم تلده أمك : بسا برادریکه مادرت او را نزنایده است (بلکه در اثر خوشخوئیت برایت پیدا شده است).

85

ربّ علم أدی الی مضلتك : بسا دانشی که تو را بسوی گمراهی میکشاند (همچون اغلب علوم امروزی از دایرة اسلام خارجت میسازد).

ربّ مملوك لا يستطاع فراقه : بسا بنده (وفاداری) که خداوندش تاب جدائیش را ندارد

ربّ فائت لا یدرك لحاقه : بسا گمگشته که باز آوردنش را ادراك نتوان کرد (همچون عمر و جوانی که بازیافتنش محال است).

ربّ ناصح من الدّنيا عندك متّهم : بسا پند گوینده از دنیا که پیش تو گرفتار تهمت است (در صورتیکه پند زمانه شنیدنی است).

ربّ مدّع للعلم لیس بعالم : بسا دعویدار دانشی که دانشمند نیست.

ربّ صادق من خیر الدّنيا عندك مکذّب بسا راست گوینده از خوبی دنیا که نزد تو دروغگو است (و حال اینکه او راست گو است و دنیا تجارخانه مردان خدا است).

ربّ محذور من الدّنيا عندك غیر محتسب

بسا چیز از دنیا که ترس آور است و پیش تو در شمار نمیآید (در دنیا گناهای مرتکب میشوی که ابدًا ملتفت نیستی).

92

ربّ آمر غیر مؤتمر : بسا فرمان ده بر مردمیکه فرمان خدا را نمیپذیرد.

93

ربّ زاجر غیر مزدجر : بسا منع کننده (از منکری) که خود منع پذیر نیست.

94

ربّ واعظ غیر مرتدع : بسا پند دهنده که خود را از کارهای زشت باز ندارد (و خود پند را کار نه بندد).

95

ربّ عالم غیر منتفع : بسا دانشمندی که از علمش بهره بر نگیرد.

96

ربّ خیر و افاك من حیث لا ترقبه :

بسا خیر و خوبی که از جایی که چشم نداری بتو میرسد

97

ربّ شرّ فاجاك من حیث لا تحتسبه بسا شرّ و بدئی که از جایی که گمان نداری بتو میرسد.

98

ربّما نصح غیر الناصح : چه بسا پند گوئی که خود پذیرفتار پند نیست.

99

ربّما غشّ الناصح : چه بسا که گوینده پند غشّ و آلودگی بکار کند.

100

ربّما أصاب الأعمى قصده : چه بسا که کوری بمقصودش برسد.

101

رَبِّمَا أخطأ البصير رَشده : چه بسا که بینا راه رَشد خود را گم کند.

102

رَبِّمَا كان الدَّواء داء : بسیار افتد که دوا درد آرد.

103

رَبِّمَا كان الدَّاء شفاء : بسیار افتد که درد شفا دهد.

104

رَبِّمَا سئلت الشَّيء فلم تعطه و أعطيت خيرا منه : چه بسا چیزی را که سؤال کردی و داده نشدی و بهتر از آن را داده شدی.

105

رَبِّمَا شرق شارب الماء قبل ربَّه : چه بسا نوشنده آبی که پیش از سیرابیش آبش در گلو بشکند.

106

رَبِّمَا أدرك الظنَّ الصَّواب : بسیار افتد که گمان راست را دریابد.

107

رَبِّمَا عزَّ المطلب و الأكتساب : بسیار افتد که کسب و خواسته انسان عزیز و نایاب شود.

108

رَبِّمَا أدرك العاجز حاجته : بسیار افتد که ناتوان به حاجتش دست یابد.

ص: 419

رَبِّمَا خرس البليغ عن حجته : بسیار افتد شخص سخنور از دليل خود عاجز ماند.

رَبِّمَا عمى اللبيب عن الصواب : بسیار افتد که هوشمند از راه راست کور ماند.

رَبِّمَا ارتجّ على الفصيح الجواب : بسیار افتد که پاسخ مرد سخنور را بلرزاند (و او را در جواب دادن عاجز سازد).

رَبِّمَا تحتمت الأمور : بسیار افتد که کارها حتمی شود (و درباره انسان تغییر نپذیرد).

رَبِّمَا تنغص السرور : بسیار افتد که خوشیها بناخوشی مبدل شود.

رَبِّمَا أتيت من مأمئك : بسیار افتد که از (روی اجبار و ناچاری) از مرکز آسایش و ایمنیت باز گردی.

الفصل السادس و الثلثون : حرف الرّاء بلفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الرّاء بلفظ المطلق قال علیه السلام (فصل سی و ششم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف راء بلفظ مطلق (آنحضرت علیه السلام فرمودند):

1

رغبتك فی زاهد فيك ذلّ : تمایل تو در چیز و یا کسیکه در تویی میل است سبب خواری است

2

رغبتك فی المستحيل جهل : میل کردن تو در چیزیکه محال است نادانی است.

3

راكب المعصية مثواه النار : آنكه گناه را مرتكب ميشود جاگاهش آتش است.

4

راكب الظلم يدركه البوار : آنكه بر مركب ستم سوار است هلاكت و ويرانى را درك كنده است.

5

راكب الطاعة منقلبه الجنة : آنكه بر اسب اطاعت سوار است بازگشتش بهشت است.

6

راكب العجلة مشرف على الكوبة : آنكه بر اسب تندى سوار است مشرف بربر و افتادن است.

7

راكب اللجاج متعرض للبلاء : آنكه اسب ستيزه خوئى را سوار است خود را بر گرفتارى عرضه كنده است.

8

رد الشهوة أفضى لها وقضاؤها أشد لها :

شهوٲ را بر گرداندن برای آن برنده تر و قضا و

ص: 420

تدارك کردن آن شهوت (اعمال شده) برایش سخت تر است.

9

راكب الظلم يكبو به مركبه : اسب ستم بالاخره سوار خویش را بسر در خواهد آورد.

10

راكب العنف يتعذر عليه مطلبه :

آنکه بر اسب درشتی سوار است در خواستش برایش دشوار است (و بزودی بمطلبش دست نمیابد).

11

ردع النفس عن الهوى هو الجهاد الأكبر نفس را از هوا و هوس بازداشتن خود جهاد اکبر است.

12

ردّ الحجر من حيث جائك فإنه لا يردّ الشرّ إلا بالشرّ : سنگ را از آنجا که بر تو آمده است باز گردان که بدی را جز با بدی نتوان باز گرداند (زیرا که حیات و زندگانی بشر وابسته بقصاص است و اگر قصاص نباشد رشته کارها از هم گسیخته شود).

13

ردع النفس عن الهوى هو الجهاد التّافع :

نفس را از هوس بازداشتن خود جهادی است سودمند.

14

ردع الحرص يحسم الشره و المطامع : حرص را عنان باز کشیدن آرزو و طمعها را رشته بریدن و بر کردن است.

15

روحوا في المكارم و أدلجوا في حاجة من هونائم : برای کسب مکارم بآسانی گام بردارید در بر آوردن حاجت کسیکه خواب است شبخیز باشید.

16

ردع النفس عن زخارف الدّنيا ثمرة العقل نفس را از آرایشهای جهان بازداشتن ثمرة خرد است.

17

ردع النفس عن تسويل الهوى ثمرة النبيل :

نفس را از فریب آرزو باز داشتن ثمرة راست روی است

18

ردّ قبل العمل تنج من الزلل : پیش از دخول در کاری بیندیش (و پایانش را بنگر) از لغزش میرهی

19

ردع الهوى من شيمة العقلاء : هوا و هوس را کنار زدن از کردار خردمندان است.

20

ردع الشهوة و الغضب جهاد النبلاء :

خشم و شهوت را دست باز داشتن پیکار درست روان (و جهاد اکبر) است.

21

ردّوا البادرة بالحلم : شتاب زدگی را با بردباری (در امورات) برگردانیدن.

22

ردّوا الجهل بالعلم : بوسیله علم و دانش

ص: 421

23

رَدِّ مَنْ نَفْسِكَ عِنْدَ اللَّهِ هَوَاتٍ وَأَقْمَهَا عَلَى كِتَابِ اللَّهِ عِنْدَ اللَّهِ بِهَاتِ : بگناه شهوت رانیها از نفس خویش باز گردد (و در کار گناهان قدم مگذار) و بهنگام شبهه ها آن نفس را بر کتاب خدای بدار (و از کیفر کردارها بدو عذابهای خدایش بترسان).

24

رَدَعَ النَّفْسَ وَ جِهَادَهَا عَنْ أَهْوِيَّتِهَا يَرْفَعُ الدَّرَجَاتِ وَ يَضَاعَفُ الْحَسَنَاتِ : با نفس جنگیدن و آن را از آرزوهایش باز داشتن رتبه ها را بلند میگرداند و نیکیها را دو برابر میکند.

25

رِضَا الْمَتَعْنَتِ غَايَةٌ لَا تَدْرِكُ : شخص سرکش و خطا کار را خشنود خواستن پایانی است نیافتنی (و منزلی است نارسیدنی).

26

رِضَا اللَّهِ سَبْحَانَهُ أَقْرَبُ غَايَةٍ تَدْرِكُ خَوْشَنُودِي خَدَاوَنْدِ سَبْحَانَ نَزْدِيكَتَرِينَ پايانی است که بدست میآید.

27

رِضَا اللَّهِ سَبْحَانَهُ مَقْرُونِ بَطَاعَتِهِ : خوشنودی خداوند سبحان وابسته بفرمان برداری او است

28

رِزْقُكَ يَطْلُبُكَ فَأَرِحْ نَفْسَكَ مِنْ طَلْبِهِ رَوْزِي تَوْتُورَا مِيَجْوِيدِ پَسِ نَفْسَتِ رَا اَز جِسْتَنِ رَوْزِي آسُودِه سَاZ

29

رِضَاكَ عَنْ نَفْسِكَ مِنْ فِسَادِ عَقْلِكَ :

از خود راضی بودن از فساد و نقص عقلت میباشد (زیرا که عاقل کامل همیشه طالب رتبه و الاتری است).

30

رِضَاكَ بِالْدُّنْيَا مِنْ سَوْءِ اخْتِيَارِكَ وَ شَقَاءِ جَدِّكَ : بدنيا خوشنود بودن از بد برگزیدن و از بدبختیت میباشد (زیرا نیکبختان طالب آخرت اند و از دنیا گریزان).

31

رضی بالذَّلِّ من كشف ضرَّه لغيره : آنکس که فقر و زیان خود را برای دیگری آشکار کرد دل بخواری سپرد (و دشمن را بر خویش دلیر ساخت).

32

رحمة الضَّعفاء تستنزل الرَّحمة : مهربانی با ناتوانان (و دستگیری از آنان) رحمت خدایرا فرود آورنده است.

33

رضی بالحرمان طالب الرِّزق و من اللِّئام :

آنکه از ناکسان روزی خواست دل بناکامی سپرد (چون ناکس جان را بگیرد و نان را ندهد).

34

رأى الشَّيخ أحبَّ إلىَّ من جلد الغلام :

رأى و اندیشه پیرمرد سالخورد نزد من از تندی و چاپکی جوان خورد سال محبوبتر است.

35

ركوب الأهوال يكسب الأموال : اسب

ص: 422

ترسها را سوار شدن (و بدریاهای مهالك فرورفتن) دارائیها را بدست آوردن است.

36

ركوب الأطماع يقطع رقاب الرّجال :

اسب طمعها را سوار شدن گردن مردن را قطع میکند.

37

رغبة العاقل في الحكمة و همّة الجاهل في الحماسة : خردمند میلش همه در حکمت و دانش است و بیخرد همّش همه مصروف در نادانی و حماقت

38

ركوب المعاطب عنوان الحماسة : سواری بر کارهای تباه کننده نشانه حماقت و نادانی است

39

رأى الرّجل میزان عقله : رأی و اندیشه مرد میزان عقل و خرد است.

40

رزق كلّ امرىء مقدّر كتقدير أجله :

روزی هر کس (در لوح محفوظ) مقدّر شده است همانطوریکه سر رسید زمانش تقدیر گردیده است.

41

رأى العاقل ینجى : اندیشه دانا میرهاند.

42

رأى الجاهل یردى : اندیشه نادان بسر در میافکند.

43

رأى الرّجل على قدر تجربته : اندیشه مرد باندازه آزمایش او است.

44

رزق المرء علی قدر نیّته : روزی شخص باندازه نیّت (و وابسته بهمت) او میباشد.

45

ربّ المعروف أحسن من ابتدائه : نیکی را تربیت نمودن بهتر است تا ابتدای بآن نیکی کردن

46

رفق المرء و سخائه یحبّبه إلى أعدائه :

نرمی و بخشندگی مرد او را نزد دشمنانش محبوب میدارد.

47

رحمة من لا یرحم تمنع الرّحمة و استبقاء من لا یبقی یهلك الأّمّة : بر بی رحم رحم کردن رحمت خدایرا باز میدارد و پایداری بر (اموال دنیا و) چیزیکه پاینده نیست امت را هلاک میسازد

48

رسول الرّجل ترجمان عقله و کتابه أبلغ من نطقه : فرستاده مرد نماینده خردش و نامه اش از گفته اش گویاتر میباشد.

49

رویدا یسفر الظّلام كأن قد وردت الأظعان یوشك من أسرع أن یلحق :

کمی بر جای باش تا اینکه تاریکی روشن گردد تو گوئی کوچیدن (از جهان) محقق شده و فرود آمده است و نزدیک است آنکه بشتاب میگذرد و برسد (و عمر سر آید و شخص بمنزلگاه رفتگان وارد گردد).

ص: 423

50

رسل الله سبحانه تراجمة الحقّ و السّفراء بين الخالق و الخلق : فرستادگان خداوند سبحان نمایندگان حق و پیام آرندگان بین خدا و مردم اند.

51

رتبة العلم أعلى المراتب : بالاترین پایه ها پایه دانش است.

52

راقب العواقب تنج من المعاطب : پایان نگر باش تا از تباهی برهی.

53

رسولك ترجمان عقلك و احتمالك دليل حلمك : فرستاده تو نماینده عقلت و بردباریت نشانه حلم و حوصله ات میباشد.

54

رسولك میزان نبلك و قلمك أبلغ من ينطق عنك : فرستاده تو ترازوی سنجش راست کرداریت و قلمت از جانب تو گویاترین کس است.

55

رفاهية العیش فی الأمن : زندگی آسوده در امنیت است.

56

رزانة العقل تختیر فی الرضا و الحزن سنگینی عقل (هر کس) در دوران شادی و اندوه بدست میآید (و عاقل کسی است که هر دو حالش مساوی باشد).

57

رضاء العبد عن نفسه مقرون بسخط ربّه خوشنودی بنده از خودش وابسته بخشم پروردگارش میباشد.

58

رضاء العبد عن نفسه برهان سخافة عقله : مرد که از خودش راضی باشد دلیل بر این است که عقلش تنک و سست است.

59

روّ قبل الفعل کیلا تعاب بما تفعل :

پیش از کار بیندیش تا بدانچه که می‌کنی عیب کرده نشوی

60

روية المتأني أفضل من بديهة العجل :

آنکه با آرامش کار میکند اندیشه اش افزونتر از کسی است که بتندی میاندیشد (و عاقبت کار پشیمانی برمیآورد)

الفصل السابع و الثلثون : حرف الزّاي

اشاره

مما ورد من حکم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السّلام في حرف الزّاي قال عليه السّلام:

(فصل سی و هفتم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام در حرف زای آنحضرت فرمودند

1

زکوة العلم نشره : زکوة و پاکیزه کننده دانش

ص: 424

آن را آشکار ساختن است.

2

زکوة الجاه بذله: زکوة بزرگی آن را کار بستن (و کار زیر دستان را گشودن است).

3

زکوة المال الأفضال: زکوة مال بخشش است

4

زکوة القدرة الإنصاف: زکوة قدرت و توانائی انصاف دادن است.

5

زکوة الجمال العفاف: زکوة و پاکیزه کننده جمال پاکدامنی است.

6

زکوة الظفر الإحسان: زکوة پیروزی (با زیردستان) نیکی کردن است.

7

زلة اللسان أنكى من إصابة السنان لغزش زبان دردناکتر از رسیدن زخم نیزه است

8

زکوة البدن الجهاد و الصيام: در راه خدا جنگیدن و روزه گرفتن پاکیزه کننده بدن است

9

زکوة اليسار برّ الجيران و صلة الأرحام زکوة توانگری با همسایگان نیک کردن و با خویشان پیوند نمودن است.

10

زکوة الصّحة السّعی فی طاعة الله: زکوة تندرستی در طاعت خدا کوشیدن است.

11

زکوة السّجاعة الجهاد فی سبیل الله: زکوة دلاوری در راه خدا پیکار کردن است.

زکوة السُّلطان إغاثة الملهوف : زکوة پادشاه بفریاد بیچاره رسیدن است.

زکوة النِّعم إصطناع المعروف : زکوة نعمتهای خدا نیکی را کار بستن است.

زکوة العلم بذله لمستحقّه و إجهاد النَّفس بالعمل به : زکوة دانش آن را به نیازمندش بخشیدن و (نادان را از گمراهی رهاندن) و نفس را بدان واداشتن است.

زيادة الفعل على القول أحسن فضيلة و نقص الفعل عن القول أقبح رذيلة : کردار را بر گفتار فزودن بهترین فضیلت و کردن را از گفتار کمتر کردن زشت ترین رذیلت است.

زد من طول أملك في قصر أجلك و لا تغرنك صحّة جسمك و سلامة أمسك فإنّ مدّة العمر قليلة و سلامة الجسم مستحيلة : از طول امل و آرزویت (بگیر و) در کوتاهی سر رسیدت بیفزای نکنند که تندرست و سلامتی امروزی تو را بفریبد زیرا که مدّت عمر کوتاه و کم و سلامتی جسم از بین رفتنی است.

17

زين المصاحبة الاحتمال : بردبارى و تحمّل آرايشگر يارى است.

18

زين الرياسة الأفضال : بخشش (بمردم مستمند) آرايشگر رياست است.

19

زين العلم الحلم : حلم و بردبارى زينت كننده علم است.

20

زين التعم صلة الرحم : پيوند با خویشاوند آرايش كننده نعمتها است.

21

زين السيم رعى الذمم : نگهدارى حقوق آرايش كننده روشها است.

22

زين الدين العقل : عقل و خرد آرايش كننده دين است.

23

زين الملك العدل : با مردم بعدل رفتار كردن آرايش كننده ملك است.

24

زين الأيمان الورع : پرهيز و پارسائى آرايش كننده ايمان است.

25

زين العبادة الخشوع : ترس از خدا آرايشگر عبادت است.

26

زين الحكمة الزهد فى الدنيا : زهد و كناره گيرى از دنيا آرايش كننده علم و حكمت است.

27

زین الدّین الصّبر و الرّضا : صبر (بر مکاره) و رضا (ی بقضای خدا بودن) آرایش کننده دین است.

28

زَلَّةُ الْعَالَمِ تَفْسِدُ الْعَوَالِمَ : لغزش شخص عالم عالمها را خراب میگرداند.

29

زیارت بیت الله آمن من عذاب جهنم :

خانه خدا را زیارت کردن از عذاب جهنم ایمن ماندنست

30

زَلَّةُ الْعَالَمِ كَانْكَسَارَ السِّفِينَةِ تَغْرُقُ وَ تَغْرُقُ مَعَهَا غَيْرُهَا : لغزش عالم همچون شکستن کشتی است غرق میشود و دیگران را هم با خودش غرق میکند.

31

زوال التّعيم بمنع حقوق الله منها و التّقصير في شكرها : حقوق خدا را ندادن و در شکر نعمتهای خدا کوتاهی کردن باعث از بین رفتن نعمت است.

32

زَلَّةُ الرَّأْيِ تَأْتِي عَلَى الْمَلِكِ وَ تُوذَنُ بِالْهَلِكِ لِرِزَانِ بِرِ پادشاهی زیان وارد میکند و هلاکت را اشعار میدارد.

33

زهدك في الدنيا ينجيك و رغبتك فيها ترديك : زهد ورزیدن در دنیایت تو را (از

ص: 426

آتش جهنّم) میرهاند و میل و دل باختنت بدان دنیا تو را بسر در میافکند (و بدبخت میسازد).

34

زَلَّةُ اللّٰسَانِ تَأْتِي عَلَى الْإِنْسَانِ : لغزش زبان زیان است (و او را بیچاره میسازد).

35

زَلَّةُ اللّٰسَانِ أَشَدُّ مِنْ جَرَحِ السِّنِّانِ : لغزش زبان زیانش بر انسان از زخم نیزه و سنان کاری تر است.

36

زَلَّةُ الْعَاقِلِ مَحْذُورَةٌ : لغزش شخص خردمند خطرناک است.

37

زَلَّةُ الْجَاهِلِ مَعْذُورَةٌ : لغزش نادان عذرش پذیرفته است (بخلاف دانا که مسئول است و عذرش پذیرفتنی نیست).

38

زَلَّةُ الْعَاقِلِ شَدِيدَةُ التَّكَايَةِ : لغزش مرد خردمند اثرش (بر مردم) سخت است.

39

زَلَّةُ الْعَالِمِ كَبِيرَةُ الْجَنَائِيَةِ : لغزش شخص عالم و دانشمند جنایتش بزرگ است.

40

زِيَادَةُ الْعَقْلِ تَنْجِي : عقل که (بر جهل) بچربد انسانرا میرهاند.

41

زِيَادَةُ الْجَهْلِ تَرْدِي : جهل که (بر عقل) بچربد انسان را بسر در میافکند.

42

زَوَالُ الدَّوْلِ بِاصْطِنَاعِ السُّفْلِ : کار را بمردم پست و ناکس سپردن دولتها را از بین بردنست

43

زِيَادَةُ الشُّكْرِ وَصَلَةُ الرَّحْمِ تَزِيدَانِ النِّعْمَ وَتَمْسَحَانِ فِي الْأَجْلِ : شکر را افزودن و با خویش پیوند نمودن در نعمتها افزودن و اجل را دور کردن و وسعت دادن است.

زهد المرء فيما يفنى على قدر يقينه بما يبقى : زهد ورزیدن مرد در آنچه (از مال جهان) که نابود شدنی است باندازهٔ یقین او است بآنچه (از ثوابهای آخرت) که باقی و بودنی است.

زاد المرء إلى الآخرة الورع والتقى : توشهٔ که مرد بسوی آخرت میکشد پرهیز و پارسائی است.

زيادة الدنيا يفسد الآخرة : دنیا را افزودن آخرت را تباه ساختن است.

زر في الله أهل طاعته و خذ الهداية من أهل ولايته : مردان فرمان بردار را بخاطر خدا زیارت کن و رشد و هدایت را از دوستان خدا فراگیر.

زوروا في الله و أعطوا في الله و امنعوا في الله در راه خدا زیارت کنید در راه خدا بدهید و در راه

خدا باز گیرید (و در تمام امورات اول خدا را منظور دارید).

49

زابلوا أعداء الله وواصلوا أولياء الله از دشمنان خدا جدا شوید و بدوستان خدا به پیوندید

50

زخارف الدنيا تفسد العقول الضعيفة زيور و زيب جهان خردهای زبون و ناتوان را تباه میگرداند (لکن مردان خرددل بدان نسپرنند و از راه بدر نشوند).

51

زمان العادل خير الأزمنة : دوران پادشاه دادگستر بهترین دوران جهان است.

52

زمان الجائر شرّ الأزمنة : دوران پادشاه بیدادگر بدترین دورانهای روزگار است.

53

وقال عليه السلام في ذكر الإيمان: زلفى لمن ارتقب و ثقة لمن توكل و راحة لمن فوض و جنة لمن صبر : و آنحضرت عليه السلام درباره ایمان فرمودند: ایمان نزدیک کننده بخدا است کسی را که مراقبتش باشد و پناه است برای آنکه آن را پشتیبان گیرد و سبب آسایش است برای آنکه امر خود را بدان سپرد و سپر است برای آنکه بر آن شکیب ورزد (و از راهش بدر نرود).

54

زد في اصطناع المعروف و أكثر من إساءة الإحسان فإنه أبقى ذخرا و أجمل ذكرا :

در نیکوکاری بیفزای و در کار بستن نیکیهها استوار باش که آن پایدارترین پس انداز و زیباترین یادگار است

55

زلة المتوفى أشد زلة و علة اللوم أفتح علة : لغزش شخص خوددار (از لغزشها) سخت ترین لغزش و رنج پستی و ناکسی زشت ترین رنج و درد است.

56

زیادة الشره دنائة و مذلة : حرص و آز بسیار سبب پستی و خواری است.

57

زينة القلوب إخلاص الإيمان : پاکیزگی دلها بایمان پاک و خالص داشتن است.

58

زينة الإسلام إعمال الإحسان : آرایش اسلام بکار بستن نیکی و احسان است.

59

زينة البواطن أجمل من زينة الظواهر :

آرایش درونها زیباتر از آرایش بیرونها است.

60

زلة اللسان أشدّ هلاك : لغزش زبان سخت ترین هلاکت است.

61

زيادة الشهوة تزرى بالمرءة : شهوت بسیار مردانگی را معیوب میسازد.

ص: 428

زیاده الشَّحِّ تفسد الفتوة و فساد الأخوة :

بخل بسیار مردانگی را تباه میسازد و برادریرا از بین میبرد.

زلة القدم أهون استدراك : لغزش پای آسان ترین باز یافت است (لکن لغزش عقل تدارکش بسیار مشکل است).

زین الإیمان طهارة السرائر و حسن العمل فی الظواهر : پیرایش ایمان پاکیزگی درونها و نیکوکاری در برونها است.

زنوا أنفسکم قبل أن توزنوا و حاسبوها قبل أن تحاسبوا و تنفّسوا من ضيق الخناق قبل عنف السّیاق : نفوس خویش را بسنجید پیش از آنکه سنجیده شوند و از آنها حساب بکشید پیش از آنکه از آنها حساب بکشند و از این تنگنای گلوگیر (در طاعت و عبادت خدای) دمی بر آرید پیش از رانده شدن بدرشتی و سختی بسوی آخرت.

(در خاتمه) این چند روایت را که در غرر الحکم نیست بمناسبت از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلّم از کتاب فقیه و جاهای دیگر نقل مینمایم: فی زیارة الأرحام عن النّبیّ صلی الله علیه و اله: من مشى إلى ذی قرابة بنفسه و ماله لیصل رحمه أعطاه الله عزّ و جلّ أجر مائة شهید و له بكلّ خطوة أربعون ألف حسنة و محی عنه أربعین ألف سیئة و رفع له من الدرجات مثل ذلك و کان کمن عبد الله عزّ و جلّ مائة سنة صابر محتسبا: از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمود هر کس خودش یا با مالش بسوی خویشی برای صله رحم برود خداوند پاداش صد شهید بوی عطا فرماید و بهر قدمی چهل هزار حسنه بوی دهد و چهل هزار گناه از وی بیخشد و مانند آن درجات برایش بالا برد و مانند کسی باشد که صد سال خدا را بحال سختی و شکیبائی عبادت کرده باشد عن جبرئیل علیه السلام قال لكلّ شیء زینة و زینة الصّلمة رفع الأیدی عند کلّ تکبیرة و هو معنی النّحر فصلّ لربّک و انحر: از جبرئیل علیه السلام است که فرموده است: برای هر چیزی زینتی است و زینت نماز بلند کردن دستها است نزد هر تکبیری در نماز و معنی نحر در سورة کوثر هم همین است (که خدا به پیغمبر دستور داد که برای پروردگارت نماز

بخوان و نحر کن و در تفسیر صافی در ذیل ترجمهٔ این آیه اشاره بهمین معنی شده است که وقتی جبرئیل این آیه را آورد حضرت رسول پرسیدند این چه نحری است که خدا مرا بدان امر فرموده است عرض کرد بلند کردن دستها است بهنگام رکوع و سجود کردن).

الفصل الثامن و الثلثون: حرف السین بلفظ سبب

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف السین بلفظ سبب قال علیه السلام (فصل سی و هشتم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف سین بلفظ سبب آنحضرت فرمودند

1

سبب المحبّة السخاء: سخاوت سبب دوستی است

2

سبب الإئتلاف الوفاء: وفاداری سبب آمیزش است

3

سبب صلاح الدین الورع: پارسائی سبب اصلاح دین است.

4

سبب فساد یقین الطمع: طمعکاری سبب تباهی ایمان و یقین است.

5

سبب صلاح ایمان التّوی: پرهیزکاری سبب اصلاح ایمان است.

6

سبب فساد العقل الهوی: هوی پرستی سبب فساد عقل است.

7

سبب الشّفاء حبّ الدّنيا: دوستی دنیا باعث بدبختی است.

8

سبب زوال النعم الكفران: کفران نعمت باعث از بین بردن نعمت است.

9

سبب المحبة الإحسان : نيكي با مردم باعث دوستی است.

10

سبب العطب طاعة الغضب : فرمان غضب را بردن باعث هلاکت است.

11

سبب تزكية الأخلاق حسن الأدب :

حسن ادب (در دین) باعث پاکیزگی اخلاق است.

12

سبب الكمد الحسد : حسد باعث اندوه دائمی است.

13

سبب الفتن الحقد : کین توزی باعث فتنه ها است

14

سبب السيادة السخاء : سخاوت سبب سیادت است.

15

سبب الشحناء كثرة المرء : ستیزه خوئی

ص: 430

باعث کین توزی بسیار است.

16

سبب الهیاج اللجاج : ستیز و لجاج سبب انگیزش فتنه است.

17

سبب زوال الیسار منع المحتاج : سبب از بین رفتن توانگری نیازمند را محروم داشتن است

18

سبب العفة الحیاء : حیا و شرم سبب پاکدامنی است.

19

سبب صلاح النفس العروف عن الدنیا :

کناره گیری از جهان باعث اصلاح نفس است.

20

سبب الفقر الإسراف : بی اندازه خرج کردن سبب ناداری است.

21

سبب الفرقة الاختلاف : اختلاف (در میان هر ملت و جمعیتی) باعث پراکندگی است.

22

سبب القناعة العفاف : پاکدامنی باعث قناعت و بکم ساختن است.

23

سبب الشّره غلبة الشّهوة : غلبه شهوت و خواهش باعث حرص بسیار است.

24

سبب الفجور الخلوّة : خلوت کردن (بازن اجنبی) باعث فسق و فجور است.

25

سبب الوقار الحلم : بردباری سبب سنگینی و وقار است.

26

سبب الخشية العلم : علم و دانش باعث ترس از خدا است.

27

سبب السلامة الصّمت : خاموشی باعث رستگاری است.

28

سبب الفوت الموت : مرگ سبب نابودی است.

29

سبب الإخلاص اليقين : یقین بخدا سبب خلوص و پاکی نیت است.

30

سبب الورع قوّة الدّین : استواری دین باعث پرهیزکاری است.

31

سبب الحيرة الشكّ : شكّ (در دین خدا) باعث سرگردانی است.

32

سبب فساد الدّین الهوى : هوا پرستی باعث تباهی دین است.

33

سبب فساد العقل حبّ الدّنيا : حبّ دنیا باعث از بین بردن عقل و خرد است.

34

سبب المزیّد الشکر : شکر و سپاس سبب فزونی نعمت است.

35

سبب تحوّل النّعم الكفر : کفر و ناسپاسی باعث برگشتن نعمتها است.

سبب المحبة البشر : گشاده روئی باعث

سبب صلاح النفس الورع : پارسائی باعث صلاح نفس است.

سبب فساد الورع الطمع : طمعکاری باعث از بین بردن پارسائی است.

سبب التدمير سوء التدبير : سوء تدبير و كج اندیشی باعث هلاکت و بسر در افتادن است.

الفصل التاسع و الثلثون : حرف السين باللفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم أمير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام في حرف السين باللفظ المطلق قال عليه السلام (فصل سي ونهم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهاى حضرت امير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام در حرف سين بلفظ مطلق آنحضرت (ع) فرمودند

1

سنة الكرام ترادف الأنعام : روش نیکان نعمتها را پی در پی دادن است.

2

سنة اللئام قبح الكلام : روش ناکسان سخن زشت گفتن است.

3

سلاح الجهال السفة : سبکی و بیخردی آلت کار نادانان است.

4

سلاح الحرص الشرة : آلت کار آزمندی نیازمندی بسیار است (که آن ضد عفت است).

5

سلاح اللؤم الحسد : رشک بر دیگران بردن آلت کار ناکسی است.

6

سلاح الشّرّ الحقد : کین توزی آلت کار بدی است.

7

سنّة الکرام الوفاء بالعهد : روش نیکان بر پیمانها (ئی که میبندند) وفادار ماندن است

8

سنّة اللّئام الجحود : روش ناکسان ستیزه خوئی است.

9

سنّة الکرام الجود : روش نیکان جود و بخشش است.

10

سلاح المؤمن الدّعاء : دعا و زاری بدرگاه خدا ابزار کار مؤمن است.

11

سلاح الموقن الصّبر علی البلاء و الشّکر فی الرّخاء : ابزار کار شخص دارای یقین صبر بر گرفتاری و شکر در آسایش است.

12

سعادة المرء القناعة والرّضا : نیکبختی مرد

ص: 432

13

سلاح المؤمن الاستغفار: ابزار کار مؤمن از خدا آمرزش خواستن است.

14

سلاح الحازم الاستظهار: ابزار کار شخص دوراندهش یار و پشتیبان جستن است.

15

سنة الأبرار حسن الاستسلام: روش نیکان خوب و نیکو گردن نهادن (در پیشگاه خدا) است.

16

سنة الأخيار لين الكلام وإفشاء السلام روش نیکان سخن را نرم گفتن و سلام را آشکار کردن است.

17

سوء الخلق شؤوم والإساءة إلى المحسن لؤوم: بد خوئی زشت و بدی کردن با شخص نیکو کار نکوهیده است.

18

سوء الخلق شرّ قرین: زشت خوئی بدترین قرین و یار است.

19

سوء النیة داء دفين: کج اندیشی (درباره مردم) درد پنهانی است.

20

سوء العقل دلیل لؤوم الأصل: بد کرداری نشانه زشت نهادی و بد طبیعتی است.

21

سلطان الدنیا ذلّ و علوها سفل: جهان سلطنتش خواری و بلندیش پستی است.

22

سوء التّدبیر سبب التّدمیر: نقشه را زشت کشیدن سبب هلاکت است.

سوء التدبیر مفتاح الفقر : نقشه را زشت کشیدن گشاینده ابواب فقر است.

سوء الظنّ بالمحسن شرّ الإثم وأقبح الظلم :

بدگمانی درباره شخص نیکوکار بدترین گناه و زشت ترین ستم است.

سوء الظنّ بمن لا یخون من اللّوم : بدگمانی درباره کسیکه خیانت کار نیست از ناکسی است

سوء الظنّ یفسد الأمور و یبعث علی الشرور : بدگمانی (درباره مردم) کارها را در هم میریزد و بدیها را بر میانگیزد.

سرور الدنیا غرور و متاعها ثبور :

خوشی جهان فریب و کالایش غم و اندوه است.

سلطان العاقل ینشر مناقبه : پادشاه خردمند خوبیهایش منتشر میگردد.

سلطان الجاهل یندی معایبه : پادشاه بیخرد زشتیهایش هویدا میگردد.

30

سامع ذکر الله ذاکر : آنکه ذکر خدا را شنونده است خودش بیاد خدا است.

31

ساعة ذلّ لا تقى بعزّ الدهر : ساعتی خواری با عزّت روزگار برابری نمیکند.

32

سامع هجو القول شريك القائل : شنونده سخن بیهوده شريك بیهوده گو است.

33

ساعد أخاك على كلّ حال و زل معه حيث ما زال : در هر حال با برادرت مساعدت کن و با او بیفت هر جا که بیفتد (و برخیز هر جا که برخیزد و منظور حضرت علیه السلام مدارای با مردم است).

34

سامع الغيبة أحد المغتابين : غیبت شنو خودش یکی از دو غیبت کننده است.

35

سادة أهل الجنة الأتقياء المتّقون :

مهتر و آقای بهشتیان پرهیزکاران و اندیشناکانند

36

سوف يأتيك أجلك فاجمل في الطلب (ای آدمیزاد) مرگ بزودی بر تو خواهد تاخت در کار طلب (مال جهان) آهسته باش.

37

سوف يأتيك ما قدر لك فخفّض في المكتسب : زودا آنچه که برایت مقدّر شده است بتو برسد بنابراین در کار کسب عنان بازکش (و تند مران).

38

سوسوا إيمانكم بالصدقة : ایمان خویش را با دادن تصدّق نگهدارید (و انسان تا ایمان با آخرت نداشته باشد صدقه نمیدهد).

39

سوسوا أنفسکم بالورع و داووا مرضاکم بالصدقة : نفوس خویش را بوسیلهٔ پرهیز و پارسائی حفظ کنید و بیمارانتان را با دادن تصدق مداوا نمائید.

40

سیاسة النفس أفضل سياسة و ریاسة العلم أشرف ریاسة : نگهداری نفس برترین نگهداریها و سروری علم بالاترین سروریها است.

41

سیاسة الدین بحسن الیقین : نگهداری دین با نیکی یقین است.

42

سادة أهل الجنة المخلصون : سید و سرور بهشتیان پاکیزگانند.

43

سیاسة العدل ثلاثة لین فی حزم و استقصاء فی عدل و إفضال فی قصد :

سیاست درست سه سیاست است نرمی در احتیاط

ص: 434

کنجکاوی در کار عدل و بخشش در میانه روی (منظور اینست که شخص در امورات دنیا و آخرتش حدّ وسط را رعایت کند و کارها را با هشیاری و بیداری انجام دهد).

44

سوء الخلق یوحش القریب و ینفّر البعید کج خلقی خویش و نزدیک را میرماند و دور و بیگانه را میرنجانند.

45

سرور المؤمن بطاعة ربّه و حزنه علی ذنبه : مؤمن شادیش بفرمانبرداری پروردگارش و اندوهش بر گنااهش میباشد

46

سل عمّا لا- بدّ لك من عمله و لا تعذر فی جهله : پیرس از آنچه که از بجا آوردن آن ناچاری و در ندانستن آن عذرت پذیرفته نمیشود (مسائل واجبه دینی را بهر طوری است فرا گیر)

47

سل عن الرّفیق قبل الطّریق : پیش از راه از همراه پیرس (تا گرفتار رفیق بد نشوی).

48

سلوا الله سبحانه العفو و العافیة و حسن التّوفیق : از خداوند سبحان گذشت از گناه و تندرستی و خوبی توفیق را بخواهید.

49

سل عن الجار قبل الدّار : پیش از خانه خریدن از همسایه پیرس.

50

سادة أهل الجنة الأتقیاء الأبرار :

سرور بهشتیان پرهیزکاران و نیکان اند.

51

ستّة تختیر بها عقول الرّجال: المصاحبة و المعاملة، و الولاية، و العزل، و الغنی، و الفقر : شش چیز است که عقلهای مردان بآنها سنجیده میشوند: همراهی و همنشینی داد و ستد کردن، فرماندار بودن، معزول شدن، دارائی، نداری.

52

سلوا الله سبحانه العافية من تسويل الهوى وفتن الدنيا : از خداوند سبحان بخوانید رستگاری از حيله های هوا و فتنه های دنیا.

53

سادة الناس فى الدنيا الأسخياء و فى الآخرة الأتقياء : سروران مردم در دنیا سخاوتمندان و در آخرت پرهیزکارانند.

54

سالم الله تسلّم أخراك : با خدای آشتی کن تا در آخرت رستگار باشی.

55

سالم الناس تسلّم دنياك : با مردم آشتی کن تا در دنیا رستگار باشی.

56

سالم الله تسلّم و اعمل للآخرة تغنم : با خدای

ص: 435

آشتی کن رستگار میشوی و برای آخرت کار کن فائده میبری.

57

سَلِّمُوا لِأَمْرِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَأَمْرٍ وَلِيَّهِ فَإِنَّكُمْ لَنْ تَضَلُّوا مَعَ التَّسْلِيمِ : در پیشگاه امر خداوند سبحان و امر ولیّ خدا تسلیم شوید زیرا که شما با تسلیم شدن هیچگاه گمراه نخواهید شد.

58

سلامة العيش في المداراة : زندگی سالم و گوارا در نرمی (با مردم) است.

59

سِتَّةٌ تَخْبِرُ بِهَا عَقُولَ النَّاسِ : الحلم عند الغضب، والقصد عند الرّغب، والصّبر عند الرّهب، وتقوى الله في كلّ حال، و حسن المداراة، وقلة المماراة شش چیز است که عقول مردم بآنها آزمایش میگردد بردباری بهنگام خشم، میانه روی بگاه میل و رغبت در کاری، شکیب بهنگام ترس (از گرفتاری) از خدا ترسیدن در هر حال، و (با مردم) خوب مدارا و رفتار کردن، و کین و ستیز را کم نمودن.

60

سهر اللیل شعار المتّقین و شیمة المشتاقین شب زنده داری روش پرهیزکاران و پیشه عشّاق و آرزومندان است.

61

سهر العیون بذكر الله خالصان العارفين و حلوان المقربین : شب را با یاد خدا بیدار بودن (محصّ انس و) پاکی عارفان و دوستی بخدا نزدیکانست.

62

سهر اللیل فی طاعة الله ربیع الأولیاء و روضة السّعداء : شب را در طاعت خدا بیدار بودن بهار دوستان و بوستان (پر گل و ریحان) نیکبختان است.

63

سهر اللیل بذكر الله سبحانه غنیمة الأولیاء و سچیة الأتقیاء :

شب را با یاد خداوند سبحان بیدار ماندن بخش و بهره دوستان خدا و روش پرهیزکاران است.

64

سینة تسونك خیر من حسنة تعجبك :

گناهی که تو را از آن بد آید بهتر از نیکی و ثوابی است که تو را خوش آید.

65

سرّك سرور ان كتمته و ان أذعته كان ثبورك : رازت را اگر پنهان داری شادی و سرور و اگر فاشش نمائی اندوه و سوک است.

66

سامع الغيبة شريك المغتاب : شنونده غیبت شريك غیبت کننده است.

67

سمع الأذن لا ينفع مع غفلة القلب : با

ص: 436

غفلت دل (پند) شنیدن گوش سودمند نیست.

68

سَلِّم الشَّرْفَ التَّوَّاضِعَ وَ السَّخَاءَ: فروتنی و بخشندگی نردبان بزرگی و شرف اند.

69

سَاعَ سَرِيعِ نَجَا وَ طَالِبِ بَطِيءِ رَجَا : کوشنده تندرو (در آخرت) رستگاری یافت و خواهنده کندر و امیدوار ماند.

70

سَخَفَ الْمَنْطِقَ يَزْرِي بِالْبَهَاءِ وَ الْمَرْوَةِ : سخن را سبک و بی وزن گفتن زیب و بهای مردانگی را عیناک میسازد.

71

سَوَاءَ الْمَنْطِقَ يَزْرِي بِالْقَدْرِ وَ يَفْسِدُ الْأَخُوَّةَ كَفْتَارِ زَشْتِ جَاهِ وَ رَتْبَهُ مَرْدٍ رَا مِيكَاهِدِ وَ بَرَادِرِي رَا تَبَاهِ مِيَسَاذِد.

72

سَاهِلِ الدَّهْرِ مَا ذَلَّ لَكَ قَعُودَهُ وَ لَا تَخَاطِرَ بَشِيءِ رَجَاءِ أَكْثَرِ مِنْهُ : مادام که کار بکام و روزگار برای تو رام و افتاده است تو نیز کار زمانه را بر خویش آسان گیر و بیش از سازکاری چیزی از آن امید نداشته باش.

73

سَعَادَةُ الرَّجُلِ فِي إِحْرَازِ دِينِهِ وَ الْعَمَلِ لِأَخْرَجِهِ نِيكَبْخَتِي مَرْدٍ دَرِ اَيْنِسْتِ كِهَ دِينِش رَا حَفْظِ كَنْدِ وَ بَرَايِ أَخْرَتِشِ كَارِ كَنْد.

74

سَوَاءَ الظَّنِّ يَرْدِي مِصَاحِبِهِ وَ يَنْجِي مِجَانِبِهِ :

بِدْگَمَانِي رَفِيقِشِ رَا بَسَرِ دَرِ مِيَا فِکَنْدِ وَ دُورِي كَنْنَدِهَ اَزِ خُودِ رَا (اَزِ گِرْفَتَارِي دُنْيَا وَ آخِرَتِ) مِيرِهَانَد.

75

سَبْعَ أَكُولِ حَطُومِ خَيْرِ مَنْ وَالِ غَشُومِ ظُلُومِ أَنْ دَرِنْدَهَ كِهَ طَعْمَهُ خُويِشِ رَا خُورِنْدِهَ وَ دَرِهَمِ شَكْنَنْدِهَ اسْتِ بَهْتَرِ اَزِ فَرْمَانْدَارِي اسْتِ كِهَ سْتَمْگَرِ وَ دَرِهَمِ شَكْنَنْدَهَ مَرْدَمِ اسْتِ.

76

سَوَاءَ الْخَلْقِ شَوْمِ وَ الْإِسَاءَةِ إِلَى الْمُحْسِنِ لَوْمِ :

بدخوئی زشت و با نیکوکار بدی کردن نکوهیده است.

77

سوء الجوار و الإسائة إلى الأبرار من أعظم اللّوم : بهمسایگی و با نیکان بدی کردن از بزرگترین زشتیها است.

78

سفك الدّماء بغير حقّها يدعو إلى حلول التّقمة و زوال التّعمة : خون ناحق ریختن کار را بخشم خدا و از بین بردن نعمت میکشانند.

79

سل المعروف ممّن ینسأه و اصطنعه إلى من یدکره : خوبی را از آن کس که فراموشش میکند باز گیر و درباره آن کس که بیاد دارد بکار بند.

80

سرّك أسیرك فإن أفضيته صرت أسیره : راز تو اسیر تو است اگر آن را فاش کردی

ص: 437

81

سِتَّةٌ یختبر بها أخلاق الرجال: الرضا والغضب، والأمن، والرهب، والمنع، والرغب: شش چیز است که خوی مردان بدانها آزمایش میشود: خشم و خوشنودی، ترس و ایمنی، مایل بودن، و مانع شدن (در امورات و کارها از خدا نسبت به بنده و از بنده نسبت بخدا)

82

سِتَّةٌ یختبر بها دین الرجل: قوة الدين وصدق اليقين، وشدّة التقوى، و مغالبة الهوى، و قلة الرغب، و الإجمال في الطلب: شش چیز است دین مرد بدان آزمایش میگردد: دین استوار، یقین راست و درست، پافشاری در پرهیزکاری هوا را مغلوب کردن، کمی آرزو (مندی بدنیا) در کار طلب (روزی و مال) بأجمال و مسامحه بر گذار کردن.

83

سنام الدین الصبر و اليقين و مجاهدة الهوى: بالاترین درجه دین (سه چیز است) صبر و یقین و با هوای نفس جنگیدن.

84

سِتَّةٌ لا یمارون: الفقيه، والرئيس و الدنی، و البدی، و المرثه، و الصبی شش کس اند که با آنها ستیزه کردن نتوان:

مرد فقیه و دانا، رئیس و سرور، شخص ناکس، مرد بی شرم، زن در خانه، و کودک (که هر کس با این شش طایفه بستیز بر خیزد بازار و نابودی خود برخاسته است کما لا یخفی).

85

سلونی قبل أن تقعدونی فإنی بطرق السماء أخبر منكم بطرق الأرض: پیش از آنکه مرا نیابید هر چه میخواهید از من بپرسید زیرا آگاهی من باخبر و راههای آسمانی بیش از شما باخبر و راههای زمینی است (بعد از آن حضرت فرمودند: هر کس پس از من این ادعا را بکند رسوا میشود همینطور هم شد).

86

سارعوا إلى الطاعات و سابقوا إلى فعل الصالحات فإنی قصرت لكم فیایاکم أن تقصروا: بسوی طاعات بشتابید و بر کارهای پسندیده و شایسته بر یکدیگر پیشی جوئید زیرا که من (جاده نیکبختی را هموار و) راهرا برای شما کوتاه کردم نکند که شما در کار کوتاهی کنید و تقصیر نمائید (که سخت پشیمان میشوید).

87

سلونی قبل أن تقعدونی فوالله ما فی القرآن

آية إلاّ و أنا أعلم فيمن نزلت و أين نزلت في سهل أوفى جبل و إنّ ربّي وهب لي قلبا عقولا و لسانا ناطقا : پیش از آنکه مرا نیابید از من پرسید (و از دریای دانش من گهرهای گران سنگ بچنگ آرید) سوگند با خدای که در قرآن آیتی نیست جز آنکه من میدانم آن آیه درباره کی (و برای چه) نازل شده است در کوه بوده یا در زمین صاف و هموار پروردگرم مرا دلی بسیار دانا و زبانی گویا بخشیده است.

88

ستّ من قواعد الدّین إخلاص الیقین و نصح المسلمین و إقامة الصلوة و ایتاء الزکوة و حجّ البيت و الزهد فی الدّنيا :

شش چیزند که آنها از پایه های دین اند (درباره احکام الهی) یقین خالص داشتن، مسلمانان را نصیحت کردن نماز را پبای داشتن، زکوة دادن، حجّ گذاردن و در دنیا کناره گرفتن.

89

سوء الخلق نکد العیش و عذاب النّفس : بد خوئی زندگانی را (بر انسان) تنگ میکند و نفس را برنج میافکند.

90

سوء الخلق یوحش النّفس و یرفع الأّس :

بد خوئی نفس را بوحشت میافکند و انس و مودّت را از بین میبرد.

91

سلوا القلوب عن المودّات فإنّها شواهد لا تقبل الرّشا : دوستیها و محبّتها را از دلها پرسید که آنها گواهانی اند که رشوه ها را نپذیرند.

92

سهر العیون بذكر الله سبحانه فرصة السّ عداء و نزهة الأولیاء : دیدگان را با یاد خداوند سبحان بیدار داشتن جولانگاه نیکبختان و تقرّجگاه دوستان خدا است.

93

سابقوا الأجل فإنّ النّاس یوشك أن ینقطع بهم الأمل فیرهقهم الأجل : بر اجلها سبقت گیرید زیرا نزدیک است امید و آرزوی ایشان بریده شود و اجل آنها را درهم کوبد.

94

سابقوا الأجل و أحسنوا العمل تسعدوا بالمهل : بر اجل پیشی گیرید و عمل را نیکو گذارید تا با یافتن مهلت و مجال نیکبخت گردید.

95

سفهك على من فوقك جهل مرد :

در افتادن تو با کسیکه از تو بالاتر است نادانی هلاک کننده ایست.

96

سفهك على من فى درجتك نثار كنثار

ص: 439

الدّيكين و هراش كهراش الكلبين و لن يتفرقا إلا مجروحين أو مفضوحين و ليس ذلك فعل الحكماء و لا سنّة العقلاء و لعلّه أن يحلم عنك فيكون أوزن منك و أكرم و أنت أنقص منه و الأّم : در افتادن تو با کسیکه در درجه تو است جنگی است همچون جنگیدن دو خروس جنگی با هم و گزیدنی است همچون گزیدن دو سگ و این دو تا از هم باز نگردند جز اینکه هر دو زخمین و رسوا باشند و این هم کار و روش دانشمندان و خردمندان نیست چه بسا که او از تو بگذرد و گران سنگ تر و گرامی تر از تو از کار در آید و تو کم وزن تر و ناکس تر خواهی بود (بنابراین تا ممکن است با اشخاصی که از تو بالاتر یا پائین تر یا مساوی اند بایستی ترك جدال و نزاع کنی).

97

سفهك على من دونك جهل مؤذ :

در افتادن و جنگیدن تو با کسیکه از تو پائین تر است نادانی ایست آزار دهنده.

98

و قال عليه السّلام في ذكر رسول الله صلّى الله عليه وآله سنّته القصد، و فعله الرّشد، و قوله الفصل، و حكمه العدل كلامه بيان، و صمته أفصح لسان : و آن حضرت عليه السّلام درباره رسول خدا صلّى الله عليه وآله فرمود:

رسول خدا روشش میانه روی، کردارش درست، گفتارش جدا کننده حق از باطل، فرمانش عدل و داد، سخنش بیان کننده حقیقت، و خاموشیش گویاترین زبان بود.

99

سلوا الله سبحانه الإيمان و اعملوا بموجب القرآن : از خداوند سبحانه ایمان را درخواست کنید و دستورات قرآن را کار بندید (تا رستگار گردید)

100

سكون النفس الى الدّنيا من أعظم الغرور :

نفس را دنیا سکون دادن و آرامش بخشودن از بزرگترین فریبهها است.

101

سكر الغفلة و الغرور أبعد إفاقة من سكر الخمر : بهوش آمدن از مستی غفلت و غرور سخت تر و دورتر از مستی شرابها است.

102

سوء العقوبة من لؤم الظفر : کینه را سخت و بد کشیدن از بد پیروزی جستن است (یعنی کسانی که از راه حيله و تزوير بر دشمن پیروز میگردند او را بسختی بزنجیر آزار میکشند و گر نه بزرگان پس از پیروزی با اسیر بمهربانی رفتار میکنند).

اشاره

مما ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السَّلام في حرف الشَّين بلفظ شكر قال عليه السَّلام (فصل چهلم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السَّلام در حرف شین بلفظ شکر آنحضرت علیه السَّلام فرمودند

1

شکر إلهك بطول الثَّناء : سپاسگزاری از پروردگارت بدوام ثنای تو از او است.

2

شکر من فوقك بصدق الولاء :

سپاسگزاری از کسیکه مافوق تو است بدرستی با وی دوستی نمودن است.

3

شکر نظيرك بحسن الإخاء : سپاسگذاری از کسی که با تو برابر است به نیکو برادری کردنست

4

شکر من دونك بسبب العطاء : سپاسگذاری آنکه از تو پائین تر است بخشش را بر وی روان ساختن است.

5

شکر المنعم عصمة من التَّعم : ولی نعمت را سپاسگذاران خویشتن را از بلاها و کینه ها نگهداشتن است.

6

شکر الإله یدرّ النعم : خدایرا سپاسگذاران نعمت ها را بر خویش باریدن است.

7

شکر النعمة يقضى بمزیدها و یوجب تجدیدها : نعمت را سپاسگذاران آن نعمت را بسوی زیادتی کشد و موجب فراوانی آن گردد.

8

شکر النعمة أمان من تحویلها و کفیل بتأییدها : شکر نعمت سبب ایمنی از برگشتن و ضامن همیشگی بودن آن است.

9

شکر المؤمن يظهر في عمله : سپاسگزاری مؤمن (از خدا) در کردارش هویدا است.

10

شکر المنافق لا يتجاوز لسانه : منافق و دور و شکر گذاریش از زبانش تجاوز نمیکنند (و نفاقش باو اجازه نمیدهد که حقّ شکر را ادا کند).

11

شکر نعمة سالفة يقضى يتجدد نعم مستأنفه : نعمتهای گذشته را سپاسگزاردن کار را بسوی نعمتهای تازه و نو میکشانند.

12

شکر التّعم يضاعفها و يزيدها : نعمتها را

ص: 441

سپاسگذاردن آنها را بسیار و افزون میگرداند.

13

شكر النعم يوجب مزيدها وكفرها برهان جحودها : نعمتها را سپاسگذاردن موجب افزودن آنها و ناسپاسی کردن نشانه منکر شدن آنها است

14

شكر النعمة أمان من حلول النعمة : نعمت را سپاسگذاردن از فرود آمدن گرفتاری خود را نگهداشتن است.

15

شكر العالم على علمه عمله به و بذله لمستحقه : سپاسگذاری عالم باین است که بعلمش عمل کند و آن را به مستحق آن علم یاد دهد.

16

شكر للراضی عنك یزیده رضا و وفاء سپاسگذاری تو از کسیکه از تو خوشنود است رضا و وفاداری او را میافزاید.

17

شكرك للساخط عليك یوجب لك منه صلاحا و تعظفا : سپاسگذاری تو از کسیکه بر تو خشمگین است مهربانی و سازگاری او را برای تو واجب میگرداند.

18

وقال علیه السلام لرجل هنأه بولد:

شكرت الواهب و بورك لك فی الموهوب و بلغ أشده و رزقت به : (این جمله در مقام دعا است یعنی) موفق باشی تا خدای بخشنده را شکر کنی و برکت داده شوی در آنچه که بخشیده شده امید است آن مولود بسر حد کمال رسد و از خویش برخوردار گردد.

19

شكر الإحسان من أثنی علی مسدیه و ذكر بالجميل مولیه : شکر نیکی را آنکس گذارد که نیکی کننده را ستایش کند و او را به نیکی یاد نماید.

الفصل الحادی و الأربعون : حرف الشین بلفظ شرّ

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الشین بلفظ شرّ قال علیه السلام:

(فصل چهل و یکم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الشّین بلفظ شرّ آنحضرت علیه السلام فرمودند

1

شرّ الأفعال ما جلب الآثام: بدترین کردارها آنست که گناهان را جلب نماید.

2

شرّ الأموال ما أكسب المذام: بدترین مالها مالی است که نکوهشها بار آورد.

ص: 442

3

شَرُّ الآرَاءِ مَا خَالَفَ الشَّرِيعَةَ : بدترین رأیها آنست که مخالف با شریعت (اسلام) باشد.

4

شَرُّ الأَفْعَالِ مَا هَدَمَ الصَّنِيعَةَ : بدترین کردارها آنست که نیکی را از بین ببرد.

5

شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَظْلِمُ النَّاسَ : بدترین مردم کسی است که بمردم ستم روا دارد.

6

شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَغْشَى النَّاسَ : بدترین مردم کسی است که برای مردم بد اندیشد (و آنها را بفتنه در افکند).

7

شَرُّ مَا صَحَبَ المرءَ الحَسَدَ : رشگ و حسد بدترین چیزی است که با مرد همراه است.

8

شَرُّ مَا سَكَنَ القلبَ الحَقْدَ : بدترین چیزی در دل جای میگیرد کین توزی و بدخواهی است.

9

شَرُّ المصائبِ الجَهْلُ : نادانی بدترین گرفتاریها است.

10

شَرُّ المملوكِ مَنْ خَالَفَ العَدْلَ : بدترین سلاطین کسی است که بخلاف عدالت کار کند.

11

شَرُّ الأَمْوَالِ مَا لَمْ يَغْنِ عَنْ صاحِبِهِ :

بدترین مالها مالی است که دارنده خود را بی نیازی ندهد

12

شَرُّ الأَمْوَالِ مَا لَمْ يَنْفِقْ فِي سَبِيلِ اللّهِ مِنْهُ وَ لَمْ تَوَدَّ زَكْوَتَهُ : بدترین مالها مالی است که آزاد در راه خدا انفاق نگردد و زکوتش داده نشود.

13

شَرُّ البلاد بلد لا أمن فيه ولا خصب بدترین شهرها شهری است که ایمنی و ارزانی در آن نیست (و انسان در آن آسایش ندارد).

14

شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَقْبَلُ الْعُذْرَ وَلَا يَقِيلُ الذَّنْبَ : بدترین مردم کسی است که پوشش پذیر نیست و از گناه نمیگذرد.

15

شَرُّ الزَّوْجَاتِ مَنْ لَا تَوَاتَى : بدترین زنهای زنی است که در مجامعت تن بمرد در ندهد (التَّوَاتَى المِجْمَاعَةُ).

16

شَرُّ الْوَلَاةِ مَنْ يَخَافُهُ الْبَرِيُّ : بدترین فرماندهان کسی است که بی گناه از او بترسد.

17

شَرُّ الْأَوْلَادِ الْعَاقُّ : بدترین فرزندان آنست که فرمان پدر و مادر نبرد.

18

شَرُّ الْأَخْلَاقِ الْكُذْبُ وَ التَّفَاقُّ : بدترین خویها خوی دروغگوئی و دوروئی است.

19

شَرُّ إِخْوَانِكَ مِنْ أَرْضَاكَ بِالْبَاطِلِ :

بدترین برادران تو کسی است که تو را بباطل خورسند دارد (و بهترین دوستانت کسی است که براه

ص: 443

راست و حَقَّت باز آرد).

20

شَرُّ من صاحبته الجاهل : بدترین کسی که او را همراه میگیری نادان است.

21

شَرُّ الوزراء من كان للأشرار وزیرا :

بدترین وزیران وزیر است که در دستگاه بدان و نادرستان وزارت داشته است (و راه و رسم وطن فروشی را نیک آموخته است).

22

شَرُّ الأمراء من كان الهوى عليه أميرا :

بدترین فرماندهان کسی است که هوای نفس بر وی امارت داشته باشد.

23

شَرُّ العلم ما أفسدت به رشادك : بدترین دانشها دانشی است که راه رشد و هدایت را بدان تباه سازی (مانند اغلب علوم مادی امروزی که بیشتر جوانان را طبیعی و لا مذهب بار میآورد).

24

شَرُّ العمل ما أفسدت به معادك : بدترین کردارها آنست که آخرت را بآن از بین ببری.

25

شَرُّ ما ألقى في القلب الغلول : بدترین چیزی که در دل انداخته میشود کین توزی و ناپاکی است

26

شَرُّ ما شغل به المرء وقته الفضول : بدترین چیزی که مرد بدان مشغول میگردداند زیاده روی (در هر کاری) است.

27

شَرُّ الثناء ما جرى على السنة الأشرار :

بدترین ستایشها ستایشی است که بر زبان بدان جاری گردد.

شَرِّ إِخْوَانِكَ مِنْ أَحْوَجِكَ إِلَى مَدَارَاةٍ وَ أَلْجَأِكَ إِلَى اعْتِدَارٍ : بدترین برادران تو کسی است که تو را (در برابر دیگران) نیازمندتر میسازد و بعد از خواهی ناچار گرداند.

شَرِّ لَا يَدُومُ خَيْرٍ مِنْ خَيْرٍ لَا يَدُومُ : بدی ناپایدار بهتر از نیکی ناپایدار است.

شَرِّ النَّاسِ مَنْ يَرَى أَنَّهُ خَيْرُهُمْ : بدترین مردم کسی است که خود را بهتر از دیگران بیند.

شَرِّ النَّاسِ مَنْ لَا يَبَالِي أَنْ يَرَاهُ النَّاسُ مَسِيئًا : بدترین مردم کسی است که باک ندارد از اینکه مردم گنهکارش بینند.

شَرِّ الْقَوْلِ مَا نَقَضَ بَعْضُهُ بَعْضًا : بدترین سخن آنست که بعضی از آن بعضی دیگر را باطل سازد.

شَرِّ إِخْوَانِكَ مَنْ يَبْتَغِي لَكَ شَرَّ يَوْمِهِ :

بدترین برادران تو کسی است که تو را بروز زشت و بد خویش نشانند خواهد.

34

شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَشْكُرُ النِّعْمَةَ وَلَا يَرَعَى الْحَرَمَةَ : بدترین مردم کسی است که نعمت را سپاس نگذارد و حرمت و حشمت را رعایت ننماید

35

شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ تَتَكَلَّفُ لَهُ : بدترین برادران تو کسی است که از برای او بزحمت افتی.

36

شَرُّ الْعِلْمِ عِلْمٌ لَا يَعْمَلُ بِهِ : بدترین علمها علمی است که بدان عمل نگردد.

37

شَرُّ الْإِخْوَانِ الْخَاذِلُ : بدترین برادران برادری است که تو را خوار کند.

38

شَرُّ الْأَصْحَابِ الْجَاهِلُ : بدترین یاران نادان است.

39

شَرُّ الْأَمْوَالِ مَا لَمْ يَخْرُجْ مِنْهُ حَقُّ اللَّهِ سُبْحَانَهُ : بدترین مالها مالی است که حقّ خدای بزرگ از آن داده نشده باشد.

40

شَرُّ الْأَوْطَانِ مَا لَمْ يَأْمَنْ فِيهِ الْقَطَّانُ بِدَيْرِهَا جَاهًا جَائِيًّا : بدترین جاها جائی است که ساکنانش در آن امنیت نداشته باشند.

41

شَرُّ النَّاسِ مَنْ سَعَى بِالْإِخْوَانِ وَنَسَى الْإِحْسَانَ بِدَيْرِهَا بَدِيًّا كَوْشِدًا وَنِيكِيًّا فَرَامُوشًا : بدترین مردم کسی است که درباره برادران بیدی کوشد و نیکی را فراموش نماید.

42

شَرُّ الْإِخْوَانِ الْمَوَاصِلُ عِنْدَ الرِّخَاءِ الْمَفَاصِلُ عِنْدَ الْبَلَاءِ : بدترین برادران کسی است که بهنگام آسایش پیوند کند و بگاه گرفتاری (رشته برادری و دوستی را) ببرد.

43

شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ أَعْرَاكَ بِهَوَىٰ وَوَلَّهَكَ بِالْدُّنْيَا : بدترین برادران تو کسی است که تو را بهوی و هوس بفریبد و از دنیایت بترساند (مثلا نگذارد

دست بیدل و بخشش گشائی و از فقرت بترساند).

44

شَرُّ الْقِضَاءِ مِنْ جَارَتِ أَقْضِيَّتِهِ : بدترین قاضیان قاضی است که احکام صادره او از روی جور و ستم باشد.

45

شَرُّ الْأَمْرَاءِ مِنْ ظَلَمِ رِعْيَتِهِ : بدترین فرماندهان فرماندهی است که بر رعیتش ستم کند.

46

شَرُّ الْأُمُورِ أَكْثَرُهَا شَكًّا : بدترین کارها کاری است که شك در آن بیشتر باشد.

47

شَرُّ الرُّؤْيَا أَكْثَرُهَا إِفْكَاً : بدترین خوابها خوابی است که دروغ و بهتان در آن بیشتر باشد

48

شَرُّ الْفَقْرِ الْمُنَى : بدترین ناداری آرزومندی است (که نامحدود است او انسان بهر چه برسد باز

ص: 445

آرزوی بیشتر کند).

49

شَرُّ الْمُحِبِّ حُبَّ الدُّنْيَا : بدترین گرفتاریها دوستی دنیا است.

50

شَرُّ الْفَقْرِ فَقْرُ النَّفْسِ : بدترین ناداری آنست که انسان نفسا و جنسا فقیر باشد.

51

شَرُّ الْأُمُورِ الرِّضَا عَنْ النَّفْسِ : بدترین کارها (خودپسندی و) از خود راضی بودن است.

52

شَرُّ الْإِيمَانِ مَا دَخَلَهُ الشَّكُّ : بدترین ایمان ایمانی است که شكّ داخلش باشد.

53

شَرُّ إِخْوَانِكَ مِنْ دَاهِنِكَ فِي نَفْسِكَ وَ سَاتِرِكَ عَيْبِكَ : بدترین برادران تو برادری است که در کار خواهش نفست با تو مدارا کند و عیبت را بر تو بپوشاند (و نگذارد برفع آن بکوشی)

54

شَرُّ الْخَلَائِقِ الْكَبِيرِ : بدترین خواها خود پسندی است.

55

شَرُّ الْأَشْرَارِ مَنْ تَبَجَّحَ بِالشَّرِّ : بدترین بدان کسی است که بیدی خورسندی دهد و خوشحال گردد.

56

شَرُّ الشَّيْمِ الْكُذْبُ : بدترین روشها دروغگوئی است.

57

شَرُّ مَا ضَيِّعَ فِيهِ الْعَمْرُ اللَّعِبُ : بدترین چیزیکه عمر در آن تباه میگردد لعب و بازی در دنیا است.

58

شَرُّ إِخْوَانِكَ الْغَاشِّ الْمِدَاهِنِ : بدترین برادران تو کسی است که دل با تو بد میدارد و خویشتن دار است.

شَرُّ النَّوَالِ مَا تَقَدَّمَهُ الْمَطْلُ وَتَعَقَّبَهُ الْمَمْنُ : بدترین بخششها آنست که کندی بر آن پیشی گیرد و ممت نهادن آن را دنبال کند.

شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَرْجِي خَيْرَهُ وَلَا يُؤْمِنُ شَرَّهُ : بدترین مردم کسی است که امید خیری در وی نرود و از بدیش راه ایمنی نباشد.

شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ يَتَّبِعُكَ عَنِ الْخَيْرِ وَيَبْطِئُكَ مَعَهُ : بدترین برادران تو کسی است که خودش در کار خیر کند و تو را هم با خودش بکندی وامیدارد

شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَعْتَقِدُ الْأَمَانَةَ وَلَا يَجْتَنِبُ الْخِيَانَةَ : بدترین مردم کسی است که اعتقاد بامانت داری ندارد و از خیانت کاری نمی پرهیزد.

شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَعْفُو عَنِ الْهَفْوَةِ وَلَا يَسْتُرُ

العورة: بدترین مردم کسی است که از لغزش نمیگذرد و عیب را نمی پوشاند.

64

شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَعِينُ عَلَى الْمَظْلُومِ :

بدترین مردم کسی است که ستمگر را بر شخص ستمکش یاری میکند.

65

شَرُّ النَّاسِ مَنْ أَدْرَعَ اللَّوْمَ وَ نَصَرَ الظُّلْمَ بِدَرِّينِ مَرْدِيٍّ اسْتِ كِهْ زَرِهْ نَاكْسِي رَا دَرِ پُوشِدْ وَ سْتَمَكَا رَا يَارِي كِنْدِ.

66

شَرُّ إِخْوَانِكَ وَ أَغْشَاهُمْ لَكَ مِنْ أَغْرَاكِ بِالْعَاجِلَةِ وَ أَلْهَاكِ عَنِ الْآجِلَةِ : بَدْتَرِينِ بَرَادِرَانِ وَ بَدْخَوَاهِ تَرِينِ إِيشَانِ بَرَايِ تُو كَسِي اسْتِ كِهْ تُو رَا بَدُوسْتِي دُنْيَا بَرَانْگِيْزِدْ وَ اَزْ كَارِ آخِرْتِ تُو رَا بِيَاْزِيْ گِيْرِدْ وَ مَشْغُولِ سَاْزِدْ:

67

شَرُّ النَّاسِ مَنْ كَانَ مُتَّبِعًا لِعَيُوبِ النَّاسِ عَمِيًّا عَنْ مَعَايِبِهِ : بَدْتَرِينِ مَرْدَمِ كَسِي اسْتِ كِهْ عِيُوبِ مَرْدَمِ رَا دَنْبَالِ كِنْدِ وَ نَائِيْنَايِ عِيُوبِ خُودِ بَاشِدْ

68

شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَخْشَى النَّاسَ فِي رَبِّهِ وَ لَا يَخْشَى رَبَّهُ فِي النَّاسِ : بَدْتَرِينِ مَرْدَمِ كَسِي اسْتِ كِهْ دَرِ كَارِ پُرُورْدْگَارِشِ اَزْ مَرْدَمِ بَتْرَسِدْ (وَ بَكَا رِ حَقِ اَقْدَامِ نَمَايِدْ) وَ دَرِ كَارِ مَرْدَمِ اَزْ خُودِ بَتْرَسِدْ (وَ بَمَرْدَمِ سَتَمِ رُوَا دَارِدْ).

69

شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَبْتَغِي الْغَوَائِلَ لِلنَّاسِ :

بدترین مردم کسی است که مردم را دچار گرفتاریها خواهد

70

شَرُّ الْأَصْحَابِ السَّرِيْعِ الْاِنْقِلَابِ : بَدْتَرِينِ يَارَانِ كَسِي اسْتِ كِهْ زُودْتَرِ اَزْ يَارِي وَ دُوسْتِي بَرْگَرْدِدْ

71

شَرُّ الْأَتْرَابِ الْكَثِيْرِ الْاِرْتِيَابِ : بَدْتَرِينِ هَمْسِرَانِ پَرِ شَكِّ تَرِينِ إِيشَانِ اسْتِ.

72

شَرُّ الْقُلُوبِ الشَّاكُّ فِي إِيمَانِهِ : بدترین دلها دلی است که در ایمانش دچار شک و تردید باشد.

73

شَرُّ الْمُحْسِنِينَ الْمُمْتَنِّ بِإِحْسَانِهِ : بدترین نیکوکاران کسی است که با نیکی کردنش بر مردم منت گذارد.

74

شَرُّ الْأُمُورِ السَّخَطُ لِلْقَضَاءِ : بدترین کارها بر قضای خداوندی خشمگین بودن است.

75

شَرُّ الْفِتَنِ مَحَبَّةُ الدُّنْيَا : بدترین فتنه ها دوستی دنیا است.

76

شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَثِقُ بِأَحَدٍ لِسُوءِ فِعْلِهِ بِدْتَرِينَ مَرْدَمِ كَسَى اسْتِ كِهْ اَزْ فِرْطِ بَدْكَارِيشْ بَهِيْچَكْسِ اعْتِمَادِ نَكْنَدِ (وْ هَمْگَانِ رَا چُونِ خُودِ پِنْدَارْدِ).

77

شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَتَّقِيهِ النَّاسُ مَخَافَةَ شَرِّهِ :

ص: 447

بدترین مردم کسی است که مردم از بیم بدکاریش از او بترسد.

78

شَرُّ النَّاسِ مَنْ كَافَى عَلَى الْجَمِيلِ بِالْقَبِيحِ وَ خَيْرُ النَّاسِ مَنْ كَافَى عَلَى الْقَبِيحِ بِالْجَمِيلِ:

بدترین مردم کسی است که نیکی را ببدی پاداش دهد و بهترین مردم کسی است که بدی را با نیکی عوض گذارد.

79

شَرُّ النَّاسِ الطَّوِيلُ الْأَمَلِ السَّيِّئِ الْعَمَلِ:

بدترین مردم کسی است که آرزویش دراز و زشت کار است.

80

شَرُّ آفَاتِ الْعَقْلِ الْكِبَرُ: بدترین آفتهای عقل و خرد گردنکشی است.

81

شَرُّ أَخْلَاقِ النَّفْسِ الْجَوْرِ: بدترین خواهی نفس انسانی جور است و ستم.

الفصل الثانی و الأربعون: حرف الشّین بلفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الشّین بلفظ المطلق قال علیه السلام فصل چهل و دوّم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الشّین بلفظ مطلق آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

شاوَر قبل أن تعزم و فکّر قبل أن تقدّم پیش از آنکه عزم کاری کنی مشورت کن و پیش از آنکه قدم در کاری نهی بیندیش.

2

شاوَر ذوی العقول تأمن من الزّلل و التّدم با خردمندان مشورت کن از لغزش و پشیمانی ایمن باش.

3

شاوَر فی أمورک الذّین یخشون الله ترشد در کارهایت با خدا ترسان (و پرهیزکاران) مشورت کن تا راه بکارت بری.

شدة الحقد من شدة الحسد : بدانديشى و كين توزى بسيار از بسيارى و سختى رشگ و حسد است.

شرف الرجل نزاهته و جماله مروته :

شرف مرد بگشاده روئى و خرّم روانى او و زيبائيش بجوانمرديش ميباشد.

شرف المؤمن ايمانه و عزّه بطاعته : شرف و ارجمندى مؤمن بواسطه ايمانش و عزّتش بفرمان

ص: 448

7

شَفِيعُ الْمَجْرِمِ خُضُوعُهُ بِالْمَعْذَرَةِ : شَفِيعُ شَخْصٍ كُنْهَكَارٍ زَارِيشَ بَعْدَرَ خَوَاهِي مَيِبَاشَد.

8

شَتَّانٌ بَيْنَ عَمَلٍ تَذَهَبُ لِدَّتِهِ وَتَبْقَى تَبَعْتَهُ وَبَيْنَ عَمَلٍ تَذَهَبُ مُؤَنَّتَهُ وَتَبْقَى مَثُوبَتُهُ : فَرْقٌ بَسِيَّارِي اسْتِ بَيْنَ كَارٍ وَكُنَاهِي كِه لِدَّتْشِ بَرُودٍ وَ رَنْجَشِ بَاقِي مَانَدِ بَا كَارٍ وَ طَاعَتِي كِه زَحْمَتَشِ بَرُودٍ وَ اَجْرٍ وَ پَادَاشَشِ بَاقِي مَانَدِ.

9

شَجَاعَةُ الرَّجُلِ عَلِيٌّ قَدْرُ هَمَّتِهِ وَغَيْرَتُهُ عَلِيٌّ قَدْرُ حَمِيَّتِهِ : دَلِيلِي وَ گَرْدَنْفَرَايِي مَرْدِ بَانَدَازَةُ هَمَّتَشِ وَ غَيْرَتِ وَ رَشْكَشِ بَقَدْرِ حَمِيَّتِ وَ نَامُوسِ پَرَسْتِيشِ مَيِبَاشَد (وَ زَنَاكَارَانِ خُودِ بَاكِي نَدَارَنْدِ اَز اَيْنَكِه دِيگَرِي بَا نَامُوسِ اَنَهَا بَزَنَا پَرْدَازَد)

10

شَيْئَانٌ لَا يَعْرِفُ قَدْرَهُمَا إِلَّا مَنْ سَلَبَهُمَا الْغِنَى وَالْقُدْرَةَ : دُو چيزِ اسْتِ كِه قِيْمَتِ وَ قَدْرَشَانِ شَنَاخْتِه نَشُودِ جَزِ اَنَدَمِ كِه اَنِ دُو گَرَفْتِه شُونَدِ اَنِ دُو يَكِي تَوَانْگَرِي اسْتِ دِيگَرِ تَوَانَانِي وَ نِيروْمَنْدِي (ارزِشِ اَيْنِ دُو بَگَاهِ نَدَارِي وَ پِيْرِي خُوبِ مَشْهُودِ مِيگَرَدَد).

11

شَيْئَانٌ لَا يَعْرِفُ فَضْلَهُمَا إِلَّا مَنْ فَقَدَهُمَا السُّبَابَ وَالْعَافِيَةَ : دُو چيزِ اسْتِ كِه پَايِه وَ فَرْوَنِي اَنِ دُو شَنَاخْتِه نَگَرَدَدِ مَگَرِ گَاهِي كِه گَمِ شُونَدِ يَكِي جَوَانِي دِيگَرِ تَنْدَرَسْتِي.

12

شَيْئَانٌ لَا يُؤْتَفُّ مِنْهُمَا الْمَرَضُ وَ ذُو الْقَرَابَةِ الْمَفْتَقِرُ : دُو چيزِ اسْتِ كِه نَنْگِ دَاشْتَنِ وَ تَنْ زَدَنِ اَزِ اَنِ دُو رُوَا نِيَسْتِ يَكِي دَرْدَمَنْدِي دِيگَرِي فَقْرٍ وَ نَدَارِي.

13

شَيْئَانٌ لَا تَسْلَمُ عَاقِبَتُهُمَا الظُّلْمُ وَالسُّرُّ :

دُو چيزِي اسْتِ كِه پَايَانِ اَنِ دُو سَالَمِ نِيَسْتِ يَكِي سَتَمِ دِيگَرِي بَدِي اسْتِ (بَمَرْدَم).

14

شَيْئَانٌ لَا يَبْلُغُ غَايَتَهُمَا الْعِلْمُ وَالْعَقْلُ :

دو چیزی است که بکنه و پایان آن دو رسیدن نتوان یکی علم، دیگری عقل است.

15

شیطان لا یوزن ثوابهما العفو و العدل دو چیز است ثواب آن دو را سنجیدن نتوان یکی گذشت از گناه دیگری عدل است.

16

شیطان هما ملاك الدین الصدق و الیقین دو چیز است آن دو پایه و بنیاد دین اند یکی راستی، دیگری درستی (و باور داشتن احکام الهی را).

17

شیطان لا یوازنهما عمل حسن الورع و

ص: 449

الإحسان إلى المؤمنين : دو چیزاند که هیچ عملی با آن دو برابری نکند یکی پرهیزکاری نیکو، دیگر خوبی کردن با مؤمنان.

18

شدة الحرص من قوة الشرة و ضعف الدين پر حرص زدن (در بدست آوردن اموال دنیا) از نیرومندی میل و خواهش و ناتوانی دین است.

19

شدة الجبن من عجز الناس و ضعف اليقين :

بسختی ترسیدن (از پیش آمدهای جهان) از ناتوانی مردم و سستی یقین بخدا است.

20

شغل من الجنة و النار أمامه : سرگرم (بتدارك کار خویش) شد هر کس که بهشت و دوزخش در پیش روی است.

21

شغل من كانت التجارة و مرضاة الله مرآه سرگرم (بانجام وظایف دین خویش) گردید کسیکه رستگاری و رضای خدا روش او است.

22

شيمة العقلاء قلة الشهوة و قلة الغفلة روش خردمندان شهوت و غفلت را از خویش کم کردن است.

23

شيمة الأتقياء اغتنام المهلة و التزود للرحلة : روش پرهیزکاران فرصت را غنیمت شمردن و برای کوچ کردن توشه گرد آوردن است.

24

شقوا أمواج الفتن بسفن النجاة : مردم موجهای فتنه ها را با کشتیهای نجات (که آل محمدانند) درهم شکافید (تا بسلامتی بساحل نجات برسید و این خطبه ایست که حضرت بهنگامی ایراد کردند که پس از رحلت حضرت رسول صلی الله علیه و آله ابو سفیان بآن جناب عرض کرد من بحمایه تو با ای بکر میجنگم تا خلافت را برای تو بدست آرم و منظورش ایجاد هرج و مرج بود) (نهج البلاغه).

25

شوقوا أنفسكم إلى نعيم الجنة تحبوا الموت و تمقوا الحياة : نفوس خویش را بسوی نعمتهای بهشت تشویق کنید مرگ را دوست و زندگی را دشمن دارید (تا در بزم قرب خدای جای گیرید).

26

شرع الله سبحانه لكم الإسلام فسَهِّلْ شرائعه و أعزِّ أركانَه علي من حاربه :

خداوند سبحان اسلام را برای شما راهی ساخت و راه و روش آنرا برای شما آسان ساخت (و سرچشمه های آن را آسان و گوارا گرفت تا بدستوراتش ب راحتی عمل کنید) و بنیان آن را عزیز و ارجمند گردانید بر کسیکه بخواهد با آن اسلام بجنگد (فلذا هر کس

ص: 450

با اسلام در افتد بر افتد).

27

شَرُّ الأعداء أبعدهم غورا و أخفاهم مكيدة بدترین دشمنان آن کسی است که بررسی و اندیشه اش دورتر و کین و کیدش پنهانتر است (و دشمنیش با انسان روی عقل و اندیشه استوار است).

28

شَرُّ الألفة إطراح الكلفة : بدترین آمیزشها دیگری را برنج و زحمت انداختن است.

29

شرط المصاحبة قلة المخالفة : شرط یار و مصاحب آنست که مخالفت را کم کند.

30

شین العلم الصّلف : لاف زدن و گزاف گفتن علم را زشت میگرداند.

31

شین السّخاء السّرف : اسراف زشت گرداننده سخاوت است.

32

شیعتنا كالتحل لو عرفوا ما فی جوفها لأكلوها شیعیان ما همچون زنبور عسل اند اگر دشمنان ما بدانند (از شیرینی محبت و ولایت ما) در درون آنها چیست البته آن را بخورند.

33

شیعتنا كالأترجة طيب ريحها حسن ظاهرها و باطنها : شیعیان ما ترنج را مانند که بویش پاکیزه و ظاهر و باطنش نیکو است.

34

وقال عليه السلام فی ذکر القرآن شافع مشفع و قائل مصدق : و آنحضرت علیه السلام درباره قرآن فرمودند: قرآن شفیع است که شفاعتش مقبول است و گوینده ایست که گفتارش باور داشته شده است.

35

شافع الخلق العمل بالحق و لزوم الصّدق حق را کار بستن و درستی را همراه بودن شفاعت کننده مردمان است.

شارکوا الّذی قد أقبل علیه الرّزق فإنّه أجدر بالحظّ وأخلق بالغنی : با کسی که روزی بسویش روی آورده است شرکت کنید که آن به بهره مندی سزاوارتر و برای توانگری پسندیده تر است.

شیمه ذوی الألباب و النّهی الإقبال علی دار البقاء و الإعراض عن دار الفناء و التّولّیة بجنّة المأوی : روش عقلاء و خردمندان بردار باقی روی آوردن و از دار فانی روی گرداندن و ببهشت جاودانی دل باختن است.

اشاره

مما ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السلام في حرف الصاد بلفظ صلاح قال عليه السلام (فصل جهل و سؤم) از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام در حرف صاد بلفظ صلاح آنحضرت فرمودند:

1

صلاح العمل بصلاح التّیّة : عمل پاک به نیت پاک و درست است.

2

صلاح البدن الحمیة : تندرستی در گرسنگی و کم خوراکی است.

3

صلاح العیش التّدبیر : درست زندگی کردن در دوراندیشی است.

4

صلاح الرّأی بنصح المستشیر : اندیشه درست از پند آنکه با وی مشورت میشود بدست میآید.

5

صلاح الدّین الورع : دین درست با پرهیزکاری است.

6

صلاح النّفس قلة الطّمع : اصلاح نفس در کم طمعی است.

7

صلاح الإیمان الورع و فساد الطّمع :

اصلاح ایمان با تقوا و ورع و فسادش در طمعکاری است.

8

صلاح العقل الأدب : اصلاح عقل با علم و ادب است.

9

صلاح التَّقْوَى تَجَنَّب الرِّيب : اصلاح پرهیزکاری از شك ها و ریبهها دوری گزیدن است.

10

صلاح المعاد بحسن العمل : اصلاح کار آخرت به نیکوکاری است.

11

صلاح العبادة التَّوَكَّل : شایستگی امر عبادت و خدا پرستی بتوکل بر خدا است.

12

صلاح البریة العقل : شایستگی کار مردم بعقل و خرد است.

13

صلاح الرِّعْیة العدل : کار رعیت با عدل و داد بسامان میرسد.

14

صلاح النَّفس مجاهدة الهوى : اصلاح کار نفس بچنگیدن با هوا و هوس است.

15

صلاح الآخرة رفض الدنیا : بسامان کردن کار آخرت دنیا را از خود دور کردن است.

ص: 452

صلاح السرائر برهان البصائر : درونها را (از کید و کین) پیراستن نشانه درستی بینشها است.

صلاح الطواهر عنوان صحّة الضّمائر :

پاکیزگی برونها نشانه درستی و پاکی درونها است.

صلاح الإنسان فی حسن اللسان و بذل الإحسان : زیور و آرایشگر انسان (در نیک گفتاری و) خوش زبانی و نیکی را کار بستن است

صلاح الدین بحسن الیقین : زیور و آرایشگر دین بخوبی یقین است.

صلاح ذات البین أفضل من عامّة الصلوة و الصّیام : اصلاح و سازش دادن بین دو نفر را بالاتر از یکسال نماز خواندن و روزه گرفتن است (و این قسمت در وصایای آنحضرت و در غرر الحکم نیست)

الفصل الرابع و الأربعون : حرف الصاد بلفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام فی حرف الصاد بلفظ المطلق قال علیه السّلام فصل چهل و چهارم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام در حرف صاد بلفظ مطلق آنحضرت علیه السّلام فرمودند:

صحّة الدنیا أسقام و لذّاتها آلام :

تندرستی دنیا بیماریها و لذّاتش دردها است.

صحّة الأجسام من أهنأ الأقسام : تندرستیها از گواراترین بخششها و بهره ها است.

3

صحة الصّماثر من أفضل الدّخائر : پاك درونیهها از برترین اندوخته ها است.

4

صدق الإيمان و صنایع الإحسان من أفضل الدّخائر : ایمان درست را دارا بودن و خوییهها را کار بستن از برترین اندوخته ها است.

5

صحة الودّ من كرم العهد : دوستی درست از خوش پیمانی است.

6

صحة الأمانة عنوان حسن المعتقد :

درستی (و ادای) امانت نشانه نیک اعتقاد است

7

صواب الرّأى يؤمن الرّلل : اندیشه درست شخص را از لغزش ایمن میدارد.

8

صواب الفعل یزین الرّجل : کردار درست (وروش نیک) مرد را می آراید.

9

صواب الرّأى بالدّول و یذهب بذهابها

ص: 453

اندیشه درست با دولتها دست دهد و برفتن آن دولتها از دست می‌رود.

10

صيانة المرأة أنعم لحالها و أدوم لجمالها اینکه زن خود را نگهدارد بحال او بهتر و برای زیباییش پایدارتر است.

11

صواب الجاهل كالزلة من العاقل : کار درست شخص نادان مانند لغزش شخص خردمند دانا است (یعنی همانطوریکه دانا کمتر می‌لغزد نادان کار نیک را بندرت و کم انجام می‌دهد).

12

صن إيمانك من الشكّ فإنّ الشكّ يفسد الإيمان كما يفسد الملح العسل : ایمان خویش را از شکّ و تردید نگهدار زیرا شکّ ایمانرا تباه می‌سازد بدانسانکه نمک عسل را تباه مینماید.

13

صواب الرأى بإجالة الأفكار :

درستی رأی بواسطه درستی و میداننداری اندیشه‌ها است.

14

صاحب السوء قطعة من النار : رفیق بد پاره از آتش است (که انسان را می‌سوزاند).

15

صاحب المعروف لا يعثر و إذا عثر وجد متكأ : خداوند نیکی و احسان از پای در نیفتد و اگر گاهی افتاد تکیه گاهی خواهد یافت.

16

صحبة الأخيّار تكتسب الخير كالريح إذا مرّت بالطيب حملت طيبا : همراهی با نیکان کسب نیکی کند مانند بادیکه گاهی بر مشگ و بوی خوش بوزد مشگ بهمراه می‌آورد.

17

صاحب السّ لطان كراكب الأسد يغبط بموضعه و هو أعرف بموضعه : همنشین سلطان شیر سوار را ماند که دیگران جایگاهش را آرزو کنند و او خود میدانند چه جایگاهی (مخوف و پر خطری دارد)

18

صبرك على المصيبة يخفف الرزية و يجزل المثوبة : صبر كردنت بر مصيبت اندوه را سبك و ثواب را دو چندان ميسازد.

19

صديق الجاهل متعوب منكوب : دوست شخص نادان همواره رنج زده و نكبت يافته است.

20

صاحب المال متعوب و الغالب بالشر مغلوب مالدار همیشه برنج است و آنکه بواسطه بدی و ستم پیروز شده است شکست خورده است.

21

صير الدين حصن دولتك و الشكر حرز نعمتك فكلّ دولة يحوطها الدين لا تغلب و كلّ نعمة يحرزها الدين لا تسلب :

ص: 454

قرار ده دین را پناه دهنده دولت و سپاسگذاری را پناه نعمت زیرا که هر نعمتی که در پناه دین بدست آید شکست ناپذیر و هر نعمتی که دین نگهداریش کند باز گرفتنی نیست (که نیست).

22

صاحب الإخوان بالإحسان و تغمّد الذّنوب بالغفران : با احسان با برادران همراهی کن و گناهان را بآمرزش ببوش (تا خداوند با تو نیکی کند و گناهانت را ببامرزد).

23

صنائع الإحسان من فضائل الإنسان :

کار بستن نیکیها از فضل و فزونیهای انسان است.

24

صنائع المعروف تقی مصارع الهوان :

بکار بستن نیکیها (را درباره مردم) شخص را از پرتگاههای خواری نگه میدارد.

25

صاحب العقلاء تغنم و أعرض عن الدّنيا تسلّم : خردمندان را یار باش بهره ببر رخ از دنیا برتاب رستگار باش.

26

صلة الرّحم تدرّ النّعم و تدفع النّقم :

با خویش پیوند کردن نعمت را فرو میبارد و خشم و نقامت را از بین میبرد.

27

صاحب العقلاء و جالس العلماء و اغلب الهوی ترافق المألاً الأعلى : یار خردمندان باش با دانشمندان بنشین بر هوای نفس پیروز شو تا رفیق گروه فرشتگان و بالائیان شوی

28

صاحب الحكماء و جالس الحكماء و أعرض عن الدّنيا تسکن جنة المأوی : یار دانشمندان باش و با برد باران بنشین و دنیا را کنار زن ساکن بهشت برین باش.

29

صحبة الأشرار تكسب الشرَّ كالريح إذا مرَّت بالنتن حملت نتنا : نشستن با بدان بدی بار آرد چونان باد گاهی که بر چیز گندیده بد بوزد بوی بد با خود آرد.

30

صنائع المعروف تدرّ النعماء و تدفع البلاء : نیکبها را کار بستن نعمتها را فرو میبارد و بلاها را رفع مینماید.

31

صحبة الأحمق عذاب الرّوح : همنشینى با نادان روح را رنج میدهد.

32

صحبة الولیّ اللّیب حیة الرّوح : همنشینى با دوست عاقل روح را زنده میکند.

33

صلة الرّحم من أحسن الشّیم : با خویش پیوند کردن از بهترین روشها است.

ص: 455

صلة الرّحم منمأة للعدد مثرة للنعم :

پیوند با خویشاوند عدد و شماره را میرویانند و نعمتها را میافزاید.

صلة الرّحم تسوء العدو و تقی مصارع السّوء : پیوند با خویشاوند دشمن را بد حال میگرداند و شخص را از پرتگاههای بد نگه میدارد.

صلوا الذی بینکم و بین الله تسعدوا بدانچه میان شما و خدا است (از دین و احکام) به پیوندید تا نیکبخت شوید.

صلة الأرحام تثمر الأموال و تنسی فی الآجال پیوند با خویشاوندان مالها را میوه دار میگرداند و مرگها را بتأخیر میافکند (التّساء التّأخیر یقال أنسوته بعته بتأخیر و منه النّسیة فی مقابل النّقد).

صدقة السّر تکفر الخطیئة و صدقة العلانية مثرة فی المال : صدقه پنهان گناه را می پوشاند و صدقه پیدا در مال میافزاید.

صل عجلتک بتأییک و سطوتک برفقک و شرک بخیرک و انصر العقل علی الهوی تملك التّهی : شتابت را باهستگی و تندی و افروخته گیت را برنمیت و بدیت را بخوبیت پیوند ده و عقلت را بر هوا پرستیت یاری ده تا خداوند خردگردي (و درهای حکمت بر دلت باز گردد).

صدّق بما سلف من الحقّ و اعتبر بما مضی من الدّنيا فإنّ بعضها یشبه بعضا و آخرها لاحق بأولها : از حق آنچه که گذشته است تصدیق کن و از گذشت کار جهان پند گیر زیرا پاره از جهان پاره دیگر مانند (آنچه با دیگران کرده با تو هم همان کند) و آخرش بمانند اولش میباشد.

صدقة العلانية تدفع مיתה السّوء :

صدقه را آشکار دادن مردن بد را از بین میبرد.

صلة الرّحم موجب المحبّة و تكبت العدوّ بيوند با خويشاوند موجب مهر و محبّت است و دشمن را برو ميافكند و خوار ميفارد.

43

صنيع المال يزول بزواله : گرد آرنده مال بدنبال مال از بين ميروند (و علم پس از مرگ شخص را زنده ميفارد).

44

صديق كلّ امرء عقله و عدوّه جهله هر كس عقلش دوستش و جهلش دشمنش ميباشد.

45

صديق الأحمق في تعب : دوست شخص

ص: 456

نادان همیشه در رنج است.

46

صديق الأحمق معرض للعطب : دوست شخص نادان همیشه در لب پرتگاه تباهی است.

47

صديقك من نهاك وعدوك من أغراك دوست کسی است که تو را (از زشتی و شتاب در کارها) باز دارد و دشمنت کسی است که گولت زند و فریبت دهد

48

صير الدين جنة حياتك و التقوى عدة وفاتك : دین را سپر زندگیست بدار و ترس و پرهیز از خدا را پناه و پس انداز مردنت گیر.

49

صدق الرجل على قدر مروته : درستی مرد باندازه مروتش میباشد.

50

صيانة المرء على قدر ديانته : خودداری مرد (از گناهان) باندازه دیانتش میباشد.

51

صن دينك بدنياك و لا تصن دنياك بدینك فتخسرهما : بوسیله دنیایت دینت را نگهدار نکند که دینت را وسیله نگهداری دنیایت کنی که اگر کردی در دو دنیا زیان برده.

52

صار الفسوق فی الناس نسبا و العفاف عجبا و لبس الإسلام لبس الفرو مقلوبا (چیز عجیبی است که) فسق و فجور در میان مردم مانند نسب (متداول و رایج) گردیده تقوا و پاکدامنی مورد تعجب شده است و لباس اسلام (بر پیکر مردم) پوستینی را ماند که آنرا وارونه بدوش گیرند

53

صن الدين بالدنيا ینجسك و لا تصن الدنيا بالدين فترديك : دین را بوسیله دنیا نگهدار تا رستگارت کند و دنیا را بوسیله دین نگهدار که تو را در هم میشکند.

54

صل بينك و بين الله تسعد بمنقلبك :

بين خود و خدایت پیوند کن تا در جای بازگشتت نیکبخت باشی.

55

صمت يعقبك السّلامه خير من نطق يعقبك الملامه : خاموشی که برای سلامت بدنبال داشته باشد بهتر از گفتاریست که برای نکوهش در پی داشته باشد.

56

صمت يكسوك الكرامه خير من قول يكسبك الندامة : خاموشی که لباس بزرگی در تو پوشد بهتر از سخنی است که پشیمانی برای بار آورد.

57

صمت يكسبك الوقار خير من كلام يكسوك العار : خاموشی که وقار بار آورد و بهتر از سخنی است

ص: 457

که لباس ننگ در تو پوشاند.

58

صحبة الأشرار توجب سوء الظنّ بالأخيار نشستن با بدان موجب بدگمانی درباره نیکان است

59

صمت محمد عاقبتہ خیر من کلام تدمّ مغبّته : خاموشی که پایانش پسندیده باشد.

خوشر از سخنی است که باز گفتش نکوهیده باشد.

60

صدق إخلاص المرء يعظم زلفته و يجزل ثبوته : اخلاص درست مرد نزدیکیش را بزرگ میدارد (و بر رتبه و جاهش میافزاید) و پاداشش را بسیار میگرداند.

61

صمتك حتى تستنطق أجمل من نطقك حتى تسكت : خاموشی تو تا اینکه از تو گفتن خواهند خوشتر از گفتنت تا آنکه تو را خاموش خواهند.

62

صيام أيام البيض من كل شهر يرفع الدرجات و يعظم الميثبات : روزه ایام البيض سیزدهم چهاردهم، پانزدهم از هر ماهی رتبه را بلند میگرداند و اجر را بزرگ میسازد.

63

صيام القلب عن الفكر فى الآثام أفضل من صيام البطن عن الطعام : روزه داری دل از اینکه در اندیشه گناهان باشد بالاتر از روزه گرفتن شکم از طعام است.

64

صوم النفس عن لذات الدنيا أنفع الصيام خودداری از لذات دنیا سودمندترین روزه گرفتنها است.

65

صدر العاقل صندوق سرّه : خردمند سینه اش صندوق سرّش میباشد.

66

صمت الجاهل ستره : نادان خاموشیش پوشنده رازش میباشد.

67

صدق الأجل يفضح كذب الأمل : درستی وعده مرگ رسوا کننده دروغ آرزو است.

68

صلة الرّحم توسّع الآجال و تنمی الأموال :

پیوند با خویشاوند وعدهای مرگ را دور میگرداند و اموال را افزون میسازد.

69

صلة الرّحم مثراة فی الأموال مرفعة للآجال پیوند با خویشاوندان مالها را می افزاید و مرگها را بر میگرداند.

70

صمدا صمدا حتّى ینجلی لکم عمود الحقّ و أنّتم الّا علّونَ و الله معکم و لَنْ یترککم أعمالکم (در یکی از روزهای صفین برای پافشاری در جنگ حضرت به سپاهیان خویش چنین فرمودند):

ص: 458

آهنگ و پافشاری کنید تا اینکه ستون نورانی حق برای شما آشکار گردد و بدانید که شما (غالب) و بلندترید و خدا با شما است و هرگز کارهای شما را تنها نگذارند (و بیاداش این کشتش و کوشش اجر جزیل از خدا خواهید یافت).

71

صافوا الشَّيْطَانَ بِالْمُجَاهِدَةِ وَاغْلِبُوهُ بِالْمُخَالَفَةِ تَزَكُوا أَنْفُسَكُمْ وَتَعَلَّوْا عِنْدَ اللَّهِ دَرَجَاتِكُمْ بِالشَّيْطَانِ بِجَنَاحٍ وَكُوشِشٍ بِرَابِرِي كُنَيْدٍ وَأَوْرَا دَرَهْمٍ شَكْنَيْدٍ تَا اَيْنَكِه نَفُوسِ شَمَا پَاكِيْزِه گَرْدَدِ وَ دَرَجَاتِ شَمَا نَزْدِ خُدَا بِآلَا رُودِ.

72

صَلَّةُ الْأَرْحَامِ مِنْ أَفْضَلِ شِيمِ الْكِرَامِ : پِيُونْدِ بَا خُوِيْشَانِ اَزِ بَالَا تَرِيْنِ رُوشَهَايِ نِيْكَ مَرْدَانِ اَسْتِ.

73

صَلَّةُ الرَّحْمِ عِمَارَةُ النَّعْمِ وَ دِفَاعَةُ النَّقْمِ : پِيُونْدِ بَا قَوْمِ وَ خُوِيْشِ اَبَادِ كَنْنِنْدِه نَعْمَتَهَا وَ گَرْدَانِنْدِه گَرَفْتَارِيْهَا اَسْتِ.

74

صَلَّةُ الرَّحْمِ تَنْمِي الْعِدَدِ وَ تَوْجِبُ السُّودِدِ :

پِيُونْدِ بَا قَوْمِ وَ خُوِيْشِ عِدَدِ (مَالِ وَ اَوْلَادِ) رَا مِيَا فَزَايِدِ وَ مَوْجِبِ بَزْرُگِي مِيْگَرْدَدِ.

75

وَسئَلِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْعَالَمِ الْعُلُوِّيِّ فَقَالَ صُورٌ عَارِيَةٌ عَنِ الْمَوَادِّ عَالِيَةٌ عَنِ الْقُوَّةِ وَوَالْأَسْتِعْدَادِ تَجَلَّى لَهَا فَأَشْرَقَتْ وَطَالَعَهَا فَتْلَاءَاتٌ وَ أَلْقَى فِي هُوِيَّتِهَا مِثَالَهُ فَأَظْهَرَ عَنْهَا أَعْمَالَهُ وَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ذَا نَفْسٍ نَاطِقَةٍ إِنْ زَكَّاهَا بِالْعِلْمِ وَ الْعَمَلِ فَقَدْ شَابَهَتْ جَوَاهِرَ أَوَائِلِ عِلْمِهَا وَإِذَا اعْتَدَلَ مَزَاجُهَا وَ فَارَقَتْ الْأَضْدَادَ فَقَدْ شَارَكَ بِهَا السَّبَّحُ السُّدَادَ اَزِ اَنْحَضْرَتْ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَزِ عَالَمِ بِآلَا (وَ اَسْمَانِهَا) پَرَسِيْدِنْدِ فَرْمُودِ: اَنَّهُا صُورْتَهَائِي هَسْتِنْدِ كِه اَزِ مَوَادِّ وَ جَسْمِيَّتِ بِيْرُونِ اِنْدِ، وَ بَالَا تَرِ اَزِ اَنْنِدِ كِه قُوَّةِ وَ اَسْتِعْدَادِ اَنَّهُا رَا اِدْرَاكُ تَوَانْدِ كَرْدِ، نُوْرِ حَقِّ دَرِ اَنَّهُا تَايِيْدِ پَسِ تَابَانِ شَدْنْدِ وَ دَرِ اَنَّهُا دَرِخْشِيْدِ وَ دَرِخْشَانِ گَرْدِيْدِنْدِ خُدَا مِثَالِ وَ صُورْتِ اِنْوَارِ خُوِيْشِ رَا دَرِ اَنِّ عَوَالِمِ عُلُوِي دَرِ اَفْكَنْدِ اَنْگَاھِ اَفْعَالِ خُدَائِي اَزِ اَنِّ صُورْتِهَا هُوِيْدَا گَرْدِيْدِ وَ اِنْسَانِيْكَه دَارَايِ نَفْسِ نَاطِقَه اَسْتِ بِيَا فَرِيْدِ حَالِ اَيْنِ بَشَرِ اِگَرِ بُوْسِيْلَةُ عِلْمِ وَ عَمَلِ خُودِ رَا پَاكِيْزِه سَاخْتِ (وَ خُوِيْشِ رَا اَزِ اَلَايْشِ خَاكِ پَاكِ خَوَاسْتِ) الْبَتَّةُ گُوْهَرِشِ پَاكِ گَرْدَدِ وَ مَعْلُوْلِ عِلَلِ اَوَّلِيَّهِ خُودِ شُودِ پَسِ هَمِيْنِيْكَه مَزَاجِشِ مَعْتَدَلِ شُدِ وَ اَزِ اَضْدَادِ خُوِيْشِ (شَرْكِ وَ كِبَرِ وَ هُوَا پَرَسْتِي) دُوْرِي گَزِيْدِ الْبَتَّةِ (بِحَقِّ وَ اَصْلِ شُودِ وَ رُوْحِ مَحْضِ گَرْدَدِ) وَ اَسْمَانِهَايِ هَفْتِگَاْنِه بَا اَنِّ نَفْسِ نَاطِقَه شَرِيْكَ وَ

انباز گردند (و این فرمایش حضرت از آن احادیثی است که در پیرامون آن یکدوره حکمت و معقول لازم است نوشته و گفته آید و این بحث در خور این کتاب نیست).

76

صبرك على تجرّع الغصص يظفرك بالفرض شكيبائي تو بر در کشیدن جامهای اندوه و ناگواری تو را بر فرصتها پیروزی میدهد.

77

صفتان لا يقبل الله سبحانه الأعمال إلا بها التقى و الإخلاص : دو صفت است که خداوند بزرگ اعمال بدان دو نپذیرد یکی تقوا است دیگری اخلاص (در عمل).

78

صوم الجسد الإمساك عن الأغذية بإرادة و اختيار خوفا من العقاب و رغبة في الثواب و الأجر : روزه گرفتن بدن از غذاها خودداری کردن است از روی اراده و اختیار در حالیکه انسان از باز جوئی خدا بترسد و در اجر و ثواب رغبت و میل داشته باشد

79

صوم النفس إمساك الحواس الخمس عن سائر الماثم و خلو القلب من جميع أسباب الشرّ : روزه گرفتن نفس خودداری حواس پنجگانه است از همه گناهان (که با دست و زبان و چشم و گوش و دماغ انجام میگیرد) و پاک کردن دل است از کلیه اسباب شرّ و بدی و زشتی.

80

صوم القلب خیر من صیام اللسان و صوم اللسان خیر من صیام البطن : روزه داشتن دل بهتر از روزه داشتن زبان و روزه داشتن زبان بهتر از روزه داشتن شکم است.

81

صابروا أنفسكم على فعل الطاعات و صونوها عن دنس السيئات تجدوا حلاوة الإيمان نفوس خویش را بر طاعتهای خدا بشکيبائي دارید و از پلیدی گناهان نگاهشان دارید تا شیرینی ایمان را بیابید.

الفصل الخامس و الأربعون : حرف الصاد

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الصاد قال علیه السلام:

فصل چهل و پنجم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف صاد آنحضرت فرمودند

ضرورات الأحوال تذلّ رقاب الرّجال:

ص: 460

ناچاریهای حالات (و پیش آمدها گردنهای مردان را به بند خواری در میکشد.

2

ضرورات الأحوال تحمل علی رکوب الأهوال ناچاریهای حالات سواری بر ترسها (و گرفتاریها) را بر انسان تحمیل میکند.

3

ضرورات الفقر تبعث علی فظیع الأمر : ناچاریهای فقر و نداری انسان را بر کارهای بسیار زشت و ادار مینماید.

4

ضادوا الغضب بالحلم تحمدوا عواقبكم فی كل أمر : با بردباری بر خشم و کین بجنگید تا در هر کار پایان امر خویش را ستوده سازید.

5

ضالة العاقل الحکمة فهو أحق بها حیث کانت : حکمت و دین گمگشته مرد خرد است و آن هر جا باشد خردمند را سزاوار است

6

ضالة الحکیم الحکمة فهو یطلبها حیث کانت : حکمت گمگشته مرد حکیم و دانشور است و هر جا باشد آن را خواهد یافت.

7

ضالة الجاهل غیر موجودة : گم شده نادان پیدا شدنی نیست (چون خودش نمیداند چه چیز را گم کرده است).

8

ضرام الشهوة تبعث علی تلف المهجة :

افزوزش آتش شهوت شخص را به از دست دادن جان بر میانگیزد (و ممکن هم هست معنی شعر سعدی از این حدیث گرفته شود که گوید:

به بی رغبتی شهوت انگیختن *** برغبت بود خون خود ریختن).

9

ضلال الدلیل هلاك المستدل :

رهنما شد چه در خطا چالاک رهروان راست ره بسوی هلاک.

10

ضياع العقول في طلب الفضول : تباهی عقلها در افزون طلبیها است.

11

ضلالة الرأى تفسد المقاصد : سرشکستگی اندیشه مقصدها و دلخواهها را تباه میسازد.

12

ضلال العقل يبعد من الرشد و يفسد المعاد : سر شکستگی عقل شخص را از راه راست دور میسازد و آخرت را تباه میگرداند.

13

ضرر الفقر أحمد من أشر الغنى : زیان ناداری پسندیده تر از کفر نعمت در توانگری است.

14

ضياع العمر بين الآمال و المنى : تباهی عمر میان امیدها و آرزوها است.

15

ضلّ من اهتدى بغير هدى الله : هر آنکه بجز از راه هدایت خدا هدایت جوید تباه گردد.

ص: 461

ضاع من كان له مقصد غير الله : هر آنکه مقصدی بجز از خدا داشته باشد هلاک گردد

ضروب الأمثال تضرب الأولى التهي و الألباب : انواع و اقسام داستانها برای خردمندان و هوشمندان زده میشود.

ضرام نار الغضب يبعث على ركوب العطب : آتش خشم را بر افروختن شخص را بسواری بر اسب هلاکت بر میانگیزد.

ضلال النفوس بين دواعي الشهوة و الغضب گمراهی مردم همه بین خواهشهای خشم و شهوت است (و کار تقوا اغلب از این دو خراب است)

ضادوا الغضب بالحلم : بوسیله حلم و بردباری با خشم و دشمنی کنید.

ضادوا الجهل بالعلم : بوسیله دانائی با نادانی بستیزید.

ضادوا الجزع بالصبر : بوسیله شکیب با ناشکیبی مبارزه نمائید.

ضادوا الشره بالعفة : بوسیله پاکدامنی با آزمندی دشمنی کنید.

ضادوا القسوة بالرفقة : بوسیله نرمی با دل سختی بستیزید.

ضادوا الهوى بالعقل : بوسیله عقل با هوا پرستی بجنگید.

ضادّوا الفكر بالإيمان : بوسيلة إيمان بخدا اندیشهٔ معصیت خدا را پایمال سازید.

27

ضادّوا الشرّ بالخير : بوسيلة خوبی با بدی بستیزید.

28

ضادّوا الشهوة بالقمع : بوسيلة كندن ریشهٔ آرزو با خواهش نفس مبارزه کنید.

29

ضادّوا الطمع بالورع : بوسيلة پارسائی و پرهیز با طمعکاری دشمنی کنید.

30

ضادّوا الإساءة بالإحسان : بوسيلة خوبی با بدی ضدّیت نمائید.

31

ضادّوا الغفلة باليقظة : بوسيلة بیداری با بیهوشی و بیخردی بستیزید.

32

ضادّوا الغباوة بالفطنة : بوسيلة زیرکی و هشیاری با گولی و کودنی بجنگید.

33

ضادّوا التّواني بالعزم : بوسيلة عزم و آمادگی با سستی بجنگید (و در راه فرمانبرداری خدا دامن همّت بر کمر زنید که راه بسیار پر فراز و نشیب است)

ص: 462

ضادوا التّقریط بالحزم : بوسیله محکم کاری و دور اندیشی با بی اندازه کار کردن بستیزید.

ضبط اللّسان ملك و إطلاقه هلك :

نگهداری زبان ملك بودن آن و رها کردنش هلاکت است.

ضابط نفسه عن دواعی اللذات مالك و مهملها هالك : آنکه نفس را از لذتها نگه میدارد مالك و آنکه آن را وامیگذارد هالك است.

ضبط النفس عند حادث الغضب يؤمن مواقع العطب : خویشتن داری بهنگام بروز خشم شخص را از پرتگاه هلاکت نجات میدهد.

ضبط النفس عند الرّغب و الرّهب من أفضل الأدب : خویشتن داری بهنگام خواهش نفس و ترس (از نداری و انفاق نکردن در راه خدا) از بالاترین ادب دینداری است.

ضاربوا عن دینکم بالطّبی و صلوا السیوف بالخطا و انتصروا باللّه تظفروا و تنصروا :

(در یکی از روزهای صفین حضرت امیر المؤمنین با سپاهیان خویش فرمودند:) با تیزی تیغ برای پایداری دینتان دشمن را بزنید و شمشیرها را با گامی که فراتر نهدید برسانید از خدا کمک خواهید تا پیروز شوید و یاری داده شوید.

ضادوا الشّهوة مضادّة الصّدّ و حاربوها محاربة العدوّ العدوّ : با شهوت نفس پیکار کنید پیکار کردن بدخواه با بدخواه و با او بجنگید جنگیدن دشمن با دشمن.

ضلال العقل أشدّ ضلّة و ذلّة الجهل أعظم ذلّة : گمراهی خرد سخت ترین گمراهی و خواری نادانی بزرگترین خواری است.

ذات مقدّس پروردگار جهان را سپاس میگذارم که توفیق را رفیق و سعادت را یار این بنده کمترین کرد و مجلّد اوّل این غرر باهرات و درر زاهرات کلمات و حکمتهای حضرت مولی الموالی امام ابو الحسن علیّ بن ابی طالب علیه الصلوة و السلام) که عقول حکماء و خردمندان

بزرگ جهان از درك لطائف و معانی آنها حیران و قاصر است، با این طرز شیوا و اسلوب شیرین ترجمه گردید و در دسترس پیروان مکتب علوی قرار گرفت امید است پاك پروردگار لطفی عنایت و عمری کرامت فرماید تا مجلد دوم که تا آخر حرف یاء مرتب است بهمین طرز و اسلوب ترجمه گردد بحق محمد و آله، از خوانندگان توقع آنست مؤلف و مترجم و کاتب و ناشر را بدعای خیر یاد و شاد فرمایند و أنا الأحقر شاعر اهل البيت الطاهرة ناظم نهج البلاغة الشریف الحاج محمد علی الانصاری القمّی ابن المرحوم الآغا محمد حسین من الأشعریین رضوان الله علیهم اجمعین مورّخه لیلة سیزدهم شهر رجب الأصبّ 1376 قمری مطابق 24 بهمن ماه 1335 خورشیدی. راقم الحروف و کتاب شریف حاج حسن هریسی تبریزی المسکن

الفصل السادس و الأربعون : حرف الطاء بلفظ طوبى

اشاره

مما ورد من حكم أمير المؤمنين عليّ بن أبيطالب عليه السلام في حرف الطاء بلفظ طوبى قال عليه السلام فصل چهل و ششم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام در حرف طاء بلفظ طوبى آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

طوبى لمن صمت إلا عن ذكر الله : خنك آن كس كه خاموش است مگر آنكه بياي خدا (رطب اللسان) باشد

2

طوبى للمنكسرة قلوبهم من أجل الله :

خنك آنانكه از بيم و ترس خدا دلشكسته گانند.

3

طوبى لمن راقب ربّه و خاف ذنبه :

خوشا بحال بنده كه پروردگارش را مراقب باشد (و بر خلاف دستورش كار نکند) و از گناهش بترسد.

4

طوبى لمن أشعر التّقوى قلبه : خوشا بحال كسيكه لباس ترس از خدا را بر دلش بپوشاند

5

طوبى لمن حافظ على طاعة ربّه : خوشا بحال كسيكه بر طاعت پروردگارش مواظب باشد (و بر خلاف امرش قدم بر ندارد).

6

طوبى لمن خلا عن الغلّ صدره و سلم من الغشّ قلبه : خوشا بحال کسی که سینه اش را از کینه (مردم) خالی کند و دلش را از بد اندیشی برهاند و پاکیزه سازد.

7

طوبى لمن شغل بالذکر لسانه : خوشا بحال کسیکه زبانش را بذکر خدا مشغول میدارد.

8

طوبى لمن الزم نفسه مخافة ربّه و أطاعه في السرّ و الجهر : خوشا بحال کسیکه از ترس پروردگارش نفس خویش را ملازم باشد و در پیدا و پنهان خدا را اطاعت کند.

9

طوبى لمن أطاع ناصحا يهديه و تجنّب غاویا یردیه : خوشا بحال کسیکه پندگوئی که هدایتش میکند اطاعت کند و از ره زنی که او را (بگودال گمراهی در) میافکند پرهیزد.

10

طوبى لمن قصر همّته على ما يعنيه و جعل كلّ جدّه لما ینجیه : خوشا بحال کسیکه همّش همه مصروف کاری بادش که او را بکار آید و تمام کوششش را برای چیزی قرار دهد که او را (فردای قیامت از آتش دوزخ) رهائی بخشد

11

طوبى لمن وفق لطاعته و بکی على خطیئته : خوشا بحال کسیکه بر طاعت پروردگارش توفیق یابد و بر گناه و خطایش بگرید

12

طوبى لكلّ نادم على زلّته، مستدرک فارط عشرته : خوشا بحال هر کسیکه بر لغزشش پشیمان باشد و بتدارک گناه گذشته اش برخیزد.

13

طوبى لمن قصر أمله و اغتنم مهله :

خوشا بحال کسیکه آرزویش کوتاه باشد و دوران زندگیش را مغتنم شمارد (و سرای آخرتش را آباد سازد)

14

طوبى لمن بادر أجله و أخلص عمله :

خوشا بحال کسیکه بر مرگش پیش تازد و عملش را پاکیزه سازد.

15

طوبی لمن كان له من نفسه شغل شاغل عن الناس : خوشا بحال کسیکه از پیش خودش دارای کاری باشد که آن کارش از (رسیدگی بعیب و کار) مردم بازش دارد.

16

طوبی لمن سعی في فكاه نفسه و لم تغلبه و ملك هواه و لم يملكه : خوشا بحال کسی که در رهاندن نفس خویش (از چنگال شیطان و هوا) بکوشد و نفس را بر خود چیرگی ندهد و هوای نفس را

ص: 465

مالك گردد و نگذارد كه نفس مالك وى گردد.

17

طوبى لمن كظم غيظه و لم يطلقه و عصى امره نفسه فلم تهلكه : خوشا بحال كسى كه خشمش را فرو خورد و عنانش را باز نگذارد و فرمان نفسش را نبرد تا نفس او را بهلاكت نيفكند.

18

طوبى لمن ذكر المعاد فاستكثر من الزاد خنك آن كس كه در ياد معاد است پي افزودن توشه است و زاد است.

19

طوبى لمن أحسن إلى العباد و تزود للمعاد خوشا بحال كسيكه با بندگان خداى نيكي كند و براى روز بازگشتش توشه گرد آورد.

20

طوبى لمن تجلبب القنوع و تجنب الإسراف خوشا بحال كسى كه پيراهن از قناعت ببر كند و از اسراف دورى گزيند.

21

طوبى لمن تحلّى بالعفاف و رضى بالكفاف خوشا بحال كسى كه خود را بپاكدامنى و پرهيزكارى بيارايد و (از روزى) بدانچه بس باشد بسازد.

22

طوبى لمن كذب مناه و أخرج دنياه لعمارة أخراه : خوشا بحال كسى كه آرزويش را دروغ پندارد و دنيايش را براى آبادى آخرتش خراب سازد.

23

طوبى لمن أطاع محمود تقواه و عصى مذموم هواه : خوشا بحال كسى كه تقواى ستوده اش را فرمان برد و هواى نفس نكوهيده اش را نافرمانى كند.

24

طوبى لمن بادر الهدى قبل أن تغلق أبوابه خوشا بحال كسى كه بسوى هدايت و رستگارى شتابد پيش از آنكه درهاى آن بسته شود (و مرگ از در آيد).

25

طوبی لمن بادر صالح العمل قبل أن يتقطع اسبابه : خوشا بحال کسی که بسوی کردار نیک بشتابد پیش از آنکه رشته پیوندهای نیکوکاری بریده شود.

26

طوبی لمن صلحت سریرته و حسنت علانیته و عزل عن الناس شرّه : خوشا بحال کسیکه دورنش نیک برونش خوب و بدیش از مردم بدور باشد.

27

طوبی لمن سلك طريق السلامة ببصر من بصره و طاعة هاد أمره : خوشا بحال کسی که هماره راه سلامت سپرد بدیده آنکس که او را بینا سازد و فرمان بردن هدایت کننده که او را امر مینماید.

ص: 466

طوبی لمن أخلص لله عمله و علمه و حبه و بغضه و أخذه و تركه و كلامه و صمته : خوشا بحال آنکس که (همه کارش) عملش، علمش، دوستیش دشمنیش، گرفتش، واگذارنش، سخن گفتش خاموشیش تمام پاک و خالص برای خدا باشد (خواننده عزیز متوجه هستی حضرت علیه السلام چه گهرهای شاهواری از لعل لب افشاندند است قدر و قیمت این کلمات حکیمانه را کجا حکما میتوانند درک کنند یکی بچشم بینش در آنها بنگرد و بکار بندد مخصوصا همین جمله اخیر که اگر عملی شود انسان بنده خاص خداوند خواهد گردید).

طوبی لمن وفق بطاعته و حسنت خلیفته و احرز امر آخرته : خوشا بحال آنکس که بطاعت پروردگارش موفق گردد و خلقش را نیکو سازد امر آخرتش را دریابد و رسیدگی کند.

طوبی لمن ذلّ في نفسه و عزّ بطاعته و غنی بقناعته : خوشا بحال آنکس که در پیش خودش خوار و با طاعت کردن از پروردگارش عزیز و بقناعت کردنش غنی و توانگر است.

طوبی لمن جعل الصبر مطیة نجاته و التقوی عدّة وفاته : خوشا بحال آنکس که صبر (در پیش آمدهای سخت) را بارکش رستگاریش و پرهیزکاری را پناهگاه مرگش قرار دهد.

طوبی لمن بوشر قلبه ببرد یقین : خوشا حال آنکس که دلش را بخنکی و خوشگواری یقین و دانش شاد سازد.

طوبی لمن عمل بسنة الدین و اقتفی أثر التبیین : خوشا بحال آنکس که بدستور دین عمل کند و اثر پیمبران را دنبال نماید.

طوبی لمن قدم خالصا و عمل صالحا و اکتسب مذخورا و اجتنب محذورا : خوشا بحال کسی که با خلوص نیت بکار بر خیزد و بی آلایش و پاک کار کند و کارش ذخیره کردن (اعمال صالحه برای آخرت) باشد و از دور شدن آنها اجتناب ورزد.

طوبی لمن کابد هواه و کذب مناه و رمی غرضا و احرز عوضا : خوشا بحال کسی که با هوای نفسش بستیزد و آرزویش را دروغ پندارد و تیر بر نشانه مراد زند (و برگ آنجهان را بسازد) و عوض را دریابد.

36

طوبى لمن ركب الطريفة الغراء و لزم المحجبة البيضاء و توله بالآخرة و أعرض عن الدنيا : خوشا بحال کسیکه راه روشن را سوار باشد و شریعت درخشان اسلام را ملازم گردد و دلباخته آخرت بوده و خود را از دنیا کنار کشد

37

طوبى لمن لا تقتله قاتلات الغرور : خوشا حال کسی که کشندگان فریب جهان او را نکشند (و زرد و سرخ دنیا بدامش در نکشند).

38

طوبى لمن لم تعم عليه مشتبهات الأمور خوشا حال کسیکه پوشیدگیهای کارها (ی جهان) بر وی پوشیده نباشد (و حق را از باطل تمیز دادن بتواند).

39

طوبى لمن بادر الأجل و اغتم المهل و تزود من العمل : خوشا بحال کسی که اجل را پیش تازد مهلت (روزی چند) را غنیمت شمرد و از کردار نیک توشه بردارد.

40

طوبى لمن استشعر الوجع و كذب الأمل و تجنّب الزلل : خوشا بحال کسی که پیراهن ترس (از خدا) را بپوشد آرزو را دروغ پندارد (از لغزش (در دین) بپرهیزد.

41

طوبى لمن خاف العقاب و عمل للحساب و صاحب العفاف و قنع بالكفاف و رضی عن الله سبحانه : خوشا حال بنده که از عذاب قیامت بترسد و برای حساب کار کند پاکدامنی را مصاحب باشد، بآنچه رسد بسازد و از خداوند سبحان خوشنود باشد.

42

طوبى لمن كان له من نفسه شغل شاغل و الناس منه فى راحة و عمل بطاعة الله سبحانه : خوشا بحال کسی که برایش از خودش شغلی داشته باشد که سرگرمش دارد (و از مردم همه بخود و پردازد) و مردم از وی آسایش داشته باشند و او هم کارش فقط فرمانبرداری خدا باشد

43

طوبى لمن خاف الله فآمن : خوشا حال کسی که از خدا بترسد و آسوده زیست کند.

44

طوبى لمن ذكر المعاد فأحسن : خوشا حال كسيكه آخرت را بياد آرد و بکردار نيك پردازد

45

طوبى لِنَفْسِ أَذَّتْ لِرَبِّهَا فَرَضَهَا : خوشا حال كسيكه واجب پروردگارش را ادا نمايد

46

طوبى لعين هجرت في طاعة الله غمضها خنك آن چشمى كه (از دیدار محرمات بپرهيزد و)

ص: 468

آرزومند آن باشد که بر هم نهادنش در راه طاعت خدا باشد این دو جملهٔ اخیر در کتاب غرر الحکم نیست از جای دیگری بخاطر داشتیم نقل شد (مترجم)

47

طوبى لمن ذلّ في نفسه و طاب كسبه و صلحت سريره و حسنت خليفته و أنفق الفضل من ماله و أمسك الفضل من كلامه و كفّ عن النَّاس شرّه و وسعته السنّة و لم يتعدّد البدعة : خوشا حال کسی که در پیش خودش خوار کسبش پاکیزه (و از راه حلال) باطن و درونش پاک، خلقتش نیکو باشد فزونی مالش را در راه خدا دهد، اضافهٔ سخنش را نگهدارد، بدیش را از مردم باز دارد، دین و شریعت را در وسعتش دارد، و بدعت او را بسوی تطاول و تعدی نکشاند.

48

طوبى لمن لزم بيته، و أكل كسرتة، و بكى على خطيئته و كان من نفسه في تعب و النَّاس منه في راحة : خوشا حال کسیکه (از میان مردم کناری گیرد) خانه اش را ملازم گردد، نان خشکیدهٔ خویش را بشکند و بخورد، بر گناهش زار بگرید، نفسش از دستش در رنج، و مردم از وی آسوده باشند.

الفصل السابع و الأربعون : حرف الطّاء باللفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم أمير المؤمنين عليّ بن ابيطالب عليه السّلام في حرف الطّاء باللفظ المطلق قال عليه السّلام فصل چهل و هفتم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام در حرف طاء بلفظ مطلق آنحضرت فرمودند

1

طاعة الهوى تفسد العقل : پرستش هوا عقل را فاسد میگرداند.

2

طاعة النّساء غاية الجهل : زن پرستی غایت نادانی است.

3

طاعة الشهوة تفسد الدّين : فرمانبرداری شهوت دین را تباه میگرداند.

4

طاعة الحرص تفسد اليقين : آز را فرمان بردن یقین را تباه کردن است.

5

طاعة الأمل تفسد العمل : آرزو را فرمان بردن عمل نيك را تباه ساختن است.

6

طاعة الجهول تدلّ على الجهل : نادانرا

ص: 469

فرمان بردن نادانی شخص را می‌رساند.

7

طلاق الدنیا مهر الجنّة : رها کردن دنیا مهر و کابین بهشت است.

8

طلب الدنیا رأس الفتنة : دنیا خواستن ریشه فتنه و گرفتاری است.

9

طلب الجنّة بلا عمل حمق : بهشت را خواستن بدون عمل نادانی است.

10

طلب الثناء لغير استحقاق خرق :

بدون شایستگی خواهان ثنا و ستایش (از مردم) بودن ابلهی است.

11

طالب الخیر من اللّثام محروم : خواهان خیر و نیکی از ناکسان ناکام است.

12

طالب الدنیا بالذین معاقب و مذموم آنکه بوسیله دین در طلب دنیا است مورد بازخواست و نکوهش است.

13

طلب الجمع بین الدنیا و الآخرة من خداع النفس : میان دنیا و آخرت را جمع کردن خواستن از فریبهای نفس است (و در آن واحد جمع بین این دو محال است).

14

طالب الخیر بعمل الشّرّ فاسد العقل و الحسّ : آنکه با زشتکاری جویای نیکنامی است عقل و شعورش (سخت) فاسد است.

15

طلب المراتب و الدرّجات بغير عمل جهل : پایگاهها و دستگاههای بلند را بدون رنج و زحمت خواستن نادانی است.

16

طاعة الجهول و كثرة الفضول يدلان على الجهل : نادان را فرمان بردن و (در زندگی چهار روز دنیا) بسیار زیاد روی کردن هر دو نشانه نادانی اند.

17

طاعة الهدى تنجى : پیروی راه راست رهاننده است

18

طاعة الهوى تردى : پیروی هوا و هوس افکننده است.

19

طاعة دواعى الشرور يفسد عواقب الأمور : خوانندگان بسوی زشتیها را فرمان بردن پایان کار را تباه میسازد (و انسان بالأخره سر از دوزخ بدر میآورد).

20

طول الفكر يحمد العواقب و يستدرك فساد الأمور : اندیشه در امور پایان کارها را ستوده سازد و تبهکاریها دریافت گردد.

21

طول الاعتبار يجدو على الاستظهار

ص: 470

زمانی دراز بپذیرفتن پند بودن شخص را بسوی یافتن پشتیبان میکشاند.

22

طول الاضطبار من شیم الأبرار : زمانی دراز بشکيبائی (در برابر گرفتاریها) بسر بردن از روش نیکان است.

23

طول القنوت و السجود ینجی من عذاب النار : در نماز قنوت و سجود را طول دادن شخص را از عذاب دوزخ میرهاند.

24

طالب الأدب أحزم من طالب الدّنيا :

دانش جوی از جویای دنیا دور اندیش تر است.

25

طلب الأدب جمال الحسب : در پی دانش بر آمدن چهره گوهر و نسب را آرایش کردن است.

26

طریقنا و سنتنا الرّشد : روش و راه ما رشد و هدایت مردم است.

27

طاعة الله سبحانه لا یجوزها إلا من بذل الجهد و استفرغ الجهد : فرمان برداری خدای بزرگ را نمییابد جز آنکس که بکوشد و آخرین درجه پافشاری و سختی را بکار برد.

28

طعن اللسان امّص من طعن السنان :

زخم زبان از زخم نیزه سوزناک تر است.

29

طاعة الله مفتاح سداد و إصلاح معاد فرمانبرداری خدا کلید باب شایستگی و استقامت و اصلاح کننده بکار آخرت است.

30

طاعة الله أعلا عماد و أقوى عتاد : فرمان برداری خدا بلندترین ستون و نیرومندترین ساز و برگ راه است.

31

طالب الآخرة يدرك أمله و يأتيه من الدنيا ما قدر له : جویای آخرت بآرزویش میرسد و از دنیا آنچه برایش مقدر شده باو میرسد.

32

طالب الدنيا تقوته الآخرة و يدركه الموت حتى يأخذه بغتة و لا يدرك من الدنيا إلا ما قسم له : جویای دنیا آخرتش از دستش می‌رود و مرگ ناگهان او را می‌گیرد در حالی که از دنیا جز آنچه که قسمت او است باو نمی‌رسد.

33

طهروا قلوبكم من الحسد فإنه مكمد مضمّن : درونتان را از رشگ و حسد بپردازید زیرا که حسد اندوه آرنده و لاغر کننده است.

34

طيبوا قلوبكم من الحقد فإنه داء مؤبى دلهايتان را از كيد و كين پاكيزه داريد زیرا که كينه

ص: 471

35

طَبَّوْا عَنْ أَنْفُسِكُمْ نَفْسًا وَامْشَوْا إِلَى الْمَوْتِ مَشْيًا سَجْحًا : خود را از خیال نفس و جان پردازید و بسوی مرگ بروید رفتنی تند و تیز (که اگر اینطور رفتید پیروز میشوید و این سخن را حضرت در یکی از روزهای صفین با سپاهیان خویش فرمودند).

36

طَاعَةُ النِّسَاءِ تَزْرِي بِالتَّبَلُّاءِ وَ تَرْدِي الْعُقَلَاءَ : زنان را فرمان بردن راست روانرا عیبناک میکند (و بکجی و امیدارد) و خردمندانرا در میافکند.

37

طَهَّرُوا أَنْفُسَكُمْ مِنْ دَنَسِ الشَّهَوَاتِ تَدْرِكُوا رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ : نفوستان را از چرك و شوخ شهوات پاکیزه سازید تا درجات بلند را دریابید.

38

طَهَّرُوا أَنْفُسَكُمْ مِنْ دَنَسِ الشَّهَوَاتِ تَضَاعَفَ لَكُمْ الْحَسَنَاتِ : نفوستان را از چرك و شوخ شهوات پاکیزه دارید تا نیکبها و ثوابهای شما افزون گردد.

39

طَاعَةُ النِّسَاءِ شِيْمَةُ الْحَمَقِيِّ : فرمانبرداری زنان روش احمقان و نادانان است.

40

طَاعَةُ الْمَعْصِيَةِ سَجِيَّةُ الْهَلَكِيِّ : نافرمانی خدای را فرمان بردن خوی تباهان است.

41

طَلَبُ السَّلْطَانِ مِنَ خِدَاعِ الشَّيْطَانِ : طالب تسلط و تقوُّق بر دیگران بودن از فریبهای شیطانست.

42

طَاعَةُ الْغَضَبِ نَدَمٌ وَ طَغْيَانٌ : خشم را فرمان بردن سبب پشیمانی و سرکشی (بر خدا) است.

43

طَاعَةُ الشَّهْوَةِ هَلَكٌ وَ مَعْصِيَتُهَا مَلِكٌ : شهوت را فرمان بردن هلاکت و نافرمانیش کردن سلطنت است.

44

طاعة الجور يوجب الهلك و تأتي على الملك : بفرمان ستم بودن موجب تباهی است و تباهی را بر سلطنت وارد میسازد (فلذا پادشاه تا میتواند باید از ستمکاری خودداری کند).

45

طول التّفكير يصلح عواقب التّدبين : دور اندیشی پایان کار اندیشه را درست و شایسته میگرداند.

46

طول التّفكير يعدل رأی المشير : دور اندیشی برابر با رأی کسی است که با او مشورت میشود (و انسان با مآل بینی میتواند تا اندازه از مشورت کردن با اشخاص بی نیاز گردد).

47

طلب التّعاون على قامة الحقّ ديانة و أمانة : برای پایداری حق از دیگران کمک

ص: 472

گرفتن عین دیانت و امانت داری است (چون دین هم امانت خدا است).

48

طلب التّعاون علی نصره الباطل جنایة و خیانة: برای یاری باطل از دیگران کمک گرفتن ستمگری و نادرستی است.

49

طلاقة الوجه بالبشر و العطیة و فعل البرّ و بذل التّحیة داع إلى محبّه البریة، گشاده روئی بشادمانی و بخشش (درباره مردم) است و نیکی را کار بستن و سلام و درود فرستادن شخص را بسوی دوستی مردم میکشاند.

50

وقال علیه السّلام فی ذکر رسول الله صلّی الله علیه و آله و سلّم طیب دوار بطبّه قد أحکم مرأهمه و أحمی مواسمه و یضع ذلك حیث الحاجة إلیه من قلوب عمی و أذان صمّ و ألسنة بكم و یتتبع بدوانه مواضع الغفلة و مواطن الحیرة: و آن حضرت علیه السّلام درباره رسول خدا صلّی الله علیه و آله و سلّم فرمودند: رسول خدا طیبی بود که با طب (علم و وحی الهی) خویش بدور افتاده (نسخه های) شفا بخش دستورات قرآن مجید را بدست گرفته (کلمات نورانی) خویش را نیک استوار گردانیده نشترها و کار افزارهایش را (در آتش مهر و محبت بندگان خدای) گرم کرده تا هر جا دلهای کور و گوشهای کر و زبانهای لال و گنگ (بیماران وادی شرك و کفر) را بیابد درمان کند، و مراکز بیهوشی و جایگاههای حیرت و سرگردانی را پی در پی مرهم نهند و شفا بخشد (و الحق آن طیب کار آگاه حاذق مأموریت خویش را خوب انجام داد و بشر را از بیماریهای و دردهای هلاک کننده نیکو نجات داد).

51

و سنل علیه السّلام عن القدر فقال طریق مظلم فلا تسلکوه و بحر عمیق فلا تلجّوه و سرّ الله سبحانه فلا تکلفوه: آنحضرت علیه السّلام را از راز قدر (و قضای خداوندی) پرسیدند فرمود راه تاریکی است آنرا میپمائید دریای گودی است خود را در آن میندازید راز (سربسته) خداوند بزرگ است خود را خسته مکنید و مرنجانید (که برای دانستنش راه بجائی بردن نتوانید و این سؤال کننده کمیل بن زیاد نخعی بود و باقی این مطلب در کتب اخبار مسطور است).

52

طوبی للزّاهدین فی الدّنيا الرّاعیین فی الآخرة اولئک الذّین اتّخذوا الأرض

ص: 473

بساطا و ترابها فراشا و مأنها طيبا و القرآن شعارا و الدعاء دثارا و رفضوا الدنيا على منهاج المسيح بن مريم : خوشا بحال كسانيكه زهد ورزیدند و خود را از جهان کنار كشيده و دلباخته آخرت گردیدند و همان راد مردانيكه (مرغ جانشان برای آشيانه لاهوت پر ميكشد) زمين را فرش خاكش را رختخواب، و آبش را مشگ ناب گرفتند (شب كه موجودات بخواب رفتند آنها سر از خواب ناز بر گرفتند با سوز و گداز تمام بمناجات و نیاز با خدا پرداختند) قرآن را لباس و دعا را پيراهن جان خویش ساختند دل از جهان (ناپایدار) برکنند و روش عیسی بن مريم عليه السلام را دنبال کردند.

الفصل الثامن و الأربعون : حرف الظاء :

اشاره

مما ورد من حكم امير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام في حرف الظاء قال عليه السلام فصل چهل و هشتم از آنچه كه وارد گردیده است از حكمتهاى حضرت امير المؤمنين علي بن ابى طالب عليه السلام در حرف ظاء آنحضرت فرمودند

1

ظلم المستشير ظلم و خيانه: بر مشورت كننده ستم كردن (وراه درست را نشانش ندادن) ستمگری و خيانت است.

2

ظن المؤمن كهانه: گمان مؤمن همچون ستاره شناسی است و درست است.

3

ظن الرجل على قدر عقله: گمان مرد باندازه عقل او است (و مرد هر چه عاقل تر باشد زشت و زیبای مردم را بهتر در ميبابد).

4

ظن الإنسان میزان عقله و فعله أصدق شاهد على أصله: گمان انسان میزان سنجش عقل او و كردارش راستگوترين گواه بر پاکی و يابد گهري او است.

5

ظن العاقل أصح من يقين الجاهل: مرد عاقل گمانش از يقين مرد جاهل درست تر است.

6

ظلم الحق من نصر الباطل: ياری دهنده باطل حق را ستم كننده است.

7

ظفر الکریم ینجی : پیروزمندی جوانمرد رستگاری دهد.

8

ظفر اللّٰئیم یردی : پیروزی ناکس (مردم را) درهم میشکند (معنی این دو جمله ظاهراً این باشد که اگر شخصی کریمی بر مردم تسلط پیدا کند خلق را از

ص: 474

چنگال زشتیها و زبونیها میرهاند و اگر ناکسی مسلط گردد زشتیها در مردم پدید آرد).

9

ظفر الکرام عدل و إحسان : پیروزی جوانمردان عدل و داد و نیکی است.

10

ظفر اللّثام تجبّر و طغیان : پیروزی ناکسان گردنکشی و از اندازه بیرون شدن است

11

ظفر بالخیر من طلبه : هر که خوبی را خواست بدست آورد.

12

ظفر الشّرّ بمن رکبه : هر که بر اسب بدی سوار شد بدی بر او پیروزی یافت.

13

ظفر بالشّیطان من غلب غضبه : هر که خشم خویش را فرو خورد بر شیطان پیروزی یافت

14

ظفر الهوی بمن انقاد لشهوته : هر کس شهوتش را گردن نهد هوا و هوس (های گمراه کننده) بر او پیروزی یابد.

15

ظلم المرّوة من منّ بصنیعته : هر که بکردار نیکش بر دیگری منّت نهد بمردانگی ستم کرده است.

16

ظفر بفرحة البشری من أعرض عن زخارف الدّنيا : آنکه از زیور و زینت جهان رخ تافت بخوشنودی بشارت (به بهشت) پیروزی یافت.

17

ظفر بجنّة المأوی من غلب الهوی :

هر آنکه بر هوا (ی نفس) پیروزی یافت بهشت جاودان دست یافت.

18

ظلم الضعیف أفحش الظلم : زشت ترین ستم ستم بر ناتوان است.

19

ظلم المستسلم أعظم الجرم : فرمان بردار را ستم کردن بزرگترین گناه است.

20

ظلم الإحسان قبح الامتنان : ستم کردن بر نیکی بدی منت نهادن است.

21

ظلم نفسه من عصی الله و أطاع الشیطان :

آنکه خدای را نافرمانی کرد و شیطانرا فرمان برد بر خویش ستمکرد.

22

ظلم السخاء من منع العطاء : آنکه دهش را باز گیرد بخشش را ستم کرده است.

23

ظل الله سبحانه في الآخرة مبذول بمن أطاعه في الدنيا : سایه خداوند پاک در آخرت بر سر کسی گسترده است که در دنیا فرمان او را ببرد (و بدستورات قرآن عمل کند).

24

ظلم العباد یفسد المعاد : ستم کردن بر بندگان خدا آخرت را تباه می سازد.

ص: 475

25

ظاهر الله سبحانه بالعناد من ظلم العباد هر آنکه بر بندگان خدا ستم راند با خداوند سبحانه آشکارا دشمنی کرده است.

26

ظلم المرء في الدنيا عنوان شقاوته في الآخرة : ستم کردن مرد در دنیا نشانه آنست که در آخرت بدبخت است.

27

ظلم المعروف من وضعه في غير أهله :

آنکه نیکی را با غیر اهلش بجای آرد بر نیکی و احسان ستم کرده است.

28

ظلم نفسه من رضی بدار الفناء عوضا عن دار البقاء : هر آنکه از سرای پایدار بجهان ناپایدار ساخت و آنرا از این عوض گرفت بر خویش ستم راند.

29

ظفر بجنة المأوى من أعرض عن شهوات الدنيا : هر آنکه از خواهشهای جهان رخ بر تافت ببهشت جاودان دست یافت.

30

ظلّ الكرام رغد هنييء : سایه کریمان (که بر سر زبردستان میافتد) عیش گوارائی است

31

ظلّ اللئام نكد وبيي : سایه ناکسان زندگی تنگ وباداری است.

32

ظاهر القرآن أنيق و باطنه عمیق : قرآن برون و ظاهرش دلپذیر است (بطوریکه هر غمناکی بخطوطش بنگرد اندوهش زایل گردد) و درون و باطنش گود و عمیق است (بطوریکه شناوران دریاهاى معارف هرگز پايانش را درك کردن نتوانند)

33

ظاهر الإسلام مشرق و باطنه مونتق :

دين اسلام ظاهرش روشن و باطنش دل نواز است (برون و درون مؤمن بخود را آراسته و روشن میدارد)

ظلف النَّفس عمّا فى أیدی النَّاس هو الغناء الموجود : نفس را از آنچه که در دستهای مردم است باز داشتن خودش توانگری آماده است.
(ظلف نفسه عن الشيء كَفَّ عنه).

ظلف النَّفس عن لذات الدّنيا هو الزّهد المحمود : نفس را از لذت‌های جهان باز داشتن خودش زهدی است ستوده.

ظرف المؤمن من نزاهته عن المحارم و مبارکته إلى المکارم : ظرافت و خرمی مؤمن از آنست که دامانش از لوث گناهان پاک است و صبیح
میکند در حالیکه بسوی نیکیها و بزرگواریها روان است.

ظفر بسبی المغانم واضع صنایعه فی الأركان آنکه نیکوکاریهای خویش را در بزرگان نهاد باسیر کردن غنیمتها دست یافت.

ظنّ ذوی النهی و الألباب أقرب شيء من الصّواب : نزدیکترین چیز بدرستگاری گمان هوشیاران و خردمندان است.

ظالم الناس يوم القيمة مكبوب بظلمه محروب معذب : ستم کننده بمردم بواسطه ستمکاریش روز قیامت سرافکنده اوست خشم یافته و گرفتار است.

ظلم المرء یوبقه و یصرعه : ستمکاری مرد او را تباه سازنده و بسرافکننده است.

ظلم الإحسان واضعه فی غیر موضعه :

هر آنکه نیکی را در غیر جایش بکار برد به نیکی ستم کرده است

ظلامة المظلومین یمهلها الله و لا یمهلها : ستمگری بر ستمکشان را خدا مهلت میدهد ولی مهمل نمیگذارد.

ظلم الیتامی و الإمام ینزل التّقم و یسلب التّعم : ستم بر یتیمان و کنیزان کردن رنج و گرفتاری را فرود میآورد و نعمت و آسایش را میگیرد.

الفصل التاسع و الأربعون : حرف العين بلفظ عليك

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام فی حرف العين بلفظ عليك فی خطاب المفرد قال علیه السّلام فصل چهل و نهم از آنچه وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام در حرف عین بلفظ عليك در خطاب بمفرد آن حضرت علیه السّلام فرمودند:

عليك بالآخرة ياتيك الدنيا صاغرة :

ملازم آخرت باش دنیا خودش بخواری و زاری پیش تو خواهد آمد.

2

عليك بالحكمة فإنّها الحليلة الفاخرة بر توباد باموختن حكمت زیرا كه حكمت لباسی است كه شخص را سر افراز میدارد.

3

عليك بالحياء فإنّه عنوان التّبل :

بر توباد بشرم و حیا (ی از خدا و اطاعت او) زیرا كه آن نشانه بزرگی است.

4

عليك بالسّخاء فإنّه ثمرة العقل :

بر توباد بسخا و بخشش زیرا كه آن نتیجه عقل و خرد است.

ص: 477

5

عليك بالمشاورة فإنها نتيجة الحزم بر توباد بمشورت کردن (با اشخاص در امور) زیرا که آن نتیجه دور اندیشی است.

6

عليك بالتقى فإنه خلق الأنبياء :

بر توباد بتقوا و پرهیزکاری که آن خلق و خوی پیمبران است.

7

عليك بالرضا في الشدة والرخاء : بر توباد بخوشنودی (از خدا) در سختی و آسایش.

8

عليك بالسكينة فإنها أفضل زينة بر توباد بآرامش و وقار (و خود را نباختن در کارها) زیرا که آن برترین آرایش است.

9

عليك بالعلم فإنه وراثه كريمة : بر توباد بآموختن دانش زیرا که آن میراث خوبی است

10

عليك بالإناة فإن المتأني حريّ بالإصابة : بر توباد بآرامش و سبک رفتن (در کارها) زیرا شخص سبک و سزاوار درست روی است

11

عليك بإخلاص الدعاء فإنه أخلق بالإجابة : بر توباد بخلوص نیت در دعا کردن زیرا دعای خالص سزاوارتر باجابت است.

12

عليك بالشكر في السرّاء والضّرّاء بر توباد بسپاسگزاری (از خداوند) در شادی و غم

13

عليك بالصبر في الصّيق و البلاء : بر توباد بصبر و شکیب در حال تنگی و گرفتاری.

14

عليك بالعقل فلا مال أعود منه :

بر توباد بعقل و خرد (که بواسطه عبادت آن را بیفزائی) زیرا که هیچ مالی سودمندتر از عقل نیست.

15

عليك بالقبول فلا شيء للفاقة أذفع منه : بر توباد قناعت کردن زیرا که برای دفع فقر هیچ چیزی مانند آن نیست.

16

عليك بالأدب فإنه زين الحسب :

بر توباد باینکه ادب (و دین) داشته باشی زیرا که آن آرایشگر حسب است.

17

عليك بالتقوى فإنه شرف النسب :

بر توباد بتقوی (و ترس از خدا) زیرا که آن باعث بلندی نسب و پاکی گهر است.

18

عليك بالزهد فإنه عرف الدين : بر توباد بزهد و کناره گیری از دنیا زیرا که آن باعث شناختن دین است.

19

عليك بالعفة فإنها نعم القرين : بر توباد بپاکدامنی (از گناهان) زیرا که آن بهتر همنشین است.

ص: 478

20

عليك بحسن الخلق فإنه يكسبك المحبة : بر توباد بخوشخوئی زیرا که آن دوستی را بدست میآورد.

21

عليك بالبشاشة فإنها حباله المودّة بر توباد بخوشروئی که آن سر رشته دوستی است (با مردم)

22

عليك بالاحتمال فإنه أستر العيوب بر توباد به بردباری زیرا که بردباری پوشنده ترین عیبهها است.

23

عليك بذكر الله فإنه نور القلب : بر توباد بذكر و یاد کردن خدا بودن زیرا که آن روشنی دل است

24

عليك بالصدق فإنه خير مبنی : بر توباد بر راستی و درستی زیرا که آن بهترین بنا است.

25

عليك بالحلم فإنه خلق مرضی : بر توباد به بردباری زیرا که آن خوئی است پسندیده

26

عليك بالوفاء فإنه أوقى جنة : بر توباد بوفاداری (در عهد و پیمان) زیرا که آن نگهدارنده ترین سپر است.

27

عليك بصالح العمل فإنه الرّاد إلى الجنة بر توباد باینکه عمل را درست و شایسته (و خاصّ خدا) گذاری زیرا که آن توشه بسوی بهشت است.

28

عليك بالورع فإنه خير صيانة : بر توباد بیارسائی زیرا که آن بهترین نگهداشتنی است

29

عليك بالأمانة فإنها أفضل ديانة :

بر توباد بامانت داری زیرا که آن بالاترین دین داری است.

عليك بطاعة من لا تعذر بجهالته :

بر توباد بفرمان بردن از کسی که عذر نشناختن او پذیرفته نگردد.

عليك بحفظ كل أمر لا تعذر بإضاعته بر توباد به نگهداشتن هر کاریکه عذر ضایع کردن آن را از تو نپذیراند.

عليك بالأحسان فإنه أفضل زراعة و أرباح بضاعة : بر توباد به نیکی کردن (با مردم) که آن برترین زراعت و سودمندترین سرمایه است.

عليك بالإخلاص فإنه سبب قبول الأعمال و شرف الطاعة : بر توباد بپاکدرونی زیرا که آن باعث قبولی اعمال و بلندی و بزرگی فرمان برداری است.

عليك بالرفق فإنه مفتاح الصواب و

سجّية اولی الألباب : بر تو باد بنرمی زیرا که آن کلید باب درستی (امور) و روش خردمندان است.

35

عليك بمقارنة ذی العقل و الدّین فإنّه خیر الأصحاب : بر تو باد بنزدیکی با شخص خردمند و دیندار که او بهترین یاران است.

36

عليك بالقصد فی الأمور فمن عدل عن القصد جار و من أخذ به عدل : بر تو باد بمیانۀ روی در کارها زیرا کسیکه از میانۀ روی بر گردد ستم کند و کسیکه آن را فرا گیرد بعدالت رفتار نماید.

37

عليك بإدمان العمل فی النّشاط و الكسل بر تو باد بهمیشه کردن کار (ی که در دست داری زیرا وقتی که فاصله افتاد طبع انسان از آن سیر میشود و کار پیش نمیرود فلذا کار را و لو کم باید همیشه انجام داد چه) در حال نشاط چه در حال تنبلی.

38

عليك بالعفاف و القنوع فمن أخذ به خفّت علیه المؤمن : بر تو باد بپاکدامنی و قناعت زیرا هر کس قناعت را فرا گرفت سنگینی زندگی بر وی سبک گردد.

39

عليك بالصّبر و الاحتمال فمن لزمها هانت علیه المحن : بر تو باد بشکیبائی و بردباری زیرا هر کس آنرا گزید گرفتاریها بر وی آسان گردد

40

عليك بالاستعانة بالهك و الرّغبة إليه فی توفيقك و تركك كلّ شأنه أولجتك فی شبهة أو أسلمتك إلى ضلالة : بر تو باد باینکه بپروردگارت یاری جوئی و در توفیق خواستنت روی بسوی او آوری و بر تو باد بواگذاری هر آمیزشی که تو را (درد نیست) بشبهه در افکند و یا بسوی گمراهیت بکشاند و بسپارد.

41

عليك بمكارم الخلال و اصطناع الرّجال فإنّهما تقیان مصارع السّوء و یوجبان الجلال : بر تو باد بنخصلتهای نیکو و نیکی کردن با مردم زیرا که این دو کار شخص را از افتادن در بدی نگه میدارد و بزرگی را واجب میگردانند.

42

عليك بالعفاف فإنّه أفضل شیم الأشراف : بر تو باد بپاکدامنی (و دوری از گناه) زیرا که آن بالاترین روش بزرگان است

عليك بترك التبذير و الإسراف و التخلُّق بالعدل و الإنصاف : بر توباد

ص: 480

باینکه ولخرجی و زیاده روی را کنار گذاری و میانه روی و دادگستری را خوی خویش گردانی.

44

عليك بطاعة الله سبحانه فإنّ طاعة الله فاضلة على كلّ شيء : بر تو باد بفرمان برداری خداوند پاک زیرا که فرمانبرداری خدای بر همه چیزها میچربد (و انسان را درد و دنیا خوشبخت میگرداند).

45

عليك بالاعتصام بالله في كلّ أمورك فإنّها عصمة من كلّ شيء : بر تو باد باینکه در تمام کارهایت بدامان خدایتعالی چنگ در زنی زیرا که آن شخص را از هر چیزی نگهبان است.

46

عليك بلزوم الصّمت فإنّه يلزمك السّلامة و يؤمنك التّدامة : بر تو باینکه خاموشی را ملازم باشی زیرا که خاموشی ترا با سلامتی ملازم میگرداند و از پشیمانی ایمنت میدارد

47

عليك بإخوان الصّفا فإنّهم زينة على الرّخاء و عون في البلاء : بر تو باد باینکه با برادران یکرنگ ملازم باشی زیرا که آنها در روز گشایش زیور و بگاہ گرفتاری یاراند.

48

عليك بمنهج الاستقامة فإنّه يكسيك الكرامة و يكفيك الملامة : بر تو باد برفتن براه راست زیرا که آن لباس بزرگیرا بتو میپوشاند و از نکوهش بازت میدارد.

49

عليك بتقوى الله في الغيب و السّهادة و لزوم الحقّ في الغضب و الرّضا : بر تو باد بملازمت تقوا و پرهیزکاری و همراهی حقّ در حال خشم و در حال خوشنودی.

50

عليك بالعدل و في الصّديق و العدو و القصد في الفقر و الغنى : بر تو باد بعدل و دادگری درباره دوست و دشمن و میانه روی در حال دارائی و نداری.

51

عليك بلزوم الحلال و حسن البرّ بالعيال و ذكر الله في كلّ حال : بر تو باد بملازمت و مواظبت حلال (که روزی خود را از آن یافتن کنی) و

خوشرفتاری با عیال و یاد خدا بودن در همه حال.

52

عليك بالفكر فإنه رشد من الضلال و مصلح الأعمال : بر تو باد باندیشه (در آثار و آیات قدرت الهی) زیرا که آن راه راست را از گمراهی نشان میدهد و کردارها را سر و سامان مبخشد.

ص: 481

53

عليك بالورع فإنه عون الدين و شيمة المخلصين : بر توباد پارسائی و پرهیزکاری که آن یاریگر دین و روش پاکان است.

54

عليك بالصبر فإنه حصن حصين و عبادة الموقنين : بر توباد بصبر و شکیب که آن دژی است استوار و عبادت اهل یقین و راستاست

55

عليك بالجدّ و الاجتهاد في إصلاح المعاد : بر توباد بسختی و کوشش در بسامان کردن کار آخرت.

56

عليك بحسن التّاهّب و الاستعداد و الاستكثار من الرّاد : بر توباد باینکه ساز و برگ راه آخرت را خوب تهیّه کنی و آماده باشی و زاد و توشه را هر چه بیشتر گرد آری.

57

عليك بالتّقیّة فإنّها شیمة الأفاضل بر توباد باینکه بترسی و اسرار دین و زندگی خویش را از نامحرمان پوشیده داری) که آن روش بزرگان است.

58

عليك بالصّبر فبه يأخذ العاقل و إليه يرجع الجاهل : بر توباد بصبر و شکیب که خردمند آنچه میخواهد بآن میجوید و نادان بالاخره (پس از اینکه دستش از همه جا کوتاه شد) بسوی آن باز میگردد

59

عليك بالصّدق فمن صدق فی أقواله جلّ قدره : بر توباد براستگویی که هر کس در گفتارش راست گفت پایه اش بلند گردد.

60

عليك بالرّفق فمن رفق فی أقواله تمّ أمره : بر توباد بنرمی و مدارا زیرا هر کس نرمی را در کارهایش کار بست کارش درست پایان رسید.

61

عليك بمواخاة من حدّرك و نهاك فإنه ینجدك و یرشدك : بر توباد ببرداری کردن با کسیکه تو را (از خدا و قیامت) میترساند و از بدی بازت میدارد و زیرا چنین کسی است که تو را سر بلند ساخته راه راست را نشانت میدهد.

62

عليك بالورع وإيّاك و غرور الطّمع فأنّه وخيم المربع : بر تو باد بپارسائی و پرهیز زنهار از فریب دادن طمع سخت پرهیز که آبشخورهای آن بسی ناهموار است.

63

عليك بلزوم الصّبر فبه يأخذ الحازم وإليه يؤل الجازع : بر تو باد باینکه صبر را همراه باشی زیرا دور اندیش چنگ در آن میزند و شخص بیتاب زاری کننده بسوی آن باز میگردد

ص: 482

عليك بالقصد فإنه أعون شيء على حسن العيش ولن يهلك امرء حتى يؤثر شهوته على دينه: بر تو باد بمیانہ روی (در امور) زیرا که آن برای خوب زندگانی کردن یاری کننده ترین چیز است و مرد مادام که شهوتش را بر دینش نگزیده است هرگز تباہ نخواهد شد (لکن همینکه دین را گذاشت و دنبال هوای نفسش رفت کارش زار است)

عليك بلزوم اليقين و تجنب الشك فليس للمرء شيء أهلك لدينه من غلبة الشك على يقينه: بر تو باد باینکه یقین (بخدا و قیامت) را همراه باشی و از شک دوری گزینی زیرا برای از بین بردن دین مرد هیچ چیزی کاری تر از این نیست که شک بر یقینش چیره شود (و حیران و سرگردانش سازد).

عليك بالصدقة تنج من دنائة الشح بر تو باد بتصدق دادن تا از پستی بخل وارهی

عليك بالسعي وليس عليك بالتجح:

لازم است که در کارت کوشش کنی ولی دیگر روا شدن و بر آمدن حاجت بتو مربوط نیست (و البته پس از کوشش تو هر چه صلاح است خدا همانرا پیش خواهد آورد)

عليك بالجد وإن لم يساعد الجسد:

بر تو باد بسعی و کوشش (در کار دنیا و آخرت) اگر چه پیکر همراهی نکند.

الفصل الخمسون: حرف العين بلفظ عليكم

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب فی حرف العين بلفظ عليكم فی خطاب الجمع قال علیه السلام فصل پنجاهم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف عین بلفظ عليكم در خطاب به جمع آنحضرت علیه السلام فرمودند:

عليكم بالمحبة البيضاء فاسلكوها وإلا استبدل الله بكم غيركم: بر شما باد بسپردن راه روشن دین البته آن را بروید (و از آن منحرف

نگردید) و گر نه خدا کسانیکه غیر از شما باشند و در آن راه روان خواهد ساخت).

2

علیکم بأعمال الخیر فبادروها ولا یکن غیرکم أحقّ بها منکم : بر شما باد بر اینکه

ص: 483

بسوی کردارهای نیک بشتابید مبادا که دیگری خود را پیش از شما سزاوار آن کرداند (لکن افسوس که ملت اسلام دستورات نورانی دین را نشنیده گرفته و دیگران را در اثر بکار بستن برخی از آن قوانین مسلمین را برده خویش گرفته اند و روز بروز هم دایره نفوذشان توسعه مییابد پروردگارا بآبرویی که بنیان گذاران دین اسلام نزد تو دارند سوگندت میدهم ما را مرد عمل قرار ده و مسلمانان را از این خواری برهان

3

علیکم بالتواصل و الموافقة و ایاکم و المقاطعة و المهاجرة : بر شما باد به پیوستن و سازکاری کردن و سخت پرهیزید از بریدن و دوری نمودن.

4

علیکم بالقصد فی المطاعم فإنه أبعد من السرف و أصحّ للبدن و أعون علی العبادة بر شما باد بمیانہ روی در خوراکیها (و غذا را باندازه خوردن) که این کار از اسراف دورتر و بدن را درست دارنده تر و بر عبادت یاری کننده تر است

5

علیکم بموجبات الحقّ فالزموها و ایاکم و محالات التّزّهات : بر شما باد بسببهای واجب کننده حقّ آنرا بر خویش لازم شمرد (و مردم را بواسطه خوشرفتاریها حق گذار خود نمائید) و سخت پرهیزید از اینکه در پی متزّهات و چیزهای خوشی که دست یافتن بآنها محال است بروید (اینجمله در اغلب نسخه ها، همین طور ضبط شده و با مراجعه بکتاب لغة معنائی بهتر از این برایش نیافتم فتأمل)

6

علیکم بلزوم الدّین و التّقوی و الیقین فهنّ أحسن الحسنات و بهنّ تنال رفیع الدّرجات : بر شما باد باینکه دین و تقوا و یقین (بخدا) را ملازم باشید زیرا که اینها بهترین خوبیهایند و بواسطه آنها بدرجات بلند نائل میگردد.

7

علیکم بلزوم العفّة و الأمانة فإنّهما أشرف ما أسررتم و أحسن ما أعلنتم و أفضل ما ادّخرتم : بر شما باینکه پاکدامنی و امانت داری را ملازم باشید زیرا که این دو گرامی ترین چیزی است که پنهان میدارید (و ذخیره آخرت مینمائید) و بهترین چیزی است که آشکار میسازید (و خود را در جامعه پاکدامنی و امانت داری معروف میسازید) و برترین چیزی است که برای خود پس انداز میکنید.

8

علیکم بهذا القرآن أحلّوا حلاله و حرّموا

حرامه و اعملوا بمحكمه و ردّوا متشابهه إلى عالمه فإِنَّه شاهد عليكم و أفضل ما به توسّلتم : بر شما باد بعمل کردن باین قرآن حلالش را حلال و حرامش را حرام دانید بمحکمش عمل کنید متشابه آن را (یعنی آیاتیکه معانی آنها بر شما روشن نیست) بدانایان آن واگذارید زیرا که قرآن (در روز قیامت) گواه بر شما است و بالاترین چیزی که چنگ بدان بایدتان زدن (و قوانین نورانش را کار بستن).

9

عليكم في قضاء حوائجكم بكرام الأنفس والأصول تنجح لكم عندهم من غير مطال ولا من : بر شما باد باینکه در بر آوردن حوائجتان بزرگان و نیک نهادان مراجعه کنید تا حوائجتان در پیش آنان روا شود و بدون کندی کردن و منت نهادن.

10

عليكم بصدق الإخلاص و حسن اليقين فإنهما أفضل عبادة المقرّبين : بر شما باد باخلاص درست و یقین نیک (درباره وعد و وعیدهای الهی) زیرا که این دو برترین عبادت بخدا نزدیکان است.

11

عليكم بدوام الشکر و لزوم الصبر فإنهما يزيدان التّعمة و يزيلان المحنة :

بر شما باد باینکه همیشه از خدا شاکر و صبر را ملازم باشید زیرا که این دو نعمت را بسیار میگردانند و گرفتاری را از میان میبرند.

12

عليكم بالسّخاء و حسن الخلق فإنهما يزيدان الرّزق و يوجبان المحبّة :

بر شما باد باینکه بخشش و خوشخوئی را کار ببندید زیرا که این دو روزی را میافزایند و دوستی را واجب میگردانند.

13

عليكم في طلب الحوائج بشرف النفوس ذوی الأصول الطّيبة فإنها عندهم أفضی و هی لדיهم أزکی : بر شما باد باینکه حاجات خویش را از نیک نفسان و پاک طینتان بخواهید زیرا حاجت نزد آنان رواتر و این کار پیش آنها پاکیزه تر است.

14

عليكم بلزوم اليقين و التّقوی فإنهما يبلغانكم جنّة المأوی : بر شما باد باینکه تقوا و یقین (بخدا) را بر خویش لازم شمردید زیرا که این دو شما را به بهشت برین میسرسانند.

علیکم بالإحسان إلى العباد و العدل فی البلاد تأمنوا عند قیام الأَشهاد :

بر شما باد به نیکی کردن با بندگان خدای و بعدل رفتار کردن در شهرها تا اینکه هنگام قیامت و بر پای خاستن گواهان ایمن (از عذاب الهی) باشید

علیکم بالتَّقوی فَإِنَّه خیر زاد و أحرز عتاد : بر شما باد بترسیدن از خدا زیرا که آن بهترین توشه و نگهدارنده ترین زاد و برگ راه است.

علیکم بصنایع المعروف فَإِنَّها نعم الزَّاد إلى المعاد : بر شما باد به نیکوکاریها که آن بهترین توشه بسوی آخرت است.

علیکم بإخلاص الإیمان فَإِنَّه السَّبیل إلى الجنَّة و النَّجاة من النَّار : بر شما باد بپاکیزه داشتن ایمان که آن را بسوی بهشت و رستگاری از آتش دوزخ است.

علیکم بصنایع الإحسان و حسن البرّ بذوی الرّحم و الجیران فَإِنَّهما یزیدان فی الأعمار و یعمران الدِّیار : بر شما باد به نیکوکاریها و خوشرفتاری با خویشان و همسایگان زیرا که این دو کار عمرها را میافزایند و خانه ها را آباد میدارند

علیکم بحبّ نبیّکم فَإِنَّه حقّ الله علیکم و الموجب علی الله حقّکم ألا- ترون إلى قول الله تعالی قُلْ لَا- أَسئ مُلْکُمْ عَلَیْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى : بر شما باد بدوستی محمّد و آل محمّد (ص) پیغمبرتان زیرا که آن حقّ خدا است بر شما و واجب کننده حقّ شما است بر خدا مگر نمینگرید قول خدایتعالی را (در قرآن مجید سوره 42 آیه 23 که فرموده است) من از شما اجر و مزدی نمیخواهم مگر محبّت و دوستی خویشانم را (که علی و اولاد علی علیهم السلام اند)

علیکم بطاعة أئمّتکم فَإِنَّهم الشّهداء علیکم الیوم و الشّفاء لکم عند الله تعالی غدا :

بر شما باد بفرمان برداری پیشوایانتان زیرا که آنان امروز گواهان (اعمال و کردار) شمایند و فردای قیامت نزد خداوند تعالی شفاعت کنندگانند.

مما ورد من حكم امير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام في حرف العين بلفظ علي قال عليه السلام:

فصل پنجاه و یکم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف عین بلفظ علی آنحضرت علیه السلام فرمودند:

ص: 486

1

علی قدر المصیبة تكون المثوبة : اجر و ثواب بر اندازه گرفتاری است.

2

علی قدر الرأی تكون الغریمة : همّت گماشتن بکاری باندازه اندیشه (و رأی بلند انسان) است.

3

علی قدر الهمة تكون الحمیة : ناموس پرستی شخص باندازه همّت (و غیرت) او است

4

علی قدر الحمیة تكون الغیرة : غیرت انسان باندازه حمیّت و ناموس پرستی او است.

5

علی قدر المروّة تكون السّخاوة : بخشندگی مرد باندازه مردانگیش میباشد.

6

علی قدر شرف النفس تكون المروّة :

مردانگی مرد باندازه بزرگواریش میباشد.

7

علی قدر العقل تكون الطّاعة : فرمان برداری مرد (از خدا) باندازه خردش میباشد.

8

علی قدر العفّة تكون القناعة : قناعت کردن شخص باندازه پاکدامنیش میباشد.

9

علی قدر الحمیة تكون الشّجاعة :

دلآوری انسان باندازه غیرت او میباشد.

10

علی قدر الحیاء تكون العفة : پاکدامنی شخص باندازه شرمش مییاشد.

11

علی قدر الحرمان تكون الحرمة : دلسوزی باندازه ناکامی است.

12

علی قدر العقل يكون الدین : دین داری باندازه خردمندی است.

13

علی قدر البلاء يكون الجزاء : پاداش و مزد باندازه گرفتاری است.

14

علی قدر الدین يكون قوة اليقين : نیروی یقین باندازه دین (هر کس) مییاشد.

15

علی قدر التعماء يكون مضض البلاء :

سوزش بر درد و گرفتاری باندازه نعمتها (ئی که خداوند بهر کس داده) مییاشد.

16

علی قدر الهمم تكون الهموم : غمها و اندوهها باندازه همتها (ی هر کس) مییاشد

17

علی قدر الفتنة تكون الغموم :

اندوهها باندازه فتنه (که هر کس در آن واقع است) مییاشد.

18

علی العالم أن يتعلم علم ما لم يكن يعلم و يعلم الناس ما قد علم : عالم را سزد هر علمی را که نمیداند یاد گیرد و آنچه که میداند بمردم یاد دهد

علی الانصاف ترسخ المودّة : پایه دوستی بر روی برابری و انصاف استوار میگردد.

علی قدر التّواخی فی اللّٰه تخلص المحبّة :

مهر و محبّت پاك باندازه دوستی در راه خدا است (چون دوستی وقتی بخاطر خدا شد انسان اگر گاهی از دوستش آزاری هم به بیند تحمل میکند).

علی قدر قوّة الدّین یكون خلوص النّیّة بدان اندازه که دین قوی باشد همان اندازه نیت شخص پاك است.

علی قدر النّیّة تكون من اللّٰه العطيّة بخشش خدا باندازه نیت انسان است.

علی المشیر الاجتهاد فی الرّای و لیس علیه ضمان التّجیح : بر شخصی که با وی مشورت میشود باید در رأی دادن بکوشد (و اندیشه اش را نیکوکار اندازد) لکن کشایش کار را دیگر او ضامن نیست.

علی الشّك و قلة الثّقة مبنی الحرص و الشّحّ : حرص و بخل بنایش بر روی پایه شكّ و کمی اطمینان بخدا است.

علی العالم أن یعمل بما علم ثمّ یطلب تعلّم ما لم یعلم : بر عالم است که (اول) بدانچه میداند عمل کند آنگاه در صدد دانستن آنچه که نمیداند بر آید.

علی المتعلّم ان یؤدّب نفسه فی طلب العلم و لا یملّ من تعلّمه و لا یستکثر ما علم : بر طالب علم است که نفس خویش را در کار طلب علم دارد و از دانش آموختن خسته نشود.

و آنچه دانسته است بسیار نداند.

علی الصّدق و الأمانة مبنی الإیمان :

مبنای ایمان بر روی پایه صدق و امانت داری است.

28

علی الإمام أن یعلم أهل ولايته حدود الإسلام و الإیمان : بر امام و پیشوای (هر شهری) لازم است که حدود و احکام اسلام و ایمان را بهم شهریان خود بیاموزد (و آنها را بکار دین داری بدارد).

29

علی العاقل أن یحصی علی نفسه مساویها فی الدّین و الرّای و الأخلاق و الأدب فیجمع ذلك فی صدره أو فی کتاب و یعمل فی إزالتها : بر خردمند لازم است که زشتیهای نفس خود را در دین و رأی و اخلاق و ادب بشمرد

ص: 488

و آنها را یا در سینه اش و یا در کتابی گرد آرد آنگاه دست بکار از بین بردن آنها شود (و اینجمله 29 در غرر الحکم نیست از جای دیگر نوشته شد مترجم)

الفصل الثانی و الخمسون : حرف العین بلفظ عند

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف العین بلفظ عند قال علیه السلام فصل پنجاه و دوّم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف عین بلفظ عند آنحضرت علیه السلام فرمودند

1

عند اشتداد الفرج یبدو مطالع الفرج گاه سخت شدن رخنه ها روزنه های گشایش کار پدیدار گردد.

2

عند تناهی الشّدائد یكون توقّع الفرج گاهی که سختی بنهایت رسد امید گشایش باید داشت.

3

عند تضایق حلق البلاء یكون الرّخاء حلقه های زنجیر گرفتاری همینکه تنگ شد آسایش میرسد.

4

عند الصّدقة الأولى یكون صبر التّبلاء صبر راست روان بهنگام نخستین سختی است (چند روزی که با فشار دست و گریبان شدند تحمل آن بر آنان هموار میشود و عادت میکنند.

5

عند تعاقب الشّدائد تظهر فضائل الإنسان : بهنگامیکه سختی بدنبال هم برسد جوهر مردانگی پدیدار میگردد.

6

عند نزول الشّدائد یخرب حفاظ الإخوان : بگاه فرود آمدن سختیها بنیان نگهداری برادران ویران میشود (و هر کسی دنبال کار خودش رفته بدوستش نپردازد).

7

عند الامتحان یكرم الرّجل أو یهان :

بگاه آزمایش مرد (از مرد دیگر پدید آید و شخص در پست و بلند روزگار) خود را یا خوار و یا گرامی میدارد.

عند الحيرة تستكشف عقول الرجال :

بهنگام سرگردانی (و در ماندگی در پیش آمدها) عقلهای مردان آشکار میگردد (و معلوم میشود هر کس چه کاره است).

عند حضور الآجال تظهر خيبة الآمال بگاه پدیدار شدن اجلها گسستن بند آرزوها آشکار میشود.

عند هجوم الآجال تفضح الأمانی و الآمال :

ص: 489

بگاہ یورش آوردن مرگها امیدها و آرزوها رسوا میگردند.

11

عند تصحیح الضمائر بیدو غلّ السرائر :

بکار درست کردن اندیشه ها کین توزیها و بد اندیشیها آشکار میگردند.

12

عند تحقّق الإخلاص تستنیر الضمائر هنگامیکه پاکدامین تحقّق پیدا کند درونها تابناک گردند

13

عند تظاهر التعم نكثر الحساد : هنگامیکه نعمتها آشکار شوند رشگبران بسیار گردند.

14

عند السّدائد تذهب الأحقاد : بهنگام سختیها کین توزیها از میان میروند (و شخص از خودش بدیگری نمیتواند پردازد).

15

عند زوال القدرة يتبين الصديق من العدو : هنگامیکه توانائی از بین میرود دوست از دشمن پدیدار میگردند.

16

عند کمال القدرة تظهر فضیلة العفو بهنگامیکه قدرت بسر حدّ کمال رسد فضل و عفو و گذشت (از گناه دیگران) پدیدار میگردد (پروردگارا قدرت تو از همگان فزونت و گناه من از تمامی بندگان تو افزونتر است بحقّ محمد و آل محمد از سر تقصیرات ما در گذر و بلطفت بیخشی).

17

عند نزول المصائب و تعاقب التّوائب تظهر فضیلة الصّبر : گاهی که مصیبتها فرود آیند و گرفتاریها بدنال هم برسند فضیلت صبر و تحمل پدیدار میگردد.

18

عند تواتر البرّ و الإحسان يتعبّد الحرّ :

بهنگامیکه نیکی و خوبی بدنال هم (از طرف شخصی بدیگری) برسند آزاد مرد بنده میشود.

عند كثرة الإفضال وشدّة الاحتمال تتحقّق الخلالة : بهنگام بسیاری بخششها و سختی تحملها و بردباریها (از دوست) دوستی محقق میگردد.

عند كثرة العثار و الزّلل تكثر الملامة هنگام بسر در آمدنها و لغزشهای بسیار سرزنشها (بر انسان) بسیار میگردد.

عند معاينة أهوال القيمة تكثر من المفرطين الندامة : بهنگامیکه افراط کنندگان (در گنهکاری) ترسهای قیامت را بنگرد پشیمانیشان بسیار میگردد (لکن دیگر کار را از کار گذشته است)

عند بديهة المقال تختبر عقول الرّجال

هنگام بدیهه سرائی و بناگاه سخن گفتن خرده‌های مردان (سخن گستر) سنجیده میشود.

23

عند كثرة العثار تختبر عقول الرجال بهنگام بسیار بسر در آمدن عقلهای مردان سنجیده میشود.

24

عند غرور الآمال والأطماع تنخدع عقول الجهّال و تختبر ألباب الرجال نزد فریب دادن آرزوها و طمعها عقول نادانان فریب میخورد و عقول (بزرگ) مردان آزمایش و دانسته میشود

25

عند العرض على الله سبحانه تتحقّق السعادة من الشقاء : هنگام برابر شدن با خداوند بزرگ نیکبختی از بدبختی تحقق پیدا میکند (و معلوم میگردد بهشتی کیست و دوزخی کیست) فریق فی الجنة و فریق فی السعیر).

26

عند حضور الشّهوات واللذات يتبين ورع الأتقياء : هنگام پیدا شدن شهوتها و خوشها پرهیزکاران روشن میگردد.

27

عند غلبة الغيظ والغضب يختبر حلم الحكماء : بهنگام چربیدن خشم و کین (بر بردباری و آرامی) بردباری بردباران دانسته میشود.

28

عند الإيثار على النفس يتبين جواهر الكرماء : بگاه برگزیدن (دیگران را) بر خود گوهر وجود و شخصیت نیکان و جوانمردان هویدا میگردد (بابی انت و امی یا امیر المؤمنین).

این اوصاف مخصوص تو و اولاد طاهرین تو است که سر شب مسکین و یتیم و اسیر را بر خویش ترجیح داده و خودتان گرسنه روزه بر روزه میبردید).

29

عند فساد العلانية تفسد السريرة:

هنگامیکه (پرده شرم از میان برخیزد) و فساد شخص آشکارا شود و درون تباه میگردد.

30

عند فساد النّية ترتفع البركة : بگاهیکه نیت (جامعه) فاسد گردد و برکت از میان برداشته شود

اشاره

مما ورد من حكم امير المؤمنين عليّ بن ابيطالب عليه السّلام في حرف العين بلفظ عوّد و عاد قال عليه السّلام فصل پنجاه و سوّم از آنچه كه وارد گردیده است از حكمتهاى حضرت امير المؤمنين عليّ بن ابيطالب عليه السّلام در حرف عين بلفظ عوّد و عاد انحضرت عليه السّلام فرمودند

1

عوّد نفسك الجميل فانه يجمل عنك الأحدثه

ص: 491

و يجزل لك المثوبة : خویشتن را به نیکوکاری عادت ده زیرا که آنچه که از تو پدید آید زیبا میسازد و پاداش را (پیش خدا) بسیار و تمام میگرداند

2

عوّد نفسك الاستهتار بالفكر والاستغفار فإنه يمحو عنك الحوبة و يعظّم المثوبة:

خویشتن را بعاشقی و دلباختگی بفکر (در آیات الهی) و استغفار عادت ده زیرا که این کار گناه را از تو میزداید و ثواب را بسیار میسازد.

3

عوّد لسانك لين الكلام و بذل السلام يكثر محبوبك و يقلّ مبغضوك : زبانت را بخوی خوش سخنی و سلام کردن بدار تا دوستانت بسیار و دشمنانت کم گردند.

4

عوّد نفسك فعل المكارم و تحمّل المغارم تشرف نفسك و تعمّر آخرتك و يكثر حامدوك : خویشتن را بکردار بزرگان و کشیدن بارتاوان (مردم) عادت ده تا نفست شریف گردد آخرت آباد شود و ستایش کنندگان بسیار گردند.

5

عوّد لسانك حسن الكلام تأمن الملام زبانت را بشیرین سخنی عادت ده از سرزنش ایمن باش

6

عوّد أذنك حسن الاستماع و لا تصعق إلاّ إلى ما يزيد في صلاحك استماعه فإنّ ذلك يصدى القلوب و يوجب المذاق گوشت را بشنیدن سخنهای نیک عادت ده و مشنو مگر آنچه که شنیدنش در شایستگی بیفزاید زیرا که این (شنیدن سخنهای نابهنجار) آئینه دل را بزنگار گیرد و نکوهشها را لازم گرداند.

7

عوّد نفسك السّماح و تجنّب الإلحاح يلزمك الصّلاح : خود را بجوانمردی و دوری گزیدن از الحاح و زاری (پیش خلق) عادت ده تا شایستگی را ملازمت گرداند.

8

عوّد نفسك حسن النّيّة و جميل القصد تدرك في مساعيك التّجّاح : خود را به نیت پاک و آهنگ زیبا عادت ده تا در کار و کوششهایت رستگار باشی.

9

عادة الإحسان مادة الإمكان : خوى نیکوکاری سرمایه بودن و زندگانی است.

10

عادة اللّثام المكافاة بالقبیح عن الإحسان خوى ناكسان این است كه خوبی را ببدی پاداش دهند

11

عادة الأعمار قطع مادة الإحسان : خوى

ص: 492

ابلهان بر قطع کردن ریشه احسان است.

12

عادة الكرام الجود : دأب و دیدن بزرگان بر بخشش است.

13

عادة الكرام حسن الصنعة : دأب بزرگان بر نیکوکاری است.

14

عادة اللئام قبح الوقیعة : خوی ناکسان بر زشتی افکندن است (مر بزرگان و دیگران را).

15

عادة المنافقين تهزيع الأخلاق : خوی منافقان بر پاره کردن بندهای خوشخوئی است.

16

عادة الأشرار أذیة الرفاق : خوی زشتان و ناپاکان آزار کردن دوستان است

17

عادة اللئام و الأعمار أذیة الكرام و الأحرار : خوی ناکسان و ابلهان آزار کردن جوانمردان و آزادگان است.

18

عادة الأشرار معاداة الأخیار : خوی بدان دشمنی کردن با خوبان است.

الفصل الرابع و الخمسون : حرف العين بلفظ عجب

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف العین بلفظ عجب قال علیه السلام فصل پنجاه و چهارم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف عین بلفظ عجب آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

عجب لمن شك في قدرة الله و هو يرى خلقه : تعجب میکنم از کسیکه در قدرت خداوند تعالی شك دارد در صورتیکه آفریده او را

2

عجبت لغافل و الموت حثيث خلفه :

عجب دارم از کسیکه غافل است و مرگ بشتاب او را دنبال میکند.

3

عجبت لمن أنكر النَّشأة الآخرة و هو يرى النَّشأة الأولى : عجب دارم از کسیکه منکر نشأۀ آخرت است در صورتیکه راه نشأۀ دنیا را میبیند (و بفکرش نمیرسد آنکه دنیا را آفریده از پدید آوردن و آخرت عاجز نیست)

4

عجبت لعامر دار الفناء و تارك دار البقاء عجب دارم از کسیکه سرای ناپایدار را آباد میکند و سرای پایدار آخرت را وامیگذارد.

5

عجبت لمن نسی الموت و هو يرى من يموت عجب دارم از کسیکه مرگ را فراموش میکند در صورتیکه آنکه میمیرد می بیند.

عجبت لمن یری أنّه ینقص کلّ یوم فی نفسه و عمره و هو لا یتأهب للموت عجب دارم از کسیکه میبیند هر روزی که از جانش و از عمرش کم میشود باز برای مردن کاری نمیسازد

عجبت لمن یحتمی من الطّعام لأذیّته کیف لا یحتمی من الدّنب لعقوبته : عجب دارم از کسیکه از خوراک (بسیار) می پرهیزد برای آزارش چگونه از گناه برای کیفر و سزایش نمیرهیزد

عجبت لمن یرجو رحمة من فوقه کیف لا یرحم من دونه : عجب دارم از کسیکه امیدوار بمهر و رحمت ما فوق خودش هست چگونه و برای چه بزیر دست خودش ترحم نمیکند.

عجبت لمن خاف البیات فلم یكفّ عجب دارم از کسیکه از خوابگاه مرگ میترسد و از گناه باز نمی ایستد.

عجبت لمن عرف سوء عواقب اللذّات کیف لا یعفّ : عجب دارم از کسیکه بدی عواقب لذّات دنیا را می شناسد چرا دست از آنها نمیکشد.

عجبت لمن یقنط التّجاة و معه التّجاة و هو الاستغفار عجب دارم از کسیکه (از رحمت خدا) ناامید است در صورتیکه وسیله رستگاری با او است و آن استغفار کردن است.

عجبت لمن علم شدّة انتقام الله و هو مقیم علی الإصرار : عجب دارم از کسیکه سختی انتقام و کیفر خدا را میداند و حال این بر گنهکاری پافشاری و ایستادگی میکند.

عجبت لمتکبّر کان أمس نطفة و هو فی غد جیفة : عجب دارم از کسیکه کبر میورزد در صورتیکه دیروز نطفه (گندیده) و در فردا نیز مرداری گندیده خواهد بود.

عجبت لمن عرف الله كيف لا يشتد خوفه :

عجب دارم از کسیکه خدایرا می شناسد چرا سخت از او نمیترسد.

15

عجبت لغفلة الحسدّاد عن سلامة الأجساد عجب دارم از بیخردی رشگیران (بر مال و جاه دیگران) از تندرستیها (چون خود خوردن و رشگیردن پیکر را میگذارد و تندرستی را از بین میبرد).

16

عجبت لغفلة ذوی الألباب عن حسن الارتیاد والاستعداد للمعاد : عجب

ص: 494

دارم از بیخبری خردمندان از خوش ارادگی و نیکو آماده شدن برای روز معاد.

17

عجبت لمن عرف ربّه كيف لا يسعی الدار المقام : عجب دارم از کسیکه پروردگارش را می شناسد چرا برای اقامتگاه خود نمی‌کوشد (و خانه آخرتش را آباد نمیسازد).

18

عجبت لمن ینشد ضالّته و قد أضلّ نفسه فلا یطلبها : عجب دارم از کسیکه گمگشته خویش را می‌جوید در صورتیکه (در پهن دشت هوا و هوس) نفس خویش را گم کرده است و آن را نمی‌جوید

19

عجبت لمن ینکر عیوب الناس و نفسه أكثر شیء معابا و لا یبصرها : عجب دارم از کسی که عیبهای مردم را بد میدانند در صورتیکه عیوب خودش از همگان بیشتر است و او آنها را نمی بیند.

20

عجبت لمن یتصدی لصلاح الناس و نفسه أشدّ شیء فسادا فلا یصلحها و یتعاطی صلاح غیره : عجب دارم از کسیکه متصدی اصلاح امور مردم است و فساد نفس خودش از دیگران بیشتر است و باصلاح آن نمی‌کوشد و بشایستگی دیگری کوشش میکند.

21

عجبت لمن یظلم نفسه كيف ینصف غیره :

عجب دارم از کسیکه بخودش ستم روا میدارد چگونه دیگری را داد میدهد.

22

عجبت لمن یجهل نفسه كيف یعرف ربّه عجب دارم از کسیکه خود را نمی شناسد چگونه پروردگارش را می شناسد.

23

عجبت لمن یعرف دواء دائه كيف لا یطلبه و إن وجده لم یتداو به : عجب دارم از کسیکه درمان درد خود را می شناسد چرا آن را نمی‌جوید و در صورت جستن چرا خود را بآن مداوا نمیکند (با اینکه بشر خوب میدانند درمان دردش در طاعت خدا است معذلك آن را بجای نمی آورد بلکه در اثر نافرمانی خدا هر روز بدرد خود می افزاید).

24

عجبت لمن لا يملك أجله يكف يطيل أمله : عجب دارم از کسیکه مالک مرگ و اجل خود نیست چگونه آرزویش دراز است.

25

عجبت لمن يعلم أنّ للأعمال جزاء كيف لا يحسن عمله : عجب دارم از کسیکه میدانند برای عملهای پاداشی است (که خوب یا بد بوی خواهد رسید) چرا عملش را نیکو نمیکند.

ص: 495

عجبت لمن يعجز عن دفع ما عراه كيف يقع الأيمن له ممن يخشاه : عجب دارم از کسیکه از دفع آنچه که بر وی فرود میآید (از بیماری و حوادث) ناتوان است چگونه از کسیکه از او میترسد در ایمنی واقع میگردد (و این نیست مگر از ضعف ایمان درباره مرگ).

عجبت لمن عرف أنه منتقل عن دنياه كيف لا يحسن التزود الآخرة : عجب دارم از کسیکه میداند که از دنیا رفتنی است چگونه برای آخرتش نیکو بکار توشه گیری نمی پردازد.

عجبت لمن يشترى العبيد بماله فيعتقهم كيف لا يشتري الأحرار باحسانه فيسترقهم عجب دارم از کسیکه با مالش بندگانی میخرد و آزاد میکند چرا با نیکیش آزاد مردان را نمیخرد تا آنان را بنده خویش سازد.

عجبت لمن يرغب في التكثر من الأصحاب كيف لا- يصحب العلماء الأذكى والأتقياء الذين يغنم فضائلهم و تهديه علومهم و تزيتهم صحبتهم : عجب دارم از کسیکه آرزومند ازدیاد یاران است چگونه دانشمندان زیرک و پرهیزکاران را یار خود نمیکرد چنان کسانی که فضائلشان را غنیمت بشمرد علومشان او را هدایت کند و همنشینی آنان او را بیاراید (و در ردیف علماء و پرهیزکارانش در آورد).

عجبت لرجل يأتيه أخوه المسلم في حاجة فيمتنع عن قضائها و لا يرى نفسه للخير أهلاً فهب أنه لا ثواب يرجي و لا عقاب يتقى أفترهدون في مكارم الأخلاق :

عجب دارم از مردیکه برادر مسلمانش برای حاجتی نزد او میآید و او از روا کردنش خودداری مینماید تو گوئی خود را (داخل آدم ندانسته و) اهل خیر و خوبی نمیداند یکوقت بهوش آید و بیدار گردد که دیگر نه امید ثوابی دارد و نه از عقابی پرهیز کردن تواند (آنوقت است که کف افسوس بهم ساید و ناله جانگاہ بر آورد شما مردم چرا چنینید) آیا در کسب اخلاق ستوده زهد میورزید و خود را از آن کنار میکشید؟.

عجبت لمن علم إن الله قد ضمن الأرزاق و قدرها و أن سعيه لا يزيده فيما قدر له منها و هو حريص دائب في طلب الرزق عجب دارم از کسیکه میداند خداوند تعالی روزیها را

ضامن شده و اندازه آنرا معین فرموده است و کوشش او در آنچه از روزی که برای او مقدر شده است (تأثیری نداشته کم و) زیادش نمیکند معذک او حرص میزند و بدنبال روزی بهر ستوی میگرد

32

عجبت للشدقي البخيل يتعجل الفقر الذي منه هرب و يفوته الغنى الذي إيّاه طلب فيعيش في الدنيا عيش الفقراء و يحاسب في الآخرة حساب الأغنياء عجب دارم از آن بدبخت بخیلی که بشتاب بدنبال فقریکه از آن گریزان است میدود و آن توانگریکه آنرا میجوید از دست میدهد پس این کس زندگیش در دنیا زندگی فقراء و حسابش در آخرت حساب اغنیاء و توانگران است.

33

عجبت لمن يقال له الشّرّ الذي يعلم أنّه فيه كيف يسخط : عجب دارم از کسیکه چون زشتی که در او است باو گفته شود با اینکه خودش میدانند (که دارای آن زشتی است) چگونه بر گوینده خشم میگیرد.

34

عجبت لمن يوصف بالخير الذي يعلم أنّه ليس فيه كيف يرضاه : عجب دارم از کسی که وصف کرده میشود بخوبی که در او نیست چگونه خوشنود میشود (و آن خوبی را بخود می بندد)

35

عجبت لمن يتكلم بما لا ينفعه في دنياه و لا يكتب له أجره في آخره : عجب دارم از کسیکه حرفی میزند که نه در دنیا برای او نفعی دارد و نه در آخرت از برایش اجری نوشته میشود.

36

عجبت لمن يتكلم فيما إن حكي عنه ضرّه و إن لم يحك عنه لم ينفعه : عجب دارم از کسیکه تکلم میکند در چیزیکه اگر از او حکایت کنند زیان بیند و اگر حکایت نکنند سودش ندهد.

37

عجبت لمن يرجو فضل من فوقه كيف يحرم من دونه : عجب دارم از کسیکه فضل و رحمت ما فوق خود را امیدوار است چگونه ما دون و زیر دستش را ناامید میگرداند (خواننده محترم در این فصل مخصوصا چند جمله آخر آن قدری تأمل کن و از این شمس طالعه و اقمار منیره که از چرخ ولایت تابش گرفته و در این گهرهای گران سنگی که از آن دریای مواج علوم الهی بدست آمده است نیکو بیندیش و بکار بند و بهره مند شو اگر اوراق دفاتر دانشمندان جهان را قرنهای ورق زنی چنین نفایس

افکار و عرایس ابکاری باین سلاست الفاظ و عدوبت معانی نتوانی یافت بأبی انت و امی یا امیر المؤمنین یا باب علم الله و حکمته).

الفصل الخامس و الخمسون : حرف العين باللفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف العين باللفظ المطلق قال علیه السلام فصل پنجاه و پنجم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف عین بلفظ مطلق آنحضرت (ع) فرمودند

1

عودك إلى الحقّ خیر من تماديك فی الباطل: بازگشت تو بسوی حق خوشتر از این است که دورانت در باطل صرف شود.

2

عودك إلى الحقّ وإن تعتب خیر من راحتك مع لزوم الباطل : بازگشت تو بسوی حق اگر چه برنج افتی بهتر از اینکه در باطل باشی و آسوده باشی

3

علم المنافق فی لسانه : شخص دورو (چون دلش با زبانش نیست فقط) علمش در زبانش میباشد.

4

علم المؤمن فی عمله : مؤمن علمش در عملش میباشد (و مرد عمل است نه حرف).

5

علم بلا عمل كشجر بلا ثمر : علم بی عمل مانند درختی است بدون ثمر.

6

علم بلا عمل كقوس بلا وتر : علم بدون عمل مانند کمانی است بدون زه.

7

علم لا ینفع كدواء لا ینجع : علم بی عمل همچون دارویی است بدون سود (امید شفا در آن نیست).

8

عزّ القنوع خیر من ذلّ الخضوع : عزّت قناعت بهتر از خواری زاری و گردن خم کردن است.

علم لا يصلحك ضلال و مال لا ينفحك وبال : علمی که تو را اصلاح نکند گمراهی است و مالی که تو را سود نبخشد گرفتاری است.

عداوة العاقل خیر من صداقة الجاهل دشمنی کردن دانا بهتر از دوستی کردن نادانست.

علم بلا عمل حجة الله على العبد : علم بدون عمل حجّت خدا است بر بنده (و نمیتواند بگوید من چون نمیدانستم گناه کردم).

عالم معاند خیر من جاهل مساعد : دانائی که بدشمنی برخیزد بهتر از نادانی است که کمک کند.

عبد الشّهوة أذلّ من عبد الرّق : بنده

شهوة از بنده زر خرید خوارتر است (چون بنده شهوت در قیامت گرفتار است).

14

عبد المطامع مسترق لا يجد أبدا العتق بنده طمعکاریها اسیر و برده ایست که هیچگاه آزاری ندارد.

15

عبد الشهوة أسير لا ينفك أسره :

بنده شهوت اسیری است که اسیری از وی جدا نمی شود.

16

عار الفضيحة يكدر حلاوة اللذة :

نگ رسوائی (آخرت) شیرینی لذت (دنیا) را تیره میکند.

17

علة المعادة قلة المبالاة : سبب دشمنی (با خدا و خلق) بی باکی است.

18

عبد الحرص مخلد السقاء : بنده حرص و آز همیشه بدبخت است.

19

عبد الدنيا مؤبّد الفتنة و البلاء :

بنده دنیا همواره در فتنه و گرفتاری است.

20

علموا صبيانكم الصلوة و خذوهم بها إذا بلغوا الحلم : کودکان تان را نماز یاد دهید و همینکه آنها بحد بلوغ و احتلام رسیدند بکار نمازشان وادارید.

21

عادة التّباؤ السخاء و الكظم و العفو و الحلم : خوی راست روان بر بخشش و فرو خوردن خشم و گذشت از گناه و بردباری است

عمی البصر خیر من کثیر من النّظر : نابینائی بهتر از بسیار نظر کردن (بنوامیس مردم و محرّمات الهی) است.

عزیمۃ الخیر تطفی نار الشّرّ : نیک اندیشی آتش شرّ را خاموش میکند.

عظم الجسد و طولہ لا ینفع إذا کان القلب خاویا : دل که (از یاد خدا و خدمت بخلق) خالی باشد بزرگی و درازی تن سودی ندارد.

عباد مخلوقون اقتدارا و مربوبون اقتسارا و مقبوضون اختصارا : خدایرا بندگانی چند است که آنها از روی اقتدار آفریده شده اند و بدون آنکه از خود اختیاری داشته باشند تربیت گشته اند و بکوتاهی و آسانی گرفته شده اند (و باشاراتی جان را از متنشان در میکشند).

عرجوا عن طریق المنافرة و ضعوا تیجان المفاخرة : مردم از راه تنفّر و سرکشی فرود آیند و تاجهای کبر و نازش را از سر فرو نهید (و این خطبه ایست که حضرت در اثر تحریکات ابو سفیان

ایراد فرمودند شرحش جای دیگر گذشت.

27

عاشر أهل الفضل تسعد و تنبل : با دانشمندان بیامیز تا خوشبخت و درست کردار گردی.

28

عمارة القلوب فی معاشرۃ ذوی العقول :

آبادی دلها در این است که با خردمندان نشست و برخاست کند.

29

عين المحبّ عمیة عن معایب المحبوب و أذنه صمّاء عن قبح مساویه : چشم عاشق از دیدن عیوب معشوق نابینا و گوشش از شنیدن بدی زشتیهایش کراست.

30

عرف الله سبحانه بفسخ العزائم و حلّ العقود و كشف البلیة عمّن أخلص التّیة : خداوند سبحان و بزرگ شناخته میشود بدرهم شکستن عرفها و باز کردن بسته ها و بر طرف کردن گرفتاریها از کسی که تیتش را پاک گرداند (و کلیّه امور را از جانب او داند)

31

عداوة الأقراب أمّص من لسع العقارب دشمنی کردن خویشاوندان سوزشش از گزیدن عقربها بیشتر است.

32

عاودوا الكرّ و استحووا من الفرّ فإنه عار فی الأعقاب و نار فی یوم الحساب رو بچنگ آوردن را تکرار کنید و از فرار و گریز شرم دارید زیرا که این گریز از جنگ ننگ برای بازماندگان است و در روز حشر آتش دوزخ را در پی دارد.

33

وقال علیه السّلام فی حقّ من ذمه:

عاش رگاب عشوات جاهل رگاب جهالات : و آنحضرت علیه السّلام درباره کسی کسیکه او را نکوهش میکرد فرمود: (آن قاضی دنیا پرست) پوشیده چشمی است که بر شتران کورسوار است نادانی است که بر مرکبهای نادانی سوار گردیده است (روایات را از هم میپاشد همچنانکه یاد گیاههای خشک را تا مگر رشوهای کلان بچنگ آرد و بر نادانیهای خویش پرده پوشد).

34

عاد علی نفسه مزین لها سلوك المحالات و باطل الترهات : (آن قاضی) بر نفس خویش ستم کننده است رفتن راههای محال و مشکل را برای نفسش میآراید و آنرا بافسانه های پوچ و هیچ زینت میبخشد (چون جائی را که حق دیگری است اشغال کرده است لذا مغلطه میکند و سفسطه مییابد

ص: 500

علّة الكذب شرّ علّة و زلّة المتوقّي أشدّ زلّة: رنج دروغگوئی بدترین رنجها و لغزش شخص خویشتن دار سخت ترین لغزشها است.

عزّ اللّیّم مدلّة و ضلال العقل أشدّ ضلّة: ناکس عزّتش خواری است و گمراهی عقل سخت ترین گمراهی است.

عنوان العقل مداراة النَّاس: نرمی و مدارای با مردم نشانه خردمندی است.

عنوان التّبلّ الإحسان إلى النَّاس:

نیکوئی با مردم نشانه راست روی است.

عَضُّوا عَلَى التّوَّاجِدِ فَإِنَّهُ أَنْبَأَ لِلسَّيُوفِ عَنِ الْهَامِ (سربازان رشیدم بهنگام گیر و دار) دندانها را بروی هم بیفشارید زیرا که اینکار کاسه سر را در پیش شمشیرها نگهدارنده تر و سخت کننده تر است (گذشته از این دل دشمن را میلرزاند و بازویش را سست میکند).

عقوبة الكرام أحسن من عقوبة اللّثام کیفر کشیدن از بزرگان بهتر از کیفر کشیدن از ناکسان است (زیرا آن به نیروی بزرگی و جوانمردی میگذرد و این از ناکسی و پستی فراموش نمیکند و فتنه ها بر پا مینماید)

عقوبة الغضوب و الحقود و الحسود تبدء بأنفسهم: کیفر کشیدن اشخاص غضبناک و کین توز و رشگبر (زشتی و نتیجه اش) بخودشان باز میگردد.

عثرة الاسترسال لا تستقال: لغزش آن کس که نفس را رها کرده است (چنان لغزشی است که) برگردانی نیست (و ستور نفس بالأخره او را بدرّۀ نیستی پرتاب میکند).

عمل الجاهل وبال و علمه ضلال:

نادان کارش بی سرانجامی و علمش گمراهی است.

44

عقوبة العقلاء التلويح : خردمندان (بدی بدکار را) با اشارت و کنایتی پاداش میدهند

45

عقوبة الجهلاء التصريح : بیخردان بدی را آشکارا برخ انسان میکشند.

46

عقبي الجهل مضرة والحسود لا تدوم له مسرة : نادانی پایانش زیانکاری است و رشگیر شادیش پایدار نیست (و همیشه در آتش سوزان و گدازان است).

47

عدل السلطان حياة الرعية و صلاح البرية : دادگری پادشاه سبب زندگی ملت و

ص: 501

سر و سامان دادن کار مردم است.

48

عاقبة الكذب ملامة و ندامة : پایان دروغگوئی سرزنش و پشیمانی است.

49

عاقبة الصّدق نجاة و سلامة : پایان راستگوئی رستگاری و آسودگی است.

50

عاص يقترّ بذنبه خیر من مطیع یفتخر بعلمه : گنهکاری که بگناهش اقرار میکند بهتر از فرمان برنده بی گناهی است که بدانیش مینازد.

51

عقل المرء نظامه و أدبه قوامه و صدقه أمامه و شکره تمامه : مرد عقلش سبب نظام کارش و دین و ادبش استواریش و درستیش پیش رویش و سپاس گذاریش (از خدا) سبب تمامیت مردانگیش میباشد.

52

علامة العیّ تكرار الكلام عند المناظرة و التّحنح عند المحاورّة : نشانه زبان گرفتن (و بگاہ گفتن سخن پیش حریف ناتوان ماندن) سخن را مکررّ کردن بگاہ مناظره و راه گلو و سینه را صاف کردن بهنگام گفتگو نمودن است.

53

و عزیّ علیه السّلام رجلا مات له ولد و رزق له ولد فقال ع عظیم اللّٰه اجرک فیما أباد و بارک لک فیما أفاد : مردی بود که يك فرزند از وی مرد و يك فرزند هم بوی داده شده بود حضرت در تعزیت و تهنیتش (سخنی دلکش و کوتاه که دیگر کوتاه تر و شیرین تر از آن ممکن نیست ادا کرده) فرمود خدا در آنچه که از تو برد و آورد مزد ترا بزرگ کند و برکت دهد.

54

عزيمة الكیّس و جدّه لإصلاح المعاد و الاستكثار من الزّاد : مرد زیرك كوشش همه صرف اصلاح امر معاد و افزایش توشه و زادش میباشد.

55

عقول الفضلاء في أطراف أفلامها :

فضلا و دانشمندان عقلهایشان در اطراف (و نیشهای) قلمهایشان دور میزند (تا تراوشات قلمیشان مورد پسند جهانیان و خردمندان واقع شود کسانیکه هر چه بقلمشان میآید بدون توجه بعواقب و خیم آن نظما و نثرا مینویسند و جامعه ها را حیران و سرگردان میسازند دیوانگانی

چندند که در پیشگاه عدل الهی با سر افکنندگی باید رهسپار دوزخ گردند)

56

عود الفرصة یعید مرامها: بازگشت فرصت مردم فرصت جورا باز میگرداند (و در معنی

ص: 502

آب رفته را بجوی باز میآورد).

57

عامل الدین للدنیا جزائه عند الله التار: هر آنکه دین در سر کار دنیا کند مزدش پیش خدا آتش است.

58

عامل سائر التماس بالإنصاف و عامل المؤمنین بالإیثار: با سایر مردمان بانصاف و برابری رفتار کن لکن با اهل ایمان و خداپرستان با بخشش.

59

عنوان فضیلة المرء عقله و حسن خلقه نشانه فضل و فزونی مرد (و بر دیگران) عقلش و خوشخویش میباشد (اگر در این دو تا بر دیگران ترجیح داشت فاضل است و گرنه همچون دیگران است).

60

علامة رضا الله سبحانه عن العبد رضاه بما قضی به سبحانه له و علیه نشانه خوشنودی خداوند تعالی از بنده اش خوشنودی بنده از خداوند بزرگ است بدانچه که از برای او مقدر فرموده است خواه بسود خواه بزیانش باشد.

الفصل السادس و الخمسون: حرف الغین بلفظ غاية

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الغین بلفظ غاية قال علیه السلام فصل پنجاه و ششم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیه السلام در حرف غین بلفظ غاية آنحضرت علیه السلام فرمودند:

پیش از شرع و بنگارش در این فصل فائده ایست لازم است تذکر داده شود لفظ غاية بمعنی نهایت و ثمره و فایده حاصله در پایان امور آمده است و این لفظ چنانچه در کلیه این فصل مناسب نباشد در بعضی از آن بی مناسبت نیست.

1

غایة الدین الإیمان: ثمره و فایده دین ایمان (بخدا) داشتن است.

2

غایة الیقین الإخلاص: ثمره یقین بخدا داشتن خلوص یت است.

3

غاية الإخلاص الخلاص : منتها درجة خلوص نية رهائي (از قيد علائق) است.

4

غاية الإسلام التسليم : ثمرة اسلام گردن نهادن است (در برابر فرامین الهی).

ص: 503

5

غاية التّسليم الفوز بدار التّعيم : ثمرة (فرامين الهی را) گردن نهادن بسرای پر نعمت بهشت رسیدن است.

6

غاية الدّين الرّضا : پایان دین داری (بهر چه که از خدا میرسد) راضی بودن است.

7

غاية الدّنيا الفناء : پایان جهان نیستی است.

8

غاية الآخرة البقاء : پایان آخرت هستی است

9

غاية الحیوة الموت : پایان زندگی مرگ است

10

غاية الموت الفوت : پایان مرگ نابودی است

11

غاية الأمل الأجل : پایان آرزومندی رسیدن وعده مرگ است.

12

غاية العلم حسن العمل : نتیجه علم خوبی عمل است (و آن علم را کار بستن).

13

غاية المؤمن الجنّة : پایان کار مؤمن بهشت است.

14

غاية المعرفة الخشیة : نتیجه خدانشناسی خدا ترسی است.

15

غاية الكافر النار : پايان كفر بخدا آتش دوزخ است

16

غاية المكارم الايثار : ثمره بزرگواری بخشش است.

17

غاية الحزم الاستظهار : پايان دور اندیشی پشتیبان جستن است (و با مردم بدوستی رفتار نمودن)

18

غاية العبادة الطاعة : نتیجه بندگی بخدا فرمان خدا را بردن است.

19

غاية الاقتصاد القناعة : پايان کار میانه روی قناعت کردن است.

20

غاية المعرفة أن يعرف المرء نفسه : پايان خداشناسی بر این است که انسان خدا را بشناسد.

21

غاية المرء حسن عقله : نتیجه مرد باین است که عقلش خوب و کامل باشد.

22

غاية الإنصاف أن ينصف المرء من نفسه ثمره دادگری باین است که مرد از جانب خودش انصاف دهد (و حق را اگر چه بضرر خودش بگوید)

23

غاية العدل أن يعدل المرء في نفسه :

پايان عدالت باین است که مرد فی نفسه در کار خودش عادل باشد.

24

غاية الحياء أن يستحيي الرجل من نفسه آخرین درجه شرم و حیا آنست که مرد از خودش حیا کند (و گرد زشتکاریها نگردد).

25

غاية المجاهدة أن يجاهد المرء نفسه :

آخرین پیکار در راه خدا آنست که شخص با نفس خودش

ص: 504

به پیکار برخیزد (و آن را از هواپرستی نگهدارد).

26

غایة الجهل تبجج المرء بجهله : آخرین درجه نادانی آنست که مرد بنادانی خودش شادمان باشد.

27

غایة الجود بذل المجهود : آخرین درجه جود و بخشش دادن آن چیز است که بکوشش و زحمت بدست آمده است.

28

غایة الدین الأمر بالمعروف و النهی عن المنکر و اقامة الحدود : منتها درجه دین داری امر بمعروف و نهی از منکر کردن و حدود خدای را بپای داشتن است.

29

غایة الخیانة خیانة الخلل الودود و نقض العهود : منتها درجه خیانتکاری خیانت کردن دوست مهربان و شکستن عهدها و پیمانها است.

30

غایة العقل الاعتراف بالجهل :

منتها درجه خردمندی اقرار کردن بنادانی است

31

غایة الفضائل العقل : انتها درجه فضیلتها عقل داشتن است.

32

غایة العلم الخوف من الله سبحانه : منتها درجه عالم بودن از خداوند بزرگ ترسیدنست.

33

غایة الإیمان الموالاة و المعاداة فی الله و التبادل فی الله و التوکل علی الله سبحانه : ثمره ایمان دوستی و دشمنی گردن در راه خدا و بخشیدن مال و پیوند کردن با خویشان است در راه خداوند سبحان.

34

غایة الفضائل العلم : پایان فضیلتها علم را دارا شدن است.

غاية العلم السكينة و الحلم : نتیجه علم و دانش آرامش و بردباری است.

الفصل السابع و الخمسون : حرف الغين باللفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الغین باللفظ المطلق قال علیه السلام فصل پنجاه و هفتم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف غین بلفظ مطلق آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

غناء العاقل بعلمه : خردمند دارائش

ص: 505

2

غنا الجاهل بماله : نادان دارائیش بمالش میباشد.

3

غیره الرّجل إيمان : غیرتمندی مرد (درباره ناموسش) ایمان است.

4

غیره المرءة عدوان : غیرتمندی زن (در باره شوهرش اگر زن دیگری گرفت و اورشگ برد) ستمکاری و دشمنی است.

5

غیره الرّجل علی قدر أنفته : غیرت مرد باندازه بزرگ منشی او است (چون در زمان ما پستی و بی غیرتی تا آن اندازه مخصوصا در حال درجه اول پیدا شده که نوامیستان را نردبان ترقی خویش قرار داده اند و این نیست مگر در اثر خوردن گوشت خوک و شرابه‌های خارجی)

6

غناء الفقیر قناعته : دارائی مرد نادار قناعت کردن او است.

7

غرور الدّنيا یصرع : فریب جهان انسان را بخاک میافکند.

8

غرور الهوی یخدع : فریب آرزو و شخص را بازی میدهد

9

غرور الشّیطان یسوّل و یطمع : فریب شیطان بد را خوب جلوه میدهد و شخص را بطمع میاندازد.

10

غرور الأمل یفسد العمل : فریب آرزو عمل (برای آخرت) را از بین میبرد.

11

غرور الجاهل بمحالات الباطل : نادان بچیزهای باطل و نبودنی گول میخورد.

12

غزارة العقل تحذو على استعمال العدل فراوانی عقل شخص را بسوی بکار بستن عدل و داد گری میکشاند.

13

غزارة العقل تأبی ذمیم الفعل : فراوانی عقل انسان را از زشتکاری باز میدارد.

14

غناء المؤمن بالله سبحانه : توانگری مؤمن بخداوند پاک و منزّه (از عوارض) است.

15

غیره المؤمن بالله سبحانه : غیرت مؤمن از برای خداوند تعالی است (هر وقت به بیند دین که ناموس خدا است و دستخوش امیال مردم قرار گرفته است بغيرت آید و غضب کند).

16

غصّ الطرف من المروّة : دیده از حرام پوشاندن از جوانمردی است.

17

غير منتفع بالحكمة عقل مغلول بالغضب و

ص: 506

الشَّهْوَةُ : عقلی که به بندهای خشم و شهوت بسته است از حکمت (الهی و حقایق اشیاء) بهره مند شدنی نیست.

18

غَضُّ الطَّرْفِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ مِنَ النَّظَرِ : دیده (از دنیا) پوشیدن بهتر از بسیار نگاه (بزیور و زرّ آن) کردن.

19

غُرُورُ الْغِنَاءِ يُوجِبُ الْأَشْرَ : فریب خوردن از توانگری موجب کفران نعمت است.

20

غَضُّ الطَّرْفِ مِنْ أَفْضَلِ الْوَرَعِ : دیده از حرام پوشیدن از برترین پارسائی و پرهیز است.

21

عَشُّ نَفْسِهِ مِنْ شَرِّهَا الطَّمَعُ : آنکه شربت طمع را بکام نفس ریخت نفس خویش را آلوده ساخت.

22

عَرَّ عَقْلَهُ مِنْ اتِّبَاعِهِ الْخَدْعَ : کسی که عقلش را دنبال خدعه ها و فریبکاریها انداخت عقل خود را بازی داد.

23

غَضُّ الطَّرْفِ مِنْ كَمَالِ الظَّرْفِ : چشم (از محرّمات) پوشیدن از تمامیت پاکیزگی و تقواست

24

غَطَاءُ الْعُيُوبِ السَّخَاءُ وَالْعَفَافُ : سخاوت و پاکدامن پردهٔ عیوب اند (و در حدیث است که فاسق سخی بهتر از عابد بخیل است).

25

غَيَّرُوا الْعَادَاتِ تَسْهَلُ عَلَيْكُمْ الطَّاعَاتِ خُوشَهَائِ زَشْتِ رَا دِیْگَرِگُون سَازِیْد تَا فَرْمَان بَرْدَارِی خُدَا بَر شَمَا آسَان گَرْدَد.

26

غَیْرُ مَنْقَطِعٍ بِالْعِظَاتِ قَلْبٌ مَتَعَلِّقٌ بِالشَّهْوَاتِ دَلِیْ كِهْ بَا آرْزُو پِیُونْد خُورْدِه اسْت بُو سِیْلَهٗ پَنْدِهَا (از آرزوها) بَرِیْدَنی نِیْسْت.

27

غَیْرُوا الشَّيْبَ وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ : ریش را (با بستن رنگ و حنا) تغییر دهید و مانند یهودان میباشید (که موها را سپید نگه میدارند در نهج البلاغه است که روزی شخصی دید خود حضرت محاسن مبارکشان سپید است سبب پرسید حضرت فرمود ما اهل بیت برای پیغمبر عزا

غیر موف بالعهود من أخلف الوعود :

آنکه پیمانها را وفا نمیکند وعده ها را خلاف کننده است

غیر مدرک الدّرجات من اطاع العبادات آنکه اسیر عادات است بدرجات بلند نائل شونده نیست.

غلبة الشّهوة أعظم هلك و ملكها أشرف ملك : غلبه کردن شهوت (بر انسان) بزرگترین هلاکت و آن را مالک شدن بالاترین ملک است.

غلبة الشّهوة تبطل العصمة و تورّد الهلك

غلبة شهوت (بر انسان) پاکدامنی را از بین می برد و شخص را بوادی تباهی میکشاند.

32

غالبوا أنفسکم علی ترک المعاصی یسهل علیکم مقادتها إلى الطاعات : در ترک گناهان بر نفوس خویش غالب شوید تا اینکه کشاندن آن نفوس را بسوی طاعات بر شما آسان گردد

33

غری یا دنیا من جهل حیلک و خفی علیه حباثل کیدک : جهاننا (دست از دامان علی بدار و) کسی را بفریب که بحیله های تو نادان است و دامهای کید و مکر تو بروی پوشیده است

34

غلبة الهوی یفسد الدین و العقل هوا و هوس که بر انسان چیره شد عقل و دین تباه میگردد.

35

عشک من أرضاک بالباطل و أغراک بالملاهی و الهزل : آنکه تورا (بدنیای ناپایدار) باطل خورسند خواست و ببازیها و مسخره گیها فریب داد تورا آلوده ساخته و با تو خیانت کرده است.

36

غلبة الهزل تبطل عزيمة الجدد :

چربیدن جنبه شوخی (بر انسان) عزم و کوشش را از بین میبرد (و رفته رفته شخص را بمبادی دینی بی اعتنا میکند).

37

عش الصدیق و الغدر بالمواثیق من خیانة العهد : ناپاکی دوست و به پیمانها بی وفائی کردن از پیمان شکنی است.

38

غالبوا أنفسکم علی ترک العادات و جاهدوا أهوائکم تملکوها : بر نفوس خویش غالب شوید بر ترک عاداتها و با هواها و هوسهایتان بجنگید آنها را مالک میگردید.

39

وقال علیه السلام فی وصفه الدنیا:

غرارة غرور ما فیها، فانیة فان ما فیها : جهانی است پر فریب و آنچه در آن است بازیچه است، نابود شونده است، و هر چه هم در آنست

وقال عليه السلام في وصف النار:

غمر قرارها مظلمة أقطارها حامية قدورها قطيعة أمورها : آنحضرت در وصف دوزخ فرمودند: دوزخ تهش گود و عمیق، و کنارهای آن تاریک است و دیگهایش تیز و جوشان است و رشتهٔ امورش برنده است

ص: 508

(و پیوندش بجائی نیست و بهیچوجه امید رستگاری در آن نمی‌رود).

41

غالب الهوی مغالبة الخصم و خصمه و حاربه محاربة العدو عدوه لعلک تملکه :

بر هوا و هوس غالب شدن دشمن بر دشمن و با او بجنگ جنگیدن بدخواه با بدخواه شاید که زمام آن را بدست آری.

42

غناء العاقل بحکمته و عزه بقناعته :

خردمند توانگریش بداننش و عزتش بقناعتش میباشد.

43

غرض المحقّ الرّشاد : مقصد و غرض مرد حقّ براه راست رفتن است.

44

غرض المبطل الفساد : مقصد مرد نادرست تباهی نمودن است.

45

غرض المؤمن اصلاح المعاد : مرد با ایمان منظور و دلخواهش سر و سامان دادن کار آخرتش میباشد.

46

و قال عليه السّلام فی وصف الدّنيا:

غرّارة، ضرّارة، حائلة، زائدة، بائدة، نافذة : جهان نیست سخت فریبنده (بین انسان و خواهشش) حائل شونده، تباه کننده و تمام شونده (سرائی است ناپایدار و سایه ایست سریع الانتقال).

47

غصّ الطّرف عن محارم اللّٰه أفضل العبادة چشم پوشی از چیزهاییکه خدا حرام کرده است بالاترین عبادت است.

48

غذاء الدّنيا سمّام، و أسبابها رمام خورشهای جهان همه زهرها (ی کشنده) است و اسبابش پوسیدنی است.

غائب الموت أحقّ منتظر و أقرب قادم :

مرگی که نهان است سزاوارترین چیزی است که باید بانتظار آن بود و نزدیکترین وارد شونده است

غدر الرّجل مسبّة علیه : خیانت و دغلكاری مرد زشتی و ننگ بر او است.

غلظ الإنسان فیمن ینسبط علیه أخطر شیء : درشتی کردن شخص بر کسیکه بر وی گشاده روئی میکند خطرناك ترین چیز است.

وقال علیه السّلام فی توحید الله تعالی غوص الفطن لا یدرکه، و بعد الهمم لا یبلغه : و آنحضرت علیه السّلام درباره یگانگی

ص: 509

خدایتعالی فرمود (ذات اقدس خداوند تعالی را چنانکه باید و شاید) شناوری زیرکیها ادراکش ننمایند و دوری عقلها و همتها بوی رسیدن نتوانند.

53

غرّ جهول أمله ففاته حسن عمله:

آنکه آرزوی خویش را ندانست فریب خورد و حسن عملش را از دست داد.

54

غطاء العيوب العقل : عقل و خرد پرده پوش عیوب است.

55

غرور الأمل ينفد المهمل و يدنى الأجل :

فریب آرزومند دوران زندگانی را تمام میکند و اجل را نزدیک میسازد.

56

غضب الملوك رسول الموت : خشم پادشاهان پیک مرگ است.

57

غطاء المساوی الصّمت : خاموشی پرده زشتیها است.

58

غاض الصّدق فی النّاس و فاض الكذب و استعملت المودّة باللسان و تشاحنوا بالقلوب : راستی در مردم فرورفت و نهان شد و دروغ فیضان کرد و جوشید بزبان اظهار دوستی کردن بین مردمان معمول گردید در صورتیکه در دلها با هم کین توزی میکنند (و این فرمایش حضرت بعینه شرح حال زمان ما است که زبانها از عسل شیرین تر و دلها از زهر تلختر است).

59

غضّوا الأبصار فی الحروب فأنه أربط للجأش و أسكن للقلوب : در جنگ دیده ها را فرو خوابانید (و دندانها را سندان دار سر هم بیفشارید) که این کار دلها را از فرو ریختن نگهدارنده ترین و آنها را آرامش دهنده تر است.

60

غطّوا معایبکم بالسّخاء فإنّه ستر للعیوب عیوب خویش را با بخشش بپوشید زیرا که آن بخشش پرده پوش عیبها است.

غنيمة الأكياس مدارس الحكمة : بهره و غنيمت زيركان گفت و شنود حكمت و دانش است

غارس شجرة الخير تجتنيها أحلى ثمرة : درخت نيكي را بكار شيرين ترين ميوه ها را از آن خواهی چيد.

غافص الفرصة عند إمكانها فإنك غيره مدرکها بعد فوتها : بهنگاميكه دست دهد فرصت را ناگهان بگيرد و غنيمت شمار كه پس از فوت شدن آن را بدست آوردن نتوانی.

غالب الشهوة قبل قوة ضراوتها فإنها

ص: 510

إن قويت ملكتك و استقادتك و لم تقدر على مقاومتها : شهوت را غالب شو پیش از قوت گرفتن و عادت شدن و ریشه محکم کردنش زیرا که آن اگر (در نهاد تو) استوار گردد و مالکت گردد، و تو را بهر سوی خواهد بکشد و تو توانائی برابر با آنرا نداشته باشی.

الفصل الثامن و الخمسون : حرف الفاء بلفظ فی

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الفاء بلفظ فی قال علیه السلام:

فصل پنجاه و هشتم از آنچه که وارد گردیده است از حکمت‌های حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف فاء بلفظ فی آنحضرت فرمودند:

1

فی الذکر حیاة القلوب : بیاد خدا بودن باعث زنده بودن دلها است.

2

فی رضا الله غاية المطلوب : منتها آرزوی مردم در رضای خدا است.

3

فی الطاعة كنوز الأرباح : گنجهای سودها در فرمان بردن خدا است.

4

فی العزوف عن الدنيا درك النجاح :

یافتن رستگاری در روی گردانیدن از دنیا است.

5

فی مجاهدة النفس کمال الصلاح : تکمیل پارسائی در جهاد با نفس است.

6

فی العمل لدار البقاء إدراك الفلاح : یافتن رستگاری در عمل کردن برای آخرت است.

7

فی الموت غبطة أو ندامة : در مردن یا شادی است یا پشیمانی.

8

فی الفوت حسرة أو ندامة : دراز دست دادن فرصت هم اندوه و هم پشیمانی است.

9

فی تصاریف الدنیا اعتبار : در گردشهای روزگار پند گرفتتهائی است.

10

فی السکون إلى الغفلة اغترار : در ساکن شدن در وادی غفلت و بیهوشی فریب خوردنها است.

11

فی کلّ نفس فوت : در مردمی (که انسان بر میآورد دمی از عمرش در حال) فوت شدن است

12

فی کلّ وقت موت : در هر زمانی مرگ هست

13

فی کلّ لحظة أجل : در هر نگاهی وعده مرگ را سر رسیدی است.

14

فی کلّ وقت عمل : در هر دمی هنگام کار است.

ص: 511

15

فی کَلَّ نظرة عبرة : در هر نظر کردنی پند گرفتنی است.

16

فی کَلَّ تجربة موعظة : در هر آزمایش کردنی پندی است.

17

فی کَلَّ اعتبار استبصار : در هر پند گرفتنی بینا شدنی است.

18

فی کَلَّ صحبة اختیار : در هر همنشینی برگزیده نیست

19

فی کَلَّ جرعة شرقة : در هر آشامیدنی گلو گرفتنی است.

20

فی کَلَّ أكلة غصّة : در هر خوردنی غصّه و اندوهیست

21

فی کَلَّ حسنة مثوبة : در هر کار نیکی پاداشی است.

22

فی کَلَّ سيئة عقوبة : در هر کار زشتی گرفتاری است.

23

فی الصّبر الظّففر : پیروزی در شکیبائی است.

24

فی الزّمان الغیر : در روزگار گردشهای است.

25

فی تصاریف القضاء عبرة لأولى الألباب و النّهی : در دگرگون شدن قضا و قدر پندی است برای خردمندان و عقلاء.

26

فی القناعة الغنى : توانگری در قناعت است.

27

فی الحرص العنا : رنج و گرفتاری در حرص است.

28

فی تصاریف الأحوال تعرف جواهر الرّجال در گردشهای گوناگون (گیتی) گهرهای مردان پدیدار میگردد (و ناشکیب از شکیبیا پیدا میشود).

29

فی غرور الآمال انقضاء الآجال : سر رسید وعده های زندگی در فریب آرزوها است (و انسان با امروز و فردا کردن گول میخورد و بناگاه بیک مرگ در میرسد).

30

فی الشّدّة یختبر الصّدیق : در هنگام سختی دوست (از دشمن) شناخته میشود.

31

فی الضّیق یتبین حسن مواساة الرّفیق :

خوشرفتاری رفیق بگاه تنگی و سختی پدیدار میگردد

32

فی الرّخاء تكون فضیلة الشّکر : فضل سپاسگذاری از خدا بهنگام آسایش است.

33

فی البلاء تحاز فضیلة الصّبر : بهنگام گرفتاری فضل صبر و شکیب گرد آید و احراز گردد.

34

فی خفة الظّهر راحة السّر و تحصین القدر : آسایش درون و حفظ رتبه و جاه (انسان) در سبکباری است.

35

فی التّائی استظهار : پشیمان گرفتن در آرامش است

36

فی العجل عثار : بسر در آمدن در شتاب است.

37

فی السّخاء المحبّة : دوستی و مهربانی در سخاوت است.

ص: 512

فی السَّحِّ الْمَسْبُوتَةِ : زشتی و ننگ در زفتی و بخل است.

فی الجورِ الطَّغْيَانِ : سرکشی در ستمکاری (بر بندگان خدا) است.

فی العدلِ الإحسانِ : نیکی و خوبی در داد گستری است.

فی التَّسْلِيمِ الإیمانِ : ایمان بخدا داشتن در گردن نهادن و فرمان خدا را بردن است.

فی التَّوَكُّلِ حَقِيقَةُ الإیقَانِ : ریشه و حقیقت یقینها در توکل بخدا است.

فی شکر التَّعْمِ دوامها : ادامه نعمتها در سپاسگزاریست.

فی کفر التَّعْمِ زوالها : از بین بردن نعمتها در کفران نعمت کردن است.

فی صلة الرَّحْمِ حِرَاسَةُ التَّعْمِ : نگهداری نعمتها در پیوند با خویشان است.

فی قَطِيعَةِ الرَّحْمِ حُلُولُ التَّعْمِ : وارد شدن گرفتاریها و خشمها (ی خداوندی) در بریدن از خویشان است.

فی لزومِ الحَقِّ تَكُونُ السَّعَادَةِ : نیکبختی در همراهی کردن با حق است.

فی الشکر تكون الزيادة : زیادتی نعمت در سپاسگذاری است.

49

فی العدل إصلاح البرية : اصلاح امور مردم در عدل و داد است.

50

فی الجور هلاك الرعية : تباهی ملت و رعیت در ستمکاری است.

51

فی الدنيا عمل ولا حساب : در دنیا عمل است و حساب نیست.

52

فی الإخلاص تنافس أولى التهي والألباب آرزوی عقلا و خردمندان در اخلاص و پاک درونی است

53

فی الآخرة حساب ولا عمل : در آخرت حساب است و عمل نیست.

54

فی العدل الاقتداء بسنة الله و ثبات الدول : در کار بستن عدالت از دستور و سنت خدا پیروی و دولتها را پایدار داشتن است.

55

فی کل معروف إحسان : در هر کار نیکی کردن دیگری است (انسان وقتی خودش بی آزار و نیکوکار شد وجودش برای جامعه نیکی دیگری محسوب میشود)

56

فی کل صنیعة امتنان : در هر کرداری متنی است (یعنی انسان کار خوب را از هر کس دید ناچار ممنون میشود)

57

فی الغیب العجب : در غیب و نهان چیزهای شگفت

آوری است (که انسان در آن نشاء خواهد و دید و رسید)

58

فی الغضب العطب : هلاکت در خشم گرفتن است.

59

فی الحرص الشقاء و الغضب : خشم و بدبختی در حرص و آزمندی است.

60

فی الموت راحة السعداء : آسایش نیکبختان در مردن است.

61

فی الدنيا راحة الأتقیاء : آسایش بدبختان در دنیا ماندن است.

62

فی الانفراد لعبادة الله كنوز الأرباح :

گنجهای سودمندیها در این است که انسان (کار را بجائی رساند که) در عبادت یگه و فرد باشد.

63

فی اعتزال أبناء الدنيا جماع الصلاح گرد آوردن شایستگی و خوبی در کنار کشیدن از دنیا زادگان است (و از فسقها و فجورها آسوده بستن)

64

فی العواقب شاف أو مریح : پایان کارها شفا دهنده یا آسایش بخشنده است.

65

فی کلّ برّ شکر : در هر کار نیکی سپاسگذاری است.

66

فی کلّ نسمة أجر : در مردم زدنی مزد و اجری است (اگر خیر بود ثواب و اگر شرّ بود عقاب است).

67

فی المواعظ جلاء الصّدور : موعظتها زدانیة زنگهای سینه ها هستند.

68

فی إخلاص النّیّات نجاح الأمور : رستگاری و بر آمدن کارها در پاکی نیتها است.

69

فی الضّیق و الشّدّة يظهر حسن المودّة :

در تنگی و سختی خوبی محبّت و دوستی پدیدار میگردد

70

فی احتقاب المظالم زوال القدرة : از بین بردن قدرت و توانائی در کسب مظالم و ستمکاری بر بندگان است.

71

فی سعة الأخلاق كنوز الأرزاق : گنجهای روزیها در گشادگی (سینه ها) و خوشخوییها است.

72

فی حسن المصاحبة یرغب الزّفاق : در نیکو همنشینی کردن رفقا بانسان مایل میشوند.

73

فی خلاف النّفس رشدها : نفس را براه راست بردن در مخالفت کردن با آن است.

74

فی طاعة النّفس غیّها : گمراهی نفس در فرمان برداری او است.

75

فی الاستشارة عين الهداية : سر چشمه هدایت در مشورت کردن است.

76

فی طاعة الهوى كلّ الغواية : تمام گمراهی در فرمان برداری هوا است.

فی تعاقب الأیام معتبر للأیام : در گردشهای روزگار (و دست بدست شدن دولتها و پست و بلندیاها اگر دیده بصیرتی باشد) برای مردم عبرتهائی است.

فی المظالم احتقاب الآثام : کسب گناهان در ستمکاریها است.

فی القرآن نبأ ما قبلکم و خبر ما بعدکم و حکم ما بینکم : در قرآن است خبر پیشینیان شما و خبر آنکه پس از شما آید و حکم آنچه در میان شما است (و از حرام و حلال پس بر شما باد که چنگ بدان در زنید و شفای دردهایتان را در آن جوئید)

فی العدل سعة و من ضاق علیه فالجور أضیق : در کار بستن عدل و داد (برای مردم) وسعتی است عدل بر هر کس که تنگ گیرد و البته جور و ستم بر وی تنگ تر خواهد گرفت

فی عمل عباد الله علی أحكام الله استیفاء الحقوق و کلّ الرفق : در عمل کردن و کشاندن بندگان خدایرا بسوی احکام خدا حقوق مردم تمام گرفته شود (و گو اینکه اینکار با کمال سختی انجام شود) همه رفق و نرمی در آن است.

فی السّفه و كثرة المزاح الخرق : ابلهیی در گولی و بی علمی و پر مزاحی است.

فی العجلة التّدامة : پشیمانی در شتابکاری است

فی الأناة السّلامة : رستگاری در آهستگی و نرمی است.

فی كلّ شيء يذمّ السّرف إلاّ فی صنایع المعروف و المبالغة فی الطّاعة : در هر چیز تندروی نکوهیده است مگر در بکار بستن نیکیها و پافشاری در طاعت خدا.

اشاره

مما ورد من حكم امير المؤمنين عليّ بن ابيطالب عليه السلام في حرف الفاء باللفظ المطلق قال عليه السلام فصل پنجاه و نهم از آنچه که وارد گردیده است از حکمت‌های حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام در حرف فاء بلفظ مطلق آنحضرت فرمودند

1

فاعل الخیر خیر منه : خوبی کننده بهتر از خود خوبی است (زیرا که خوبی از پنهان پیدا و از قوّة بفعل میآید).

ص: 515

2

فاعل الشَّرِّ شَرَّ منه : بد کننده بدتر از بدی است

3

فكر العاقل هدایة : خردمند فکرش راه نما است

4

فكر الجاهل غواية : بیخرد فکرش گمراه کننده است.

5

فقد الأحبة غربة : گم کردن دوستان تنهایی و غربتست

6

فعل الشَّرِّ مسبة : بدکرداری زشت و ننگ است

7

فقد العقل شقاء : از دست دادن خرد باعث بدبختی است.

8

فوت الغنى غنيمة الأكياس و حسرة الحمقى از دست دادن دارائی بهره‌زیرکان و باعث اندوه ابلهان است.

9

فقد البصر أهون من فقد البصيرة : بینائیرا از دست دادن آسانتر تا بینش را از دست دادن

10

فكر ساعة قصيرة خير من عبادة طويلة :

دمی کوتاه (در آیات و آثار قدرتهای الهی) اندیشیدن خوشتر تا روزگاری دراز را بعبادت سر بردن.

11

فضل الرجل يعرف من قوله : پایه و رتبهٔ مرد از گفتارش شناخته میشود.

12

فخر الرَّجُل بفضله لا بأصله : نازش مرد بدانش و فضل او است نه باصل و نژادش.

13

فاز من أصلح عمل يومه و استدرک فوارط أمسه : پیروزمند کسی است که کار امروزش را درست انجام دهد و از دست داده های دیروزش را دریابد و گذشته را تدارک کند.

14

فاز من غلب هواه و ملك دواعی نفسه پیروزمند کسی است که بر هوای نفسش غالب شد و خواهشهای نفسش را مالک گردید.

15

فقد الولد محرق الكببد : از دست رفتن فرزند سوزاننده جگر است.

16

فقد الإخوان موهی الجلد : از دست دادن برادران چابکی را سست میکند (و انسان را افسرده میسازد)

17

فكرك يهديك إلى الرّشاد و يحدوك إلى إصلاح المعاد : فکر و اندیشه تورا بسوی رشد و هدایت میکشاند و یا صلاح امر آخرت را وادار میسازد.

18

فعل الخير ذخيرة باقية و ثمرة زاكية :

کار نیک کردن اندوخته ایست همیشگی و میوه ایست پاکیزه

19

فكر المرء مرآة تریه حسن عمله من قبچه :

اندیشیدن مرد (در گذشته و آینده اش) آئینه ایست که نیک و زشت کارش را بوی مینمایاند.

20

فقر النَّفس شرّ الفقر : نداری نفس (نیک و

خیرخواه خلق) بدترین نداری است.

21

فاقد البصر سبب النظر : آنکه بصیرت و بینش را از دست داده است نظرش هم (درباره خدا و خلق) زشت و خطا است.

22

فقر الأحمق لا یغنیه المال : احمق ندار را دارائی توانگر نمیسازد.

23

فاقد الدین متردد فی الکفر و الضلال :

آنکه دین را از دست داده است در کفر و گمراهی سرگردان است.

24

فساد الدین الطمع : طمعکاری باعث تباهی دین است.

25

فساد العقل الاغترار بالخدع : فریب خدعه ها و بازیچه ها (ی جهان) را خوردن از تباهی عقل و خرد است

26

فساد الدین الدنیا : دنیا داری سبب تباهی دین

27

فساد الأمانة الخيانة : خیانت باعث از بین بردن امانت است.

28

فاز من تجلبب الوفاء و ادرع الأمانة :

آنکس که لباس وفاداری پوشید و درآعه امانت در بر کرد پیروزمند است.

29

فساد البهء الكذب : دروغ روشنی چهره را از بین می برد (چون دل را تیره میسازد و از باطن بظاهر سرایت میکند).

فليصدق رائد اهله و ليحضر عقله و ليكن من أبناء الآخرة فمنها قدم و إليها ينقلب پيك و برید (هر قومی را که برای جمع آوری اخبار باطراف می‌رود) باید بمردم خود راست بگوید عقل و خردش را حاضر سازد و باید از فرزندان آخرت باشد زیرا که از آنجا آمده و آنجا باز خواهد گشت.

فضيلة السيادة حسن العادة : فضل برتری و سروری بخوشخوئی است.

فضيلة العقل الزهادة : برتری عقل بزهد و کناره گیری از دنیا است.

فضيلة الإنسان بذل الإحسان : برتری انسان (بر دیگران) در بکار بستن احسان است.

فضيلة السلطان عمارة البلدان : فزونی پادشاه (بر پادشاهان پیش از خودش) بآباد کردن شهرها است (بوسیله عدل و دادگری)

فضيلة الرياسة حسن السياسة :

فضل سروری خوش رفتاری است (با مردم)

فضل فكر و فهم أنجع من فضل تكرار و دراسة

فضل اندیشیدن و فهمیدن سودمندتر از فضل تکرار کردن و گفتن و شنودن است.

37

فطنة المواعظ تدعوا إلى الحذر: دانا شدن بوسیله مواعظ شخص را بسوی ترس از خدا میکشاند.

38

فاتّظوا بالعبر و انتفعوا بالتّذر: بوسیله عبرتها پند گیرید و بوسیله ترساندنیها (و دور باشهائیکه خداوند کریم در قرآن مجید بشمار زده است بترسید و عمل کنید و) سود برگیرید.

39

فكرك في الطّاعة يحدوك إلى العمل بها:

در اینکه در طاعت خدا بیندیشی ترا بسوی عمل میکشاند

40

فكرك في المعصية يحدوك على الوقوع فيها: در اینکه در گنهکاری بیندیشی تو را بدر افکندن در آن گناه میاندازد.

41

فكر ثمّ تكلم تسلّم من الزّلل: بیندیش آنگاه بگو تا از لغزش برهی.

42

فقد الرّؤساء أهون من سياسة السّففل از دست رفتن سروران (اندوهش بر مردم) آسانتر از زمام داری فرومایگان است.

43

فرّوا إلى الله سبحانه ولا تفرّوا منه فإنّه مدرّككم و لن تعجزوه: بسوی خداوند بزرگ در گریزید و از او (بسوی دیگری) مگر یزید که اگر گریختید او شما را مییابد و هرگز شما او را ناتوان کردن نتوانید.

44

فیالها حسرة علی ذوی غفلة أن یكون عمره علیه حجة بان تؤدّیه آیامه إلى شقوة: پناه بر خدا از اندوه و حسرت بر صاحب غفلتی که عمرش بروی حجت باشد (و در آخرت از وی مؤاخذه کند) که چرا دوران مرا با بدبختی بپایان رساندی (و مرا در هوا و هوس مصرف کردی).

45

فَرَّوْا كَلَّ الْفَرَارِ مِنَ اللَّئِيمِ الْأَحْمَقِ : از ناکس نادان بگریزید گریختنی کامل و تمام (تا بدرد نادانی وی دچار نشوید).

46

فَرَّوْا كَلَّ الْفَرَارِ مِنَ الْفَاجِرِ الْفَاسِقِ : از گنهکار فاسق بگریزید گریختنی درست و تمام (که باز گشتی در آن نباشد).

47

فضائل الطّاعات تنیل رفیع المقامات فضیلت‌های طاعت‌های خدا شخص را بجای‌های بلند میرساند

48

و قال علیه السّلام فی حقّ من أثنی علیه فتّاح مهمّات، دلیل فلوات، دَفّاع

ص: 518

معضلات : و آنحضرت علیه السلام درباره کسیکه او را می ستود فرمود (آن بنده خاص خدا) گشاینده قفل مهمّات، راه نمای در بیابانها و بر طرف کننده مشکلها، و کارهای فرو بسته است

49

فضيلة العلم العمل به : فزونی علم (بر سایر فنون و هنرهای دیگر) عمل کردن بآن علم است.

50

فضيلة العلم الإخلاص فيه : فضل علم بخلوص نیت در (تحصیل) آنست.

51

فارق من فارق الحقّ إلى غيره و دعه و ما رضی لنفسه : از آنکه از حق جدا شده و بسوی غیر حق روی آورده است جدا شود او را بآنچه از برای خودش برگزیده (از راه غیر حق) واگذار کن.

52

فاز بالفضيلة من غلب غضبه و ملك نوازع شهوته : آنکس که بر خشمش غالب آمده و کندنیهای شهوتش را مالک گردیده (و اخلاق رذیله را از سرزمین دلش کنده است) فضیلت را فائز گردیده است.

53

فعل الرّيبة عار و الوقوع بالغيبة نار کار بستن شكّ و ریب را (در احکام و امور) عار و افتادن در غیبت و بدگویی مردم (سبب دخول در) نار است.

54

فاز من كانت شيمته الاعتبار و سجيته الاستظهار : پیروزمند کسی است که روشش پند گرفتن و خویش پشیمان جستن باشد (و اعمال صالحه را برای روز گرفتاری یار گیرد).

55

فوت الحاجة خير من طلبها من غير أهلها حاجت را از دست دادن بهتر تا آن را از ناکس خواستن

56

فالقلوب لاهية عن رشدها قاسية عن حظّها سالكة في غير مضمارها كأنّ المعنى سواها و كأنّ الحظّ في إحراز دنياها پس این دلها (را چه افتاده است که تا این اندازه) از رشد و هدایت خویش سهل انگار و در گرفتن خطّ و بهره خود سنگین و سخت و در غیر میدان خود رونده اند (و آخرت را بکلی از خاطر برده و خویش را مشمول اعمال احکام الهی نمیدانند) تو گوئی مقصد و منظور (خدا را آن همه تکالیف) غیر

اینها و فقط بهره و بخش آنها (از خلقت) در بچنگ آوردن دنیایشان میباشد و بس

57

فاز بالسَّعادة من أخلص العبادة : کسی که با نیت پاک خدای را فرمان برد این کس نیکبختی را

ص: 519

دریافته است.

58

فعل المعروف وإغاثة الملهوف وإقراء الضّیوف آلة السّیادة: نیکی را کار بستن و بفریاد بیچاره رسیدن و از مردم میهمانی کردن اسباب و ابزار آقائی و سروری است.

59

فاقة الکریم أحسن من غنی اللّئیم :

ناداری جوانمرد بهتر از دارائی شخص پست ناکس است.

60

فقد اللّئام راحة الأنام : از بین رفتن ناکسان سبب آسایش مردمان است.

61

فاسمعوا أيّها النّاس و عوا و احضروا أذان قلوبکم تفهّموا : الا ای مردم (گوش فرا دهید و این مواعظ شورانگیز دلنشین را) بشنوید گوشهای دلتان را باز و آماده سازید (و آن گهرهای شاهوار پند را) بفهمید و نگهدارید (تارستگار گردید).

62

فتفکّروا أيّها النّاس و تبصّروا و اعتبروا و اتّعظوا و تزودّوا للآخرة تسعدوا : الا ای مردم نیکو بیندیشید درست بنگرید پند گیرید و موعظت را بپذیرید برای آخرت توشه برگیرید تا نیکبخت گردید.

63

فيا لها مواعظ شافية لو صادفت قلبا زاكية و أسمعاعا واعية و آراء عازمة به به چه پندهای شفا بخشی (درست و گران سنگ) ای کاش این پندها بدللهائی پاک و گوشهائی نگهدارنده و اندیشه هائی آهنگ کننده برخوردارند (و در آنها جای میگرفتند و وسائل نیکبختی آنها میشدند).

64

فأتّقوا الله تقية من أنصب الخوف بدنه و أسهر التّهجد غرار نومه و أظمأ الرّجاء هواجر يومه : مردم از خدا بترسید ترسیدن کسیکه ترس خدا پیکرش را برنج و تاب در افکنده است سحرخیزی خواب کمش را تبدیل به بیداری کرده امید ثواب در روز گرم و پر حرارت او را بروزه و تشنگی و داشته است.

65

فمن الإيمان ما يكون ثابتاً مستقرّاً في القلوب و منه ما يكون عواری بین القلوب و الصدور (ایمان بخدا بر دو نوع است) یکی از ایمان ایمانی است که در دلها جای گرفته و استوار گردیده است (و دارنده خویش را بکار آخرت وا داشته است) دیگر ایمانی است که بین دلها و سینه ها بعاریت مانده است (و باندك چیزی از بین میرود).

66

فَاتَّقُوا اللَّهَ تَقِيَّةً مِنْ سَمْعٍ فَخْشَعٍ وَ اقْتَرَفَ فاعترف و وجل فعمل و حاذر فبادر :

مردم از خدای بترسید ترسیدن آنکس که (وعد و وعید

ص: 520

الهی را) شنید و نرم گردید کناه کرد و آنرا اقرار نمود (بتوبه و بازگشت گرانید) ترسید و عمل کرد بیمناک شد و (بسوی آخرت و عمل) شتاب کرد.

67

فَاللّٰهُ عِبَادَ اللّٰهِ فِي كِبَرِ الْحَمِيَّةِ وَفَخْرِ الْجَاهِلِيَّةِ فَانَّهُ مَلَاقِحَ الشَّيْطَانِ وَ مَنَافِخَ الشَّيْطَانِ بِنَدِّغَانِ خَدَايَ از خدایی بترسید در بزرگ کردن ننگ و نازش و افتخارات زمان جاهلیت زیرا که آن مرکز غارتگری و خونریزی و جایگاه دمیدن شیطان است

68

اینجمله را بمناسبت از نهج البلاغه نقل میکنم: فاعتبروا بما كان من فعل الله بابليل إذا حبط عمله الطويل و جهده الجهد و قد كان عبد الله في ستة آلاف لا يدري من سنين الدنيا أم من سنين الآخرة على كبر ساعة واحدة: مردم از کار خدا درباره ابليس عبرت گیرید هنگامیکه آن عمل طولانی و آن کوشش پر زحمت و رنج او را از بین برد و آن کار این بود که شیطان در شش هزار سال عبادتی از خدا کرده بود که معلوم و دانسته نیست آیا آن شش هزار سال از سالهای دنیا بود یا از سالهای آخرت (که شاید هر روز آن با هزار سال دنیا برابر باشد) و این از بین بردن عبادت چنانی شیطان برای تکبر و سرکشی يك آن بیش نبود (که شیطان بعین ردای تکبر و عظمت الهی را پوشید و از امر خدا و سجده آدم سرپیچید پس وای بحال کسانی که عمری دنبال شیطان میروند و از فرامین خدا تن میزنند).

69

و قال عليه السلام في حق من ذمه:

فالصورة صورة إنسان و القلب قلب حيوان آنحضرت عليه السلام درباره کسی که او را نکوهش میکرد فرمود (آن منافق مردیکه تظاهر بدین میکند و سر راه مردم دام میگسترد برای اینکه روزکی چند را خوش بگذرانند از آخرت چشم پوشیده بگمراهی مردم میپردازد چنین کسی) صورتش صورت انسان و دلش دل حیوان است (از او بپرهیزید و گولش را نخورید).

70

فدع الإسراف مقتصدا و اذكر في اليوم غدا و أمسك من المال بقدر ضرورتك : بحال میانه روی اسراف را واگذار در امروزت بفکر فردایت باش و باندازه که تو را بس باشد از مال نگهدار و اضافه مال را برای روز نیازمندیت پیش فرست (و بفقر تصدق کن).

71

فافق أيها السامع من غفلتك و اختصر من عجلتك و اشدد أزرك و خذ حذرک

ص: 521

و اذکر قبرک فإنّ علیہ ممّک : ای شنونده از این بیخبری و مستی هشیار شو و از شتابت بکاه (و برای دنیا کمتر بکوش برای آخرت کمرت را محکم به بند سلاحت را بر گیر و قبرت را بیاد آر که گذرگاه تو بر آن خواهد بود.

72

فاتّق اللّٰه تقیّة من أیقن و أحسن و عبّر فاعتبر و حدّر فازدجر و بصّر فاستبصر و خاف العقاب و عمل لیوم الحساب (بنده خدای) از خدا بترس ترسیدن کسی که یقین بآخرت کرد و بکار نیک پرداخت بموارد عبرت گذشت و عبرت گرفت ترسانده شد ترسید و از گناه باز ایستاد (قیامت را) نشان داده شد و بچشم دل دید از گرفت و گیر خدا ترسید و برای روز حساب عمل کرد.

73

فاللّٰه اللّٰه عباد اللّٰه إن تترّدوا رداء الکبر فإنّ الکبر مصیدة إبلیس العظمی التي یساور بها القلوب مساورة السّموم القاتلة الا ای بندگان خدای را خدای را از او بترسید باینکه ردای کبریائی و عظمت او را به پیکر در پوشید زیرا که این کبر شکارگاه شیطان بزرگ است که با آن بر دلها میتازد تاختن زهرهای کشنده (و یا آنها را میگذارد گداختن زهرهای کشنده و گذارنده)

74

فاتّقوا اللّٰه عباد اللّٰه تقیّة من شغل بالفکر قلبه و أرجف الذّکر بلسانه و قدّم الخوف لأمانه : الا ای بندگان از خدای بترسید ترسیدن کسی که دلش را بفکر و اندیشه (در آیات و آثار الهی) مشغول داشته و یاد خدای زبانش را بحرکت انداخته و ترس از خدا را برای روز ایمنی و رستگاریش گذاشته است.

75

فاتّقوا اللّٰه جهة ما خلقکم و احذروا منه کنه ما حدّركم من نفسه و استحقّوا منه ما أعدّ لكم بالتّجّز لصدق میعاده و الحذر من هول معاده : بندگان خدای از خدای بترسید بسبب آنکه شما را آفریده است و از وی بر حذر باشید آخرین درجه ایکه خودش شما را از خود بر حذر داشته است و سزاوار گردید آنچه را که او برای شما مهیا فرموده است از راست آوردن وعده درست خویش و حذر کنید از ترس روز بازگشت و قیامت (که بسیار روز پر خطری است).

76

فاز من استصیح بنور الهدی و خالف دواعی

ص: 522

الهوى و جعل الإيمان عِدَّة معاده و التَّقوى ذخره و زاده : برستگاری رسید کسی که بنور هدایت (اسلام و ایمان) روشنی جست و خلاف خواهشهای هوا و هوس رفتار کرد ایمان را پناهگاه و تقوا را توشه و زاد آخرتش گرفت.

77

فَاتَّقُوا اللَّهَ عِبَادَ اللَّهِ تَقِيَّةً مِنْ شَمَّرٍ تَجْرِيدًا وَ جَدِّ تَشْمِيرًا وَ أَكْمَشٍ فِي مَهْلٍ وَ بَادِرٍ عَنِ وَجَلِ بِنْدِغَانِ خَدَايَ مِنْ خَدَايَ بَتْرَسِيدِ تَرْسِيدِنِ كَسِي كَه هَمِچُونِ يَكَّه مَرْدَانِ دَامَانِ بَكَمَرِ بَرِ زَدَه اسْتِ وَ بَازِ بَرَايِ جَدِّ وَ كَوْشَشِ دَامَانِ بَرِ مِيَانِ اسْتَوَارِ سَاخْتَه اسْتِ دَرِ زَمَانِ مَهْلَتِ وَ فَرْصَتِ كَارِ كَرْدِ وَ اَزِ تَرْسِ (خدا بسوی مرگ) شتاب گرفت.

78

فَاتَّقُوا اللَّهَ عِبَادَ اللَّهِ تَقِيَّةً مِنْ نَظَرِ فِي كَرِهِ الْمُؤْمَلِ وَ عَاقِبَةِ الْمَصْدَرِ وَ مَغْبَةِ الْمَرْجِعِ فَتَدَارِكُ فَارِطَ الزَّلَّلِ وَ اسْتَكْثَرَ مِنْ صَالِحِ الْعَمَلِ : مَرْدَمِ اَزِ خَدَايَ بَتْرَسِيدِ تَرْسِيدِنِ كَسِي كَه دَرِ سَخْتِي اَنچَه كَه مَوْرِدِ اَرْزُو اسْتِ (يعنى دَرِ رَحْمَتِ وَ اَمْرُزِشِ وَ بَهْشْتِ خَدَا) نَظَرِ كَرْدِ پَايَانِ فَرْوَدِگَاهِ وَ عَاقِبَتِ مَرْكَزِ بَازِگِشْتَنِ رَا نَگْرِيسْتِ (بِرُوژگَارِ اَزِ دَسْتِ رَفْتَهُ خُوِيْشِ گْرِيسْتِ) بَتَدَارِكِ سَسْتِي هَا وَ لَغْزِشَاهَايِكِه اَزِ وِي سِرِ زَدَه اسْتِ بَرِخَاسْتِ وَ اَزِ كَرْدَارِ نِيكُو بِيَسَارِ گَرْدِ اَوْرِدِ.

79

فَالْأَرْوَاحُ مَرْتَهْنَةً بِثِقَلِ أَعْيَابِهَا مَوْقِنَةً بَغِيْبِ أَنْبَائِهَا لَا تَسْتَرَادُ مِنْ صَالِحِ عَمَلِهَا وَ لَا تَعْتَبُ مِنْ سَيِّئِ زَلَلِهَا : رُوْحَاهِی مَرْدَمَانِ گَرْوْگَانِ گَرَانِيْهَا وَ سَنَگِيْنِيْ هَايِ عِيُوْبِ خُوِيْشِ اَنْدِ بَايْنِكِه بَاخْبَارِ غِيْبِيْ خُوِيْشِ (كَه اَزِ اَنْبِيَاءِ وَ مَرْسَلِيْنِ شَنِيدِه اَنْدِ) يَقِيْنِ دَارِنْدِ مَعْدَلِكِ بَكْرِدَارِ نِيكِ نَمِيْ اَفْزَايِنْدِ وَ اَزِ زِشْتِي لَغْزِشَاهَا خُوْدِ رَا سِرْزَنْشِ نَمِيْكَنْدِ.

80

وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي ذِكْرِ الْأَمْرَيْنِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهِيْنِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَمَنْهُمْ الْمُنْكَرُ لِلْمُنْكَرِ بِيَدِهِ وَ لِسَانُهُ وَ قَلْبُهُ فَذَلِكَ الْمُسْتَكْمَلُ الْخِصَالِ الْخَيْرِ وَ مِنْهُمْ الْمُنْكَرُ بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ وَ التَّارِكُ بِيَدِهِ فَذَلِكَ الْمَتَمَسِّكُ بِخِصْلَتَيْنِ مِنْ خِصَالِ الْخَيْرِ وَ مُضَيِّعُ خِصْلَةٍ مِنْهُمْ الْمُنْكَرُ بِقَلْبِهِ وَ التَّارِكُ بِلِسَانِهِ وَ يَدِهِ فَذَلِكَ مُضَيِّعُ أَشْرَفِ الْخِصْلَتَيْنِ مِنَ الثَّلَاثِ وَ مَتَمَسِّكُ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُمْ تَارِكٌ لِإِنْكَارِ الْمُنْكَرِ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ فَذَلِكَ مَيِّتٌ بَيْنَ الْأَحْيَاءِ : وَ اَنْحَضْرَتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَرِ بَارَةِ اَمْرِ بَمَعْرُوفِ وَ نَهْيِ اَزِ مَنكَرِ بِنْدِگَانِ فَرْمُودِ

ص: 523

برخی از آنان کسی است که کار زشت را بدل و دست و زبانش بد میداند این کسی است که کلیه کردارهای نیک را کامل کرده است برخی از آنان بدل و زبانش آن را بد میداند لکن با دستش آنرا وامیگذارد (و در راه یاری دین حق قیام بسیف نمیکند) این کسی است که از کارهای نیک و بد خصلت چنگ زده و یکی را تباه کرده است و برخی از آنان آن زشت کاری را فقط با دلش بد میداند و بدست و زبانش آنرا ترک کننده است این کسی است که از سه خوی شریف و نیک یکی را گرفته و دو تا را تباه کرده و برخی از آنان اند که بکلی با دل و دست و زبانش منکر نهی از منکر است (و هیچگاه بخاطر خدا بخشم نمیآید) پس این کس مرده ایست در میان زندگان (که هیچ اثری بر وجودش مترتب نیست).

81

فيا عجا و ما لی لا أعجب من خطاء هذه الأمة علی اختلاف حججها فی دیاناتها لا یقتصون اثر نیّ و لا یقتدون بعمل وصّی و لا یؤمنون بغیب و لا یعفون عن عیب یعملون بالشّبهات و یسیرون فی الشّهوات المعروف فیهم ما عرفوا و المنکر عندهم ما أنکروا مفرعهم فی المعضلات إلى أنفسهم و تعویلهم فی المباهات علی آرائهم كأنّ کلاً منهم إمام نفسه قد أخذ فیما یری بغیر وثیقات بیّنات و لا أسباب محکّمات : من سخت در تعجب و شکفتم و چرا که متعجب نباشم از خطا کاری این امت بر اختلاف حجتهایشان در دیاناتشان (که اغلب پوچ و ناستوار است) اینان نه از دنبال پیگیری راه بر میدارند و نه کردار جانشین و وصّی پیمبر را پیروی میکنند بغیب (قیامت و حشر و نشر) ایمان ندارند و از عیب کسی در نمی گذارند (بلکه در صدد عیب جوئی هم بر میآیند) بامور شبهه ناک عمل میکنند (یا اینکه آیات و اخبار متشابهه را کار می بندند و آیات محکّمات و اضحات را وامیگذارند) و همواره بدنبال شهوات میروند، در نزد آنها خوب چیزی است که خودشان آنرا خوب شناسند و بد پیششان چیزی است که خودشان آنرا بد دانند شکایت گاه و بازگشتشان در امور پیچیده و دشوار بسوی خودشان میباید و در نادانستنیها تکیه گاهشان بر آراء و اندیشه های (نارسا و سست) خودشان است تو گوئی هر يك از این امت (خیره چشم و خشن و نادان) برای خودش امامی و پیشوائی است که هر چه را درست می بیند همانرا می پسندد و میگیرد و بدون اینکه اسنادی روشن

ص: 524

و استوار و یا اسبابی محکم و پای بر جای در دست داشته باشد (پروردگارا چنین امتی را خودت هدایت کن تا بطریق مستقیم قرآن و پیغمبر گرایند و از دنبال وصّی و جانشینش راه بردارند خواننده عزیز درست توجّه کن و بنگر که ما کجائیم و در چه راه و علیّ علیه السّلام کجا و در چه کار است و ما با اسلام و دین تا چه اندازه فاصله گرفته ایم باشد که از این گوره راهها باز گردیم و بشاهراه هدایت گرائیم).

فرض الله الإیمان تطهیرا من الشّرک و الصّلوة تنزیها عن الکبر و الصّیام ابتلاء لإخلاص الخلق و الزّکوة تسبیباً للرزق و الحجّ تقویة للدّین و الجهاد عزّاً للإسلام و الأمر بالمعروف مصلحة للعوام و التّهی عن المنکر ردعا للسّفهاء و صلة الرّحم منماة للعدد و القصاص حقنا للدّماء و إقامة الحدود إعظاما للمحارم و ترک شرب الخمر تحصینا للعقل و مجانبة السّرقة إیجابا للعفة و ترک الزّنا تحصینا للنّسب و ترک اللّواط تکثیرا للنّسل و الشّهادات استظهارا علی المجاحدات و ترک الکذب تشریفا للصدّق و السّلام أمانا من المخارف و الأمانة نظاما للأمة و الطّاعة تعظیما للأمانة : پاک پروردگار ایمان را واجب فرمود برای پاکیزگی بندگان از شرک و نماز را برای پاکیزگی از کبر و سرکشی، و روزه را برای آزمایش خلوص نیت مردم، و زکوة را برای وسیله فراوانی روزی فقرا و بینویان، و مکه رفتن را برای نیرومند داشتن دین، و پیکار در راه خدا را برای ارجمندی اسلام (و درهم شکستن کفر و شرک) و امر بمعروف و نیکوکاری را برای اصلاح کار عموم مردم، و نهی از منکر و جلوگیری از زشتی را برای باز داشتن بیخردان از زشتی، و پیوند با خویشاوندان را برای فزونی عدد (و زیاد کردن فامیل)، و قصاص و کیفر (قاتل و زخم زنده) را برای حفظ و نگهداری خونها، و اقامه حدود (مثلا حدّ زدن زناکار و می گسار و روزه خوار) را برای بزرگ داشتن حرامها (و گرد آنها نگردیدن)، و شراب نخوردن را برای حفظ عقل (از تباهی و نقصان)، و دوری از دزدی را برای وجوب پاکدامنی، و زنا نکردن را برای نگهداری نسب، (چون اگر در اثر زنا از زنی فرزندی بوجود آید معلوم نیست از کدام کس است)، و لواط نکردن را برای (گرفتن زن و) زیاد کردن فرزندان، و

گواهی دادن را برای کمک گرفتن برای چیزهای انکار شده و دروغ نگفتن را برای شرافت راستی، و سلام کردن را (بر یکدیگر) برای ایمنی از ترسها (تا دانسته شود که بین دو نفر نزاعی نیست)، و امانت داری را برای نظم کار ملت و مردم (چون ملت اگر خیانت کار باشد اعتماد از بین می رود و هرج و مرج تولید می‌گردد)، و اطاعت و فرمانبرداری برای عظمت مقام امامت (که مردم او را از جانبرداری را برای عظمت مقام امامت (که مردم او را از جانب خدا بر خویش والی دانسته و او امرش را گردن نهند).

الفصل السّتون : حرف القاف بلفظ قد

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام فی حرف القاف بلفظ قد قال علیه السّلام:

فصل شصتم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام در حرف قاف بلفظ قد آنحضرت فرمودند:

1

قد یزلّ الحلیم : شخص بردبار گاهی میلغزد.

2

قد یزهق الحکیم : شخص دانشمند گاهی بیاطل می‌رود

3

قد یکبو الجواد : اسب تیز تک گاهی کند میشود

4

قد یدرک المراد : گاه باشد که انسان بمراد دست یابد

5

قد تتهجم المطالب : مطالب گاهی پیچیده شوند (و سر رشته کارها از دست خارج گردند).

6

قد یخیب الطالب : گاهی جوینده چیزی دست خالی باز گردد و زیان بیند.

7

قد تفاجیء البلیة : گاهی گرفتاری (از جائیکه انسان متوقع نیست) بناگاه در رسد.

8

قد تذهل الرّزِيّة : گاهی رنج و دشواری شخص را مبهوت سازد.

9

قد تغرّ الأمنيّة : گاهی آرزو انسانرا فریب دهد

10

قد تعاجل المنيّة : گاهی مرگ بتندی در میرسد (و انسان را با آمال و آرزوی بسیار بزیر خاک در میکشد).

11

قد تزرى الدّتيّة : بسیار افتد که ناکسی ننگ بار آورد.

12

قد يبعد القريب : گاهی نزدیک و دور گردد.

13

قد يلين الصّليب : گاهی سخت نرم گردد.

14

قد يستفيد المظنّة النَّاصح : گاه باشد که پندگو بانديك گمان و ظنّي سود برد (و در کسیکه امید خیری نداشته پندش کارگر افتد).

ص: 526

15

قد یغشی المستنصح : گاهی پند گوی آلوده گردد (و حق نصیحت را بجای نیاورده بعکس اشخاص را گمراه سازد)

16

قد ینصح غیر النَّاصِح : گاهی چنان افتد که آنکه در خور پند دادن نیست پند دهد. (یعنی کارش مورد استفاده شخص هشیار واقع گردد).

17

قد ینستقیم المعوّج : گاهی کج و برآستی گراید.

18

قد ینستظهر المحتجّ : گاهی حجت آرنده پشتیبان جوید

19

قد أصاب المسترشّد : بسیار افتد که راه جوی بمقصد برسد.

20

قد أخطأ المستبدّ : بسیار افتد که خودرأی خطا کند

21

قد سعد من جدّ : بسیار افتد که کوشنده نیکبخت گردد (و بمنظورش دست یابد).

22

قد نجا من وجد : بسیار افتد که جوینده رستگار گردد

23

قد یصاب المستظهر : بسیار افتد که کمک گیرنده بآرزویش برسد.

24

قد یسلم المغرور : گول خورنده گاهی سلامت برهد.

25

قد تعمّ الأمور : گاهی امور (زشت یا زیبا) همگانی شود و عمومیت پیدا کند.

26

قد يتنغص السرور : گاهی شادی بغم مبدل گردد

27

قد تكذب الآمال : بیشتر اوقات آرزوها دروغ از کار در آیند.

28

قد تخدع الرجال : مردان (ممکن است) گاهی فریفته شوند و گول بخورند.

29

قد يعطب المتحذر : بسیار افتد که کناره جوی هلاک گردد (و چه بسیار اتفاق افتاده است که مرگش در همان کناره گرفتنش بوده است).

30

قد يذل المتجبر : بسیار افتد که گردنکش خوار گردد

31

قد يرزق المحروم : گاهی ناکام روزی داده شود

32

قد ينصر المظلوم : بسیار باشد که ستم رسیده یاری داده شود.

33

قد يغلب المغلوب : گاهی مغلوب غالب گردد.

34

قد يدرك المطلوب : گاهی خواسته شده یافت شود.

35

قد يدوم الصبر : گاه باشد که اندوه دیر یابد (و فرج نرسد).

قد يضام الحرّ : گاه باشد که آزاد مرد گرفتار گردد

قد يعزّ الصّبر : گاه باشد که (گرفتاری بزرگ و) شکیبائی دشوار باشد.

قد يزلّ الرّاي القدّ : گاهی تیز هوش اندیشه اش کند شود (و در کار فروماند).

ص: 527

39

قد يضلّ العقل الفدّ : گاه باشد که تیزهوش عقلش گم شود.

40

قد تصاب الفرصة : گاه باشد که فرصت و وقت رسانده شود (و انسان در اثر فرصت داشتن بکارش برسد).

41

قد تنقلب التزهة غصّة : گاه باشد که خرّمی باندوه تبدیل شود (و عیشها عزا گردد).

42

قد ينبو الحسام : شمشیر بدان تیزی که گاهی کند شود

43

قد تصدق الأحلام : گاهی خوابها راست از کار در آیند.

44

قد يضّرّ الكلام : گاهی سخن (بجای سود رساندن) زیان رساند.

45

قد ينجع الملام : گاه باشد که نکوهش سود رساند و بجا باشد

46

قد يتزّياً بالحلم غير الحكيم : گاه باشد که غیر دانشمند خود را بزیور حلم بیاراید و روشن بردباری پیش گیرد.

47

قد تعزّب الآراء : گاهی آراء و اندیشه ها دور گردند (و حواسّها پریشان شوند).

48

قد يخدع الأعداء : گاهی دشمنان فریب خورند

49

قد تنال النَّجْح : انسان گاهی (در امور) بر رستگاری میرسد.

50

قد يعيبى اندمال الجرح : گاهی زخم دیر خوب شود

51

قد أضاء الصَّبح لذي عينين : از برای آنکه دارای دو چشم (ظاهر و باطن) است صبح روشنست

52

قد يفصل المتواصلان و يشت جمع الألفين : گاهی دو دوست بهم پیوست از هم جدا شوند و دو پیوند جمعشان پراکنده گردد.

53

قد خاطر من استغنى برأيه : بسیار افتد کسی که باندیشه خویش تکیه زند و از رأی دیگران خود را بی نیاز بیند دچار خطر گردد.

54

قد جهل من استصح أعداه : البتة آنکه از دشمنش چشم پند و نصیحت داشته باشد نادانست.

55

قد اعتبر من ارتدع : البتة کسی که از نادرستی باز ایستاد پند پذیرفت.

56

قد عزّ من قنع : البتة آنکه قانع شد ارجمند است.

57

قد يكتفى من البلاغة بالإيجاز : البتة آنکه فصیح و سخن گستر است از بلاغت بکوتاه سخن اکتفا میکند (و معانی بسیار را در ظرف الفاضلی کوتاه میکنجانند مانند همین سخن و باقی سخنان خود حضرت (ع)

58

قد يهيىء العطاء للانجاز : گاهی بخشش و عطا برای بجای آوردن و وفای بعهده آماده شود.

59

قد نصح من وعظ : البتّه واعظ پند میدهد.

60

قد تيقظ من اتعظ : البتّه پذيرای پند بيدار گردد

61

قد أفلح التقيّ الصّموت : البتّه مرد پرهيزگار خاموش رستگار است.

62

قد يعذر المتحيرّ البهوت : گاهی سرگردان مبهوت عذر خواهد خواست.

63

قد ضلّ من انخدع لدواعي الهوى : آنکس که فريب خواننده های هوا و هوس را ميخورد البتّه گمراه ميشود.

64

قد اعتبر بالباقي من اعتبر بالماضي :

البتّه آنکس که در گذشته بديده عبرت نگريست از آينده پند پذيرفت.

65

قد وضحت محجّة الحقّ لطلابها : البتّه راه حق برای جويندگان آن راه روشن و هويدا است.

66

قد اسفرت السّاعة عن وجهها و ظهرت العلامة لمتوسّمها : البتّه قيامت پرده از رخسار بر افکند و نشانه اش برای جوينده اش هويدا گرديد.

67

قد انجابت السّرائر لأهل البصائر : البتّه برای آنانکه ديده بينش دارند پرده ها برداشته شده است (و اهل بهشت را در نعمت و دوزخيان در عذاب و نعمت می بينند از اين ميگريزند و بدان روی میآورند).

68

قد أحاط علم الله سبحانه بالبواطن و أحصى الظواهر : البتّه علم خداوند بزرگ ببطون (اشياء) احاطه دارد و بحساب ظواهر آفرينش

69

قد يكون اليأس إدراكا إذا كان الطمع هلاكا : البتة هنگامیکه طمعکاری سبب هلاکت انسان باشد ناامیدی در حکم بدست آوردن (آن چیز مورد طمع) است.

70

قد صرتم بعد الهجرة أعرابا و بعد الموت أحزابا : (شما ای کسانی که خلافت حقّه را از اهل بیت پیغمبر (ص) گردانیدید و بدستور خدا رفتار نکردید) البتّه شما پس از هجرت کردن و با رسول خدا همراهی نمودن اعرابی بیابانی شدید و پس از دوستی دستجاتی دشمن و پراکنده گردیدید.

71

قد تورّث اللّجاجة ما ليس للإنسان إليه حاجة : البتّه ستیزه خوئی و لجاج چیزی را بمیراث میگیرد و میاندوزد که انسان را بدان نیازی نیست

72

قد أوجب الدّهر شكره على من بلغ سؤله

ص: 529

البته روزگار سپاسگذاری خود را بر کسی که با رزویش رسیده است واجب میگرداند.

73

قد یقظتم فتیقظوا و هدتم فاهدوا:

البته که شما را بیدار کردند پس بیدار شوید و راه را نشان داده شدید پس راه را پیدا نمائید.

74

قد نصحتم فانتصحو و بصرتهم فابصروا و ارشدتم فاسترشدوا : البته پند داده شدید پس پند گیرید بینایتان کردند پس بینا شوید راه هدایت را نشانتان دادند پس براه هدایت بروید.

75

قد دللتهم إن استدلتم و وعظتم إن اتعظتم و نصحتهم إن انتصحتهم : البته شما را (بسوی راه حق) دلالت کردند اگر دلالت کرده شوید و پند دادند اگر پند پذیرید و نصیحت کردند اگر نصیحت کرده شوید.

76

قد لعمری یهلك فی لهب الفتنة المؤمن و یسلم فیها غیر المسلم : بجان خودم سوگند (پس از من فتنه پدیدار گردد) که مؤمن در آتش آن فتنه هلاک گردد و غیر مسلمان در آن سالم ماند.

77

قد غاب عن قلوبکم ذکر الآجال و حضرتکم کواذب الآمال : البته (جهان شما را بطوری بزیور ورزش بفریفت که) یاد مرگها از دلهایتان بیرون رفت و دروغهای آرزوها نزدتان حاضر گردیدند

78

قد ذهب عن قلوبکم أصدق لأجل و غلبکم غرور الأمل : البته براستی که راست ترین وعده مرگ از دلهای شما رفت و فریب آرزوها بر شما غلبه کرد (و جای ذکر خدا و مرگ را گرفت).

79

قد ذهب منکم الذاکرون و المتذاکرون و بقی الناسون و المتناسون (فسوسا) یاد دهندگان و یادگیرندگان شما (که جهان بوجدشان مفتخر بود) رفتند و فراموش کنندگان و فراموشی دهندگان (که باعث ننگ جهان اند) باقی ماندند.

80

قد قادتکم اذمة الحين واستغلقت علی قلوبکم أفعال الرین : البتة که مهارهای زمان و وقت شما را کشید و قفلهای سختی و سنگینی بر دل‌های شما زده شد (چه خوش است که بهوش آئید و زمام از دست شیطان در گسلانید و دلها را به نیروی ریاضت نرم و نورانی سازید).

81

قد تصافیتم علی حبّ العاجل و رفض الأجل :

شما (را چه میشود که) در دوستی دنیا و کندن و شکستن یاد مرگی که روی آرنده است با هم بصفا و پاکی هستید

ص: 530

(و لکن درباره آخرت جمععتان پراکنده است).

82

قد طلع طالع و لمع لامع و لاح لائح و اعتدل هائل : درخشان شونده درخشید (دین خدا تاریکی کفر را از بین برد) روشن شونده روشن شد (قلوب قابل هدایت بانوار دین و قرآن منور گردیدند هویدا شونده هویدا شد (آثار و علائم قیامت از فرط درستی پدیدار شدند) آنکه مایل بکجی بود راست ایستاد (شاید مراد این باشد بشریکه در کوره راه شهوت سیر میکرد دوران جوانی و شهوت را نیش تمام شد و پیر گردید و بفکر حق و راستی و قیامت افتاد).

83

قد صار دین أحدکم لعقة علی لسانه بحقیقت (روزگار بدی پیش آمده است که) دین هر یک از شما فقط گردش زبانی شده است (و ابد در دلهایتان اثری ندارد).

84

قد صنع من فزع من عمله و أحرز رضا سيّده البتّه بكار نيك پرداخت آنکس که از عملش بترسید و آنکس که (کوشید تا) رضای پروردگارش را تحصیل کرد.

85

قد يكذب الرّجل علی نفسه عند شدّة البلاء بما لم يفعله : بسیار افتد که مرد بهنگام سختی گرفتاری بخودش دروغ میگوید بدانچه بجای نمیآورد (اغلب اشخاص بگاه آسایش خود را در امر و میدان گرفتاری میدانند لکن بهنگام سختی می بیند خود را بازی میدادند).

86

قد أمر من الدّنيا ما كان حلوا و كدر ما كان صفوا : براستی که هر چیز شیرین دنیا بسیار تلخ و هر چیز صاف و پاکش بسی تیره و آلوده است.

87

و قال عليه السّلام في ذكر المنافقين:

قد أعدّوا لكلّ حقّ باطلا و لكلّ قائم مائلا و لكلّ حيّ قاتلا، و لكلّ باب مفتاحا و لكلّ ليل صباحا : و آنحضرت علیه السّلام درباره منافقان فرمودند: آنها کسانی هستند که (برای گول زدن مردم همه چیزشان آماده است)، برای هر حقی باطلی و برای هر ایستاده نشسته و برای هر زنده کشنده و برای هر دری قفلی و برای هر شبی روزی دارند (و هر کس را از راه خودش به بیراهه میکشانند).

88

قد تزیت الدنیا بغرورها و غرت بزینتها جهان خود را بغرور و فریبش آراسته و (عجب در اینست که) خودش گول زیور و آرایش خودش را خورده است.

89

قد أشرقت السّاعة بزلازلها و أناخت بكلاكها : بتحقیق که قیامت با شور و تشویر آتش

ص: 531

هویدا گردید و پیش از سینه اش را بزمین زد و در جای خود خوابید و جای گرفت.

90

قد مهلوا فی طلب المخرج و هدوا سبیل المنهج :

البته این مردم را در پیدا کردن راه فرار (از آتش دوزخ) مهلت دادند و راه و روش را نشانشان داده اند.

91

قد شخصوا عن مستقرّ الأجداث و صاروا إلى مقرّ الحساب و أقيمت عليهم الحجج :

البته این مردم را از مرکز و قرارگاه قبرها برانگیزانند و بجایگاه حسابشان بدارند و حجّتها را بر آنان اقامه نمایند (خنک آن راد مردیکه در دنیا بکردار نیک برخاسته و در نزد پروردگارش از عهده حساب و جواب بتواند بر آید).

92

قد سمّی اللّٰه سبحانه آثارکم و علم أعمالکم و کتب آجالکم : البتّه پاک پروردگار آثار و کردار شما را نشانه گذارده و کارهای شما را میداند و اجلهای شما را (در لوح مقدر و محفوظش نوشته است).

93

قد خاضوا بحار الفتن و أخذوا بالبدع دون السنن و توغّلوا الجهل و اطرحوا العلم (علماء دنیا پرست و درباری و قاضیان رشوه خوار از خدا بیخبر) بدریاهای فتنه ها فرو رفتند و سنت را رها کردند بدعت را گرفتند علم را انداختند و در درّه جهل و نادانی سرازیر گردیدند (وای که ملتّها در هر قرنی از دست اینان چه کشیدند و باید بکشند)

94

وقال علیه السّلام فی حقّ من ذمّه: قد أحرقت الشّهوات عقله و أماتت قلبه و أولهت علیها نفسه : آنحضرت علیه السّلام درباره کسیکه او را نکوهش میکرد فرمود شهوتها عقل او را سوزانده و دلش را شکسته اند و نفس او را بر خویش شیفته و عاشق ساخته اند (و او را بجز راندن شهوت از هر کار خیری باز داشته اند).

95

وقال علیه السّلام فی حقّ من أثنی علیه:

قد أحیی عقله و أمات شهوته و أطاع ربّه و عصی نفسه : (آن مرد خداپرست) عقلش را زنده کرده و شهوتش را میرانده بفرمان برداری پروردگار و نافرمانی نفسش بر خاسته است.

96

قد أصبحنا في زمان عنود و دهر کنود يعدّ فيه المحسن مسيئا و يزداد الظالم فيه عتوا (ای گروه مردم)، ما در زمانی سرکش و دورانی ناسپاس گذار واقع شده ایم، روزگاری که نیکوکار در آن بد کار بشمار میآید و ستمگر در آن بسر کشی میافزاید (در چنین دوران و زمانی که سرکشان و ستمگران سر کاراند

ص: 532

چه بهتر که انسان پای در دامن دل پیچید و در خانه اش بعبادت پروردگارش پردازد).

97

فی ذکر رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم قد أحقر الدنیا و هوان بها و هونها و علم إن الله زواها عنه اختیارا و بسطها اختبارا : و آنحضرت علیه السلام درباره رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: رسول خدا کار جهانرا آسان گرفت و آنرا خوار داشت و (این نکته را) دانست که خدا از روی اختیار دنیا را از وی گردانده و برای امتحان و آزمایش (درهای مال و جاه) آن را بروی دیگران گشوده است (فلذا آنحضرت هم طبق خواسته خدا رفتار کرد تا جائیکه وقتی وارد خانه پاره جگرش زهرای اطهر شده پیراهن رنگینی بر تنش دید با حال دگرگون از خانه زهرا بیرون شد فاطمه سلام الله علیها، هم فوراً آن را بدیگری بخشید).

98

قد تواخی التماس علی الفجور و تهاجروا علی الدین و تحابوا علی الکذب و تباغضوا علی الصّدق : مردم بر فسق و فجور با هم برادری کردند و از دین دوری گزیدند و بر سر دروغ با هم دوستی نمودند و بر راستی دشمنی ورزیدند (عذر و خیانت جای مهر و دیانت را گرفت و اسلام مقلوب گردید و همچون پوستینی شد که آن را وارونه بدوش گیرند).

99

قد ظهر اهل الشرّ و بطن اهل الخیر و فاض الکذب و غاض الصّدق : زشتان پیدا شدند، و نیکان پنهان گردیدند (سرچشمه) دروغ پیدا و جاری گردید (دریای پر فیض) صدق و راستی کم شد و خشکید).

100

قد أوجب الإیمان علی معتقده إقامة سنن الإسلام و الفرض : البتّه ایمان عقیده مند بخویش را وادار میکنند که واجب و سننهای اسلام را بر پای دارد (و آنها را بکار بندد).

101

قد استدار الزّمان کهیئة یوم خلق السموات و الأرض : روزگار گردش میکند بهمان ترکیب روزیکه (خداوند) آسمانها و زمینها را خلق کرد (و همچنان بر مدار خویش است تا روزیکه آسمانها و زمینها در هم نور دیده شوند).

102

قد کثر القبیح حتّی قلّ الحیاء منه : (در میان مردم) زشتکاری آن قدر بسیار شده است که دیگر حیاء از آن کم شده (و خلائق آشکارا

بنافرمانی خدای قیام میکنند بلکه معصیت کاران نزد خلق محترم تراند).

103

قد کثر الکذب حتّى قلّ من یثق به : دروغ تا آنجا بسیار گردیده است که دیگر مرد مورد اطمینان بسیار کم شده است.

الفصل الحادی و السّتون : حرف القاف باللفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام فی حرف القاف باللفظ المطلق قال علیه السّلام فصل شصت و یکم از آنچه که وارد گردیده است از حکمت‌های حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام در حرف قاف بلفظ مطلق آنحضرت فرمودند

1

قرنت الحکمة بالعصمة : حکمت و پاکدامنی وابسته بهم اند (و هر جا این برود آنها می‌رود).

2

قرنت الهیبة بالخیبة : هیبت و بزرگواری با ناکامی بهم بسته اند (و شکوه و دور باش بزرگان مانع از ورود آنان در هر کاری است).

3

قرن الحیاء بالحرمان : شرم و حیا با ناامیدی نزدیک است.

4

قرن الاجتهاد بالوجدان : کوشش و یافتن نزدیک بهم اند.

5

قرن الإكثار بالملل : پراگندگی و خستگی مردم بهم نزدیک اند.

6

قرن الطّمع بالدّلّ : طمعکاری و خواری بهم نزدیک اند.

7

قرن القنوع بالغنی : قناعت و توانگری بهم بسته اند.

8

قلّ ما تصدق الآمال : کمتر اتفاق افتد که آرزوها درست از کار در آیند.

9

قرن الورع بالتّقى : پارسائی و خداترسی بهم بسته اند.

10

قرنت المحنة بحبّ الدنيا : رنج و درد و دوستی دنیا بهم بسته اند.

11

قلّ ما يعود الإِدبار إقبالا : کمتر اتفاق افتد که برگشت روزگارش پیش آمدن باشد.

12

قلّ ما ينصف اللّسان فى نشر قبيح أو إحسان کمتر اتفاق افتد که زبان و در افشاندن و انتشار زشت و زیبا براه انصاف رود.

13

قلّ ما تدوم مودة الملوك و الخوان : کمتر اتفاق افتد که دوستی پادشاهان و دوستان پایدار ماند.

ص: 534

14

قلّما يصيب رأى العجول : کمتر شده است که رأی شتابکار و درست از کار درآید.

15

قلّما تدوم خلّة الملوک : کمتر شده است که دوستی پادشاهان پاینده باشد.

16

قلیل یدوم خیر من کثیر منقطع : کم همیشگی بهتر از بسیار قطع شدنی است.

17

قلیل الطّمع یفسد الورع : طمع کم باعث از بین بردن (یکعمر) پرهیز و پارسائی است.

18

قتل الحرص راکبه : حرص سوار بر خود را میکشد.

19

قتل القنوط صاحبه : ناامیدی یار خود را میکشد.

20

قطیعة الأحمق حزم : از احمق بریدن و دور اندیشی است.

21

قطیعة الفاجر غنم : از گنهکار بریدن غنیمت است (و انسان بسوی گناه کشیده نمیشود).

22

قلیل الأدب خیر من کثیر التّسب : ادب و دانش و لو کم بهتر از نسب بسیار و پاک نژادی است.

23

قلیل الحقّ یدفع کثیر الباطل كما أنّ القلیل من التّار یحرق کثیر الحطب : حق با همه کمی بسیاری از باطل را نابود میکند بدانسانکه کمی از آتش بسیاری از هیزم را میسوزاند.

24

قليل لك خير من كثير لغيرك : کمی که برای تو باشد بهتر است از بسیاریکه برای دیگران باشد (بنا بر این اینقدر برای وارث مکوش و قدری از مالت را بدست خودت پیش فرست).

25

قاتل هواك لعقلك تملك رشدك :

بوسیله عقلت با هوای نفست بجنگ راه هدایت را بدست آر.

26

قليل من الإخوان من ينصف : از دوستان کمتر کسی است که منصف باشد.

27

قليل من الأغنياء من يواسي و يسعف :

از توانگران کمتر کسی است که همراهی کننده و کار بر آورنده باشد

28

قليل يدوم عليك خير من كثير مملول :

برای تو کم همیشگی بهتر از بسیار خسته کننده است.

29

قلّما تنجح حيلة العجول أو تدوم مودة الملول : بسیار کم اتفاق افتد که شخص شتابکار چاره گزیش بر ستمکاری کشد و یا شخص اندوهناک دوستیش پایدار ماند.

30

قليل يحمد مغبته خير من كثير يضر عاقبته کمی که پایش پسندیده باشد بهتر از بسیاری است که پایش زیان داشته باشد (کم ثروتی در دنیا باعث رستگاری آخرت و ثروتمندی باعث گرفتاری

ص: 535

آخرت است).

31

قدر الرجل علی قدر همته و علمه علی قدر نیه : مرد قیمتش بقدر همتش و علمش باندازه نیتش میباشد (هر چه همت مرد بلندتر پایه اش والاتر و هر چه نظرش بالاتر دانشش بیشتر خواهد بود).

32

قلیل یفتقر إلیه خیر من کثیر یستغنی عنه کمی که انسان نیازمند آن باشد (ورفع حاجت کند) بهتر از بسیاری است که انسان بی نیاز از آن باشد

33

قلیل یخفّ علیک عمله خیر من کثیر یستقلّ عمله : کمی که کار کرد (و حساب) آن بر تو سبک باشد بهتر از بسیاری است که حساب و کارش بر تو سنگین باشد.

34

قلّة الشکر زهد فی اصطناع المعروف : کم سپاسی (از نیکوکاران) در بکار بستن نیکیها زهد ورزیدن و خود را از آن کنار کشیدن است (و انسان برای رواج کار نیکیها باید از نیکان سپاسگذاری کند)

35

قلّة الأکل من العفاف و کثرته من الإسراف کم خوراکی از پاکدامنی و پرخوری از تندروی و اندازه نگه نداشتن است.

36

قلّة الاسترسال إلی الناس أحزم : بیک و فرستاده را کمتر بسوی مردم فرستادن (و از خلق چیزی خواستن) هوشمندانه تر است.

37

قلّ من أكثر الطعام فلم یسقم : کم اتفاق افتد که کسی پرخور باشد و بیمار نشود.

38

قلیل یکفی خیر من کثیر یطغی : کمی که بس باشد به از بسیاری که سرکشی آرد.

39

قلیل ینجی خیر من کثیر یردی : کمی که رهائی دهد به از بسیاری است که (حملش انسان را) درهم شکنند و از راه بدر برد.

40

قیمة کل امرء ما یعلم : ارزش هر کس باندازه دانش او است.

41

قد إحسانك تغتتم : نیکیت را بشکاف و آشکار کن (و از دوستی مردم) بهره مند شو.

42

قوم لسانك تسلّم : زیانت را به بند سالم باش

43

قرین الشهوات أسیر التّبعات : همدم شهوتها در بند گرفتاریها است.

44

قرین المعاصی رهین السیئات : همنشین گناهان در گرو زشتیها است.

45

قضاء مبرم و علم متقن : خواست خدا مستحکم و علمش علمی است استوارتر (که چون و چرا

ص: 536

در آن راه ندارد و هر چه تقدیر او است همان شدنی است).

46

قول لا أعلم نصف العلم : اینکه (آنچه را که نمیدانی) گوئی ندانم نیمی از دانستن (و از رنج آن دانش و پرسش آن آسوده زیستن) است.

47

قلّ من عجل إلاّ هلك : کم کسی (در کارها) شتاب کرد که نابود نشد.

48

قلّ من صبر إلاّ ملك : کم کسی شکیبائی گزید جز آنکه (مقصد را) مالک شد.

49

قلّ من صبر إلاّ قدر : کم کسی صبر کرد جز آنکه (بر مراد) توانائی یافت.

50

قلّ من صبر إلاّ ظفر : کم کسی شکیبائی گزید جز آنکه پیروز شد.

51

قيمة كلّ امرء عقله : ارزش هر کس باندازه عقل او است.

52

قدر المرء على قدر فضله : رتبه و جاه مرد باندازه فضل و کمالش میباشد.

53

قدر كلّ امرئ ما يحسنه : قدر و بهای هر کس (باندازه نیکوکاریهای او) و چیزی است که او را نیکو سازد.

54

قلّة العفو اقبح العيوب و التسرع إلى الانتقام أعظم الذنوب : زشت ترین عیبه کم گذشتی و بسوی انتقام شتافتن بزرگترین گناهان است.

55

قلّة الكلام تستر العيوب و تقلّل الذنوب کم گفتن عیبه را میپوشاند و گناهان را کم میسازد

قلّة الأكل تمنع كثيرا من أعلال الجسم :

کم خوراکی بسیاری از بیماری های تن را جلوگیری میکند.

قطیعة الرّحم تجلب كثيرا من التّمم :

از خویشاوند بریدن بسیاری از گرفتاریها را جلب میکند.

قلّة الكلام تستر العوار و تؤمن العثار :

کم گفتن ننگها را میپوشاند و شخص را از لغزشها بر کنار میدارد.

قلّة الخلطة تصون الدّین و تریح من مقارنة الأشرار : با مردم کم آمیختن دین را نگه میدارد و شخص را از نزدیک شدن با بدان آسوده میسازد.

قلیل العلم مع العمل خیر من کثیر بلا عمل :

ص: 537

علم کمی که با عمل همراه باشد بهتر از بسیاری است که بدون عمل باشد.

61

قَدَّرَ ثُمَّ اقْطَعْ وَفَكَّرْ ثُمَّ انْطِقْ وَتَبَيَّنْ ثُمَّ اَعْمَلْ : (در کلیه کارها) اندازه بگیر، بیندیش، نگاه بگو، بدان و بفهم، نگاه کار بند.

62

قلب الأحمق في فيه و لسان العاقل في قلبه : نادان دلش در دهانش میباشد، و دانا زبانش در دلش.

63

قلب الأحمق وراء لسانه و لسان العاقل وراء قلبه : نادان دلش پشت زبانش و دانا زبانش پشت دلش میباشد (این سخن را می سنجد و میگوید و آن پس از گفتن می سنجد و می بیند بد حرفی زده است. خواننده عزیز در اینجمله و جمله ما قبلش دقت کن که سخنی بدین کم ظرفی و پر معنائی از هیچ گوینده جز رسول خدا صلی الله علیه و آله سر زده است بابتی انت و امی یا امیر المؤمنین).

64

قلوب الرجال و حشيتة من تألفها أقبلت إليه : مردم دلهايشان از هم رمنده است هر کس با آنها الفت گیرد و آمیزش کند روی بسوی وی نهند (و با وی بیامیزند).

65

قلوب العباد الطاهرة مواضع نظر الله سبحانه و تعالى فمن طهر قلبه نظر الله إليه :

دلهای بندگان پاک طینت جایگاههای دیدار خداوند بزرگ است فلذا هر کس دلش را پاکیزه کند خداوند نظر (لطف و مرحمتش را) بر وی اندازد.

66

قولوا الحقّ تغنموا و اسکتوا عن الباطل تسلموا : حق را بگوئید تا بهره مند شوید و از باطل خاموش باشید تا رستگار گردید (زیرا باطل را بفرمانروایان تذکر دادن و بجلوگیری از آن برخاستن خطراتی بسیار در بر دارد).

67

قدّموا خيرا تغنموا و أخلصوا أعمالكم تسعدوا : نیکی را پیش فرستید تا (فردای قیامت از آن) بهره ور شوید و کارهایتان را خالص و پاک بگذارید تا نیکبخت گردید.

68

قدرتك على نفسك أفضل القدرة و امرتك عليها خير الأمور : توانائی تو بر نفست برترین توانائی و فرمان روائیت بر آن بهترین فرمانروائی است.

69

قوة سلطان الحجّة أعظم من قوة سلطان القدرة : نیروی تسلط دلیل و برهان بزرگتر از

ص: 538

70

قطیعة الرّحم أقبح الشّیم: قطع رحم زشت ترین روش است.

71

قطیعة الرّحم تزیل النّعم: قطع رحم نعمتها را از بین می برد.

72

قطع العلم عذر المتعلّین: قطع کردن علم بعد از تراشی و بهانه جوئی بهانه جویان است (که از راه تن پروری یا عالماند و برای مردم بیان نمیکنند یا جاهل اند و دنبال علم نمیروند فلذا علم قطع میشود).

73

قرین السوء شرّ قرین و داء اللوم داء دافین: همنشین بد بد همنشینی است و درد ناکسی دردی است پنهان (همینکه انسان با مردم شروع به نانجیبی کرد آن درد ظاهر میگردد).

74

قطیعة الجاهل تعدل صلة العاقل:

از نادان بریدن همسنگ و هموزن پیوستن با دانا است.

75

قبیح عاقل خیر من حسن جاهل: زشت روی دانا بهتر از خوش روی نادان است.

76

قطیعة العاقل لك بعد نفاذ الحیلة فیک بریدن تو (پیوند دوستی را) از دانا پس از آنی است که مکر و حیل در تو راه یابد.

77

قصّر من حرصك وقف عند المقدور لك من رزقك تحرز دینك: دامان حرصت را کوتاه کن و نزد آنچه از روزی که برایت مقدر شده است درنگ کن تا دینت را نگهداری.

78

قرین الشهوة مريض النفس معلول العقل :

یار شهوت نفسش بیمار و عقلش دردمند است.

79

قَصِّرُوا الأمل و خافوا بغتة الأجل و بادروا صالح العمل : آرزو را کوتاه گیرید و از اجل ناگهانی بترسید و بسوی عمل صالح بشتابید

80

قلل المقال وقصر الآمال : سخن را کم کن و آرزو را کوتاه گیر (تا از رستگاران باشی).

81

قَيِّدُوا أنفسكم بالمحاسبة و املكوها بالمخالفة : نفوس خویش را بحساب کشیدن از آنها به بند در کشید و با خلاف میل آنها رفتار کردن آنها را مالک گردید.

82

قليل الدنيا يذهب بكثير الآخرة : کمی از دنیا (پرستی) بسیاری از (ثوابهای) آخرت را از بین میبرد.

83

قيام الليل مصححة للبدن و تمسك باخلاق

ص: 539

التَّيْبِينَ وَرَضَى الرَّبُّ وَتَعَرَّضَ لِلرَّحْمَةِ شَبَّ خِيزَى (برای نماز شب و راز و نیاز با خدا) باعث تندرستی و تمسک باخلاق پیمبران و سبب خوشنودی پروردگار و خود را در معرض آموزش خدا در آوردن است (اینجمله فوق در غرر الحکم نیست از محاسن برقی بخاطر داشتیم نقل شد).

84

و قال عليه السلام في توحيد الله: قريب من الأشياء غير ملابس بعيد منها غير مباین (پروردگار جهان) بهمه چیزها نزدیک است، بدون نزدیکی بآنها و از همه چیزها دور است بدون اینکه از آنها دور باشند

85

قَوِّ إيمانك باليقين فإنه أفضل الدين :

ایمانت را بوسیله یقین استوار دار زیرا که آن برترین دین است.

86

قاتل هواك بعلمك و غضبك بحلمك :

هوای نفست را با دانشت بکش و خشمت را با بردباریت فرو نشان.

87

قضاء اللوازم من أفضل المكارم : ادای آنچه که لازم است از برترین بزرگیها است.

88

قارب الناس في أخلاقهم تأمن غوائلهم :

در خلق و خواها با مردم نزدیک شو تا از هلاک کردنهای ناگهانییشان (و کار شکنیهای آنان) ایمن باشی

89

قبح الحصر خير من حرج الهذر : زشتی از سخن ماندن خوشتر تا در تنگنای یاوه گوئی گیر کردن

90

قادم الشهوة بالقمع لها تظفر : با کندن ریشه شهوت با آن شهوت بجنگ پیروز میشوی

91

قَدِّمُوا بَعْضًا يَكُنْ لَكُمْ نَفْعًا وَلَا تَخْلَفُوا كَلًّا فَيَكُونَ عَلَيْكُمْ : از آنچه دارید پارهٔ پیش فرستید تا شما را سود دهد و هر چه دارید برای دیگران نگذارید که اینکار (سخت) بزیان شما است.

92

قَارِنِ أَهْلَ الْخَيْرِ تَكُنْ مِنْهُمْ وَبَيْنَ أَهْلِ الشَّرِّ تَبْنِ عَنْهُمْ : با نیکان بیامیز تا از آنان باشی از بدان بگریز تا از آنان جدا باشی.

93

قَصِّرِ الْأَمَلَ فَإِنَّ الْعَمَرَ قَصِيرٌ وَافْعَلِ الْخَيْرَ فَإِنَّ يَسِيرَهُ كَثِيرٌ : آرزو را کوتاه گیر که عمر (بسی) کوتاه است و کار نیک بجای آر که کمش هم بسیار است.

94

قَوَامُ الْعَيْشِ حَسَنُ التَّقْدِيرِ وَمَلَكَهُ حَسَنُ التَّدْبِيرِ : پایهٔ زندگانی بر حسن تقدیر (و تطبیق و توافق دادن دخل و خرج با هم) است و بنیاد آن زندگی یا آن حسن تقدیر بر نیک اندیشی و تدبیر درست است

ص: 540

قوة الحلم عند الغضب أفضل و من القوة على الانتقام : بهنگام خشم نیروی حلم را کار بستن بالاتر از آنست که نیرو را برای کیفر کشیدن کار بستن.

قدّموا الدّارع و أخروا الحاسر و عَضُّوا على الأضراس فإنّه أنبأ للسيوف عن الهام :

(ای افسران رشیدم بهنگام گیر و دار) زره دار را پیش دارید و بی زره را پس، دندانها را بر سر دندانها بیفشارید (و دشمن را بچشم خشم بنگرید) که اینکار شمشیرهاییکه بر مغز فرود میآیند کند کننده تراند (و استخوان سر را سخت کننده تر).

قدّم الاختبار في اتّخاذ الإخوان فإنّ الاختبار معيار تفرّق به بين الأخيّار والأشرار : در گرفتن یاران و برادران آزمایش را مقدّم دار زیرا که آزمایش آلت سنجشی است که نیکانرا از بدان بدان جدا میسازی.

قدّم الاختبار و أجّد الاستظهار في اختيار الإخوان و إلاّ الجأك الاضطرار إلى مقارنة الأشرار : در برگزیدن دوستان و برادران آزمایش را مقدّم دار و در کار جستن پشتیبان بگوش و گرنه ناچاری (از داشتن دوستانی پاک) تو را مجبور میکند که با بدان و ناپاکان نزدیکی و دوستی کنی.

قليل الدّنيا لا يدوم بقائه و كثيرها لا يؤمن بلائه : دنیا کمش ماندنی نیست و انسان از گرفتاری بسیارش آسوده نمیشد (و درد سر در دو طرفش موجود است).

قلّ من غرى باللذات إلاّ كان بها هلاکه کمتر کسی بلذات و خوشیهای جهان فریب خورد جز اینکه هلاکتش در آن بود.

قلّ من أكثر من فضول الطّعام إلاّ لزمه الأسقام : کم کسی از طعام بسیار بسیار خورد جز آنکه بیماریها را همراه شد.

قبول عذر المجرم من مواجب الكرم و محاسن الشّيم : پذیرفتن عذر گنهکار از لوازم بزرگی و خوشرفتاریها است.

قدّموا قوادم التّعّم بالشّكر فما كلّ شارّد بمردود : پیش درآمدهای نعمتها (ی خداوندی) را با سپاسگذاری به بند آرید که هر نعمتی (تا نا سپاسی نشود) بازگشتی نیست.

قوام الشّریعة الأمر بالمعروف و النّهی

ص: 541

قوام الدنیا بأربعة: عالم يعمل بعلمه، و جاهل لا يستتکف أن يتعلم، و غنيّ وجود بماله على الفقراء، و فقير لا يبيع آخرته بدنياه، فإذا لم يعمل العالم بعلمه استتکف الجاهل أن يتعلم، و إذا بخل الغنيّ بماله، باع الفقير آخرته بدنياه :

جهان استواريش وابسته بچهار نفر است:

1 - عالمی که علمش را بکار بندد 2 - جاهلی که از یاد گرفتن سرباز نزند 3 - دارائی که مالش را بفقیران و ناداران ببخشد 4 - ناداری که دینش را بدنیايش نفروشد پس وقتی که عالم بعلمش عمل نکرد، جاهل از یاد گرفتن استتکاف ورزد، و وقتی که دارا بمالش بخل ورزید و نبخشید، نادار دینش را بدنیايش خواهد فروخت (و این چهار طایفه در عرض هم واقع شده جهان سیر فقهرائی خواهد کرد. این حدیث در نسخ غرر الحکم همگی بهمین ترتیب است لکن در کتب معتبره دیگر بصورت جامعتر و مفصّل تر نقل شده است که چون مدار از اجتماع بشر در تمام ادوار منوط بآن است دوست میدارم برای مزید حظّ و بهره خوانندگان آنرا نقل نمایم و هی هذه)

سئل علیّ صلوات الله علیه عن أحوال العامة فقال إنّما هی من فساد الخاصة و إنّما الخاصة ليقسّمون على خمس: 1 - العلماء و هم الأدلاء على الله 2 - و الزّهاد و هم الطّريق إلى الله 3 - و التّجار و هم أمناء الله 4 - و الغزاة و هم أنصار دين الله 5 - و الحکّام و هم رعاة خلق الله. فإذا كان العالم طمّاعا و للمال جمّاعا فبمن يستدلّ. و إذا كان الزّاهد راغبا و لما فی أیدی الناس طالبا فبمن يقتدی. و إذا كان التّاجر خائنا و للزّکوة مانعا فبمن يستوثق. و إذا كان الغازی مرائيا و للكسب ناظرا فبمن یذبّ عن المسلمین. و إذا كان الحاکم ظالما و فی الأحکام جائرا فبمن ینصر المظلوم على الظّالم. فو الله ما أتلف الناس إلاّ العلماء الطّماعون، و الزّهاد الرّاغبون، و التّجار الخائنون، و الغزاة المرأون، و الحکّام الجائرون، و سیعلم الذين ظلموا أيّ منقلب ینقلبون

از آنحضرت علیه السلام از احوال عموم مردم پرسیده شده فرمود جز این نیست که فساد احوال عمومی مردم از فساد خاصه است و این بر پنج قسمت تقسیم میشود:

اول علماء که آنها مردم را بر خدا دلالت کنندگانند دوم زهاد که آنها بسوی خدا اراده اند (و رهنمای مردم اند) سوم تجار که آنها امینهای خدایند.

چهارم پیکار کنندگان که آنها یاری گران دین خدایند.

پنجم فرمانروایان و پادشاهان که آنان شبانها و رعایت کنندگان جانب خدایند. پس وقتی که عالم طمعکار و گردآورنده مال از کار در آمد پس (مردم عوام و بیچاره چکار کنند و) بچه کس راه برده شود. و وقتی که زاهد بدنیا راغب و طالب آنچه که در دستهای مردم است شد دیگر بچه کس اقتدا شود. و وقتی که تاجر خیانت پیشه و مانع زکوة بود پس بچه کس اطمینان کرده شود و وقتی که جنگ جو خود نما از کار در آمده منظورش کسب مال و ثروت بود پس دیگر بوسیله چه کس از مسلمانان دفاع توان کرد و وقتی که پادشاه و فرمانگذار ستمکار و در فرامینش ستم را کار بست دیگر بچه کس داد ستمکش از ستمگر گرفته شود. سوگند بخدای که مردم را تباه نکرد مگر علماء طمعکار، و زاهدان بدنیا راغب و تجار خائن، و پیکار کننده خودنما، و پادشاهان ستمگر زودا که (این پنج دسته که جوامع بشری را سر خاک سیاه نشانند و) کسانی که ستم کردند بدانند که جایگاهشان در چه جای (بدی) است (خواننده عزیز تاریخ سخنوران جهان را از آدم تا خاتم ورق بزن و بنگر بجز شخص رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم هیچ گوینده اولاً توانسته است بدین شیوایی و شیرینی سخن سراید و ثانیاً توانسته باشد صلاح و فساد و جوامع بشری را بدین سلاست و فصاحت موجز و مختصر در پنج طبقه بیان نماید بایی انت و امی یا امیر المؤمنین.

ای امیر عرب ای آنکه خطیب خطبائی *** خطا بنده شرمنده سخن را تو خدائی

از تو پیدا شد و هم طیّ بتو قانون فصاحت *** بخدا اگر پس یزدان تو مهین خطبه سرائی

ما سوی الله همگی الکن و از جمله تو افصح *** آفرینش همه لال اند زبان چون تو گشائی

طایر عقل باوج سخنت خواست رسیدن *** قرنهای پر زرد و ناخن نشدش بند بجائی

107

قلّة الغداء كرم النفس و أدوم للصحة : کم خوراکی از بزرگی نفس است و برای تندرستی پاینده تر است.

108

قلیل یدوم خیر من کثیر منقطع : کمی همیشگی بهتر از بسیاری است که گاه باشد و گاه نباشد.

109

قلیل الطّمع یفسد کثیر الورع : طمع و لو کم تقوا و پارسائی بسیار را از بین میبرد.

قتل الحرص راکبه : آزمندی سوار خودش را میکشد

قتل القنوط صاحبه : نا امیدی یار و صاحب خود را میکشد.

قصّروا الأمل و بادروا العمل و خافوا بغتة الأجل فإنه لن يرجی من رجعة العمر ما يرجی من رجعة الرّزق و ما فات اليوم من الرّزق رجی غدا زیادته و ما فات أمس من العمر لم يرج اليوم رجعتة : آرزو را کوتاه کنید و بسوی عمل (برای آخرت) بشتابید و از اجل ناگهانی بترسید (و عمر را برای مال و ثروتی که احیانا از دست شما بیرون رفته است تباہ مسازید) زیرا بازگشت روزی را میتوان امیدوار بود لکن هرگز امیدی بی بازگشت عمر نیست و هر چه از روزی امروز که از دست رفته است، میتوان امیدوار شد که فردا زیاد شود ولی آنچه که دیروز از عمر از دست رفته است نمیتوان امید داشت که امروز بر گردد.

قلوب الرّعیّة خزائن راعیها فما أودعها من عدل أو جور و جده : دلهای رعیت گنجهای پادشاه و نگهبانان رعیت آن میباشد هر چه از داد و بیدادگری که در آن گذارد یابد.

الفصل الثانی و الستون : حرف الكاف بلفظ کلّ

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الكاف بلفظ کلّ قال علیه السلام:

فصل شصت و دوّم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام و در حرف کاف بلفظ کلّ آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

کلّ عاقل مغموم : هر خردمندی اندوهگین است.

2

کلّ عارف مهموم : هر خداشناسی غمگین است.

3

کلّ عالم خائف : هر دانشمندی ترسناک است.

4

کلّ عارف عایف : هر خداشناسی رها کننده دنیا است.

5

کلّ قانع غنیّ : هر قناعت کننده توانگر است.

6

کلّ متوکل مکفی : هر توکل کننده بر خدائی کفایت شده است.

7

کلّ طامع أسیر : هر طمعکاری اسیر و گرفتار است.

8

کلّ حریص فقیر : هر آزمندی نادار است.

9

کلّ شرّه معنیّ : هر حرص زننده بیمار است.

10

کلّ مستسلم موفیّ : هر تسلیم شونده در پناه است.

11

کلّ معتمد علی نفسه ملقی : هر اعتماد کننده بر

ص: 544

نفس خویش افتاده است.

12

کلّ متکبّر حقیر : هر گردنکشی خوار است.

13

کلّ فان یسیر : هر فانی شونده ناچیز و اندک است.

14

کلّ راض مستریح : هر خوشنودی (از خدا) آسوده است.

15

کلّ بریء صحیح : هر وارسته تن درست است.

16

کلّ محسن مستأنس : هر نا امید نا کام است.

17

کلّ قانط آیس : هر نا امید نا کام است.

18

کلّ مطیع مکرم : هر فرمانبرداری (از خدا) ارجمند است.

19

کلّ عاص متأثم : هر نافر مانبرنده گنهکار است.

20

کلّ جاهل مفتون : هر نادانی فتنه پذیر است.

21

کلّ عاقل محزون : هر خردمندی اندوهناک است.

22

كَلِّ عَافِيَةَ الْإِلَى بَلَاءٍ : هر تندرستی بسوی گرفتاری میکشد.

23

كَلِّ شَقَاءَ إِلَى رِخَاءٍ : هر رنج و مشقتی را گشایش و فرجی است.

24

كَلِّ مَعْدُودَ مَنْقُصٍ : هر شمرده شونده کم شونده است (و هر روزی که از عمر انسان میگذرد يك تگّه از انسان کم و کنده میشود که یابن ادم انما انت عدد ایام).

25

كَلِّ سُرُورَ مَتَنَعِّصٍ : هر عیشی بغصّه و اندوه مبدّل شدنی است.

26

كَلِّ مَتَوَقِّعَ آتٍ : هر انتظار کشیده شده ائی آمدنی است.

27

كَلِّ طَالِبَ مَطْلُوبٍ : هر جوینده جستّه شدنی و یافتنی است.

28

كَلِّ غَالِبَ بِالشَّرِّ مَغْلُوبٍ : هر غالب شونده بوسیله زشتی (و ستمکاری) مغلوب و شکسته است.

29

كَلِّ مَنَافِقَ مَرِيبٍ : هر دورویی مشکوک و بدگمان است (که آیا کاری که در نظر گرفته پیش میرود یا نه).

30

كَلِّ آتٍ قَرِيبٍ : هر آینده نزدیک است.

31

كَلِّ قَرِيبَ دَانٍ : هر نزدیکی پیوسته است.

32

کَلَّ أَرْبَاحَ الدُّنْيَا خَسِرَانَ : همه سودهای جهان زیان است.

33

کَلَّ مَعْرُوفٍ إِحْسَانَ : هر نیکوکاری نیکو است.

34

کَلَّ مَاضٍ فَكَأَنَّ لَمْ يَكُنْ : هر گذشته تو گوئی نبوده است.

35

کَلَّ آتٍ فَكَأَنَّ قَدْ أَتَى : هر آینده تو گوئی آمده است.

36

کَلَّ ذِي مَرْتَبَةٍ سَنِيَّةٍ مَحْسُودٍ : هر صاحب جاه بلند رتبه حسد برده میشود.

37

کَلَّ جَنَسٍ يَمِيلُ إِلَى جَنَسِهِ : هر چیزی همجنس را خواهان است.

38

کَلَّ امْرَأٌ يَمِيلُ إِلَى مِثْلِهِ : هر مردی مانند خود را مایل است.

ص: 545

39

کَلَّ طَيْرٍ يَأْوِي إِلَى شَكْلِهِ : هر پرنده در کنار همانندش جای میگیرد.

40

كَلَّ شَيْءٌ يَنْفِرُ مِنْ ضِدِّهِ : هر چیز از دشمن خود میرمد.

41

كَلَّ نَعِيمٌ دُونَ الْجَنَّةِ مُحَقَّقٌ : جز بهشت (عنبر سرشت) هر نعمتی اندک است.

42

كَلَّ نَعِيمُ الدُّنْيَا يَبُورُ : همه نعمتهای دنیا تباه شدنی است.

43

كَلَّ عِلْمٌ لَا يُؤَيِّدُهُ عَقْلٌ مُضَلَّةٌ : هر دانشی که عقل او را تأیید نکند گمراهی است.

44

كَلَّ عَزٌّ لَا يُؤَيِّدُهُ دِينٌ مُذَلَّةٌ : هر عزتی که دین آن را تأیید نکند خواری است.

45

كَلَّ يَوْمٌ يَسُوقُ إِلَى غَدَةٍ : هر روزی (انسانرا) بسوی فردا میراند.

46

كَلَّ إِنْسَانٌ مُؤَاخِذٌ بِجَنَابَةِ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ :

هر انسانی بگناه دست و زبانش گرفتار است.

47

كَلَّ شَيْءٌ فِيهِ حِيلَةٌ إِلَّا الْقَضَاءَ : در هر چیزی راه چاره هست جز حکم خدا (که از آن گریزی نیست)

48

كَلَّ الرِّضَا فِي الْقَنَاعَةِ وَ الرِّضَا : خوشنودی تمام در قناعت و خورسندی از خدایتعالی است.

49

کَلَّ امرء لاق حمامه : هر مردی مرگش را دیدار خواهد کرد

50

کَلَّ ممتنع صعب مناله و مرامه : هر کار سختی رسیدن و بچنگ آوردن آن دشوار است (و انسان برای رسیدن به بهشت باید سختی های جهانرا تحمل کند)

51

کَلَّ مسمی بالوحدة غير الله سبحانه قليل هر چیزیکه بتك و تنهائی نامبردار شده است غير خداوند سبحانه اندك است (و برایش همتانی پیدا میشود)

52

کَلَّ عزیز غير الله سبحانه جلّ جلاله ذلیل جز خداوند بزرگ و گرامی هر ارجمندی خوار است

53

کَلَّ فقر یسدّ إلا فقر الحمق : هر فقری رخنه اش بستنی است جز فقر نادانی (که چاره اش نشدنی است).

54

کَلَّ داء یداوی إلا سوء الخلق : هر دردی درمان شدنی است جز بد خوئی.

55

کَلَّ مخلوق یجری إلى ما لا یدری : روزگار هر آفریده را بجائیکه او نمیداند میکشانند.

56

کَلَّ امرء علی ما قدّم قادم و بما عمل مجزی .

هر مردی بدانچه پیش فرستاده است (نیک یابد) خواهد رسید و بهر کاریکه کرده است جزا داده خواهد شد.

57

کَلَّ قانع عقیف : هر قناعت کاری پاکدامن است

58

كلّ قویّ غیر الله سبحانه ضعیف : هر توانائی جز خداوند سبحان ناتوان است.

ص: 546

59

كُلِّ مالِك غير الله سبحانه مملوك : هر مالکی جز خداوند بزرگ خودش ملك دیگری است.

60

كُلِّ ما خلا اليقين ظنٌّ و شكوك : جز یقین هر چه هست همه گمان و شكّهایند.

61

كُلِّ عالم غير الله سبحانه متعلّم : هر عالمی جز خداوند سبحان خودش یادگیرنده علم است.

62

كُلِّ شيء ينقص على الإنفاق إلا العلم :

هر چیزی بدادن کم میشود مگر علم (که بگفتن بسیار میگردد)

63

كُلِّ قادر غير الله مقدور : هر توانائی جز خداوند تعالی خودش جویای توانائی است.

64

كُلِّ سرّ عند الله علانية : هر رازی نزد خداوند آشکار است.

65

كُلِّ باطن غير الله ظاهر : هر پنهانی غیر خدا پیدا است.

66

كُلِّ شيء خاضع لله : هر چیزی برای خدا نرم و افتاده است.

67

كُلِّ شيء خاشع لله سبحانه : کلیه اشیاء برای خداوند بزرگ خاضع اند.

68

كُلِّ غالب غير الله مغلوب : هر غلبه جوینده جز خداوند تعالی مغلوب شونده است.

کَلِّ طالب غیر اللّٰه مطلوب : هر جوینده جز خدا جسته شده است.

کَلِّ شیء یملّ ما خلا طرائف الحکم : هر چیزی خسته کننده است مگر سخنان پاکیزه و لطیف حکمتها (ی بزرگان از حکم و آثار چه نثر چه نظم که حتی انسان را از خستگیهای دیگر بیرون میآورند و مغز جان از مطالعه آنها نیرو میگیرد)

کَلِّ شیء لا یحسن نشره أمانة وإن لم یستکتّم هر چیزیکه آشکار کردن آن خوب نیست امانت است گو اینکه آن چیز پنهان نخواهد ماند (و دیر یا زود افشاء خواهد شد)

کَلِّ مقتصر علیه کاف : هر چیزی که قناعت بدان توان کرد همان بس است.

کَلِّ ما زاد علی الاقتصاد إسراف : هر چیزی که اضافه از اقتصاد و میانه روی است از زیاده روی است.

کَلِّ یوم یفیدک عبرا إن أصحابته فکرا :

همه روزه تو را پندی سودمند میدهد اگر اندیشه با آن همراه سازی

کَلِّ یسار الدّٰنیا إعسار : جهان همه آسایشهایش دشواری است.

کَلِّ معاجل یسئل الانتظار : هر شتاب کننده خواهان انتظار است.

کَلِّ مؤجّل یتعلّل بالتّسويف : هر وعده دهنده بفردا فردا کردن بهانه میجوید.

كُلُّ مؤنِّ الدُّنْيَا خَفِيفَةٌ عَلَى الْقَانِعِ وَ الضَّعِيفُ هَمَّةُ اسْبَابِهَا رِنَجٌ وَ اَنْدَوهُ جِهَانٌ بَرَّ شَخْصٌ قَنَاعَتٌ كُنْنِدَةٌ وَ نَاتَوَانٌ سَبِكٌ اسْتِ.

كُلُّ يَحْصَدُ بِمَا زَرَعَ وَ يَجْزِي بِمَا صَنَعَ : هَرُ كَسٌ هَرُ چَه كَاشْتَه هَمَان رَا مِيدِرُودُ وَ هَرُ كَارُ كَه كَرْدَه اسْتِ مَزْدِ هَمَان رَا مِيگِيرِدُ.

كُلُّ شَيْءٍ يَسْتَطَاعُ إِلَّا نَقْلَ الطَّبَاعِ : اَنْجَامُ هَرُ كَارِي مُمْكِنٌ اسْتِ مَكْرٌ بَرَّ گِرْدَانْدَنُ طَبْعِهَا وَ خَوْهَا (كَه كَارُ بَسِيَارٌ مَشْكَلِي اسْتِ بَلَكَه دَر شَمَارِ مَعْجَزَاتِ اسْتِ وَ بَزَرْگَتَرِيْنَ مَعْجَزَاتِ پِيْغَمْبَرِ اسْلَامِ هَمَان تَغْيِيْرُ دَادَنُ عَادَاتِ اَعْرَابِ اسْتِ)

كُلُّ شَيْءٍ مِنْ الْآخِرَةِ عِيَانَةٌ اَعْظَمُ مِنْ سَمَاعِهِ هَرُ چِيْزِي كَه اَز چِيْزِهَايِ اٰخِرْتِ دِيْدَنَش اَز شَنِيْدَنَش (بَسِيَارٌ) بَزَرْگَتَرِ اسْتِ.

كُلُّ شَيْءٍ مِنْ الدُّنْيَا سَمَاعُهُ اَعْظَمُ مِنْ عِيَانِهِ هَرُ چِيْزِي اَز دُنْيَا شَنِيْدَنَش بَزَرْگَتَرِ اَز دِيْدَنَش مِيْبَاشَدُ، (سِرُورَش هَمِه سُوْكٌ وَ اَبَشُ سِرَابِي بِيْشُ نِيْسْتِ).

كُلُّ بَلَاءٍ دُونَ النَّارِ عَافِيَةٌ : هَرُ گِرْفَتَارِي جُزْ اَتَشِ دُوْزَخِ رَسْتِكَارِي اسْتِ (اَتَشِ دُوْزَخِ اسْتِ كَه بَشَرُ اَز اَن رِهَانِي نَدَارَدِ).

كُلُّ اِمْرءٍ طَالِبٌ اَمْنِيَّتِهِ وَ مَطْلُوْبٌ مَنِيَّتِهِ :

هَرُ مَرْدِي مَرْگِ خُوِيْشِ رَا جُوِيَا وَ خُوْدَشِ جَسْتَه شُدَه مَرْگِ اسْتِ.

كُلُّ شَيْءٍ يَحْتَاجُ اِلَى الْعَقْلِ وَ الْعَقْلُ يَحْتَاجُ اِلَى الْاَدْبِ : هَمِه چِيْزِهَا نِيَاْزَمَنْدِ خِرْدَانْدَنُ وَ خِرْدِ نِيَاْزَمَنْدِ دَانَشِ وَ كَمَالِ اسْتِ (وَ مَرْدِ خِرْدَمَنْدِ تَا دَانَشْمَنْدِ نَبَاشَدِ خِرْدَمَنْدِ نِيْسْتِ).

كُلُّ شَيْءٍ يَعْزُّ حِيْنَ يَنْدُرُ اِلَّا الْعِلْمُ يَعْزُّ حِيْنَ يَغْزُرُ : هَرُ چِيْزِي هَنْگَامِيكَه كَمُ شُوْدُ اَرْجَمَنْدِ وَ عَزِيْزِ گِرْدَدِ جُزْ دَانَشِ كَه هَنْگَامِيكَه اَفْزُوْنِ گِرْدَدِ اَرْجَمَنْدِ شُوْدُ

كُلَّ نِعْمَةٍ أَنْيَلِ مِنْهَا الْمَعْرُوفَ فَإِنَّهَا مَأْمُونَةٌ السَّلْبِ مُحَصَّنَةٌ مِنَ الْغَيْرِ : از هر نعمتی انسان بخوشی و نیکی نائل میگردد (و باید با آن نعمت با دیگران نیکی کند) زیرا که آن نعمت وسیلهٔ ریزش و بخشش مال و آن نعمت را از تغییرات و از دست رفتن نگهداری میکنند.

كُلَّ مَوَدَّةٍ مَبْنِيَّةٍ عَلَى غَيْرِ ذَاتِ اللَّهِ سَبْحَانَهُ ضَلَالٌ وَالْاعْتِمَادُ عَلَيْهَا مُحَالٌ : هر دوستی که بنایش برای غیر خاطر خدا باشد آن دوستی گمراهی و تکیه کردن بر آن مشکل و محال است.

كُلَّ أَحْوَالِ الدُّنْيَا زَلْزَالٌ وَ مَلِكُهَا سَلْبٌ

ص: 548

و انتقال : جهان تمام حالاتش متزلزل و تغییر یافتنی و ملک و مالش گرفتنی و منتقل شدنی است.

90

كَلِّ وَعَاءٍ يَضِيْقُ بِمَا جَعَلَ فِيهِ إِلَّا وَعَاءَ الْعِلْمِ فَإِنَّهُ يَتَّسِعُ : هر ظرفی هر چه در آن نهند تنگ گردد و جز ظرف علم که وسعت یابد و گشاده گردد

91

كَلِّ امْرَأً يَلْقَى بِمَا عَمِلَ وَيَجْرِي بِمَا صَنَعَ :

هر مردی بهر کاریکه کرده است خواهد رسید و بدانچه میکند مزد داده خواهد شد.

92

كَلِّ حَسَنَةً لَا يَرَادُ بِهَا وَجْهَ اللَّهِ تَعَالَى فَعَلَيْهَا قَبِيحُ الرِّيَاءِ وَثَمَرُهَا قَبِيحُ الْجَزَاءِ :

هر کار نیکی که خدایتعالی بآن اراده نشود زشتی ریا بر آن بار است و میوه اش بد جزا داده شدن است

93

كَلِّ مَدَّةً مِنَ الدُّنْيَا إِلَى انْتِهَاءِ وَكَلِّ حَيَوَةَ فِيهَا إِلَى مَمَاةٍ وَفَنَاءٍ : هر زمانی از دنیا تمام شدنی و هر زنده‌ای در آن بسوی مرگ و نابودی کشیده شدنی است.

الفصل الثالث و الستون : حرف الكاف بلفظ كم

اشاره

مما ورد من حكم امير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام في حرف الكاف بلفظ كم قال عليه السلام:

فصل شصت و سوم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف کاف بلفظ کم آن حضرت علیه السلام فرمودند:

1

کم من ذلیل أعزّه عقله : چه بسا خواری که عقلش عزیزش گردانیده است.

2

کم من عزیز أذلّه جهله : بسا عزیزی که نادانیش خوارش داشته است.

3

کم من عقل أسیر عند هوی أمیر : بسا عقلی که پیش هوای نفس امیری اسیر است.

4

کم من ثروة خطیر صیره الدهر حقیرا :

بسا صاحب ثروت بسیاری که روزگار او را خوار و کوچک گردانیده است.

5

کم من غنی یتغنی عنه : بسا توانگری که از وی بی نیازند (و اثری بر وجودش مترتب نیست)

6

کم من فقیر یغتر الیه : بسا ناداری که (چون عقل و درایتی کافی دارد) مردم نیازمند وی اند.

7

کم من نعمة سلبها ظلم : بسا نعمتی که ستمکاری آن را از بین میبرد.

8

کم من دم سفکه فم : بسا خونی که (باز کردن)

ص: 549

9

کم من إنسان أهلكه لسان : بسا انسانی که زبان او را هلاک کرد.

10

کم من إنسان استعبده إحسان : بسا انسانی که احسان او را بنده خویش ساخته است.

11

کم من مفتون بالثناء عليه : بسا کس که بواسطه ستایشی که بر وی شد گرفتار گردید و بفتنه در افتاد (بسیار اشخاص اند که ثنا و ستایش آنها انسانرا گول میزند و بمنظور پستشان دست مییابند).

12

کم من مفتون بحسن القول فيه : بسا کس که بسخنی خوش گرفتار گردید.

13

کم من أمل خائب و غائب غیر آئب : بسا امیدی که بنا امیدی کشد و گم گشته که باز نگردد.

14

کم من طالب خائب و مرزوق غیر طالب : بسا جوینده که زیان بیند و روزی یافته که دنبال آن روزی نرفته است.

15

کم من لذة دنیة منعت سنی درجات بسا خوشی ناچیزی که انسان را از درجات بلند باز دارد (بسیار شده است که یک زنا و یک تمایل بباطل عبادات شصت ساله اشخاص را بر باد داده است).

16

کم من أكلة منعت أكالات : بسا یک خورش که انسان را از خوردنهای بسیار مانع شده است.

17

کم من شهوة منعت رتبة : بسا شهوتی که شخص را از (رسیدن به) رتبه بلند باز میدارد.

18

کم من حرب خييت من لفظة : بسا جنگی که از يك لفظ و حرفی بر میخیزد.

19

کم من صبابة اكتسبت من لحظة : بسا عشقی که از يك دیدن پیدا شود و بدست آید.

20

کم من كلمة سلبت نعمة : بسا يك سخنی که نعمتی را بر باد میدهد.

21

کم من نظرة جلبت حسرة : بسا يك نگاهی که حسرت و اندوه بار میآورد.

22

کم من مغرور بالستر عليه : بسا کسیکه بواسطه اینکه پرده بر وی پوشیده است (و خدا اسرارش را فاش نفرموده است) فریب خورده است.

23

کم من مستدرج بالإحسان اليه : بسا کسیکه بتدریج براه غیر حق روان است بواسطه احسانی که با وی کرده شده است (و او بکفران نعمت برخاسته در راه باطل سیر میکند).

24

کم من طامع بالصّفح عنه : بسا طمعکاری

ص: 550

که با وی کار بگذشت و عفو کرده میشود (یعنی از درگاه خدا چشم آمرزش دارد و خدا هم تبت او را میداند و میآفریند)

25

کم من مفتّح بالصّبر عن غلق : بسا کار فرو بسته که بصبر و شکیب گشوده شد.

26

کم من صعب یسهل بالرفق : بسا امر مشکلی که با نرمی و آهستگی آسان شد.

27

کم من واثق بالدّنيا قد فجّعته : بسا کس که بدنیا تکیه کرد و دنیا او را بزاری افکند.

28

کم من ذی طمأنینة إلى الدّنيا قد صرّعته بسا کسیکه بجهان آرامش پیدا کرد و جهان او را در افکند.

29

کم من ذی أبهة جعلته الدّنيا حقیرا :

بسا صاحب جاهی که جهان او را خوار و کوچک کرد

30

کم من ذی عزّة ردّته الدّنيا ذلیلا : بسا شخص عزیز ارجمندیکه جهان او را بخواری باز گرداند.

31

کم من مبتلی بالنّعماء : بسا کسیکه در چنگال نعمتها گرفتار است (و مال و ثروت نمیگذارد باخرتش پردازد).

32

کم من منعم علیه بالبلاء : بسا کسیکه که ببلائی نعمتهای خدا گرفتار است.

33

کم من مخدوع بالأمل مضیّع للعمل : بسا کسیکه فریب آرزو را خورده و عمل را ضایع میگذارد.

34

کم من مسوّف بالعمل حتّى هجم عليه الأجل بسا کسیکه عمل برای آخرت را بفردا و پس فردا میافکند تا اینکه مرگ بر وی تازد (و کارش را بسازد و با دست تهی وارد محشر گردد و کلیّه ما مردم احوالمان چنین است).

35

کم من صائم لیس له من صیامه إلاّ الظّماء بسا روزه داریکه روزه اش برایش جز (گرسنگی و) تشنگی هیچ نیست.

36

کم من قائم لیس له من قیامه إلاّ العناء :

بسا نمازگذاریکه از ایستادنش بنماز جز رنج و خستگی برایش چیزی نیست.

37

کم من مؤمّل لا یدرکه : بسا آرزومندیکه بآرزوی خود دست نمیابد.

38

کم من بان ما لا یسکنه : بسا بناکننده که در آن نمی نشینند (چیزیکه هست خداوند برای عمران جهان بشر را طوری قرار داده است که این از روی عشق و شوق بنا میکند تا دیگران در آن سکنی کنند)

39

کم من جامع ما سوف یترکه : بسا گردآورنده که بزودی وامیگذارد.

40

کم من منقوص رابح و مزید خاسر : بسا

ص: 551

کم یافته که سود برد و بسا بسیار کننده که زیان کند

41

کم من فقير غنيّ و غنيّ مفتقر : بسا ناداریکه دارا است و بسا دارائیکه نادار است (و این دارا و بخیل بدگذران و آن نادار سخیّ و خوش گذران است)

42

کم من خائف وفد به خوفه علی قرارة الأمن : بسا ترسندۀ که ترسش در جایگاه ایمنیش بر وی وارد میگردد.

43

کم من مؤمن فاز به الصبر و حسن الظنّ بسا مؤمنی که صبر و گمان نیکش او را بثواب رسانده است.

44

کم من حزين وفد به حزنه علی سرور الأبد بسا اندوهناکی که اندوهش او را بخوشی همیشگی و عیش جاودانی کشانده است.

45

کم من فرح أفضی به فرحه إلی حزن مؤبّد بسا شادمانی که شادیش او را بسوی اندوه همیشگی (و آتش دوزخ) بکشاند.

46

کم من حریص خائب و مجمل لم یخب : بسا آزمندیکه زیان کار است و آسان کیرندۀ کم حرصی که زیانکار نیست.

47

کم من شقی حضره أجله و هو مجدّ فی الطلب بسا بدبختی که اجلس رسیده و او هنوز در صدد مال جستن است

48

کم من غیظ تجرّع مخافة ما هو أشدّ منه :

بسا باشد که انسان جرعه های ناگوار خشم را بکام در کشد از ترس پیش آمدی دشوارتر.

49

کم من ضلالة زخرفت بآية من کتاب الله سبحانه کما زخرفت الدرهم النحاس بالفضة الممّوحة : بسا از گمراهی که به آیتی از کتاب خداوند سبحان آرایش داده شود، همچنانکه شخص مسگر درهم و سگۀ (قلب) را بنقرۀ زر اندوده بیاراید و پرداخت نماید

کم من عالم فاجر و عابد جاهل فاتَّقوا الفاجر من العلماء و الجاهل من المتعبدین : بسا عالمی که بدکار است و عبادت کننده که نادان است بنابر این از علمای بدکار و عبادت کنندگان نادان پرهیزید (که پشت دیانت را این دو تا میشکنند).

کم من مغبوط بنعمة و هو فی الآخرة من الهالکین : بسا کسیکه با داشتن نعمت دنیا غبطه خورده شود در صورتیکه او در آخرت از هلاک شوندگان است.

کم من وضع رفعة حسن خلقه : بسا افتاده و گمنامیکه خوی خوشش او را برکشد و بلندش سازد.

کم من رفیع وضعه قبح خرقة : بسا شخص

ص: 552

والا رتبةً که زشتی نادانیش او را بیفکند. این سه جمله ذیل در غرر الحکم نیست از بحار الأنوار در خاطر داشتم نقل شد.

54

کم من غریق هلك في بحر الجهالة : بسا کسیکه در دریای نادانی غرق و هلاک شد.

55

کم من عالم قد أهلكته الدنيا : بسا عالمی که دنیا (با زیور و زرش فریش داد و) هلاکش کرد.

56

کم من غریب خیر من قریب : بسا بیگانه و دوری که بهتر از نزدیک و آشنا است.

الفصل الرابع و الستون : حرف الكاف بلفظ كيف

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الكاف بلفظ كيف قال علیه السلام:

فصل شصت و چهارم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف کاف بلفظ كيف آنحضرت ع فرمودند

1

كيف يملك الورع من يملك الطمع : چگونه پارسائی را بچنگ آرد کسیکه در چنگال طمع گرفتار است

2

كيف تصفو فكرة من يستديم الشبع :

چگونه فکرش روشن باشد کسی که همیشه شکمش سیر و پر است.

3

كيف يعمل للآخرة المشغول بالدنيا :

چگونه برای آخرت کار کند کسیکه سر گرم دنیا است.

4

کیف یستطیع الإخلاص من بقلبه الهوی :

چگونه توانائی پاک درونی دارد کسیکه هوای نفس در دلش راه یافته است.

5

کیف یهتدی الضلیل مع غفلة الدلیل :

چگونه گمراه هدایت یابد با اینکه راهنما غافل است.

6

کیف یستطیع صلاح نفسه من لا یقنع بالقلیل : چگونه توانائی اصلاح نفسش را دارد کسیکه بکم قانع نیست.

7

کیف ینجو من الله هاربه : گریزنده از خدا کجا و کی رهائی خواهد داشت.

8

کیف یسلم من الموت طالبه : جوینده مرگ (یعنی بشر که ناچار بسوی مرگ میرود) کجا از چنگال مرگ رهائی دارد.

9

کیف یضیع من الله کافله : کسیکه خدا یار و کفیل او است کجا ضایع خواهد ماند.

10

کیف یفرح بعمر تنقصه الساعات :

ص: 553

چگونه انسان شادمان و دلخوش میشود بعمری که گذشتن ساعتها از آن می‌کاهد.

11

کیف یغترّ بسلامة جسم معرض للآفات چگونه انسان بدرستی تنی که در معرض آفتها است مغرور میگردد.

12

کیف یجد لذّة العبادّة من لا یصوم عن الهوی : چگونه لذّت عبادت را بچشد کسیکه از هوا پرستی روزه نگرفته است.

13

کیف یقدر علی أعمال الرضا المتوّلة القلب بالدنیا : آنکس که دلش شیفته و بسته بدنیا است کجا توانائی دارد کاری کند که خدا از روی خوشنود شود

14

کیف یزهد فی الدنیا من لا یعرف قدر الآخرة : چگونه در دنیا زهد ورزد کسیکه قدر آخرت را نمیداند.

15

کیف یسلم من عذاب الله المتسرّع إلى الیمین الفاجرة : چگونه از عذاب خدا میرهد کسیکه در سوگند دروغ خوردن شتابنده است.

16

کیف تبقى علی حالتك و الدهر فی إحالتك چگونه بر حال خویش پایدار خواهی ماند و حال اینکه روزگار در کار گرداندن تو است (جو امنیت را به پیری و تندرستیت را به بیماری مبدل خواهد کرد).

17

کیف تنسی الموت و آثاره یذکرک :

مرگ را چسان فراموش خواهی کرد در صورتیکه نشانه های آن تو را یاد آوری مینماید (و با مرگ پدر و مادر و خویشانت باید بدانی دیری نباید که اجل بسراغ تو نیز خواهد آمد).

18

کیف یصبر علی مباینة الأضداد من لم تعنه الحکمة : چگونه بر بر بدان از چیزهائی که ضدّ یکدیگرند صبر تواند کرد کسیکه دانش و حکمت او را یاری نکند (زیرا مقدّم داشتن خدا را بر هوا و دین را بر دنیا جز به نیروی معرفت و حکمت میسر نیست).

19

كيف يصبر عن الشهوة من لم تعنه العصمة چگونه صبر بر شهوت تواند کرد آنکس که پاکدامنی یاریش نکند (و ترس از خدا نگهش ندارد).

20

كيف يرضى بالقضاء من لم يصدق يقينه : چگونه راضی بقضا باشد کسیکه یقینش (در باره مقدرات الهی) درست نیست.

21

كيف يستقيم قلب من لم يستقيم دینه :

چگونه مستقیم و درست خواهد بود قلب کسیکه دینش درست نیست (و از احکام الهی خبری ندارد).

ص: 554

کیف یصلح غیره من لم یصلح نفسه : آن کس که خودش را اصلاح نکرده است کجا غیر خود را میتواند اصلاح کند.

کیف یعدل فی غیره من یظلم نفسه :

چگونه درباره دیگری بعدل و دادگراید کسیکه بخودش ستم روا میدارد.

کیف یهدی غیره من یضل نفسه : چگونه دیگری را راه نمائی کند کسیکه خودش گمراه است.

کیف یصل إلى حقیقة الزهد من لم یمت شهوته : چگونه بکنه و حقیقت زهد خواهد رسید کسی که شهوتش را نکشته است.

کیف یعرف غیره من یجهل نفسه : چگونه غیر خود را بشناسد کسیکه خود را نمی شناسد (و انسان که خود را شناخت البتّه خدای قادر و حکیم را خواهد شناخت).

کیف ینصح غیره من یغش نفسه : چگونه دیگری را اندرز دهد کسیکه خودش آلوده (بگناهان) است و بخودش خیانت میکند.

کیف یستطیع الهدی من یغلبه الهوی :

چگونه توانائی هدایت کردن دیگری را دارد کسیکه هوای نفس بر وی غلبه کرده است.

کیف یدعی حبّ الله من سکن قلبه حبّ الدنیا : چگونه دعوی خدا دوستی کند کسی که دوستی دنیا در دلش جای گرفته است.

کیف یانس بالله من لا یستوحش من الخلق چگونه بخدا انس گیرد کسیکه از مردم بر کنار و بوحشت نیست.

کیف يتمتع بالعبادة من لم يعنه التوفيق چگونه از بندگی خدا بهره مند شود کسیکه توفیقش یاری کند

32

کیف ینفصل عن الباطل من لم یتصل بالحق چگونه از باطل جدائی گیرد کسیکه بحق نه پیوسته است.

33

کیف یتخلص من عناء الحرص من لم یصدق توکله : چگونه از رنج و حرص و آزمندی و ارهد کسی که توکل خود را (بخدای خود) درست نکرده است.

34

کیف ینتفع بالنصیحة من یتد بالفضیحة :

چگونه از پند و نصیحت سود گیرد کسیکه از رسوائی بهره مند گردیده است.

35

کیف لا یوقظک آیات نعم الله و قد تورطت بمعاصیه مدارج سطواته : چگونه نشانه های خشمهای خداوندی تو را بیدار نکند و حال آنکه تو خود را

ص: 555

در ورطهٔ سختی گرفتار کرده و با گنهکاریها درجات خشم و غضب خدا را پیموده (و خویش را مورد سخط حق قرار داده)

36

کیف یكون من یفنی ببقائه و یسقم بصحّته و یؤتی من مأمنه : کجا باقی خواهد ماند کسیکه بباقی بودنش فانی میشود و با تندرستیش بیمار میگردد و مصیبات از جایگاه امنش بر وی بیدار میشود.

الفصل الخامس و الستون : حرف الکاف بلفظ کفی

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الکاف بلفظ کفی قال علیه السلام:

فصل شصت و پنجم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف کاف بلفظ کفی آنحضرت فرمودند:

1

کفی بالعلم رفعة : برای بلندی جاه انسان همان علم کافی است.

2

کفی بالجهل ضعة : برای افکندن همان جهل کافی است.

3

کفی بالقناعة ملکا : ملک قناعت برای انسان کافی است.

4

کفی بالشّر هلاکا : برای هلاکت شخص همان بد کاریش کافی است.

5

کفی بالعقل غنی : برای توانگری همان خردمندی کافی است.

6

کفی بالحمق عنا : برای رنج و اندوه همان ابلهی کافی است.

7

کفی بالتَّجارب مؤدِّبا: برای ادب کردن شخص همان تجربه ها کافی است.

8

کفی بالغفلة ضلّالا: برای گمراهی انسان همان غفلت و از خدا بیخبری کافی است.

9

کفی بجهنّم نکالا: برای عذاب و شکنجه بشر همان جهنّم کافی است.

10

کفی بالشّيب نذيرا: برای ترساندن بشر همان پیری کافی است.

11

کفی بالمشاورة ظهيرا: برای پشتیبانی مشورت کردن کفایت میکند.

12

کفی باللّه ظهيرا و مجيرا: برای پشت و پناه گرفتن خدا کافی است.

13

کفی باللّه منتقما و نصيرا: برای یاری کردن و کیفر کشیدن همان خدا کافی است (و خوب

ص: 556

پناه و یاری است برای بی یاران و بی پناهان).

14

کفی بالفکر رشدًا: برای هدایت انسان همان فکر کردن (و در آیات صنع الهی اندیشیدن) کافی است.

15

کفی بالمیسور رفا: برای پیش فرستادن بهر چه دست دهد کافی است (یعنی تا اندازه توانائی و گرنه انسان هر چه از اعمال نیک بیشتر پیش فرستاد آسوده تر است).

16

کفی بالتواضع شرفًا: برای شرافت انسان همان افتادگی کافی است.

17

کفی بالتکبر تلفًا: برای نیست و نابود شدن (و از چشم خلق افتادن) همان گردنکشی کافی است.

18

کفی بالتبذیر سرفًا: برای از هم پاشیدن مال همان بی اندازه و بیهوده خرج کردن کافی است.

19

کفی بالحلم وقارًا: برای بردباری مرد همان گران سنگی کافی است.

20

کفی بالسفه عارًا: برای ننگ شخص همان سبکی و گولی کافی است.

21

کفی بالقرآن داعيًا: برای خواندن بسوی خدا همان قرآن کافی است.

22

کفی بالشیب واعيًا: برای نگهداری (از گناه) همان پیری کافی است.

23

کفی بالأجل حارسًا: برای نگهداری انسان (از هر پیش آمدی) همان مدّت عمر خوب نگهدارنده است (و تا اجل سر نیامده حادثه پیش

24

کفی بالعدل سايسا : برای نگهبانی (مملکت) همان عدل و داد کافی است.

25

کفی بالاغترار جهلا : برای نادانی همان مغروری کافی است.

26

کفی بالخشية علما : برای ترس از خدا همان علم کافی است.

27

کفی بالصحة اختبارا : برای رفیق گرفتن همان آزمودن کافی است.

28

کفی بالأمل اغترارا : برای امیدوار آرزو (و نرسیدن بآنها) همان بازی خوردن کافی است.

29

کفی بالمرء معرفة أن يعرف نفسه : برای خداشناسی مرد همین بس که خود را بشناسد.

30

کفی بالمرء جهلا أن يجهل نفسه : برای نادانی مرد، همین بس که خود را نشناسد.

31

کفی بالمرء رذيلة أن يعجب بنفسه : برای

پستی مرد، همین بس که خود پسند باشد.

32

كفى بالمرء فضيلة أن ينقص نفسه :

برای فضیلت و بزرگی مرد، همین بس که خود را کوچک پندارد.

33

كفى بالمرء كياسة أن يعرف معايبه : برای زیرکی مرد، همین بس که عیوب خود را بشناسد.

34

كفى بالمرء عقلا أن يجمل في مطالبه :

برای خردمند همین بس که در درخواستهایش کار بسبکی و آسانی کند.

35

كفى باليقين عبادة : برای خدا پرستی همان یقین بخدا کافی است.

36

كفى بفعل الخير حسن عادة : برای نیکوکاری همان بخوبی و خوشرفتاری خو گرفتن کافی است.

37

كفى بالشكر زيادة : برای افزایش نعمت همان سپاسگذاری کافی است.

38

كفى بالتواضع رفعة : برای سربلندی همان افتادگی کافی است.

39

كفى بالتكبر ضعة : برای افتادن و خواری همان خودخواهی کافی است.

40

كفى بالإيثار مكرمة : برای بزرگواری همان بخشش کردن کافی است.

41

کفی بالإلحاح محرمة : برای ناامیدی و محرومیت همان اصرار و زاری کردن کافی است.

42

کفی بالمرء جهلا أن یرضاه عن نفسه : برای نادانی مرد، همین بس که از خود راضی باشد.

43

کفی بالمرء منقصة أن یعظم نفسه :

برای ناتمامی مرد، همین بس که خود را بزرگ پندارد.

44

کفی بالمرء جهلا أن یضحک من غیر عجب برای نادانی مرد همین بس که بی دیدن چیز عجیبی بخندد.

45

کفی بالظفر شافعا للمذنب : برای پیروزی گنهکار همان برانگیختن شفیع کافی است.

46

کفی بالمرء غرورا أن یثق بکَلِّما تسوّل له نفسه : برای بازی خوردن مرد همین بس که بهر چه که نفسش برایش بیاراید اطمینان پیدا کند.

47

کفی بالمرء جهلا أن یجهل قدره : برای نادانی مرد همین بس که پایه جاه خود را نشناسد.

48

کفی بالمرء شغلا بمعایبه عن معایب النَّاس برای سرگرمی مرد همین بس که از عیوب مردم فقط بعیوب خود پردازد.

49

کفی بالمرء شغلا بنفسه عن النَّاس : برای

مرد همین بس که از مردم بخود پردازد.

50

کفی مخبراً عن ما بقى من الدنيا ما مضى منها : برای خیر گرفتن از آنچه که از دنیا باقی مانده است آنچه از آن گذشته است کفایت میکند.

51

کفی بالمرء سعادة أن يوثق به في أمور الدين و الدنيا : برای نیک مرد همین بس که در امور دین و دنیا مورد اطمینان باشد.

52

کفی عظة لذوی الألباب ما جرّوا : برای پند خردمندان آنچه که آزموده اند کافی است (که تجربیات خویش را در امور زندگی توشه وار بکار برند)

53

کفی معتبراً لأولی النهی ما عرفوا : برای عبرت گرفتن خردمندان آنچه که شناخته اند (از تبدلات و تغییرات گیتی) کافی است.

54

کفی بالمرء جهلاً أن یجهل عیبه : برای نادانی مرد همین بس که عیب خود را نشناسد.

55

کفی بالمرء غباوة أن ینظر من عیوب الناس إلی ما خفی علیه من عیوبه : برای گولی و کودنی مرد همین بس که از دیدن عیوب مردم همه پنهان کردن عیوب خود پردازد (و حال اینکه باید آنچه بر دیگری نمی پسندد و بر خود نه پسندد و برفع نواقص خویش بر خیزد).

56

کفی بالعالم جهلاً أن ینافی علمه عمله :

برای نادانی عالم همین بس که علمش مخالف با عملش بوده باشد.

57

کفی بالمرء کیسا أن یقتصد فی مآربه و یحمل فی مطالبه : برای زیرکی مرد همین بس که در حوائجش میانه روی کند و در خواسته هایش آهسته و سبک رفتار باشد.

58

كفى بالظلم طاردا للتعمّة و جالبا للتقمة برای راندن نعمت و آوردن خشم و نقت خداوندی همان ستمکاری کافی است.

59

كفى بالمرء كیسا أن یغلب الهوى و یملك النّهی : برای زیرکی مرد همین بس که بر هوای نفسش غالب باشد و خردها را مالك گردد (یعنی روی عقل و اندیشه درست خویش کار کند).

60

كفى بالمرء سعادة أن یعرف عمّا یفنى و یتولّه بما یبقى : برای نیکبختی مرد همین بس که چشم خواهش از آنچه که نابود شدنی است بر دوزد و بدانچه که باقی ماندنی است عشق ورزد (و برای آخرت عمل کند).

ص: 559

61

کفی بالسَّخَطِ عَنَاءٍ . برای رنج و اندوه همان خشم (از تقدیر خدا) کافی است.

62

کفی بالرِّضَا غِنَا : برای توانگری همان خورسندی از قضای خداوندی کافی است.

63

کفی بالمرء جهلاً أن یجهل عیوب نفسه و یطعن علی النَّاسِ بما لا یستطیع التَّحَوُّلَ عَنْهُ : نادانی مرد را این بس که بعیوب خویش نادان باشد و بر دیگران طعنه زند بچیزیکه خودش توانائی برگشتن از آن چیز را نداشته باشد.

64

کفی بالمرء غَوَايَةَ أَنْ يَامِرَ النَّاسَ بِمَا لَا يَأْتِمُرُ بِهِ وَ يَنْهَاهُمْ عَمَّا لَا يَنْتَهِي عَنْهُ :

گمراهی مرد را این بس که مردم را بکاری وا دارد که خودش آن کار را بجا نمیآورد و آنها را باز دارد از چیزی که خودش از آن باز نمیایستد.

65

کفی بالمرء جهلاً- أَنْ يَنْكُرَ عَلَى النَّاسِ مَا يَأْتِي مِثْلَهُ : نادانی مرد را این بس که بر مردم زشت شمارد چیزی را که خودش مانند آنرا بجا میآورد.

66

کفی بالمرء غَفْلَةً أَنْ يَصْرِفَ هَمَّهُ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ : بیخبری مرد را این بس که همّتش را صرف کاری کند که بکارش نیاید (و دینش را براه و دنیايش از دست بدهد).

67

کفی بالرَّجُلِ غَفْلَةً أَنْ يَضَيِّعَ عَمْرَهُ فِيمَا لَا يَنْجِيهِ : بیخبری مرد را این بس که عمرش را در کاری تباہ کند که نجاتش در آن نباشد.

68

کفی بالمرء کيساً أَنْ يَقِفَ عَلَى مَعَايِبِهِ وَ يَقْتَصِدَ فِي مَطَالِبِهِ : زیرکی مرد را این بس که روی عیوب خویش بایستد (و برفع آنها بکوشد) و درخواستهایش میانه روی را کار بندد.

69

کفی مؤدّباً بالنفسك تجنّب ما کرهته لغيرك ادب نفس تو را این بس که هر چه را بر دیگری نمی پسندی خودت از آن دوری گزینی.

كفأك من عقلك ما أبان لك رشدك من غيئك : برای عقل تو این بس که هدایتت را از گمراهیت باز نماید (و براه راستت بکشاند)

كفأك مؤيخا على الكذب علمك بأنك كاذب : برای سرزنش از دروغ این بس که تو خود دانی که دروغ گوئی (و غرمت را جزم کنی که از دروغ پرهیزی و جز راست نروی و نگوئی)

كفأك فى مجاهدة نفسك أن لا تزال أبدا لها مغالبا وعلى أهويتها محاربا : برای

ص: 560

جنگیدن با نفست تو را این بس که همیشه بر او غلبه جوینده و با خواهشهایش بیکار کننده باشی.

الفصل السادس و الستون : حرف الكاف بلفظ كثرة

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الكاف بلفظ كثرة قال علیه السلام:

فصل شصت و ششم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف کاف بلفظ كثرة آنحضرت ع فرمودند

1

كثرة الكلام يملّ السّمع : پر سخنی شنوائی را خسته میکند.

2

كثرة الصّمت يكثر الوقار : خاموشی بسیار وقار را بسیار میکند.

3

كثرة الإلحاح يوجب المنع : اصرار بسیار موجب منع و محرومی است.

4

كثرة الوفاق نفاق : همراهی بسیار با اشخاص نفاق ایجاد میکند (و دوری دوستی میآورد).

5

كثرة الخلاف شقاق : بسیاری مخالفت کین توزی میآورد.

6

كثرة الهذر يكسب العار : بیهوده گوئی بسیار ننگ بار می آورد.

7

كثرة المنّ يكدّر الصّنیعة : منت نهادن بسیار نیکبها را آلوده میگرداند

8

كثرة الكذب يوجب الوقیعة : دروغ بسیار گفتن بدگوئی و غیبت را برای انسان واجب میسازد.

کثرة البشر آية البذل : گشاده روئی بسیار نشانه بخشش است.

کثرة التعلل آية البخل : بهانه جوئی بسیار نشانه بخل است (و شخص را بخشنده بی بهانه میبخشد).

کثرة الصواب ینبیء عن وفور العقل : درستی بسیار خبر دهنده از عقل بسیار است.

کثرة السؤال یورث الملل : پرسش بسیار خستگی آور است.

کثرة الطمع عنوان قلة الورع : طمع بسیار نشانه کمی پرهیزکاری است.

کثرة الخطاء ینذر بوفور الجهل : خطای بسیار شخص را به بسیاری نادانی نوید میدهد.

کثرة الأمانی من فساد العقل : آرزوی بسیار داشتن از فساد عقل است.

کثرة حياء الرجل دليل إيمانه : بسیاری شرم مرد دليل ايمان او است.

کثرة الحاح الرجل يوجب حرمانه : بسیار پافشاری مرد (در امری) موجب ناکامی او است.

کثرة ضحك الرجل يفسد وقاره : مرد پر خنده لنگر و سنگینی خود را از بین میبرد.

کثرة كذب المرء يفسد بهائه : مرد بسیار دروغگو طراوت و خرمی خود را تباه میسازد.

کثرة المزاح يسقط الهيبة : بسیار مزاح و شوخی کردن شکوه را پایمال میکند.

كثيرة الشح يوجب المسبّة : بخیلی بسیار ننگ آور است.

کثرة العداوة عناء القلوب : دشمنی بسیار باعث رنج و اندوه دلها است.

کثرة الاعتذار يعظم الذنوب : عذر بسیار خواستن گناهان را بزرگ ساختن است (و اگر شخص نسبت بدیگری خطائی مرتکب شد یکمرتبه عذرخواهی کافی است زیرا تذکر دادن آن خطا همان گناه را گوشزد کردن و بزرگ نمودن است).

کثرة الدّین يصیروا الصادق کاذبا و المنجز مخلفا : قرض بسیار داشتن را دروغگو و وفا کننده را خلاف کار میگرداند.

کثرة السّخاء يكثر الأولياء و يستصلح الأعداء : سخای بسیار دوستانرا بسیار میگرداند و دشمنان را بر سر صلح و سازش میآورد.

كثرة الغضب يزري بصاحبه و يبدى معايبه : خشم بسیار صاحبش را میافکند و عیوبش را آشکار میسازد (چون انسان از حال طبیعی که خارج شد متوجه نیست چیزهای نهفتنی را هویدا میسازد).

27

كثرة الحرص يشقى صاحبه و يذلّ جانبه :

آزمندی بسیار صاحبش را بدبخت ساخته و جانبش را خوار میسازد.

28

كثرة المال يفسد القلوب و ينشىء الذنوب مال بسیار تباه کننده دلها و بر انگیزنده گناهان است این جمله ممکن است ینسىء الذنوب باشد یعنی مال بسیار داشتن گناهان را بدست فراموشی میسپرد.

29

كثرة الأكل من كثرة الشره و الشره شرّ العيوب : پرخوری بسیار از بسیاری آزمندی و آزمندی بسیار بدترین عیباها است.

ص: 562

كثرة التّقرّيع يوغر القلوب و يوحش الأصحاب سرزنش بسیار دلها را کین توز میسازد و دوستان را از هم جدا می نماید.

كثرة اصطناع المعروف يزيد في العمر و ينشر الذّكر : نیکی را بسیار کار بستن عمر را بسیار میگرداند و انسان را نامور میسازد.

كثرة الصّنايع يرفع الشّرف و يستديم الشّكر :

نیکی بسیار کردن انسان را بلند مرتبه میسازد، و سپاسگذاری را پایدار میسازد.

كثرة الضّحك يوحش الجليس و يشين الرّئيس : خنده بسیار دوست و همنشین را از انسان دور میسازد و سرور و رئیس را عیناک میسازد.

كثرة العجل يزلّ الإنسان : پر شتابی در امور انسان را میلغزاند.

كثرة الكلام يملّ الإخوان : پر سخنی برادرانرا خسته میکند.

كثيرة الثّناء ملق يحدث الرّهو و يدنى من العزّة : دیگران را بسیار ستودن و چاپلوسی است که تکبّر را پدید میآورد و شخص را از عزّت دور میسازد.

كثرة الأكل و التّوم يفسدان التّفنّس و يجلبان المضرّة : خور و خواب بسیار نفس را از بین میبرد و زیان را جلب مینماید.

كثرة الأكل يذفرّ : پر خوری آروغ آور است و باعث میشود که بوی کند از دهان انسان بیرون زند (و شخص را در محافل رسوا مینماید الذّفر و الذّفرة شدّة الرائحة التّتن. المنجد)

کثرة السرف یدمر : مال بی اندازه خرج کردن شخص را میافکند (و بیچاره میسازد).

40

کثرة الکذب یفسد الدین و یعظم الوزر :

دروغ بسیار گفتن دین را تباه میسازد و گناه را بزرگ میگرداند.

41

کثرة المعارف محنة و خلطة الناس فتنة سرشناسی بسیار باعث رنج و زحمت و آمیزش با مردم سبب گمراهی است.

42

کثرة الدنیا قلّة و عزّها ذلّة و زخارفها مضلّة و مواهبها فتنة : دنیا بسیارش کم، عزّتش ذلّت، زیور و زرش گمراهی، بخششهایش فتنه و گرفتاری است.

43

کثرة المزاح یذهب البهاء، و یوجب الشّحناء : شوخی بسیار آبرو را میبرد و موجب

ص: 563

کین توزی و دشمنی میگردد.

44

کثرة السّفه یوجب السّنّان و یجلب البغضاء : سبکی بسیار (و هزل و خنده بیجا) شخص را معیوب میسازد و دشمنی را ایجاد میکند.

45

کثرة الهزل آیه الجهل : مزاح و شوخی بسیار نشانه نادانی است.

46

کثرة البذل آیه التّبیل : بخشش بسیار نشانه بزرگواری است.

47

کثرة الکلام یسط حواشیه و ینقص معانیه فلا یری له أمد و لا ینتفع به أحد : پر گوئی کناره گوینده را فراخ میگرداند و (میدان خرده گیری دیگران را بر وی وسعت میدهد) معانی سخن را معیوب میسازد و نه پایانی برایش پدید میشود و نه کسی از آن بهره مند میگردد.

الفصل السّابع و السّتون : حرف الکاف بلفظ کن

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام فی حرف الکاف بلفظ کن قال علیه السّلام:

فصل شصت و هفتم: از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب در حرف کاف بلفظ کن آنحضرت فرمودند

1

کن قنعا تکن غنیّا : قانع باش توانگر باشی

2

کن راضیا تکن مرضیّا : از خدا خوشنود باش تا پسندیده باشی.

3

کن صادقا تکن وفیّا : راستگو باش تا وفادار باشی.

4

کن موقنا تکن قویا : بخدا یقین داشته باش تا نیرومند باشی.

5

کن ورعا تکن زکیا : پرهیزکار باش تا پاکیزه باشی.

6

کن متنزها تکن تقیا : از زشتیها بدور باش تا پرهیزکار باشی (تنزه الرجل ای تباعد عن المکروه)

7

کن سمحا ولا تکن مبذرا : جوانمرد باش و اسراف کننده مباش.

8

کن مقذرا ولا تکن محتکرا : اندازه گیرنده (در وقت و روزی) باش نه حبس کننده.

9

کن حلوا الصبر عند مر الأمر : بهنگامیکه کاری تلخی پیش آید شیرین صبر باش (و دشواریها را با گشاده روئی از پیش بردار).

10

کن منجزا للوعد و قیا بالنذر : نذر را دهنده و بوعده ات وفا کننده باش.

11

کن أبدا راضیا بما یأتی به القدر : همواره بدانچه که تقدیر پیش میآورد راضی و خورسند باش.

ص: 564

12

کن مشغولا بما أنت عنه مسئول : بدانچه که بدان مسئولی مشغول باش (و برای روز باز پرسى خدا خود را آماده کن).

13

کن زاهدا فیما یرغب فیہ الجاهل :

در آنچه نادان آرزومند آنست تو از آن بر کنار باش (و در دنیا از یاد آخرت غافل منشین).

14

کن فی الملاء وقورا و فی الخلاء ذکورا در پیدا و آشکار سنگین و با وقار و در پنهان بیاد خدا باش.

15

کن فی الشّدائد صبورا و فی الزّلازل وقورا در پیش آمدهای سهمگین روزگار شکبیا، و در لرزشهای کیتی گران سنگ باش.

16

کن بالبلاء محبورا و بالمکاره مسرورا :

در گرفتاری شادمان و در سختیها خرّم و گشاده رو باش (تا در دو جهان کامروا باشی).

17

کن فی السّراء عبدا شکورا و فی الضّراء عبدا صبورا : در آسایش بنده باش شکور و در سختیها بنده باش شکبیا.

18

کن جوادا بالحقّ بخيلا بالباطل : در راه حق بخشنده و در راه باطل بخیل باش (درباره این قدمی بر مدار و برای آن فداکاری کن).

19

کن متّصفا بالفضائل متبرّء من الرّذائل :

همیشه بفضیل و فزونی آراسته باش و از زشتیها دوری جوی.

20

کن لما لا ترجوا أقرب منك لما ترجوا : بدانچه امیدوار نیستی نزدیکتر باش تا بدانچه که امیدواری (و این حدیث شریف اینطور هم روایت

شده است کن ملا لا ترجوا ارجی منك ممّا ترجو فانّ موسى خرج یقتبس صارا نبیّا: بدانچه که امیدوار نیستی امیدوارتر باش تا آنچه‌یکه امید داری زیرا حضرت موسی علیه السّلام برای آتش آوردن رفت پیغمبر شد).

21

کن بالوحدة آنس منك بقرناء السّوء :

بتنهائی مانوس تر باش از اینکه با همنشینان بد نشینی.

22

کن للمظلوم عوناً و للظّالم خصماً : ستمکش را یار و ستمگر را دشمن باش (این را بیفکن و آن را بنواز).

23

کن لهواك غالباً و للتّجاة طالبا : هوای نفست را مغلوب کن و راستگاری را خواهان باش.

ص: 565

24

کن عالما ناطقا أو مستمعا واعیا و إِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ الثَّالِثَ: دانشمندی سخن گستر یا دانشجوئی شنونده و نگهدارنده باش و سخت پرهیز از اینکه سوّمی (یعنی شخص نادان) باشی.

25

کن جوادا مؤثرا، أو مقتصدا مقدرا، و إِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ الثَّالِثَ: یا مردی باش توانگر و بخشنده یا میانه روی باش که باندازه دخلت خرج کنی و سخت پرهیز از اینکه سوّمی این دو (یعنی بخیل یا اسراف کننده) باشی.

26

کن لَوْدًا حَافِظًا و إِنْ لَمْ تَجِدْ مَحَافِظًا: تو خود دوستی را نگهدارنده باش اگر چه نگهدارنده پیدا نکنی (و مگوی چون مردم بد عهد و بدند من هم باید مانند آنها باشم).

27

کن بمالك متبرعا و عن مال غيرك متورعا مال خودت را بخشنده باش و از مال دیگری پرهیز کننده

28

کن مَمَّنْ لَا يَفْرُطُ بِهٖ عَنَفٌ و لَا يَقْعُدُ بِهٖ ضَعْفٌ از کسانی باش که بحال خشم و درشتی از حق تجاوز نکند و بواسطه ضعف و سستی در حق کوتاهی ننماید. (و الباء للتعدية في الموضعين).

29

کن لَيْتِنَا مِنْ غَيْرِ ضَعْفٍ و شَدِيدَا مِنْ غَيْرِ عَنَفٍ نرم باش لکن بدون ضعف و سستی، سخت باش لکن بدون سختی و درشتی (یعنی انسان در عین اینکه نباید ستمکش باشد باید ستمگر هم نباشد و در عین رعایت هر دو باید فضائل را هم از نظر دور ندارد) (و این دو جمله از آن گوهرهای درخشان حکمتی است که ارزش آنها خدای داند و بس).

30

کن بعید الهمم إذا طلبت كريم الظفر إذا غلبت: بگاہ خواهش و طلب بلند همت باش و بگاہ پیروزی پیروزمندی جوانمرد و نیک فطرت (که با زیر دستان برفق و مدارا کار کنی).

31

کن جميل العفو إذا قدرت عاملا بالعدل إذا ملكت: بهنگامیکه قدرت پیدا کردی خوش گذشت باش و چنانچه تسلط پیدا کردی و دادگری را کار بند.

كن عاقلا فى أمر دينك جاهلا فى أمر دنياك : در امر دينت مرد خردمند و در كار دنيايت نادان (و سهل انكار) باش.

كن فى الدنيا ببدنك وفى الآخرة بقلبك وعملك : با تن و بدننت در دنيا باش و با كردار و ميل دلت در آخرت.

ص: 566

34

کن بطیء الغضب سریع الفیء محبًا لقبول العذر : کند خشم و تند آشتی باش و پذیرفتن عذر را دوست بدار.

35

کن عالما بالخیر ناهیا عن الشرّ منکرا شیمة الغدر : خوبی را عمل کننده بدی را نهی کننده روش مکر و حيله را زشت دارنده باشد

36

کن فی الفتنة کابن اللبون لا ضرع فیحلب و لا ظهر فیرکب : در فتنه ها همچون بچه شتری دو ساله باش که نه شیری دارد تا دوشیده شود و نه پستی دارد که بر آن سوار گردند (یعنی در مواقع غوقا و فتنه بکلی خود را از میانه کنارکش تا آسوده باشی).

37

کن حلیمًا فی الغضب صبورا فی الزّهب مجملًا فی الطّلب : بهنگام خشم بردبار و در موقع ترس شکیبیا و در راه کسب آهسته باش.

38

کن آنس ما تکنون من الدّنيا أحذر ما تکنون فیها : بآنچه که در دنیا آنس گیرنده تری در دنیا از همان چیز ترسنده تر باش.

39

کن أوثق ما تکنون بنفسک أخوف ما تکنون من خداعها : هر زمان که بنفس خویش اطمینان پیدا کردی همان هنگام از آن بیشتر ترس داشته باش

40

کن وصیّ نفسک و افعّل فی مالک ما تحبّ أن یفعله فیہ غیرک : خود وصی نفس خویش باش و با مالت بجای آر همان چیزی را که دوست داری دیگری آنرا در آن مال بجای آرد (و تا میتوانی بدست خودت خیرات و مبرّات کن)

41

کن مؤاخذا نفسک مغالبا سؤ طبعک و إیّاک أن تحمل ذنوبک علی ربّک :

همواره بر نفس خویش سخت گیرنده و بر زشتخوئیت غلبه جوینده باش و سخت بترس از اینکه گناهانت را به پیش پروردگارت بکشی (بلکه پیش از ورود بر خدای با توبه گناهان را پاک بشوی).

42

کن لمن قطعک مواصلا و لمن سالمک مطیعا و لمن سکت عن مسألتک مبتدء با آنکه از تو میبرد و پیوند کننده و با آنکه با تو بر سر آشتی

است فرمان برنده و با آنکه از در خواست کردن از تو خاموش است ابتدا کننده باش.

43

کن بالمعروف آمرا و عن المنکر ناهیا و لمن قطعك واصلا و لمن عزّزك مطیعا امر بمعروف و نهی از منکر کننده باش با آنکه از تو میبرد

ص: 567

پیوند کن و آنکس را که تو را عزیز میدارد فرمان برنده باش.

44

کن بأسرارک بخيلا ولا تدع سرا أودعته فإن الإذاعة خيانة : باسرار خویش بخیل (و آنها را پنهان کننده) باش رازی که بتو سپرده میشود آن را فاش مکن که فاش کردن از خیانت است

45

کن حسن المقال جميل الأفعال فإن مقال الرجل برهان فضله و فعاله عنوان عقله : شیرین سخن و خوش کردار باش زیرا که گفتار مرد نماینده دانشش و کردارهایش نشانه خردمندیش میباشد.

46

کن صموتا من غير عي فإن الصمت زينة العالم و ستر الجاهل : بدون زبان گرفتگی خموش باش زیرا که خاموشی آرایشگر عالم و پوشنده (عیب و نادانی) جاهل است.

47

کن بعدوك العاقل أوثق منك بصديقك الجاهل : بدشمن دانایت اطمینان داشته باش بیش از آنچه که بدوست نادانت داری.

48

کن عفوآ فی قدرتك، جوادا فی عسرتك مؤثرا مع فاقتك تكمل لك الفضائل :

بگاہ توانائیت عفو کننده در عین پریشانیست بخشنده و در حال ناداریت دهنده باش تا فضیلتها را کامل کرده باشی.

49

کن لنفسك مانعا راعدا و لثروتك عند الحفیظة واقما قامعا : نفس خویش را منع کننده و باز دارنده (از زشتیها و بدیها) باش و برای نگهداری ثروت آنرا دهنده و بر کننده باش (زیرا هر چه از دارائیت که در راه خدا و دستگیری مردم داده شود همان ماندنی و بکار خوردنی است).

50

کن بالمعروف آمرا و عن المنکر ناهیا و بالخیر عاملا- و للشّر مانعا : در تمام حالات نیکی و معروف را امر کننده زشت و منکر را نهی نماینده خیر و خوبی را عمل کننده و بدی را جلوگیری کننده باش (تا از رستگاران باشی).

51

کن لعقلك مسعفا و لهواك مسوفا :

عقلت را (در حوائج مردم) بکار زننده و هوای نفست را واپس برنده باش.

52

کن مؤمناً تقیّاً مقتنعاً عفیفاً: مردی باش با ایمان پرهیزکار قناعت دار پاکدامن.

53

کن من الکریم علی حذر إن أهنته و

ص: 568

من اللّيم إن أكرمه و من الحلیم إن أخرجته : بترس از جوانمرد بگاهی که او را خوار داری و از ناکس اگر او را گرامی داری و از شخص بردبار اگر بروی گرفت و گیر کنی (و انسان در جامعه باید هر کس را بجای خود بشناسد).

54

کن علی حذر من الأحمق إذا صاحبتہ و من الفاسق إذا عاشرتہ و من الظالم إذا عاملته : از ابله بترس بگاهی که رفیقش گردی و از فاسق و بدکار گاهی که با وی در آمیزی و از شخص ستمگار هنگامیکه با وی داد و ستد نمائی

55

کن كالنحلة إذا أكلت طيباً، و إذا وضعت وضعت طيباً، و إن وقعت علی عود لم تكسره : همچون زنبور عسل باش وقتی که میخورد چیز پاکیزه میخورد و وقتی که مینهد (عسل شیرین و مصفاً و) پاکیزه مینهد و وقتی که بر چوبی می نشیند آنرا نمی شکند (بابی انت و امی یا امیر المؤمنین ما احلی کلامک و ما اطیب فاک الفاظت همه چون درّ خوشاب رنگین و در دل جایگزین و معانیت همه چون شهد ناب شیرین است).

56

کن مطيعاً لله سبحانه و بذکره آنسا و تمثّل فی حال تولّیک عنه إقباله علیک یدعوك إلی عفوہ و يتغمّدك بفضله :

خداوند بزرگ را فرمان بردار و با یادش مانوس باش بهنگامیکه روی از او گرداندن خواهی روی آوردن او را بر خودت مجسم ساز و بنگر که چگونه او تو را بسوی عفو خویش میخواند و با فضل و رحمتش (گناهانت را) میپوشاند.

57

کن عالماً بالحقّ عاملاً به ینجیک الله سبحانه : حق را هم عالم باش هم عامل تا خداوند تبارک و تعالی تو را بواسطه آن حق رستگاری دهد

58

کن آمراً بالمعروف و عاملاً به و لا تکن ممّن یامر به و یناء عنه فتبوء بائمه و تتعرض لمقت ربّه : همیشه مردم را بمعروف و نیکی امر کننده و خودت آنرا بجای آورنده باش نکنند که تو از کسانی باشی که مردم را به نیکی وا دارنده و خودت از آن تن زننده و دور شونده باشی که در اینصورت خود گرفتار گناه آن شده و مورد خشم پروردگارت قرار خواهی گرفت.

59

کونوا مع الدّنيا نراها و مع الآخرة ولاها بر دنیا پاکیزگان (و دامن افشانان) و بر آخرت

ص: 569

60

کونوا ممّن عرف فناء الدّنيا فزهد فيها و علم بقاء الآخرة فعمل لها : از کسانی باشید که نابودی دنیا را شناخت و در آن زهد ورزید و پایداری آخرت را دانست و برای آن کار کرد (و در شمار پاکان قرار گرفت).

61

کونوا قوما صبیح بهم فانتبهوا : از کسانی باشید که (برای حاضر باش آخرت) گلبانگی بانان زده شده و آنها بیدار و هشیار گردیدند.

62

کونوا قوما عملوا إنّ الدّنيا لیست بدارهم فاستبدلوا : از کسانی باشید که دانستند دنیا خانه آنان نیست آنها آنرا بسرائی دیگر (و بهتر) تبدیل کردند.

63

کونوا من أبناء الآخرة و لا تكونوا من أبناء الدّنيا فإنّ كلّ ولد سیلحق بأمه یوم القیامة از فرزندان آخرت بوده باشید نه از فرزندان دنیا زیرا هر فرزندی در روز قیامت بمادر خودش می پیوندد (و فرزندان دنیا با خود دنیا جایشان در جهنّم است).

الفصل الثّامن و السّتون : حرف الكاف بلفظ کَلِّمًا و کَمَا

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام فی حرف الكاف بلفظ کَلِّمًا و کَمَا قال علیه السّلام فصل شصت و هشتم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام در حرف کاف بلفظ کَلِّمًا و کَمَا آنحضرت ع فرمود

1

کَلِّمًا قاربت أجالاً فأحسن عملاً : هر چه اجل نزدیک میگردد و عمل را نیکو بگذار.

2

کَلِّمًا أخلصت عملاً بلغت من الآخرة أملاً :

هر چه عمل را پاکیزه گذاری بآرزوی آخرت میرسی

3

کَلِّمًا كَثْرَ خَزَانِ الْأَسْرَارِ كَثْرَ ضَيَاعِهَا :

هر چه خزانه داران اسرار بسیار گردند فاش کنندگانش افزونتر گردند.

4

كَلِّمًا حَسَنَتِ نِعْمَةِ الْجَاهِلِ إِزْدَادَ قَبِيحِهَا فِيهَا : نَادَانَ هَرَّ چِه نِعْمَتَش نِيكُو شُود زَشْتِيَش دَرِ آن نِعْمَتِ افزُونْتَرِ گَرْدَد.

5

كَلِّمًا ارْتَفَعَتْ رَتْبَةُ اللَّئِيمِ نَقْصَ النَّاسِ عِنْدَهُ وَ الْكَرِيمِ ضِدَّ ذَلِكَ : نَاكِس

ص: 570

هر قدر پایه اش بالا رود مردم پیشش کوچک شوند لکن مرد بزرگ بخلاف دین این است.

6

كَلَّمَا از داد المرء بالدنيا شغلا و زاد بها ولها أوردته المسالك و أوقعته المهالك : در دنیا هر چه سر گرمی مرد زیادتر شود و دل باختگیش بدان بیشتر گردد دنیا او را براههای دشوار وارد کند و به پرتگاههای هلاکتش در افکند.

7

كَلَّمَا لا ينفع يضرب و الدنيا مع حلاوتها تمرّوا و الفقر بعد الغنى بالله لا يضرب :

هر چه سود ندهد زیان رساند دنیا با همه شیرینیش (سخت) تلخ است و پس از توانگری بواسطه خداوند تعالی نداری هم ضرری نمیزند.

8

كَلَّمَا زاد عقل الرجل قوی ایمانه بالقدر و استخفّ العبر : هر چه مرد خردمندتر شود ایمانش (بخدا و) بقضا و قدر نیرومندتر شود ایمانش (بخدا و) بقضا و قدر نیرومندتر شود عبرتها و پیش آمدهای جهان را سبک گیرد

9

كَلَّمَا عظم قدر الشيء المنافس عليه عظمت الرزية لفقده : هر اندازه چیزیکه آرزو کرده میشود بزرگ باشد مصیبت از دست رفتن آن بزرگتر است

10

كَلَّمَا زاد علم الرجل زادت عنایته بنفسه و بذل فی ریاضتها و صلاحها جهده :

هر اندازه علم مرد زیاد شود توجهش بخودش بیشتر گردد و از کوشش در ریاضت دادن و اصلاح کردن نفسش مبدول گردد (و این در صورتی است که تکبر علم او را نگیرد بلکه بکار عملش بدارد).

11

كَلَّمَا طالت الصّحبة تأكّدت المحبّة :

هر اندازه دوستی طولانی تر مهربانی را رشته استوارتر گردد.

12

كَلَّمَا قویت الحكمة ضعفت الشهوة :

هر چه حکمت و دانش سخت تر شهوت سست تر گردد

كَلِّمًا فَاتَاكَ مِنَ الدُّنْيَا شَيْءٌ فَهُوَ غَنِيمَةٌ :

هر چه از دنیا از دستت بدر رود آن غنیمت است (و در حساب آسوده تری).

كَمَا تَدِينُ تَدَانُ : دِينَ رَا هِر طُور بَدَارِي دِينَ تُو رَا هِمَان طُور دَارِدُ.

كَمَا تَعِينُ تَعَانُ : هِر طُور يَارِي كُنِي هِمَانطُور يَارِي كَرْدِه شُوي.

كَمَا تَرْحَمُ تَرْحَمُ : هِر طُور رَحْمِ كُنِي رَحْمِ كَرْدِه شُوي

كَمَا تَتَوَاضَعُ تَعَظَّمُ : هِر طُور فِرْوَتْنِي كُنِي بَزْرَگِ دَاشْتِه شُوي.

كما ترجو خوف : همچنانکه (از خدا) امیدواری همان طور از او بترس.

كما تشتهي عفت : همانطور که دلخواه تو است پاکدامنی کن (یعنی با مردم آن کن که از آنان متوقّعی)

كما تقدّم تجدد : هر چه پیش فرستی همان را بیایی.

كما تزرع تحصد : هر چه بکاری میدروی.

كما أنّ الصّدى يأكل الحديد حتّى يفنيه كذلك الحسد يكمد الجسد حتّى يفنيه : همچنانکه زنگ آهن را میخورد تا آنکه نابودش کند همانطور حسد جسد را بیمار میدارد و تا آنکه آنرا نزار و نابود سازد.

كما أنّ العلم يهدى المرء و ينجيه كذلك الجهل يضلّه و يرديه : همانطور که علم مرد را هدایت میکند و (از نادانی) نجات میدهد همانطور نادانی مرد را گمراه میکند و میافکند.

كما أنّ الظلّ و الجسم لا يفترقان: كذلك التّوفيق و الدّین لا يفترقان : همچنانکه سایه و تن از هم جدا نشوند همانطور دین و موفقیت از هم جدا نگردند.

كما أنّ الشّمس و اللّیل لا یجتمعان كذلك حبّ الله و حبّ الدّین لا یجتمعان : همچنانکه روز و شب با هم جمع نشوند همانطور محبّت خدا و محبّت دنیا با هم جمع نگردند (و خدا خود فرماید همچنانکه آب و آتش در ظرفی جمع نشوند همانطور حبّ من و دنیا با هم جمع نگردند).

الفصل التاسع و السّتون : حرف الكاف باللفظ المطلق

مما ورد من حكم امير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام في حرف الكاف باللفظ المطلق قال عليه السلام:

فصل شصت و نهم از آنچه كه وارد گردیده است از حكمتهاى حضرت امير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام در حرف كاف بلفظ مطلق آنحضرت ع فرمود:

1

كسب العقل كفّ الأذى : بدست آوردن عقل دست از آزار مردم كشیدن است.

2

كسب العلم الزهد فى الدنيا : علم بدست آوردن در دنیا زهد ورزیدن است.

3

كسب الإيمان لزوم الحقّ و نصح الخلق :

بدست آوردن ایمان خلق را همراه بودن و مردم را پند دادن است.

ص: 572

4

کسب الحکمة إجمال النطق و استعمال الرفق بدست آوردن حکمت و کمال کمی گفتار و بکار بردن نرمی است.

5

کلام العاقل قوت و جواب الجاهل سکوت خردمند سخنش قوت دل و پاسخ نادان خاموشی است.

6

کرور اللیل و النهار مکمن الآفات و دواعی الشّتات : گردش روز و شب کمینگاه آفتها و خواننده پریشانیها است.

7

کیفیة الفعل يدلّ علی حسن العقل فأحسن له الاختبار و أكثر علیه الاستظهار :

کم و کیف کردار هر کس نشانه بر حسن عقلش میباشد پس نیکو بیازمای آنگاه اعتماد بر ویرا بسیار کن.

8

کسب العقل الاعتبار و الاستظهار و کسب الجهل الغفلة و الاغترار : حاصل کار عقل عبرت گرفتن و پشتیبان جستن (در گرفتاریها) است و نتیجه کار جهل بیخبری و فریب خوردن است.

9

کأنّ المعنی سواها و كأنّ الحظّ فی إحراز دنیاہ (این بشر را چه افتاده است که اینقدر باحکام الهی بی اعتنا است) تو گوئی غیر او قصد شده است و بدان ماند که فقط حظّ او در بدست آوردن دنیایش باشد.

10

کفر النعمة مزيلها و شکرها مستديمها کفران نعمت زایل کننده نعمت و شکر نعمت او را ادامه دهنده است.

11

کرور الأيام أحلام و لذّاتها آلام و مواهبها فناء و أسقام : گردشهای روزگار خوابها (ی پوچ و لذّاتش دردها و بخشودهایش نابودیها و خستگیها است).

12

کمال العلم الحلم و کمال الحلم کثرة الاحتمال و الکظم : کامل کردن علم بداشتن حلم است و کامل کردن حلم و بردباری تجمل کردن بسیار و بر داشتن بار از دوش مردم و فرو خوردن خشم است

13

کمال الحزم استصلاح الأضداد و مداجاة الأعداء : تکمیل کردن دور اندیشی سر و سامان دادن بکار مخالفین و نرمی و مدارا کردن با دشمنان است (مداجاة بمعنی مدارا و پنهان داشتن دشمنیهاست المنجد)

14

کم دنف نجی و صحیح هوی : بسا بیماری که شفا یافت و بسا تندرستی که در افتاد.

15

کلام الرّجل میزان عقله : سخن مرد میزان سنجش عقل او است.

16

کمال المرء عقله و قیمته فضله : تمامیت

ص: 573

مرد بعقل او و بهائش باندازة کمال و فضلش میباشد.

17

كنت إذا سئلت رسول الله أعطاني وإذا سكتت ابتدائي : من هر وقت از رسولخدا صلّى الله عليه وآله وسلم چیزی میپرسیدم بمن عطا میفرمود (و تعلیم میکرد) و هر گاه خاموش می نشستم آنحضرت ابتدا به سخن میفرمود (فلذا آن حضرت مرا باب مدینه علم خویش معرفی فرموده است).

18

كذب من ادعى اليقين بالباقي و هو مواصل للفاني : دروغ گفت کسیکه دعوی یقین بدار باقی آخرت کرد در صورتیکه او بدار فانی دنیا پیوند کرده است.

19

كذب من ادعى الإيمان و هو مشعوف من الدنيا بخدع الأمانى و زور الملاهى دروغ گفت آن کس که دعویدار ایمان داشتن شد و حال اینکه او از دنیا بفریبهای آرزوها و دروغ بازیچه ها (وزرد و سرخ دنیا) دلبستگی پیدا کرد.

20

كفران التعم يزّل القدم و يسلب التعم :

نعمتهای خدایرا کفران کردن قدم را میلرزاند و نعمت را از انسان سلب مینماید.

21

كفقر التعمه لؤم و صحبة الأحمق شؤم :

ناسپاسی نعمت از ناکسی و همراهی احمق ابله (سخت) زشت است.

22

كمال العطيّة تعجيلها : تمامیت عطا و بخشش در این است که زود داده شود.

23

كفر التعم مزيلها : ناسپاسی نعمت زایل کننده آن نعمت است.

24

كمال العلم العمل : تکمیل علم عمل کردن است.

کمال الإنسان العقل : کمال انسان عقل و خردمندی او است.

كلوا الأترج قبل الطعام وبعده فآل محمّد ص يفعلون ذلك : پیش از طعام و پس از آن نارنج را بخورید زیرا که آل محمّد صلوات الله عليهم اجمعین چنین میکردند.

كلامك محفوظ عليك مخلّد في صحيفتك فاجعله فيما يزلّفك وإيّاك أن تطلقه فيما يوبقك : سخن تو بر تو نگهداشته شده و همیشه در نامه عملت باقی است پس آن سخن را در چیزی قرار ده که تو را بخدا نزدیک سازد و سخت بپرهیز از اینکه سخنت در چیزی باشد که تو را هلاک سازد.

كافل المزيّد الشّكر : سپاسگذاری نعمت كفيل زيادتيست

ص: 574

کافل النَّصْر الصَّبْر: کفیل پیروزی صبر (در برابر گرفتاری) است.

کفران الإحسان یوجب الحرمان: نیکی را کفران کردن موجب ناکامی است.

کافل دوام الغنی و الإمكان اتّباع الإحسان: نگهدارنده همیشگی توانگری و توانائی پی در پی بمردم احسان کردن است.

کافل الیتیم و المسکین عند الله من المکرمین: کفیل یتیم و بینوا نزد خدا از گرامیانست

کاتم السّر وفیّ آمین: رازپوش وفادار و امین است

کلّمکم عیال الله و الله سبحانه کافل عیاله: همه شما عیالات خدائید و خداوند بزرگ هم عیالاتش را کفیل و ضامن است.

کلّ امرء مسؤل عمّا ملکت یمینه و عیاله: هر مردی مسؤل عیالاتش و آنچه که دستش مالک آنست مییاشد.

کافر التّعمة کافر فضل الله سبحانه: کفران کننده نعمت کفران کننده فضل خداوند سبحان است.

کافل الیتیم اثر الله سبحانه: متکفّل کار یتیم برگزیده خدا است.

کفر التّعّم مجلبة لحلول التّقم: کفران نعمت فرود آمدن نعمت و گرفتاری را جلب کننده و زور آورنده است.

كَفَرُوا ذُنُوبَكُمْ وَ تَحَبَّبُوا إِلَى رَبِّكُمْ بِالصَّدَقَةِ وَ صَلَاةِ الرَّحْمِ : گناهانتان را جبران کنید و خود را دوست پروردگارتان گردانید با دادن صدقه و پیوند کردن با خویشان.

40

كذب السِّفِيرِ يُولد الفساد و يفوت المراد و يبطل الحزم و ينقص العزم : میانجی که دروغگو شد فساد تولید گردد و مراد و مطلب از دست برود و دوراندیشی باطل شود و عزم و روی آوردن بکار ناقص گردد

41

كتاب الرَّجُلِ عنوان عقله و برهان فضله نامه شخص نشانه خردمندی و نماینده دانشمند میباشد.

42

كتاب الرَّجُلِ معیار فضله و مسمار نبه :

نامه مرد (که بدیگری مینویسد) میزان فضل و پایه درستی و بزرگی او را روشن میدارد.

43

كافر التَّعْمَةِ مذموم عند الخلق و الخالق :

کفران کننده نعمت (های خداوندی) پیش خدا و خلق نکوهیده است.

44

كمال الفضائل شرف الخلائق : شرافت

ص: 575

كان لي فيما مضى أخ في الله و كان يعظّمه في عيني صغر الدنيا في عينه و كان خارجا عن سلطان بطنه فلا يشتهي ما لا يجد و لا يكثر إذا وجد و كان أكثر دهره صامتا فإن قال بدّ القائلين و تقع غليل السائلين و كان ضعيفا مستضعفا فان جاء الجدّ فهو ليث غاد و صلّ واد لا يدلي بحجّة حتّى يأتي قاضيا و كان لا يلوم أحدا على ما يجد العذر في مثله حتّى يسمع اعتذاره و كان لا يشكو وجعا إلّا عند برئه و كان يفعل ما يقول و لا يقول ما لا يفعل و كان إن غلب على الكلام لم يغلب على السكوت و كان على أن يسمع أحرص منه على أن يتكلّم و كان إذا بدهه أمران نظر أيّهما أقرب إلى الهوى فخالفه فعليكم بهذه الخلائق فالزموها و تنافسوا فيها فإن لم تستطيعوها فاعلموا إنّ أخذ القليل خير من ترك الكثير :

در دوران گذشته مرا در راه خدا یاری بود که کوچک بودن و دنیا در نظرش او را در نظر من بزرگ ساخته بود شکمش بر وی تسلط نداشت چیزی را که نمیافت نمیخواست و اگر میافت بر بکار نمیبرد بیشتر روزگارش را بخاموشی بسر میبرد اگر میگفت بر گویندگان غلبه میکرد (و برای گویندگان دیگر جای سخن باقی نمیگذارد) و آتش عشق و تشنگی پرسندگان را (بآب پند و اندرز) فرو می نشاند (از بس در طاعت پروردگارش کوشیده و پیکرش را نزار ساخته بود) ناتوان مینمود و مردم هم او را ناتوان مینداشتند همینکه زمان کوشش و کار فرا میرسید او شیر پر خشم میشه و مار پر زهر بیابان (و بر دشمنان دین سخت گیر) بود (و اگر گاهی نزاعی اتفاق میافتاد پیش از وقت) حجّت و دلیل نمیآورد تا اینکه نزد قاضی آید و احدی را سرزنش نمیکرد بر چیزیکه راه عذری برای آن مییافت تا اینکه عذر آنطرف را می شنید از دردی نمینالید مگر گاهی که از آن شفا مییافت، هر چه میگفت میکرد و هر چه میکرد نمیگفت اگر در گفتن بر وی غالب میشدند و در نگفتن بر وی غالب نمیشدند بر شنیدن حریص تر بود تا بر گفتن هر گاه دو کار پیش میآمد نگاه میکرد و میدید که کدامیک از آن دو کار بهوای نفس نزدیکتر است آنگاه بخلاف آن کار میکرد پس بر شما باد که این خواهی پسندیده را (فرا گیرید) ملازمت و مواظبت نمائید و بآنها رغبت

داشته باشید و اگر توانائی نداشتید (که همه آنها را کار بندید) پس بدانید که کم را درك کردن بهتر تا بسیار را ترك گفتن (و این گنج شایگان و دریای پر از گوهر حکمت که در اینچند جمله گرد آمده است حکمت 281 نهج البلاغه است شارحین و در اینجا سرگردان مانده اند که این برادری که حضرت میفرماید کیست اگر ابوذر غفاری که او مردی جنگاور نبوده است و اگر مقداد بن اسود کندی است که تا این اندازه زاهد نبوده است و جملات دیگر نامه با جعفر طیار رضوان الله علیه سازش ندارد، مترجم گوید ظن قوی می رود که حضرت برای تحريك مردم باین اوصاف عالیه اوصافی که در شخص خود حضرت موجود بوده است آنها را من باب مثال ذکر فرموده باشند که هم خودستائی نشده باشد و هم مردم را باین صفات حمیده راهنمائی نموده باشند. بآی انت و امی یا امیر المؤمنین).

الفصل السبعون : حرف اللام الزائدة بلفظ لكل

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ایطالب علیه السلام فی حرف اللام الزائدة بلفظ لكل قال علیه السلام فصل هفتادم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ایطالب علیه السلام در حرف لام بلام زائدة بلفظ لكل آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

لكل هم فرج : هر اندوهی را شادی در پی است.

2

لكل ضيق مخرج : هر تنگی را گشایشی است.

3

لكل أجل كتاب : هر وعده را سر رسید و نوشته است.

4

لكل حسنة ثواب : هر کار نیکی را پاداشی است.

5

لكل ناجم أفول : هر بیرون آینده ئی را فرورفتنی است.

6

لكل داخل دهشة و ذهول : برای هر داخل شونده در کاری ترس و بیخودئی است.

7

لکلّ سیّئة عقاب : هر کار زشتی را کیفر و پاداشی است.

8

لکلّ غیبة ایاب : هر پنهان شدنیرا آمدنی و پیدا شدنی است

9

لکلّ قول جواب : هر حرفی را جوابی است.

10

لکلّ حیّ داء : هر زنده را دردی است (که او را خواهد گرفت)

11

لکلّ علّة دواء : هر دردی را دوائی است.

12

لکلّ أجل حضور : هر وعده را حاضر شدنی در پی است.

13

لکلّ أمل غرور : هر آرزویی را فریبی است (انسان آرزو میکند که ایکاش چنین میشد وقتی بآن میرسد می بیند خود را فریب داده است).

14

لکلّ نفس حمام : هر نفسی را مرگی در پی است.

15

لکلّ ظالم انتقام : هر ستمکاری را کیفری در کار است

ص: 577

16

لکلّ امرء أدب : هر مردی را ادب و کمالی است (بفراخور حالش خودش).

17

لکلّ شیء سبب : هر چیزی را وسیله و سببی است.

18

لکلّ ضلّة علّة : هر گمراهی را سببی است.

19

لکلّ کثرة قلّة : هر بسیاری را کمی در پی است.

20

لکلّ ناکث شبهة : هر عهد شکنی را شبهه در کار است.

21

لکلّ دولة برهة : هر دولتی را در دنیا میدانی است.

(که در آن تاخت و تاز میکند تا منقرض شوند).

22

لکلّ حیّ موت : هر زنده را مرگی است.

23

لکلّ شیء موت : هر چیزی را مرگی است.

24

لکلّ إقبال إدبار : هر پیش آدمی را پس رفتنی است.

25

لکلّ مصاب اصطبار : هر ماتمی را شکیبی است.

26

لکلّ شیء حيلة : هر چیزی را چاره ایست.

27

لکلّ کبد حرقة : هر جگری را سوزشی است.

28

لکلّ جمع فرقة : برای هر جمعی جدائی است.

29

لکلّ مقام مقال : برای هر سخنی جائی است.

30

لکلّ أمر مآل : هر کاری را پایانی است.

31

لکلّ شیء حلیة و حلیة المنطق الصدق :

هر چیزی را زیوری است و زیور گفتار راستی است.

32

لکلّ دین خلق و خلق الإیمان الرفق : هر دینی را خوئی است و خوی اهل ایمان نرمی است.

33

لکلّ شیء من الدنیا انقضاء و فناء : برای هر چیزی از دنیا سر آمدنی و نابود شدنی است.

34

لکلّ شیء من الآخرة خلود و بقاء : برای هر چیزی از چیزهای آخرت پایداری و پایداری است.

35

لکلّ أمر عاقبة حلوة أو مرّة : تلخ یا شیرین برای هر کاری پایانی است.

لكلّ شيء غاية وغاية المرء عقله : هر چیزی را پایانی است و پایان مرد عقلش میباشد (و آنکه بی عقل است اصلاً مردش نمیتوان خواند).

لكلّ شيء زكوة و زكوة العقل احتمال الجهّال هر چیزی را زكوتی است (و چیزی است که آنرا پاکیزه میسازد) و زكوة عقل تحمّل نادانی نادان است.

لكلّ شيء فضيلة و فضيلة الكرم اصطناع الرجال : هر چیزی را فزونوی و فضلی است و فضیلت جوانمردی نیکی را با مردم بکار بستن است.

لكلّ شيء آفة و آفة الخیر قرین السوء :

هر چیزی را آفتی است و آفت نیکی همنشین بد است.

لكلّ شيء نكد و نكد العمر مقارنة العدو

ص: 578

هر چیز را تیرگی و کاهشی است و تیرگی عمر نزدیک بودن با دشمن است (و کسانی که بهم نزدیک اند اگر خصم هم باشند روزگارشان تیره است).

41

لکلّ رزق سبب فأجملوا فی الطلب : هر روزنی را سببی است (که بدان سبب روزی میرسد و به پر دویدن نیست) بنا بر این در کار طلب آهسته باشید.

42

لکلّ إنسان إرب فابعدوا عن الرّيب :

هر انسانی را حاجتی است (که بسوی آن روان است پس اگر احیانا کسی را در جائی که بی تناسب است دیدید) گمان بد درباره اش مبرید.

43

لکلّ امرء یوم لا یعدوه : برای هر کسی روزی است که از آن نگذرد (و اجلس مقدم و مؤخر نگردد)

44

لکلّ أحد سائق من أجله یحدوه : برای هر کسی از اجلس راننده ایست که او را میراند (تا بقبرش برساند).

45

لکلّ مثن علی من أثنی علیه مثوبة من جزاء أو عارفة من عطاء : بر هر شخصی ستایش شده از ستایش گر حق و پاداشی است از دادن مزد جزائی و یا نیکی اعطائی.

46

لکلّ عمل جزاء فاجعلوا عملکم لما یبقی و ذروا ما یفنی : هر عملی را پاداشی است پس عمل خود را قرار دهید در چیزیکه باقی ماند و واگذارید آنچه را که فانی میگردد.

47

لکلّ شیء بذر و بذر الشّر الشّرة : هر چیز را تخمی است و تخم زشتی آزمندی بسیار است.

48

لکلّ ظالم عقوبة لا تعدوه و صرعة لا تخطّه : هر ستمکاری را کیفری است که از آن نگذر و بسر در افتادنی است که او را باز نگذارد.

لکلّ ظاهر باطن علی مثالہ فما طاب ظاہرہ طاب باطنہ و ما خبث ظاہرہ خبث باطنہ ہر ظاہری را باطنی است همانند خودش فلذا ہر چہ ظاہرش خوب باطنش ہم خوب و ہر چہ ظاہرش بد باطنش ہم بد است.

لکلّ داخل دہشۃ فابدؤا بالسّلام : برای ہر داخل شونده در جائی بیمی است پس (در ہر جا کہ وارد شوید) ابتدا بسلام کنید (کہ سلام کردن باعث ایمنی از اغلب ترسہا است).

لکلّ قادم حیرۃ فابسطوہ بالكلام : ہر تازہ واردی را (در ہر مجلسی) سرگردانی است پس بوسیلہ

لكلّ شيء بذر و بذر العداوة المزاح : هر چیز را تخمی است و تخم دشمنی شوخی و مزاح کردن است.

الفصل الحادی و السبعون : حرف اللّام باللّام الزائدة باللّفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام فی حرف اللّام باللّام الزائدة باللّفظ المطلق قال علیه السلام فصل هفتاد و یکم از آنچه که وارد گردیده است از حکمت‌های حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام در حرف اللّام بلام زائدة بلفظ مطلق آنحضرت فرمودند

1

للحق دولة : برای حق دولت و سلطنتی است (که بناچار خواهد رسید و بساط باطل را در هم خواهد پیچید).

2

للباطل جولة : برای باطل جولانی است (که بزودی تمام خواهد شد).

3

للمتکلم أوقات : سخنگو را هنگامها است (که در آنها باید بسخن پردازد و مناسبت را در نظر گیرد).

4

للباغی صرعة : گردنکش را (زمان) در افتادنی است.

5

للصّدق نجعة : برای راستی در دل جانی است (و سخن راست دلنشین است).

6

للتّفوس حمام : برای نفوس مرگی است (که آنها را زود خواهد گرفت).

7

للظّالم انتقام : ستمگر را کیفری در کار است.

(که دیر یا زود بدان میرسد).

8

لِلطَّالِبِ الْبَالِغِ لَذَّةُ الْإِدْرَاكِ : برای طالبی که بمطلوبش میرسد لذت دریافتن است.

9

لِلخَائِبِ الْبَائِسِ مَضَضُ الْهَلَاكِ : برای زیانکار نا امید سوزش درد هلاکت است (بسیار افتد که طالب کار و ملکی پس از ناکامی کارش بهلاکت کشیده است).

10

لِلْعَادَةِ عَلَى كُلِّ إِنْسَانٍ سُلْطَانٌ : عادت بر هر انسانی تسلط دارد (و انسان کامل کسی است که بتواند بر عادتش تسلط پیدا کند).

11

لِلْعَاقِلِ لِكُلِّ عَمَلٍ إِحْسَانٌ : خردمند را در هر کاری نیکی است.

12

لِلْجَاهِلِ فِي كُلِّ حَالَةٍ خَسْرَانٌ : برای نادان در هر حالی زیادتی است (و کارهایش تمام از روی نادانی صادر میشود).

13

لِلْإِعْتِبَارِ يُضْرَبُ الْأَمْثَالُ : داستانها برای پند و عبرت گرفتن زده و آورده میشود).

ص: 580

14

لَلشَّدائد تَدَّخر الرَّجال : مردها برای سختیها و دشواریها ذخیره میکردند (و همینکه کار بر ملك و ملتی سخت شد به نیروی کفایت و درایت گرهها را میگشایند).

15

لَلظَّالم بَكفَّه عَصَّة : برای ستمگر انگشت بلب گزیدنی است (که در اثر ستمکاری بدان خواهد رسید).

16

للمستحلی لَذَّة الدُّنیا غَصَّة : برای شیرین شمرنده لذت و خوشی دنیا غصه و اندوهی در پی است.

17

للعاقل فی کُلِّ کلمة نبل : برای خردمند در هر پیش آمد سختی درستی و راستی ایست.

18

لِلحازم فی کُلِّ فعل فضل : برای دوراندیش در هر کاری فضلی است.

19

لِلأحمق مع کُلِّ قول یمین : ابله را با هر سخنی سوگندیست

20

لرسول الله فی کُلِّ حکم تبیین : پیغمبر خدا را در هر حکمی (از احکام اسلامی) بیانی است (که مؤید آن حکم است).

21

للكیِّس فی کُلِّ شیء اتِّعاظ : برای شخص زیرک در هر چیزی پند گرفتنی است.

22

للعاقل فی کُلِّ عمل ارتیاض : برای خردمند در هر کاری رنج و ریاضتی است.

23

للقلوب خواطر سوء و العقول تزجر منها :

دلها را خاطراتی است زشت که عقلها از آنها بی زارند

للقلوب طبایع سوء و الحکمة و تنهی عنها :

باری دلها خواهائی است زشت (از قبیل کبر و کین و عجب و ریاء) که حکمت و دانش از آن خواهانیهی کرده است.

لمبغضنا أمواج من سخط الله سبحانه : برای دشمن ما اهل بیت موجهائی است از خشم خداوند بزرگ (که فردای محشر در آن غرق خواهد گردید).

للمتجرى على المعاصى نغم من عذاب الله سبحانه برای آنکه در گنهکاری بی باک است خشمهائی است از عذاب خداوند بزرگ.

لقد كاشفتم الدنيا الغطاء و آذنتكم على سواي : براستی و حقیقت میگویم که من پرده از چهره دنیا برای شما برگرفتم و راه راست را بشما گوش زد کردم (باشد که پند گیرید و در طریق هدایت سیر نمائید).

لقد رفعت مدرعتی هذه حتى استحييت من راقعها فقال لي قائل ألا تبذرها فقلت له اغرب عني فعند الصبح يحمد القوم السرى : من باین تن پوشم تا آنجا پینه بستم که دیگر از پینه زننده شرم کردم وقتی گوینده مرا گفت آیا دیگران آن را دور نمی اندازی باو گفتم از

من دور شو که ره پیمایان در شب بهنگام صبح ستوده میشوند (و وقتی از آنها سپاسگذاری میکنند که منزل را طی کرده باشند و کسانی که منزل دنیا را بزهد و کناره گیری از آن بریدند صبح قیامت مورد تقدیر واقع میشوند).

29

لقد بصّرتم إن أبصرتم و أسمعتم إن استمعتم و هديتم إن اهتديتم : البته شما را ره نمودند اگر بینا شوید (و مطالب حق را) بشما شنوایند اگر بشنوید و راه هدایت را نشانتان دادند اگر نشان داده شوید (و بچشم هوش و بگوش دل بینا و شنوا گردید).

30

لدنیاکم عندی أهون من عراق خنزیر علی ید مجذوم : البته این جهان شما نزد من از رگ و پی خوکی که در دست شخص خوره دار باشد خوارتر و بیمقدارتر است (و شما بیخود بر سر این لاشه گندیده کرکس وار بجان هم ریخته اید این استخوان را بسگان واگذارید و هماوار و بال و پر از آرایش آن بیفشانید)

31

و قال علیه السّلام لمن یستصغره عن مثل مقاله : و آنحضرت علیه السّلام بشخصی که او کوچکتر از آن بود که چنان معرفی بزند فرمود:

لقد طرت شکیرا و هدرت سقبا: تو پیش از در آوردن پر پریدی و بگاه بچه گی بانگ زدی (شکیر بمعنی اولین پری است که در پرند میروید و سقبا شتر بچه ایست که تا بزرگ نشود نعره نمیکشد خلاصه معنی فرمایش حضرت آنست که زود بود تو این سخن را بگوئی یا ترا نمیرسد که بچنین سخن بزرگی لب بگشائی)

32

لطالب العلم عزّ الدّنيا و فوز الآخرة : جوینده علم عزّت دنیا و پیروزی آخرت را داراست.

33

للحازم من عقله عن کلّ دنیة زاجر : برای شخص دور اندیش از هر کار زشتی از عقلش جلوگیری کرده است (که نمیگذارد وارد آن کار شود).

34

لقد جاهرتم العبر و زجرتم بما فیه مزدجر و ما بلغ عن الله سبحانه بعد رسل الله مثل التّدر : البته پند آموختنیها شما را پند داد و باز دارنده ها شما را از آنچه باید و شاید باز داشت و پس از پیمبران خدا هیچ چیزی مانند ترسانیدنیها رساننده پندها (و احکام) خدا نیست (چیزی که هست شما مردم سنگین دل گوش ندادید و بهوش نیامدید جز آندم که مرگ گلویتان را فشرده آن وقت هم راه چاره بسته شده بود).

لله سبحانه حكم بين في المستأثر و الحازم خداوند بزرگ را حکمی است روشن و آشکار (در قرآن و اخبار) برای آنکه در آن بیندیشد و متأثر گردد (و قوانین الهی را کار بندد).

للكرام فضيلة المبادرة إلى فعل المعروف و إسداء الصّـ نایع : پیشدستی کردن بسوی نیکوکاری و پخش نمودن خوبیها برای نیکان فضیلتی است (که برای غیر آنان نیست).

لقد اتعبك من أكرمك إن كنت كريما و لقد أراحك من أهانك إن كنت حلیمًا :

البته تو را برنج میافکنند کسیکه با تو اکرام میکند اگر مرد بزرگی بوده باشی و تو را آسوده (از رنج احترام) میکند کسیکه تو را خوار میگرداند اگر مردی بردبار باشی.

ليس المتّجر أن ترى الدنّيا لنفسك ثمنا و ممّا لك عند الله عوضا : این خوب تجارتی نیست که تو دنیا را بهای نفس خویش دانی و آن را از آنچه که در نزد خداوند بزرگ است عوض گیری (بلکه تو باید فقط بهشت را بهای خود دانی و خود را جز بدان نفروشی).

للإنسان فضيلتان عقل و منطق فبالعقل يستفيد و بالمنطق يفسد : انسان را دو فضیلت است یکی عقل دیگری زبان و گفتار پس این انسان بعقل استفاده میکند و بوسیله نطق و گفتار استفاده می‌رساند.

للمتقى هدى في رشاد و تحرّج عن فساد و حرص في إصلاح معاد : برای مرد پرهیزگار براه راست هدایت شونده و از زشتی دوری کننده و در اصلاح کار آخرتش پر حریص است.

لير عليك أثر ما أنعم الله به عليك : البته باید اثر نعمتی که خداوند بتو داده است در تو دیده شود (و در زیّ اهل نعمت حرکت کنی نه مانند فقیران و محرومان)

لينهك عن معایب الناس ما تعرف من معایبك : البته عیوبی که در خودت سراغ داری باید تو را از دیدن و شمردن عیوب دیگران باز دارد.

لیکفیکم من العیان السّماع و من الغیب الخبر : البتّه شما را از دیدن همان شنیدن و از غیب و نهان همان گرفتن خبر کافی است.

لأنّ تكون تابعا فی الخیر خیر لك من أن تكون متبوعا فی الشّرّ : البتّه اگر تو در نیکی پیروز باشی برایت بهتر از آنست که در بدی پیشرو باشی.

لیکفّ من علم منکم من عیب غیره لما یعرف

ص: 583

من عیب نفسه : البتّه هر يك از شما چنانچه عیبی در دیگری جست باید نفس خود را از آن عیب بر کنار دارد.

46

لحبّ الدّنيا صمت الأسماع عن سماع الحكمة و عميت القلوب عن نور البصيرة: بواسطه دوستی دنیا است که گوشها از شنیدن دانش و حکمت کر شوند و دیده ها از دیدار نور بینش کور گردند.

47

ليست الأنساب بالأبء و الأمهات لكنّها بالفضائل المحمودات : نسبها و پیوندها (و افتخارات بشری) پیدرها و مادرها نیست لکن آن بفضلها و فزونیهای ستودگیها است.

48

للمؤمن عقل وفی و حلم مرضی و رغبة فی الحسنات و فرار من السيئات : مؤمن دارای عقلی است و وفای و رسای بامور و حلمی است پسندیده و میلی در کار بستن خوبیها و گریزی است از زشتیها.

49

لتعطفنّ علينا الدّنيا بعد شماسها عطف الضّروس علی ولدها : البتّه جهان پس از پشت کردن و چموشی نمودن بر ما روی آورد روی آوردن ساده شتر گزنده بر فرزندش (با اینهمه آزارها که بر ما و اهل حق در دنیا وارد شده بالأخره صحنه جهان برای ما صافی گردد و فرزندانم مالک رقاب امم خواهند شد).

50

لترجعنّ الفروع إلى أصولها و المعلولات إلى عللها و الجزئیات إلى کلیّاتها :

البتّه فرعها بسوی اصلها و پدید آورده ها بسوی پدید آرنده ها و علّتها و جزؤها بسوی کلیّات خویش باز خواهند گشت (و این پیکر بشری خاک گردیده و روحش بعالم روح و حقیقت خواهد پیوست).

51

للظّالم من الرّجال ثلاث علامات یظلم من فوّه بالمعصية و من دونه بالغلبة و یظاهر القوم الظّلمة : از مردان کسیکه ستمکار است دارای سه نشان است ما فوق خودش (خداوند جهان) را بمعصیت کردن و ما دون و زیر دستش را با غالب شدن ستم میکند و مردمان ستمکش را پشتیبانی مینماید.

52

لیخضع الله سبحانه قلبك فمن خضع قلبه خسعت جميع جوارحه : البتّه باید دلت برای خداوند بزرگ نرم و خاشع گردد زیرا که کسیکه

دلش نرم شد همه اعضا و جوارحش نرم میشوند (و بطاعت و عبادت خدای برمیخیزند).

53

للمؤمن ثلاث علامات الصدق والیقین

ص: 584

وقصر الأمل : مرد مؤمن بخدا را سه نشان است راستگوئی، یقین (بآخرت و ثواب و عقاب) و کوتاهی آرزو (در دنیا).

54

للمتقى ثلاث علامات إخلاص العمل وقصر الأمل و اغتنام المهل : مرد پرهیزکار را سه نشانه است: عمل را پاکیزه میگذارد، آرزو را کوتاه میگیرد، فرصت را غنیمت می‌شمارد.

55

للمؤمن ثلاث ساعات: ساعة يناجى فيها ربه، و ساعة يحاسب فيها نفسه و ساعة تخلّى من نفسه، و لذتها فيها يحلّ و يجمل : برای مؤمن سه ساعت است ساعتیکه در آن با خدایش مناجات میکند و به نیاز و راز میپردازد، ساعتی که در آن از خودش حساب میکشد (که آیا رفتارش طبق رضا و دستور خدا بوده است یا نه) سه دیگر ساعتی که برای لذات خودش خلوت میکند در چیزیکه برایش حلال و نیکو است (از آمیزش با زنان و کنیزانش).

56

لئن أمر الباطل لقدیما فعل : ممکن است این فرمایش را حضرت در اوائل کار خلافت فرموده باشند) اگر باطل فرمان روائی یافت البتّه در گذشته نیز چنین بوده است (از قبیل زمان شدّاد و نمرود و فرعون).

57

لئن قال الحقّ لرّبما و لعلّ : اگر حق گویا شد چه بسا که چنین بوده است و شاید باز هم بشود.

58

لقلّما أدبر شیء فأقبل : بسیار دیر اتفاق افتد که چیزی برود و باز گردد (بلکه اکثر دولتها از دست اشخاص رفته و دیگر بر نگشته است).

59

لیکن اللّٰه کر شاغلا لك علی معافاتك عمّا ابتلی به غیرك : البتّه باید سپاسگزاری (خدا) تو را سر گرم کننده باشد بر اینکه تو معاف و بر کناری از چیزیکه دیگران بدان گرفتار گردیده است.

60

لیکن آثر النّاس عندك من أهدى إليك عیبك و أعانك علی نفسك : البتّه باید گزیده ترین کسان پیش تو کسی باشد که عیب تو را بسویت هدیه کند و بر نفست یاریت نماید.

61

لیکن أحبّ النّاس إليك من هدائك إلى أمر أشدّك و كشف لك عن معایبك : البتّه گرامی ترین کسان پیش تو باید کسی باشد که تو را بسوی

کاری راه نماید که استوارت سازد (و بکار خیرت دارد) و عیوبت را آشکارا بتو بنمایاند.

ص: 585

ليكن أخطأ النَّاسَ عندك أعملهم بالرَّفَقِ :

البته خطا كارترين كسان پيش تو بايد كسى باشد كه بيشتر با تو كار بنرمى ميكنند (عيوبت را از تو پنهان داشته زشت را در نظرت زيبا جلوه ميدهد).

ليكن أوثق النَّاسَ لديك أنطقهم بالصدق : البته موثق ترين كسان پيش تو بايد كسى باشد كه از همه راستگوتر باشد.

ليكن أحبَّ النَّاسَ إليك و أخطأهم لديك أكثرهم سعيا في منافع النَّاسِ البته بايد دوست ترين و بهره برنده ترين كسان نزد تو آنكس باشد كه در سود رساندن ب مردم كوشاتر است.

ليكن أبغض النَّاسَ إليك و أبعدهم منك أطلبهم لمعائب النَّاسِ : البته بايد دشمن ترين كسان نزد تو و دورترين آنان از تو آنكس باشد كه بيشتر درصدد جستن عيوب مردم است.

ليكن مسئلتك عن الله تعالى مما يبقى لك جماله و ينفي عنك وباله : البته بايد در خواست تو از خداوند تعالى چيزي باشد كه زيبائيش براي تو باقى ماند و گرفتاريش از تو بر طرف گردد (و آن عمل نيك و صالح است نه جاه و مال جهان).

ليكن زهدك فيما ينفد و يزول فإنه لا يبقى لك و لا تبقى له : البته بايد بر كنارى تو در چيزي باشد كه تمام ميشود و بر طرف ميگردد نه آن براي تو ميماند و نه تو براي آن ميماني.

ليكن موثلك إلى الحقِّ فإنَّ الحقَّ أقوى معين : البته بايد تكيه گاه تو بسوى حق و درستي باشد زيرا كه حق استوارترين بار است.

ليكن مرجعك إلى الصّدق فإنَّ الصّدق خير قرين : البته بايد (در كليّ امور) بازگشت تو بسوى راستي باشد زيرا كه راستي و درستي بهترين يار است.

ليكن أخطأ النَّاسَ عندك أحوطهم على الصَّ عفاء و أعملهم بالحقّ : البتّه بايد بهره ورترين كسان نزد تو كسى باشد كه بر ناتوانان احاطه اش
بيشتر و حق را عمل كننده تر است.

ليكن أحبّ الأمور إليك أعمّها فى العدل و أقسطها بالحقّ : البتّه بايد دوست ترين كارها نزد تو كارى باشد كه در عدل عمومى تر و با
راستى درست تر (و دمسازتر) باشد.

72

لیکن اوثق الذخائر عندك العمل الصالح البتہ باید استوارترین پس اندازها نزد تو کردار نیک باشد.

73

لیکن أحب الناس إليك المشفق الناصح : البتہ باید دوسترین مردم نزد تو دوست پند دهنده مهربان باشد.

74

لیکن زادك التقوى : البتہ باید زاد و توشه (آخرت) تو پرهیزکاری باشد.

75

لیکن شعارك الهدى : البتہ باید شعار و اعلام تو هدایت باشد (یا آنکه راست روی را پیراهن تنت قرار دهی).

76

لیکن سميرك القرآن : البتہ همیشه شب و روز باید قرآن یار تو باشد (و بدستورات آن عمل کنی).

77

لیکن سجيتك السخاء و الإحسان : البتہ باید روش تو بخشش و نیکی بوده باشد.

78

لربما خان التصيح المؤمن و نصح المستخان بسیار افتد که پندگوی امین خیانت کند و خیانت کننده پند دهنده از کار در آید (این يك از راه خردمندی بجای از خم زدن مرهم نهد و آن يك از بیخردی بجای مرهم نهادن زخم زند).

79

لأننا أشدّ اغتباطا بالكریم من إمساکی علی الجواهر الغالی الثمین : براستی که رشگ و غبطه خوردن من بر شخص جوانمرد سخت تر از بخل ورزیدن بر گوهر گران سنگ میباشد (و شخص کریم از گوهر نایاب تر است).

80

ليصدق ورعك و يشتدّ تحريك و يخلص نيتك في الأمانة و اليمين : تصدیق پارسائی و شدت خودداری و پاکی نیت تو در امانت داری و سوگند خوردن پدیدار میگردد (و این دو آن سه را تصدیق مینمایند).

81

لیکن مرجعك إلى الحق فمن فارق الحق هلك : البتہ باید رجوع تو بسوی حق باشد و هر که از حق جدائی گزید تباه گردید.

82

لیکن مرکبك العدل فمن ركبہ ملك البتہ باید اسب سواری تو عدل و دادگری باشد زیرا هر کس اسب عدالت را سوار شد سلطان گردید.

83

ليصدق تحريك في الشبهات فإن من وقع فيها ارتبك : خودداری و آزاد مردی تو بهنگام افتادن در شبهات باید درست و معین گردد (که تا چه اندازه مرد و با ایمانی) و هر کس که در شبهه ها

ص: 587

84

لیکن زینتک الوقار فمن کثر خرقة استرذل البته زینت تو باید وقار و آرامش باشد و هر کس که سبکی و نادانیش بسیار باشد خوار گردد.

85

لربّما أقبل المدبر و أدبر المقبل : بسیار افتد که پس افتاده پیش افتد و پیش افتاده پس.

86

لقد كنت و لا أهدد بالحرب و الرهب و الضرب : این منم که هیچگاه با جنگ و ترس و زد و خورد تهدید و ترسانده نگشتم (و سمندر را از آتش چه غم).

87

لربّما أقرب البعيد و بعد القريب : بسیار افتد که دور نزدیک گردد و نزدیک دور (برادر دشمن و دشمن برادر شود).

88

لقد أخطأ العاقل اللاهي الرشد و أصابه ذو الاجتهاد و الجدّ : بسیار افتد که خردمند سهل انگار راه راست را خطا رود و صاحب جهد و کوشش آنرا بیابد.

89

لقد علّق بنيات هذا الإنسان مضغة هي أعجب ما فيه و ذلك القلب و له موادّ من الحكمة و أضداد من خلافها فإن سنح له الرجاء أذله الطمع و إن هاج به الطمع أهلکه الحرص و إن ملكه اليأس قتله الأسف و إن عرض له الغضب اشتدّ به الغيظ و إن أسعده الرضاء نسي التحفظ و إن غاله الخوف شغله الحذر و إن اتسع له الأمن استلبته العرة و إن أصابته مصيبة فصّحه الجزع و إن أفاد مالا أطغاه الغنى و إن عصته الفاقة شغله البلاء و إن جهده الجوع قعد به الضعف و إن أفرط به الشبع كظّته البطنه فكلّ تقصير به مضرّ و كلّ إفراط له مفسد : بیکی از رکهای درون سینه این انسان گوشت پاره بنام دل چسبیده است که آن شگفت انگیزترین چیزی است که در انسان است در این دل موادی چند از حکمت و دانش و اوصافی چند بخلاف آن وجود دارد (که از قرار ذیل است) بر این دل اگر امید روی آرد و طمع خوارش دارد و اگر طمع در آن بجوش آید آزمندی تباهش سازد و اگر یأس و نومیدی مالکش گردد حسرت و اندوهش بکشد، و اگر غضبش عارض گردد و خشم و تندیش شدت گیرد و اگر رضا و خوشنودی را دریابد (بسر مستی گراید و

از زشتیها) خودداری نتواند، و اگر ناگاه ترسی بر آن تازد کناره گیری از کارش فرو گیرد و اگر امنیت بروی دامان بگسترده غرورش بر باید (و از راه بدر رود) و اگر اندوهی بروی رسد بیتابی رسوایش سازد و اگر مالی پیدا کند دارائی سرکشش کند، و اگر نذارش بیازارد و بگذرد گرفتاری خود مشغولش کند، و اگر گرسنگی بفشارش گذارد ناتوانی از پایش در افکند و اگر سیریش از اندازه بگذرد پری شکم آزارش دهد، بنابر این (این گوشت پاره عجیب در هیچ حالی بحال اعتدال نیست و) و هر تقصیری بحال آن زیان دارد و هر افراطی باعث فساد و تباهیش گردد (لکن باتمام این اوصاف اگر این بشر دستورات الهی را کار بندد و دل را دل شناسد و عوارض و زنگهای انانیت از آن بداید آئینه اش صافی گردد از اخلاق رذیله رنگی بخود نگیرد).

الفصل الثانی و السبعون : حرف اللّام باللام الثّابتة بلفظ لن

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف اللّام باللام الثّابتة بلفظ لن قال علیه السلام فصل هفتاد و دوّم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف لام بلام ثابتة بلفظ آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

لن یفوز بالجنّة إلاّ السّاعی لها : هرگز بهشت نخواهد رسید مگر کسیکه برای آن بکوشد (و کردار نیک را سرمشق خویش قرار دهد).

2

لن ینجو من التّار إلاّ التّارک عملها : هرگز از دوزخ نرهد جز کسیکه عمل را ترک گوید (یعنی اعمال زشتی که بواسطه آنها سزاوار دوزخ رفتن میشود کنار گذارد).

3

لن یلقى جزاء الشّرّ إلاّ عامله : هرگز جزای بد نبیند مگر کسیکه بد کننده باشد.

4

لن یلقى جزاء الخیر إلاّ فاعله : هیچگاه نیکی را جزا نیابد مگر کسیکه نیکوکار باشد.

5

لن تلقی الشّره راضیا : هرگز شخص پر حرص را راضی نخواهی دید.

6

لن تلقی المؤمن إلاّ قانعا : مؤمن را نخواهی دیگر مگر قانع.

لن تلقى العجول محمودا : شتابکار را هیچگاه ستوده کار نخواهی دید.

لن یصفوا العمل حتی یصحّ العلم : عمل هیچگاه

ص: 589

پاك و روشن نگردهد مگر اينكه علم درست و صحيح باشند.

9

لن يثمر العلم حتى يقارنه الحلم : درخت علم هيچگاه بر و بار ندهد مگر اينكه با بردباري نزديك و دمساز گردد.

10

لن ينجع الأدب حتى يقارنه العقل :

ادب و دانش هيچگاه سودمند تا اينكه با عقل نزديك شود.

11

لن يجدي القول حتى يتصل بالفعل : گفتار هيچگاه سودمند واقع نشود مگر آندم كه با كردار توأم گردد

12

لن يتعبد الحر حتى زال عنه الضر :

آزاده مرد هيچگاه بنده نگردهد و مگر آن دم كه غمش زدوده شود (يعني ديگري با وي احسان كند و او را از گرفتاري برهاند.

13

لن يحصل الأجر حتى يتجرع الصبر : هرگز اجر حاصل نشود مگر اينكه انسان جرعه هاي تلخ صبر را بكام در كشد.

14

لن يعدم النص من استنجد الصبر : هرگز صبر را گم نكند كسيكه صبر و شكيب را خوب بكار بندد.

15

لن يسترق الإنسان حتى يغمره الإحسان انسان هيچگاه به بند بندگي كشيده نشود مگر آنكه احسان او را در ميان گيرد.

16

لن يصدق الخبر حتى يتحقق بالعيان :

خبر هيچگاه باور داشته نشود جز آنكه آشكار پديدار گردد

17

لن يسكن حرقة الحرمان حتى يتحقق بالوجدان سوزش و درد دورى ساكن شدنى نيست جز آدم كه آن دورى بيافتن تحقيق پيدا كند (شخص گمكشته اش را بجويد).

18

لن تنقطع سلسلة الهديان حتى يدرك الثار من الزمان : رشته سخنهای ياره و پوچ بریدنی نيست مگر آدم كه كينه و خون از روزگار كشيده و باز جسته شود (باطل از ميان برود و حق محض حكمرما گردد).

19

لن يجوز الجنة إلا من جاهد نفسه :

به بهشت نخواهد رسيد مگر كسيكه با نفسش بجهاد بر خيزد

20

لن يحرز العلم إلا من يطيل درسه : علم و دانش را نرسد مگر كسيكه درسش را طولانی گرداند (كه گفته اند: الدرس حرف و التكرار الف).

21

لن يدرك الكمال حتى يرقى عن النقص إنسان كمال و تماميت را درك نكند مگر آنكه خود را از نقص بر كشيد و بالا ببرد.

22

لن توجد القناعة حتى يفقد الحرص : انسان

ص: 590

هیچگاه (لذت) قناعت را نیابد مگر اینکه حرص را از بین ببرد.

23

لن يعرف حلاوة السعادة حتى تذاق مرارة النحس : شیرینی خوشبختی هیچگاه، هویدا نگردد مگر اینکه تلخی بدبختی چشیده شود.

24

لن يتمكن العدل حتى يزلّ النحس : تا ستم و بدی دور نگردد عدل و خوشی قرار گرفتنی نیست.

25

لن تهتدي إلى المعروف حتى تضلّ عن المنكر :

تا منکر و زشتی را گم نکنی هرگز بسوی معروف و خوبی راه نبری.

26

لن تتحقق الخير حتى تتبرء من الشرّ : تا از شرّ و بدی بری نگردی خیر و نیکی را سزاوار نگردی.

27

لن تتصل بالخالق حتى تنقطع عن المخلوق :

تا از مخلوق تبری بخوئی هیچگاه بسوی خالق راه نبری و باو نه پیوندی.

28

لن يدرك النجاة من لم يعمل بالحقّ : تا انسان بحقّ (و احکام الهی) عمل نکند رستگاری را راه نیابد.

29

لن ينجو من الموت غني لكثره ماله : هرگز دارا برای بسیاری مالش از چنگال مرگ نرهد (و این چند ساله عمر که بگذرد دارا و ندار با هم یکسانند).

30

لن يسلم من الموت فقير لإقلاقه : هیچگاه نادار برای نداریش از مرگ بر کنار نماند.

31

لن يذهب من مالك ما وعظك و حاز لك الشكر : هر چه از مالت كه موجب پند و تنبّهت گردد و بشكر و سپاسگزاريت دارد از دستت نرفته است (بلكه بدارائي آخرت افزوده است).

32

لن يضيع من سعيك ما أصلحك و أكسبك الأجر : هر چه از زشتي و كوششت كه تورا اصلاح كند و اجر (آخرتي) براي كسب كند ضايع نگريده است

33

لن يقدر أحد أن يحصن النعم بمثل شكرها هيچكس نميتواند بمانند شكر نعمت نعمت را نگهداري نمايد.

34

لن يستطيع أحد أن يشكر النعم بمثل الإنعام بها : هيچكس نميتواند شكر نعمتها را بمانند انعام كردن و بخشش نمودن از آن نعمتها بجاي آورد.

35

لن يسبقك عن رزقك طالب : هرگز جوينده ديگري بر روزي تو پيشي نگيرد.

36

لن يغلبك على ما قدر لك غالب : هرگز بدانچه كه براي تو مقدر شده است ديگري غالب نگردد.

37

لن يفوتك ما قسم لك فأجمل في الطلب :

آنچه قسمت تو است از توفوت شدني نيست، در كار جستن روزي آهسته باش

ص: 591

لن تدرك ما زوى عنك فأجمل فى المكتسب : آنچه از تو پوشیده شده و کناره گرفته است بتورسیدنی نیست و در کار کسب آهسته و آسان رو.

لن تعرفوا الرشد حتى تعرفوا الذى تركه :

هیچگاه هدایت را شناختن نتوانید تا اینکه آنکه هدایت را کنار گذارده است بشناسید.

لن تأخذوا بميثاق الكتاب حتى تعرفوا الذى نقضه : پیمان و فرمان قرآن را هیچگاه گرفتن نتوانید تا اینکه آنکه پیمان قرآن را شکسته است بشناسید (و بر خلاف هنجار وی رفتار نمایند).

لن تمسكوا بعصمة الحق حتى تعرفوا الذى نبذه : هیچگاه بنگهبانی و پناه حق چنگ در زدن نتوانید تا اینکه آن که از راه حق دور افتاده است بشناسید.

لن يقدر أحد أن يستديم النعم بمثل شكرها ولا يزيئها بمثل بذلها : هیچگاه کسی بمانند شکر نعمت نمیتواند نعمت را پایدار سازد و بمانند بخشودن و بذل کردنش زینتش دهد.

لن تحصن الدول بمثل العدل فيها :

هیچ چیز دولتها را بمانند دادگستری در آنها نگهداری ننماید.

لن يهلك من اقتصد : هر که راه میانه روی را پیمود هیچگاه هلاک نگردد.

لن يفتقر من زهد : هر که در جهان زهد ورزد هرگز ندر نشود.

لن يزكى العمل حتى يقارنه العلم : عمل هیچگاه پاکیزه نگردد تا اینکه با علم همراه شود.

47

لن يزان العقل حتى يوازره الحلم : هیچگاه عقل انسان سنجیده و سنگین نشود مگر آنکه حلم را وزیر و یار خویش گیرد.

48

لن يهلك العبد حتى يؤثر شهوته على دينه :

هیچ بنده هلاک نشد جز آندم که شهوتش را بر دینش برگزید.

49

لن يزل العبد حتى يغلب شكّه يقينه : هیچگاه بنده نلغزد مگر آندم که شکش بر یقینش بچربد (و از راه حق به بیراهه رود).

الفصل الثالث و السبعون : حرف اللّام باللام الثابتة بلفظ ليس

اشاره

مما ورد من حكم امير المؤمنين عليّ بن ابيطالب عليه السلام في حرف اللّام باللام الثابتة بلفظ ليس قال عليه السلام

ص: 592

فصل هفتاد و سوم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف لام بلام ثابته بلفظ لیس آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

لیس لمتوکل عناء : توکل کننده (بر خدا) را رنجی نیست.

2

لیس لحریص غناء : برای آزمندی بی نیازی نیست (بلکه همیشه نیازمند است).

3

لیس الملق من خلق الأنبياء : چاپلوسی از اخلاق پیمبران نیست.

4

لیس الحسد من خلق الأتقياء : رشگبری از اخلاق پرهیزکاران نیست.

5

لیس مع قطیعة الرّحم نماء : با قطع کردن رحم نمو و پیشرفتی برای شخص حاصل نمیشود.

6

لیس مع الفجور غناء : با وجود زشتکاریها بی نیازی برای انسان حاصل نمیگردد.

7

لیس من خلق الکریم ادراع العار : جامه ننگ را پوشیدن از اخلاق جوانمرد نیست.

8

لیس لهذا الجلد الرقیق صبر علی النار : این پوست نازک بدن را طاقت و تاب بر آتش دوزخ نیست (پس بکوشید و بهر طوری است خود را از کار هائیکه موجب دخول در نار است بر کنار دارید).

9

لیس للأجسام نجاة من الأسقام : بدنها را رهائی از بیماریها نیست (و خواه نخواه انسان دچار دردها میگردد، خداوند دردهای درونی را شفا بخش).

10

لیس الكذب من خلائق الإسلام : دروغگوئی از اخلاق اسلام نیست (و مسلمان باید دروغگو نباشد).

11

لیس العیان كالخبیر : دیدن غیر شنیدن است (و بهمان اندازه تفاوت در هر دو موجود است).

12

لیس کلّ عورة تطهر : هر عیب و یا رازی آشکار کردنی نیست.

13

لیس کلّ طالب بمرزوق : هر جوئی روزی بروزی رسیدنی نیست (و هر غیر جوئی نجستی نه).

14

لیس للمتکبّر صدیق : شخص گردنکش یار و دوستی ندارد.

15

لیس للشّحیح رفیق : بخیل همیشه تنها و بی رفیق است.

16

لیس کلّ مجمل بمحروم : هر سبک رو آسان گیرنده کاری محروم نیست.

17

لیس بحکیم من شکی ضره إلی غیر رحیم :

ص: 593

آنکه رنج و گرفتاریش را با شخص بیرحمی باز گوید بیدانش است (زیرا انسان باید لا اقلّ درد دلش را با کسی گوید که چاره از دستش بر آید).

18

لیس کلّ فرصة تصاب : چنین نیست که بهر فرصتی توان رسید.

19

لیس کلّ دعاء یجاب : چنین نیست که هر دعائی مستجاب گردد.

20

لیس کلّ غائب یؤب : چنین نیست که هر رفته باز آید.

21

لیس کلّ من رمی یصیب : چنین نیست که هر که تیر زند بنشان خورد.

22

لیس لقاطع رحم قریب : برای قطع رحم کننده خویشنی نیست.

23

لیس لبخیل حییب : بخیل راه دوستی نیست.

24

لیس مع الصّبر مصیبة : در برابر صبر و شکیب گرفتاری نابود است.

25

لیس مع الجزع مثوبة : بیتابی ثواب را از بین میبرد.

26

لیس السّفه کالحلم : سفاهت و سبکی مانند بردباری نیست (و بین این دو تفاوت از زمین تا آسمان است).

27

لیس الوهم کالفهم : وهم و خطا غیر از فهم و در یافت است (و سحر غیر از اعجاز است).

28

لیس للجوج تدبیر : برای شخص ستیزه خو تدبیری نیست.

29

لیس لمن طلبه الله مجیر : برای آنکس که خدایش گرفتن خواهد پناهگاهی نیست.

30

لیس للملوك إخاء : پادشاهان را وفا و برادری نیست.

31

لیس للثیم مرّوة : ناکس بیمرّوت است.

32

لیس للحقور أخوة : آنکه مردم را خوار مایه گیرد برادری ندارد.

33

لیس لحسود خلّة : حسود دوست شدنی نیست.

34

لیس من الکرّم قطیعة الرّحم : قطع رحم کردن از جوانمردی بدور است.

35

لیس من التّوفیق کفران النّعم : نعمتهای خدا را کفران کردن از ناکامی و بدبختی است.

36

لیس بخیر من الخیر إلاّ ثوابه : از خیر بهتر چیزی نیست مگر جز او ثوابش.

37

لیس بشرّ من الشرّ إلاّ عقابه : از بد بتر چیزی نیست مگر سزا و عقابش.

38

ليس من عادة الكرام تأخير الإنعام :

عطا و بخشش را پس انداختن (و منعم عليه را منتظر داشتن)

ص: 594

39

لیس من شیم الکرام تعجیل الانتقام : در کار کیفر کشیدن شتاب کردن روش نیکمردان نیست.

40

لیس للأحرار جزاء إلا الإکرام : آزاد مردان را جز نیکی پاداشی نیست.

41

لیس لأنفسکم ثمن إلا الجنة فلا تبعوها إلا بها : بهاء نفوس شما جز بهشت نیست پس آنرا جز بدان مفروشید.

42

لیس الرؤیة مع الأبصار قد تکذب الأبصار أهلها : دیدن تنها با چشمها نیست (بلکه با دیده های دلها است) چه بسا چشمها به صاحبان خود دروغ گفتند (و بسیار شده است) با اینکه چشم می بیند ولی چون دل توجه ندارد آنچیز دیده نمیشود).

43

لیس لإبلیس وهق أعظم من الغضب و التّساء برای ابلیس کمندی بزرگتر از خشم و زنها نیست (و اکثر بشر را با این دو تا صید میکند).

44

لیس لأحد بعد القرآن من فاقه و لا لأحد قبل القرآن غنی : برای هیچکس پس از (دانستن علوم) قرآن ناداری و برای هیچکس پیش از نزول قرآن دارائی نبوده و نیست.

45

لیس بلد أحقّ منك من بلد خیر البلاد ما حَمَلک : شهری از شهر دیگر تو را سزاوار نیست (و همه شهرها برای سکنای تو یکسانند لکن) بهترین شهرها شهری است که تو را حمل کند (و امور زندگی در آن مرتّب باشد).

46

لیس الخیر أن یكثر مالک و ولدک إنّما الخیر أن یكثر علمک و أن یعظم حلمک :

خوبی این نیست که مال و فرزندان بسیار گردد بلکه خیر و خوبی این است که دانش بسیار گردد و بردباریت بزرگ گردد.

47

ليس الحكيم من ابتذل بانبطاه إلى غير حميم : دانشمند نیست کسیکه خرمی و خوشبختی خود را پیش غیر حامی خویش بذل کند و اظهار نظر نماید (چون مردم اغلب دشمن اند و از راه حسد نعمت را بر انسان فاسد میسازند).

48

ليس الحكيم من قصد بحاجته إلى غير كريم دانشمند نیست کسیکه با حاجتش بسوی غیر جوانمرد راه بر دارد.

49

ليس من العدل القضاء مع الثقة بالظنّ :

ص: 595

از عدالت بدور است که انسان روی اطمینان بگمان خویش (درباره امور) قضاوت کند (زیرا بسیار اوقات گمان انسان خطا رود و آخرت انسان تباه شود).

50

لیس من الکرّم تنکیل المنن بالمنّ: از جوانمردی بدور است که انسان نعمتهای خود را با منت نهادن آلوده سازد و از بین ببرد.

51

لیس علی الآخرة عوض و لیست الدنیا للنفس ثمن: برای آخرت عوضی نیست و دنیا هم بهای نفس انسانی نمیباشد (فلذا انسان باید در تحصیل آخرت کوشا باشد).

52

لیس لك بأخ من احتجت إلى مداراته:

برادر تو نیست کسی که تو احتیاج بآن داشته باشی که با وی با مدارا و نرمی رفتار کنی (و اگر غیر از آن کنی کار به نزاع کشد).

53

لیس برفیق محمود الخلیقة من أحوج صاحبه إلى مماراته: یاری ستوده سیرت نیست کسی که دوستش را وادار میکند که با وی به ستیزه خوئی بر خیزد

54

لیس لك بأخ من أحوجك إلى حاکم بینك و بینه: آنکس که تو را ناچار کند که دیگری بین تو و او حکومت نماید برادرت نیست.

55

لیس لکذوب أمانة و لا لفجور صیانة:

دروغگو امانت دار و بدکار نگهدارنده (راز و پیمان) نمیشود.

56

لیس شیء أفسد للأمر و لا أبلغ فی إهلاك الجمهور من الشرّ: برای در هم کردن کارها و هلاک ساختن مردم هیچ چیزی از بدی بدتر نیست.

57

لیس شیء أحمد عاقبة و لا الذّ مغبّة و لا أذع بسوء أدب و لا أعون علی درك مطلب من الصّبر: هیچ چیزی نیست که پایانش پسندیده تر و

انتها و آخرتش خوش مزه تر و بدی ادب دین را دفع کننده و بر رسیدن بمطلب یاری کننده تر از صبر و شکیب باشد.

58

لیس مع الخلف ائتلاف : با وجود دشمنی و مخالفت دوستی و الفتی در میان پیدا نشود

59

لیس مع الشّره عفاف : با وجود آزمندی بسیار پاکدامنی پدیدار نگردد.

60

لیس فی السّرف شرف : در اسراف کاری شرافت و برتری بدست نیابد.

61

لیس فی الاقتصاد تلف : در میانه روی

ص: 596

62

لیس من خالط الأشرار بذی معقول :

آنکه با اشرار و بدکاران بیامیزد و دارای عقل و خرد نیست.

63

لیس من أساء إلى نفسه بذی مأمول آنکه بخود بدی روا دارد امید نیکی در وی نمیرود.

64

لیس فی البرق اللامع مستمتع لمن یخوض الظلمة : برای آنکه در دریای تاریکی شناور است در برق درخشان بهره و تمتعی برایش نیست (زیرا آن برق هنوز درخشیده خاموش است).

65

لیس لأحد من دنیاہ إلا ما أنفقہ علی أخراه : برای هیچکس از دنیایش بهره نباشد مگر آنچه را که برای آخرتش انفاق کند.

66

لیس فی الغربة عار إثمًا العار فی الوطن و الافتقار : در غربت ننگ و عاری نیست تنگ آنست که انسان در وطن خود باشد و ندار باشد (و در جای دیگر حضرت فرماید نداری در وطن غربت و دارائی در غربت وطن است).

67

لیس شیء ادعی الخیر و أنجی من شرّ من صحبة الأخیار : هیچ چیزی انسان را بسوی خیر خواننده تر و از بدرهاننده تر از همراهی و رفاقت با نیکان نیست.

68

لیس فی الجوارح أقلّ شکرًا من العین فلا تعطوا سؤلها فثقلکم عن ذکر اللّٰه : در اعضای انسان ناسپاس تر از خشم وجود ندارد خواهش را روا مسازید که شما را از یاد خدا باز میدارد.

69

لیس فی المعاصی أشدّ من اتّباع الشّهوة فلا تطیعوها فثقلکم عن ذکر اللّٰه : در میان گناهان گناهی سخت تر از پیروی شهوت و خواهش نفس نیست فرمان نفس را مبرید که شما را از یاد خدا باز میدارد

لیس کلّ مغرور بناج و لا کلّ طالب محتاج :

نه هر فریب خورده رستگار و نه هر جوینده نیازمند است.

وقال علیه السّلام فی توحید الله سبحانه لیس فی الأشياء بوالج و لا عنها بخارج :

خداوند تعالی در چیزهائی (که آفریده است) داخل نگردیده و از آنها خارج هم نیست (بلکه در همه آنها داخل است نه بطور آمیختن و از آنها خارج است نه بطور جدا بودن).

لیس شیء ادعی إلى زوال نعمة و تعجیل نقمة من إقامة علی ظلم : هیچ چیزی بسوی

ص: 597

زوال نعمت و فرود آمدن بلا و نعمت خواننده تر از ایستادگی روی ستمکاری نیست (که نیست)

73

ليس للعاقل أن يكون شاخصا إلا في ثلاث خطوة في معاد و مرمة لمعاش أو لذّة في غير محرّم : سزاوار نیست آنکه مرد خرد از خود شخصیتی نشان دهد مگر در سه جا قدمی که برای آخرت بر داشته شود یا امر زندگانی را ترمیم کند یا اینکه در عیش و لذّتی غیر حرام بسر برد.

74

ليس شيء أعزّ من الكبريت إلا ما بقي من عمر المؤمن : هیچ چیزی از کیمیا و گوگرد احمر عزیز تر نیست مگر آنچه که از عمر مؤمن باقی مانده باشد (که در واقع آن از تمامی چیزها عزیزتر است و با یکدم آن میتوان دوران عمر هفتاد ساله را تدارک کرد اگر بشر بهوش آید).

75

ليس ثواب عند الله سبحانه أعظم من ثواب السلطان العادل و الرجل المحسن :
هیچ ثوابی نزد خداوند بزرگ بزرگتر از ثواب پادشاه دادگستر و مرد نیکوکار نیست.

76

ليس كلّ من طلب وجد : چنین نیست که هر جوینده یابنده باشد.

77

ليس كلّ من ضلّ فقد : چنین نیست که هر گمشده از بین برود.

78

ليس الحليم من عجز فهجم و إذا قدر انتقم إنّما الحليم من إذا قدر عفى و كان الحلم غالبا على أمره : بردبار نیست کسیکه چون عاجز (از فرو خوردن خشم) گردد حمله آرد و وقتی که قدرت یابد انتقام کشد بلکه بردبار کسی است چون قدرت یابد بگذرد و بردباری بر دیگر کارش غلبه داشته باشد.

79

ليس على وجه الأرض أكرم على الله سبحانه من النفس المطيعة لأمره : در روی زمین در نزد خداوند سبجان چیزی گرامی تر از نفسی که مطیع فرمان خدا باشد نیست (که نیست).

80

ليس بمؤمن من لم يهتمّ بإصلاح معاده :

آنکس که باصلاح کار آخرتش نپردازد و مؤمن (بآخرت و حشر و عذاب) نیست.

الفصل الرابع و السبعون : حرف اللّام بلفظ لم

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السّلام فی حرف اللّام بلفظ لم قال علیه السّلام:

ص: 598

فصل هفتاد و چهارم از آنچه که وارد گردیده است از حکمت‌های حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف لام بلفظ لم آنحضرت علیه السلام فرمودند:

1

لم يدرك المجد من عداه الحمد : آنکه از حمد و ستایش پروردگار گذشت به بزرگواری نرسید.

2

لم يهنأ العيش من قارن الصّدّ : همنشین با دشمن عیشش گوارا نیست.

3

لم يسد من افتقر إخوانه إلى غيره : آنکه برادرانش را نیازمند دیگران کند (و آنکه کشور اسلامی و هم میهنان مسلمانانش را بخاطر سیادت و آقائی روزکی چند بکفّار میفروشد) آقا و بزرگوار نیست (بلکه ناکسی است که سخت پست و نانجیب).

4

لم يوفّق من بخل على نفسه بخيره و خلف ماله لغيره : آنکس که با مالش بر خودش بخل میورزد (و بر خود و نانخورانش تنگ میگیرد) و مالش را برای دیگری میگذارد و موقّیت نمی یابد (و لذّت زندگی و ثواب آخرت را نمی برد).

5

لم ينل احد من الدّنيا حبرة إلاّ أعقبه عبرة : در دنیا هیچکس بشادی و سروری نرسید مگر اینکه اندوه و عبرتی بدنبال آن شادی برایش دست داد (و خبر بمعنای دانش نیز آمده است که در اثر پیدایش دانش عبرت هم پیدا میشود و هر دو معنی درست است).

6

لم يتعرّ من الشرّ من لم يتجلبب بالخير :

آنکه خود را بخیر و نیکی بیاراید از شرّ و بدی عاری نیست.

7

لم يعدم النّصر من انتصر بالصّبر : آنکه بواسطه صبر یاری جوید پیروزی را از دست ندهد.

8

لم يصف الله سبحانه الدّنيا لأوليائه و لم يرض بها على أعدائه : خداوند سبحان جهان را برای دوستانش هموار و صاف نخواسته و بر دشمنانش بآن بخل نورزیده است.

لم يتّصف بالمرّوة من لم يرع ذمّة أودّائه و ينصف أعدائه : بمرّوت و مردانگی موصوف نیست کسیکه رعایت ذمّه و حقّ دوستانش را نکند و با دشمنانش بانصاف رفتار ننماید.

لم یلق أحد من سرّاء الدّنيا بطنا إلاّ منحته من ضرّائها ظهرا : هیچکس از شادی و خوشی جهان روئی ندید جز آنکه از اندوه و گرفتاریش پستی بوی نشان نداد.

لم یفد من كان همّته الدّنيا عوضا

ص: 599

و لم يقض مفروضا : آنکس که دنیا را عوض از آخرت گرفت سودی نبرد و واجبی را قضا نکرد

12

لم یکتسب مالا- ما لم یصلحه : آنکس که مالش را اصلاح نکرد (از حلال کسب نکرد و حقوق واجبه اش را نپرداخت) مال کسب نکرده است (بلکه مالش آتش و وبال است).

13

لم یرزق المال من لم ینفقه : آنکس که انفاق در راه خدا نکرد مالی روزیش نگردیده است.

14

لم یضق شیء عن حسن الخلق : از خوشروئی چیزی بر انسان تنگ گرفته نشود.

15

لم یفت نفسا ما قدر لها من الرزق :

هر کس هر چه از روزی که برایش مقدر شده است از وی فوت نشود.

16

لم یذهب من مالک ما وقی عرضک آنچه از مالت که آبرویت را نگهداری از دست نرفته است (بلکه بهترین مالت همان است).

17

لم یضع من مالک ما قضی قرضک آنچه از مالت که قرضت را بدان ادا کنی ضایع نگردیده است.

18

لم یعقل مواعظ الزمان من سکن إلى حسن الظنّ بالأیام : آنکس که با حسن ظنّ بر روزگارش دلش آرام گیرد (و از پیش آمدهای سهمگین جهان غافل بنشیند) پنندهای روزگار را نفهمیده است (و ناپایداری جهان را درک نکرده است).

19

لم یضع امرء ماله فی غیر حقّه أو معروفة فی غیر أهله إلا حرّمه الله شکرهم و کان لغیره و دهم : هیچ مردی مالش را در غیر جایش ننهد و خویش را در غیر اهلس بکار نبرد جز اینکه خداوند شکر آنان را بر وی حرام کرد و دوستی آنان برای غیر او شد (و با او دشمن جانی شدند).

20

لم يتحلَّ بالقنّاعة من لم يكتف بيسير ما وجد : حلّة قناعت را نپوشیده کسیکه به کمی که میباید اکتفا نمیکند.

21

لم يتحلَّ بالعفّة من اشتهى ما لا يجد حلّة پرهیزگاری را نپوشید هر کس که چیزی را که نمیباید آرزو میکند.

22

لم يطلع الله سبحانه العقول على تحديد صفته و ما يحجبها عن واجب معرفته :

ص: 600

پاك پروردگار عقلها را بر اندازه گیری و بیان نمودن صفتش آگاه نگردانیده و از شناسائیش بقدر واجب منع نفرموده است (و بشر باندازه عقلش از راه اوصاف باید خدا را بشناسد و بس).

23

لم یخلق الله سبحانه الخلق لوحشته و لم يستعملهم لمنفعتهم : پاك پروردگار بندگان را از روی ترس و بیم نیافرید و برای بردن سودی از آنان عمل نخواست (بلکه اعمال نیک و بد سزایش عاید خود بندگان است).

24

لم یخل الله سبحانه عباده من حجة لازمة أو محجة قائمة : خداوند سبحان بندگانش را خالی نگذاشته است از حجّتی لازم یا راهی راست (که آن یا پیغمبر مرسل و یا کتابی منزل باشد که بدستور و احکام آن عمل نمایند).

25

لم تره سبحانه العقول فتخبر عنه بل كان تعالى قبل الواصفين له : عقلهای بشر خداوند بزرگ را ندیده اند تا از آن خبر دهند (که چیست) بلکه آن خداوند بزرگ پیش از وصف کنندگانش بوده است.

26

لم يترك الله سبحانه خلقه مغفلا ولا أمرهم مهملا : خداوند سبحان مخلوقش را بحال غفلت و نگذاشته است و آنها را بیهوده نیافریده است.

27

لم یخل الله سبحانه عباده من نیی مرسل أو کتاب منزل : خداوند بزرگ بندگانش را از پیغمبری مرسل یا کتابی منزل هیچگاه خالی نگذاشته است

28

لم يتناه سبحانه في العقول فيكون في مهب فكرها مكثما و لا في رويات خواطرها محددا مصرفا : خداوند سبحان بانتهای عقول در نیاید تا اینکه درگذرگاه فکر بشر واقع گشته کم و کیفش معلوم گردد و نه در جایگاه دیدار خاطرات محدود و اندازه گرفته شده و تصرف کرده شود (بلکه ذات اقدسش از حیّز اندیشه و افکار و عقول بشر بیرون و بهر چه که تمیز داده شود باز آن ممیّز مخلوق افکار بشر است).

29

لم يظلل امرء من الدنيا ديمة رجاء إلا هبت عليه مزنة بلاء : در دنیا امیدواری بر هیچکس سایه نیفکنده جز آنکه نسیم ابر بلا بروی وزیدن و باریدن گرفت.

30

لم يخلق الله سبحانه عبثا ولم يترككم سدى و لم يدعكم فى ضلالة و لا عمى :

ص: 601

خداوند سبحان شما را بیهوده نیافریده و سر خود رهایتان نکرده و در ضلالت و کوری واگذار تان نساخته است (بلکه دقایق و ساعات عمر شما را مورد بازرسی دقیق قرار خواهد داد).

31

لم يحلل الله سبحانه في الأشياء فيكون فيها كائنا و لم ينأ عنها فيقال هو عنها بائن : خداوند بزرگ و پاک در اشياء حلول نکرده است تا اینکه در آنها بوده باشد و از آنها تن نزد تا اینکه گفته شود از اشياء و آفرینش جدا است.

32

لم يوفق من استحسن القبيح و أعرض عن التصحيح : هر کس که بد را خوب داند و از پند و اندرز تن زند کامروا نمیگردد.

33

لم يأمركم الله سبحانه إلا بحسن و لم ينهكم إلا عن قبيح : خداوند سبحان شما را فرمان نرانده است مگر بخوبی و باز نداشته است مگر از بدی.

34

و قال عليه السلام في حق من أثنى عليه لم يقتله قاتلات الغرور و لم تعمّ عليه مشتبهات الأمور : و آنحضرت علیه السلام درباره کسیکه او را ستایش میکرد فرمود: کشنده های غرور و فریب جهان او را نکشته است و پوشیدگیهای امور بر وی پوشیده نمانده است (بلکه آنکس با نوار تابناک دل روشنش حقیقت جهان را دیده و برازهای آفرینش بینا گشته است).

35

لم يفكر في عواقب الأمور من وثق بزور الغرور : پایان امور را نیندیشید کسی که بدروغ و فریب جهان اطمینان پیدا کرد.

36

لم يصدق يقين من أسرف في الطلب و أجهد نفسه في المكتسب : آنکه در راه رزق طلب و کوشش فراوان بکار میبرد و خود را در کسب و کار برنج میافکند دارای یقین و درستی نیست.

37

لم يعقل من وله باللعب و استهتر باللهو و الطرب : آنکه بلهو و بازیچه (جهان) دل بست و خوشدلی و طرب را شیفته گشت نفهمید و ندانست (که راه غیر از آن است).

الفصل الخامس و السبعون : حرف اللام باللام الثابتة بلفظ لو

اشاره

مما ورد من حكم امير المؤمنين عليّ بن ابيطالب عليه السّلام في حرف اللّام بالّلام الثّابتة بلفظ لوقال عليه السّلام

ص: 602

فصل هفتاد و پنجم از آنچه که وارد گردیده است از حکمت‌های حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف لام بلام ثابت بلفظ لو آنحضرت علیه السلام فرمود:

1

لو كشف الغطا ما ازددت يقينا : اگر پرده برداشته شود (و عالم غیب عیان گردد و درباره امور مبدء و معاد و معرفت بخدا) من بر یقینم چیزی نیفزایم.

2

لو استوت قدماى من هذه المداحض لغيرت اشياء : اگر در این لغزشگاه (سست و لرزان جهان و خلافتش) دو پای من بند شد (و زمام امور را بدست گرفتم) البته چیزهائی را تغییر خواهم داد (حتی کنیزانی را که عثمان از بیت المال کابین بسته است بر خواهم گرداند).

3

لو ضربت خيشوم المؤمن على أن يبغضنى ما أبغضنى : اگر بینی مؤمن را بکوبم بر اینکه مرا دشمن گیرد دشمنم نخواهد داشت.

4

لو صببت الدنيا على المنافق بجماتها على أن يحببني ما أحببني : اگر تمام جهان را (يك لقمه کنم و) بکام منافق بریزم که مرا دوست بدارد هیچگاه دوستم نخواهد داشت.

5

لو أن الموت يشترى لاشتراه الأغنياء اگر مرگ خریدنی بود البته آن را توانگران میخریدند (تا از چنگ مردن برهند).

6

لو رأيتم البخل رجلا لرأيتموه شخصا مشوها : اگر بخل را بصورت مردی می‌دهید البته او را شخصی زشت و منکر می‌دیدید.

7

لو عقل أهل الدنيا لخربت الدنيا : اگر مردم جهان همگان عاقل بودند (و برای آخرت کار میکردند) البته دنیا ویران میشد.

8

لو كان لربك شريك لأتتك رسله :

اگر خدای تو را شریکی بود البته رسولان او پیش تو آمده بودند.

9

لوارتفع الهوى لأنف غير المخلص من عمله :

اگر هوا و هوس از میان برخیزد ناپاک از کردارش تن زند و دست بدارد.

10

لو ظهرت الآجال لا فتضح الآمال :

اگر اجلها، هویدا گردند آرزوها رسوا شوند.

11

لو خلصت النيات لزكت الأعمال : اگر نیتها پاک شوند البتة اعمال نیز پاکیزه گردند (و خلوص نیت هم باین است که وقتی که انسان کاری را برای خدا پیش گرفت

ص: 603

اگر مردم همه او را سرزنش کنند او را بکار خود ادامه دهد)

12

لو صحَّ العقل لا غتتم كلَّ امرء مهله: اگر عقل درستی باشد هر کسی دوران زندگانی خود را غنیمت شمرد (و برای آخرتش بکار برخیزد).

13

لو عرف المنقوص نقصه لساء ما یری من عیبه: اگر ناقص نقص خود را دریابد البتّه از عیب خودش بدش خواهد آمد.

14

لو أنّ أهل العلم حملوه بحقّه لأحّبهم الله تعالی و ملائکته و لکنّهم حملوه لطلب الدنیا فمقتهم الله تعالی و هانوا علیه: اگر اهل علم علمرا بدانجا که باید و شاید بگذارند (و حقّش را درست ادا نمایند) البتّه خدایتعالی و فرشتگان دوستدار آنان گردند چیزی که هست آنها علم را برای بدست آوردن دنیا برگرفتند لذا خدا آنان را دشمن گرفت و آنها را نزد خدا خوار شدند

15

لو أنّ العباد حین جهلوا و قفوا لم یكفروا و لم یضلّوا: اگر بندگان خدا در حین و اوان نادانی توقّف میکردند کافر نمیشدند و گمراه نمیگردیدند (چیزی که هست از این نادانی بهوش نمیآیند تا بحال کفر بمیراند)

16

لو أنّ النّاس حین عصوا تابوا و استغفروا لم یعدّبا و لم یهلکوا: اگر مردم هنگامیکه گناه میکردند توبه و بازگشت بخدا مینمودند (فردای قیامت) معدّب نمیشدند و هلاک نمیگردیدند)

17

لو رأیتم الأجل و مسیره لأبغضتم الأمل و غروره: اگر اجل و گذشت او را بنگرید البتّه آرزو و فریب آنرا دشمن گیرید.

18

لو فکرتّم فی قرب الأجل و حضوره لأمر عندکم حلو العیش و سروره: اگر در نزدیکی اجل و حاضر شدنش بیندیشد البتّه شیرینی عیش و زندگی و شادیش را سخت تلخ شمارید.

19

لو أحبّتی جبل لتهافت: کوه اگر دوستدار من باشد البتّه درهم فرو خواهد ریخت.

20

لوزهدتم فی الشّهوات لسلمتم من الآفات اگر در شهوتها بی رغبتی نشان دهید البتّه از آفتها سالم مانید.

21

لو صحّ يقينك لما استبدلت الباقي بالفاني ولا بعت السنّي بالدنّي : تو اگر يقينت راست بود (و بآخرت ایمانی کامل داشتی) البتّه آخرت را بدنيا و بلند را به پست تبدیل نمیکردی.

22

لو اعتبرت بما أضعت من ماضی عمرک

ص: 604

لحفظت ما بقى : اگر بآنچه که از عمرت ضایع کردی پند می‌گرفتی البتّه باقیمانده آنرا نگهداری می‌کردی (و در طاعت پروردگارت صرف مینمودی).

23

لو کنا نأتی ما تأتون لما قام للذین عمود ولا اخضرّ للإیمان عود : اگر اینطوری که شما نیتید ما می‌بودیم (و در کار دین سستی و سهل انگاری بخرج میدادیم) نه ستونی از دین راست می‌ایستاد و نه شاخه از درخت ایمان سر سبز می‌گردید.

24

لو حفظتم حدود الله سبحانه لعجل لكم من فضله الموعود : اگر حدود دین خداوند سبحان را نگهدارید (و بدستوراتش عمل کنید) البتّه خدا از فضل و نعمتش که بشما وعده داده است بتندی بسویتان خواهد فرستاد.

25

لو يعلم المصلی ما یغشاه من الرّحمة لما رفع رأسه من السّجود : اگر نماز گذار بداند و بفهمد که چه اندازه از رحمت خدا او را فرو گرفته است البتّه سرش را از سجده‌ها بر نخواهد داشت.

26

لو لم یتوعد الله سبحانه علی معصيته لوجب أن لا يعصى شکرا لنعمته : اگر خداوند سبحان بندگان را در بردن فرمانش ترساننده بود البتّه سزاوار بود که برای شکر نعمتش نافرمانش کرده نشود.

27

لو لم یرغب الله سبحانه فی طاعته لوجب أن یطاع رجاء رحمته : اگر خداوند سبحان بندگان را در بردن فرمانش ترغیب نفرموده بود البتّه سزاوار بود که برای امید رحمتش فرمانش برده شود.

28

لو لم ینه الله سبحانه عن محارمه لوجب أن یجتنبها العاقل : اگر خداوند سبحان بندگان را از حرامهایش نهی نفرموده بود البتّه سزاوار بود که مرد خرد از آن کناره جوید (و خود را بگناه آلوده نسازد).

29

لو لم تتخاذلوا عن نصره الحقّ لم تنهوا عن توهین الباطل : شما اگر از یاری حق باز ننشینید البتّه از خوار گذاردن باطل باز نمایند (وقتی حق را یاری کردید باطل خود بخود از بین میرود)

30

لو تميّزت الأشياء لكان الصّدق مع الشّجاعة و كان الجبن و مع الكذب : اگر چیزها از هم جدا گردند (و هر چیزی را بخواهند بتناسب پهلوی هم قرار دهند) البتّه راستی با دلیری و ترس در کنار دروغ قرار خواهد گرفت.

31

لورأیتم البخل رجلا لرأیتموه مشوّها

ص: 605

يَعُضُّ عَنْهُ كُلُّ بَصَرٍ وَيُنْصَرَفُ عَنْهُ كُلُّ قَلْبٍ :

اگر شما بخل را دیدار کنید البتّه او را شخصی زشت و کریه المنظر خواهد دید که هر چشمی که از او پوشیده و هر دلی از او روی گردان است.

32

لَوْ أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا عَلَىٰ عَبْدٍ لَمَا تَوَاضَعَا لِعَبْدِ اللَّهِ لِيُخْرِجَهُمَا مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ : اگر آسمانها و زمینها بر بنده تنگ گیرند و آن بنده از خدای بترسید البتّه خدا راه بیرون شدنی از آن دو برای او قرار خواهد و او و روزیش را از جائیکه گمان نداشته باشد خواهد رساند.

33

لَوْ رَأَيْتُمُ السَّخَاءَ رَجُلًا لِرَأَيْتُمُوهُ حَسَنًا يَسِرُّ النَّاطِرِينَ : اگر سخاوت را بصورت شخصی میدیدید البتّه او را بصورت خوشی میدید که بینندگانرا شادمان می ساخت.

34

لَوْ رَخَّصَ اللَّهُ سَبْحَانَهُ فِي الْكِبَرِ لِأَحَدٍ مِنَ الْخَلْقِ لَرَخَّصَ فِيهِ لِأَنْبِيَائِهِ لَكِنَّهُ كَرِهَ إِلَيْهِمُ التَّكَاْبِرَ وَرَضِيَ لَهُمُ التَّوَّاضِعَ : اگر خداوند سبحان یکی از بندگانش را رخصت کرد و گردنکشی میداد البتّه پیغمبرانش را در آن رخصت میداد چیزیکه هست خداوند تکبر را بر بندگانش نه پسندیده و فروتنی را بر ایشان پسندیده است.

35

لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا عِنْدَ اللَّهِ مَحْمُودَةً لَأَخْتَصَّ بِهَا أَوْلِيَائِهِ لَكِنَّهُ صَرَفَ قُلُوبَهُمْ عَنْهَا وَمَحَا عَنْهُمْ مِنْهَا الْمَطَامِعَ : جهان اگر نزد خدا پسندیده بودی البتّه خدا دوستانش را بدان مخصوص میگردانید لکن خدا دلهای و دوستانش را از آن گرداند و طمعهایشان را از دنیا کند (و آنها را آرزومند بهشت گردانید).

36

وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الْأَشْتَرِ النَّخَعِيِّ لَمَّا بَلَغَهُ وَفَاتَهُ رَحِمَهُ اللَّهُ :

لو كان جبلا لكان فندا لا يرتقيه الحافر ولا يرقى عليه الطائر : بهنگامیکه خبر در گذشت مالک اشتر نخعی رحمة الله علیه بآنحضرت رسید فرمود: مالک اگر کوه بود همانا کوهی بود که پای هیچ رونده بر فراز قلّه بلندش نمیرسید و هیچ پرنده یارای رسیدن بر فراز آن را نداشت (دسائس و نیرنگهای پسر ابی سفیان نتوانست او را از راه حق باز دارد خدایش بیامرزاد که با درگذشت او عراق عزادار و شام شادمان گردید).

لو أنّ المروّة لم تشتدّ مؤنتها و لم يتقلّ محملها ما ترك اللّثام للكّرام منها مبيت ليلة و لكنّها اشتدّت مؤنتها و ثقل محملها فحاد عنها اللّثام الأعمار و حملها الكّرام الأبرار : اگر مردانگی و مروّت زحمتش سخت و بارش سنگین نمیبود ناکسان برای بزرگان و کریمان باندازه خوابیدن یکشب جا و مقامی باقی نمیگذاشتند بهمین جهت زحمت کار جوانمردی سخت و بارش سنگین افتاد ناکسان و نادانان آن را واگذاشتند و بزرگان و نیکوکاران آنرا برداشتند (رنجهای فراوان بر دلها نهادند و تا بار اندوه را از دلهای مردمان برداشتند و نام نیک دو جهانرا تحصیل کردند).

لو شئت أن أخبر كلّ رجل منكم بمخرجه و مولجه و جمیع شأنه لفعلت و لكنّی أخاف أن تكفروا فیّ رسول الله صلّی الله علیه و آله و سلّم إلاّ أنّی مفضییه و إلى الخاصّة ممّن یؤمن ذلك منه و الذی بعثه بالحقّ و اصطفاه علی الخلق ما أنطق إلاّ صادقا و لقد عهد إلیّ بذلك كلّ و بمهلك من یهلك و بمنجی من ینجاه و ما أبقى شیئا یمرّ علی رأسی إلاّ أفزعه فی أذنی و أفضی به إلیّ : من اگر بخواهم هر يك از شما را بهمه كارش خبر دهم که از کجا میرود و بکجا میشود میتوانم چیزیکه هست میترسم درباره من برسول خدا صلّی الله علیه و آله و سلّم کافر شوید (و او را همچون من پندارید و یا مرا از او برتر دانید) روی این اصل من آن خبر را بخواص از مردم از کسانیکه به آنها ایمن از این ترسم میدهم پیروردگاری که او را بحق و راستی برگزیده و بمردم فرستاد سوگند است که او جز راست نگفت و بتمام پیش آمدهائی که پس از وی برای من پیش می آید بمركز هلاکت هر کس که هلاک میشود و بجایگاه نجات هر کس که نجات مییابد (از جنگیدن با ناکثین و قاسطین و مارقین و کشته شدن نه تن از ما و رهائی نه نفر از خوارج و رنگین شدن ریشم بخون سرم و اخبار گذشته و آینده تا روز قیامت) همه را با من پیمان نهاد و بمن خبر داد و هیچ چیزی از آنچه که بر سر من میآید برایم باقی نگذاشت مگر اینکه آنرا بمن رساند و در گوشم فرو ریخت.

لو جرت الأرزاق بالألباب و العقول لم تعش البهائم و الحمقى : اگر بنا بود روزیها

بداشتن خردها و عقلها بر مردم داده شود چارپایان و نادان نمیتوانستند زندگی کنند.

40

لو عمل الله في خلقه بعلمه ما احتج عليهم بالرسول :

اگر خداوند میخواست با علمش با بندگانش رفتار کند بوسیله پیمبرانش حجت را بآنها تمام نمیکرد (بلکه با همان علمش آنان را مشمول ثواب و عقاب قرار میداد و از این جمله چنین استنباط میشود که جزای خالق نسبت بمخلوق چه چیز چه شر پس از عمل است و این جمله در غرر الحکم نیست از جای دیگر نقل شد).

41

لوقیت الدنيا علی أحد لم تصل إلی من هی فی یدیه : اگر بنا بود دنیا برای کسی باقی بماند بآنکس که آن را در دست دارد نمیرسید (و از همان ازمنه قدیمه و در دست پادشاهان باقی میماند)

42

لو عقل المرء عقله لأحرز سرّه ممّن أفضاه إلیه و لم یطلع علیه أحدا : اگر مرد عقل خود را در مییافت و بکار می بست و البته رازش را از آنکس که نزدش هویدا میسازد نگه میداشت و هیچکس را بر آن آگهی نمیداد (و لکن افسوس که انسان عقلش را بکار نمی بندد و میکشد آنچه که میکشد).

الفصل السادس و السبعون : حرف اللام بلفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف اللام بلفظ المطلق قال علیه السلام فصل هفتاد و ششم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف لام بلفظ مطلق آنحضرت فرمود

1

لسان العاقل وراء قلبه : زبان مرد عاقل پشت دلش میباشد (اول میسنجد بعد میگوید).

2

لسان الجاهل مفتاح حتفه : زبان نادان کلید مرگش میباشد (و با يك سخن گفتن خود را بکشتن میدهد).

3

لسان العلم الصدق : راستی زبان و بیان اهل دانش است.

4

لسان الجهل الخرق : ابلهی زبان و بیان نادانی است.

5

لسانك یقتضیک ما عودته : زبانت را بهر چه که عادتش داده همان را برای تو میخواهد

6

لسان الصدق خیر للمرء من المال

ص: 608

یورثه من لا یحمدہ : زبان راستگو بهتر از مالی است که آنرا کسی بمیراث برد که ستایشگر نیست.

7

لسان المقصّر قصیر : زبان تقصیر کار کوتاه است

8

لسان البرّ مستهتر بدوام الذّکر : زبان خوب همواره مشتاق و مشغول بذکر خدا است (استهتر الرّجل ای اولع).

9

وقال علیه السّلام فی حقّ من ذمّه:

لسانه كالشّهد و لكن قلبه سجن للحقد :

(آنمرد منافق و دورو) زبانش همچون عسل شیرین لکن دلش زندان و خزانه کین توزی است.

10

لیکن مرکبک القصد و مطلبک الرّشد :

البته باید میانه روی مرکبت و رشد و هدایت خواهش و مطلبت باشد.

11

لن لمن غالطک فانّه یوشک أن یلین لک : با آنکه با تو درستی میکند نرمی کن دور نیست او هم با تو نرمی نماید.

12

لسانک إن أسکتّه أنجاک و إن أطلقتّه أرداک : اگر زبانت را نگهداری نجات میدهد و اگر رهایش سازی هلاکت میکند.

13

لقاح المعرفة دراسة العلم : آبتن کننده خداشناسی و معرفت درس دادن و تعلیم نمودن است (و ابواب دانش از این راه بر روی انسان باز میشود).

14

لقاح العلم التّصوّر و التّفهّم : آبتن کننده علم اندیشیدن و فهمیدن است (و مر اسرار آفرینش را).

لقاح الخواطر المذاكرة : آبتن کننده (و بیدار کننده) خاطرات بشر مذاکره کردن است (هر علمی را).

لقاح الرياضه دراسة الحكمة و غلبة العادة : آبتن کننده ریاضت نفس حکمت الهی خواندن و بر عادت (زشت و نکوهیده) غالب شدن است.

لحظ الإنسان رايد قلبه : نگاه انسان پیک دل او است (و دیده می بیند و دل می خواهد)

لنا حقّ إن أعطیناه و إلاّ رکبنا أعجاز الإبل و إن طال السّری : ما را (در خلافت) حقّی است اگر داده شویم و گر نه بر کفل شتر مظلومیت و حقارت سوار میشویم (و دل در صبر و اجر آن می بندیم) گو اینکه رنج ره پیمائی در شب دراز باشد)

و صبر بر حقوق از دست رفته مشکل).

19

لنا على النَّاسِ حَقَّ الطَّاعَةِ وَالْوَلَايَةِ وَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ حَسَنَ الْجَزَاءِ : ما را بر گردن مردم حَقّ اطاعت کردن و دوست داشتن است و آنها را هم از خدا پاداش نیکو گرفتن.

20

لأهل الاعتبار تضرب الأمثال : داستانها (ی امم و تواریخ گذشتگان) برای پند گیرندگان زده میشود.

21

لأهل الفهم تصرّف الأقوال : برای اهل فهم و دانش سخنها زیر و رو کرده میشود (تا آنها با غور و دقّت در آنها مطالب را درك کنند).

22

لسان المرأى جميل وفي قلبه داء دخيل خودنما زبانش نيك و شیرین و در دلش دردی است.

کاری (که نمیخواهد آن درد را در دیگری وارد کند).

23

لزوم الكريم على الهوان خير من صحبة اللئيم على الإحسان : با جوانمرد بودن و با خواری زیستن خوشتر تا بالئيم و ناکس در خوشگذرانی بسر بردن.

24

لقاح الإيمان تلاوة القرآن : خواندن قرآن آبتن کننده ایمان است (و از خواندن قرآن ایمان در زایش و فرونی است).

25

لسانك يستدعيك ما عودته و نفسك تقتضيك ما ألفتة : زبانت تو را بآنچه که او را عادت داده و امیدارد و نفست آنچه را تو بآن پیوند کرده از تو میخواهد (پس چه بهتر که انسان نفس را بفرمان برداری خدا عادت دهد).

26

لقاء أهل المعرفة عمارة القلوب و مستفاد الحكمة : دیدار خداشناسان آباد کننده دلها (ی خراب) و سود رساننده حکمت است (مر نادان را).

27

لسان الحال أصدق من لسان المقال : زبان حال انسان (در امورات) از زبان گفتار راستگوتر است.

28

لسان البرّ يأبى سفه الجهّال : زبان نیکی از سبکی نادان جلوگیری میکند.

29

لذّة الكرام فى الإطعام و لذّة اللّثام فى الطّعام : جوانمردان و کریمان در خوراندن لذّت براند و ناکسان در خوردن.

الفصل السّابع و السّبعون : حرف الميم بلفظ من

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام

ص: 610

فی حرف المیم بلفظ من قال علیه السّلام:

فصل هفتاد و هفتم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام در حرف میم بلفظ من آنحضرت ع فرمود:

1

من آمن أمن : آنکه مؤمن (بخدا) شد ایمن است.

2

من أیقن أحسن : آنکه یقین (بخدا و قیامت پیدا) کرد خوب عمل کرد.

3

من أسلم سلم : آنکه اسلام آورد سالم زیست.

4

من تعلّم علم : آنکه دانش آموخت دانا شد.

5

من اعتزل سلم : آنکه کناری گزید آسوده زیست.

6

من عقل فهم : آنکه دانا شد دانست (و بحکمت الهی و حقایق اشیاء راه جست).

7

من عرف کفّ : آنکه خدا را شناخت (از ناشایسته ها) باز ایستاد.

8

من عقل عفتّ : هر که خردمند شد پرهیز کرد.

9

من اختبر اعتزل : هر که (مردم را) آزمود.

کناره گزید (و دانست اغلب مردم گرگ و دزدند و از آنان کناره گزیدن اولیست).

10

من أحسن ظنّه أهمل : هر که کمانش نیکو شد جهان را وا گذاشت.

11

من ساء ظنّه تأمل : هر که بدگمان (بخدا) شد باندیشه و آرزو افتاد (که مال گرد آرد و شهوت رانی کند).

12

من عمل بالحقّ غنم : هر که بحقّ عمل کرد بهره مند شد

13

من ركب الباطل ندم : هر که سوار مرکب باطل شد پشیمان است.

14

من ملك هواه ضلّ : هر که هوای نفسش بر وی تسلط پیدا کرد گمراه شد.

15

من ملكه الطّمع ذلّ : هر که در بند طمع افتاد خوار است.

16

من تفهّم فهم : هر که خواست بفهمد فهمید (و هر که نخواست ندانست).

17

من تحلّم حلم : هر که خواست بردبار باشد بردبار شد.

18

من عجل ذلّ : هر که شتابکاری کرد لغزید.

19

من قلّ زلّ : هر که خود را کم گرفت (و دچار ضعف نفس شد) خوار است.

20

من تأمل اعتبار : هر که اندیشید پند گرفت.

21

من تعافر افتقر : هر که نازاد بود نادر شد (یعنی هر که در مال دارای زایش و ریزش و تصدق نبود نادر میشود)

22

من تفضل خدم : هر که بخشش کرد خدمت کرده شود.

23

من توقی سلم : هر که خویشان دار شد سالم ماند.

24

من أكثر ملّ : هر کس (هر کاری را) بسیار دنبال کرد خسته شد.

25

من تکثر بنفسه قلّ : هر که خود را بسیار دید (و از دیگران خود را بر کشید خوار و کم گردید).

26

من تهوّر ندم : هر که بیباکی کرد پشیمان شد.

27

من سأل علم : هر که پرسید دانا شد.

28

من توقّر وقّر : هر که خود را موقّر داشت موقّر و محترم شد.

29

من تکبّر حقّر : هر که خود را بر کشید خوار گردید.

30

من نال استتال : هر که بجاه ورتبه رسيد گرنکش شد

31

من عقل استقال : هر که خردمند شد طالب سروری و یا سخنوری شد.

32

من أكثر هجر : پرگویاوه گو است.

33

من ملك استأثر : هر که مالك چیزی شد آنرا (برای خود) برگزید.

34

من استرشد علم : هر که راه راست رفت دانا شد.

35

من استسلم سلم : هر که تسلیم شد سالم ماند (و در هر کاری همین طور است مادام که انسان تسلیم است سالم است).

36

من علم أحسن السؤال : دانشمند درست و خوب میپرسد.

37

من أخلص بلغ الآمال : کسیکه خلوص یت پیدا کرد بآرزوهایش رسید.

38

من تواضع رفع : هر که افتادگی کرد بلند گردید.

39

من حلم أكرم : هر که بردبار شد گرامی گردید.

40

من استحیی حرم : هر که شرمگین است نا کام است.

41

من علم عمل : هر که دانا شد بکار بست.

42

من بذل ماله جلّ : مرد بخشنده برزگوار است.

43

من بذل عرضه ذلّ : آنکه آبرویش راهدر دهد خوار است.

44

من توکل کفی : توکل کننده بر خدا کفایت کرده میشود.

45

من قنع غنی : مرد قانع توانگر است.

46

من سافه شتم : آنکه سفاهت و سبکی کند دشنام یابد.

47

من أبرم سئم : هر که درکاری اصرار کند بد بیند.

48

من غفل جهل : هر که غافل گردد نادان ماند

ص: 612

49

من جهل أهمل: هر که نادان ماند واگذارده شود.

50

من ظلم ظلم: ستمگر ستم بیند.

51

من حقّر نفسه عظم: هر که خود را کوچک پندارد بزرگ شود.

52

من بغی کسر: هر که سرکشی کند شکسته شود.

53

من اعتبر حذر: هر که پند گیرد (از گناه) کناره گیرد.

54

من أنصف أنصف: هر که بانصاف رود با وی بانصاف رفتار شود.

55

من أحسن المسئلة أسعف: هر که خوب در خواست کند کامروا گردد.

56

من عمل بالحقّ ربح: هر که بحقّ کار کند سود برد.

57

من عقل سمح: خردمند (کارها را) آسان میگیرد.

58

من نصر الباطل خسر: یاری کننده باطل زیان میبرد.

59

من تجبّر كسر : آنکه کردن کشی کند شکسته شود.

60

من استدرک أصلح : هر که (احکام و قوانین اسلام را) دریابد اصلاح گردد.

61

من نصر الحقّ أفلح : هر که حق را یاری کند رستگار است.

62

من أطاع ربّه ملك : هر که پروردگارش را یاری کند رستگار است.

63

من أطاع هواه هلك : هر کس مطیع هوای نفسش باشد هلاک گردد.

64

من يطع الله يفز : هر که خدا را فرمان برد (به سعادت دو جهانی) نائل گردد.

65

من يغلب هواه يعزّ : هر که بر هوای نفسش غالب شود عزیز است.

66

من قنع شبع : هر که قناعت کند سیر گردد.

67

من أيقن أفلح : هر که یقین باخترت کند رستگار است.

68

من اتقى أصلح : هر که از گناه بپرهیزد اصلاح شود

69

من هاب خاب : هر که از مردم بترسد زیان بیند.

70

من قَصْرَ عاب : هر که در کار کوتاه آید عیناک شود

71

من وَفَّقَ أَحْسَن : هر که توفیق یابد نیکی کند.

72

من یصبر یظفر : هر که صبر کند پیروز شود.

73

من یعجل یعثر : هر که شتاب کند بسر در افتد.

74

من عاش مات : هر زنده خواهد مرد.

75

من مات فات : هر مرده نابود است.

76

من أَحَبَّكَ نَهَاكَ : دوستدار تو تو را از بدی باز میدارد.

77

من أَبْغَضَكَ أَغْرَاكَ : دشمن تو تو را میفریبد.

ص: 613

78

من أيقن ینجو : یقین کننده بالآخره رستگار است.

79

من حسن یقینه یرجو : آنکه یقینش نیکو است (از خدا) امیدوار است.

80

من صبر نال المنی : صبر کننده بآرزوی خود میرسد.

81

من حرص شقی و یعنی : آزمند بدبخت و گرفتار رنج گردد.

82

من عقل قنع : خردمند قناعت را پیشه خویش سازد.

83

من جاد اصطنع : مرد بخشنده نیکوکار است.

84

من خاف أدلج : آنکه از خدا بترسد شب از (خواب نوشین) بر خیزد (و با خدا به نیاز و راز پردازد).

85

من احتجّ بالحقّ فلج : آنکه با حقّ حجّت و دلیل آرد بر حریف غالب گردد.

86

من تقاعس اعتاق : آنکه از کار کناره کرد آزاد است

87

من علم اشتاق : آنکه کار کند مشتاق گردد (انسان هر کاری را وجهه همت سازد پیشرفت کند و بانکار گرمتر برخیزد.

88

من اشتاق سلا : هر که عاشق شود قلبش صفا گیرد و یا آنکه پیکرش نزار گردد.

89

من اختبر قلا : هر که آزمایش کند دشمن دارد (چون آزمایش که در میان آمد حقیقت شخص هویدا گردد و عیوبش آشکار و دشمن داشته شود و فی الحدیث اخبر تمله: بیازمای و دشمن بدار وارد گردیده است).

90

من جاد ساد : مرد بخشنده سرور و آقا است.

91

من تفهم ازداد : هر که بفهمد (بدانشش) بیفزاید.

92

من سئل استفاد : هر که پرسد استفاده کند

93

من علم اهتدی : هر که بداند راه یابد.

94

من اهتدی نجا : هر که هدایت یافت: (از چنگال گمراهی و بدبختی) رهید.

95

من قنع بقسمته استراح : آنکه بقسمتش قانع شد آسوده است.

96

من رضی بالقضاء استراح : آنکه بقضای خدا راضی شد راحت است.

97

من عمل بالحق نجا : آنکه بحق کار کرد و رستگار شد.

98

من منع العطاء منع الثناء : آنکه عطا را باز گرفت ستایش (مردم) از وی باز گرفته شد.

من عامل بالرّفق غنم : آنکه کار بنرمی کند بهره برد.

من عامل بالعنف ندم : آنکه کار بدرشتی کند پشیمان شود.

من خالف النّصح هلك : آنکه خلاف پند کار کند هلاك گردد.

102

من خالف المشورة ارتبك : هر كه خلاف مشورت رفتار كند كارش درهم شود (ارتبك فى الأمر وقع فيه و لم يكذ يتلخص منه).

103

من عقل صمت : خردمند خاموش است.

104

من تكبر مقت : متكبر دشمن داراست.

105

من أنعم قضى حقّ السيادة : هر كه بخشش كند حقّ سروريرا ادا كرده است.

106

من شكر استحقّ الزيادة : مرد سپاسگذار سزاوار افزايش نعمت است.

107

من ظلم أفسد أمره : مرد ستمگر كار خود را آشفته سازد.

108

من جار قصم عمره : مرد جفا كار عمر خود را بهم در شكند (و كوتاه سازد).

109

من جاهد نفسه أكمل التقى : هر كه با نفس اماره خود بجنگد تقوى را كامل كرده است.

110

من ملك هواه ملك التهى : هر كه هواى نفسش را مالك گردد خردها را مالك شده است.

111

من طلب عيبا وجدته : جوينده عيب خویش يابنده است.

112

من استرشد العلم أرشده : هر که از علم هدایت جوید هدایتش میکند.

113

من استتجد الصبر أنجده : هر که از صبر بزرگی خواهد بزرگش میکند.

114

من استرقد العقل أرفده : هر کس از عقل عطا خواهد بوی عطا خواهد کرد.

115

من طال فکرة حسن نظره : مرد دور اندیش پیش بینیش خوب است.

116

من ذکر الله ذکرة : هر که یاد خدا باشد خدا یاد او است (و یاد خدا بهترین یاد بوده‌ها است).

117

من تکبر فی سلطانه صغر : هر که در حوزه ریاستش تکبر ورزد کوچک شود.

118

من منّ یا حسانه کدر : آنکه با نیکیش منت گذارد نیکیش را آلوده و تیره گرداند.

119

من عذب لسانه کثر إخوانه : هر که خوش زبان و شیرین سخن افتد برادرانش بسیار گردند.

120

من حسن جواره کثر جیرانه : هر که خوش همسایه باشد همسایگانش بسیار شوند.

121

من استعان بالله أعانه : آنکه خدا را یار خویش گیرد خدا یاریش کند.

122

من أمن مکر الله بطل أمانه : هر که از مکر

خدا ایمن نشیند ایمنیش از بین برود (و دچار ترس و بیم جهان گردد).

123

من بصرك عيبك فقد نصحك : هر که ترا بعیبت بینا کند البتّه پندت داده است.

124

من مدحك فقد ذبحك : آنکه تو را میستاید البتّه تو را میکشد.

125

من نصحك فقد أنجذك : آنکه تو را پند دهد البتّه ترا بزرگ میخواهد.

126

من صدقك في نفسك فقد أرشذك :

آنکه در نفس تو تو را درست گرداند (و از کجراحت باز دارد) البتّه تو را هدایت کرده است.

127

من قنع برأيه هلك : هر که برآی خودش قناعت کند هلاک گردد.

128

من استشار العاقل ملك : هر که با خردمند مشورت کند امرش را مالک گردد.

129

من قنع لم يغتم : هر که قناعت کند غمگین نشود.

130

من توكل لم يهتم : هر که توکل کند اندوهگین نشود.

131

من أضع علمه التطم : هر که علمش را تباه سازد (و در راه خدا بکارش نیندازد) بآبرویش لطمه میخورد.

132

من أفلّ الاسترسال سلم : هر که کم دنبال چیزی بفرستد سالم ماند.

133

من أكثر الاسترسال ندم : هر که بسیار دنبال چیزی فرستد پشیمان گردد (و شاید مراد این باشد که انسان تا میتواند و لو اینکه از مردم طلبکار هم باشد نباید بسیار مطالبه کند و ممکن هم هست مراد این باشد که ارسال و مرسول بسیار و پا را از مرز خویش فراتر نهادن انسانرا گرفتار خواهد ساخت).

134

من آخی فی الله غنم : هر که در راه خدا برادری کند غنیمت برد.

135

من آخی للدنيا حرم : هر که برای دنیا با مردم برادری کند محروم ماند.

136

من داخل مداخل السوء اتهم : هر کس در جایگاههای بد (که حدّ او نیست) داخل گردد تهمت زده شود.

137

من كثر الحاجة حرم : هر که خواهش را بسیار گرداند محروم ماند.

138

من كثر مقاله سئم : مردم از مرد پرگو خوششان نمیاید.

139

من أصلح نفسه ملكها : هر که نفسش را اصلاح کند آنرا مالك گردد (و از بدی نگاهش دارد).

ص: 616

140

من أهمل نفسه أهلكتها : هر که نفسش را واگذارد آن را تباه ساخته است.

141

من أكرم نفسه أهانته : هر که نفسش را بزرگ شمارد خوارش داشته است.

142

من وثق بنفسه خائنه : هر که بنفس خود اطمینان پیدا کند با آن خیانت کرده است (و یا اینکه نفس با وی خیانت میکند).

143

من ساعى الدنيا فاتته : هر که برای دنیا بکوشد از دستش برود.

144

من قعد عن الدنيا طلبته : هر که از دنیا کنار کشد دنیا او را دنبال کند.

145

من غالب الأقدار غلبته : هر که بخواهد با تقدیرات در افتد تقدیر بر او غلبه کند (و نقشه اش را نقش بر آب کند).

146

من صارع الدنيا صرعته : هر که با دنیا کشتی گیرد دنیا بر زمینش زند.

147

من عصى الدنيا أطاعته : هر که نافرمانی دنیا کند دنیا فرمان بردارش شود.

148

من أعرض عن الدنيا أتته : هر که رخ از دنیا برتابد دنیا روی بوی نماید.

149

من حسن ظنه حسنت نيته : هر که درباره خدا (خوش گمان باشد نیتش خوب میشود.

150

من ساء ظنّه سائت طویّته : هر که بدگمان باشد بد اندیش گردد.

151

من صدق أصلح دیانته : هر که راست بگوید دین خود را درست آراسته است.

152

من کذب أفسد مروّته : آنکه دروغ گوید مردانگی خود را از بین برده است.

153

من قنع حسنت عبادته : هر که قناعت کند نیکو عبادت کند.

154

من اعتزل حسنت زهادته : هر که خود را از دنیا کنار کشد زهدش نیکو گردد.

155

من نسی الله أنساه نفسه : کسیکه خدا را از یاد ببرد خود را از یاد برده است (چون نجات انسان در آنست که خدا را فراموش ننماید).

156

من ساء خلقه عدّب نفسه : بد خلق خود را برنج و عذاب میافکند.

157

من أطاع الله استنصر : آنکه خدا را اطاعت کند (از خدا) یاری جوید.

158

من ذکر الله استبصر : هر که بیاد خدا باشد بینش یابد.

159

من أهمل نفسه فقد خسر : هر که عنان

نفس را واگذارد زیان برد.

160

من استقبال الأمور أبصر : هر که پیش آمدها را پیش بینی کند بینا شود.

161

من استدبر الأمور تحیر : هر که کارها را پس اندازد و تدارك نکند سرگردان ماند.

162

من استسلم إلى الله استظهر : هر که کارش را بخدا گذارد پشتیبان یابد.

163

من حاسب نفسه ربح : کسیکه از خودش حساب کشد سود برد.

164

من استدرک فوارطه أصلح : کسی که لغزشها و کناهیهای خویش را تدارك کند (و بتوبه برخیزد) خود را شایسته کند.

165

من قال بالصدق أنجح : هر که راست بگوید رستگار گردد.

166

من علم بالحقّ أفلح : هر که کار بحقّ کند (از مکروهات رهائی یابد).

167

من انتظر العواقب صبر : هر که عاقبت بین و مآل اندیش باشد صبر کند.

168

من وثق بالله غنی : هر کس اعتماد بر خدا کند توانگر شود.

169

من توكل على الله كفی : هر که بخدا توكل کند کفایت کرده شود.

170

من خادع الله خدع : هر که با خدا خدعه کند خدعه کرده شود.

171

من صارع الحق صرع : هر که با خدا کشتی گیرد زمین خورد.

172

من ظلم یتیمان عقی اولاده : هر که به یتیمی ستم کند فرزندانش بنافرمانیش بر خیزند.

173

من ظلم رعیتیه نصر اضعاده : هر پادشاهی بر رعیتش ستم کند دشمنانش را یاری کرده است.

174

من أفحش شفا حساده : هر کس بد رفتاری کند (درد) حسودان خود را شفا داده است.

(چون بد رفتاری با مردم هر بزرگی را خوار خواهد کرد).

175

من لام ساء میلاده : آنکه با مردم بدی میکند (چون نیک بنگری خواهی دید) حلال زاده نیست.

176

من استغنی بعقله ضلّ : هر کس بعقل خود (مغرور شود و) خود را بی نیاز از دیگران بیند گمراه است.

177

من استبدّ برأیه زلّ : هر کس فقط رأی

ص: 618

خود را به پسندد خواهد لغزید.

178

من أطاع أمره جلّ أمره : هر که (خداوند) فرمانده خود را فرمان برد کارش بالا گیرد.

179

من عصی الله ذلّ قدره : هر که خدا را نافرمانی کند رتبه و جاهش پست و خوار گردد.

180

من کثر کلامه زلّ : هر که پر گو باشد خواهد لغزید.

181

من کثر تعصّبه ملّ : هر کس تعصّب و حمیتش بسیار باشد (زود از پیش آمدها) ملول میگردد.

182

من اتقى الله وقاه : هر که از خدا بترسد خدا نگهداریش کند.

183

من توكل على الله كفاه : هر که توکل بر خدا کند خدا کفایتش کند (و بديها را از وی بگرداند).

184

من اعتصم بالله نجاه : هر کس بر خدا پناه برد خدا نجاتش دهد.

185

من استنصحك الله فلا تغشّه : هر که از تو طلب پند و نصیحت کند با وی بد میندیش (و پندش ده)

186

من وعظك فلا توحشه : هر کس تو را موعظه کند او را از خود مرنجان (بلکه از وی سپاسگذاری کن).

187

من عرف الله توحدّ : هر که خدا را بشناسد او را یگانه داند

من عرف نفسه تجرّد: هر که خود را بشناسد (مثل اینست که خدا را شناخته است و از کفر و شرک) مجرد و خالص گردد.

من عرف الناس تقرّد: هر که مردم را بشناسد خود را از آنها کنار کشد.

من عرف الدنيا تزهد: هر که دنیا را بشناسد زهد را پیشه خویش گیرد.

من غدر شانه غدره: هر که مکر کند مکرش معیوبش سازد.

من مکر حاق به مکره: هر که مکر کند مکرش درباره خودش جاری گردد (که من حفرا بئرا اوقعه الله فيه).

من جار أهلكه جوره: هر کس ستم کند ستمش هلاکش سازد.

من ظلم ذمّ به ظلمه: هر کس ستمکاری کند همان ستمش باعث نکوهش گردد.

من جهل قلّ اعتباره: هر که نادان افتد اعتبارش کم شود (و نزد مردم بی آبرو است).

من عجل کثر عثاره: شتابکار لغزشش بسیار است.

197

من ظلم عظمت صرعته : شخص ستمکار بسر در افتادش سخت و بزرگ است.

198

من بغی عجلت هلكته : هر که سرکشی کند تباهی بتندی بوی روی آورد.

199

من قال بالحق صدق : هر که بحق و درستی سخن گوید باور داشته شود.

200

من عامل بالرفق وفق : هر که بنرمی کار کند کامروا گردد.

201

من ندم فقد تاب : هر که پشیمان (از گناه) گردد البتّه توبه کرده است.

202

من تاب فقد أناب : هر که توبه کند البتّه بانابه و زاری گراید.

203

من عدل نفذ حكمه : هر که عدالت را کار بندد حكمش رواست.

204

من ظلم أوبقه ظلمه : هر که ستم کند همان ستمش خودش را هلاك کند و از پای در آورد.

205

من شكر دامت نعمته : هر که از خدا سپاس گذاری کند نعمتش دوام پیدا کند.

206

من صبر هانت مصيبتة : هر که صبر کند مصيبتش آسان و اندك گردد.

207

من کثر کلامه کثر ملامه : هر که سخنش بسیار باشد نکوهش گرش فراوان است.

208

من کثرت همّته کثر اهتمامه : مرد پر همّت کوششش در کارها بسیار است.

209

من عصی نفسه وصلها : هر که نفسش را نافرمانی کند آن را (بخدا) برساند.

210

من أحبّ شیئا لهج بذكره : هر که چیزی را دوست بدارد همواره بیاد او ترزبان است.

211

من کثر حرصه ذلّ قدره : هر که حرصش بسیار باشد رتبه و جاهش خوار و اندک گردد.

212

من عرف نفسه جاهدها : هر که نفس خود را بشناسد (و بداند که چه دیو و دیوانه ایست) با او به پیکار برخیزد.

213

من أطاع نفسه قتلها : هر که نفس خویش را فرمانبرد آن را کشته است (یعنی خود را هلاک کرده است).

214

من جهل نفسه أهملها : هر که درباره نفسش نادان باشد او را واگذارد (و آن نفس هم او را تباه کند).

215

من عظم نفسه حقّر : هر که نفس خود را بزرگ دارد خودش خوار کرده شود.

216

من صان نفسه وقّر : هر کس نفس خود را نگهدارد

217

من عیبِ بشیءِ بلی به : هر که دیگری را بچیزی سرزنش کند خودش بآن گرفتاری دچار گردد.

218

من اکثر بشیءِ عرف به : هر که در چیزی و یا کاری بسیار وارد باشد بهمان کار معروف و شناخته آید.

219

من مزح استخفّ به : هر که مزاح و سبکی کند بواسطهٔ همان سبک و خوار گردد.

220

من أعجب بنفسه سخر به : هر که خود پسند باشد بهمان جهة مورد استهزاء قرار گیرد.

221

من کثر حلمه نبل : هر که بردباریش بسیار باشد بزرگوار گردد.

222

من کثر سفهه استرذل : کسیکه ابلهیش بسیار باشد خواری بیند.

223

من جهل وجوه الآراء أعیته الحیل هر که بآراء و اندیشه های گوناگون نادان باشد (و اطراف و جوانب هر کاری را خوب نتواند در نظر گیرد) حيله ها در کار کند و گیجش سازند.

224

من عاش فقد أحبته : هر که بسیار عمر کند دوستانش را از دست بدهد.

225

من کثر ضحکه قلت هیبته : مرد پر خنده کم هیبت است.

226

من خشی الله کثر علمه : هر که از خدا بترسد علمش بسیار گردد.

227

من كظم غيظه كمل حلمه : هر كه خشمش را فرو خورد حلمش را كامل كرده است.

228

من ملك نفسه علا أمره : هر كه مالك نفس خود گردد كارش بالا گيرد (نزد خدا و خلق آبرومند باشد).

229

من تاجر ربح : هر كه تجارت كند سود برد (و چه خوش است انسان تن در كار تجارت آخرت دهد).

230

من توحّ الصّواب أنجح : آنكه سعی در تحصيل صواب و درستی كند رستگار شود.

231

من عمل للدّنيا خسر : هر كه برای دنيا كار كند زیان بیند.

232

من داخل السّفهاء حقّر : هر كه داخل ابلهان گردد خواری بیند.

233

من صاحب العقلاء وقرّ : هر كه با دانایان نشیند محترم گردد.

234

من قبض یده مخافة الفقر فقد تعجّل الفقر : هر كه از ترس نداری دو دستش را بهم گيرد

ص: 621

البته خودش به نداریش کمک و شتاب کرده است.

235

من سالم الله سلم: هر که با خدا بسازد و سالم ماند (و از چنگ گرفتاریها برهد).

236

من عاند الله قصم: آنکه با خدا دشمنی کند درهم کوبیده شود.

237

من حارب الله حرب: آنکه با خدا بجنگد با وی بجنگد.

238

من غالب الحق غلب: آنکه بخواهد بر حق غلبه کند مغلوب گردد.

239

من کثر مزاحه استجهل: آنکه پر مزاح و شوخ طبع باشد نادانش شمراند.

240

من کثر خرقة استرذل: آنکه نادانیش بسیار باشد ناکشش شمراند.

241

من جهل علما عاداه: آنکه علمی را نمیداند آنرا دشمن میدارد.

242

من کثر مناه قلّ رضاه: آنکه پر آرزو باشد رضا و خوشنودیش کم است.

243

من حاسب نفسه سعد: نیک بخت کسی است که از خودش حساب بکشد.

244

من کثر برّه حمد: هر که نیکیش بسیار باشد ستایش کرده شود.

245

من عاند الحقّ قتله : هر که با حق بدشمنی برخیزد با حق او را بکشد.

246

من تشاغل بالزّمان شغله : هر که بروزگار دل بندد روزگار مشغولش سازد (و از آخرت بازش دارد).

247

من تمسّك بنا لحق : هر که بما چنگ در زند بما برسد.

248

من تخلف عنّا محق : هر که از ما تخلف جوید هلاك گردد.

249

من اتّبع أمرنا سبق : هر که پیرو امر دستورات ما باشد بر دیگران پیشی گیرد.

250

من ركب غير سفینتنا غرق : هر که بر غیر کشتی محبّت و دوستی ما سوار گردد غرق شود (و در فردای محشر از آتش و دوزخ رهائی نداشته باشد).

251

من تألف النّاس أحبّوه : کسیکه با مردم الفت گیرد مردم دوستش دارند.

252

من عاند النّاس مقتوه : هر که مردم را دشمن دارد مردم دشمنش دارند.

253

من مقت نفسه أحبّبه الله : هر که نفس اماره اش را دشمن دارد خدا دوستش دارد.

254

من اهان نفسه أكرمه الله : هر که نفس خود را خوار گیرد خدا بزرگش دارد.

255

من قلت تجربه خلع : هر که کم تجربه باشد فریب داده شود.

256

من قلت مبالاته صرع : هر که بیبک و بیمبالات باشد خواهد افتاد (و انسان را در هر حال حدّ وسط را نباید از دست بدهد).

257

من قدّم الخیر غنم : هر که کار نیک را مقدّم دارد بهره مند شود (و مقدّم داشتن خوبی را در دنیا سبب نیک بختی عقبا است).

258

من دار الناس سلم : هر که با مردم مدارا کند بسلامت ماند (حتّی دشمنان هم دوستش گردند).

259

من استتجد ذلیلاً ذلّ : آنکه از خوار مایه بزرگی خواهد خوار گردد.

260

من استرشد غویّاً ضلّ : هر که راه از گمراه جوید گمراه گردد.

261

من ضلّ مشیره بطل تدبیره : هر که شخص طرف شور خود را گم کند تدبیرش باطل شود.

262

من ساء تدبیره تعجّل تدمیره : هر که تدبیرش بد باشد (و خرم احتیاط را در مورد از کف گذارد) به تندی خود را بسوی هلاکت میبرد.

263

من دام کسله خاب أمّله و ساء عمله :

هر که همیشه کسل باشد بنومیدی انجامد و کارش بد از کار در آید.

264

من أضع الرّأی ارتبک : هر که اندیشه اش را تباه گرداند بسر در آید.

265

من خالف الحزم هلك : هر كه مخالف دور اندیشی باشد هلاك گردد.

266

من أعمل الرأى غنم : هر كه اندیشه اش را بكار اندازد بهره مند شود.

267

من نظر فى العواقب سلم : هر كه پایان نگر باشد سلامت ماند.

268

من أخذ بالحزم استظهر : هر كه در خرم و احتیاط چنگ در زند پشتیبان یابد (و كامروا گردد)

269

من أضاع الحزم تهوّر : هر كه احتیاط و خرم را تباه سازد بیبلك از كار در آید (و بالاخره برود در افتد).

270

من عمل بالسداد ملك : هر كه كار بدرستی و تقوا کند (نفس اماره اش را) مالك گردد.

271

من كابد الأمور هلك : هر كه در كارها سخت گیری كند هلاك گردد (و انسان در پیش آمدهای باید سنگین و بی اعتنا باشد).

272

من استعمل الرفق غنم : هر كه رفق و نرمی را كار

ص: 623

بندد (از دوستی مردم) بهره ور شود.

273

من ركب العنّف ندم : هر که مرکب درشتی را سوار گردد پشیمان شود.

274

من استهان بالرجال قلّ : هر که بمردم اهانت کند خودش کم و نابود گردد.

275

من جهل موضع قدمه زلّ : هر که جای پای خود را نشناسد (و نداند در چه راهی سیر میکند) میلغزد

276

من بخل بماله ذلّ : هر که بمالش بخل ورزد خوار میگردد.

277

من بخل بدینه جلّ : هر که بدینش بخل ورزد (و آنرا بخاطر دنیا از دست ندهد) بزرگ گردد.

278

من نصحك أشفق عليك : هر که تو را پند دهد با تو مهربانی کرده است.

279

من وعظك أحسن إليك : هر که تو را موعظه کند با تو خوبی کرده است.

280

من استعان بالعقل سدّده : هر که بوسیله عقل یاری جوید عقل او را استوار و نیرومند گرداند.

281

من استرشد العلم أرشده : هر که از علم هدایت طلبد علم راه راست را بوی بنمایاند.

282

من لا یعقل یهن و من یهن لا یوقرّ : هر که بیخرد است خوار است و هر که خوار است بی احترام است.

283

من بذل عرضه حقّر: هر که آبروی خودش را بریزد خوار گردد.

284

من صان عرضه وقرّ: هر که آبرویش را نگهدارد محترم گردد.

285

من لا دین له لا مروّة له: بی دین بی مروّت از کار در میآید.

286

من لا مروّة له لا همّة له: مرد نامرد و بیمروّت بی همّت است.

287

من لا أمانة له لا إيمان له: آنکه امانت ندارد ایمان ندارد.

288

من أحسن السّؤال علم: آنکه نیکو بپرسد بداند

289

من فهم علم غور العلم: هر که بفهمد بکنه دانش پی برد.

290

من صبر خفت محنته: هر که (بر گرفتاری) صبر کند رنجش سبک گردد.

291

من جزع عظمت مصیبه: هر که بی تابی کند گرفتاریش بزرگ گردد.

292

من بذل جاهه استحمد: هر که جاه و منصب خود را خرج (رهانیدن مردم از گرفتاری) کند ستایش کرده شود

293

من بذل ماله استعبد : هر که مالش را خرج مردم کند مردم را بنده گرداند.

294

من عدل عظم قدره : هر که عدالت را کار بندد رتبه اش والا گردد.

295

من ظلم قصم عمره : هر که ستم روا دارد درهم شکسته شود.

296

من لانت كلمته وجبت محبته : هر که نرم و ملایم سخن گوید دوستیش بر مردم لازم گردد.

297

من سائت سيرته سرت ميتته : هر که بد رفتار باشد مرگش سبب سرور و شادی مردم است.

298

من جارت قضيتته زالت قدرته : هر که در قضاوتش بر مردم ستم کند قدرتش درهم شکسته شود.

299

من راقب أجله قصر أمله : هر که مراقب و منتظر مرگش باشد آرزویش کوتاه باشد.

300

من رغب فيما عند الله أخلص عمله :

هر که مراقب و منتظر آنچه (از ثواب) که نزد خدا است باشد عملش را خالص و پاکیزه گذارد.

301

من عرف نفسه فقد عرف ربه : هر که خود را بشناسد خدای خود را شناخته است (لکن افسوس که خود شناسی هم کاری بسیار مشکل بلکه از محالات است).

302

من كثر ضحكه مات قلبه : هر که پر خنده باشد دلش میمیرد.

303

من أطلق غضبه تعجّل حتفه : هر کس عنان خشمش را رها کند مرگ بسوی وی شتاب گیرد.

304

من أطلق طرفه کثر أسفه : هر که دیده را رها کند (و نامحرمان را بنگرد) افسوس خوردنش بسیار باشد (جاه و جمال زنهای زیبای دیگران را می بیند مدام باید حسرت و خون دل بخورد).

305

من کثر مزاحه استحمق : مرد پر مزاح خود را احمق میخواند.

306

من کثر کذبہ لم یصدّق : مرد پر دروغ تصدیق کرده نشود و سخنش را باور ندارند.

307

من ساء خلقه ملّہ أهله : هر که خلق و خویش بد باشد خانواده اش از وی ملول شوند.

308

من غلب شهوته ظهر عقله : هر که بر شهوتش غالب شود عقلش آشکار گردد (وراه از چاه باز شناسد).

309

من أسرع المسير أدرك المقييل : هر که در

ص: 625

رفتار (بسوی سعادت و آخرت) شتاب کند بازگشتگاهها دریابد.

310

من آمن بالثقله تأهب للرحلة : هر که بیرون رفتن را باور دارد برای کوچیدن (از جهان رود و با آخرت) به تهیه توشه پردازد.

311

من أظهر عداوته قلّ كیده : هر که دشمنی خود را آشکار کند حيله اش کم است (چون دشمن وقتی از باطن دشمنش با خبر شد نقشه اش را خراب خواهد کرد).

312

من وافق هواه خالف ر شده : هر که با هوای نفسش موافق باشد با هدایت خویش موافقت کرده است.

313

من عدّد نعمة محقّ كرمه : هر که نعمتهای خود را (که بدیگری انعام کرده است) بشمارد كرمش محو و باطل میگردد.

314

من قوى هواه ضعف عزمه : هر که هوای نفسش قوی باشد عزم و اراده اش ناتوان و ضعیف است.

315

من ساء ظنّه ساء وهمه : مرد بد گمان بد اندیش است (چون دلش که نسبت بدیگری چرکین شد از کار شکنی برای او دریغ نمیگوید).

316

من تقهّه فی الدین کثر : هر کس فقه دین بیاموزد دینش افزوده شود (و ایمانش کامل گردد).

317

من ادّرع الحرص افتقر : هر که روپوش حرص را بر تن کند نادار و بی چیز گردد.

318

من کثر ملقه لم يعرف بشره : هر که تملق و چاپلوسی بسیار باشد شادیش (در بشره اش) شناخته نگردد.

319

من جهل قدره عدا طوره : هر که قدر خود را نشناسد از اندازه خود بگذرد (و پای از مرز خود فراتر نهد).

320

من کثر کلامه کثر سقطه : مرد پرگو بسیار بیهوده گو شود.

321

من تقفد مقاله قلّ غلطه : هر که در گفتارش کنجکاوی کند (و بسنجد و بگوید) غلط گفتنش کم است.

322

من أحسن إلى جيرانه کثر خدمه : هر که با همسایگانش خوش رفتاری کند خدمتکارانش بسیار گردد.

323

من کثر شکره تضاعف نعمه : هر که بسیار شکر خدا کند نعمتهایش (از جانب خدا) دو برابر گردد.

324

من کثر لهوه استحمق : هر که لهو و بازیش بسیار است ابلهی را بخود پسندیده است.

325

من اقتحم اللّجج غرق : هر که هجوم بر دریاها کند (و بیش از اندازه پیش رود) غرق گردد.

ص: 626

326

من کثر هزله استجهل : مرد پر مزاح و سبک نادانی را بخود می بندد.

327

من کثر ضحکه استرذل : مرد پر خنده خواری طلب است.

328

من اعتزل سلم ورعه : هر که خود را از خلق کنار کشد پرهیزکاریش سالم ماند (و دینش آلوده نگردد).

329

من قنع قلّ طمعه : مرد قانع کم طمع است.

330

من کابد الأمور عطب : آنکه کارها را بر خود سخت گیرد هلاک گردد.

331

من غلب علیه الغضب و لم يأمن العطب :

غضب بر هر که غلبه کند آنکس ایمن از هلاکت نیست.

332

من أعجب برایه ضلّ : هر که رأی و اندیشه خود را به پسندد گمراه گردد.

333

من ركب هواه زلّ : هر که بر مرکب آرزویش سوار شود میلغزد.

334

من تكبر على الناس ذلّ : هر که بر مردم بزرگی فروشد خوار گردد.

335

من اظهر عزمه بطل هزمه : هر که اندیشه اش را آشکار سازد پیش بینیش باطل شود.

من قلّ حزمه ضعف عزمه :

هر که خرم و آگاهی کم باشد غرمش ناتوان است.

من حدّرك كمن بشرک : هر که تو را بترساند (و از عواقب امور بازت دارد) و مانند کسی است که تو را بشارت بخوبی داده است.

من ذكرك فقد أنذرك : هر که (آخرت را) بیاد تو آورد البتّه تو را ترسانده است.

من كثر حقه قلّ عتابه : هر که کین توزیش بسیار گردد عتاب و سرزنشش کم باشد (چون در باطن بکار شکنی مشغول است تظاهر بدشمنی نمیکند).

من قلّ عقله ساء خطابه : هر که عقلش کم باشد سخن بزشتی و درشتی گوید.

من تجرّب یزدد حزما : هر که آزمایش کند دور اندیشیش بسیار گردد.

من یؤمن یزدد یقینا : هر که ایمان آورد یقینش بسیار گردد.

من یستیقن یعمل جاهدا : هر که یقین باختر داشته باشد از روی جهد و کوشش بکار بر میخیزد.

من یتردّد یزدد شكّا : هر که شكّ و تردید باختر داشته باشد شكّش بسیار گردد.

من یعمل یزدد قوّة : هر که (برای خدا) کار کند

346

من يقتصر فی العمل یزدد فترة : هر که در عمل (برای آخرت) تقصیر کند سستی و کاهلیش افزون گردد.

347

من انفراد کفی الأحزان : هر که تنها باشد و از مردم کنار کشد از اندوهها برهد.

348

من سئل غیر الله استحقَّ الحرمان : هر که از غیر خدا سؤال و درخواست کند ناکامی را سزاوار است.

349

من عاند الحقَّ صرعه : هر که با حق ستیزه کند حق او را بیفکند.

350

من اغترَّ بالأمل خدعه : هر کس فریب آرزو را بخورد آرزو فریش دهد.

351

من کثر حرصه قلَّ یقینه : هر کس حرصش بسیار باشد یقینش بخدا کم است.

352

من کثر شکّه فسد دینه : هر که شکش بسیار باشد دینش فاسد است.

353

من کثر خلطه قلَّت تقیته : هر که آمیزشش با مردم بسیار باشد یقینش کم است.

354

من عرف الله کملت معرفته : هر که خدا را بشناسد معرفتش کامل گردد.

355

من خاف الله قلَّت مخافته : هر که از خدا بترسد ترسش از مردم کم میشود.

من كَفَّ أذاه لم يعاده أحد : هر كه آزارش را از مردم باز دارد، هيچكس او را دشمن ندارد.

من اتقى قلبه لم يدخله الحسد : هر كس را دلى پرهيزكار باشد رشگ و حسد داخلش نگردهد.

من خلصت مودته احتملت دالته : هر كه دوستيش خالص و پاك باشد ناز و گريشه خود را (از دوستش بردارد)

من كثرت زيارته قلت بشاشته : هر كس بسيار بديدار (دوستان) آيد نشاط و شاديش كم باشد (و بديدار دوستان و دير رفتن لذتش بيشتر از زود رفتن است و در حديث است ذرني غبًا تزدد حبا).

من حفظ لسانه أكرم نفسه : هر كه زبانش را (از پرگوئي) نگهدارد و نفسش را گرامى داشته است.

من اتبع هواه أردى نفسه : هر كه هواى نفسش را متابعت كند خود را خوار كرده است.

من عرف نفسه جلّ أمره : هر كس خود را بشناسد كارش بالا گيرد و بزرگ گردد.

من غش نفسه لم ينصح غيره : هر كه با نفس خود خيانت روا دارد ديگري را پند دادن نتواند (و آنكه بخود جفا كند بديگري چها كند).

364

من عرف بالصدق جاز كذبه : هر كس براستگویی شناخته آید از دروغ گوئی بگذرد.

365

من عرف بالكذب لم تقبل صدقه : هر كس بدروغگوئی معروف شود راست گفتنش قبول نگردهد.

366

من رضی بالقضاء طاب عیسه : هر كس بقضای خدا رضا باشد زندگانی گوارائی دارد.

367

من تحلی بالحلم سكن طیسه : کسیكه خود را بزبور علم بیاراید خفت و سبکیش آرام گیرد.

368

من ساس نفسه أدرك السیاسة : هر كه خود را سیاست كند (و نفسش را از بدیها نگهدارد) او سیاست را درك کرده است.

369

من بذل معروفه استحق الریاسة : آنكه نیکی خود را بذل كند و بمردم بخشش نماید او سزاوار سروری است.

370

من استمتع بالنساء فسد عقله : آنكه با زن بسیار بیامیزد از آنها بهره مند گردد عقلش تباه گردد (چون قوای انسانی كه تمام شد از كسب معانی باز ماند در نتیجه كم عقل شود).

371

من عاقب المذنب بطل فضله : هر كه گنهكار را عقوبت كند و کیفر دهد فضل و سروریش از بین برود

372

من تعاهد نفسه بالحذر أمن : هر كه با ترس پیمان بندد ایمن بماند (و از گرفتاری دنیا و آخرت برهد).

373

من أیقن بالجزاء أحسن : هر كه یقین بگرفتن پاداش (از خدا) داشته باشد كار نیکو كند.

374

من صغرت همته بطلت فضیلته : هر که کم همّت باشد فزونیش از بین برود (و اصلاً ترقّی نکند).

375

من غلب علیہ الحرص عظمت ذلّته :

حرص بر هر کس غلبه کند خواریش بزرگ و بسیار گردد.

376

من صحّت دیانته قویت امانته : هر که دینش استوار باشد (امانت داریش قوی و محکم است)

377

من زادت شهوته قلّت مروّته : هر کس شهوتش بسیار باشد مردانگیش کم است.

378

من ساء خلقه ضاق رزقه : هر کس کج خلق و بدخو باشد روزیش تنگ میگردد.

379

من کرم خلقه اتسع رزقه : هر کس خویش خوش باشد روزیش گشاده و وسیع گردد.

380

من حسنت سیاسته وجبت إطاعته هر که خوش سیاست (و در اداره امور کشور استاد)

ص: 629

باشد اطاعتش لازم است.

381

من حسنت سریره حسنت علانیه هر که باطنش خوب باشد ظاهرش هم خوب است (و ظاهر آئینه باطن است).

382

من طال عدوانه زال سلطانه : هر که دشمنیش طولانی شود سلطه و اقتدارش از بین می‌رود.

383

من امن الزمان خانه و من أعظمه أهانه هر که از حوادث زمان ایمن نشیند زمانه با وی خیانت کند و در عین حال هر که او را بزرگ شمارد روزگار خوارش دارد (پس انسان نباید غافل باشد و اگر حادثه پیش آید باید با بی اعتنائی تلقی گردد).

384

من أحسن الملكة أمن الهلكة : هر که نیکو مملکت داری کند از هلاکت ایمن و بر کنار است.

385

من جار ملكه عجل هلكه : هر که در حوزه سلطنتش ستم را پیشه سازد شتاب در هلاکت خود کرده است.

386

من ضعف جدّه قوی ضدّه : هر که در کوشش و کار ناتوان باشد دشمنش توانا میشود.

387

من ركب جدّه قهر ضدّه : هر که بر اسب کوشش سوار شود دشمنش مقهور گردد.

388

من زرع العدوان حصد الخسران : هر که تخم دشمنی کار و خوشه خسران و زیان درود.

389

من تعزّز بالله لم يذلّه سلطان : هر که عزّت از خدا جوید پادشاهش خوار کردن نتواند.

380

من اعتصم بالله لم يضّرّ شیطان :

هر که بخداوند بزرگ پناه جوید شیطان زیان رساندنش نتواند.

381

من کثرت مخافته قلّت آفته : هر که ترسش (از خدا و یا خلق) بسیار باشد زیان و آفتش کم است.

382

من کثرت فکرته حسنت عاقبتّه : هر که فکر و اندیشه اش (برای آخرتش) بسیار باشد پایان کارش نیکو است.

383

من کثرت تجربته قلّت غرّته : هر که آزمایشش بسیار باشد البتّه کمتر فریب خورد.

384

من نظر فی العواقب أمن من التّوائب :

هر که در پایان کارها بنگرد از گرفتاریها ایمن گردد.

385

من أحکم من التّجارب سلم من العواطب هر که از آزمایشها (ی مردم) خود را استوار سازد از تباهیها بر کنار است.

386

من طلب السّلامة لزم الاستقامة : آنکه

ص: 630

رستگاریها طالب است رستگاری را ملازم است.

387

من كان صدوقا لم يعدم الكرامة:

آنکه راست کردار و گفتار است بزرگواری را گم نکند.

388

من استصلح الأضداد بلغ المراد : هر که با دشمنانش بسازد بمرادش برسد.

389

من عمل للمعاد ظفر بالسداد : هر که برای آخرتش عمل کند براه راست دست یابد.

390

من تأخر تدبیره تقدّم تدميره : هر که تدبیرش را پس اندازد و هلاکتش پیش افتد.

391

من نصح مستشيره صلح تدبیره : هر که مشورت کننده خود را نصیحت کند (و باو بگوید رای و اندیشه خود را در کار من درست بکار بر) تدبیرش درست از کار در آید.

392

من ساء تدبیره بطل تقدیره : هر که بتدبیر کند تقدیرش نادرست از کار در آید.

393

من ضعف آرائه قویت أعدائه : هر که رأیش سست باشد دشمنانش نیرومند گردند.

394

من ركب العجل أدرك الزلزل : هر که اسب شتاب را (در کارها) سوار گردد لغزش را دریابد.

395

من عجل ندم علی العجل : هر که در امور شتاب کند بتندی از آن شتاب پشیمان گردد

396

من أتاد سلم من الزلزل : هر که با تائی و آرامش کار کند از لغزش ایمن است.

397

من فعل ما شاء لقی ما ساء : هر که کار بدلخواه خود کند بدی خواهد دید.

398

من طلب للناس الغوائل لم یأمن البلاء هر که مردم را در بدی و گرفتاری خواهد از گرفتاری بر کنار نمی ماند.

399

من خانه وزیره بطل تدبیره : هر که وزیر و یارش با وی خیانت کند تدبیرش باطل گردد.

400

من غش مستشیره سلب تدبیره : هر که با مشورت کننده خویش خیانت ورزد تدبیر و عقلش از وی گرفته شود (چون هوش و تدبیری که خدا بوی داده نعمتی است که کفران نعمت کرده و باعث سلب آن نعمت میگردد).

401

من کثر اعتباره قلّ عثاره : هر که عبرت گرفتنش بسیار باشد لغزشش کم است.

402

من ساء اختیاره قبحت آثاره : هر که (برای خود) بدی را برگزیند آثارش زشت است.

403

من أعمل اجتهداه بلغ مراده : هر که سعی و کوشش خود را بکار اندازد بمراد خود دست یابد.

ص: 631

404

من وفق لرشادة تزود لمعاده : هر که موفق بیافتن راه راست گردد برای آخرتش توشه گرد آرد.

405

من خاف سوطك تمنى موتك : هر که از تازیانه تو بترسد مرگت را منتظر و امیدوار است.

406

من وثق بإحسانك أشفق على سلطانك هر که بخوبی تو اعتماد داشته باشد سلطه و اقتدار تو را خواهان است.

407

من تجرّع الغصص أدرك الفرص : هر که ناگواریها را بکام در کشد بفرصتها دست یابد.

408

من غافص الفرص أمن الغصص : هر که فرصتها را بدست آرد از غصّه ها بر کنار ماند.

409

من قنع بقسم الله استغنى : هر که بقسمت خدا راضی باشد بی نیاز (از مردم) گردد.

410

من لم يقنع بما قدر له تعنى : هر که بآنچه که برایش مقدر شده است قناعت نکند برنج افتد.

411

من ظنّ بك خيراً فصدّق ظنّه : هر که در باره تو گمان نیک داشته باشد تو (با خوبی کردن) با او گمانش را درست آر.

412

من رجلك فلا تخيّب أمله : هر که امیدوار بتو باشد تو امیدش را باطل مکن (و درباره اش از نیکی دریغ مگوی).

413

من آمن بالله لجأ إليه : هر که بخدا ایمان داشته باشد (در گرفتاریها فقط) باو پناه برد.

414

من وثق بالله توکل علیه : هر که بخدا اطمینان داشته باشد بر وی توکل کند.

415

من فوض أمره إلى الله سدده : هر که کارش را بخدا واگذارند خدا کارش را درست و استوار آرد.

416

من اهتدی بهدی الله ارشده : هر که براهنمائی خدا راه جوید خدا براه راستش بدارد.

417

من أقرض الله جزاه : هر که بخدا قرض دهد (و با فقراء مهربانی کند) خدا جزایش دهد.

418

من سئل الله أعطاه : هر که از خدا بخواهد خدا (هر چه که خواهد) بوی عطا فرماید.

419

من لاحی الرجال کثر أعدائه : هر که با مردم دشمنی ورزد و با آنها بنزاع برخیزد دشمنانش بسیار گردند (ملاحاة دشنام بیکدیگر دادن در حدیث است من لا حاک فقد عاداک کنز).

420

من کثر کذبه قلّ بهائه : هر که دروغ بسیار گوید بهاء و خرمیتش کم گردد.

421

من سالم الناس کثر أصدقائه و قلّ أعدائه

ص: 632

هر که با مردم بصلح و آشتی باشد دوستانش بسیار گردند و دشمنانش کم.

422

من عاند الحقّ لزمه الوهن : هر که با حقّ دشمنی ورزد خواری را ملازم گردد.

423

من استدام الهمّ غلب عليه الحزن : هر که همیشه بهمّ و غم دچار باشد اندوه بر وی چیره گردد (و عمرش بتلخکامی بگذرد).

424

من سلا عن الدنيا أتته راغمة : هر که از جهان کنار کشد جهان بحال سر افکنده بر وی در آید.

(و خود را در اختیار وی گذارد و این در صورتی است که خدا هم مقدر فرموده باشد).

425

من تعاهد نفسه بالمحاسبة أمن فيها المداهنة : هر که با حساب کشیدن نفس خویش را پاسدار و از سستی کردن در کار نفس بر کنار است (و میتواند او را رام سازد).

426

من يعط باليد القصيرة يعط باليد الطويلة هر که با دست کوتاه خود ببخشد از دست بلند بخشش یابد (در اینجا مراد حضرت علیه السلام از دو دست دو نعمت خدا و بنده است که با کوتاهی و بلندی آنرا از هم جدا ساخته و نعمت خدا که اصل و پایه همه نعمتهاست و بازگشت کلیه نعمتهای بندگان بسوی آنست البته از حیث بلندی هرگز با نعمت بنده قابل مقایسه نیست لذا حضرت نعمت بنده را کوتاه و نعمت خدا را به بلندی وصف فرموده است).

427

من صنع العارفة الجميلة حاز المحمودة الجزيلة هر کس بخشش زیبا و بجائی بکند ستایش فراوانی را (از مردم) حیازت کرده و بدست آورده است.

428

من أغبن ممن باع الله سبحانه بغيره : چه کسی مغبونتر است از آنکس که خداوند بزرگ را بغير خدا بفروشد.

429

من أخبب ممن تعدّى اليقين إلى الشكّ والحيرة : چه کسی بی بهره تر از آن کس است که از یقین بگذرد و بسوی شكّ و سرگردانی برود.

من لبس الخیر تعرّی من الشّری : هر کس خوبی را در بر کند بدی را از تن میکند.

من ملکه الجزع حرم فضیلة الصّبر : بیتابی هر کس را به بند در آورد آنکس از فضیلت صبر محروم میماند.

من لا إحاء له لا خیر فیه : در هر کس برادری نباشد خیری را در او نیست.

من لا عقل له لا ترجیه : از شخص بیخرد امیدوار مباش (که خیری در او نیست).

434

من قلّ أدبه كثرت مساويه : هر که کم ادب و علم است بدیهایش بسیار است.

435

من اقتحم لجج الشّور لقی المحذور : هر که در دریاهاى شرور فرورود مراکز ترسناکی مشاهده نماید.

436

من رضی بالمقدور اکتفی بالمیسور : هر کس بآنچه که برایش مقدّر شده بسازد بآنچه دست میدهد و میرسد قناعت کند.

437

من کثر شططه کثر سخطه : هر کس دروغ و ستمش بسیار باشد دشنام و زشت گوئی بر وی بسیار گردد.

438

من کثر کلامه کثر لغطه : شخص پرگوتر بیهوده گو است.

439

من کثرت ریبه کثرت غیبه : هر که ریاکاریش بسیار باشد بدگوئی از وی بسیار است.

440

من کثر مزاحه قلّت هیبه : مرد پر مزاح کم هیبت است.

441

من أفسى سرک ضیّع أمرک : هر که راز تو را فاش سازد کار تو را ضایع کرده است.

442

من أطاع أمرک أجّل قدرک : هر که امر ترا اطاعت کند رتبه تو را بالا برده است.

443

من أراد السّلامه فعلیه بالقصد : هر که خواهد سالم باشد باید میانه روی را اختیار کند.

444

من غالب الصّدّ ركب الجّدّ: هر که بر دشمن غلبه کردن خواهد باید اسب کوشش را سوار گردد.

445

من وجد موردا عذبا یرتوی منه فلم یغتنمه یوشك أن یظما و یطلبه و لم یجده: هر که سرچشمه شیرین و گوارا پیدا کند از آن سیراب شود اگر آن را غنیمت نشمرد و خود را سیراب نسازد زود از که تشنه شود و در صدد جستش برآید و نیابد (فلذا انسان باید از موقعیت استفاده کند).

446

من جعل دیدنه الهزل لم یعرف جده:

هر که هزل و سبکی را پیشه خویش گیرد کوشش و مردانگیش شناخته نشود.

447

من غالب من فوقه غلب: هر که با ما فوق خود بستیزد و مقهور و شکسته شود.

448

من تجبر علی من دونه کسر: هر که بر زیر دستش ستم روا دارد شکسته شود.

449

من استغشّ النّصیح استحسن القبیح: هر که نصیحت را بیالاید (و در آن خیانت ورزد) زشت را نیکو شمرده است.

ص: 634

450

من منع برّا منع شکرا : هر که دست از نیکی بدارد ستایش از وی باز گرفته آید.

451

من لزم الشّحّ عدم التّصیح : هر که با بخل پیوندد نصیحت را گم کند (و کسی برای دادن پند گردش نگردد).

452

من صنع معروفًا نال أجرًا : هر که کار نیکی کند بثواب میرسد.

453

من أحقر ذمّة اکتسب مذمّة : هر کس پیمانی را خوار دارد و بشکند نکوهش را کسب کند.

454

من عاند الحقّ کان اللّهُ خصمه : هر که با حق دشمنی ورزد خدا دشمنش گردد.

455

من عدم القناعة لم یغنه المال : هر که قناعت را از دست دهد مال توانگرش نسازد.

456

من هان الیه بذل الآمال توجّهت إلیه الأموال : گذشت از آرزوها بر هر که آسان افتد دارائیهها روی بوی نهند.

457

من غرّته الأمانی کذبته الآمال :

آرزوها هر کس را بفریبند امیدواریها بوی دروغ گویند (و اغلب آرزو و امیدش پوچ از کار در آیند).

458

من قوی یقینه لم یرتب : آنکس که یقینش (درباره آخرتش) قوی است بشکّ نیفتد.

459

من عدم إنصافه لم یصحب : شخص بی انصاف دوست و رفیق نیابد.

460

من کثر مرانته لم یأمن العلط : مرد پر ستیز و جدل ایمن از غلط کاری نیست.

461

من کثر مقاله لم یعدم السقط : مرد پر گو هرزه گوئی را گم نکند.

462

من لزم الاستقامة لم یعدم السلامة :

آنکه برستی پیوندد و تندرستی را گم نکند.

463

من لزم الصمت أمن الملامة : آنکه خموشی را همراه است از نکوهش آسوده است.

464

من أشفق علی نفسه لم یظلم غیره : آنکه بر خویشتن مهربان است بر دیگری ستم روا نمیدارد.

465

من اعتبر بتصاريف الزمان حذر غیره هر که از گردشهای گوناگون روزگار پند گیرد و دیگری را میترساند و اندرز میدهد.

466

من عرف قدره لم یضع بین الناس :

هر که مقام خود را بشناسد در میان مردم خوار نگردد.

467

من أنس بالله استوحش من الناس :

هر که با خدا انس گیرد از مردم برمد و کناره گزیند.

468

من عدته القناعة لم یغنه المال : هر که

469

من علم أنه مؤاخذ بقوله فليقصر من المقال : هر که بداند که بگفتارش ما خود و گرفتار میگردد البتّه باید از گفتارش بکاهد.

470

من خلا بالعلم لم توحشه خلوة : هر که با دانش خلوت کند و تنها نشیند خلوت بوحشتش نیفکند.

471

من تسلّى بالكتب لم تفته سلوة : هر که دل در کتابها بندد دل آسودگی را از دست ندهد (و خیر من جلیس فی الزّمان کتاب).

472

من تفكّه بالحلم لم يعدم اللذة : هر کس بردباری را میوه خویش قرار دهد حظّ و لذّت را گم نکرده است.

473

من كان متوكلًا لم يعدم الإعانة : هر کس (بر خدا) توکل داشته باشد یاری خدا را کم نکند.

474

من كان حريصًا لم يعدم الإهانة : هر که آزمند باشد خواری را گم نگرداند.

475

من قطع معهود إحصانه قطع الله موجود إمكانه : هر که احسان همیشگی خود را (از کسانی که بآنها احسان میکرده است) قطع کند خدا تمکّن و توانائی موجود او را قطع فرماید (و تهیدستش سازد).

476

من كان متواضعًا لم يعدم الشرف : هر که فروتن باشد بزرگی و شرف را گم نگرداند.

477

من كان متكبرًا لم يعدم التّلف : هر کس متکبر بوده باشد نابودی را گم نگرداند.

478

من أساء إلى نفسه لم يتوقع منه جميل هر که با خودش بدی کند توقع نیکی از وی نباید داشت

من أساء إلى أهله لم يتصل به تأمیل هر که با کسانش بدی کند امیدواری بوی نه پیوندد.

من کثر باطله لم يتبع حقه : هر که باطلش بسیار باشد از حَقّش پیروی نگردد (و مثلاً مردی است دروغگو اگر گاهی راست گوید پذیرفته نشود)

من کثر نفاقه لم يعرف وفاقه : هر که دو رویش بسیار باشد یکرنگیش شناخته نگردد.

من کثر سخطه لم يعرف رضاه : هر که خشمش بسیار باشد خوشنودیش شناخته نشود

من کثرت أدوائه لم يعرف شفاه : هر که دردش بسیار باشد درمانش شناخته نشود.

من غلب علیه غضبه تعرض لعطبه هر که خشمش بر وی فزونی داشته باشد خود را در

485

من غلبت علیه شهوته لم تسلم نفسه :

هر که شهوتش بر وی غلبه داشته باشد نفسش سالم نماند.

486

من أبطأ به عمله لم يسرع به نسبه : هر که در کار (تقوی و پرهیزکاری) کند باشد حسب و نسبش او را تند نگرداند.

487

من وضعه دنائة أدبه لم يرفعه شرف حسبه : آنکه رازشتی (و نداشتن دانش و) ادب بیفکند بلندی نژادش او را بر نکشد.

488

من أعطى الدعاء لم يحرم الإجابة : آنکه دعا عطا شود از اجابت کردن محروم نماند.

489

من أعطى الاستغفار لم يعدم المغفرة آنکه طلب آمرزش داده شود (و موفق بتوبه گردد) آمرزش را گم ننماید.

490

من ألهم الشکر لم يعدم الزيادة : سپاس گذاری بهر کس الهام شود فزونی نعمت را گم نگرداند.

491

من أحبنا بقلبه و كان معنا بلسانه و قاتل عدونا بسيفه فهو معنا فى الجنة فى درجتنا : آنکه ما را بدل دوست دارد و با زبانش با ما باشد و با شمشیرش با دشمن ما بجنگد او در بهشت با ما در درجه ما خواهد بود.

492

من أحبنا بقلبه و أعاننا بلسانه و لم يقاتل معنا بيده فهو معنا فى الجنة دون درجتنا : هر که بدل دوستار ما باشد و بزبانش ما را یاری کند و با دستش بیاری ما بر نخیزد او در بهشت با ما است لکن با ما همسایه نیست (و از ما بسی دور است).

493

من أعطى التوبة لم يحرم القبول : توبه بهر کس داده شود از پذیرفتن محروم نماند.

من أخلص العمل لم يعدم المأمول : هر کس عمل را خالص گذارد امیدش را گم نگرداند (و بازویش برسد).

من خالط الناس ناله مكرهم : هر که با مردم بیامیزد البته مکرشان باو برسد.

من اعتزل الناس سلم من شرهم : هر که از مردم کناره جوید از شرشان سالم ماند.

من لانت عريكته وجبت محبته : هر که نرم خوی باشد دوستیش لازم گردد.

من حسنت خليقته طابت عشرته : هر که

خوش خلق باشد زندگیش گوارا گردد.

499

من أكثر مسألة الناس ذلّ : هر که در خواستش از مردم بسیار باشد خوار میگردد.

500

من صان نفسه عن المسئلة جلّ : هر که خود را از در خواست کردن از مردم نگهدارد بزرگ گردد.

501

من ساء خلقه عدّب نفسه : مرد بدخو خود را معذب و در رنج میدارد.

502

من ساء أدبه شان حسبه : هر که بد ادب (درشتخوی) باشد نسبش پست میگردد.

503

من خاف الله لم يشف غيظه : هر که از خدا بترسد غیظش و اندوهش تمام نگردد.

504

من خالط الناس قلّ ورعه : هر که با مردم آمیزش کند (در اثر معاشرت با آنها) پرهیزکاریش کم شود.

505

من ملكته الدنيا كثر صرعه : دنیا مالک هر کس گردد آنکس افتادش بسیار گردد.

506

من كتم سرّه كانت الخيرة بیده : آنکه پوشنده راز خویش است خیر و خوبی بدست خودش میباشند.

507

من قارن ضده أضمني جسده : هر که با دشمن خویش همنشین شود پیکرش لاغر گردد.

508

من شرفت نفسه كثر عواطفه :

هر که دارای نفس شریف و بزرگوار باشد مهر و محبت‌هایش (درباره مردم) بسیار است.

509

من کثرت عواطفه کثرت معارفه :

هر کس محبت و مهرش بسیار باشد معارف و کمالاتش بسیار است.

510

من اعجیبه آرائه غلبته أعدائه :

هر که از آراء و افکار خودش خوشش آید دشمنانش بر وی چیره گردند.

511

من حاسب الإ-خوان علی کلّ ذنب قلّ أصدقائه : هر که بر هر گناهی از برادران دینیش حساب بکشد دوستانش کم شوند (و مردم پا از درش بکشند).

512

من قعد به حسبه نهض به أدبه :

هر که (زشتی نژاد و) گوهرش او را بنشانند ادب و کمالش او را بلند سازد.

513

من آخره عدم أدبه لم یقدّمه كثافة حسبه : هر که نداشتن علم و ادب او را (در امورات) پس کند نژاد ناپاکش او را پیش نیاورد.

514

من لزم الطّمع عدم الورع : هر کس طمع را

ص: 638

ملازم گردد پارسائی و ورع را از کف بگذارد.

515

من راقه زبرج الدنیا ملکته الخدع :

زیب و زیور دنیا هر که را خوش آیند افتد فریبا مالکش گردند.

516

من علم ما فیه ستر علی أخیه : هر کس بعیبی که در خودش هست دانا شود آنرا بر برادرانش بپوشاند.

517

من خشع قلبه خشعت جوارحه : هر کس دلش نرم باشد اعضایش هم نرم و افتاده اند.

518

من احبنا بقلبه و أبغضنا بلسانه فهو فی الجتة : هر که بدل دوستدار و بزبان (در برابر پادشاهان و حکام جور تقیه کند و) ما را دشمن دارد در بهشت با ما است.

519

من رعى الأیتام رعى فی بنیه : هر که یتیمانرا جانب داری کند درباره فرزندانش جانب داری شود.

520

من اعتزّ بغير الله سبحانه ذلّ : هر کس بعزت غیر خداوند پاک و پاکیزه عزیز شود خوار گردد.

521

من اهتدى بغير هدى الله ضلّ : هر که بغير هدایت خداوند هدایت جوید گمراه گردد.

522

من فعل الخیر فبنفسه بدأ : هر که کار خوبی بجای آورد اول با خودش نیکی کرده است.

523

من فعل الشرّ فعلى نفسه اعتدى : هر که بد کرد (اول) بنفس خودش ستم روا داشت.

524

من خالف الهوى أطاع العلم : هر که با هوای نفسش مخالفت کرد علم را فرمان برد.

525

من عصى الغضب أطاع العلم : هر که خشم و غضب را نافرمانی کرد علم را فرمان برد.

526

من رضى بقسمه لم يسخطه أحد : هر که به قسمت خود راضی باشد هیچکس او را خشمگین کردن نتواند.

527

من رضى بحاله لم يعتوره الحسد : هر که بحال خویش خورسند باشد (و افزون طلبی نکند) رشگ و حسد او را فرو نگیرد و از این روی بدان روی نیاورد.

528

من لم يتحلّم لم يحلم : آنکه بردباری نکند حلیم نیست.

529

من لم يتعلّم لم يعلم : هر که نیاموزد نداند.

530

من لم يملك لسانه ندم : هر که زیانش را نگه ندارد پشیمان گردد.

531

من لم يرحم لم يرحم : هر که رحم نکند رحمش نکنند

532

من لم يرتدع يجهل : هر که گذشته و پشت سر را ننگرد نادانش داند.

من لم يتفَضَّل لم ينل: هر که فضل و جود نداشته باشد (بدرجات عالیة نرسد و شاید لم ینبل باشد یعنی بزرگوار نرسد).

من تسلَّى عن المسلوب كأن لم يسلب: هر که تسلّی دهد خود را از آنچه که از وی ربوده شده است (یا اینکه در اثر پیش آدمهای زیانی متوجّهش نگردیده است

من صبر علی البلیّة كأن لم ینکب: هر که بر گرفتاری شکیب ورزد گویا گرفتار نشده است.

من لم ینجد الحقّ أهلکة الباطل: هر که را حق نرھاند ناحق نابودش سازد.

من لم یفده العلم أضلّه الجهل: هر که را علم فائده نرساند (و هدایتش نکند) جهل و نادانی گمراهش سازد.

من لم یسس نفسه أضعاعها: هر که نفس خود را سیاست نکند نفس او را تباه سازد.

من لم یشکر النّعمة عوقب بزوالها: هر که نعمت را سپاس نگذارد به از بین رفتن آن نعمت سزا داده شود.

من لم ینجد الصّبر أهلکة الجزع: آنکه را که صبر و شکیب نرھاند بیتابی از پایش در اندازد.

من لم یصلحه الورع أفسده الطّمع: پارسائی اگر کس را درست نگرداند طمع تباهش سازد.

من لم یتعرّض للتّوابع تعرّضت له التّوابع: هر که با گرفتاری معارضه و مبارزه نماید گرفتاریها با وی در افتند و بوی تعرّض کنند (انسان وقتی پای هر پیش آمدی آسان بایستد پیروز در آید).

من راقب العواقب أمن المعاطب : هر که پایان پیش آمدها را مراقب باشد از هلاکتها ایمن نشیند.

من لم يعط قاعدا لم يعط قائما : هر کس را نشسته چیزی ندهند ایستاده هم داده نشود.

من لم يعط قاعدا منع قائما : هر که را در حال نشستگی چیزی ندهند بحال ایستادگی نیز از وی باز گرفته آید (قسمت خدا هر چه هست همان است بکشش و کوشش دگرگون شدنی نیست).

من لم تقوّمه الكرامة قومته الإهانة آنکه کرامت و بزرگواری راستش نسازد خواری و پستی درستش سازد (کنایه از اینکه چنین کسی به راستی و درستى ناکس است).

من لم يصلحه حسن المداراة يصلحه

حسن المكافاة: آنکس که با خوشرفتاری اصلاح نگردد با خوب کيفر کردن و بسختی سزایش را کنارش نهادن اصلاح گردد.

548

من لم يدع و هو محمود يدع و هو مذموم هر که بدی را با خوشی و خوبی وانگذارد و بازشتی و رسوائی خواهد واگذاشت (جوانهای شهوت پرست با اندرز و پند دست از زشتکاری نکشند تا هنگامیکه با مراض خانمان براندازد دچار شوند آنوقت با کوری و لنگی و بیچارگی دست بردارند و دیگر کار از کار گذشته باشد).

549

من لم يسمع و هو محمود يسمع و هو مذموم هر کس در حال ستایش بخشش نکند در حال نکوهش بخشایش کند.

550

من لم يحسن الاستعفاف قوبل بالاستخفاف هر که با خوبی و خوشی مهربانی نکند با خواری و سبکی مقابل کرده شود.

551

من لم يحسن الاقتصاد أهلكه الإسراف هر که خوب و درست میانه روی نکند اسراف هلاکش کند.

552

من لم يجاهد نفسه لم ينل الفوز: هر که با نفس خود به پیکار برنخیزد و به پیروزی نرسد.

553

من لم يقدمه الحزم آخره العجز: دور اندیشی اگر کسی را پیش نیاورد ناتوانی او را پس اندازد (کنایه از اینکه اگر شخصی دور اندیش نباشد در واقع بیچاره شود)

554

من عجز عن حاضر لبه فهو عن غائبه أعجز و من غایته أعوز: هر که (تیز هوش نباشد و بموقع مناسب) از عقل خود نتواند استفاده کند چنین کسی (در استفاده بردن) از عقل پنهانی که بعدا برایش پیدا میشود ناتوان تر و در پایان کار بی بهره تر میماند (و این یکی از آن کلماتی است که بفکر کمتر کسی از بزرگان جهان خطور کرده است).

555

من أبان لك عن عيوبك فهو ودودك هر که عیوب ترا بر تو آشکار سازد دوست تو همان است.

556

من سائر عیبك فهو عدوك : هر كه عیب تو را از تو بپوشد پس او دشمن تو است (افسوس كه جامعه امروز ما بر عكس این سیر میکند دوست كسی است كه عیب را بپوشد و دشمن آن كسی است كه عیب را آشكار سازد و این در اثر اینست كه سر تا پای ما را عیب فرا گرفته است).

557

من لم يجد لم يحمد : هر كه (حقوق واجبۀ شرعی

ص: 641

خود را) نبخشد ستوده نباشد.

558

من لم یسمح لم یسد : هر که بخشنده نباشد سرور و سالار نگردد (و انسان اگر بخواهد لا اقل در میان خویشانش محترم باشد باید بخشنده باشد).

559

من لم ینجد لم ینجد : هر که خود را بلند نگرداند بلندش نگردانند.

560

من حسنت سیرته لم یخف أحدا : مرد خوش روش از هیچکس نمیترسد.

561

من سائت سیرته لم یأمن أبدا : مرد بد روش هیچگاه آسوده نیست.

562

من اغترّ بغير الله سبحانه أهلكه الغرّ هر که بغير خداوند سبحان مغرور گردد غرور هلاکش کند (و چشم امید از غير خدا داشتن خود را خواب خرگوش دادن است).

563

من أعجب برأيه أهلكه العجز : هر که از اندیشه و رای خودش خوشش آید ناتوانی از پایش در افکند.

564

من سخط علی نفسه أرضاه ربّه : هر که بر نفس خود خشمگین باشد پروردگارش را از خود خوشنود میسازد.

565

من رضی عن نفسه أسخط ربّه : هر که از نفس خود خوشنود باشد پروردگارش را بخشم میآورد.

566

من ركب الباطل أهلكه مركبه : هر که بر مركب باطل سوار شود مركبش هلاکش سازد.

567

من تعدی الحقّ ضاق مذهبہ : هر که از حق تجاوز کند (و بباطل گراید) روشش بر وی تنگ گردد.

568

من قوی علی نفسه تناهی فی القوّة : هر که بر نفس خود بچربد (و آنرا بیفکند) منتها درجه توانائی را دارا است.

569

من صبر عن شهوته تناهی فی المروّة : هر که از شهوت نفس شکیب ورزد بمنتها درجه مردانگی رسیده است.

570

من آثر علی نفسه بالغ فی المروّة : هر که سود دیگران را بر خود برگزیند و ترجیح دهد در جوانمردی بسر حدّ کمال است.

571

من کمل عقله استهان بالشّهوات :

هر که دارای عقلی کامل باشد شهوتها را خوار خواهد گرفت

572

من صدق ورعه اجتنب المحرّمات :

ص: 642

هر که بدرستی و راستی پارسا باشد از حرامها (ی خدا) دوری میگزیند.

573

من استعان بالضعیف أبان عن ضعفه آنکه از ناتوان یاری جوید پرده از ضعف خود برافکنده است.

574

من وادّ السّخیف أعرّب عن سخفه : هر که با پست و بیخرد دوستی کند بیخردی و پستی خود را آشکار ساخته است.

575

من استصلح عدوّه زاد فی عدده : هر که با دشمن خود آشتی جوید بر عدّه و پناههای خود افزوده است.

576

من استفسد صدیقه نقص من عدده هر که جوای تباهی دوستش باشد (و روی جهات مادی مثلا او را نابود خواهد) از پناههای خود کاسته است.

577

من عرف النّاس لم یعمد علیهم : هر که مردم شناس باشد بمردم تکیه نکند.

578

من جهل النّاس استأمن إلیهم : هر که مردم را شناسد از آنان ایمنی طلبد.

579

من اشتغل بذكر الله طیب الله ذکرة :

هر که بیاد خدا باشد خدا یاد خودش را پاکیزه گرداند (و مردم به نیکی پاداش کنند).

580

من اشتغل بذكر النّاس قطع الله سبحانه عن ذکرة : هر که بیاد مردم باشد خدا یادش را قطع فرماید (و نامش از صفحه روزگار بر افتد).

581

من اتباع آخرته بدنياه ربهما :

هر که دنیایش را بدهد و آخرتش را بخرد از هر دو سود برد.

582

من باع آخرته بدنیه خسرهما : هر که آخرتش را بدنیایش بفروشد از هر دو زیان برد.

583

من أسرّ إلى غير ثقة فقد ضيّع سرّه :

هر که راز خود را به شخص غیر ایمن بسپارد البتّه راز خود را ضایع ساخته است.

584

من استعان بغیر مستقلّ ضیّع أمره : هر کس بکسی که از خودش استقلالّی ندارد یاری جوید کارش را ضایع ساخته است (و پیدا است که هیچکس مستقلّ بذات خود نیست و زمام امور همگان بدست خدا است).

585

من ضیّع عاقلاً دلّ علی ضعف عقله :

هر کس خردمندی را تباه سازد پیدا است که عقلش ضعیف است.

ص: 643

586

من اصطنع جاهلا برهن عن وفور عقله هر که نادانی را به نکوکاری دارد فراوانی عقلش را آشکار ساخته است.

587

من صحب الأشرار لم یسلم : هر که با بدان نشیند سالم نماند.

588

من ألح فی السّؤال أبرم : هر که اصرار در سؤال کند بر وی سخت گرفته شود.

589

من تعلّم العلم للعمل به لم یوحشه فساد هر که علم را برای عمل کردن بیاموزد فساد عمل او را بسوی فساد نکشانند.

590

من عمل بالعلم بلغ بغیته من العلم و مراده : هر که بعلمش عمل کند بوسیله علم بمراد و آرزویش برسد.

591

من أجهد نفسه فی صلاحها سعد :

هر که نفسش را بکار اصلاح نفسش بدارد نیکبخت شود.

592

من أهمل نفسه فی لذاتها شقی و بعد :

هر که نفس خویش را در چراگاه لذات سر دهد بدبخت و از خدا بدور گردد.

593

من أمر بالمعروف شدّ ظهور المؤمنین هر که امر بمعروف و خوبی کند پشتهای مؤمنین را استوار گرداند.

594

من نهی عن المنکر أرغم أنوف الفاسقین هر که نهی از منکر و زشتی کند دماغ فاسقین را بخاک مالد.

595

من ظلم عباد الله كان الله خصمه دون عباده : هر که بر بندگان خدای ستم راند دشمنش خدا است نه بندگانش (و بایستی فردای قیامت جواب خدای توانا را بدهد).

596

من یکن الله خصمه دحض حجته و یعدبه فی دنیاه و معاده : هر خصم هر کس باشد حجّتش را باطل سازد و در دنیا و آخرتش بعدابش گرفتار نماید.

597

من استقلّ من الدّنيا استکثر ممّا یؤمنه هر که (بهره) دنیای خود را کم گیرد (و در پی افزونی آن بر آید) چیزهایی را که سبب خواری او است بسیار خواهد کرد.

598

من استکثر من الدّنيا استکثر ممّا یوبقه : هر که از دنیا طلب زیادتی کند از چیزهایی که باعث هلاکت او است زیاد خواسته است.

599

من توکّل علی الله غنی عن عباده : هر که توکّل بر خدا کند از بندگانش بی نیاز گردد.

ص: 644

600

من أخلص لله استظهر لمعاشه و معاده هر که خویش را خاص و خالص برای خدا گرداند برای زندگی دنیا و آخرت خویش پشتیبان (خوب و توانائی) گرفته است.

601

من أيقن بالآخرة لم يحرص على الدنيا هر که یقین بآخرت داشته باشد حرص بر دنیا ندارد

602

من صدق بالمجازات لم يؤثر غير الحسنی هر که کیفر و سزا (ی خداوند) را باور داشته باشد جز نیکی را اختیار نمیکند.

603

من رأى الموت بعين يقينه راه قریبا :

هر که مرگ را بدیده یقینش بنگرد البتہ آنرا نزدیک میبیند.

604

من كاشفك فى عيبك حفظك فى غيبك هر که تو را بعییت آگاه گرداند پشت سرت تو را نگهداری میکند.

605

من لم يبالك فهو عدوك : هر که با تو بیباکی کند (و بیشرمانه در روی تو بایستد) دشمن تو است

606

من اهتم بك فهو صدیقك : دوست تو کسی است که غمخوار تو باشد.

607

من وثق بالله صان يقينه : هر که بخدا اطمینان داشته باشد یقینش را نگهداشته است.

608

من انفرد عن الناس صان دینه : هر که خود را از مردم کنار کشد دینش را نگه میدارد.

609

من كثر همّه سقم بدنه : هر که همّ و غمّش بسیار باشد تنش بیمار گردد.

610

من کثر غمّه تأبّد حزنه : هر که غمش بسیار باشد اندوهش همیشگی است.

611

من طال عمره کثرت مصائبه : هر که عمرش طولانی باشد گرفتاریهایش بسیار است.

612

من کثر شرّه لم یأمن مصاحبه : هر که شرّش بسیار باشد همنشیش از وی ایمن نیست.

613

من قدّم عقله علی هواه حسنت مساعیه هر که عقلش را بر هوای نفسش مقدّم دارد کوششهایش نیکو است.

614

من کلف بالأدب قلّت مساویه : هر که بواسطه و درباره کمال و ادب رنج برد بدیهایش کم است.

615

من سال فی صغره أجاب فی کبره : هر که در کودکی بپرسد در بزرگی پاسخ گوید (کنایه از اینکه تحصیل تحصیل علم در عنفوان جوانی سبب میشود که دیگران در بزرگی از وی علم آموزند).

616

من لم یجهد نفسه فی صغره لم ینبّل

ص: 645

فی کبره : کسیکه در حال کوچکی خود را برنج و تعب نیندازد در بزرگی بزرگ نگردد.

617

من کتم وجعا أصابه ثلاثة أيام و شکی إلى الله سبحانه كان الله معافیه : هر که دردیکه باورسیده است سه روز پنهان کند و با خداوند سبحان در میان گذارد از خدا او را عافیت میدهد.

618

من لا حیاء له لا خیر فیه : در مرد بی شرم خیری نیست.

619

من لم یعتبر بغيره لم یستظهر لنفسه : هر که از دیگری پند نپذیرد برای خودش پشتیبان نگیرد.

620

من کلف بالعلم فقد أحسن إلى نفسه هر که درباره علم زحمت بکشد البته با خودش نیکی کرده است.

621

من استهتر بالأدب فقد زان نفسه :

هر که شیفته و دلباخته کمال و ادب باشد خود را وزین و سنگین ساخته است.

622

من لهج بالحكمة شرف نفسه : هر که بحکمت گویا گردد نفس خود را شریف ساخته است.

623

من سجن لسانه أمن من ندمه : هر که خود را به بند و زندان در کشد از پشیمانی بر کنار است.

624

من وفی بعهدہ أعرب عن کرمة : هر که وفای بعهدش کند جوانمردیش را آشکار ساخته است.

625

من ملک عقله کان حکیمًا : حکیم و دانشمند کسی است که بر عقلش فرمانروائی داشته باشد.

(یعنی بموقع مناسب بتواند آنرا بکار افکند).

626

من ملك غضبه كان حلیمًا : هر که خشمش را مالك گردد بردبار است.

627

من اتقى ربّه كان کریمًا : هر که از پروردگارش بترسد بزرگوار است.

628

من ملك شهوته كان تقیًا : هر که شهوتش را مالك گردد پرهیزکار است.

629

من حفظ عهده كان وفیًا : هر که پیمانش را نگهدارد وفادار است.

630

من عمل بطاعة الله كان مرضیًا : هر که بفرمان خدا کار کند پسندیده است.

631

من أحسن عمله بلغ أمله : هر که عملش را نیکو سازد بآرزویش برسد.

632

من بلغ أمله فليتوقع حلول أجله : هر که بآرزویش دست یابد رسیدن اجلش را منتظر باشد.

633

من أدّى زکوة ماله وقى شحّ نفسه : هر که زکوة مالش را بدهد بخل خودش را نگهداری کرده

ص: 646

است (و در شمار جوانمردان است).

634

من تورع عن الشهوات صان نفسه :

هر که از شهوتها بپرهیزد خود را (از آتش دوزخ) نگهداشته است.

635

من استأذن على الله سبحانه أذن له :

هر که از خدا آگهی جوید خدا او را آگاه کند (یعنی انسان در کارها بیاری خدا که حرکت کرد البتّه خدا یاریش کند)

636

من قرع باب الله سبحانه فتح له : هر که درگاه خداوند بزرگ را بکوبد البتّه خدا درش را برویش می‌گشاید.

637

من اتكل على الأمانى مات دون أمله :

هر که بر آرزوها تکیه زند بامیدش نرسیده بمیرد.

638

من سالم الناس ستر عيوبه : هر که با مردم کار بصلح و مسالمت کند عیوبش پوشیده شود.

639

من تتبع عيوب الناس كشف عيوبه :

هر که بدنبال (کشف) عیوب مردم افتد عیوب و زشتی خود را آشکار سازد.

640

من اعتبر بعقله استبان : هر که با هوش خویش پندپذیرد هشیاری خود را هویدا ساخته است.

641

من أفضى سرا استودعه فقد خان : هر که رازیرا که بوی سپرده اند فاش سازد البتّه خیانت کرده است.

642

من کتم علما فکانه جاهل : هر که علمی را پنهان دارد (و بمردم نیاموزد) او با نادان یکسان است.

643

من عمر دار إقامة فهو العاقل : هر که نشیمنگاه (آخرت را و همیشگی) خویش را آباد سازد او مرد دانائی است.

644

من کثر طمعه عظم مصرعه : هر که پر طمع است در افتادنش بزرگ است.

645

من قلّ حیائه قلّ ورعه : هر که بی شرم است خدا ترسیش کم است.

646

من قلّ ورعه مات قلبه : هر که خدا پرستیش کم است دل مرده است.

647

من مات قلبه دخل النار : هر که دل مرده است داخل آتش است.

648

من قوی عقله أكثر الاعتبار : هر که عقلش قوی است بسیار پند پذیرد.

649

من لزم الطمع عدم الورع : هر که با طمع همراه است پارسائی را از بین میبرد.

650

من استدام ریاضة نفسه انتفع : هر که همیشه بریاضت و سختی دادن (و نافرمانی) نفس

ص: 647

651

من اتَّعَظَ بِالْعَبْرِ ارْتَدَع : هر که از پندها پند آموزد از بدی باز ایستد.

652

من انتظر العاقبة صبر : آنکه پایان کار را منتظر (و بامید آخرت) باشد صبر کند.

653

من سلّم أمره إلى الله استظهر : هر که کار خود را بخدا گذارد پشت خود را خوب بسته است.

654

من حسنت مساعیه طابت مراعیه : هر که سعی و کوششهایش نیکو باشد چراگاههایش پاکیزه میشود.

655

من کثر تعدیه کثرت أعدایه : هر که ستمکاریش بسیار باشد دشمنانش بسیار میشوند.

656

من أساء التّیّة منع الأمتیّة : هر که بد نیت باشد از رسیدن بآرزوها باز ماند.

657

من ساء مقصده ساء مورده : هر که بد مقصد و بد اندیش باشد فرودگاهی بد (که عبارت از دوزخ است) خواهد داشت.

658

من ساء عقده سرّ فقهده : هر که بند پیمانش بد و سست باشد (و در بند عهد و پیمانی که با خدا بسته است نباشد و آزار مردم مثلا بپردازد) نابودیش سبب خوشنودی خلق است.

659

من ساء عزمه رجع علیه سهمه : هر که قصد و نیتش بد باشد تیرش بخودش میخورد (و بخودش زیان میرساند).

660

من خالف علمه عظمت جریتمه و ائمه هر که بخلاف علمش رفتار کند (یعنی عالم بی عمل باشد) جرم و گناهش بزرگ است.

661

من سائت سَجِيَّة سَرَّت مَنِيَّة : هر که بدکردار باشد مرگش سبب خوشنودی مردم است.

662

من طالت غفلته تعجَّلْت هَلَكْتِه : هر که غفلتش طولانی شود هلاکتش نزدیک گردد.

663

من طالت فکرتِه حَسَنْت بصيرتِه : هر که دور اندیش باشد خوش بینش است (و در اثر فکر بسیار دیده بصیرتش باز گردد).

664

من شرفْت هَمَّتِه عَظْمْت قيمتِه : هر که دارای همتی بلند باشد ارزشش بزرگ است.

665

من شکر علی الإِسَاءَةِ سخر به : هر که برای بدکاریش سپاس گذارده شود (و باید بداند که) بآن بدکاری مسخره میشود.

666

من حمد علی الظُّلْم مکر به : هر که بر ستمکاری ستایش شود بآن مکر کرده شود.

ص: 648

من جار عن القصد ضاق مذهبه: هر که از راه راست و میانه بر کنار شود راه و روشش بر وی تنگ گردد (مَنْ أَعْرَضَ عَنِ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا).

من اعتصم بالله عزّ مطلبه: هر که بخدا (ی عزیز) پناه برد خواسته اش عزیز و محترم باشد (و از بلاها نجات پیدا کند).

من زهد هانت عليه المحن: هر که در دنیا زهد را پیشه خویش سازد اندوهها و سختیها بر وی آسان گردند.

من اقتصد خفت عليه المؤمن: هر که براه میانه رود سختیها بر وی آسان شوند.

من فسد دینه فسد معاده: هر که دینش فاسد باشد آخرتش تباه است.

من أساء إلى رعیتة سرّ حسّاده: پادشاهی که با رعیتش بد رفتاری کند حسودانش را خشنود میگرداند.

من خذل جنده نصر أضداده: پادشاهی که سپاهیان خویش را خوار دارد و دشمنان خود را یاری کرده است.

من خاف ربّه كفّ عن ظلمه: هر که از خدای خود بترسد دست از ستمکاری بکشد.

من زاد ورعه نقص إثمه: هر که پارسائیش را بیفزاید از گناهِش بکاهد.

من طلب الزيادة وقع في النقصان: هر که افزون طلبد در نقصان و کمی واقع گردد.

من کتم الإحسان عوقب بالحرمان : هر که نیکی را پنهان کند (و نیکی کننده را سپاس نگذارد) بناکامی و ناامیدی گرفتار گردد.

678

من منع الإحسان سلب الإمكان : هر که دست احسان خویش را (از خویشان و دوستان) باز گیرد توانائی نیکی کردن از وی گرفته شود.

679

من أدام الشکر استدام البرّ : هر که سپاس گذاری را ادامه دهد نیکی را بر خویش پایدار دارد.

680

من ترك الشّرّ فتحت علیه أبواب الخیر هر که بدی را واگذارد درهای نیکی برویش گشاده گردد.

681

من زرع خیرا حصد أجرا : هر که تخم نیکی کارد مزدش را میدرود.

682

من اصطنع حرًا استفاد شکرا : هر که با آزاد مردی نیکی کند ستایش را سود برد.

ص: 649

683

من أعمل فکرة أصاب جوابه : هر که فکر خود را بکار اندازد پاسخ (پرسش) را درست گوید.

684

من فکّر قبل العمل کثر صوابه : هر که پیش از کار بیندیشد راست رویش بسیار باشد (جز آنجا که قضای خداوندی کار را طوری دیگر خواهد).

685

من نصح فی العمل نصحته المجازاة : هر که در عمل خلوص نیت داشته باشد پاداش خوب و خالصی خواهد گرفت.

686

من أحسن العمل حسنت له المكافاة هر که کار نیکو کند پاداشش نیکو خواهد بود.

687

من قبل النصيحة سلم من الفضيحة : هر که پذیرای پند باشد از رسوائی بر کنار ماند.

688

من غش مستشيره سلب تدبیره : هر که با مشورت کننده خود خیانت ورزد تدبیرش از وی گرفته آید.

689

من ساء تدبیره تعجل تدمیره : هر که تدبیرش بد باشد هلاکت بسوی وی بشتابد

690

من عمّر دنياه خرّب ماله : هر که دنیای خود را آباد سازد پایان و آخرت خود را خراب خواهد کرد

691

من صدق مقاله زاد جلاله : هر که گفتار خود را راست دارد بزرگیش زیاد گردد.

692

من جرى مع الهوى عثر بالزّدى : هر که بدنبال هوا و هوس روان گردد با خواری و افتادگی بسر در آید.

693

من اغترّ بالدنيا اغتصّ بالمنى : هر که فریب دنیا را بخورد بوسیله آرزوها غصّه دار گردد.

694

من ركب الهوى أدرك العمى : هر که مرکب آرزوها را سوار گردد کوری را دریابد.

695

من أطاع هواه باع آخرته بدنياه : هر که هوای نفس را اطاعت کند آخرتش را بدنیایش بفروشد.

696

من عصی نصیحة نصر ضده : هر که پند دهنده خود را نافرمانی کند دشمن خود را یاری کرده است.

697

من کثر هزله بطل جدّه : هر که هزل و مسخرگیش بسیار باشد کوشش او باطل میشود.

698

من غلب عقله هواه أفلح : هر که عقلش بر هوای نفسش بچربد رستگار است.

699

من غلب هواه عقله افتضح : هر که هوای نفسش بر عقلش بچربد رسوا شود.

700

من أمارت شهوته أحيى مرّوته : هر که شهوت خود را بکشد مردانگی خود را زنده ساخته است.

ص: 650

701

من کثرت شهوته ثقلت مؤنّته : هر که پر شهوت باشد با رنجش سنگین است.

702

من ضعفت فکرته قویت غرّته : هر که فکرش زبون باشد غرور و فرییش قوی باشد.

703

من أحسن اكتسب حسن الثناء : هر که نیکی کند خوبی ستایش را بدست آورد.

704

من أساء اجتلب سوء الجزاء : هر که بدی کند پاداش را بخود جلب کرده است.

705

من قلّت مخافته کثرت آفته : هر که ترسش از خدا کم باشد آفتش بسیار است.

706

من جارت ولایته زالت دولته : هر پادشاهی در حوزه حکومتش ستم کند دولتش از بین برود.

707

من غلب شهوته صان قدره : هر که بر شهوتش غلبه کند جاه و رتبه خود را (نزد خدا و خلق) نگهداشته است.

708

من أطاع الله علا أمره : هر که خدا را فرمان برد کارش بالا گیرد.

709

من أصلح المعاد ظفر بالسّداد : هر که کار آخرتش را سر و سامان بخشد براستی و استواری دست پیدا کرده است.

710

من أيقن بالمعاد استكثر من الرّاد :

هر که یقین بآخرت داشته باشد توشه بسیار گرد میآورد.

711

من اهتدی بهدی الله فارق الأضداد هر که بهدایت خدا هدایت یابد از مخالفین جدا گردد (از دشمنان خدا ببرد و بدوستان حق به پیوندد).

712

من سرّه الفساد سائه المعاد : هر که از فساد و تباهی خوشنود شود از معاد و حشر و نشر بدش آید.

713

من عمل بطاعة الله ملك : هر که بفرمان خداوند تعالی کار کند شاه است (بر نفس خویش سلطنت پیدا میکند).

714

من أمن مکر الله هلك : هر که از مکر خدا ایمن نشیند هلاک گردد.

715

من عمل بأوامر الله تعالى أحرز الأجر هر که کار بفرمان خداوند تعالی کند اجر و ثواب را بچنگ آرد.

716

من أمن المکر لقی الشرّ : هر که از مکر (خدا و یا مردم) ایمن نشیند بد بیند (بد دیدنی بسیار

ص: 651

سخت زیرا انسان از همه جا بیخبر بکار خود مشغول ناگاه می بیند از اشخاصیکه ابدا بخاطرش خطور نمیکرد نقشه هائی علیه او ترسیم گردیده است که اساس و بنیاد زندگانی چندین ساله اش مورد مخاطره قرار میگیرد خدایا خودت ما را از شرّ این مردم که از هر درنده و گزنده خطرناکترند حفظ فرمای و در پناه خود بدار بالتّبیّ و آله).

717

من رضی بالدّنیاء فاتته الآخرة : هر که دنیا خورسندی دهد آخرت را از دست داده است.

718

من استغفر الله سبحانه أصاب المغفرة :

هر که از خداوند سبحان آمرزش خواهد بآمرزش برسد.

719

من أطاع الله سبحانه لم يشق أبدا : هر که فرمانبر خداوند سبحان باشد هیچگاه سختی نه بیند (چون سختی هم که می بیند از خدا می بیند و آنرا با خوشی استقبال میکند).

720

من أبصر عیب نفسه لم یعب أحدا : هر که عیب خودش را بنگرد عیب روی هیچکس نگذارد.

721

من أعجب بفعله أصیب بعقله : هر که از کار خودش خوشش آید مصیبتی بعقلش خواهد رسید (و لا اقل عقلش متوقّف خواهد ماند).

722

من قوّم لسانه زان عقله : هر که زبان و سخن خود را استوار دارد (و در معنی) عقل خود را سنجیده است.

723

من أعجبه قوله فقد غرب عقله : هر که سخنش او را بشگفتی بدارد البتّه از عقل خود دوری گزیده است.

724

من کثر إعجابه قلّ صوابه : هر که خوش آمدنش از خودش بسیار باشد راستی او بسی کم است.

725

من طال عمره فجع بأعزّته و أحبّائه :

هر که عمرش طولانی شود بمرگ دوستان و عزیزانش دردناک و ماتمدار گردد.

726

من کثر وقاره کثرت جلالته : هر که وقارش بسیار باشد بزرگیش بسیار است.

727

من کثر ظلمه کثرت ندامته : هر که ستمکاریش بیش پشیمانیش بیش است.

728

من ركب العجل أصابه الزّلل : هر که بر اسب شتاب سوار گردد و لغزش او را دریابد.

729

من اغترّ بالمهل اغتصّ بالأجل : هر که مغرور و بمهلت و دوره عمر گردد اجل غصّه دارش سازد.

730

من عقل کثر اعتباره : هر که خردمند باشد پند پذیرفتنش بسیار است.

ص: 652

731

من جهل کثر عثاره : هر که نادان باشد لغزشش بسیار است.

732

من لان عوده کثفت أغصانه : هر که چوبش نرمتر (و خویش خوشتر) شاخه هایش بیشتر است.

733

من حسنت عشرته کثر إخوانه : هر که خوش زندگی تر بر برادرتر است.

734

من استطال علی الإخوان لم یخلص له إنسان : هر که بر برادرانش ستم روا دارد هیچ انسانی دل با وی پاك ندارد.

735

من منع الإنصاف سلبه الإمكان :

هر که انصاف و عدل را مانع گردد (و درباره دیگران بکار نه بندد) توانائی آن از وی برود.

736

من ولع بالغیبة شتم : هر که در بدگوئی حریص باشد دشنام داده شود.

737

من أكثر المقال سئم : هر که پر گوئی کند بد بیند (مردم از وی بدشان آید).

738

من قرب من الدنّیة اتهم : هر که بزشتی و پستی نزدیک گردد متهم شود (و دامانش بتهمت گناه آلوده گردد).

739

من خاف الوعید قرّب علی نفسه البعید هر که از بیم دادن خدا بترسد مرگ دور را بر خویش نزدیک بیند.

740

من ألح فی السّؤال حرم : هر که در چیزی خواستن اصرار ورزد محروم ماند.

741

من استعمل الرفق لان له الشّديد :

هر که نرمی را بکار بندد هر سختی پیشش نرم گردد.

742

من أتجر بغير فقه فقد ارتطم في الرّبا :

هر که بدون داشتن علم دین تجارت کند در رباکاری فرو افتد.

743

من تقرّب إلى الله تعالى بالطّاعة أحسن له الحياء : هر که بوسیله اطاعت بخدا نزدیکی جوید خدا حیا را برایش بیاراید.

744

من لزم الصّمّت أمن المقت : هر که خاموشی را ملازم گردد از دشمنی خلق بر کنار ماند.

745

من قعد عن الفرصة أعجزه الفوت :

هر که بگاه فرصت بنشیند از دست رفتن آن فرصت او را در مانده سازد.

746

من قلّ كلامه قلّت آثامه : هر که کم حرف است گنااهش هم کم است.

747

من كبرت همّته غرّت مرّاه : هر که همّتش بلند است مرّاه و مقصدش عالی و ارجمند است

ص: 653

748

من کثر جمیله أجمع التّاس علی تفضیله هر که نیکیش بسیار است همه مردم بر فضل و فوزنی وی معترفند.

749

من کثر إنصافه تشاهدت التّفوس بتعدیله : هر که انصافش بیشتر است مردم همگان بعدالتش گواهی میدهند.

750

من قلّ طعامه قلّت آلامه : هر که خوراکش کمتر رنجهایش کمتر است.

751

من کثر عدله حمدت آیّامه : هر که عدلش بیشتر روزگارش ستوده تر است.

752

من قلّ کلامه بطن عیبه : هر که سخنش کم است عییش پنهان است.

753

من کثر احتراسه سلم عیبه : هر که خود نگهداریش بسیار است سالم از عیب است.

754

من أمر علیه لسانه قضی بحتفه : هر که زبانش بر وی حکومت داشته باشد زبان بهلاکش فرمان راند.

755

من أطاع غضبه تعجّل تلفه : هر که خشمش را فرمانبرد در نابودی خودش شتاب کرده است.

756

من اتقى الله فاز و غنی : هر که از خدا بترسد پیروز و بی نیاز گردد.

757

من أطاع الله سبحانه عزّ و قوی : هر که خدایرا فرمانبرد ارجمند و نیرومند گردد.

758

من قال بما لا ينبغي يسمع ما لا يشتهي :

هر که چیزیکه سزاوار نیست بگوید چیزیکه دوست ندارد بشنود.

759

من أحسن أفعاله أعرب عن وفور عقله هر که کردارش نیک است فراوانی عقل خود را هویدا ساخته است.

760

من سدّد مقاله برهن عن غزارة فضله هر که سخنش را درست و استوار دارد فزونی فضلش را آشکار ساخته است.

761

من كثرت عوارفه أبان عن كثرة نبلة هر که دانشها و معارفش بسیار باشد از بسیاری بزرگیش حکایت مینماید.

762

من آمن بالآخرة أعرض عن الدنيا : هر که ایمان بآخرت داشته باشد از دنیا کناره میگیرد (و عشق مال و جاه را از دل بیرون میکند).

763

من أيقن بما يبقى زهد فيما يفنى : هر که بدانچه که باقی است یقین داشته باشد در آنچه

ص: 654

که فانی است زهد میورزد (از جهان تن میزند)

764

من توکل علی الله سبحانه کفی و استغنی هر که توکل بر خداوند سبحان کند خدا او را کفایت و بی نیازش گرداند.

765

من انقطع إلی غیر الله سبحانه و تعالی شقی و تعنی : هر که بسوی غیر خداوند تعالی قطع پیدا کند و با جز خدا پیوند نماید بدبخت گردد و گرفتار رنج و اندوه شود.

766

من أحب لقاء الله سبحانه و تعالی سلا عن الدنيا : هر که دیدار خداوند تعالی را دوست داشته باشد از دنیا کنار میکشد.

767

من کثر لهوه قلّ عقله : هر که هزل و لهوش بسیار باشد کم خرد است.

768

من کثر حسده طال کمده : هر که پر حسد است اندوه و غصّه اش طولانی است.

769

من غلب علیه اللهو بطل جدّه : هر که هزل و بازی بر وی غلبه کند درستیش از بین میرود.

770

من غلب علیه الهزل قلّ عقله : هر که مسخرگی بر وی غلبه داشته باشد کم خرد است.

771

من غلب علیه الغفلة مات قلبه :

غفلت بر هر که غلبه کند دلش میمیرد.

772

من کثر لومه کثر عاره : هر کس ناکسیش بیشتر ننگش بیشتر است.

773

من کثر مزحه قلّ وقاره : مرد پر مزاح کم لنگر است.

774

من اعتزّ بالحقّ أعزّه الحقّ : هر که از حقّ عزّت جوید حق عزیزش دارد.

775

من قنع رزق الله سبحانه استغنى عن الخلق : هر که بر روزی خداوند سبحان قانع باشد از مردم بی نیاز است.

776

من وهب له القناعة صانته : هر که قناعت داده شود آن قناعت نگهداریش کند (و دینش محفوظ بماند).

777

من حسن يقينه حسنت عبادته : هر که یقینش درباره خدا نیکو باشد عبادتش خوب است.

778

من رضی بالقضاء طاب عيشه : هر که بقضای خدا راضی باشد عیشش گوارا و زندگیش منظم است.

779

من حسنت سياسته دامت رياسته :

هر که سياستش خوب است رياستش پایدار است.

ص: 655

780

من حسنت نفسه عزّ معسرا : هر که خوش جنس و پاک طینت باشد بحال تنگدستی عزیز است.

781

من شرفت نفسه ذلّ موسرا : هر که نفسش آزمند و حریص باشد بحال دارائی خوار است.

782

من حرص علی الآخرة ملك : هر که بر آخرت حریص باشد آخرت را مالک گردد.

783

من حرص علی الدنیا هلك : هر که بر دنیا حریص باشد هلاک گردد.

784

من راقب أجله اغتتم مهله : هر که اجلش را مراقب باشد دوران زندگانش را غنیمت شمارد.

785

من قصر أمله حسن عمله : هر که آرزویش کوتاه باشد کردارش نیکو گردد.

786

من أطال أمله أفسد عمله : هر که آرزویش را دراز گرداند عملش را تباه سازد.

787

من ذكر المنیة نسی الأمیة : هر که مرگ را بیاد داشته باشد آرزوها را فراموش سازد.

788

من أخلص النیة تنزه عن الدیة : هر که نیتش را پاکیزه سازد از پستیها و زشتیها پاک گردد.

789

من كثر مناه قلّ رضاه : هر که امیدش بسیار باشد خوشنودیش کم است.

790

من کثر مناه کثر عناه : هر که پيرو امید و آرزوی خود باشد رنج و گرفتاریش بسیار است.

791

من کثر سخطه لم یعتب : هر که خشمش بسیار باشد عتاب کرده نشود (شاید مراد این باشد کسیکه ببدخوئی و پر خشمی عادت کرده مردم دیگر چشم نیکی و مهربانی از وی نداشته باشند و بخوی بدش ملامتش نکنند).

792

من قنع کفی مذلة الطلب : هر که قانع باشد خواری خواهش و طلب از وی کفایت کرده شود.

793

من صدق یقینه لم یرتب : هر که یقینش (درباره خدا و قیامت) درست باشد شك نیاورد.

794

من أنعم علیه فشکر کمن ابتلی فصبر : هر که درباره او انعام کرده شود و او سپاسگذاری کند کسی را ماند که گرفتار و دچار بلائی شده و شکیبائی گزیده است.

795

من رضی بالقدرة استخفّ بالغير : هر که بتقدیر الهی راضی باشد گردشهای روزگار را سبک و آسان گیرد.

796

من استعان بالنعمة علی المعصية فهو الکفور : هر که بوسیله نعمت بر نافرمانی خدا یاری جوید پس او نعمت خدا را پوشنده و ناسپاسگذار است

ص: 656

797

من تسخّط للمقدور حلّ به المحذور : هر که بر مقدرات الهی خشمگین باشد محذورات و ناپسندها بر وی فرود آید.

798

من حسن ظنّه فاز بالجنّة : هر که باطنش خوب باشد به بهشت خواهد رفت (چون نیتش این است تا زنده است خدا را عبادت کند).

799

من زاد شعبه كظّته البطنة : هر که سیری و پرخوریش را بیفزاید پری شکم او را برنج افکند و راه تنفس را تنگ سازد.

800

من كظّته البطنة حجبته عن الفطنة :

پری شکم هر کس را برنج در افکند او را از فطانت و زیرکی باز دارد (و چشم هوشش را کور سازد).

801

من أطاع الله عزّ نصره : هر که خدا را اطاعت کند خداوند یاریش را عزیز گرداند (و توانایش سازد)

802

من لزم القناعة زال فقره : هر که قناعت را همراه گردد فقرش بر طرف شود (چون بکم میسازد و دست در یوزکی بر در این و آن نمیبرد).

803

من قلّ أكله صفا فکره : هر که خوراکش کم باشد فکرش روشن است.

804

من اعتزل حسنت زهادته : هر که گوشه گیرد (و دامن از فتن در پیچد) زهدش نیکو گردد

805

من تورّع حسنت عبادته : هر که پارسائرا پیشه خود سازد عبادتش نیکو گردد.

806

من داری النَّاس أمن مکرهم : هر که با مردم نرمی و مدارا کند از مکر مردم ایمن خواهد بود.

807

من اعتزل النَّاسَ سلم من شرِّهم : هر که خود را از مردم کنار کشد از بدیشان سالم خواهد بود.

808

من رضی بالمقدورة قوی یقینه : هر که بهر چه مقدر شده است راضی باشد یقینش استوار است.

809

من زهد فی الدنیا حسن دینه : هر که در دنیا زهد را پیشه خویش سازد دینش نیکو است.

810

من ألهم العصمة أمن الزَّلل : هر که پاکدامنی و خویشتن داری از گناه را ملهم گردد از لغزشها بر کنار خواهد ماند.

811

من أمدّه التوفیق أحسن العمل : هر که توفیق یار و مددکارش باشد عمل را خوب خواهد گذارد.

812

من تجبّر حقّره الله و وضعه : هر که گردنکشی کند خداوند او را خوار و واگذار کند.

813

من تواضع عظمه الله سبحانه و رفعه هر که فروتنی کند خداوند سبحان بزرگش کند و او را

ص: 657

بر کشد.

814

من کثر إحسانه أحبّه إخوانه: هر که خویش بسیار باشد برادرانش دوستش دارند.

815

من حسنت کفایتة أحبّه سلطانه :

هر که خوش کفایت (و کار بر) باشد پادشاهش دوستش دارد.

816

من عامل بالبعی کوفی به : هر که کار ستم کند کارش با ستم برآید (و همان بیند که کند).

817

من سلّ سیف العدوان قتل به : هر که تیغ ستم از نیام بر کشد بهمان تیغ کشته افتد.

من استنصح الله حاز التوفیق : هر که از خدا پند خواهد (خدا ویرا هدایت کند) و توفیق را دریابد.

من أطاع التّوانی ضیع الحقوق: هر که سستی را پیروی کند (و برای حقگذاری برادران دینی کوشش نکند) حقوق را ضایع گذارده است.

818

من صدق الواشی أفسد الصّدیق: هر که سخن بد خواه و سخن چینی را باور دارد دوست را تباه گرداند.

819

من زهد فی الدّنیاء لم تقته : هر که زهد را در دنیا بکار بندد (و دنبال دنیا نرود) دنیا از دستش بیرون نخواهد رفت.

820

من رغب فیها أتعبته وأشقتّه : هر که مایل و راغب دنیا باشد دنیا او را برنج افکند و بدبختش سازد.

821

من صدقت لهجته قویت حجّته :

هر که صریح اللهجه و درست گفتار باشد حجّتش قویست

من أحبنا فليعمل بعملنا و ليتجلبب الورع هر که دوستدار ما است باید کردار ما را کار بندد و لباس پرهیزکاری را در پوشد.

من كان يبسير الدنيا لم يقنع لم يغنه من كثير الدنيا ما يجمع : هر که بکمی از دنیا نسازد بی نیاز نگرداند از دنیا آنچه را که او جمع مینماید.

من ارتاب للإيمان أشرك : هر که در ایمان بخدا شك داشته باشد بخدا شرك آورده است.

من أبدء صفحته للحق هلك : هر که روگرداندن از حق را آشکار سازد (و با حق دشمنی آغازد) تباه گردد.

من تفكر في ذات الله سبحانه ألهد :

هر که در ذات خدا (و اینکه خداوند چگونه چیزی

است) فکر کند ملحد شود (و بزندقه و ارتداد گراید)

827

من تذکر بعد السفر استعدّ : هر که دوری راه را یاد آور شود (و بیندیشد که چه راه پر خطری در پیش دارد) آماده شود.

828

من بحث عن عيوب الناس فليبدء بنفسه هر که از عیبهای مردم کنجکاوی و گفتگو میکند بهتر آنست که اول بعیب خویش پردازد.

829

من طلب شيئاً ناله أو بعضه : هر که در پی یافتن چیزی بر آید بآن و یا برخی از آن برسد.

830

من رضى عن نفسه كثر السّاخط عليه هر که از خود راضی و خودخواه باشد خشم گیرنده بر وی بسیار گردد (چرا که او با همه ناقصی خود را کامل و دیگران را ناقص دیده چشم احترام از مردم دارد و همین معنی باعث خشم مردم شود).

831

من بذل معروفه كثر الرّاغب اليه هر که نیکی خود را نثار مردم کند دلهای متمایل بوی بسیار گرداند.

832

من حسن خلقه سهلت له طرقه :

راهها برای مردم خوشخلق هموار است.

833

من شكر المعروف فقد قضى حقّه :

هر که نیکی را سپاس بگذارد البتّه حق نیکی را ادا کرده است.

834

من حسن كلامه كان النّجح أمامه هر که سخنش خوب و نرم باشد رستگاری (از گرفتاری) پیش روی او است.

835

من ساء كلامه كثر ملامه : هر كه بد سخن باشد نكوهش گرانش بسياراند.

836

من رغب في السّلامه ألزم نفسه الاستقامة : هر كه سلامتی خود را مایل است باید درستی را ملازم و همراه باشد.

837

من استظهر الجهل فقد عصی العقل :

هر كه از نادانی یاری جوید البتّه خرد را نافرمانی کرده است.

838

من عفی عن الجرائم فقد أخذ بجوامع الفضل : هر كه از گناهان بگذرد (و آنها را مرتكب نشود یا اینکه از گناهان دیگران بگذرد) البتّه کلیّة فضل و جوانمردی را گرفته است.

839

من يطلب العزّ بغير حقّ يذلّ : هر كه عزّت را از غیر راه حق بجوید خوار میگردد.

840

من يطلب الهدایة من غیر أهلها یضلّ هر كه هدایت را از غیر اهلس بجوید گمراه گردد.

ص: 659

من تفکّر فی آلاء اللّٰه سبحانه و قوّی : هر که در نعمتهای خداوند تعالی بیندیشد موفق (بهدایت و رستگاری) گردد.

من تفکّر فی ذات اللّٰه سبحانه تزندق :

هر که درباره ذات (و اینکه خداوند از چیست و در چیست) بیندیشد کافر گردد.

من أمسك عن فضول المقال شهدت بعقله الرّجال : هر که از فزونیهای گفتار خودداری کند (و سخن را موجز و مختصر بگذارد) مردان سخن بخردمندیش گواهی دهند.

من جالس الجهّال فليستعدّ للقليل و القال : هر که با نادانان نشیند (و با آنها آمیزش نماید) البتّه باید خود را آماده شنیدن چنین و چنان و زشت و زیبا سازد.

من أكثر من ذكر الموت نجا من خداع الدّنيا : هر که بسیار بیاد مرگ باشد از چنگال فریبهای جهان میرهد.

من رغب فی نعیم الآخرة قنع بيسير من الدّنيا : هر که در نعمتهای آخرت رغبت داشته باشد بکمی از دنیا میسازد.

من ممّ بمعروفه أسقط شكره : هر که با نیکی خود منتّ گذارد سپاسگذاری خود را از بین برده است.

من أعجب بعمله أحبط أجره : هر که کارش را نیکو پندارد (و بر دیگران ناز فروشد) مزدش را از بین برده است.

من جعل كلّ همّه لآخرته ظفر بالمأمول : هر که تمام همّت و اندوهش را برای آخرتش قرار دهد بامید و آرزویش دست یابد.

من أمسك لسانه أمن ندمه : هر كه زبان خود را نگهدارد (و بیهوده سخن نگوید) از پشیمانی بر کنار است.

851

من أمسك عن الفضول عدلت رایاته للعقول : هر كه خود را از فزونیهای سخن یا اضافات زندگی نگهدارد پرچمهای خود را برای خردمندی بر پای دارد (و دانائی خویش را اعلام نماید).

852

من ركب الباطل زلّ قدمه : هر كه اسب باطل را سوار گردد پیش بلغزد (و بسر در افتد).

853

من كساه الحياء ثوبه خفی عن الناس عیبه : شرم و حیاء جامه خود را بر هر كس بپوشد

ص: 660

عيب آنكس بر مردم پوشيده ماند (و مردم از گناهانش آگهي نيايد).

854

من قارن ضده كشف عيبه و عذب قلبه : هر كه با دشمنش نزديك باشد عيبش هويدا گردد و دلش معذب باشد.

855

من عرف بالحكمة لاحظته العيون بالوقار هر كه بدانشمندی و حكمت شناخته گردد و مردم بدیده حشمت و بزرگيش بنگراند.

856

من تعرّی بالورع ادرع جلباب العار :

هر كه از پرهيز و پارسائی برهنه گردد جامه ننگ را بتن در پوشد.

857

من اشتغل بما لا يعنيه فاته ما يعنيه هر كه بناشايسته كاری سرگرم گردد آنچه شايد و بايد از وی فوت گردد.

858

من طلب من الدنيا ما يرضيه كثر تجنيه و طال تعنيه و تعديه : هر كه از دنيا طالب چيزي كه خورسندش سازد باشد جنائتش بيشمار و ستمش و رنجش بسيار است.

859

من عرف عن الدنيا أته صاغرة : هر كه خود را از دنيا كنار كشد دنيا بخواری نزدش آيد.

860

من رزق الدين فقد رزق خير الدنيا والآخرة : بهر كس كه دين داده شود البته خير دنيا و آخرت بوی داده شده است.

861

من أخطأه سهم المنية قيده الهرم : تير مرگ از هر كس كه در گذرد و او را از پای نيفكند پيري او را بدام اندازد.

862

من قبل عطاك فقد أعانك على الكرم :

هر که عطای تو را قبول کند البتّه تو را بر کرم کردن یاری کرده است.

863

من رقی درجات الهمم عظّمته الأمم :

هر کس درجات همّتها را طیّ کند و بالا رود مردم بزرگش شماراند.

864

من سامح نفسه فیما یحبّ طال شقاها فیما لا یحبّ : هر که در چیزیکه مورد پسندش هست با نفسش سهل انگاری کند (و خواهش نفسش را روا سازد) بد بختیش بطول انجامد در چیزی که دوست نمیدارد

865

من شغل نفسه بما لا- یحبّ ضیع من أمره ما یجب : هر که نفس خود را بچیزیکه واجب نیست مشغول سازد آنچه از کارش که واجب است از دستش برود.

867

من قام بشرائط الحرّیة أهل للعتق :

ص: 661

هر که بشرايط آزاد مردی اقدام کند سزاوار آزادی گردد.

868

من قصّر عن أحكام الحرّية أعيدي إلي الرّق هر که از لوازم آزادگی کوتاه آید (و بهنگام فراخی نعمت زیر دستان را ننوازد) بسوی بندگی برگشت داده شود.

869

من أصبح يشكو مصيبة نزلت به فإنّما يشكو ربّه : هر که گرفتاری که بر او نازل گردیده است با دیگری شکایت و بازگو کند البتّه چنین کسی از پروردگارش شکایت کرده است

870

من أفنى عمره في غير ما ينجيه فقد أضاع مطلبه : هر که عمرش را در غیر کاری که نجات دهنده او است تمام گرداند البتّه آنچه که مراد و مطلب او است تباه ساخته و از دست داده است.

871

من اكتسب مالا من غير حلّه أضمرّ بأخرته هر که از غیر راه حلال مالی بدست آرد باخرتش زیان میرساند.

872

من تأيّد في الأمور ظفر بغيته : هر که در کارها (از جانب خدا یا خلق) یاری کرده شود البتّه بارزایش دست یابد.

873

من سما إلى الرّياسة صبر على مضمض السّياسة : هر که رتبه سروری را بالا رود بر سوزشها و گرفتاریهای سیاستمداری شکیب ورزد

874

من قصّر في السّياسة صغر في الرّياسة هر که در سیاستمداری کوتاهی کند در ریاست و سروری کوچک باشد.

875

من اجترى على السّلمطان فقد تعرّض للهوان : هر که بر پادشاه دلیر شود (و سخنهاى ناگفتنی را با وی بگوید) خود را در معرض خواری در آورده است.

876

من سئل ما لا يستحقّ قبول بالحرمان :

هر که آنچه را که سزاوار نیست درخواست کند (و پای از مرز خویش فراتر نهد) با ناکامی روبرو شود.

877

من دارء أضداده أمن المحارب : هر که با دشمنانش مدارا کند از مراکز جنگها را ایمن گردد (و کسی را با وی کاری نباشد).

878

من فکّر فی العواقب أمن المعاطب : هر که در پایان کارها بیندیشد از تباهیها بر کنار ماند.

879

من أهمل العمل بطاعة الله سبحانه ظلم نفسه : هر که در کار فرمانبرداری خدا سستی روا

ص: 662

دارد بخودش ستم کرده است.

880

من كشف ضره للناس عذب نفسه :

هر که گرفتاری خود را نزد مردم آشکار سازد خودش را عذاب کرده است.

881

من ركب الأهوال اكتسب الأموال :

هر که مرکب سختیها را سوار گردد (و خدا هم مقدر فرموده باشد) دارائیها را بدست میآورد.

882

من أكمل الإفضال بذل التّوافل قبل السّؤال : هر که بخواهد فضلها را کامل کند باید بخششهایش پیش از درخواست کردن باشد.

883

من كتم الأطباء مرضه خان بدنه :

هر که دردش را از طیبیان پنهان سازد به تشّ خیانت کرده است (و آنکه امراض روحیش را از طیبیب روحانی پنهان میکند خیانت کارتر است چون مرض قلب مهمّتر از مرض بدن است).

884

من عوّد نفسه المراء صار دیدنه :

هر که نفس خود را به ستیزه خوئی بار آورد آن کار پیشه او گردد.

885

من أسدی معروفاً إلى غیر أهله ظلم معروفه : هر که نیکی را بغیر اهله برساند به نیکی خود ستم کرده است.

886

من وثق بغرور الدّنيا أمن مخوفه : هر که بغرور جهان اطمینان پیدا کند البتّه از مراکز خوف جهان خود را ایمن داشته است (و از مهالك آن غافل نشسته است در صورتیکه نباید چنین باشد).

887

من أعطى في غير الحقوق فقد قصّر عن الحقوق : هر که در غیر حقوق حقّه الهی بذل و بخشش کند البتّه در اداء حقوق الهی کوتاهی کرده است.

888

من لم يتعاهد مواده فقد ضيّع الصّدیق هر که عهد دوستانش را نگه ندارد البتّه دوست را تباه ساخته است.

889

من کثر غضبه لم يعرف رضاه : هر که خوشنودی مرد پر خشم شناخته نگردد (و اغلب از فرط خشم و غضب حرف حسابی خود را ناحساب کند).

890

من وادّك لأمر ولی عند انقضائه : هر که برای کاری تو را دوست داشته باشد آن کار که تمام شد او نیز دست از دوستی بکشد.

891

من قلّ عقله کثر هزله : هر که عقلش کم باشد هزل و سبکیش بسیار است.

892

من أخذ نفسه صان قدره و حمد

ص: 663

عواقب امره : هر که بر نفس خویش تنگ گیرد رتبه خود را حفظ کند و پایان کارش نیکو گردد.

893

من أهمل نفسه أفسد أمره : هر که نفس خویش را واگذارد کارش را تباه سازد.

894

من أظهر فقره أذلّ قدره : هر که فقر و نداری خود را آشکار کند (و آبروی خود را بریزد).

پایه خود را پست نماید.

895

من قنع بقسم الله استغنى عن الخلق :

هر که بقسمت خدا قناعت کند از مردم بی نیاز گردد.

896

من اعتزّ بغير الحقّ أزلّه الله بالحقّ :

هر که بغير حق عزّت جوید خدا او را بوسیله حق خوار گرداند (البته حق که آمد باطل رسوا و نابود میگردد) من اکتسب حراما احتقّب اثاما: هر که حرامی بدست آرد گناहانی را گرد آرد.

897

من اتّخذ الحقّ لجاما اتّخذہ الناس إماما هر که حق را لجام گیرد (و بند راستی را بر دهان زند) مردم او را پیشوا و امام گیرند.

898

من کثر فکرة فی المعاصی دعتہ إليها :

هر که درباره گناهان بسیار بیندیشد گناهان او را بسوی خود کشند.

899

من ترفّق فی الأمور أدرك إربه منها هر که رفق و مدارا در کارها کار بندد و حاجت خود را از آن بیابد.

900

من قعد عن طلب الدّنيا قامت إليه هر که از دنیا طلبی فرو نشیند دنیا برایش برخیزد

901

من کثر فکره فی اللذّات غلبت علیه هر که بسیار بفکر لذّات دنیا باشد لذّتها بر وی غلبه کنند.

902

من شکرک من غیر صنّیعة فلا تأمن ذمّة من غیر قطیعة : هر که بدون کار نیکی (که از تو درباره وی صادر شود) سپاست گذارد و از نکوهش وی بدون بریدن پیوند ایمن مباش.

903

من أمرک باصلاح نفسک فهو أحقّ من تطیعه : هر که تو را بشایستگی کار نفست فرمان دهد پس او سزاوارترین کسی است که باید فرمانش را ببری.

904

من کفر حسن الصّنیعة استوجب قبح القطیعة : هر که نیکی را به بدی پاداش دهد

ص: 664

سزاوار است بزشتی از وی بریده شود.

905

من صبر علی مَرِّ الأذی أبان عن صدق التَّقوی : هر که بر تلخی آزار (مردم) صبر کند درستی پرهیزکاری را آشکار ساخته است (و پیدا است چنین کسی اهل تقوی است).

906

من استهدی النَّوی عمی عن نهج الهدی هر که از گمراه هدایت جوید از راه هدایت کور ماند.

907

من عتب علی الدَّهر طال معتبه : هر که بروزگار عتاب کند (و از آن شاکی باشد) عتاب و شکایتش بطول انجامد).

908

من تعدی الحَقَّ ضاق مذهبه : هر که از حق تجاوز کند راه و روشش بر وی تنگ گیرد.

909

من أحبَّ الذکر الجمیل فلیبذل ماله هر که دوستدار یاد نیکست البتّه باید مالش را بذل و بخشش نماید.

910

من رغب فیما عند الله بلغ غایة آماله هر که در آنچه که نزد خدا است رغبت و میل پیدا کند بآرزویش میرسد.

911

من تکرّر سؤاله للنّاس ضجروه : هر که در خواستش را برای مردم مکرّر کند ضجر و آزارش کنند.

912

من طلب ما فی أیدی النّاس حقروه :

هر که طالب آنچه از مال و ثروت که در دستهای مردم است باشد مردم خوارش گیرند.

913

من جمع المال لیفیع به النّاس أطاعوه و من جمعه لنفسه أضاعوه : هر که گرد آورد مالی را که مردم بدان سود برند مردم اطاعتش کنند و هر که آن مال را برای سود بردن خودش گرد آورد مردم ضایعش گذارند.

من فکّر أبصر العواقب : هر که بیندیشد پایان کارها را بنگرد (و از گرفتاریها رها گردد).

من لهی عن الدّنيا هانت علیه المصائب هر که جهان را ببازیچه گیرد گرفتاریهای جهان بر وی آسان گردد.

من سئل فوق قدره استحقّق الحرمان هر که بالاتر از اندازه خود درخواست کند (و قدر خود را نشانسد) ناکامی را سزاوار است.

من انتصر بأعداء الله استوجب الخذلان هر که بوسیله و با دشمنان خدا یاری جوید مستوجب خواری است.

من خشنت عریکته افتقرت حاشيته

ص: 665

هر که خویش درشت باشد نیازمند اطراف و حواشی او را فرو گیرد (و تنها ماند).

919

من تلن حاشيته يستدمّ من فوقه المحبّة هر که با اطرافیان خوشخوئی و نرمی کند محبّت از بالای سرش (از جانب خدا) بر وی دایمًا میبارد.

920

من استقصی علی صدیقه انقطعت مودّته : هر که بر دوستش کنجکاوی روا دارد (و از او بد گمان باشد) دوستیش قطع و بریده شود.

921

من أطرّح الحقّد استراح قلبه و لبّه هر که کینه و بد اندیشی را بیفکند عقل و قلبش آسوده گردند.

922

من استقصی علی نفسه أمن استقصاء غیره علیه : هر که خود را مورد کنجکاوی قرار دهد (و عیوب خویش را بررسی نماید) ایمن از بررسی دیگری بر خودش مییاشد.

923

من لم یأس علی الماضي و لم یفرح بالآتی فقد أخذ الزّهد بطرفیه : هر که افسوس گذشته را نخورد و بآینده شادمان نگردد البتّه چنین کسی دو طرف زهد را گرفته است.

924

من شکر من النّعم علیه فقد کافاه :

هر که شکر نعمتهائیکه بر او وارد میشود بجای آرد البتّه حقّ نعمت را گذارده است.

925

من قابل الإحسان بأفضل منه فقد جازاه : هر که نیکی را ببالاتر از آن برابر سازد البتّه پاداش آنرا داده است.

926

من تسرّع إلى الشّهوات تسرّعت إلى الآفات : هر که بسوی شهوتها شتاب کرد آفتها و رنجها بسوی شتاب کرد.

927

من ترقّب الموت سارع إلى الخیرات هر که مرگ را منتظر باشد بسوی خوبیها بشتابد (و بتدارک کار برخیزد).

من اشتاق إلى الجنة سلا عن الشهوات هر که آرزومند بهشت باشد خود را از شهوات کنار کشد و نگهدارد.

من أشفق من النار اجتنب المحرمات هر که از آتش دوزخ بترسد از حرامها کناره گیرد.

من أحب الدار الباقية لهي عن اللذات هر که مشتاق سرای پایدار آخرت باشد خود را از لذتها (ی جهان ناپایدار) غافل سازد.

من أشعر قلبه التقوى فاز عمله : هر که لباس تقوی را بدش بپوشد بعمل خود برسد

(و مقام متّین را نائل شود).

932

من ساء خلقه مله أهله: اهل بیت مرد بدخو از او بیزار میگردند (تا چه رسد بدیگران).

933

من استطال إلى التّاس سلب القدرة هر که بر مردم تعدّی و تجاوز روا دارد قدرت از وی سلب گردد.

934

من عفّ خفّ وزره و عظم عند الله قدره: هر که پاکدامن باشد بار گناهش سبک است و نزد خداوند رتبه اش بزرگ است.

935

من جرى في میدان أمله عشر بأجله:

هر که در میدان آرزویش بتازد با مرگ خود بسر در آید.

936

من سعی لدار إقامة خالص عمله و کثر وجله: هر که برای سرای ماندن و اقامتش بکوشد عملش را خالص گذارد و ترسش از خدا بسیار باشد.

937

من کثرت نعم الله عليه کثرت حوائج التّاس إليه: هر که نعمتهای خدا بر وی بسیار گردد نیازمندیهای مردم بر وی بسیار گردد (و او باید با تمام قوا بر رفع نیازمندیهای مردم بکوشد).

938

من زاد علمه على عقله كان وبالاً عليه: هر که علمش بر عقلش بچربد آن علم بر وی وبال و گرفتاری است (چه بسیار از علما که عقلشان کافی نبود و میلیونها بشر را برای سالهای بسیار بنده و برده اجانب ساختند و چه بسیار اشخاص عامی که عاقل بودند ملل بزرگی را از خطرات نجات دادند پس این فرمایش حضرت یکی از بزرگترین حکمتها بلکه در شمار معجزات است).

939

من کثر حرصه کثر شقائه: هر که حرصش بیشتر بدبختیش بیشتر است.

940

من کثر مناه طال عناؤه : هر که آرزویش بیش رنجش درازتر است.

941

من صوّر الموت بین عینیه هان أمر الدنیا علیه : هر که مرگ را بین دو چشمش مجسم سازد کار جهان بر وی آسان گردد.

942

من کرم دینه عنده هانت الدنیا علیه هر که دینش پیشش گرامی باشد دنیا (با همه سختیها) بر وی آسان باشد.

943

من ظلم نفسه کان لغيره أظلم : هر که بر خود ستم کند البته بر دیگری ستمکارتر است.

944

من اشتغل بغير المهمّ ضیع الأهمّ : هر که بکاری

ص: 667

بی اهمیت پردازد (و همه بفکر دنیا باشد آخرت) مهم را تباه سازد.

945

من أسرف فی طلب الدنیا مات فقیرا هر که در دنیا طلبی زیاده روی کند فقیر و نادار خواهد مرد (برای آنکه بیشتر عمرش را در آن راه صرف میکند و دستش از اعمال صالحه خالی میماند).

946

من کان عند نفسه عظیما کان عند الله حقیرا : هر که در پیش خودش خود را بزرگ پندارد پیش خدا خوار خواهد بود.

947

من احتجت إليه هنت علیه : نیازمند هر کس باشی نزدش خواری.

948

من صبر علی طاعة الله سبحانه عوضه الله سبحانه خیرا ممّا صبر علیه : هر که بر طاعت خداوند سبحان صبر کند خداوند چیزی و سزائی بهتر از آنچه که بر آن صبر کرده است بوی خواهد داد.

949

من کتم مکنون دانه عجز طبیبه عن شفائه هر که درد درونی خود را پنهان دارد طیب را از شفا دادنش در مانده سازد.

950

من رفع بلا کفایة وضع بلا جنایة : هر که کسی را بدون استحقاق و کفایتی بر کشد بدون اینکه گناهی از آن شخص سرزند او را بزمین خواهد زد (و انسان خوب است روی کفایت و شخصیت خودش بالا رود تا کسی او را پائین آوردن نتواند).

951

من خاف سلطانه بطل أمانة : هر که از سلطان زمانش بترسد امنیتش و دل آسودگیش از بین برود.

952

من کثر إحسانه کثر خدمه و أعوانه هر که نیکیش بیشتر خدمتکاران و یارانش بیشتراند.

953

من استهان فی الأمانة وقع فی الخیانة هر که امانت را خوار دارد در خیانت کاری واقع گردد.

من وقف عند قدره أكرمه الناس :

هر که نزد قدر و اندازه خود بایستد (و رتبه خود را بشناسد) مردم گرامیش دارند.

من تعدی حدّه اهانۀ الناس : هر که از حدّ و اندازه خودش تجاوز کند مردم خوارش دارند.

من أنف من عمله اضطرّه ذلك إلى عمل خیر منه : هر که کار خویش را نه پسندد (و در پی آن باشد که آن را کامل تر سازد) این کار ناچار او را وادار بکاری بهتر از آن نماید.

من أغلظك بقبح السّفه فعظه بحسن

ص: 668

الحلم عنه : هر که با زشتی نادانی با تو درشتی آغازد تو با خوبی حلم و بردباری او را پند بده و موعظه کن.

958

من صلح مع الله سبحانه لم يفسد مع أحد : هر که با خداوند تعالی بصلح و سازش باشد با هیچکس فساد ننماید.

959

من فسد مع الله لم يصلح مع أحد : هر که با خداوند تعالی بفساد و تباهی باشد با هیچ کس بصلح و سازش نباشد.

960

من استكف مع أبويه فقد خالف الرشد هر که از فرمان پدر و مادرش سر به پیچد البتّه رشد و هدایت را مخالفت کرده است.

961

من جهل نفسه كان بغيره أجهل : هر که درباره خودش نادان باشد البتّه بغير خودش نادان تر باشد.

962

من بخل على نفسه كان على غيره أبخل هر که بر نفس خویش بخیل باشد البتّه بر دیگری بخیل تر است.

963

من زهد في الدنيا استهان بالمصائب هر که در دنیا زهد ورزد گرفتاریها را خوار گیرد.

964

من شرفت نفسه نزهها عن ذلة المطالب هر که رتبه خویش را شریف داند خود را از خواری در خواستها پاکیزه و بر کنار دارد.

965

من عرف نفسه لم يهنها بالفانيات : هر که نفس خود را بشناسد آن را بچیزهای فانی شدنی خوار نسازد (و باعمال صالحه که در آخرت باقی اند پردازد).

966

من خاف العقاب انصرف عن السيئات هر که از کیفر گناه بترسد از گناهان خودداری نماید

967

من أتبع نفسه فيما لا ينفعه وقع فيما يضره : هر که پیروی کند نفس خویش را در چیزی که سودی برایش نداشته باشد در چیزی واقع خواهد

شد که برایش زیان داشته باشد (انسان وقتی که بدنبال شهوت و دنیا رفت از خیر آخرت دستش کوتاه خواهد ماند).

968

من بذل برّه اشتهر ذکره : هر که نیکی و خیر خود را بر مردم ایثار نماید نامش مشهور گردد.

969

من قرب برّه بعد صیته و ذکره :

هر که نیکی و خیرش را بمردم نزدیک سازد اسم و آوازه خویش را بدور دست برساند.

970

من اشتغل بالفضول فاته من مهمّه

ص: 669

المأمول : هر که خود را باضافات زندگی مشغول سازد آنچه که مهم و مورد امیدواری او است از دستش برود.

971

من شاور ذوی العقول استتضاء بأنوار العقول : هر که با خردمندان مشورت کند بانوار خردهای آنان روشنی یابد.

972

من کرم علیه عرضه هان علیه المال هر که آبرویش نزدش عزیز باشد مال پیشش خوار است (و بهترین مالها آنست که صرف آبروی انسان شود).

973

من کرم علیه المال هانت علیه الرجال هر که مال نزدش عزیز باشد مردم پیشش خواراند (چون مال را بر مردم ترجیح میدهد).

974

من ظلم العباد کان الله سبحانه خصمه هر که بر بندگان خدای ستم روا دارد خداوند سبحان (فردای قیامت) با وی دشمن است.

975

من عدل فی البلاد نشر الله علیه الرحمة هر که در بلاد و ولایات عدل را بکار بندد خداوند رحمت را بر وی نثار فرماید.

976

من بذل ماله استرق الرقاب : هر که مالش را بر مردم بذل و بخشش نماید گردنها را به بندگی درکشد.

977

من أسرع الجواب لم یدرك الصواب :

هر که جواب را تند بدهد صواب را درک نکند (و بخطا افتد).

978

من شاور ذوی النهی و الألباب فاز بالنجح و الصواب : هر که با عقلا و خردمندان مشورت کند براه راست و رستگاری فائز گردد.

979

من بذل معروفه مالت إليه القلوب :

هر که مال و نیکی خود را بر مردم ایثار کند دلها بسوی وی میل نمایند.

980

من بذل التّوال قبل السّؤال فهو الکریم المحبوب : هر که دهش و بخشش خود را پیش از درخواست بدهد او مردی است کریم و دوست داشتنی.

981

من انفرد عن التّاس أنس باللّه سبحانه :

هر که از مردم جدائی گیرد و تنها نشیند بخداوند بزرگ مأنوس گردد.

982

من استغنی عن التّاس أغناه اللّه سبحانه هر که از مردم بی نیاز گردد خداوند او را (از مردم) بی نیاز گرداند.

983

من عمل بالحقّ مال إليه الخلق : هر که

ص: 670

بحق عمل کند مردم بسوی وی متمایل گردند (و از دل و جان دوستدارش شوند).

984

من استعمل الرِّفْقِ اسْتَدْرَ الرِّزْقِ : هر که رفیق و نرمی را کار بندد روزی بر خویش بیاراند

985

من استحیی من قول الحقّ فهو الأحمق هر که از قول و حق و راست شرم کند (و آن را نگوید و نپذیرد) بتمام معنی ابله است.

986

من وَحَدَّ اللَّهُ سُبْحَانَهُ لَمْ يَشْبَهْ بِالْخَلْقِ هر که خدای بزرگ را یکتا (و بی همتا) داند او را بمخلوق مانند نسازد.

987

من وثق بقسم الله لم يتهمه في الرزق هر که به قسمتهای خداوند اعتماد داشته باشد غصّه روزی نخورد و یا اینکه درباره روزی بر خدا تهمت ننهد (که مثلاً روزی مرا کم قرار داده است).

988

من جاهد على إقامة الحقّ وفقّ : هر که در راه حق پیکار کند و بکوشد کامیاب شود.

989

من شاور الرّجال شارکها فی عقولها :

هر که با مردان (دل آگاه و هشیار در کارها) مشورت کند در عقلهای مردم شرکت جوید.

990

من عامل الإساءة كافأؤه بها : هر که با مردم ببدی رفتار کند مردم سزایش را ببدی دهند

991

من اتّخذ الطّمع شعارا جزعته الخيبة ضارا : هر که طمع را تن پوش خویش گیرد زیان و ضرر او را بزاری افکند.

992

من نكب عن الحقّ ذمّ عاقبته : هر که از حق روی بگرداند پایان کار خود را از زشت و نکوهیده سازد.

993

من طابق سرّه علانیتّه و وافق فعله مقالته فهو الآذی أَدی الأمانة و تحققت عدالته : هر که درونش با برونش مطابق و کردارش با گفتارش موافق باشد این آن کسی است که امانت را ردّ کرده و عدالتش محقق گردیده است.

994

من وجّه رغبتّه الیک وجبت معونته علیک : هر که میلش متوجّه تو باشد یاریش بر تو واجب است.

995

من مدحک بما لیس فیک فهو خلیق أن ینذمک بما لیس فیک : هر که ترا بدانچه (از نیکی) که در تو نیست تو را بستاید (و بر خلاف واقع سخن گوید) چنین کسی سزاوار است بدانچه از

ص: 671

زشتی که در تو نیست تو را نکوهش کند.

996

من بسط یده بالإنعام حصن نعمته من الانصرام : هر که دستش را بدادن و بخشیدن باز کند نعمتش را از باز گرفتن و تمام شدن نگاه داشته است

997

من لم یشکر الإنعام فلیعدّ من الأنعام :

هر که سپاس نعمت را نگذارد و باید از چار پایان شمرده شود.

998

من لم یعتبر بتصاریف الأيام لم ینزجر بالملام : هر که از گردشهای روزگار پند نگیرد از سرزنش رنجش پیدا نکند.

999

من أكثر ذکر الموت رضی من الدنیا بالكفاف : هر که بسیار بیاد مرگ باشد از دنیا بآنچه او را بس باشد بسازد (و در طلب بیشتر نباشد).

1000

من قنعت نفسه أعانته علی التزاهة و العفاف : هر که نفسش قانع باشد آن نفس او را بر پاکدامنی و پاکیزگی یاری کند.

1001

من کرمت نفسه استهان بالبذل و الإسعاف : هر که نفس خویش را گرمی دارد بخشش و سازکاری (حوایج مردم) را بر خویش آسان گیرد.

1002

من أیقن بالآخرة سلا عن الدنیا :

هر که یقین بآخرت داشته باشد خویش را از دنیا وارهاند.

1003

من أیقن بالمجازاة لم یؤثر غیر الحسنی :

هر که یقین بسزا و کیفر داشته باشد جز نیکی از وی پدیدار نگردد.

من أسس أساس الشّر أسسه على نفسه :

هر که زشتی و بدی را بنیاد گذارد آن بنیان را برای خویش پایه گذارده است.

من سلّ سيف البغی أعمد فی رأسه : هر که شمشیر ستم را تیز کند در سر خودش غلاف کرده شود (و بر مغز خودش فرود آید).

من عدل فی سلطانه استغنی عن أعوانه هر که در دوران پادشاهی بعدل رفتار کند از یاری یارانش بی نیاز باشد.

من أشفق علی سلطانه قصر عن عدوانه هر که بر پادشاهی خود بیمناک باشد (و آنرا نگهداشتن خواهد) دست ستمکاریش را کوتاه نماید.

من قعد عن حیلة قامته الشّدائد :

هر که از چاره جوئی کار خویش فرو نشیند سختیها در برابرش بایستند (و بیچاره اش سازند).

من نام عن عدوّه انتبهته المكائد :

هر که از دشمنش ایمن و بدون باک بخواهد کید و مکرهای دشمنان او را بیدار کنند (و دیگر کار از کار گذشته باشد).

1010

من نام عن نصره وليه انتبه بوطاة عدوه : هر که از یاری دوستش بخوابد و دوستش را یاری نکند تاخت آوردن و لگد مال کردن دشمن او را بیدار سازد.

1011

من کافی الإحسان بالإسائة فقد براء من المروءة : هر که نیکی را ببدی پاداش دهد از مروءت و مردانگی بیرون و بری است.

1012

من استبدَّ برأيه خفت وطأته على أعدائه : هر که فقط برای و اندیشه خودکار کند (و با دیگری مشورت ننماید) کوبیدنش بر دشمنانش آسان باشد.

1013

من استخفَّ بمواليه استتقل وطأة معاديه : هر که دوستانش را سبک شمرد تاخت و تاز دشمنانش برایش گران تمام شود.

1014

من قلت فضائله ضعفت رسائله : هر که فضائلش کم باشد نامه و رساله هایش سست و زیون است (و نوشتجات شیوا همه از استواری و شیرینی قلم و بسیاری فضیلت است).

1015

من اغترَّ بماله قصر عن احتياله : هر که فریب مال خویش را بخورد اندیشه اش کوتاه گردد (در صورتیکه انسان همیشه باید صورت آینده را از پیش ببیند تا دچار گرفتاری نشود).

1016

من استحلّى معاداة الرجال استمرّ على معاناة القتال : هر که دشمنی مردم را شیرین شمرد روزگارش را همواره با رنجهای جنگ و جدل بسر آرد.

1017

من غنى عن التجارب عمى عن العواقب :

هر که خویش را از تجربه ها بی نیاز سازد و دیده از (دیدار) پایان کارها و گرفتاریها بر بندد کور ماند.

1018

من راقب العواقب سلم من التّوائب :

هر که پایان کارها را بنگرد از گرفتاریها و حوادث دوران سالم ماند.

1019

من أدرع جنة الصبر هانت عليه التّوائب : هر که زره صبر را به پیکر در پوشد گرفتاریها بر وی آسان گردد.

1020

من أقبل على التّصيح أعرض عن القبيح :

هر که بر پند گوی روی آرد از زشتی بر کنار گردد.

1021

من استغنى عن التّصيح غشيه القبيح : هر که

ص: 673

خویش را از پند گوی بی نیاز داند زشتی او را فرو گیرد.

1022

من اغترّ بمسالمة الزّمن اغتصّ بمصادمة المحن : هر که فریب سازش روزگار را با خویش بخورد بصدمات گرفتاریها اندوهگین گردد.

1023

من اعتبر بالغیر لم یثق بمسالمة الزّمن :

هر که از گردشهای روزگار پند گیرد بسازش روزگار اعتماد ننماید (زیرا روزگار روزکی چند با کسان بسیاری سازش گیرد و بناگاه ریشه و بنیادشانرا بر کند پس فریب چنین کسی روزگاری را نباید خورد).

1024

من جهل موضع قدمه عشر بدواعی ندمه هر که جای پای خود را نشناسد (و از پایگاهش پای فراتر نهد) بوسیله خوانندهای بسوی پشیمانش بسر در آید (و از راه رفته سخت گرفتار و پشیمان گردد)

1025

من ظلم قصم عمره و دمرّ علیه ظلمه هر که ستم کند عمرش را بهم در شکند و ستمش دمار از جان و روزگارش بر آورد.

1026

من اطرح ما یعنیه دفع الی ما لا یعنیه هر که بیفکند چیزی را که او را برنج میدارد برده شود بسوی چیزی که او را برنج نیفکند (از دنیا که گذشت براحتی آخرت میرسد).

1027

من لم یغنه العلم فلیس یعنیه المال هر که را علم بی نیاز نسازد مال بی نیاز کننده وی نیست.

1028

من أحسن الوفاء استحقّ بالاصطفاء هر که نیکو وفاداری کند او سزاوار برگزیده شدن است (و با وی دوستی کردن).

1029

من قوی دینه أیقن بالجزاء و رضی مواقع القضاء : هر که دینش استوار باشد بروز جزا یقین پیدا کند و بواقع شدن در قضای خداوندی راضی باشد.

1030

من أحسن الكفاية استحقّ الولاية :

هر که خوش کفایت باشد و امور را نیکو اداره کند سزاوار فرماندهی است.

1031

من شکر علی غیر معروف ذمّ علی غیر إسائة هر که از کار غیر خوب و زشت تشکر کند بدون کار زشتی که از وی سرزند مورد نکوهش قرار گیرد.

1032

من طلب ما لا یكون ضئیع مطلبه : هر که چیز نبوده را بجوید یا دنبال کاری که در خور وی نیست برود مطلبش تباه و ضایع از کار در آید.

1033

من آثار کامن الشّرّ کان فیہ عطبه :

ص: 674

هر که آتش پنهان شرّ و زشتی را دامن زند و برافروزد هلاکتش در آنست.

1034

من أقل ما لا يمكن طال ترقّبه : هر که آرزومند چیزی نبوده باشد کار انتظارش بدر از کشد.

1035

من أعرض عن نصيحة النَّاصح أحمق بمكيدة الكاشح : هر که از پند پند دهنده سر باز زند بکاید و کین دشمن درونی خویش داغ گردد (کاشح دشمن درونی و یا دشمنی است که عداوت خویش را پنهان میدارد المنجد).

1036

من غلب هواه على عقله ظهرت عليه الفضائح : هر که هوای نفسش بر عقلش بچربد رسوائیها برایش پیدا شود.

1037

من تاجرك بالنصح فقد أجزل لك الرّيح : هر که با پند و اندرز دادن با تو تجارت کند البتّه سود تو را فراوان میگرداند.

1038

من فاته العقل لم يعدم الدّلّ : هر که عقلش را از دست بدهد خواریرا گم نکند و همیشه خوار است.

1039

من قعد به العقل قام به الجهل :

هر که از عقلش باز نشیند و دست باز دارد جهل و نادانی بر وی بپا خیزد (و جانشین دانائی گردد).

1040

من عدم غور العلم صدّ عن شرايع الحكم هر که پایان و انتهای دانش را گم کند از راههای حکمتها باز داشته شود (و بکنه دانش پی نبرد).

1041

من ارتوى من مشرب العلم تجلبب جلباب الحلم : هر که از سر چشمه علم و دانش سیراب گردد پوشش بردباری را در بر کند.

1042

من وقّر عالما فقد وقّر ربّه : هر که دانشمند را احترام کند پروردگارش را احترام کرده است.

1043

من أطاع إمامه فقد أطاع ربّه : هر که امامش را فرمان برد البتّه پروردگارش را فرمان برده است.

1044

من ثبتت له الحكمة عرف العبر : هر که حکمت و دانش برایش ثابت شد پندها را بشناسد

1045

من انتصر باللّه عزّ نصره : هر که بوسیله خداوند بزرگ یاری جوید یاریش عزیز و ارجمند است

1046

من استظهر باللّه سبحانه أعجز قهره هر که خداوند بزرگ را پشتیبان گیرد افتادگی و ناتوانی خویش را ناتوان سازد.

1047

من صحّ يقينه زهد في المرء : هر که یقینش

ص: 675

بخداوند سبحان درست باشد ستیزد آویز را کنار گذارد (و با همه آزاریکه از مردم بیند مردم آزاری نکند و جدال ننماید).

1048

من صبر علی طول الأذی أبان عن صدق التّقی: هر که بر طول آزار مردم صبر کند از پرهیزکاری درستیش را آشکار ساخته است.

1049

من اکتفی بالتّلوّیح استغنی عن التّصریح هر که (در کاری و مطلبی) بهویدا بودن آن بسازد از آشکار ساختن آن بی نیاز گردد (مقصود شاید همان جمله کنایه ابلغ من التّصریح باشد).

1050

من کذب سوء الظّنّ باخیه کان إذا عقل صحیح و قلب مستریح: هر که بدگمانی درباره مردم را بخودش گمانی دروغ و از کار در آورد این مرد دارای عقلی درست و دلی آسوده است.

1051

من صحبه الحیاء فی قوله زایله الخناء فی فعله: هر که در گفتارش شرم و حیا را کار بندد در کردارش نادرستی را از بین ببرد.

1052

من أحسن مصاحبة الإخوان استدام منه الوصلة: هر که بخوبی با برادران دینی همراهی نماید پیوند دوستیش همیشگی است.

1053

من أحسن إلى النّاس استدام منهم المحبّة هر که با مردم خوبی کند دوستی آنان درباره وی ادامه یابد.

1054

من عامل النّاس بالجمیل کافئوه به: هر که با مردم به نیکی رفتار کند مردم نیز در برابر با وی نیکی کنند.

1055

من تکبّر فی ولایته کثر عند عزله ذلّته هر که در دوران حکمرانیش گردنکشی کند (و بر مردم ستم نماید) بهنگام عزلش خواریش بسیار است.

1056

من اختال فی ولایته أبان عن حماقته:

هر که در دوران فرمانداریش بر دیگران بنزد و حماقت و ابله‌ی خود را هویدا ساخته است.

1057

من عاقب معتذرا کثرت إسائته :

هر که عذر خواه پوزش طلب را کیفر کند بسیار بدکاری میکند.

1058

من جری فی میدان إسائته کبی فی جریه هر که در میدان بدکاریش روان باشد در روشش بسر در خواهد آمد.

1059

من قضی ما أسلف من الإحسان فهو کامل الحرّیة : هر که وعده نیکی و احسان خویش را

ص: 676

که از پیش داده است وفا و اجراء نماید او مردی است بتمام معنی آزاد مرد.

1060

من عمل بالعدل حصّن الله ملكه : هر که کار بعدل و احسان کند خداوند ملکش را (از دستبرد دشمن) نگاهدارد.

1061

من عمل بالجور عجل الله سبحانه و هلكه :

هر که کار بجور و ستم کند خداوند سبحان هم در هلاك كردنش شتاب کند.

1062

من أحسن إلى رعيته نثر الله سبحانه عليه جناح رحمته و أدخل في مغفرتة :

هر که با رعیت و زیر دستانش خوبی کند خداوند بزرگ بال رحمتش را بر وی بگسترد و در غفران و آمرزشش داخلش نماید.

1063

من أعجب بحسن حالته قصّر عن حسن حليته : هر که بخوبی حال خویش بنازد (و خویش را نیکبخت یا از دیگران برتر داند) از نیک آراستن و خود را بهتر ساختن دستش کوتاه گردد.

1064

من كان ذا حفاظ و وفاء لم يعدم حسن الإخاء : هر که عهد و وفا و دوستی را نگاهدارنده باشد خوب برادری کردن را گم نگرداند.

1065

من همّ أن يكافئ على معروف فقد كافي هر که همّت گمارد که نیکی را پاداش دهد البتّه آن نیکی را خواهد داد.

1066

من غضب على من لا يقدر على مضرتة طال حزنه و عذب نفسه : هر که خشم گیرد بر کسی که (ناتوان و زبردست باشد و) توانائی رفع ضرر او را از خود نداشته باشد این شخص خشم گیرنده اندوهش دراز و نفسش برنج و عذاب است.

1067

من أضمر الشرّ لغيره فقد بدء به نفسه هر که بدی را برای دیگری در دل گیرد البتّه ابتدای بخودش مینماید (و بدیش اوّل بخودش باز میگردد)

1068

من کرمت علیه نفسه لم یهنها بالمعصية هر که نفسش در نزد خودش گرامی باشد آن را با گنهکاری خوار گرداند.

1069

من حدّث نفسه بكاذب الطّمع كذّبه العطيّة : هر که با خویش بطمع دروغین حدیث نفس کند (و خود را بفریبد که مثلاً فلان مبلغ فلان کس میدهد یا فلان قدر از فلان معامله سود خواهم برد یکوقت میبیند خبری از هیچکدام نیست و خود را گول زده است بچنین کسی) عطا و بخشش هم دروغ

ص: 677

خواهد گفت.

1070

من سالم النَّاس ریح السَّلامَة : هر که با مردم کار بمسالمت کند سلامتی را سود برد (و از شرّ آنان در امان ماند).

1071

من عادی النَّاس استثمر النَّدامَة : هر که با مردم دشمنی کند همواره میوهٔ پشیمانی چیند.

1072

من تحلّی بالإنصاف بلغ مراتب الأشراف هر که خود را بعدل و انصاف بیاراید رتبه های اشراف و بزرگان را دریابد.

1073

من اقتنع بالكفاف أداه إلى العفاف :

هر که بآنچه که او را بس باشد بسازد و قناعت کند این کار او را بسوی پاکدامنی بکشاند.

1074

من لبس الكبر و السرف خلع الفضل و الشرف : هر که لباس کبر و اسراف و گزاف کاری را در پوشد لباس فضل و شرافت را از تن بکند.

1075

من بذل فی ذات الله ماله عجل له الخلف هر که مالش را در راه خدا بدهد و ایثار کند عوض آن بتندی بوی برسد.

1076

من ركب محبّة الظلم کرهت آیامه :

هر که راه ستم را به پیماید روزگارش بزشتی در گذرد

1077

من لم ينصف المظلوم من الظالم عظمت آثامه : هر که داد مظلوم را از ظالم نگیرد پاداش گناهانش بزرگ گردند.

1078

من عامل رعیتة بالظلم أزال الله سبحانه دولته و عجل بواره و هلکة : هر که با رعیتش کار بظلم و ستم کند خداوند بزرگ دولتش را از بین

1079

من لهج قلبه بحبّ الدّنيا إلتا ط منها بثلاث همّ لا يعبّه و حرص لا يتركه و أمل لا يدركه : هر كه دلش بدوستی دنیا شیفته و شیدا گردد با سه چیز از دنیا پیوند گیرد اندوهی دور نشدنی، حرصی وانگزاردنی، آرزونی نرسیدنی

1080

من جار ملكه تمنىّ التّاس هلکه : هر كه در دولت خودش ستمکاری كند مردم هلاكت و نابودیش را آرزو كنند.

1081

من عقل اعتبر بأمسه و استظهر لنفسه : هر كه خردمند باشد بدیروزش پند گیرد و برای (رهائی از گرفتاری) خودش یار و پشتیبان جوید.

ص: 678

من جهل اغترّ بنفسه و كان يومه شرّاً من أَمسه : هر که نادان باشد خود را گول زند و امروزش از دیروزش بدتر باشد (و روی همین اصل نادانی است که ملل اسلامی روز بروز عقب میزنیم و بیاد دوران گذشته داستان سرائی میکنیم بدون توجّه باینکه ما خود چه وظیفه داریم و در دنیای کنونی که تمام ملّتها رو به پیشرفتند ما چرا اینطوریم).

من ساترك عيبك و عابك في غيبك فهو العدو فاحذروه : هر که عیب تو را بپوشد و در پنهان بر تو عیب گذارد چنین کسی دشمن سر سخت تو است از وی بپرهیز.

من بصرك عيبك و حفظك في غيبك فهو الصديق فاحفظه : هر که عیب تو را بر تو بنمایاند و در پنهان آبرویت را محفوظ دارد او دوست صمیمی تو است از وی نگهداری کن.

من كان له من نفسه يقظة كان عليه من الله حفظة : هر که از پیش خودش بیدار کننده داشته باشد (و خودش خودش را پند و اندرز دهد) از جانب خدا نگهداری برایش هست (که نمیگذارد وارد گناه شود).

من بذل جهد عناية فابذل له جهد شكرك : هر که در توجّه و عنایت کردن با تو کوشش را در کار کند تو هم منتها درجه سپاسگذاری را درباره وی بکار بر.

من عدل عن واضح المسالك سلك سبل المهالك : هر که از راه روشن و آشکارتر سر باز زند راههای هلاکت را بپیماید.

من أحدّ سنان الغضب لله سبحانه قوی علی أشدّ الباطل : هر که نیزه خشم خود را برای خاطر خداوند سبحانه تیز کند و صیقل دهد بر باطل با همه سختی بچربد و قوی گردد.

من غری بالشّهوات أباح لنفسه الغوائل هر که فریب شهوت را بخورد گرفتاریها را بر خودش مباح ساخته است.

من كثرت نعم الله عليه كثرت حوائج الناس إليه فإن قام فيها بما أوجب الله سبحانه فقد عرضها للدوام وإن منع ما أوجب الله سبحانه فيها فقد عرضها للزوال هر که نعمتهای خداوند بر وی بسیار گردد نیاز مندی

ص: 679

مردم بر وی بسیار گردد آنگاه اگر باداء آنچه که خداوند سبحان بر وی واجب گردانیده است برخاست آن نعمتها را بدوام و پایداری عرضه داشته است و اگر باداء آنچه که خداوند بر وی واجب گردانیده است بر نخاست آن نعمتها را بر نابودی عرضه داشته (و خداوند بزودی آنها را از وی باز خواهد گرفت و بکسیکه حقش را بگذارد و خواهد داد).

1091

من انتجعك مؤملاً فقد أسلفك حسن الظن بك فلا تخب ظنه : هر که از تو بدین امید باشد کهب وی سودی رسانی البتّه خوش گمانی درباره تو را بخاطر گذرانده است و تو نباید گمان نیکش را بخسران و زیان مبدل سازی.

1092

من أبصر زلته صغرت عنده زلة غيره هر که لغزش خودش را بینا باشد لغزش دیگری نزدش کوچک خواهد بود.

1093

من لم يعرف الخير من الشر فهو من البهائم هر که خوبی را از بدی باز شناسد پس او از چار پایان است (و متأسفانه اکثریت قریب باتفاق مردم نه تنها خوبی را از بدی باز نمی شناسند بلکه خود را مثل اینکه موظف میدانند در برابر خوبی بهر کاری که از آن بدتر نیست اقدام نمایند و شخص را از پای در افکنند).

1094

من ضعف عن شره فهو عن شر غيره أضعف هر که بدی را از خود باز گرفتن نتواند پس او از باز گرداندن بدی دیگری ناتوان تر است.

1095

من غلب عليه غضبه وشهوته فهو في حيز البهائم : هر که خشم و شهوتش بر وی چیره گردد (و او را از راه حق بدر برد) پس او در شمار زمره چار پایان است.

1096

من عرف نفسه كان لغيره أعراف : هر که خود را بشناسد البتّه دیگری را بهتر می شناسد

1097

من لا إخوان له لا أهل له : هر که برادرانی نداشته باشد بی کس و کار است.

1098

من لا صديق له لا ذخر له : هر که دارای دوستی نباشد پناهی ندارد.

من لا دين له لا نجاة له : هر كه بيدین باشد (از آتش دوزخ) رستگاری ندارد.

من لا إيمان له لا أمانة له : مرد بی ایمان امانت ندارد.

ص: 680

1101

من وثق بانّ ما قدّر له لن يفوته استراح قلبه : هر که اعتماد داشته باشد باینکه هر چه برایش مقدر شده است از وی فوت نمیشود دلش آسوده میگردد (و کمتر حرص میزند).

1102

من أصرّ على ذنبه اجترى على سحق ربّه : هر که بر گنهکاریش اصرار ورزد بر انگیزش.
خشم بر پروردگارش دلیری کرده است.

1103

من اشتغل بغير ضروره فوّته ذلك منفعته : هر که بکاری که لازم نیست مشغول گردد سود آن کار از دستش برود.

1104

من أكثر من ذكر الموت قلّت في الدنيا رغبته : هر که بسیار بیاد مرگ باشد رغبتش بدنی کم میگردد.

1105

من حفر لأخيه بئرا أوقعه الله فيه هر که برای برادرش چاهی بکند خدا خودش را در آن چاه میافکند.

1106

من ساء تدبيره كان هلاکه في تدبيره هر که تدبیرش بد باشد هلاکتش در همان است.

1107

من أكثر من ذكر الآخرة قلّت معصيته هر که بسیار بیاد آخرت باشد گنااهش کم است

1108

من ملك شهوته كملت مروّته و حسنت عاقبته : هر که شهوتش را مالك شود (و نفس اماره را به بند فرمان در کشد) مردی است بتمام معنی مرد و خوش عاقبت.

1109

من كرمت عليه نفسه هانت عليه شهوته : هر که نفس خویش را عزیز و گرامی دارد شهوت و آرزو پیشش خوار است.

1110

من ناقش الإخوان قلّ صدیقه : هر که در کار برادران خرده گیری کند دوستش کم گردد (و یاران پا از درش بکشند).

1111

من ساء خلقه قلاه صاحبه و رفیقه هر که خویش زشت باشد دوست و یارش دشمنش گردد

1112

من زلّ عن الطّریق وقع فی حیرة المصنّیق هر که از راه بلغزد (و از طریق حق بیاطل مایل گردد) در سرگردانی و تنگی و فشار واقع گردد.

1113

من دعاک إلى الدّار الباقیة و أعانک علی العمل لها فهو الصّدیق الشّفیق : هر که تو را بسوی سرای پایدار آخرت بخواند و بکار کردن برای آخرت یاریت کند پس او دوست مهربان تو است (دوستیش را از دست مده).

ص: 681

1114

من منع المال من یحمده ورتنه من لا یحمده : هر که مال را بکسیکه سپاسش میگذارد ندهد برای کسیکه سپاسش نمیگذارد خواهد گذارد

1115

من قضی حقّ من لا یقضی حقّه فقد عبّده : هر که حق گذاری کند کسی را که حقّ وی را نمیگذارد البتّه آن شخص بی حقوق را بنده خویش میسازد.

1116

من احتاج إليك کانت طاعته بقدر حاجته إليك : هر که نیازمند تو باشد طاعت او باندازه نیازمندیش بتو است.

1117

من أخافك لکی یؤمنك خیر لك ممّن یؤمنك لکی یخيفك : هر که تو را (از آخرت و عذاب جهنّم) بترساند تا اینکه تو را ایمن دارد بهتر از کسی است که تو را ایمن دارد تا اینکه بترساند

1118

من خلط التعم بالسکر حیط بالمزید : هر که نعمتها را بسپاسگذاری بیامیزد فزونی را گرد آورد (و نعمت بیشتری دریافت دارد).

1119

من سعی بالنمیمه حاربه القریب و مقته البعید : هر که کارش سخن چینی و دود و انداختنی باشد خویشش با وی بجنگند و بیگانه دشمنش گیرد.

1120

من سامح نفسه فیما تحبّ أتعبته فیما تکره : هر که نفسش را در چیزیکه دوست میدارد رها سازد نفس او را در چیزیکه آنرا دوست نمیدارد برنج در اندازد (و گرفتارش سازد).

1121

من ضرب یده علی فخذہ عند مصیبه فقد أحبط أجره : هر که بگاه گرفتاری و مصیبت دست بر زانوی خویش بزند (و یا روی و موی را بخرشد و بکند) البتّه مزدش از بین برود.

1122

من أسهر عین فکرتّه بلغ کنه همّته :

هر که چشم فکرتش را بیدار دارد بپایان همتش برسد.

1123

من بلغ جهد طاقته بلغ كنه إرادته هر که آخرین درجه کوششش را بکار برد بآخرین درجه خواسته اش برسد (و چه خوش است که این کوشش در راه بهشت بکار افتد).

1124

من راقه زبرج الدنيا أعقب ناظرية كمها هر که آرایش و زیب جهان دلش را ببرد بدنبالش دو چشمش را کور سازد.

1125

من حفر لأخيه المؤمن بئرا وقع فيها :

هر که برای برادر مؤمنش چاهی بکند خودش در آن

ص: 682

1126

من اتهم نفسه أمن خداع الشيطان :

هر که نفس خود را تهمت نهد (و آنرا خطا کار بداند) از فریبهای شیطان بر کنار ماند.

1127

من خالف نفسه فقد غلب الشيطان : هر که با نفس خویش مخالفت ورزد البتّه بر شیطان پیروز میگردد.

1128

من أنس بتلاوة القرآن لم توحشه مفارقة الإخوان : هر که بخواندن قرآن انس گیرد جدائی دوستان بوحشتش نیفکند.

1129

من شكى ضرّه إلى غير مؤمن فكأنما شكى الله سبحانه : هر که گرفتاریش را با شخصی غیر مؤمن در میان نهد چنانست که شکایت از خدا برده است.

1130

من عظم صغار المصائب ابتلاه الله سبحانه بكبارها : هر که گرفتاریهای كوچك را بزرگ شمارد خداوند او را به بزرگترش گرفتارش سازد.

1131

من أطاع نفسه في شهوتها فقد أعانها على هلكتها : هر که در شهوت رانی نفسش را فرمان برد البتّه آن نفس را بر شهوت رانی یاری داده است

1132

من أخر الفرصة عن وقتها فليكن على ثقة من فوتها : هر که فرصت را از وقتش عقب اندازد باید به از دست رفتن آن فرصت اطمینان داشته باشد.

1133

من تتبع عورات الناس كشف الله عورته هر که بدنبال عیوب و زشتیهای مردم افتد (و آنها را کشف کردن خواهد) خدا عیب و زشتیش را آشکار سازد (و رسوایش نماید).

1134

من قلّ طمعه خفت علی نفسه مؤنّته هر که کم طمع باشد رنج زندگی بر وی سبک و آسان است.

1135

من یطلع علی أسرارہ جارہ انتہکت سترہ هر که همسایه اش را بر اسرارش آگهی یابد پرده رازهایش دریده شود.

1136

من بحث عن أسرار غیرہ أظهر اللّٰہ سبحانہ أسرارہ : هر که پرده از اسرار دیگری بردارد خداوند بزرگ پرده از اسرارش بردارد.

1137

من تتبّع خفیّات العیوب حرّمہ اللّٰہ سبحانہ مودّات القلوب : هر که بدنبال عیوب پنهانی (مردم) افتد خداوند مهر دل‌های

ص: 683

مردم را بر وی حرام گرداند.

1138

من رغب فی زخارف الدنیا فاته البقاء المطلوب : هر که بزبورهای جهان دلبستگی پیدا نماید آخرتی که مورد پسند است از دستش برود.

1139

من کشف حجاب أخیه انکشف عورات بنیه : هر که حجاب برادر دینیش را براندازد (و عیوب او را) آشکار نماید پوشیده ها و عیوب خانواده اش آشکار گردد.

1140

من اقتصد فی أکله کثرت صحته و صلحت فکرته : هر که در خوراکش میانه روی کند تندرستیش بسیار و اندیشه اش پیراسته و پاکیزه گردد.

1141

من عمی عن زلته استعظم زلة غیره :

هر که از عیب و لغزش خودش نایبنا باشد لغزش دیگری را بزرگ شمارد.

1142

من ترك العجب و التوانی لم ينزل به مکروه : هر که خودپسندی و سستی را وا گذارد بدی بوی نرسد.

1143

من بلغ غاية ما یحبّ فلیتوقع غاية ما یکره : هر که بپایان آنچه که دوست میدارد برسد البته باید پایان آنچه را که دوست نمیدارد منتظر باشد.

1144

من دقّ فی الدین نظره جلّ يوم القيامة خطره : هر که در دین نظرش را باریک سازد (و تا ممکن است واجب و مستحبّ دین را عمل کند) در روز قیامت جاه و رتبه اش بلند گردد.

1145

من سلّ سیف العدوان سلب منه عزّ اللطمان : هر که شمشیر ستم را از نیام بر کشد (و مردم را شکنجه و آزار کند) عزّت سلطنت از وی گرفته شود.

1146

من حرم السائل مع القدرة عوقب بالحرمان هر که با داشتن توانائی سائل را محروم گرداند گرفتار نا امیدی گردد.

1147

من جار فی سلطانه عدّ من عوادی زمانه هر که در دوران پادشاهیش ستمکاری کند از ستمکاران زمانش بشمار آید (و تاریخ زمانش را آلوده و ننگین نماید).

1148

من استوحش من الناس أنس بالله سبحانه هر که از مردم بوحشت باشد بخداوند سبحان انس خواهد گرفت.

ص: 684

1149

من اغترّ بنفسه سلمته إلى المعاطب هر که فریب نفس خویش را بخورد آن نفس او را بدست تباهیها در سپارد.

1150

من رضی عن نفسه ظهرت عليه المعایب هر که از نفس خود خورسند باشد عیوبی بر وی آشکار خواهد شد.

1151

من اتّخذ قول الله سبحانه دلیلا هدی إلى اللّتی هی أقوم : هر که قول خداوند سبحان را رهنمای (کار و کردار) خویش گیرد بسوی راهی که راست و درست تر است راه برده شود.

1152

من اتّخذ طاعة الله سبحانه سییلا فاز باللّتی هی أعظم : هر که فرمان برداری خداوند بزرگ را راه خویش گیرد بدانچه که آن (از همه چیزها و نعمتها) بزرگتر است برسد.

1153

من زهد فی الدّنیاء اعتق نفسه و أرضی ربّه : هر که از دنیا کنار کشد نفس خویش را (از چنگ گرفتاریها و وقوع در حرامها و مشتبهات نگهدارد و) آزاد کند و پروردگارش را از خود خورسند سازد

1154

من خلا عن الغلّ قلبه رضی عنه ربّه :

هر که دلش را از کین توزی و بد اندیشی تهی سازد پروردگارش را از خود خورسند ساخته است.

1155

من یکن الله خصمة یدحض حجّته و یكون له حربا : خدا با هر کس دشمن باشد حجّتش را باطل سازد (و در قیامت عذرش را نپذیرد) و با او در حال جنگ است.

1156

من استقبال وجوه الآراء عرف مواضع الخطاء : هر که بسوی وجوه آراء و اندیشه ها (و افکار حکماء و روشن فکران جهان) روی نهد جاهای نادرستی را بشناسد (و خود را از لغزش واپاید).

1157

من یکن الله نصیره یغلب خصمه و یكون له حربا : هر که را خدا یار باشد بر دشمنش چیره گردد و خدا سپاه و پناهِش باشد.

1158

من یکن الله أمله یدرک غایة الأمل و الرجاء : هر که امید و آرزویش خدا باشد پایان آرزو و امیدش را دریابد.

1159

من استقصر بقائه و أجله قصر رجائه و أمله : هر که دوران پایدگی و وعده خویش را (در جهان) کوتاه شمرد امید و آرزویش را کوتاه گیرد.

ص: 685

1160

من جری فی عنان امله عشر بأجله : هر که عنان آرزویش را رها سازد با مرگ (و هلاکت) خویش بسر در آید.

1161

من تلذذ بمعاصی الله أكسبه ذلاً : هر که بوسیله نافرمانیهای خدا لذت برد (و حظ و کیف خود را در گنهکاری قرار دهد) خواری را کسب کرده است

1162

من حسن رضاه بالقضاء صبر علی البلاء : هر که خوب و درست بقضای خدا رضا باشد بر بلا و گرفتاری شکیبیا است.

1163

من اقتصر علی قدره کان أبقی له : هر که بجاه و رتبه خود اکتفا کند برایش پایدارتر است.

(و اغلب نابودیها در زیاده طلبی است).

1164

من حسن عمله بلغ من الله ماله :

هر که عملش خوب باشد از جانب خداوند بآرزویش برسد.

1165

من کثر فی ليله نومه فاته من العمل ما لا یستدرکه فی یومه : هر که خواب شبش بسیار باشد باندازه از عمل از دستش برود که در روزش نتواند آن را بدست آورد.

1166

من جعل دیدنه المرء لم یصبح ليله :

هر که ستیزه خوئی را پیشه خویش گیرد شام امیدش صبح نگردد.

1167

من دنا منه أجله لم یغنه حيله :

هر که مرگش سرآمده باشد چاره سازیهایش بی نیازش نگرداند (و مرگ کار خود را بکند).

من کانت همته ما یدخل بطنه کانت قیمته ما یخرج منه : هر که همتش فقط مصروف آن باشد که چیزی در شکمش داخل کند قدر و قیمتش باندازه چیزی است که از شکمش خارج می‌گردد.

من أثنی علیه بما لیس فیه سخر به :

هر کس ستوده شود بآنچه که در وی نیست بآن چیز مسخره شده است.

من مکر بالناس ردّ الله سبحانه مکره فی عنقه : هر که با مردم مکر و حيله کند خداوند بزرگ مکرش را در گردن خودش باز گرداند.

من أحسن إلى الناس حسنت عواقبه و سهلت له طرائقه : هر که با مردم خوبی کند عواقب کارش بخوبی گراید و راههای زندگیش بر وی آسان گردد.

من سلم من المعاصی عمله بلغ من الآخرة أمله : هر که کردارش از گناهان بدور و بری

باشد بآرزوی آخرتی خود برسد.

1173

من ترك قول لا أدرى أصيبت مقاتله : هر که گفتار نمیدانم را ترك گوید بکشتنگاه خویش برسد (و اغلب در مخمصه گیر کند که باعث آبروریزش گردد).

1174

من عرى عن الشّرّ قلبه سلم قلبه و سلم دينه و صدق يقينه : هر که دلش را از زشتی پردازد و دلش سالم و دینش سالم ماند و یقینش را راست و درست دارد.

1175

من ساءت ظنونه اعتقد الخيانة بمن لا يحومه : هر که گمانهایش (در باره مردم) بد باشد نادرستی و خیانت را بیندیشد درباره کسی که گرد آن نادرستی نمیگردد.

1176

من ساء ظنّه بمن لا يخون حسن ظنّه بما لا يكون : هر کس بکسیکه خیانت کار نیست بد گمان باشد گمانش نیکو گردد درباره کسیکه خیانت کار است.

1177

من أسرع إلى الناس بما يكرهون قالوا فيه ما لا يعلمون : هر که بسوی مردم بشتابد بچیزیکه آنها دوست نمیدانند درباره اش چیزهایی که نمیدانند خواهند گفت (و ممکن است تهمت‌های ناروایی نیز بوی بزنند).

1178

من حسن ظنّه بالله سبحانه فاز بالجنّة هر که گمانش درباره خدای بزرگ نیکو باشد بهشت برسد.

1179

من حسن ظنّه بالدنيا تمكّنت منه المحنة : هر که بدنیا خوش گمان باشد رنج و اندوه دنیا در وجودش جای گیرد (و اتفاقاً امیدهایش هم بیأس مبدل شود).

1180

من حسن ظنّه بالناس جاز منهم المحبّة : هر که گمانش درباره مردم خوب باشد بدوستی و مهربانی آنان جزا داده شود

1181

من ذكر الموت رضى من الدنيا باليسير هر كه بياد مرگ باشد از جهان بكمى بسازد.

1182

من اكتفى باليسير استغنى عن الكثير :

هر كه بكم بسازد از بسيار بى نیاز گردد.

1183

من أثر على نفسه استحق اسم الفضيلة هر كه ديگران را بر خود بگزيند سزاوار است نام بزرگواری بر وی نهاده شود.

1184

من بخل بما لا يملكه فقد بالغ فى الرذيلة

ص: 687

هر که بخل ورزد بچیزیکه آن را مالک نیست البته کار پستی و ناکسی را بسیار بالا برده است.

1185

من اتقى الله سبحانه جعل له من كل هم فرجا و من كل ضيق مخرجا : هر که از خداوند بزرگ بترسد خداوند برای وی از هر غمی شادنی و از هر تنگی گشاده نی قرار دهد (و به نیروی تقوا بر مشکلات پیروز گردد).

1186

من صبر على بلاء الله سبحانه فحقّ الله أذى و عقابه اتقى و ثوابه رجي : هر که بر بلاى خداوند سبحان صبر کند چنان است که حقّ خدا را گذارده و از عذابش پرهیز نموده و ثوابش را امیدوار بوده است.

1187

من تبصّر فى الفطنة ثبتت له الحكمة :

هر که در هشیاری و زیرکی بینا گردد (و خرد را کار بندد) دانش و حکمت برایش پایدار ماند.

1188

من ثبتت له الحكمة عرف العبرة : هر که حکمت برایش ثابت و پایدار ماند عبرت و اندرز را بشناسد (و آن را بکار بندد).

1189

من عرف العبرة فكأنما عاش فى الأولين هر که پند گرفتن را بشناسد چنانست که در میان پیشینیان زندگانی کرده باشد.

1190

من استسلم للحقّ و أطاع الحقّ كان من المحسنين : هر که در پیشگاه حق تسلیم باشد و صاحب حق (یعنی خدا) را فرمان برد او از نیکوکاران است.

1191

من تعمّق لم يتب إلى الحقّ : هر که تعمق کند و ریشه مطلب را دریابد بسوی حقّ باز نگردد (یعنی حق را نیکو در یابد و نیازی ببازگشت ندارد اینجمله را در اغلب نسخ خطی همین طور دیدم فتبصّر)

1192

من کثر مرآته بالباطل دام عنه عن الحقّ هر که جدال و ستیزش در باطل بسیار باشد همیشه از عدل و از حق در رنج و زحمت است.

1193

من هاله ما بین یدیه نکص علی عقبیه هر که آنچه ما بین دو دست او است (و در پیش رو دارد از مرگ و عذاب قبر) او را بترساند به پشت سرش و باز پس برگردد (و دست از کارهای ناشایسته بکشد).

1194

من عمی عمّا بین یدیه غرس الشّكّ بین جنبیه : هر که از آنچه که بین دو دست و پیش روی او است نایینا باشد (و بفکر

ص: 688

آخرت نباشد) نهال شك را در میان دو پهلوی خویش بنشانند (و از یاد آخرت غافل نشینند).

1195

من غلبت الدنیا علیہ عمی عمّا بین یدیه جهان بر هر که چیره شود از آنچه که بین دو دست و پیش روی او است (از مرگ و آخرت) کور ماند.

1196

من أصلح أمر آخرته أصلح الله له أمر دنياه : هر که امر آخرتش را اصلاح کند خدا کار دنیایش را اصلاح کند.

1197

من عمّر دنياه أفسد دینه و أخرب أخراه : هر که دنیایش را آباد سازد دینش را تباه نماید و آخرتش را خراب گرداند.

1198

من قاتل جهله بعلمه فاز بالحظّ الأسعد هر که بوسیله علمش با جهل و نادانیش بجنگد بهره نیکبخت کننده تر برسد.

1199

من ضيّعه الأقرب أبيع له الأبعد هر که نزدیکتر او را ضایع گذارد دورتر بر وی مباح گردد (بسیار افتد که برادران از انسان میبراند و دوران یار و برادر انسان میشوند).

1200

من عامل الناس بالمسامحة استمتع بصحبتهم : هر که با مردم کار بگذشت و جوانمردی کند از مصاحبت و دوستی آنان بر خوردار گردد

1201

من رضی من الناس بالمسالمة سلم من غوائلهم : هر که از مردم بنرمی و آشتی خوشنود گردد از کید و کین آنان آسوده ماند.

1202

من انتقم من الجنانی أبطل فضله فی الدنیا وفاته ثواب الآخرة : هر که از جنایتکار (در نگذرد) و کیفر کشد فضل خویش را در دنیا باطل کند و ثواب آخرت را از دست بدهد.

1203

من اتّخذ طاعة الله بضاعة أتته الأرباح من غیر تجارة : هر که فرمان برداری خدای را سرمایه خویش گیرد بدون (رنج و زحمت) سودها بوی روی آرند.

من أنكر عيوب الناس ورضيها لنفسه فذلك الأحمق : هر كه عيوب مردم را زشت شمارد و آنها را بر خویش پسندد برآستی كه این شخص (بتمام معنی) احمق است.

من أزرى على غيره بما يأتيه فذلك الأخرق : هر كه دیگری را سرزنش کند بر

ص: 689

چیزی که خود آن را می‌آورد برآستی که این کس کودن تر و بیخردتر است.

1206

من اقتصر على الكفاف تعجّل الرّاحة و تبوّء حضض الدّعة : هر که بر آنچه (از روزی) که میرسد اکتفا کند بسوی راحتی بشتابد و فرود آمدن آسایش را نزد خود درست کند.

1207

من أحبّ رفعة الدّنيا و الآخرة فليمت في الدّنيا الرّفعة : هر که دوستدار سر بلندی دنیا و آخرت است البتّه باید جاه و رتبه دنیا را دشمن دارد.

1208

من تذللّ الأبناء الدّنيا تعرّی من لباس التّقوى : هر که برای فرزندان دنیا (و ثروتمندان) کوچکی و فروتنی کند از جامه پرهیزکاری برهنه گردد.

1209

من قصر نظره على أبناء الدّنيا عمى عن سبيل الهدى : هر که فقط دیدارش را بر فرزندان دنیا مقصور و منحصر نماید از دیدن راه هدایت کور گردد.

1210

من لم ينزّه نفسه عن دنائة المطامع فقد أذلّ نفسه و هو في الآخرة أذلّ و أخزى : هر که نفس خویش را از زشتی طمع پاک نسازد البتّه نفس خویش را خوار ساخته است در صورتیکه او در آخرت رسواتر و خوارتر است.

1211

من عمّر قلبه بدوام الفکر حسنت أفعاله في السّرّ و الجهر : هر که دلش را بفکر همیشگی (در آثار صنع الهی) آباد دارد در پیدا و نهان کردارش نیکو گردد.

1212

من جهل قدره جهل كلّ قدر :

هر که بجاه و رتبه خویش نادان باشد بهر جاه و رتبه نادان است.

1213

من ضعیع امره ضعیع کلّ أمر: هر که کار خویش را تباه سازد هر کاری را تباه خواهد ساخت.

1214

من نسی الله سبحانه أنساه الله نفسه و أعمی قلبه: هر که خداوند سبحان را فراموش کند خداوند نیز خودش را از یاد او ببرد و دلش را کور گرداند.

1215

من ذکر الله سبحانه أحي الله قلبه و نور عقله: هر که بیاد خداوند سبحان باشد خدا هم دلش را زنده دارد و عقل و خردش را نورانی و روشن فرماید.

1216

من أعظمك عند إكثارك استقلّك

ص: 690

عند إقلالك : هر آنکه بگاہ بسیاری مال و دولت تو را بزرگ شمارد بگاہ کم شدن کوچکت گرداند.

1217

من رغب فيك عند إقبالك زهد فيك عند إديارك : هر که بهنگام روی کردن دولت بتو روی آورد بگاہ برگشت روی از تو برگرداند.

1218

من استغنى كرم على أهله و من افتقر هان عليهم : هر که توانگر شود نزد کسانی گرامی گردد و هر که نادر باشد نزد آنان خوار است.

1219

من يقبض يده عن عشيرته فإنما يقبض يدا واحدة عنهم و يقبض عنه أیدی كثيرة منهم : هر که دستش را از (یاری) قوم و خویشان باز گیرد او یکدست از یاری آنان باز گرفته است در برابر دستهای بسیاری از آنان از (یاری و حمایت) وی باز گرفته میشود.

1220

من أجار المستغيث أجاره الله سبحانه من عذابه : هر که فریاد خواه را پناه دهد و از غم رهایی بخشد خداوند سبحان او را از عذابش رهایی بخشد.

1221

من أمن خائفا من مخوفه أمنه الله سبحانه من عقابه : هر که ترسندۀ را از ترسش ایمن گرداند خداوند بزرگ او را از گرفتاریش ایمنی بخشد.

1222

من اكتسب مالا في غير حله يصرفه في غير حقه : هر که از غیر راه حلال مالی بدست آرد آن مال را در راه غیر حق مصرف خواهد کرد

1223

من قبل معروفك فقد ملك مسديه إليه رقه : هر که بخشش و یا کار نیکت را از تو بپذیرد البتۀ رسانندۀ آن نیکی بندگی آن گیرنده را برای تو مالک گردد.

1224

من قبل معروفك فقد أوجب عليك حقه : هر که کار نیک تو را از تو بپذیرد البتۀ حقّ او بر تو واجب میگردد.

1225

من زاد أدبه على عقله كان كالزاعي بين غنم كثيرة : هر که علم و ادبش بر عقلش بچربد همچون چوپانی است که در میان گوسفندان بسیار باشد (و از عهدۀ اداره کردن آنها بر نیاید همین طور است رعایت

آداب را نمودن بر طبق موازین عقلی که کار بسیار مشکلی است).

1226

من غلب عقله شهوته و حلمه غضبه کان جدیرا بحسن السیرة : هر که عقلش بر خواهش نفسش و بردباریش بر خشمش بچربد این شخص سزاوار خوشرفتاری است.

1227

من عرف بالكذب قلت الثقة به :

هر که بدروغگوئی معروف گردد اعتماد بوی کم میشود.

1228

من عرض نفسه للتهمة به فلا يلومن من أساء الظن به : هر که نفس خودش را در معرض تهمت در آورد البتّه باید نکوهش نکند.
مگر خود را.

1229

من سرّ الغنى بلا مال و العزّ بلا سلطان و الكثرة بلا عشيرة فليخرج من ذلّ معصية الله سبحانه إلى عزّ طاعته فإنّه واجد ذلك كلّه : هر که دوستدار دارائی بدون مال و عزّت بدون سلطنت و بسیاری بدون طائفه و عشیرت است البتّه از خواری نافرمانی خدای بزرگ بسوی عزّت و ارجمندی فرمانبرداریش رود که این کار همگی اینها را در بردارد.

1230

من غشّ الناس في دينهم فإنّه معاند لله سبحانه و لرسوله : هر که مردم را در دینشان مغشوش و آلوده سازد (و آنها را باحکام دینی بدبین سازد) او دشمن خدا و رسول است.

1231

من أطل الحديث فيما لا ينبغى فقد عرض نفسه للملامة : هر که سخن را دراز کند در چیزیکه سزاوار نیست (و گفتنش بی مورد است) البتّه خودش را در معرض نکوهش قرار داده است.

1232

من زاغ سائت عنده الحسننة و حسنت عنده السيئة و سكر الصلّالة : هر که از حق بگذرد نیکی نزدش بدی و بدی نزدش نیکی باشد و از باده گمراهی سرمست گردد.

من اعتذر بغير ذنب أوجب علي نفسه الذنب : هر كه بدون داشتن گناه پوزش طلبد گناه را بر خودش لازم

ص: 692

گردانیده است.

1234

من طلب من الدنیا شیئا فاته من الآخرة أكثر ممّا طلب : هر که از دنیا چیزی بخواهد (و در صدد بدست آوردن آن برآید) بیش از آنچه که از دنیا میخواهد از آخرت از دستش می‌رود.

1235

من سکن قلبه العلم باللّه سبحانه سکنه الغنی عن خلق اللّه : هر که دلش را با داشتن علم بخداوند سبحان ساکن گرداند (و پیش آمدها را از جانب او بداند) بی نیازی از خلق دلش را ساکن گرداند.

1236

من أحبّ أن یکمل ایمانه فلیکن حبّه لله و بغضه لله و رضاه لله و سخطه لله : هر که دوست دارد که ایمانش کامل گردد البته باید دوستیش (با مردم) برای خدا و دشمنیش برای خدا و خشم گرفتنش همه و همه برای خدا باشد.

1237

من جعل الحمد ختام النعمة جعله الله سبحانه مفتاح المزید : هر که شکر خدا را خاتمه نعمت قرار دهد خدا آن شکر و سپاس را کلید باب فزونی قرار دهد (و نعمتش را بیفزاید).

1238

من جعل الحقّ مطلبه لان له الشدید و قرب علیه البعید : هر که حق را خواسته خویش قرار دهد سختی برایش آسان گردد و دور برایش نزدیک شود.

1239

من طلب خدمة الله لمطان بغير ادب خرج من السلامة إلى العطب : هر که بدون داشتن فرهنگ و ادب خدمت سلطان را خواهان باشد از سلامتی بسوی هلاکت رفته است.

1240

من طلب الدنیا بعمل الآخرة کان أبعد له ممّا طلب : هر که بسبب (زهد فروشی و) عمل آخرت خواهان دنیا باشد از آنچه که خواهان آن است دورتر گردد (و دنیا و آخرت هر دو را از دست بدهد).

1241

من کانت الآخرة همته بلغ من الخیر غاية أمنیته : هر که همتش مصروف آخرت باشد از خیر و خوبی بمنتهی درجه آرزویش برسد.

من کثر أكله قلّت صحّته و ثقلت علی نفسه مؤنّته : هر که پر خور باشد

ص: 693

تندرستیش کم و بار زندگی بر وی گران افتد.

1243

من سخت نفسه عن مواهب الدنيا فقد استكمل العقل: هر نفسی که از بخششهای جهان بگذرد البته که عقل خویش را کامل کرده است.

1244

من أحسن إلى من أساء فقد أخذ بجوامع الفضل: هر که با بدکننده نیکی کند البته همه فرونیها را برای خویش گرفته است.

1245

من أحب فوز الآخرة فعليه بالتقوى هر که دوست دارد بآخرت برسد و پیروز باشد باید ترس از خدا را ملازم باشد.

1246

من أحب نيل الدرجات العلی فليغلب الهوى: هر که دوست دارد بدرجات بلند نائل گردد باید بر هوای نفسش غلبه پیدا کند.

1247

من ملك من الدنيا شيئاً فاته من الآخرة أكثر ما ملك: هر که مالک چیزی از دنیا شد (و لو بهر قدر و هر درجه) بیش از آنچه که از دنیا مالک شده است از آخرت از دستش می‌رود.

1248

من ترك لله سبحانه شيئاً عوضه الله خيراً مما ترك: هر که برای خداوند سبحان از چیزی بگذرد و خداوند چیزی بهتر از آنچه که از آن گذشته است بوی عوض مرحمت فرماید.

1249

من أضعف الحقّ و خذله أهلكه الباطل و قتله: هر که حق را خوار و زبون سازد باطل او را بکشد و تباه سازد.

1250

من قصّر في أيام أمله قبل حضور أجله فقد خسر عمره و أضمره أجله: هر که در دوران امید و آرزویش پیش از رسیدن مرگش (در کار خیر و عمل برای آخرت) کوتاهی کند عمرش را بزیانکاری گذارنده و مرگش بر وی زیان رساند (بدون سرمایه وارد بازار آخرت و در دوزخ جای گیرد).

1251

من استعان بذوی الألباب سلك سبيل الرّشاد: هر که بوسیله خردمندان یاری جوید راه راست را به پیماید.

من استشار ذوی النّهی و الألباب فاز بالحزم و السّداد : هر که با عقلا و خردمندان مشورت کند براستی و دل آگاهی برسد.

ص: 694

1253

من جار فی سلطانه و أكثر عداوته هدم الله سبحانه بنیانه و هدّ أركانہ هر که در دوران سلطنتش ستم کند و دشمنیش را با مردم بسیار نماید خداوند سبحان بنیادش را بر کند و ارکانش را بشکند.

1254

من عدل فی سلطانه و بذل إحسانه أعلى الله شأنه و أعزّ أعوانه : هر که در دوران پادشاهییش داد کند و نیکیش را بمردم بخشد خداوند کارش را بالا برد و یارانش را ارجمند گرداند.

1255

من أكثر مدارس العلم لم ینس ما علم و استفاد ما لم یعلم : هر که گفتگوی علم را بسیار کند آنچه که میدانند فراموش نکند و آنچه را که نمیدانند استفاده کند و بداند.

1256

من أكثر الفکر فیما تعلّم أتقن علمه و تفهّم ما لم یکن یفهم : هر که در آنچه که آموخته است بسیار بیندیشد علمش را استوار سازد و آنچه را که ندانسته است دانا گردد.

1257

من عقل تیقّظ من غفلته و تأهّب لرحلته و عمّر دار إقامته : خردمند کسی است که از غفلتش بیدار گردد و برای هنگام کوچیدنش توشه گرد آورد و سرای پایدارش را آباد سازد.

1258

من خشع لعظمة الله سبحانه ذلّت له الرقاب و من توکّل علی الله تسهّلت له الصّعاب : هر که در برابر بزرگی خدایتعالی بنرمی و افتادگی گراید گردنها برایش نرم گردند و هر کس خداوند را پشتیبان خویش گیرد سختیها برایش آسان شوند.

1259

من اتّخذ أخوا من غیر اختبار ألجأ الاضطرار إلى مرافقة الأشرار :

هر که بدون آزمایش برادری گیرد (البته گرفتار شود و) ناچار شود که با بدان همنشینی و رفاقت کند

1260

من اتّخذ أخوا بعد حسن الاختبار دامت صحبته و تأکّدت مودّته : هر کس پس از اینکه خوب آزمود برای خویش برادری گیرد یاریش با آن کس پایدار ماند و دوستیش استوار پاید.

من لم يقَدِّم في اختيار الإخوان

ص: 695

الاختبار دفعه الاغترار إلى صحبة الأشرار : هر کس در برگزیدن یاران و برادران آزمایش را مقدم ندارد غرور و فریب او را به همنشینی با اشرار ناچار نماید.

1262

من صبر فنفسه وقر و بالثواب ظفر و لله سبحانه أطاع : هر که شکیبائی گزید خود را بزرگ و گران کرد و بثواب دست یافت و خداوند سبحان را فرمان برد.

1263

من جزع فنفسه عذب و أمر الله سبحانه ضاع و ثوابه باع : هر که بیتابی کرد خود را معذب داشت و فرمان خداوند سبحان را ضایع داشت و ثواب خویش را بفروخت.

1264

من و بخر نفسه علی العیوب ارتدعت عن كثرة الذنوب : هر که نفس خویش را بر عیوب سرزنش کند از گناه بسیار باز گردد.

1265

من حاسب نفسه وقف علی عیوبه و أحاط بذنوبه فاستقال الذنوب و أصلح العیوب : هر که از نفس خویش حساب کشد بر عیوب خویش آگهی یابد و بگناهانش احاطه پیدا کند آنگاه از گناهان باز گردد و عیوبش را اصلاح نماید.

1266

من شاق و عرت علیه طرقة و أعضل علیه أمره و ضاق علیه مخرجه :

هر که بر خویش سخت گیرد راههای کار و کردارش بر وی دشوار و درشت و راه بیرون شدن از آن دشواری بر وی تنگ شود.

1267

من رفق بمصاحبه واقفه و من أعنف به أخرجه ففارقة : هر که با رفیقش بنرمی گراید با او همراهی کند و هر که با یارش درشتی آغازد او را تنگدلی سازد و از وی جدا شود.

1268

من کثر مزاحه لم یخل من حاقده علیه و مستخف به : هر که پر مزاح باشد خالی و بیرون از آن نیست که دیگری بر وی بد بیندیشد و او را در انظار سبک سازد.

1269

من لم يتعظ بالناس وعظ الله الناس به : هر كه بوسيله مردم پند نياموزد و عبرت نگیرد (كارش بهلاكت و رسوائی كشد) خداوند مردم را بوی پند دهد.

1270

من أطاع الله سبحانه لم يضره من

ص: 696

أَسْخَطَ مِنَ النَّاسِ : هر که خداوند سبحان را فرمان برد هر که از مردم بر وی خشم گیرد زیانش نرساند.

1271

من رضى بقسم الله سبحانه لم يحزن على ما فاته : هر که بقسمت خداوند سبحان راضی باشد بر آنچه از دستش رفته است اندوهناک نگردد.

1272

من أيقن بالقدر لم يكثر بما نابه هر که تقدیر خدای را باور داشته باشد بدانچه که بوی رسد اندوهگین نگردد.

1273

من عرف الدنيا لم يحزن بما أصابه هر که جهان را بشناسد (و پستی و تحولات آن را بداند) بدانچه بوی رسد غم نخورد.

1274

من رضى بالقدر لم يكثره الحذر هر که بقضا و قدر الهی راضی باشد ترس و یا کناره گیری از دنیا غمگینش نسازد.

1275

من لم يتعلم فى الصغر لم يتقدم فى الكبر هر که در کوچکی دانش نیاموزد در بزرگی پیشوا نگردد.

1276

من فهم مواعظ الزمان لم يسكن إلى حسن الظنّ بالأيام : هر که پندهای روزگار را دریابد (خوابش) با خوش باوری درباره روزگار آرامش نپذیرد.

1277

من عرف خداع الدنيا لم يفتّر منها بمحالات الأحلام : هر که فریبهای جهان را باز شناسد گول خوابهای خام و پوچ آن را نخورد.

1278

من رضى بما قسم الله له لم يحزن على ما فى يد غيره : هر که بدانچه که خدا قسمش کرده است خورسند باشد بر آنچه که در دست دیگری است غمگین نگردد (و بداند چار روز دنیا که سپری شد دارا و ندار در عرض هم اند).

1279

من ضعف عن حفظ سرّه لم يقو لسرّ غيره هر که از نگهداری راز خود ناتوان باشد بر نگهداری راز دیگری توانا نیست.

من عرف الأيام لم يغفل عن الاستعداد هر که روزگار را بشناسد (و یقین بمرگ پیدا کند) از مهیا کردن توشه و زاد غافل ننشیند.

من استصلح الأضداد بلغ المراد : هر که با دشمنان آشتی کند بمراد برسد (و پیروز گردد).

1282

من كان له من نفسه زاجر كان عليه من الله سبحانه حافظ : هر که از خودش باز گرداننده داشته باشد از جانب خداوند بزرگ برایش نگهدارنده خواهد بود.

1283

من عدم الفهم عن الله تعالى لم ينتفع بوعظ واعظ : هر که فهم و دریافت را که از جانب خدایتعالی است گم گرداند از پند دهنده سود بر نگیرد.

1284

من تعرّى عن لباس التّقوى لم يستتر بشيء من أسباب الدّنيا : هر که از لباس پرهیزکاری برهنه باشد بچیزی از اسباب جهان پوشیده نشود (و با همه دارائی در آخرت برهنه باشد).

1285

من أحبّ السّلامة فليؤثر الفقر و من أحبّ الرّاحة فليؤثر الزّهد فى الدّنيا هر که سلامتی را دوستدار است البتّه باید نداری را (بر دارائی) بگزیند و هر که دوستدار آسایش است البتّه باید زهد و کناره گیری از جهان را اختیار نماید.

1286

من عمل بطاعة الله سبحانه و لم يفته غنم و لم يغلبه خصم : هر که فرمان خداوند تعالی را کار بندد نه بهره و غنیمتی از دستش برود و نه دشمنی بر وی پیروز گردد.

1287

من عرف نفسه فقد انتهى إلى غاية كلّ معرفة و علم : هر که نفس خویش را بشناسد (و عجایی که دست قدرت آفریدگار در وجودش بکار برده دریابد) البتّه بمنتهی درجه هر معرفت و علمی رسیده است.

1288

من غلب عليه سوء الظّنّ لم يترك بينه و بين خليل صلحا : بد گمانی بر هر که غلبه کند میان او و دوستش دیگر صلحی باقی نگذارد (و کار بدبینی آخرش بدشمنی کشد).

1289

من ملكه الهوى لم يقبل من نصوح نصحا : هوا و هوس هر که را در بند کشد پند دهنده را نپذیرد (و بالاخره هوا بهاویه اش در اندازد).

1290

من عجز عن أعماله أدبر في أحواله :

هر که ناتوان از بجا آوردن کردارش باشد (و در انجام امور واجبه سهل انگاری نماید) در حالاتش باز پس رود (و در امور آخرتی پیشرفت

ص: 698

نمایند).

1291

من أقل غير الله سبحانه أكذب أماله هر که امید و آرزویش غیر خداوند سبحان بوده باشد آرزوهای خود را دروغ از کار در آورد.

1292

من عرف الله سبحانه لم يشق أبدا : هر که خداوند سبحان را بشناسد هرگز بدبخت نگردد.

1293

من لم يخف أحدا لم يخف أبدا : هر که از کسی نترسد دیگر هرگز نخواهد ترسید (شاید مراد این باشد که هر که بجز از خدا نترسد از دیگران نخواهد ترسید).

1294

من لزم المشاورة لم يعدم عند الصواب مادحا وعند الخطاء عاذرا : هر که مشورت کردن را همراه باشد بهنگام راست روی ستایشگر را و بگاه خطا و نادرستی عذرگو را گم نگرداند (و در هر دو صورت کسی ملامتش ننماید).

1295

من آثر رضی ربّ قادر فلیتکلم بکلمة عدل عند سلطان جابر : هر که خوشنودی پروردگار توانا را بگزیند البتّه باید در نزد پادشاه ستمگر سخن بعدل و درستی گوید (و برای خوش آمد سلطان سخنی نگوید که خدا را بخشم آرد).

1296

من لم يجاز الإساءة بالإحسان فليس من الكرام : هر کس بدی را به نیکی پاداش ندهد از نیکان محسوب نگردد.

1297

من لم يحسن العفو أساء بالانتقام :

هر که از گناه خوش و آسان نگذرد بسختی و زشتی کیفر کشد.

1298

من لم يرض بالقضاء دخل الكفر دینه هر که بقضای خدا راضی نباشد کفر در دینش راه یابد

1299

من لم یوقن بالجزاء أفسد الشكّ یقینه : هر که یقین بجزا و پاداش علمش نداشته باشد شكّ یقینش را از بین برده است.

1300

من لم یتغن بالله عن الدنیا فلا دین له : هر که با داشتن خدا از دنیا بی نیاز نگردد (دنیا را بر خدا و آخرت ترجیح دهد) دین ندارد.

1301

من لم یؤثر الآخرة علی الدنیا فلا عقل له : هر که آخرت را بر دنیا نگزیند مردی است بیخرد.

1302

من لم یؤكّد قديمه بحديثه شان سلفه و خان خلفه : هر که نیکی کهنه را بنواستوار نگرداند نیکی گذشته اش را عیناً

ص: 699

ساخته و جانشین آن را نادرست گردانیده است.

1303

من کثر کلامه کثر لغظه و من کثر هزله کثر سخفه : هر که پر گویا باشد بیهوده گوئی و هرزه درآیش بسیار و هر که هزل و مزاحش بسیار باشد بافته اش بسیار سست است.

1304

من لم یرحم الناس منعه الله تعالی رحمته : هر که بمردم رحم نکند خداوند تعالی رحمتش را از وی باز خواهد گرفت.

1305

من لم ینصف المظلوم من الظالم سلبه الله تعالی قدرته : هر که داد ستمگر را از ستمکش نستاند خداوند توانائی و قدرتش را از وی بستاند.

1306

من لم یکتسب بالعلم مالا اکتسب به جمالا : هر که بوسیله علم مال نیندوزد جمال و زیبائی را کسب نماید.

1307

من لم یعمل بالعلم کان حجة علیه و وبالآ : هر که عملش را کار نه بندد آن علم بر وی حجّت و سبب گرفتاری است.

1308

من لم یکن له سخاء و لا حیاء فالموت خیر له من الحیاة : هر که سخاوت و حیا نداشته باشد مرگ برایش بهتر از زندگی است.

1309

من لم یکن همّه ما عند الله سبحانه لم یدرک مناه : هر کس همّتش صرف آنچه که نزد خداوند بزرگ است نباشد بآرزویش نرسد

1310

من لم یصبر علی مضض التعلیم بقی فی ذلّ الجهل : هر که بر سوزش آموختن دانش شکیا نباشد در خواری نادانی بماند.

1311

من لم یهدّب نفسه لم ینتفع بالعقل :

هر که نفس خویش را پاکیزه ننماید از عقل بهره مند نگردد.

1312

من لم يسكن الرحمة قلبه قلّ لقاءها له عند حاجته : هر که رحمت خدای دلش را آرامش نبخشد آن دل بگناه نیازمندی رحمت خدا را کم خواهد دید.

1313

من لم تعرف الكرم من طبعه فلا ترحمه در طبع هر کس که کرم و جوانمردی نه بینی باو رحم مکن (که اگر کردی سزای نیکی را جز بدی نخواهی دید)

1314

من لم يرض من صديقه إلاّ بإيثاره على نفسه دام سخطه : هر که از دوستش راضی نشود جز باینکه او را بر خود برگزیند (و در

ص: 700

امورات بر خود مقدم دارد) خشمش پایدار است (چون در مقابل توقعی که از دوستش دارد اغلب عملی نمیشود باین جهت تأسف میخورد).

1315

من کانت صحبته فی اللّٰه کانت صحبته کریمه و مودّته مستقیمه : هر که در راه رضای خدا (با دیگری) همنشینی کند همنشینی با او نیک و گرامی و دوستیش پایدار است.

1316

من لم تکن مودّته فی اللّٰه فاحذرہ فإنّ مودّته لئیمه و صحبته مشؤمه :

هر که در راه خدا با تو دوستی نمیکند از او بترس زیرا که دوستیش پست و هم نشینی با وی زشت است.

1317

من سالم اللّٰه سبحانه سلمه و من حاربه حربہ : هر که با خداوند سبحان آشتی کند خدا هم با او بر سر آشتی است و هر که با او بجنگد خدا هم، با او در جنگ است.

1318

من لم یکن افضلّ خلاله و أدبه کان أهون أحواله عطبه : هر که افزونترین دوستش ادب و کمالش نباشد آسانترین حالاتش مرگش میباشد (چون نادان همینکه بمیرد خودش هم از دست جهلش میرهد).

1319

من لم یحط التّعّم بالسّکر فقد عرّضها لزوالها : هر که نعمتها را بسپاسگذاری احاطه نکند و آنها را در حصار شکر محصور نگرداند البتّه آنها را در معرض نابودی در آورده است.

1320

من لم یحتمل مؤنة النّاس فقد أهلّ قدرته لانتقالها : هر که گرانی بار مردم را حمل نکند (و با داشتن توانائی بدستگیری تنگدستان برنخیزد) البتّه قدرتش را شایسته بر گرداندن کرده است.

1321

من لم یحرّز من المکائد قبل وقوعها لم ینفعه الأسف عند هجومها : هر که از کیدهای مردم پیش از آنکه در آنها افتد احتراز نجوید بهنگام روی آوردن آنها اندوه و اسف بحالش سودمند نیفتد.

1322

من استعان بعدوّه علی حاجته ازداد بعدا منها : هر که در برآوردن حاجتش از دشمنش یاری جوید از حاجتش بیشتر دور گردد.

1323

من توکل علی الله سبحانه أضانت له الشّبّهات و کفی المؤمنات و أمن التّبعات هر که بر خداوند بزرگ توکل کند شبّه ها برایش

ص: 701

روشن گردند (وزنگ شكوك از دلش زدوده شود) و آنچه را که در خور و لازم او است کفایت کرده شود و از رنجها و گرفتاریها بدور ماند.

1324

من لم يقدم إخلاص النية في الطاعات لم يظفر بالمشوبات : هر که در عبادتها نیت پاک را مقدم ندارد بر ثوابها پیروز نگردد.

1325

من لم يصبر على كده صبر على الإفلاس هر که بر رنج و کوشش صبر نکند باید بر نداری و مفلسی صبر نماید.

1326

من لم ينتفع بنفسه لم ينتفع بالناس :

هر که از خودش بر خوردار نگردد از مردم بر خوردار نشود (یعنی انسان در کارها خود را باید مقدم دارد تا مردم از دنبالش بروند).

1327

من لم يتضع عند نفسه لم يرتفع عند غيره : هر که پیش خودش افتاده نباشد نزد دیگران بلند نیست.

1328

من لم يصلح نفسه لم يصلح غيره : هر که خود را اصلاح نکند دیگری را اصلاح ننماید.

1329

من لم يستظهر باليقظة لم ينتفع بالحفظة : هر که بوسیله بیداری (و دل آگاهی) قوی پشت نگردد از نگهبانان سود نگیرد (و انسان خودش باید بیدار و هشیار باشد)

1330

من لم يكن أملك شيء به عقله لم ينتفع بموعظة : هر که مالک ترین چیزیکه (در امورات دنیا و آخرتش تصرف میکند) عقلش نباشد بوعظ و پندی سودمند نگردد.

1331

من لم يوقن قلبه لم يعطه عمله : هر که دلش یقین (بخدا و آخرت) نداشته باشد عملش اطاعتش ننماید (و چون دل همراه نیست موفق بعملی نگردد).

1332

من لم يعمل لآخرة لم ينل أمله : هر که برای آخرت عمل نکند بازویش نرسد (چون منتهی آرزوی انسان آخرت و آخرت جز با عمل بدست نیاید).

1333

من لم يملك شهوته لم يملك عقله :

هر که شهوتش را مالک نگردد و در بند فرمانش نکشد عقلش را مالک نشود.

1334

من لم يشكر الإحسان لم يعده إلا الحرمان هر که نیکی را سپاس نگذارد جز نومیدی و نا کامی بوی باز نگردد.

ص: 702

1335

من لم یصدّق من اللّٰه سبحانه خوفه لم یئل منه الأمان : هر که ترسش را از خدای سبحان راست و درست نیاورد (و در کردارش مشهود نباشد) از خداوند بایمنی برسد.

1336

من لم یجمل قیلا لم یسمع جمیلا : هر که نیکو سخن نگوید پاسخ نیکو نشنود.

1337

من لم یداو شهوته بالتّرك لها لم یزل علیلا : هر که شهوتش را بترك شهوت مداوا نکند همیشه دردمند است (خواه شهوت جسمی باشد خواه قلبی).

1338

من لم یصلح علی اختیاره اللّٰه سبحانه لم یصلح اختیاره لنفسه : هر که خود را در خور آن نگرداند که خداوند سبحان او را برگزیند سزاوار نیست که او خود را بر کشد (و از دیگران برتر داند).

1339

من لم یصلح علی أدب اللّٰه سبحانه لم یصلح علی أدب نفسه : هر که شایستهٔ دین و ادب خداوند سبحان نگردد شایستهٔ ادب و روش خویش نشود (و متخلّص باخلاق انسانی نباشد).

1340

من لم یکن له عقل یزینه لم یئبل :

هر که عقلی که او را بیاراید نداشته باشد راست رو و بزرگوار نگردد.

1341

من لم یصحب الإخلاص عمله لم یقبل :

هر که اخلاص و پاکی را با نیتش همراه نگرداند عملش پذیرفته نشود.

1342

من لم ینصفك منه حیاهه لم ینصفك منه دینه : هر که از روی شرمش با تو بانصاف رفتار نکند از روی دینش با تو براه انصاف نرود.

1343

من لم يحسن خلقه لم ينتفع به قرينه هر که خویش را نیکو نگرداند همنشینش از وی سودمند نگردد.

1344

من لم یکن لمن دونه لم ینل حاجته :

هر که برای زیر دست خود (آماده خدمت) نباشد بحاجت خود دست نیابد.

1345

من لم یدار من فوقه لم یدرک بغیته :

هر که با بالا دست خویش مدارا و نرمی نکند به آرزویش نرسد (چون با زیر دستان پنجه در افکند خود را خوار کردن است).

1346

من لم یعرف مضرة الشيء لم یقدر علی

ص: 703

الامتناع منه : هر که زیان چیزی را شناسد توانائی ندارد که نفس خود را از آن باز دارد (و انسان پایان گناه کاریرا اگر درك کند باسانی دست از آن خواهد کشید).

1347

من لم يعرف منفعة الخیر لم یقدر علی العمل به : هر که سود نیکی را شناسد توانائی ندارد که آنرا بکار بندد.

1348

من لم یعنه الله سبحانه علی نفسه لم ینتفع بموعظة واعظ : هر که خداوند سبحان او را بر نفسش یاری ندهد (و از خودش پند دهنده نداشته باشد) پند پندگوی سودش نبخشد.

1349

من لم یعتبر بغير الدنیا و صروفها لم ینجع فیہ الموعظ : هر که از گردشهای گوناگون جهان پند نگیرد پندها در وی سودمند نیفتد.

1350

من ظفر بالدنیا نصب و من فاتته تعب هر که بدنیا دست یابد گرفتار گردد و هر که آنرا بدست نیاورد دچار رنج و زحمت شود (و اصولاً حال دنیا چنین است).

1351

من حارب الناس حرب و من أمن السلب سلب : هر که با مردم بجنگد جنگ کرده شود و هر که از سلب و تاراج مال ایمن نشیند مالش ربوده و تاراج گردد.

1352

من خاف الله سبحانه آمنه الله من کل شیء : هر که از خداوند سبحان بترسد خداوند او را از هر چیزی (هر پیش آمد بدی) ایمن دارد.

1353

من خاف الناس أخافه الله سبحانه من کل شیء : هر که از مردم بترسد خداوند سبحان او را از هر چیزی بترساند.

1354

من جعل ملکه خادما لدینه انقاد له کل سلطان : هر که ملک و سلطنتش را خدمتگزار دینش قرار دهد هر پادشاهی فرمانش را گردن نهد.

1355

من جعل دینه خادما لملکه طمع فیہ کل انسان : هر که دینش را خادم سلطنتش قرار دهد هر کسی در پادشاهی طمع کند (مانند اغلب

ممالك اسلامی که با داشتن چنین دستورات عالیہ در اثر بیهوشی و هوا پرستی ممالک اسلامی را مستعمرة کفار و خارجیان گرداند).

1356

من تهاون بالدین هان و من غالبه الحق لان : هر که دین را خوار سازد خوار گردد و هر که حق بر وی غالب گردد نرم شود.

ص: 704

1357

من تسربل أثواب التّقى لم يبيل سرباله هر که جامه های پرهیزکاری را در پوشد جامه اش کهنه شدنی نیست.

1358

من أتمل ثواب الحسنی لم ینکد آماله :

هر که ثواب خوبی را (و فراوانی را در آخرت) آرزومند است آرزوهای خویش را گم نگرداند (و در نیکوکاری کوشا باشد).

1359

من رخص لنفسه ذهبت به فی مذاهب الظّلمة : هر که نفس خویش را رها سازد (و عنانش را از گناهان نگه ندارد) نفس او را در کوره راههای تاریکی و گمراهی پرتاب نماید.

1360

من داهن نفسه هجمت به علی المعاصی المحرّمة : هر که با نفس خویش مدارا کند (و آنرا ریاضت ندهد) نفس او را بسوی گناهان حرام بکشاند.

1361

من کان غرضه الباطل لم یدرك الحقّ و لو کان أشهر من الشّمس : هر که در امورات قصد باطل داشته باشد حق را نیابد گو اینکه از آفتاب درخشان تر (و بلندتر) باشد.

1362

من کان مقصده الحقّ أدركه و لو کان کثیر اللّبس : هر که مقصدش حق باشد آنرا بیابد گو اینکه پر اشتباه باشد (چون بالأخره از راه اشتباه برگشته بحق خواهد پیوست).

1363

من لم یتدارک نفسه بإصلاحها أعضل دوائه و أعیى شفائه و عدم الطّیب : هر که نفس خویش را براست و درست کردنش در نیابد (و در کار اصلاحش اقدام ننماید) مداوا کردن آن نفس بر وی سخت گردد و در شفا دادنش برنج افتد و طیب را گم نماید.

1364

من قصّر فی العمل ابتلاه الله سبحانه بهمّ و لا حاجة لله سبحانه فیمن لیس له فی نفسه و ماله نصیب : هر که در کار برای آخرت کوتاهی کند خداوند سبحان او را دچار اندوه سازد و خداوند بآنکس که در مال و جاننش برای خدا بهره نیست نیازی ندارد (و شاید او را بخود واگذار نماید).

من طال حزنه على نفسه في الدنيا أقره الله عينه يوم القيامة وأحلّه دار المقامة : هر که در دنیا بر نفس خویش اندوه بسیار خورد (که چرا عمر
را برایگان از کف دادم و برگ

ص: 705

آخرت را ذخیره نکردم) خداوند در روز قیامت دیده اش را روشن سازد و بسرای جاودان بهشتش فرود آورد.

1366

من توکل علی الله هانت له الصّعب و تسهّلت علیه الأسباب و تبوّء الخفض و الكرامة : هر که بر خدا توکل کند سختیها بر وی آسان گردند و اسبابها برایش فراهم آیند و در راحت و وسعت و کرامت جای گیرد (الخفض الرّاحة و السّكون یقال هو فی خفض من العیش «مجمع»)

1367

من اتّخذ دین الله لهوا و لعبا أدخله الله سبحانه النّار مخلّدا فیها : هر که دین خدای را ببازیچه گیرد خداوند بزرگ او را باآتش در اندازد و او همیشه در آن آتش بماند.

1368

من عظمت الدّنیاء فی عینه و کبر موقعها فی قلبه و أثرها علی الله و انقطع إليها صار عبدا لها : هر که دنیا را در چشم خویش عظیم گیرد و جایش را در دلش بزرگ دارد و آن را بر خدا بگزیند و بسوی آن انقطاع پذیرد (یعنی از همه بی‌رد و بدان پیوند کند) چنین کسی درست بنده دنیا شود.

1369

من أعطی فی الله سبحانه و منع فی الله و أحبّ فی الله فقد استکمل الإیمان :

هر که در راه خدا بدهد و در راه خدا باز گیرد و در راه خدا دوست دارد البتّه چنین کسی ایمان را کامل و تمام کرده است.

1370

من بدأ بالعطيّة من غیر طلب و أكمل المعروف من غیر امتنان فقد أكمل الإحسان : هر کس بدون خواستن از روی ابتدای بخشش کند و بدون منتّ نهادن نیکی را کامل و تمام گرداند البتّه چنین کسی نیکی و احسان را کامل ساخته است.

1371

من شغل نفسه بغير نفسه فقد تحيّر في الظلمات و ارتبك في الهلكات : هر که خودش را بغير خودش سرگرم سازد (و در صدد کنجکاوی در عیوب مردم بر آید) البتّه در تاریکیها سرگردان ماند و در هلاکتها در افتد.

1372

من لم يعرف نفسه بعد عن سبيل التّجاة و خبط في الضّلال و الجهالات : هر که خود را نشناسد از راه رستگاری در گردد و

در نادانیها و خطاها و گمراهیها در افتد.

1373

من طلب رضی اللہ بسخط التّاس ردّ اللّٰه تعالیٰ ذامه من التّاس حامدا : هر کس با وجود خشم مردم رضا و خوشنودی خدا را بخواهد خداوند تعالیٰ نکوهشگرش را ستایشگرش سازد.

1374

من طلب رضی التّاس بسخط اللّٰه سبحانه رد اللّٰه حامده من التّاس ذامًا : هر که خوشنودی مردم را بر خشم خداوند سبحان بجوید و ترجیح نهد خداوند سبحان از مردم ستایشگرش را نکوهشگرش نماید.

1375

من لم یقدّم ماله لآخرته و هو مأجور خلفه و هو مأثوم : هر که مالش را برای آخرتش پیش نفرستد و حال اینکه اجر داشته باشد آن مال را واگذارد در حالیکه گنهکار باشد.

1376

من لم یصحّبک معینا علی نفسک فصحبته وبال علیک إن علمت : آن همنشینی که تو را بر نفست یاری دهنده نیست همنشینی او بر تو وبال است اگر (بیندیشی و) بدانی.

1377

من مدحک بما لیس فیک فهو ذمّ لک إن عقلت : هر که تو را بآنچه که در تو نیست بستاید پس آن برای تو نکوهش است اگر بفهمی

1378

من نصح نفسه کان جدیرا بنصح غیره :

هر که خودش را پند میدهد (و از زشتکاری باز میدارد) او در خور آنست که دیگری را هم پند دهد.

1379

من غشّ نفسه کان أغشّ لغيره : هر که خود را آلوده سازد البتّه دیگری را آلوده کننده تر است.

1380

من قام بفتق القول ورتقه فقد حاز البلاغة : هر که به بست و گشاد سخن قیام کند (و با منطقی شیوا مردم را بسوی خدا کشد) البتّه بلاغت و رسائی سخن را گرد آورده است.

من بادر إلی مراضی اللّٰه سبحانه و تأخّر عن معاصيته فقد أكمل الطّاعة : هر که بسوی خوشنودیهای خدای بزرگ بشتابد و از نافرمانیهای او باز ایستد البتّه چنین کسی اطاعت خدا را کامل کرده است.

من شفّع فيه القرآن يوم القيامة شفّع فيه و من محلّ به صدق عليه در روز قیامت هر کس قرآن را شفیع خود گرداند قرآن شفیعش گردد و از هر کس که قرآن بد گوئی کند

سخنش درباره او باور داشته شود (پس وای بحال آن کس که در قیامت قرآن خصم و بدگوش باشد).

1383

من قصد فی الغنی و الفقر فقد استعدّ لنوائب الدّهر : هر کس بحال دارائی و ننداری میانه روی را کار بندد البتّه برای پیش آمدهای (سهمگین) روزگار خود را مهیا ساخته است.

1384

من عری عن الهوی عمله حسن أثره فی کلّ أمر : هر که کردارش را از هوا پاک سازد در هر کاری اثرش نیکو خواهد بود.

1385

من أحبتنا فلیعدّ للبلاء جلبابا : هر که دوستدار ما است باید برای گرفتاری (در چنگال مخالفین و شنیدن بدگوییهای آنان) سر پوشی برای خود آماده کند.

1386

من تولّنا أهل البيت فلیلبس للمحن إهابا : هر که دوستدار ما اهل بیت است البتّه باید برای محنتها و گرفتاریها پوستی درشت و تن پوشی سخت به پیکر در پوشد (و از نکوهش نکوهشگران خم بابر و نیابرد اهب ککتب ما لم یدبغ)

1387

من لم یدع و هو محمود یدع و هو مذموم هر کس در حال ستودگی بدیرا وانگذارد آن را واگذارد در حالی که نکوهیده باشد.

1388

من عفت اطرافه حسنت أوصافه هر که اطراف و جوانبش پاکیزه (و اخلاقش پسندیده) باشد البتّه کردار و آثارش نیکو خواهد بود.

1389

من کرمت نفسه قلّ شقاقه و خلافه آنکه دارای نفسی گرامی و کریم است بدبختی و دشمنی اش کم است.

1390

من أكثر المناکح غشیتة الفضائح :

هر که پر نکاح و بسیار زن باز باشد رسوائیها گردش در میان گیرند.

1391

من تاجرک فی النَّصْح کان شریکک فی الرِّبح : هر کس در پند گوئی با تو کار بتجارت کند در سود بردن با تو شریک است.

1392

من عاند الزَّمان أرغمه و من استسلم إليه لم یسلم : هر که با روزگار بدشمنی برخیزد (و او امر دنیا را اطاعت نکند) روزگار را بخواری بر وی در افکند و هر کس فرامین جهان را گردن نهد روی رهائی نه بیند.

1393

من ألحَّ علیه الفقر و فلیکثر من قول:

لا حول و لا قوَّة إلاَّ باللَّهِ العلیِّ العظیم

ص: 708

فقر و نداری هر کس را که در فشار گذارد (و آن کس بخواهد که از چنگال فقر برهد) باید کلمه شریفه لا حول و لا قوه الا بالله العلی العظیم را بسیار بگوید.

1394

من باع الطمع بالیأس لم یستطل إلیه الناس : هر که طمع را بناامیدی بفروشد (و چشم از مردم بپوشد) زبان مردم بر وی دراز نگردد.

1395

من افتخر بالتبذیر احتقر بالإفلاس هر که بواسطه اسراف و ولخرجی بدیگران بنزد بواسطه نداری و مفلسی خوار گردد.

1396

من الّذی یرجو فضلك إذا قطعت ذوی رحمك : تو که خویشاوندت را محروم سازی و از وی ببری دیگر چه کسی بفضل و احسانت امیدوار باشد.

1397

من الّذی یثق بك إذا غدرت بذوی عهدك : تو که با هم پیمان خود بیوفائی کنی (و عهدیکه با خدا بستی که فرمان شیطان را نبری نادیده انگاری) دیگر چه کس و کدام بنده بتو اطمینان پیدا کند.

1398

من استشعر الشّد غف بالدنیا ملأت ضمیره أشجانا لها رقص علی سويداء قلبه همّ یشغله و غمّ یحزنه حتّی یؤخذ بکظمه فیلقی بالفضاء منقطعاً أبهراهِ هیّنا علی الله فناء بعیدا علی الإخوان لقاءه : هر که دوستی و عشق جهان را زیر پوش تن گیرد دنیا درونش را از غمها و اندوهها پر سازد آن دنیا را در درون دلش رقص و زیور و شدنی است هر دم اندوهی (از اندوههای جهان) سرگرمش سازد و غمی محزون و غصه دارش نماید تا آنکه گرفتار فرو خوردن اندوهش گردد (و مرگش در رسد) آنگاه در فضا افکنده شود در حالی که دو چشم امید از دنیا بریده نابودیش بر خداوند آسان و دیدارش بر برادران و دوستان دور باشد (و دیگر دست کسی بوی نرسد).

1399

من مات علی فراشه و هو علی معرفه ربّه و حقّ رسوله و حقّ أهل بیته مات شهیدا و وقع أجره علی الله سبحانه و استوجب ثواب ما نوى من صالح عمله و قامت نیته مقام إصلاّته

ص: 709

بسیفه فإنّ لكلّ شيءٍ أجلا لا يعدوه :

هر که در بستر خود بمیرد در حالیکه شناسای حقّ پروردگار و حقّ رسولش و حقّ اهلیت رسولش بوده باشد (و علی و اولادش علیهم الصّلمة و السّلام را اوصیاء و خلفاء رسول خدا بداند) این کس شهید مرده و اجرش بر خداوند سبحان است و هر چه از عمل نیکش که نیت کرده است سزاوار ثواب و نیت نیکش جای گیر شمشیر زدنش (در راه خدا) میباشد و از برای هر چیزی سر رسید و وعده ایست که از آن در نگذرد (و برای هر کس در برابر هر کاری ثوابی است که بآن برسد).

1400

من ربّاه الهوان أبطرته الكرامة :

خواری و نداری هر کس را در خویش پرورده باشد جاه و بزرگی او را خوشنود گرداند.

1401

من لم تصلحه الكرامة أصلحته الإهانة بزرگی و جاه هر کس را اصلاح نکند خواری و نداری اصلاحش کند.

1402

من سعی فی طلب السّراب طال تعبهُ و کثر عطشه : هر که در جستجوی آب نما و سراب (جهان فانی باشد و) بکوشد رنجش بدراز کشد و تشنگیش بسیار گردد (و بارزوی خویش دست نیابد).

1403

من أمّل الرّیّ من السّراب خاب أمله و مات بعطشه : هر که از آب نما و سراب (جهان) امید سیرابی داشته باشد امیدش بنا امیدی و زیان کشد و تشنگیش بکشد.

1404

من أنعم علی الکفور طال غیظه : هر که ناسپاسگذار را نعمت دهد خشمش طولانی گردد.

1405

من اغتاز علی من لا یقدر علیه مات بغیظه : آنکه خشم گیرد بر کسیکه بر وی توانائی ندارد از فرط خشمش خواهد مرد.

1406

من لم یصن وجهه عن مسئلتک فأکرم وجهک عن رده : آنکه آبروی خود را از در خواست کردن از تونکه نمیدارد تو آبروی خود را از ردّ در خواست وی گرامی دار (و حاجتش را روا ساز).

من عرف شرف معناه صانه عن دنائة شهوته و زور مناه : هر كه بلندی و شرف گوهر خویش را بشناسد آن را از پستی شهوت رانی و دروغ آرزو نگهدارد.

ص: 710

1408

من جعل الله سبحانه مؤملاً رجائه كفاه أمر دینه و دنیا : هر که خداوند سبحان را مورد و مرکز بازگشت خویش قرار دهد خدا کار دنیا و آخرتش را بسازد و کفایت کند.

1409

من عاقب بالذنب فلا فضل له :

هر که گرفتار گناه گردد فضل و فزونی ندارد.

1410

من ماری السفيه فلا عقل له : هر که با نادان در افتد بیخرد است.

1411

من صدق الله سبحانه نجا : هر که وجود خداوند سبحان را باور دارد (و موحد شده دستورات الهی را کار بندد) رستگار است.

1412

من أشفق على دینه سلم من الردى هر که دین خود را گرامی دارد از در افتادن (در آتش دوزخ) بر کنار ماند.

1413

من زهد في الدنيا قرت عيناه بحنة المأوى : هر که زهد در دنیا را پیشه خویش سازد دیده اش بیبهشت روشن گردد.

1414

من كنّ فيه ثلاث سلمت له الدنيا والآخرة: يأمر بالمعروف و ياتمر به و وينهى عن المنكر و ينتهى عنه، و يحافظ على حدود الله جلّ و علا : هر که در وی سه چیز باشد دنیا و آخرت در برابرش تسلیم گردند: مردم را امر بخوبی کند و خودش آنها بکار بندد، خود و مردم را از بدی باز دارد احکام و دستورات خداوند بلند و بزرگ را حفظ کند (و آنها عمل نماید).

1415

من سمحت نفسه بالعطاء استعبد أبناء الدنيا : هر که خود را بجانمردی و بخشش وا دارد و مردم دنیا را بنده احسان خویش سازد.

1416

من لم تنفعك حياته فعده من الموتى هر که زندگیش برای تو سودمند نباشد او را از مردگان شمار.

1417

من لم يتحمّل زلل الصّدیق مات وحيدا هر که لغزش دوست را تحمّل نکند تنها بمیرد.

1418

من لم يتّق وجوه الرّجال لم يتّق الله سبحانه : هر که از مردمان نترسد البتّه از خداوند سبحان نخواهد ترسید.

1419

من لم يستحي من الناس لم يستحي من الله سبحانه : هر که از مردم شرم نداشته باشد

ص: 711

شرم از خداوند سبحان ندارد.

1420

من جمع له مع الحرص على الدنيا البخل بها فقد استمسك بعمودي اللوم : هر که حرص و بخل بر دنیا را یکجا با هم جمع نماید البته در دو ستون از نکوهش و ناکسی چنگ در زده است.

1421

من اعتمد على الدنيا فهو الشقى المحروم هر که بر دنیا تکیه کند بدبخت و ناکام است.

1422

من لم يحسن ظنه استوحش من كل أحد : هر که گمانش (درباره مردم) نیکو نباشد از هر کسی میترسد.

1423

من طلب صديق صدق وفي طلب ما لا يوجد : هر که دوست درست و وفادار بخواهد بجوید جویای چیز نایاب است.

1424

من دنت همته فلا تصحبه : با شخص پست همّت مصاحبت مکن.

1425

من هانت عليه نفسه فلا ترج خيره :

هر که نفسش بر وی خوار (و جهان در چشمش بزرگ) است امید خیری از وی نداشته باش.

1426

من بخل بماله على نفسه جاد به على بعل عرسه : هر که با مال و دارائی خودش بخودش بخل میورزد (و آن را صرف امور خودش نمینماید با آن مال بر شوهر زنش بخشش میکند).

1427

من لم يتعاهد علمه في الخلاء فضحه في الملاء : هر کس در پنهان هم پیمان علم خویش نباشد (و آنرا بکار نیندد) آن علم در پیدا و آشکار رسوایش سازد.

1428

من لم يزهد في الدنيا لم يكن له نصيب في جنة المأوى : هر كه در دنيا زهد نوزد براي او بهره و نصيبي در بهشت نيست.

1429

من خدم الدنيا استخدمته و من خدم الله سبحانه خدمته : هر كس دنيا را خدمت كند دنيا او را خادم خویش گيرد و هر كس خداوند سبحان را خدمت و اطاعت كند دنيا خادم او گردد.

1430

من كثرت طاعته كثرت كرامته و من كثرت معصيته وجبت إهانته :

هر كس طاعت و فرمان برداريش از خدا بسيار باشد عزت و كرامتش بسيار و هر كس نافرمانيش از خدا بسيار باشد خوار داشتش واجب است.

1431

من حسنت مثوبته و طابت عيشته وجبت مودته : هر كس ثواب را نيك و بسيار

ص: 712

اندوزد و زندگیش پاکیزه (و بدون گنهکاری) باشد دوستیش واجب است.

1432

من ركب العجل ركبته الملامة : هر که مرکب شتاب را سوار گردد نکوهش بر وی سوار گردد.

1433

من أطاع التّواني أحاطت به النّدامة هر که کاهلی و سستی را فرمانبرد پشیمانی او را گرد در میان گیرد.

1434

من اتقى وقاه : هر که از خدای پرهیزد خدایش او را (از وقوع در محرمات) نگهدارد.

1435

من حمد الله أغناه : هر که خدای را سپاس گذارد خداوند (از مردم) بی نیازش سازد.

1436

من أطاع الله اجتباه : هر که خدای را فرمانبرد خداوند (از میان مردم) او را برگزیند.

1437

من دعى الله أجابه : هر که خدای را بخواند خداوند او را اجابت فرماید (و حوائجش را بر آورد).

1438

من شكر الله زاده : هر کس خدای را سپاس بگذارد خداوند نعمتش را بیفزاید.

1439

من شكر الله بجنانه استحقّ المزيّد قبل أن يظهر على لسانه : هر که خدای را بدل سپاس بگذارد پیش از آنکه آن سپاسگذاری بر زبانش پدیدار گردد سزاوار افزایش شود (و خداوند تعالی روی نیت پاکش نعمتش را دو چندان سازد).

1440

من ذمّ نفسه أصلحها : آنکه نفس خویش را نکوهش کند باصلاحش بر خیزد.

1441

من مدح نفسه فقد ذبحها : هر که نفس خویش را ستایش کند البتّه آن را کشته است.

1442

من کثر شکره کثر خیره : هر که بسیار از خدا تشکر کند نعمتش بسیار گردد.

1443

من قلّ شکره زال خیره : هر که خدای را کم سپاس بگذارد نیکیش و نعمتش زایل گردد.

1444

من لم یحسن فی دولته خذل فی نکتته :

هر که در دوران دولتش به نیکی نگراید در دوران برگشت دولتش خوار گردد.

1445

من شمت بزلة غیره شمت غیره بزلة هر که دیگری را بواسطه لغزشش نکوهش کند دیگری او را بواسطه لغزشش نکوهش نماید.

1446

من بخل علی المحتاج بما لیدیه سخط الله علیه : هر که بآنچه از دارائی که نزد او است بر نیازمند بخل ورزد خدا بر او خشم گیرد (و نعمت را

ص: 713

از دستش بگیرد).

1447

من كانت الدنيا همّة طال يوم القيامة شقائه وغمّه: هر که همّتش فقط صرف دنیایش باشد روز قیامت بدبختی و اندوهش فراوان است.

1448

من أوسع الله عليه نعمه وجب عليه أن يوسع الناس إنعاما: خدا نعمتهای خویش را بر هر کس که گشاده و فراوان دارد واجب میشود که آن کس نعمت خود را بر مردم گشاده و فراوان گرداند.

1449

من زاده الله كرامة فحقيق أن يزيد الناس إكراما: خداوند بزرگی هر کس را بیفزاید سزاوار است آنکس در اکرام و احترام مردم بیفزاید.

1450

من اهتمّ برزق غد لم يفلح أبدا: هر که در اندیشه روزی فردا باشد ابدًا رستگاری نخواهد شد (چون فکرش مشغول روزی شود و دیگر بکار آخرت نتواند پرداخت).

1451

من اوتي نعمه فقد استعبد بها حتى يعتقه القيام بشكرها: هر که نعمت خود را بمردم بدهد بآن نعمت مردم را بنده خویش گرداند تا جائیکه دادن آن نعمت او را از اقدام بشکر آن آزاد سازد.

1452

من لم يربّ معروفه فقد ضيّعه: هر که نیکی خود را نپرورد البتّه آنرا تباه گرداند (و پرورش نیکی آنرا درباره مردم بکار بردن و انتشار دادن آن است).

1453

من عمل بالأمانة فقد أكمل الدّيانة هر که کار بامانت کند البتّه دین داری را کامل کرده است.

1454

من عمل بالخيانة فقد ظلم الأمانة:

هر که کار بخیانیت کند البتّه بامانت ستم روا داشته است.

1455

من شکر الله تعالى وجب عليه شکر ثان إذ وَّقَّه لشکره و هو شکر شکر: هر کس شکر خداوند تعالی را بجای آرد شکر دومی بر وی واجب گردد زیرا که خداوند توفیق شکرگذاری خود را باو عنایت فرموده است و آن شکر شکر است (پس در هر نفسی دو شکر واجب و ادای حق شکر خدا از محالات است).

1456

من اتبع الإحسان بالإحسان واحتمل

ص: 714

جنایات الإخوان و الجیران فقد أكمل البرّ : هر که پی در پی نیکی کند و زشتیهای برادران و همسایگان را تحمّل نماید البتّه نیکی را تکمیل نموده است.

1457

من دفع الخیر بالشرّ غلب : هر که خوبی را بدی بر طرف سازد مغلوب گردد.

1458

من دفع الشرّ بالخیر غلب : هر که بدی را با خوبی بر طرف سازد غالب گردد.

1459

من غصّ طرفه أراح قلبه : هر که (از ناملایمات مردم) دیده بر دوزد دلش را آسوده سازد.

1460

من کثر ذکره استنار لبّه : هر که یاد خدا بسیار باشد عقلش را روشن سازد.

1461

من أطلق طرفه جلب حنّفه : هر کس چشم خود را بگشاید (یا بناموس یا بجلال و جاه دیگران) نگاه کند مرگ و تباهی را بسوی خود بکشاند.

1462

من غصّ طرفه قلّ أسفه و أمن تلفه هر که دیده (از مال و جاه و ناموس دیگران) بر بندد تأسّف و اندوهش کم و از هلاکت بر کنار است.

1463

من کثر قنوعه قلّ خضوعه : هر که پر قناعت باشد کم زاری است (یعنی در برابر دیگران اظهار عجز و ناتوانی نکند).

1464

من رغب فیما عند الله تعالی کثر سجوده و رکوعه : هر که آرزومند آنچه که نزد خداوند تعالی است باشد رکوع و سجودش بسیار است.

1465

من قنع عزّ و استغنی : هر که قانع باشد عزیز و توانگر گردد.

1466

من طمع ذلّ و تعنی : شخص طمعکار بخواری و گرفتاری دچار میگردد.

1467

من کرمت نفسه صغرت الدنیا فی عینه : هر که آنکه نفس خویش را گرامی دارد جهان در چشمش کوچک است.

1468

من حسن خلقه کثر محبّوه و آنست النفوس به : مرد خوشخوی دوستانش بسیار گردند و نفوس (و مردم) با وی انس گیرند.

1469

من استعان بالحلم عليك و تفضّل عليك : هر که بواسطه حلم بر تو یاری جوید پیروزی جوید و بر تو فزون آید و منت گذارد

1470

من نقل إليك نقل عنك : هر کس بسوی تو منتقل گردد (زشت یا زیبا سخن) از تو نقل خواهد کرد (پس بکوش که جز نیک و زیبا نگوئی)

ص: 715

1471

من بلغك شتمك فقد شتمك : هر كه دشنام تو را (كه پنهان از تو گفته اند) بتو برساند البته خودش تو را دشنام داده است.

1472

من شهد لك بالباطل شهد عليك بمثله : هر كس بباطل بسود تو شهادت دهد (روزي) بزيان تو نيز بمانند آن باطل شهادت خواهد داد.

1473

من ألح في سؤاله دعا إلى حرمانه هر كه در خواستگاريش از مردم اصرار ورزد خود را بسوي نااميدي ميخواند.

1474

من كلفك ما لا تطيق فقد أفتاك في عصيانه : هر كه تو را بدانچه تواناي نداشته باشي تكليف كند البته تو را در نافرمانی كردن از خودش فتوا و اجازه داده است.

1475

من حصن سره منك فقد اتهمك هر كه راز خویش را از تو نگهدارد البته بتو تهمت زده است (و دوست صميمی خودش نشمرده است).

1476

من شكر إليك غيرك فقد سئلك هر كه در نزد تو از ديگری تشكر كند البته از تو چیزی ميخواهد (منتها مقصدش را در لباس تشكر از ديگری بيان ميكند).

1477

من قبل معروفك فقد أذل لك جلالته و عزته : هر كه خير و نيکی تو را بپذيرد البته بزرگی و ارج خویش را برای تو خوار و كوچك گردانیده است.

1478

من قبل معروفك فقد باعك عزته و مروته : هر كه خير و نيکی تو را بپذيرد البته عزت و جوانمرديش را بتو فروخته است.

1479

من صحت معرفته انصرف عن العالم الفاني نفسه و همته : هر كه خدا را درست و نيكو بشناسد نفسش و همتش از جهان گذران منصرف گردد (و بعالم باقی متوجه گردد).

1480

من سلبت الحوادث ماله أفادته الحذر پیش آمدهای روزگار دارائی هر کس را بستاند کناره گیری را باو فائده دهد (ولی افسوس که تجربه وقتی بدست میآید که دیگر فرصت از دست رفته است).

1481

من توات علیه نکبات الزمان اکسبته فضیلة الصبر: هر که گرفتاریها و بدبختیهای روزگار پی در پی بروی فرود آید ثواب و فضل صبر را برای وی کسب نماید.

ص: 716

1482

من برّ والديه برّه ولده : هر که با پدر و مادرش نیکی کند فرزندش با وی نیکی کند.

1483

من لم یربّ معروفه فکأنه لم یصنعه هر که خیر و نیکیش را نپرورد (و دربارهٔ زیر دستان ادامه ندهد) مانند آنست که آن را بجا نیاورده است.

1484

من عتب علی الدّهر طال معتبه :

هر که پروژگار شکوه آغاز نماید جای گله و شکوه اش دراز و بسیار گردد.

1485

من لا تنفعك صداقته ضرّتك عداوته : هر که دوستیش بتو سودی ندهد دشمنیش بتو زیان رساند.

1486

من لا یتغافل عن کثیر من الأمور تنغّضت عیشته : هر که از بسیاری از کارها تغافل نوزد و آنها را نادیده نگیرد زندگیش ناخوش گردد.

1487

من کان نفعه فی مضرتک لم یخل فی کلّ حال من عداوتک : هر که سود خویش را در زیان تو داند و در حال از دشمنی تو خالی نخواهد.

1488

من لم یصحک فی صدیقه فلا تعدّره هر که در دوستیش تو را پند ندهد او را معذور مدار

1489

من غشک فی عداوته فلا تلمه و لا تعدّله : هر که در دشمنیش با تو خیانت کند او را نکوهش مکن و منع منمای (چون از دشمن جز عذر و خیانت توقع نتوان داشت).

1490

من کثر مزاحه لم یخل من حقد علیه أو استخفاف به : هر که بسیار مزاح کند از این بیرون نیست که یا کینه بر وی ورزیده شود یا آنکه سبکش بشماراند.

1450

من لانت أسافله صلبت أعاليه :

هر که پائینش نرم باشد (و مابون و مفعول واقع گردد حیا از چشمش برود) و بالایش سخت شود (اینجمله و جمله فوق آن در غرر الحکم نیست).

1451

من أيس في شبيء سلا عنه : هر که در چیزی نومید باشد خویش را از غم آن برهاند.

1452

من صدقت لهجته صحّ حجّته : هر که راست گفتار و صریح الّهجه باشد حجّتش درست است.

1453

من عطف عليه اللّيل و التّهار ألبياه روز و شب و روزگار بر هر کس که پشت کند او را بزیر آرد.

ص: 717

1454

من وگل به الموت احتاجه و أفناه :

مرگ بر هر کس که موکل شود او را نابود و ریشه کن کند.

1455

من زرع الأحسن حصد المحن : هر که کینه ها را در دل بکارد سختیها و اندوهها را بدرود

1456

من منّ یا حسانه فكأنه لم یحسن : هر که با کار نیکی که میکند منت نهد چنان است که ابدان نیکی نکرده باشد.

1457

من اشتاق أدلیج : آنکه چیزی را آرزومند است شب بطلب برخیزد.

1458

من استدام قرع الباب و لیج و لیج : هر که دریرا بسیار بکوبد و اصرار ورزد از آن در داخل گردد.

1459

من غفل عن حوادث الأيام أيقظه الحمام : هر که از پیش آمدهای سهمگین روزگار غافل بنشیند مرگ بیدارش کند.

1460

من أفعده نكایة الأيام أقامته معونة الكرام : شكست دوران هر که را بنشانند یاری جوانمردانش بیای دارد و بلندش سازد.

1461

من شبّ نار الفتنة كان وقودا لها هر که آتش فتنه را بیفزوزد و دامن زند خودش همیزم آن آتش خواهد شد.

1462

من باع نفسه بغير نعم الجنة فقد ظلمها هر که خود را جز بنعمت بهشت بفروشد البته ستم بنفس خویش کرده است.

1463

من صحب الاقتصاد دامت صحبة الغناله و جبر الاقتصاد فقره و خلله : هر که میانه روی را یار و همدم خویش گیرد یاری توانگری برایش پایدار ماند و آن میانه روی رخنه های فقر و ننداریش را جبران نماید.

1464

من كنت سببا في بلائه و جب عليك التلطف في علاج دائه : گرفتاری هرکسرا که تو سبب شوی بر تو واجب آنکه است که در دواى دردش کمال مهر و محبت را بکار ببری (تا آن درد را از وی بر طرف سازی).

1465

من عاند الحق قتله و من تعزز عليه ذلله : هر که با حق بستیزد حق او را بکشد و هر که در برابر حق عزیزی کند حق او را خوار دارد

1466

من اتبع هواه أزلّه و أضلّه : هر کس هوای نفسش را پیروی کند هوا او را بلغزند و گمراه سازد.

ص: 718

1467

من لم يشكر النعمة منع الزيادة : هر که سپاس نعمت را نگذارد فزونی آن نعمت از وی باز گرفته شود.

1468

من لم يهذب نفسه فضحه سوء العادة هر که نفسش را پاکیزه نگرداند عادت زشت او را رسوا گرداند.

1469

من عدل سفيها فقد عرض للسب نفسه : هر کس نادانی را ملامت کند خودش را در معرض شنیدن دشنام در آورده است.

1470

من آثرک بنسبه فقد آثرک علی نفسه هر کس تو را بر خویش و منسوب بخویش بگزیند البته تو را بخودش هم خواهد گزید.

1471

من ساء لفظه ساء حظّه : هر که بد گفتار باشد بد عیش است (و زندگیش آلوده است).

1472

من أطلق طرفه اجتلب حتفه : هر که چشم خویش را (بسوی حرام و ناموس دیگران) بگشاید مرگ را بسوی خود بکشانند.

1473

من أطلق لسانه أبان عن سخفه :

هر که زبانش را رها سازد هرزه درائی خویش را هویدا ساخته است.

1474

من وصلك و هو معدم خير ممّن جفاك و هو مكثر : هر که با تو پیوند کند در صورتیکه او ندار باشد بهتر از کسی است که از تو دوری کند و حال آنکه او دارا باشد.

1475

من استبدّ برأيه فقد خاطر و غرّر :

هر که برای خودش استبداد ورزد (و خود را از رأی دیگری بی نیاز داند) خویش را بخطر و تباهی در افکند.

1476

من اطمئن قبل الاختبار ندم : هر که پیش از آزمایش بديگري اطمینان پیدا کند پشیمان گردد.

1477

من أبرم سئم : هر که در امورات سخت گیری کند پشیمان و خسته خاطر شود.

1478

من حفظ التجارب أصابت أفعاله :

هر که تجربه ها را نگهدارد و بموقع بکار بندد کارهایش درست از کار در آید.

1479

من تجنّب الكذب صدقت أقواله :

هر که از دروغ دوری کند گفتارش همه راست باشد

1480

من كان له في اللّئام حاجة فقد خذل :

هر که را در نزد ناکسان نیازی باشد البتّه خوار خواهد شد.

ص: 719

1481

من تجلبب الصبر و القناعة عز و نبل :

هر که سر پوش صبر و قناعت را بر سر افکند ارجمند و درست رفتار باشد.

1482

من سلا عن مواهب الدنيا عز : هر که از بخششهای جهان درگذرد و عزیز گردد.

1483

من التحف العفة و القناعة خالفه العز : هر که جامه عفت و قناعت را بپوشد فریب خوردن با وی مخالفت کند.

1484

من حسنت نيته أمدّه التوفيق : هر که خوش نیت باشد توفیق یاریش نماید.

1485

من ساء خلقه أعوزه الصديق و الرفيق هر که بد خوی باشد دوست و رفیق او نادار و بیچاره اش کند.

1486

من لم تحسن خلائقه لم تحمد طرائقه هر که دارای خوهای پسندیده نباشد روشهایش ستوده نگردد.

1487

من لم يكمل عقله لم تؤمن من بوائقه :

هر که عقلش کامل نباشد از تباهیهایش ایمن نتوان بود.

1488

من صبر على طاعة الله و عن معاصيه فهو المجاهد الصبور : هر که بر فرمانبرداری و نافرمانی خدا شکیب ورزد (ورنج هر دو را بر خویش هموار سازد) و او شخصی است شکیب و در راه خدا پیکار کننده.

1489

من اعتمد على الرأى و القياس فى معرفة الله ضلّ و تعصبت عليه الأمور :

هر که در کار خداشناسی برای و قیاس خودش تکیه کند گمراه گردد و کارها برایش دشوار شود.

1490

من ضاقت ساحتہ قلت راحتہ : هر که سینه اش تنگ شود آسایشش کم گردد.

1491

من ادعی من العلم غایته فقد أظهر من الجهل نہایتہ : هر که مدعی شود که بآخرین درجه از علم رسیده است البتہ آخرین درجہ نادانی خودش را آشکار ساخته است.

1492

من ظنّ بنفسہ خیرا فقد أوسعها ضیرا هر که درباره خود گمان نیکی برد البتہ باب زیان را بر نفس خویش گشاده است.

1493

من ورد مناہل الوفاء روی من مشارب الصفا : هر که بآبخور وفا وارد گردد از سر چشمه های پاکی و صفا سیراب شود.

1494

من تشاغل بالسلطان لم يتفرغ للإخوان

ص: 720

هر که بخدمت پادشاه مشغول گردد برای دیدار و خدمت برادران فراغتش دست ندهد.

1495

من استقاده هواه استحوذ علیه الشیطان هوای نفس هر که را بکشاند شیطان بر وی مسلط گردد.

1496

من کفّ شرّه فارغ خیره : هر که بدیش را از تو باز دارد خویش را امیدوار باش.

1497

من بخل علیک بيشره لم یسمح لك بیّره هر که بکشاده روئیش بر تو بخل ورزد (و تو را شادمان نخواهد) با نیکیش بر تو بخشایش نکند.

1498

من نصر الحقّ غنم : هر که حق را یاری کند بهره مند گردد.

1499

من نصر الباطل ندم : هر که باطل را یاری کند پشیمان گردد.

1500

من کره الشّرّ عصم : هر که بدی را زشت شمارد (از بدی) نگهداشته شود.

1501

من ترحمّ رحم : هر که رحم کند رحمش کنند.

1502

من صمت سلم : هر که خاموش ماند سلامت ماند.

1503

من أیقن رجا : هر که ایمان و یقین باختر داشته باشد امیدوار است.

1504

من صدق نجا : هر راستگورستگار است.

1505

من تفكّر في عظمة الله أبلّس : هر که در بزرگی و عظمت (مصنوعات و مخلوقات) خدا بیندیشد (از آنچه غیر خداست) نومید گردد

1506

من استغنی بالأمالی أفلّس : هر که از آرزوها طلب بی نیازی کند مفلس و نادار گردد.

1507

من لم يتحمّل مرارة الدواء دام ألمه :

هر که تلخی دوا را تحمّل نکند دردش طولانی شود.

1508

من لم يصبر علی مضض الحمیة طال سفهه : هر که بر سوزش درد و حمیّت و عصیّت و نادانی صبر نکند کار نادانیش بدراز کشد.

1509

من استعدّ لسفرة قرّ عینا بحضره :

هر که زاد و توشه سفرش را تهیه بیند در وطنش دیده اش روشن باشد.

1510

من اعترف بالجرائر استحقّ المغفرة :

هر که اقرار بگناهان کند سزاوار آمرزش گردد.

1511

من زرع شینا حصده : هر که چیزی را بکارد همان را میدرود.

1512

من قدّم خیرا وجدّه : هر که خوبی را پیش

ص: 721

فرستد آنرا خواهد یافت.

1513

من احتاج إليك وحب إشفاقه عليك هر که بسوی تو نیازی داشته باشد بر تو لازم است با وی مهربانی کنی.

1514

من رغب فی حیاتك فقد تعلق بحبالك : هر کس زندگی تو را آرزومند باشد چنگ برشته دامان تو زده است.

1515

من طال صبره جرح صدره : هر که صبرش طولانی شود سینه اش تنگ گردد.

1516

من سكن الوفاء صدره أمن الناس غدرة : وفا و دوستی در سینه هر کس بار بگشاید مردم از بینوایش ایمن میگردند.

1517

من غرس فی نفسه محبة أنواع الطعام جنى ثمار و فنون الأسقام : هر که درخت دوستی خوراکیهای گوناگون را در نفسش بنشانند میوه های بیماریهای گوناگون را بچینند.

1518

من أعان على مؤمن فقد برء من الإسلام هر که دیگری را بزبان مؤمنی یاری کند البته از اسلام مسلمانان بدور است.

1519

من أحسن الاعتبار استحق الاغتفار هر که درست و نیکو (از پیش آمدهای روزگار) عبرت گیرد سزاوار آمرزش گردد.

1520

من نظر بعین هواه افتتن و جار و عن نهج السبيل زاغ و حار : هر که بدیده هوای نفسش بنگرد مفتون و سرگردان گردد و از راه راست برگردد و بگذرد.

1521

من متّ إليك بحرمة الإسلام فقد متّ إليك بأوثق الأسباب : هر که باحترام و عزّت اسلام بتو نزدیک گردد البته باستوارترین رشته ها بتو نزدیک گردیده است

من غرّه السّرّاب تقطّعت له الأسباب سرّاب آب نمای جهان هر که بفریبد اسباب چاره بر وی بریده شود (و هلاك گردد).

من اعتذر فقد استقال و أناب :

آنکه پوزش طلبد البتّه از گناه برگشته و توبه نموده است.

من عكف اللّیل و النّهار فقد أدباه و أبلّياه و إلى المنایا أدنياه : روز و شب بر هر که بگذرند البتّه او را ادب کنند و فرسوده اش سازند و بسوی مرگ نزدیکش نمایند.

ص: 722

1525

من فقد أخافى الله فكأنما فقد أشرف أعضاه: هر که برادر دینی و خدائی خود را از دست بدهد چنان است که شریفترین اعضای خویش را از دست داده است.

1526

من بالغ فى الخصام أثم و من قصر عنه خصم: هر که در دشمنی مبالغه کند گنهگار گردد و هر که از آن کوتاه آید مردم دشمن وی گردند (پس انسان باید حدّ وسط را رعایت کند نه ظالم و نه مظلوم باشد).

1527

من قصر عن فعل الخير خسر و ندم: هر که در کار خیر کوتاهی کند زیان برد و پشیمان گردد.

1528

من جفا أهل رحمه فقد شان كرمه هر که با خویشاوندانش جفا کند کرم و جوانمردی خویش را عیناً ساخته است.

1529

من منّ بمعروفه أفسده: هر که با نیکی خود بر دیگری منت بگذارد و نیکی خود را تباه ساخته است.

1530

من استوطأ مركب الصبر ظفر: هر که اسب صبر و شکیب را زیر ران کشد پیروز گردد.

1531

من اختبر قلا و هجر: هر که (از حال جهان) آگهی یابد بگذرد و دوری گزیند.

1532

من كفر النعم حلت به النقم: هر که کفران نعمت کند گرفتاری و تقمت بر وی فرود آید.

1533

من سكت فسلم كمن تكلم فغنم: هر که بخاموشی گراید و سالم ماند همچون کسی است که سخن گفته و غنیمت برده باشد.

1534

من كانت له فكرة فله فى كل شيء عبرة هر که دارای فکر و اندیشه باشد از برای او در هر چیزی پندی است.

1535

من خبث عنصره ساء مخبره : مردیکه گوهرش ناپاک است خبر گرفتن از وی خوب نیست (و بهتر آنست که اصلاً سخنی از وی بمیان نیاید).

1536

من کرم محتده حسن مشهده : هر که پرورشگاهش نیکو باشد محضر و محفلش هم نیکو است.

1537

من ناهز الفرصة أمن الغصة : هر که بهنگام فرصت بکار برخیزد از اندوه بر کنار ماند

1538

من عدل عن واضح المحجة غرق فی اللجة هر که از راه راست در گذرد در دریا (ی هلاکت) غرق گردد.

ص: 723

من کشف مقالات الحكماء انتفع بحقائقها هر که سخنان حکما و دانشمندان جهان را بشکافد (و در آنها غور و بررسی کند) از حقایق و معانی آنها سودمند گردد.

من اعتبر الأمور وقف علی مصادفها هر که از امور و پیش آمدهای جهان پند گیرد بر مراکز درستی آنها آگهی یابد.

من أحسن الاستماع تعجّل الانتفاع :

هر که سخنان (خدا و پیمبران و بزرگان جهان) را نیکو بگوش گرفت بسوی بهره مندی شتافت.

من اعتبر بغیر الدنیا قلت منه الأطماع هر که از گردشهای گوناگون جهان پند گیرد طمعش را از جهان کم کند.

من لم یذب نفسه فی اکتساب العلم لم یحرز قصبات السبق : هر که در راه کسب دانش نفس خویش را نگذارد (ورنج فراوان نبرد) گروگانهای گرانهای یگه تازی را از دیگران در نر باید.

من لم یمده التوفیق لم ینب الی الحق هر که را توفیق یار و مددکار نباشد بسوی حق باز نگردد.

الفصل الثامن و السبعون : حرف المیم بالمیم المكسورة بلفظ من

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف المیم بالمیم المكسورة بلفظ من قال علیه السلام:

فصل هفتاد و هشتم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف میم بمیم مکسوره بلفظ من آنحضرت علیه السلام فرمودند:

من النعم الصّدیق الصّدوق : از نعمتها (ی خداوندی) دوست درست و نیکو است.

2

من العقوق إضاعة الحقوق : حقوق ذوی الحقوق را ضایع کردن از نافرمانیها است.

3

من الأجل انقضاء الساعات : سر آمد ساعتها از سر رسیدها (ی عمر) است.

4

من الساعات تولد الآفات : پدید آمدن آفتها از ساعتها است.

5

من الفراغ تكون الصبوة : عشقبازی

ص: 724

از بیکاری است (صبوه بمعنی عشق و شیفته گی است).

6

من الخلاف تكون النبوة : از مخالفت دوری و دشمنی بر خیزد.

7

من اللئام تكون القسوة : سختی و سیاه دلی از ناکسان است.

8

من خزائن الغیب تظهر الحکمة : از خزینهای غیب پروردگار حکمت و دانش آشکار میگردد.

9

من الکرام تكون الرحمة : مهر و محبت از بزرگان سر میزند.

10

من صغر الهمة حسد الصديق على التعمية : رشگ بردن دوست بر نعمت از کوچکی همت است.

11

من کمال العلم العمل بما يقتضيه : از تمامیت علم عمل کردن است بآنچه مقتضای علم است.

12

من کمال العمل حسن الإخلاص فيه :

از تمامیت عمل بعلم نیت پاک در آن داشتن است.

13

من أفبح الغدر إذاعة السرّ : زشت ترین خیانت فاش کردن راز است.

14

من أعظم المكر تحسین الشرّ : زشت را زیبا شمردن بزرگترین مکر است.

15

من مأمّنه یؤتی الحذر : بیم و ترس (اغلب) از مرکز ایمنی پیدا میشود.

16

من أفضل الإیمان الرضا بما یأتی به القدر : خورسند بودن بآنچه که خدا مقدر فرموده است از برترین (درجات) ایمان است

17

من الحزم قوّة العزم : نیرومندی عزم و اراده از دور اندیشی است.

18

من الكرم صلة الرّحم : نعمت را تام و تمام گذاردن از جوانمردی است.

19

من الكرم الوفاء بالذّمم : وفای بعهدها از جوانمردی است.

20

من أقیح المذامّ مدح اللّثام : ستودن ناکسان از زشت ترین نکوهشها است (در حدیث شریف است که (تذکیة الأشرار من اعظم الأوزار).

21

من صحّة الأجساد تولّد الأسقام :

زایش بیماریها از تندرستیها است.

ص: 725

من مطاوعة الشهوة تضاعف الآثام :

شهوة را گردن نهادن گناهان را افزودن است.

من الشقاء احتقاب الحرام : در حرام و گناه زیستن از بدبختی انسان است.

من افحش الظلم ظلم الكرام : زشت ترین ستمها ستم کردن بر بزرگان است.

من ضيق العطن لزوم الوطن : از تنگی روزی و آبشخور وطن را ملازم شدن است.

من أعظم المحن دوام الفتن : همیشه در فتنه ها بسر بردن از بزرگترین محنتها است.

من الفساد إضاعة الرّاد : توشه و زاد (و امور مربوط بمعاد) را ضایع نمودن از تبهکاری و فساد است.

من الشقاء إفساد المعاد : آخرت را تباه کردن از بدبختی است.

من الإيمان حفظ اللسان : نگهداری زبان (و وارد نشدن در اعراض مردمان) از ایمان است.

من الكرم احتمال جنایة الإخوان :

زشتیهای برادران را تحمّل کردن از بزرگواری است.

من علامات الخذلان ائتمان الخوآن خیانت کاران را امین داشتن از نشانه های خواری است.

32

من شرف الهمة بذل الإحسان : با دوستان احسان کردن از بلند همّتی است.

33

من المروّة تعهد الجیران : عهده دار شدن امور همسایگان از مردانگی است.

34

من شرایط الإیمان حسن مصاحبة الإخوان : با برادران بخوبی معاشرت کردن از شروط ایمان است.

35

من عجز الرأى استفساد الإخوان :

برادران را خوار و زبون خواستن از سستی اندیشه ها است.

36

من التوانى تولد الكسل : از کاهلی و سستی کسالت زاید.

37

من الحمق الاتكال على الأمل : تکیه کردن بر آرزو از حماقت و ابلهیی است (بلکه انسان باید تکیه بر لطف و مرحمت خدا کند).

38

من علامة الإقبال اصطناع الرجال مردان کار دیده را بکار گماشتن نشانه دولت‌مندیست

ص: 726

من علامة الإِدْبَارِ مِقَارِنَةُ الأَرْدَالِ بَا نَاكِسَانَ نَشِئْتِنِ وَنَزْدِيكِي كَرْدَنِ نَشَانَةُ بَدْبِخْتِي وَنَكِبْتِ اسْتِ.

من شرف الأعراق كرم الأخلاق :

نیک خوئی از نجابت و پاک نهادی است.

من هَنِّي التَّعْمِ سَعَةِ الأَرْزَاقِ : فِرَاوَانِي رِزْقِ از نَعْمَتِهَائِي گَوَارِاسْتِ.

من أَشَدَّ عِيُوبِ المَرءِ أَنْ تَخْفِي عَلَيْهِ عِيُوبَهُ از سَخْتِ تَرِينِ عِيْبِهَائِي مَرْدَانِ آنِ اسْتِ كِه عِيِشِ بَرِ وِي پُوشِيدِه بَاشْدِ.

من علامات الكرام تعجيل المثوبة : از نشانه های بزرگان نیکی را بزودی پاداش دادن است.

من علامات اللوم تعجيل العقوبة : از نشانه های ناکسی تعجيل در كیفَر كَشِيدَنِ اسْتِ.

من أحسن الفضل قبول عذر أَلْجَانِي از بَهْتَرِينِ فَضْلِ وَفَزُونِي عِذْرِ جَنَائِتْكَارِ رَا پَذِيرْفْتَنِ اسْتِ

من أوكد أسباب العقل رحمة الجهّال از استوارترین رشته های خردمندی بر نادانان رحم کردن است.

من السَّعَادَةِ التَّوْفِيقِ لِصَالِحِ الأَعْمَالِ :

بكارهای پسندیده توفیق یافتن از نیکبختی است.

من علامة الشقاء غش الصديق : دورویی دوست نشانه بدبختی است.

49

من علامات اللوم الغدر بالموثيق :

از نشانه های بخل و ناکسی بیوفائی کردن به پیمانها است.

50

من عدم العقل مصاحبة ذوی الجهل :

با نادانان دوستی و همراهی کردن از بیخردی است.

51

من کمال النعم وفور العقل : فراوانی عقل از تمامیت و کمال نعمت است.

52

من أشد المصائب الجهل : جهل و نادانی از سخت ترین گرفتاریها است.

53

من کمال حماقة الاحتيال فى الفاقة : در حال درویشی تکبر کردن کمال نادانی است.

54

من المروءة العمل لله سبحانه فوق الطّاقة : برای خداوند سبحان ما فوق طاقت عبادت کردن از مردانگی است.

55

من أكبر التّوفيق الأخذ بالنّصيحة :

پند را فرا گرفتن (و بکار بستن) از بزرگترین کامرانی است.

56

من أحسن النّصيحة الإبانة عن القبيحة

از بهترین پندها پرده از زشتی برافکندن است.

(و از آن پس آن را پوشیدن).

57

من علامة اللّوم سوء الجوار : بد همسایگی نشانه ناکسی است.

58

من علامة الشّقاء الإساءة إلى الأخیار با نیکان بدی کردن نشانه بدبختی است.

59

من سوء الاختیار صحبة الأشرار : با بدان نشستن از بد برگزیدن است.

60

من أعظم الفجایع إضاعة الصّناع :

ضایع کردن نیکیها از بزرگترین بدیها است.

61

من أفحش الخیانة خیانة الودایع :

خیانت بودایع و امانات (خدا و خلق) کردن از زشت ترین نوع خیانت است.

62

من أفبح اللّوم غیبة الأخیار : بدگوئی از نیکان کردن زشت ترین ناکسی است.

63

من أعظم الحمق مواخاة الفجّار : با بدکاران برادری کردن بزرگترین ابله‌ی است.

64

من كنوز الإیمان الصّبر علی المصائب بر گرفتاریها شکیبائی کردن از گنجهای ایمان بخدا است.

65

من أفضل الحزم الصبر على التوائب :

برترین دوراندیشیها صبر بر گرفتاریها است.

66

من مهانة الكذب جوده باليمين لغير مستحلف : از خواری دروغ سوگند خوردن است برای کسیکه سوگند نمیدهد.

67

من كمال التَّعَمَّةِ التَّحَلَّى بالسَّخَاءِ وَالتَّعَفُّفِ نِعْمَتٌ رَا كَامِلٌ كَرْدَنِ خَوِيْشْتَنِ رَا بَسْخَاوَتِ وَ پَاكْدَامَنِ آرَا سْتَنِ اسْتِ.

68

من المروءة غصَّ الطرف و مشى القصد :

دیده از عیوب پوشیدن و براه میانه رفتن از مردانگی است.

69

من الكرم اصطناع المعروف و بذل الرِّفْدِ : نِيكِي رَا كَار بَسْتَنِ وَ عَطَا رَا (بِدُو سْتَانِ) بَخْشِيْدَنِ اَز جَوَانْمَرْدِي اسْتِ (اَلْاِرْفَادِ الْاِعْطَاءِ)

70

من المروءة طاعة الله سبحانه و حسن التَّقْدِيرِ : فَرْمَانِ خُدَايِ بَزْرُگِ رَا بَرْدَنِ وَ مَعِيْشَتِ رَا اَنْدَازَه دَرْسْتِ گَرْفْتَنِ اَز مَرْدَانْگِي اسْتِ.

71

من العقل مجانبة التَّبْذِيرِ وَ حَسَنُ التَّذْيِيرِ : اَز اسْرَافِ وَ تَبْذِيْرِ دُوْرِي گَزِيْدَنِ وَ خُوْشِ تَبْذِيْرِ بُوْدَنِ اَز خَرْدْمَنْدِي اسْتِ.

ص: 728

من أشرف أفعال الكرم تغافله عمّا يعلم من شريفترین کارهای شخص جوانمرد آنست که خود را به بیخبری میزند از عیوبیکه بآنها دانا است (ای خداوند جواد کریم از پیشگاه اقدس چشم آن داریم که در قیامت چشم از زشتیهاییکه در ما سراغ داری بپوشی و بلطف و کرمت ما را پیامری).

من أحسن أفعال القادر أن يغضب فيحلم : از بهترین کارهای شخص توانا این است که خشم گیرد آنگاه بردباری کند.

من العصمة تعذر المعاصي : خودداری کردن از گنهاری از پاکدامنی است.

من ضيق الخلق البخل وسوء التفاضل بخل ورزیدن و بد قضاوت کردن در امور از بد اخلاقی است.

من الخرق العجلة قبل الإمكان و الأناة بعد إصابة الفرصة : پیش از امکان کار شتاب کردن و فرصت را بهنگام کار از دست دادن از ابلهی است.

من نكد الدنيا تنغیص الاجتماع بالفرقة و السرور بالغصة : از سختی و تنگی حال دنیا جمعیتها را بواسطه پراکندگی ناخوش گرداندن و عیشها را باندوه مبدل ساختن است.

من عقل الرجل أن لا يتكلم بكل ما أحاط به علمه : از خردمندی مرد است که بدانچه علمش بدان احاطه دارد سخن نگوید.

من فضل الرجل أن لا يمنّ بما احتمله حلمه : از برتری مرد این است که بدانچه حلمش آن را تحمل میکند (و آزار کسان را با کمال گشاده رویی بخود هموار میسازد) بر دیگران منت نگذارد.

من شيم الكرم بذل التدي : از روش بزرگی و بزرگواری ثروت را بخشیدن است.

81

من أمارات الخير كفّ الأذى : دست از آزار کسان کشیدن از نشانه های نیکی است.

82

من کمال الکرم تعجیل المثوبة : پاداش را بزودی دادن از کمال بزرگواری است.

83

من کمال الحلم تأخیر العقوبة : کیفر گناه را تاخیر انداختن از کمال بردباری است.

84

من حقّ الملك أن یسوس نفسه قبل رعیتہ : بر پادشاه لازم است که پیش از رعیتش خودش را نگهداری و سیاست کند.

ص: 729

من حقّ اللّيب أن يعدّ سوء عمله و قبح سيرته من شقاوة جدّه و نحسه : بر مرد خرد لازم است بدی کار و زشتی رفتار و کردار خود را از شقاوت و سختی و بدبختی خود بداند.

من حقّ العاقل أن يقهر هواه قبل ضده خردمند را سزد که پیش از دشمنش هوای نفسش را بهم در شکند.

من حقّ الرّأى أن يختار لنفسه ما يختار لرعيته : سزاوار است شبان و سرپرست آنچه که از برای خودش میگزیند برای گله و رعیتش هم همان را بگزیند.

من شرایط المروّة التّنزه عن الحرام :

از شرایط مردانگی خود را از حرام پاکیزه داشتن است (و دامان بدان نیالودن).

من لوازم الورع التّنزه عن الآثام :

از لوازم پارسائی از گناهان پاکیزه دامان ماندن است.

من أحسن العقل التّحلّى بالحلم : بهترین خردمندی خویشتن را بزیور و بردباری آراستن است.

من لوازم العدل التّناهی عن الظلم : از لوازم عدالت دست از ستمکاری کشیدنست

من أقبح الكبر تكبر الرّجل على ذی رحمه و أبناء جنسه : از زشت ترین کبرها تکبر کردن مرد بر خویشاوندان و هم جنسان خودش میباشد.

من أعظم اللوم إحراز المرء نفسه و إسلامه عرسه : از بزرگترین ناکسی است که شخص خودش را نگهدارد لکن عروس و ناموشش را تسلیم دیگری و دشمن کند (بلکه باید در راه نگهداری دین و ناموشش تا پای جان ایستادگی کند).

94

من تمام المرؤة أن تستحیی من نفسك :

از کمال مردانگی تو آنست که از نفس خویش شرمنده باشی (و بدانی که حقوق خدا را ادا نکرده ای).

95

من أفضل الورع أن لا تبدی فی خلوتك ما تستحیی من إظهاره فی علانيتك : از برترین پارسائی آنست که در خلوت و تنهایی کاری آغاز نکنی که در حال آشکارا بودن از آن شرمنده باشی.

96

من النبیل أن یبدل الرّجل نفسه و یصون عرضه : از بزرگواری است که شخص در راه

ص: 730

نگهداری آبرویش جانش را فدا کند (و با نام نیک از جهان برود).

97

من اللّوم أن يصون الرّجل ماله و يبذل عرضه : از ناکسی است که شخص مالش را نگهدارد و آبرویش را بدهد و از بین ببرد.

98

من شقاء المرء أن يفسد يقينه : از بدبختی مرد است که یقین خود را از بین ببرد (و بآخرت ایمان نداشته باشد).

99

من الشّقاء أن يصون المرء دنياه بدینه از بدبختی و بیچاره گی است که شخص دینش را بدهد و دنیایش را نگهدارد.

100

من طبایع الأغیار إتعاب النفوس فی الاحتکار از خواها و طبایع بیگانگان (از رحم و عاطفه و انسانیت آن) است که در کار احتکار مردم را برنج و تعب اندازد.

101

من شیم الأبرار حمل النفوس علی الإیثار از روش نیک مردان است که مردم را بکار بخشندگی بدارند.

102

من طبایع الجهال التّسرّع إلى الغضب فی کلّ حال : از خواهی نادانان است که در هر حالی بسوی خشم و غضب بشتابند.

103

من سوء الاختیار مغالبة الأكفاء و معاداة الرّجال : از بدگزیدنها است بر ماندگان خویش غالب شدن و با مردمان دشمنی ورزیدن

104

من کفّارات الذّنوب العظام إغاثة الملهوف بیچارگان را فریاد رسیدن گناهان را جبران و تدارک کردن است.

105

من أفضل المکارم تحمّل المغارم و إقراء الصّیوف : میهمانان را بخانه خواندن و غرامتها را تحمّل کردن از برترین بزرگواریها است.

106

من أفضل الفضائل اصطناع الصّنائع و بثّ المعروف : از افزوتترین فضیلتها خوبیها را کار بستن و نیکیها را آشکار نمودن است (و مردم را

107

من علامات التّبلّ العمل بسنّة العدل :

از نشانه های بزرگواری بدستور و روش عدل عمل کردن است.

108

من کمال الشّرف الأخذ بجوامع الفضل شرف و بزرگی را کامل کردن بهمه دستورات فضل و دانش (تا آنجا که میسر است) عمل کردن است.

109

من کرم النّفس التّحلّی بالطّاعة : خود را

ص: 731

بفرمانبرداری خدا آراستن از بزرگیهای نفس است.

110

من أكرم الخلق التَّحَلَّى بالقناعة: خود را بوسیله قناعت آرایش کردن از گرامی ترین اخلاق است.

111

من أمارات الدَّولة التَّيَقُّظ لحراسة الأمور: از نشانه های دولتمندی بیداری و هشیاری است برای نگهداری امور.

112

من كمال السَّعادة السَّعي في إصلاح الجمهور از کمال نیکبختی است در اصلاح کار مردم کوشیدن.

113

من الواجب على الغنى أن لا يرضنَّ على الفقير بماله: بر مرد توانگر و دارا واجب است که با مالش بر نदार بخل نوزد (و از آن بر وی انفاق نماید)

114

من الواجب على الفقير أن لا يبذل من غير اضطرار سؤاله: بر شخص نदार واجب است که تا بیچاره نشود سؤال نکند (و آبرویش را نریزد و اگر کرد آنچه که میگیرد بر وی حرام است).

115

من الواجب على ذی الجاه أن يبذله بطالبه: بر مرد آبرومند و صاحب جاه واجب است که بدر خواست مال ببخشد.

116

من المفروض على كلِّ عالم أن يصون بالورع جانبه و أن يبذل علمه لطالبه بر هر مرد دانشمندی واجب است که بوسیله پارسائی و پرهیز خود را نگهدارد و علمش را بطالب علم بذل نماید.

117

من هوان الدنیا على الله سبحانه أن لا يعصى إلاَّ فيها: از خواری و دنیا است که خداوند بزرگ جز در آن معصیت کرده نشود.

118

من ذمامة الدنیا عند الله سبحانه أن لا ينال ما عنده إلاَّ بتركها: از پستی دنیا نزد خداوند سبحان است که شخص بدانچه که نزد خداست نرسد مگر بترك آن دنیا.

من أفضل الدّين المرّوة ولا- خير في دين ليس فيه مرّوة : برترین (دستوارت) دین مرّوت و مردانگی است و دینی که مرّوت در آن نباشد خیری در آن نیست.

من تمام المرّوة التنزّه عن الدّنیّة : از کمال و تمامیت مردانگی از پستی و ناکسی پاکیزه و بدور بودن است.

من الحزم التّأهّب و الاستعداد : از حزم و دور اندیشی مهیا و آماده بودن (و زاد و توشه مرگ را تهیه دیدن) است.

من العقل التّزوّد لیوم المعاد : زاد و بزرگ

روز آخرت را برگرفتن از خردمندی است.

123

من أفضل المعروف إغاثة الملهوف :

برترین خوبیها درمانده افتاده را بفریاد رسیدن است.

124

من أفضل المكارم بثّ المعروف : برترین بزرگواریها خوبی را منتشر کردن و هویدا ساختن است.

125

من أفضل الأعمال اكتساب الطّاعات :

عبادات را کسب کردن از برترین کارها است.

126

من أفضل الورع اجتناب المحرّمات : افزودن ترین پرهیزکاری از حرامها دوری جستن است.

127

من أعظم الشّقاوة القساوة : سخت و سنگین دلی بزرگترین بدبختی است (و اغلب کسب سعادت در اثر داشتن دلی رئوف و رحیم است).

128

من أفصح السّیم الغبارة : گولی و کودنی از زشت روشها است.

129

من أحسن الدّین النّصح : بهترین دین مردم را پند دادن است (و از ارتکاب مناهی باز داشتن)

130

من أفضل النّصح الإشارة بالصّلح : برترین پند دادن مردم را بسوی صلح و آشتی راه نمودن است.

131

من أفصح الخلائق الشّحّ : بخل ورزیدن از زشت ترین خواها است.

من أعود الغنائم دولة المكارم : پایدارترین و سودمندترین بهره‌ها دولت بزرگواریها است.
(که همواره زبانزد مردم جهان است).

من أحسن المكارم تجنّب المحارم : از بهترین بزرگواریها از حرامها دوری گزیدن است.

من تمام الكرام إتمام التعم : نعمت و عطا را کامل و تمام دادن بزرگی را تکمیل نمودن است.

من فضل علمك استقلالك بعملك از فضل و فزونی علم تو آنست که عملت را مستقلاً خودت انجام دهی (و بدیگری وانگذاری).

من كمال عقلك استظهارك على عقلك از تمامیت عقل تو است که بر عقل خود تکیه زنی و آنرا پشتیبان و یار خویش گیری (و بدون رهنمائی خردکاری انجام ندهی).

من الحكمة طاعتك لمن فوقك و إجلالك من في طبقتك و إنصافك من دونك از حکمت و دانش آنست که مافوق خود را اطاعت کنی و آنکه در عرض و ردیف تو است گرامی داری و با آنکه زیر دست تو است بانصاف رفتار نمائی.

من أشرف الشرف الكف عن التبذير و السرف : از ارجمندترین ارجمندیها از تبذیر و اسراف دست بازداشتن است.

من المروءة أنك إذا سئلت أن تتكلف و إذا سئلت أن تخفف : از جوانمردی تو این است که اگر پرسیده شوی خود را برنج اندازی (و حاجت در خواست کننده را بر آوری) و اگر پرسسی و چیزی بخواهی آن را سبک گیری.

من المروءة أن تقصد فلا تسرف و تعد فلا تخلف : از مردانگی تو است که میانه روی کنی و اسراف ننمائی و وعده دهی و خلاف وعده نکنی.

من أشرف العلم التحلی بالحلم : از شریفترین علم آنست که خود را بزیور حلم بیارائی.

من أشرف الشیم الوفاء بالذمم : از گرامی ترین روشها به پیمانها وفا کردن است.

من أفضل الاختیار و أحسن الاستظهار أن تعدل فی القضاء و تجریه فی العامة و الخاصة علی السواء : از گرامی ترین گزیدنها و بهترین پشتیبانها اینست که در قضاوت عدل را بکاربری و آن را در بین خواص و عوام یکسان اجرا نمائی.

من سوء الاختیار مغالبة الأکفاء و مکاشفة الأعداء و معاداة من یقدر علی الصّراء : از بد برگزیدن است بر همکنان و همردیفان غلبه جستن و دشمنی را با دشمنان آشکار کردن و بر کسیکه توانائی زیان رساندن دارد فزونی جستن و خصمی نمودن.

من علامات العقل العمل بسنة العدل :

از نشانه های خردمندی عمل کردن بدستور عدالت است.

من علامات الإقبال سداد الأقوال و الرفق فی الأفعال : از نشانه های دولتمندی راستی و درستی گفتارها و نرمی در کردارها است

من أفضل الإسلام الوفاء بالذمام :

افزونترین مسلمانى بعهدها وفا کردن است.

من أفضل البرّ الأيتام : از برترین نیکیهها نیکى با یتیمان است.

من تقوى النَّفس العمل بالطّاعة : بفرمان خدا کار کردن از پرهیز و تقواى انسان است.

من شرف الهمة لزوم القناعة : قناعت را

ص: 734

ملازمت کردن از بلندی همت است.

151

من أحسن الاختيار مقارنة الأختيار و مفارقة الأشرار : از بهترین گزیدنها با نیکان نشستن و از بدان بریدن است.

152

من أفضل الإحسان إلى الأبرار : از برترین خوبیها خوبی با خوبان (و خدا پرستان) است.

153

من أفضل الأعمال ما أوجب الجنة و أنجى من النار : بالاترین کارها آنست که بهشترا بر انسان واجب کند و از دوزخ برهاند.

154

من الخرق ترك الفرصة عند الإمكان بهنگام کار فرصت را از دست دادن ابلهی است.

155

من کمال الإنسان و وفور فضله استشعاره بنفسه التّقصان : از کمال انسانی و فراوانی فضل او است که نقص و عدم قابلیت خود را بداند و در یابد.

156

من السّودد الصّبر لاستماع شکوی الملهوف از سیادت و بزرگواری است صبر کردن و بر شنیدن درد دل بیچاره و شکایت ستمدیده.

157

من المروّة احتمال جنایات المعروف :

از مردانگی است رنجهای نیکان را تحمل کردن.

158

من إمارات الأحمق كثرة تلوّنه : از نشانه های احمق است که هر دم برنگی در آید.

159

من علامات حسن السّجیة الصّبر علی البلیة : از نشانه های خوشرفتاری بر گرفتاری شکیب ورزیدن است.

160

من سعادة المرء أن تكون صنایعه عند من يشكره و معروفة عند من لا يكفره :

از خوشبختی مرد این است که خوبیهایش نزد کسی باشد که از وی تشکر کند و جود و سخایش نزد کسی باشد که کفرانش ننماید.

161

من توفيق الرجل وضع سرّه عند من يستره و إحسانه عند من يشره : از موقّعیّت مرد است که رازش را نزد کسی بسپارد که آن را بپوشاند و نیکیش را با کسی بکند که آن را انتشار دهد.

162

من أعظم مصائب الأخيار حاجتهم إلى مداراة الأشرار : از بزرگترین مصیبات نیکان است نیازمندیشان بمدارا و نرمی با بدان کردن

163

من الحكمة أن لا تنازع من فوقك و لا تستدّل لمن دونك و لا تتعاطى ما

ص: 735

ليس في قدرتك و لا- يخالف لسانك قلبك و لا قولك فعلك و لا تتكلم فيما لا تعلم و لا تترك الأمر عند الإقبال و تطلبه عند الإدبار : از حکمت و دانش تو است که با خدای مافوق خودت منازعت نکنی (و نافرمانیش را ننمائی) و در نزد مادون خودت تن بخواری نسپری و آنچه را که در حیطة قدرت و تصرف تو نیست عطا نکنی و بکسی نبخشی زبانت با دلت و گفتارت با کردارت مخالف نباشد و آنچه که نمیدانی سخن نگوئی و بهنگام رو آوردن کار آنرا وانگذاری و بگاه بر گشتن او دولت او را نجوئی.

164

من فضيلة النفس المسارعة إلى الطاعة از برتری نفس انسان است که بسوی فرمانبرداری خدا بشتابد.

165

من عزّ النفس لزوم القناعة : قناعت را همراه و یار شدن از عزّت نفس انسان است.

الفصل التاسع و السبعون: في حرف الميم بميم المفتوحة

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف المیم بمیم المفتوحة بلفظ ما قال علیه السلام فصل هفتاد و نهم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف میم بمیم مفتوحه بلفظ ما آنحضرت فرمودند

1

ما ندم من استخار : هر که از خداوند سبحان خیر طلبد پشیمان نگردد.

2

ما ضلّ من استشار : هر که در کارها با دیگران مشورت کند گمراه نگردد.

3

ما أذنب من اعتذر : هر که عذر گناه را بخواند دیگر گناه نخواهد کرد.

4

ما اعتب من اغتفر : هر کس که ببخشد و پیامرزد سرزنش نکند.

5

ما أصيب من صبر : هر که شکیبائی کرد گرفتار نشد.

6

مازلّ من أحسن الفكر : هر که نیکو اندیشید (و پایان کار را نگرست) نلغزید.

7

ما خاب من لزم الصّبر : هر که صبر را ملازم شد زیان ندید.

8

من کلّ طالب یخیب : چنین نیست که هر جوینده

ص: 736

9

ما کلّ رام یصیب : هر تیر اندازی به هدف و نشانه نزند.

10

ما کلّ غائب یؤب : هر گمشده باز نگردد.

11

ما کلّ مفتون یعاتب : هر گرفتاری نکوهش کرده نمیشود.

12

ما کلّ مذنب یعاقب : هر گناهکاری عقوبت کرده نمیشود.

13

ما فوق الکفاف إسراف : ما فوق کفایت هر چه باشد اسراف است.

14

ما دون الشّره عفاف : هر چه غیر از آزمندی بسیار باشد پاکدامنی است.

15

ما تکبر إلاّ وضيع : جز شخص افتاده و پست تکبر نکند.

16

ما تواضع إلاّ رفیع : افتادگی نکند مگر شخص بلند پایه و بزرگ.

17

ما حقّر نفسه إلاّ عاقل : خویشتن را کوچک نشمرد و مگر خردمند.

18

ما نقص نفسه إلاّ کامل : خویشتن را ناقص نداند مگر مرد تمام عیار کامل.

19

ما أعجب برأيه إلا جاهل : رأی و اندیشه خود را نه پسندد و مگر نادان.

20

ما أضرَّ المحاسن كالعجب : هیچ چیزی مانند خودپسندی به نیکیه‌ها زیان نرساند.

21

ما حمل الفضائل كاللِّبِّ : هیچ چیزی مانند خرد فزونیه‌های کمال را حمل ننماید.

22

ما أصلح الدِّين كاللِّتَّقوى : هیچ چیزی همچون پرهیزگاری دین را نیرو ندهد.

23

ما ضادَّ العقل كالهُوى : هیچ چیزی همچون هوای نفس دشمن خرد نیست.

24

ما أفسد الدِّين كاللِّدنيا : هیچ چیزی مانند دنیا دین را تباه نسازد.

25

ما زنا غيور قطّ : غیرتمند هرگز زنا نکند (و اینها که تن بزناکاری میدهند غیرت ندارند و باکی هم ندارند که دیگری با زناشان زنا کند).

26

ما فحش كريم قطّ : مرد بزرگواری هرگز فحش و دشنام ندهد (و یا فاحشه را مرتکب نگردد).

27

ما أقلّ راحة الحسود : چقدر کم است آسایش شخص رشگیر.

28

ما أنكد عيش الحقود : چقدر تنگ است

29

ما أنكرت الله سبحانه مد عرفة : از آن هنگام که خدای بزرگ را شناختم هیچگاه منکر او نشدم.

30

ما شككت في الحق مذ رأيتہ : از آن هنگام که حق را دیدم در آن شکی نیاوردم.

31

ما كذبت ولا كذبت : من هیچگاه دروغ نگفتم و کسی هم مرا دروغگو نه پنداشت.

32

ما ضللت ولا ضلّ بي : نه من گمراه شدم و نه کسی بواسطه من گمراه شد.

33

ما سعد من شقى إخوانه : آنکه برادران و یارانش بدبخت اند هیچگاه نیکبخت نگردد (چون معاشرت مؤثر است).

34

ما عزّ من ذلّ جيرانه : آنکه همسایگانش خوارند هرگز ارجمند نگردد.

35

ما أقرب الحيوة من الموت : چقدر زندگی بمرگ نزدیک است.

36

ما أبعد الاستدراك من الفوت : چقدر دور است دریافت فرصت از فوت شدن آن.

37

ما تزيّن متزيّن بمثل طاعة الله : هیچ آرایش گری خود را بمانند فرمانبرداری خدا آرایش نکرد.

38

ما تقرب متقرب بمثل عبادة الله : هیچ نزدیک شونده بمانند عبادت خدا کردن بخدا نزدیک نشد.

ما أقرب الأجل من الأمل : چقدر نزدیک است آرزو (های دراز بشری) بمرگ.

ما أفسد الأمل للعمل : چه بسا که آرزو و امید کردار نیک انسان را تباه ساخت.

ما أقطع الأجل للأمل : چه بسا امید و آرزویی که مرگ آنرا از بین برد.

ما أطال أحد في الأمل إلا قصر العمل :

هیچکس امید و آرزویش را دراز نکرد جز اینکه عملش را کوتاه کرد.

ما شرّ بعده الجنة شرّ : شری که پس از آن بهشت باشد شرّ نیست (بلکه خیر محض است).

ما خیر بعده النار بخیر : خیری که پس از آن دوزخ باشد خیر نیست (بلکه شری است حقیقی).

ما اكتسب الشرف بمثل التواضع : هیچ چیز شرافت را بمانند فروتنی کسب ننمایند.

ما أصلح الدين بمثل الورع : هیچ چیز دین را بمانند پارسائی اصلاح نکند.

ما اجتلب المقت بمثل الكبر : هیچ چیزی مانند کبر و گردنکشی دشمنی مردم را جلب ننماید.

48

ما حصنت النعم بمثل الشكر : هیچ چیزی مانند سپاسگذاری نعمت را نگهداری ننماید.

49

ما حصل الأجر بمثل إغائة الملهوف :

هیچ چیزی مانند بفریاد بیچاره و افتاده رسیدن اجر را تحصیل ننماید.

50

ما اكتسب الشكر بمثل بذل المعروف : هیچ چیزی بمانند بذل مال و نیکی سپاسگذاری را کسب نکند.

51

ما استرقت الأعناق بمثل الإحسان :

هیچ چیزی بمانند نیکی گردن‌ها را به بندگی انسان در نکشد.

52

ما كدّرت الصّنايع بمثل الامتنان : هیچ چیزی بمانند منت گذاردن خوبیها را تیره و آلوده نکند.

53

ما اقبح الجفآء و احسن الوفاء : چقدر زشت است بیوفائی و چقدر زیبا است وفاداری

54

ما أقبح السخّط و أحسن الرّضا : چقدر زشت است خشم و چقدر زیبا است خوشنودی.

55

ما افتقر من ملك فهما : هر که فهم و خرد را دارا باشد ندار نگردد.

56

ما مات من أحيي علما : هر که علمی را زنده کرد نمرد.

57

ما يعطى البقاء من أحبه : هر که زندگی را دوست داشته باشد باو داده نشود.

58

ما ینجو من الموت من طلبه : از چنگ مرگ نرهد هر که رهائی را جست.

59

ما ظفر من ظفر الإثم به : هر که بوسیله گناه پیروز شد پیروز نیست.

60

ما علم من لم يعمل بعلمه : آنکه بعلمش عمل نکند عالم نیست.

61

ما عقل من طال أمله : آنکه آرزویش دراز است عاقل نیست.

62

ما أحسن من أساء عمله : هر که بدکار است کردارش درست و خوب نیست.

63

ما هلك من عرف قدره : آنکه قدر و پایه خود را شناخت (و دانست منظور از آفرینش او چیست) هلاک نشد.

64

ما عقل من عدا طوره : آنکه از مرز خودش تجاوز کرد خردمند نیست.

65

ما كان الرفق في شيء إلا زانه : نرمی در کاری واقع نشد جز آنکه آنرا گرانسنگ کرد.

66

ما كان الخرق في شيء إلا شانه : ابلهی در چیزی واقع نشد جز آنکه آنرا معیوب کرد.

67

ما أنقض التّوم بعزائم اليوم : چقدر عزم و

68

ما أهدم التَّوْبَةَ لعِظَائِمِ الْجَرَمِ : چقدر توبه و بازگشت بخدا گناهان بزرگ را بنیان کننده است.

69

ما أَكْثَرَ مَنْ يَعْتَرِفُ بِالْحَقِّ وَلَا يُعْطِيهِ جَهْدًا كَسَى كَمَا اعْتَرَفَ بِحَقِّهِ مِثْلَ مَا حَقَّرَ أَدَاءَ حَقِّهِ.

70

ما أَكْثَرَ مَنْ يَعْلَمُ الْعِلْمَ وَلَا تَبِعَهُ : چه بسیار است کسی که علمی را میداند و از آن پیروی نمیکند.

71

ما أَقْرَبُ النَّقْمَةِ مِنَ الظُّلْمِ : وای که تا چه اندازه خشم خدا به شخص ستمکار نزدیک است.

72

ما أَقْرَبُ النَّصْرَةِ مِنَ الْمَظْلُومِ : وای که تا چه اندازه یاری خدا به شخص ستمکش نزدیک است.

73

ما أَعْظَمَ عِقَابَ الْبَاغِي : وای که تا چه اندازه کیفر شخص ستمگستر بزرگ است.

74

ما اسْتَنْبَطَ الصَّوَابَ بِمِثْلِ الْمَشَاوِرَةِ : هیچ چیز راه راست را بمانند مشورت کردن باز نمینماید.

75

ما تَأَكَّدَتْ الْحَزْمَ بِمِثْلِ الْمَصَاحِبَةِ : هیچ چیز مانند دوست و یار عزم و دور اندیشی را استوار نمیگرداند.

76

ما نَالَ الْمَجْدَ مِنْ عِدَائِهِ الْحَمْدُ : بمجد و بزرگواری نرسد کسی که از وی ستایش نشود.

77

ما أَدْرَكَ الْمَجْدَ مِنْ فَاتِهِ الْجِدُّ : بزرگواری در نیابد کسیکه سعی و کوشش از وی فوت شود.

ما كذب عاقل و لا زنا مؤمن : هیچ خردمندی دروغ نگوید و هیچ مؤمنی زنا نکند (از این حدیث شریف معلوم میگردد که زنا کار ایمان بخدا و قیامت ندارد)

ما ارتاب مخلص و لا شكّ موقن : (درباره احکام الهی) هیچ پاکدرونی گمان بد نبرد و هیچ شخص با یقینی شكّ نیاورد.

ما آمن بالله سبحانه من سكن الشكّ قلبه کسی که شكّ در دلش راه پیدا کند بخداوند بزرگ ایمان نیاورده است.

ما أنجز الوعد من مطل به : آنکس که در وفای بعهده سستی کند وفای بآن نکرده است.

ما هنا العطاء من منّ به : بخشش را گوارا (ی برگیرنده) نگرد کسیکه بدان منتّ گذارد.

ما الخمر صرفاً بأذهب بعقول الرجال من الطّمع : هیچ شراب نابی مانند طمع عقلهای مردان را برنده نیست.

ما أقرب التّجّاح ممّن عجل السّراح : چقدر نزدیک است رستگاری بکسی که در رفتن بدنبال کاری شتاب و کوشش میکند (و فرصت را بهنگام درک مینماید)

ما أبعد الصّلاح من ذی الشّرّ الوقاح:

چقدر دور است تقوا و شایستگی از کسیکه بسیار بی شرم و شریر است.

ما أحسن الجود مع الإعسار: چه خوش است جود و بخشش در حال نداری.

ما أقبیح البخل مع الإكثار: چقدر زشت است بخل در حال دارائی.

ما أحسن العفو مع الإقتدار: چه خوش است عفو و گذشت در حال قدرت.

ما أقبیح العقوبة مع الاعتذار: چقدر زشت است کیفر کشیدن در حال عذرخواهی گنهکار

ما أكثر العبر و أقلّ الاعتبار: چه بسیار است پندها و چه کم است پذیرفتار پند.

ما عمّرت البلدان بمثل العدل: هیچ چیز مانند عدل و داد شهرستانها را آباد نمیکند.

ما حصّنت الأعراض بمثل البذل: هیچ چیز مانند بخشش آبروها را نگه نمیدارد.

ما شكرت النعم بمثل بذلها: هیچ چیز بمثل نعمت بخشی شکر نعمت را بجا نمیآورد.

ما حصّنت النعم بمثل الإنعام بها: هیچ چیزی همچون بخشیدن نعمت را نگهداری نمیکند.

ما حرست التَّعَمِّ بِمَثَلِ الشُّكْرِ : هیچ چیزی بمانند سپاسگذاری نعمت را نگهبانی نمیکند.

ما حصل الأجر بمثل الصَّبْرِ : هیچ چیزی بمانند صبر اجر و ثواب را تحصیل نمیکند.

ما أشاع الذِّكْرَ بِمَثَلِ البَدْلِ : هیچ چیزی مانند بذل و بخشش نام انسان را بلند و هویدا نگرداند.

ما أذلَّ النَّفْسَ كَالْحَرَصِ وَ لَا شَانَ العَرَضِ كَالْبِخْلِ : هیچ چیزی همچون حرص انسان را خوار نکند و هیچ چیزی همچون بخل آبرو را معیوب نسازد.

ما أقبح الكذب بدوى الفضل : چقدر زشت است دروغ گفتن با اهل فضل و دانش.

ما أقبح البخل بدوى النبيل : چقدر زشت است بخل ورزیدن با راستان و بزرگان

ما آمن المؤمن حتى عقل : مؤمن تا خردمند نشود ایمان نیاورده است (چون شرط ایمان داشتن عقل است)

ما كفر الكافر حتى جهل : کافر تا نادان نشود کافر نمیگردد.

ما بقى فرع بعد ذهاب أصل : پس از رفتن اصل دیگر فرعی باقی نمیماند.

ما أعظم سعادة من يؤثر قلبه ببرد اليقين چه نیکبخت و سعادت‌مند است کسی که خنکی و خرمی یقین بخدا و رسول در دلش اثر کرده است.

ما أعظم فوز من اقتفى أثر النبیین : چقدر بزرگ است پیروزی کسیکه از دنبال پیمبران راه بر میگیرد.

ما ظفر بالآخرة من كانت الدنيا مطلبه بآخرة دست نیابد کسی که خواهش و مطلبش فقط دنیا است.

ما أقبح بالإنسان ظاهرا موافقا و باطنا منافقا : چقدر زشت است برای انسان که بیرونش موافق و درست و درونش منافق و نادرست باشد.

ما أعظم وزر من ظلم و اعتدی و تجبر و طغی : چقدر بزرگ است گناه کسیکه بر مردم ستم کند و طغیان نماید و گردنکشی کند و از حدش تجاوز نماید.

ما استجلبت المحبة بمثل السخا و الرفق و حسن الخلق : هیچ چیزی مانند بخشش و نرمی و خوشخوئی و محبت مردم را برای انسان جلب نمینماید.

ما أعظم وزر من طلب رضا المخلوقین بسخط الخالق : چقدر بزرگ است گناه کسی که طالب باشد خوشنودی آفریدگان را به خشم آفریدگار (خدا را بخاطر خلق معصیت کند).

ما أصلح الدین كالتقوی : هیچ چیز مانند پرهیزکاری دین را اصلاح نماید و سر و سامان نبخشد

ما أهلك الدین كالهوی : هیچ چیز مانند هوا پرستی دین را از بین نمیبرد.

ما اتقى أحد إلا سهل الله مخرجه : هیچ کس تقوا را پیشه خویش نگرفت جز آنکه خداوند راه بیرون شدن (از گرفتاریها) را برایش آسان ساخت

114

ما اشتدّ ضيق إلا قرب الله تعالى فرجه :

هیچ حلقه بر انسان تنگ نگردد جز آنکه خداوند تعالی گشادگیش را نزدیک سازد.

115

ما عفا عن الذنب من فرّج به : آنکس که بواسطه ستمکشی و تحمل گناه از دیگری بزاری در آمده باشد آن گناه را نمی بخشد.

116

ما أكمل المعروف من منّ به : آنکس که بواسطه نیکی منت گذارد نیکی را کامل نکرده است.

117

ما زكى العلم بمثل العمل به : هیچ چیزی بمانند عمل کردن علم را پاکیزه نمیکند.

ص: 742

ما عقد ایمانه من بخل یا حسانه : هر که با حسانش بخل ورزد (و آن را درباره دیگران اجرا نکند) رشته ایمانش را استوار نبسته است.

ما هنا معروفه من کثر امتنانه : آنکس که بسیار منت مینهد نیکیش گوارا و قابل تحمل نیست.

ما أمر الله سبحانه إلا وأعان عليه :

خداوند سبحان انسان را مأمور هیچکاری نفرموده جز آنکه خودش انسان را بر آن کار یاری میفرماید.

ما نهى الله سبحانه عن شيء إلا وعفا عنه خداوند انسان را از هیچ چیزی نهی نفرموده جز آنکه از گناه آن میگذرد (اگر شخص گنهکار توبه کند و گرنه بحال کفر و عصیان بر خدا وارد شود و سزایش آتش است).

ما حصل الدول مثل العدل : هیچ چیزی مانند دادگری دولت را تحصیل ننماید.

ما اجتلب سخط الله سبحانه بمثل البخل :

هیچ چیزی بمانند بخل خشم خدا را جلب ننماید (و این بخل بخل بحقوق واجب خدا میباشد).

ما آمن بالله سبحانه من قطع رحمه : هر که قطع رحم کند بخداوند سبحان ایمان ندارد.

ما أيقن بالله سبحانه من لم يرع عهده و ذممه : آنکه عهد و پیمانهای خود را رعایت نکند یقین بخداوند سبحان ندارد.

ما حفظت الأخوة بمثل المواساة : هیچ چیزی بمانند برابری برادری را نگهداری نمینماید (آری سهل انگاری درباره دوستان حتی بیگانگان را یار و طرفدار انسان میکند).

ما أقرب البؤس من التّعيم و الموت من الحيوّة چقدر نزدیک است سختی باسایش و نعمت و مرگ بزندگی

ما أخلص المودّة من لم ينصح : آنکه پذیرای پند نیست دوستی را پاک و خالص نکرده است.

ما أكمل السّيادة من لم يسمح : آنکه جوانمردی ندارد بزرگی را تمام و کامل نکرده است.

ما أفحش حلیم : بردبار هیچگاه دشنام نمیدهد.

ما أوحش کریم : مرد بزرگوار کسی را بترس و بیم نیندازد.

ما جار شریف : مرد شریف و بلند پایه ستم نکند.

ما زنا عفيف : مرد پاکدامن زنا کار نمیشود.

ما أوقح الجاهل : نادان بسی بی شرم خواهد بود.

ما أقبیح الباطل : چقدر زشت است ناحقّ و باطل.

ما عقل من بخل یا حسانه : خردمند نیست آنکه باحسان و نیکیش بخل میورزد.

137

ما عقد ایمانه من لم يحفظ لسانه : آنکه زبانش را نگه نمیدارد رشته ایمانش را بخدا استوار نکرده است.

138

ما ظلم من خاف المصرع : آنکه از قبر میترسد ستم نکند.

139

ما غدر من أيقن بالمرجع : آنکه یقین بازگشت بر پروردگار دارد خیانت و بیوفائی نمیکند.

140

ما اختلف دعوتان إلا كانت احديهما ضلالة : هیچ دو دعوتی اختلاف نداشتند جز اینکه یکی از آن دو تا کار را بگمراهی کشد.

141

ما تواضع أحد إلا زاده الله تعالى جلاله هیچ مردی فروتنی نکرد جز اینکه خداوند بزرگ بزرگی را افزود.

142

ما أعظم نعم الله في الدنيا و ما أصغرهما في نعم الآخرة : چقدر بزرگ است نعمتهای خدا در دار دنیا و چقدر کوچک است آن نعمتها در جنب نعمتهای آخرت.

143

ما ساد من احتاج إخوانه إلى غيره : سرور و مولی نیست کسیکه برادرانش را نیازمند بسوی دیگری کند.

144

ما استغنيت عنه خیر مما استغنيت به آنچه که از آن بی نیاز باشی بهتر است از آنچه بواسطه آن بی نیاز گردی (از اول خود را از مال بی نیاز دانی بهتر است از اینکه بکوشی و مال بدست آری تا از دیگران بی نیاز گردی زیرا که مال جهان در حکم آب شور است که هر چند بیشتر بخوری تشنه تر شوی).

145

ما صبرت عنه خیر مما التذت به :

آنچه که بر آن صبر کنی خوشتر است از آنچه که بدان لذتبری

ما أقرب الحي من الميت للحاقة به :

چقدر زنده بمرده نزدیک است برای ملحق شدنش بزودی باو.

ما أبعد الميت من الحي لا تقطعه عنه :

چقدر دور است مرده از زنده بواسطه بریدن او از زنده

ما أمن عذاب الله من لم يأمن الناس شره :

کسی که مردم از شرش در امان و آسایش نیستند از عذاب خدا بر کنار و ایمن نیست.

ما غش نفسه من ينصح غيره : کسیکه دیگری را پند میدهد بخودش خیانت روا نمیدارد.

ما تساب اثنان إلا غلب الأ مهما : هیچ دو نفری بیکدیگر دشنام ندهند جز اینکه آنکه پست تر است غلبه میکند.

ما تلاحا اثنان إلا ظهر أسفههما :

هیچ دو نفری با یکدیگر نزاع نکنند جز اینکه آنکه نادان تر و بیخردتر است پیروز میگردد.

ما من شيء أحب إلى الله سبحانه من أن يسأل: هیچ چیزی نزد خداوند بزرگ از این محبوبتر نیست که شخص از خدا چیزی در خواست کند (و بتوبه و طلب آمرزش بر خیزد).

ما قسم الله سبحانه بين عباده شيئا أفضل من العقل: خداوند سبحان در بين بندگانش چیزی که بالاتر از عقل باشد قسمت نفرموده است

ما خلق الله سبحانه شيئا عبثا فيلهو:

خداوند سبحان چیزی و کسی را بیهوده نیافریده است تا او بازی و هرزگی بر خیزد.

ما ترك الله سبحانه أمرا سدى فيلغو:

خداوند سبحان هیچکاری را بیهوده وا نگذارد تا او بلغو و بازیچه بگذارند.

ما انقصت ساعة من دهرك إلا بقطعة من عمرك: هیچ ساعتی و دمی را از دوران تو کم نگردد جز اینکه پاره از عمرت کم میشود.

ما قدمت اليوم تقدم عليه غدا فامهد لقدمك و قدم ليومك: آنچه که امروز پیش فرستی فردا بر آن وارد میگرددی پس برای مرکز فرود آمدنت فرشی بکستر و برای فردایت چیزی پیش فرست.

ما دنياك التي تحببت إليك بخير من الآخرة التي قبّحها سوء النظر عندك: این دنیائی که این قدر نزد تو زیبا و محبوب است هرگز بهتر از آخرتی نیست که بد بینی تو آنرا این قدر در نظرت زشت جلو داده است.

ماذا بعد الحق إلا الضلال: (حقی است و باطلی) مگر پس از حق جز باطل و گمراهی چیز دیگری هم هست.

ما ساد العلماء مثل الجهّال : و دانشمندان مانند نادانان مهتری و سروری کردن نتوانند (زیرا دانشمند مایل است حقّ محض را اجرا کند در صورتیکه نادان بحقّ یا باطل منظورش پیشرفت کارش میباشد).

161

ما بعد النّبیین إلاّ اللّبس : پس از پیامبران (و دستورات نورانی آنان) جز اشتباهکاری چیزی نیست.

162

ما من جهاد أفضل من جهاد النّفس :

هیچ جهادی بالاتر از جهاد و پیکار با نفس اماره نیست.

163

ما قدّمت من دنیاك فمّن نفسك و ما أخّرت منها فللعدوّ : از دنیایت هر چه پیش فرستی مال خودت و هر چه پس بگذاری از

ص: 745

164

ما قال النَّاسُ لشيء طوبى له إلاَّ وقد خبأ له الدَّهر يوم سوء : مردم درباره چیزی نگفتند خوشا بحالش جز اینکه روزگار روز بدی را برای آن پنهان داشت (و آن شادی را بغم تبدیل کرد).

165

ما مزح امرء مزحة إلاَّ مَجَّ من عقله مَجَّةً هیچ مردی اندک مزاحی نکرد جز اینکه از عقلش چیز را افکند و از دست داد.

166

ما التَّدَّ أحد من الدُّنيا لُدَّةً إلاَّ كانت له يوم القيامة غصَّةً : هیچکس از دنیا حطّ و لذّتی نبرد جز آنکه آن لذّت در آخرت برایش غصّه بود.

167

ما زاد في الدُّنيا إلاَّ نقص في الآخرة : هیچ در دنیا نیفزود جز اینکه در آخرت کم شد.

168

ما أقرب الرّاحة من التّعب : وای که تا چه اندازه آسایش برنج توام و نزدیک است.

169

ما أجلب الحرص للتّصب : چقدر آزمندی اندوه را جلب کننده و کشنده است.

170

ما أقرب التّعيم من البؤس : چقدر نزدیک است نعمت برنج و گرفتاری.

171

ما أقرب السّعود من التّحوس : چقدر نزدیک است خوشبختی به بدبختی.

172

ما أخسر من ليس له في الآخرة نصيب :

چقدر زیانکار است کسیکه در آخرت بهره برایش نیست.

173

ما أشجع البريء وأجبن المريب : چقدر دلیر است بیزار از گناه و چقدر ترسو است کسیکه (در باره قیامت) دچار بدگمانی است.

174

ما كان الله سبحانه ليضلّ أحدا و ليس الله بظلام للعبيد : چنین نیست که خداوند سبحان کسی را گمراه کند و خدا بر بندگان ستم روا نمیدارد.

175

ما كان الله سبحانه ليفتح على أحد باب الشكر و يغلق عنه باب المزيد : چنین نیست که خداوند سبحان باب شکر را بر کسی بگشاید و درگاه فزونی را بر وی ببندد.

176

ما زالت عنكم نعمة و لا غصارة عيش إلا بذنوب اجترحتموها و ما الله بظلام للعبيد : هیچ نعمت و خرمی عیشی از شما گرفته نشد مگر بواسطه گناهانی که کسب کرده اید خداوند ستم کننده بر بندگان نیست.

177

ما أنزل الموت منزله من عدّ غدا من

ص: 746

أجله : آنکس که فردا از دوران عمرش شمرده میشود هرگز مرگ بمنزلش وارد نمیگردد.

178

ما آمن بما حرّمه القرآن من استحلّه کسی که حرام قرآن را حلال بشمرد (و حلالش را حرام بداند) بقرآن ایمان نیاورده است.

179

ما أعظم المصيبة في الدنيا مع عظیم الفاقة با فقر و نداری بزرگ فردای قیامت گرفتاری و نداری دنیا چندان بزرگ نیست.

180

ما نلت من دنياك فلا تكثر به فرحا :

هر چه از دنیا که بآن میرسی چندان بدان شادمان مباش (که جمال و مال جهان بشبی و تبی بیشتر بند نیست).

181

ما فاتك من الدنيا فلا تأس عليه حزنا :

هر چه از دنیا که از دستت میرود چندان برای آن غمگین مباش.

182

ما أكلته راح و ما أطعمته فاح : آنچه را خوردی از بین میرود و آنچه را که خوراندی باقی میماند.

183

مالی أراکم أشباحا بلا ارواح و أرواحا بلا فلاح و نساكا بلا صلاح و تجارا بلا أرباح : مرا چه میشود که شما را مینگرم و پیکرهائی بی روح و روحهائی بدون رستگاری و رهروانی (ریا کار و) نادرست و بازرگانی بدون سود (دست از این تظاهرات بدارید و این باقی مانده عمر را مرد میدان عمل شوید).

184

ما لا ينبغي أن تفعله في الجهر فلا تفعله في السرّ : آنچه را که در آشکارا شایسته نیست بجای آوری در نهان آن را بجای میاور (که سخت رسوا خواهی شد).

185

ما أسرع الساعات في الأيام و أسرع الأيام في الشهور و أسرع الشهور في السنة و أسرع السنة في العمر : وای که تا چه اندازه ساعتها در روزها و روزها در ماهها و ماهها در سال و سال در دور عمر بشتاب و تند میگذراند (خنک آن هشیار مردی که این دقائق زودگذر عمر را

قدر بدانند و برای عمل نیک کمر همّت را بر بندد).

186

ما أنفع الموت لمن أشعر الإيمان و التّقوی قلبه : چقدر سودمند است مرگ برای کسیکه ایمان و پرهیزکاری دلش را آگاه گردانیده است.

187

ما أخلق من عرف ربّه أن يعترف ذنبه چقدر شایسته است آنکس که اعتراف بگنااهش میکند خدای (رئوف و مهربان و آمرزگار) خویش را بشناسد.

ص: 747

ما خیر دار تنقض نقض البناء و عمر نفی فناء الزّاد: چه خیری است در سرائی که ریشه کن میشود ریشه کن شدن خانه و بنا و چه خیری است در نابود شدن عمریکه همچون تمام شدن زاد و توشه تمام میشود.

ما أعظم حلم الله تعالى على أهل العباد و ما أكثر عفوه عن مسرفی العباد : چقدر بزرگ است حلم خداوند تعالی بر دشمنان و سرکشان و چقدر بزرگ است گذشتش از گناهکاران.

ما أبعد الخیر ممّن همّته بطنه و فرجه :

چقدر دو راست خیر و خرمی از کسیکه همّش فقط شکمش و فرجش باشد (و همچون حیوانات به پر کردن شکم و راندن شهوت سرگرم باشد).

ما أعمى النفس الطّامعة عن العقبی الفاجعة چقدر کور است نفس طمعکار از آخرتی که بدرد آرنده است.

ما الإنسان لو لا اللّسان إلاّ صورة ممثّلة أو بهیمة مهملة : اگر زبان گویا نباشد بشر جز هیكل و نقشی و یا چارپائی بیش نیست.

ما أصدق الإنسان على نفسه و أیّ دلیل علیه کفعله : برای شخص انسان چه چیز راستگوتر از خودش و چه چیز مانند کردارش بر وی دلیل میباشد (و انسان اگر بلوازم انسانیت عمل کند بتمام معنی انسان کامل خواهد بود).

ما أعظم اللّهمّ ما نرى من خلقك و ما أصغر عظمته فى جنب ما غاب عنّا من قدرتك پروردگارا آنچه که ما از خلق تو مینگریم چقدر بزرگ است و چقدر بزرگی آن کوچک است در جنب آنچه از قدرت تو که بر ما نهفته است.

ما أهول اللّهمّ ما نشاهد من عظمتك و ما أحقر ذلك فيما غاب عنّا من عظم سلطانك : بار پروردگارا چه هولناک است آنچه که ما مینگریم از بزرگی تو و چقدر کوچک است این بزرگی در پیش آنچه که از ما پنهان است از بزرگی سلطنت تو

ما أحسن بالإنسان يصبر عمّا يشتهي :

چه خوش است انسان در آنچه که آرزومند است بشکيب و صبر گرايد.

ما أحسن بالإنسان أن لا يشتهي ما لا ينبغي : چه خوش است که انسان آنچه را که سزاوار نيست آرزومندش نباشد (و بدنبال هوا و هوس نرود).

ما أخذ الله سبحانه على الجاهل أن يتعلم

ص: 748

حتیٰ أخذ علی العالم أن یعلم : خداوند سبحان از نادان پیمان نستاند که برود و علم بیاموزد جز اینکه از دانشمند پیمان ستاند که آنچه را فرا گرفته یاد دهد.

199

ما أفاد العلم من لا يفهم ولا نفع الحلم من لا يحلم : علم به شخص نادان فائده ندهد و حلم بغیر حلیم سود نبخشد.

200

ما بالکم تفرحون بالیسیر من الدنیا تدرکونه ولا یحزنکم الکثیر من الآخرة تحرمونه شما را چه میشود که بکمی از دنیا که بشما میرسد شادمان میگردید و به بسیاری از آخرت که از دستتان می‌رود و از آن نا امید میگردید ناشاد نمیشوید.

201

ما بالکم تأملون ما لا تدرکونه و تجمعون ما لا تأکلونه و تبنون ما لا تسکنونه : شما را چه میشود آرزومندید آنچه را که پیدا نمیکنید و گرد می‌آورید آنچه را که نمیخورید و بنا می‌کنید آنچه را در آن جا نمیگزینید.

202

ما الدنیا غرتک و لکن بها غرت :

دنیا تو را فریب نداد بلکه تو فریب جهان را خوردی (و پای از طریق رستگاری بدر نهادی).

203

ما العاجلة خدعتک و لکن بها انخدعت زیب و زیور جهان تو را گول نزد بلکه تو گول زیب و زیور جهان را خوردی.

204

ما أقلّ الثقة المؤمن و ما أكثر الخوآن چقدر مرد امین مورد اطمینان کم و چه بسیار است خیانتگر

205

ما أكثر الإخوان عند الجفان و أقلّهم عند حادثات الزّمان : چه بسیارند برادران بهنگام چیدن کاسها (در سفرها) و چه بسیار کم اند آنان بهنگام گرفتاریهای روزگار.

206

ما حمل الرّجل حملاً أثقل من المروّة : مرد هیچگاه باریا که سنگین تر از بار مردانگی باشد بر نداشته است.

207

ما تزین الإنسان بزينة أجمل من الفتوة بشر خود را بزوری که نیکوتر از جوانمردی باشد نیاراسته است.

208

ما أحسن بالإنسان أن يقنع بالقليل و يوجد بالجزيل : چه خوش است که انسان بکم بسازد و بسیار ببخشد.

209

ما أقبح بالإنسان باطنا عليلا و ظاهرا جميلا : چه زشت است که انسان دارای باطنی زشت و ظاهری زیبا باشد.

210

ما أهمني ذنب أمهلت فيه حتى أصلي ركعتين : گناهی که من در آن فرصت خواندن دو رکعت نماز پیدا کنم (و از خدا آمرزش خواهم) آن گناه

ص: 749

211

ما أقبح بالإنسان أن يكون ذا وجهين چقدر زشت است که انسان (منافق و) دور باشد

212

ما لأبن آدم والفخر أوله نطفة و آخره جيفة لا يرزق نفسه و لا يدفع حنفة آدميزاد را چه با کبر و ناز همان آدميزادی که اولش نطفه بدبو و آخرتش مرداری است گندیده نمیتواند بخودش روزی دهد و نمیتواند مرگ را از خودش برگرداند.

213

ما قصم ظهري إلا رجلا ن عالم مهتک و جاهل متنسک هذا ينفر عن حقه بتهتک و هذا يدعوا إلى الباطل بتنسکه کمر مرا نشکست مگر دو نفر یکی دانشمندی که پرده درد رسوا و بی عمل باشد دیگر نادانی که خود را بصورت اهل زهد و عبادت در آورد این يك برسوانیش مردم را از حق بدور میدارد و آن يك با زهد دروغینش مردم را بسوی باطل میکشاند.

214

ما لإبن آدم و للعجب أوله نطفة قذرة و آخره جيفة و مذرة و هو بين ذلك يحمل العذرة : آدم زاده را چه بعجب و تکبر این آدميزادیکه اولش نطفه ایست گندیده و آخرش لاشه ایست ناپاک و او در بین این دو چیز گند و زشت باز (تکبر میکند و) با عذر و وزر را حمل مینماید.

215

ما من شيء من معصية الله سبحانه إلا في شهوة : هیچ چیزی از گنهکاری بر خداوند سبحانه نیست مگر در خواهش نفس و شهوت رانی.

216

ما من شيء من طاعة الله سبحانه على عبد قضاء فرضي به إلا كانت الخيرة فيه هیچ چیزی از فرمانبرداری خداوند سبحانه نیست که بر بنده فرض و واجب باشد و او بدان امر خورسند باشد جز اینکه خیر و صلاحش در او است.

217

ما أعطى الله سبحانه العبد شيئا من خير الدنيا والآخرة إلا بحسن خلقه و حسن نيته : خداوند سبحانه از خیر دنیا و آخرت چیزی به بنده خویش عطا نفرماید و مگر بواسطه پاکي طینتش و خوشرفتاریش با مردم.

218

ما دفع الله سبحانه عن العبد المؤمن شيئا من بلاء الدنيا و عذاب الآخرة إلا برضا بقضائه و حسن صبره على بلائه : خداوند سبحانه از بلاي دنیا و گرفتاری آخرت چیزی را از بنده مؤمنش بر طرف نفرماید و مگر بواسطه رضای بنده بقضای الهی و خوب صبر کردنش بر بلاي خدا

219

ما تواخی قوم علی غیر ذات اللّٰه سبحانه إلاّ كانت علیهم آخوتهم ترهة يوم العرض علی اللّٰه سبحانه : هیچ مردمی در راه غیر خدا (بلکه بخاطر مال و جاه دنیا) با هم برادری نکنند جز اینکه در روز ورود بر خداوند سبحان آن برادریشان بر ایشان دشمنی و پوچ خواهد بود.

220

ما أحسن تواضع الأغنیاء للفقراء طلبا لما عند اللّٰه تعالی و ما أحسن تیه الفقراء علی الأغنیاء و اتکالا علی اللّٰه سبحانه :

چه خوش است فروتنی توانگران برای فقراء برای طلب کردن آنچه از اجر و ثوابی که نزد خداوند تعالی است و چه خوش است سرگردانی فقراء در برابر توانگران از روی اعتماد و توکل بر خداوند بزرگ و توانا.

221

ما توسّل أحد إلىّ بوسيلة أجلّ عندی من ید سبقت منیّ إليه لأزیتها عنده بالتّباعها أختها فإنّ مع الأواخر تقطیع شکر الأوائل :

هیچکس در نزد من متوسّل بوسيلة نشد که آن وسیله بزرگتر باشد از اینکه دست من بسوی او پیشی گیرد و دراز گردد برای انعام و بخشش و دنبال کردن خواهر و مثل آن بخشش را زیرا که قطعیت و تمامیت شکر نعمتها و بخششهای اولیه با آن چیزی است که در اواخر داده میشود (خواننده گرامی درست و بدقت در این کلمه و جملات ما قبل آن بنگرید و به بینید چقدر از لطافت لفظ و عذوبت معنی در آنها گنجانیده شده است که انسان از فرط تحیر مبهوت و سرگردان میماند و هر چه فکر میکند بعمق آن نمیرسد (بابی انت و امی یا امیر المؤمنین یا مدینه علم اللّٰه و حکمته).

222

ما یمنع أحدکم أن یلقى أخاه بما یکره من عیبه إلاّ مخافة أن یلقاه بمثله قد تصافیتم علی حبّ العاجل و فضله الآجل : هیچ چیز هر یک از شما را از این باز نمیدارد که برادرش را دیدار کند بچیزی از عییش که آن را زشت می‌شمارد (و از شنیدنش خوشش نیاید) مگر ترس از اینکه او نیز مانند آن چیز و آن عیب را دیدار نماید (و عیوب این یگرا شمردن گیرد) این نیست مگر اینکه شما با هم مصالحه و مصافاة کردید بر دوستی دنیا و تفضیل نهادن آن جهان زود گذر را بر آخرت (و ثوابهای آن).

223

ما أطلأل أحد الأمل إلاّ نسی الآجل و أساء العمل : هیچکس آرزوهای جهان را دراز نگردانید مگر

اینکه مرگ را فراموش کرد و عمل برای آخرت را زشت و ناقص گذارد.

224

ما أنزل الموت حقّ منزلته من عدّ غدا من أجله : مرگ را بجایگاه خودش وارد نکرد (و حق آنرا نشناخت) هر کس که فردا را از عمر خودش بحساب گرفت (اینجمله در غرر الحکم نیست بخاطر داشتیم نقل نمودم).

225

ما نزلت آية إلا علمت فيم نزلت و أين نزلت في ليل أو في نهار أو جبل أو سهل و أن ربّي و هب لي قلبا عقولا و لسانا قولا : (از آیات قرآنی) هیچ آیتی نازل نگردید جز اینکه من ندانستم آن آیت را در کجا و برای چه و کدام کس نازل گردیده است نزول آن در شب و یا روز در کوه و یا صحرا بوده است براستی که پروردگارم دلی پر خرد و دانا و زبانی چرب و گویا (و بیانی شیرین و گیرا) بمن بخشوده و عنایت فرموده است.

236

ما المبتلى الذي اشتدّ به البلاء بأحوج من الدعاء طلى المعافاة الذي لا يأمن البلاء : آن مردیکه بلا و گرفتاری وی را سخت در میان گرفته است از آن مردیکه از بلا و گرفتاری آسوده و ایمن نشسته است بدعا نیازمندتر نیست.

(زیرا آن يك با خدا براز و نیاز میپردازد در صورتیکه این يك دل از یاد خدا پرداخته است).

237

ما استودع الله سبحانه امرء عقلا استنقذه يوما ما : خداوند عقل را بهیچ مرد نبخشید جز اینکه آن عقل روزی او را از گرفتاریها رها خواهد کرد.

238

ما جالس أحد هذا القرآن إلا قام بزيادة أو نقصان زيادة في هدى أو نقصان في عمى : هیچکس با این قرآن نشست جز اینکه از نزد آن برخاست و یا با کمی یا با زیادتی زیادتی در هدایت کمی در کوری و غوایت.

239

ما آنسك أيها الإنسان بهلكة نفسك أما من دائك بلول أم ليس لك من نومتك يقظة أما ترحم من نفسك ما ترحمه و من غيرك : ای بشر آخر برای چه اینگونه بهلاکت نفس خویش خو گرفته چرا از این بیماریت بهبودی حاصل نمیشود و چرا از این خواب گران بیدار نمیگردی هنوز وقت آن نرسیده است که بخودت رحم کنی همانطوریکه بدیگری ترحم میکنی.

240

ما صبرك أيتها المبتلى على دائك و جلدك

ص: 752

على مصائبك و غراك عن البكاء على نفسك ما لك ما إن أدركته شغلك بصلاحه عن الاستمتاع به و إن تمتعت به نغصه عليك ظفر الموت به
: ای بشر گرفتار صبر تو بر دردت تا چند و تندیت بر گرفتاریت و مغروریت بر باز ماند از گریستن بر نفست تا کی تو را چه میشود که اگر
چیزی از دنیا را بیابی آن چیز تو را از اصلاح و بهره برداریت از آن مشغول سازد و اگر هم احیانا از آن بر خوردار گردی پیروزی مرگ بر تو
آن بر خوردارى را بشکند و از بین ببرد.

241

ما أحقّ الإنسان أن يكون له ساعة لا يشغله عنها شاغل يحاسب فيها نفسه فينظر فيما اكتسب لها و عليها فى ليلها و نهارها : چقدر انسان
سزاوار و نیازمند بآن است که برایش ساعتی باشد که در آن ساعت مشغول کننده او را مشغول ندارد در آن ساعت از خودش حساب بکشد
و ببیند آنچه که در روز و شبش کسب کرده بسود و یا بزیان او است (اگر بزیان خودش کار کرده است آن را بتوبت و آمرزش خواستن از
خدا تدارك کند)

242

ما المغبوط إلا من كانت همته نفسه:

لا يغنيه عن محاسبتها و مطالبتها و مجاهدتها : غبطه خورنده و رشگ برنده نیست مگر کسیکه همتش فقط صرف شهوت نفسش باشد آن
نفس را باز ندارد از حساب از آن کشیدن و مطالبه کردن و با آن به پیکار بر خاستن (چنین کسی نصیبش در قیامت جز حسرت و اندوه
نخواهد بود).

243

ما المغبوط الذى فاز من دار البقاء ببغيته كالمغبون الذى فاته التّعيم و بسوء اختياره و شقوته : آن مرد مورد رشگ و غبطه که از دار باقى
آخرت بآرزوی خود رسیده است مانند آن کس نیست که بید برگزیدنش و بدبختیش نعمت آخرت را از کف داده است.

244

ما ولدتم فللتراب و ما بنيتم للخراب و ما جمعتم فللذّهاب و ما عملتم فى الكتاب مدّخر ليوم الحساب : آنچه که میزائید برای خاک و
آنچه که بنا میکنید برای خراب و آنچه که گرد میآورید برای از بین رفتن و آنچه که بجای میآورید ثبت در کتاب است و برای روز حساب
اندوخته میشود.

245

ما المغرور الذى ظفر من الدنيا بأدنى سهمه

ص: 753

كالاخر الآذی ظفر من الآخرة بأعلا همته آن مرد فریب خورده که از دنیا باندك بهره دست یافته است مانند آن مردی نیست که با همت بلندش باخرتش دست پیدا کرده است (و میان این دو تفاوت بسیاری موجود است).

246

ما أقرب الدنیا من الذّهاب و الشّیب من الشّباب و الشّكّ من الارتیاب :

چقدر نزدیک است دنیا برفتن و چقدر نزدیک است جوانی به پیری و چقدر نزدیک است شكّ و بدگمانی بهم

247

ما أودع أحد قلبا سرورا إلا خلق الله سبحانه من ذلك السرور لطفًا فإذا نزلت به نائبة جرى إليها كالماء في انحداره حتى يطردها عنه كما تطرد الغريبة من الإبل : هیچکس دلیرا شادمان و خوشحال نکند جز اینکه خداوند سبحان از آن سرور و شادمانی لطفی بیافریند همینکه بآن شخص خوشحال کننده دل حادثه و بلائی رو کند آن لطف و مهر خدائی بدو روی آورد و آن حادثه را از وی بگرداند بدانسانکه تو شتر و دیگری را از شتر خود دفع میدهی و میگردانی

248

ما من عمل أحبّ إلى الله تعالى من ضرّ يكشفه و رجل عن رجل : هیچکاری نزد خداوند تبارك و تعالی محبوبتر از این نیست که مردی زیان و آزار را از مرد دیگر باز دارد.

249

ما بات لرجل عندي موعد قطّ فبات يتململ على فراشه ليغدو بالظفر بحاجته أشد من تمللملى على فراشي حرصا على الخروج إليه من دين عدته و خوفا من عائق يوجب الخلف فإنّ خلف الوعد ليس من خلق الكرام : هیچ مردی هرگز نخفت و حال آنکه از برای آن مرد در نزد من موعدی باشد پس آن مرد بخوابد و پهلوی به پهلوی در بسترش بغلطد تا اینکه صبح کند و بر وعده که من باو کرده ام دست یابد و پیروز گردد پیش از غلطیدن من در بستم از روی حرص بر بیرون آمدنم بسوی او برای اینکه دین خودش را ادا کنم و از ترس اینکه مبادا مانعی پیش آید و آن وعده را پس اندازد زیرا که خلف وعده از اخلاق بزرگان و کریمان نیست.

250

ما فرار الكرام من الحمام كفرارهم من البخل و مقارنة اللّثام : گریز بزرگان از مرگ بیش از گریختن آنان از بخل و نزدیکی با ناکسان نیست (و)

ص: 754

251

ما أصدق المرء على نفسه و أئى شاهد عليه كفعله و لا يعرف الرجل إلا بعمله كما لا يعرف من الشجر إلا عند حضور الثمر فتدل الأثمار على أصولها و يعرف لكل ذى فضل فضلها كذلك يعرف الكريم بأدابه و يفتضح اللئيم برذائله : چه خوش گواهی است مرد بر نفس خودش و هیچگواهی بر او مانند کردارش نیست و مرد شناخته نمیشود مگر بکردارش همچنانکه درخت غریب و بی میوه شناخته نشود جز بهنگام میوه دادن آن وقت است که میوه ها دلالت بر اصل و خوبی درخت میکنند و فضل هر صاحب فضلی بر دیگری شناخته میشود همچنین شناخته میشود مرد کریم و بزرگوار با رفتارش و ناکس رسوا میشود بواسطه پستیها و ناکسیهایش.

252

ما استعطف اللطمان و لا استسل سخيمه الغضبان و لا استميل المهجور و لا استنجحت صعاب الأمور و لا استدفعت الشرور بمثل الهدية : هیچ چیز مانند هدیه دادن و ارمغان بردن پادشاه را بر سر مهر نمیآورد و شدت خشم شخص غضبناك را بهم در نمی شکند و مهجور و دور افتاده را مایل بانسان نمیسازد و سختیهای امور را آسان نمیگرداند و شرور را دور نمیسازد.

253

ما عسى أن يكون بقاء من له يوم لا يعدوه و طالب حثيث من أجله يحدوه : آنکس که از سر آمدن دورانش و از مرگش طلبکاری سخت بدنبال دارد نزدیک نیست از روزیکه در پیش دارد و از آن در نمیگذرد در آن روز باقی باشد (و ممکن است فردا در شمار مردگان و رفتگان باشد).

254

ما أوهن الدين كترك إقامة دين الله سبحانه و تضييع الفرائض : هیچ چیز دین را همچون واگذاری بپا داشتن حدود دین خداوند بزرگ و ضایع گذاردن واجبات خوار نمیگرداند.

255

ما صان الأعراض كالإعراض عن الدنيا و سوء الأغراض : هیچ چیز آبروها را نگه نمیدارد.

بدانسانکه از زشتیها و بدخواهیها اعراض کردن و کین توزیها را کنار گذاردن).

256

ما من شيء أخلب لقلب إنسان من لسان و لا أصدع لنفس من شيطان : هیچ چیز دل انسان را بازی دهنده تر از زبان و نفس را شکننده تر

از شیطان نیست.

257

ما من شيء يحصل به الآمال أبلغ من إيمان وإحسان : هیچوسيله همچون ایمان بخدا و احسان بمردم انسان را بآرزوهایش نمیرساند.

258

ما استعبد الكرام بمثل الإكرام : هیچ چیز بزرگان و آزادگان را بمانند نیکی و اکرام بنده انسان نمیسازد.

259

ما أقيح شيم اللئام وإحسان سجایا الكرام چقدر زشت است روش زشتان و چه زیبا است خواهی نکویان.

260

ما حفظك غيبك من حفظ غيبك : آنکه عیب تو را نکه میدارد (و با تو در میان نمینهد) درون تو را بپاکی نگه نداشته است (و تو را آلوده خواسته)

261

ما ألا- جهدك فى النصيحة من ذلك على غيبك و حفظ غيبك : در پند دادن و تو را بکوشش داشتن کوتاهی نکرد کسیکه تو را برعبیت راهنمایی کرد و نهان تو را حفظ نمود.

262

ما قدمته من خير فعند من لا يبخس و الثواب و ما ارتكبه من شر فعند من لا يعجزه العقاب : هر چه از خیر و نیکی که پیش فرستی آن نزد کسی است که ثواب را کم نمیگرداند و آنچه از شرّ و بدی که مرتکب گردی پس آن نزد کسی است که ناتوان از کیفر کشیدن نیست.

263

ما لمت أحدا على إذاعة سرّي إذ كنت به أضيّق منه : من هیچکس را بر فاش کردن رازم نکوهش نکردم زیرا که در نگهداری آن خودم از او تنگ حوصله تر بودم.

264

ما رفع امرء كهّمته و لا وضعه كشهوته هیچ چیز مرد را مانند همت برنکشد و همچون شهوتش او را نیفکند و خوار ندارد.

265

ما أخلق من غدر أن لا يوحى له : بسیار زیننده است که با مرد بیوفای بیوفائی شود.

ما أقبح القطيعة بعد الصّلة و الجفاء بعد الإخاء و العداوة بعد الصّفاء و زوال الألفة بعد استحكامها : چقدر زشت است پس از پیوند کردن بریدن و پس از برادری دوری نمودن و پس از محبّت و صفا دشمنی کردن و پس از استوار کردن رشته دوستی آنرا از میان بردن.

ما أنعم الله على عبد نعمة فظلم فيها إلا كان

ص: 756

- حقیقا آن یزیلها : خداوند نعمتی را به بنده ندهد که آن بنده در آن نعمت (بر بندگان خدای) ستم روا دارد جز اینکه سزاوار است آن نعمت از وی گرفته شود.

268

ما کرم علی عبد نفسه إلا هانت الدنيا في عينه: بر هیچ بنده نفسش ارجمند و گرامی نگردد جز اینکه جهان در چشمش خوار و بیمقدار آمد.

269

ما أقرب النعمة من أهل البغي و العدوان چقدر نزدیک است خشم خدای بر ستمگران و گردنکشان

الفصل الثمانون : حرف الميم باللفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الميم باللفظ المطلق قال علیه السلام:

فصل هشتم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف میم بلفظ مطلق آنحضرت فرمودند:

1

ملاك الدين العقل : ریشه و اصل دین عقل و خرد است.

2

ملاك السياسة العدل : اصل سیاست و نگهداری مملکت دادگری است.

3

ملاك العلم نشره : ریشه علم و دانش انتشار دادن آن علم است.

4

ملاك الشر ستره : مالک شدن شرّ و زشتی بپوشانیدن آن است (و آن را اعمال نکردن).

5

ملاك الوعد إنجازه : اصل وعده آن را بجای آوردن و بدان وفا کردن است.

6

ملاك الخير مبادرته : ريشه خوبى بسوى آن شتافتن است.

7

ملاك الدين الورع : ريشه ديانت پارسائى و پرهيزكارى است.

8

ملاك الشتر الطمع : ريشه زشتى طمع ورزیدن است.

9

ملاك التقى رفض الدنيا : ريشه پرهيزكارى دنيا را بهم در شكستن است.

10

ملاك الدين مخالفة الهوى : ريشه دين دارى با هوا و هوس جنگیدن است.

11

ملاك العلم العمل به : ريشه علم آنرا بكار بستن است.

12

ملاك المعروف ترك المنّ به : ريشه احسان و نيكي كردن منت نهادن است.

ص: 757

13

ملاك العمل الإخلاص وفيه : ريشة عمل کردن آن را پاك و بیغش گذاردن است.

14

ملاك الإيمان حسن الإيقان : اصل و ريشة ایمان احكام خدا را بخوبی باور داشتن است.

15

ملاك الإسلام صدق اللسان : ريشة اسلام زبان را براست داشتن است.

16

ملاك الورع الكف عن المحارم : ريشة پارسائی دست از حرامها کشیدن است.

17

ملاك الأمور حسن الخواتم : ريشة کارها آنها را بخوبی بیایان رساندن است.

18

ملاك الخير طاعة الله سبحانه : ريشة خوبی خداوند پاك را فرمان بردن است.

19

ملاك الحق أتم ما أسفر عن وجه الله معيار حق و راستی کارهائیکه مورد رضای خدا است درست و کامل انجام دادن است.

20

مع الشکر تدوم النعمة : دوام نعمت بسپاس گذاری است.

21

مع البر تدر الرحمة : رحمت خدا را پیایی فرود آوردن با نیکوکاری است.

22

مع الزهد تثمر الحكمة : درخت حکمت و دانش با زهد بارور است.

23

مع الثروة تظهر المروءة : مردانگی با دارائی هویدا میگردد (و شخص ندار نمیتواند سخاوتی از خود برود زهد)

24

مع الإنصاف تدوم الأخوة : برادری با انصاف و دادگری پایدار است.

25

مع الإخلاص ترفع الأعمال : بوسیله پاکی و اخلاص اعمال بالا میروند و بلند میگردند.

26

مع الساعات تقنى الآجال : دوران و سر رسیدها (ی عمر انسان) با گذشت ساعات تمام میشود.

27

مع الورع يثمر العمل : درخت عمل با پارسائی بارور است.

28

مع العجل يكثر الزلل : با عجله و شتابکاری لغزشها بسیار میگردند.

29

مع العقل يتوقر الحلم : با داشتن عقل بردباری فراوان میگردد.

30

مع الصبر يقوى الحزم : دور اندیشی با داشتن صبر تقویت میشود.

31

مع الفراغ تكون الصبوة : عاشقی و عشقبازی در اثر بیکاری پیدا میشود.

32

مع الشقاق تكون النبوة : دور افتادگی از

دوستان در اثر ستیز و لجاج است.

33

مع الإحسان تكثر الرفعة : بزرگی با احسان و نیکی کردن است.

34

مع الفوت تكون الحسرة : فرصت را از کف دادن موجب پشیمانی و اندوه است.

35

مع الإنابة تكون المغفرة : آمرزش خدا با توبه به دست میآید.

36

مکروه تحمد عاقبته خیر من محبوب تدمّ مغبّته : زشتی که پایانش پسندیده باشد به از زیبایی است که پایانش ناپسندیده باشد.

37

میزة الرجل عقله و جماله مروّته : عقل مرد باعث امتیازش و زیباییش بمرदानگیش میباشد.

38

منازع الحقّ مخصوم : آنکه با حق بستیز و آویز بر خیزد مغلوب و دشمن داشته شده است.

39

مصاحب اللوم مذموم : آنکه ناکسی را ملازم باشد نکوهیده است.

40

محن القدر تسبق الحذر : گرفتاریهای قضا و قدر الهی بر کناره و دور اندیشی پیشی میگیرد.

41

مرارة الصبر ثمر الظفر : تلخی صبر و پیروزی بار میآورد.

42

مجلس الحکمة غرس الفضلاء : مجلس حکمت (که سخن از دانش میرود بوستان) و درختستان دانشمند است.

43

مدارسة العلم لذة العلماء : شیرینی محفل علماء مذاکره علم است.

44

مجاهدة النفس شيمه النبلاء : روش بزرگان با نفس پیکار کردن است.

45

مداومة الذکر خلصان الأولياء : همیشه بیاد خدا بودن شعار دوستان خدا است.

46

ملازمة الخلوة دأب الصلحاء : تنهایی را ملازمت کردن روش و آئین نیکان است.

47

مذيع الفاحشة كفاعلها : آشکار کننده زشتی همچون زشتکار است.

48

مستمع الغيبة كقائلها : شنونده غیبت مانند غیبت کننده است.

49

موت وحی خیر من عیش شقیّ : زود مردن خوشتر تا با بدبختی و خواری زیستن.

50

مركب الهوى مركب مردیّ : اسب هوا پرستی اسبی است هلاک کننده.

51

منع الكرم أحسن من عطاء اللّیّم : ندادن و باز گرفتن مرد بزرگ بهتر از دادن شخص ناکس است (این

ص: 759

52

معادات الکریم أسلم من مصادقة اللئيم دشمنی کردن جوانمرد آسوده تر از دوستی با ناکس است.

53

مجالس العلم غنیمة : درک مجالس علم و دانش غنیمت است.

54

مصاحبة العاقل مأمونة : با خردمندان نشستن سبب ایمنی است.

55

مجالسة الأشرار توجب التلّف : همنشینی با بدان موجب نابودی است.

56

معاشرة الأبرار توجب الشرف : با نیکان نشستن سبب بزرگی و شرف است.

57

مصاحبة ذوی الفضائل حياة : همنشینی با فضلا و دانشمندان سبب زندگی و روشنی دل است.

58

مجالسة السفّل تضن القلوب : با مردمان پست نشستن دلها را سیاه و سست میگرداند.

59

مداومة المعاصی تقطع الرزق : گنهکاریها را ادامه دادن روزی را قطع میکند.

60

مقارنة السفهاء تفسد الخلق : با نادان و بیخردان نزدیک شدن خوی انسانی را تباه میگرداند.

61

مواصلة الأفاضل توجب السّموّ : با فضلا و نیکان نشستن موجب بلندی و رفعت است.

مباینة الدنایا تکبت العدو: از ناکسان دوری گزیدن دشمن را میافکند و از بدگوئی خاموش میسازد.

مباینة العوام أفضل المروءة: از نادانان جدائی کردن برترین مردانگی است.

مجانبة الرّيب أحسن الفتوة: از بدگمانی دوری گزیدن بهترین جوانمردی است.

مروءة الرّجل علی قدر عقله: مردانگی مرد باندازه خردمندی او است.

مروءة الرّجل علمه و عمله: مردانگی مرد باندازه علم و عملش مییاشد.

مروءة الرّجل دینه و حسبه أدبه: مردانگی مرد بدینش و پاکی گوهرش ادب و کمالش مییاشد.

مادح الرّجل بما لیس فیہ مستهزء به: هر کس کسی را بآنچه که در او نیست بستاید او را مسخره کرده است.

مرمة المعروف أفضل من ابتدائه: خوبی را پروردن (و منت نهادن) برتر است تا بدان ابتدا کردن.

منزع الکریم أبدا إلى شیم أبداً: جوانمرد

71

منع خیرک یدعوإلی صحبة غیرک : اینکه خیر و بخشش خود را (از نزدیکانت) باز داری تو را بسوی یاری و دوستی با بیگانگان میکشاند.

72

منع أذاك یصلح لك قلوب أعداک : اینکه دست از آزار دوستان بکشی دل‌های دشمنانت را برایت نرم و هموار میسازد.

73

معادات الرجال من شیم الجهال : دشمنی کردن با یکدیگر روش نادانان است.

74

مداراة الرجال من أفضل الأعمال : مدارا کردن مردمان با یکدیگر از برترین اعمال است.

75

مداراة الأحمق من أشدّ العناء : مدارا کردن با ابله و نادان بزرگترین رنجها است.

76

مصاحبة الجاهل من أعظم البلاء : با نادان نشستن از بزرگترین گرفتاری است.

77

متّقی الشّرّ کفاعل الخیر : پرهیزنده از بدی مانند بجای آورنده خوبی است.

78

متّقی المعصية کعامل البرّ : آنکه از گناه می پرهیزد چون آن کسی است که نیکی را کار می بندد.

79

مخالفة الهوی شفاء العقل : با هوای نفس پیکار کردن عقل را آسایش بخشودن است.

80

مجاهدة النفس عنوان التّبل : جهاد با نفس نشانه بزرگواری و درستی است.

81

مرارة الدّنيا حلاوة الآخرة : تلخی کشیدن در دنیا باعث شیرین کامی آخرت است.

82

مؤتات الدّنيا أهون من مؤتات الآخرة مرگهای دنیا از مرگهای آخرت آسانتر است (و گرفتاریهای آخرت را از گرفتاریهای دنیا بمراتب سخت تر).

83

مرارة البأس خیر من التّصنّع إلى النّاس تلخی ناکامی بهتر تا دست نیاز بسوی مردم (پست و نانجیب) دراز کردن.

84

مداومة الوحدة أسلم من خلطة النّاس همواره تنها زیستن از آمیزش با مردم بی دردسزتر است.

85

مرارة الصّبر یذهبها حلاوة الطّفر : شیرینی پیروزی تلخی صبر را از بین میبرد.

86

مصاحب الدّنيا هدف التّوائب و الغیر :

یا دنیا همواره نشانه تغییرات و گرفتاریهای گوناگون است.

87

مرارة التّصح أنفع من حلاوة الغشّ : تلخی

ص: 761

پند سودمندتر از شیرینی بد آموزی است.

88

ملازمة الوقار تؤمن دنائة الطيش :

وقار را یار و همراه بودن شخص را از پستی جلفی و سبکی بر کنار میدارد.

89

معالجة التزال تظهر شجاعة الأبطال جنگ و ستیز را (بدون خونریزی بلکه با رأی و تدبیر) بر طرف کردن دلاوری پهلوانان تهمن را آشکار میسازد.

90

مقاساة الإقلال أولى من ملاقة الأذلال سختیهای فقر و نیستی را تحمّل کردن بهتر تا مردم پست و ناکس را (برای خواستن) دیدار کردن.

91

مقاربة الرجال فى خلائقهم أمن من غوائلهم : در خلق و خوی مردم آمیختن و بانها نزدیک شدن از کید و کین آنان ایمن زیستن است.

92

مناقشة العلماء تنتج فوائدهم و تكسب فضائلهم : کنجکاوی علماء با یکدیگر (در مسائل علمی) آنان را سود میبخشد و فضائلی بر ایشان حاصل میگردد.

93

مودّة الآباء نسبة بين الأبناء : دوستی پدران در بین پسران خویشی میاندازد.

94

مودّة ذوی الدّین بطیئة الانقطاع دائمة الثبات و البقاء : دوستی دین داران با یکدیگر دیر بریده میشود و دوام و ثباتش دائمی است.

95

مسرة الكرام بذل العطاء : شادی بزرگان در بخشش است.

96

مسرة اللّئام سوء الجزاء : شادی ناکسان پاداش را بد دادن است.

مفتاح الخیر التّبرّی من الشّرّ: کلید خوبی از بدی بر کنار بودن است.

مفتاح الظّفر لزوم الصّبر: کلید پیروزی صبر را ملازم گشتن است.

منازعة الملوك تسلب النعم: نزاع سلاطین با یکدیگر نعمتها را از مردم میگیرد.

مجاهرة الله سبحانه بالمعاصی تعجل النقم:

خداوند سبحان را آشکارا نافرمانی کردن بسوی خشم خدا شتافتن است.

مجالسة العوام تفسد العادة: با نادانان نشست و برخاست کردن خوی انسان را تباه میسازد.

منازعة السّفّل تشين العادة: با مردم پست

نزاع کردن خوی انسان را عینناک میسازد.

103

مجالس الأسواق محاضر الشیطان : نشیمنهای سر گذرها محلّ حاضر شدن شیطان است (مردم بیکار اغلب در سر گذرها که نشستند نقل محفلشان تهمت و غیبت مردم است).

104

مجالس اللّهو تقسد الإیمان : مجالس لهُو و بیهوده ایمان را تباه میگرداند.

105

ملوك الدّنيا و الآخرة الفقراء الرّاضون پادشاهان دنیا و آخرت فقرائی هستند که بقضای خدا راضی اند.

106

ملوك الجنّة الأتقیاء المخلصون : پادشاهان بهشت پاکان و پرهیزکارانند.

107

مثل الدّنيا كظلك إن وقفت وقف و إن طلبته بعد : جهان داستانش بسایه تو میماند اگر بایستی بایستی و اگر آن را بجوئی دور گردد.

108

مجاهدة النّفس أفضل جهاد : بالاترین پیکارها پیکار با نفس است.

109

ملازمة الطّاعة خیر عتاد : فرمان خدا را پیروی کردن بهترین ساز و برگ است.

110

موت الولد قاصمة الظّهر : مرگ فرزند پشت انسان را می شکند.

111

موت الولد صدع فی الكبّد : مرگ فرزند در جگر شکافی پدید میآورد.

112

موت الأخ قصّ الجناح و الید : مرگ برادر بمنزله بریدن دست و بال است.

موت الزّوجة حزن ساعة : مرگ زن اندوه و دمی بیش نیست (لکن اگر کودکان صغاری از آن زن داشته باشی يك عمر گرفتاری)

مرّوة الرّجل صدق لسانه : راستگوئی مرد در شمار جوانمردی او است.

مرّوة الرّجل فی احتمال عثرات إخوانه :

مردانگی مرد در این است که از لغزشهای برادرانش بگذرد و تحمّل کند.

مودة الأحمق كشجرة النَّار يأكل بعضها بعضا : دوستی نادان همچون درخت آتش است که بعضی از آنها بعضی دیگر را میخورد.

مودة أبناء الدّنيا تزول الأدنی عارض يعرض : دوستی دنیا زادگان بکمترین چیزی که عارض و پیدا شود از بین می‌رود.

مودة الحمقى تزول كما يزول السّراب و تقشع كما تقشع الصّباب : دوستی

نادان مانند سراب زود از بین می‌رود و همچون ابر زود پاره پاره می‌شود.

119

مغرس الكلام القلب و مستودعه الفكر و مقومه العقل و مبدیه اللسان و جسمه الحروف و روحه المعنی و حلیته الإعراب و نظامه الصّواب : مرکز روئیدن سخن دل و جای سپردنش فکر و اندیشه و راست و درست آرنده آن خرد و آشکار کننده اش زبان و پیکرش حروف و روح و جانش معنی و زیورش اعراب و پیوند دهنده اش درستی و صواب است (خواننده گرام یکی در اینکلام لطیفی که در لطف کلام است بنگر و ببین فکر شریف این حکیم بزرگ اسلام کجا را هدف گرفته است روحی لك الفداء یا امیر المؤمنین).

120

مقاساة الأحمق عذاب الرّوح : با ابله رنج بردن (و با او زندگی کردن) روح را فرسودنست.

121

مداومة الذّکر قوت الأرواح و مفتاح الصّلاح : همواره بیاد خدا بودن غذای جانها و کلید پارسائی و شایستگی است.

122

مودّة الجهّال متغیّرة الأحوال و شیکة الانتقال : دوستی نادانان هر آن و ساعتی بیک رنگ است و از بین رفتنش نزدیک است.

123

مثل الدّنيا كمثل الحیة لیّن مسّها و السّم القاتل فی جوفها یهوی إليها الغرّ الجاهل و یحذرها ذو اللّبّ العاقل : داستان جهان بداستان کرزه ماری ماند که دست مالیدن بدان نرم و زهر کشنده در درونش مییابد فریب خورده نادان بسوی آن میل می کند و خردمند دانا از آن کناره میجوید

124

مصاحب الأشرار کراکب البحر إن سلم من الغرق لم یسلم من الفرق : آنکه یار بدان است کسی را ماند که بدریا سوار است سوار دریا اگر از غرق شدن سالم ماند از ترس و بیم دریا بسلامت و آسوده نیست

125

مغلوب الشّهوة أذلّ من مملوك الرّق : آنکه در چنگال شهوت اسیر است از اسیر و برده خوارتر است.

126

مغلوب الهوی دائم الشّقا مؤبّد الرّق : آنکه در چنگ هوا گرفتار است همیشه بدبخت و همواره اسیر و دربند است.

مادحك بما ليس فيك مستهزء بك فان لم تعسفه بنوالك بالغ في ذلك و هيجانك آنكه تورا بستايد بآنچه كه در تو نيست كه تورا مسخره کرده

ص: 764

است و اگر بعطای خود او را کامروانسازی در نکوهش و بدگوئی مبالغه خواهد کرد.

128

مناصحك شفیق علیك محسن إلیك ناظر فی عواقبك مستدرک فوارطك ففی طاعته رشادك و فی مخالفته فسادك : پند گوینده بتو بر تو مهربان و با تو نیکی کننده و در پایان کارت نظر کننده و آنچه که از تو فوت شده است دریابنده است فلذا رشد و هدایت تو در فرمان بردن و فسادت در نافرمانی از وی مییابد.

129

ماضی یومك فائت و آتیه متهم و رقتك معتم فبادر فیه فرصة الإمكان و إیاك أن تتق بالزمان :

روز گذشته تو از بین رونده و آینده هم مورد تهمت است (و معلوم نیست که تو آن را درک خواهی کرد یا نه) لکن وقت و امروزت غنیمت است پس بسوی آن بشتاب و فرصتی که ممکن است از دست مگذار و سخت بهره‌یز از اینکه زمان و دوران عزم را مورد اطمینان قرار دهی (زیرا معلوم نیست فردا چه میشود).

130

مواقف الشّنان تسخط الرّحمن و ترضی الشّیطان و تشین الإنسان : در مراکز خشم و دشمنی ایستادن خدا را بخشم میآورد و شیطانرا خوشنود میسازد و شخص را معیوب میگرداند.

131

متی أشفی غیظی إذا غضبت أ حین أعجز فیقال لی لو صبرت أم حین أقدر فیقال لی لو عفوت : هنگامیکه من خشم گیرم چه وقت خشم خویش را فرو خورم آیا هنگامیکه از درمانش عاجز مانم که آن وقت بمن گفته شود کاش صبر میکردی یا آنوقت که قدرت (بر کیفر کشیدن) پیدا میکنم پس بمن گفته شود کاش میگذشتی (پس چه بهتر که بخشم نیایم مگر برای خدا).

132

مدمن الشّهوات سریع الآفات : آنکه همیشه بدنبال شهوت اینها است بدام بلاها در افتادنی است.

133

مقارن السّیئات موقن بالتّبعات : آنکه نزدیک شونده بگناهان است یقیناً بورطه رنجها و گرفتاریها در افتادنی است.

134

مسکین ابن آدم مکتوب الأجل مکنون العلل محفوظ العمل تؤلمه البقّة و تقنيه الغرقة و تقتله الشّرقه : بیچاره آدمیزاد

اجلس نوشته شده دردهایش پنهان و نهفته و کردارش نگهداشته شده پشه ناچیزی دردناکش سازد و غرق شدنی نابودش نماید و شربت آبی که در گلویش گیرد او را بکشد (با این حال اغلب با خدای خودش بگردنکشی و نافرمانی برخیزد).

135

ما لمت أحدا علی إذاعة سرّی إذا كنت به أضحيق منه: من کس را بر فاش کردن رازم نکوهش نمیکنم زیرا که خودم در نگهداری آن بیشتر تنگ حوصلگی بخرج داده ام.

136

معاملة أعداء الله فی دولتهم تقيّة من عذاب الله و حذر من معارك البلاء فی الدنيا : هنگامیکه دولت بدست دشمنان خدا است با آنان کنار آمدن خود را از عذاب خدا نگهداشتن و از مراکز گرفتاریها در دنیا بر کنار ماندن است.

137

مجاهدة الأعداء فی دولتهم و مناضلتهم مع قدرتهم ترك لأمر الله و تعرّض لبلاء الدنيا : هنگامیکه دولت دنیا بدست دشمنان خدا است با آنها جنگیدن و در حال قدرتشان با آنان پیکار نمودن فرمان خدا را ترك گفتن و خود را بیلای دنیا گرفتار کردن است (چون دستور خدا این است که نباید خود را بدست خود بمهلکه بیندازد جز در موردی که وظیفه دینی ایجاب فداکاری کند).

138

معرفة المرء بعيوبه أنفع المعارف : سود مندترین شناسائیها اینست که مرد شناسای عیوب خویش باشد.

139

معرفة العالم دین بدان به یکسب الإنسان الطاعة فی حیوته و جمیل الأحداث بعد وفاته : شناسائی عالم (و امام زمان وقت) دینی است که باید بدان متدین بود انسان در زمان حیاتش بواسطه آن خدا را فرمان میبرد و پس از وفاتش چیزهای زیبا و نو (بهشت عنبر سرشت) را بدست میآورد.

140

ما رفع امرء كهّمته و لا وضع كشهوته هیچ چیزی مرد را مانند همّتش بلندش نکند و مانند شهوتش خوارش نمیدارد.

141

متاع الدنيا حطام موبّی فتجنّبوا مرعاة قلعتهأ أحظی من طمأنینتها و بلغتها أزکی من ثروتها (الا ای مردم بدانید که) کالای جهان و چیزهای آن و بادار است پس خود را کنار کشید از چراگاهی که دل از آن کندن

حظش بیش از دل‌بستگی بدان و اندک‌ش بیش از بسیارش میباشد.

142

وقال عليه السلام في حق من ذمه منهم تخرج الفتنة وإلهم تأوى الخطيئة يردون من شد عنها فيها و يسوقون من تأخر عنها إليها : و آنحضرت عليه السلام درباره کسیکه او را نکوهش میکرد فرمود: برخی از آنان کسانی اند که فتنه از طرف ایشان پیدا میشود و گناه بسوی آنها میرود مأوا میگزنید هر که از آن گناه تن زند آنها را او را بسوی او بازگردانند و هر که خود را عقب کشد و از آن گناه باز ماند آنها را او را بسوی آن برانند (و دسته از مردم چنین اند و همواره بگمراه کردن بندگان خدا سرگرم اند).

143

وفي حق من ذمه أيضا: ما نجا في غرب هواه كادحا سعيا لندياه : آنمرد هوا پرست در بهار و دوران هوا پرستیش رهائی نیافت در حالیکه کوشش کننده و برای دنیایش بشتاب دهنده بود.

144

ما أخلق من غدر أن يوفى له : سزاوار نیست درباره مرد بد عهد و بیوفا وفاداری شود

145

مصيبة في غيرك لك أجزها خير من مصيبة بك لغيرك ثوابها وأجزها :

ماتم و گرفتاری که (تو از دیگری رفع کنی و) اجرش برای تو باشد بهتر از مصیبت و ماتمی است در تو باشد و دیگری (آترا از تو بگرداند و) ثواب اجرش را ببرد.

146

مصيبة يرجي أجزها خير من نعمة لا يؤدى شكرها : مصیبتی که انسان امیدوار ثواب آن باشد بهتر از نعمتی است که حق شکرش ادا نشود

147

مشاورة الحازم المشفق ظفر : با دوست مهربان دور اندیش مشورت کردن پیروزی میآورد.

148

مشاورة الجاهل المشفق خطاء : با دوست مهربان نادان مشورت کردن خطاء است (و انسان را گرفتار میسازد).

149

مجالسة أهل الدنيا منساة للإيمان وقائدة إلى طاعة الشيطان : با مردم دنیا نشستن ایمان بخدا را از یاد برنده و بسوی طاعت شیطان کشاننده

است.

150

معرفة الله سبحانه أعلى المعارف : بالاترين معرفتها معرفت و شناسائی خدا است.

ص: 767

151

معرفة النفس أنفع المعارف : سودمند ترین معرفتها شناسائی نفس است (و آنرا براهی که سود نفس در آن است وا داشتن).

152

ملاك النّجاة لزوم الإيمان و صدق الإيقان : ریشه رستگاری ایمان بخدا را ملازم بودن و یقین درست و نیکو داشتن است.

153

مستعمل الباطل معذب ملوم : آنکه بکار باطل سرگرم است عذاب شونده و نکوهش شده است.

154

مستعمل الحرص شقیّ مذموم : در کار کننده حرص بدبخت و نکوهیده است.

155

معالجة الانتقام من شيم اللّثام : در کار کیفر کشیدن شتاب کردن روش ناکسان است.

156

معالجة الذّنوب بالغفران من أخلاق الكرام : گناهان را بتندی آمرزیدن روش کریمان است.

157

موّدة العوام تنقطع كاتقطاع السّحاب و تنقشع كما تنقشع السّراب : دوستی نادانان بریده میشود همچون بریده شدن ابرو از هم گسیخته میگردد گسیختن سراب از یکدیگر.

158

موافقة الأصحاب تديم الاصطحاب و الرّفق فى المطالب يسهل الأسباب :

با دوستان همراهی کردن دوستی را پایدار داشتن و در کارها نرمی را کار بستن اسباب پیشرفت آن کارها را آسان کردن است.

159

و سئل عليه السّلام عن مسافة ما بين المشرق و المغرب فقال عليه السّلام: مسيرة يوم الشمس : آنحضرت علیه السّلام را از مسافت ما بین مشرق و مغرب پرسیدند فرمود: باندازه یکروز راه خورشید است.

160

مجالسة الحكماء حيوة العقول و شفاء النفوس : نشستن با دانشمندان عقلها را از زندگی میبخشد و نفوس را از بیماریها شفا میدهد.

161

مسوّف نفسه بالتّوبة من هجوم الأجل على أعظم الخطر : آنکه در برابر یورش مرگ نفس خود را در کار توبه بامروز و فرد امید دارد در کار پر بیم و خطری وارد است.

162

معاشر النَّاسِ إِنَّ النَّسَاءَ نَوَاقِصَ الْإِيمَانِ نَوَاقِصَ الْعُقُولِ نَوَاقِصَ الْحِظْوِظِ فَأَمَّا نَقْصُ إِيمَانِهِنَّ فَتَعْوِدُهُنَّ فِي أَيَّامِ حَيْضِهِنَّ عَنِ الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَ
أَمَّا نَقْصَانِ

ص: 768

حظوظهنّ فميراثهنّ على نصف مواريث الرجال و أمّا نقصان عقولهنّ فشهاده امرأتين كشهادة رجل فاتقوا شرار النساء و كونوا من خيارهنّ على حذر : الا- ايمردم بدانيد که در زنها سه نقص موجود است ايمانشان عقولشان سهم و بهره هايشان ناقص است امّا نقص ايمانشان بباذنستن آنان از نماز و روزه و در دوران حيض شدنشان ميباشد و ناقص بودن بهره شان در ميراثشان است که نصف مردان ميراث ميبرند امّا نقص عقلشان در اين است که شهادت دوزن مانند شهادت يکمرد است بنا بر اين از زنان بد بترسيد و از خوبانشان برگريز و کنار باشيد (تا از کيد و مکرشان ايمن و آسوده مانيد).

163

مثل المنافق كمثل الحنظلة الخضرة أوراقها المرّة مذاقها : داستان مرد دور و همچون حنظل هندوانه ابوجهل است که برگهايش سبز لکن مزه اش بسيار تلخ است.

164

مثل المؤمن كالأترجة طيب طعمها و ريحها : مؤمن ترنج را مانند که طعمش و بويش هر دو پاکيزه و خوب است (و در هر زمان از آن استفادت توان برد).

165

این حدیث شریف نفیس و سخن شیرین در غررالحکم نیست از جای دیگری تیمنا درج مینمایم: نقل عنه عليه السلام أنه رأى جابر بن عبد الله قد تنفس الصّدء فقال يا جابر علام تنفّست أعلی الدّنيا فقال يا جابر ملاذّ الدّنيا سبعة: المأكول و المشروب و الملبوس و المنكوح و المركوب و المشموم و المسموع فألذّ المأكولات العسل و هو بصق من ذبابة و أجلّ المشروبات الماء و كفى بإباحته و سياحته على وجه الأرض و أعلی الملبوسات الدّيباج و هو من لعاب دود و أعلی المنكوحات النساء و هو مبال في مبال و مثال لمقال و إنّما يراد أحسن ما في المرأة لأقبح ما فيها و أعلی المركوبات الخيل و هي قوائل و أجلّ المشمومات المسك و هو دم من سرّة دابة و أجلّ المسموعات الغنا و التّرثم و هو إثم فما هذه صفته لم يتنفس عليه عاقل قال جابر بن عبد الله فوالله ما

ص: 769

خطر الدنیا بعدها علی قلبی: گفته اند روزی آنحضرت علیه السلام جابر بن عبد الله انصاری را دیدار کردند جابر از سینه پر درد آهی کشید حضرت فرمودند جابر گویا برای دنیا آه کشیدی عرض کرد بلی یا امیر المؤمنین فرمود ای جابر چیزهای لذت بخش جهان بر هفت قسم اند:

خوردنی، نوشیدنی، پوشیدنی، تزویج کردنی، سوار شدنی، بوئیدنی، شنیدنی، اما خوردنی لذیذترین خوردنیهای جهان عسل است و آن قی مگسی است و بالاترین نوشیدنیها آب است که آنهم قیمتی ندارد و بر روی خاک بهر جا روان است و بالاترین پوشیدنیها دیبا است که آنهم لعاب دهان کرم است و بالاترین نکاح کردنیها زنان اند که آنهم بول دانی در بول دانی و (در بیوفائی و ناچیزی) برای هر گفتاری مورد داستانی است و بهترین چیزی که از زن مورد نظر است (از حسن و جمالش) زشت ترین چیزی است که در او است (و نام آن را نمیتوان برد) و بالاترین سوارشدنیها اسب است که آنهم کشنده است (و برای میدان جنگ و کشته شدن بکار میخورد) بنابر این چیزی که (خوبیهایش اینها باشد) و صفتش این باشد سینه مرد خرد برایش تنگ نمیگیرد جابر گوید بخدا سوگند پس از این وصف و سخن دنیا دیگر در دل من وزنی پیدا نکرد که نکرد.

الفصل الحادی و الثمانون: حرف التّون بلفظ نعم

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف التّون بلفظ نعم قال علیه السلام:

فصل هشتماد و یکم از آنچه وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف نون بلفظ نعم آنحضرت فرمودند.

1

نعم الدلیل الحقّ: خوش راهنمائی است درستی و راستی.

2

نعم الرفیق الرفق: نیکو رفیقی است نرمی.

3

نعم الحسب حسن الخلق: نیکو نژادی است خوشخوئی.

4

نعم البرکة سعة الرزق: روزی وسیع برکت خوبی است.

5

نعم الهدية الموعظة : هديه و ارمغان خوبی است پند دادن.

6

نعم العبادة الخشية : ترس از خدا عبادت خوبی است

ص: 770

7

نعم المرء الرئوف : نیکو مردی است مردی که مهربان (با مردم) است.

8

نعم الذخر المعروف : نیکی با خلق نیکو اندوخته ایست.

9

نعم الشیمة السکينة : نیکو روشی است سکینه و وقار داشتن.

10

نعم الحظ القناعة : خوب بهره مندئی است قناعت کردن.

11

نعم الكنز الطاعة : نیکو گنجی است خدایرا فرمان بردن.

12

نعم المظاهرة المشاورة : نیکو پشتیبانی است مشورت کردن.

13

نعم العبادة العزلة : خوب عبادتی است از مردم کنار کشیدن.

14

نعم القرین الدین : دین همنشین خوبی است.

15

نعم طارد الشکّ الیقین : یقین بخدا خوب چیزی است برای راندن شکّ.

16

نعم قرین العقل الأدب : ادب و کمال دین برای عقل یار خوبی است.

17

نعم النَّسب حسن الأدب : ادب دین را بسر حدّ کمال دارا بودن خوب تبار و نژادی است.

18

نعم قرین الحلم الصّمت : خموشی برای بردباری یار خوبی است.

19

نعم الدّلالة حسن السّمت : خوشرفتاری (با مردم) راه نمای خوبی است.

20

نعم وزیر الإیمان العلم : علم برای ایمان وزیر و دستور خوبی است.

21

نعم قرین السّخاء الحیاء : شرم و حیا برای سخا خوب یاری است.

22

نعم قرین الإیمان الرّضا : رضا و خوشنودی از خدا برای ایمان خوب یاری است.

23

نعم قرین العلم الحلم : حلم برای علم رفیق خوبی است.

24

نعم الخلیقة الوفاء : خوب خلقی است وفاداری.

25

نعم الرّاد حسن العمل : خوبی عمل (برای فردای محشر) توشه خوبی است.

26

نعم الدّواء الأجل : سر رسیدن زمان انسان (برای دردها و آلام جهان) خوب درمانی است

27

نعم عون العمل قصر الأمل : آرزو را کوتاه گرفتن برای عمل خوب یاری است.

28

نعم الشَّفيع الاعتذار : عذر خواهی (از گناه) شفاعتگر خوبی است.

29

نعم الشَّيْمَة الوقار : وقار و سنگینی خوب روشی است.

30

نعم طارد الهمّ الرّضاء بالقضاء : برای از هم پاشیدن همّ و غمّ بخواست خدا خورسند بودن خوب چیزی است.

31

نعم عون الشَّيْطَان اتِّبَاع الهوى : پیروی هوا و هوس خوب یاری است برای شیطان.

32

نعم الاعتماد العمل للمعاد : عمل کردن برای معاد و آخرت خوش تکیه گاهی است.

33

نعم زاد المعاد الإحسان إلى العباد : نیکی با بندگان خدا خوب توشه برای آخرت است.

34

نعم الحاجز عن المعاصی الخوف : ترس از خدا خوب مرکب رهواری است ایمنی را.

35

نعم الورع غصّ الطّرف : چشم پوشی از گناهان خوب پارسائی و پرهیزگاری است.

36

نعم الصّهر القبر : چه خوب دامادی است قبر (پیکر بشر را عروس دار در بر می کشد و شخص را همیشه از آلام جهان میرهاند).

37

نعم الظّهير الصّبر : صبر در بلاها پشتیبان خوبی است.

38

نعم الإدام الجوع : نان خورش خوبی است گرسنگی.

39

نعم عون الأمل الطَّمع : طمع برای آرزوی دراز داشتن یاور خوبی است.

40

نعم طارد الهمّ الاتِّكال على القدر : بر قضا و قدر آلهی تکیه کردن برای از هم پاشیدن اندوه خوب چیزی است.

41

نعم عون العبادة السَّهر : بیداری شب برای عبادت کردن خوب یاری است.

42

نعم عون المعاصی الشَّبع : سیری برای یاری گناهان خوب چیزی است.

43

نعم عون الورع القنوع : قناعت برای پارسائی خوب یاری است.

44

نعم صارف الشَّهوات غصَّ الأبصار : دیده ها را از لذات جهان پوشیدن شهوتها را نیکو بر طرف کننده است.

45

نعم الحزم الاستظهار : دیگری را پشتیبان و یار گرفتن دور اندیشی خوبی است.

46

نعم العون المظاهرة : پشت به پشت هم دادن

ص: 772

(در گرفتاریها) نیکویاری است.

47

نعم الاستظهار المشاورة : با یکدیگر مشورت کردن خوب چیزی است.

48

نعم دليل الإيمان العلم : علم برای ایمان بخدا رهنمای خوبی است.

49

نعم وزير العلم الحلم : حلم و بردباری برای علم وزیر خوبی است.

50

نعم الرفيق الورع وبس القرين الطمع :

پرهیز و پارسائی رفیق خوب و طمعکاری بد همنشینی است.

51

نعم قرين الصّدق الوفاء : وفای بعهد کردن برای راستی رفیق خوبی است.

52

نعم قرين التّقوى الورع : پارسائی برای ترس از خدا همنشین خوبی است.

53

نعم قرين الإيمان الحياء : شرم و حیای از خدا برای ایمان خوب همنشینی است.

54

نعم قرين الأمانة الوفاء : وفای بعهد برای امانت داری خوب همنشینی است.

55

نعم السّیمة حسن الخلق : خوش روشی است خوشخونی با مردم.

56

نعم الخليفة الرّفق : نرمی خوب خلقی است.

57

نعم الوسيلة الاستغفار : طلب آمرزش از خدا وسیله خوبی است.

58

نعم شافع المذنب الإقرار : اقرار بگناه برای شخص گنهکار خوب شفیعی است.

59

نعم السّلاح الدّعاء : نیکو سلاهی است دعا کردن (و بوسیله آن خود را از حوادث نگهداشتن).

60

نعم المعونة الصّبر علی البلاء : در گرفتاری صبر کردن خوب یاری است.

61

نعم الوسيلة الطّاعة : فرمان خدایرا بردن (برای قرب بخدا) خوب وسیله ایست.

62

نعم الخليفة القناعة : قناعت کردن خوی خوبی است.

63

نعم العون علی أسر النّفس و كسر عاداتها الجوع : برای اسیری نفس و درهم شکستن عادتش گرسنگی بردن چیز خوبی است.

64

نعم الطّاعة الانقياد و الخضوع : فرمانبرداری و فروتنی برای خدا عبادت خوبی است.

65

نعم العبادة السّجود و الرّكوع : سجود و رکوع کردن برای خدا (بخصوص در دل شبها) خوب عبادتی است.

66

نعم عون الدّعاء الخشوع : ترس از خدا دعا را یار خوبیست.

نعم الإيمان جميل الخلق : خوشخوئی خوب ایمانی است.

نعم السّياسة الرّفق : نرمی با مردم سیاست خوبی است (و انسانرا در امورش پیش میبرد).

نعم المحدثّ الكتاب : کتاب برای انسان سخنگوی خوبی است (هم علم میآموزد و هم شخص را از غیبت باز میدارد).

نعم الطّهور التّراب : خاک پاک کننده خوبی است (اگر شخص آدم بدی باشد قبر شرّش را از سر مردم کم میکند و اگر آدم خوبی باشد از شرّ بدان آسوده و پاک میگردد)

الفصل الثّانی و الثّمانون : حرف النّون باللفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام فی حرف النّون باللفظ المطلق قال علیه السّلام:

فصل هشتماد و دوّم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السّلام در حرف نون بلفظ مطلق آنحضرت فرمودند:

1

قال الغنی من رضی بالقضاء : آنکه بقضای خدا راضی باشد بدارائی دنیا میرسد.

2

نال المنی من عمل لدار البقاء : آنکه برای آخرت کار کند بآرزویش میرسد.

3

نیل المآثر ببذل المکارم : رسیدن به اثرهای نیک بآنست که نیکوئیها را بذل نمایند.

4

نیل الجنّة بالتّنزّه عن المعاصی : رسیدن به بهشت با پاکی و دوری از گناهان است.

5

نال الجنة من اتقى المحارم : کسی ببهشت میرسد که از محرّمات بپرهیزد.

6

نفس المرء خطاه إلى أجله : نفس کشیدن بشر کام برداشتن بسوی مرگ است.

7

نعمة الجهّال كروضة على مزبلة : نعمت نادانان و ناکسان همچون باغی است که روی مزبله روئیده باشد (و در خور استفاده نیست).

8

نفسك أقرب أعدائك إليك : نزدیکترین دشمنان برای تو نفست میباشد (از او غافل مباش)

9

نوم علی یقین خیر من صلوة علی شكّ :

بحال یقین خوابیدن خوشتر از نماز خواندن با شكّ است.

10

نعمة لا تشکر کسیّة لا تغفر : نعمتی که از آن سپاسگزاری نشود همچون گناهی است که آمرزیده نگردد.

11

نزول القدر يسبق الحذر : فرود آمدن

ص: 774

قضا و قدر الهی بر کناره گیری پیشی میگیرد.

12

نزول القدر یعمی البصر: فرود آمدن قدر نور دیده را میبرد و نابینا میسازد.

13

نزه نفسك عن كلّ دنیة و إن ساقتك إلى الرغائب: نفس خویش را از زشتیها و پاکیزه ساز اگر چه آن نفس تو را بسوی چیزهاییکه مورد میل و رغبت است بکشاند (و انسان نباید در ره بدست آوردن چیزهای مرغوب هم تن بخواری بدهد).

14

نکیر الجواب من نکیر الخطاب: بد جواب شنیدن از بد خطاب کردن بر میخیزد.

15

نظر النفس للنفس للعناية بصلاح النفس:

اینکه انسان نفس خویش را بنگردد او را بصلاح آن نفس متوجه میسازد (و در صدد بر میآید که آن آئینه را صیقل دهد).

16

نال الفوز الأكبر من ظفر بمعرفة النفس.

آنکه بشناختن نفس دست یابد به پیروزی بزرگی رسیده است.

17

نصحك بين المألأ تقریح: اینکه در بین مردم کسی را پند دهی این نکوهش است نه پند.

18

نكد الدین الطمع و صلاحه الورع:

آلودگی و تنگ گرفتن دین بر انسان از طمع و اصلاح کننده آن پارسائی و ورع است.

19

نصف العاقل احتمال و نصفه تغافل:

خردمند نصفش بردباری و نیم دیگرش عفو و اغماض است.

20

نحن أقمنا عمود الحقّ و هزمتنا جيوش الباطل : مائیم که ستون حق را بر پا داشتیم و سپاهیان کفر و باطل را نابود کردیم.

21

نزهوا أنفسكم عن دنس اللذات و تبعات الشهوات : نفوس خویش را از آلودگی لذتها و گرفتاری شهوتها پاکیزه و رها سازید.

22

نزهوا أديانكم عن الشبهات و صونوا أنفسكم عن مواقف الرّيب الموبقات :

دینهای خویش را از شبهه ها پاک سازید و آنها را از جایگاههای شکّ که گرفتار کننده اند نگهدارید.

23

نظر البصر لا یجدی إذا عمیت البصيرة :

وقتی که دیده بینش کور باشد دیدن چشم سودی ندهد.

24

ندم القلب یكفر الذنب و یمحص الجریرة پشیمانی دل گناه را جبران میکند و جرمها را درهم میشکند.

25

نعوذ بالله من المطامع الدنیّة و ألهمم الغیر المرضیّة : پناه بر خدا از طمعهای خوار

ص: 775

26

نعوذ بالله من سباب العقل وقبح الزلل و به نستعين : پناه بر خدا از زشتی و آلودگی عقل و در لغزشهای زشت و سخت از او یاری میجوئیم.

27

نظام المرّوة حسن الأخوة و نظام الدّین حسن الیقین : نظام مردانگی بخوب برادری کردن و نظام دین به یقین نیک داشتن درباره خدا است.

28

نحمد الله سبحانه على ما وفق له من الطّاعة و زاد عنه من المعصية : خدایرا سپاس میگذاریم بر توفیق دادن او ما را باطاعت و دور داشتنش ما را از معصیتش.

29

نعم الله سبحانه أكثر من أن تشكره إلاّ ما أعان الله تعالى عليه و ذنوب ابن آدم أكثر من أن تغفر إلاّ ما عفى الله عنه نعمتهای خداوند سبحان بیشتر از آنست که تو توانائی شکرش را داشته باشی مگر آنچه که خداوند تعالی بر شکر آن یاری کند و فرزند آدم را گناه بیش از حدّ آمرزیده شدن است مگر آنچه را که خدا از آن بگذرد.

30

نسأل الله لمنته تماما و بحبله اعتصاما از خداوند درخواست میکنیم تمامیت نعمتش را و چنگ در افکندن برشته استوار ویرا.

31

نحن أعوان المنون و أنفسنا نصب الحتوف فمن أين نرجو البقاء و هذا اللّیل و النّهار لم يرفعا من شيء شرفا إلاّ أسرع الكرّة فی هدم ما بنينا و تفريق ما جمعنا : ما خودمان یاران گرفتاریهایم و نفوسمان در مرکز مرگها واقع اند پس از کجا امید بماندن داشته باشیم در صورتیکه این روز و شب چیزی را از بلندی و ارجمندی بالا نمیبرند مگر اینکه بتندی میازند برای خرابی آنچه که ما بنا نهاده ایم و پراکندن آنچه که ما گرد آورده ایم (پس چه بهتر که انسان دل بدنای دلی نبندد و مردانه بکار آخرت برخیزد).

32

نظام الدّین مخالفة الهوى و التّزّه عن الدّنيا نظم و آراستگی دین باین است که انسان هوا را مخالفت کند و خود را از جهان پاکیزه سازد (و دامان بدان نیالاید).

33

نافحو بالطَّيِّبِ و صلوا السَّيِّئِ بِالْخَطِيءِ و طَيَّبُوا عَنْ أَنْفُسِكُمْ نَفْسًا و امشوا إِلَى الْمَوْتِ مَشْيًا سَجْدًا : بهنگام گیر و دار با نوك نیزه ها بزنید

ص: 776

(و یا اینکه نیزه ها را از راست و چپ بزنید تا خصم در شما طمع نه بندد و کمین نگشاید) و شمشیرها را با گامی که فرمایش نهید برسانید و از روی شوق و طیب خاطر با دشمن بجنگید و بسوی مرگ بتازید و تاختن و رفتنی تند و نیک

34

نظام الدین خصلتان إنصافك من نفسك و مواساة إخوانك : بر قراری دین بدو چیز است یکی از طرف خودت انصاف دادن دیگر با برادرانت برابری کردن و بآنها آسان گرفتن.

35

نفسك عدوّ محارب و ضدّ موائب إن غفلت عنها قتلتك : نفس تو دشمنی است جنگجو و خصمی است حمله کننده مبادا از وی غافل شوی که تو را خواهد کشت.

36

نزّل نفسك دون منزلتها ينزّلك النَّاس فوق منزلتك : نفس خویش را پائین تر از جایگاهش بدار تا مردم تو را بالاتر از جایگاهت بدارند.

37

ناظر قلب اللّیب به یبصر ریشه و یعرف غوره و نجده : خردمند راه هدایتش را بدیده دل ببیند و کنه کار و راه خود را بشناسد.

38

نعم العبد أن يعرف قدره و لا يتجاوز حدّه : چه خوش بنده ایست آنکس که قدر خویش را بشناسد و از مرز خود پای فراتر نهند.

39

نفاق المرء من ذلّ یجده فی نفسه :

نفاق مرد مسلمان برایش خواری است که آن را در خودش مییابد.

40

نزه عن کلّ دنیّة نفسك و ابدل فی المکارم جهدك تخلص من المآثر و تحرز المکارم : نفست را از هر زشتی به پیرای و کوششت را در راه بدست آوردن بزرگیها بکار افکن تا از اثرهای بد برهی و خوبیها را در پناه خود گیری.

41

نسیتم ما ذکرتم و أمنتهم ما حدّرتهم فتاه علیکم رایکم و تشتّت علیکم أمرکم : آنچه را بیاد شما آوردند فراموش کردید و از آنچه که شما را ترساندند ایمن نشستید تا جائیکه اندیشه تان شما را سرگردان ساخت و امرتان پراکنده گردید.

نال العزّ من لزّم القناعة : أنكه قناعت را همراه شد بعزّت رسید.

نال الفوز من وفّق للطّاعة : أنكه توفيق اطاعت یافت پیروز گردید.

نال الغنى من رزق الياس عمّا فى أيدى النّاس و القناعة بما اوتى و الرضا بالقضاء

ص: 777

نا امیدی از آنچه که در دستهای مردم است و قناعت کردن بدانچه که میرسد و بقضای خدا راضی بودن (این سه چیز) بهر کس داده شود بتوانگری و ثروت میرسد.

45

فی ذکر القرآن نور لمن استضاء به و شاهد لمن خاصم به و فلیح لمن حاج به و حلم لمن وعی و حکم لمن قضی : آنحضرت علیه السلام در باب قرآن فرمود: قرآن برای آنکه روشنی جوید نور است و برای کسیکه با دیگری مخاصمه کند گواه است و برای کسی که بآن احتجاج کند پیروزی است و حلم و حکمت است برای کسیکه که آنرا در خویش نگهدارد و با آن قضاوت نماید (خلاصه کسیکه قرآن مجید را برنامه زندگانش قرار دهد ویرا به بهشت وارد سازد).

46

فی ذکر جهنم: نار شدید کلبها، عال لجبها ساطع لهبها، متأجج سعیرها، متغیظ زفیرها، بعید خمودها، ذاک وقودها متخوف وعیدها : جهنم آتشی است که گزشش سخت و فریادش بلند، شراره اش فروزان، سوزشش سخت سوزنده، صدایش هولناک و خشمناک سرد شدنش دیر و دور، آتش گیره اش شرر بار و سوزان و بیم دادش بسیار ترساننده است (خداوندا بحق محمد و آل محمد سوگندت میدهمیم که ما را بآن آتش نسوزانی و از گناهان ما بلطف و کرمت در گذری).

47

نجی من صدق ایمانه و هدی من حسن اسلامه : هر که ایمانش درست است رستگار است و آنکه اسلامش نیکو است هدایت یافته است.

48

نظام المروءة مجاهدة أخيك على طاعة الله سبحانه و صدّه عن معاصیه و إن تكثّر علی ذلك ملامه : نظم مردانگی باین است که در راه طاعت خداوند بزرگ با برادرت بجنگی و او را از نافرمانی خدا باز داری اگر چه در اینکار نکوهش وی بر تو بسیار گردد.

49

نظام الكرم موالاة الإحسان و مواساة الإخوان : نظم بزرگی و مردانگی پی در پی احسان کردن و خود را با برادران برابر گرفتن است.

50

نظام الفتوة احتمال عثرات الإخوان و حسن تعهد الجیران : نظم مردانگی به برداشتن و تحمّل کردن بار لغزشهای برادران و همسایگان را نیکو نواختن است.

51

نكد العلم الكذب : دروغ از بین برنده علم است.

52

نكد الجدّ اللّعب : لهو و بازی از بین برنده كوشش

ص: 778

53

نحن دعاة الحقّ وأئمة الخلق و ألسنة الصدق من أطاعنا ملك و من عصانا هلك :

مائیم که مردم را بسوی خدا خواننده ایم مائیم که پیشوایان مردم و زبانهای راست گوی خدائیم هر که ما را پیروی کند پادشاه شود و هر که ما را نافرمانی نماید تباه گردد.

54

نحن باب حطة و هو باب السلام و من دخله سلم و نجى و من تخلف عنه هلك : ما درگاه ریزش گناهانیم و آن باب سلامتی است هر که داخل آن گردد سالم و رستگار است و هر که از آن کناره جوید هلاک گردد.

55

نحن النمرقة الوسطى بها يلحق التالى و إليها يرجع الغالى : ما بالش و وسادة ميانة مجالسیم (که هر وارد شونده بدان متوجه است) پس مانده بآن برسد و پیش افتاده بسوی آن بازگردد.

56

نحن أمناء الله سبحانه على عباده و مقيموا الحقّ فى بلاده بنا ینجو الموالى و بنا یهلك المعادى : ما امناء خداوند سبحان بر بندگان و بر پای دارنده حقیق و دوستان بواسطه ما نجات پیدا کنند و دشمنان بواسطه ما هلاک گردند.

57

نحن شجرة النبوة و محطّ الرسالة و مختلف الملائكة و ینایع الحکمة و معادن العلم ناصرنا و محبنا ینتظر الرحمة و عدونا و مبغضنا ینتظر السطوة : مائیم که درخت نبوت و بار انداز رسالت و محلّ آمد و شد فرشتگان و سرچشمه های حکمت و معدنهای علم الهی هستیم دوست و یار ما امید رحمت و خصم و دشمنان ما خشم خدا را منتظر است.

58

نحن الشعار و الأصحاب و السدنة و الأبواب و لا توتى البيوت إلاّ من أبوابها و من أتاها من غیر أبوابها كان سارقا لا تعدوه العقوبة : ما پیراهن تن پیغمبر و یاران و مقیمان آستانه و درهای علم و حکمت اوئیم و در خانه ها جز از درها اندر نشوند و هر که جز از درهای خانه ها وارد شود او دزد است و کیفر خداوندی از او در نگذرد.

59

نسئل الله سبحانه منازل الشهداء و معايشة السعداء و مرافقة الأنبياء و الأبرار :

از خداوند سبحان مسئلت مینمائیم جایگاه شهیدان و بخون آغشتگان و زندگانی نیک بختان و رفاقت پیغمبران و نیکان.

ص: 779

نفوس الأخیار نافرة عن نفوس الأشرار :

نفوس نیکان از نفوس بدان بدور و بیزاراند.

نفوس الأبرار أبدا تأتي أفعال الفجار :

نفوس نیکان همیشه از کردار بدان بیزارند.

الفصل الثالث و الثمانون : حرف الواو

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الواو من ذلك قوله علیه السلام فصل هشتاد و سوم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف واو از این باب فرمایش آنحضرت است

1

وعد الکریم تقد و تعجیل : جوانمرد وعده اش تقد و فوری است.

2

وعد اللئیم تسویف و تعلیل : ناکس وعده اش بهانه جوئی و بفردا انداختن است.

3

ولد السوء یهدم الشرف و یشین السلف فرزند بد شرافت را از بین میبرد و گذشتگان را معیوب میسازد.

4

ولد السوء یعزّ السلف و یفسد الخلف :

فرزند بد گذشتگان را ارجمند میسازد و آینده را تباه میگرداند (چون مردم فرزند بد را که می بینند برای پدر خویش طلب آمرزش میکنند).

5

ورع الرجل علی قدر دینه : پرهیزکاری مرد باندازه دینش میباشد.

6

وقار الرجل یزینه و خرقه یشینه :

وقار و سنگینی مرد را می آراید و سبکی او را عیناک میسازد.

7

وقروا کبارکم یوقرکم صغارکم : بزرگانتان را بزرگ دانید و کوچکانتان شما را بزرگ می‌شمارند.

8

وقوا أعراضکم ببذل أموالکم : با بخشیدن دارائیهایتان آبروهایتان را نگهدارید.

9

وفور الأموال بانتقاص الأعراض لؤم : فزودن اموال با کم کردن آبروها ناکسی است.

10

ولد عقوق محنة و شوم : فرزند نافرمان بر (سبب) رنج و زشتی است.

11

وقار المعلم زينة العلم : وقار و سنگینی معلّم سبب آرایش علم است.

12

وفاء بالذم زينة الكرم : به پیمانها وفا کردن جوانمردی را آراستن است.

13

وقاحة الرجل یشینه : بیشرمی مرد را عیناک میسازد

14

وقار الشَّيب نور وزينة : وقار و سنگینی پیر مرد برایش نور و زینت است.

15

ورع ینجی خیر من طمع یردی : پرهیزی که شخص را نجات دهد بهتر از طمعی است که انسان را هلاک کند و درهم شکنند.

16

ولوع الرجل باللذات یغوی و یردی : حرص در لذات جهان مرد را گم راه میسازد و بهم می‌شکند.

17

ورع یعزّ خیر من طمع یدلّ : پرهیزی که شخص را عزیز دارد بهتر از طمعی است که انسان را خوار کند

18

وقوعک فیما لا یعنیک جهل مضلّ : وارد شدن تو در چیزهایی که شایسته تو نیست نادانی گمراه کننده ایست.

19

ورع المرء ینزّهه عن کلّ دئیة : پارسائی مرد او را از هر زشتی پاکیزه میدارد.

20

وفور الدین و العرض موهبة سنّیة :

دین داری و آبرومندی بسیار بخشش گران قیمتی است.

21

وصول معدم خیر من جاف مکثر : نادار پیوند کننده بهتر از دارای جفا کار است.

22

وجه مستبشر خیر من قطوب مؤثر : روی گشاده بهتر از پیشانی درهم کشیده شده است.

23

فی الرّوضة الکافی عنه علیه السّلام:

وَكَلَّ الرَّزْقَ بِالْحَمَقِ وَوَكَّلَ الْحَرَمَانَ بِالْعَقْلِ وَوَكَّلَ الْبَلَاءَ بِالصَّبْرِ : روزی بنادانی - و ناکامی بعقل و خرد و گرفتاری و بلا بصبر حوالت داده شده است صدق علیه السّلام.

24

وصول النَّاسِ مِنْ وَصْلِ مَنْ قَطَعَهُ : از مردم آنکس پیوند کننده است که با آنکس که از وی بریده است پیوند کند.

25

وجیه النَّاسِ مِنْ تَوَاضُعٍ مَعَ رَفْعَةٍ وَذَلٍّ مَعَ مَنَعَةٍ : از مردم آنکسی موجّه و آبرومند است که با بلندی فروتنی کند و در حال بزرگی کوچکی نماید.

26

ویل تمادی فی جهله و طوبی لمن عقل و اهتدی : وای بر آنکس که در نادانیش بماند و خوشا بحال آنکس که بداند و هدایت جوید.

27

ویل لمن سائت سیرته و جارت ملکته و تجبّر و اعتدی : وای بر کسیکه روشش با (با مردم) بد باشد در دوران پادشاهی جفا کند گردنکشی نماید و بمردم ستم روا دارد.

28

ویل لمن تمادی فی غیّه و لم یفِ إلی الرّشد :

ص: 781

وای بر آنکس که در گمراهیش بیاید و براه رشد و هدایتش نرسد.

29

ویل لمن غلبت علیه الغفلة فَنسى الرحلة ولم يستعدّ: وای بحال کسیکه غفلت بر او چیره شود مرگ و کوچ از جهان را فراموش کند و آماده رفتن نگردد.

30

ویل للثائم ما أخسره قصر عمره وقلّ أجره: وای بر شخصی که بخواب غفلت فرو رفته است وای که تا چه اندازه زیانکار است هم عمرش کوتاه و هم مزدش کم است.

31

ويح المسرف ما أبعدته عن صلاح نفسه و استدراك أمره: زشت و نکوهیده باد اسراف کننده چقدر دور است از اصلاح نفسش و دریافت کارش.

32

ويح ابن آدم ما أغفله و عن رُشدته ما أذهله: وای بر فرزند آدم که چقدر سرمست و بیهوش است و از راه هدایتش تا چه اندازه دور و بیخرد است.

33

ويح ابن آدم أسير الجوع صريع الشَّبَع عرض الآفات خليفة الأموات: بیچاره فرزند آدم (که تا چه اندازه ناتوان است) (گرسنگی اسیرش دارد سیری از پایش در افکند و همواره در معرض آفتها و جانشین مردگان است).

34

ویل العاصی ما أجهله و عن حظّه ما أعدله وای بر گنهکار که چقدر نادان است و تا چه اندازه از بهره و حظّش بدور است و در گذشته است.

35

ويح الحسد ما أعدله بدأ بصاحبه فقتله نکوهیده باد رشگ و حسد که تا چه اندازه از شخص را از راه راست بدر میبرد و ابتدا بصاحب خود کرده او را میکشد.

36

وقروا أنفسكم عن الفكاهات و مضاحك الحكايات و محالّ التّزاهات: نفوس خویش را بزرگ بشمارید (و نگهدارید) از اینکه در شوخ

طبعی ها و داستانهای خنده آور و جایگاههای بیهوده گوئیها آنها را وارد سازید.

37

این دو حدیث شریف را از وصایای حضرت رسول صلی الله علیه و آله بمناسبت باب و مقام نقل مینمایم مترجم یا أباذر إنَّ الرَّجُلَ يَتَكَلَّمُ
بِكَلِمَةٍ فِي الْمَجْلِسِ لِيُضْحِكَهُمْ بِهَا فِيهِوِي فِي جَهَنَّمَ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ: ای اباذر مردی در مجلسی سخنی میگوید که محفلیان را
بخنداند آنگاه بواسطه آن کلمه

ص: 782

از جائیکه باندازه ما بین آسمان و زمین دوری آنست در جهنم سرازیر میگردد.

38

یا اباذر ویل للذی یحدّث فیکذب لیضحک به القوم ویل له ویل له ویل له ای اباذر هلاک و گرفتاری عذاب خدا بر کسی است که بدروغ حدیثی میگوید تا مردم را بدان بخنداند وای بر او وای بر او وای بر او.

39

ویح البخیل المتعجل الفقر الذی منه هرب و التّارک الغنی الذی إیّاه طلب : بیچاره بخیل که او می شتابد و بسوی فقری که از آن میگریزد و دارائی که آن را میجوید و امیدگذازد (چون بخیل در دوران عمرش همواره بر خودش و کسانش تنگ میگیرد با بدبختی زندگی میکند).

40

وقار الشّیب أحبّ إلیّ من نضارة الشّباب گران سنگی سپید موئی و پیری نزد من از طراوت و خرمی جوانی محبوبتر است.

41

ویل للباغین من أحکم الحاکمین و عالم ضمائر المضمین : وای بر ستمکاران از خدائیکه بزرگترین حکم را نان و دانای را از درون راز پنهان کنندگان است.

42

ویل لمن بلی بعصیان و حرمان و خذلان وای بر کسیکه بگنجهکاری و ناکامی و خواری (در دنیا و آخرت) گرفتار گردد.

43

و الذی فلق الحبة و براء التّسمه لیظهرن علیکم قوم یضربون الهام علی تأویل القرآن کما بدأکم محمد صلی الله علیه و آله علی تنزیله حکم من الرّحمن علیکم فی آخر الزّمان : سوگند بآن خدائیکه دانه را بشکافت و جنبندگان را بیافرید البتّه کسانی بر شما پیدا گردند که شمشیر بر پریشانی شما زنند برای تأویل آیات قرآن (و اینکه اغلب آنها در شأن اهل بیت نازل است) بدانسانکه محمد صلی الله علیه و آله برای نزول آن در اول کار با شما رفتار کرد و این حکم از جانب پروردگار شما و در آخر الزّمان است (که مهدی موعود قیام فرماید و این سخن حضرت ع اخبار از غیب است که در جاهای دیگر و نهج البلاغه مکرّر میفرموده است).

44

وقرّوا الله سبحانه و اجتنبوا محارمه و أحبّوا أحبّائه : خدای بزرگ را گرامی دارید از حرامهایش دوری کنید و دوستانش را دوست دارید

45

وقّ نفسك نارا وقودها التّاس و الحجارة

بمبادرتك إلى طاعة الله سبحانه و تجنبك معاصيه و توحّيك رضاه : نفس خویش را نگهدار از آتشی که گیراننده آن مردم و سنگها است
بشتافتنت بسوی فرمان بردن از خداوند سبحان و دوری گزیدن از گناهانش و برادری و دنبال کردن رضای خداوند را.

46

و قر سمع من لم يسمع الدّاعية: گران است گوش آن کس که پند پند دهنده را نمیشنود.

47

و قر قلب من لم تكن له أذن واعية : گران است دل آنکس که برایش گوش نصیحت نیوشی نیست.

48

وقوا دينكم بالاستعانة بالله سبحانه :

بیاری جستن از خدای سبحان دین خویش را نگهدارید (و از دستبرد شیطان و طمع حفظش کنید).

49

وقوا أنفسكم من عذاب الله بالمبادرة إلى طاعة الله سبحانه : نفوس خویش را از عذاب خداوند بزرگ نگهدارید بوسیله شتافتن بسوی
اطاعت خداوند بزرگ.

50

وال ظلوم غشوم خیر من فتنة تدوم :

فرماندار ستمکار بیدادگر بهتر از فتنه ایست که پایدار باشد.

51

و قر عرضك بعرضك، تکرّم و تفضّل تخدم، و احلم تقدّم : آبرویت را بمالت حفظ کن گرامی باش، ببخش بزرگووار باش، حلم را بکار بند
پیشوا شو.

52

وافد الموت يقطع الأجل و يفضح الأمل :

وارد شونده بر مرگ مدّت زمانش را طی میکند و آرزو را رسوا میسازد.

53

وافد الموت یبید المهل و یدنی الأجل و یبعد الأمل : وارد شونده بر مرگ مهلت را نابود میکند و سر رسید زندگانی را نزدیک میکند و آرزو را دور میکند.

54

وفد الجنة أبدا منعمون : وارد شوندگان بهشت همیشه در نعمت اند.

55

وفد النار أبدا معدّبون : وارد شوندگان در جهنّم همیشه در عذاب و گرفتارانند.

56

وارد الجنة مخلّد التّعماء : وارد شونده در بهشت همیشه در نعمتهاست.

57

ورد النار مؤبّد الشّقاء : وارد شونده در آتش همیشه بدبخت است.

58

وَدّ أبناء الدّنيا ینقطع لانقطاع أسبابه : مرگ و بریدن از دنیا رشته های

ص: 784

59

وَدُّ أبناء الآخرة لا يقطع لدوام سببه دوستی فرزندان آخرت چون پیوندش همیشگی است پاره شدنی نیست.

60

وَادُّوا من توادُّونه فی اللّٰه سبحانه و اَبْغَضُوا من تَبْغَضُونَه فی اللّٰه سبحانه : دوستدارید هر که را دوست میدارید در راه خداوند بزرگ و دشمن دارید هر که را دشمن میدارید برای خداوند بزرگ.

61

واصلوا من تواصلونه فی اللّٰه و اهجروا من تهجرونه فی اللّٰه : پیوند کنید با هر که پیوند میکنید بخاطر خدا و ببرید از هر که میبرید برای خاطر خدا.

62

وزراء السوء أعوان الظلمة وإخوان الأثمة : وزراء بد ستمکاران را یاران و برادران گنهکارانند.

63

ولاة الجور شرار الأمة : فرماندارهای ستمگر بدترین مردم اند.

64

وا عجباً أ تكون الخلافة بالصَّحابة و لا تكون بالصَّحابة و القرابة : وای از این مطلب شگفتا آیا خلافت بمصاحبت تنها است و بصحبت و خویشی هر دو نیست (و این سخن را حضرت موقعی فرمودند که شنیدند ابوبکر باستناد اینکه مصاحب رسول خدا بوده است خلیفه شده است سپس این دو شعر را انشاء بابی بکر فرستادند

فان كنت بالسُّورى ملكت أمورهم

فكيف بهذا و المشيرون غيب

وإن كنت بالقربى حججت خصيمهم *** فغيرك أولى بالنبي وأقرب

: میفرماید که تو اگر بواسطه شوری زمام امور مردم را بدست گرفته این چگونه میشود در صورتیکه اهل شور و مشورت (بنی هاشم و بزرگان اصحاب) غایب بوده اند و اگر بواسطه خویشاوندی با خصم حجّت آوری پس غیر تو باینکار سزاوارتر و به پیغمبر نزدیکتر است خدا شاهد است که اگر اهل سنت مرد حق و حقیقت باشند و در همین دو شعریکه از حضرت روایت شده است بیندیشند از راهیکه میروند باز خواهند گشت لکن محبت عمر و پیروی از شیطان اینان را نه چنان مست و مدهوش کرده است که بتوانند در این مطالبی که اظهر من

65

والله ما كتمت وشيمة ولا كذبت كذبة سوگند با خدای من هیچ کم و زیادی را پنهان نداشتم (جز اینکه برای شما بیان کردم) و دروغ نگفتم اگر چه دروغی کوچک باشد.

66

وفور المال عوض بابتدال المال وصلاح

ص: 785

الدّین بإفساد الدّنيا : مال بسیار در برابر مال بخشیدن است و درستی دین در برابر نادرستی دنیا است (و دین و دنیا با هم جمع نگردند).

67

وقود النَّار يوم القيامة كلّ بخيل بماله على الفقراء و كلّ عالم باع الدّین بالدّنيا :

در روز قیامت آتش گیرنده دوزخ هر کسی است که با مالش بر فقراء بخل ورزیده و هر عالمی است که دین را بدنیا در باخته است.

68

واضع العلم عند غیر أهله ظالم له :

آنکس که علم را بناکس بیاموزد او بر علم ستم کرده است.

69

واضع معروفه عند غیر مستحقّه مضیع له : آنکس که نیکی خود را درباره کسیکه در خور آن نیکی نیست بکار برد نیکی خویش را تباه ساخته است

70

ورع المؤمن يظهر فی علمه : پرهیزکاری مؤمن در علمش آشکار میگردد.

71

ورع المنافق لا يظهر إلاّ فی لسانه :

منافق پارسائیش جز در زبانش هویدا نگردد.

72

والله ما فجننی من الموت وارد کرهته و لا- طالع أنکرته و لا- كنت إلاّ کعازب ورد و لا طالب وجد : سوگند با خدای چیزی از (آثار و علائم) مرگ ناگهان بر من وارد نگردید که من او را مکروه شمارم و چیزی پدیدار نشد که من آنرا بد پندارم جز اینکه (از بس من شیفته دیدار پروردگار میباشم هر وقت نشانه از مرگ را دیدار کردم) نبودم مگر مانند دوری که نزدیک شده و یا جوینده که یافته باشد (و انس پسر ایبطالب بمرگ بیش از طفل به پستان مادر است).

73

والله ما منع الحقّ أهله و أراح الحقّ عن مستحقّه إلاّ کلّ کافر جاحد و منافق ملحد بخدای لا یزال سوگند است که حق را از اهلیش منع نکرد و آنرا از مستحقّ باز نگردانید مگر هر کافر که خدا را منکر است و هر منافقی که با حق در کار الحاد و ستیز است (و حضرت علیه

ولئن أمهل الله سبحانه الظالم فلن يفوته أخذه و هو له بالمرصاد على مجاز طریقه و بموضع الشّجّا من مجاز ريقه : اگر خداوند بزرگ
روزی چند ستمگر را مهلت دهد و دستش را در کار باز گذارد البتّه گرفتن آن ظالم از خدا فوت نگردد و او در سر پل در راه گذرگاهش
ایستاده

و جایگاه فرو بردن آب دهانش و مرکز اندوهش را خواهد گرفت و فشرده.

75

وجْهك ماء جامد يقطره السَّوَال فانظر عند من تقطره : آب روی تو آبی است ایستاده و سخت در خواست آن را روان میکند و میریزد بنگر آن را پیش که میریزی.

76

وزر صدقة المَنَّان يغلب أجرة : گناه صدقه دادن منت نهنده بر اجرش میچربد (چنین کسی بهتر آنست تصدق نکند).

77

وحدة المرء خير من جليس السَّوء : مرد تنها باشد به از آن است که یار بد داشته باشد.

78

وضع الصَّنِيعَةِ فِي أَهْلِهَا تَكْبِتُ الْعَدُوَّ وَتَقِي السَّوءَ : نیکی را بجای خویش نهادن دشمن را برو میافکند و بدیرا نگه میدارد.

79

وجدت المسالمة ما لم يكن وهن في الإسلام أنجع من القتال : آشتی را مادامیکه برای دین ضرر نداشته باشد سودمندتر از جنگ و ستیز یافتم

80

وجدت الحلم والاحتمال أنصر لي من شجعان الرِّجال : حلم و بردباری را دیدم که برای من از مردان دلاور یاری کننده تراند.

81

والله لا يعدب الله سبحانه مؤمنا إلا بسوء ظنه و سوء خلقه : بخدا سوگند که خداوند سبحان مؤمنی را عذاب نکند مگر بواسطه کج خلقی و بدگمانیش درباره خدا.

82

وصول المرء إلى كل ما يبتغيه من طيب عيشه و أمن سيرته و سعة رزقه بحسن نيته وسعة من خلقه : رسیدن مرد بآنچه که آرزومند است از زندگی خوشش و ایمنی راه و روشش و فراخی روزیش بخوش نیستی و خوشخونی او است.

83

والذي فلق الحبة و برة التَّسْمَةِ ما أسلموا و لكن استسلموا و أسروا الكفر فلما وجدوا أعوانا عليه أعلنوا ما كانوا أسروا و أظهروا ما كانوا أبطنوا

: سوگند بدان خدائی که دانه را شکافته و مردم را آفریده است که (منافقین و مخالفین و غاصبین حقوق ما) مسلمان نشدند لکن خود را مسلمان وانمود کردند و کفرشان را پنهان داشتند همینکه یارانی پیدا نمودند کفر پنهانشان را آشکار ساختند و آنچه را که در باطن داشتند ظاهر ساختند.

84

و الَّذِي بَعَثَ بِالْحَقِّ نَبِيًّا لَتَبْلُبُنَّ بَلْبَةً

ص: 787

و لتغربلنّ غربة و لتساطنّ سوط القدر حتّى يعلوا أسفلکم أعلاکم و أعلاکم أسفلکم و ليسبقون سابقون كانوا قصّروا و ليقصّرونّ سابقون كانوا سبقوا بدان کسیکه پیغمبر را براستی فرستاده سوگند است که البتّه بر هم زده شوید زده شدنی و غربال و بیخته شوید بیخته شدنی و بجوش آورده شوید جوش آمدن دیگ جوشان تا اینکه زیرتان برویتان و رویتان با زیرتان درهم آمیزد آنانکه پس مانده بودند پیش افتند و آنانکه پیش افتاده بودند پس افتند (و این اخبار بغیب و اشاره بسلطنت بنی عبّاس است که بنی امیّه را از بین بردند).

85

و الله لئن أبیت علی حسک السّعدان مسهّدا و أجرّ فی الأغلال مصفّدا أحبّ إلیّ من أن ألقى الله و رسوله ظلما لبعض العباد أو غاصبا لشیء من الحطام و کیف أظلم لنفس یسرع إلی البلی قفولها و یطول فی الثّری حلولها : بخدای سوگند من اگر کت بسته و بیخوابی کشیده بر وی خارهای مگیلان که نیشهای جانگزا دارد کشیده شوم دوست تر دارم از اینکه خدا و رسولش را دیدار نمایم در حالیکه بر برخی بندگان ستم کننده و یا چیزی از فائده اندک جهان را رباینده باشم آخر من چسان بر خویش ستم روا دارم برای نفسی که بندهای آن بشتاب بسوی ریختن و پوسیدن میرود و ماندنش در زیر خاک بسیار بطول می انجامد.

86

و لقد علم المستحفظون من أصحاب محمّد صلّی الله علیه و آله أنّی لم أردّ علی الله سبحانه و لا علی رسوله ساعة قطّ و لقد واسیته بنفسی فی المواطن الّتی تنکث فیها الأبطال و تتأخّر عنها الأقدام نجدة أکرمنی الله بها و لقد بذلت فی طاعته صلوات الله علیه جهدی و لقد جاهدت أعداءه بكلّ طاقتی و وقیته بنفسی و لقد أفضی إلیّ من علمه ما لم یفرض به إلی أحد غیری و لقد قبض رسول الله صلّی الله علیه و آله و سلّم و إنّ رأسه لعلی صدری و لقد سألت نفسه فی کفی فأمررتها فی وجهی و لقد ولیت غسله صلّی الله علیه و آله و سلّم و الملائكة أعوانی فضجّت الدّار

ص: 788

و الألفية ملاء يهبط و ملاء يعرج و ما فارقت سمعی هینمة منهم یصلون علیه حتی واریناه فی ضربحه فمن ذا أحق به منی حیاً و میتاً : البتة از یاران رسولخدا صلی الله علیه و آله آنانکه بیاد دارند میدانند که من هرگز هیچ زمانی ردّ بر خدا و رسولش نکرده ام من در راه آنحضرت فداکاریهایی کردم در جاهائی که گردان سلحشور و تهمتتان صف شکن از آنها تن میزدند و پاهایشان بعقب بر میگشت این جانبازی و فداکاری من شرافت و ارجمندی است که خداوند مرا بدان سرفراز خواسته است من همه کوششم را در کار فرمانبرداری آنحضرت صلوات الله علیه بکار انداختم و با تمام توش و توانم با دشمنانش جنگیدم و با جانم او را نگهداری نمودم آنحضرت از علمش آنقدر بمن رساند که بهیچکس جز من آن اندازه نرسانید آنحضرت علیه الصلوة و السلام جان میداد در حالی که سر مقدّسش را من بر سینه داشتم و روح اقدسش در دست من از پیکر اطهرش خارج شد آنگاه من آن دست را (برای تبرک و تیمن) بصورتی کشیدم سپس متولّی غسل آنحضرت صلوات الله و سلامه علیه گردیدم و فرشتگانم در اینکار یاری کردند آنگاه صدای ناله و فریاد از خانه و اطرافش بلند شد از فریاد فرشتگانی که فوجی پائین میآمدند و فوجی بالا میرفتند (و بر آنحضرت گریه مینمودند غوغای عجیبی بر پا شده بود).

صدای آنها از گوش من بیرون نمیرفت پس فرشتگان بر آنحضرت صلی الله علیه و آله نماز خواندند سپس آن تن را (که جهان را جان بود) در آرامگاهش نهادیم (بنابر این) کیست که چه در حال حیوة و چه در حال ممات از من بآنحضرت سزاوارتر باشد (شگفتا که اهل سنت و جماعت این مطالب را در نهج البلاغة خطبه - هزار و سیصد سال است نقل میکنند و حقایق آنحضرت را از زبان خود حضرت بلا فاصله میشوند و باز بسوی حق و حقایق نمیگرانید مبدا ریاست چند روزه ایشان از دستشان گرفته آید همان ریاستی که بخاطر آن اربابشان عمر بن الخطاب و دیگران آن همه جنایات شرم آور را مرتکب شدند)

87

و اتقوا الله أعذر بما أندر و احتج بما أبهج و حدّركم عدوّا نقد فی الصّدور خفیاً و نفث فی الآذان نجیاً : بترسید از خدائیکه بآنچه که موجب ترساندن است راه عذر شما را بر بست و آیات زیبا و بهجت خیز برایتان حجّت آورد و شما را بترسانید از دشمنی که بطور نهان در سینه ها

ص: 789

نفوذ کرده و بآهستگی در گوشها میدمد (و شما را پپای خودتان از راه حق بدر میبرد).

88

و ايم الله لئن فررتم من سيف العاجلة لا تسلما من سيوف الآخرة و أنتم لهاميم العرب و السنم الأعظم فاستحيوا من الفرار فإن فيه ادراع العار و ولوج التار : (این جمله را حضرت علیه السلام در یکی از روزهای صفین بهنگامیکه شامیان آنها را از سنگرها فرار دادند ایراد فرمودند:

بخدا سوگند اگر شما از شمشیر دنیا بگریزید هیچگاه از شمشیرهای آخرت رهائی نخواهید داشت (آیا شما باید از پیش تیغ يك مشت جهال ناکس و بی هویت شامی بگریزید) و حال آنکه شما از بزرگان و ارجمندان بزرگ پایه عرب میباشید از فرار شرم کنید (و در میدان جنگ مردانه پای ثبات بیفشارید دشمن را بهم در شکنید و نام نیکرا تحصیل کنید) زیرا که از جنگ فرار کردن جامه عار را پوشیدن و در آتش دوزخ مکان گزیدن است.

89

و سيق الَّذِينَ اتَّبَعُوا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا قَدْ أَمِنَ الْعُقَابَ و انقطع العتاب و زحزحوا عن التار و اطمانت بهم الدار و رضوا المثوى و القرار : خدا پرستان دسته جمعی بسوی بهشت رانده شوند در حالیکه از عذاب خدا ایمن و عتاب سرزنش خدا از آنها بریده و از آتش دور خانه ایشان مرکز اطمینان و ایمنی و بجایگاه و قرارگاهشان خوشنودند.

90

و الذي فلق الحبة و براء التسممة لولا حضور الحاضر و قيام الحجة بوجود الناصر و ما أخذ الله سبحانه على العلماء أن لا يقاروا على كظة ظالم و لا - سغب مظلوم لألقت جبلها و على غاربها و لسقيت آخرها بكأس أولها و لألقتم دنياكم هذه عندي أزهدي من عفة عنز : بدانخدائیکه دانه را شکافت و بشر را پدید آورد سوگند است که اگر حاضر شونده حضور پیدا نمیکرد و با یافتن یار و یاور قیام بر امام و حجت خدا واجب نمیافتاد و اگر خداوند سبحان از علماء و دانشمندان و پیشوایان دین عهد نگرفته بود که بر شکم خواری ستمگران و گرسنگی ستمکشان نپایند و صبر نکنند البته زمام شتر خلافت را روی کوهانش میافکندم و البته آخر آن را (که معویه و بنی مروان باشند) سیراب میکردم بهمان کاسه که اول آن را (ابو بکر و عمر و عثمان را) سیراب ساختم (و خلافت را بانها و میگذاشتم تا همان طوریکه شتر گیاه خرم بهاریرا

ص: 790

باتمام اشتها میچرد و میان دست و پای خود سرگین میافکند آنها نیز با مال خدا همینطور رفتار کردند) و البتّه این جهان را نزد من از عطسه زدن ماده بز لاغری خوارتر مییافتید (لکن چکنم که مردم مرا گرد در میان گرفته و با من بیعت کردند و کار حجّت برایم تمام شده است لذا باید قیام کنم و حق را از باطل تا آنجا که میسور است باز ستانم و گرنه پسر ایطالب همان یگانه مرد روزگار است که دنیا را با همه زر و ریش سه طلاق گفته است و رجوعی در آن نیست).

الفصل الرَّابِع و الثَّمَانُونَ : حرف الهاء

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ایطالب علیه السّلام فی حرف الهاء من ذلك قوله عليه السّلام فصل هشتاد و چهارم از آنچه که وارد گردیده از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ایطالب علیه السّلام در حرف هاء از این باب است و فرمایش آنحضرت

1

هدی اللّٰه سبحانه أحسن الهدی :

هدایت خداوند سبحان بهترین هدایت است.

2

هدی من أشعر قلبه التّقوی : هر که تقوا را بدل خود فهمانید آنکه هدایت یافت.

3

هدی من تجلبب جلباب الدّین : هر که تن پوش دین را پوشید هدایت یافت.

4

هدی من أدّرع لباس الصّبر و الیقین : هر که تن پوش و یقین را به پیکر در پوشیده هدایت یافت.

5

هدی من سلّم مقادمه إلى اللّٰه سبحانه و رسوله و ولیّ امره : هدایت یافت هر کسی که زمام خود را بخداوند سبحان و رسولش و امام زمانش واگذار کرد.

6

هدی من أطاع ربّه و خاف ذنبه : هدایت یافت کسیکه خدایش را اطاعت و از گنااهش سخت بترسید

7

وقال عليه السلام: في ذكر الملائكة عليهم السلام هم أسراء الإيمان لم يفكّهم منه زيغ ولا عدول: فرشتگان در بند ایمان بخدا گرفتارند
اعوجاج و کجی و بازگشتی آنها را باز نگرداند (و همواره بعبادت خدا سرگرم اند)

8

هلك فيّ رجلاين محبّ غال و مبغض قال: دو تن درباره من بهلاکت اندراند یکی دوست غلّو کننده (نادان که مرا خدا میدانند) دیگر
دشمن سر سخت پر عداوت (که دیگران را بر من مقدم

ص: 791

میبندارد بیرون این دو دسته دسته سومی بنام شیعه وجود دارد که مرا امام واجب الطاعة و منصوص از جانب خداوند بنده پاک او میدانند این دسته از مردم اند که در راه محبت من حاضراند دست از جان شیرین بشویند و دوستی مرا ترك نگویند تا در بهشت بمن برسند)

9

هلك من لم يعرف قدره : هر که خود را شناخت (خدای خود را شناخت و) هلاك گردید.

10

هلك من لم يحرز سرّه و أمره : هلاك شد کسیکه رازش را و کارش را نگه نداشت (و تقیه را ترك کرد)

11

في ذكر المنافقين هم لمة الشيطان و حمة النيران أولئك حزب الشيطان إلا إن حزب الشيطان هم الخاسرون :

درباره منافقین آنحضرت فرمودند آنها گروه شیطان و فروزندگان آتش اند خدایتعالی هم میفرماید منافقان گروه شیطانند و گروه شیطان زیانکارانند.

12

و روی آنّه علیه السلام مرّ علی مزبلة فقال هذا ما بخل به الباخلون : روایت شده است که آنحضرت علیه السلام بر مرکز زباله گذر کردند فرمودند: این است آنچه یکه بخل داران و اهل دنیا بر آن بخل میورزند (یعنی این است سرانجام مالی که بدان بخل میورزند و انفاق نمیکنند).

13

هلك من افتري و خاب من ادعى : آنکه بهتان زد هلاك و آنکه دعوی بیهوده کرد زیان برد.

14

هلك من أضله الهوى و استقاده الشيطان إلى سبيل العمى : هلاك شد کسیکه هوای نفس او را گمراه کرد و شیطان او را براه کوری برد.

15

هلك من رضی عن نفسه و وثق بما تسوّله له : هلاك شد کسیکه از نفس خود خورسند شد و (اعتنا بکارهای خیر و آخرت نداشت) و آنچه که آن نفس از دنیا برای او بیاراست اطمینان پیدا کرد.

16

هیهات من نيل السعادة السكون إلى الهوانى و البطالة : آرامیدن در کاهلی و بطالت از رسیدن بسعدت (دو جهانی) دور شدن است

فی ذکر بنی اُمیّة: هی مجاجّة من لذیذ العیش يتطعمونها برهة و یلفظونها جملة: بنی اُمیّه گروهی هستند که ستیزه خو برای لذت بردن از زندگی چند روزه جهان چند روزی از آن بر میخوراند و تمامی را بعدا بیرون میاندازند (و دستشان برای همیشه از آن کوتاه میگردد).

هلك من باع اليقين بالشكّ و الحقّ

ص: 792

بالباطل و الأجل بالعاجل : هلاك شد کسی که یقین را بشک و حق را بباطل و دنیا را باخرت بفروخت .

19

هل ينتظر أهل مدّة البقاء إلاّ آونة الفناء مع قرب الزّوال و أزوف الانتقال آیا جز این است آنکه ماندن در دنیا را منتظر است بانتظار زمانهای فنا شدنی است با نزدیکی از بین رفتن و از جانی بجائی گردیدن.

20

هلك خزّان الأموال و هم أحياء و العلماء باقون ما بقى اللّيل و النّهار أعيانهم مفقودة و أمثالهم فى القلوب موجودة گنجوران اموال بحال زندگانی نابود و تباه اند لکن علماء و دانشمندان تا شب و روز در گردش اند زنده اند آنها هستند که پیکرهایشان نابود لکن صورتهايشان در دل موجود است (و مردم همواره بیاد آنان اند).

21

هلك من استأمن إلى الدّنيا و أمهرها دينه فهو حيث مالت مال إليها قدر اتّخذها همّها و معبوده : آنکس که جهان را پناهگاه خویش گرفت و دینش را کابینش نمود تباه شد آنگاه او تمام همّش و مورد پرستیدنش دنیا گردید و هر جا دنیا رفت او نیز بدنبالش رفت (تا سر از دوزخ بیرون آورد).

22

هل ينتظر أهل السّباب إلاّ حوانى الهرم آیا آنها که تر و تازگی جوانی را دارا هستند جز این است که دوران پیری را منتظراند؟

23

هل ينتظر أهل غصارة الصّحة إلاّ نوازل السّقم : آیا آنانکه تر و تازگی تندرستی را دارايند جز بانتظار فرود آمدنیهای بیماری میباشند؟

24

هل تدفع عنكم الأقارب أو تنفعكم التّواحب آیا خویشان شما میتوانند از شما دفاع کنند آیا نوحه گران بر شما میتوانند (در برابر مرگ) بشما سودی برسانند.

25

هیهات ما تناكرتم إلاّ لما قبلکم من الخطايا و الذّنوب : چقدر دور است این انکار شما بر من نیست مگر از جانب آنانکه پیش از شما بودند و در خطاها و گناهان غوطه میخوردند (مراد حضرت ع خلفای ثلاثه است که روی مردم را بآنحضرت باز کردند و مردم روی سابقه آنها را علنا با حضرتش مخالفت کرده و او امرش را اطاعت نمینمودند).

26

هل من خلاص أو مناص أو ملاذ أو معاذ أو قرار أو مجاز : آيا (جز در پناه لطف و مهر خدا)

ص: 793

جای خلاصی یا گریزگاهی یا پناهی یا مرکز امیدواری یا قرارگاهی یا جای رفتنی هست (پیدا است نیست که نیست).

27

هَوْنُ عَلَيْكَ الْأَمْرُ فَإِنَّ الْأَمْرَ قَرِيبٌ وَالْأَصْطِحَابُ قَلِيلٌ وَالْمَقَامُ يَسِيرٌ : کارها را بر خویش آسان گیر (و بیهوده غم دنیا را مخور) زیرا که مرگ نزدیک و همنشینی با دنیا اندک و جای ایستادن سست و سبک است.

28

هدم رفیق الباطل بعد کظوم وصال الدّهر صیال السّبع العقور : یار باطل پس از خرد شدن و در هم کوبیده شدن نابود شد و روزگار مانند جانور درنده و گزنده حمله ور گردید.

29

هیئات لو لا التّقی لکنّت أدهی العرب شکفتا اگر ترس از خدا جلوگیری نبود من در امر دنیا زیرکترین افراد عرب بودم (این سخن را حضرت وقتی فرمودند که شنیدند مردم معاویه را بزیرکی می ستودند).

30

هیئات أن یفوت الموت من طلب أو ینجو منه من هرب : خیلی بعید است که مرگ آن کس را که میخواهد از چنگش بدر رود و یا آنکه از آن مرگ میگریزد رهایی یابد.

31

هیئات ان ینجوا الظّالم من أليم عذاب الله سبحانه و عظیم سطواته : خیلی دور است که ستمگر از عذاب خداوند سبحان و سطوتها و خشمهای بزرگش بتواند خود را برهاند

32

هیئات لا یخدع الله سبحانه فی جتّه و لا ینال ما عنده إلاّ بمرضاته : خیلی دور است اینکه کسی بتواند خداوند سبحان را درباره بهشتش بفریبد (و بدون طاعتش در آن در آید) و کسی بدانچه که نزد خداست نخواهد رسید مگر با رضا و خوشنودی او.

33

هو الله الذی تشهد له أعلام الوجود علی قلب ذوی الجحود : او است آنچنان خداوندیکه نشانهای وجود بخداوندیش گواهی میدهند بر دل هر جاحد و منکری.

34

وفی وصف الدّنيا: هی الصّدد العنود و الحیود المیود و الخدوع الکنود : جهان همان روگرداننده، ستیزه کار، پشت کننده لرزاننده،

فریبنده، ناسپاسگذار است (که بهیچکس وفا نکرده و نخواهد کرد).

35

فی وصف القرآن: هو الذی لا تزیغ به

ص: 794

الأهواء ولا يلتبس به الشَّبه والآراء این قرآن است که هواهای نفسانی آنرا از راه نگردانند و رأیها و شبهه ها آن را نپوشاند.

36

هلك الفرعون بالدنيا يوم القيامة و نجى المحزونون بها : روز قیامت کسانی که بدنیا شادمانند هلاک اند و آنانکه در آن دنیا غمگین اند رستگار اند.

37

هل تنظر إلا فقيرا يكابد فقرا أو غنيا بدل نعم الله سبحانه كفرا أو بخيلا اتخذ البخل بحق الله وفرا و متمردا كأن بأذنيه عن سمع المواعظ وقرا : نگر کن و بنگر آیا می بینی بجز فقیری که با فقر و نداری دست بگریبان است یا دارائیکه نعمتهای خدا را بحال کفر مصرف مینماید یا بخیلی که ندادن حق خدا و بخل ورزیدن بآن را سبب فراوانی مال خویش گرفته است یا شخصی گردنکشی که تو گوئی در گوشش از شنیدن پندها گرفتگی و گرانی است (در اغلب ازمنه جوامع بشری از این چهار طایفه که باعث خرابی عالمنند تشکیل میشده است اما در زمان ما که دیگر پناه بر خدا که صد بار پارا از اینها بالاتر نهاده اند و چنان در منجلاب شهوت غوطه و راند که حدی بر آن متصوّر نیست).

38

فی ذکر القرآن: هو الفصل ليس بالهزل قرآن جداکننده حق از باطل است و بیهوده نیست.

39

هو التَّاطِقُ بالسَّنة العدل والأمر بالفضل قرآن بروش عدل (مردم را امر کننده و) گویا است.
و بر فضل و فزونی فرمانبرداری خدا و علم فرمان میدهد.

40

هو حبل الله المتين والذكر الحكيم :

این قرآن رشته محکم خدا است و ذکر و یاد بود مستحکم او است (دل را بانوار درخشانش روشن و دستورات متقنش را کار بندید تا رستگار گردید).

41

هو وحی الله الأمين و حبله المتين و هو ربيع القلوب و ينابيع العلم و هو الصراط :

این قرآن وحی خداوند بزرگ و امین و رشته استوار او است آن بهار و خرّم کننده دلها و سرچشمه های علم و صراط و راه حق است.

42

هو هدی لمن ائتم به وزینه لمن تحلی به و عصمة لمن اعتصم به و جبل لمن تمسك به : این قرآن هدایت است برای کسیکه قصد هدایت داشته باشد و زینت است برای کسی که خود را بدان آراستن خواهد و نگهدارنده است برای

ص: 795

کسی که بخواهد خود را نگهدارد و رشته استواری است برای کسیکه چنگ بدان در زند.

43

هذا اللسان جموح بصاحبه هم المؤمن لآخرته و كل جده لمنقلبه : این زبان بر صاحبش سرکش و چموش است و برای آخرت مؤمن سبب اندوه است و همه کوشش مؤمن در راه باز گرداندن و نگهداری آن (از بدگوئیها و غیبتها بکار میرود).

44

فی ذکر الإسلام: هو أبلج المناهج، تیر الولايج، مشرق الأفطار، رفیع الغایة : این دین اسلام روشن ترین راهها، فرودگاهش روشن، اطراف و جوانبش درخشان و پایگاهش بسی بلند و ارجمند است (خنک آن کس که در این دین وارد و دستورات نورانش را بکار بست).

45

و قال علیه السلام: فی حق الأشر التّخعی رضوان الله علیه، هو سيف الله لا ينبوع عن الصّرب و لا كليل الحدّ لا يستوهبه بدعة و لا تثنيه يد غواية : و آنحضرت علیه السلام درباره مالک اشتر فرمود: (این مالک مردی است بتمام معنی مرد) شمشیر خدا است که از زدن باز نایستد و تیزیش بکندی نگراید بدعت اشتر را سست نگرداند و دست گمراهی او را از جای نلرزاند (تیغ زبان و زبان تیغش هر دو در راه یاری خدا و دین تیز است ما در روزگار دیگر مانند اشتر پسری نزاید و گردون گردان با میلونها چشم سواری همچون وی بر پشت رخس ننگرد کان لی کما کنت لرسول الله خواننده عزیزی این جمله شش کلمه بیش نیست لکن ظروف الفاظ جهان گنجایش معنای آنرا ندارد مالک اگر سنگ بود سنگی بود سخت اگر کوه بود کوهی بود که سیمرخ خیال بر فراز قلّه شامخش آشیان بستن نمیتوانست خدایش بیامرزد که با حیاتش کشور شام خواب راحت نداشت و با مماتش ملک عراق در هم شکست).

46

و فی ذکر من ذمه هو بالقول مدلّ و من العمل مقلّ و علی الناس علی طاعن و لنفسه مداهن : آن مرد خود خواه در گفتار پر دلیل و در کردار کم کار است بر مردم طعن زننده و برای نفس خودش سست انگار و نرم رفتار است.

47

هو فی مهلة من الله سبحانه يهوى مع الغافلين و يغدو مع المذنبين بلا سبيل

ص: 796

قاصد و لا إمام قائد و لا علم مبين و لا دين متين : آن شخص منافق در امان و مهلت از خداوند تعالی است با گروه غافلان بکامرانی سرگرم است و با گنهکاران شب را بصبح میرساند نه دانش روشنی دارد و نه دین استواری.

48

هو یخشی الموت و لا یخاف الفوت : آن مرد متدین از مرگ میترسد و از نابودیش باکی نیست.

49

هب ما أنکرت لما عرفت و ما جهلت لما علمت : آنکس که را که نمی شناسی (و با تو بدی میکند) بخاطر آنکس که او را می شناسی (یعنی برای خدایش) ببخش و آنرا که نمیدانی برای آنکه میدانی.

50

هب اللهم لنا رضاك و أغننا عن مدّ الأیدی إلى سواك : پروردگارا رضای خودت را بما ببخش و ما را بی نیاز کن از اینکه دستمانرا بسوی غیر دراز کنیم.

51

هواك أعدی عليك من كلّ عدوّ فاغلبه و إلاّ أهلكك : هوای نفس تو دشمن ترین دشمنان تو است بر وی غالب شود و گر نه تو را هلاک میکند.

52

هموم الرّجل علی قدر همّته و غیرته علی قدر حمیّته : هم و غمّ مرد باندازه همّتش و غیرتش باندازه ناموس پرستیش میباشد.

53

همّ الكافر لدنياه و سعیه لعاجلته و غایته شهوته : شخص کافر همه غم دنیا خورد و برای دنیایش بکار پردازد و منتهی درجه آرزویش شهوتش میباشد.

54

و قال علیه السّلام فی حقّ من أثی علیهم هجم بهم العلم علی حقیقة الإیمان و باشر و روح الیقین فاستسهلوا ما استوعر المترفون و أنسوا بما استوحش منه الجاهلون صحبوا الدّنيا بأبدان أرواحها معلّقة بالمحلّ الأعلى اولئك خلفاء الله فی أرضه و الدّعاة إلى دینه آه آه شوقا إلى رؤیتهم و آن حضرت علیه السّلام درباره کسانی که آنها را می ستود فرمود: علم بخدا و رسول آنها را بسوی حقیقت ایمان کشانیده است و مباشر روح یقین گردیده اند (یعنی ارواح خویش را از زنگار شکوک پرداخته و انوار ایقان را در آن جلوه گر ساخته اند) آنچه را که توانگران و عیاشان و دشوارش دانستند آنان سهیل و آسانش گرفتند و آنچه را که نادانان از آن وحشت داشتند آنها بآن مأنوس شدند و در دنیا با بدنهایی

نشستند که مرغ روحهایشان بملکوت اعلی آشیان بسته بود اینان اند جانشینان خدا در روی زمین که مردم را بسوی دین خدا خواننده اند وای وای که تا چه اندازه دیدار آنان را آرزومندم.

55

وقال علیه السلام فی وصف آل الرسول صلوات الله علیه وعلیهم: هم دعائم الإسلام وولائج الاعتصام بهم عاد الحق فی نصابه و انزاح الباطل عن مقامه و انقطع لسانه عن منبته عقلوا الدین عقل و عایة و روایة هم موضع سر رسول الله صلی الله علیه و آله و حماة أمره و أوعية علمه و موئل حکمه و كهوف كتبه و حبال دینه، هم کرائم الإیمان و كنوز الرحمن إن قالوا صدقوا و إن صمتوا لم یسبقوا هم كنوز الإیمان و معادن الإحسان إن حکموا عدلوا و إن حاجوا خصموا: و آن حضرت علیه السلام درباره آل محمد صلوات الله و سلامه علیهم فرمودند: آل محمد علیهم السلام ستونهای اسلام و درگاه اند برای کسانی که به پناه آنان در آیند حق بواسطه آنها در مدار خود میچرخد و باطل بآنها از جای ریشه کن میشود و زبانش از جای روئیدنش قطع میگردد دین را دانستند که چیست دانستی از روی نگهداشتن و در گوش دل گرفتن نه از روی شنیدن و روایت نمودن، آنها موضع سرور از رسول خدا و حمایتگران امر و ظرفهای علم و پناهگاه حکمتها و خانه های استوار از سنگ سخت تراشیده شده برای کتابها (و دستورات نورانی قرآن و گهرهای پند) و بندهای دین قویم آن حضرت میباشند آل محمداند که رؤسای ایمان و گنجوران خداوند رحمن اند اگر بگویند راست گویند و اگر خاموش نشینند کسی در سخن بر آنان پیشی نجوید گنجهای ایمان و کنایهای احسان اند اگر حکم کنند از روی عدل است و اگر حجت آرند دشمنی کرده شوند (یعنی اگر حجت را تمام کنند و طرف نپذیرد آنوقت آنها مورد دشمنی طرف واقع شوند مانند ابو حنیفه و سفیان ثوری و ابن ابی العوجاء و امثال زنادقه دیگر).

56

هم أساس الدین و عماد الیقین إلیهم یفییء الغالی و بهم یلحق التالی: آل محمد (علیهم السلام) اساس و پایه دین و ستون یقین اند شخص غلو کننده درباره ایشان بسوی آنها باز میگردد و پیروی

ص: 798

57

هم مصابیح الظلم و ینابیح الحکم و معادن العلم و مواطن الحلم : آنها چراغهای درخشان تاریکی و سرچشمه های حکمتها و معدنهای علم و مرکزهای حلم و بردباری اند.

58

هم عیش الحلم و موت الجهل یخبرکم حلمهم عن علمهم و صمتهم عن منطقتهم لا۔ یخالفون الحقّ و لا یختلفون فیه فهو بینهم صامت ناطق و شاهد صادق : آل محمد علیهم السلام زنده کننده حلم و میراننده جهل اند.

(هر کس از انوار علوم آنان استضاء کند از وادی جهل و نادانی بشهرستان علیم و دانش وارد گردد) حلمشان از علمتشان و خاموشیشان از گفتارشان بشما خبر میدهد با حق مخالفت نمیکنند و در آن با هم اختلافی ندارند (و فرمایشات همگیشان با هم هماهنگ است) فلذا همواره حق در میان آنان خموشی است گویا و گواهی است راستگو.

الفصل الخامس و الثمانون : حرف لا

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف لا قال علیه السلام:

فصل هشتاد و پنجم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف لا (و انسان اگر بدیده دقت مخصوصا در این فصل بنگرد گهرهای شاهواره از گنجینه اسرار الهی بچنگی می افتد و می بیند که چه مطالب عالی که از رأس علم و حکمت اند از تجالا و بدون اندیشه قبلی با کمال جزالت لفظ و فخامت معنی با سهولت بزبان این یگانه مرد اسلام جاری شده است مبهوت و متحیر میماند و سر تعظیم را در پیشگاه با عظمت آن حضرت بر زمین میساید خلاصه ابواب خیر و سعادت بتمام معنی در این فصل تا آخر آن مندرج و مندمج است بابتی انت و امی یا امیر المؤمنین آن حضرت علیه السلام فرمودند:

1

لا یحمد حامد إلا ربّه : هیچ ستایشگری جز پروردگارش را نباید ستایش کند.

2

لا یخف خائف إلا ذنبه : هیچ ترسنده جز از گناهِش نباید بترسد.

3

لا یلم لائم إلا نفسه : هیچ نکوهشگری جز خودش را نباید نکوهش کند.

لا تأس علی ما فات : بر آنچه از دست رفت غمین مباش.

ص: 799

5

لا تفرح بما هو آت : بر آنچه که بتو میرسد شادمان مباش.

6

لا تقولنّ ما يسؤنك جوابه : سخنی که پاسخش تو را بد آید مگوی.

7

لا تفعلنّ ما يعرك معايبه : کاری که عیوبش بازگشتش بتو باشد مکن.

8

لا تطمع فیما لا تستحقّ : در چیزیکه سزاوار آن نیستی طمع مکن.

9

لا تستطلّ علی من لا تسترقّ : بر کسیکه او را بنده خویش نساخته گردنکشی مکن.

10

لا تعن قویّا علی ضعیف : هیچگاه قوی را علیه ضعیف یاری مکن.

11

لا تؤثّر دنیّا علی شریف : هیچگاه ناکس را بر شخص بلند مرتبه مگزین.

12

لا تخفّ إلاّ ذنبك : مترس مگر از گناهت،

13

لا ترجّ إلاّ ربّك : جز از پروردگارت امیدوار مباش.

14

لا تثقنّ بعهد من لا دین له : بعهد کسیکه دین ندارد وثوق پیدا مکن.

15

لا تمنحنّ ودك من لا وفاء له : دوستی خودت را بمرد بیوفا مبخش.

16

لا تصحبنّ من لا عقل له : با مرد بیخرد و بی عقل رفاقت مکن.

17

لا تودعنّ سرک من لا أمانة له : راز خود را بکسیکه امانت ندارد مسپار.

18

لا ترغبینّ فی مودّة من لا تکشفه : در دوستی کسیکه او را نمی شناسی رغبت مکن.

19

لا تزهدنّ فی شیء حتّی تعرفه : تا چیزی شناسی بآن بی رغبت مباش.

20

لا تقدمنّ علی أمر حتّی تخبره : ندانسته در کاری وارد مشو.

21

لا تستحسن من نفسک ما من غیرک تستنکره : هر چه را که از دیگری زشت میشماری از خودت زیبا مشمار.

22

لا تضعنّ مالک فی غیر معروف : داریت را در راه غیر مشروع خرج و تباه مکن.

23

لا تضعنّ معروفک عند غیر معروف :

نیکیت را پیش کسیکه نیکو نیست مگذار (و با بدان خوبی مکن).

24

لا تحدّث بما تخاف تکذیبه : سخنی که

25

لا تصدق من يقابل صدقك بتكذيبه أنكس که راست تو را با دروغ خودش برابر میداند هرگز سخنش را باور مدار (یعنی چه راست باو بگوئی چه دروغ در پیشش فرقی ندارد).

26

لا تسئل من تخاف منه : از کسیکه میترسی چیزی بتو ندهد سؤال مکن (و آبرویت را مریز).

27

لا تغالب من لا تقدر علی دفعه : بر کسی که بر دفعش توانا نیستی برتری مجوی.

28

لا تعد ما تعجز عن الوفاء : چیزی را که از وفا کردن بآن عاجزی وعده مده.

29

لا تضمن ما لا تقدر علی الوفاء به : چیز را که بر اداء آن توانا نیستی ضمانت مکن.

30

لا تخبر بما لم تحط به علما : از چیزی که علمت بآن احاطه کامل ندارد خبر مده.

31

لا تبرح ما تعتف رجائه : بچیزی که در راه آن زجر و درشتی بینی امیدوار مباش.

32

لا تأمن البلاء فی أمنك و رخائك :

در حال امن و وسعت از بلا و گرفتاری ایمن مباش (و خدا را فراموش مکن).

33

لا تقدم علی ما تخشى العجز عنه : بر کاریکه میترسی در آن درمانی اقدام مکن.

34

لا تعزم علی ما تستبін الرشد فیه :

هر کاریکه راه هدایت در آن پیدا نیست مکن.

35

لا تغافل من لا تقدر علی الانتصاف منه از کسیکه نمیتوانی داد دل خود را از وی بستانی غافل منشین.

36

لا تعدنّ شرّاً ما أدركت به خیرا : چیزیرا که بآن درك خیری را توانی کرد شرّ و زشت مشمار.

37

لا تعدنّ خیرا ما أدركت به شرّاً : چیزی که از آن شرّ و زشتی زاید خیر و نیک مدان.

38

لا تتكلم بکلّ ما تعلم فكفی بذلك جهلا : هر چه را که میدانی مگوی که برای نادانی تو همین بس است.

39

لا تمسك عن إظهار الحقّ إن وجدت له أهلا : اگر برای حق اهلی پیدا کردی از اظهار آن خودداری مکن.

40

لا تنظر إلی من قال و انظر إلی ما قال :

سخنگورا منگر سخن را بنگر (و بکار بند).

41

لا ترخص لنفسك فی شیء من سیّء الأقوال و الأفعال : نفست را در چیزی از گفتار و رفتارهای زشت رخصت مگذار.

ص: 801

42

لا تفسد ما يعينك صلاحه: چیزی که صلاح و خوبیش تو را یاری میکند آن را تباه مساز (و با کسیکه در کار دین از وی استفاده میبری درستی آغاز مکن).

43

لا تغلق بابا يعجزك افتتاحه : دریکه گشادنش تو را ناتوان سازد مبنده.

44

لا تبد عن واضحة وقد فعلت الأمور الفضاحة : خنده دندان نما مکن که اگر کردی کارهای رسوا کننده بجای میآوری.

45

لا تطمع في كل ما تسمع فكفي بذلك عزة برای عزة و ارجمندی همین بس که هر چه می شنوی در آن طمع نبندی (و باور نداری).

46

لا ترغب في كل ما يفنى و يذهب و كفي بذلك مضرة: در هر چیزی که تمام میشود و از بین میرود رغبت مکن اگر کردی زیان و ضرر تو همین بس است.

47

لا تقطع صديقا و إن كفر: از دوست مبر اگر چه او (نعمت دوستی را) کفران کننده باشد.

48

لا تأمن عدوا و إن شكر: از دشمن ایمن مباش اگر چه سپاسگذار باشد.

49

لا تشاور عدوك و استره خبرك :

با دشمن مشورت مکن و رازت را از وی بپوش.

50

لا يكن أهلك و ذووك أشقى الناس بك : نکند که اهل بیت و کسان تو بواسطه تو بدبخت ترین مردم شوند.

51

لا تكثرنّ العطاء وإن كثر فإنّ حسن الثناء أكثر منه : عطا را بسیار مشمار گو اینکه بسیار باشد زیرا که خوبی ستایش از آن بیشتر است.

52

لا تعظمنّ النّوال وإن عظم فإنّ قدر السّؤال أعظم منه : ببخشش را بزرگ مشمار گو اینکه بزرگ باشد زیرا که قدر و رتبه در خواست از آن بزرگتر است.

53

لا تخاطرنّ بشيء رجاء أكثر منه : خود را بخاطر چیزی بخطر میفکن بامید اینکه بیشتر از آن بچنگ آوری.

54

لا تمارینّ اللّجوج فی محفل : در بزم و محفلی با شخص لجوج ستیزه مکن (که اگر کردی خود سبب آبروریزی خود شده).

55

لا تشاورنّ فی أمرک من یجهل : با کسیکه نادان در کار تو است مشورت مکن.

ص: 802

لا تتكَلَّ في أموركَ على كسلان : در امورات بر شخص كاهل و تنبل تكيه مكن.

لا ترج فضل مَنان و لا تأتمن الأحمق الخوَّان : باميد بخشش شخص مَنّت گذار مباحش و شخص ابله خيانتگر را امين بدان.

لا تزدريَنَّ أحدا حتّى تستنطقه : عيب روى احدى مگذار تا اينكه او را بسخن در آورى (همينكه لب بسخن باز كرد عيب و هنرش آشكار ميگردد).

لا تستعظمنَّ أحدا حتّى تستكشف معرفته هيچكس را بزرگ مشمار تا اينكه كمال و معرفتش را بازداني.

لا تثق بمن يذيع سرّك : بكسى كه راز تو را آشكار ميسازد و اطمينان نداشته باش.

لا تصطنع من يكفّر برك : با كسيكه خوبى تو را كفران ميكند خوبى مكن.

لا- تطلع زوجتك و عبدك على سرّك فيسترقانك : زنت را و بنده ات را از راز درونت آگاه مكن كه اگر كردى ترا بنده خويش ميسازند (و رسوايت مينمايند).

لا تسرف في شهوتك و غضبك فيزيانك در كار شهوت و خشم تند مرو كه تو را عينك ميسازند.

لا ترغب في الدنيا فتخسر آخرتك :

بدنيا ميل پيدا مكن كه باخرت ضرر ميرساني.

لا تغرّ بالردائل فتسقط قيمتك : مغرور ناکسیها و پستیها مشو که خود را از ارزش میاندازی.

66

لا تغالب الجاهل فيمقتك و عاتب العاقل يحبك : بر نادان غلبه مکن که تو را دشمن میگیرد و دانا را سرزنش کن تو را دوست میدارد.

67

لا تستصغرنّ عدوّا و إن ضعف : دشمن را کوچک مشمار گر چه خوار و زیون باشد.

68

لا تردنّ السائل و إن أسرف : سائل را ردّ مکن اگر چه براه اسراف رود و پر حرفی کند.

69

لا يسترقّتك الطمع و کن عزوفا : نکند که طمع تو را بنده خویش سازد و همواره از طمع روی گردان باش

70

لا تمنعنّ المعروف و إن لم تجد عروفا : نیکی خود را از کسی منع مکن اگر چه با کسی باشد که تو را شناسد.

71

لا تمازح الشریف فيحقد عليك : با مرد بزرگ مزاح مکن که کینه تو را در دل میگیرد.

72

لا تلاح الدنئی فيجتري عليك : با ناکس سخن بد مگوی که بر تو جرئت پیدا میکند.

73

لا يغلبنّ غضبك حلمك : مبادا که حلمت

بر خشم پیشی گیرد (که باعث زحمت میشود).

74

لا یبعدنّ هواك علمك : نکند که هوای نفست علمت را دور کند (و بدوزخت وارد نماید)

75

لا تطمع العظماء فی حیفك : بزرگان را بواسطه ستمکاریت در خودت بطمع مینداز (زیرا که وقتی ستمکاری تو بسیار شدم مردم طمع در مرگ تو می بندند و برای نابودیت ساعت شماری میکنند).

76

لا تؤیس الضّعفاء من عدلك : زبردستانرا از عدل خودت مأیوس مساز (و با آنها کار بمساوات کن).

77

لا تصرّ علی ما یعقب الإثم : در کاریکه دنبال آن گناه است اصرار موز.

78

لا تفعل ما یشین العرض و الإسم کاری مکن که آبرو و نامت را معیوب سازد.

79

لا تضع من رفعه التّقوی : آن را که تقوی بلندش داشته است خوارش مدان.

80

لا ترفع من رفعته الدّنیاء : بلند مدان کسی که دنیا بلندش کرده است.

81

لا تقلّ ما یثقل وزرك : چیزی که گناهت را سنگین سازد سبک مشمار.

82

لا تفعل ما یضع قدرتك : کاریکه پایه ات را پائین آرد مکن.

83

لا تكونوا لنعم الله سبحانه علیکم أضدادا : دشمن نعمتهای خداوند سبحان مباشید (و کفران نکنید).

لا تكونوا لفضل الله سبحانه عليكم حسّادا :

بر فضل خداوند سبحان رشگ، برندگان مباشید.

(و بر کسانی که مورد لطف خداوند حسد مورزید).

لا تخافوا ظلم ربکم بل خافوا ظلم أنفسکم : از ستم پروردگارتان ترسید بلکه از ستم نفوس خودتان بیمناک باشید (این نفس ستمگر است که انسان را بیچاره میسازد)

لا يغلب الحرص صبرکم : نکند که حرص صبر شما را از بین ببرد.

لا تتسوا عند النعمة شكرکم : بهنگام نعمت سپاسگذاری خود را (از خدا) فراموش مکنید.

لا تکرهوا سخط من یرضیه الباطل کسیکه باطل او را خوشنود میسازد شما از خشم آمدن آن دلگیر نباشید (و داخل آدمش مشمارید)

89

لا تردّ علی النَّاسِ کَلِّمًا حَدَّثُوكَ فَكُفِّي بِذَلِكَ حَمَقًا : هر چه مردم برای تو میگویند در صدد ردّ آن بر میا که برای ابلهی همین بس.

90

لا تذکر الموتی بسوء فکفی بذلك إثما :

مردگان را به بدی یاد مکنید که برای گناه همین کافی است.

91

لا ترغب فیما یفنی و خذ من الفناء للبقاء آرزومند چیزیکه فانی شدنی است مباش و از جهان نابود شدنی برای سرای بودنی توشه بردار.

92

لا تعمل شیئا من الخیر ریاء و لا تترکه حیاء : برخی کارهای خیر را از روی ریا بجا میآر و آنرا از روی شرم و حیا کنار مگذار (و از نکوهش کسی مترس).

93

لا تحلم عن نفسك إذا هی أغوتک :

وقتی که نفس تو را گمراه کردن خواست از وی در مگذر (و بر وی سخت گیر).

94

لا تعص نفسك إذا هی أرشدتک : گاهی که نفس تو را هدایت کردن خواست نافرمانیش مکن.

95

لا تثق بالصّدیق قبل الخبرة : پیش از آزمایش بدوستت اعتماد مکن.

96

لا توقع بالعدوّ قبل القدرة : پیش از توانائی پیدا کردن با دشمن در نیفت و با وی ستیزه مکن.

97

لا ترم سهما یعجزک ردّه : تیریکه بر گرداندنش تو را ناتوان کند مینداز (و سخن را پیش از اندیشه مگوی).

98

لا تعتمد على مودة من لا يوفى بعهده :

بر کسیکه به پیمانش وفادار نیست تکیه مکن.

99

لا تحلنّ عقدا يعجزك إيثاقه : پیمانیکه باز کردنش ناتوانت دارد مبنده.

100

لا توادوا الكافر و لا تصاحبوا الجاهل كفّار را دوست مگیرید و با نادان رفاقت مکنید.

101

لا تهتكوا أستاركم عند من يعلم أسراركم پردهای خویش را مدّیرید نزد کسیکه باسرار شما دانا است.

102

لا تفضحوا أنفسكم لتشفوا غيظكم و إن جهل عليكم جاهل فليسعه حلمكم برای فرو نشاندن آتش خشمتان خود را رسوا مسازید و اگر نادانی در مقابل شما نادانی کرد باید حلمتان آن را هموار سازد.

103

لا يستحین أحد إذا سئل عمّا لا يعلم أن يقول لا أعلم : هر گاه یکی از شما چیز را نداند مبادا

ص: 805

حیا کند از اینکه بگوید نمیدانم (بلکه با کمال صراحت لهجه بگوید نمیدانم از زحمت جواب دادن راحت میشود).

104

لا یستکفَن من لم یکن یعلم أن یتعلَّم :

کسیکه علمی را نمیداند نباید از آموختن آن علم سرباز زند.

105

لا ترخصوا لأنفسکم فتذهب بکم فی مذاهب الظلمة : زمام نفوس خویش را رها مسازید که شما را در کوره راههای ظلمت و گمراهی می براند.

106

لا تدهنوا فیتحم بکم الإدهان علی المعصية : با نفوس خویش نرم رفتاری نکنید که اگر کردید شما را بسوی سست و خوار گرفتن گناه میکشاند.

107

لا تقولوا فیما تعرفون فإن أكثر الحق فیما تنكرون : در آنچه میدانید سخن مرانید (مبادا بخطا روید) زیرا که حق بیشتر در چیزی است که شما شناسای آن نیستند.

108

لا تعادوا ما تجهلون فإن أكثر العلم فیما لا تعرفون : آنچه را که نمیدانید دشمن مدارید زیرا که بیشتر علم در چیزی است که شما آنرا نمیدانید.

109

لا تصدّعوا علی سلطانکم فتندموا غبّ أمرکم : پادشاه خویش را در دسر مرسانید که پس از پایان کار خویش پشیمان میشوید.

110

لا تستعجلوا بما لم یعجله الله سبحانه لکم : شتاب نکنید در آن چیزیکه خداوند سبحان در آن برای شما شتاب نفرموده است (واز چیزهائیکه خدا دستور نداده است نپرسید که اگر پرسید و دستور صادر شود ممکن است نافرمانی کنید و مستوجب آتش شوید).

111

لا تطیعوا الأعداء الّذین شربتم بصفوکم کدرهم و خلطتم بصحّتکم مرضهم و أدخلتم حقّکم فی باطلهم : کسانی که شما را میخوانند

اطاعت میکنید آنچنان کسانیکه شربت صافی خویش را با شراب آلوده آنان بهم در آمیزید و صحتتان را بامراض آنها مخلوط نمائید و حقتان را در باطل آنها داخل ساخته و از بین ببرید (خلاصه با مردم ناباب و بی تقوا نشست) و برخاست میکنید که بزودی هم‌رنگ آنان خواهید شد)

112

لا تحدّث النَّاسَ كَلِّمًا تَسْمَعُ فَكَفَىٰ بِذَلِكَ خُرْقًا : برای نادانی تو همین بس که هر چه می شنوی بمردم بگوئی.

113

لا توحشَنَّ أَمْرًا يَسُوئُكَ فَرِيقَهُ : از کاریکه جدا شدن از آن تو را بد میآید مترس (و از آن جدا شو این جمله معنای کلام دیگر آن حضرت است

ص: 806

که فرماید هر گاه از کاری ترس داری فوری داخلش شو اذا هبت امرأ فقع فيه).

114

لا تستحيى من إعطاء القليل فإنَّ الحرمان أقلُّ منه : از بخشیدن و لو کم شرم مدار که نا امید کردن سائل از آن کمتر است.

115

لا تستكثرنَّ الكثير من نوالك فإنَّك أكثر منه : عطای بسیار خویش را بسیار مشمار که خودت از آن بزرگتری.

116

لا تسرَّ إلى الجاهل شيئاً لا يطيق كتمانهُ :

رازى را که نادان توانائی نگهداریش را ندارد بوى مسپار.

117

لا تردِّ السائل و صن مرؤتك من حرمانه سائل را ردِّ مکن و مردانگیت را حفظ کن از نا امید کردن او (و او را کامروا باز گردان).

118

لا تسيء اللفظ و إن ضاق عليك الجواب لفظ و سخن را زشت ادا مکن گو اینکه پاسخ بر تو تنگ گیرد.

119

لا تصرم أخاك على ارتياب و لا تهجوه بعد استعتاب : با پدید آمدن گمانی بد از برادرت مبر و پس از سرزنش کردن از وی دوری مکن.

120

لا تعتذر إلى من لا يحبُّ أن يجد لك عذراً : از کسیکه دوست ندارد که برای تو (در خودش) راه عذری پیدا کند عذر خواهی مکن (و آبروی خود را حفظ کن).

121

لا تقولنَّ ما يوافق هواك و إن قلته لهوا أو خلته لغوا فربَّ لهو يوحش منك حرّاً و لغو يجلب عليك شرّاً .

سخنی که طبق میل و دلخواه تو است مگوی اگر چه آن را بدون اراده از روی لهو و سرسری گوئی و پنداری زیرا بسیار افتد که يك سخن سرسری آزاد مردی را از تو برنجانند و با يك حرف بیهوده که بدی را بسوی تو بکشاند.

122

لا تمسكنّ بمدبر و لا تفارقنّ مقبلا :

بدبخت را دست بدامان در مزن و از نیکبخت جدا مشو (و همواره با نیکان بیامیز).

123

لا تظنن بكلمة بدرت من أحد سوء و أنت تجد لها من الخير محتملا : با يك كلمه كه بناگاه سر میزند دربارهٔ هیچکس کمان بد مبر در صورتیکه احتمال خوبی در آن کلمه میدهی و از خیر جایی برایش مییابی.

124

لا تجعلنّ للشّيطان في عملك نصيبا

ص: 807

و علی نفسک سبیلا : در کار خودت برای شیطان بهره باقی مگذار و او را بر خودت راه مده

125

لا تتكلمنَّ إذا لم تجد للکلام موقعا :

وقتی که برای سخن جائی نمی بینی خاموش بنشین.

126

لا تبدلنَّ وذاك إذا لم تجد له موضعا :

وقتی که برای دوستی جائی نمی بینی آنرا بکار مبنده.

127

لا تعدنَّ صدیقا من لم یواس بماله :

آنکس که با مالش با تو مواسات نمیکنند دوستش مشمار.

128

لا تعدنَّ غنیا من لم یرزق ماله : کسی که مالش را بدیگران نمیخوارند توانگرش مشمار (که فقیری بدبخت بیش نیست).

129

لا تستصغرنَّ عندک الرأی الخطیر إذا أتاك به الرجل الحقیق : وقتی که مردی کوچک برای تو رأی بزرگ زد آنرا کوچک مشمار.

130

لا تردنَّ علی النصیح و لا تستغثنَّ المستشیر : سخن شخص را پند گورارده مکن و با کسی که مشورت میکنی خیانت روا مدار.

131

لا تردینَّ العالم و إن کان حقیرا :

عالم را عینا مکن اگر چه (در نزد مردم) خوار و کم رتبه باشد

132

لا تعظمنَّ الأحمق و إن کان کبیرا :

ابله را بزرگ بدان اگر چه (در چشم مردم) بزرگ باشد.

133

لا تبسطنّ يدك على من لا تقدر على دفعها بر کسیکه توانائی دفع وی را نداری دست و بازو مگشای.

134

لا- تسرعنّ إلى أرفع موضع في المجلس فإنّ موضع الّذى ترفع إليه خیر من الموضع الّذى تحطّ عنه : در مجلسی که وارد میشوی بسوی بالاترین جای مشتاب زیرا جائیکه در آن بالا برده شوی (و دیگران بیایند و زیر دست تو بنشینند) بهتر است از جائی که بنشینی و دیگران از آن جایت بیابین برانند.

135

لا تظلمنّ من لا یجد ناصرا إلاّ الله : در باره کسیکه جز خدا یاری ندارد ستم مکن (که خدا دمار از روزگارت بر میآورد).

136

لا تجعلنّ نفسك توکلا إلاّ علی الله و لا یکن لك رجاء إلاّ الله : از برای خودت جز بر خدا توکل مکن و بجز از خدا از هیچکس امیدوار مباش.

137

لا یشغلنّك عن العمل للآخرة شغل فإنّ المدة قصیرة : باید که هیچ شغلی تو را از عمل برای آخرت مشغول نسازد زیرا که دوران عمر بسی کوتاه است

ص: 808

لا تنافس في مواهب الدنيا فإن مواهبها حقيرة : بخششهای جهان را آرزومند مباش که آن بسیار کوچک و ناچیز است.

لا تسرعنّ إلى الغضب فيتسلط عليك بالعادة و لا تطمعنّ نفسك فيما فوق الكفاف فتغلبك بالزّهادة : سرعت در غضب مکن که آن بطور عادت بر تو غلبه میکند (و جزء طبیعت میگردد) و نفست را در بالاترین از رزق کفاف بطمع مینداز که زهد تو را از بین میبرد (و بحرصت و امیدارد).

لا تفرحنّ بسقطة غيرك فإنك لا تدري ما يحدث بك الزّمان : از لغزش و افتادن دیگری خوشحال مشو برای اینکه نمیدانی فردا روزگار برای خودت چه تازه پیش میآورد (و از کجا که صد درجه بدتر از شخص افتاده نشوی).

لا- تمنعنّ من فعل المعروف و الإحسان فتسلب الإمكان : از کار خوب و نیک سر میپچ و رخ متاب که فرصت از دست گرفته میشود (و پشیمانی باقی میمانند).

لا تطرنّ بالظفر فإنك لا تأمن ظفر الزّمان بك : البتّه از باده پیروزی سرمست مشو زیرا که تو از پیروزی روزگار بر خودت ایمن نیستی

لا تغتررنّ بالأمن فإنك مأخوذ من مأمّنك : مغرور ایمنی خویش مشو زیرا که تو از همان جای امنیّت گرفتار میگردی.

لا تبتهجنّ بخطاء غيرك فإنك لا تملك الإصابة أبدا : از خطای دیگری خوشنود مشو که تو خودت هیچگاه درستکاری را مالک نمیگردی.

لا تتبعنّ عيوب الناس فإن لك من عيوبك ما يشغلك أن تعيب الناس : در پی جستن عیوب مردم مباش که خودت آن قدرها عیب داری که تو را از عیب جوئی مردم باز دارد.

لا تقاولنّ إلا منصفًا و لا ترشدنّ إلا مسترشدا : جز با شخص منصف گفتگو مکن و جز جویای هدایت را هدایت منمای.

لا تعدنّ عدة لا تثق من نفسك إنجازها وعده مده وعده دادنی که از پیش خودت اطمینان نداری که آن را وفا کنی.

لا تغتررنّ بمجاملة العدوّ فإنّه كالماء وإن أطيل سخانه بالنّار لم يمتنع من

ص: 809

إطفائه : فریب چاپلوسی دشمن را مخور زیرا که دشمن مانند آب است که اگر گرم کردنش بآتش طول بکشد از سرد شدنش باز نمی ایستد (دشمن هم هر قدر بدروغ اظهار دوستی کند ستیزه جوئی و کین توزی خود را از دست نمیدهد).

149

لا تعوّد نفسك الغيبة فإنّ معتادها عظیم الجرم : نفس خویش را بغیبت و بدگوئی مردم عادت مده زیرا که معتاد بغیبت گناهش بزرگ است.

150

لا تعوّد نفسك اليمين فإنّ الخلاف لا یسلم من الإثم : خود را بسوگند خوردن (راست یا دروغ) عادت مده زیرا که سوگند خورنده از گناه بر کنار نیست.

151

لا تأمن صدیقك حتّی تختبره و كن من عدوّك علی أشدّ الحذر : از دوستت ایمن مباش تا اینکه او را بیازمائی و از دشمنت کمال بیم و ترس را داشته باش.

152

لا تؤنسك إلاّ الحقّ و لا یوحشك إلاّ الباطل : جز با حق خود مگیر و جز از باطل مترس (و این جمله در وصایای آن حضرت بحضرت امام حسن علیهما السلام است).

153

لا تجعل عرضك غرضاً لقول كلّ قائل :

آبروی خود را نشانه برای گفتار هر گوینده قرار مده (و کاری مکن که حرف تو سر زبانها بیفتد).

154

لا- تجر لسانك إلاّ- بما یكتب لك أجره و یجمل عنك نشره : زبانت را جاری مساز جز در چیزیکه ثوابش برای تو نوشته شود و انتشار آن سخن از تو زیبا باشد (خواننده عزیز از این ببعد تا آخر فصل متوجه باش که حضرت چه گهرهای آبدار پند و اندرزهای از لعل لب فشانده است که مغز جانها از شمیم آنها عطر آگین میگردد).

155

لا تعرّض لعدوّك و هو مقبل فإنّ إقباله یعنیه عليك و لا تعرّض له و هو مدبر فإنّ إدباره یکفیک أمره : آنگاه که دشمنت بتو روی آورد متعرّض وی مشو زیرا که روی آوردن او او را بر تو یاری میدهد و آنگاه که پشت کند باز هم متعرّض وی مشو (و بگذار برود) زیرا که پشت کردن او امر او را از تو کفایت میکند.

لا تخل نفسك من فكر يزيدك حكمة وعبرة يفيدك عصمة : نفس خویش را هیچگاه خالی مگذار از فکری که حکمت و دانشی را در تو
بیفزاید و

ص: 810

یا عبرتی که بنگهداری تو (از محرمات الهی سود رساند و کمک کند).

157

لا تصحب المالك فيزيّن لك فعله و يوّد أنّك مثله: با چاپلوس رفاقت مکن که او کارش را برای تو میآراید و دوست میدارد تو هم مانند او باشی.

158

لا تكثر فتضجر و لا تفرط فتسقط : پر مگوی و بیهوده مگوی که دلتنگ میشوی و افراط کاری مکن که از نظرها می افتی.

159

لا تبخل فتفتقر و لا تسرف فتفرط : بخل مورز که تنگدست و فقیر میشوی و اسراف مکن که از بین میروی.

160

لا تستبدّ برأيك فمن استبدّ برأيه هلك : استبداد و رأی نداشته باش که هر کس مستبد و خود رأی باشد هلاک میگردد.

161

لا تتبع الهوى فمن اتبع هواه ارتبك پیرو هوای نفس مباش که هر کس هوایش را پیرو باشد دچار سختی گردد.

162

لا تسرع إلى الناس ممّا يكرهون فيقولون فيك ما لا يعلمون : بسوی آنچه مردم آنرا زشت میپندارند مشتاب و گرنه آنها (زبان بید گوئی تو باز مینمایند و) چیزهایی را که نمیدانند درباره تو میگویند.

163

لا تجزعوا في قليل ما أكرهتم فيوقعكم في كثير ما تكرهون : در مکروه و کم بیتابی نکنید و گرنه شما را در بسیاری از چیزهایی که مکروه می شمارید واقع میسازد.

164

لا تسئلنّ عمّا لم يكن ففى الذی قد كان علم كاف : از آنچه نیست و نشده است مپرس که در همین بودنیها علمی است کافی.

165

لا تستشفينّ بغير القرآن فإنه من كلّ داء شفاء : مبادا از غیر قرآن شفا بطلبید زیرا که قرآن شفای هر دردی است.

لا يَسْتَرْفِقَنَّكَ الطَّمَعُ وَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا : نكند كه طمع تورا بنده خویش سازد زیرا که خدا تورا آزاد آفریده است.

لا تَعْرِضْ لِمَعَاصِي اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَاعْمَلْ بِطَاعَتِهِ يَكُنْ لَكَ ذَخْرًا : خداوند سبحانرا بگناهان متعرض مشو و طاعتش را کار بند تا اینکه ذخیره فردایت باشد.

لا تَتَدَمَّنْ عَلَى عَفْوٍ وَلَا تَبْتَهِجَنَّ بِعَقُوبَةٍ

ص: 811

و لا تهتممنّ إلا فيما يكسبك أجرا :

هیچگاه بر گذشت از گناه کسی پشیمان و بکیفر کشیدن شادمان مشو و کوشش مکن مگر در چیزیکه برای تو اجر و مزدی داشته باشد.

169

لا تسع إلا فی اغتنام مثوبة : مکوش مگر در اینکه ثوابی بغنیمت بری.

170

لا تكثرنّ الدّخول على الملوك فإنهم إن صحبتهم ملوك و إن نصحتهم غشوك : نزد پادشاهان بسیار مرو که آنها اگر با تو مصاحبت کنند (از هیبت و دور باش خویش) تو را خسته سازند و اگر آنها را پند دهی آلوده ات کنند (و تو را بزندان افکنند).

171

لا تصحبنّ أبناء الدّنيا فإنك إن أقللت استقلوك و إن أكثرت حسدوك با دنیا زادگان رفاقت مکن زیرا که اگر نادار و کم ثروت گردی کوچکت شمارند و اگر مالدار و افزون گردی بر تورشگ برند.

172

لا ترغب فی خلطة الملوك فإنهم يستكثرون من الكلام ردّ السلام و يستقلّون من العقاب ضرب الرقاب آرزومند آمیزش با پادشان مباش زیرا که آنها از جنس سخن فقط پاسخ دادن اسلام را بسیار شمرند (و بسا که منت نیز بگذارند که ما فلانی را مورد مراجع ملوکانه قرار دادیم) لکن برای عقوبت (گناه کوچکی) گردن زدن اشخاص را اندک دانند.

173

لا تسيء الخطاب فيسوءك نكير الجواب مردم را بزشتی خطاب مکن که پاسخ زشت تو را بد حال خواهد ساخت.

174

لا تسرعنّ إلى بادرة وجدت عنها مندوحة : شتاب بسوی چیزیکه بشتاب میرسد و در آن وسعتی مییابی مکن (شاید مراد این باشد که در کار دنیا که بتندی زمانش در میرسد چندان شتاب بخرج مده که راه انجام آن برای تو گشاده و باز است).

175

لا تطلبنّ طاعة غيرك و طاعة نفسك عليك ممتنعة : با اینکه نفس تو فرمان بردار تو نیست طالب فرمانبرداری دیگری مباش.

176

لا تعجلنّ إلى صديق واش و إن تشبه بالتّاصحين فإنّ السّاعى ظالم لمن سعى به غاش لمن سعى إليه : بسوی دوست

نَمَام و سخن چین مشتاب اگر چه او خود را مانند پند دهنده جلوه دهد زیرا که شخص بدخواه و نَمَام ظلم کننده است درباره آن کس که در صدد بدی با او است و خیانت کننده است با کسیکه بخواهد با آن سخن چین بدی کند (خلاصه در هر دو صورت جز زیان دنیا و آخرت چیزی عاید تو نخواهد شد).

177

لا يمنعكم رعاية الحق لأحد عن إقامة الحق عليه : جانبداری حق (درباره احدی) نباید شما را از برپا داشتن حق درباره او باز دارد (و شخص باید حق را بی پرده و درباره همه کس اجراء دارد).

178

لا يستبطن إجابة دعائك و قد سددت طريقه بالذنوب : دعای تو راه قبول شدن نمییابد زیرا که تو راه اجابت دعا را با گناهان گرفته.

179

لا تحارب من يعتصم بالدين فإن مغالب الدين محروب : با کسیکه به پناه دین رفته است بجنگ زیرا که آنکه با دین بجنگد در هم شکسته شدنی است.

180

لا تغالب من يستظهر بالحق فإن مغالب الحق مغلوب : با کسیکه حق را پشتیبان و یار خویش گرفته است غالب مشو زیرا که غلبه جوینده بر حق مغلوب است.

181

لا تأمنن ملولا و إن تحلى بالصلة فإنه ليس فى البرق الخاطفة مستمتع لمن يخوض الظلمة : از شخص خسته دل ایمن مباش گو اینکه او بزیور مهربانی آراسته باشد زیرا آنکس که در تاریکی فرو میرود از برق درخشان جهان بهره نمی برد (و بالاخره افسرده دل افسرده کند انجمنی را).

182

لا يكون المضمون لك طلبه أولى بك من المفروض عليك عمله : نکند که آنچه را که برای تو ضامن شده اند یافتنش نزد تو بالاتر باشد از چیزی که بجای آوردن آن چیز بر تو فرض و واجب افتاده است (خداوند روزی بندگان را ضامن و از بندگان عبادت خواست متأسف فغانه ما بندگان ضمانت خدا را نپذیرفتیم عبادت را رها کرده روز و شب بهر سوی دوانیم).

183

لا تمهر الدنيا دينك فإن من أمهر الدنيا دينه زقت اليه بالشقاء والعناء والمحنة والبلاء : دین خود را

بمهر عروس جهان مکن که هر کس زال دنیا را با دینش کابین بست با بدبختی و رنج و اندوه و گرفتاری عروسی خواهد کرد.

184

لا تبيعوا الآخرة بالدنيا ولا تستبدلوا الفناء بالبقاء ولا تجعلوا يقينكم شكًا ولا علمكم جهلاً: آخرت را بدنیا مفروشید و سرای فانی را بباقی عوض مگیرید و یقینتان را بشکّ و علمتان را بجهل مبدّل مسازید (که آخرت حتم و رسیدنی است).

185

لا تجهل نفسك فإنّ الجاهل بمعرفة نفسه جاهل بكلّ شيء: بنفس خویش نادان مباش زیرا کسیکه خود را نشناسد بهمه چیز نادان خواهد بود.

186

لا يفتننكم الدنيا ولا يغلبنكم الهوى ولا يطولنّ عليكم الأمد ولا يعزّنكم الأمل فإنّ الأمل ليس من الدّين في شيء: نکند که دنیا شما را بفتنه در افکند و هوای نفس بر شما چیره گردد مبادا کار امیدواری شما در دنیا بطول انجامد و آرزو شما را بفریید زیرا که در دستگاه دین آرزو (ارزشی ندارد و) بچیزی شمرده نمیشود.

187

لا تقولنّ ما لا تفعله فإنّك لا تخلو في ذلك من عجز يلزمك و ذمّ تكسبه:

کاری که نمیکنی مگوی زیرا که تو در این کار از این دو خالی نیستی یا عجزیکه همیشه یار تو است یا نکوهشی که تحصیل کرده.

188

لا تعتذر من أمر أظعت الله سبحانه فيه فكفي بذلك منقبة: از کاریکه در آن خداوند سبحانه را فرمان برده عذر منخواه که برای ستایش تو همین بس است.

189

لا تكثرنّ من اللّئيم فإنّه إن صحبتك نعمة حسدك و إن طرقتك نائبة قذفك: با ناکس بسیار دوستی و رفاقت مکن زیرا که (ناکس را عادت بر این است) اگر نعمتی بتو برسد او بر تو رشگ برد و اگر مصیبتی بتوره یابد او تو را بیندازد (و شادی کند)

190

لا تتخذ عدوّ صديقك صديقاً فتعادي صديقك: دوست دشمنت را دوست مگیر که اگر گرفتی با دوستت دشمنی کرده.

191

لا تعاجل الذنب بالعقوبة و اترك

ص: 814

بينهما للعفو موضعا تحرز به الآخرة و المثوبة : در كيفر كشيدين براي گناه شتاب مكن و بين كيفر و گناه جائي براي گذشت باقي بگذار و باين كار اجر آخرت و ثواب بيندوز.

192

لا يدعونك ضيق لزمك في عهد الله إلى النكث فإن صبرك على ضيق ترجو انفراجه و فضل عاقبته خير لك من غدر تخاف به تعبته و تحيط بك من الله لأجله العقوبة : نكند فشار و تنگی عهديكه با خدا بسته (و نذريكه در سر كاريكه با وي كرده) تورا بشكستن آن عهد ملزم كند زيرا كه صبر بر فشار آن عهد اميد باز كردنش را براي حاصل ميكند و فضل عاقبت آن وفاداري براي تو بهتر از خيانتی است كه از رنج پايانش ميترسي و آن وقت تازه براي اين خيانت عقوبت خدا تورا هم فرا خواهد گرفت.

193

لا تسرعنّ إلى بادرة و لا تعجلنّ بعقوبة و جدت عنها مندوحة فإنّ ذلك منهكة للدين مقرب من الغير : بسوي شتابيدني (يعني گناهيكه بدون فكر و بناگاه از تو سر ميزند) و در آن راه گشايشي ميبابي مشتاب و در كار كيفر تعجيل مكن زيرا كه اين كار در دين سستی ميآورد و تغيير (نعمت) را نزديك ميسازد.

194

لا تطيعوا النساء في المعروف حتى لا يطمعن في المنكر : در كار خوب فرمان زنان را مبريد تا در كار بد در شما طمع نكنند.

195

لا تستعملوا الرأي فيما لا يدركه البصر و لا يتغلغل إليه الفكر : رای و اندیشه را بكار نيفكنيد در آنچه كه چشم آنرا نمي بيند و فكر آن را در نيميابد (منظور اين است كه درباره چگونگی خدا فكر ننمائيد كه بجائي نميرسيد).

196

لا تدخلنّ في مشورتك بخيلا فيعدل بك عن القصد و يعدك الفقر : بخيلرا در مشورت خودت داخل مكن كه اگر كرده تورا از راه راست ميگرداند و بفقرت وعده ميدهد (و نميگذارد صدقه و انفاق كني).

197

لا تشركنّ في رأيك جبانا يضعفك عن الأمر و يعظّم عليك ما ليس بعظيم : شخص ترسورا در اندیشه و كار خودت شركت مده كه او تورا در كارت سست ميسازد و چيزيكه بزرگ نيست

ص: 815

198

لا تقدّم و لا تحجم إلاّ على تقوى الله و طاعته تظفر بالنجح و النهج القويم :

در هیچکاری پیش و پس میفت مگر در ترس از خدای تعالی و فرمانبرداری و تا اینکه برستگاری و راه راست دست یابی و پیروز گردی.

199

لا تستشر الكذاب فإنه كالسراب يقرب إليك البعيد و يبعد عليك القريب :

با شخص دروغگو مشورت مکن زیرا که او مانند سراب است دور را بر تو نزدیک و نزدیک را بر تو دور میسازد (و همواره در جهت مخالفت تو سیر میکند).

200

لا تكوننّ ممن لا تنفعه الموعظة إلاّ إذا بالغت في إيلاّمه فإنّ العاقل يتعظ بالأدب و البهائم لا ترتدع إلاّ بالضرب من كسانی مباش که پند و موعظت نفعی باو نمیرساند مگر گاهی که موعظت رساندن باو مبالغه میکند چرا که عاقل بادب و دانش پند میگیرد و چارپایان جز با زدن (از بیراهه) باز نمیگرداند.

201

لا تشركن في مشورتك حريصا يهون عليك الشرّ و يزين لك الشره : شخص آزمند را در کار شور خویش شريك مساز زیرا که اوزشتی را برای تو آسان وانمود میکند و آزمندیرا برایت میآراید.

202

لا يكبرنّ عليك ظلم من ظلمك فإنه يسعى في مضرتّه و نفعاك و ما جزاء من يسرك أن تسوئه : نکند که ستم ستمگر بر تو سنگین افتد زیرا که او در زیان خود و سود به تو میکوشد و سزای آن کس که تو را شادمان میسازد این نیست که با وی بدی کنی.

203

لا يكوننّ أفضل ما نلت من دنياك بلوغ لذّة و إشفاء غيظ و ليكن إحياء حقّ و إماتة باطل : نکند که بالاترین چیزیکه میخواهی از دنیایت بتو برسد رسیدن بلدّتی یا فرو نشانیدن خشمی باشد لکن باید (لذّت و عیش تو) در زنده کردن حقّی و یا میراندن باطلی باشد

204

لا يقنطنك تأخر إجابة الدعاء فإنّ العطية على قدر النية و ربّما تأخرت الإجابة ليكون ذلك أعظم لأجر السائل و أجزل لعطاء التائل : نکند که تاخیر اجابت دعا تو را از دعا کردن باز دارد

(و تورا بدگمان سازد) زیرا که عطا (ی خدا) به اندازه تیت (بنده) میباید و چه بسا که دعا بتاخیر میافتد تا اینکه اجر در خواست کننده بزرگتر و عطای بخشنده بیشتر گردد.

205

لا تضيع نعمة من نعم الله سبحانه عندك و لير عليك أثر ما أنعم الله به عليك نكند که نعمتی از نعمتهای خداوند بزرگ نزد تو تباه گردد و البته باید نشانه نعمتی که خداوند بتو انعام فرموده است در تو پدیدار باشد.

206

لا تتابذ عدوك و لا تفرح صديقك و اقبل العذر و إن كان كذبا و دع الجواب عن قدرة و إن كان لك :

با دشمن خویش در میفت و دوستت را مکوب و پوزش پذیر باش اگر چه دروغ باشد و بحال توانائی از دادن پاسخ خودداری کن اگر چه آن بسود تو تمام شود (که اینکارها مردم را کاملا دوستدار و هواخواه انسان قرار میدهد).

207

لا تذكر الله سبحانه ساهيا و لا تنسه لاهيا و اذكره ذكرا كاملا يوافق فيه قلبك و يطابق طضمامارك إعلانك و لن تذكره حقيقة الذكر حتى تنسى نفسك في ذكرك و تفقدها في أمرك :

خداوند سبحان را از روی سهو و نسیان یاد و از روی لهو و بازیچه فراموش مکن بلکه او را یاد کن یاد کردنی تمام که دلت با آن موافق و درون و بیرون با آن مطابق باشد و هرگز به حقیقت ذکر خدا رسیدن نتوانی مگر وقتی که در ذکرت بکلی خود را فراموش کنی و نفست را در کارت نابود سازی (و همه خدا به بینی و خدا بجوئی).

208

لا- تقن عمرک فی المعاصی فتخرج من الدنیا بلا- أمل : عمر خویش را در گناهان تباه مساز که اگر بکنی از دنیا بیرون خواهی رفت در صورتیکه بآرزویت نرسیده باشی.

209

لا تصرف مالك فی المعاصی فتقدم علی ربك بلا عمل : دارائیت را در گناهان صرف مکن که آنگاه بخدا بدون عمل وارد خواهی شد

210

لا تفتننك دنياك بحسن العواری فعواری الدنیا ترتجع و یبقی عليك ما احتقبتہ : نكند که جهان تورا بزبورهای زیبا و عاریتی خویش بفریبد زیرا که زیورهای

عاریتی جهان باز گرفته آید و آنچه از حرامها را که گرد آورده ای (وزر و وبالش) بر تو باقی میماند.

211

لا تَعْرَتِكَ الْعَاجِلَةَ بَزُورِ الْمَلَاهِي فَإِنَّ اللَّهَ يَنْقُطِعُ وَيُلْزِمُكَ مَا اِكْتَسَبْتَ مِنَ الْاِثْمِ: نکند که جهان تو را ببازیچه های دروغین خویش بفریبد زیرا (که طولی نمیکشد) لهو و بازیچه از بین می رود و هر چه از گناه که کسب کرده بر تو باقی میماند.

212

لا تَوَخَّرْ اِنَالَةَ الْمُحْتَاجِ اِلَى غَدِ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا يَعْرُضُ لَكَ وَ لَهْ فِي غَدٍ :

عطای نیازمند را تا فردا بتاخیر میفکن زیرا که نمیدانی که فردا برای تو و یا برای او چه پیش میآورد.

213

لا تَتْرِكْ الْاِجْتِهَادَ فِي اِصْلَاحِ نَفْسِكَ فَإِنَّهُ لَا يَعْنِيكَ عَلَيْهَا اِلَّا الْجَدُّ : کوشش در اصلاح نفس خویش را ترك مگوی زیرا که هیچ چیزی جز کوشش تو را در این کار یاری نمیکند.

214

لا- تَضَيِّعَنَّ حَقَّ اَخِيكَ اِتْكَالًا عَلٰى مَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ فَلَيْسَ لَكَ بِاَخٍ مِنْ اَضْعَتِ حَقَّهُ : حَقَّ بَرَادَرْتِ رَا بَاتِّكَاى بَرَادَرِي كَه بَيْنِ تُو وَ اُو اَسْتِ ضَايِعٍ مَكْذَارِ زَيْرَا اَنْكَسَ رَا كَه حَقَّش رَا ضَايِعٍ كَذَارِي بَا تُو بَرَادَرِ نَيْسْتِ.

215

لا تَحَدِّثِ الْجَهَالَ بِمَا لَا يَعْلَمُونَ فَيَكْذِبُونَكَ بِهِ فَإِنَّ لِعَلْمِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَ حَقَّهُ عَلَيْكَ بَدْلَهُ لِمُسْتَحَقِّهِ وَ مَنَعَهُ عَنِ غَيْرِ مُسْتَحَقِّهِ نَادَانَانَ رَا بَأَنچَه كَه نَمِيدَانَنَدِ آگَاهِ مَسَازِ وَ مَكُوِي كَه اِكْرَ بَكُوِي تُو رَا تَكْذِيبِ مِيكَنْنَدِ وَ عِلْمِ تُو رَا بَرِ تُو حَقِّي اَسْتِ وَ حَقِّ اَنِ بَرِ تُو اَيْنِ اَسْتِ كَه اَنِ رَا بَمُسْتَحَقِّشِ بَدَهِي وَ اَزِ غَيْرِ مُسْتَحَقِّشِ بَاذَارِي (وَ اِكْرَ چَنِينِ نَكْنِي نَه تَنهَا حَقِّ عِلْمِ رَا اِدَا نَكْرَدَه بَلَكَه بَأَن اَمَانَتِ خِيَانَتِ هَم كْرَدَه).

216

لا يَكُونَنَّ اَخُوكَ عَلٰى الْاِسَاءَةِ اَقْوٰى مِنْكَ عَلٰى الْاِحْسَانِ اِلَيْهِ : نَكْنَدِ كَه بَرَادَرِ تُو دَرِ بَدِي كَرْدَنِ بَا تُو تَوَانَاتَرِ اَزِ كَارِ دَرِ اَيْدِ وَ تَا خُوْبِي كَرْدَنِ تُو بَا اُو

217

لا يَكُونَنَّ اَخُوكَ عَلٰى قَطِيعَتِكَ اَقْوٰى مِنْكَ عَلٰى صِلَتِهِ : نَكْنَدِ كَه بَرَادَرِ تُو بَرِ بَرِيدَنِ وَ دُوْرِي كَرْدَنِ اَزِ تُو تَوَانَاتَرِ اَزِ تُو بَرِ پِيُوْنَدِ كَرْدَنِ بَا اُو اَزِ كَارِ دَرِ اَيْدِ.

218

لا تغدرن بعهدك ولا تحقرن ذمتك ولا تختل عدوك فقد جعل الله سبحانه عهده و ذمته أمنا له به پيمان خویش بیوفا مباش و عهدت را
كوچك

ص: 818

مشمار و با دشمنیت حيله و داستان را کار مبند (و به پیمانی که با وی می بندی استوار باش) زیرا که خداوند عهد و پیمان با وی را برایش سبب ایمنی قرار داده است.

219

لا تكوننّ عبد غيرك فقد جعلك الله سبحانه حرّاً فما خير خيرا لا ينال إلا بشرّ و يسرا لا ينال إلا بعسر : نکند که خویش را بنده دیگری قرار دهی که خداوند بزرگ تو را آزاد قرار داده و آن خیری که جز بشرّ بانسان نرسد خیری نیست همچنین آن آسایشی که جز با سختی شخص بآن برسد آسایش نه.

220

لا تملك المرأة ما جاوز نفسها فإنّ المرأة ريحانة وليست بقهرمانة : زمام زنا بدست خودش مسپار تا (هر کار خواهد بکند و) از حدّ خودش تجاوز نماید زیرا که زن بمنزلۀ گلی است که برای بو کردن و از روی تمتّع بردن است و دلیر و توانا و وکیل خرج و سرکار نمیتواند باشد (و اصلا اگر چنین شد دیگر زن تو نیست).

221

لا- تقل ما لا تعلم فإنّ الله قد فرض عليك على كلّ جوارحك فريضة يحتجّ بها عليك يوم القيامة : هر چه را که نمیدانی مگوی زیرا که خداوند سبحان برای هر يك از اعضا و جوارح تو چیز واجبی قرار داده است که فردای قیامت با آن بر تو حجّت خواهد آورد (و مورد باز خواست قرارت خواهد داد که چرا فلان کار را کردی و فلان سخن را ندانسته گفتی)

222

لا تنصبنّ نفسك لحرب الله تعالى فلا يد لك بنقمته و لا غنا بك عن رحمة خود را برای جنگ با خدا بکار مدار (و خدا را بخشم میآر) زیرا که خدا با خشم خود تو را هدایت نخواهد فرمود و تو هم از رحمت و هدایت خدا بی نیاز نخواهی بود.

223

لا يكن المحسن و المسيء عندك سواء فإنّ ذلك يزهد المحسن في الإحسان و يتابع المسيء إلى الإساءة : نکند که نیکو و بدکار نزد تو یکسان باشد (و هر دورا بیک چشم ببینی) زیرا که این کار خوب را از کار خوب باز دارد و بد را بدکاری بیشتری وادار نماید.

224

لا تحاسدوا فإنّ الحسد يأكل الإيمان كما تأكل الثّار الحطب و لا تباغضوا فإنّها الحالقة : رشگ و حسد مورزید زیرا

که حسد ایمان را میخورد و نابود میسازد بدانسانکه آتش هیزم را و با هم دشمنی ننمائید که آن دین را می سترد و از بین میبرد.

225

لا تتقنن سنّة صالحه عمل بها و اجتمعت الألفة لها و صلحت الرعيّة لها : طريقه و قاعده نيكي که آن بکار بسته شده و ميل دلها بر آن پيوند گرديده و امور مردم بدان اصلاح شده است مشکن و از بين مبر (که اين کار باعث بدنامی تو خواهد شد).

226

لا يسوئتك ما يقول الناس فيك فإنه إن كان كما يقولون كان ذنبا عجلت عقوبته و إن كان على خلاف ما قالوا كانت حسنة لم تعملها :

نکند که گفته مردم درباره تو تو را بد حال سازد زیرا که مطلب اگر آنطوری است که آنها میگویند (و تو آدمی هستی بدکار) این گناهی است که بزودی کيفرش بتو خواهد رسید و اگر بر خلاف گفته مردم است) این ثوابی است که بدون کار بتو رسیده است (و گناهش بر مردم است).

227

لا تقتحموا ما استقبلتم من فور الفتنة و أميطوا عن سنتها و خلّوا قصد السبيل لها : جوشش فتنه که بسوی شما روی میآورد شما بسوی آن پیش متازید و از راه آن دور شوید و راه را برای گذشتن آن فتنه باز گذارید (تا بگذرد و شما بسلامت مانید).

228

لا تدعون إلى مبارزة و إن دعيت إليها فأجب فإنّ الداعي إليها باغ و الباغى مصروع (حسن جانم) هیچگاه کسی را بجنگ مخوان و اگر تو بسوی جنگ خوانده شدی برو زیرا که خواننده بسوی جنگ ستمکار و شخص ستمکار در افتادنی و شکست خوردنی است.

229

لا تكثرنّ من إخوان الدّنيا فإنّك إن عجزت عنهم تحوّلوا أعداء و إنّ مثلهم كمثل النّار كثيرها يحرق و قليلها ينفع : از دنیا برادر بسیار مگیر که اگر از عهده دوستی آنها بر آمدن نتوانی آنها دشمنانت شوند و دوستان دنیا داستانشان آتش را ماند که بسیارش میسوزاند و کمش سود میرساند.

230

لا تحمل همّ يومك الّذى لم يأتك على يومك الّذى قد أتاك فإنه إن يكن من عمرك يأتك الله سبحانه فيه

ص: 820

رزقك و إن لم يكن من عمرك فما همك بما ليس من أجلك : غم فردای نیامده ترا بر امروز آمده ات بار مکن زیرا که اگر فردا از عمر تو باشد خداوند سبحان روزی تو را در آن می‌دهد و اگر از عمر تو نباشد پس روزی که از دوران تو نیست برای چه برایش غم خوری.

231

لا تصحب من فاته العقل ولا تصطنع من خانه الأصل فإن من لا عقل له يضرك من حيث يرى أنه ينفك وأن من لا اصل له يسيء إلى من أحسن إليه : با آنکه عقلش را از دست داده است همنشین مشو و با آنکه نژادش ناپاک است نیکی مکن زیرا مرد بیخرد بخیال اینکه بتو سود رساند زیان میزند و مرد بد اصل با آنکه با وی نیکی کند بدی روا میدارد.

232

لا تعب غيرك بما تأتیه و لا تعاقب غيرك على ذنب ترخص لنفسك فيه :

دیگری را به عیبی که در او میرسی عیب مکن و گناهی که نفس خود را در ارتکاب آن مجاز میداننی دیگری را تعقیب منمای.

233

لا تجعل ذرب لسانك على من أنطقك و لا بلاغة قولك على من سدّدك :

تیزی زبان خویش را بر کسیکه تو را گویا کرد و رسائی و شیرینی سخنت را بر کسیکه تو را براه راست داشت قرار مده (و با استاد و معلّم خود بناهنجار سخن مگوی).

234

لا تشتغل بما لا يعنیک و لا تتكلّف فوق ما يكفيك و اجعل كلّ همك لما ينجيك : سرگرم کاریکه تو را بکار نیاید مشو و خود را برای بیش از آنچه که تو را بس باشد برنج و زحمت مدار و تمام همّت را در کاری صرف کن که تو را (از عذاب خدا و احوال روز جزا رهایی بخشد).

235

لا تصعّرنّ حدك و لاین جانبك و تواضع لله سبحانه الذي رفعك : بحال اهانت رخ از مردم بر متاب و نرم جانب و خوشخوی باش و برای خداوند بزرگ که تو را بزرگ گردانید کوچکی و فروتنی کن.

236

لا يهدنك في اصطناع المعروف قلّة من يشكره فقد يشكرك عليه من لا ينتفع بشيء منه و قد تدرک من شكر الشاكر أكثر ممّا أضاع الكافر : نکند که کمی سپاسگذاری مردم تو را از بکار بستن معروف

و نیکی باز دارد زیرا که نیکی تو را کسی سپاسگذاری خواهد کرد که از آن نیکی بهره مند نمیگردد (و آن ذات اقدس پروردگار است) و تو نیز از شکر شکر گذار بیش از آنچه که کفران کننده ضایع میگذارد بهره مند خواهی شد

237

لا تؤیسنّ مذنباً فکم عاکف علی ذنبه ختم له بالمغفرة و کم من مقبل علی عمل هو مفسد له ختم له فی آخر عمره بالتار :

گنهکار را (از رحمت واسعة پروردگار) نومید مگردان زیرا چه بسیار کس که بر گناهش ایستاد (و از خدا آمرزش خواست) و کارش بعفو و آمرزش خاتمه پیدا کرد و چه بسا کسی که بر عملش روی آورد (و بدان تکیه کرد) در صورتیکه آن عمل را تبه کننده بود و آخر عمرش کارش باتش و دوزخ ختم خواهد شد.

238

لا- ترکنوا إلی جهالکم و لا تتقادوا لأهوائکم فإنّ التازل بهذا المنزل علی شفا جرف هار : بسوی نادانان مایل نشوید و هواهای نفسستان را گردن نهید زیرا آنکس که بمنزل هوای نفس نازل گردد بر لب پرتگاه دوزخ ایستاده است (و بالاخره در آن سر نگون خواهد شد)

239

لا یقولنّ أحدکم إنّ أحداً أولی بفعل الخیر منّی فیکون و اللّٰه کذلک أنّ للخیر و الشّرّ أهلاً فمهما ترکتموه کفاکموه أهله : نکند که (کار شما بجائی کشد که) یکی از شما بگوید دیگری بکار خیر کردن از من سزاوار تر است زیرا که بخدا قسم که همینطور است و برای خیر و شرّ هر دو اهلی است هر کدام را شما واگذارید دیگری آن را انجام دهد و از شما کفایت نماید.

240

لا تجعل أكثر همّک بأهلك و ولدک فإنّهم إن یكونوا أولیاء اللّٰه سبحانه فإنّ اللّٰه لا یضیع ولیّه و إن یكونوا أعداء اللّٰه فما همّک بأعداء اللّٰه : نکند که بیشتر همّت و کارت را درباره اهل و اولادت صرف کنی زیرا که آنها اگر دوستان خداوند سبحان باشند البتّه خداوند دوستش را ضایع نخواهد گذارد و اگر دشمنان خدا باشند که برای چه همّت درباره دشمنان خدا مصروف گردد.

241

لا یحنتّ أحدکم حنین الأمة علی ما زوی عنه من الدّنيا : نکند که برای دنیای از دست رفته یکی از شما همچون کنیز زر خرید و گرفتار بناله برخیزد (که دنیا آن قدرها ارزش ندارد).

لا تفرح بالغنى والرّخا و لا تغتم بالفقر و البلاء فإنّ الدّهب يجربّ بالنّار و المؤمن يجربّ بالبلاء : بأسایش و توانگری و یا نداری و گرفتاری جهان شادان و نوان مشو زیرا که طلا بآتش آزمایش میگردد و مؤمن بگرفتاری

لا تصحب إلاّ عاقلا و لا تعاشر إلاّ عالما زكّيا و لا تودع سرّك إلاّ مؤمنا و قيا جز با خردمند منشین و جز با دانشمندی پاك معاشرت منمای و رازت را جز با مؤمنی وفادار مسپار (که این سه چیز اسّ اساس نیکبختی است).

لا تحمل على يومك همّ سنتك كفاك كلّ يوم ما قدر لك فإن تكن السنّة من عمرك فإنّ الله سبحانه سيأتيك في كلّ غد جديد ما قسم لك و إن لم تكن من عمرك فما همّك بما ليس لك : غم سال آینده ات را بر امروزت بار مکن زیرا هر روزی هر چه برایت مقدر شده است میرسد و کفایت میکند حال اگر آنسال از عمر تو باشد البتّه خداوند سبحان در هر روز جدیدی هر چه برایت قسمت کرده است بتو میرساند و اگر سال آینده از عمر تو نباشد پس برای چه برای چیزی که برای تو نیست غصّه بخوری.

لا تقض نافلة في وقت فريضة ابدأ بالفريضة ثم صلّ ما بدا لك : هیچگاه بهنگام نماز واجب نافله مخوان اول نماز واجب را بخوان آنگاه هر چه نماز دیگر که خواستی (از قضای واجب یا مستحبّی) بخوان.

لا تخلفنّ ورائك شيئا من الدّنيا فإنّك تخلفه لأحد رجلين إمّا رجل عمل فيه بطاعة الله سبحانه فسعد بما شقيت به و إمّا رجل عمل فيه بمعصية الله سبحانه فكنّت عوناً له على المعصية و ليس أحد هذين حقيقاً أن تؤثره على نفسك : چیزی را از مال دنیا را برای پس از خودت مگذار زیرا که تو آن را برای دو نفر میگذاری یا مردی که در آن مال کار بدستور خدا میکند و خوشبخت میشود بچیزی که تو بواسطه آن بدبخت شده و یا مردی که در آن مال بنافرمانی خداوند سبحان کار میکند و تو در آن گناهکاری او را یاری کرده و هیچیک از این دو در خور آن نیستند که تو آنها را بر خود بگزینی (پس تا ممکن است در این دنیا با مالت وسائل خوشبختی

247

لا تنتصح مَن فاته العقل ولا تثق بمن خانه الأصل فإن من فاته العقل يغش من حيث ينصح و من خانه الأصل يفسد من حيث يصلح :
از کسیکه عقلش گرفته شده است پند میپذیر و بکسی که نژادش ناپاک است اطمینان پیدا مکن زیرا کسیکه عقلش را از دست داده است در
کار پند دادن خیانت میکند و کسیکه نژادش ناپاک است از همان جائیکه باید اصلاح شود فاسد میگردد.

248

لا ترخص لنفسك في مطاوعة الهوى و إيثار لذات الدنيا فتفسد دينك و لا تصلح و تخسر نفسك و لا تريح نفسك را در اطاعت هوس و هوا
صرف کردن لذات دنیا رخصت مگذار که دینت را تباه میسازد و دیگر درست نمیگرددی و آن نفس نیز زیان میکند و سود نمیبرد.

249

لا تسئ إلى من أحسن إليك فمن أساء إلى من أحسن إليه منع الإحسان :

با کسیکه با تو نیکی میکند بدی مکن زیرا که هر کس با نیکو بدی کند نیکی را منع کرده است (و دیگر کسی در صدد نیکی با مردم بر
نمیآید).

250

لا تعن على من أنعم عليك فمن أعان على من أنعم عليه سلب الإمكان :

بر کسیکه بتو انعام کرده است دیگری را بزیان وی یاری مکن زیرا که هر کس بزیان بر انعام کننده خویش بر خیزد و امکان افزایش نعمت از
وی سلب گردد.

251

لا تدلن بحالة بلغتها بغير آلة و لا تفرحن بمرتبة بلغتها من غير منقبة فإن ما بناه الاتقاق يهدمه الاستحقاق در حالیکه بدون سبب و آلتی
بجائی رسیدی ناز و غنچ و دلال در کار مکن و بمرتبه که بدون شایستگی رسیدی بسیار شادمان مباش زیرا چیزی را که اتقاق و ناگهانی آنرا
بنا کند استحقاق و بی چیزی زود آنرا از بین خواهد برد.

252

لا تكن ممن يرجو الآخرة بغير عمل و يسوّف التوبة بطول الأمل يقول في الدنيا بقول الزاهدين و يعمل فيها بعمل الرّاعيين :

نکند که تو از کسانی باشی که آخرت را بدون عمل

امیدوار است و با طول امل و آرزویی که دارد در کار تو به امروز و فردا میکند سخنش در دنیا سخن زاهدان و عملش در دنیا عمل دلباختگان دنیا است.

253

لا تلتمس الدنيا بعمل الآخرة و لا تؤثر العاجلة على الآجلة فإن ذلك شيمة المنافقين و سجيّة المارقين : با عمل آخرت و نشان دادن زهد و پارسائی جو یای دنیا مباش و دنیا را با آخرت ترجیح مگذار زیرا که این روش منافقان و دورویان و خوی از دین بیرون روندگان است.

254

لا يغزتك ما أصبح فيه أهل المغرور بالدنيا فأنما هو ظلّ ممدود إلى أجل محدود : نکند که آنچه که اهل غرور و فریب خوردگان دنیا در آنند تو را هم بفربید زیرا که این زیب و زیور دنیا سایه ایست کشیده شده تا مدت محدودی (آفتاب عمر که غروب کرد آن سایه هم زایل و آن بساط درهم فرو خواهد ریخت).

255

لا تكن غافلا عن دينك حريصا على دنياك مستكثرا ممّا يبقى عليك مستقلاً ممّا يبقى لك فيؤدّيك ذلك إلى العذاب الشديد : نکند که تو از دینت غافل و بر دنیایت حریص باشی زیاد کننده باشی چیزی را که آن بزبان تو است کم کننده باشی چیزی را که آن بسود تو است که اگر چنین کنی این کار تو را بعد از شدید و سختی خواهد رسانید.

256

لا تلتبس بالسلامة في وقت اضطراب الأمور عليه فإنّ البحر لا يكاد يسلم راکبه مع سكونه فكيف مع اختلاف رياحه و اضطراب أمواجه : بهنگام آشفتگی امور و درهم ریختگی کارها بپادشاه مپیوند و نزدیک مشو زیرا که (پادشاه بمنزله دریا است و) دریا در حال آرامش نزدیک نیست سوارش بسلامت (از چنگال امواج و طوفانش) برهد پس چگونه در حالیکه بادهای مخالف از هر طرف میوزد و امواجش لطمات سهمگین بر هم میکوبد کسی از آن رهیدن تواند.

257

لا تحقرنّ صغائر الآثام فإنّها الموبقات و من أحاطت به موبقاته أهلكته گناهان کوچک را کوچک مشمار زیرا که آنها تباه کننده و هلاک سازنده انسانند و البته هر کس بگرد تباه کننده ها بگردد هلاک خواهد شد (شخص گناهان

ص: 825

258

لا تمازحَنَّ صديقاً فيعاديك و لا عدوّاً فيؤذيك : با دوستت مزاح مکن که دشمنت میشود و با دشمنت شوخی مکن که آزارت میکند.

259

لا تكثرنَّ الضَّحْكَ فتذهب هيبتك و لا المزاح فيستخفَّ بك : بساز مزاح که شکوه و هیبتت میرود و پر مزاح مکن که تورا سبک میسازد.

260

لا تكثرنَّ العتاب فإِنَّه يورث الضَّغْنَةَ و يدعوا إلى البغضاء و استعتب لمن رجوت إعتابه : نکوهش را بسیار مکن زیرا که آن موجب بغض و کین توست و جویای آشتی شو از کسی که امید آشتی از وی داری (استعتب ای سئل العتبی و العتبی هو الرجوع الی ما یحبون).

261

لا تزلوا عن الحقِّ و أهله فإنَّه من استبدل بنا أهل البيت هلك و فاتته الدُّنيا و الآخرة : درباره حق و اهلش ملرزید (و دیگری را بر ما اهل بیت مگزینید) زیرا که هر کس دیگری را بر ما اهل بیت پیغمبر بگزیند هلاک گردد و دنیا و آخرت از دستش برود.

262

لا تكثرنَّ الخلوة بالنساء فيمللنك و تمللهنَّ و استبق من نفسك و عقلك بالإبطاء عنهنَّ : با زنان بسیار خلوت مکن که هم آنها تورا ملول میکنند و هم تو آنها را و از عقل و نفس خود باقی گذار بوسیله دوری گزیدن از ایشان (چون با آنها کمتر معاشرت کنی بکارهای عقلانی ممکن است بیشتر برسی و از خودت برای خودت استفاده مبری).

263

لا تحملوا النساء أثقالكم و استغنوا عنهنَّ ما استطعتم فإنَّهنَّ یكثرن الامتنان و یکفرن الإحسان : بارهای زندگی خویش را بدوش زنانمان مگذارید و تا میتوانید خود را از آنها بی نیاز سازید زیرا که آنها بسیار ممتّ گزارنده و نیکی را کفران کننده اند.

264

لا تکن فیما تورّد کحاطب لیل و غشاء سیل در هر کاری که وارد میشوی گرد آورنده هیزم در شب و یا مانند کف روی (سیل رودخانه) مباش (که آن را باد میبرد و این یک نابود میگردد کنایه

از اینکه در هر کاری که وارد میشوی اول پیش و پس آنرا خوب و پای از آن پس داخل شو که رنج بیهوده نکشیده باشی).

265

لا- تملک نفسک لغرور الطمع و لا تجب دواعی الشره فإِنَّهُمَا يَكْسِبَانِكَ الشَّقَاءَ وَالدَّلَّ: طمع فریبکار را بر نفس خویش مالک و صاحب اختیار مساز و خواهشهای آزمندی را پاسخ مگویی که این دو تا خواری و بدبختی برایت بار میآوراند.

266

لا- تخن من ائتمنك و إن خانك و لا تشن عدوك و إن شانك : با کسی که تو را امین میدارد و خیانت مکن اگر چه او با تو خیانت کند و دشمنت را عینک مدان اگر چه او را تو را معیوب داند.

267

لا- تصحب من يحفظ مساويك و ينسى فضائلك و معاليك : با کسی که بدیهای تو را نگهدارد و فضائل و خوبیهای تو را فراموش کند مصاحبت مکن.

268

لا توأخر من يستر مناقبك و ينشر مثالبك : با کسی که مناقب و دستودگیهای تو را میپوشانده و ناستودگیهای تو را آشکار میسازد برادری مکن.

269

لا تطلبن الإخاء عند أهل الجفاء و اطلبه عند أهل الحفاظ و الوفاء :

برادری را پیش جفا کاران و بیوفایان مطلب و آنرا نزد نگهدارندگان پیمان و وفاداران بطلب.

270

لا تنازع السّمهاء و لا تستهتر بالنّساء فإنّ ذلك يزرى بالعقلاء : با نادانان مستیز و دل باختۀ زنان مباش و زیرا که اینکار خردمندان را آلوده میسازد.

271

لا تكونوا عبید الأهواء و المطامع :

هیچگاه بنده هواها و طمعکاریها مباشید.

272

لا تكونوا مساييح و لا مذاييع : شما نباید همه جا رو و همه جا حرف بزن باشید (بلکه باید پا و زبانتان را زمام بدست عقل بسپارید و بموقع بروید و بموقع بگوئید).

273

لا تستلوا إلا الله سبحانه فإنه إن أعطاكم أكرمكم وإن منعكم حاز لكم :

بجز از خداوند سبحان چیزی مطلبید (که اگر بطلبید یا میدهند و منت میگذارند یا نمیدهند و آبرویتانرا

ص: 827

هم میریزند لکن) خدا اگر بشما بدهد اکرامتان فرماید و اگر ندهد برای آخرتتان می اندوزد و ذخیره میفرماید.

274

لا تقل ما لا تعلم فتتهم بإخبارك بما تعلم : هر چه را نمیدانی مگوی که اگر گفتی بآنچه هم که میدانی تهمت زده شوی بواسطه خبر دادنت (و ندانسته سخن گفتنت و آن دانسته هم بر ندانسته حمل گردد).

275

لا تحرم المضطرّ وإن أسرف : بینوا را محروم مکن اگر چه اسراف کننده و ولخرج باشد.

276

لا تخبّيب المحتاج وإن ألحف : نیازمند را بی بهره مگذار اگر چه اصرار کند (چون اصرار بسیار در کار موجب محرومیت میگردد).

277

لا تخبرنّ إلاّ عن ثقة فتكون كذّابا وإن أخبرت عن غيره فإنّ الكذب مهانة و ذلّ : جز از روی اطمینان خبر مده و گر نه دروغگو محسوب مگیری اگر چه آن خبر را از دیگری نقل کنی زیرا که دروغ مرد را خوار و سبک و بیمقدار میسازد.

278

لا تشتدّن علیکم فرّة بعدها کرّة و لا جولة بعدها صولة و اعطوا السّیوف حقوقها و أوقصوا للحرب مصارعها و أذمروا أنفسکم علی الطّعن الدّعسی و الصّدر ب الطّلعفی و أمیتوا الأصوات فإنّه أطرّد للفشل : (سربازان رشیدم) بر خویش سخت مگیرید گریزی را که پس از آن بر گردیدنی است و نه جولانی را که دنبالش حمله آوردنی است (حمله کنید و) حقّ شمشیرها را ادا نمائید (و آنها را در مغز و سینه دشمن جای دهید) در کشتگاههای میدان جنگ فرو روید نفوس خویش را آماده سازید و بر انگیزید و برای زخم نیزه را کاری زدن و تیزی تیغ را بدشمن چشانندن نفسها را در سینه ها بکشید (و سر و صدای بسیار راه میندازید و از زخم دشمن ننالید) که این کار بد دلی را دور کننده تر است.

279

لا تطمعنّ فی مودّة الملوك فإنّهم یوحشونك آنس ما تكون بهم و تقطعونك أقرب ما تكون إلیهم :

در دوستی پادشاهان طمع مبند زیرا که هر چه بآنها بیشتر انس گیری آنها تو را بیشتر بترسانند

و هر چه بآنها نزدیکتر گردی آنها تو را دورتر سازند.

280

لا تطمع في كلّ ما تسمع فكفي بذلك حمقا : در هر چه که می شنوی طمع مبنده که برای ابلهی همین بس (یعنی بوعده های مردم دل مبنده و کار تا عملی نشود باور مدار).

281

لا تعزّتك الأمانیّ و الخدع فكفي بذلك خرقا : نکند که خدعه ها و آرزوها تو را فریب دهند که برای نادانی تو همین بس است.

282

لا تشعر قلبك الهمّ علی ما فات فيشغلک عن الاستعداد بما هو آت دلت را بر آنچه که از توفوت شده است اندوهگین مساز که این کار تو را از آمادگی برای آمدنیها باز میدارد (و از یاد آخرت و مرگ غافلت میسازد).

الفصل السادس و الثمانون : حرف لا بلفظ النّفي

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب علیه السلام فی حرف لا بلفظ النّفي قال علیه السلام فصل هشتاد و ششم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علیّ بن ابیطالب در حرف لا بلفظ نفي آنحضرت فرمودند

1

لا مؤدّة لحقود : شخص کین توز دوستی ندارد.

2

لا أخوّة لملول : شخص اندوهگین برادری ندارد (و سر در گریبان خویش است).

3

لا مروّة لبخیل : بخیل بیمروّت است.

4

لا حیاء لکذاب : دروغگو بیحیا است.

5

لا دین لمرتاب : دوروی دین است.

6

لا مروة لمغتاب : غیبت کننده نامرد است.

7

لا امانة لمکور : مکر کننده امانت ندارد.

8

لا ایمان لغدور : شخص بیوفای ایمان است.

9

لا خلة لملول : شخص غمگین دوستی ندارد.

10

لا إصابة لعجول : رأی شخص شتابکار درست از کار در نیاید.

11

لا عقل کالتبیر : هیچ عقلی همچون دور اندیشی نیست.

12

لا جهل کالتبذیر : هیچ نادانی همچون ولخرجی نیست.

13

لا عبادة کالتفکر : هیچ عبادتی مانند فکر و اندیشه در مصنوعات الهی نیست.

14

لا نصیح کالتحذیر : هیچ پندی مانند ترسانیدن نیست.

15

لا فقر لعافل : خردمند ندار نیست (بلکه بتمام معنی دارا است).

16

لا غناء لجاهل : بیخرد دارا نیست (و با تمام دارائی بسیار ندار است).

17

لا عمل لغافل : بیخبر از قیامت عمل کننده نیست.

18

لا ورع كالكفّ : هیچ پرهیزی همچون دست از گناه باز داشتن نیست.

19

لا مروّة كغضّ الطرف : هیچ مردانگی همچون چشم از محرّمات الهی پوشیدن نیست.

20

لا حلم كالصّمت : هیچ بردبارئی همچون خموشی نیست.

21

لا قحة كالبهت : هیچ بیحیائی همچون مبهوتی نیست (در بعضی نسخه ها است لا قحة كالتّهب هیچ بیحیائی همچون غارت کردن نیست و این لفظ تا اندازه انساب است).

22

لا عزّ كالطّاعة : هیچ عزّتی بیای طاعت خدا نمیرسد.

23

لا كنز كالقناعة : هیچ گنجی همچون قناعت نیست.

24

لا ذخر كالعلم : هیچ اندوخته مانند دانش نیست.

25

لا فضيلة كالحلم : هیچ فضلی مانند بردباری نیست

26

لا هداية كالذكر : هیچ رهنمائی مانند یاد خدا کردن نیست.

27

لا رشد كالفكر : هیچ هدایت کننده مانند فکر کردن در آیات الهی نیست.

28

لا حسب كالادب : هیچ نژادی مانند دانش و کمال نیست.

29

لا ذل كالطلب : هیچ خواری مانند چیزی از خلق خواستن نیست.

30

لا كرم كالتقوى : هیچ کرم و بخشش کردنی مانند پرهیز از گناه نیست.

31

لا عدو كالهوى : هیچ دشمنی مانند هوا پرستی نیست.

32

لا زينة كالادب : هیچ زیوری مانند دانش و ادب نیست.

33

لا ربح كالثواب : هیچ سودی مانند ثواب کردن نیست.

34

لا ورع كغلبة الشهوة : هیچ پارسائی مانند آن نیست که شخص بر خواهش و شهوتش غلبه پیدا کند.

35

لا علم كالخشية : هیچ دانشی مانند ترس از خدا نیست.

لا حسرة كالفوت : هیچ پشیمانی مانند از دست دادن فرصت نیست.

لا عبادة كالصمت : هیچ عبادتی مانند خاموشی نیست.

لا غناء كالعقل : هیچ ثروتی مانند عقل و خرد نیست.

لا فقر كالجهل : هیچ ناداری مانند نادانی نیست.

لا حلم كالصفح : هیچ بردباری مانند عفو و گذشت نیست.

لا مسبة كالشح : هیچ ننگی همچون بخیلی نیست.

لا ایمان كالصبر : هیچ ایمانی مانند شکیب (در مکاره) نیست.

لا نعمة مع كفر : بشر کافر بخدا یا شخص کفران کننده نعمتی ندارد.

لا داء كالحسد : هیچ دردی مانند رشگ و حسد نیست.

لا شرف كالسودد : هیچ شرافتی بپای بزرگواری و آقائی و بلند نظری نمیرسد.

لا میراث کالأدب : هیچ میراثی مانند ادب و دانش نیست.

47

لا جمال كالحسب : هیچ زیبایی مانند پاك گهری نیست.

48

لا معونة كالتوفيق : هیچ یارئی بمانند موفقیت و کامرانی نیست.

49

لا عمل كالتحقيق : هیچ عملی بمانند تحقیق در امور (و کارها را از روی بینش و دانائی انجام دادن نیست).

50

لا شرف كالعلم : هیچ شرافتی مانند دانش نیست.

51

لا ظهير كالحلم : هیچ پشتیبانی مانند بردباری نیست.

52

لا زاد كالتقوى : هیچ زاد و توشه بمانند پرهیزکاری نیست.

53

لا إسلام كالرضا : هیچ تسلیم و دینی بمانند رضا (ی بقضای خداوندی) نیست.

54

لا شيمية كالحياء : هیچ خوی و روشی بمانند شرم و حیا نیست.

55

لا فضيلة كالسخاء : هیچ فضلی بمانند بخشش و سخا نیست.

56

لا ذخر كالثواب : هیچ اندوخته بمانند ثواب نیست.

لا حلل كالآداب : هیچ حلّه و زیوری مانند

ص: 831

ادبها و دانشها نیست.

58

لا نراهة كالتورع : هیچ پاکیزگی و حرّمنی مانند پارسائی نیست.

59

لا شرف كالتواضع : هیچ شرافتی مانند فروتنی نیست.

60

لا سوئة كالظلم : هیچ بدی مانند ستمکاری نیست.

61

لا سمی كالعلم : هیچ همزادی مانند علم و دانش نیست.

62

لا وقار كالصمت : هیچ بزرگی و سنگینی مانند خموشی نیست.

63

لا مریح كالموت : هیچ راحت کننده مانند مرگ نیست.

64

لا لذّة بتغیص : هیچ خوشی و لذتی نیست با غم و غصّه داشتن.

65

لا حیاء لحریص : آزمند شرم و حیا ندارد.

66

لا حقّ لمحبجوج : شخص بهانه جو ناحق گو است.

67

لا رأی للجوج : شخص ستیزه خور رأی ندارد.

لا حلم كالتَّعَافِل: هیچ بردبارئی مانند خود را به بیخبری زدن در گناه و بدی نیست.

لا عقل كالتَّجَاهِل: هیچ خردمندی مانند خود را بنادانی زدن نیست.

لا إِخْلَاص كالتَّصَحُّح: هیچ خلوص و پاکدرونی مانند پند دادن نیست.

لا غرْبَة كالتَّشَحُّح: هیچ تنهائی بمانند بخل ورزیدن نیست.

لا عِبَادَة كالتَّخْشُوع: هیچ عبادتی بمانند ترس و فروتنی برای خدا نیست.

لا غِنَا كالتَّقْنُوع: هیچ بی نیازی مانند قناعت کردن نیست.

لا صَوَاب مَعَ تَرْكِ الْمَشُورَة: با واگذاری مشورت (با شخص خردمند) راه راست نمایان نگردد.

لا ظَفَر مَعَ بَغْي: با ستمکاری پیروزی حاصل نشود (و پیروزی بوسیله جور و زور زود از بین برود و وبالش بر ستمکار بماند).

لا وِرْع مَعَ غَيِّ: با وجود گمراهی پرهیزکاری نمیباشد.

لا بَيَان مَعَ عَيِّ: با واماندگی در گفتار بیان رسا نمیشود.

لا دين لسبيء الظن : مرد بد گمان دين ندارد

ص: 832

(چون بهمه چیز که بدین شد دینش را از دست می‌دهد)

79

لا صنیعة لممتنّ: برای شخص منت گذار نیکئی نیست.

80

لا ندم لكثیر الرّفق: برای کسیکه بسیار نرم و هموار است پشیمائی در کار نیست.

81

لا عیش لسیء الخلق: مرد بد خو زندگیش خوش نیست.

82

لا دواء لمشعوف بدائه: برای آنکه بدردش شاد و خورسند است دوائی نیست.

83

لا شفاء لمن کتم طبیبه دائه: برای آنکه دردش را از طبیبش پنهان میکند بهبودی نیست.

84

لا بشاشة مع إبرام: با وجود سخت گیری بشاشتی در کار نیست.

85

لا سودد مع انتقام: سروری با کیفر کشیدن بدست نیاید.

86

لا عثار مع صبر: با داشتن شکیبائی (در مکاره) بسر در آمدنی در کار نیست.

87

لا ثناء مع کبر: با داشتن تکبر ستایشی در کار نیست.

88

لا مروّة مع شحّ: با بودن بخل مردانگی در کار نیست.

89

لا عداوة مع نصیح : با دادن پند و دشمنی در کار نیست.

90

لا سخاء مع عدم : با نداری بخششی در کار نیست.

91

لا صحّة مع نهم : با شکم پر تندرستی نیست.

92

لا قناعة مع شره : با حرص بسیار قناعتی نمیباشد.

93

لا عقل مع شهوة : با داشتن شهوت عقلی در کار نیست.

94

لا حزم مع غرّة : با حال مغروری خرم و دور اندیشی نمیباشد.

95

لا فطنة مع بطنة : با شکم خوارگی زیرکی و هشیاری در کار نیست.

96

لا أدب مع غضب : با خشم و غضب ادبی در کار نیست.

97

لا شرف مع سوء أدب : بی ادبی با بزرگی و شرف و مساز نیست.

98

لا دين مع هوى : با داشتن آرزو و هوا پرستی دینی باقی نمیماند.

99

لا محبة مع كثرة منّ: با بسیار منت گذاردن دوستی باقی نمیماند.

ص: 833

100

لا ایمان مع سوء ظنّ: با داشتن سوء ظنّ ایمانی باقی نمیماند.

101

لا إضلال مع إرشاد: با راهنمایی گمراهی باقی نمیماند.

102

لا هلاك مع اقتصاد: با میانه روی و اقتصاد نابودئی در کار نیست.

103

لا صلاح مع إفساد: با داشتن فساد و تباهی صلاح و تقوایی در کار نیست.

104

لا غناء مع إسراف: با اسراف و زیاده روی دارائی باقی نمیماند (اگر چه لفظ اسراف در این کتاب مستطاب در طیّ فصول بسیار تکرار یافته لکن فائده در اینجا بخاطر رسید که ذکر آن بسیار سودمند است و آن اینست که آنچه که از راه حلال و بیدن انسان سود رساند از قبیل خوراکیها و پوشاکیها آن اسراف نیست بلکه اسراف آنست که شخص مال را در راههای غیر مشروع صرف کند و بیدن هم زیان برساند و نیز آنچه که برای شخص نه نفع داشته باشد نه ضرر آن را هم اسراف گویند و در غذا خوردن هم آن دو لقمه که از متعارف زیادتر خورده شود اسرافی است مکروه و اگر بیشتر بخورد که بیدن زیان رساند اسرافی است حرام فتبصر)

105

لا فاقاة مع عفاف: با پاکدامنی نداشتی باقی نمیماند.

106

لا ضلال مع هدی: با هدایت گمراهی نیست.

107

لا عقل مع هوی: با هوا پرستی عقلی باقی نمیماند.

108

لا یزکو مع الجهل مذهب: با نادانی هیچ راه و رسمی درست از کار در نیاید.

109

لا يدرك مع الحمق مطلب : هیچ مطلبی با حماقت درك نگردد.

110

لا يثوب العقل مع اللّعب : با بازیچه عقل راه درست نیپماید.

111

لا تجارة كالععمل الصّالح : هیچ تجارتی مانند كار خوب كردن نیست.

112

لا شفيق كالودود النَّاصح : هیچ مهربانی همچون دوست درست و پندگوی نیست.

113

لا قرين كحسن الخلق : هیچ همنشینی مانند حسن خلق نیست.

114

لا ورع كتجنّب الآثام : هیچ پرهیزکاری مانند دوری گزیدن از گناهان نیست.

115

لا زهد كالکفّ عن الحرام : هیچ زهدی

ص: 834

مانند دست باز داشتن از حرام نیست.

116

لا غرة كالثقة بالأيام : هیچ فریفتگی مانند اطمینان پیدا کردن بروزگار نیست.

117

لا جهاد كجهاد النفس : هیچ پیکاری مانند پیکار و جنگیدن با نفس اماره نیست.

118

لا فقه لمن لا یدیم الدرس : برای کسیکه درس را مداومت نمینماید دانش و فقهی در کار نیست.

119

لا عبادة كداء الفرائض : هیچ عبادتی مانند بجای آوردن واجبات نیست.

120

لا قرابة بالتوافل إذا أضرت بالفرائض :

نوافل اگر بفرائض زیان رساند باعث نزدیکی بخدا نمیشود.

121

لا وقاية أمتع من السلامة : هیچ نگهبانی نگهدارنده تر از تندرستی نیست.

122

لا سبيل أشرف من الاستقامة : هیچ راهی شریفتر از راه راست و درست نیست.

123

لا يفسد الدين كالطمع : هیچ چیزی دین را مانند طمع از بین نمی برد.

124

لا يصلح الدين كالورع : هیچ چیزی مانند پرهیزکاری دین را سر و سامان نمی بخشد.

125

لا يوبى العلم إلا من سوء فهم السامع علم ابا و سرکشی نکند مگر از سوء فهم شنونده (یعنی وقتی که شنونده کند ذهن و دیر فهم شد علم را دریافت نخواهد کرد در برخی نسخ لا یؤتی العلم نوشته شده است که معنای آن هم در جای خود درست است).

126

لا یلقى المرید صحیحا : بد گمان هیچگاه تندرستی را نمی بیند.

127

لا یلقى الحریص مستریحا : آزمند هیچگاه باسایش نرسد.

128

لا یوجد الحسود مسرورا : رشگیر را هیچگاه شادمان نتوان یافت.

129

لا یلقى العاقل مغرورا : خردمند را هیچگاه فریب خورده نتوان دید.

130

لا یكون الکریم حقودا : جوانمرد بد اندیش نمیباشد.

131

لا یكون المؤمن حسودا : مؤمن رشگیر نمیباشد.

132

لا تحصل الجنة بالتّمتی : بهشت آرزو بدست نیاید.

133

لا ینال الرّزق بالتّعتی : انسان با زحمت کشیدن بروزی نرسد.

لا يجتمع الشُّبُع والقيام بالمفروض: سیری وقيام بواجبات با هم جمع نشود.

لا يجتمع الجوع والمرض: گرسنگی و بیماری با هم گرد نیایند.

لا يجتمع الصَّحَّة والنَّهْم: پر خوری و تندرستی با هم جمع نشوند.

لا يجتمع العقل والهوى: خردمندی و هوا پرستی با هم جمع نشوند.

لا تجتمع البطنة والفتنة: پر خوری و زیرکی با هم جمع نشوند.

لا تجتمع الشهوة والحكمة: شهوت رانی و دانش با هم جمع نشوند.

لا يجتمع الفناء والبقاء: هستی و نیستی با هم جمع نشوند.

لا يجتمع حبّ المال والثناء: با حبّ مال ستایش مردم بدست نیابد.

لا يجتمع الورع والطمع: پارسائی و طمعکاری با هم جمع نشوند.

لا يجتمع الصَّبْر والجزع: شکیبائی و بیتابی با هم جمع نشوند.

لا تجتمع عزيمة ووليمة : دل بکاری دیگر نهادن با طعام خوردن جمع نگردند.

145

لا تجتمع أمانة و نميمة : سخن چینی و امانت داری با هم جمع نگردند.

146

لا تجتمع الكذب و المرؤة : مردانگی و دروغگوئی با هم جمع نگردند.

147

لا تجتمع الخيانة و الأخوة : خیانت و برادری با هم جمع نگردند.

148

لا يجتمع الباطل و الحق : حق و باطل با هم جمع نگردند.

149

لا يجتمع العنف و الرفق : نرمی و درشتی با هم جمع نگردند.

150

لا يتعلم من يتكبر : کسیکه تکبر کند دانش نیاموزد.

151

لا يتركو عمل متجبر : عمل شخص گردنکش پاکیزه نمیباشد.

152

لا أشجع من برىء : از بی گناه کسی دلیرتر نمیباشد.

153

لا أوقع من بدىء : کسی از دشنام دهنده بی شرم تر نیست.

154

لا أجن من مريب : کسی از بدگمان ترسنده تر نیست.

155

لا أشجع من لبيب : کسی از خردمند دلیرتر نیست.

156

لا أعزّ من قانع : کسی از قناعتگر عزیزتر نیست.

157

لا أذلّ من طامع : کسی از طمعکار خوارتر نیست.

158

لا ترعوى المنیة احتراماً : مرگ از کسی احترام نگه نمیدارد.

159

لا یرعوى الباقون احتراماً : احترام باقی ماندگان در دنیا نگه داشته نمیشود.

160

لا أدب لسيء التّطق : مرد بد سخن بی ادب است.

161

لا سودد لسيء الخلق : مرد بدخو آقا و سرور نمیگردد.

162

لا تحلو مصاحبة غير أريب : همنشینی با شخص نادان شیرین نیست.

163

لا تصفوا الخلّة مع غير أديب : دوستی با شخص غیر ادیب و دانشور پاکیزه نمیباشد.

164

لا تزكو الصنّاعة مع غير أصیل : با بدگهر نیکی نمودن خوش نیست.

165

لا تدوم مع الغدر صحبة الخليل :

با بیوفائی کردن یاری دوست نمیپاید.

166

لا يودّ الأشرار إلاّ أشباههم : ناپاکان جز مانندگان خویش را دوست نمیدارند.

167

لا يصطنع اللّئام إلاّ أمثالهم : ناکسان جز با مانندگان خویش نیکی نکنند.

168

لا تصحب الأبرار إلاّ نظرائهم : نیکان جز با مانندگان خویش دوستی ننمایند.

169

لا تنال الصّحة إلاّ بالحميّة : انسان به تندرستی نرسد مگر با گرسنگی.

170

لا تفسد التّقوى إلاّ غلبة الشهوة :

تقواری از بین نبرد مگر زور آوردن شهوت.

171

لا تدفع المکاره إلاّ بالصّبر : دفع مکاره را نتوان کرد جز با شکیبائی.

172

لا تحاط التّعمر إلاّ بالشّكر : به نعمتها احاطه نتوان کرد مگر با سپاسگذاری.

173

لا تكمل المروّة إلاّ للیب : مردانگی جز برای خردمند تمام و کامل نگردد.

174

لا يصبر على الحقّ إلاّ الحازم الأریب بر حق صبر ننماید مگر دانای دور اندیش.

لا تقوى كالكفّ عن المحارم : هیچ پرهیزکاری مانند دست از حرامها کشیدن نیست.

لا مروّة كالتنزه عن المآثم : هیچ مردانگی

ص: 837

مانند پاکیزه بودن از گناهان نیست.

177

لا جنة أقوى من أجل : هیچ سپری استوارتر از سر رسید و مرگ نیست (که تا آن وعده نرسد کسی در معرض مرگ و آفات قرار نگیرد).

178

لا غادر أخدع من الأمل : هیچ مکر کننده حيله گر تر از آرزو نیست.

179

لا ذخر أنفع من صالح عمل : هیچ پس اندازی سودمندتر از کار نیک نیست.

180

لا حسب أرفع من الأدب : هیچ گوهری بالاتر از ادب و کمال دین داشتن نیست.

181

لا نسب أوضع من الغضب : هیچ نسبی انسان را از خشم فرود آورده تر نیست.

182

لا مال أعود من العقل : هیچ مالی پر فائده تر از عقل نیست.

183

لا فقر أشد من الجهل : هیچ نداری بالاتر از خاموشی نیست.

184

لا حافظ أحفظ من الصمت : هیچ نگهدارنده بالاتر از خاموشی نیست.

185

لا قادم أقرب من الموت : هیچ نزدیک آینده نزدیکتر از مرگ نیست.

186

لا واعظ أبلغ من النصح : هیچ واعظی شیواتر از پند دادن بمردم نیست.

187

لا سؤنة أسوء من الشحّ : هیچ زشتی بالاتر از بخل نیست.

188

لا شرف أعلى من الإيمان : هیچ شرافتی بالاتر از ایمان بخدا و رسول داشتن نیست.

189

لا فضيلة أجّل من الإحسان : هیچ فضیلتی بالاتر از نیکی درباره مردم نیست.

190

لا ضمان على الزّمان : هیچ تضمینی برورگار نیست (و فقر و غنایش پایدار نه).

191

لا رسول أبلغ من الحقّ : هیچ رسولی رساننده تر از حق و درستی نیست.

192

لا ترجمان أوضح من الصدق : هیچ ترجمانی توضیح دهنده تر از راستی نیست (و شخص راستگو همان ظاهر حالش دلیل بر راست گوئی او است)

193

لا داء أدوی من الحمق : هیچ دردی دردناکتر از ابلهی نیست.

194

لا خلق أشین من الخرق : هیچ خوئی زشت تر از نادانی و بیخردی نیست.

195

لا كنز أنفع من العلم : هیچ گنجی سودمندتر

از دانش نیست.

196

لا عز أرفع من الحلم : هیچ عزتی بالاتر از بردباری نیست.

197

لا وحشة أوحش من العجب : هیچ ترسی ترسناکتر از خودپسندی نیست (زیرا که مردم از مرد خود خواه دوری میگزینند).

198

لا شيمة أفيح من الكذب : هیچ روشی زشت تر از دروغگوئی نیست.

199

لا لباس أجمل من السلامة : هیچ لباسی زیباتر از تندرستی نیست.

200

لا مسلك أسلم من الاستقامة : هیچ راهی درست تر از راه راست و پایداری در دین نیست.

(و فى التفسير الأستقامة: هو الأقرار بامام بعد امام الى صاحب الأمر عليهم السلام).

201

لا نعمة أجل من التوفيق : هیچ نعمتی بالاتر از کامیابی نیست.

202

لا سنة أفضل من التحقيق : هیچ روشی برتر و پسندیده تر از تحقیق و دانش نیست.

203

لا جمال أزين من العقل : هیچ زیبایی آراسته تر از عقل و خرد نیست.

204

لا سونة أشين من الجهل : هیچ زشتی زشت تر از جهل و بیخردی نیست.

205

لا مخبر أفضل من الصدق : هیچ خبر دهنده از صدق بالاتر نیست.

206

لا ناصح أنصح من الحقّ : هیچ پند دهنده پندگویی تر از حق نیست.

207

لا سجيّة أشرف من الحقّ : هیچ روشی بالاتر از نرمی نیست.

208

لا معقل أحرز من الورع : هیچ پناهگاهی نگهدارنده تر از ورع نیست.

209

لا شيمّة أذلّ من الطّمع : هیچ روش ناپسندی خوار کننده تر از طمع نیست.

210

لا حصن أمنع من التّقوى : هیچ دژی منيعتر و بلندتر از تقوا نیست.

211

لا دليل أرشد من الهدى : هیچ راهنمائی راه نماینده تر از هدایت نیست.

212

لا شيء أصدق من الأجل : هیچ چیزی راستگوتر از مرگ نیست.

213

لا شيء أكذب من الأمل : هیچ چیزی دروغگوتر از آرزو نیست.

214

لا فاقَة أشدَّ من الحمق : هیچ فقری سخت تر از نادانی نیست.

215

لا خلة أزرى من الخرق : هیچ خوئی عیبناکتر از نادانی و بیخردی نیست.

216

لا عون أفضل من الصبر : هیچ یاری بالاتر از شکیب (در بلاها) نیست.

217

لا خلق أفتح من الکبر : هیچ خوئی زشت تر از کبر و خودپسندی نیست.

218

لا جهل أعظم من الفخر : هیچ ناداننی بزرگتر از بخود نازیدن نیست.

219

لا عزّ أشرف من العلم : هیچ عزّتی بالاتر از علم و دانش نیست.

220

لا شرف أعلى من الحلم : هیچ شرافتی بالاتر از بردباری نیست.

221

لا شفیع أنجح من الاستغفار : هیچ شفیعیه رهاننده تر از طلب آمرزش از خدا نیست.

222

لا وزر أعظم من الإصرار : هیچ گناهی بزرگتر از پافشاری در گناه نیست.

223

لا دین لمسوّف بتوبته : آنکه توبه اش را پس میاندازد دین ندارد.

224

لا عيش لمن فارق أحبته : برای آنکه دوستانش را از دست بدهد زندگی گوارا نیست.

225

لا وسيلة أنجح من الإيقان : هیچ وسیلهٔ رهاننده تر از یقین (بخدا و قیامت) نیست.

226

لا منقبة أفضل من الإحسان : هیچ ستایشی بالاتر از نیکی دربارهٔ مردم نیست.

227

لا إيمان أفضل من الاستسلام : هیچ ایمانی بالاتر از تسلیم در مقابل اوامر و نواهی الهی نیست.

228

لا معقل أمتع من الإسلام : هیچ پناهگاهی بلندتر از دین اسلام نیست.

229

لا سبيل أنجى من الصدق : هیچ راهی رهاننده تر از راستی و درستی نیست.

230

لا صاحب أعزّ من الحقّ : هیچ همنشینی ارجمندتر از حق و راستی نیست.

231

لا دليل أنجح من العمل : هیچ رهنمائی رهاننده تر از کردار نیک نیست.

232

لا عاقبة أسلم من عواقب السلم : هیچ پایانی سالم تر از پایانهای آشتی با مردم نیست.

233

لا شافع أنجح من الاعتذار : هیچ شفیعی رهاننده تر از عذر و پوزش خواستن نیست.

لا اعتذار أنجى للذنب من الإقرار :

هیچ عذر آوردنی برای گناه رهاکنده تر از اقرار نیست.

لا نعمة أفضل من عقل : هیچ نعمتی بالاتر از نعمت عقل و خرد نیست.

لا مصيبة أشد من جهل : هیچ گرفتاری سخت تر از نادانی نیست.

لا زلّة أشد من زلّة العالم : هیچ لغزشی سخت تر از لغزش دانشمند نیست.

لا- جور أظع من جور حاكم : هیچ ستمی دردناکتر از ستمکاری فرماندار نیست (زیرا حاکم و پادشاه ستمشان يك کشور را گرفتار میسازد).

لا حزم لمن لا یسع سرّه صدره : آنکه سینه اش گنجایش نگهداری رازش را ندارد دور اندیش نیست.

لا عقل لمن يتجاوز حدّه و قدره : آنکه از حدّ و اندازه اش تجاوز مینماید بیخرد است.

لا یؤخذ العلم إلا من أربابه : علم را نباید فراگرفت مگر از خداوندان آن علم (که آل پیغمبر صلوات الله علیهم اجمعین میباشند).

لا ینفع الحسن بغير نجابة : خوش صورتی و زیبایی بدون خوش نژادی سود ندهد.

لا ینفع العلم بغير توفیق : علم بدون موفقیت در امور علمی سودمند نیست.

244

لا ینفع اجتهاد بغير تحقیق : اجتهاد بدون تحقیق سودمند نیست.

245

لا خیر فی عزم بغير حزم : در قصد و عزمی که بدون دور اندیشی صورت گیرد خیری نیست.

246

لا خیر فی عمل بغير علم : در عملی که بدون علم باشد خیری نیست.

247

لا یدرك العلم براحة الجسم : با تن پروری علم بدست نخواهد آمد.

248

لا یغلب من لا یتظهر بالحقّ : آنکه حق را پشتیبان خویش قرار ندهد غالب نیست (و غالب با زور و باطل در معنی مغلوب است).

249

لا یخصم من یحتجّ بالحقّ : آنکه با حق احتجاج نماید دشمنی کرده نشود.

250

لا- یفلح من یسرّه ما یضرّه : رستگار نمیگردد کسیکه آنچه که بزبان او است او را شاد میسازد (کنایه از اینکه دنیا سبب گرفتاری انسان است).

ص: 841

251

لا یسلم من أذاع سرّه : کسیکه سرّش را فاش میسازد سالم نمیماند.

252

لا یتزو العلم بغير ورع : علم بدون پرهیزکاری پاکیزه نخواهد بود.

253

لا یسلم الدّین مع الطّمع : با داشتن طمع دین درست نمیماند.

254

لا یشبع المؤمن وأخوه جائع : مؤمن سیر نمیگردد در صورتیکه برادر دینیش گرسنه باشد.

255

لا تزکوا إلاّ عند الکرام الصّناع :

نیکیها خوب و نیک نمیگردند مگر در نزد بزرگان و نیکان

256

لا یتغنی العاقل عن المشاورة : خردمند بی نیاز از مشورت کردن نیست.

257

لا مظاهره أوثق من مشاورة : هیچ پشتیبانی استوارتر از مشورت کردن نیست.

258

لا تستفزّ خدع الدّنيا العالم : فریبهای گوناگون جهان مرد دانشمند را نجبناند و نلغزاند.

259

لا یدهش عند البلاء الحازم : دور اندیش بهنگام گرفتاری خود را نمیبازد.

260

لا یری الجاهل إلاّ مفرطاً : نادان جز در حال تقریط و زیاده روی دیده نشود.

261

لا تلقى الأحمق إلا مفترطاً : احمق را جز در تندروی نخواهی دید.

262

لا يغشّ العقل من انتصحه : آنکس که پذیرای پند باشد عقل را آلوده و تیره نمیگرداند.

263

لا يسلمّ الدّین من تحصّن به : آنکه بدژ استوار دین پناه برد آن را از دست نمیدهد.

264

لا تعصم الدّنيا من التجأ إليها : جهان نگهدارنده آنکه بدان پناه برد نیست.

265

لا تفيء الأمانی لمن عوّل علیها : کسی که جهان را تکیه گاه قرار دهد بآرزوهایش نمیرسد و جهان باو وفا نمیکند.

266

لا يذلّ من اغترّ بالحقّ : کسیکه بواسطه حق عزیز شود خوار نمیگردد.

267

لا يغلب من يحتجّ بالصدق : کسی که با صدق و راستی احتجاج کند شکست نمیخورد.

268

لا يعزّ من لجأ إلى الباطل : کسیکه بیاطل پناه برد عزیز نمیشود.

269

لا يفلح من يتبّهج بالرزائل : آنکس که با کسبها و ناپاکها خورسند است رستگار نیست.

270

لا خير في المعروف المحصى : در خوبی که شمرده

(و منت گذارده) شود خیری نیست.

271

لا خیر فی العمل إلا مع العلم : عمل بدون علم خوب نیست (و باطل است).

272

لا خیر فی خلق لا یزینه حلم : در خوبی که بزیور حلم و بردباری آراسته نباشد خیری نیست.

273

لا خیر فی معین مهین : در یار خوار کننده خیری نیست.

274

لا خیر فی صدیق صنین : در دوست بخیل خیری نیست.

275

لا خیر فی حکم جابر : در حکمی که از روی جور صادر شده باشد خیری نیست.

276

لا شیء أحسن من عفو قادر : چیزی از گذشت و عفو شخص توانا بهتر نیست.

277

لا خیر فی شهادة خائن : خیری در شهادت دادن شخص خیانتکار نیست.

278

لا خیر فی قول الأفاکین : در گفتار دروغگویان خیری نیست.

279

لا خیر فی علوم الکذّابین : خیری در علوم دروغگویان نیست.

280

لا لذّة لصنیعة مّتان : در خوبی شخص مّنت گذار لذتی نمیباشد.

281

لا تدمّ أبدا عواقب الإحسان : پایانهای خوبیها، هیچگاه نکوهیده نمیشد.

282

لا تملك عثرات اللسان : لغزشهای زبانترا مالک شدن نتوانی.

283

لا عزّ إلا بالطّاعة : عزّت جز در طاعت خدا نیست.

284

لا غنى إلا بالقناعة : توانگری جز در قناعت پیدا نشود.

285

لا رأى لمن لا يطاع : کسیکه فرمانش برده نشود رأیی ندارد.

286

لا دين لخدّاع : شخص خدعه کننده بی دین است.

287

لا لؤم أشدّ من القسوة : هیچ ناکسی سخت تر از سنگین دلی نیست.

288

لا فتنة أعظم من الشهوة : هیچ فتنه بزرگتر از شهوت رانی نیست.

289

لا رزية أعظم من دوام سقم الجسد : هیچ گرفتاری بزرگتر از این نیست که پیکر همواره دچار بیماری باشد.

290

لا بليّة أعظم من الحسد : هیچ گرفتاری بزرگتر از رشگ و حسد نیست.

291

لا لذّة في شهوة فانية : در عيش فاني شدني دمي لذّتي ليست.

ص: 843

لا عيش أهنأ من العافية : هیچ خوشیء از تندرستی گواراتر نیست.

لا غائب أقرب من الموت : هیچ پنهانی از مرگ بانسان نزدیکتر نیست.

لا خازن أفضل من الصّمت : هیچ خزینه داری از خاموشی برتر نیست (که نمیگذارد کسی باسرار انسان پی ببرد).

لا ينتصر المظلوم بلا ناصر : ستمکشی که یاری ندارد یاری کرده نشود.

لا ينتصف البرّ من الفاجر : نیکوکار از بدکار انصاف نمی بیند (و اگر شخص آبرو داری باشد باید تحمّل کند بسوزد و بسازد).

لا ينتصف عالم من جاهل : شخص دانا و دانشمند هم از نادان انصاف نمی بیند.

لا يحلم عن السّفیه إلاّ العاقل : از سفیه بردباری نکند مگر خردمند.

لا ينتصف الکریم من اللّئیم : کریم از لئیم نمیتواند داد بستاند.

لا يعرف حقّ الحلیم السّفیه : نادان حقّ و مقام شخص بردبار را نمی شناسد.

لا مرکب أجمع من اللّجاج : هیچ مرکبی سرکش تر از ستیزه خوئی نیست.

لا وزر أعظم من وزر غنى منع محتاجا هیچ گناهی بالاتر از گناه دارائی نیست که ندار را مانع گردد و باو چیزی ندهد.

303

لا ینبغی لمن عرف الله سبحانه أن یتعاضم : برای کسیکه بزرگی خدا را می شناسد سزاوار نیست اینکه بزرگی بفروشد.

304

لا یتطیع أن یتقی الله سبحانه من خاصم آنکه از خداوند سبحان میترسد نمیتواند با دیگری مخاصمه کند.

305

لا خیر فیمن یهجر أخاه بغیر جرم : خیری نیست در آن کسی که برادرش را بدون جرم از خودش براند.

306

لا خیر فی عقل لا یقاربه حلم : خیری نیست در عقلی که به بردباری نزدیک نیست.

307

لا بقاء لأعمار مع تعاقب اللیل و النهار با اینکه روز و شب بدنبال هم میرسند دیگر عمرها را بقاء و دوامی نمیباشد.

308

لا شیء أوجع من الاضطرار إلى مسألة الأعمار : هیچ چیزی دردناکتر از این نیست که

ص: 844

309

لا تكمل المكارم إلا بالعفاف و الإيثار بزرگواریها كامل نشوند مگر بوسیله پاکدامنی (از گناهان) و بخشش نمودن.

310

لا فخر فی المال إلا مع الجود : بدون جود و بخشش در مال فخری نمیباشد.

311

لا عیش أنكد من عیش الحسود و الحقود هیچ زندگانی تیره تر از زندگی رشگیر و کین توز نیست که نیست.

312

لا یصبر للحق إلا من عرف فضله : کسی در راه حق شکیب میورزد که فضل و فزونی حق را بشناسد.

313

لا یحرز الأجر إلا من أخلص عمله :

کسی احراز اجر و مزد از خدا میکند که عملش را خاص برای خدا گذارد.

314

لا یجوز الشکر إلا من بذل ماله : جایز نیست شکر مگر برای کسیکه مالش را بمردم ببخشد.

315

لا یتحقق اسم الکرم إلا من بدء بنواله قبل سؤاله : سزاوار نام کرم نیست مگر کسی که پیش از در خواست از وی مالش را بخواهند ببخشد.

316

لا ینعم بنعم الآخرة إلا من صبر علی بلاء الدنیا : به نعمت آخرت متنعم نخواهد شد مگر کسی که بر گرفتاری دنیا صبر کند.

317

لا ایمان کالحياء و السخاء : هیچ ایمانی مانند شرم و حیا و سخا و بخشش نمیباشد.

318

لا يسود من لا يحتمل إخوانه : سرور و آقا نشود کسیکه بار برادران خود را بدوش دل نگیرد.

319

لا يحمد إلا من بذل إحسانه : ستوده نمیگردد مگر کسیکه با دیگران خوبی و احسان کند.

320

لا يجوز الغفران إلا من قابل الإساءة بالإحسان : آمرزش جایز نیست مگر برای کسی که در برابر بدی نیکی کند.

321

لا يفوز بالتجاة إلا من قام بشرائط الإيمان برستگیاری نرسد مگر کسیکه بشرائط ایمان عمل نماید.

322

لا يجوز العلم إلا من يطيل درسه : علم جایز نیست مگر برای کسیکه درسش را طول بدهد (که گفته اند: الدّرس حرف و التّكرار الف).

323

لا يسلم على الله من لا يملك نفسه : تسلیم در پیشگاه خدا نیست کسیکه نفس خویش را مالک نباشد.

324

لا عدوّ أعدى على المرء من نفسه : برای مرد دشمنی از نفسش دشمن تر نیست.

325

لا معروف أضيع من اصطناع الكفور :

ص: 845

هیچ نیکی تباه تر از نیکی درباره شخص کفران کننده نعمت نیست.

326

لا وزر أعظم من التبجح بالفجور : هیچ گناهی بالاتر از شادی و سرور بفجور و گناهان نیست.

327

لا مرض أضنى من قلة العقل : هیچ مرضی آزار دهنده تر از بیخردی نیست.

328

لا سوءة أسوء من البخل : هیچ زشتی زشت تر از بخل نیست.

329

لا عیش أهنا من حسن الخلق : هیچ عیشی گواراتر از خوشخوئی نیست.

330

لا وحشة أوحش من سوء الخلق : هیچ ترسی ترسناکتر از بدخوئی نیست.

331

لا إيمان لمن لا أمانة له : هر که امانت ندارد ایمان بخدا و رسول ندارد.

332

لا دين لمن لا عقل له : کسیکه عقل ندارد دین ندارد.

333

لا عقل لمن لا أدب له : هر که ادب و کمال دینی ندارد.

عقل ندارد (و هر کمالی که خارج از کمال دین است عین بی کمالی است).

334

لا عمل لمن لا نية له : عمل بدون نیت عمل نیست و باطل است.

335

لا ثواب لمن لا عمل له : هر که عمل برای آخرت ندارد اجر و ثوابی هم ندارد.

336

لا تية لمن لا علم له : کسیکه علم ندارد تیت ندارد.

337

لا علم لمن لا بصيرة له : کسیکه بینش ندارد علمی ندارد.

338

لا بصيرة لمن لا فكر له : کسی که فکر ندارد بصیرت و بینشی ندارد.

339

لا فكر لمن لا اعتبار له : کسیکه عبرت پذیر نیست بی فکر است.

340

لا اعتبار لمن لا ازدجار له : کسی که از دنیا برای رنجش و روی گردانیدنی نیست او پندی نپذیرفته است.

341

لا ازدجار لمن لا إقلاع له : روی گرداندن از دنیا نیست برای کسیکه دل از آن بر نکند.

342

لا مروّة لمن لا همّة له : کسیکه همّتی ندارد مردانگی ندارد.

343

لا ظفر لمن لا صبر له : کسیکه صبر ندارد پیروزی نمییابد.

ص: 846

344

لا نجاة لمن لا إيمان له : کسیکه ایمان بخدا و رسول ندارد رستگار نمیگردد.

345

لا إيمان لمن لا يقين له : آنکه یقین بخدا و رسول ندارد ایمان ندارد.

346

لا صيانة لمن لا ورع له : آنکه پرهیزکار نیست نگهداری (از محرمات الهی) ندارد.

347

لا إصابة لمن لا إئانة له : آنکه تأثی و آهستگی ندارد راست رو نمیشود.

348

لا علم لمن لا حلم له : آنکه بردبار نیست دانشی ندارد.

349

لا هداية لمن لا علم له : آنکه دانشی ندارد براه راست نمیرود.

350

لا سيادة لمن لا سخاء له : رتبه و سرورئی نیست برای کسیکه داد و دهش ندارد.

351

لا حمية لمن لا أئفة له : آنکه حمیت و خون گرمی ندارد (از زشتی) سرباز زدنی ندارد.

352

لا عهد لمن لا وفاء له : آنکه وفا ندارد عهدی ندارد.

353

لا أمانة لمن لا دين له : آنکه امانت ندارد دین ندارد.

354

لا دين لمن لا تقية له : آنکه تقیّه ندارد (و خود را در مهلکه میاندازد یا اسرار آل محمد علیهم السلام را نزد ناکسان و ناهلان فاش میسازد) دین ندارد.

355

لا یكون العمران حیث یجور السلطان آنجا که پادشاه ستمکار را پیشه سازد آبادانی وجود نخواهد داشت.

356

لا یدخل الجنة حبّ و لا متّان : شخص سخت و فریب دهنده و منت گذارنده داخل بهشت نخواهد شد.

357

لا یقوم عزّ الغضب بذلّ الاعتذار :

بزرگی غضب بخواری عذر و پوزش خواستن برابری نمی نماید.

358

لا تقی لذّة المعصية بعذاب النار : لذت گناهکاری بعذاب و دوزخ وفا نمی ماند.

359

لا یتقی الشرّ من فعله إلاّ من یتقیه فی قوله : از شرّ و زشتی در کردار بر کنار نمی ماند مگر کسیکه آنرا در گفتارش رعایت کند و از آن بپرهیزد.

360

لا یكرم المرء نفسه حتی یهین ماله :

مرد نفس خویش را بزرگ نمیگرداند مگر وقتی که مالش را

ص: 847

خوار پندارد (و آن را در راه آبرویش صرف نماید).

361

لا یتّم حسن القول إلاّ بحسن العمل : خوش قولی پایان نمی پذیرد (و حقیقت پیدا نمیکنند) مگر بحسن عمل (که آثار آن گفتار در کردار مشهود افتد).

362

لا ینفع قول بغير عمل : گفتار بدون کردار سودمند نیست و بی فایده است.

363

لا یکمل صالح العمل إلاّ بصالح النّیّة :

عمل صالح کامل نمیگردد مگر به نیت صالح و پاک (و نیت پاک هم این است که شخص کار خوبی که میکند از دیگران چشم مدح و وصف نداشته باشد و فقط آن کار را برای خدا کند و از او چشم پاداش داشته باشد و بس).

364

لا یقصر المؤمن عن احتمال و لا یجزع لرزیة : مؤمن در بردباری کوتاه نمی آید و از برای گرفتاری بیتابی نمیکنند.

365

لا یرف قدر ما بقى من عمره إلاّ نبی أو صدیق : قدر قیمت باقیمانده عمر خویش را نمیداند مگر پیغمبری یا وصی پیغمبری.

366

لا ینفع اجتهاد بغير توفیق : جدّ و کوشش بدون موفقیت سودمند نیست (و انسان بهر وسیله است باید بکوشد و از خدا توفیق خواهد تا موفق گردد).

367

لا یغبط بموّدة من لا دین له : بدوستی مرد بی دین رشک نتوان برد.

368

لا یوثق بعهد من لا دین له : به پیمان و عهد مرد بی دین اعتماد نتوان کرد.

369

لا يقلّ عمل من تقوى و كيف يقلّ ما يتقبّل : عملی که از روی تقوا انجام گیرد کم نیست چگونه کم باشد عملی که پذیرفته شده و مقبول افتاده است.

370

لا يكون الرجل مؤمنا حتى لا يبالي ما ذا سدّ فورة جوعه و لا بأىّ ثوبيه ابتذل : مرد ایمان ندارد تا آنکه (یقینش درباره خدا تا آنجا استوار شود که) باکی نداشته باشد که جوشش گرسنگیش را بهر چه که شد فرو نشانند و از هر کدام جامه اش که شد بپوشد (و لو اینکه کهنه باشد ابتذال ناپاک داشتن جامه و امثال آنست کنز).

371

لا يستخفّ بالعلم و أهله إلاّ أحمق جاهل : علم و اهل علم را سبک نشمارد مگر

ص: 848

کسیکه ابله و نادان باشد.

372

لا یتکبر إلا کلّ و ضیع حامل : تکبر نورزد مگر هر افتاده خوار گمنامی.

373

لا یحسن عبد الظنّ بالله سبحانه إلا کان الله سبحانه عند حسن ظنّه به : هیچ بنده بخداوند سبحان کمان نیک نبرد جز اینکه خداوند سبحان نزد آن کمان نیکی است که او بوی دارد.

374

فی وصف القرآن: لا یفنی عجائبه و لا یتقضی غرائبہ و لا ینجلی الشّبهات إلاّ به و آنحضرت علیه السلام درباره قرآن فرمودند عجائب و غرائب شگفت انگیز قرآن مجید تمام شدنی نیست و شبهه های بشر جز بدان بر طرف گردیدنی نه.

375

لا یکمل ایمان المؤمن حتیّ یعدّ الرّخاء فتنه و البلاء نعمه : ایمان مؤمن کامل نیست تا اینکه فراخی نعمت را فتنه بشمارد و گرفتاری از جانب خدا را نعمت داند.

376

لا یرضی الحسود عمّن یحسده إلاّ بموته أو زوال النّعمه عنه : حسود از کسیکه بر او حسد میبرد راضی نمیشود مگر بمرگش یا اینکه نعمت از او برگردد.

377

لا یقیم امر الله إلاّ من لا یصانع و لا یخادع و لا تغرّه المطامع : فرمان خدای را بر پای ندارد مگر کسیکه مردم را فریب ندهد و حيله بکار نبرد و طمعکاریها او را نفریبد.

378

لا یکمل السّودد إلاّ بتحمّل الأثقال و إسداء الصّدایع : سروری را کامل نگرداند مگر کسیکه بارهای برادران دینیش را بر دارد و نیکیها را آغاز نماید.

379

لا یکمل الشّرف إلاّ بالسّخاء و التّواضع شرف و بزرگی کامل نمیشود مگر با بخشش و فروتنی

لا يودع الجهول إلا حدّ الحسام: بشخص نادان جز تیزی شمشیر هیچ چیز را نتوان سپرد

لا يقوم السفیه إلا مرّ الکلام: جز سخن زشت و درشت هیچ چیز نادان را راست نکند و اصلاح ننماید.

لا يحق المکر السّبیء إلا بأهله: مکر و بد اندیشی باهلش فرود نیاید.

لا يعاب الرّجل بأخذ حقّه وإنّما يعاب

بأخذ ما ليس له : مرد بگرفتن حقّ خودش سرزنش نشود بلکه سرزنش شود بگرفتن آنچه که مال خودش نیست.

384

لا- تخلو الأرض من قائم لله بحججه إِمّا ظاهرا مشهورا و باطنا مغمورا لئلا تبطل حجج الله و بيناته : زمین خالی نمیماند از شخص که بحجّتهای خدا قیام کند و احکام الهی را بر پای دارد خواه آن حجّتها پیدا و خواه پنهان باشد تا اینکه حجّتها و براهین و بیّنات و آثار الهی باطل نشود و از بین نرود.

385

لا يكون الصّدیق صدیقا حتّی یحفظ أخاه فی غیبه و نکبته و وفاته :

دوست دوست نمیباشد مگر اینکه برادر دینیش را در نهانش در گرفتاریش و پس از مرگش نگهداریش کند (و حقّ برادری را ادا نماید).

386

لا یدرك أحد ما یرید من الآخرة إلاّ بترك ما یشتهی من الدّنيا : هیچکس از آخرت آنچه که میخواست بدست نیاورد مگر بواگذاری آنچه از دنیا که دلخواه او است.

387

لا یأمن مجالس الأشرار غوائل البلاء انسان در مجالس ناپاکان و بدان از گرفتاری تباهیها ایمن نیست.

388

لا یحول الصّدیق الصّدوق عن المودّة وإن جفی : دوست راست کردار رخ از دوستی نتابد اگر چه ستم بیند.

389

لا ینتقل الودود الوفیّ عن حفاظه وإن أفصی : دوست وفادار روی از دوستی نگرداند اگر چه رانده و دور کرده شود.

390

لا ینفع العدّة إذا ما أنقضت المدة :

وقتی که دوران عمر انسان سر آمد عدّه و پناه سودی ندهد.

391

لا تدوم علی عدم الإنصاف المودّة :

دوستی با بی انصافی (ورعایت نکردن آداب دوستی) پایدار نیست.

392

لا ینفع الإیمان بغیر تقوی : ایمان بدون پرهیزکاری سودی ندهد.

393

لا ینفع الإیمان للآخرة مع الرّغبة فی الدّنيا : با رغبت و روی آوردن بدنیا ایمان برای آخرت سودی ندارد.

394

لا یترك النّاس شیئا من دنیاهم لإصلاح آخرتهم إلاّ عوّضهم الله سبحانه

ص: 850

خیرا منه : مردم برای اصلاح امور آخرتشان چیزی از دنیایشان را واگذار نکنند جز اینکه خداوند سبحان بهتر از آن را بآنها عوض دهد.

395

لا یترك النَّاسُ شیئا من دینهم لإصلاح دنیاهم إلا فتح الله علیهم ما هو أضرب منه : مردم چیزی از دینشان را برای اصلاح امر دنیایشان مایه نگذارند مگر اینکه خداوند چیزی که زیانش بیشتر از آن باشد بر آنها وارد سازد.

396

لا- ینبغی للعاقل أن یقیم علی الخوف إذا وجد إلى الأمن سیلا : سزاوار نیست که مرد خردمند بر ترس ایستادگی کند در جائیکه برای امنیت راهی پیدا کند (راه امن آخرت همواره و از این وادی پر خوف و خطر کوچیدن باید).

397

لا تلقی المؤمن حسودا ولا حقودا ولا بخيلا : مرد با ایمان بخدا را حسود کین توز و بخیل نخواهی یافت.

398

لا ینجع تدبیر ما لا یطاع : کسیکه فرمانش برده نشود تدبیرش سودمند نیفتد.

399

لا خیر فی المناجات إلا لرجلین عالم ناطق أو مستمع واع : راز و نیاز با خدای تعالی جز برای دو کس نیک نیست دانشمندی سخن گستر شنونده نگهدارنده سخن.

400

لا- خیر فی الصّمت عن الحکمة كما لا خیر فی القول الباطل : خاموشی از حکمت و دانش خوب نیست همچنانکه سخن بیاطل گفتن نیکو نه

401

لا یملك إمساك الأرزاق و إدرارها إلا الرّزاق : نگهداری و ریزش روزیها نیست مگر از جانب خداوند روزی رسان.

402

لا طاعة لمخلوق فی معصية الخالق :

نباید اطاعت مخلوق در عصیان خالص واقع شود (بلکه در چنین جائی باید نافرمانی پادشاه و مخلوق را برای فرمانبرداری خدا کرد).

403

لا ورع أنفع من تجنّب المحارم : هیچ پرهیزکاری سودمندتر از خودداری از گناهان نیست.

404

لا عدل أنفع من ردّ المظالم : هیچ عدلی سودمندتر از بازگرداندن مظلّمه ها و ادای دیون نیست.

405

لا يجمع المال إلاّ الحرص و الحرص شقیّ مذموم : مال را جز حرص گرد نیاورد و شخص حریص و آزمند بدبخت و نکوهیده است.

406

لا يبقى المال إلاّ البخيل و البخيل معاقب

ص: 851

ملوم : مال را جز بخل نگه ندارد و بخیل هم نکوهیده و باز خواست شدنی است.

407

لا تخلوا النفس من العمل حتى يدخل في الأجل : نفس از کار و عمل باز نه ایستد تا اینکه در مرگ داخل شود.

408

لا يستغنى المرء إلى حين مفارقة روحه جسده عن صالح العمل : انسان تا هنگامیکه جانش از پیکرش بیرون نشود از عمل صالح و کار خوب بی نیاز نیست.

409

لا يؤمن بالمعاد من لم يتحرّج عن ظلم العباد : ایمان بقیامت ندارد کسیکه از ستمکردن بمردم باک ندارد.

410

لا غناء بأحد عن الارتیاد و قدر بلاغة من الزّاد : هیچ کس بی نیاز از این نیست که (از عمل صالح) همراهی داشته باشد و از توشه بدان اندازه که او را (ببهشت) برساند.

411

لا يسعد امرء إلا بطاعة الله سبحانه و لا يشقى امرء إلا بمعصية الله : هیچکس نیکبخت نشد مگر باطاعت خدا و هیچکس بدبخت نشد مگر بنافرمانی خدا.

412

لا يكمل إيمان عبد حتى يحب من أحبه لله و يبغض من أبغضه لله : ایمان بنده کامل نگردد مگر اینکه هر که را دوست میدارد برای خدا دوست بدارد و هر که را دشمن میدارد برای خدا دشمن بدارد.

413

لا يصدق إيمان عبد حتى يكون بما في يد الله أوثق بما في يده : ایمان بنده درست نباشد مگر وقتی که با آنچه که در دست خدا است اطمینانش بیشتر باشد تا آنچه که در دست

414

لا يكون حازما من لا يوجد بما في يده و لا يدخر عمل يومه إلى غده : دور اندیش نیست که از آنچه در دستش هست نمی بخشد و عمل امروزش را برای فردایش ذخیره نمی نماید.

لا تدوم حيرة الدنيا ولا يبقى سرورها ولا تؤمن فجعتها: سرگردانی جهان پایدار و شادیش بر قرار نیست و از گرفتاریش هم ایمن نتوان نشست.

لا يسعد أحد إلا بإقامة حدود الله سبحانه ولا يشقى أحد إلا بإضاعتها هیچکس بدبخت نگردد مگر بیایداری حدود خداوند سبحان و هیچکس بدبخت نگردد مگر بضایع کردن آنها.

لا ورع أنفع من ترك المحارم و تجنب الآثام : هیچ پرهیزکاری سودمندتر از واگذاری حرامها و دوری از گناهان نیست.

لا يأمن أحد صروف الزمان و لا يسلم من نوائب الأيام : هیچ کس از گردشهای گوناگون جهان ایمن نتواند زیست و از گرفتاریهایش بر کنار نتواند ماند.

لا يهلك على التقوى سنخ أصل و لا يظماً عليها زرع : با داشتن تقوی ریشه تباه نگردد و هیچ زرعی و کشتی با آن تشنه نماند.

لا ينفع زهد من لم يتحلل عن الطمع و يتحلل بالورع : زهد کسیکه از طمع خویش را خالی نکرده و پارسائی نیاراسته است سودمند نیست.

لا يدرك الله جلّ جلاله العيون بمشاهدة العيان لكن تدركه بحقائق الإيمان : پروردگار بزرگ را دیده ها (ی ظاهر) بدیدن و آشکارا درکش نمایند و لكن بحقیقت ایمان او را دیدن توانند.

لا إله إلا الله عزيمة الإيمان و فاتحة الإحسان و مرضاة الرحمن و مدحرة الشيطان : کلمه لا اله الا الله روی آوردن بایمان و گشودن باب نیکی و احسان و سبب خوشنودی خداوند رحمن و راندن شیطان است.

لا شيء أعود على الإنسان من حفظ اللسان و بذل الإحسان : هیچ چیزی فائده اش برای انسان بیشتر از نگهداری زبان و بذل و بکار بستن احسان نیست.

لا يعدم الصبور الظفر و إن طال به الزمان : شخص شکیبا پیروزی را گم نکند اگر چه روزگار بروی سخت و دراز گذرد.

لا شيء يدخره الإنسان كالإيمان بالله سبحانه و صنایع الإحسان :

انسان هیچ چیزی را مانند ایمان بخدا و رسول و بکار بستن نیکیها نمیتواند پس انداز نماید.

لا- يستقيم قضاء الحوائج إلا بثلاث بتصغيرها لتعظم وسترها لتظهر و تعجيلها لتتهتأ: قضاء حاجات راست نیاید مگر بسه چیز بکوچک گرفتن آن تا اینکه بزرگ گردد، بپوشاندنش تا اینکه پیدا گردد، به تند انجام دادنش تا اینکه گوارا شود.

ص: 853

لا يدرك أحد رفعة الآخرة إلا بإخلاص العمل و تقصير الأمل و لزوم التَّوَّي:

هیچکس بزرگی آخرت را در نیابد مگر اینکه عملش را پاک و خالص برای خدا گذارد و آرزو را کوتاه گرداند، و پرهیزکاری را ملازم گردد.

لا يقوم حلاوة اللذة بمرارة الآفات :

شیرینی لذت (و عیش جهان) بتلخی گرفتاریها (ی آخرت) نمیرسد.

لا توارى لذة المعصية فضوح الآخرة و أليم العقوبات : لذت گناهکاری برسوائی و گرفتاری باز خواستههای آخرت نمی ارزد.

لا يصبر على مرّ الحقّ إلا من أيقن بحلاوة عاقبته : بر تلخی حق شکیب نتواند ورزید مگر کسی که شیرینی پایان کار شکیب را یقین کرده باشد.

لا يفوز بالجنة إلا من حسنت سريره و خلصت نيته : بهشت نرسد مگر کسی که نیکو باطن و پاکیزه نیت بوده باشد.

لا يترك العمل بالعلم إلا من شكّ في الثواب عليه : با داشتن علم عمل را ترك نکند مگر کسیکه در ثواب آن شكّ داشته باشد.

لا يعمل بالعلم إلا من أيقن بفضل الأجر فيه : عمل بعلم خویش نکند مگر کسیکه به بسیاری اجر و مزد آن یقین داشته باشد.

لا يكمل المروّة إلا باحتمال جنایات المعروف : مردانگی شخص کامل نگردد مگر بکشیدن بار خسارات نیکی.

لا يتحقّق الصبر إلا بمقامات ضدّ المألوف : صبر تحقّق پیدا نکند مگر بمقایسه ضدّ آنچه که با آن الفت گرفته شده است (یعنی انسان در حال گرفتاری بگرفتارتر از خود بنگرد تا آن حالتی که در آن است برایش گوارا گردد).

لا يكون المؤمن إلا حلِيمًا رحِيمًا : مؤمن نیست مگر کسیکه بردبار و مهربان باشد.

لا يصدر عن القلب السَّليم إلا المعنى المستقيم : از قلب سالم و درست جز معنی مستقیم و راست صادر نشود.

لا يرؤس من خلا عن الأدب و صبا إلى اللُّعب : کسیکه از ادب و کمال خالی باشد و بلهو و بازیچه میل نماید چنین کسی سرور و مهتر نخواهد شد.

لا يفلح من وله باللُّعب و استهتر

ص: 854

باللهو و الطرب : کسی که شیفتهٔ لهو و بازی باشد و در طرب و خرمی و بازیچه حریص باشد رستگار نمیگردد.

440

لا يستغنى عامل من استزادة من عمل صالح : آنکه عمل نیک را بجا میآورد سیر و بی نیاز نمیگردد و از اینکه همواره کردار نیک را در کار افزایش باشد.

441

لا يستغنى الحازم أبدا عن رأی سدید راجح : شخص دور اندیش بی نیاز از این نیست که رایی افزون و استوار داشته باشد.

442

لا ينتصف من سفية قط إلا بالحلم عنه : هرگز از نادان داد نتوان ستاند مگر با بردباری از وی.

443

لا يقابل مسيئى بأفضل من العفو عنه بدکار را برابر نتوان کرد بچیزیکه افزون از عفو و گذشت از وی باشد.

444

لا خير فى المعروف إلى غير عروف : در نیکی که با غیر نیکی کننده بجای آورده شود خیری نیست.

445

لا خير فى الكذابين ولا فى العلماء الأفاكين : در دروغگویان و دانشمندانی که تهمت زننده اند خیری نیست.

446

لا يزكوا عند الله سبحانه إلا عقل عارف و نفس عزوف : نزد خداوند سبحان پاکیزه نیست مگر عقل عارف خداشناس و نفسی که از گناه بر گردنده باشد.

447

لا خير فى قوم ليسوا بناصحين ولا يحبون الناصحين : در مردمی که یکدیگر را پند دهنده نیستند و پند دهندگان را دوست نمیدارند خیری نیست.

448

لا خير فى الدنيا إلا لأحد رجلين رجل أذنب ذنوبا فهو يتداركها بالتوبة و رجل يجاهد نفسه على طاعة الله سبحانه : در دنیا خیری نیست مگر برای دو کس یکی مردی که گناهای را مرتکب گردد و بتوبه آنها را تدارك نماید دیگر مردی که در طاعت خدایتعالی با نفسش بجنگد

(و آن را بکار دارد)

449

لا ینجو من اللّٰه سبحانه من لا ینجو النّاس من شرّه : از عذاب خداوند سبحان رهائی نمییابد کسیکه مردم از شرّش رهائی ندارند.

450

لا یؤمن اللّٰه عذابه من لا یأمن النّاس

ص: 855

جوره : کسی که مردم از دست جور و ستمش ایمن نباشند خدا او را از عذابش ایمن نمیگرداند.

451

لا يقرب من الله سبحانه إلا كثرة السجود و الركوع : انسان را بخداوند سبحان نزدیک نمیگرداند مگر بسیاری سجود و رکوع.

452

لا يذهب الفاقة مثل الرضا و القنوع : چیزی فقر و نداری را مانند رضای بقضای خدا و قناعت از بین نمیبرد.

453

لا لوم لهارب من حفته : آنکه از مرگش گریزنده است مورد نکوهش واقع نمیشود.

454

لا- خير في أخ لا- يوجب لك مثل الذي يوجب لنفسه : خیری نیست در برادری که برای تو واجب میدانند آنچه را که برای خودش واجب میداند.

455

وقال عليه السلام في وصف جهنم:

لا يظعن مقيمها و لا يفادی أسيرها و لا تقتصيم كبولها و لا مدّة للدار فتغنى و لا أجل للقوم فيقضى : و آنحضرت عليه السلام درباره جهنم فرمودند: جای گیرنده در جهنم از آن بیرون آینده نیست اسیرش فدا داده نشود که جان خود را از آن ورطه باز خرد بنده هایش ناگسستی، مدت و زمان خانه اش بسر نیامدنی و حکم مگر بر جای گیرندگان در آن جاری نشدنی است (خدایا بحق محمد و آل محمد علیهم السلام قسمت میدهیم که ما را در آن جای ندهی و بآتش قهرت نسوزانی).

456

وقال عليه السلام في وصف من ذمه لا يحتسب رزية و لا يخشع تقيّة :

و آنحضرت درباره کسیکه او را نکوهشگر بود فرمود:

آن مرد برای خود نه بلایی را بشمار میآرد (و پیش بینی میکند) و نه از مرکز ترسی میترسد (که ناگاه از دو طرف هر دوی اینها با و روی آورند و امیدش را قطع مینمایند).

457

لا يعرف باب الهدى فيتبعه و لا باب الردى فيصده عنه : آن مرد باب هدایت را نمی شناسد تا آن را پیروی کند و نه باب هلاکت را میداند تا

خود را از آن کنار کشد.

458

لا مرحبا بوجوه لا ترى إلا عند كلِّ سؤة نيكو مباد چهره هائیکه یافت نشوند مگر نزد هر زشتی و پیش آمد بدی.

459

لا ریاسة كالعدل فی السیاسة :

ص: 856

در کار سیاستمداری هیچ ریاستی بهتر از عدل و دادگری نیست.

460

لا خیر فی المنظر إلا مع حسن المخبر : هیچ خیری در دیدار نیست مگر اینکه باحسن و خوش خبری توأم باشد.

461

لا خیر فی شیمه کبر و تجبر و فخر : هیچ خیری در روش کبر و گردنکشی و فخر و نازش نیست.

462

لا ینبغی أن یعدّ عاقلاً من یغلبه الغضب و الشهوة : آنکه خشم و شهوت بر وی غالب است سزاوار نیست خردمندش بشمارند.

463

لا تنفع الصنیعة إلا فی ذی وفاء و حفیظة نیکوئی سود ندهد مگر در شخصی که صاحب وفاء و نگهداری آن نیکی باشد.

464

لا تنجع الریاضة إلا فی نفس یقظة : ریاضت سودمند نیست مگر در نفسی که بیدار باشد.

465

لا خیر فی لذّة توجب ندما و شهوة تعقب ألما : در لذتی که موجب پشیمانی و شهوتی که بدنبالش گرفتاری و درد باشد خیری نمیباشد.

466

لا یقابل بآل محمّد صلوات الله علیه و علیهم من هذه الأمة أحد و لا یستوی بهم من جرت نعمتهم علیه أبدا :

بآل محمّد صلوات الله علیه و علیهم کسی از این امت برابری نکند و با آنان مساوی نیست کسی که نعمت آل محمّد بر او همواره جاری است (و از جاّده بدبختی و هلاکت بر طریق سعادت و رستگاری روان است).

467

لا شرف أعلى من التّوی : هیچ بزرگی از پرهیزکاری و ترس از خدا بزرگتر نیست.

468

لا تلف أعظم من الهوی : هیچ تلف شدنی و نابودنی بزرگتر از هواپرستی نیست.

469

لا عمل أعظم من الورع : هیچ عملی بزرگتر از پارسائی و پرهیزکاری نیست.

470

لا ذلّ أعظم من الطّمع : هیچ خواری بزرگتر از طمعکاری نیست.

471

لا لباس أفضل من العافية : هیچ لباسی خوش برش تر از تندرستی نیست.

472

لا شیء أفضل من إخلاص عمل فی صدق نية : هیچ چیزی برتر از اخلاص عملی که با صدق نیت توأم باشد نیست.

ص: 857

473

لا شيء أحسن من عقل مع علم و علم مع حلم و حلم مع قدرة : هیچ چیزی نیکوتر از عقلی که با علم و علمی که با حلم و حلمی که با قدرت و توانائی توأم باشد نیست.

474

لا ينصح اللّئيم أحدا إلا عن رغبة أو رهبة فإذا زالت الرّغبة والرّهبة عاد إلى جوهره : لئیم و ناکس هیچکس را پند ندهد مگر یا از روی امید یا بیم همینکه بیم و امید تمام شد او هم بسوی سرشت زشت خویش باز میگردد.

475

لا نعمة أهنا من الأمن : هیچ نعمتی گواراتر از امنیّت نیست.

476

لا سواة أقبح من الأمن : هیچ زشتی از منت نهادن زشت تر نیست.

477

لا خير في قلب لا يخشع و عين لا تدمع و علم لا ينفع : در دلی که ترسد و دیده که نگرید و دانشی که سود نبخشد خیری نیست.

478

لا خير في عمل إلا مع اليقين و الورع :

خیری در عمل نیست مگر اینکه با یقین بآخرت و پرهیزکاری توأم باشد.

479

لا تسكن الحكمة قلبا مع حب شهوة با وجود حب شهوت و آرزومندی بدنیا حکمت در دل جای نخواهد گرفت.

480

لا حكمة إلا لعصمة : حکمت جز با نگهداری نفس از گناه بدست نیاید.

481

لا قوی اقوی ممن قومی علی نفسه فملکها : هیچ توانائی تواناتر نیست از کسی که بر نفسش توانائی داشته باشد و آن را مهار کند.

482

لا عاجز أعجز ممّن أهمل نفسه فأهلكها هیچ ناتوانی ناتوانتر نیست از کسیکه نفسش را واگذارد تا او را هلاك سازد.

483

لا غنى مع سوء تدبير : با ولخرجی و بیش از اندازه درآمد خرج کردن توانگرئی بکار نیست.

484

لا فقر مع حسن تدبير : با حسن تدبیر و خرج را با دخل موازنه کردن ندارئی باقی نخواهد ماند.

485

لا يكون العالم عالما حتّى لا يحسد من فوقه و لا يحتقر من دونه و لا يأخذ على علمه شيئا من حطام الدنيا :

عالم عالم نیست مگر وقتی که بر ما فوق خودش رشگ نبرد وزیر دست خود را کوچک نشمارد و برای علمش چیزی از مال دنیا را دریافت ننماید (و برای

ص: 858

خدا تدریس نماید و بکار مردم برسد).

الفصل السابع و الثمانون : حرف الیاء بلفظ ینبغی

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الیاء بلفظ ینبغی قال علیه السلام:

فصل هشتاد و هفتم از آنچه که وارد گردیده است از حکمت‌های حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف یاء بلفظ ینبغی آنحضرت ع فرمود:

1

ینبغی للعاقل أن لا یخلو فی کلّ حال من طاعة ربّه و مجاهدة نفسه : خردمند را سزد که در تمام حالات از طاعت پروردگارش و پیکار با نفسش باز نماند و خالی نباشد.

2

ینبغی للعاقل أن یعمل للمعاد و یتکثر من الرّاد قبل زهوق نفسه و حلول رمسه : مرد خرد را سزد که برای آخرتش کار کند و توشه معاد اندوزد پیش از آنکه جان از پیکرش در کشیده شود و بگور (تنگ و تاریک) سپرده آید.

3

ینبغی للمؤمن أن یلزم الطّاعة و یتحف الورع و القناعة : سزاوار است که مرد با ایمان طاعت پروردگارش را ملازم باشد و جامه پرهیز و قناعت را به پیکر در پوشد.

4

ینبغی لمن عرف الله سبحانه أن لا یخلو قلبه من رجائه و خوفه : سزاوار است کسیکه خداوند سبحان را می شناسد اینکه قلبش را از بیم و امید تهی نگذارد (و همواره بیاد خدا باشد).

5

ینبغی لمن عرف نفسه أن یلزم القناعة و العفة : سزاوار است کسیکه خویشتن را شناخت (و دانست از این سرای رفتنی و حسابش در حشر با خدا است) قناعت و پاکدامنی را ملازم بوده باشد.

6

ینبغی لمن عرف الدّنيا أن یزهد فیها و یعرف عنها : کسی که جهان را شناخت سزاوار است اینکه در آن بگوشه گیری گراید و روی از جهان بگرداند.

ينبغى لمن عرف دار الفناء أن يعمل لدار البقاء : سزاوار است آنکه دنيای فانی را

ص: 859

شناخت اینکه برای سرای باقی کار کند.

8

یَنْبَغِي لِمَنْ عَرَفَ شَرَفَ نَفْسِهِ أَنْ يَنْزِهَا عَنْ دَنَاءَةِ الدُّنْيَا : سزاوار است برای کسی که بزرگواری و جاه خویش را شناخت اینکه نفس خویش را از پستی و آلودگی دنیا پاکیزه سازد.

9

یَنْبَغِي لِمَنْ عَرَفَ سُرْعَةَ رِحْلَتِهِ أَنْ يَحْسِنَ التَّأَهُبَ لِنَقْلِهِ : سزاوار است برای کسی که زود رفتنش را از جهان شناخت باینکه ساز و برگ رفتنش را نیکو تهیه بیند.

10

یَنْبَغِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يَقْدِمَ لِأَخْرَجِهِ وَيَعْمُرَ دَارَ إِقَامَتِهِ : مرد خرد را سزد که زاد و توشه برای آخرتش پیش فرستد و سرای ماندنش را آباد سازد.

11

یَنْبَغِي لِمَنْ عِلْمَ سُرْعَةِ زَوَالِ الدُّنْيَا أَنْ يَزْهَدَ فِيهَا : سزاوار است کسیکه دانست که دنیا با چه تندی و شتابی از بین می رود اینکه کناره گیری را در آن بگزیند.

12

یَنْبَغِي لِمَنْ أَيْقَنَ بَبَقَاءِ الآخِرَةِ وَدَوَامِهَا أَنْ يَعْمَلَ لَهَا : سزاوار است برای کسی که یقین بپایداری و دوام آخرت دارد اینکه برای آخرت کار کند.

13

یَنْبَغِي لِمَنْ عَرَفَ اللَّهَ سَبْحَانَ أَنْ يَرْغَبَ فِيهَا لَدِيهِ : سزاوار است برای کسیکه خداوند پاک را شناخت باینکه آرزومند آنچه که نزد او است باشد. (اینجمله را بمناسبت مقام از کتاب مطالب السؤل محمد بن طلحه شافعی تیمنا نقل مینمایم).

14

یَنْبَغِي لِلْعَالِمِ أَنْ يَكُونَ صِدُوقًا لِيُؤْمِنَ عَلَى مَا قَالَ وَأَنْ يَكُونَ مَشْكُورًا لِيَسْتَوْجِبَ الْمَزِيدَ وَأَنْ يَكُونَ حَمُولًا لِيَسْتَحِقَّ السِّيَادَةَ وَأَنْ يَعْمَلَ بَعْلَمَهُ لِيَقْتَدِيَ النَّاسَ بِهِ :

سزاوار است که مرد دانشمند و عالم راستگو باشد تا اینکه بر آنچه که میگوید ایمن باشد (و مردم از وی باور دارند) و اینکه شاکر باشد تا اینکه در خور فزونی و زیادتی نعمت علم گردد و بردبار باشد تا اینکه سزاوار سروری شود و اینکه بعلمش عمل کند تا اینکه مردم (در کار عمل برای آخرت) باو اقتدا نمایند.

ينبغى لمن رضى بقضاء الله سبحانه أن يتوكل عليه : سزاوار است كسيكه بقضای خداوند سبحان راضی است اينكه بر او توكل نمايد (و او را در كارها يار و پشتيان گيرد).

ينبغى لمن عرف نفسه أن لا يفارقه

ص: 860

الحزن و الحذر : سزاوار است برای کسی که نفس خود را شناخت باینکه از اندوه و ترس از کار آخرت جدائی نگیرد.

17

ینبغی لمن عرف الزّمان أن لا یأمن صروفه سزاوار است برای کسیکه روزگار را شناخت باینکه ایمن از گردشهای گوناگون آن ننشیند.

18

ینبغی لمن عرف التّاس أن یزهد فیما أیدیههم سزاوار است برای کسیکه مردم را شناخت باینکه در آنچه که در دستهای مردم است زهد و کناره گیری را اختیار نماید.

19

ینبغی لمن عرف الأشرار أن یعتزلهم :

سزاوار است کسیکه ناکسان را می شناسد باینکه از آنها کناره گیری (و با آنها در نیامیزد).

20

ینبغی لمن عرف الفجّار أن لا یعمل عملهم :

سزاوار است برای کسیکه بد کاران را می شناسد باینکه خودش مانند آنها عمل نکند.

21

ینبغی للعاقل أن یکتسب بماله الحمد و یصون نفسه عن المسئلة : سزاوار است که مرد خرد با مالش ستایش مردم را بدست آرد (و با آنها بخشش نماید) و خودش را از در خواست از مردم نگهداری کند.

22

ینبغی أن یكون افعال الرّجل أحسن من أقواله و لا یكون أقواله أحسن من أفعاله : سزاوار است که کردار مرد بهتر از گفتارش باشد و نباید که گفتارش از کردارش بهتر باشد.

23

ینبغی للعاقل أن یخاطب الجاهل مخاطبة الطّیب المریض : سزاوار است که مرد خرد نادان را خطاب کند همانطور که طیب مریض را خطاب میکند و دستور میدهد.

24

ینبغی أن یتداوی المؤمن من أدواء الدّنیّا كما یتداوی ذو العلة و یحتمی من شهواتها و لذّاتها كما یحتمی المریض : سزاوار است که مرد

مؤمن دردهای دنیا را از خویش مداوا نماید بدانسانکه شخص بیمار مداوا میکند و از شهوات و لذتهایش بپرهیزد همانطور که شخص دردمند و مریض میپرهیزد.

25

ينبغى أن يكون علم الرجل زائدا على نطقه و عقله غالبا على لسانه : سزاوار است که علم مرد بر گفتارش بچربد و عقلش بر زبانش پیشی گیرد و غالب باشد.

26

ينبغى أن يكون الرجل مهيمنا على نفسه

ص: 861

مراقبا قلبه حافظا لسانه : سزاوار است که مرد بر نفسش آگهی داشته باشد دلش را مواظبت کننده و زبانش را نگهدارنده باشد (تا آن بزنگار هوس آلوده نگردد و این بغیر حق سخن نگوید).

27

ينبغى للعاقل أن يحترس من سكر المال و سكر القدرة و سكر العلم و سكر المدح و سكر الشّباب فإنّ لكلّ ذلك رياح خبيثة تسلب العقل و تستخفّ الوقار : خردمند را سزد که خویش را نگهداری کند از مستی مال و مستی قدرت و توانائی و مستی علم و مستی ستایش و مستی جوانی زیرا که برای هر يك از اینها بادهائی است پلید و زشت که عقل را میگیرند و وقار و گرانی شخص را به سبکی مبدل میسازند.

28

ينبغى للعاقل أن يكثر من صحبة العلماء الأبرار و يجتنب مقاربة الأشرار و الفجّار : مرد خردمند را سزد که با علماء نیکو کردار بسیار همنشینی کند و از نزدیکی با بدان و بدکاران دوری گزیند.

29

ينبغى أن يهان مغتتم مودّة الحمقى :

سزاوار است آن کسیکه دوستی ابلهان را غنیمت میشمرد اینکه خوار گردد.

30

ينبغى لمن أراد إصلاح نفسه و إحراز دينه أن يجتنب مخالطة الدّنيا :

سزاوار است آنکس که اراده دارد نفسش را اصلاح نماید اینکه از آمیزش با مردم دنیا دوری گزیند.

31

ينبغى لمن عرف نفسه أن لا يفارقه الحذر و التّدّم خوفاً أن تزلّ به بعد العلم القدم : برای کسیکه شناسای نفس خویش است سزاوار است باینکه از ترس و پشیمانی (از عمر از دست رفته غفلت نوزد و) جدا نگردد از ترس اینکه مبادا پس از دانستن (و شناختن دیو نفس درشتی آغازد و زمام از دست عقل در گسلاند) و بدان واسطه قدم از جادّه حق و هدایت بلغزد.

32

ينبغى أن يكون التّفاخر بعلى الهمم و الوفاء بالذّم و المبالغة فى الكرم لا ببوالى الرّم و رذائل الشّيم : (اگر کسی اهل فخر و نازش باشد) سزاوار است که بنازد به بلندی همّتها و وفا کردن به پیمانها و پافشاری در کرم و جوانمردی نه اینکه بنازد باستخوانهای پوسیده و کردارها

ينبغى للعاقل إذا علم أن لا يعتف وإذا علم أن لا يأنف: سزاوار است که خردمند را هر گاه علمی را بوی بیاموزند بگردنکشی نگراید و هنگامی که علم را او بدیگری میآموزد رخ نتابد و تنگدل نگردد.

الفصل الثامن و الثمانون : حرف الياء بلفظ يستدل

اشاره

مما ورد من حکم امير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام في حرف الياء بلفظ يستدل قال عليه السلام فصل هشتاد و هشتم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام در حرف ياء بلفظ يستدل آنحضرت فرمود

1

يستدلّ على إيمان الرجل بالتسليم و لزوم الطاعة : بر ایمان مرد راه برده میشود باینکه فرمان خدای را گردن نهد و او امرش را ملازم باشد.

2

يستدلّ على عقل الرجل بالعفة و القناعة بر عقل و خرد مرد باین راه برده میشود که خود را بزبور عفت و قناعت آراسته دارد.

3

يستدلّ على عقل كل امرء بما يجرى على لسانه : بر عقل هر مردی راه برده میشود بآنچه که بر زبانش جاری میگردد. (که کلام المرء دلیل علی عقله).

4

يستدلّ على الإدبار بأربع بسوء التدبير و قبح التبذير و قلة الاعتبار و كثرة الاغترار : به برگشت روزگار بچهار چیز استدلال میگردد: بد بچاره کار برخاستن، مال را بزشتی و بی اندازه و بیجا خرج کردن، بکم از دنیا عبرت گرفتن و به بسیار از دنیا فریب خوردن.

5

يستدلّ على العاقل بأربع بالحزم و الاستظهار و قلة الاغترار و تحصين الأسرار : بر خردمند راه برده میشود بچار چیز بدور اندیشی و یار و پشتیبان گرفتن و کمتر مغرور شدن بدنیا و نگهداشتن اسرار زندگی و دوستان.

6

يستدلّ على دين الرجل بحسن تقواه و صدق ورعه : بدین مرد راه برده میشود باینکه تقوایش خوب و پارسائی و پرهیزکاریش درست باشد (و)

ابن الوقت نباشد که بنفع دنیايش فقط پارسا و با تقوا باشد).

ص: 863

يستدلّ على شرّ الرّجل بكثرة شرهه و كثرة طمعه : بسوى بدى مرد راه برده ميشود به بسيارى آز و حرص و طمعش.

يستدلّ على عقل الرّجل بحسن مقاله و على طهارة أصله بجميل أفعاله : بر حسن عقل راه برده ميشود باينكه گفتارش نيك و نهادش پاكيزه و كردارش نيكو و آراسته باشد.

يستدلّ على نبل الرّجل بقلة مقاله و على تفضّله بكثرة احتماله : براست روى و بزرگى مرد استدلال ميگردد بكم گوئيش و بفضل و فزونيش به بسيارى بردباريش.

يستدلّ على كرم الرّجل بحسن بشره و بذل برّه : بر جوانمردى مرد استدلال ميشود بگشاده روئيش و نيكي خوئى و احسان كردنش.

يستدلّ على المحسنين بما يجرى لهم السن الأختيار من حسن الأفعال و جميل السّيرة : بسوى نيكان راه يافته ميشود بانچه كه درباره آنان بر زبان نيكان جارى ميگردد از خوبى كردار و خوشرفتارى با مردم.

يستدلّ على إدار الدول بأربع تضييع الأصول و التمسك بالفروع و تقديم الأراذل و تأخير الأفاضل : بر برگشت دولتها و سلطنتها بچهار چيز استدلال ميگردد در آمد کشور را (كه عبارت از کشاورزى و تجارت است) از بين بردن و بشاخه ها (و چيزهاى كم اهميت) چنگ در افكندن ناكسان را مقدّم و دانشمندان را مؤخر داشتن (واين چهار فصل وارونه امروز در کشور اسلامى ما ايران بسيار خوب بمورد اجراست نيكان بر کنار و ناپاكان بتمام معنى سركاراند).

يستدلّ على اللّيم بسوء الفعل و قبح الخلق و ذميم البخل : بر ناكس و پست راه برده ميشود به بدكردارى و زشتخوئى و بخلى نكوهيده داشتش.

يستدلّ على الإيمان بكثرة التّقى و ملك الشّهوة و غلبة الهوى : استدلال ميگردد بر ايمان مرد به بسيارى تقوا و زمام شهوتش را بچنگ آوردن و بر هواى نفس غلبه نمودن.

يستندّ على اليقين بقصر الأمل وإخلاص العمل والزَّهد في الدُّنيا : بر يقين داشتن

ص: 864

مرد (بخدا و معاد) استدلال می‌گردد باینکه عملش خالص برای خدا و آرزویش کوتاه و اینکه زاهد و کناره گیر در کار دنیا بوده باشد.

16

يستدلّ على حلم الرّجل بكثرة احتماله و على نبهه بكثرة إنعامه : بر حلم و بردباری مرد استدلال میشود به بسیاری بردباریش (در برابر جهال و ناکسان) و بر بزرگواریش به بسیاری انعام و بخشش نمودنش.

17

يستدلّ على خير كلّ امرء و شرّه و طهارة أصله و خبئه بما يظهر من أفعاله : بر خوبی هر مرد و بر بدیش و پاکیزگی اصل و بد گوهریش استدلال می‌گردد از آنچه که از کردار و رفتارش هویدا می‌گردد.

18

يستدلّ على ما لم يكن بما قد كان : استدلال می‌گردد بآنچه که نمیباشد (از حشر و قیامت که نیامده است بآنچه که از بعث و نشر رسل و کتب و) آنچه که میباشد و آمده است.

19

يستدلّ على مروّة الرّجل ببثّ المعروف و بذل الإحسان و ترك الامتنان : بر مردانگی مرد استدلال میشود پیر کننده کردن و آشکار نمودن خوبی و احسان را همواره بکار بردن و منت گذاشتن را ترك گفتن.

20

يستدلّ على عقل الرّجل بكثرة وقاره و حسن احتماله و على كرم أصله بجمیل أفعاله : استدلال می‌گردد بر عقل مرد به بسیاری سنگینی و وقارش و خوبی حلمش و بر پاکی گهرش به نیکی کردار و رفتارش با مردم.

21

(در خاتمه این فصل این حدیث شریف و شیرین را بمناسبت از کتاب توحید ابن بابویه علیه الرّحمة نقل مینمایم:

فی کتاب التّوحید عن ابن بابویه ره عن اصبع بن نباته قال قال امیر المؤمنین علیه السّلام أوحى الله عزّ و جلّ إلى داود یا داود ترید و أرید و لا یكون إلاّ ما أرید فإن أسلمت لما أرید أعطیتك ما ترید و إن لم تسلّم لما أرید أتعبتک فیما ترید ثمّ لا یكون إلاّ ما أرید: در کتاب توحید ابن بابویه از اصبع بن نباته روایت شده است که او گفت حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام فرمود که خداوند وحی فرستاد بسوی داود که ای داود تو چیزی را اراده میکنی و من هم اراده میکنم و نیست مگر آنچه که من اراده

کنم پس اگر تو تسلیم اراده من شوی آنچه که اراده کرده بتو میدهم و اگر تسلیم اراده من نشدی در آنچه خودت اراده کرده تو را برنج می افکنم و پس از آن رنج هم نیست مگر آنچه را که من اراده کنم انتهی مترجم).

الفصل التاسع و الثمانون : حرف الیاء بلفظ یسیر

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الیاء بلفظ یسیر قال علیه السلام:

فصل هشتماد و نهم از آنچه که وارد گردیده است از حکمت‌های حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف یاء بلفظ یسیر آنحضرت ع فرمود:

1

یسیر الریاء شرك : ریا کمش نیز شرك بخدا است.

2

یسیر الظنّ شكّ : اندکی از سوء ظنّ شكّ بخدا است.

3

یسیر الغیبة إفك : غیبت و بدگویی کمش هم بهتان است.

4

یسیر الشکّ یفسد الیقین : شكّ بخدا کمش هم یقین را از بین میبرد.

5

یسیر الدنیا یفسد الدین : اندکی از دنیا دین را تباه میسازد.

6

یسیر الطّمع یفسد کثیر الورع : اندکی از طمعکاری بسیاری از پارسائی را از بین میبرد.

7

یسیر الحرص یحمل علی کثیر الطّمع : اندکی از حرص شخص را بر بسیاری طمعکاری وامیدارد.

8

یسیر من الدّین خیر من کثیر من الدّنیاء : اندکی از دین بهتر از بسیاری از دنیا است.

9

یسیر المعرفة یوجب الزّهد فی الدّنیاء : اندکی از خداشناسی سبب کناره گیری از دنیا خواهد بود.

10

یسیر الهوی یفسد العقل : اندکی از هوا پرستی عقل را از بین میبرد.

11

یسیر الأمل یوجب فساد العقل : اندکی از آرزومندی دنیا موجب از بین رفتن عقل است.

12

یسیر یکفی خیر من کثیر یطغی : اندکی که کفایت کند بهتر از بسیاری است که شخص را بسر کشی وادارد.

13

یسیر الدّنیاء یکفی و کثیرها یردی : اندکی از دنیا کفایت میکند و بسیاریش شخص را در هم خرد میکند.

14

یسیر الحقّ یدفع کثیر الباطل : اندکی از حق بسیاری از باطل را بر طرف میسازد.

ص: 866

يسير العطاء خير من التعلل بالاعتذار :

اندکی از بخشش و عطا بهتر از بهانه جوئی و عذر آوردن و ندادن است.

يسير العلم يغني كثير الجهل يطغى : اندکی از دانش شخص را بی نیاز میسازد و بسیاری از جهل و نادانی شخص را سرکش و گمراه میگرداند.

يسير التوبة والاستغفار يمحص المعاصي والإصرار : اندکی از توبه و استغفار گناهان و ایستادگی بر آن گناه را درهم میکوبد و از بین میبرد.

يسير الدنيا خير من كثيرها و بلغتها أجدد من هلكتها : اندکی از دنیا بهتر از بسیاری میباشد و توشه که رساننده و بس باشد سزاوارتر از بسیاری است که هلاک کننده باشد.

الفصل التسعون : حرف اليا بيا النداء

اشاره

مما ورد من حکم امير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام في حرف اليا بيا النداء قال عليه السلام:

فصل نودم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امير المؤمنين علي بن ابيطالب عليه السلام در حرف ياء بيا بيا نداء آنحضرت عليه السلام فرمود

1

يا أسراء الرغبة أقصروا فإن المعرج على الدنيا لا يردعه إلا صريف أنياب الحدثان : الا ای اسیران و پای بندان آرزو آرزوها را کوتاه گیرید (و دل از جهان بر کنید) زیرا که بالا رونده بر دنیا را پائین نیاورد مگر صدای بهم خوردن دندانهای حوادث (انسان همینکه بگاه و دستگاه جهان رسید و آرمید که ناگاه دیو حوادث از کمین بیرون تازد و او را با دندان و دست و پای خویش بکوبد و پاره سازد).

2

يا أهل المعروف والإحسان لا تمنوا بإحسانكم فإن الإحسان والمعروف يبطله قبيح الامتنان : شما ای نیکان و ای نیکوکاران نکند که برای احسانتان بر سر مردم منت بگذارید زیرا که منت بر سر مردم نهادن نیکی و احسان را از بین خواهد برد.

يا عبد الله لا تعجل في عيب عبد مذنب فلعله مغفور له فلا تأمن على نفسك صغير معصية فلعلك معذب عليها توای بنده خدا نکند که در عیب گذاری بر بنده گنهکار شتاب آری زیرا ممکن است که (او توبه

ص: 867

کرده و) آمرزیده شده باشد و تو خودت را يك گناه كوچك بر نفست ایمن مباش که ممکن است برای آن بعداب دچار کردی

4

یا بن آدم إذا رأیت اللّٰه سبّحانه یتابع علیک نعمه فاحذره و حصّن النّعم بشکرها : تو ای آدمیزاده هر آنگاه دیدی که خداوند سبحان نعمتهایش را پیایی بر تو فرو میبارد همان موقع از وی بترس و نعمتها را بوسیله سپاسگزاری به بند درکش (که اگر کفران کنی نعمت فوراً قطع خواهد شد)

5

یا دنیا یا دنیا إلیک عنّی اُبی تعرّضت اُمّ الّیّ تشوّقت لا حان حینک غریّ غیرى لا حاجة لی فیک قد طلّقتک ثلاثا لا رجعة فیک فعیشک قصیر و خطرک یسیر و اُملک حقیر آه من قلّآة الرّاد و طول الطّریق و بعد السّفر و عظم الورد : ای دنیای غدار و ای زال مکار آیا تو را کار بدانجا کشیده است که متعرض علی شوی و مرا بسوی خویش کشیدن خواهی برو کنار که علی مردی نیست که تو بوی نزدیک گردی تو برو دیگری را بفریب که مرا در تو نیازی نیست و من تو را سه طلاق گفته ام و رجوعی برای من در تو نیست زیرا که زندگانی در تو کوتاه و قدر و منزلتت اندک و آرزویت کوچک است (و آنانکه در تو دل بسته اند جغدانی چندند که بویرانه ساخته اند و کرکسانی اند که از مردار گندیده تر بطعامهای لذیذ بهشتی و روحانی نپرداخته اند).

وای وای که تا چه اندازه توشه کم است و راه دراز و سفر دور و فرودگاه بزرگ و سخت (از این کریهه های تنگ و گردنه های سخت چسان گذشتن باید بندگان خدای توشه و مرکب این راه پر خطر ترس و تقوای از خدا است از آن غافل میباشد)

6

یا عبید الدّٰنیا و العالمین لها إذا کنتم فی النّهار تبعون و تشترون و باللیل علی فرشکم تتقلّبون و تنامون و فیما بین ذلك عن الآخرة تغفلون و بالعمل تسوّفون فمتی تفکّرون فی الإرشاد فمتی تقدّمون الرّاد و متی تهتمّون بأمر المعاد شما ای بندگان دنیا و کارکنان برای آن اگر بنا شد شما در روز سرگرم خرید و فروش و شب در رختخوابهایتان از این پهلو بدان پهلو بغلطید و بخوابید و در این میان از آخرت غافل مانده عمل برای آن را پس بیندازید

ص: 868

پس چه وقت برای کار هدایت فکری میکنید پس چه وقت زاد و توشه پیش میفرستید کدام هنگام بامر معاد و آخرت همت میگمارید و کاری انجام میدهید (آیا با اینهمه فریادهای رسا و پندهای شیوا هنوز هنگام آن نرسیده است که سر از این خواب گران برکشید و توشه پیش فرستید)؟

7

يا أَيُّهَا النَّاسُ إِلَىٰ رَبِّكُمْ كَم تَوْعظُونَ و لا تَتَّعظُونَ فكم قد وعظتم الواعظون و حذرکم المحذرون و زجرتم الزّاجرون و بلّغكم العاملون و على سبيل التّجاة دلّكم الأنبياء و المرسلون و أقاموا عليكم الحجّة و أوضحو لكم المحجّة فبادروا العمل و اغتنموا المهل فإنّ اليوم عمل و لا حساب و غدا حساب و لا عمل و وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ الا ای مردم جهان تا چند روز شما را بسوی پروردگارتان برانند و پند دهند و شما پند نگیرید و اندرز نپذیرید تا چند واعظان شما را موعظه کنند و ترسانندگان شما را بترسانند و منع کنندگان شما را مانع (از دنیا و گناه) شوند تا کی دانشمندان مطالب عالیه و دستورات خدا را بشما برسانند و انبیا و پیمبران شما را براه نجات و هدایت دلالت کنند و راه را برایتان صاف و هموار سازند (و شما را از بیراهه براه نیائید و طریق حق را نسپرید و عمل را چنگ نیازید هلاکوس رحیل نواخته شد و کاروان پیشاهنگان نزدیک است بمنزل برسند) بسوی عمل بشتابید و مهلت را غنیمت بشمارید زیرا که امروز عمل است و حساب نیست و فردا حساب است و عمل نیست زود که ستمگران بدانند بچه جایگاه سخت و بدی نقل مکان کرده اند.

8

يا أَيُّهَا النَّاسُ أَزْهَدُوا فِي الدُّنْيَا فَإِنَّ عَيْشَهَا قَصِيرٌ و خیرها یسیر و إنّها لدار شخوص و محلّة تنغیص و إنّها لتدنی الآجال و تقطع الآمال ألا و هی المتصدّية للعیون و الجامحة الحرون و المانیة الخئون : الا- ای مردم در دنیا زهد را پیشه خویش سازید زیرا که عیش دنیا کوتاه و خویش کم است دنیا سرای بیرون رفتن است و جایگاه ناخوشی و اندوه است این دنیا است که اجلها را نزدیک و آرزوها را می برد و از بین میبرد هم او است که دیده ها را (برای گریستن) بهم در میفشارد این اسبی است

ص: 869

يا اباذر إنّك غضبت لله سبحانه فارح من غضبت له إنّ القوم خافوك على دنياهم و خفتهم على دينك فاترك في أيديهم ما خافوك عليه و اهرب منهم بما خفتهم عليه فما أوجههم إلى ما منعهم و ما أغناك عمّا منعوك و لو أنّ السّموات و الأرض كانتا على عبد رتقا ثم اتقى الله لجعل له منهما مخرجا فلا تؤنسك إلاّ الحقّ و لا يوحشك إلاّ الباطل فلو قبلت دنياهم لأحبّوك و لو قرضت منها لأمنوك اين سخن شیرین و شیوا را حضرت علیه السلام بهنگامی فرمودند که عثمان جناب اباذر را به ریزه طرد میکرد و آن داستان چنان است که وقتی که ایرادات حقّه ابوذر بر عثمان بسیار و عرصه را بر وی تنگ عثمان امر کرد ابوذر بریزه طرد شود هیچکس نباید او را مشایعت نماید و با وی سخن گوید و مأمور اینکار مروان حکم علیه اللّعنّة و العذاب بود حضرت امیر المؤمنین و امام حسن و امام حسین علیهم السلام با عبد الله جعفر و عقل با امرّ به عثمان مخالفت کردند و ابوذر را مشایعت نموده در بیرون مدینه هر يك با وی سخنی گفته و تودیع نمودند وقتی که حضرت امام حسن با ابوذر مشغول سخن بود مروان گفت یا حسن مگر امریّه خلیفه را نشنیدی و با حضرت درستی کرد حضرت امیر المؤمنین سیئی بصورت اسب مروان زده او را باز گردانید مروان شکایت بعثمان برد عثمان حضرت را طلبید با وی عتاب کرد که چرا امریّه مرا اجرا نکرده سیلی بصورت اسب مروان زده او را بر شمرده اکنون مروانرا سزد که قصاص کند حضرت فرمود امّا در مورد اسب اسب من حاضر است مروان قصاص کند امّا درباره مطالب دیگر چنانچه مروان لب بسخن بگشاید درشت تر از آنها را بر تو خواهم شمرد و نخواهم گفت مگر راست عثمان ناچار دم در کشیده باری حضرت در اینموقع بایی ذر فرمودند: ای اباذر تو برای خدا خشم گرفتی از همان کسیکه برایش خشم گرفتی امید داشته باش این مردم بر دنیایشان از تو ترسیدند

و تو بر دینت از آنها ترسیدی پس آنچه که آنها برای آن از تو میترسیدند در دستشان واگذار و با آن چه که تو برای آن از آنها ترسان بودی بگریز ای اباذر چقدر آنها نیازمندند بآن چیزیکه تو آنها را از آن منع میکردی و چقدر بی نیازی تو از آنچه که آنها تو را از آن مانع میشدند و اگر آسمان و زمین همداستان گردند که بر بنده تنگ گیرند و آن بنده فقط از خدا بترسد (و او را یار و پشتیبان گیرد) البتّه خدا از میان آن دو برای او راهی باز کند و نجاتش دهد ای اباذر نباید که انیس و یار تو باشد مگر حق و نباید که تو را بوحشت افکند مگر باطل تو اگر دنیای آنها را قبول کرده بودی تو را دوست خود میگرفتند و اگر از آنها دنیایشان را قرض میگرفتی امنیت مینداشتند.

10

یا اهل الغرور ما ألّهجکم بدار خیرها زهید و شرّها عتید و نعیمها مسلوب و عزیزها منکوب و مسالمها محروب و مالکها مملوک و تراثها متروک شما ای فریب خوردگان دنیا چه چیز شما را حریص گردانیده است بسرائی که خیرش کم و شرّش دامنگیر و آماده است نعمتش گرفته شدنی عزیزش خوار شدنی آشتیهایش جنگ آمیز مالکش مملوک میراثش واگذار دنی است.

11

یا أيّها النّاس إنّهُ لم یکن لله سبحانه حجّة فی أرضه أوکد من نبینا محمّد صلوات الله علیه و آله و لا حکمة أبلغ من کتابه القرآن العظیم و لا مدح الله تعالی إلاّ من اعتصم بحبله و اقتدی بنبیّة و إنّما هلك من هلك عند ما عصاه و خالفه و اتّبع هواه فلذلک یقول فلیحدّر الذّین یخالفون عن أمره أنّ تصیّبهم فتنّة أو یصیّبهم عذابٌ ألیمّ : الا ای مردم بدانید که از برای خداوند سبحان در روی زمین حجّت و برهانی استوارتر و روشن تر از پیغمبر ما محمّد صلوات الله و سلامه علیه و علی آله نیست و حکمت و دانشی رساننده تر از کتابش که قرآن مجید و بزرگ است نمیباشد و خداوند ستایش نفرموده است مگر کسی را که چنگ در رشته استوار وی زند و برسولش اقتدا نماید و البتّه جز این نیست که هلاک میشود

ص: 871

آنکه هلاک می‌گردد برای اینکه خدا را معصیت کرده خلاف امر او را رفتار و از هوای نفسش پیروی نموده است فلذا در قرآن مجید سوره 24 آیه 63 فرماید کسانیکه از فرمان و دستور الهی سر باز زدند باید بترسند از اینکه بلا و فتنه بآنها برسد یا بعدابی دردناک دچار گردند.

12

يا أَيُّهَا النَّاسُ اقْبَلُوا التَّصِيحَةَ مِمَّنْ نَصَحَكُمْ وَتَلَقَّوْهَا بِالطَّاعَةِ مِمَّنْ حَمَلَهَا إِلَيْكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ لَمْ يَمْدَحْ مِنَ الْقُلُوبِ إِلَّا أَوْعَاها
لِلْحِكْمَةِ وَ مِنَ النَّاسِ إِلَّا أَسْرَعَهُمْ إِلَى الْحَقِّ إِجَابَةً وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجِهَادَ الْأَكْبَرَ جِهَادَ النَّفْسِ فَاشْتَغَلُوا بِجِهَادِ أَنْفُسِكُمْ تَسْعَدُوا وَارْضُوا الْقَالَ وَ
الْقِيلَ تَسْلَمُوا وَ أَكْثَرُوا ذَكَرَ اللَّهَ تَغْنَمُوا وَ كُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا تَفُوزُوا لَدَيْهِ بِالتَّعِيمِ الْمَقِيمِ:

الا ای مردم شما پند را بپذیرید از کسیکه شما را پند همی‌دهد و آنرا با فرمانبرداری و اطاعت تلقی کنید از کسیکه آن پند را بسوی شما حمل کرده است و بدانید که خداوند سبحان از دلها ستایش نفرموده است مگر آن دلی که حکمت و احکام الهی را نگهدارنده تر باشد و نیز از مردم نستوده است مگر آنکس را که حق را پذیرنده تر باشد و بدانید که جهاد (دو تا است یکی جهاد اصغر که آن پیکار در راه خدا است دیگر جهاد) اکبر که جهاد و جنگیدن با نفس است بنابر این جهاد و جنگ با نفوس خویش مشغول باشید تا نیک بخت شوید و قیل و قال را در هم شکنید تا سالم و رستگار مانید بسیار بیاد خدا باشید تا بهره مند گردید بندگان خدای با هم برادر باشید تا در نزد خدا به نعمت پایدار و ماندنی برسید و فائز گردید.

(در خاتمه بمناسبت فصل اینجملات شیوا و گرانها را از کتاب مستطاب بحار الانوار که آن حضرت علیه السلام بنوف بکالی فرمودند مینگارم. قال علیه السلام:

13

يا نَوْفُ إِنَّ طَالَ بَكَانَكَ مَخَافَةَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَرَّتْ عَيْنَاكَ غَدَا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ، يَا نَوْفُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ قَطْرَةِ قَطْرَتِ مَنْ عَيْنِ رَجُلٍ إِلَّا
أَطْفَأَتْ بَحَارًا مِنَ التَّيْرَانِ يَا نَوْفُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ رَجُلٍ أَعْظَمَ مِنْ رَجُلٍ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ أَحَبَّ فِي اللَّهِ يَا نَوْفُ إِنَّهُ مِنْ أَحَبِّ فِي اللَّهِ لَمْ يَسْتَأْثِرْ
عَلَى مَحَبَّتِهِ وَ مِنْ أَبْغَضَ فِي اللَّهِ لَمْ

ینل مبغضیه خیرا: آنحضرت علیه السلام فرمود ای نوف اگر از ترس خدایتعالی گریه تو بطول انجامد فردای قیامت در نزد خدای عزیز و جلیل دیدگانت روشن خواهد بود ای نوف هیچ قطره از چشم مردی نچکد جز اینکه دریا هائی از آتش را خاموش خواهد کرد ای نوف جاه و رتبه هیچکس نزد خدایتعالی بزرگ تر، از آن مردی نیست که از ترس خداوند تعالی بگرید و در راه خدا خلق را دوست بدارد از دوستی و محبتش خسته و ملول نگردد و هر کس برای خاطر خدا خلق را دشمن بدارد بدشمنانش خیر و خوبی نرسد (و آنها را بر وی دستی نباشد).

الفصل الحادی و التسعون: حرف الیاء بلفظ المطلق

اشاره

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام فی حرف الیاء بلفظ المطلق قال علیه السلام فصل نود و یکم از آنچه که وارد گردیده است از حکمتهای حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام در حرف یاء بلفظ مطلق آنحضرت علیه السلام فرمود

1

یبلغ الصادق بصدقه ما یبلغه الکاذب باحتیاله : راستگو بواسطه راستگوئیش میرسد بهمان چیزیکه دروغگو بواسطه دروغ و حيله اش میرسد

2

یکرم العالم بعلمه و الکبیر لسنه و ذو المعروف لمعروفه و السلطان لسلطانه گرامی داشته میشود عالم بواسطه علمش و پیر مرد بواسطه سئش و خوبی کننده برای خویش و پادشاه برای پادشاهیش و قدرتش بر مردم.

3

ینبیء عقل کل امرء ما ینطق به لسانه زبان هر مردی بهر سخنی که تکلم میکند از عقل او خبر میدهد.

4

یتفاضل الناس بالعلوم و العقول لا بالأموال و الأصول : مردم بواسطه علمها و عقلها بر یکدیگر برتری پیدا میکنند نه بواسطه دارائیهها و اصل و نسبها.

5

یحتاج الإمام إلى قلب عقول و لسان قول و جنان علی إقامة الحق صئول :

پیشوای هر قومی نیازمند آن است که دلی دانا و زبانی گویا و جانی برای پایداری حق یورش برنده و توانا داشته باشد (و با کمال نیرومندی حقرا از باطل تمیز دادن تواند).

6

یفسد الیقین الشک و غلبة الهوی

غلبه هوا و شكّ درباره حشر و خدا و قیامت یقین را از بین میبرد.

7

يفسد الطَّمع الورع و الفجور التَّقوى :

طمع پارسائی را و گنهکاری پرهیزکاری را از بین میبراند.

8

وقال عليه السَّلام فى حقِّ من ذمَّه:

يحبُّ أن يطاع و يعصى و يستوفى و لا يوفى، يحبُّ أن يوصف بالسَّخاء و لا يعطى و يقتضى و لا يقضى : دوست میدارد که فرمانش برده شود و خود خدا را فرمان نمیبرد و فایده را خواهان است و خودش وفادار نیست دوست میدارد که او را بجد و سخا و صفا کند و خودش مرد جود و بخشش نیست و میخواهد که درباره او بحقّ قضاوت شود و خودش قضاوت کننده بحقّ نیست (و این فرمایش حضرت تمامش درباره ما مردم صادق است که همه چیز را بنفع خود و زیان غیر خواهیم).

9

يستثمر العفو بالإقرار أكثر ما يستثمر بالاعتذار : میوه و بار گذشت از گناه بواسطه اقرار کردن بیش از بر و بار آن است بواسطه عذر خواستن و پوزش طلبیدن.

10

يغتنم مواخاة الأبرار و تجنّب مصاحبة الأشرار و الفجّار : برادری و دوستی با نیکان مغتنم است و همچنین دوری گزیدن از همنشینی با بدان و بدکاران.

11

يسرّوا و لا تعسّروا و خفّفوا و لا تثقلوا کارها را بر خود و مردم آسان گیرید و سخت گیر نباشید و سبک گیرید و سنگین مگیرید.

12

يبتلى مخالط النَّاس بقرين السَّوء و مداحاة العدوّ : آنکه با مردم آمیزش داشته باشد بناچار با همنشین بد و ستایش دشمن مبتلا و گرفتار میگردد.

13

يحتاج الإسلام إلى الإيمان و يحتاج الإيمان إلى الإيقان و يحتاج العلم إلى العمل : اسلام بسوی ایمان و ایمان بسوی یقین و علم و علم بسوی عمل محتاج و نیازمند است.

يحتاج الإيمان إلى الإخلاص : إيمان به إخلاص و پاکی نیت نیازمند است.

يتمحن المؤمن بالبلاء كما يتمحن بالآثار الخلاص : مؤمن بوسیله بلا و گرفتاری آزمایش میشود همچنانکه طلای خالص بآتش آزمایش میگردد.

يحتاج العلم إلى الحلم و يحتاج الحلم إلى

ص: 874

الكظم : علم بحلم و بردباری احتیاج دارد و حلم و بردباری بفرو خوردن خشم.

17

يمتحن الرجل بفعله لا بقوله : آزمایش می‌گردد مرد بکردارش نه بگفتارش.

18

ينبيء عن قيمة كل امرء علمه وعقله :

علم و عقل هر مردی از ارزش و امتیازش اخبار و اشعار میکند.

19

ينام الرجل على الثكل ولا ينام على الحرب مرد بر داغ جوان خوابیدن تواند و لکن بر ربودن و بردن مالش خواب کردن نتواند.

20

يوم المظلوم على الظالم أشد من يوم الظالم على المظلوم : روز مظلوم ستمکش بر شخص ستمگر سخت تر است تا روز ستمگر بر شخص ستمکش (زیرا تا چشم بهم برزنی جهان میگذرد و روز جزا در میرسد ستمکش بسختی انتقام خویش را خواهد کشید).

21

يشفيك من حاسدك أنه يفتاظ عند سرورك : اینکه رشگ برنده بر تو بهنگام شادیت خشمناک باشد تو را شفا دهنده و خوشحال کننده است.

22

ينبيء عن فضلك علمك وعن إفضالك بذلك : علم و دانش تو از عقل و فزونیت و بخشش و دهش تو از بخشندگیت آگهی میدهند.

23

يغلب الأقدار على التقدير حتى يكون الحتف على التدبير : قضا و قدر خداوند بر اندازه گیری و تدبیر بنده میچربد تا آنجا که مرگ انسان در تدبیر واقع می‌گردد.

24

يجرى القضاء بالمقادير على خلاف الاختيار و التدبير : قضای خداوندی بوسیله مقدرات الهی بر خلاف اختیار و چاره اندیشی بنده جاری می‌گردد.

25

يعجبني أن يكون الرجل حسن الورع متنزها عن الطمع كثير الإحسان قليل الامتنان دوست میدارم که مرد مسلمان پرهیزکاریش خوب و از طمع پاکیزه باشد احسانش درباره مردم بسیار و منت گذاردنش کم باشد.

26

يعجبني من الرجل أن يعفو عن ظلمه و يصل من قطعه و يعطى من حرمه و يقابل الإساءة بالإحسان : آن مردی مرا خوشنود میسازد که از آن کس که بوی ستم میکند در گذرد و با آنکه از وی میبرد پیوند نماید و آن کسی را

ص: 875

که نا امید ساخته است بوی عطا نماید و بدی را با نیکی برابر داند و عوض دهد.

27

يكثر حلف الرجل لأربع: مهانة يعرفها من نفسه أو ضراعة يجعلها سبيلا إلى تصديقه أو عى بمنطقه فيتخذ الإيمان حشوا و صلة لكلامه أو لتهمة قد عرف بها: سوگند خوردن مرد در چهار جا بسیار میگردد خواریکه آنرا از خودش بداند یا تصرّح و زارنیکه آن را وسیله و راهی برای تصدیق مطالبش قرار دهد یا اینکه در سخن گفتنش گرفتگی و لکنتی پدید آید که سوگندها را حشو و زوائدی برای سخنش گیرد (و بخواهد مقصدش را راست آرد) یا برای تهمتی که بآن معروف گردیده باشد.

28

يقبح على الرجل أن ينكر على الناس منكرات و ينههم عن الرذائل و سيئات و إذا خلا بنفسه ارتكباها و لا يستتف من فعلها: برای انسان بسی زشت است که زشتیهای مردم را زشت شمارد و آن را از گناهان و پستیها منع نماید لکن وقتی که خودش تنها میشود همان زشتیها را مرتکب گردد و و از کارش دست نکشد و تن نزند.

29

يكتسب الصّادق بصدقه ثلاثا حسن الثّقة و المحبّة له و المهابة منه: مرد راست گفتار با راست گفتنش سه چیز را بدست میآورد خوبی اعتماد مردم را بر او و محبّت را برای خودش و نیز شکوه و هیبت گرفتن مردم از وی

30

يكتسب الكاذب بكذبه سخط الله سبحانه عليه و استهانة الناس به و مقت الملائكة له: شخص دروغگو با دروغ گفتنش دو چیز را بدست میآورد یکی آنکه مردم او را خوار مایه و بی ارج میگیرند دیگر آنکه فرشتگان دشمنش میدارند

31

وقال عليه السّلام في حقّ من ذمّه: يقول في الدّنيا يقول الزّاهدين و يعمل فيها بعمل الرّاعبين يظهر فيها شيمة المحسنين و يبطن فيها عمل المسيئين يكره الموت لكثرة ذنوبه و لا يتركها في حيوته يسلف الذّنب و يسوّف بالتّوبة يحبّ الصّالحين و لا يعمل أعمالهم يبغض المسيئين و هو منهم يقول لم أعمل فأتمتني بل أجلس فأتمتني يبادروا أبدا ما يفنى و يدع أبدا ما يبقى و يعجز

ص: 876

عن شكر ما أوتي و يبتغى الزيادة فيما بقى يرشد غيره و يغوى نفسه و ينهى الناس بما لا ينتهى و يأمرهم بما لا يأتى يتكلف من الناس ما لم يؤمر و يضيّع من نفسه ما هو أكثر يأمر الناس و لا يأتمر و يحذرهم و لا يحذر يرجو ثواب ما لم يعمل و يأمن عقاب جرم متيقن يستميل وجوه الناس بتديته و يظنّ ضدّ ما يعلن يعرف لنفسه على غيره و لا يعرف عليها لغيره يخاف على غيره بأكثر من ذنبه و يرجو لنفسه بأكثر من عمله يرجو الله فى الكبير و يرجو العباد فى الصّغير فيعطى العبد ما لا يعطى الرّبّ يخاف العبيد فى الرّبّ و لا يخاف فى العبيد الرّبّ : آنحضرت عليه السلام درباره كسى كه او را نكوهش ميكرد فرمود: آنمرد دنيا پرست درباره دنيا سخنش سخن زاهدان است در صورتيكه كارش كار دنيا پرستان است خود را بروش نيكان مينمايند و در باطن كار بدان را مرتكب ميگردد از فرط گناه مرگ را زشت ميشمارد معذلك در دوران زندگانش آن گناه را ترك نميكند گناه را پيش و توبه از گناه را پس مياندازد نيكان را دوست ميدارد و مانند آنها عمل نميكند بدانرا دشمن ميدارد و خودش يكي از آنها است ميگويد من كار بدان نميكنم آنگاه قصدش همان است بلكه مى نشيند و آرزوى همان كار را ميكند هميشه بسوى ماليكه نابود شدنى است مى شتابد و آنچه كه باقى ماندنى است واميگذارد از سپاسگزارى آنچه كه باو داده شده است ناتوان است معذلك زيادتى باقيمانده را خواهان است راهنماى ديگرى است در صورتيكه خودش گمراه است مردم را باز ميدارد از آنچه كه خودش از آن باز نمى ايستد و آنها را امر ميكند بچيزيكه خودش آنرا بجاي نياورد و مردم را تكليف بكارى ميكند كه بدان مامور نيست و از خودش ضايع ميكند چيزى را كه بيش از آنست مردم را بكارى امر ميكند و خودش آنرا انجام نميدهد و آنها را ميترساند از چيزيكه خودش از آن نميترسد ثواب و پاداش كار نكرده را اميدوار و از كيفر و گناه و عقاب گناه يقينى ايمن است روى مردم را بتظاهر بديانت بسوى خود متمايل ميسازد و ضدّ آنچه را كه آشكارا ميكند گمان ميدارد سود را براى خود و زيان را براى ديگرى ميخواهد و خواهان زيان خويش و سود

دیگری نیست بر دیگری بیش از گناهی که او مرتکب شده است بيمناك و برای خودش بیش از عملش ثواب را امیدوار است برای خودش چیز بزرگ را از خدا امیدوار است و برای بندگان چیز كوچك و اندك را به بنده عطا میکند چیزی را که بخدا عطا نمیکند (یعنی درباره خدا از بنده میترسد و در انظار مردم گرد گناه نمیگردد) لکن درباره بندگان از خدای نمیترسد و در خلوت کارهای ناشایسته را انجام میدهد

32

وقال عليه السلام في وصف المنافقين يمشون الخفا ويدبّون الصّبراء قولهم دواء و فعلهم الدّاء العيّا يتعارضون الثّناء و يتراقبون الجزاء يتوصّون إلى الطّمع باليأس و يقولون فيشبّهون ينافقون في المقال فيقولون فيوهمون و آن حضرت عليه السلام درباره دو رویان و منافقین فرمود منافقین کسانی هستند که در پنهان تند و در آشکار و پيدا نرم و کند راه میروند (و مردم را فریفتن و گول زدن همی خواهند گفتارشان دواء و لکن کردارشان درد بیدرمان است ثنا و ستایش را بهمديگر قرض میدهند و جزا و معامله بمثل را از هم چشم میدارند بوسیله یأس و نومیدی (ظاهری) بطمع رسیدن میخواهند میگویند و مردم را در گفتارشان بشكّ و شبهه میافکنند در سخن گفتن دورویی را بکار میبرند و مردم را سرگردان و متوحّش میسازند (این دو جمله اخیر هر دو يك معنی میدهد لکن اغلب نسخ همین طور بودند ترجمه گردید خواننده محترم درست توجه کن در اینکلمات با هرات بنگر و بین این اوصافی که حضرت درباره بدان و منافقان ذکر فرموده اند تمام آنها بدون کم و کاست بلکه تا سر حدّ اعلا در ما که خود را از خوبان و پیروان آنحضرت و جزء فرقه ناجیه می شماریم وجود دارد امید است خداوند خودش ما را از این خواب گران غفلت بیدار سازد قدری بخود آئیم و خویشان را اصلاح نموده ریشه اخلاق فاسده را از سرزمین دل بر کنیم انشاء الله تعالی).

33

وقال عليه السلام في حقّ من أثنى عليه يعطف الهوى على الهدى إذا عطفوا الهدى على الهوى : آن مرد خداپرست هوای نفس خویش را بهدایت بر میگردداند و تبدیل مینماید بهنگامی که مردم هدایت را بهواپرستی تبدیل مینمایند.

34

يعطف الرّأى على القرآن إذا عطفوا القرآن على الرّأى : رأی خویش را بسوی قرآن بر میگردداند

ص: 878

(و با آن تطبیق مینماید) بهنگامیکه دیگران قرآن را برای خویش بر میگردداند.

35

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ وَ مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ مَسْجِدُهُمْ يَوْمَئِذٍ عَامِرَةٌ مِنَ الْبِنَاءِ خَالِيَةٌ مِنَ الْهَدْيِ : بر مردم زمانی خواهد آمد که از قرآن باقی نماند مگر نشانش و از اسلام مگر نامش مردم آن روز مسجدهایشان از حیث ساختمان آباد و لکن از هدایت و حق و دین خالی است.

36

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَقْرَبُ فِيهِ إِلَّا الْمَاحِلُ وَ لَا يَسْتَطِرْفُ فِيهِ إِلَّا الْفَاجِرُ وَ لَا يَضَعْفُ إِلَّا الْمَنْصَفُ : بر مردم زمانی خواهد آمد که در آن زمان نزد مردم عزیز و گرامی نیست مگر مرد مکار یا مفتش و جاسوس رؤسأ جور و ظریف و خوش مزه شمرده نشود مگر شخص فاسق و بدکار و خوار پنداشته نشود مگر شخص متدین دادگر.

37

يَعْدُونَ الصَّدَقَةَ غَرْمًا وَ صِلَةَ الرَّحْمِ مَتًّا وَ الْعِبَادَةَ اسْتِطَالَةً عَلَى النَّاسِ وَ يَظْهَرُ عَلَيْهِمُ الْهُوَى وَ يَخْفَى مِنْهُمْ الْهَدْيُ : در آن زمان مردم صدقه دادن را غرامت و زیان شمراند صله رحم کردن را منت گذارند و عبادت خدا را برای آن کنند که بر مردم ناز و بزرگی فروشند در آن زمان هواپرستی آشکار میگردد و دین و هدایت از میانشان پنهان و برداشته میشود (و این اخبار در شمار معجزات آنحضرت است که با آن چشم واقع بین ولایت هزار و سیصد سال قبل امر ما مسلمانان پوشالی بی بند و بار و بی علاقه بدیانت را میداند تو گوئی امروز خود آنحضرت در میان ما زندگی میفرماید که اینطور احوالات ما را از هوا و هدایت و قرآن و مساجد مورد دقت قرار داده و از پیش خبر داده اند خداوند بحق امیر المؤمنین و اولاد طاهرینش صلوات الله علیهم اجمعین قسمت میدهیم که خودت ما را براه دین و قرآن بدار بایی انت و امی یا امیر المؤمنین یا سید الوصیین یا عیبه علم الله و اخا رسول الله ص).

38

يَنْبِيءُ عَنْ عَقْلِ كُلِّ امْرَأٍ لِسَانَهُ وَ يَدُلُّ عَلَى فَضْلِهِ بَيَانَهُ : زبان هر مردی از عقلش خبر میدهد و بیانش بر فضلش دلالت مینماید.

39

يَعْجَبُنِي مِنَ الرَّجُلِ أَنْ يَرَى عَقْلَهُ زَائِدًا عَلَى لِسَانِهِ وَ لَا يَرَى لِسَانَهُ زَائِدًا عَلَى عَقْلِهِ : مرا از مردی خوش میآید که عقلش بر زبانش

ص: 879

بچربد و هیچگاه دیده نشود که زبانش بر عقل و خردش فزونی گیرد.

40

يُولُ أمر الصَّبور إلى درك بغيته و بلوغ أمله : بالأخره کار مرد شکيبا بدانجا کشد که آرزویش را دریابد و بکام دلش برسد.

41

يطلبك رزقك أشدّ من طلبك له فأجمل في طلبه : روزی تو جویای تو است سخت تر از اینکه تو آنرا جویائی پس در بدست آوردنش آسوده باش و خیلی تلاش مکن.

42

يقبح بالرجل أن يقصر علمه على عمله و يعجز فعله عن قوله : برای مرد زشت است که عملش بر عملش کوتاهی گیرد و کردارش از گفتارش ناتوان و کمتر باشد (و خیلی زیبا است که کردارش بر گفتارش رجحان داشته باشد). (پایان یافت).

خاتمه کتاب مستطاب غرر الحكم

خداوند جهان و پروردگار عالمیان را سپاس میگذارم که تاج این افتخار را بر تارك این بنده ناچیز و عبد گناهکار گذاشت و توفیق را رفیق گردانید که این سخنان گرانمایه که مقبول طبع بلغاء و فصحاء مکّه و یثرب، و دانشوران مشرق و مغرب است معدن جواهر آبدار و مخزن لئالی شاهوار اکسیر دلهای ناقص عیار کحل الجواهر دیدگان اولی الأبصار درّه التّاج ملوک کلام صرّه الحاج کعبه مرام عین الحیوة عطاش بوادی حیرت و ضلالت منهج التّجاة فلوات غوایت و جهالت مرشد ارباب کمال و مرئی اصحاب و طلاب حال منقّد غوایل حیرت و ضلالت مبین مبانی شجاعت و بسالت مفسّر اسباب معالی و جلالت و مقرّر قواعد کرامت و نبالت کاشف رموز دقایق حقایق مقرض قاطع حبائل عوائق و علائق که از لعل جانفزای امیر مغارب و مشارق اعنی امیر المؤمنین و یعسوب الدّین قائد غرّ المحجّلین علی بن ایطالب صلوات الله و سلامه علیه میباشد با بیانی رسا و اسلوبی شیوا ترجمه گردید و خاتمه پذیرفت و من این خدمت کوچک و اندکی که روی این کتاب بزرگ و مقدّس انجام گرفت به پیشگاه اعلیحضرت اقدس شهریار پادشاه اسلام فرزند بزرگ و رشید آنحضرت یعنی امام زمان قائم آل محمّد صلوات الله و سلامه علیهم اجمعین الی یوم الدّین اهدا مینمایم و امیدوارم این ارمعانرا از این ذرّه بيمقدار بپذیرند و در روز در ماندگی بدستیاریم برخیزند و انا الأحقر شاعر اهل البيت الطّاهرة ناظم نهج البلاغه الشّریف الحاجّ محمّد علی الأنصاری القمّی ابن المرحوم المغفور الآغا محمد حسین القمّی من آل اشعریّین رضوان الله علیهم اجمعین مورّخه 15 جمادی الاوّلی سال 1377 قمری نویسنده حسن هریسی تبریزی المسکن

ص: 880

در خاتمه دوستان ایمانی و اخلاء روحانی را متذکر میگردد که این نسخه خطی که مورد استفاده قرار گرفت چون کاتب آن یکی از علماء اعلام و دانشمندان کرام بنام مرحوم میرزا عبد الجواد عقیلی ساکن نجف اشرف بوده است آن مرحوم در اطراف و حواشی کتاب مقدس مطالب عالی و نوادری گرانها و اشعاری آبدار از دیوان حضرت و جاهای دیگر چه در فضل شیعه و چه در باب فضائل اهل بیت طاهره و مطالب دیگر مرقوم فرموده اند برای اینکه روح آن مرحوم را یاد و شاد نمایم صلاح چنان دیدم که آن مطالب عالی را به تناسب مقام در ذیل هم بیاورم و مرتب گردانم و خاتمه این کتاب قرار دهم که هم زحمات آن مرحوم زنده گردد و هم حظ دوستان و خوانندگان کامل و هم کتاب با آن احادیث شریف و شیرین و مطالب عالی خاتمه گردد (خِتامُهُ مِسْكٌ وَ فِي ذَلِكَ فَلَيْتِنَا فِى السُّؤْنِ) و توقع دارم خوانندگان گرام هم حقیر را بدعای خیری یاد و شاد فرمایند.

بسم الله الرحمن الرحيم عن ابى بصير رضى الله عنه قال دخلت على الصادق جعفر بن محمد عليهما السلام قلت جعلت فداك يا بن بنت رسول الله كبر سننى ورق جلدى وقرب اجلى ونفدت شهوتى ولست ارى على ما ارد من امر اخرتى فقال سبحان الله يا ابا بصير او ما عملت ان الله يكرم الشبان منكم ويستحيى من الكهول فقلت جعلت فداك وكيف يكرم الشبان ويستحيى من الكهول قال ويكرم الشبان ان يعذبهم ويستحيى من الكهول ان يحاسبهم قال قلت جعلت فداك انا نبزنا بنز انكسرت به اظهرنا و ماتت به افندتنا و استحلت به الولاية دماننا فى حديث روى لهم فقهاهم فينا قال و ما هو قلت الرافضة قال لا والله ما سمومكم بهذا الاسم

اما انه اسم قديم يا ابا بصير ان سبعين رجلا من بنى اسرائيل رفضوا فرعون و لحقوا بموسى حين استبان لهم ضلالة فرعون و ابصروا هدى موسى و كانوا فى عسكر موسى و هم اعبد اهل ذلك العصر عبادة و اشفقهم اجتهادا و ازهدهم فى الدنيا و ارغبهم فى الآخرة و اشدّهم حبّا لموسى و هرون و ذريتهما فقربهم موسى و هرون فظهر للناس حبهما لهم فسمّوهم الرافضة حين رفضوا فرعون و لحقوا بموسى فواحي الله تعالى الى موسى ان اثبت لهم هذا الاسم فابته موسى لهم ثم ادّخر الله ذلك الاسم حتى اعطاكموه فاتم و الله رافضة الكفر و التّفاق و رفضوا الخير و رفضتم الشرّ رفضتم الجور و اهله و اتّبعتم الحقّ و اهله يا ابا بصير هل سررتك قلت بلى قال ثم قلت زدنى جعلت فداك قال يا ابا بصير افترق الناس كلّ فرقة و انشعب الناس كلّ شعب و انشعبتم مع اهل بيت نبيكم فذهب الله بهم و اردتم من اراد الله و احببتهم من احبّ الله و اخترتم من اختار الله فابشروا ثم ابشروا فانتم و الله المرحومون المتقبّل عن محسنكم المتجاوز عن مسيئكم من لم يلق الله بمثل ما انتم عليه لم يتقبّل الله منه حسنة و لم يتجاوز عنه سيئة، يا ابا بصير هل سررتك قلت بلى زدنى جعلت فداك يا بن رسول الله قال يا ابا بصير انّ الله تعالى ملائكة حول عرشه يستغفرون للذين امنوا يسقطون من ظهور شيعتنا الذنوب كما تسقط الريح الورق من الشجر فى اوّل سقوطه و ذلك قوله تعالى (فى سورة 14 آية 7) الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ وَالسَّبِيلُ هُوَ امير المؤمنين و استغفارهم و الله لكم دون هذا الخلق يا ابا بصير هل سررتك قلت زدنى زادك الله خيرا فقال لقد ذكركم الله فى كتابه بسيماكم و سيما آبائكم فقال (فى سورة 33 آية 23) مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهُ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا فَيُؤْتِنَا و لو لا ذلك لعاتبهم كما عاتب غيرهم حيث يقول (فى سورة 7 آية 100) وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ يقول الله تعالى انكم و فیتم لله بما اخذ عليكم ميثاقكم و انكم لم تبدلوا بنا غيرنا يا ابا بصير هل سررتك قلت نعم زدنى زادك الله خيرا فقال يا ابا بصير لقد ذكركم فى كتابه (فى سورة 43 آية 67) ((الأخلاء يومئذ بعضهم لبعض عدو إلا المتّقون و الله ما استثنى غيركم و انتم و الله المتّقون و انتم الأخلاء و غيركم الأعداء يا ابا بصير هل سررتك فقلت زدنى زادك الله خيرا فقال يا ابا بصير لقد ذكركم الله فى كتابه فقال (فى سورة 15 آية 47) ((إِخْوَانًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ و الله ما اراد بهذه الآية غيركم يا ابا بصير هل سررتك قلت زدنى جعلت فداك فقال يا ابا بصير لقد ذكركم الله تعالى فى كتابه فقال (فى سورة 40 آية 71) ((فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصّٰدِقِينَ وَالشّٰهِدَاءِ وَالصّٰلِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا و الله ما نزلت الا فيكم و ما عنى بذلك غيركم فرسول الله فى هذه الآية التّبيّن و نحن الصّٰدِقُونَ و انتم الصّٰلِحُونَ فسمّوا بالصّٰلِحين كما سمّاكم الله تعالى فاتّه انتم شيعتنا فى كتابه يا ابا بصير هل سررتك قلت زدنى زادك الله و خيرا فقال لقد مدحكم فى كتابه على رغم الشّيطان فقال (فى سورة 15 آية 42) ((إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ و الله ما عنى غيركم و لا- نزلت الا- فيكم يا ابا بصير هل سررتك قال قلت زدنى زادك الله خيرا فقال انّ الله تعالى يقول فى كتابه (فى سورة 39 آية 54) ((يَا عِبَادِي الَّذِينَ اسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ و الله ما عنى بها غيركم و لا نزلت الا فيكم يا ابا بصير هل سررتك قلت زدنى زادك خيرا فقال يا ابا بصير و الله ما استثنى الله احدا من الأنبياء و الأوصياء و لا اتباعهم ما خلانا و شيعتنا فقال (فى سورة 44 آية 41) ((يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَىٰ عَنْ مَوْلَىٰ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ و هم شيعتنا يا ابا بصير هل سررتك قال قلت زدنى جعلت فداك قال يا ابا بصير لقد ذكركم الله فى كتابه و جمعنا و اياكم فى كتابه حيث يقول (فى سورة 39 آية 12) ((قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ و اعدائنا الذين لا يعلمون و شيعتنا اولوا الألباب فو الله ما عنى بذلك غيركم و لا نزلت الا فيكم يا ابا بصير هل سررتك قلت زدنى زادك الله خيرا فقال انّ الله تعالى يقول (فى سورة 38 آية 62) ((مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ أَتَّخَذْنَا مِنْهُم سِحْرِيًّا أَمْ أَزَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ و الله انكم فى النّار تطلبون و فى الجنّة تحبّون يا ابا بصير هل سررتك فقلت جعلت فداك زدنى زادك الله من كلّ خير فقال يا ابا بصير ما على وجه الأرض من يعبد الله غيركم و لا يعرفه و لا يوحدّه غيركم يا ابا بصير هل سررتك قال قلت زدنى زادك الله خيرا فقال يا ابا بصير و ما يحصى صفات ثوابكم يا ابا بصير ما من اية تقود الى الجنّة و تذكر اهلها الا و هى فينا و شيعتنا و ما من اية تسوق الى النّار و تذكر اهلها الا فى

عدونا و من خالفنا يا ابا بصير و الله ما على ملة ابراهيم و دين محمد غيرنا و شيعتنا و ان سائر الناس منها لبراء يا ابا بصير هل سررتك و شيعتك قلت نعم جعلت فداك يا بن رسول الله قال ابو بصير فقلت و ما فضلنا على من خالفنا فوالله انى لأرى من هو اطيب منا ريحا و ارخى بالا و انعم ريشا قال فسكت ابو عبد الله عليه السلام و لم يرد علينا شيئا حتى اذا كان بمكة و ابو بصير معه فقال له يا ابا بصير هل تسمع ما اسمع قال قلت جعلت فداك اسمع الناس يضحون الى الله فقال يا ابا بصير ما اكثر العجيج و اقل الحجيج و الذى بعث محمدا بالنبوة و عجل روحه الى الجنة لا يتقبل الله الا منك و من اصحابك يا ابا بصير ادن منى فدنوت منه فمسح على وجهى بيديه ثم قال انظر باذن الله ماذا ترى قال ابو بصير فنظرت و الله الى اكثر من بمكة من ذئب و خنزير و دب الا بعض قوم قد عرفت بوجهه و بعضا عرفت بالسمة قال قلت جعلت فداك هذا منظر صعب لا اقدر عليه اخاف الفضيحة فقال يا ابا بصير هذا تاويل ما سئلت عنه و زعمت انك ترى من هو اطيب منك ريحا و ارخى بالا و انعم ريشا قال قلت جعلت

بسم الله الرحمن الرحيم عن ابي بصير رضى الله عنه قال دخلت على الصادق جعفر بن محمد عليهما السلام قلت جعلت فداك يا بن بنت رسول الله كبر سننى ورق جلدى وقرب اجلى ونفدت شهوتى ولست ارى على ما ارد من امر اخرتى فقال سبحان الله يا ابا بصير او ما عملت ان الله يكرم الشبان منكم ويستحيى من الكهول فقلت جعلت فداك وكيف يكرم الشبان ويستحيى من الكهول قال ويكرم الشبان ان يعدبهم ويستحيى من الكهول ان يحاسبهم قال قلت جعلت فداك انا نبزنا بنبز انكسرت به اظهرنا و ماتت به افئدتنا واستحلّت به الولاية دماننا فى حديث روى لهم فقهاهم فينا قال و ما هو قلت الرافضة قال لا والله ما سمّوكم بهذا الاسم

ص: 883

بسم الله الرحمن الرحيم عن ابي بصير رضى الله عنه قال دخلت على الصادق جعفر بن محمد عليهما السلام قلت جعلت فداك يا بن بنت رسول الله كبر سننى ورق جلدى وقرب اجلى ونفدت شهوتى ولست ارى على ما ارد من امر اخرتى فقال سبحان الله يا ابا بصير او ما عملت ان الله يكرم الشبان منكم ويستحيى من الكهول فقلت جعلت فداك وكيف يكرم الشبان ويستحيى من الكهول قال ويكرم الشبان ان يعدبهم ويستحيى من الكهول ان يحاسبهم قال قلت جعلت فداك انا نبزنا بنبز انكسرت به اظهرنا و ماتت به افندتنا واستحلّت به الولاية دماننا فى حديث روى لهم فقهاهم فينا قال و ما هو قلت الرافضة قال لا والله ما سمّوكم بهذا الاسم

فذاك ما كنت اظن ان القوم يمسخون فقال سبحان الله الم يبين الله لك في كتابه (فى سورة 33 آية (62) سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ حَلَّتْ مِنْ قَبْلُ وَ لَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَقَالَ تَعَالَى (فى سورة (17) آية (79)) سُنَّةٌ مِّنْ قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُّسُلِنَا وَ لَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا حَدِيثٌ غَرِيبٌ مِنْ كِتَابِ رَوْضَةِ الْكَلْبِيِّ (رَه) حَدَّثَ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكُوفِيُّ رَه قَالَ حَدَّثَنَا جِنَادُ بْنُ سَدِيرٍ عَنْ سَدِيرِ الصَّدِّيقِ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ اللَّيْثِيِّ قَالَ قُلْتُ لِلْإِمَامِ الْبَاقِرِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ أَخْبِرْنِي عَنِ الْمُؤْمِنِ مِنْ شِيعَةِ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا بَلَغَ وَ كَمَلَ فِي الْمَعْرِفَةِ هَلْ يَزْنِي قَالَ ع لَا قُلْتُ فَيَلُوطُ قَالَ ع لَا قُلْتُ فَيَشْرَبُ الْخَمْرَ قَالَ ع لَا قُلْتُ فَيَذْنِبُ ذَنْبًا قَالَ ع لَا قَالَ فَتَحَيَّرْتُ مِنْ ذَلِكَ وَ كَثُرَ تَعْجَبِي مِنْهُ قُلْتُ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ أَنَّى أَجِدُ مِنْ شِيعَةِ عَلِيِّ وَ مِنْ مَوَالِيكُمْ مِنْ يَشْرَبُ الْخَمْرَ وَ يَأْكُلُ الرِّبَا وَ يَزْنِي وَ يَلُوطُ وَ يَتَهَاونُ بِالصَّلْوةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الْحَجِّ وَ الْجِهَادِ وَ أَبْوَابِ الْبِرِّ حَتَّى أَنْ أَخَاهُ الْمُؤْمِنُ يَأْتِيهِ فِي حَاجَةٍ يَسِيرَةٍ فَلَا يَقْضِيهَا لَهُ فَكَيْفَ هَذَا يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ مِنْ أَيْ شَيْءٍ هَذَا قَالَ فَتَبَسَّمَ الْإِمَامُ ع وَ قَالَ يَا أَبَا إِسْحَاقَ هَلْ عِنْدَكَ شَيْءٌ غَيْرُ مَا ذَكَرْتَ قُلْتُ نَعَمْ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ أَنَّى لِأَجْدِ النَّاصِبِ الَّذِي لَا شَكَّ فِي كُفْرِهِ يَتَوَرَّعُ عَنِ هَذِهِ الْأَشْيَاءِ لَا يَسْتَحِلُّ الْخَمْرَ وَ لَا يَسْتَحِلُّ دِرْهَمًا لِمُسْلِمٍ وَ لَا يَتَهَاونُ بِالصَّلْوةِ وَ الصَّيَامِ وَ الزَّكَاةِ وَ الْحَجِّ وَ الْجِهَادِ وَ يَقُومُ بِحَوَائِجِ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ فِي اللَّهِ تَعَالَى فَكَيْفَ هَذَا وَ لِمَ هَذَا فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِهَذَا الْأَمْرُ بَاطِنٌ وَ هُوَ سَرٌّ مَكْنُونٌ وَ بَابٌ مَغْلُوقٌ مَخْزُونٌ وَ قَدْ خَفِيَ عَلَيْكَ وَ عَلَيَّ كَثِيرٌ مِنْ أَمْثَالِكَ وَ أَصْحَابِكَ وَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَأْذَنْ أَنْ يُخْرِجَ سِرَّهُ وَ غَيْبَهُ إِلَّا إِلَى مَنْ يَحْتَمِلُهُ وَ هُوَ أَهْلُهُ قُلْتُ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ أَنَّى وَ اللَّهُ لِمَتَحَمَّلَ لِأَسْرَارِكُمْ وَ أَخْبَارِكُمْ وَ لَسْتُ بِمَعَانِدٍ وَ لَا مَنَاصِبِ فَقَالَ يَا أَبَا إِبْرَاهِيمَ نَعَمْ أَنْتَ كَذَلِكَ وَ لَكِنْ عَلِمْنَا صَعْبَ مُسْتَصْعَبٍ لَا يَحْتَمِلُهُ إِلَّا مَلِكٌ مَقْرَّبٌ أَوْ نَبِيٌّ مَرْسَلٌ أَوْ مُؤْمِنٌ أَمْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ وَ

انّ التّقية من ديننا ودين ابائنا و من لا تقية له فلا دين له يا ابراهيم لو قلت انّ تارك التّقية كتارك الصّلوة لكنك صادق يا ابراهيم انّ من حديثنا و سرّنا و باطن علمنا ما لا يحتمله ملك مقرب لا نبي مرسل و لا مؤمن متحمّل قلت يا سيّدى و مولاي فمن يحتمله اذا قال ما شاء الله و شننا الا من اذاع سرّنا الا الى اهله فليس مئثلا الا من اذاع سرّنا اذاقه الله حزّ الحديد ثمّ قال يا ابراهيم خذ ما سلّنتى علما باطنا مخزوننا فى علم الله عزّ و جلّ الذى حباه الله جلّ جلاله به رسوله ص و حباه به رسوله وصيه امير المؤمنين ع ثمّ قرء هذه الآية (فى سورة 72 اية 26) **عَالِمِ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ وَيُحْكُ يَا اِبْرَاهِيمَ اِنَّكَ قَدْ سَلَّنتى عَنِ الْمَدَنِيِّينَ مِنْ شِيعَةِ مَوْلَانَا امير المؤمنين علىّ بن ابيطالب و عن زهّد النّاصبة و عبّادهم من هيهنا قال الله عزّ و جلّ (فى سورة 35 آية 25) وَ قَدِمْنَا اِلَيْهِ مَا عَمَلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا و من هيهنا قال الله عزّ و جلّ (فى سورة 88 آية 3) **عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ تَصَدَّقَتْ لِي تَارَةً حَامِيَةً تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ و هذا النّاصب قد جبّل على بعضنا و ردّ فضلنا و يبطل خلافة ابينا امير المؤمنين عليه السّلام و يثبت خلافة معاوية و بنى امية و يزعم أنّهم خلفاء الله فى ارضه و يزعم انّ من خرج عليهم و جب عليه القتل و يروى لى ذلك كذبا و زورا و يروى انّ الصّلوة جايزه خلف من غلب و ان كان خارجيا ظالما و يروى انّ الإمام الحسين بن علىّ عليهما السّلام كان خارجيا خرج على يزيد بن معاوية عليه ما يستحقّ و يزعم أنّه يجب على كلّ مسلم ان يدفع زكوة ماله الى السّطان و ان كان ظالما يا ابراهيم هذا كلّه ردّ على الله و على رسوله سبحانه الله قد افتروا على الله الكذب و تقوّلوا على رسوله الباطل و خالفوا الله و خالفوا رسوله و خلفائه يا ابراهيم لأشرحنّ لك هذا من كتاب الله الذى لا يستطيعون له انكارا و لا منه فرارا و من ردّ حرفا من كتاب الله فقد كفر بالله و رسوله فقلت يا بن رسول الله انّ الذى سلّنتك فى كتاب الله قال نعم هذا الذى سلّنتى فى امر شيعة امير المؤمنين ع و امر عدوّه النّاصبية فى كتاب الله عزّ و جلّ****

قال يابن رسول الله هذا بعينه قال نعم هذا بعينه في كتاب الله (في سورة 41 آية 22) الَّذِي لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ يا ابراهيم اقرء هذه الآية (في سورة 53 آية 33) الَّذِينَ يَجْتَبِئُونَ كِبَارَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّامَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ اتدري ما هذه الأرض قلت لا قال ع انّ الله عزّ وجلّ خلق ارضا طيبة طاهرة و فجر فيها ماء عذبا زلالا فراتا سائغا فعرض عليها ولايتنا اهل البيت فتقبلها فاجرى عليها ذلك الماء سبعة ايام ثم نضب عنها ذلك الماء بعد السابيع فاخذ من صفوة ذلك الطين طينا فجعله طين الأئمة عليهم السلام ثم اخذ جلّ جلاله ثقل ذلك الطين فخلق منه شيعتنا و محبينا من فضل طينتنا و لو ترك طينتكم يا ابراهيم لكنتم انتم و نحن سواء قلت يابن رسول الله ما صنع بطينتنا قال مزج طينتكم و لم تمزج طينتنا قلت يا بن رسول الله ص و بم اذا مزج طينتنا قال ع خلق الله عزّ وجلّ ارضا بسخة خبيثة منتنة و فجر فيها ماء اجاجا مالحا اسنا ثم عرض جلّت عظمته عليها ولاية امير المؤمنين عليه السلام فلم يقبلها و اجرى عليها ذلك الماء سبعة ايام ثم نضب ذلك الماء عنها ثم اخذ من كدورة ذلك الطين المنتن الخبيث و خلق منها ائمة الكفر و الطّغاة و الفجرة ثم عمد الى بقية ذلك الطين فمزجه بطينتكم و لو لا ذلك ما عملوا ابداء عملا صالحا و لا ادّوا امانة الى احد و لا شهدوا الشهادتين و لا صاموا و لا صلّوا و لا زكّوا و لا حجّوا و لا شبّهوكم فى الصّورة ايضا ليس شيء اعظم على المؤمن من ان يرى صورة حسنة فى عدوّ من اعداء الله عزّ وجلّ و المؤمن لا يعلم انّ تلك الصّورة من طين المؤمن و مزاجه يا ابراهيم ثم مزج الطينتان بالماء الأوّل و الماء الثّانى فما تراه من شيعتنا و محبينا من ربا و زنا و لواطه و خيانة و شرب خمر و ترك صلوة و صيام و زكوة و حجّ و جهاد فهى كلّها من عدوّنا التّاصب و سنخه و مزاجه الذى مزج بطينته و ما رايتته من هذا العدو التّاصب من الرّهد و العبادة و المواظبة على الصّلوة و اداء الزّكوة و

الصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْجِهَادِ وَأَعْمَالِ الْخَيْرِ وَالْبِرِّ فَذَلِكَ كُلُّهُ مِنْ طِينِ الْمُؤْمِنِ وَسُنْخِهِ وَمَزَاجِهِ فَإِذَا عَرَضَ أَعْمَالُ الْمُؤْمِنِ وَأَعْمَالُ النَّاصِبِ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى يَقُولُ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ أَنَا عَدَلٌ لَا أَجُورُ وَمَنْصَفٌ لَا أَظْلِمُ وَعَزَّتِي وَجَلَالِي وَارْتِفَاعُ مَكَانِي مَا أَظْلَمُ مُؤْمِنًا بِذَنْبٍ مَرْتَكِبٍ مِنْ سُنْخِ النَّاسِ وَطِينَتِهِ وَمَزَاجِهِ وَهَذِهِ الْأَعْمَالُ الصَّالِحَةُ كُلُّهَا مِنْ طِينِ الْمُؤْمِنِ وَالْأَعْمَالُ الرَّدِيَّةُ الَّتِي كَانَتْ مِنَ الْمُؤْمِنِ مِنْ طِينِ الْعَدُوِّ النَّاصِبِ يَلْزِمُ اللَّهُ تَعَالَى كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مَا هُوَ مِنْ أَصْلِهِ وَجَوْهَرِهِ وَطِينَتِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِعِبَادِهِ مِنَ الْخَلَائِقِ كُلِّهِمْ افْتَرَى هَيْهِنَا يَا إِبْرَاهِيمَ ظُلْمًا وَجُورًا وَعَدْوَانًا ثُمَّ قَرَأَ عَلَيْهِ (فِي سُورَةِ 12 آيَةِ 79) مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعِنَا عِنْدَهُ إِنَّا إِذَا لَطَّالِمُونَ يَا إِبْرَاهِيمَ إِنَّ الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ فَبَدَأَ شِعَاعُهَا فِي الْبُلْدَانِ كُلِّهَا هُوَ بَائِنٌ مِنَ الْقِرْصَةِ أَمْ هُوَ مُتَّصِلٌ بِهَا وَشِعَاعُهَا يَبْلُغُ فِي الدُّنْيَا فِي الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ حَتَّى إِذَا غَابَتْ يَعُودُ الشُّعَاعُ وَيَرْجِعُ إِلَيْهَا الْيَسَّ ذَلِكَ كَذَلِكَ قُلْتُ بَلَى يَا بَنَ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ عَ فَكَذَلِكَ يَعُودُ كُلُّ شَيْءٍ إِلَى أَصْلِهِ وَجَوْهَرِهِ وَعَنْصَرِهِ فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نَزَعَ اللَّهُ مِنَ الْعَدُوِّ النَّاصِبِ سُنْخَ الْمُؤْمِنِ وَمَزَاجَهُ وَطِينَتَهُ وَجَوْهَرَهُ وَعَنْصَرَهُ مَعَ جَمِيعِ أَعْمَالِهِ الْحَسَنَةِ الْمَقْبُولَةِ وَيُرَدُّهُ إِلَى الْمُؤْمِنِ وَيُنْزَعُ مِنَ الْمُؤْمِنِ سُنْخَ الْعَدُوِّ النَّاصِبِ وَمَزَاجَهُ وَطِينَتَهُ وَجَوْهَرَهُ مَعَ جَمِيعِ أَعْمَالِهِ السَّيِّئَةِ الرَّدِيَّةِ وَيُرَدُّهُ إِلَى النَّاصِبِ عَدَلًا مِنْهُ جَلَّ جَلَالُهُ وَتَقَدَّسَتْ أَسْمَاءُهُ وَيَقُولُ لِلنَّاصِبِ لَا ظُلْمَ عَلَيْكَ هَذِهِ الْأَعْمَالُ الْخَبِيثَةُ مِنْ طِينَتِكَ وَمَزَاجِكَ وَأَنْتَ أَوْلَى بِهَا مِنْهُ وَهَذِهِ الْأَعْمَالُ الصَّالِحَةُ مِنْ طِينِ الْمُؤْمِنِ وَمَزَاجِهِ وَهُوَ أَوْلَى بِهَا (وَقَالَ فِي سُورَةِ 40 آيَةِ 17) الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ افْتَرَى يَا إِبْرَاهِيمَ هَيْهِنَا ظُلْمًا وَجُورًا قُلْتُ لَا يَا بَنَ رَسُولَ اللَّهِ بَلْ أَرَى حِكْمَةً بِالْغَةِ فَاضِلَةً وَعَدَلًا بَيْنَنَا وَاصِحًا ثُمَّ قَالَ عَ أَزِيدُكَ وَضُوحًا وَبَيَانًا فِي هَذَا الْمَعْنَى مِنَ الْقُرْآنِ قُلْتُ بَلَى يَا بَنَ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ عَ الْيَسَّ اللَّهُ تَعَالَى يَقُولُ (فِي سُورَةِ 24 آيَةِ 26) الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ (فِي سُورَةِ 8 آيَةِ 38) وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ

الْحَيْثَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ فَيَرْكُمُهُ جَمِيعاً فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ أَوْلِيكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ فقلت سبحان الله العظيم ما اوضح ذلك لمن فهمه و ما اعمى قلوب هذا الخلق المنكوس عن معرفته فقال عليه السلام يا ابراهيم من هذا قال الله تعالى (فى سورة 35 آية 45) اِنْ هُمْ اِلَّا كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ سَبِيلاً مَا رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى اِنْ يَشَبَّهَهُمْ بِالْحَمِيرِ وَ الْبَقْرِ وَ الْكَلَابِ وَ الدَّوَابِّ حَتَّى زَادَهُمْ فَقَالَ بَلْ هُمْ اَضَلُّ سَبِيلاً يَا اِبْرَاهِيمَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى ذَكَرَهُ فِى اَعْدَائِنَا النَّاصِيَةِ (فى سورة 25 آية 25) وَ قَدِمْنَا اِلَى مَا عَمَلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُوراً وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ (فى سورة 18 آية 104) يَحْسَبُونَ اَنْهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعاً وَ قَالَ (فى سورة 58 آية 29) اَلَا- اِنَّهُمْ هُمُ الْكٰذِبُونَ وَ قَالَ (فى سورة 24 آية 39) وَ الَّذِيْنَ كَفَرُوا اَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيَعَةٍ يُحْسِبُهَا الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّى اِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ سَائِغاً ثُمَّ ضُرِبَ مِثْلًا اٰخَرَ (فى سورة 24 آية 40) اَوْ كَظُلُمَاتٍ فِى بَحْرٍ اِلَى فَمَا لَهُ مِنْ نُّورٍ ثُمَّ قَالَ اَزِيدُكَ فِى هَذَا الْمَعْنَى بَيَانًا مِنَ الْقُرْآنِ قُلْتُ بَلَى يَا بَنَ رَسُولِ اللّٰهِ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَ كَانَ اللّٰهُ غَفُوراً رَّحِيماً يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّئَاتِ شَيْعَتِنَا حَسَنَاتٍ وَ حَسَنَاتِ اَعْدَائِنَا سَيِّئَاتٍ يَفْعَلُ اللّٰهُ مَا يَشَاءُ وَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ لَا مُعَقَّبَ لِحُكْمِهِ وَ لَا رَادَّ لِقَضَائِهِ لَا يُسَدُّ مَثَلٌ عَمَّا يَفْعَلُ وَ هُمْ يُسَدُّوْنَ هَذَا يَا اِبْرَاهِيمَ مِنْ بَاطِنِ عِلْمِ اللّٰهِ الْمَكْنُونِ وَ مِنْ سِرِّهِ الْمَحْزُونِ اِلَّا اَزِيدُكَ مِنْ هَذَا الْبَاطِنِ شَافِي الصَّدُورِ قُلْتُ بَلَى يَا بَنَ رَسُولِ اللّٰهِ ص قَالَ ع قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى (فى سورة 29 آية 12) قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوا لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اتَّبِعُوْا سَبِيْلَنَا وَ لَنَحْمِلَ خَطَايَاكُمْ وَ مَا هُمْ بِحٰمِلِيْنَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ اِنَّهُمْ لَكٰذِبُونَ وَ لَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَ اَثْقَالاً مَّعَ اَثْقَالِهِمْ وَ لَيَسْئَلُنَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَمَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ وَ اللّٰهُ الَّذِى لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَالِقَ الْاَصْبٰحِ فَاطَرَ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ لَقَدْ اٰخَبَرْتُكَ بِالْحَقِّ وَ اٰنْبَاتُكُمْ بِالصِّدْقِ.

<اشعار فى مدح ال محمد صلوات الله و سلامه عليهم اجمعين> قال العلامة الزمخشري

كثر الشكّ والخلاف وكلّ *** يدعى الفوز بالصراط السوى

فاعتصامى بلا اله سواه *** ثم حبى لأحمد و علىّ

فاز كلب بحبّ اصحاب كهف *** كيف أشقى بحبّ ال التّبىّ

وقال رجل من مشايخ دمشق الشّام يمدح الأمام الهمام علىّ عليه السّلام

انت الإمام الّذى نرجو بطاعته *** يوم المعاد من الرّحمن غفرانا

اوضحت من ديننا ما كان ملتبسا *** جزاك ربّك بالإحسان احسانا

وقال بعض التّصارى

علىّ امير المؤمنين ضريمة *** و ما لسواه فى الخلافة مطمع

و لو كنت اهوى ملّة غير ملّتى *** لما كنت الا مسلما يتشيع

و ذكر الشّيخ ابو الحسن علىّ بن عبيد الله بن الحسن بن الحسين بن بابويه قدّس الله روحه و روح اسلافه فى اخر كتاب جمعه فى فضائل امير المؤمنين علىّ بن ابيطالب سلام الله تعالى عليه و اضاف الى ذلك ما وقع من الحكايات اللّطيفة فى مناقبه عليه السّلام و ان كانت مناقبه لا يفى بها تحرير بنان و لا تقرير بيان و انا اذكر منها الحكاية الحادية عشرة بحذف السّند قال زر بن جيس لمّا استشهد امير المؤمنين علىّ بن ابيطالب عليه السّلام اتى التّاعى المدينة فضجّت المدينة بالبكاء و التّحيب كالיום الّذى قبض فيه رسول الله صلّى الله عليه و آله فاقبل التّاس يهرعون الى منزل عايشة فوجدوا الخير قد سبق اليها فخرجوا من عندها فلمّا كان غداة غد قالوا انّ ام المؤمنين عايشة غادية الى قبر رسول الله صلّى الله عليه و آله فاقبل التّاس يهرعون اليها و هى لا تطيق الكلام و لا تردّ الجواب من كثرة و شدّة العبرة و التّاس حولها محدقون حتّى اتت الى باب حجرة رسول الله صلّى الله عليه و اله فاخذت بعضادتى الباب و نادى السّلام عليك يا سيّد الأنبياء السّلام عليك يا سيّد الشّفعاء السّلام عليك يا احسن من تقمّص و ارتدى و اكرم من انتقل و احتدى السّلام عليك و على صاحبك ابى بكر و عمر انا و الله ناعية احبّ الخلق اليك و نادية اقرب التّاس اليك قتل و الله ابن عمّك الّذى فضله لا ينسى قتل و الله حبيبك المرتضى قتل و الله من زوجته سيّدة النّساء فاطمة الزّهراء فلو كشف عنك يا رسول الله الثرى لرايتنى والهة عبرى باكية حبرى ثمّ استرجعت و قالت إنّ الله و إنّنا إليه راجعون ثمّ امرت ان يضرب بينها و بين التّاس حجاب ثمّ قالت ايّها التّاس ما لكم و لماذا انتم مجتمعون و ما انتم قائلون قالوا يا ام المؤمنين ما تقولين فى علىّ بن

ايطالب قالت معاشر الناس و ما عسى ان اقول فى على كان و الله سيد الأوصياء و ابن عم خاتم الأنبياء و امام الأتقياء و الأصفياء و زوج البتول الزهراء و سيف الله المسلول على الأعداء امير البررة و قاتل الكفرة و احد العشرة المبشرة اقدمكم جهادا و اسبقكم اجتهادا حليف السهر و معدن الفكر مشيد الدين و مولى المؤمنين الأنزع البطين المعقل الركين القوى فى دين الله العالم بامر الله معاشر الناس و لقد كان بينى و بين على هنات و هنات فى ليالى مظلمات فى محال البصرة فىا لها من كره و اية كره استوسق ظلامها و هجع نؤامها فوطئت الكتبان و ركبت القضبان حتى اتيت خلل عسكره فرايته بين كشييين احمرين لا يمنعه بعد الس فر عن السهر فدنوت منه حتى صرت بين يديه فاذا هو واضع خده على التراب بيكى و ينتحب و يتململ يتململ الثكلى و هو يقول سجدتك وجهى و خضع لك قلبى و استسلم لأمرى نفسى فكيف المفرد غدا من اليم عذابك و شديد عقابك قالت فدنوت منه حتى صرت بين يديه و اخذت راسه فى حجرى و مسحت عوارضه من التراب ثم رجعت من عنده و لا احد من خلق الله احب الى منه قال زر ابن جيش ثم القت نفسها على قبر رسول الله صلى الله عليه و آله تبكى و تنتحب و هى تقول بابى انت و امى يا نبى الهدى قتل و الله حامل لو أنك غدا ثم نظرت الى الناس تبكون فقالت ايها الناس ابكوا فاليوم و الله طاب البكاء فاليوم قبض محمد المصطفى و فاطمة الزهراء ثم رات الناس يبكون فتنفست الصعداء و رمت بنفسها على القبر فما ظننتها الا انها فارقت الدنيا فحملتها نساء قريش الى منزلها و هى تقول:

عجبت لقوم يسئلونى عن الذى *** فضائله مشهورة فى المشاهد

فجدد حزنى و استهلت مدامعى *** لوجهك يا من يرتجى للشدايد

روى اخطب خوارزم من علماء السنة قال قال رسول الله صلى الله عليه و آله: ان الله تعالى جعل لأخى على فضائل لا تحصى كثرة فمن ذكر فضيلة من فضائله لم تزل الملائكة تستغفر له ما بقى لتلك الكتابة رسم و من نظر

الى كتاب من فضائله غفر الله له الذنوب التي اكتسبها بالنظر فيظهر من هذا الحديث ثواب النظر الى هذا الكتاب لكونه من فضائله اذا الفضيلة اقسام منها العلم و البلاغة و الشجاعة و سائر الفضائل النفسانية و منها الفضائل الحاصلة بالعمل و العبادة من الصلوة و الجهاد و الزكوة و سائر القربات و الطاعات و منها الفضائل الخارجية ككونه عليه السلام زوج البتول الزهراء و اب الأئمة التجباء و حامل اللواء في الآخرة و الأولى الى غير ذلك مما لا تعدّ و لا تحصى روى الصدوق ره في العلل عن مفضل بن عمر قال قلت لأبي عبد الله عليه السلام بم صار علي بن ابي طالب قسيم الجنة و النار قال لأن حبه ايمان و بغضه كفر و انما خلقت الجنة لأهل الايمان و خلقت النار لأهل الكفر فهو عليه السلام قسيم الجنة و النار لهذه العلة و الجنة لا يدخلها الا اهل محبته و النار لا يدخلها الا اهل بغضه قال مفضل يابن رسول الله فالأنبياء و الأوصياء كانوا يحبونه و اعدائهم كانوا يبغضونه قال نعم قلت فكيف ذلك قال اما عملت ان النبي صلى الله عليه و اله قال يوم خبير لأعطين الراية غدا رجلا- يحب الله و رسوله و يحبه الله و رسوله كزار غير فرار ما يرجع حتى يفتح الله الخبير بيده قلت بلى قال اما علمت ان رسول الله لما اوتى الطائر المشوي قال اللهم انتنى باحب خلقك الي ياكل معى هذا الطائر و عنى به عليا عليه السلام قلت بلى قال ايجوز ان لا يحب انبياء الله و رسوله و الأوصياء و المؤمنون رجلا يحبه الله و رسوله و يحب الله و رسوله قلت لا فقال (ع) فهل يجوز ان يكون المؤمنون من امهم لا يحبون حبيب الله و حبيب رسوله و انبيائه عليهم السلام قلت لا قال فقد اثبت ان جميع عباد الله و رسوله و جميع المؤمنين كانوا لعلي عليه السلام محبين و ان المخالفين لهم كانوا لجميع محبيهم مبغضين قلت نعم قال فلا يدخل الجنة الا من احبه من الأولين و الآخرين فهو اذن قسيم الجنة و النار قلت يابن رسول الله فرجت عني فرجك الله عنك عن ابى امامة الباهلى

انّ النَّاس دخلوا على النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَهُنَّوْءَ بِمَوْلُودِهِ ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ فِي وَسْطِ النَّاسِ فَقَالَ بَابِي أَنْتَ وَآمِي يَا رَسُولَ اللهِ رَايْنَا مِنْ عَلِيٍّ عَجْبًا فِي هَذَا الْيَوْمِ قَالَ عَ وَمَا رَايْتُمْ قَالَ اتَيْنَاكَ لِنَسَلَّمَ عَلَيْكَ وَنَهَيْتُكَ بِمَوْلُودِكَ الْحَسِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَحَجَبْنَا عَنْكَ وَاعْلَمْنَا أَنَّهُ هَبَطَ عَلَيْهِ مِائَةُ أَلْفِ مَلِكٍ وَارْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ أَلْفِ مَلِكٍ فَعَجَبْنَا مِنْ أَحْصَائِهِ عَدَدَ الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَ وَأَقْبَلَ بِوَجْهِهِ عَلَيْهِ مَتَبَسَّ مَا مَا عَلِمْتُ أَنَّهُ هَبَطَ عَلَيَّ مِائَةً وَارْبَعَةً وَعِشْرُونَ أَلْفِ مَلِكٍ قَالَ بَابِي أَنْتَ وَآمِي يَا رَسُولَ اللهِ سَمِعْتُ مِائَةَ أَلْفِ لُغَةٍ وَارْبَعَةً وَعِشْرِينَ أَلْفِ لُغَةٍ فَعَلِمْتُ أَنَّهُمْ مِائَةُ وَارْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ أَلْفِ مَلِكٍ قَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ زَادَكَ اللهُ عِلْمًا وَحِلْمًا يَا أَبَا الْحَسَنِ.

قال رسول الله أيها الناس اوصيكم بحبّ ذي قرباها اخی و ابن عمی علی بن ابیطالب لا یحبّه الا مؤمن و لا یبغضه الا منافق من احبه فقد احببني و من ابغضه فقد ابغضني و من ابغضني عدّبه الله فی النار. و من کتاب الفردوس الخیر الخامس عشر من سرّه ان یحیی حیاتی و یموت مماتی و یسکن جنة عدن التي غرسها ربّي فلیوال علیًا من بعدی و لیوال ولیّه و لیقتد بالأئمّة من بعدی فانهم عترتی خلّقوا من طینتی و رزقوا فهما و علما فویل للمکذّبین من امتی القاطعین فیهم صلتی لا انالهم الله شفاعتی. عن ابی نعیم الحافظ فی حلیة الأولیاء و أبی عبد الله احمد بن حنبل فی مسنده عن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ مِنْ أَحَبِّ أَنْ يَتَمَسَّكَ بِالتَّقْضِيبِ الْأَحْمَرِ الَّذِي غَرَسَهُ اللهُ فِي جَنَّةِ عَدْنِ بِيَمِينِهِ فَلْيَتَمَسَّكَ بِحَبِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِيطَالِبٍ.

وقال النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَعَلِّيَّ وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَا أَنْ تَقُولُ طَوَائِفَ مِنْ أُمَّتِي فِيكَ مَا قَالَتِ النَّصَارَى فِي ابْنِ مَرْيَمَ لَقُلْتُ الْيَوْمَ فِيكَ مَقَالًا لَا تَمَرُّ بِمَلَأَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا أَخَذُوا التُّرَابَ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْكَ لِلْبُرْكََةِ. وَ خَرَجَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَشِيَّةَ عَرَفَةَ فَقَالَ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ بَاهِي بِكُمْ الْمَلَائِكَةَ عَامَّةً وَ غَفَرَ لَكُمْ عَامَّةً وَ بَاهِي بَعَلِيَّ خَاصَّةً وَ غَفَرَ لَهُ خَاصَّةً أَنِّي قَائِلٌ لَكُمْ غَيْرَ مُحَابِّ فِيهِ بِقُرَابَتِي أَنْ السَّعِيدَ كُلَّ السَّعِيدِ حَقَّ السَّعِيدِ مِنْ أَحَبِّ عَلِيًّا فِي حَيَاتِهِ وَ بَعْدَ مَوْتِهِ

قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: من ابغضنا اهل البيت بعثه الله يوم القيمة يهوديًا قيل و ان شهد الشهادتين قال نعم انما احتجز بهاتين الكلمتين عن سفك دمه و يؤدى الجزية عن يديه و هو صاغر.

عن الصادق عليه السلام من جالس لنا عايبا او مدح لنا قاليا او واصل لنا قاطعا او قطع لنا واصلا او والى لنا عدوا او عادى لنا وليا فقد كفر بالذى انزل السبع المثاني و القرآن العظيم و عن انس عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ من ناصب عليا فقد حارب الله و من شك في علي فهو كافر.

قال علي عليه السلام يا كميل نحن الثقل الأصغر و القرآن الثقل الأكبر و قد اسمعهم رسول الله و قد جمعهم و نادى الصلوة جامعة فلم يتخلف احد فصعد المنبر فحمد الله و اثنى عليه و قال معاشر الناس اتى مؤد عن ربي عز و جل و لا مخبر عن نفسي فمن صدقني فله صدق و من صدق الله اثناه الجنان و من كذبني كذب الله و من كذب الله اعقبه النيران ثم نادى في فصعدت فاقامني دونه و راسي الى صدره و الحسن و الحسين عن يمينه و شماله ثم قال معاشر الناس امرني جبرئيل عن الله عز و جل ربي و ربكم ان اعلّمكم ان القرآن هو الثقل الأكبر و اتى و وصيتي هذا و ابناي و من خلفهم من اصلا بهم هو الثقل الأصغر يشهد الثقل الأكبر و يشهد الثقل الأكبر للثقل الأصغر كل واحد منهما ملازم صاحبه غير مفارق له حتى يرد الى الله فيحكم بينهما و بين العباد يا كميل قد ابليهم رسول الله رسالته و نصح لهم و لكن لا يحبون الناصحين يا كميل قال رسول الله ص قولا اعلنه المهاجرون و الأنصار متوافرون يوما بعد العصر يوم النصف من شهر رمضان قائم على قدميه فوق منبره علي و ابناي منه و الطيبون مني و منهم و هم الطيبون بعد امهم سفينة من ركبها نجي و من تخلف عنها هوى الناجي في الجنة و الهاوي في لظى يا كميل نحن الحق الذي قال الله عز و جل (في سورة 23 آية 73)

وَلَوْ إِتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ .

فى البحار باسناده الى اصبع بن نباته قال توجهت الى امير المؤمنين عليه السلام لأسلم عليه فلم البث ان خرج فقامت قائما على رجلى فاستقبلته فضرب بكفه الى كفى فشبك اصابعه فى اصابعى ثم قال لى يا اصبع بن نباته قلت لىك وسعديك يا امير المؤمنين فقال ان ولينا ولئى الله فاذا مات كان فى الرفيق الأعلى وسقاه الله من نهر ابرد من الثلج واحلى من الشهد فقلت جعلت فداك وان كان مذنبا قال نعم الم تقرأ كتاب الله (فى سورة 25 آية 7) فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا .

فى امالى الصدوق عن ابن عباس قال رسول الله صلى الله عليه وآله المخالف بعدى على بن ابيطالب كافر والمشارك به مشرك والمحب له مؤمن والمبغض له منافق والمقتفى لأثره لا-حق والمحارب له مارق والرآء عليه زاهق على نور الله فى بلاده وحبته على عباده وسيف الله على اعدائه وارث علم انبيائه على كلمة الله العليا وكلمة اعدائه السفلى على سيد الأوصياء وصى سيد الأنبياء على امير المؤمنين وقائد الغر المحجلين وامام المسلمين لا يقبل الله الأيمان الا بولايته وطاعته.

>احاديث نبوى صلى الله عليه وآله< عن النبى صلى الله عليه وآله وسلم قال المؤمن اذا مات وترك ورقة واحدة عليها علم تكون تلك الورقة يوم القيمة سترًا فيما بينه وبين النار واعطاه الله تعالى بكل حرف مكتوب عليها مدينة فى الجنة اوسع من الدنيا سبع مرات وما من عبد يقعد عند العالم ساعة الا ناداه ربه عز وجل جلس الى حبيبي وعزتي وجلالى لأسكنتك الجنة معه ولا ابالى وقال صلى الله عليه وآله وسلم من اعان عالما او متعلما ولو بقلم مكسور اعطاه الله تعالى ثواب مثل جبل احد.

وقال من انفق درهما على طالب العلم فى سبيل الله فكأنما انفق جبل ذهب فى سبيل الله وقال كل خلق مشتاق الى الجنة و الجنة تشتاق الى اربعة اقوام: من اشبع جائعا او سقى عطشانا، او كسا عريانا، او قضى حاجة لأخيه المؤمن.

وقال ع من اكرم غريبا فى غربته او سقى عطشانا او اطعمه او كساه او ضحك بوجهه فله الجنة البتة.

وقال و الذى نفس محمد بيده ان جلوسك ساعة واحدة عند عالم احب الى الله تعالى من عبادة اربعين سنة.

وقال من مشى فى طلب العلم خطوتين و جلس عند العالم ساعتين و سمع منه كلمتين اعطاه الله فى الجنان جنتين.

<احاديث حضرت امير المؤمنين على بن ابيطالب عليه السلام> قال على عليه السلام: يا كميل قل عند كل شدة لا حول و لا قوة الا بالله تكفها و قل عند كل نعمة الحمد لله تزدد منها و اذا ابطت الأرزاق عليك فاستغفر الله يوسع عليك فيها يا كميل لا رخصة فى فرض و لا شدة فى نافلة يا كميل ان ذنوبك اكثر من حسناتك و غفلتك اكثر من ذكرك و نعم الله عليك اكثر من عملك يا كميل انك لا تخلو من نعم الله عندك و عافيته اياك فلا تخلو من تحميده و تمجيده و تسبيحه و تقديسه و شكره و ذكره على كل حال يا كميل لا تكونن من الذين قال الله تعالى (فى سورة 59 آية 19) نَسُوا اللَّهَ فَنَسُوا نَفْسَهُمْ أَنفُسَهُمْ وَ نَسَبَهُم الى الفسق فهم فاسقون يا كميل ليس الشأن ان تصلى و تصوم و تصدق الشأن ان تكون الصلوة بقلب نقي و عمل عند الله مرضى و خشوع سوى فانظر فيما تصلى و على ما تصلى. (من بحار الأنوار).

وقال عليه السلام لجابر بن يزيد الجعفى على ما فى كتاب تحف العقول

يا جابر اغتتم من اهل زمانك خمسا: ان حضرت لم تعرف و ان غبت لم تقتفد و ان شهدت لم تشاور و ان قلت لم يقبل قولك و ان خطبت لم تزوج اوصيك بخمس:

ان ظلمت فلا- تظلم و ان خانوك فلا تخن و ان كذبت فلا تغضب و ان مدحت فلا تفرح و فكر فيما قيل فيك فان عرفت من نفسك ما قيل فيك فسقوطك من عين الله عز و جل عند غضبك عن الحق اعظم عليك مصيبة مما خفت من سقوطك من اعين الناس و ان كنت على خلاف ما قيل فتواب اكتسبته من غير ان تتعب بدنك.

ثم قال عليه السلام له: و اعلم بانك لا تكون لنا وليا حتى لو اجتمع عليك اهل مصرك و قالوا انك لرجل سوء لم يحزنك ذلك و لو قالوا انك لرجل صالح لم يسرك ذلك و لكن اعرض نفسك على كتاب الله فان كنت سالكا سبيله زاهدا في تهيدته راغبا في ترغيبه خائفا في تخويله فاثبت و ابشر فانه لا يضرّك ما قيل فيك فان كنت مبينا للقران فماذا الذي يغرك من نفسك ان المؤمن معني (برنج مي افتد) بمجاهدة نفسه ليغلبها على هواها فمرة يقيم اوردها و يخالف هواها في محبة الله و مرة تصرعه فيتبع هواها فينعه الله فينعش (اي تقويه و تقيمه و اقامه) يقيل الله عثرته فيتذكر و يفرع الى التوبة و المخافة فيزداد بصيرة و معرفة لما زيد فيه من الخوف و ذلك ان الله يقول (في سورة 7 آية 200) **إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ** يا جابر استكثر لنفسك قليل الرزق من الله تخلصا الى الشكر و استقل من نفسك كثر الطاعة لله ازراء (اي انكسارا) على النفس و تعرضا للعفو و ارفع عن نفسك خاطر الشر بحاضر العلم و استعمل حاضر العلم بخالص العمل و تحرز في خالص العمل من عظيم الغفلة بشدة التيقظ و استجلب شدة التيقظ بصدق الخوف و احذر خفي التزيين بحاضر الحيوية و توق مخاوفة الهوى بدلالة العقل و قف عند غلبة الهوى باسترشاد العلم و اسبق خالص الأعمال ليوم الجزاء و انزل
ساحة القناعة

بانقَاء الحرص و ادفع عظيم الحرص بايثار القناعة و استجلب حلاوة الزهادة بقصر العمل و اقطع اسباب الطمع ببرد الياس و سدّ سبيل العجب بمعرفة النفس و تخلّص الى راحة النفس بصحة التّوحيض و اطلب راحة البدن باجمام القلب و تخلّص الى اجمام القلب بقلّة الخطاء و تعرّض لرقبة القلب بكثرة الذّكر فى الخلوات و استجلب نور القلب بدوام الحزن و تحرّز من ابليس بالخوف الصادق. و قال عليه السّلام لجابر فى مكان اخر ايّك و التّسوية فانه بحر لغرق فيه الهلكى و ايّك و الغفلة ففيها تكون قساوة القلب و ايّك و التّواني فيما لا عذر لك فيه فاليه يلجأ التّادمون و استرجع سالف الذّنوب بشدّة الندم و كثرة الاستغفار و تعرّض للرحمة و عفو الله بحسن المراجعة و استعن على حسن المراجعة بخالص الدّعاء و المناجاة فى الظلم و تخلّص الى عظيم الشّكر باستكثار قليل الرّزق و استقلال كثير الطّاعة و استجلب زيادة النّعم بعظيم الشّكر و عظيم الشّكر بخوف زوال النّعم و اطلب بقاء العزّ باماتة الطّمع و ادفع ذلّ الطّمع بعزّ الياس و استجلب عزّ الياس ببعث الهمة و تزوّد من الدّنيا بقصر الأمل و بادر بانتهاز البغية عند امكان الفرصة و لا امكان كايّام الخالية مع صحّة الأبدان و ايّك و الثّقة بغير المأمون فانّ للشّرّ ضراوة كضراوة الغدّاء و اعلم انه لا علم كطلب السّلامة و لا سلامة كسلامة القلب و لا عقل كمخالفة الهوى و لا خوف كخوف حاجز و لا رجاء كرجاء معين و لا فقر كفقير القلب و لا غنى كغنى النفس و لا قوّة كغلبة الهوى و لا نور كنور اليقين و لا يقين كاستصغارك الدّنيا و لا معرفة كمعرفتك بنفسك و لا نعمة كالعافية و لا عافية كمساعدة التّوفيق و لا شرف كبعد الهمة و لا زهد كقصر الأمل و لا حرص كالمنافسة فى الدّرجات و لا عدل كالأنصاف و لا تعدّى كالجور و لا جور كموافقة الهوى و لا طاعة كاداء الفرائض و لا خوف كالحزن و لا مصيبة كعدم العقل و لا عدم عقل كقلّة اليقين و لا قلّة يقين كفقدهم الخوف و لا فقد خوف كقلّة الحزن على فقد الخوف

ولا مصيبة كاستهانتك بالذنب ورضاك بالحالة التي انت عليها ولا فضيلة كالجهاد ولا جهاد كمجاهدة الهوى ولا قوة كرد الغضب ولا معصية كحب البقاء ولا ذل كذل الطمع واياك والتفريط عند امكان الفرصة فانه ميدان يجرى لأهله بالخسران.

وقال عليه السلام: لا تحدت من غير ثقة فتكون كذابا ولا تصاحب همّازا فتعد مرتابا، ولا تخالط ذا فجور فترى متهما ولا تجادل عن الخائنين فتصبح ملوما وقارب اهل الخير تكن منهم و جانب اهل الشر تبين عنهم جاء رجل الى امير المؤمنين وقال جئتك من سبعين فراسخ لأسئلك من سبع كلمات فقال عليه السلام سل ما شئت؟ فقال الرجل: اى شىء اعظم من السماء، و اى شىء اوسع من الأرض، و اى شىء اضعف من اليتيم، و اى شىء احز من النار، و اى شىء ابرد من الزمهرير و اى شىء اغنى من البحر، و اى شىء اقسى من الحجر؟ قال عليه السلام: البهتان على البرىء اعظم من السماء، و الحق اوسع من الأرض، و نمائم الوشاة اضعف من اليتيم، و الحرص احز من النار، و حاجتك الى البخيل ابرد من الزمهرير، و بذل القانع اغنى من البحر، و قلب الكافر اقسى من الحجر.

وسئل عليه السلام، ما الصعب و ما الأصعب، و ما القريب و ما الأقرب، و ما العجيب و ما الأعجب، و ما الواجب و الأوجب؟ فقال عليه السلام: الصعب المصيبة و الأصعب فوت ثوابها و القريب كل ما هوات و الأقرب هو الموت و العجب هو الدنيا و غفلتها فيها اعجب و الواجب هو التوبة و ترك الذنوب هو الأوجب.

فى مناقب البحار جاء رجل الى على بن ابيطالب عليه السلام فقال له يا امير المؤمنين ان لى اليك حاجة فقال اكتبها فى الأرض فأتى ارى الصرّ فيك بيّنا فكتب فى الأرض

انا فقير محتاج، فقال عليّ عليه السّلام يا قنبر اكسه حلّتين فانشأ الرّجل يقول:

كسوتنى حلّة تبلى محاسنها*** فسوف اكسوف من حسن الثّناء حللا

ان نلت حسن ثنائى نلت مكرمة*** ولست تبغى بما قد نلته بدلا

انّ الثّناء ليحي ذكر صاحبه*** كالغيث يحيى نداء السّهل والجبل

لا تزهّد الدّهر فى عزّ بدات به*** فكلّ عبد يجزى بما فعلا

فقال عليه السّلام: اعطوه مائة دينار فقيل له يا امير المؤمنين لقد اغنيته فقال عليه السّلام انى سمعت رسول الله صلّى الله عليه وآله قال انزل النّاس منازلهم: ثمّ قال انى اعجب من اقوام يشترى المماليك باموالهم ولا يشترى الأحرار بمعروفهم.

فى البحار سئل عن مولانا امير المؤمنين شيئا فامر له بالف فقال الوكيل من ذهب او فضّة فقال كلاهما عندى حجران فاعط الأعرابى انفعهما له.

من مناقب البحار قال له عليه السّلام ابن الزّبير انى وجدت فى حساب ابى انّ له على ابيك ثمانين الف فقال له انّ اباك صادق فقضى ذلك ثمّ جاء فقال غلظت فيما قلت انما كان لوالدك على والدى ما ذكرته لك فقال والدك فى حلّ والآذى قبضته منى هو لك وروى عن امير المؤمنين ع انّ قوما من اصحابه خاضوا فى التّعديل والتّجوير فخرج حتّى صعد المنبر فحمد الله واثى عليه ثمّ قال ايّها النّاس انّ الله تبارك وتعالى لمّا خلق خلقه اراد ان يكونوا على اداب رفيعة و اخلاق شريفة فعلم أنّهم لم يكونوا كذلك الاّ بان يعرفهم ما لهم و ما عليهم و التّعريف لا يكون الاّ بالأمر و النهى و الأمر و النهى لا يجتمعان الاّ بالوعد و الوعيد و الوعيد لا يكونان الاّ بالتّغيب و التّرهيب و التّغيب لا يكون الاّ بما تشتهيهم و تلدّ اعينهم و التّرهيب لا يكون الاّ بضدّ ذلك ثمّ خلقهم فى داره و اراهم طرفا من اللذات الخاصّة الّتى لا يشوبها الم الا و هى الجذّة و اراهم من الألام ليستدلّوا به على ما ورائهم من الألام الخالصة الّتى لا يشوبها لذّة الا و هى النّار فمن اجل ذلك ترون نعيم الدّنيا مخلوطا بمحنها و سرورها ممزوجا بكدرها و غمومها قال الجاحظ

انظروا و تأملوا في هذا الحديث هو جماع الكلام الذى دونه الناس فى كتبهم و تحاوروه بينهم قيل و سمع ابو على الجبائى بذلك فقال صدق الجاحظ هذا ما لا يحتمله الزيادة و التقصان (من بحار الأنوار) قال عليه السلام: يا نوف ان طال بكانك مخافة من الله عزّ و جلّ قرّت عينك بين يدى الله عزّ و جلّ يا نوف انه ليس من قطرة قطرت من عين رجل الا اطفات بحارا من الثيران يا نوف انه ليس من رجل اعظم منزلة عند الله من رجل بكى من خشية الله و احبّ فى الله يا نوف من احبّ فى الله لم يستأثر على محبته و من ابغض فى الله لم ينل مبغضه خيرا فعند ذلك استكملتم حقائق الأيمان. (من بحار الأنوار).

و قال عليه السلام: الكذب ياكل الرزق، و الجهل ياكل العمر، و الهّم ياكل الروح، و الخلق السيئ ياكل الحسنات.

عن الأصبغ بن نباته قال: قال امير المؤمنين عليه السلام، اوحى الله عزّ و جلّ الى داود يا داود تريد و اريد و لا يكون الا ما اريد فان اسملت الى ما اريد اعطيتك ما تريد و ان لم تسلم لما اريد اتعبتك فيما تريد ثم لا يكون الا ما اريد (من توحيد ابن بابويه).

فى البحار سئل عمران الصّابى عن الرضا عليه السلام الحرّ انفع ام البرد؟ قال عليه السلام: بل الحرّ انفع لأنّ الحرّ من حرّ الحيوة و البرد من برد الموت و كذلك السّموم القاتلة الحارّ منها اسلم من البارد و اقلّ و ضررا. و سئلاه اى العمران الصّابى و صباح بن قصر الهندى من علّة الصّلمة فقال طاعة امرهم بها و شريعة حملهم عليها و فى الصّلوة توقيير له و تججيل و خضوع من العبد اذا سجد و اقرار بانّ فوقه ربّ يعبده و يسجد له و سئلاه عن الصّوم فقال عليه السلام: امتحنهم بضرب من الطّاعة كى ما ينالوا بها عند الدّرجات ليعرفهم فضل ما انعم عليهم من لذّة الماء

و طيب الخبز و اذا عطشوا يوم صومهم ذكروا يوم العطش الأكبر في الآخرة و زادهم ذلك رغبة في الطاعة.

و سئل عليه السّلام اىّ شىء ممّا خلق الله احسن؟ فقال الكلام. فقليل اىّ شىء ممّا خلق الله اقبح؟ قال ع الكلام. ثمّ قال ع بالكلام ابيضت الوجوه، و بالكلام اسودت الوجوه. و قال عليه السّلام الإنسان لبّه لسانه، و عقله دينه، و مروّته حيث يجعل نفسه.

فى معانى الأخبار اسعد الناس من خالط كرام الناس، اعقل الناس اشدهم مداراة للناس، اذلّ الناس من اهان الناس، اصلح الناس اصلحهم للناس، احكم الناس من فرّ من جهّال الناس.

قال رسول الله صلّى الله عليه و آله و سلم اجمل بفرائض الله تكن من اتقى الناس، و ارض بقسم الله تكن من اغنى الناس، و كفّ عن محارم الله تكن من اورع الناس، و احسن مجاورة من يجاورك تكن مؤمنا، و احسن مصاحبة من يصاحبك تكن مسلما.

قال العالم عليه السّلام.

اول العلم بك ما لا يصلح لك العمل الآبه، اوجب العلم عليك ما انت مسئول عن العمل به و الزم العلم لك ما ذلك على صلاح قلبك، و اظهر لك فساده، و احمد العلم عاقبة ما زاد فى علمك العقل.

فى الكافى قال امير المؤمنين عليه السّلام كانت الفقهاء و العلماء اذا كتب بعضهم الى بعض كتبوا بثلاثة ليس معهنّ رابعة، من كانت كانت همته اخرته كفاه الله همّه من الدنيا، و من اصلح سريره اصلح الله علا نيته و من اصلح فيما بينه و بين الله عزّ و جلّ اصلح الله تبارك و تعالى فيما بينه و بين الناس

عن ابى الحسن موسى بن جعفر عليه السلام قال ع: اذا اراد الله بالذرة شرا انبت لها جناحين فطارت فاكلها الطير.

روى ان بعض الانبياء قال يا رب كيف الطريق اليك؟ فوحى الله تعالى اترك نفسك و تعال اليّ.

وصال دوست طلب ميكنى ز خود بگذر * كه در ميان تو و او بجز تو حائل نيست گويند سعد دولت و اقبال از چه يافت * خود را گذاشتم
قدمى پيشتر شدم.

قال امير المؤمنين عليه السلام من زهد فى الدنيا و لم يجزع من ذلّه و لم ينافس فى عزّها هداه الله بغير هداية من المخلوقين و علمه بغير
تعليم و اثبت الحكمة فى صدره و اجراها على لسانه.

وقال عليه السلام عودوا انفسكم الحلم و اصبروا على الايثار على انفسكم و لا تداقوا وزنا بوزن و عظّموا اقداركم بالتغافل عن الدني من
الأمور، و امسكوا رمق الضعيف بجاهكم و بالمعونة له ان عجزتم عما رجاه عندكم، و لا تكونوا بحاثين عما غاب عنكم، و تحفظوا من
الكذب فانه من اذى الاخلاق. (من البحار).

قال الرضا عليه السلام.

اذا اراد الله امرا سلب العباد عقولهم، فاذا نفذ امره و تمت ارادته ردّ الى كلّ ذى عقل عقله، و سئل عن السفلة فقال: من كان له شىء يلهيه
عن الله.

قال النبي صلى الله عليه و آله اذا غضب الله على امّة و لم ينزل العذاب عليهم غلت اسعارها و قصرت اعمارها و لم تريح تجارها و لم
تترك ثمارها و لم تغرز انهارها و حبس عنها امطارها و سلط عليها اشرارها. (من البحار).

ص: 903

عنهم عليهم السّلام.

تحدّثوا فإنّ الحديث جلاء للقلوب إنّ القلوب لترين كما ترين السّيف جلائه (الحديث) عن رسول الله صلّى الله عليه وآله (من اعلام الدّين) حسن الخلق، وصلة الأرحام، وبرّ القرابة تزيد في الأعمار، و تعمّر الدّيار، ولو كان القوم فجّارا.

وقال ع: الأمل رحمة لأمتي ولو لا الأمل ما رضعت والدة لولدها ولا غرس غارس شجرا وقال ع: اذا اشار عليك العاقل النّاصح فاقبل و اياك و الخلاف عليه فإنّ فيه الهلاك، وقال ع: ويل للذين يجتلبون الدّنيا بالدّين يلبسون للنّاس من لين السنّتهم كلامهم احلى من العسل و قلوبهم قلوب الذّناب يقول الله تعالى: ابي نقيرون ام علىّ يجترون فوعزّتي و جلالى لأبعثنّ عليهم فتنة تذرّ الحلّيم منهم حيرانا.

قال علىّ بن الحسين عليه السّلام من رمى النّاس بما فيهم رموه بما ليس فيه.

وقال ع: ما استغنى احد بالله الاّ افتقر النّاس اليه.

وقال ع: هلك من ليس له حكيم يرشده و ذلّ من ليس له سفيه يعضده.

من وسائل عن ابيجعفر الباقر عليه السّلام.

قال ع قال: رسول الله صلّى الله عليه وآله و سلّم: خمس ان ادركتموه فتعوذوا بالله منهنّ (1) لم تظهر الفاحشة في قوم قطّ حتّى يعلنوها الاّ ظهر فيهم الطّاعون و الأوجاع التي في اسلافهم الّذين مضوا (2) و لم ينتقصوا المكيال و الميزان الاّ اخذوا بالسّنين و شدّة المعونة و جور السّلطان (3) و لا يمنعوا الزّكوة الاّ منعوا القطر من السّماء و

لولا البهائم لم يمطروا (4) ولم ينقضوا عهد الله وعهد رسوله الا سلط الله عليهم عدوهم واخذ ما فى ايديهم (5) ولم يحكموا بغير ما انزل الله الا جعل الله باسهم بينهم.

فى حديث القدسى يابن ادم اخر نومك الى القبر، وفخرج الى الميزان، وشهوتك الى الجنة، وراحتك الى الآخرة، ولذتك الى الحور العين، وكن لى اكن اليك، وتقرب الى باستهانة الدنيا، يابن ادم اذا كان الله تكفل بالرزق فاهتمامك لماذا؟.

فى الفقيه فى زيارة الأرحام عن النبي صلى الله عليه وآله من مشى الى ذى قرابة بنفسه وماله ليصل رحمه اعطاه الله اجر مائة شهيد، وله بكل خطوة اربعون الف حسنة، ومضى عنه اربعون الف سيئة، ورفع له من الدرجات مثل ذلك، وكان كمن عبد الله وعز وجل مائة سنة صابرا محتسبا.

قال ابو جعفر الباقر عليه السلام لجابر بن عبد الله، يا جابر عليك بالبيان والمعانى قال قلت و ما البيان والمعانى؟ قال: قال على عليه السلام: اما البيان فهو ان تعرف الله سبحانه ليس كمثله شئى فتعبده ولا تشرك به شيئا، واما المعانى، فنحن معانيه ونحن جنبه ويده ولسانه وامره وحكمه وعلمه وحقه، اذا شئنا شاء الله ويريد الله ما نريد، فنحن المثانى الذى اعطانا الله نبينا صلى الله عليه وآله ونحن وجه الله الذى يتقلب فى الأرض بين اظهركم، فمن عرفنا فامامه اليقين ومن جهلنا فامامه السجين ولو شئنا خرقتنا الأرض وصعدنا السماء وان البنا اياها هذا الخلق ثم ان علينا حسابهم .

فى الروضة الكافى.

قال الصادق عليه السلام: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: طاعة على ذل و

معصيته كفر بالله قيل يا رسول الله كيف طاعة عليّ ذلّ و معصيته كفر فقال إنّ عليّاً يحملكم على الحقّ فان اطعتموه ذلّتم و ان عصيتموه كفرتم بالله.

عن سيّد السّاجدين عليه السّلام طلب الحوائج الى النّاس مذلّة الحيوة و مذهبة للحياء و استخفاف بالوقار و هو الفقر الحاضر.

في نوادر الأخبار لسيد نعمت الله الجزائري مسندا عن الصدوق و هو عن سلمة بن قيس مسندا الى رسول الله صلى الله عليه و آله عليّ في السّماء السّابعة كالشمس بالتّهار و في سماء الدّنيا كالقمر بالليل في الأرض و اعطى الله عليّاً جزءاً لو قسم على الأرض لوسعهم شبّهت لينة بلين لوط و خلقه بخلق يحيى و زهده بزهد ايّوب و سخائه بسخاء ابراهيم و بهجته بهجة سليمان بن داود و قوّته بقوّه داود له اسم مكتوب على كلّ حجاب في الجنّة (و الحديث طويل).

و فيه مسندا الى الصادق عليه السّلام قال المؤمن علويّ لأنّه علا في المعرفة، و المؤمن هاشميّ لأنّه هشّم الصّلالة، و المؤمن قرشيّ لأنّه اقرّ بالشّيء المأخوذ عنّا، و المؤمن عجميّ لأنّه استعجم عليه ابواب الشّرّ، و المؤمن عربيّ لأنّ نبيّه عربيّ و كتابه المنزل بلسان عربيّ مبين، و المؤمن نبطيّ لأنّه استنبط العلم، و المؤمن مهاجريّ لأنّه هجر السّيئات، و المؤمن انصاريّ لأنّه نصر الله و رسوله و اهل بيت رسوله، و المؤمن مجاهد لأنّه يجاهد اعداء الله عزّ و جلّ في دولة الباطل بالتّقية، و في دولة الحقّ بالسيف.

من كتاب معارج اليقين قال رسول الله صلى الله عليه و آله: نور الحكمة الجوع، و التّباعد من الله العزيز

الشَّبَع، والقربة الى الله حبّ المساكين و الدنوّ منهم، لا تشبعوا فيطفي نور المعرفة من قلوبكم، و من بات في خفّة من الطّعام بات و حور العين حوله، لا تميّتوا القلوب بكثرة الطّعام و الشّراب، فإنّ القلوب كالزّرع اذا كثر الماء فسد الزّرع.

قال لقمان لأبنه يا بنيّ اذا ملئت المعدة ماتت الحكمة، و خربت بيت الحكمة، و قعدت الأعضاء عن العبادة لأنّ الحكمة كالعروس تريد بيت الخالي.

قال رسول الله صلّى الله عليه و آله كيف يعمل للأخرة من لا ينقطع من الدّنيا رغبتة، و لا يتقضى فيها شهوته، انّ العجب كلّ العجب لمن صدّق بدار البقاء و هو يسعى لدار الفناء و عرف انّ رضى الله في طاعته و هو يسعى في مخالفته، و اعلموا انكم عن قليل راحلون و الى الله صائرون و اليه المصير.

جاء رجل الى سيّد الشهداء عليه السّلام و قال انا رجل عاص و لا اصبر على المعصية فعظني بموعظة فقال عليه السّلام:

افعل خمسة اشياء و اذنب ما شئت فاؤلّ ذلك لا تاكل رزق الله و اذنب ما شئت و الثّاني اخرج من ولاية الله و اذنب ما شئت و الثّالث اطلب موضعا لا يراك الله و اذنب ما شئت و الرّابع اذا جانتك ملك الموت فادفعه عن نفسك و اذنب ما شئت الخامس و اذا ادخلك مالك الثّار فلا تدخل في الثّار و اذنب ما شئت عن الصّادق عليه السّلام انّ رجلا من اهل الكوفة كتب الى الحسين عليه السّلام يا سيّدى اخبرني عن خير الدّنيا و و الأخرة فكتب صلوات الله عليه اما بعد فإنّ من طلب رضى الله بسخط النّاس كفاه الله امور النّاس، و من طلب رضى النّاس بسخط الله و كله الله الى النّاس. و السّلام.

و من كلام الحسين عليه السّلام انّ حوائج النّاس اليكم من نعم الله عليكم فلا تملّوا التّعمر.

قال عليّ عليه السّلام من كان وصولاً لأخوانه بشفاعته في دفع مغرم أو جرّ مغنم ثبت الله عزّ وجلّ قدميه يوم تزلّ فيه الأقدام.

قال رسول الله صلّى الله عليه وآله لو كان لابن آدم واديان من ذهب لا تبغى من وراها ثالثاً ولا يملأ جوف ابن آدم إلا التراب قال الصادق عليه السّلام إنّ الله تعالى يقول يحزن عبدي المؤمن ان قُتّرت عليه رزقه وذلك اقرب له منّي ويفرح له عبدي ان وسّعت عليه وذلك ابعد له منّي وقال كلّما ازداد العبد ايماناً ازداد ضيقاً في المعيشة.

قال امير المؤمنين عليه السّلام لو أنّ رجلاً اخذ جميع ما في الأرض و اراد به وجه الله فهو زاهد و لو أنّه ترك الجميع و لم يرد وجه الله فليس بزاهد، نعم الأعمال بالتّيّات.

عن الرّضا عليه السّلام لا تدعوا العمل الصّالح و الاجتهاد في العبادة و اتكالا على حبّ ال محمد عليهم السّلام و لا تدعوا حبّ ال محمد عليهم السّلام و التّسليم لأمرهم اتكالا على العبادة فانه لا يقبل احدهما دون الأخره.

عن الرّضا عليه السّلام قال: لا يقبّل الرّجل يد الرّجل فانه قبلة يده كالصلوة له و قال قبلة الأمّ على الفم و قبلة الأخت على الخدّ و قبلة الأمام بين عينيه قال رسول الله صلّى الله عليه وآله

الدنيا دول فما كان لك منها اتاك على ضعفك و ما كان عليك لم تدفعه بقوتك و من انقطع رجاه ممّات استراح بدنه و من رضى بما رزقه الله قرّت عيناه.

اشعار حضرت امير المؤمنين على بن ابيطالب عليه السلام

و لا تك ساكنا فى دار ذلّ *** فانّ الذلّ يقرن فى الهوان

عنه عليه السلام

للناس حرص على الدنيا بتبذير *** وصفوها لك ممزوج بتكدير

كم من ملّح عليها لا تساعده *** و عاجز نال دنياه بتقصير

لم يرزقوها بعقل عند ما رزقوا *** و أنّما رزقوها بالمقادير

لو كان عن قوّة او عن مغالبة *** طار البزاة بالرزاق العصافير

عنه عليه السلام

انّ اخاك الصّدق من يسعى معك *** و من يضترّ نفسه لينفعك

و من اذا عاين امرا فظعك *** شتّت فيه شمله ليجمعك

عنه عليه السلام

فاقنع بقوتك فالقناع هو الغنى *** و الفقر مقرون بمن لا يقنع

عنه عليه السلام

لا تطلبنّ معيشة بمذلة *** فارفع بنفسك عن دنىّ المطلب

و اذا افتقرت فدا و نفسك بالغنى *** عن كلّ ذى دنس كجلد الأجر

فليرجعنّ اليك رزقك كلّّه *** لو كان ابعده عن محلّ الكوكب

عنه عليه السلام

ما اعتاض باذل نفسه لسؤاله *** عوضا و لو نال المنى بسؤال

و اذا السّؤال مع التّوال وزنته *** رجح السّؤال و خفّ كلّ نوال

و اذا ابتليت ببذل وجهك سائلا *** فابذله للمتكرّم المفضل

عنه عليه السّلام

ولا تصحب اخا الجاهل و اياك و اياه *** فكم من جاهل ادوى حكيما حين اخاه

و للقلب على القلب دليل حين يلقاه

ص: 909

يقاس المرء بالمرء اذا ما هو ما شاه *** و للشيء على الشيء مقائيس و اشباه.

(عنه عليه السلام)

صبر الفتى لفقره يجعله *** و بذله لوجهه يذله

يكفى الفتى لعيشه اقله *** الخبز للجائع ادم كله

عنه عليه السلام

بلوت امور الناس ستين حجة *** و جربت حاله من العسر و اليسر

فلم اربعد الدين خيرا من الغنى *** و لم اربعد الكفر شرا من الفقر

عنه عليه السلام

رايت الناس مختلفا يدور *** فلا حزن يدوم و لا سرور

و قد بنت الملوك بها قصورا *** فما بقى الملوك و لا القصور

(عنه عليه السلام) (احوال الناس اربعة)

اربعة فى الناس ميّزتهم *** احوالهم مكشوفة ظاهرة

فواحد دنياه مقبوضة *** يتبعه اخرة فاخرة

و واحد دنياه محمودة *** ليس له من بعدها اخرة

و واحد فاز بكلتيهما *** قد جمع الدنيا و الاخرة

و واحد من بينهم ضايع *** ليس له دنيا و لا اخرة

(عنه عليه السلام)

انا بالدّهر عليم *** و ابو الدّهر و امّه

ليس ياتى الدّهر يوما *** بسرور فيتمّه

و اذا سرّك يوما *** فعندا ياتيك همّه

ما الدّهر الا يقظة و نوم *** و ليلة بينهما و يوم

يعيش قوم ويموت قوم *** والدّهر قاض ما عليه لوم

عنه عليه السّلام

ما احسن الدّين و الدّنيا اذا اجتمعنا *** لا بارك الله في الدّنيا بلا دين

لو كان باللّب يزداد اللّيب غنى *** لكان كلّ لبيب مثل قارون

عنه عليه السّلام

ولو كانت الدّنيا تنال بفتنة *** وعلم وفضل نلت اعلى المراتب

ولكنّما الأرزاق حطّ وقسمة *** بفضل ملك لا بحيلة طالب

ص: 910

(عنه عليه السّلام)

انا الصّقر الّذى حدّثت عنه *** عتاق الطّير تنجدل انجدالا

وقاسيت الحروب انا ابن سبع *** فلمّا شئت افنيت الرّجالا

فلم تدع السيوف لنا عدوّا *** ولم يدع السّخاء لذيّ مالا

(عنه عليه السّلام)

انا علىّ ولدتي هاشم *** ليث حروب للرّجال قاصم

معصوب في نفعها مقادم *** من يلقي يلقاه موت هاجم

(وقال عليه السّلام) (في جواب المرحب)

انا علىّ و ابن عبد المطلب *** مهذب ذو سطوة و ذو غضب

غذيت بالحرب و عصيان النّوب *** من بيت عزّ ليس فيه منشعب

و في يميني صارم يجلو الكرب *** من يلقي يلقى المنايا و العطب

اذ كفّ مثلي بالرّئوس يلتعب

(عنه عليه السّلام) (خطاب بحارث حمداني كه سيّد حميري آن را نظم کرده است)

يا حار حمدان من يمت يرني *** من مؤمن او منافق قبلا

يعرفني طرفه و اعرفه *** بنعمته و اسمه و ما فعلا

و انت عند الصّراط معترضى *** فلا تخف عثرة و لا ذللا

اقول للنّار حين توقف *** للعرض ذريه لا تقربى الرّجالا

ذريه لا تقريه انّ له *** حبلا بحبل الوصيّ متّصلا

اسقيك من بارد علىّ ظمأ *** تخاله في الحلاوة العسلا

(عنه عليه السّلام) (در ائين معاشرت)

اصحب خيار النّاس تنج مسلّما *** و من صحب الأشرار يوما سيجرح

وأيّك يومًا إن تمازح جاهلاً *** فتلقى الذي لا تشتهي حين تمزح

و لا تك عريضا تشاتم من دني *** فتشبه كلبا بالسفاهة ينبح

إذا ما كريم جاء يطلب حاجة *** فقل قول حرّ ماجد يتسمّح

فبالرّاس والعينين متى قضائها

ص: 911

و من يشتري حمد الرجال سيربح

(عنه عليه السلام)

كلّ خليل لى خالته *** لا ترك الله له واضحة

فكلهم اروغ من ثعلب *** ما اشبه الليلة بالبارحة

(عنه عليه السلام)

ذهب الوفاء ذهاب امس الذاهب *** و الناس ابن مخاطل و موارد

(عنه عليه السلام)

اذا شئت ان تقلى فزر متواترا *** و ان شئت ان تزداد حبا فزر غبا

منادمة الانسان تحسن مرة

و ان كثروا ادمانها افسدوا الحبا

(عنه عليه السلام)

و الله لو كانت الدنيا باجمعها *** تبقى علينا و يأتى رزقنا رغدا

ما كان من حق حرا ان يذلّ لها *** فكيف و هى متاع تضمحلّ غدا

(عنه عليه السلام)

ارى رجالا بادنى الدين قد قنعوا *** و لا اراهم رضوا فى العيش بالدون

فاستغن بالدين عن دنيا الملوك كما

استغن الملوك بدنياهم عن الدين

(عنه عليه السلام)

نرّع دنيانا بتمزيق ديننا *** و لا ديننا يبقى و لا ما نرّع

فطوبى لعبد اثر الله ربه

و جاد بدنياه لما يتوّع

(عنه عليه السّلام) (في مكارم الأَخلاق)

انّ المكارم اخلاق مطهّرة*** فالذّين اولها و العقل ثانيها

و العلم ثالثها و الحلم رابعها

و الجود خامسها و الفضل سادسها

و البرّ سابعها و الصّبر ثامنها*** و الشّكر تاسعها و اللّين باقيها

ص: 912

والتفس تعلم اني لا اصادقها *** و لست ارشد الا حين اعصمها

(عنه عليه السلام)

اذا جادت الدنيا عليك فجزلها *** على الناس طرا انها تتقلب

فلا الجود يفنيها اذا هي اقبلت

و لا البخل يبقيها اذا هي تذهب

(عنه عليه السلام)

انا نعرّيك لا انا على ثقة *** من الحيوة و لكن سنة الدين

فلا المعزى بباق بعد ميته

و لا المعزى و ان عاش الى حين

(عنه عليه السلام)

تؤمل في الدنيا طويلا و لا تدري *** اذا جنّ ليل هل تعيش الى الفجر

فكم من صحيح مات من غير افة

و كم من مريض عاش دهرا الى دهر

و كم من فتى يمسى و يصبح امنا *** و قد نسجت اكفانه و هو لا يدري

(عنه عليه السلام)

و لا ترج فعل الخير يوما الى غد *** لعلّ غدا ياتي و انت فقيد

و يومك ان عاتبتة عاد نفعه

اليك و ماضى الأمس ليس يعود

(عنه عليه السلام)

فرض على الناس ان يتوبوا *** لكنّ ترك الذنوب اوجب

و الدهر في صرفه عجيب

و غفلة الناس فيه اعجب

و الصبر في الثآبات صعب *** لكن فوات الثواب اصعب

و كل ما يرتجى قريب *** و الموت من كل ذلك اقرب

(عنه عليه السلام)

قد شاب راسي و راس الحرص لم يشب *** ان الحرص لفي الدنيا على تعب

مالي اراني اذا ما رمت مرتبة

فثلتها طمحت عيني الى رتب

بالله ربك كم بيت مررت به *** قد كان يعمر باللذات و الطرب

ص: 913

طارت عقاب المنايا فى جوانبه *** فصار من بعدها للويل و الحرب

احبس عنانك لا تجمع به طلبا

فلا وربك ما الأرزاق بالطلب

قد ياكل المال من لم يحف راحلة *** و يترك المال من قد جد فى الطلب

(عنه عليه السلام)

اذا ما شئت ان تحيى حيوه حلوة المحيا *** فلا تحسد و لا تبخل و لا تحرص على الدنيا

(عنه عليه السلام)

دعوى الأءاء على الرجال كثير *** بل فى الشدائد يعرف الأخوان

(عنه عليه السلام)

تجوع فان الجوع من عمل التقى *** و ان طويل الجوع يوما سيشبع

و جانب صغار الذنب لا تركبها

فان صغار الذنب يوما سيجمع

(عنه عليه السلام)

تعلم ابا بكر و لا تك جاهلا *** بان عليا خير حاف و ناعل

و لا تبخسنه حقه و اردد الورى

اليه فان الله اصدق قائل

و ان رسول الله اوصى بحقه *** و اكد فيه قوله بالفضائل

(عنه عليه السلام)

فان كنت بالشورى ملكت امورهم *** فكيف بهذا و المشيرون غيب

و ان كنت بالقربى حججت خصيمهم *** فغيرك اولى بالتبى و اقرب

(كتب شاعر فقير الى امير المؤمنين عليه السلام)

لم يبق لى ممّا يباع بحبّة *** اكفّك منظر حالتى عن مخبرى

الآ بقية ماء وجه صننتها *** و من ان يباع وقد وجدت المشتري

فسئل الإمام عليه السلام عن خازنه من بيت المال فقال الف دينار فاستقله و انتظر المزيد فكتب الشاعر لَمّا استبطأ:

ماذا تقول اذا رجعت وقيل لى *** و ماذا اصبت من الجواد المفضل

ان قلت اعطاني كذبت و ان اقل *** بخل الجواد بماله لم يقبل

ص: 914

(فبعث عليه السّلام له الفى دينار مع هذا البيت)

فخذ القليل فكن كاتك لم تسل *** و نكون نحن كاتنا لم نفعل

عاجلتنا فاتاك عاجل برّنا *** قلاً و ان امهلتنى لم تقلل

(روى ابو مخنف يحيى بن لوط الأزدي انشدنى يوما رجل هذه الأبيات) فقلت اكتبينها فقال ما احسن ردائك لهذا و كنت اشتريته يومى ذلك بعشرة دنانير فطرحته عليه فاكتبنها و هى قال ابو عبد الله الحسين بن على بن ابيطالب بن عبد المطلّب بن هاشم بن عبد مناف بن قصي عليه السّلام هذه الأشعار:

ذهب الذين احبهم و بقيت فيمن لا احبه *** فيمن اراه يسبني ظهر المغيب و لا اسبه

يبغى فسادى ما استطاع و امره ممّا اربه *** حنقا يدبّ الى الضراء و ذاك ممّا لا اذبه

و يرى ذباب الشّر من حولى يطنّ و لا ندبه *** و اذا خبا و غر الصدور فلا يزال به يشبه

افلا يفيج بعقله افلا يتوب اليه لبه *** افلا يرى ان فعله ممّا يسور اليه غبه

حسبى برّبى كافيا ما اختشى و البغى حسبه *** و لعلّ من يبغى عليه الا كفاه الله ربه

(و قال عليه السّلام)

اذا ما عصّك الدهر فلا تنجح الى خلق *** فلا تسئل سوى الله تعالى قاسم الدهر

فلو عشت و طوّفت من الغرب الى الشرق *** لما صادفت من يقدر ان يسعد او يشقى

(و قال عليه السّلام)

ما يحفظ الله يصن *** ما يضع الله يهن

من يسعد الله يلن *** له الزّمان ان خشن

اخى اعتبر لا يغترر *** كيف ترى صرف الزّمن

يجرى بما اوتى من *** فعل قبيح او حسن

افلح عبد كشف *** الغطاء عنه ففطن

وقرّ عيننا من راى *** انّ البلاء فى السّمن

فما زمن الفاظه *** في كل وقت وزمن

و خاف من لسانه *** غربا جديدا فخرن

ص: 915

و من یکن معتصما *** باللّٰه ذی العرش فلن

یضرّه شیء و من *** یعلی علی اللّٰه و من

من یامن اللّٰه یشف *** و خائف اللّٰه امن

و ما لما یثمنه *** الخوف من اللّٰه ثمن

یا عالم السّرّ کما *** یعلم حقّاً من علن

صلّ علی جدّی ابا *** القاسم ذی النور المنن

اکرم من حیّ و من *** لفّف میتا فی کفن

و امنن علینا بالرّضا *** فانت اهل للمنن

و اعفنا فی دیننا *** من کلّ خسر و غبن

ما خاب من خاب کمن *** یوما الی الدّنیارکن

طوبی لعبد کشفّت *** عنه غیابات الوهن

شکر و سپاس مر خدائی را که این بنده از سر تا پا تقصیر را به نوشتن و خاتم ه دادن جلد دوم غرر الحکم که از سخنان بر جسته و برگزیده حضرت مولی الموالی امیر المؤمنین صلوات اللّٰه و سلامه علیه تألیف یافته و مترجم و شارح محترم نیز در شرح و ترتیب آن متحمّل زحمات طاقت فرسائی شده اند موفق فرمود از مطالعه و عمل کنندگان استدعا دارم در مظانّ استجابات دعا والدین مؤلّف معظم و ناشر محترم و نویسنده را از دعای خیر فراموش نفرمایند.

(نویسنده حسن هریسی فرزند مرحوم عبد الکریم هریسی اروتقی غفر اللّٰه ذنوبهما) (در تاریخ سیّم ماه رجب المرجّب من شهر هزار و سیصد و هفتاد و هشت) (قمری) (مطابق با بیست و دوّم دیماه هزار و سیصد و سی و هفت شمی) پایان یافت

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه موفق به تولید نرم افزارهای تلفن همراه، کتاب خانه های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارک امام علیه السلام پشتیبانی می شود.

برای خدمت رسانی بیشتر شما هم می توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک میگوئیم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

